

Kaimana'o Tominkaru
Paradan

New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

**Kaimana'o Tominkaru Paradan
New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

MATTHEW	1
MARK	62
LUKE	98
JOHN	172
ACTS	216
ROMANS	278
1 CORINTHIANS	305
2 CORINTHIANS	334
GALATIANS	353
EPHESIANS	363
PHILIPPIANS	373
COLOSSIANS	380
1 THESSALONIANS	387
2 THESSALONIANS	394
1 TIMOTHY	398
2 TIMOTHY	407
TITUS	414
PHILEMON	419
HEBREWS	421
JAMES	442
1 PETER	450
2 PETER	458
1 JOHN	463
2 JOHN	470
3 JOHN	471
JUDE	473
REVELATION	476

Matthew Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Matthew saadanii Tominkaru na'iki udani Jesus Christ daua'o. Matthew, uruu 12 apostlenao bii iki'o. Uapostle-tinan ua'ii zii, uruu zaamaapauz tax puraatannaa,* mazan Jesus zaamatan uruu kaudina'o nii pa'ati, uruu idi uwa'akan pakaudin-kizi. (Puawunuuta Matthew 9:9-13 ida'a.) Mark na'iki Luke saadanii kaarita ida'a Matthew uu dakota-ka Levi kii.

Pakaaritan ida'a kiwiitapa Matthew kowaadan kanom Jesus Christ dokoza-daunnao nii. Ukowaadan uruu King David Takaan-daun, ukau'an Matthew dakotan uruu David dani kii. Matthew kowaadan uruu wuru'u Christ, Jewnao zaudapaniaz, prophetnao kowaadauzon idi kotua'a naa i'ati Tominkaru dyuudan nii i'zannaa nii na'iki i'naobanaa nii. (Hebrew paradan ida'an udakota-ka Messiah kii.)

Na'iki ukowaada na'apam Jesus kaudinan ma'ozaka'o ida'an, usha'apata umanawun kida'o aimaakan aona'o pidan ka'iitan pasha'apatan. Ukakuda karinainao pidannao, uso'ota oia'o doronainao pidannao ai, na'iki ukadishita-kida mawakainao.

Iriba Matthew kowaadan Jesus kakinaopan dau'u pidannao. Ukakinaopan sakitapa'o mashaapa-karu daua'o chapter 5, 6 na'iki 7 ida'a; ukakinaotan 12 pa'apostlennao chapter 10 ida'a; ukowaadan di'itinapa-kinai kuwai kida Tominkaru naobanai-tinan daua'o chapter 13 ida'a; utominapa-kidan da'anainao paugaru kaimana'o mashaapa-karu daua'o chapter 18, 19 na'iki 20 ida'a; na'iki ukowaadan amazada katokon-tinan daua'o chapter 24 na'iki 25 ida'a.

Matthew kowaada na'apam Jesus zowii-ka, na'iki ukadishitan pamawaka-kizi iki. Ukowaada na'apam udyuudan apostlenao kakuwaapa'anan pa'ati ipai amazada kawana'ati, na'iki uaipan i'zaamatan papidanannao nii. (Puawunuuta Matthew 28:16-20 ida'a.)

Kaarita buutinpan kida

Jesus dokoza-daunnao *1:1-17*

Jesus Christ shakatan *1:18-2:23*

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o *3:1-12*

Jesus chikaawunu-ka na'iki utiwaa-kidapa-ka *3:13-4:11*

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka *4:12-18:35*

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti *19:1-20:34*

Jesus sha'apatani kida, pazowii-ka ua'ii *21:1-26:46*

Jesus zaamata-ka, na'iki uzowii-ka *26:47-27:66*

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati *28:1-20*

Di'oraz Jesus dokoza-daunnao kainaabatanapa-kinaa

(Luke 3:23-38)

¹ Di'oraz kuwai ida'a kakuwaapa-karu Jesus Christ dokoza-daunnao sakadinan iki'o dau'ana'o.† Jesus Christ, uruu King David takaan-daun, na'iki David, uruu Abraham takaan-daun.

² Di'i naa i'uu kida sakadinanu'u Abraham di'iki'o atii King David ida'ati: Abraham dani uu Isaac; Isaac dani uu Jacob; Jacob dani uu Judah na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao; ³ Judah dainao uu Perez na'iki Zerah (i'daru uu Tamar); Perez dani

* : zaamaapauzo tax puraatannaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **1:1** Jewnao kaduz umanawunu'o i'ati wuru'u kainaabatanapa-karuz padokoza-daunnao di'iki.

uu Hezron; Hezron dani uu Ram; ⁴ Ram dani uu Amminadab; Amminadab dani uu Nahshon; Nahshon dani uu Salmon; ⁵ Salmon dani uu Boaz (Boaz daro uu Rahab); Boaz dani uu Obed (Obed daro uu Ruth); Obed dani uu Jesse; ⁶ Jesse dani uu King David.

Aizii di'i Jesus Christ dokoza-daunnao dau'ana'o King David di'iki'o, atii patarubanao na'akan ida'ati Israelitenaon pawiizi iki Babylon iti: David dani uu Solomon (Solomon daro Uriah daiaro-daun); ⁷ Solomon dani uu Rehoboam; Rehoboam dani uu Abijah; Abijah dani uu Asa; ⁸ Asa dani uu Jehoshaphat; Jehoshaphat dani uu Jehoram; Jehoram dani uu Uzziah; ⁹ Uzziah dani uu Jotham; Jotham dani uu Ahaz; Ahaz dani uu Hezekiah; ¹⁰ Hezekiah dani uu Manasseh; Manasseh dani uu Amon; Amon dani uu Josiah; ¹¹ Josiah dani uu Jehoiachin[‡] na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao.

¹² Aizii patarubanao na'akan dauna'ana'o Israelitenaon Babylon iti atii Jesus Christ ida'ati'i dau'ana'o: Jehoiachin dani uu Shealtiel; Shealtiel dani uu Zerubbabel; ¹³ Zerubbabel dani uu Abiud; Abiud dani uu Eliakim; Eliakim dani uu Azor; ¹⁴ Azor dani uu Zadok; Zadok dani uu Achim; Achim dani uu Eliud; ¹⁵ Eliud dani uu Eleazar; Eleazar dani uu Matthan; Matthan dani uu Jacob; ¹⁶ Jacob dani uu Joseph, uruu Mary daiaruz; Mary dani uu Jesus, Jesus uruu wuru'u dakota-kariwaiz Christ[§] nii. ¹⁷ Ukau'an 14 itonazinaa aitinpan Abraham di'iki'o atii David ida'ati. Na'apa uaitinpan iriban koshan 14 David di'iki'o atii itarubanao na'akan dono'o ida'ati'i ityaun Babylon iti; na'iki na'apa uaitinpan iriban koshan itarubanao na'akan dauna'an ityaun Babylon iti atii Christ ida'ati.

Jesus shakatan daua'o (Luke 2:1-7)

¹⁸ Kaikapa'o da'i Jesus Christ shakatazonu'u. Jesus daro Mary, Joseph taapani'i naa pazaamatan ni'o paudaiaro nii. Mazan itaamataakan ua'ii, Mary kaudanin naa. Wuru'u okaudaninuz Kaimana'o Doronaa ida'ana'o. ¹⁹ Aizii Joseph kaimana'o pidan uruu, ukau'an aonaa uba'azootin-kida'azon Mary iriba'o pidan bii ii, udi'itinpan pa'ida'a sodi na'apam nii pamarina'atan pamazida'azon otuma.

²⁰ Joseph da'awu'ukan padi'itinpan pu'u tuukii. Sariapa Tominkaru di'iki'o angel kaawan u'ida'ati uzanda'awun ii. Na'iki ukian u'ati, "Joseph, King David takaandaun, aonaa putaria'ana'a pumazidan Mary tuma. Aonaa na'apa'oram ida'ana'o mani karikaonan wuru'u okaudaninuz, mazan Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o wuru'u okaudaninuz. ²¹ Okaudanipan an, daonaiora'o nii odani nii. Na'iki Jesus* kii pa'i pudakota u'uu, usha'apanum kau'an ukazannaatan nii papidanannao itoian ai," ukian u'ati.

²² Aizii wuru'u na'apa'oraz sha'apan, Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz pa-prophetin ida'an: ²³ "Kaina'a'o nii bauta'apa pa'ina'o zun, aona'o zii okiitauzo-kao kaudanin nii daonaiora idi. Uruu Immanuel kii-karu nii udau'an, watuma'o Tominkaru kia'o wuru'u kii-karuz."

²⁴ Joseph pokoda'akan, sariapa umishidan Tominkaru di'iki'o angel paradan pa'ati. Uruu idi umazidan Mary tuma. ²⁵ Mazan aonaa na'apainim ukiaapauzon Mary, atii na'apa okaudanipan. Joseph ka'uutan naa wuru'u koraidaonaaz Jesus kii.

2

Aitapaabainao pidannao dorotapa'anan Jesus

¹ Aizii Jesus shakatan dono Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz, na'apain Herod king nii na'ii. Uruu dono munapo'o waoko iki'o pidannao kaawan Jerusalem ati. Wuru'u itaouz

[‡] **1:11** Jehoiachin: ba'oran u'uu Jeconiah   **§ 1:16** Christ: Uruu Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.   ***** **1:21** Jesus: Tominkaru kazannaatan, kia'o wuru'u u'uuaz.

di'itapauzonao wizi. ² Sariapa ñpishaan na'ii sannao, ñkian, “Na'iam dii koraidaonaa shakatan king ni'oraz Jewnao ati? Watukapa ukainaaribinaa wizi aidinan waoko iki. Uruu idi'o wawa'atin wakodoru'uka'anan u'ati unaobanain idi.”

³ Aizii King Herod abata wuru'u ñpishaanuz pidannao na'apa, aonaa unaudapanuz, tuukii uto'ora'akan. Aizii Jerusalem sannao na'apa kapam. ⁴ Ukau'an King Herod baokopatan faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Na'ia'a naa upishaan ñdyaun, “Na'iam nii dii wuru'u naobanai ni'oraz shakatan, Christ kii-kizaiz?”

⁵ “Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz,” ñkian u'ati. “Na'apa Tominkaru dyuudan paprophetin saadan udau'an. Kaikapa'a ukianu'u:

⁶ ‘Pugaru Bethlehem, Judah Baara* ia'oraz,
umanawunu'o nii, ba'oran wiizainao na'an kida'o ai.
Usha'apanum idi pu'idi'iki'o nii naobanai ni'o tominan.
Uruu taapa'o nii na'iki na'akapa'o nii kaimana'o ida'an
õpidanannao Israelitenaouz kaznizo taapiki kawan.’”†

⁷ Sariapa King Herod dapada-kidan wuru'u tawarainao aitapaabainauz. Aonaa uaitapa-kaoko ukadakoinpan ñtuma. Pa'idiwaru sodi upishautan ñdyaun, na'apa'oram naa ukotu'an ñtukapan wuru'u wizi aidinan, naobanai shakatan kainaaribanaaz. Ukau'an ñkowaada u'atiz. ⁸ Udauna'an udyuudan naa ñdyaun Bethlehem iti. Ukian ñ'ati, “Udorotanka'a naa wuru'u koraidaonaaz. Aizii uikodan donozu, ukowaada pa'i õ'ati, õmakonaka kizi õkodoru'uka kizi u'ati kapam unaobanain idi.”

⁹⁻¹⁰ Paabatapa'akan dauna'an, na'apam King Herod kian pa'ati, ñdobatan naa. Sariapa wuru'u ñtukapauzoniaz wizi aidinan naa ñ'ati koshan. Uruu idi ukau'an ñkonaukian tuukii. Na'iki wuru'u wizi makon ñ'ua'ati atii umashaadinan doko'o koraidaonaa mashaapa-kizi kabaun pa'inamun. ¹¹ ñkaawan kabaun ida'ati, na'iki ñmorota'akan naa. Uru'u naa ñtukapan na'ii wuru'u koraidaonaaz, padaro Mary tuma. Sariapa ñkodoru'ukan ukanaapu ati unaobanain idi. Udauna'an ñso'ota'akan naa pana'akapanii kida, gold na'iki frankincense na'iki myrrh,‡ ñtaan kidaz mawinipinaa-daun u'ati. ¹² Udauna'an ñkiwan pana'ana'a naa pawa'ati-kizi ai, aonaa ñmakoua'akan King Herod ida'an. ñsha'apainapanuz kaikapa'a Tominkaru kakinaowan idi'o pazanda'awun ii ñdyaun.

Joseph na'iki udaiaro Mary kidoapa-kidan paudani Jesus

¹³ Tawarainao kiwa'akan dauna'an, Tominkaru dyuudan angel kakuwaapa'anan Joseph ati uzanda'awun ii. Ukian u'ati, “Pumako kai, puna'aka wuru'u koraidaonaaz padaro tuma, pukidoapa-kida ñdyaun Egypt iti. Usha'apanum kau'an Herod dorotapa-kida'azon naa wuru'u koraidaonaaz na'iki uzowii-kida'azonuz. Puna'ii pa'i atii õdapada-kidan an zii pugaru powaa ati.” ¹⁴ Joseph pokoda'akan, una'akan naa wuru'u koraidaonaaz padaro tuma Egypt iti. ¹⁵ Na'ii ñmashaapan atii Herod mawakan. Wurru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan, ukianuz paprophetin ida'an: “Õdapadan õDani Egypt iki.”§

Herod dyuudan daonaioranao sodi kida zowii-kaoko

¹⁶ Aizii Herod aitapankan naa na'apam tawarainao, waoko ikiinaouz mariidan paugaru, ñmakiwakan idi powaa an pa'ida'an, tuukii uto'oran. Uruu idi udyuudan pasoldyaannao zowian ipai daonaioranao sodi kida dya'utam wunu kidainao na'iki awutapainao ñwunun kida, ipai Bethlehem iainao na'iki maonapa kida'o ñmashaapan.

* 2:6 Judah Baara: uruu Judea Baara † 2:6 Micah 5:2 ‡ 2:11 frankincense na'iki myrrh: kawinipina'o kaduunuribai kida. § 2:15 Hosea 11:1

Usha'apainpan kaikapa'a, usha'apanum kau'an aitapaabainao tawarainao waoko iki-inaouz kowaadan kawana'ati'o na'apam ukotu'an naa itukapan wuru'u wizi aidinanuz.
 17 Wuru ida'ana'a Tominkaru Paradan mishiinan prophet Jeremiah kiauonuz.

18 “Ramah* ii, pidannao wa'idan abata-kao,
 ĩzaadinan na'iki ĩmuraapan diiwa'o ida'an.
 Rachel† zaadinan paudainao dau'an,
 aonaa omishidauan pamashaata-kao
 paudainao mawakan idi.”‡

Josephnao dyuuda-kaoa'a naa

ĩkiwan Egypt iki

19 Aizii King Herod mawakan dauna'an, Tominkaru di'iki'o angel aidinan Joseph ati uzanda'awun ii, Egypt ii. 20 Angel kian u'ati, “Mawaka'a naa aizii zowia'azoinaouz wuru'u koraidaonaaz. Ukau'an puna'aka'a naazu padaro tuma powaa iti Israel iti.”
 21 Joseph pokoda'akan, una'akan naa ĩdyaun powaa iti Israel iti. 22 Mazan Joseph abatan idi King Herod dani Archelaus naobanai nii Judea Baara ii, ukau'an utarii pamakon na'iti. Mazan uzanda'awun ii Tominkaru kakinaowanuz, uruu idi ĩmakon Galilee Baara iti, 23 na'ia'a naa ukau'an ĩmashaapan wiizai Nazareth ii. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: “Udakota-kao nii Nazareth san.”

3

John Chikaawunuupauzo

kaudin-kizi dau'o

(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Kotua'iki uruu dauna'an John Chikaawunuupauzo sakadan pakaudinan pakaki-naopan dau'u mapidantaka'o amazada ii aka, Judea Baara ia'oraz. 2 Kaikapa'a ukaki-naopauzonu'o: “Utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan pidannao ati.” 3 Uruu John dau'ati'o, tawaru'u kotua'oraz Tominkaru prophetin Isaiah saadanuz. Ukianuz.

“Pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka.
 ‘Usaaba'a naa naobanai mako kizi nii,

utoma ua'ii sakitapa'o uponaa nii.’ ”*

4 John kamichan toma-kao camel idi idi'o, ukazadawutinpan wuzada-kariwai madai idi'o, na'iki uwanyukunuu nii manorunao† na'iki maaba. 5 Iriba pidannao wa'atin John ida'ati ĩabata'anan ukakuwaapan. Jerusalem, Judea Baara'a'oraz donoi iki, na'iki ipai ba'oran wiizai kida Judea Baara'a'oraz di'iki, na'iki Jordan Wa'o za'anainao ĩmashaapan kida kaawan u'ida'ati. 6 ĩkowaadan pa'oian kida, uruu idi John chikaawunuuan ĩdyaun Jordan Wa'o ii.

7 Iriba Jewnao, ĩdakota-kao Phariseenao‡ na'iki Sadduceenaos§ kaawan John chikaawunuupa-kizi ati. John tukapan ĩdyaun na'ii, sariapa ukian ĩ'ati, “Unao kowazaznao! Kanom kowaada u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao?” 8 Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimakaan, uaida kizi mishi utanawatina'a u'oian ai. 9 Aonaa uzauda-kida'ana'a unao Abraham takaan-daunnaoun ida'ana'o nii mani ukazannaatinan u'oian ai. Okowaadan nii u'ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i. 10 Kaina'a baro, minziwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz

* 2:18 Ramah: kotua'o wiizai munapo za'o Bethlehem ai. † 2:18 Rachel: oro Israelitena daro. ‡ 2:18 Jeremiah 31:15 * 3:3 Isaiah 40:3 † 3:4 manorunao: oo chiwao, iriba'oraz ĩmashaapan. ‡ 3:7 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 3:7 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-ka, udauna'an ukaboota-ka, ipai tikazi wu'iti."

¹¹ Udauna'an John kian pidannao ati, "Ōchikaawunuupan unao wunu idi utanawatinan dikin ii u'oian ai Tominkaru ida'ati, mazan wuru dauna'ana'a, kaini'iki'o nii chikaawunuupa'o nii unao tikazi idi na'iki Kaimana'o Doronaa idi pa'an. Uruu kaina'iki uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai, aonaa ōka'iitan ukaudin-kizi. Upu'u zii aonaa ōturuan ōna'akan udazkidi u'ida'ati.* ¹² Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-ka, kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-ka, ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-ka, ipai tikazi aona'o umakaduzon wu'iti."

*John Chikaawunuuan Jesus
Jordan Wa'o ii*

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

¹³ Uruu dono Jesus kaawan Galilee Baara iki Jordan Wa'o ati, uchikaawunuukidina'anan John ati. ¹⁴ Mazan aonaa John ka'iitan paabatan pasha'apatan na'apa'o u'ati, ukau'an utiwaan papana'adan Jesus nyukunuu. Ukian u'ati, "Kanom nii puchikaawunuukidina'azon ō'ati? Ōgaru mishi'oraiman turuu puchikaawunuuan."

¹⁵ Mazan Jesus kian u'ati, "Na'apa'o ni'i naa pa'an aizii washa'apatinan, usha'apanum kau'an washa'apatina'azon ipai Tominkaru aipan kawana'ati." Uruu zii John na'apatan panyukunuu.

¹⁶ Jesus kodita'akan dauna'an wunu di'iki pachikaawunuuk-ka, dono, sariapa aokazi da'ata-ka, u'ati, na'iki utukapa Tominkaru Doronaa wa'atin orid kawan, aokazi iki-napu. Taau, upakotan u'ida'ati. ¹⁷ Masha'apakiaaka parada-karu aokazi iki'o kian, "Di'i ōDani'i, ōmarainapanii manawun, sha'apatina'o ōnyukunuu kawana'ati."

4

Jesus tiwaa-kidapa-ka
(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

¹ Uruu dauna'an Kaimana'o Doronaa na'akan Jesus mapidantaka'o amazada di'iti, Satan tiwaa-kidapa kizi uruu na'ii. ² Aonaa kanom Jesus nikan 40 kamoo, ukau'an tuukii uzamazin. ³ Uru'u naa Satan kaawan Jesus ida'ati. Sariapa ukian u'ati, "Tominkaru Danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba kida tominan bread nii."

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an mani karikaonan. Mazan aiapa-karu nii Tominkaru di'iki'oraz parada-karu mashaapa-kinai nii.' "*"

⁵ Udauna'an Satan na'akan Jesus Jerusalem kaimana'oraz wiizai iti. Ukadishita-kidanuz dokoa'o Tominkaru Dapu dokoo-dinpan paawa ii manawun, ⁶ na'iki ukian u'ati, "Tominkaru Danin an pugaru, puzaka'uta di'iki'i imi'i baara iti. Usha'apanum kau'an Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian, 'Tominkaru awunuutapa-kidan nii pugaru pa'angelinnao ati, iẓaamatapan nii pugaru, aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.' "†

⁷ Jesus kian u'ati, "Mazan kaikapa'o sha'atii Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kapam, 'Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru.' "‡

⁸ Udauna'an Satan na'akan Jesus dokoa'o midukuo paawa iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai umanawun na'iki konaunam kida'o donoi, ipai amazada tokon iti. ⁹ Ukian

* 3:11 Poitorui kaudin-kizi wuru'u una'akauzonuz panaobanaa dazkidi u'ida'ati. * 4:4 Deuteronomy 8:3 † 4:6 Psalm 91:11 ‡ 4:7 Deuteronomy 6:16

Jesus ati, “Ipai'o nii õtaan pu'ati wuru kida'a putaainan an õ'ati pukodoru'ukan ida'an õkanaapu ati.”

¹⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, “Pumako õ'ai, Satan! Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian, Pukodoru'uka soo bauda'apa'o Naobanai puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.’”§

¹¹ Uruu dauna'an Satan marina'ata'akan naa Jesus. Uru'u naa angelnao kaawan u'ida'ati ìkaminka'utan naazu.

Jesus sakadan pakaudin-kizi

Galilee Baara ii

(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

¹² Jesus abatan dauna'an John taraa-ka, uru'u naa umakon powaa iti Galilee Baara itinapu, Nazareth iti. ¹³ Mazan na'iki'o umakon umashaapa'an an Capernaum iti, wiizai maonapa'o Galilee Karishiiz ati. Na'ana'oraz Zebulun na'iki Naphtali takaan-daunnao wiizi baara an kida'oraz. ¹⁴ Aimaakan sha'apanuz na'apa, parada-karu mishiinan naa tawuru'u prophet Isaiah kianuz pakaaritan ida'a:

¹⁵ “Pidannao mashaapainao Zebulun amazadati an, na'iki Naphtali amazadati an, na'iki dobaapa-kizai karishii an, atii tarauka Jordan Wa'o,

Galilee an kida'o Gentilenao mashaapan. Puabata!

¹⁶ Puabata pidannao mashaapainao na'ii'aka maruta'o bii'i, ìtukapan nii umanawunu'o Kanada'o. Mashaapainao na'an kichana'iki-kia'o maruta'o bii ii, Kanada-karu kanadapan nii ìdyaun.”*

¹⁷ Na'apaini'i naa Jesus sakadan pakakuwaapan. Ukian, “Utanawatin u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru naobanai-tinan pidannao ati.”

Jesus zaamatan

4 kopautapauzonao paminauda'unao nii

(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

¹⁸ Jesus makopan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon, uruu Peter kia'o udakotapa-ka, na'iki u'inawuzu Andrew. Ìzaamaapan kopau karishii ii pasairon ida'an. ¹⁹ Jesus kian ì'ati, “Uwa'ati õtuma, õtominapa-kida kizi unao, uzaamaapan dau'u pidannao.” ²⁰ Sariapa ìwa'aka'akan pasairon kida, na'iki ìda'an naa uruu.

²¹ Na'iki'o udobata'akan, utukapa dya'utam pidannao koshan kanawa ida'a. Wuru'u ìnaouz Zebedee dainao, James na'iki John. Ìdaru Zebedee na'ia'o ìtuma kapam, ìminziwatin-kidan pasairon kida. Jesus dapadan ìdyaun. ²² Sariapa ìmakon Jesus tuma, ìwa'aka'akan naa padaru pakanawan di'ii.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Luke 6:17-19)

²³ Jesus makon ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati. Utominapa-kidan pidannao synagogue† kida kawana'ati. Ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ukakuda pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai idi. ²⁴ Uunamunaa abata-ka ipai Syria Baara ii aka. Uruu idi na'ikinpuinao pidannao na'akan pairibannao karinainao pabi'inaaka'o ìrinaa kida: kaziwainao, oia'o

§ 4:10 Deuteronomy 6:13 * 4:16 Isaiah 8:23 † 4:23 synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

doronai morotinniinao, mawakaziitapainao, na'iki machi'ika-kainao; ipai Jesus kaku-dan İdyaun. ²⁵ Iriba pidannao da'ananuzu Galilee Baara ikiinao, na'iki Decapolis‡ Baara ikiinao, Jerusalem ikiinao, Judea Baara ikiinao, na'iki Jordon-wa'o baza ikiinao.

5

Jesus kakinaopan naawazi ii

¹ Aizii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa uzaidan naawazi daara iti. Na'ia'a naa usakanatan. Pidannao, utominapa-kidaniinaouz maon-apidinan u'ida'ati. ² Usakada'akan naa patominapa-kidan İdyaun.

Mishi'o konaukii-karu dau'o (Luke 6:20-23)

Kaikapa'a ukian İ'ati'i:

- ³ “Konaukia'o wunaou'u aitapainauz
aona'o paturuan paaipan ati padoronaa ii,
İnao kaduz ati'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
- ⁴ Konaukia'o wunaou'u kasha'oratinainauz İnyukunuu,
Tominkaru saabaan nii İnyukunuu.
- ⁵ Konaukia'o wunaou'u aona'oraz İatadinpauzon,
Tominkaru taan nii ipai imi'i baara İ'idiwau nii.
- ⁶ Konaukia'o wunaou'u tuukia'oraz İtaan panyukunuu ati
pasha'apata'azon Tominkaru aiapanii kida usha'apata-kao,
Tominkaru turuuda-kidan nii İdyaun kaimanaiman.
- ⁷ Konaukia'o wunaou'u kamunanbainauz,
Tominkaru kamunanun nii İ'ati.
- ⁸ Konaukia'o wunaou'u bauda'apatainauz panyukunuu Tominkaru ati,
İtukapan nii Tominkaru.
- ⁹ Konaukia'o wunaou'u kaudinainauz pakaimanaaka-kidan dau'u pidannao,
Tominkaru daniitan nii İdyaun.
- ¹⁰ Konaukia'o wunaou'u pataka'uta-kariwainauz
kaimana'o mashaapa-karu Tominkaru ati'o dau'an,
İnao ati'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
- ¹¹ “Konaukia'o nii unao, pidannao dakoopan an unao, na'iki İpataka'utan an unao,
na'iki İmariidinan an unao dau'u, soo ōpidanannaoun idi'o unao. ¹² Ukonaukii tuukii
manawun, usha'apanum kau'an kaina'a umanawunu'u uwinipinaa ni'o aokazi ii.
Kotua'a naa na'apa'o Tominkaru prophetinnao pataka'utauzo-kao kapam.

Mishidainao na'apa duwu *na'iki kanada'o kawan* (Mark 9:50; Luke 14:34-35)

¹³ “Duwu kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Mazan duwu manaun ana'a naa, aona'a naa na'apam ukuzuban powa'a. Aona'a naa turuu ukaiwaapa-kao, mazan ukaboota'aka-kao ni'i naa amazada iti. Uru'u naa dobaapainao na'ii'aka dakazatanuz.

¹⁴ “Kanada'o kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Aonaa naawazi paawa'a'o donoi toma-kao dizinpan. ¹⁵ Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon waranu'u. Mishi'oraiman lamp muuda-kao nii kaimana'o pawizi doko'a'o ida'a. Na'iki'o nii ukanadapan ipai kabaun nazo ainao. ¹⁶ Na'apa pa'i unao lamp kawan, upu'ukapan kanada pidannao kanaapu ati, İtukapa kizi kaimana'o usha'apatanii. Uruu na'apa'o ida'ana'o nii İkonaukii-kidan uDaru Tominkaru aokazi ia'o umanawunun.

‡ 4:25 Decapolis: Greek paradan ida'an '10 wiizainao' kia'o wuru'u.

*Jesus tominapa-kidan
kakinaorii daua'o*

¹⁷ “Aonaa uzaua-kida'ana'a, õmarina'ata-kida'anan mani kakinaorii Tominkaru taa-niaz Moses ida'an kida, na'iki kotua'o prophetnao saadanii kida, wuru'u õwa'atinuz da'ati'i. Õwa'atin aonaa õmarina'ata-kida'anan mani ïdyaun, mazan õmishia'anan naa na'iki õsha'apata'anan naa na'apa'oram ïkian kidaz. ¹⁸ Õkakuwaapan mishi'o u'ati, atii aokazi na'iki di'ora'a imi'i baara na'an kawana'ati, aona'o nii bauda'apa kakinaorii paradannaa sodi marina'ata-ka'o, atii kaiman-daun kakinaorii mishiinan. ¹⁹ Ukau'an kanom dikintapan an masakauda'u sodi'o kakinaorii paradannaa, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao, awutapa sodi'o nii umanawunun, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. Mazan kanom izo'ati'o, sha'apatatina'o kakinaorii kawana'ati, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao kapam, umanawunu'o kii-karu nii udau'an, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. ²⁰ Ukau'an õkian nii u'ati, aona'o nii umorotan Tominkaru naobanai-tinan di'iti, soo umashaapan an kaiman Tominkaru aipan kawana'ati powa'a zii wunao aia'a, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao* ai.”

To'oraba-karu daua'o

²¹ Jesus kian koshan, “Uaitapanii sha'atii na'apam kiauza-karu pidannao ati kotua'anaa, ‘Mana'a puzowia'ana'a pidan.† Na'ia'oram pidan zowia'o pidan, pataka'utakaru niizu udikin ii.’‡ ²² Mazan aizii õkian nii u'ati, na'ia'oram pidan to'oran an pa'inawuzu ati, pataka'uta-karu niizu udikin ii. Na'ia'oram pidan kia'o pa'inawuzu ati ‘pugaru maturuauka'o,’ na'aka-karu niizu kazowautapainao kanaapu ati, marii kizi upataka'uta-ka'o na'ii. Na'iki na'ia'oram dakoopa'o pa'inawuzu, ‘yaakaru, maaitapinka'o!’ kii, kaboota-karu niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

²³ “Ukau'an putaa'ana'anan dono Tominkaru ati, puna'akan ida'an aimaakan u'ati altar uzai kawaodapa-kizinao di'iti, na'iki punyukunuiankan an kaina'a'o da'i pukasharutan pu'inawuzu nyukunuu, ²⁴ puwa'aka'a naa zii wuru'u putaa'azoniaz altar dazaba'a, pumako pu'inawuzu di'iti, pusaabaa-kidanaka punyukunuu utuma. Udauna'an putaa'anan ni'i naa wuru'u putaa'azoniaz Tominkaru ati.

²⁵ “Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan puparadan utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti, na'iki utaan nii pugaru kootowapa-kidauzo pidan ati. Udauna'an kootowapa-kidauzo taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai di'iti. ²⁶ Õkian pu'ati, puna'ian nii, aona'o nii pukodita-kida-ka'o atii pukawinipinaatan ana'o nii zii ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii.

Ba'orantapa-karu daua'o

²⁷ “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaorii kian, ‘Mana'a puba'orantapa'ana'a.’§ ²⁸ Mazan aizii õkian nii u'ati, kanom awunuutapan zun, na'iki una'azootapanuzo, uba'orantapa'akan naa wuru'u panyukunuu ii. ²⁹ Ukau'an pudiwa'ora antanpu'o puawun sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, puso'ota na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa karikaonan pusha'apauzin punanaa di'iki'o, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ³⁰ Pudiwa'ora antanpu'o puka'u sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, pudukuta na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan

* **5:20** tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao: Ìnao Jewnao, kaimanaimana'o Ìaitapan Tominkaru paradan, na'iki ïkakinaopanii uparadan kawana'ati. Ukau'an kaimana'o pidannao nii ïtukapa-ka'o ba'oran pidannao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **5:21** Exodus 20:13 ‡ **5:21** Deuteronomy 17:8, 9 § **5:27** Exodus 20:14

bauda'apa'o puka'u karikaonan, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti."

Muudaaka-karu daua'o
(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

³¹ Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Na'ia'oram pidan muudan an paudaiaro, marii utaan o'ati saada-kariwai muudaaka-karu kaaritannaa.'" ³² Mazan aizii òkian nii u'ati, daonaiora muudan dono paudaiaro omashaapan pu'u kaiman padamata utuma, ukau'an uba'orantapa-kidan naa oroo wuru'u ba'oran daonaiora tuma omazidan ana'a naa koshan. Na'iki arawu'u daonaiora mazida'oraz naa otuma, utoman naa oia'o kapam uba'oran-daiarotapan idi.

Mishi'o parada-karu sha'apata-ka'o daua'o

³³ "Uaitapanii sha'atii kapam na'apam kiauza-karu pidannao ati kotua'a naa, 'Mana'a pumarina'ata'ana'a putaanii puparadan pumishia'azoonii, mazan pusha'apata puparadan Tominkaru ati wuru'u pusha'apata'azooniaz.'† ³⁴ Mazan aizii òkian nii u'ati, mana'a pudakota'ana'a aimaakan uu puparadan mishida-kinao nii. Mana'a pudakota'ana'a aokazi uu puparadan mishida-kinao nii, usha'apanum kau'an Tominkaru naobanai-tinapa-kizi wuru'u. ³⁵ Mana'a pudakota'ana'a imi'i baara uu, usha'apanum kau'an imi'i baara Tominkaru kidiba wiizi wuru'u. Jerusalem uu na'apa kapam, mana'a pudakota'ana'a puparadan ii, usha'apanum kau'an uruu donoi umanawunu'o King wiizi wuru'u. ³⁶ Mana'a pudakota'ana'a puzowau puaiapan idi puparadan mishida-ka'o, usha'apanum kau'an aonaa puka'iitan putoman bauda'apa'o puzowaud baraka oo podidi. ³⁷ Ukau'an, turuu pukian 'Oo', umishiin dono, na'iki 'Aonaa', u'aonaan dono. Pudobata-kidan an powa'a zii puparadan, oia'o di'iki'o wuru'u.

Kaunaaka-karu daua'o
(Luke 6:29-30)

³⁸ "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pidan zowitan dono pairiban awun, marii ukaunaatinan uawun ati kapam; pidan zowitan dono pairiban dako, marii ukaunaatinan udako ati kapam.'‡ ³⁹ Mazan aizii òkian nii u'ati, aonaa pukaunaatina'ana'a pusha'apata-ka'o an dikauda'o ida'an. Pidana ta'ikan an puduwa'ora antanpu'o pukaozoo, marii puta'ika-kidan pu'ashabaron antanpu'o pukaozoo kapam. ⁴⁰ Pidana kootowapa-kida'anan dono pugaru na'iki uzaamatan pushooton, putaa'aka puchaakitan kapam. ⁴¹ Aizii umanawunu'o pidana dyuudan dono pudowautan padopao bauda'apa'o naawazi di'iti, pudobata-kida udopao bauda'apa'a naa naawazi di'iti. ⁴² Pidana pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati; ukaiwaa'azon an zii karikaonan puaimaakanuta, putaa'a naa zii u'ati.

Tarubaitapa-kariwainao
marainapa-ka'o daua'o
(Luke 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pumarainapa puriban, mazana putu'ora-kizaitapa putarubaitapaniinao.' ⁴⁴ Mazan aizii òkian nii u'ati, pumarainapa pidana to'orainao pu'ati, pukamunan kaiman i'ati; na'iki putoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a, pataka'utainaouz pugaru. ⁴⁵ Na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o uDaru Tominkaru aokazi ia'o dainao unao. Usha'apanum kau'an uruu Kanada-kida kamoo ipai pidannao ati, kaimanainao na'iki dikaudainao ati kapam. Na'iki ukaawa-kida wunu pidannao ati, kaimanainao i'isha'apainpan na'iki dikaudainao i'isha'apainpan ati kapam.

* 5:31 Deuteronomy 24:1 † 5:33 Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21 ‡ 5:38 Exodus 21:23-24

⁴⁶ “Aizii kanoma'o nii Tominkaru taa uwinipinaa nii ukaimanan an marainpainao ati unao karikaonan? Upu'u zii zaamaapauzonao tax puraatannaa§ oiainaouz padamata, ĩmarainapa pairiban kapam. ⁴⁷ Ukau'an ukaimanan dono soo marainpainao ati unao karikaonan, na'apa dii upana'an baokoinao pidannao ai? Na'apa pidannao mashaa-pan kapam mamishida-kainaouz Tominkaru. ⁴⁸ Ukau'an aonaa ukasharutina'ana'a ukaimanan ai, uDaru aokazi ia'o makasharutin-kan kawan pakaimanan ai.

6

Kamunan-karu dau'o

¹ “Usha'apatan an kaimana'o aimaakan, mana'a usha'apata'ana'azu iriba'o pidan bii ii, utukapa-kida'azon idi ukaduz ukaimanan karikaonan. Usha'apainpan an na'apa, aona'o nii uwinipinaa nii uDaru aokazi ia'o di'iki. ² Ukau'an utaan dono aimaakan pataka'utinainao ati, aonaa ukainaabata'ana'azu di'ii'aka kida'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. ĩnao, paaipan idi pasha'apataniaz pataka'utinainao ati atadapa-kao, ukau'an ĩaidautan pasha'apatanii ipai di'ii'aka kida'a pidannao ati, choochiapa-kizai ii, na'iki ipai dunapota pidannao iriba-kizi an. Mishi'o ōkian u'ati, wuru'u ĩnaouz kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao idi. ³ Utaan an aimaakan pataka'utinainao ati, mana'a putaapada'ana'a aonaa na'ia'oram pidan aitapan putaanii dau'an. ⁴ Utaa'azon an aimaakan, aonaa kainaaba'o-karu'u mani utaanuzu, uDaru tukapan nii usha'apatanii aona'oraz pidan tukapan, na'iki ukawinipinaatan nii unao.

Toriinapa-karu dau'o

(Luke 11:2-4)

⁵ “Utoriinpan dono, mana'a pa'i utoriinpa'ana'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. ĩnaudapa pakadishita'anan na'iki patoriinpan choochiapa-kizai ii, na'iki dunapota pidannao iriba-kizi an, ĩaipan karikaonan pakaduz tukapa-kao. Ōkian mishi'o u'ati, kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao ida'an. ⁶ Mazan unao pa'an, utoriinpa'azon dono, umorota udapu nazo iti, utaratina'aka, uru'u naa utoriinpan uDaru aona'oraz tukapa-kao ati. UDaru tukapa'oraz utoriinpan aona'oraz pidan tukapan, utaan nii uwinipinaa nii.

⁷ “Utoriinpan dono, aonaa ukiwa'anapa-kida'ana'a mazanuiman kida'o parada-karu, maaitapa-kainao Tominkaru kawan. ĩtoriinpan dawuu, na'apa ĩzauda-kidan patominkarun abatan nii patoriinpan. ⁸ Aonaa pa'i ĩnao kawan mani unao. Utoriinpan ua'ii zii uDaru aitapani'i naa kanom uaiapanii. ⁹ Ukau'an di'oraz kawan utoriinapa'a: ‘WaDaru aokazi ia'o, marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii.

¹⁰ Marii kizi punaobanai-tinan.

Marii kizi sha'apatin-karu puaipan kawana'ati

da'a'a imi'i baara'a,

na'apa aokazi iainao sha'apatinan kawana'ati.

¹¹ Marii putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

¹² Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apatanii kidaz,

na'apa wamarina'atan kawan ipai oii kida'o sha'apata-kariwaiz wa'ati.

¹³ Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kao oia'o di'iti,

mazan kaiman putaapa waunao oia'o ai.*

[Karikaonanuo'o pugaru wuru'u naobanaiz,

ma'ozaka'oraz, na'iki konaunama'oraz.

§ 5:46 zaamaapauzonao tax puraatannaa: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

* 6:13 oia'o ai oo “Satan ai”.

Amen.]†

¹⁴ “Umarina'atan an pidannao sha'apatanii oii kida'o u'ati, uDaru aokazi ia'o marina'atan nii ipai u'oian kapam. ¹⁵ Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati, aona'o nii uDaru marina'atan u'oian kida.

Tominkaru ati'o sanadinapa-karu

¹⁶ “Usanadinpan‡ an Tominkaru ati, aonaa utaapinpapa'ana'a kasha'ora'a kawan, tawunao kawanu'u taapinpauzonaouz kaimanainao nii kaikini'i. Īnao ĩpana'ada'akan na'apam paaidinpan pataapinpapa'akan ida'an manaunam kasha'ora'a kawan, ĩaipan karikaonan paaitapa-ka'o pasanadinpan. Ōkowaadan nii mishi'o u'ati, ĩnao na'apainpainaouz ĩsha'apainpan, kawinipinaatina'a kainaou'u naa wuru'u pa'atadapa-ka'o ida'an. ¹⁷ Mazan unao, usanadinpan dono Tominkaru ati, uchikaa uawun baara kaiman, uramaudin na'iki umaoda uzowaud. ¹⁸ Aonaa kizi baokoinao aitapan usanadinpan Tominkaru ati, soo uDaru aona'oraz utukapa-ka'o aitapan nii pa'an, na'iki uDaru tukapa'oraz usha'apatanao aimaakan aona'oraz baokoinao aitapan, ukawinipinaatan nii unao.

Sha'apauzii aokazi ia'o
(*Luke 12:33-34; 11:34-36*)

¹⁹ “Mana'a ukasha'apauzi-tina'ana'a da'a'a imi'i baara'a, usha'apauz kainin nii, na'iki uwuzaaritan nii, na'iki koidimikinao koidapan niizu. ²⁰ Mazan usaabaa usha'apauz nii aokazi ii, na'ii aona'o nii ukainin, aona'o nii uwuzaaritaouzon, na'iki aona'o nii koidimikinao koidapanuz. ²¹ Aizii na'iam pidan saabaan pasha'apauz, karikaonanuo'o nii utaapan panyukunuu, wuru di'iti'i utaapa-kiziz pasha'apauz.

²² “Wuru'u awunuiz na'apa'o lamp kawan ukanadapan pidan nanaa ati. Aizii puawun kaimanan dono, ipai punanaa mashaapan kanada'o-karu'u. ²³ Mazan puawun makaimankan an, punanaa mashaapan nii maruta'o-karu'u. Ukau'an kanada'o makadan dono u'ida'a, maruta'o manawun ida'a'o pugaru.

Bauda'apa naobanai
(*Luke 16:13; 12:22-31*)

²⁴ “Aonaa turuu pidan poitoruitapa-kidinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa'o, na'iki umarainpan nii ba'oran; kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa'o, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.

Aonaa kizi nyukunui
kaziwadapa-ka'o

²⁵ “Uruu idi ōkian u'ati. Aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuzan ni'o dau'u ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai.

²⁶ “Utukapa mooko kotu'uznao, aonaa ĩpaowinan. Udauna'an ĩso'otan mani papaoriba aka na'iki ĩkasaba'uan maniz padapunaa iti. Mazan upu'a'o uDaru aokazi ia'o paan ĩdyaun. Aizii mani unao, aonaa umarainapa-ka'o mooko powa'a zii kotu'uznao ai? ²⁷ Na'ia'oram unao turuu umashaapan powa'a ukotua'ikin ukaziwadapan ida'an unyukunuu udau'an? Aonaa na'ia'oram.

²⁸ “Kanom nii ukaziwadapan unyukunuu ukamichan dau'an? Utukapa amazada ii aka'o soosoi kida sodan, na'iki na'apam ĩsoosoan. Aonaa ĩkaudinanao dadara ĩtomapan mani pakamichan. ²⁹ Mazan ōkian u'ati, King Solomon umanawunu'o usha'apauz konaunam

† 6:13 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. ‡ 6:16 sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kida, upu'u aonaa ukakamichantinan konaunam soosoi kida kawan. ³⁰ Tominkaru wuru'u konaunamada'oraz pinidi kida soda'oraz amazada ii aka. Aizii kakupa utukapa-kaao, udauna'an umawaka'akan naa, uru'o ni'i naa ukawaoda-kaao. Aona'o nii mooko Tominkaru kakamichantan unao na'apa? Kanom nii mooko umishidapan mapasaka sodi?

³¹ “Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza, oo kanoma'o nii ukamichan nii. ³² Na'apa kida'o dau'ana'a maaitapa-kainao Tominkaru kaziwadapauzon panyukunuu. Aokazi ia'oraz uDaru aitapanii uaipan aimaakan na'apa kida'oraz umashaapa-kinaa nii. ³³ Mishi'oraiman utaa unyukunuu kiwiitapa zii Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki umashaapa na'iki usha'apatin Tominkaru aipan kawana'ati. Utaan nii ipai na'apa kida'oraz unao idiwau nii. ³⁴ Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu waikana'ana'o uaiapanii dau'an. Usha'apanum idi waikana'ana'o aimaakan sha'apainpan nii waikana'ana'o ida'a. Ukau'an aonaa ukaziwadapa'a naa unyukunuu waikana'ana'o aimaakan dau'an.

7

Pidan dakotan pairiban

oia'o nii

(Luke 6:37-38, 41-42)

¹ “Mana'a pudakota'ana'a ba'oran pidannao dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan pugaru dikauda'o nii. ² Usha'apanum kau'an Tominkaru dakotan nii pugaru dikauda'o nii na'apa kapam pudakotan kawan ba'oran pidannao, na'iki na'apa'oram putaapan ba'oran pidannao, na'apa'o nii Tominkaru taapan pugaru kapam. ³ Kanom nii mooko pudi'itapan kaunuba sodi'o kaina'an puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u atamun idin kaina'an puawun ida'a? ⁴ Puka'iita zii pukian puiriban ati, ‘Ōso'ota kizi kaunuba'o puawun ai' atamun idin kaina'an pu'u puawun ida'a? ⁵ Pugaru taapinpauzo kaimana'o nii kaikini'i, puso'ota'a naa zii kiwiitapa atamun idin puawun ai. Uruu na'apa kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

⁶ “Mana'a utaa'ana'a kaimana'o aimaakan Tominkaru di'iki'o arimarakanao ati, itanawatina'akan nii u'ati karikaonan, na'iki iãroautapan nii unao. Mana'a ukaboota'ana'a umanawunu'o kawinipinaa kida'o usha'apauz kooshinao bii iti, iãkazaabi'ian nii karikaonan kidaz.”

Pupishaan dono aimaakan taa-karu nii pu'atiz

(Luke 11:9-13)

⁷ Jesus kian koshan, “Upishaa aimaakan, taa-karu nii u'atiz; udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz; udau-dauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁸ Usha'apanum idi ipai pidan pishaa'o aimaakan, taa-karu nii u'atiz; na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz; na'iki dau-daupa'o paniinom da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁹ Daruinao, udani pishaan an pawanyukunuu nii u'ai, utaa mani kuba udani ati? ¹⁰ Oo upishaan an kopau u'ai, utaa mani kowazaz u'ati? ¹¹ Oia'o unao padamata, upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan udainao ati, aitanii mana'o nii uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii kaiman kida'o aimaakan pishainao ati paugaru. ¹² Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan aimaakan sha'apata-kaao pu'ati kapam. Na'apa'o daua'o wuru'u Moses na'iki Tominkaru prophetinnao kakinaori kidaz.

Mazowa'o dobaapa-kizai paniinom

(Luke 13:24)

¹³ “Umorota mazowa'o dobaapa-kizai paniinom ida'an, usha'apanum kau'an kazowa'o dobaapa-kizai paniinom Tuubaru'o Tikazi pataka'utin-kizai di'iti'o wuru'u.

Na'iki masha'apannaa mako-karu na'an, ukau'an iriba pidannao makon na'an. ¹⁴ Mazan dobaapa-kizai paniinom karikaonanu'o kakupa-karu di'iti'o, mazowa'o na'iki kasha'apannaa kapam mako-karu na'an. Ukau'an aonaa iriba'o nii mani pidannao ikodanuzu.

*Atamun, pa'aka ida'ana'o
uaitapa-kao
(Luke 6:43-44)*

¹⁵ “Uzaudinpauso pa'i wunao aia'a dakotinpainaouz prophetnao nii. Īwa'atin nii u'ida'ati, na'apa masha'apatanu'u kaznizo kawan Īaidinpan, mazan kichana'iki-kia'o ĩkaduz wuru'u, na'apa baudokoru kawan. ¹⁶ Uaitapan nii ĩdyaun na'apa'oram ĩsha'apatanii ida'an, na'apa paoribai aitapa-kao kawan pa'aka ida'an. Aonaa na'apainim puikodan kaiwada-karu ida'a grape oo fig aka. ¹⁷ Ukau'an ziwu'o atamun kaakan dono, kaimana'o nii u'aka kida, mazan maziwuka'o atamun, u'aka dikauda kida'o nii. ¹⁸ Ziwu'o atamun, aona'o nii ukaakan dikauda kida'o idi; na'iki maziwuka'o atamun, aona'o nii ukaakan kaiman kida'o idi. ¹⁹ Na'ia'oram paoribai dikauda kida'o u'aka barota-karu niizu, na'iki kaboota-karu niizu tikazi wu'iti. ²⁰ Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao aitapan wunaou'u dakotinpainaouz prophetnao nii, ĩsha'apatanii kida ida'an.

*Kanoma'o nii morota
Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti
(Luke 13:25-27)*

²¹ “Aonaa ipai'o nii mani pidannao wuru'u ‘Naobanai, Naobanai,’ kia'oraz ĩkian ō'ati kawiiizin Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, soo wunaou'u sha'apatina'oraz ōdaru aokazi ia'oraz aipan kawana'ati. ²² Na'apain Tominkaru widauan kmoon dono'o naa pidannao, iriba'o nii pidannao kian ō'ati, ‘Naobanai, Naobanai, pu'uu ida'ana'o wakowaadapauzon Tominkaru paradan. Pu'uu ida'ana'o wawaatan oia'o doronai kida, na'iki iriba aimaakan umanawunu'o ukaimanan kida washa'apatan pu'uu ida'an.’ ²³ Mazan ōkian nii ĩ'ati, ‘Aonaa ōaitapauzon unao. Umako ō'ai, unao sha'apaapauzonao oii kida'o.’

*Dya'utama'o kabaun tomikinao
(Luke 6:47-49)*

²⁴ “Na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ōparadan kida, na'iki sha'apatina'oraz ōparadan kawana'ati, na'apa'o nii uruu aitapina'o pidan kawan, toma'oraz padapu nii dadara'o baara'a. ²⁵ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, uwa'ozi kida paidan naa, utuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, mazan aonaa kabaun dorautan, utoma-kao idi dadara'o baara'a.

²⁶ “Aizii na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ōparadan kida, na'iki aonaa usha'apatinan ōparadan kawana'ati, na'apa'o uruu tawuru kawanu'o maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu kaatu baara'a. ²⁷ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, wa'ozi kida tuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, sariapa kabaun dorautan, ipai daunuuda'u.”

²⁸ Aizii Jesus ipaian patominapa-kidan na'apa kida'o dau'an, tuukii pidannao di'itinpan na'apam utominapa-kidan dau'u. ²⁹ Powa'a zii umanawunun utominapa-kidan pidannao wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.

8

*Jesus kakudan
daonaiora kabishopa'o
(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)*

¹ Jesus tokan ana'a naa naawazi daara iki, iriba pidannao da'anpan udawu'ati. ² Masha'apakiaka daonaiora kaawan u'ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi* idi. Ukoduru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian u'ati, "Naobanai, punyukunuu na'apan dono, õaitapa pukakudan nii õgaru, kaiman kizi'i naa õsaabainan."

³ Jesus pishatan uruu na'iki ukian, "Na'apa õnyukunuu, pukakuda, kaiman pusaabain." Masha'apakiaka ubisho manaka'akan naa, na'iki kaiman usaabaina'akan. ⁴ Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puabata, mana'a pa'i pukowaada'ana'a na'ia'oram pidan ati, mazan pumako sariapa puawunuuta-kidanaka pumada faadaa di'ii, na'iki putaa'a naa taauzo-kariwaiz Tominkaru ati kakuda-kariwainao taauzoniaz Moses kakinaori kawana'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'ora'a naa pusaabainan."

Jesus kakudan soldyaanao zowaunaa poitoru
(Luke 7:1-10)

⁵ Jesus kaawan dono Capernaum iti, Roman soldyaannao zowaunaa kaawan u'ida'ati padopian idi. ⁶ Ukian, "Naobanai, kaina'a õpoitoru karinaan õdapu ii, tuukia'ora'a naa, aona'a naa uka'iitan pakiitinan."

⁷ Jesus kian u'ati, "Õmakon nii na'iti, õkakudanaka kizi uruu."

⁸ Mazan ukian Jesus ati, "Aonaa Naobanai, aonaa umanawunu'o mani wuru'u õgaruz pumako'ozon mani õdapu iti. Turuu pa'an puparadan karikaonan di'iki'i, kakuda'o nii õpoitoru. ⁹ Õgaru na'apa, õkaudinan doko ainao pidannao õ'ai waranu a'o, õgaru na'apa kaina'a soldyaanao kaudina'o õwaranu'u kapam. Õdyuudan dono bauda'apa soldyaa, 'Pumako' õkian an u'ati, umakon nii. Aizii õdapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati' õkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki õdyuudan dono õpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' õkian an u'ati, usha'apatan niizu."

¹⁰ Jesus abatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u, tuukii udi'itinpakan, na'iki ukian wunao ati'i kasaba'ukinpainauz pa'ida'ati, "Õkian mishi'o manawun u'ati, aonaa na'apainim zii õikodauzon pidan Jewnao bii'i kaikapa'a manawun umishidanu'u. ¹¹ Uruu idi õkian nii u'ati, iriba'o nii Gentilnao wa'atin di'ikinapa kida'a waoko ikinapu na'iki wakadapu ikinapu, na'iki ãsakanata'anan nii Abraham, Isaac na'iki Jacob tuma konaukia'o aroapa-karu ida'ati, Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹² Mazan unao, Tominkaru pidanannaouz na'ia'o ni'oraz padamata Tominkaru naobanai-tinan dono'o naa, kaboota-karu nii unao maruta'o-karu iti. Na'ia'o ni'i naa uzaadan tuukii na'iki ukuzowan nii uudako kida udopian idi."

¹³ Uruu dauna'an Jesus kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Pukiwa'a naa pudapu iti, na'apa'oram pumishidan manawun, sha'apata-kao nii na'apa pu'ati." Na'apain aka manawun poitorui kakuda'akan.

Jesus kakuda iriba pidannao
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

¹⁴ Aizii Jesus kaawan dono Peter dapu iti, na'ii utukapan Peter imauzo washatinpan bed paawa'a, tuukia'o omada wiichan pakarinaan idi. ¹⁵ Uruu idi Jesus zaamatan oka'u, sariapa omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Na'iki'o okadishitan otaan naa Jesus wanyukunuu nii.

¹⁶ Uruu wachuupunin kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao na'akan Jesus ida'ati pairibannao oia'o doronainao zaamatapaniinao kida. Jesus waata oia'o doronainao pidannao ai paparadan ida'an karikaonan. Na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁷ Wuru'u usha'apatan kaikapa kida'orazu'u, uruu umishian naa tawuru'u kotua'oraz prophet Isaiah kianuz, "Pa'ida'a uzaamatan wa'ai wabaiatin-kinaa rinai kida, na'iki uso'ota wa'ai wakarinauzo-kinaa kida."

* **8:2** kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

*Da'ana'azoinao Jesus**(Luke 9:57-62)*

¹⁸ Jesus tukapan idi'i naa iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa ukian patominapa-kidaniinao ati, “Aushaa watarauka'a naa karishii baza iti.”

¹⁹ Bauda'apa pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati. Ukian u'ati, “Tiichaa, òda'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti.”

²⁰ Jesus dako'atin na'iki ukian u'ati, “Waruzonao kaina'a ì'uun kida, kotu'uznao kaina'a ìshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwashatinauzo-kizi nii, na'iki aonaa usookapauzo-kizi nii.”

²¹ Ba'oran daonaiora tominpa'o Jesus di'iki kian u'ati, “Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu ðauna'an òda'anan pugaru.”†

²² Mazan Jesus kian u'ati, “Puda'an ògaru. Marii mawakainao didan pairiban mawakan.”‡

*Jesus mashaatan**ma'ozaka'o awaru**(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)*

²³ Jesus paidinan kanawa zo'iti, utominapa-kidaniinao makon kapam utuma karishii an. ²⁴ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan karishii an, na'iki kanawa kichana'iti-kia'a naa, udaawadainan wunu paran idi. Mazan Jesus, uda'awun.

²⁵ Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu. Ìkian u'ati, “Kadiman Naobanai! Kadiman! Pukazannaata waunao! Wanaraan ni'i naa!”

²⁶ Jesus kian ì'ati, “Kanom nii dii utarian? Masakauda'u'o sha'a karikaonan umishidan?” Udauna'an ukadishita'akan, uru'u naa udyuudan ma'ozaka'o awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi amazada mashaadina'akan mashaa.

²⁷ Tuukii udi'itinapa-kida'akan patominapa-kidaniinao. “Kanom kaduzu'u naa pidan uruu?” Ìkian. “Atii awaru na'iki wunu paran mishida zii uparadan.”

*Jesus kakudan oia'o doronainao zaamatapaniinao**(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)*

²⁸ Jesus kaawan dono'o naa karishii baza iti Gadara Baara itinapu, na'ii pamakopakizi an, dya'utam pidannao ikodapanuzu, kodita'akainao pamashaapa-kizi baaranai ia'o, ka'unaru kida di'iki. § Wuru'u ìnaouz oia'o doronainao zaamatapaniinao, ukau'an to'oraba'o ìdyaun. Una'apan idi, aonaa kanom makouzon na'ii'aka'o dunapo ida'an.

²⁹ Sariapa ìkadakon u'ati diiwa'o ida'an, “Pugaru Tominkaru Dani, kanom puaiapan wa'ai? Pupataka'uta'anan naa sha'a waunao wapataka'uta-ka'o kmoon ua'ii zii?”

³⁰ Aonaa munapo manawun mani ìnao di'iki, kaina'a iriba'o kooshinao aroapatinan.

³¹ Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. Ìkian u'ati, “Puaipan an wamakon di'iki'i, pudyuuda shoman waunao wamorota'an kizi kooshinao di'iti.”

³² “Umako,” Jesus kian ì'ati. Uruu idi ìkodita'akan daonaioranao di'iki, na'iki ìmakon ìmorota'anan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan karishii danoma katawudapuzun di'iti, ìwaotan karishii baoko iti, na'iki ipai ìnaraan. ³³ Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan donoi iti. Na'ia'a naa ìkakuwaapan ipai na'apam aimakaan sha'apainpan dau'u. Na'iki ìkowaada na'apam oia'o doronainao zaamatapaniinao sha'apata-ka'o. ³⁴ Uruu idi ipai donoi sannao makon ìkodapa'anan Jesus. Ìkodapan dono'o naazu, kaziwa'o ida'an ìdyuudanuzu ìaipan umakon pawiiizi iki.

† **8:21** Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu ðauna'an òda'anan pugaru. oo “Naobanai, aona'o nii zii òmakon kai. Kaina'a òdaru tuukian. Aizii umawakan an, òdidan nii zii uruu. Uruu ðauna'an òmakon nii pudawu'ati.”

‡ **8:22** Marii mawakainao didan pairiban mawakan. oo “Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz ògaru didan pairiban mawakan.” § **8:28** Uruu dono pidan baaranaa, kuba uun ii kida'o pa'an.

9

*Jesus chi'ika-kidan
machi'ikaka'o*

(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

¹ Uruu dauna'an Jesus paidinan patominapa-kidaniinao tuma kanawa zo'iti itaraukan karishii an powaa iti'i naa pamashaapa-kizi iti.* ² Na'ia'a naa pidannao na'akan daonaiora machi'ikaka'o Jesus di'iti pawashatinapa-kizi baara ida'an. Aizii Jesus tukapan idi imishidan tuukii manawun paugaru, sariapa ukian machi'ikaka'o pidan ati, "Pusaabaa punyukunuu o'dani, ipai o'so'otan pu'oian."

³ Pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian panyukunuu ii, "Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an."

⁴ Jesus, uaitapa na'apam idi'itinpan, uruu idi ukian i'ati, "Kandii nii udi'itinpan o'dau'u oia'o ida'an?" ⁵ Na'ia'oram masha'apannaa: 'Ipai pu'oian mainaabata-kao' kii, oo 'Pukadishita na'iki puchi'ika' kii?' ⁶ Mazan o'aidan nii u'ati Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan mainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uruu naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, "Pukadishita, puna'aka puwashatinapa-kizi na'iki pumako'o naa pudapu iti." ⁷ Machi'ikaka'o pidan kadishita'akan na'iki umakon naa padapu iti.

⁸ Aizii pidannao tukapan idi kaikapa'o sha'apanu'u, tuukii idi'itinpan, na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu pidan ati.

Jesus dapadan Matthew

(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

⁹ Aizii Jesus makon naa na'iki, pamakopa-kizi an utukapa zaamaapauzo tax puraatan-naa, Matthew kia'o u'uu, usakanatapan kabaun pakaudin-kizi nazo ii. "Puwa'ati otuma," Jesus kian u'ati. Sariapa Matthew kadishita'akan na'iki umakon naa utuma.

¹⁰ Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Matthew dapu ii. Na'ii iriba zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki ba'oran oiainao pidannao aroopan ituma. ¹¹ Phariseenao tukapan idi uaroon na'apainao pidannao tuma, sariapa ikian Jesus tominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii utiicha an aroopan oiainao tuma?"

¹² Jesus abata ina'apanuz kaikapa'a, uruu idi ukian i'ati, "Ziwuinao pidannao, aonaa iaipan daakataa, soo karinainao pa'an. ¹³ Umako utominapa kizi na'apa'oram Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian. Ukianuz, 'Kamunan-karu o'aipan u'ai, aonaa taain-karu kawaoda-kariwai uzai ida'an mani.'† Ukau'an aonaa kaimanainao mani wuru'u o'dapada'ananiinaouz, mazan oiainao."

*Jesus pishaa-kao sanadin-karu
dau'u*

(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

¹⁴ Bauda'apa kamoo John Chikaawunuupauzo tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati. Ipishaan Jesus, ikian u'ati, "Kanom nii waunao na'iki Phariseenao sanadinpauzon‡ Tominkaru ati, mazan putominapa-kidaniinao, aonaa pa'an isanadinpauzon Tominkaru ati?"

¹⁵ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Na'apa dii uaitapan mazida'o daonaiora dapadaniinao mashaapan kasha'ora mazida'o aroapa-kizi ii, mazida'o daonaiora na'an pu'u ituma. Aonaa turuu una'apan. Mazan daonaiora mazida'o zaamata-kao dono i'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ikasha'oran na'iki isanadinpan."

¹⁶ Udauna'an Jesus kian koshan, "Aonaa pidan zimindotauzon pakamichan zaam dadotan pa'ina'o kamicha idin idi, usha'apanum kau'an shokota'o nii zii wuru'u

* 9:1 Jesus mashaapa-kizi wiizai dakota-kao Capernaum. † 9:13 Hosea 6:6 ‡ 9:14 sanadinpauzon: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

pa'ina'oraz kamicha idin uzaama'o ai, na'iki powa'a'o nii zii umanawutan wuru'u udadotanuz.

¹⁷“Na'iki aonaa pidan kawazootauzon kaiwauzo-kariwai'i naa wine kinnaa§ pa'ina'o zii wine toma-kao idi. Pa'ina'oraz zii wine poodan nii utada'okan nii wuru'u kaiwauzo-kariwaiz naa ukinnaa, uruu wine wakudinan ni'i naa, na'iki ukinnaa pataka'uinan ni'i naa kapam. Uruu idi karikaonan da'i pidan tomauzon pa'ina'o wine kinnaa papaidakizi nii pa'ina'o wine. Utoma-kao dono na'apa, aona'o nii ukinnaa sha'apan.”

*Mawakaiba zunaaba sodi
na'iki izaipa'o zunaaba*

(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

¹⁸ Jesus kadakotinan pu'u zii, Jewnao zowaunaa kaawan u'ida'ati. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian, “Ödani zunaaba sodi mawakan aizii aka, upu'u mazan puwa'ati pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi.” ¹⁹ Sariapa Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa utuma.

²⁰ Aizii na'a'o zun baiatina'o 12 wunu paizaipan idi. Okaawan Jesus barau ikinapu na'iki opishatan ukamichan danoma karikaonan. ²¹ Usha'apanum kau'an panyukunuu ii okian, “Öpishatan an uchaakitan karikaonan, ökakudan nii.”

²² Jesus padantina'akan, sariapa utukapanuzo, na'iki ukian o'ati, “Ma'ozaka putaapa punyukunuu ödani, pumishidan idi'o, pukakudan.” Na'iki'i naa mishi sariapa okakudan.

²³ Uruu dauna'an Jesus kaawan Jewnao zowaunaa dapu iti. Na'ii utukapan iriba taupauzonao na'iki muraapainao mawaka'o ati. ²⁴ Uruu idi sariapa Jesus kian i'ati, “Ukodita di'iki'i, aonaa omawakan mani wuru'u, oda'awun karikaonan.” Ipai pidannao shaazootinan una'apan idi. ²⁵ Pidannao koditan dauna'an, uru'u naa Jesus makon zunaaba sodi di'iti, na'iki uzaamatan naa paka'u kadu'ikizo. Sariapa okakuda'akan na'iki okadishita'akan. ²⁶ Pidannao kakuwaapan di'oraz dau'ana'a ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan dya'utam daonaioranao ishaawunnao

²⁷ Udauna'an Jesus makopan pu'a'a naa na'iki, dya'utam daonaioranao ishaawunnao da'anpan uruu. İkadakoinan diiwa'o ida'an u'ati. “David Takaan-daun,* pukamunan-kida waunao,” İkian.

²⁸ Jesus morotan dono'o naa kabaun nazo iti, uru'u naa ishaawunnao kaawan u'ida'ati na'iki upishaan İdyaun. Ukian i'ati, “Umishida turuu ökakudan unao?”

“Wamishida, Naobanai,” İkian u'ati.

²⁹ Uru'u naa Jesus pishatan İawun kida, na'iki ukian i'ati, “Umishidan idi, na'apa'o nii usha'apan.” ³⁰ Sariapa İtukapa'akan naa. Uru'u naa Jesus kakinaowan İdyaun. Ukian, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidan ati kanom sha'apan u'ati.” ³¹ Mazan upu'u İmakon, İkakuwaapa'anan udau'an, ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan maparadan-ziiwa

³² Wurulu'u dya'utamainauz daonaioranao mako'okan pu'u zii, pidannao na'akan Jesus ida'ati maparadanu'o daonaiora, wurulu'u umaparadanunuz oia'o doronai kaina'an idi'o u'ida'a. ³³ Aizii Jesus waata'akan dauna'an oia'o doronai u'ai, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao, kasaba'ukinpainao na'ii, di'itinpan, na'iki İkian, “Aonaa watukapauzon zii kaikapa'ora'a aimaakan sha'apata-kao Israel an.”

³⁴ Mazan Phariseenao kian, “Oia'o doronainao naobanaa taan idi'o u'ati ma'ozakakaru wurulu'u uwaatanuz oia'o doronainao.”

§ 9:17 wine kinnaa: uzai mada idi'o utoma-kao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * 9:27 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

Jesus kasha'oran pidannao dau'an

³⁵ Jesus makon umorowautapan ipai donoi na'iki wiizai sodi kida kawana'ati. Utominapatin-kidan pidannao synagogue ii kida, na'iki ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki ukakuda pidannao karinainao pabi'inaaka kida'o rinai idi. ³⁶ Tuukii ukasha'ora-kidan ipai wuru'u pidannaouz utukapan idi ĩdopian, na'iki aonaa ĩaitapan na'apam naa pasha'apatinan pa'ida'a, na'apa kaznizonao kawan, aona'oraz ĩtaapiki nii. ³⁷ Ukau'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Udaru paoribai baawu, dyuua'a naa u'aka, mazan aonaa kaudinainao iriban kasaba'ua'o niizu. ³⁸ Utoriinapa kapaoriba'o ati, uzaamata kizi kaudinainao nii kasaba'uupainao nii wuru'u papaoriba aka kidaz.”

10*Jesus zaamatan**12 pidannao**apostlenao nii**(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)*

¹ Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, na'iki utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati ĩwaata-kinaa nii oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki ĩkakuda kizi pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai ai. ² Di'ĭ ĩ'uu kida'a 12 pidannao Jesus zaamatan apostlenao* nii: kiwiin Simon, dakotapa-kariwaiz Peter kii, na'iki u'inawuzu Andrew; James na'iki u'inawuzu John, ĩnao Zebedee dainao; ³ Philip na'iki Bartholomew; Thomas na'iki Matthew, Matthew uruu zaamaapauzoz da'i tax puraatannaa; James, Alphaeus dani, na'iki Thaddaeus; ⁴ Simon, uruu Patriot;† na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

*Jesus dyuudan**12 apostlenao**(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)*

⁵ Aizii Jesus dyuudan naa 12 pazaamataniinao apostlenao nii. Ukakinaowa'akan ĩdyaun, ukian, “Aonaa umako'ona'a Gentilenao‡ di'iti, na'iki Samaria Baara sannao,§ mashaapa-kizi kida donoi di'iti. ⁶ Mazan umako pa'an õpidanannao Israelitenao di'iti, waziwadinainaoz kaznizo kawan. ⁷ Umako ukakuwaapa'an ukowaada kizi maonapa'a naa Tominkaru naobanai-tinan. ⁸ Ukakuda karinainao, ukadishita-kida mawakainao powaa iti. Ukakuda baiatinainao kichana'iki-kia'o bishoi idi, na'iki uwaata oia'o doronainao pidannao ai. Ōtaanii ma'ozaka-kinai u'ati mawinipinaa-daun, ukau'an usha'apata'a naazu mawinipinaa-daun.

⁹ “Umakon dono, aonaa una'akapa'ana'a upuraatan umashaapa-kinaa nii; ¹⁰ mana'a una'aka'ana'a umako-kizi iti usaakon oo ba'oran ukamichan oo ba'oran udazkidi oo uwadookori nii. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-kaoo nii u'ati aimaakan uwiniipinii. ¹¹ Ukaawan dono na'ia'oram donoi oo wiizai di'iti, udawata pidan na'ii. Na'ia'oram dapaapan an unao, umashaapa ĩdapu ii atii udobatan na'iki. ¹² Umorowautan dono pidannao dapu iti, ukii ĩ'ati, ‘Marii kaiman-karu Tominkaru di'iki'o na'an utuma.’ ¹³ ĩdapaapan dono unao kaiman, marii kaimana'oraz uparadan na'ian ĩtuma. Mazan ĩmadapaapakan an unao kaiman, ukiwa-kida powaa iti wuru'u kaimana'oraz uparadan. ¹⁴ Aizii ĩmadapaapakan dono unao kaiman, oo aonaa ĩabata'azon

* **10:2** apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † **10:4** Patriot: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinoo Zealot kii. ‡ **10:5** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. § **10:5** Samaria Baara sannao: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'i ukidiba di'iki ñawunuutapan pu'u.”* 15 Jesus kian, “Ōkowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, Tominkaru pataka'utan nii na'iainao pidannao dono'i ii, powa'a zii wunao aia'a Sodom na'iki Gomorrah sannaouz.”†

*Pataka'uta-karu nii kaudinainao Tominkaru ati
(Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)*

16 Jesus kian koshan, “Uabata, ōdyuudan unao na'apa kaznizonao dyuuda-kaos kawan baudokoronao bii iti. Ukau'an uaitapin na'apa kowazaz kawan, mazan umashaapa kaiman pidannao tuma orid kawan. 17 Uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an pidannao zaamatan nii unao na'iki ñna'akan nii unao kootowapa-kizai iti, na'iki ñba'izian nii unao synagogue ii kida. 18 Na'iki ñna'akan nii unao kazowautapainao wiizai kanaapu ati na'iki kingnao kanaapu ati ōgaru dikin ii. Na'apa'o ida'ana'o nii ukowaadan ñ'ati, na'iki ba'oran pidannao ati, Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o. 19 Aizii uzaamata-kaos dono na'iki utiwaa-kidapa-kaos dono kootowapa-kizi ii, mana'a udopia'ana'a udawatan dau'u na'apam nii ukian. Taa-karu nii u'ati uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian. 20 Ukau'an uparadan an na'apain, aonaa unaou'o ni'i naa mani parada, mazan uDaru Tominkaru Dorona'o nii parada unao ida'an.

21 “Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao, na'iki daruinao na'apa'o nii ñzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki pudaronao, na'iki ñzowii-kidan nii ñdyaun. 22 Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao ōdikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu. 23 Upataka'uta-kaos dono umishidapan dau'an ōgaru bauda'apa'o wiizai di'ii, ukidoapa ba'oran wiizai di'iti. Ōkian mishi'o manawun u'ati, aona'o nii zii ukaudin-kizi ipain Israel an kida'o wiizai an, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan ua'ii powaa ati.

24 “Aonaa tominpa'o pidan umanawunun patiichaan ai, na'iki aonaa poitorui umanawunun panaobanaa ai. 25 Ukau'an turua'o wuru'u tominpa'o pidan tominapanuz patiichaan kawan, na'iki poitorui na'apa panaobanaa kawan. Kadapu'o dakota-kaos an Beelzebul‡ kii, aitaniiman udapu ainao pidannao powa'a'o nii zii ñdakoapa-kaos.

*Kanom ai tarii-karu
(Luke 12:2-9)*

26 “Ukau'an aonaa utaria'ana'a pidannao ai. Ipai dizapa-kariwai, aida-kida-kaos niizu, na'iki ipai taapa-kariwai kida mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kaos. 27 Wurua'a aimaakan ōkowaadaniaz unao ati karikaonan, ukowaada'a naa pa'iz ipai pidannao ati. Kanom aimaakan mashaada'u'o ōkowaadan u'ati, ukowaada'a naa pa'iz diiwa'o ida'an pidannao abata kiziz. 28 Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a zowia'oraz pidan, mazan udoronaa, aonaa ñka'iitan pazowian pa'an. Mishi'oraiman utarii pa'an Tominkaru ai, ka'iita'oraz pakabootan pidan na'iki udoronaa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. 29 Aonaa mooko dya'utama'o parikowarunao toriauzo-kaos masakaada'u sodi'o puraata ida'an karikaonan, mazan upu'u aona'o nii bauda'apa udaru Tominkaru kashaapan ñwaotan imi'i baara ati. 30 Na'iki Tominkaru aitapanii ipai na'apaada'u'oran uzowaud kida uzowau ida'a. 31 Ukau'an aonaa utaria'ana'a, usha'apanum kau'an powa'a'o zii umarainapa-kaos iriba'o parikowarunao ai.

32 “Na'ia'oram pidan kowaada'o ōpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam ōkowaadan ōpidanan uruu, ōdaru aokazi ia'o kanaapu'u. 33 Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pamarina'atan ōgaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam ōmarina'atan uruu ōdaru aokazi ia'o kanaapu'u.

* 10:14 Kidibai parauda-kaos, ukainaabatan Tominkaru marina'atan nii ñnao. † 10:15 Sodom na'iki Gomorrah: kotua'o donoinao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 10:25 Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaos Beelzebub kii. Uruu Satan.

*Aonaa kaimanaaka-karu mani,
mazan mizaataaka-karu
(Luke 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Aonaa uzauda-kida'ana'a òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao pa'atiaaka wuru'u òwa'atinuz da'ati'i imi'i baara ati. Òwa'atin aonaa òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao, mazan òmizaataaka-kida'anan ìdyaun pa'atiaaka. ³⁵ Òwa'atin òpana'ada'anan daonaiora nyukunuu padaru ai, zun padaro ai, dinizoi paimauzo ai. ³⁶ Puiribannaou'o nii manawun wuru'u putarubanao ni'oraz. § ³⁷ Na'ia'oram pidan marainpa'o padaru oo padaro powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudani powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. ³⁸ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,* aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan oo ukaudinàn òtuma. ³⁹ Na'ia'oram pidan aipa'o pakakupan pa'ida'a, waziwa'o nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai. Mazan kanom marina'ata'o pamashaapauzon kaduz pamishidan dikin ii ògaru, uikodan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu.

*Wawinipa kida
(Mark 9:41)*

⁴⁰ “Na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan unao, kaimana'o udapaapan ògaru kapam wuru'u; na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan ògaru, kaimana'o udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ògaru kapam. ⁴¹ Na'ia'oram pidan dapaapa'o prophet, uaitapan idi Tominkaru prophetin uruu, taa-kaò nii uwinipa nii na'apa prophet kawan. Na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan kaimana'o pidan, ukaimanan idi, na'apa'o nii uwinipa nii taa-kaò kaimana'o pidan kawan. ⁴² Na'iki na'ia'oram pidan taa'o wunu bauta'apa'o òpidanan tuzan nii, aonaan pu'u padamata umanawunun, mazan òpidanan uruu, mishi'o nii ukawinipinaata-kaò na'apa'o dikin ii.”

11

*John Chikaawunuupauzo dyuudan papoitorunao
Jesus di'iti
(Luke 7:18-35)*

¹ Jesus ipaia'akan dauna'an patominapa-kidan 12 patominapa-kidaniinao, uruu dauna'an umakon naa, utominapa-kida'anan na'iki ukakuwaapatina'anan wiizai kida kawana'ati, Galilee Baara an kida'oraz.

² Taraa-kizai ia'o John Chikaawunuupauzo, uabatan dono Christ sha'apatanii kida dau'u, uruu idi udyuudan patominapa-kidaniinao pishaa'anan Jesus. ³ Ìkaawan dono'o naa u'idi'iti ìkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, pugaru'u naa mishi wuru'u wa'ati'o ni'oraz John kowaadauzoniaz, oo wazaudapa zii ba'oran?”

⁴ Jesus dako'atin ìdyaun, ukian, “Umako powaa iti John di'iti, ukowaada'an kanom uabatanii na'iki utukapanii òsha'apatan: ⁵ ishaawunu'o, turuu utukapan; machi'ikaka'o, chi'ika; kabisho'o kichana'iki-kia'o bishoi idi, kaiman ubisho manakan; makina'o, abata; mawaka'o, kakuda-kaò powaa iti; pataka'utina'o, abata Kaimana'o Kuwai.

⁶ Konaukia'o nii pidan aona'oraz ukashadan pamishidapan ògaru.”

⁷ John tominapa-kidaniinao kiwan dauna'an, Jesus kakuwaapan naa John dau'u iriba'o pidannao ati. Ukian ì'ati, “Umakonkan dono'oraz John di'ii mapidantaka'o baara ia'oraz, sha'apa'oram pidan uzauda-kida utukapan na'ii uruu dono? Pidan, pinidi saba awaru dawuapa-kidani kawanu'o? ⁸ Kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkanuz na'ii? Daonaiora, umanawunu'o kamicha kida ukaiwadapanii? Pidan kaiwadapa'oraz na'apa'o kamicha, mashaapa'o umanawunu'o kabaun ii. ⁹ Ukowaada

§ 10:36 Micah 7:6 * 10:38 una'aka'azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaò nii pada'anpan dikin ii Jesus.

õ'ati, kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkan dono na'ii? Tominkaru prophetin sha'a? Prophet mishi uruu, mazan powa'a zii prophet ai. ¹⁰ Uruu John dau'ana'o saadakariwaiz Tominkaru Paradan ida'a. Ukianuz.

'Puabata, õdyuudan pidan pu'ua'ati kakuwaapa'o nii õ'ati,
uru'o nii saabaa pumako kizi.' ”*

¹¹ Udauna'an Jesus kian, “Mishi'o õkian u'ati, aonaa na'iam pidan shakata'o da'a'a imi'i baara'a umanawunu'o nii John Chikaawunuupauzo ai. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai.

¹² “John Chikaawunuupauzo sakadan di'iki'o pakaudin an atii kai, Tominkaru naobanai-tinan tuubarudin an, dikauda'o pidannao tiwaan pu'u pamashaatanuz.

¹³ Kiwiitapa John kakuwaapan ua'ii, ipai kotua'oraz Tominkaru prophetin nnao kakuwaapan, na'iki kotua'oraz Moses kakinaori kowaadan na'apam nii aimakaan sha'apan. ¹⁴ Aizii umishidan an wuru'u ìkuwaa kidaz, John, uru'u naa wuru'u Elijahaz, ìkowaadaniaz Tominkaru dyuudan nii.† ¹⁵ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!

¹⁶ “Na'apam dii mani õkainaabatan kainao pidannao? Na'apa'o ìdyaun koraiziannao kawan sakanatapainaoz pamakinaotin-kizi ii, kadakoinpainaouz pa'atiaaka. ¹⁷ Ìkian kaikapa'a: ‘Watauan pu'u mazida-karu kunnaa unao ati, mazan upu'u aonaa ukonau-pan. Wakunuian pu'u u'ati baaranai ia'o ukunuuauzo-kao, mazan upu'u aonaa uza-adan.’ ¹⁸ Ukau'an na'apa'o John, sanadinpauzo uruu, na'iki aonaa utuzapauzon. Uruu idi pidannao kian udau'an, ‘Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.’ ¹⁹ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o aroopauzon na'iki tuzauzo wine, uru'u naa pidannao kian udau'an, ‘Aushaa, utukapa arawu'u kashabakizi na'iki tuzapauzo uruu. Unaudapa pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatananaa, na'iki ba'oran oiainao pidannao tuma.’ Tominkaru aitapaaban wuru'u tukapa-kida-kariwaiz umishiin wuru ida'ana'a sha'apaapa-kariwaiz.”

*Donoi ii kida'o pidannao,
aonaa ìmishidan Jesus
(Luke 10:13-15)*

²⁰ Donoi kida, Jesus sha'apata-kiziz iriba umanawun kida'o aimakaan padamata, mazan upu'u aonaa na'ii sannao tanawatinan pa'oian ai. Uruu idi Jesus aidan paparadan na'ii sannao mamishidakan dikin ii. ²¹ Ukian, “Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Pugaru Bethsaida, na'apa'o nii pubaiaapan kasha'ora'o manawun! Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-kao an mani Tyre na'iki Sidon‡ ii, sariapa mani na'ii sannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida. Na'iki sariapa mani ìkadadainan pariti'i idi, ìtukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai. ²² Mishi'o õkian u'ati, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz naa pidannao.

²³ “Aizii unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa, mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan, sha'apata-kariwaiz u'ida'a sha'apata-kao an mani Sodom§ ii, kaina'a zii mani wuru'u donoiz kai. ²⁴ Mishi'o, ukau'an Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan unao, Sodom sannao ai.”

*Uwa'ati õ'ida'ati
usookapa kizi
(Luke 10:21-22)*

* **11:10** Malachi 3:1 † **11:14** Malachi 4:5 ‡ **11:21** Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani. § **11:23** Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwaiz pidannao oian idi. (Genesis 19:24-28)

²⁵ Na'apain uruu dono Jesus toriinpan, ukian, “Ōdaru, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao naobanaa, ōkonaukii-kidan pugaru, usha'apanum kau'an putukapa-kidan idi'i naa pa'inainao itominpan ati, pumataapadakaniaz umanawunu'o aitapainao aitapan. ²⁶ Mishi'o ōdaru, na'apa kida'o sha'apan puaipan kawana'ati'o.”

²⁷ Aizii Jesus kian i'ati, “Ōdaru taanii ō'ati ipai aimaakan pa'idi'iki kida'oraz. Aonaa kanom aitapan ōgaru uDaniz, soo ōDaru. Na'iki aonaa kanom aitapan ōDaru, soo ōgaru uDani. Na'iki pidannao ōzaamataniinaouz aitapa'o nii uruu.

²⁸ “Uwa'ati ō'ida'ati ipai unao mizainainao kimisha'o padowautapanii idi, ōtaan nii sookapa-karu u'ati. ²⁹ Uzaamata ōdopawa, una'aka kiziz na'iki utominapa ō'idi'iki, usha'apanum kau'an kaimana'o ōnyukunuu na'iki aonaa atadinpa'o mani wuru'u ōgaruz. Uruu idi uikodan nii mishi'o manawun sookapa-karu. ³⁰ Wururu'u ōdopawa ōtaan ni'oraz u'ati masha'apanna'o na'iki shaakada'o.”

12

Jesus uruu

Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

¹ Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan patominapa-kidaniinao tuma zakapu an paoribai wheat baawu an. Na'apain utominapa-kidaniinao zamazin naa, uruu idi ikaraowaanan wheat aka, na'iki inikapaanan naazu. ² Aizii Phariseenao tukapan idi i'asha'apatinanz na'apa, sariapa ikian Jesus ati, “Putukapa, putominapa-kidaniinao aonaa i'izo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u i'asha'apatinanz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono.”*

³ Jesus dako'atin i'dyaun, ukian, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz us- aadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru dono'o uruu na'iki upidanannao zamazin dono'oraz?† ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'iki unikan papidanannao tuma bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Na'apa'oraz wazootapa-karu kakinaorii wuru'u pidan nikanuz wuru'u bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo faadaanao karikaonan taapada-kariwaiz inikan wuru'u breadiz. ⁵ Na'iki aonaa mooko uitapan Moses kakinaori ida'a'oraz usaadinpan, ukowaadanuz faadaanao sha'apata pakaudin- kiz, Tominkaru Dapu ii sookapauzo-karu kamoon dono, mazan upu'u aonaa itaapa-kao i'asha'apatin oia'o, i'maizo'atikan pu'u kakinaorii? ⁶ Ōkowaadan nii u'ati, di'i utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Tominkaru Dapu ai. ⁷ Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, ‘Kamunanuaba-karu wuru'u ōaipaniaz, aonaa uzai taa-kariwaiz mani.’ Uaitapan an mani kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karuz, aonaa mani udakotan pi- danna oia'inao nii, masha'apata-kainauz oia'o. ⁸ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o Sookapa-karu Kamoon naobanaa uruu.”

Jesus kakudan pidan

makiitaka'o paka'u

(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)

⁹ Na'iki'o Jesus makon synagogue iti. ¹⁰ Na'ii na'a'o daonaiora, aonaa uka'u kiitinan, mawaka'o uka'u. Pabi'i kida pidannao na'ii aipainao pazaamatan Jesus usha'apatinan ida'an pana'iti kakinaorii ai. Uruu idi ipishaanuzu, ikian, “Aonaa mani u'oian wakaki- naorinaa ati pidan kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono?”

¹¹ Jesus dako'atin, ukian i'ati, “Na'apa dii mani unao sha'apatinan bauda'apa'o u'uza kaznizo waotan an munapo'o ka'unaru di'iti Sookapa-karu Kamoon dono? Aona'o nii mani uso'otankanuz na'apain? ¹² Aizii pidan mani, powa'a'o zii umanawunun kaznizo

* **12:2** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ikaraodanz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono. † **12:3** 1 Samuel 21:1-6

ai. Ukau'an aonaa u'oiian wakakinaorinaa ati, washa'apatan kaimana'o Sookapa-karu Kamoon dono.”¹³ Uru'u naa ukian daonaiora makiitaka'o paka'u ati, “Pusawada puka'u.” Sariapa usawada'akanuz, na'iki sariapa uka'u kaimana'akan na'apa ba'oran uka'u kawan.

¹⁴ Uruu idi na'iki'o Phariseenao makon ĩkadakotina'anan pa'idiwaru sodi, ĩaitapa'azon na'apam kizi pazowian Jesus.

*Tominkaru zaamatanii
papoitoru nii*

¹⁵ Jesus abatan naa na'apam pasha'apata'azoo-ka'o, sariapa umakon na'iki. Na'iki iriba pidannao da'ananuzu. Uruu dono ipai ukakudan karinainao na'ii.

¹⁶ Ukakinaowa'akan ĩdyaun, aonaa kizi ĩkakuwaapan udau'u ba'orainao ati. ¹⁷ Uruu umishian naa na'apa'oram Tominkaru kiauizonuz prophet Isaiah ida'an.

¹⁸ “Di'i uruu'u ōzaamataniaz ōpoitoru nii,
uruu wuru'u ōmarainapanii na'iki ōnyukunuu-ati'oraz.

Ōtaan nii ōdoronaa u'ida'a, na'iki ukakuwaapan nii
sakitapa'o mashaapa-karu Tominkaru tuma'o dau'u,
ipai pabi'inaaka'o pidannao ati.

¹⁹ Uruu wuru'u ōzaamataniaz ōpoitoru nii,
aona'o nii ukadakowaakapauzon, na'iki aona'o nii ukadokouzon diiwa.
Aona'o nii uparadan diiwa'o ida'an dunapo an kida.

²⁰ Aona'o nii umanawutan ramitapa'o,
na'iki aona'o nii umakadan suduupa'o upu'ukapan.

Ukau'an karikaonanu'o nii ukamunanban,
atii udikintan nii oii kida'o aimakaan mishi'o kaiman-karu ida'an.

²¹ Na'iki uruu ati'o nii ipai pidannao donozinaa kida nyukunuu,
ĩzaudapan pakazannaata-ka'o.”‡

*Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a
(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)*

²² Uruu dauna'an pidannao na'akan Jesus ida'ati ishaawun na'iki maparadanu'o pidan, wuru'u una'apaitanuz oia'o doronai kaina'an idi'o ida'a. Ukau'an Jesus kakuda uruu. Uruu idi kaimana'a naa uparadan, na'iki kaimana'a naa utukapan. ²³ Tuukii pidannao di'itinpan Jesus sha'apatani kida dau'an. Uruu idi ĩkian, “David Takaan-daun\$ mani arawu'u?”

²⁴ Aizii Phariseenao abatan idi ĩna'apan, sariapa ĩkian pa'atiaaka, “Oia'o doronainao naobanaa Beelzebul* taan idi'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao.”

²⁵ Jesus aitapa na'apa'oram ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, “Bauda'apa'o wiizai ida'a'a pidannao mashaapan, ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii wiizai na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao donoi ainao, ĩmashaapan an buutaaka pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii donoi na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan baokopa kotua'iki. ²⁶ Aizii Satan waatan an papoitorunao oia'o doronainao, ĩbuutaakapan na'iki ĩmizaataakapan pa'atiaaka wuru'u. Ukau'an aona'o nii Satan naobanai-tinpan kotua'iki. ²⁷ Unao, ukian ōwaatan oia'o doronainao, oia'o doronainao naobanaa Beelzebul taan ida'ana'o ōma'ozaka-kinaa nii. Mazan kanom taa'oraz mooko unao pidannao ati ĩma'ozakannaa nii, ĩkaboota-kinaa nii oia'o doronainao? Beelzebul? Aonaa. Ukau'an uruu na'apa kida'oraz

‡ 12:21 Isaiah 42:1 § 12:23 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian uduyudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * 12:24 Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-ka'o Beelzebul kii. Uruu Satan.

kainaabata u'ati, na'apa'oram wuru'u upozawatapanuz. ²⁸ Mazan wuru'u õwaatanuz oia'o doronainao pa'an Tominkaru taanii ida'ana'o õ'ati padoronaa õma'ozakannaa nii, na'apa'o kainaabata kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan ubii'i.

²⁹ “Kaikapa'o kawanu'o wuru'u: Aonaa na'ia'oram pidan ka'iita'o nii pamorotinan ma'ozaka'o daonaiora dapu, una'aka'azon an usha'apauz kida u'ai udapu iki, soo udodowan nii zii wuru'u ma'ozaka'oraz pidan kiwiin. Uruu udauna'an turua'o ni'i naa una'akan usha'apauz kida udapu iki.

³⁰ “Na'ia'oram pidan aonaa õ'ida'atanpu'u mani, õtaruba uruu. Na'ia'oram pidan aona'o ukasaba'uupan õtuma, pararaa-bi'ita'o õkasaba'uunii wuru'u.

³¹ “Ukau'an õkowaadan u'ati, sha'apa'oram pidan sha'apatan an oia'o pairiban ati, na'iki udakoopan Tominkaru, marina'ata-karu nii wuru'u u'oianuz u'ai. Mazan udakoopan an Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian marina'ata-kao u'ai. ³² Na'ia'oram pidan dikauda'o uparadan Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, marina'ata-karu nii u'oian u'ai, mazan na'ia'oram pidan dakoopa'o Kaimana'o Doronaa, aona'o nii na'apainim u'oian marina'ata-kao u'ai, kai oo diina'iti'i.

*Paoribai aitapa-kao
pa'aka ida'an*

(Luke 6:43-45)

³³ “Puaipan an kaimana'o paoribai aka, ziwu'o uaipan pupaoriba. Paoribai maziwukan dono, dikauda'o nii u'aka. Aitapa-kariwai ziwu'o paoribai pa'aka ida'an. ³⁴ Unao kichana'iki-kia'o kowazaz, aonaa na'itim uparadan kaimanan. Kanom nyukunui ia'oraz utaapa-kao kida, uru'o nii kodita-kida-kariwaiz. ³⁵ Kaimana'o pidan, ukodita-kidan nii kaiman kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu kaimanan di'iki. Dikauda'o pidan, ukodita-kidan nii dikauda kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu dikaudan di'iki. ³⁶ Aizii õkowaadan u'ati, Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, ñkootowapa-kida-kao nii ipai dikauda kida'o paparadauzonii dikin ii. ³⁷ Usha'apanum kau'an uparadauzonii kida ida'ana'o nii ukainaabatan, kaimana'o unao oo oia'o.”

*Jesus kaiwaan Jonah
pakainaaribanaa nii*

(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

³⁸ Udauna'an pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, “Tiichaa, watukapa'azon pusha'apatan umanawunu'o aimaakan kainaabata'o nii Tominkaru di'iki'o pugaru.”

³⁹ Jesus dako'atin ñdyaun, ukian ñ'ati, “Soo oia'o na'iki maizo'ati-kainao pidannao wuru'u tukapa'azo'oraz aimaakan kainaabata-kao pa'ati. Aona'o nii kanom ida'an ukainaabata-kao u'ati, soo prophet Jonah ida'ana'o nii. ⁴⁰ Jonah na'ian kawan udaru'o kopau toba nazo ii idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o na'ian kapam idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o imi'i ka'azo ii. ⁴¹ Pidannao Nineveh sannao kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki ñdakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an ñnao ñtanawatinanii pa'oian ai Jonah kowaadan dono ñ'ati Tominkaru paradan. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai. ⁴² Sheba iki'o Queen naobanaiaba kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki odakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an owa'atinii munapo'o amazada tokon ikinapu, oabata'azon idi Soloman aitapaaban dau'u. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz powa'a'o zii umanawunun Soloman ai.

*Oia'o doronai padantan powaa ati
(Luke 11:24-26)*

⁴³ “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, ⁴⁴ uru'u naa ukian paaipan ati, ‘Ōkiwan nii powaa iti ōdapu iti.’ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda wuru'u padapuz aonaa kanom mashaapa'o nii na'ii, kaiman uparaudapa-ka. ⁴⁵ Uruu idi umakon una'an 7 ba'oran oia'o doronainao powa'a'o zii manawun ĩdikaudan kida pa'ai. Uruu idi ĩmorotan na'iki na'ia'a naa ĩmashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o nii zii pidan dikauda'akan kiwiini'o ai. Ukau'an na'apa'o wuru'u oiainaouz pidannaŋ kai'oraz naa ĩmashaapan.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao
(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶ Jesus kadakotinan pu'u zii pidannaŋ ati, udaro na'iki u'inawuzunao kaawa'akan na'iti, ĩkadishitapan paniba ii ĩparada'azon u'ati. ⁴⁷ Uruu idi bauda'apa pidan na'ia'o kian Jesus ati, “Putukapa, pudaro na'iki pu'inawuzunao paniba ii, ĩparada'azon pu'ati.”

⁴⁸ Jesus kian u'ati, “Kanom ōdaro nii, kanom ō'inawuzunao nii.” ⁴⁹ Usawadan paka'u patominapa-kidaniinao di'iti na'iki ukian, “Di'i ōdaro na'iki ō'inawuzunao. ⁵⁰ Kanom sha'apatina'o ōdaru aokazi ia'o aipan kawana'ati, ĩnao wuru'u ōdadakoo, ō'inawuzu na'iki ōdaro.”

13

Di'itinapa-kinai kuwai,
pidan paopa'o daua'o
(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Na'apain uruu kamoo dono, Jesus makon na'ia'o kabaun di'iki karishii za'iti, na'iki na'ii usakanatan udanoma ii. ² Iriba pidannaŋ kasaba'ukinan u'ida'ati, uruu idi upaidinan kanawa zo'iti, na'iki usakanatan na'ii pidannaŋ na'ian pu'u karishii za'a. ³ Udauna'an uparadan, ukaiwaa di'itinapa-kinai kuwai kida, patominapa-kida-kinaa nii ĩdyaun. Ukian, “Baukapaiman, pidan makon pazakapun iti upaopa'an papaoriba uuda kida. ⁴ Pabi'i kida upaoriba uuda upararaanii kida waotan dobaapa-kizai an, kotu'uznao kaawan na'iti, sariapa ĩnikanuzu. ⁵⁻⁶ Ba'oran kida upararaan kubata'o imi'i ida'an. Kadiman usoda'akan padamata, mazan kamoo wiicha'akan idi, sariapa uzowian wuru'u soda'aka'oraz zii paoribai sodi kida. Usha'apanum kau'an aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatan. ⁷ Pabi'i kida upaoriba uuda waotan kaiwada-karu bii an. Sariapa ukau'an kaiwada-karu bazobatanuzu. ⁸ Mazan pabi'i upararaanii papaoriba uuda kida kaimana'o imi'i ida'an. Uruu idi ukaakan powa'a zii uka'uudan diri'i kida, ba'oran kida uka'uudan diri'i kida manawun. ⁹ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan
di'itinapa-kinai kuwai kida
(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ Uruu dauna'an patominapa-kidaniinao pishaan Jesus. ĩkian u'ati, “Kanom nii pukakuwaapan pidannaŋ ati di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an?”

¹¹ Udako'atin ĩdyaun, ukian, “Unao ati'o karikaonan utaa-kaŋ wuru'u aitapaaba-karuz Tominkaru naobanai-tinpan daua'oraz aona'oraz uaitapanata-kaŋ, mazan wunao ati'i, aonaa utaa-kaŋ wuru'u aitapaaba-karuz. ¹² Ukau'an pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, aimaakan taa-karu nii diri'i powa'a zii u'ati. Uruu idi powa'a'o nii zii udiri'in u'ida'a. Powa'a zii manawun udiri'in uaiapa-kaŋ ai. Mazan wuru'u pidan, aona'oraz kanom u'ida'a, kanom masakauda'u sodi'i u'ida'a, kazata-karu nii u'ai. ¹³ Uruu idi'o ōkaiwaan wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz ōkakuwaapan dono ĩ'ati. Uruu idi awunuutapa padamata ĩdyaun, mazan aonaa ĩtukapan, na'iki ĩabatapan padamata, mazan aonaa

ĭabatan, na'iki aonaa ĭaitapan. ¹⁴ ĩnao ukau'an wuru'u mishia'oraz Tominkaru poitoru Prophet Isaiah paradan. Ukianuz kaikapa'a:

'Uabatapan nii mazan aona'o nii uaitapan uabatanii,
uawunuutapan nii padamata, mazan aona'o nii utukapanuz.

¹⁵ Usha'apanum idi wuru'u pidannaouz ĭadaradan panyukunuu,
aonaa ĭabata'azon na'iki aonaa ĭtukapa'azon.

Mazan ĭtukapa'azon an mani,
ĭabata'azon an mani,
na'iki ĭaitapan an mani kaiman panyukunuu ii,
uruu idi ĭtanawatin mani ō'ida'ati,
na'iki ōkakuda mani ĭdyaun.' Tominkaru kian.*

¹⁶ "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi, na'iki uabatan idi ukinao idi.

¹⁷ Mishi'o ōkian u'ati. Iriba Tominkaru prophetinnao na'iki kotua'o kaimanainao pidannaou, tuukia'o padamata ĭtukapa'azon wuru'u utukapaniaz usha'apata-kaou, mazan aonaa ĭtukapanuzu. Na'iki ĭabata'azon uabatanii, mazan aonaa ĭabatauzonuzu.

*Jesus kainaabatan pakuwaa paopa'o daua'oraz
(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)*

¹⁸ "Aizii uabatapa uaitapa kizi na'apam ōkainaabatan paopa'o daua'oraz kuwai.

¹⁹ Pidannaou abatainaouz kuwai, Tominkaru naobanai-tinan dau'an, mazan aonaa ĭaitapanuz. ĩnao na'apa'o uudai kawan pararaa-kariwaiz dobaapa-kizai an. Satan kaawa'akan na'an, masha'apannaa uzaamata'akan wuru'u paowa-kariwaiz na'an kida. ²⁰ Uudai kida pararaa-kariwaiz kuba baawu an, kainaabata na'apa'o pidannaou, ĭabatan dono sodi'o karikaonan, ĭkonaukii-kida'akan Tominkaru daua'oraz kuwai.

²¹ Mazan aonaa ĭtaapan kuwai kaimanaiman pa'ida'a, uruu idi aonaa umashaapan kotua'iki ĭ'ida'a. Ukau'an na'apainim ĭbaiaapan dono oo ĭpataka'uta-kaou kuwai dĭkin ii, sariapa ukaakinpan. ²² Aizii uudai kida pararaa-kariwaiz kaiwada-karu baawu an, kainaabatan na'apam pidannaou abatainaouz kuwai padamata. Mazan ĭdi'itinpan aimakaan aiapa-kaou dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u. Uruu idi ĭmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĭsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

²³ Na'iki wuru'u uudai kida paowa-kariwaiz kaimana'o imi'i ida'an, uruu kainaabatan wunaou'u abatainaouz kuwai na'iki kaiman ĭaitapanuz. Uruu idi ĭmashaapan naa ukawana'ati, paka'itinan kawana'ati kida, na'apa paoribai kida kawan kaaka'oraz kaiman, ba'oran kaakan powa'a zii udiri'in kida."

Di'itinapa-kinai kuwai kazamaka'o paowanaka-kaou daua'o

²⁴ Aizii Jesus kowaadan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai ĭ'ati. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan paowan kawan kaimana'o paoribai uuda kida pazakapun ii. ²⁵ Aiwaka'an ipai pidan da'awun pu'u, utaruba kaawan uzakapun ii. Upaowankan kazamaka'o uuda kida upaoriba wheat bii an, udauna'an umako'okan naa. ²⁶ Paoribai sodan dono'o naa na'iki ukaakan dono'o naa, kaina'a kazamaka'o kida sodan ĭbii an kapam. ²⁷ Upoitorunao kaawan u'ida'ati, na'iki ĭkian u'ati, 'Naobanai, kaimana'o paoribai uuda kida sha'atii pupaowanii, mazan diina'a'a naa kazamaka'o kida aidinanu'u.'

²⁸ "Ōtaruba wuru'u paowanka'oraz na'apa'o,' ukian ĭ'ati.

"Upoitorunao kian u'ati, 'Puaiapa waso'otan wuru'u kazamaka'oraz?'

²⁹ " 'Aonaa,' ukian ĭ'ati. 'Panaadon uso'otan dono kazamaka'o, uso'otan nii paoribai kida kapam. ³⁰ Marii zii paoribai na'iki kazamaka'o sawatan baokopa atii paoribai dukutapa-kaou dono. Aizii udukutapa-kaou ua'ii, ōdyuudan nii dukutapainao so'otan kazamaka'o na'iki ĭkasaba'uunuzu, na'iki udauna'an marii ĭkawaodanuzu. Mazan ōpaoriba aka, ōdyuudan nii ĭsaabaanuz padapunaa di'iti.' "

* 13:15 Isaiah 6:9-10

Di'itinapa-kinai kuwai, paoribai mustard uuda daua'o
(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

³¹ Jesus kowaadan i'ati ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: mustard uuda paowa-kaow kawan zakapu ii. ³² Wuru'u mustard uudaz, uruu duusodi'o manawun ipai ba'oran paoribai uuda kida ai. Mazan usodan dono, udyaupain nii udaru ba'oran paoribai kida ai. Udaru'o paoribai nii utominan, uruu idi kotu'uznao kaawan ikashimakainpan uwaoda an kida.”

Di'itinapa-kinai kuwai,
yeast daua'o
(Luke 13:20-21)

³³ Jesus kowaadan i'ati powa'a zii ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan muudan kawanu'o masakauda'u yeast diri'i'o poroom-bi'iti, atii upoodadan ipai diri'i'oraz poroom.”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan tominapa-kinai kuwai kida
(Mark 4:33-34)

³⁴ Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida pakakuwaapa-kinaa nii iriba'o pidannao ati. Aonaa na'apainim ukakuwaapauzon i'ati makaiwaaka-daun uruu kaduz kuwai. ³⁵ Ukakuwaapauzon na'apa umishii-kinaa Tominkaru prophetin kianuz.

“Okaiwaan nii di'itinapa-kinai kuwai kida
oparadinan dono i'ati.

Okowaadan nii i'ati aimaakan kida
aona'o iaitapauzo-kaow kida,
amazada tominan di'iki'o.”

Jesus kainaabatan kazamaka'o daua'oraz di'itinapa-kinai kuwai

³⁶ Jesus mako'okan dauna'an iribainnao pidannao di'iki, uru'u naa umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, “Pukowaada wa'ati na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kainaabataniaz zakapu ia'o kazamaka'o daua'oraz.”

³⁷ Jesus kian i'ati, “Wuru'u paowa'oraz kaimana'o paoriba uuda kida, uruu Daonaiora Aokazi Iki'o. ³⁸ Wuru'u zakapuz, uruu imi'i baara. Kaimana'o paoribai uuda kida, uruu pidanannao naobanaitapainao ni'o Tominkaru. Wuru'u kazamaka'oraz, uruu Satan pidanannao. ³⁹ Na'iki wuru'u utarubaz paowanka'oraz kazamaka'o, uruu Satan. Wuru'u paoribai so'otapa-kaow, uruu amazada katokon-tinan dau'ana'o. So'otapainauz paoribai, inao angelnao wuru'u. ⁴⁰ Aizii wuru'u kazamaka'o kasaba'uu-kaoz na'iki ukawaoda-kaoz, na'apa'o nii aimaakan sha'apan di'ora'a amazada katokon-tinan dono. ⁴¹ Daonaiora Aokazi Iki'o dyuudan nii papoitoru angelnao kaboota'anan panaobanai-tinapa-kizi ai ipai aimaakan sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati, na'iki ipai sha'apatainaouz oii kida'o, ⁴² ikabootan nii idyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Na'ia'o nii i'zaadan tuukii na'iki ikuzowan nii paudako padopian idi. ⁴³ Mazan kaimanainao, Tominkaru pidanannaouz, ikanadapan nii na'apa kamoo kawan paDaru naobanai-tinapa-kizi ii. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Di'itinapa-kinai kuwai,
kawinipina'o
aimaakan dizapa-kaow daua'o

⁴⁴ “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kawinipina'o aimaakan dizapa-kaow kawan zakapu ii. Pidan ikodanuzu, sariapa udida'akan powaa itiz. Tuukii ukonaukian, uruu idi usellian ipai pasha'apauz. Udauna'an utorian wuru'u zakapuz pa'idiwau nii.

*Di'itinapa-kinai kuwai,
pearl daua'o*

⁴⁵ “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan dorotapa'o kawan kawinipina'o aimaakan, pearl kia'o u'uu. ⁴⁶ Aizii uikodan dono bauda'apa dobata'o uwinipinaa, uru'u naa usellia'anan ipai pasha'apauz, na'iki utorian naa wuru'u pearl pasha'apauz winipinaa ida'an.

*Di'itinapa-kinai kuwai,
kopautapauzonao daua'o*

⁴⁷ “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o kopautapainao sairoopan kawan karishii ii, na'iki ĩzaamatan pabi'inaaka kopau. ⁴⁸ Aizii ĩsairon paidan dono'o naa, ĩmaaran naazu unaawa iti, na'iki ĩwidauan naa wuru'u kopau kidaz. Kaiman kida'o kopau, ipai ĩpaidan pakinnaa kida zo'iti. Mazan dikauda kida'o kopau, aonaa ĩaipan, ipai ĩkabootan kidaz. ⁴⁹ Na'apa'o nii di'ora'a amazada katokon-tinan dono. Angelnao makon nii di'itinapa kida'a ĩwidaua'anan oiainao pidannao kaimanainao pidannao ai. ⁵⁰ Na'iki ĩkabootan nii ĩdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti, na'ia'o nii ĩzaadan tuukii na'iki ĩkuzowan nii paudako padopian idi.”

*Pa'ina'o na'iki kotua'o kuwai
daua'o*

⁵¹ Aizii Jesus kian ĩ'ati, “Uaitapa na'apa'oram dau'ati'o kaiwuru'u ōkuwaa kidaz?”

“Oo,” ĩkian u'ati.

⁵² Na'iki ukian ĩ'ati, “Ukau'an pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, aitapa'oraz naa kapam Tominkaru naobanai-tinpan dau'u, na'apa'o uruu pidan kawan saabaa'o umanawun kida'o aimaakan, kotu'u kida'o na'iki pa'inaa kida'o aimaakan pakaiwaan nii.”

*Nazareth sannao
manaudapakan Jesus*

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ Jesus mako'okan naa paipaian dauna'an pakakuwaapan di'itinapa-kinai kuwai ida'an. ⁵⁴ Ukiwan padyaupai-kizi donoi iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao synagoge ii. Aizii abatainaouz ukakuwaapan, tuukii ĩdi'itinpan, na'iki ĩkian, “Na'iki'oram uikodan wuru'u aitapa-karuz, na'iki wuru'u umanawun kida'oraz sha'apainapa-karu? ⁵⁵ Aonaa mooko uruu mani carpenter daniz? Aonaa mooko Mary mani udaro nii? Na'iki aonaa u'inawuzunao mani James, Joseph, Simon na'iki Judas? ⁵⁶ Aonaa udadagoonao mani watumainaoz? Na'apa dii mooko uka'iitan pasha'apatan ipai kaikapa kida'ora'a?” ⁵⁷ Uruu idi pidannao to'ora-kizaitapanuz.

Jesus kian ĩ'ati, “Ipai na'ia'akan prophet taapa-kaao umanawunu'o nii, mazan pawii'izi na'iki pairibannao bii'i, aonaa utaapa-kaao na'apa.”

⁵⁸ ĩmamishidakan idi, aonaa Jesus sha'apatan iriba umanawun kida'o aimaakan na'ii.

14

*John Chikaawunuupauzo zowii-kaao
(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)*

¹ Na'apain uruu dono King Herod abatan kuwai Jesus dau'u. ² Uruu idi ukian paminka'unao ati, “Uruu John Chikaawunuupauzo wuru'u kakuda'oraz pamawaka-kizi iki. Uruu idi'o wuru'u uka'iitanuz pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan.” ³⁻⁴ Usha'apanum idi una'apanuz Herod zaamata-kidauzonii da'i John, udodoo-kidanuzu na'iki ukaboota-kidanuzu taraa-kizai di'iti. Usha'apanum idi John paradauzonii u'ati u'inawuzu Philip daiaro Herodias dau'an. Ukian u'ati, “Kakinaorii kian kawana'ati, aonaa ukaimanan pumazidan otuma.” ⁵ Herod zowii-kida'aka mani

padamata John na'apain, mazan utarian Jewnao ai, ãmishidan idi Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

⁶ Mazan Herod shakatan kmoon konaukii-kida-kaao dono'o naa, Herodias dani zunaaba konaupan ipai pidannao na'iainao kanaapu ati. Tuukii Herod konaukii-kidanuzo. ⁷ Ukau'an ukowaadan mishi'o nii utaan kanom opishaa nii u'ai. ⁸ Uruu idi okian Herod ati padaro dyuudan kawana'ati na'apam nii okian. "Putaa õ'ati John Chikaawunuupauzo zowau da'a'a paraapa zo'an." ⁹ Tuukii king dopia'akan, unyukunuu kasha'oran, mazan utaan idi paparadan o'ati patawaraidanao abatapan pu'u, uruu idi udyuudan naa opishaaniaz taa-kaao o'ati. ¹⁰ Ukau'an udyuudan naa John kanau dukuta-kaao taraa-kizai ii. ¹¹ Udauna'an uzowau na'aka-kaao paraapa zo'an, na'iki utaa-kaao o'ati. Uru'u naa ona'akanuzo padaro di'iti. ¹² Udauna'an John tominapa-kidaniinao na'akan naa John nanaa, na'iki ãdida'anan naazu. Udauna'an ãkowaada'anan naa udau'an Jesus ati.

Jesus paan 5,000 pidannao

(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

¹³ Aizii Jesus abatan dauna'an John zowii-kaao, sariapa umakon na'iki kanawa zo'an, pidan aonaa-kizi itinapu, patominapa-kidaniinao tuma'o pa'idiwaru uaipinan na'ii. Mazan pidannao abata Jesus makon, uruu idi ãmakon pawiiizi iki kida, pakidiba ida'an ãda'ananuzu unaawa an. ¹⁴ Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao. Tuukii ukasha'oran ãdau'an, na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁵ Uruu wachuupunin utominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati. ãkian u'ati, "Wachuupun naa wuru'u, na'iki amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. Ukau'an pudyuuda'a naa shoman pidannao ãmako kizi wiizai kida di'iti ãtorii'an kizi pawanyukunuu nii."

¹⁶ Mazan Jesus kian ã'ati, "Aonaa kanom nii ãmakon di'iki'i. Utaa ãwanyukunuu nii."

¹⁷ "Kaina'a wa'ida'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida karikaonan," ãkian u'ati.

¹⁸ Na'iki Jesus kian ã'ati, "Ukau'an una'aka da'atizu'u." ¹⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao sakanatan pinid paawa an. Udauna'an Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti utoriinpan. Ukian, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Na'iki udushowan naa kidaz, utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. ãnaou'u naa taa iribainao pidannao ati kidaz. ²⁰ Ipai pidannao aroopan abaapa kida. Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ²¹ Na'apaini'oraz aroopainaoz ikoda mani 5,000 daonaioranao na'iki iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao, mazan aonaa ãaita-kaao.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(Mark 6:45-52; John 6:15-21)

²² Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao taraukan kanawa zo'an powaa iti udaru'o karishii baza iti, udyuudan pu'u kapam iribainnaouz pidannao. ²³ Udauna'an umakon paba'oran utoriinpa'anan naawaz paawa iti. Paba'oran uchuapadan na'ii.

²⁴ Aizii kanawa ida'anainaoz munapo'o naa ãmako'okan udaru'o karishii an. Uru'u naa awaru ma'ozaka'o kaawan, uruu idi udaawadaan ãkanawan.

²⁵ Wakanada'anan di'iti Jesus wa'atipan chi'ikapa wunu paawa an patominapa-kidaniinao ida'ati. ²⁶ ãtukapankanz, tuukii ãtarian u'ai uchi'ikapan idi wunu paawa an. "Wa'ati doronai!" ãkian. ãkadako'okan patarian idi. ²⁷ Upu'a'a naa mazan Jesus parada'akan ã'ati. "Õgaru wuru'u, aonaa utaria'ana'a õ'ai," ukian ã'ati. ²⁸ "Õnaobanaa," Peter kia'akan. "Pugaru mishi manawun kaiwuru'u, ukau'an pudapada õgaru, õmako kizi wunu paawa an pu'idi'iti."

²⁹ “Puwa'ati,” Jesus kian u'ati. Uru'u naa Peter maaratina'akan kanawa di'iki, umako'okan naa chi'ikapa wunu paawa an Jesus di'iti. ³⁰ Mazan Peter tukapankan naa na'apam ma'ozaka'o awaru toman udaru kida wunu paran, sariapa utariidina'akan. Uru'u naa utipita'ana'akan. Ukadakon Jesus ati patarian idi. “Kadiman òNaobanaa, pukaminka'uta ògaru,” ukian. ³¹ Sariapa Jesus zaamatanuz, na'iki ukian u'ati, “Oo pidan, mapasaka mooko pumishidautapan. Kanom nii mooko aonaa pumishidan kaimanaiman?”

³² Jesus na'iki Peter paidina'akan naa kanawa zo'iti. Sariapa awaru ma'ozaka'oraz mashaada'akan. ³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao taapan uruu umanawunu'o nii. Ìkian u'ati, “Mishi'o mishi pugaru Tominkaru Dani.”

*Jesus kakudan karinainao
Gennesaret ii
(Mark 6:53-56)*

³⁴ Ìmaaratinan dono'o naa patarauka-kizi iki udaru'o karishii, ìkaawan Gennesaret Baara ii. ³⁵ Na'iainao pidannao aitapan idi Jesus kaawan, ìdyuudan paparadan na'an kida'o wiizai kawana'ati, marii kizi pidannao na'akan ipai karinainao Jesus ida'ati. ³⁶ Ìdopian Jesus ati, ìpishaanuzu marii kizi karinainao pishatan ukamichan danoma karikaonan. Ipai pishatainao ukamichan kakudan.

15

*Phariseenao na'iki ìdokoza-daunnao kakinaori daua'o
(Mark 7:1-13)*

¹ Aizii pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao kakinaori dau'u kaawan Jerusalem iki, Jesus ida'ati. Na'iki ìpishaan uruu. Ìkian u'ati, ² “Kanom nii aonaa putominapa-kidaniinao sha'apatan kotua'o wadokoza-daunnao tominapa-kidan kawana'ati waunao? Aonaa ìchikaan paka'u paaroopan ua'ii wakaduz kawana'ati?”

³ Jesus kian ì'ati, “Kanom nii mooko umaizo'atikan Tominkaru Paradan uda'ana'azon idi udokoza-daunnao kaduz karikaonan. ⁴ Tominkaru Paradan kian pu'u padamata, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro.’* Aizii ukian koshan, ‘Na'ia'oram pidan dakoopa'o padaru oo padaru, marii uzowii-ka.’† ⁵ Mazan unao, utominapa-kidan pidannao, turuu pidan kian padaru na'iki padaru ati, ‘Kaina'a aimaakan ò'ida'a òkaminka'utakinaa ni'o unao padamata, mazan Tominkaru ati'o ni'i naa òtaanuzu.’ ⁶ Unao aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,’ kia'oraz, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. ⁷ Unao taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Na'apa'o manawun tawuru'u prophet Isaiah saadaniaz kotua'a naa udau'an. Tominkaru kian,

⁸ ‘Di'oraz pidannao, ìtaapan ògaru umanawunu'o nii
paparadan ida'an karikaonan,
mazan munapo'o ìtaapan panyukunuu ò'ai.

⁹ Mazanu'o karikaonan wuru'u ìmanawuntapanuz ògaru,
usha'apanum kau'an ìtominapa-kidanii kida
aonaa òkakinaori kida'a naa mani.

Mazan pidannao tomani'i naa karikaonan kakinaorii.’ ”

*Kanom manawun oiida'o pidan
(Mark 7:14-23)*

¹⁰ Uruu dauna'an Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati. Na'iki ukian ì'ati, “Uabatapa na'iki uaitapa pa'i na'apa'oram òkian u'ati. ¹¹ Aonaa pidan dyokorautanii mani wuru'u

* 15:4 Exodus 20:12 † 15:4 Deuteronomy 5:16

oiida'oraz uruu, mazan kanom pidan kodita-kidanaiz padako iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan, kakinaorii kian kawana'ati.”

¹² Udauna'an utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, “Puitapanii pukasharuta'akan Phariseenao nyukunuu puparadan ida'ana'oraz na'apa ĩ'ati?”

¹³ Jesus kian ĩ'ati, “Ipai paoribai kida aonaa õdaru aokazi ia'o paowanii kida mani, so'ota-karu nii kidaz pa'ishitaba'u tuma. ¹⁴ Uruu idi ukau'an aonaa unyukunuupa'ana'a ĩdyaun. ĩnao tominapa-kidainao, aonaa ĩtukapan kaiman patominapa-kidanii, ishaawunnao ĩdyaun. Aizii bauda'apa'o ishaawun na'akapan dono pamin-ishaawunun, dya'utamaa kida'o nii ĩwaotan ka'unaru iti.”

¹⁵ Mazan Peter kian Jesus ati, “Pukainaabata wa'ati na'apa'oram wuru'u pukuwaaz.”

¹⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, “Na'apa'o zii mooko umaaitapakan ba'orainao pidannao kawan kapam? ¹⁷ Aonaa mooko uaitapan kanom pidan dyokorautanii, utyoodan niizu.

¹⁸ Mazan kanom pidan kodita-kidanii padako iki, panyukunuu di'iki'o wuru'u ukodita-kidaniaz, uruu pa'an oiida'oraz pidan. ¹⁹ Usha'apanum kau'an pidan nyukunuu di'iki'o, ipai oii kida'o sha'apata'zoo-ka: uzowia'azon pidan, uba'orantapa'azon, ukaminshu'uinpa'azon, ukoidapa'azon, umariidina'azon pairiban dau'u, na'iki udakoomik-itina'azon. ²⁰ Na'apa kida'o aimaakan wuru'u oiida'oraz pidan, mazan pidan machikaakan paka'u paaroopan ua'ii, aonaa u'oiidan pidan.”

Zunaaba mishidan (Mark 7:24-30)

²¹ Na'iki'o Jesus makon munapo'o wiizai kida di'iti, munapo'o donoi kida Tyre na'iki Sidon kida di'itinapa. ²² Canaan sanaaba, na'ia'o omashaapan kaawan Jesus ida'ati. Padopian idi okian u'ati, “Naobanai, King David Takaan-daun,‡ pukamunan-kida õgaru. Oia'o doronai zaamatan õdani zunaaba, tuukia'ora'a naa kaiwuru'u.” ²³ Mazan aonaa na'apam Jesus kian o'ati.

Uruu idi utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Pudyuuda omakon wa'ai, usha'apanum kau'an kaina'iki okadakoinaanan wadawu'ati.”

²⁴ Jesus kian, “Õdyuuda-kaõ Israelitenao ida'ati'i karikaonan, waziwadinainauz kaznizonao kawan, aonaa Gentilenao ida'ati'o mani.”

²⁵ Upu'a'a mazan okaawan Jesus ida'ati, sariapa okodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki okian u'ati, “Pukaminka'uta õgaru, Naobanai.”

²⁶ Jesus kian, “Aonaa kaiman koraiziannao wanyukunuu kazata-kaõ ĩ'ai na'iki ukaboota-kaõ arimarakanao ati.”

²⁷ Sariapa okian u'ati, “Na'apa mishizi, Naobanai, mazan upu'u zii paka'uzatiki taapadan arimarakanao nikan wanyukunui unuba waota'o aroapa-kizai baara iki.”

²⁸ Uruu idi Jesus kian o'ati, “Oo zun, umanawunu'o pumishidan. Uruu idi pupishaa-niaz, sha'apa'ata-kaõ nii pu'ati.” Na'apain aka odani zunaaba kakuda'akan naa.

Jesus kakudan dau'ana'o *iriba pidannao*

²⁹ Na'iki'o Jesus mako'okan naa, umakopan Galilee Karishiiz danomata, atii uzaidan naawaz iti. Na'ia'a naa usakanatan. ³⁰ Iriba pidannao kaawan u'ida'ati, ĩna'akan pidannao machi'ika-kainao, ishaawunnao, u'achoonnao,§ maparadan-ziiwanao, na'iki iriba karinaa-ziiwanao. ĩmuudan ĩdyaun Jesus kanaapu iti, na'iki ipai Jesus kakudan ĩdyaun.

³¹ Tuukii pidannao di'itinpan ĩtukapan idi maparadanu'o, paradan naa; achoinao, kaimana'a naa ĩnanaa; machi'ika-kainao chi'ikan naa, na'iki ishaawunnao tukapan naa. Uruu idi tuukii ĩkonaukii-kidan Israelitenao Tominkarun.

‡ 15:22 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. § 15:30 u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

*Jesus paan 4,000 pidannao
(Mark 8:1-10)*

³² Uruu dauna'an Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Na'iki ukian i'ati, "Ōkasha'ora-kida ōtukapan wuru'u pidannaouz, ina'an idi idikinauda'u'u naa kamoo ōtuma. Aizii aonaa kanom inikan ni'i naa. Aonaa turuu ōdyuudan i'dyaun izamazin pu'u manawun. Panaadon idorautan pakapatin idi'i naa pamakopa-kizi an padapu iti kida."

³³ Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Na'iam nii dii waikodan diri'i'o wanyukunui da'a'a mapidantaka'o amazada ida'a wapaa-kinaa nii wuru'u iriba'oraz pidannao?"

³⁴ Jesus pishaan i'dyaun. "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?" ukian i'ati.

"7 bread na'iki masakauda'u kopaunao sodi kida," ikian u'ati.

³⁵ Uru'u naa Jesus dyuudan iriba'oraz pidannao sakanatan imi'i baara an kida.

³⁶ Udauna'an uzaamatan 7 bread na'iki kopaunao sodi kida na'iki utoriinpan udau'an Tominkaru ati. "Kaiman" ukian u'ati. Udushowan kidaz na'iki utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Na'iki inaou'u naa taa iriba'o pidannao ati kidaz. ³⁷ Ipai pidannao aroopan kaimanaiman abaapa kida. Udauna'an utominapa-kidaniinao saabaan wanyukunui wa'akun. I'paidada 7 dazowan kida. ³⁸ Aroopainaoz na'apain 4,000 daonaioranao aita-kao, iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao mazan aonaa ita-kao. ³⁹ Uruu dauna'an Jesus dyuudan naa pidannao. Uru'u naa upaidinan kanawa zo'iti, na'iki umako'okan naa wiizai Magadan itinapu.

16

*Jesus umanawunun tukapa'azoo-kao
(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)*

¹ Uruu dauna'an Phariseenao na'iki Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati itiwaa-kidapa'ananuzu. I'aipan usha'apatan umanawunu'o aimaakan pa'ati uaida-kida-kinaa nii i'ati mishi'o Tominkaru di'iki'o wuru'u uruuz. ² Jesus kian i'ati, "Unao, ukian amazada chuupun dono wuza, kaimana'o nii amazada, ukian. ³ Aizii amazada kanadan dono chaapi'iki wuza na'iki kashaba, uruu ukian aona'o nii amazada kaimanan, tuukia'o nii wunu kaina'iki. Uaitapa utukapan amazada sha'apanum ida'an ukainaabata-kinaa nii na'apam nii amazada sha'apan. Mazan aonaa uaitapan kai'i kainaabatapanii. ⁴ Kainaoz oiainao pidannao, maizo'ati-kainaoz Tominkaru, i'aipan patukapan umanawunu'o aimaakan sha'apata-kao, mazan aona'o nii kanom sha'apata-kao i'ati, soo wuru'u umanawunu'oraz sha'apan prophet Jonah ati."

Udauna'an Jesus mako'okan naa i'ai.

*Pidannao kakinao-kao Phariseenao na'iki Sadduceenao kaduz ai
(Mark 8:14-21)*

⁵ Udauna'an, itaraukan karishii baza iti, tominapa-tinainao manyukunuutan pana'akan bread panikan nii. ⁶ Jesus kian i'ati, "Uzaudinapa pa'i Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

⁷ I'paradaakan pa'atiaaka. Ikian, "Wamana'akakan idi'o bread wanikan nii wuru'u ukianuz na'apa."

⁸ Jesus aitapa na'apa'oram ikian. Uruu idi ukian i'ati, "Unao, masakauda'u'o umishidan. Kanom nii ukadakotinan umana'akakan dau'an bread uwanyukunuu nii? ⁹ Aonaa zii uaitapan, aonaa unyukunuitapan tawuru'u, baka'iauda'u'oraz breadnao opaa-kinaz 5,000 daonaioranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan? ¹⁰ Oo tawuru'u 7 bread opaa-kinaz 4,000 daonaioranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan? ¹¹ Na'apa dii manawun aonaa uaitapan, tawuru'u okadakotinanuz, aonaa bread daua'o mani, mazan uzaudin Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

¹² Uruu zii ñaitapankan aonaa uaipan mani ñzaudinpan yeast ai, mazan Phariseenao na'iki Sadduceenao tominapa-kida-kinnaa aia'o.

Peter kowaadan kanom wuru'u Jesus

(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

¹³ Jesus makon Caesarea Philippi Baara iti. Na'ii upishaan patominapa-kidaniinao. Ukian ñ'ati, “Na'apa dii pidannao kian Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an?”

¹⁴ Ñdako'atinuzu, ñkian, “Pabi'i kida pidannao kian John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian prophet Elijah. Ba'orainao kian prophet Jeremiah oo ba'oran prophet.”

¹⁵ “Unao mani?” ukian ñ'ati. “Na'apam ukian ñdau'an?”

¹⁶ Simon Peter dako'atin, ukian, “Pugaru Christ,* Tominkaru Dani, uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan.”

¹⁷ “Kaiman konaukia'o pugaru, Simon, Jonah dani. Usha'apanum idi wuru'u mishi'oraz puparadan aonaa na'ia'oram pidan kainaabatani manii pu'ati, mazan ñdaru aokazi ia'o aipan ati'o puaitapan. ¹⁸ Ukau'an ñkowaadan nii pu'ati, pu'uu Peter, kuba kia'o wuru'u, na'iki uruu ida'a'o nii ñtoman ñchoochin, aona'o nii mawaka-karu ka'iitan pasha'apatanuzu. ¹⁹ Ñtaan nii pu'ati Tominkaru naobanai-tinapa-kizi da'ata-kinnao kida, kanom aonaa pukashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-ka'o aokazi ii. Kanom pukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-ka'o niizu aokazi ii.”

²⁰ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan patominapa-kidaniinao aonaa kizi ñkowaadan pidan ati uruu wuru'u Christ.

*Jesus kakuwaapan
pazowia'azoo-ka'o dau'an*

(Mark 8:31–9:1; Luke 9:22-27)

²¹ Uruu na'apain ni'i di'iki'i naa, Jesus sakadan pakowaadan patominapa-kidaniinao ati kaimanaiman na'apam nii pasha'apata-ka'o. Ukowaadan ñ'ati na'apam pamakon nii Jerusalem iti. Na'ia'o nii kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapa-kidan kaziwa'o u'ati, ñpataka'utan niizu, na'iki ñzowii-kidan niizu. Mazan idikinauda'u kamoo udauna'an, ukadishita-kida-ka'o nii, kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.

²² Jesus kowaadan idi kaikapa'ora'a, sariapa Peter na'aka'akanuz pana'itinapu pairibannao ai, na'iki utowauda'uunuz na'apa'oram ukian kida dau'an, “Aonaa Tominkaru taapadan na'apa, Naobanai, aonaa turuu na'apa'o sha'apan pu'ati,” ukian Jesus ati.

²³ Mazan utanawatinan Peter di'iti, na'iki ukian u'ati, “Pu'ati ñ'ai, Satan. Puawau-tapan ñgaru ñsha'apatinan ai Tominkaru aipan kawana'ati'o. Aonaa putaan pun-yukunuu Tominkaru dau'u ati'i aimaakan kida dau'an, mazan punyukunuu pidannao sha'apainpan dau'ati'o karikaonan.”

²⁴ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kanom da'ana'azo'o ñgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, una'akan pacrossannaa,† na'iki uda'anan ñgaru. ²⁵ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan aipa'o pamashaapan paaipan kawana'ati karikaonan, uwaziwaan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai, mazan na'ia'oram pidan marina'ata'o paaipan kawana'ati'o pamashaapan pada'ana'azon idi ñgaru, uikodan nii karikaonanu'oraz mashaapa-karu. ²⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. Oo kaina'a sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-ka'o karikaonanu'o kakupa-karu ai? ²⁷ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii udaru umanawunun ida'an uangelinnao tuma, na'iki uruu dono ukawinipinaatan nii ipai

* **16:16** Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii. † **16:24** una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

pidannao na'apa'oram ïsha'apainpan kawana'ati. ²⁸ Õkowaadan u'ati mishi'o, pabi'i kida unao kadishitapainaouz da'a'a, aona'o nii umawakan utukapan ua'ii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin unaobanai-tina'anan king nii.”

17

Jesus aidan pamanawunun (Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

¹ Aizii 6 kamoo dauna'an, Jesus na'akan patuma Peter na'iki James na'iki u'inawuzu John. Ukau'an una'akan ïdyaun doko'a'o midukuo paawa iti, pa'idiwaru sodi'i ïnao na'ii.

² Na'ia'a naa patominapa-kidaniinao awun za'a upana'adinan. Uawun baara na'apa kamoo kawan ukanada'akan, na'iki ukamichan baraka'akan na'apa kanada'o kawan.

³ Masha'apakiaka Moses na'iki Elijah aidinan ï'ati, ïkadakotinan Jesus tuma. ⁴ Sariapa Peter kian Jesus ati, “Naobanai, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Puaipan an, òtoman nii idikinauda'u kabaun sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati.”

⁵ Peter kadakotinan pu'u zii, kanada'o isha'iz bazobatan ipai ïdyaun, na'iki parada-karu isha'iz bii iki'i kian, “Di'i òdani'i, òmarainapanii manawun, sha'apatina'o ònyukunuu kawana'ati. Uabata na'apam ukian u'ati.”

⁶ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan wuru'u parada-karuz, tuukii ïtarian. Uruu idi ïkodoru'ukan na'iki ïpazakodinan, ïawun baara imi'i baara iti kida. ⁷ Mazan Jesus wa'ati'ikan ï'ida'ati upishatan ïdyaun, na'iki ukian ï'ati, “Ukadishita, aonaa utaria'ana'a.”

⁸ Sariapa ïawunuupa'akan, ïtukapa Jesus paba'orantina'a naa uruu. ⁹ Udauna'an ïtokapaanan pu'u midukuo iki, Jesus kakinaowan ïdyaun. Ukian ï'ati, “Aonaa pa'ì ukowaada'ana'a pidan ati utukapanii dau'an, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishita-kida-ka'o dauna'an pamawaka-kizi iki.”

¹⁰ Udauna'an patominapa-kidaniinao pishaanuzu. Ìkian u'ati, “Kanom nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kowaadan Elijah'o nii wuru'u wa'ati'oraz kiwiitapa Christ ua'ii?”

¹¹ Jesus dako'atin ïdyaun, ukian ï'ati, “Mishi'o mishi, Elijah kaawa'o ni'oraz kiwiin uminziiwata'anan ipai aimakaan. ¹² Aizii òkowaadan u'ati, kaawanka'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuz. Mishi'oraiman ïantamikitanuzu na'apam paaipan kawana'ati. Na'apa'o nii ïantamikitan Daonaiora Aokazi Iki'o.”

¹³ Uruu dauna'an utominapa-kidaniinao aitapankan naa John Chikaawunuupauzo dau'ana'o wuru'u Jesus kadakotinanuz na'apa.

Jesus kakudan daonaiora oia'o doronai zaamatapanii (Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Ìkaawan dono'o naa midukuo iki powaa ati iriba'o pidannao ida'ati. Na'ii pidan kaawan Jesus ida'ati, na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati. ¹⁵ Ukian Jesus ati, “Naobanai, pukamunan-kida òdani ukarinaan mawakaziitapa-karu idi, dikauda'ora'a naa manawun ubaiatan, panaadon kida da'i uwaotan tikazi di'iti oo panaadon wunu baoko iti. ¹⁶ Òna'akanii wuru'u òdaniz padamata putominapa-kidaniinao di'iti, mazan aonaa ïturuan pakakudanuz.”

¹⁷ Jesus kian, “Unao, kainao pidannao, mamishida-ka'o na'iki pana'iti'o usha'apaapan aimakaan kida. Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan òna'an utuma? Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan òtiwainan utuma? Una'aka wuru'u daonaioraz ò'ida'ati.”

¹⁸ Udauna'an uru'u naa Jesus dyuudan oia'o doronai koditan mawakaziitapa'o daonaiora di'iki. Sariapa ukoditan daonaiora di'iki, na'iki sariapa ukakudan.

¹⁹ Udauna'an pa'idiwaru'u Jesus tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, “Kandii ni'o mooko aonaa waka'iitan wakodita-kidan wuru'u oia'o doron-aiz?”

²⁰ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Umamishidakan idi'o wuru'u. Aizii òkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan dono mani Tominkaru masakauda'u, duusodi'o uudai kawan, aonaa mani kanom kasha'apanna'o nii usha'apatan. Turuu ukian di'ora'a midukuo ati, ‘puzikadin di'iki'i, atii di'iti'i,’ uzikadinan nii u'ati wuru'u. ²¹ [Mazan di'oraz kaduz oia'o doronaiz, aonaa turuu uduyuda-kao na'apa, soo karikaonanuo toriinapa-karu na'iki sanadinapa-karu ida'an.]”*

*Jesus kowaadan koshan
pamawakan dau'an*

(Mark 9:30-32; Luke 9:43b-45)

²² Uruu dauna'an Jesus na'iki ipai utominapa-kidaniinao baokopatinpan pu'u Galilee Baara ii, ukian ĩ'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii pidannao ati. ²³ ĩzowian nii uruu mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki.”

Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi.

Jesus kadakotinan tax dau'u

²⁴ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan Capernaum iti. ĩna'ian pu'u pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa Tominkaru Dapu ati'i kaawan Peter ida'ati, na'iki ĩpishaan Peter, “Na'apa dii punaobanaa, ukawinipinaatauzonii tax Tominkaru Dapu ati?”

²⁵ “Oo, utaa,” Peter kian.

Peter kaawan dono kabaun ati Jesus di'iti, Jesus parada'aka kiwiin. Upishaan Peter, ukian u'ati, “Na'apam pu'itiiman Simon, kanomnao ai di'i kingnao zaamaapan tax puraatannaa, papidanannao ai, oo ba'oran pidannao ai?”

²⁶ “Ba'oran pidannao ai,” Peter kian u'ati.

“Ukau'an aonaa kandii nii upidanannao taapan tax puraatannaa nii,” Jesus kian u'ati. ²⁷ “Mazan aonaa kizi wakasharutan ĩnyukunuu, ukau'an pukobawuupanaka karishii ii. Aizii na'ia'oram kopau puzaamatanii kiwiitapa, puda'ata udako na'iki puikodan nii wizi'i'o puraata udako ida'a. Puzaamata wuru'u puraataz na'iki putaa zaamaapauzonao tax puraatannaa atiz. Uruu idi'o nii wakawinipinaatan tax.”

18

Kanom umanawunu'o nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii

(Mark 9:33-37, 42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2)

¹ Na'apain uruu dono Jesus tominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩpishaanuzu. ĩkian, “Kanoma'o nii umanawunu'o nii manawun pidan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii?”

² Uruu idi Jesus dapadan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz ĩbii'i. ³ Ukian ĩ'ati, “Òkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii uturuudinan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, soo upana'adinan umanawun-tinpan ai, na'iki aonaa utaapinpan atadinapa, na'apa di'oraz koraidaonaa kawanu'u. ⁴ Ukau'an na'ia'oram pidan, di'oraz koraidaonaa kawanu'o, aonaa u'atadinpan, uruu umanawunu'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ⁵ Na'iki na'ia'oram pidan marainpa'o padapaapan kaikapa'o koraidaona'a ògaru dikin ii, dapaapa'o ògaru wuru'u.

⁶ “Mazan na'ia'oram pidan sha'apata-kida'o oia'o wunao sodi kida ati'i, mishidainauz ògaru, kaiman mani udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kao

* **17:21** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

ukanau iki na'iki unaraada-kaon paran baoko iti. ⁷ Kasha'ora'o nii manawun wunao baiaapanu'u pidannaouz, ĩsha'apata-kidan idi oia'o pidannaoui. Na'apa'oraz aimakaan kida sha'apatina'o nii, mazan kichana'iki-kia'o nii manawun wuru'u atizu'u pidanaz sha'apata-kida'oraz na'apa kida'o. ⁸ Ukau'an puka'u oo pukidiba sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, pudukuta pu'ai kidaz na'iki pukaboota pu'ai kidaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puka'u na'iki bada'ii pukidiba, pukaboota-kaon ai ipai puka'u na'iki pukidiba tuma tikazi wu'iti. ⁹ Na'iki puawun sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, puso'ota pu'aiaz, na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puawun, pukaboota-kaon ai ipai dya'utama'o puawun tuma Tuubaruo Tikazi wu'iti.

Di'itinapa-kinai kuwai kaznizo waziwadina'o daua'o
(Luke 15:3-7)

¹⁰ “Ukau'an mishiiman pa'i uzaudin, aonaa ukashada'ana'a wunao sodi kida'a mishidainauz õgaru. Õkian u'ati kaikapa'a usha'apanum kau'an angelnau awunuu-tapainauz ĩdyaun, karikaonanu'o da'i ĩtukapauzon õdaru aokazi ia'oraz. ¹¹ [Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin ukazannaata'anan pidannaoui waziwadina'o.]*

¹² “Na'apam mani pu'itiiman pidan sha'apatinan ka'uza'o 100 kaznizonau idi, bauda'apa'o u'uza waziwadinan dono pairibannau ai? Aona'o nii mani uwa'akan zii wunaou'u na'ainauz na'iki uodorota'anan wuru'u waziwadina'oraz pairibannau ai? ¹³ Õkowaadan u'ati mishi'o, uikodan dono'o naazu tuukia'o nii ukonaukian wuru dau'ana'a bauda'apa'oraz kaznizo, iriba'o mawaziwadin-kainau dau'ati'o ai. ¹⁴ Na'apa'o kapam ukau'an õDaruo aokazi ia'o, aonaa bauda'apa uaipan wunao sodi kida waziwadinanu'u.”

Umin-mishidan sha'apatana an oia'o u'ati

¹⁵ Jesus kian koshan, “Pumin-mishidan sha'apatana dono oia'o pu'ati, puparadanaaka u'ati, mazan soo unau sodi karikaonan. Puparada kizi u'ati usha'apatana dau'an oia'o pu'ati. Aizii uabatan dono puparadan, puna'akan pu'inawuzu powa'a ati kaimana'o ida'ati wuru'u. ¹⁶ Mazan aonaan an uabata'azon puparadan, puzaamata bauda'apa'a naa oo dya'utama'a naa pidannaoui puna'akan nii putuma u'idi'iti. Uruu na'apa wuru'u dya'utama'o oo idikinauda'u'o pidannaoui aidan nii pakowaadan ida'an mishi'o wuru'u puparadan usha'apatana dau'an oia'o pu'ati. ¹⁷ Aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan, pukowaada baokopa pumin-mishidannau ati. Mazan aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan putaapa uruu na'apa putaapan kawan mamishida-ka'o Tominkaru oo zaamaa-pauzonau tax puraatanau kawan.”

¹⁸ “Õkowaadan unau ati mishi'o: Kanom aona'o unau kashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kaon aokazi ii. Kanom ukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-karu niizu aokazi ii. ¹⁹ Õkowaadan u'ati koshan: Na'apainim dya'utama'o unau, una'apatana an unyukunuu na'apa kida utoriinapa kizi dau'an da'a'a imi'i baara'a, õdaru Tominkaru sha'apatana nii u'atizu. ²⁰ Usha'apanum kau'an na'ian dya'utama'o oo idikinauda'u'o baokopatinpainau ĩmishidan idi õgaru, na'ia'o nii Õgaru ĩtuma.”

Pidan mawinipinaatapainau daua'o

²¹ Udauna'an Peter wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ukian Jesus ati, “Naobanai, na'apauda'um nii õpowatan kida õmarina'atan õ'inawuzu sha'apatana oii kida'o õ'ati? Atii 7 di'iti?”

²² Jesus dako'atinuzu, ukian u'ati, “Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-kaon kawana'ati.†

* **18:11** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. † **18:22** Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-kaon kawana'ati: Greek paradan ida'an, 7 times 70 kii.

²³ “Ukau'an kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king pishainan kawan papoitorunao ai ĩmawinipinaatapanii kida dau'an. ²⁴ Usakada'akan ana'a naa papishainpan, bauda'apa'o upoitoru na'aka-kao u'ida'ati dobata'o manawun puraata umawinipinaatapanuz. ²⁵ Wuru'u upoitoru aonaa upuraatan turuan ukawinipinaatan wuru'u umawinipinaatapaniaz. Uruu idi king dyuudan naa usellii-kao paudaiaro na'iki paudainao tuma, na'iki ipai usha'apauz kida, umawinipinaatapanii kawinipinaata-kinao ni'i naa. ²⁶ Sariapa udopian kowas wuru'u upoitoruz, uruu idi ukodoru'ukan uawun baara imi'i baara iti king kanaapu ati. 'Puzaudapa'a naa zii shoman, ōkawinipinaatan nii zii ipai ōmawinipinaatapanii kidaz,' ukian u'ati. ²⁷ Una'apan idi king kasha'ora-kidanuz, uruu idi umarina'atan naa umawinipinaatapanii kida, na'iki kaiman utaapadan umakon naa padapu iti.

²⁸ “Aizii na'iki'o umako'okan wuru'u upoitoruz, uikoda pamin-kaudinan mawinipinaatapa'o paugaru, aonaa dobata'o manawun mani. Uzaamatanuz na'iki udyukuruutanuz, 'Pukawinipinaata ō'ati pumawinipinaatapanuz ōgaru,' ukian u'ati. ²⁹ Uruu idi umin-kaudinan dopian kowas, ukodoru'ukan ukanaapu ati. Ukian, 'Puzaudapa'a naa zii shoman, ōkawinipinaatan nii pugaru.' ³⁰ Aonaa mazan arawu nyukunuu na'apanu'u. Mishi'oraiman ukaboota-kidan naa pamin-kaudinan taraa-kizai iti, atii uipaian dono zii pakawinipinaatan pamawinipinaatapanii.

³¹ “Ba'orainao poitoruinao tukapan idi usha'apatan na'apa'o, tuukii ĩnyukunuu kasha'oran. Uruu idi ĩmakon King di'iti na'iki ĩkowaada king ati ipai aimakaan usha'apatani kida dau'an. ³² Udauna'an King dapada-kidan wuru'u poitoruiz. King kian u'ati, 'Pugaru dikauda'o poitorui. Ōmarina'ata pu'ai ipai pumawinipinaatapanii ō'ai, pudopian idi puparadan ō'ati. ³³ Aonaa mooko pukasha'ora-kidan pumin-kaudinan kapam, ōkasha'ora-kidan kawan pugaru?' ³⁴ King to'oran tuukii, uruu idi ukaboota-kidan wuru'u poitoruiz taraa-kizai iti, na'ii upataka'uta-kao atii ukawinipinaatan ipai pamawinipinaatapanii.”

³⁵ Udauna'an Jesus kian, “Na'apa'o nii ōdaru aokazi ia'oraz sha'apatan ipai unao ati, umamarina'atakan dono unyukunuu ii u'inawuzu sha'apatani dikauda'o u'ati.”

19

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai (Mark 10:1-12)

¹ Aizii Jesus ipaian dono'o naa pakakuwaapan na'ii, umakon naa Galilee Baara iki, Judea Baara iti, Jordan Wa'o baza ĩtinpu'u di'itinapa. ² Na'ii iriba pidannao da'ananuzu na'iki ukakuda karinainao na'ii. ³ Pabi'i kida Phariseenao wa'atin u'ida'ati ĩtiwaa-kidapa'ananuz. ĩpishaanuzu kaikapa'a: “Wakakinaorinaa taapada daonaiora muudan paudaiaro na'apa'oram dikin ii karikaonan?”

⁴ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Aonaa mooko uaitauzon Tominkaru Paradan saada-kariwaiz tawuru'u ukianuz, usakadin-kizi iki Tominkaru toman daonaiora na'iki zun.

⁵ Na'iki Tominkaru kian, ‘uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Ukau'an dya'utamainaouz, bauda'apatinan nii.’

⁶ Uruu idi aonaa dya'utama'ora'a naa mani ĩdyaun, mazan bauda'apa'ora'a naa. Kanom Tominkaru bauda'apatani, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

⁷ Phariseenao pishaan Jesus koshan. ĩkian, “Kanom nii Moses kakinaori, kashaapan daonaiora muudan paudaiaro pasaadan ida'an muudaaka-karu kaaritannaa?”

⁸ Jesus dako'atin, ukian, “Moses kashaapan umuudan udaiaronao, usha'apanum kau'an kasha'apannaa u'ati utominapa-kida-kinao ukashadamikin idi, mazan usakadin-kizi iki, aonaa Tominkaru kashaapan na'apa'o. ⁹ Ōkowaadan u'ati, na'ia'oram unao muuda'o paudaiaro omashaapan pu'u kaiman utuma, udauna'an ukaudaiaron ba'oran zun idi, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan ida'an.”

¹⁰ Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Una'apan idi kaikapa'a daonaiora kaudaiaron dau'an, kaiman zii mani aonaa kaudaiaro-karu.”

¹¹ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Aonaa pidan nyukunuu na'apan ipai pamashaapa'azon dau'u na'apa, kaiwuru'u uparadan kian kawana'ati, soo wunaou'u Tominkaru taaniaz ĩ'ati ĩturuuda-kinaa nii, pamashaapan maudaiaro-daun. ¹² Pabi'i kida daonaioranao, aonaa ĩkaudaiarouzon, usha'apanum kau'an na'apa'o karikaonan ĩtominan makuuta-kariwai kawanu'o ĩdyaun pashakatan di'iki'o; ba'orainao, ĩmakuutakao idi'o aonaa ĩkaudaiaron; ba'orainao, ĩkaudina'azon idi pa'an karikaonan Tominkaru ati. Kanom mashaapa'azon na'apa, marii umashaapan na'apa.”

Jesus na'iki koraiziannao daua'o
(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

¹³ Udauna'an pidannao na'akan duusodi kidainao koraiziannao Jesus ida'ati ĩaipan upishatan ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Mazan Jesus tominapa-kidaniinao mashaatan pidannao na'akainaouz ĩdyaun. ¹⁴ Una'apan pu'u mazan Jesus kian, “Marii koraiziannao wa'atin o'ida'ati, aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panyukunuu naobanaa nii.” ¹⁵ Ukau'an upishatan naa ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Udauna'an umakon naa na'iki.

Jesus kakinaopan daua'o
(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶ Baukapaiman pa'ina'o daonaiora kaawan Jesus ida'ati. Ukian, “Tiichaa, kanom kaimana'o o'sha'apatan nii o'ikoda-kinaa nii karikaonanu'o kakupa-karu?”

¹⁷ Jesus kian u'ati, “Kanom nii pupishaan o'garu kaimana'o dau'an? Kaina'a bauda'apa kaimana'o, soo Tominkaru. Puaipan dono karikaonanu'o kakupa-karu, puizo'ati Tominkaru kakinaori kida.”

¹⁸ “Na'ia'oram kakinaorii kida,” daonaiora kian.

Jesus dako'atin, ukian u'ati, “Aonaa puzowia'ana'a pidan, mana'a puba'orantapa'ana'a, aonaa pukoidapa'ana'a, aonaa pumariidina'ana'a, ¹⁹ pumarainapa pudaru na'iki pudaro, na'iki pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpinan kawan.”

²⁰ “O'koraidaonaan iki'o ipai o'izo'atin uruu kida kakinaorii. Kanoma'a naa o'sha'apata powa'a?” pa'ina'o daonaiora kian.

²¹ Jesus kian u'ati, “Puaipan dono mishi'o pukaimanan, pumako puselliinaka ipai pusha'apauz putaa kizi upuraatannaa pataka'utinainao ati. Na'apa kasha'apauzi'o nii pugaru aokazi ii. Na'iki puda'ana'a naa o'garu.” ²² Aizii wuru'u pa'ina'o daonaiora abatan Jesus kian kaikapa'a, tuukii ukasha'oran umakon na'iki, usha'apanum kau'an umanawunu'o ukasha'apauzin wuru'u uruuz.

²³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “O'kowaadan u'ati mishi'o: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-kao.

²⁴ O'kian powa'a koshan u'ati: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-kao, camel ka'iitan ai pamorotan akosa awun shaawata.”

²⁵ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii manawun ĩdi'itinpan. Uruu idi ĩkian, “Kanoma'o nii mooko turuu ukazannaatinan?”

²⁶ Sariapa Jesus awunuupa'akan ĩ'idi'iti, na'iki ukian ĩ'ati, “Kaiwuru'u kasha'apanna'o pidan ati, mazan Tominkaru ati aonaa na'ia'oram aimaakan kasha'apanna'o nii.”

²⁷ Uruu dauna'an Peter paradan, ukian, “Putukapa, ipai wawa'akan waaimaakanutu kida wada'anan idi pugaru. Aizii kanoma'o ni'i naa waikoda wa'ati?”

²⁸ Jesus kian ĩ'ati, “Ōkian u'ati mishi'o: Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunu'o nii unaobanai-tinan diina'iti'i amazada pa'inaada-ka'o dono'o naa. Na'apain uruu dono unao, 12 da'anpainaouz ōgaru, naobanai-tina'o nii kapam. Na'iki ukazowautapan nii 12 Israel dani-daunnao donozinaa kida. ²⁹ Aizii ipai pidannao wa'akainao padapu, wa'akainao pa'inawuzunao oo padadakoona'o, wa'akainao padaru oo padaro oo paudainao oo pazakapun pada'anan idi ōgaru, taa-karu nii ĩ'ati powa'a'o zii udiri'in, pakasha'apauzin ai aka kiwiitapa. Na'iki karikaonanuo'o nii ĩmashaapan Tominkaru tuma. ³⁰ Mazan iriba pidannao umanawunu'o ĩtaapa-ka'o kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-ka'o umanawunu'o nii. Na'iki pidannao aona'o ĩtaapa-ka'o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-ka'o pa'an.”

20

Kapaoriba'o kawinipinaatan dau'o papoitorunao

¹ Jesus kian koshan, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kapaoriba'o naobanai kawan, mako'oraz chaapi'ikiiman upidanaapa'anan kaudinainao ni'o dau'an pa'ati. ² Ukowaadan papoitorunao ati pakawinipinaatan nii ĩdyaun bauda'apa wizi'i'o puraata,* bauda'apa'o kamoo kaudin-karu kawana'ati. ĩnyukunuu na'apan idi, uru'u naa udyuudan ĩkaudina'anan papaoriba grape baawu iti. ³ Udauna'an 9 o'clock umakon koshan, uikoda market ii baokoinao daonaioranao kadishitapan, aonaa kanom ĩsha'apaapan. ⁴ Uruu idi ukian ĩ'ati, ‘Umako ukaudina'an ōpaoriba baawu iti. Ukaudinan kawana'ati'o nii ōkawinipinaatan unao.’ Ukau'an ĩkaudina'anan naa u'ati. ⁵ Aizii sakitapa kamoo na'apa koshan usha'apatan. Udauna'an 3 o'clock, na'apa koshan. ⁶ Udauna'an 5 o'clock, umakon naa koshan market iti. Kaina'a zii uikodan pidannao na'ii, aonaa kanom ĩsha'apaapan. Sariapa upishaan ĩdyaun, ‘Kanom nii una'an da'a'a bauda'apa kamoo? Aonaa ukaudina'anan?’ ⁷ ĩkian u'ati, ‘Aonaa mazan kanom zaamatan waunao kaudina'ana'o nii.’ Uruu idi ukian ĩ'ati, ‘Ukau'an umako ukaudina'an ō'ati ōpaoriba baawu ii.’

⁸ “Aizii kamoo tipitanin kapaoriba'o kian pafoomaanan ati, ‘Pudapada'a naa kaudinainao da'ati'i wakawinipinaata kizi'i naa ĩdyaun. Kiwiitapa'o nii wakawinipinaatan dawu'itiiniinao ĩsakadan pakaudinan, na'iki waipaian nii kiwiitapainao ĩsakadan pakaudinan di'iti.’ ⁹ Aizii kaudinainao 5 o'clock di'iki, kiwiin ĩkawinipinaata-ka'o. Bauda'apa wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan. ¹⁰ Ukau'an kiwiitapainao ĩsakadan pakaudinan zaudakidan dobata-kida'o nii pakawinipinaata-ka'o makaudin-kainao ai bauda'apa kamoo. Mazan na'apa kida kapam ĩkawinipinaata-ka'o, bauda'apa wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan.

¹¹ “Pazaamatan dauna'an papuraatan, ĩparada-paradaapan ĩto'oradinan kapaoriba'o ati. ¹² ĩkian u'ati, ‘Dawu'itiiniinao ĩkaudinan masakauda'u'o ĩkaudinankan, bauda'apa hour sodi, mazan waunao bauda'apa kamoo wakaudinan wabaiaapan wiicha'o kamoo, mazan upu'u zii pukawinipinaatan ĩdyaun na'apa kida manawun waunao kawan.’ ¹³ Kapaoriba'o kian bauda'apa'o ati, ‘Ōpaonarū, aonaa ōkoidapan pugaru, puna'apatanii punyukunuu ōkawinipinaata'azon dau'an pugaru bauda'apa wizi'i'o puraata bauda'apa'o kamoo. ¹⁴ Pumako'o naa pudapu iti, kaina'a'a naa puzaamatan pupuraatan. Ōaipan kawana'ati'o ōkawinipinaatanuz dawu'itiini'oraz ĩkaudinan, na'apa ōkawinipinaatan kawan pugaru. ¹⁵ Aonaa turuu mooko ōsha'apatan ōpuraatan na'apam ōaipan kawana'ati? Oo pukishauzin ōkawinipinaatan idi kaiman wunaou'u dawu'itiiniinaouz ĩkaudinan?’ ”

¹⁶ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an, “Pidannao aona'o ĩtaapa-ka'o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-ka'o. Na'iki pidannao umanawunu'o ĩtaapa-ka'o kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-ka'o umanawunu'o nii.”

* **20:2** wizi'i'o puraata: Greek paradan ida'an udakota-ka'o denarius.

*Idikinautan Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan
(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)*

¹⁷ Aizii Jesus makon naa Jerusalem iti. Pamakopa-kizi an udapadan wuru'u 12 patominapa-kidaniinaouz pana'itinapu ba'orainao pidannao ai, na'iki ukian i'ati. ¹⁸ “Wamakon wuru'u Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaopatarubanao ati, faadaanao zowaunaanaouz, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinnaori dau'u. Na'iki itaan nii uruu zowii-karu nii, ¹⁹ na'iki udauna'an itaan nii uruu Gentilenao† ati. Inaou'o ni'i naa dakoapa uruu, pabankiitinan ida'an udau'an na'iki iba'izian nii tuukii uruu. Udauna'an itaukan nii uruu cross di'iti na'iki umawakan nii, mazan idikinauda'utan kamoo dauna'an, Tominkaru kadishita-kidan nii uruu kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.”

*Daroi pishaan Jesus oaipan usha'apatan paaiapanii
(Mark 10:35-45)*

²⁰ Uruu dauna'an James na'iki John daro, Zebedee daiaroz, kaawan paudainao daonaioranao tuma Jesus ida'ati. Sariapa okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu ati. Opishaanuzu, oaipan usha'apatan paaiapanii. ²¹ Jesus kian o'ati, “Kanom puaipan osha'apatan pu'ati?”

Sariapa okian u'ati, “Oaipan pusakanata-kidan di'oraz odainaou'u naobanai nii punaobanai-tinan dono. Marii pusakanata-kidan bouda'apa pudiwa'ora antanapu, na'iki ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

²² Jesus tanawatinan daonaioranao na'iki idaro di'iti. Ukian i'ati, “Aonaa uaitapanii dau'ana'o mani wuru'u upishaanuz ogaru. Uka'iitan nii mooko wuru'u obaiaapan ni'oraz?”‡

“Oo, waka'iitan nii,” ikian u'ati.

²³ Jesus kian i'ati, “Mishi'o nii ubaiaapan obaiaapan ni'oraz. Mazan kanoma'o nii sakanata odiwa'ora antanapu na'iki oashabaron antanapu, aonaa turuu osha'apatan, mazan odaru aokazi ia'o minziiwata-kidanii wuru'u sakanata-kizaiz pazaamataniinao ati.”

²⁴ Aizii 10 ba'orainao utominapa-kidaniinao abatan na'apa'oraz dau'u, tuukii ito'oran dya'utamainao ati, makonkainao padaro tuma. ²⁵ Uruu idi Jesus dapadan baokopa idyaun na'iki ukian i'ati, “Uaitapanii na'apam ba'oran pidannao zowaunaanao, mamishida-kainao Tominkaru, waranuitapan papidanannao inaobanai-tinpan ida'an i'ati. ²⁶ Mazan unao, aonaa umashaapa'ana'a na'apa, mishi'oraiman kanom aipa'o panaobanai-tinpan, marii ukaudinun unao ati poitorui kawan. ²⁷ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati. ²⁸ Na'apa Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazannaata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an.”

*Jesus kakudan
dya'utam ishaawunnao*

(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

²⁹ Ba'oran dono Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon dono'o naa Jericho iki, iriba pidannao makon Jesus dawu'ati. ³⁰ Aizii na'apain na'ii dya'utam ishaawunu'o daonaioranao sakanatapan dunapo daawa ii. Iabatan idi Jesus dobatapan kowaada-kaopatarubanao, uruu idi ikadakon. Ikian, “David Takaan-daun,§ waNaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³¹ Sariapa pidannao towauda'uan idyaun, idyuudan imashaadinan, mazan

† **20:19** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **20:22** Uka'iitan nii mooko wuru'u obaiaapan ni'oraz? oo “Uka'iitan nii mooko utuzan wuru'u otuzan ni'oraz baiainapa-karu koopo wazoo?” § **20:30** David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bouda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

powa'a zii manawun ñkadakon diiwa'o ida'an. Ñkian, “David Takaan-daun, wanaobanaa, pukamunan-kida waunao.”³² Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i, na'iki udapadan ñdyaun pa'ida'ati. Upishaan ñdyaun, ukian, “Kanom uaipan õsha'apatan u'ati?”³³ Ñkian u'ati, “Wanaobanaa, waaipan pusaabaan waawun watukapa kizi.”³⁴ Jesus kamunan-kida ñdyaun, uruu idi upishatan ñawun kida. Sariapa ñtukapa'akan amazada, na'iki ñmakon naa Jesus tuma.

21

Jesus konaukii-kida-kao ukaawan dono Jerusalem ati
(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao maonapatan naa Jerusalem iti, ñkaawan Bethphage iti, wiizai Olive Naawa ia'oraz. Na'iki'i naa udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao pa'ua'ati. ² Ukian ñ'ati, “Umako wakanaapu ia'oraz wiizai di'iti. Na'ia'o nii uikodan ko'idinpa'o chaakashi,* kaina'a'o nii odani ko'idinpa'o kapam odazaba'a. Ubuzuuta ñdyaun na'ii, udauna'an una'akan ñdyaun õ'ida'ati. ³ Pidan pishaan an unao kanom nii una'akan ñdyaun, ‘Naobanai aipan ñdyaun,’ ukii u'ati. Sariaapa'o nii utaapadan una'akan ñdyaun.” ⁴ Na'apa'oraz Tominkaru prophetin kuwaa mishiin-kina'a naa. Ukianuz:

⁵ “Pukowaada Zion iainao pidannao† ati.

‘Utukapa king, unaobanaa, wa'atin u'ida'ati.

Aonaa u'atadinpan, chaakashi barau an uwa'atin,
pa'ina'o chaakashi uzaidapan.’ ”

⁶ Udauna'an tominpainao, udyuudaniinaouz makon, na'iki ñsha'apata ipai na'apa Jesus dyuudan kawana'ati. ⁷ Ñna'akan chaakashi paudani tuma, na'iki ñtaan pakamichan kida utabanaa nii, uru'u naa Jesus zaidanuzu. ⁸ Iriba pidannao, makopainao Jesus tuma, kadamaradan pakamichan kida dunapota. Ba'orainao dukutan pu'u atamun waoda kaanaba sodi kida'a, ñmuudan kidaz dunapota Jesus mako kizi nii. ⁹ Iribainauz pidannao makopainao u'ua'ati, na'iki udawu'ati, kadakoinaan konaukii diiwa'o ida'an. Ñkian,

“Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun dau'an.

Marii Tominkaru kaimanan, di'oraz Naobanai ati'o,

kaawa'oraz uaipan kawana'ati.

Wakonaukii-kida Tominkaru aokazi ia'oraz.”

¹⁰ Jesus morotan dono'o naa Jerusalem iti, tuukii na'iainao pidannao di'itinpan udau'u. Uruu idi ñkian Jesus dau'an, “Kanom wuru'u uruuz?”

¹¹ Sariapa Jesus tumainao kian ñ'ati, “Jesus wuru'u, uruu Nazareth san, Galilee Baara iki'o prophet.”

Jesus makon Tominkaru Dapu iti
(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹² Udauna'an Jesus kaawan Tominkaru Dapu iti. Na'ii uwaataabi'ian selliipainao kida uzainao na'iki toriipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan‡ kida, na'iki selliipainao wakokoonao taba kida. ¹³ Ukian ñ'ati, “Tominkaru Paradan saadinpa'o kian, ‘Õdapu dakota-kao nii toriinapa-kizai dapunaa nii, mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii.’ ”

¹⁴ Na'ii Tominkaru Dapu ii, ishaawunnao na'iki machi'ika-kainao kaawan Jesus ida'ati. Ukakuda ipai ñdyaun. ¹⁵ Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ñto'oran na'iki ñkashanau-kidan Jesus patukapan idi Jesus

* 21:2 chaakashi: English ida'an, donkey. † 21:5 Zion iainao pidannao: Jerusalem sanna, oo ipai Israelitena.

‡ 21:12 miisa: English ida'an, table.

sha'apatan konaunama'o na'iki umanawun kida'o aimaakan, na'iki paabatan idi koraiziannao kadakoinpan Tominkaru Dapu ii aka. “Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daunŠ dau'an,” ĩkian.

¹⁶ Uruu idi ĩpishaan Jesus. ĩkian, “Puabatanii na'apa'oram koraiziannao kadakoinpan pudau'an?”

“Oo, õabata,” Jesus kian ĩ'ati. “Aonaa mooko uaitauzon na'apa'o dau'u Tominkaru Kaaritan ida'a? Ukianuz, ‘Putominapa-kidani koraiziannao sodi kida aitapa'o nii pakonaukii-kidanz.’”

¹⁷ Uruu dauna'an umakon naa ĩ'ai, umakon na'iki patominapa-kidaniinao tuma uda'awu'anan Bethany iti.

*Fig kadunaa mawakan
(Mark 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki Jesus kiwan naa patominapa-kidaniinao tuma Jerusalem iti. Pakiwapa-kizi an uzamazin naa. ¹⁹ Utukapa fig kadunaa dunapo daawa ii. Sariapa umakon na'iti utukapa'azon ukaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan u'aka, soo uanaba pa'idiwaru. Uruu idi ukian fig kadunaa ati, “Aizii marii aonaa na'apainim pukaakauzon powa'a.” Una'apan idi, masha'apakii fig kadunaa mariri'ikan na'iki umawakan naa. ²⁰ Kaimanaiman utominapa-kidaniinao tukapan na'apam atamun mawaka'akan kadimana'o ida'an, na'iki tuukii ĩdi'itinpan udau'u. Uruu idi ĩpishaan Jesus. ĩkian u'ati, “Na'apa'oran naa fig kadunaa mawaka'akan kadimana'o ida'an manawun?”

²¹ Jesus kian ĩ'ati, “Õkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan an kaimanaiman, aonaa umamishidakan bii an mani, uka'iitan nii usha'apatan powa'a zii õsha'apata'aka nii ai. Turu'o nii ukian midukuo ati, ‘Midukuo, puzikadin di'iki'i paran baoko iti.’ Na'apa'o nii usha'apatinan u'ati. ²² Ukau'an taa-karu nii u'ati upishaanii utoriinpan ida'an Tominkaru ati, umishidan an õgaru.”

*Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida
(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)*

²³ Aizii Jesus kaawan naa powaa ati Tominkaru Dapu iti. Utominapa-kidan pu'u pidannao na'ii, faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaawan na'iti u'idi'iti. ĩpishaanuzu, ĩkian, “Kanom aipan ati'o pusha'apatan kaikapa'oraz aimaakan kida'a? Kanom dyuudanii pusha'apatan na'apa kida'o?”

²⁴ Jesus kian ĩ'ati, “Ukowaada õ'ati bauda'apa'o aimaakan dau'u õpishaan an unao. Ukowaadan an õ'ati, õkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'i õsha'apatanuzu na'apa kida'o aimaakan.” ²⁵ Uru'u naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, “Kanom aipan ati'i John chikaawunuupauzon pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidannao aipan ati'o?”

Sariapa ĩparadan pa'atiaaka kida Jesus pishaanii dau'an. ĩkian, “Wakian dono u'ati Tominkaru aipan ati'o John chikaawunuupapanuz pidannao, sariaapa'o nii ukian wa'ati, ‘Kanom nii mooko aonaa umishidanuzu.’” ²⁶ Aizii wakian an ‘pidannao aipan ati'o,’ mazan watarii panaadon pidannao sha'apatan nii waunao dikauda'o ida'an, usha'apanum kau'an ipai pidannao mishidani John, Tominkaru prophetin uruu.”

²⁷ Uruu idi ĩkian Jesus ati, “Aonaa waaitapan,” ĩkian.

Jesus kian ĩ'ati, “Ukau'an aona'o nii õkowaadan u'ati kanom aipan ati'o õsha'apaapan di'oraz aimaakan kida'a.”

Di'itinapa-kinai kuwai dya'utama'o daniinao dau'o

²⁸ “Na'apam u'itiiman,” Jesus kian. “Baukapaiman kaina'a pidan, dya'utama'o udainao daonaioranao. Umakon kiwiini'o paudani di'iti, na'iki ukian u'ati, ‘Õdani,

pumako pukaudina'an aizii õpaoriba grape baawu iti.' ²⁹ Udani dako'atin uparadan. Ukian, 'Aonaa õkaudina'azon.' Mazan udauna'an udi'itinpan sariapa upana'adan pa-nyukunuu, uru'u naa ukaudina'anan padaru paoriba grape baawu iti. ³⁰ Aizii udaru makon naa udawu'ichan di'iti'i naa. Na'apa koshan udyuudanuzu. 'Õmakon nii õkaudina'anan,' ukian pa'an padaru ati. Mazan upu'u, aonaa umakon ukaudina'anan. ³¹ Na'ia'oram udani u'itiiman sha'apata'o padaru aiapanii?"

"Kiwiini'o udani usha'apata padaru aipan kawana'ati," ïkian u'ati.

Jesus kian ï'ati, "Õkowaadan u'ati mishi'o, zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao,* kiwiita'a naa ïdyaun unao ai Tominkaru naobanaitinan di'iti. ³² Usha'apanum idi John Chikaawunuupauzo kaawankan, utukapa-kidankan na'apam tanawatin-karu mashaapa-karu kaimana'o di'iti Tominkaru ati, upu'u aonaa umishidanuzu. Mazan zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao, ïmishida uruu pa'an. Unao, utukapan pu'u zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao tanawatinan pa'oian ai, mazan upu'u zii aonaa utanawatina'azon u'oian ai."

*Dikauda'o pidannao taapa'o
grape baawu*

(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

³³ "Uabata ba'oran di'itinapa-kinai kuwai koshan," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan paowan paoribai grape baawu pa'amazadati di'ii. Ukorarata awauta wuru'u pa-paoriba baawuz. Udauna'an ukichadan ka'unaru dadara'o baara'a, grape uu sararookizinao nii. Udauna'an utoman doko'a'o kabaun grape baawu watchmantapa-kizinao nii. Udauna'an utaan naa grape baawu pidannao ati, ïawunuutapa kizi zii u'atizu. Uru'u naa umakon naa ba'oran wiizai iti.

³⁴ "Grape ozokan kawana'ati'i naa, udyuudan papoitorunao wunao di'iti'i awunuutapainauz papaoriba grape baawu, ïna'anan naa uka'idiwaun-kinaa nii papaoriba aka winipinaa idi. ³⁵ Mazan uzaamataniinaouz awunuutapa'o nii papaoriba grape baawu zaamatan upoitorunao, ïba'iziautapa bauta'apa'o, ïzowii ba'oran, na'iki ïbowautapa kuba idi ba'oran. ³⁶ Udauna'an udyuuda papoitorunao na'iti ï'idi'iti koshan. Powa'a zii ïiriban kiwiitapa'o padyuudaniinao ai. Na'apa kiwiitapa'o kawan koshan awunuutapainao upaoriba baawu sha'apatan ïdyaun.

³⁷ "Dawu'itin, udyuudan naa paudani ï'idi'iti. Ukian paudani dau'an, ïmanawuntapan nii pa'an õdani."

³⁸ "Mazan awunuutapainao upaoriba baawu tukapan kapaoriba'o dani'i naa kaawan pa'ida'ati. Sariapa ïkian, 'Di'i naa kapaoriba'o dani. Uru'o nii wuru'u kaidiwau'oraz padaru di'iki upaoriba baawu idi. Baushaa, wazowii uruu, wazaamata kizi wuru'u u'idiwau ni'oraz.' ³⁹ Uruu idi ïzaamata'akan na'iki ïkozoota'akanuz paoribai baawu iki, na'iki ïzowian naazu.

⁴⁰ "Aizii kapaoriba'o kaawan dono'o naa powaa ati, na'apam nii usha'apatan pazaamataniinao awunuutapa'o nii papaoriba baawu?" Jesus kian.

⁴¹ Kazowautapainao pidannao dako'atin Jesus paradan. ïkian, "Upataka'utan nii na'iki uzowian nii wuru'u oiainaouz pidannao. Udauna'an utaan nii papaoriba baawu ba'oran pidannao ati, kaimana'o nii pa'an ïawunuutapanuzu. ïnaou'o ni'i naa kaiman ïtaan u'idiwau nii upaoriba aka di'iki, upaoriba kaakan dono."

⁴² Jesus kian ï'ati koshan, "Aonaa mooko uaitauzon saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'orazu'u?

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz ïtukapan,

* **21:31** zunnao kaminshu'u-shoronao: ïnao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.

Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,
umanawunu'oraz utukapa-ka'o.†

⁴³ “Ukau'an ōkowaadan u'ati, kazata-ka'o nii uwiizi ni'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki utaa-ka'o nii pidannao ati kaimanainaoz ūsha'apainpan Tominkaru aipan kawana'ati. ⁴⁴ [Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'idon.】‡

⁴⁵ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseena abatan Jesus kowaadan kuwai kaikapa'a, ĩaitapa wuru'u kuwai kidaz ĩnao dau'ana'o wuru'u. ⁴⁶ Uruu idi ĩtiwaan pazaamatanuzu, mazan tuukii ĩtarian pidannao ai, usha'apanum kau'an pidannao kian Jesus dau'an, Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

22

King taapan aroapa-karu paudani mazidan ati (Luke 14:15-24)

¹ Udauna'an Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an koshan pidannao ati. Ukian. ² “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king minziiwata-kidan kawan umanawunu'o aroapa-karu paudani mazidan ati. ³ Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, udyuudan naa papoitorunao dapada-kariwainao pidannao di'iti ĩwa'ati kizi'i naa aroapa-karu ida'ati, mazan aonaa ĩwa'ati'izon. ⁴ Uruu idi udyuudan ba'oran papoitorunao dapada-kariwainao di'iti koshan. Ukian papoitorunao ati, ‘Ukowaadanka'a naa dapada-kariwainao ati, ipai'i naa ōminziiwa-kidan aroapa-karu da'a'a. Ōzowii-kida'a naa kakiwin kida'o ō'uza tapi'izanao, ukau'an marina'a naa ĩwa'atin kadiman.’ ⁵ Ukowaada-kaoa'a naa dapada-kariwainao ati, mazan aonaa ĩtaan panyukunuu ati padapada-ka'o. Usha'apanum idi kaina'a ĩsha'apata'azoonii kida pa'ati: bauda'apa'o mako'ozon pazakapun iti; ba'oran papuraataapauzon dau'ati. ⁶ Aizii ba'orainao zaamatan wuru'u poitoruinaouz, ĩantamikitan ĩdyaun na'iki ĩzowii wuru'u king poitorunaouz. ⁷ King to'oran tuukii, uruu idi udyuudan pasoldyaanna na'iti ĩzowii ipai zowiainaouz upoitorunao, na'iki ĩkawaoda zowii-mikinao mashaapa-kizi donoi.

⁸ “Uruu dauna'an king dapadan ba'oran papoitorunao na'iki ukian ĩ'ati, ‘Aizii mazida'o aroapa-kinaa ni'o, ipai'i naa uminziiwa-kida-ka'o, mazan ōdapadaniinao, ĩtukapa-kida ĩmawa'ati'izookan ida'an, aonaa ĩturan pawa'atin. ⁹ Ukau'an umako pidan iriba-kizi iti, udapada kizi ipai pidannao uikodan kawana'ati, ĩwa'ati kizi mazida-karu aroapa-kida-ka'o ida'ati.’ ¹⁰ Uruu idi poitoruinao makon di'iti kida'a pidan iriba-kizi iti. ĩdapada iriba pidannao paikodan kawana'ati. Sha'apa'oram karikaonan pidan, kaimanainao na'iki dikaudainao, mazan iriba ĩkodan pidannao, ĩpaidada kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz.

¹¹ “Aizii King tukapa'anan padapada-kidaniinao. Utukapa bauda'apa daonaiora na'ii, aona'a ukaiwadapan mazida-karu di'iti'o daara. ¹² Uruu idi King kian u'ati, ‘Ōpaonarū, na'apa'oram pumorotan da'ati'i pumakaiwadapakan pu'u mazida-karu di'iti'o daara?’ Aonaa na'apam daonaiora kian u'ati. Umaparadaniita'akan. ¹³ Udauna'an king kian papoitorunao ati, ‘Udodoo uruu na'iki ukaboota uruu paniba iti maruta'o-karu iti. Na'ii zaadin-karu nii tuukii, na'iki pidannao kuzowan nii paudako padopian idi.’” ¹⁴ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an kaikapa'a: “Iriba'o nii pidannao dapada-ka'o padamata, mazan masakauda'u'o nii ĩzaamata-ka'o.”

Jesus pishaa-ka'o tax kawinipinaapa-ka'o dau'u (Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

† 21:42 Psalm 118:22-23 ‡ 21:44 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

¹⁵ Uruu dauna'an Phariseenao makon naa ãparadaaka'anan pa'atiaaka. Ñdi'itinpa'anan na'apam nii pazaamatan Jesus uparadan ida'an. ¹⁶ Pana'apainpan idi Ñdyuudan patominapa-kidaniinao, Herod pidannao tuma Jesus di'iti. Aizii dyuuda-kariwainao kian Jesus ati, “Tiichaa, waaitapa pugaru kaimana'o, mishi'o puparadan. Putominapa-kidan pidannao kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki na'apa kida putaapan pidannao, aonaa na'ia'oram umanawunu'o nii ba'oran ai. ¹⁷ Aizii pukowaada wa'ati, kaimana'o mani wataanuzu tax puraatan naobanai Caesar ati,* oo aonaa ukaimanan?”

¹⁸ Mazan Jesus aitapa Ñdi'itinpan oii, uruu idi ukian Ñ'ati, “Unao, utaapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'! Kanom nii utiwaan uzaamatan õgaru õparadan dikin ii? ¹⁹ Uaida-kida mooko õ'ati puraata ukawinipinaata-kinaaz tax.” Ñna'aka u'ida'ati wuru'u puraataz. ²⁰ Sariapa upishaan Ñdyaun. Ukian, “Kanom dikin wuru'u, na'iki kanom uu wuru'u saada-kariwaiz puraata ida'a?”

²¹ “Naobanai Caesar” Ñkian Ñdako'atinuzu.

Udauna'an ukian Ñ'ati, “Utaa ukau'an Caesar ati kanom wuru'u Caesar idiwau kidaz. Aizii Tominkaru ati utaa Tominkaru idiwau kida.” ²² Ñabatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii Ñdi'itinpan na'iki Ñmakon naa u'ai.

Jesus pishaa-kaow mawakainao kadishitan dau'an
(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

²³ Na'apain uruu dono pabi'i kida Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati. Ñnao aonaa Ñmishidan kakupa-karu nii mawaka-karu dauna'an. ²⁴ Ñpishaanuzu. Ñkian u'ati, “Tiichaa, Moses kian wa'ati, daonaiora mawakan dono, aona'o zii udani nii, marii u'inawuzu zaamatan udaiaro-daun paudaiaro nii. Uruu ida'ana'o nii mawaka'o u'inawuzu kaudanin. ²⁵ Aizii dii mani kaina'a pidan 7 udainao daonaioranao. Ñtuuniz mazidan, mazan umawakan paudairo ai aonaa zii udani nii, uruu idi udawu'iti'o u'inawuzu daiaroitapan naa oroo. ²⁶ Na'apa koshan umawakan o'ai. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mawaka koshan o'ai. Atii na'apa ipai Ñmawakan. Ukau'an ipai 7 Ñdyaun daiaroitapan oroo. Mazan aonaa bauta'apa'o kaudanin otuma. ²⁷ Dawu'itin uru'u naa zunaaba mawakan naa kapam.” ²⁸ Aizii Ñpishaan Jesus, Ñkian u'ati, “Aizii pidannao kadishita-kida-kaow dono pamawaka-kizi iki, na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazida'o õtuma?”

²⁹ Jesus dako'atin Ñdyaun. Ukian, “Upozawatan kaiwuru'u umaaitapakan idi saada-kariwaiz Tominkaru Paradan na'iki aonaa uaitapan Tominkaru ma'ozakan. ³⁰ Mawakainao kadishitan dono, aona'o ni'i naa kaudaiaro-karu na'apain, mazan na'apa'o nii angelnao aokazi iainao kawan Ñdyaun. ³¹ Aonaa mooko uaitapan na'apam Tominkaru Paradan kian kadishita-karu dau'an mawaka-karu di'iki? ³² Tominkaru kian, ‘Õgaru wuru'u Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarunuz.’ Ukau'an aonaa mawakainao pidannao Tominkarun mani uruu, mazan kakupainao pidannao Tominkarun.”

³³ Pidannao abatan idi Jesus tominapa-kidan kaikapa'a, tuukii Ñdi'itinpan utominapa-kidani kida dau'an.

Umanawunu'oraz manawun Tominkaru kakinaori
(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

³⁴ Aizii Phariseenao abatan idi aonaa Sadduceenao aitapan na'apam naa pakian powa'a Jesus ati, utominapa-kidan idi kaimana'a naa manawun, sariapa Ñbaokopatinan. ³⁵ Na'iki bauta'apa Ñiriban tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, patiwaa-kidapa-kinaa niizu. ³⁶ Ukian u'ati, “Tiichaa, na'ia'oram dii manawun umanawunu'o kakinaorii?”

* **22:17** Caesar: tuubaruo naobanai Rome ia'o.

³⁷ Jesus kian u'ati, “ ‘Pumarainapa tuukii Naobanai puTominkarun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, na'iki ipai pudi'itinpan ida'an.’ ³⁸ Uruu wuru'u umanawunu'oraz manawun kakinaorii. ³⁹ Ba'oran kakinaorii, udawu'ati'o umanawunun, kaikapa'ora'a: ‘Pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.’ ⁴⁰ Ipai Tominkaru kakinaori kida Moses ida'ana'oraz utaa-kaao, na'iki kakinaorii prophetnao tominapa-kidani kida, zaamatinpan patumaaka wuru'u ida'ati'i dya'utama'oraz kakinaorii.”

Kanom dani wuru'u Christ
(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

⁴¹ Phariseenao kasaba'ukinpan pu'u, Jesus pishaan ĩdyaun kaikapa'a: ⁴² “Na'apam ukian Christ† dau'an? Kanom takaa-daun uruu?”

“David takaa-daun,” ĩkian u'ati.

⁴³ Jesus kian ĩ'ati, “Mazan kanom nii mooko Tominkaru Doronaa aipan ati David dakotan uruu paNaobanaa nii. Ukianuz da'i u'ati:

⁴⁴ ‘Naobanai Tominkaru kian õnaobanaa ati, pusakanata da'a'a õdiwa'ora antanapu

atii õwaranuita-kidan putarubanao ipai pukidiba waranu ati.’

⁴⁵ Aizii David dakotan pu'u uruu paNaobanaa nii, na'apam naa mooko utakaan-daun wuru'u uruuz?”

⁴⁶ Aonaa na'ia'oram aitapa'o nii na'apam naa pakian powa'a Jesus ati. Na'iki uruu dauna'an aonaa kanom ka'iitan naa papishaan powa'a uruu.

23

Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u
(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Udauna'an Jesus paradan pidannao ati baokopa patominapa-kidaniinao tuma.

² Ukian “Wuru'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kakinapan Tominkaru taanii Moses ati'o kakinaorii di'iki'o. ³ Ukau'an uizo'ati na'iki usha'apata ĩkowaadapanii kida kawana'ati, mazan aonaa utamakapa'ana'a ĩkaduz kida. Usha'apanum kau'an aonaa ĩsha'apatinan pakowaadani kakinaorii kida kawana'ati.

⁴ ĩdobatadan powa'a zii kakinaorii kida, aona'a naa pidannao ka'iitan pasha'apatinan ukawana'ati, mazan upu'u aonaa ĩkaminka'utan ĩdyaun, aonaa masakauda'u. ⁵ Ipai aimaakan ĩsha'apatani kida, soo ĩaipan pidannao tukapan, na'iki ĩaipan pa'atadapakaao.

Na'iki udaru kida'a naa ĩtoman saada-kariwai Tominkaru Paradan mashaapakizi kida, ĩkaiwadauzonii kidaz patawu'u na'iki paanoba kida ida'a.* ĩkamichan ziishinaa kida, dawuu ĩtoman kida kapam.† ⁶ Kaiman ĩ'ati pataapa-kaao udaru'o pidan nii aroapakizai ii aka, na'iki ĩnaudapa pasakanatan umanawunu'o tabai ida'a synagogue kida di'ii.

⁷ Kaiman ĩ'ati pataapa-kaao umanawunu'o nii market ii pidannao iriba-kizi ii aka. Na'iki ĩnaudapa padakotapa-kaao Tiichaa kii.

⁸ “Aizii unao, aonaa udakota-kidina'ana'a Tiichaa nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa utiichaan, ipai unao na'apa kida'o pa'an uiribannao tuma. ⁹ Aonaa udakota'ana'a pidan da'a'a imi'i baara'a'o ‘wadaru’ kii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa udaru, uruu aokazi ia'oraz pa'an. ¹⁰ Aonaa utaapada'ana'a udakotakaao naobanai nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa unaobanaa, uruu Christ.

¹¹ Kanom manawun-tina'o pakazowautapan ida'an unao, marii ukaudinan unao ati.

¹² Na'ia'oram pidan umanawun-tinpa'o, waranuita-kaao nii uruu. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, Tominkaru toman nii uruu umanawunu'o pidan nii.”

† 22:42 Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. * 23:5 Deuteronomy 6:6-8 † 23:5 Numbers 15:37-41

Kasha'ora'o nii Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapan (Mark 12:40; Luke 11:39-52; 20:47)

¹³ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uawautapan pidannao morota'azon Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. Mazan unao, na'apa, aonaa umorotan na'iti, na'iki aonaa utaapadan pidannao morotan, tiwautinainaoz padamata pamorotan na'iti. ¹⁴ [Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii. Ukashadapan zunnao mawaka'o ĩdaiarunao, na'iki ukazatan ĩdapu na'iki ĩsha'apauz kida. Mazan uaipan idi utaapa-kaao kaimanainao nii, uruu idi utoriinpauzon to-munu'iki kida. Una'apan idi powa'a'o nii zii upataka'uta-kaao.]‡

¹⁵ “Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Umakon munapo atii utarauka paran uzaamata'azon idi bauda'apa saba'o pidan mishidapa'o nii ukakinaori kida. Udauna'an utominapa-kidan naazu, powa'a zii udikaudan unao ai, kaboota-karu nii tikazi wu'iti.

¹⁶ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ishaawunnao, na'akapa'o pidan-nao. Ukian, ‘Pidan dakota'o Tominkaru Dapu uu paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o gold, Tominkaru Dapu ia'oraz, paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.’ ¹⁷ Unao maaitapin-ka'o ishaawunnao, kanom powa'a'o zii umanawunun, wuru'u gold, oo Tominkaru Dapu saabaa'oraz gold kaimana'o nii? ¹⁸ Unao kian, ‘Na'ia'oram pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o taa-kariwai kawaoda-karu nii altar paawa'a paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.’ ¹⁹ Unao ishaawunnao! Kanom powa'a'o umanawunun, taa-kariwai altar paawa'a oo altar, saabaa'oraz taa-kariwaiz kida kaimana'o nii? ²⁰ Ukau'an pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, udakotan altar na'iki ipai upaawa'a'o kapam wuru'u. ²¹ Aizii pidan dakota'o Tominkaru Dapu papaparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru Dapu uu na'iki Tominkaru kapam wuru'u paparadan mishida-kinao nii, Tominkaru mashaapan idi na'ii. ²² Pidan dakota'o aokazi paparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru taba na'iki sakanatapa'oraz upaawa'a kapam wuru'u.

²³ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao! Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i! Utaa 1/10 ipai wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida di'iki. Mazan unao, umarina'atan usha'apatan kaiman-karu, kamunan-karu, na'iki mishida-karu. Uruu kida kaimana'o manawun kakinaorii umanyukunuutaniaz. Usha'apatina'oraz mani padamata ipai ukakinaorinaa kida kawana'ati. ²⁴ Unao, u'ishaawunnao na'akapan kawanu'o papidanannao. Mishi unao uzaudinauzonii udyokorautan ai masakauda'u kaniriba'o utuzan ni'o di'iki, upu'u zii mazan aonaa uaitapan udyokorautan udaru'ora'a naa aimaakan kawaro kawanu'o u'udarun.

²⁵ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uchikaan ukoopon na'iki uparaapin, aonaa ukaniriban uaidinpan pabarau iki kida, mazan unazoo kida paida kaniriba'o idi. Na'apa'o unao, upaidadina'o dikauda'o idi, uaipan ida'an uzaamatan ipai aimaakan u'ati'o nii karikaonan. ²⁶ Unao ishaawunnao Phariseenao, uchikaa kiwiitapa ukoopon na'iki uparaapin nazoo kida, uruu idi ubarau kida, aona'o ni'i naa ukaniriban kapam.

‡ 23:14 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²⁷ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'apa unao mawaka'o kinnaa zichida-ka'o kawan baraka'o idi. Konaunam uaidinpan, mazan unazoo paida mawaka'o pidannao niwa'uz idi, na'iki kaniriba'o, dyupusha kida'o idi. ²⁸ Na'apa'o kapam pidannao tukapan unao, kaimana'o kawan, mazan unyukunuu ii, oia'o unao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii.

²⁹ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpa'azoinao kaimanainao nii kaikini'i. Utoman kaiman kida Tominkaru prophetinnao baaranaa nii, na'iki kaimanainao pidannao baaranaa nii, kaiman ukonaunamadan kidaz. ³⁰ Aizii ukian, ‘Wamashaapan dono mani kotua'a naa wadokozu-daunnao mashaapankan dono, aonaa mani wazowian Tominkaru prophetinnao ñao kawan.’ ³¹ Ukau'an uaipan ati ukainaabainan, unao wuru'u zowii-mikinao takaan-daunnaouz. ³² Ausha'a naa, uipaida'a naa usha'apatan udokozu-daunnao sakadaniaz naa pasha'apatan oii kida'o.”

³³ Jesus kian koshan ñ'ati, “Unao kowazaznao oia'o manawun na'iki unao kowazaz dainao. Na'apam nii ukazannaatinan ukaboota-ka'o ai Tuubaru'o Tikazi wu'iti? ³⁴ Ukau'an òdyuudan nii u'idi'iti prophetnao, aitapaaba'o pidannao na'iki tominapa-kida'o nii pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u. Mazan uzowian nii pabi'i kida ñdyaun utauka-kidan ida'an ñdyaun cross di'iti. Ba'orainao uba'izian nii synagogue kida di'ii. Na'iki umakon nii uantamikita'anan kidoopainao ba'oran donoii iti kida. ³⁵ Uruu idi unaou'o nii kabaiaapan ipai wunao zanna'a Tominkaru pidanannao zowii-kariwainao kidaz. Abel kaimana'oraz pidan zowii-ka'o di'iki, atii Zechariah Berechiah dani zowii-ka'o di'iti. Uruu unao zowianiaz, Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. ³⁶ Òkowaadan u'ati mishi'o, ipai wuru'u dikauda'o sha'apatauzo-kariwaiz kida, unao kai'oraz pidannaou'o ni'i naa pataka'uta-ka'o udikin ii ñwinipinaa nii.”

Jesus kasha'oran tuukii Jerusalem dau'ati
(Luke 13:34-35)

³⁷ Jesus kian, “Oo Jerusalem, Jerusalem. Pu'ida'ainao pidannao zowia'oraz prophet-nao na'iki zowia'oraz pabooan ida'an kuba idi dyuuda-kariwai pidannao kakuwaapan pu'idi'iti. Karikaonanuu da'i padamata òaipan òkazannaatapan pu'ida'ainao pidannao, na'apa kuruku kazannaatapan kawan paudainao pakutuba kida waranu'u. Mazan aonaa putaapadan òkazannaatan ñdyaun. ³⁸ Putukapa, Tominkaru wa'akan padapu, aona'o nii kanom puzannaa nii. ³⁹ Aizii òkowaadan pu'ati, aona'o nii powa'a putukapan ògaru atii kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'apaini'o nii pukian ‘Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.’ ”

24

Jesus kowaadan na'apam nii amazada sha'apan
(Mark 13:1-13; Luke 21:5-19)

¹ Udauna'an Jesus koditan naa Tominkaru Dapu iki, na'iki umakopan pu'a'a naa, utominapa-kidaniinao tukapa-kidan u'ati wuru'u kabaun kidaz Tominkaru Dapu ia'oraz, na'apam utoma-ka'o udaru na'iki konaunam. ² Jesus kian, “Utukapa ipai wuru'u kabaun kidaz. Òkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan papaawa atiaaka kida na'ii, ipai'o nii ukaboobi'ii-ka'o.”

³ Udauna'an Jesus sakanatapan pu'u Olive Naawa ii, utominapa-kidaniinao wa'atin ñao pa'idiwaru u'ida'ati. Ñkian u'ati, “Pukowaada wa'ati na'apainim nii kaiwuru sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa kainaabata'o nii puwa'atin na'iki di'oraz amazada ikodan patokon?”

4 Jesus kian ã'ati, "Uzaudin pa'i, aonaa umariidapa-kidina'ana'a pidannao ati. 5 Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao kaawan, ãkian nii, 'õgaru Christ,'* na'iki ãmariidan nii iriba pidannao. 6 Uabatan nii mizaataaka-karu kida dau'an na'iki kadakotin-karu nii mizaataaka'azoo-karu kida dau'an, mazan aonaa utaria'ana'a. Na'apa kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa amazada ikodan zii mani patokon wuru'u. 7 Bauda'apa'o wiizai iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran wiizai iki'o pidannao tuma, na'iki bauda'apa'o donoi iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran donoi iki'o pidannao tuma. Zamazi kaawan nii, na'iki ipai amazada kawana'ati kaina'a'o nii kichana'iki-kia'o amazada nakainan. 8 Kaikapa kida'orazu'u, kasha'ora'o baiaapa-kao sakadinan zii karikaonan wuru'u. 9 "Udauna'an unao, uzaamata-kao nii, uantamikita-kao nii, na'iki uzowii-kao nii. Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao, õgaru dikin ii. 10 Uruu dono iriba'o nii pidannao tanawatinan pamishidapan ai õgaru, uruu idi ãkaakapaakan nii na'iki ãto'ora-kizaitapaakan nii. 11 Na'iki iriba'o nii dakotinpainao prophetnao nii kakuwaapa'anan, ãmariidan nii iriba pidannao. 12 Pidannao oiidinan idi tuukia'a naa manawun, aona'o ni'i naa marainpaaka-karu. 13 Mazan kanomnao ma'ozaka'o ãmishidapan atii utokon iti, ãnaou'o nii kazannaata-kao. 14 Aizii di'oraz Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanaitinan dau'oraz kowaada-kao nii ipai amazada kawana'ati. Marii kizi zii ipai pidannao abatan na'iki ãaitapan udau'an. Udauna'an uru'o ni'i naa di'oraz amazada ikodan patokon."

Tariidin-karu daua'o
(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

15 Jesus kian koshan, "Na'apa prophet Daniel kowaadauzoniaz sha'apa'o nii, utukapan nii aimaakan oia'o Tominkaru Dapu nazo ii, pataka'ua'o nii Tominkaru Dapu, aonaa kizi na'itim choochiapa-karu na'ii.† (Marii pidan tukapa'o kaarita ida'a udau'ana'o, aitapanuz.) 16 Utukapan dono'o naazu, marii kizi Judea Baara iainao pidannao kidoopan midukuo baawu iti. 17 Marii na'ia'oram pidan paniba ia'o padapu ai, aonaa kizi umorotan uminziiwa-kida'anan zii mani paaiapanii pasha'apauz padapu nazo iti. 18 Na'iki pazakapun ia'o pidan, aonaa turuu ukiwan padapu iti pakamichan dau'ati. 19 Uruu dono dikauda'o na'iki kasha'ora'o nii ka'azootinpainao na'iki dokobatinpainao zunnao baiaapan. 20 Utoriinapa Tominkaru ati aonaa kizi ukidoopan amazada wadidiizon dono,‡ oo Sookapa-karu Kamoon dono. 21 Usha'apanum kau'an uruu dono tuukia'o nii udikaudan, na'iki ukichana'iki-kian pidan baiaapan. Aonaa na'apainim na'apa'o manawun baiaapauzo-kao amazada tominan iki'o atii kai, na'iki aona'o nii na'apainim pidan baiaapan na'apa'o koshan.§ 22 Mazan pazaamatanii pidannao dikin ii, Tominkaru awutadan nii uruu dono'oraz baiainapa-karu. Aizii aonaan dono uawutadanuz, aona'o nii pidan wa'akinan kakupa uruu dono.

23 "Uruu dono na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'di'i wuru'u Christ,' oo 'kaidi'iizu'u,' aonaa umishida'ana'a. 24 Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii. ãsha'apatan nii umanawun kida'o aimaakan, na'apa'o ida'an ãtiwaan nii padamata pamariidan Tominkaru zaamataninaouznaa papidanannao nii.

25 "Ukau'an uabata, u'ua'ia'o zii kaiwuru'u õkowaadanuz u'ati. 26 Ukau'an na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'kaidi'iizu'u baara ii,' aonaa umako'o naa na'iti. Oo ukian an

* 24:5 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinan di'ii. † 24:15 Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ‡ 24:20 amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-kao 'winter.' § 24:21 Daniel 12:1; Revelation 7:14

u'ati, 'Kaina'a uruu, udizinpan kaida'a'a,' aonaa umishida'ana'a. ²⁷ Toroanaru kankan kawan waoko iki, turuu utukapa-kao wakadapu iti kapam. Na'apa'o nii utukapa-kao kapam wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atinuz. ²⁸ Na'iam aimaakan mawakan, na'ia'o nii watonao katonainpan tukapa-kao.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin daua'o

(Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)

²⁹ "Kadiman aka dikauda'oraz baiainapa-karu dauna'an, kamoo marutan nii, na'iki kauzu aona'o nii ukanadapan. Wizinao waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan.* ³⁰ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa doko ii. Na'iki ipai pabi'inaaka kida'o pidannao imi'i baara an kidainao zaadan nii tuukii. Udauna'an uru'o ni'i naa itukapan Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin naa usha'uza kida paawa an doko iki, aokazi iki, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman ida'an.† ³¹ Na'iki diiwa'o kuwudii‡ dapaapakinai poota-kao, na'iki udyuudan nii pa'angelinnao dapaapa'anan na'iki ibaokopatan Tominkaru zaamatanii papidanannao nii, ipai di'ikinapa kida'a imi'i baara ana'o amazada kawana'ati."

³² Jesus kian koshan, "Aushaa udi'itapa fig kadunaa. Na'apainim upa'inaadinan na'iki uanaba pa'ishizo-dinan, uaitapa kamoo dono'o maonapatan naa wuru'u. ³³ Ukau'an na'apa'o nii utukapan dono ipai kaikapa kida'o sha'apanu'u, ukainaabatan maonapa'a naa owa'atin, aonaa tomunu'iki'o ni'i naa mani. ³⁴ Okowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³⁵ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'o nii, mazan o'paradan kidaz aona'o nii umainaabatanan.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-kao

(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Mazan aona'o nii pidan aitapan na'apainim nii manawun kaiwuru kida sha'apanu'u. Angelnao aokazi iainao, aona'o nii itaitapan. Ogaru Tominkaru Dani na'apa, aona'o nii oaitapan. Soo o'daru karikaonan aitapa'o nii udau'an. ³⁷ Na'apa'o nii Noah dono'o kawan amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono.§ ³⁸ Na'apain amazada naraan ua'ii, pidannao aroopan, ituzapan, na'iki ikaudaiaropan. Imashaapan na'apa atii Noah morotan, upaidinan pakanowan zo'iti. ³⁹ Mazan upu'u aonaa itaitapan kanom sha'apan atii udaru'o wunu kaawan na'iki unaraadan ipai idyaun. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono.*

⁴⁰ "Aizii uruu dono, kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao zakapu ii, bauda'apa'o nii una'aka-kao, ba'oran wa'aka-karu nii. ⁴¹ Na'iki zunnao, dya'utamaa kida'o iboodapan, bauda'apa'o nii na'aka-kao, ba'oran wa'aka-kao nii. ⁴² Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii uNaobanaa kaawan. ⁴³ Una'apan idi uaitapa pa'i wuru ida'anazu'u: Kadapu'o aitapan an mani wa'ati'o nii koidimiki, uruu aiwaka'an pokodapa mani umashaapan, uawunuutapan padapu. Na'iki aona'o nii koidimiki morotinan udapu. ⁴⁴ Ukau'an na'apa pa'i unao, karikaonan uzaudinapa, usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii na'apainim karikaonan umazaudinkan pu'u.

Poitoruinao daua'o

(Luke 12:41-48)

⁴⁵ "Na'ia'oram poitorui mishi'o ukaudinauzon kaiman na'iki aitapaaba'o, uru'o nii panaobanaa zaamata na'iki uwa'aka awunuutapa'o nii ba'oran poitoruinao. Na'iki kaimana'o nii utaan iwanyukunuu, ipai wanyukunui taauzo-kao kawana'ati.

* **24:29** Isaiah 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; Joel 3:15; Revelation 6:12-13 † **24:30** Daniel 7:13; Revelation 1:7 ‡ **24:31** kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **24:37** Genesis 6:5-8 * **24:39** Genesis 7:6-24

⁴⁶ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudin, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁷ Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz. ⁴⁸ Mazan aizii poitorui dikaudan an, sariaapa'o nii ukian, 'Aona'o nii ōnaobanaa wa'atin kadiman.' ⁴⁹ Ukau'an uru'u naa uba'izitapan paawunuutapanii pamin-kaudinannao. Uaroapatinan naa na'iki utuzapatinan naa po'idipauzonao tuma. ⁵⁰ Bauda'apa kamoo kaawa'o nii unaobanaa wuru'u poitoruiz, aonaa uzauda-kidan dono'o nii mani ukaawan. ⁵¹ Una'apan idi, tuukia'o nii panaobanaa pataka'utanuzu, na'iki ukabootan niizu tawunao tuma'a taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi."

25

10 pa'inainao zunnao daua'o

¹ Jesus kian koshan, "Uruu dono kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa'o nii 10 pa'inainao zunnao kawan, na'akapainao palampan kida ĩzaudapa'anan mazida'o daonaiora. ² Aizii baka'iauda'u ĩdyaun, aonaa ĩaitapinan, ba'oran baka'iauda'uinaouz, aitapina'o ĩdyaun pa'an. ³ Maaitapin-kainao zunnao na'akan palampan kida, mazan aona'a naa ĩna'akan palampan uu nii patuma. ⁴ Aitapinainao zunnao, ĩna'aka pa'an palampan uu nii powa'a zii. ⁵ Tomunu'iki zii aonaa mazida'o daonaiora kaawan, uruu idi zaudapainao zunnao da'awununun naa na'iki ĩda'awu'ukan naa.

⁶ "Tomun-zikon di'iti uru'u naa pidan kian diiwa'o ida'an, 'Wa'ati'i naa mazida'o daonaiora. Uwa'ati'i naa, uikodapa'an kizi'i naa uruu.'

⁷ "Ipa'i pa'inainaouz zunnao pokoda'akan, na'iki ĩkadishitan ĩpu'ukadan naa palampan kida. ⁸ Aizii maaitapin-kainao zunnao kian aitapinainao ati, 'Walampin kida makada'anan naa, ukau'an utaa ulampin uu masakauda'u wa'ati, waka'uuta-kinaa nii walampin kida.'

⁹ "Aitapinainao zunnao kian, 'Aonaa. Aona'o nii walampin uu turuan wataan an u'atiz. Mishi'oraiman utoriinaka ulampin uu kida nii.' ¹⁰ Mazan ĩtoria'anan pu'u zii palampin uu kida nii, mazida'o daonaiora kaawa'akan naa. Aitapinainao zunnao zaudapainao morota'akan naa pa'an mazida'o daonaiora tuma aroopa'azoo-kizai iti, na'iki paniinom tarata'aka-kaoa'a naa. ¹¹ Udauna'an zii maaitapin-kainaouz zunnao kaawan powaa ati. Sariapa ĩkian mazida'o daonaiora ati, 'Naobanai, Naobanai, puda'atin wa'ati.' ¹² Mazan ukian, 'Ōkowaadan u'ati mishi'o, aonaa ōaitapan unao.'

¹³ Udauna'an Jesus kian naa patominapa-kidaniinao ati, "Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan."

Idikinauda'u'o poitoruinao daua'o

(Luke 19:11-27)

¹⁴ "Kaikapa'o nii koshan Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa umanawunu'o daonaiora makon kawan munapo'o wiizai di'iti. Pamakon ua'ii udapadan papoitorunao, na'iki utaan naa ĩkaudin-kizi nii, marii kizi ĩdiri'idan upuraatan pamakon daida. ¹⁵ Utaa ĩ'ati papuraatan ĩka'iitan kawana'ati kida pasha'apatanuzu. Bauda'apa'o ati utaa baka'iauda'u saako puraata, gold idi'o utoma-ka. Ba'oran ati utaa dya'utam saako puraata, na'iki ba'oran ati utaa bauda'apa saako. Uruu dauna'an umakon naa. ¹⁶ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata, makon sariapa ukaudina'anan ukaiwaan naa wuru'u puraataz. Uruu idi udiri'idan papuraatan ikoda baka'iauda'u naa saako powa'a zii. ¹⁷ Ba'oran poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata, na'apa kapam, ukaudin ukaiwaan puraata taa-kariwaiz, na'iki uikoda dya'utama'a

naa saako puraata powa'a zii. ¹⁸ Mazan poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata, umakon sariapa udidan wuru'u panaobanaa taaniaz puraata pa'ati, aonaa ukaiwaanuzu.

¹⁹ “Kotua'iki udauna'an uru'u naa inaobanaa kaawan powaa ati, udapadan idyaun koshan. Na'iki upishaan idyaun na'apam naa isha'apatan papuraatan. ²⁰ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata na'akan naa 10 saako puraata panaobanaa ida'ati. Sariapa ukian panaobanaa ati, Ōnaobanaa, putaanii sha'atii ō'ati baka'iauda'u saako puraata. Putukapa na'apam ōdiridanuz. Ōikoda powa'a zii baka'iauda'u saako u'ida'an.’ ²¹ Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan ōtaanii pu'ati, ukau'an ōtaan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa, pukonaukii kizi'i naa ōtuma.’

²² “Udauna'an poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian, ‘Ōnaobanaa, putaanii ō'ati dya'utam saako puraata, putukapa na'apam ōdiridanuz powa'a'o zii, ōikoda dya'utama'a naa saako u'ida'an.’ ²³ Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan ōtaanii pu'ati, ukau'an ōtaan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa pukonaukii kizi'i naa ōtuma.’

²⁴ “Udauna'an poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian panaobanaa ati, ‘Ōnaobanaa, ōaitapa dadara'o pidan pugaru, pukasaba'uan paoribai aka kida aonaa pupaoriba kida mani. ²⁵ Uruu idi ōtarian pu'ai, ukau'an ōdidanaka wuru'u pupuraatanuz imi'i ka'azo ii. Mazan putukapa, di'i naa pakawan wuru'u pupuraatanuz.’ ²⁶ Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru maturuauka'o, na'iki zoonzio poitorui. Puitapanii padamata ōkasaba'uan paoribai aka kida aonaa ōpaoriba kida di'iki'o mani. ²⁷ Mazan upu'u aonaa putaan ōpuraatan puraata dapunaa iti udiri'idin kizi na'ii. Di'i ōkawanu'o diri'idina'a naa mani ōikodan ōpuraatan.’ ²⁸ Uruu idi unaobanaa kian ba'oran papoitorunao ati. ‘Uzaamata bauda'apa'oraz saako puraata u'ai na'iki utaa arawu atizu'u, kaina'a'oraz 10 saako u'ida'a. ²⁹ Usha'apanum kau'an ipai pidan kaimana'o ukaiwaan taa-kariwai pa'ati, powa'a'o nii zii utaa-kao u'ati, dobata'o nii manawun. Mazan pidan aona'oraz ukaiwaan kaiman taa-kariwaiz pa'ati, kanom taa-kariwaiz u'ati, zaamata-karu nii u'ai.’ ³⁰ Ukau'an ukaboota wuru'u maturuauka'oraz poitorui paniba iti, maruta'o-karu iti. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

Pidannao buuta-kaoa'a naa

³¹ “Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono umanawunu'o naobanai nii, ipai pa'angelinnao tuma. Uruu dono usakanatan nii umanawunu'o pataba ida'a, king nii. ³² Ipai'o nii pidannao baokopata-kao u'ida'ati. Uru'o ni'i naa ubuutan idyaun, na'apa kaznizo taapiki butan kawan kaznizonao booginao* ai. ³³ Umuudan nii kaznizo kawanu'o pidannao padiwa'ora antanapu. Boogi kawanuinao pidannao pa'ashabaron antanapu. ³⁴ Udauna'an king kian ni'i naa padiwa'ora antanpu'o pidannao ati, ‘Uwa'ati, ōdaru kamunan-kidaniinao, uzaamata kizi'i naa kaiman kida'o aimaakan ōnaobanaitapa-kizi ii, minziiwa-kida-kariwaiz naa u'ati amazada toma-kao di'iki'o. ³⁵ Usha'apanum kau'an unao utaaazonii da'i ōwanyukunuu nii ōzamazin dono. Utaazonii da'i ōtuzan nii ōmaradakon dono, na'iki kaiman da'i udapaapan ōgaru ōtawaraitan dono u'idi'iti. ³⁶ Ōmakamichaniitan dono, utaaazonii da'i ōkamichan nii. Ōkarinaan dono, uawunuutapanii ōgaru. Na'iki utukapa da'i ōgaru ōtaraapa-kao dono.’

³⁷ “Uruu idi kaimanainao kian nii u'ati, ‘Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin na'iki wataan puwanyukunuu nii, oo pumaradakon na'iki wataan putuzan nii? ³⁸ Na'apainim da'i watukapan putawaraitan wa'ida'ati na'iki wadapaapan kaiman

* 25:32 boogi: English ida'an, goat.

pugaru, oo pumakamichaniitan na'iki wakakamichantan pugaru? ³⁹ Na'apainim da'i waawunuutapan pukarinaan, oo watukapa'anan pugaru putaraapa-kao dono?'

⁴⁰ “King kian nii ĩ'ati, ‘Ōkowaadan u'ati mishi'o, na'apainim usha'apatan na'apa'o aimaakan bauda'apa'o ōpidanan ati, aona'oraz umanawunun padamata, ōgaru ati'o wuru'u usha'apatanuz aimaakan.’

⁴¹ “Udauna'an king kian nii pa'ashabaron antanpu'o pidannao ati, ‘Unao Tominkaru dakotanii papataka'utan nii, umako ō'ai mamakadauzoko tikazi wu'iti, minziiwa-kida-kariwaiz Satan na'iki uangelinnao ati. ⁴² Usha'apanum kau'an unao, aonaa da'i utaaazon ōwanyukunuu nii ōzamazin dono; aonaa da'i utaaazon ōtuzan nii ōmaradakon dono. ⁴³ Na'iki aonaa da'i udapaapan kaiman ōgaru ōtawaraitan dono u'idi'iti; ōmakamichaniitan dono, aonaa da'i utaaazon ōkamichan nii. Ōkarinaan dono, aonaa da'i uawunuutapan ōgaru; na'iki aonaa da'i utukapa'anauzon ōgaru ōtaraapa-kao dono.’

⁴⁴ “Udauna'an ĩkian nii u'ati, ‘Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin, pumaradakon oo putawaraitan oo pumakamichaniitan oo pukarinaan oo putaraa-kizai ii, na'iki wamanyukunuuapakan pugaru?’

⁴⁵ “Ukian nii, ‘Ōkowaadan u'ati mishi'o, kanom umasha'apatakani aimaakan ō'ati wuru'u. ⁴⁶ Ukau'an ĩdyuuda-kao nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti. Mazan kaimana'o pidannao, karikaonanu'o kakupa-kizai iti'o nii pa'an.’ ”

26

Jesus zowia'azoo-kao

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

¹ Aizii Jesus ipaian naa pakakuwaapan ipai aimaakan kida dau'an patominapakidaniinao ati. Uru'u naa ukian ĩ'ati. ² “Uaitapanii sha'atii dya'utam kamoo dauna'ana'o ni'i naa Passover Kamoon. Na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o taa-kao ni'i naa tauka-karu nii cross di'iti.”

³ Uruu dono Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao baokopatinan Caiaphas, Umanawunu'o Faadaa dapu ii. ⁴ ĩkadakotinan na'ii pazowia'azon dau'u Jesus, ĩaitapa'azon na'apam nii pazaamatan Jesus pidannao daida'an. ⁵ ĩkian, “Mazan aonaa washa'apata'ana'a uruu amazada konaukii-kida-kao dono, panaadon wato'orataakakidan nii pidannao.”

Zunaaba ramaudan Jesus Bethany ii

(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶ Aizii Jesus sookadinpan Bethany ii pidan Simon kia'o u'uu dapu ii, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi. ⁷ Jesus na'ian dono zunaaba kaawan u'ida'ati, ona'akapan kawinipina'o kaduunuribai pakinnaa zo'an, kuba* idi'o utoma-kao. Sariapa oshootan ipai wuru'u kaduunuribai Jesus zowau an uaroapatinan pu'u. ⁸ Jesus tominapakidaniinao tukapan wuru'u oshootanuz kaduunuribai, uruu idi tuukii ĩto'oran udau'an. Sariapa ĩkian, “Ei! Kanom ni'i naa owakudanuzu. ⁹ Wurru'u kaduunuribaiz, turua'o utaa-kao dobata'o puraata dikin ii, na'iki upuraatanna taa-kao mapuraataniinao ati.”

¹⁰ Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian, uruu idi ukian ĩ'ati, “Kanom nii ukian aonaa ukaimanan osha'apataniaz? Kaimana'o aimaakan mishi'oraiman wuru'u osha'apataniazu ō'ati. ¹¹ Karikaonanu'o nii ĩna'an utuma wuru'u mapuraataniinaouz, mazan ōgaru, aonaa karikaonanu'o nii mani ōna'an utuma. ¹² Wurru'u oshootanuz ōnanaa an kaduunuribai, ominziwatan naa ōnanaa ōdida-kao ua'ii. ¹³ Mishi'o ōkowaadan u'ati, ipai na'ia'akam amazada kawana'ati, di'oraz Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao

* **26:7** kuba: wuru'u kubaz, udakota-kao Alabaster.

an, ipai wuru'u osha'apataniaz ò'ati, ukowaada-kaon nii kapam. Na'iki karikaonanu'o nii onyukunuitapa-kaon wuru ida'ana'a osha'apataniaz ò'ati.”

Judas kaakapaan Jesus

(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴ Udauna'an bauta'apa pidan 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, Judas kia'o u'uu, makon faadaanao zowaunaanao di'iti. ¹⁵ Na'iki upishaan ìdyaun, ukian, “Kanoma'o nii utaa ò'ati òzaamata-kidan winipinaa nii Jesus u'ati?” Sariapa ìaitaan 30 wizi'i kida'o puraata, na'iki ìitaan naa u'atizu. ¹⁶ Uruu na'iki'o Judas di'itinpan naa na'apam nii na'iki na'iam nii pazaamata-kidan Jesus ì'ati.

Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Passover dono

(Mark 14:12-26; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁷ Kiwiitapa'o kamoo Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kaon Kamoon kida dono, Jesus tominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati, na'iki ìkian u'ati, “Na'iam nii puaiapan waminziwa-kidan Passover Kamoon wanyukunuunaa ni'o pu'ati?”

¹⁸ Jesus kian ì'ati, “Umako dono'i ita Jerusalem ita. Kaina'a pidan na'ii, na'iki ukii u'ati, ‘Tiichaa kian, Aizii amazada aitinpa'o ò'ati kaawan naa, ukau'an òtaapan nii Passover Kamoon òtominapa-kidaniinao tuma pudapu ii.’ ” ¹⁹ Uruu idi ìmakon ìsha'apata'anan naa Jesus paradan kawana'ati. Ìminiziiwa-kidan naa Passover wanyukunuunaa.

²⁰ Aizii masakauda'u kamoo tipitan dauna'an, Jesus sakanatan naa 12 patominapa-kidaniinao tuma ìaroopa'azon naa. ²¹ Ìaroopan pu'a'a naa Jesus kian, “Òkowaadan nii u'ati mishi'o, bauta'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii ògaru òtarubanao ati.” ²² Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi pa'ati, uruu idi padawu'atiaaka kida ìkian u'ati, “Aonaa mazan ògaru mani, mishii ònaobanaa?” ²³ Sariapa Jesus kian ì'ati, “Bauta'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka òtuma, uruu zaamata-kida'o ni'oraz ògaru. ²⁴ Mishi aimaakan sha'apan nii Daonaiora Aokazi Iki'o ati, wuru kawana'ati'o Tominkaru Paradan saada-kariwaiz udau'u. Mazan dikauda'o nii manawun wuru baiapanu'u pidan zaamata-kida'oraz Daonaiora Aokazi Iki'oraz. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon.” ²⁵ Udauna'an Judas, zaamata-kida'o ni'oraz uruu kian, “Kanom mookoz, ògaru sha'a, Tiichaa?” Sariapa Jesus kian u'ati, “Oo, na'apa'o pukianuz.”

²⁶ Ìaroopan pu'a'a naa, Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidanuz. Udauna'an udushoonuzu, uru'u naa utaanuzu ipai patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian ì'ati, “Unika di'i, ònanaa wuru'u òtaaniaz u'ati.”

²⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz. Udauna'an utaanuzu ì'ati na'iki ukian ì'ati, “Ipai unao utuza di'i. ²⁸ Di'oraz òizain kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati.† Uruu òizain shootan ida'an Tominkaru marina'atan iriba pidannao oian. ²⁹ Òkowaadan u'ati aona'o nii òtuzan wine powa'a atii òtuzan pa'ina'o wine utuma òdaru Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.”

³⁰ Aizii ìpaian dauna'an paarootan, ìkunuia'akan naa Tominkaru ati. Uru'u naa ìmakon Olive Naawa ita.

Jesus kowaadan Peter taapa-kidan paaitapan paugaru

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

³¹ Udauna'an Jesus kian ì'ati, “Aizii wuru wamarutan ida'a, ipai'o nii uwa'akan ògaru. Na'apa usaadinpan kawan kotua'oraz Tominkaru Paradan ida'a, ukianuz: ‘Òzowian nii

† 26:28 Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: Uruu dakota-kaon Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, ‘covenant’ waranu'u.

kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao makoodanainan.† 32 Mazan òkadishitan dauna'an òmawaka-kizi iki òmakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti.”

33 Sariapa Peter kian u'ati, “Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ògaru, aona'o nii òwa'akan pugaru!”

34 Jesus dako'atin Peter, ukian u'ati, “Òkowaadan pu'ati mishi'o, wuru maruta'o ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati, aonaa puaitapan ògaru.”

35 Mazan Peter ma'ozakadinan powa'a zii. Ukian, “Aonaa na'apainim nii òkian aonaa òaitapan pugaru, atii òzowii-kao putuma!” Ipai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa ìkian kida kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii
(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

36 Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa Gethsemane§ iti. Na'ii ukian ì'ati, “Da'a'a naa zii pa'i usakanatapa'a òtoriinpan pu'u di'litanpu'u.” 37 Una'aka Peter na'iki dya'utam Zebedee dainao, James na'iki John patuma. Uruu na'ia'a naa Jesus kasha'oran tuukii, udopian panyukunuu ii. 38 Sariapa ukian patumainao ati, “Òkaikapanuzu'u tuukii kasha'ora-karu dikintan ògaru, mawaka-karu di'iti manawun òabatanuz. Una'a da'a'a upokodapa kizi òtuma.”

39 Jesus makon masakauda'u umunapodinan ì'ai, na'ia'a naa ukodoru'ukan udawukan uawun imi'i baara iti, na'iki utoriinpan. Ukian, “Òdaru, turuu mani, udobata-kida-kao ò'ai wuru'u di'oraz òbaiaapa'azooniaz, mazan aonaa òaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”

40 Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ìdyaun da'awu'u naa. Uruu idi ukian Peter ati, “Aonaa mooko turuu upokodapan uawunuu-tapan masakauda'u karikaonan òtuma?” 41 Na'iki Jesus kian ì'ati, “Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi ukaakinpan oia'o tiwaa-kidapan an unao. Udorona minziiwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan.”

42 Udauna'an Jesus makon koshan utoriinpa'anan. Ukian, “Òdaru, aizii aonaa na'itim dono udobata-kida-kao ò'ai wuru'u òbaiaapan ni'oraz, ukau'an marii mooko òbaiaapanuz, usha'apa kizi puaipan kawana'ati.” 43 Ukaawan powaa ati ì'ida'ati, uikodan ìdyaun da'awu'u naa koshan, aona'a naa ìka'iitan papokodapan.

44 Uruu idi umakon koshan baukapa'a naa. Uruu idikinautan naa utoriinpa'anan. Utoriinpan na'apa kiwiitapa'o patoriinpan kawan. 45 Udauna'an ukaawan naa powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati koshan, na'iki ukian ì'ati, “Ei, pakawan zii uda'awupan, usookapan zii? Uabata, kaawa'a naa aita-kariwai amazada aizii, na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa oiainao pidannao ati. 46 Ukau'an ukadishita'a naa, wamako'o naa. Kaawa'a naa kaakapa'oraz ògaru!”

Judas zaamata-kidan Jesus
(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

47 Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Una'aka patuma iriba pidannao kamarian za'aba'i kida'o na'iki kazowintinapa kida'o atamun idi. Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao dyuudanii ìnao zaamata'o nii Jesus. 48 Aizii Judas kowaada'akani'i naa na'apam nii pakainaabatan Jesus ì'ati. Ukian ì'ati, “Pidan òkissitaniaz ukaozoo, uruu wuru'u uaipaniaz.” 49 Ukau'an sariapa Judas makon Jesus di'iti, ukian u'ati, “Kaiman, Tiichaa,” na'iki ukissita'akan naa ukaozoo. 50 Uruu idi Jesus kian u'ati, “Òpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz.”* Uruu'u naa Judas na'akapaniinao pidannao

† 26:31 Zechariah 13:7 § 26:36 Gethsemane: uruu olive baawu dakota-kariwaiz Gethsemane, Olive Naawa ia'o. Puawunuuta Luke 22:39 di'ii. * 26:50 Òpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz oo “Òpaonaru, kandii nii puwa'atin?”

kaawa'akan na'iki ĩzaamata'akan naa Jesus. ⁵¹ Una'apan idi bauda'apa Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o so'ota'akan pamarian za'aba'i na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain, uwaota'aka. ⁵² Sariapa Jesus kian u'ati, “Pupaida pumarian powaa iti, usha'apanum kau'an kanomanao mizaataaka'o marii ida'an, ĩmawakan nii marii idi. ⁵³ Aonaa mooko puaitapan turuu õdaru dyuudan iriba angelnao kaminka'uta'o nii õgaru õpishaan an uruu? ⁵⁴ Mazan una'apan dono, aona'o ni'i naa kotua'o prophetnao saadanii kidaz Tominkaru Paradan mishiinan, wuru'u sha'apa'o ni'oraz uaita-ka.”

⁵⁵ Udauna'an Jesus kian zaamatainao ati paugaru, “Kandii nii uwa'atin õdau'ati kaikapa'a, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? Wuru'u una'akanuz marii za'aba'i kida na'iki uzowin kida? Ipai kamoo õgaru Tominkaru Dapu ii õtominapatin-kidan pidanao, mazan aonaa uzaamatan õgaru na'apain. ⁵⁶ Mazan di'ora'a aimakaan sha'apan kaikapa'a, Tominkaru prophetinnao saadanii kida mishiin-kina'a naa,” ukian.

Udauna'an utominapa-kidaniinao kidoopan naa, ĩwa'aka'akan naa uruu.

Jesus kootowapa-kida-kae Jewnao zowaunaanao kanaapu ati
(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Udauna'an pidannao zaamatainaouz Jesus na'akan naa uruu Caiaphas Umanawunu'oraz Faadaa dapu iti. Na'ia'a naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki ba'orainao kazowautapainao Jewnao baokopatinan. ⁵⁸ Peter na'iti uda'anan Jesus, mazan munapo uwa'akinpan. Umakopaanan atii ukaawan Umanawunu'oraz Faadaa panibazoota iti. Umorotan panibazoo ati, na'ii usakanatan watchmannao tuma, utukapa'azon na'apam Jesus sha'apata-kae.

⁵⁹ Aizii na'ia'a naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan pidannao mariidina'o nii Jesus dau'u, pazowii-kida-kinaa niiz, ⁶⁰ mazan aonaa ĩikodan. Iriba padamata pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan upu'u aonaa ĩikodan na'apa kida'o ĩmariidinan. Udauna'an zii dya'utam daonaioranao kadishitan na'ii ĩkakuwaapan, na'apa kida ĩmariidinan Jesus dau'u. ⁶¹ ĩkian, “Waabatanii di'oraz daonaiora kian, ‘Turuu õmainaabatan Tominkaru Dapu, na'iki õkadishita-kidanuz powaa iti idikinauda'u kamoo ida'a.’”

⁶² Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kadishita'akan na'iki ukian Jesus ati, “Aona'o nii karikaonan na'apam pukian kaiwuru dau'ana'a pukaakapaa-kae?” ⁶³ Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. Udauna'an Umanawunu'oraz Faadaa kian u'ati koshan, “Õpishaan pugaru kakupa'oraz Tominkaru awun za'a, pukowaada wa'ati mishi'o mishi pugaru Christ,† Tominkaru Dani?” ⁶⁴ Jesus kian, “Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz. Wuru dauna'ana'a utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu na'iki uwa'atin nii aokazi iki isha'iz paawa an.” ⁶⁵ Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, na'iki ukian, “Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! Ukau'an kanom zii wazaudapa kaakapa'o nii uruu, waabatan pu'a'a naa na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! ⁶⁶ Aizii mani na'apam ukian udau'an?” Pidannao kian, “Turuu uzowii-kae.”

⁶⁷ Udauna'an ĩsopiautapanuzu paawun baara ati na'iki ĩtiniautapanuz, ba'orainao ta'ianuzu. ⁶⁸ ĩkian Jesus ati, “Pugaru Christ, ukau'an pokowaada wa'ati na'ia'oram pidan tinika'oraz pugaru?”

Peter taapa-kidan paaitapan Jesus
(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Aizii Peter una'ian usakanatapan panibazoo ii. Poitoruiaba wa'atin u'ida'ati na'iki okian u'ati, “Pugaru kapam Jesus, Galilee Baara san, tuma'o da'i.” ⁷⁰ Mazan Peter

† 26:63 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

taapa-kidapa paaitapan Jesus. Ipai na'iainao kanaapu ati ukian, “Aonaa õaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz.”

⁷¹ Udauna'an umakon panibazoo paniinomizi itinapu. Na'ii ba'oran poitoruiaba tukapanuz na'iki okian na'iainao ati, “Di'oraz pidan, Jesus Nazareth san tuma'o uruu.”

⁷² Peter taapa-kida koshan, ukian, “Mishi'o õparadan, aonaa õaitapauzon wuru'u pidanaz.”

⁷³ Masakauda'u udauna'an pidannao na'iainao ïkadishitapan wa'atin Peter ida'ati na'iki ïkian u'ati, “Mishi'o uiriban wuru'u pugaruz, usha'apanum kau'an na'apa pukaduz, puparadan ida'an pukainaabatanan.” ⁷⁴ Udauna'an Peter kian “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz aonaa õaitapan wuru'u uruuzu, aizii aonaa õparadan mishiin dono, marii Tominkaru pataka'utan õgaru.” Masha'apakii kuruku ka'aranpa'akan naa. ⁷⁵ Sariapa Peter nyukunuua'akan na'apam Jesus kiauzon pa'ati, “Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii putaapa-kidan puaitapan õgaru.” Uruu idi Peter kodita'akan naa paniba iti na'iki uzaadan tuukii.

27

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti

(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

¹ Uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman ipai faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kazowautapainao Jewnao miitiniipan naa Jesus dau'u, na'apam nii pazowii-kidanuzu. ² Uruu dauna'an ïdodowa'akan naa Jesus na'iki ïna'akan naazu naobanai Pilate di'iti.

Judas zowiinan

(Acts 1:18-19)

³ Judas kaakapaamikitina'oraz abatan naa Jesus zowia'azoo-kao, udi'itinpan na'iki tuukii ukasha'oran pakaakapaan dau'an Jesus. Uruu idi sariapa umakon faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao di'iti ukiwa-kida'anan ïpuraatan. ⁴ Ukian ï'ati, “Õ'oian, õkaakapan idi kaimana'o pidan, umasha'apatakan pu'u oia'o.”

“Aonaa usha'apan wa'ati, pugaru kii'an, pugaru wuru'u sha'apaapa'oraz na'apa'o,” ïkian u'ati.

⁵ Judas kaboota'akan naa puraata na'ii Tominkaru Dapu nazo ii. Udauna'an umakon udyuukuruutina'anan naa.

⁶ Sariapa faadaanao zowaunaanao zawadan wuru'u puraataz, na'iki ïkian, “Di'oraz puraata'a pidan zowii-kinao winipinaa wuru'u, ukau'an kakinaorii kawana'ati, aonaa ukaimanan umuuda-kao Tominkaru Dapu'u ia'o puraata wiizi ii.” ⁷ Uruu idi ïkadakotinan udau'an atii ïna'apatan na'apa kida panyukunuu na'apam nii pakaiwaan wuru'u puraataz. ïkian, ïkaiwaan niizu patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, tawarainao baaranaa nii. ⁸ Una'apan idi udakota-kao Izai Baara kii. Atii kai pakawan udakotapaka'o na'apa. ⁹ Uruu prophet Jeremiah paradan mishiinan naa. Kaikapa'oraz ukian: “Ïzaamata 30 wizi'i kida'o puraata, Israelitenaõ aitan kawana'ati'o uwiniipinaa ni'o. ¹⁰ Na'iki ïkaiwaanuz patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, Tominkaru dyuudan kawana'ati õgaru.”

Jesus tiwaa-kidapa-kao Pilate kanaapu ati

(Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33–19:16)

¹¹ Uruu dono'o naa Jesus kadishita-kida-kao Pilate, Romannao naobanaa kanaapu iti, na'iki upishaan Jesus, ukian, “Pugaru wuru'u naobanaiz, King ni'oraz Jewnao ati?”

“Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz,” Jesus kian u'ati.

¹² Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaakapaan dono mazanuiman uruu, aonaa udako'atin ïdyaun. ¹³ Uruu idi Pilate kian u'ati, “Puabata na'apam ïkowaadani ipai dikauda kida'o pudau'an? Upu'u zii aonaa pudako'atinuz?”

14 Mazan aonaa Jesus dakota-kariwaiz Christ* kii?" 18 Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus pa'ida'ati, ikishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.

15 Ipai wunu Passover Kamoon dono, naobanai kodita-kidauzon bouda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aiapanii ukodita-kida-ka, uruu naobanai kaduz wuru'u.

16 Uruu dono itaraapanii pidan, Barabbas kia'o u'uu, uruu kaimanaimana'o uaitapa-kaosha'apatan dikauda kida'o aimaakan. 17 Aizii pidannao kasaba'ukinan dono'o naa, Pilate pishaan idyaun, ukian itati, "Na'ia'oram pidan uaipan okodita-kidan u'ati, Barabbas oo Jesus dakota-kariwaiz Christ* kii?" 18 Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus pa'ida'ati, ikishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.

19 Pilate sakanatapan pu'u pakootopauzo-kizi taba ida'a, udaiaro dyuudan paradan u'ida'ati, okian, "Aonaa pa'i pusha'apata'ana'a wuru'u pidanaz masha'apata-ka'oraz oia'o, kichana'iki-kii shaa ozanda'awun uruu dau'an, aonaa utaapan onyukunuu kaiman."

20 Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kakinaowan ipai pidannao, marii kizi ipishaan Pilate kodita-kidan Barabbas, na'iki marii uzowii-kidan pa'an Jesus. 21 Udauna'an Pilate pishaan naa mishi pidannao. Ukian itati, "Na'ia'oram pidan uaipan okodita-kidan u'ati?"

"Barabbas," ikian u'ati.

22 "Na'apam nii osha'apatan naa Jesus dakota-kariwaiz Christ nii?" Pilate kian koshan itati.

"Marii utauka-kaosha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan idyaun.

Mazan powa'a zii ikadokon diiwa'o ida'an, ikian, "Marii utauka-kaosha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan idyaun.

24 Aizii Pilate tukapan idi aonaa na'iti'i naa na'apam pakian powa'a udau'an, mazan mishi'oraiman tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan, uruu idi'i naa uchikaan paka'u wunu idi iriba'o pidannao awunuutapan pu'u, na'iki ukian itati, "Wuru ida'ana'a oaidan u'ati, aonaa oaipan ati'o mani wuru di'oraz kaimana'oraz pidan zowia'azookaoaz."

25 Una'apan idi, pidannao kadakon u'ati, "Marii mooko uzowii-kaosha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan idyaun.

26 Uru'u naa Pilate kodita-kidan Barabbas pidannao ati, mazan Jesus uba'izii-kidan naa pa'an, udauna'an utaa'akan naa Jesus tauka-karu nii cross di'iti.

Soldyaanao antamikitan Jesus pabanikian bii an

(Mark 15:16-20; John 19:2-3)

27 Udauna'an Pilate soldyaanna zaamatan naa Jesus, ina'akanuzu soldyaanao mashaapa-kizi iti. Uru'u naa ibaokopatan ipai soldyaanao na'ii Jesus ida'ati. 28 Na'ii inarakadan ukamichan, na'iki ikakamichantanuz wuza'o kamicha, naobanai kamichan kaduz idi. 29 Udauna'an itoman kowamai kaiwada-karu idi, na'iki ikakowamtan naaz u'idi. Itaan naa u'ati kapam uwadookori nii atamun idi uzaamatapan nii padiwa'ora antanapu, na'apa king zaamatapauzon kawan pawadookori. Uru'u naa ikoduru'ukan ukanaapu ati na'iki ibanikiitan naazu. Ikian, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!" 30 Udauna'an isopiautapanuzu na'iki izaataman u'ai atamun pataaniaz uwadookori nii. Uruu idi'i naa izowiautapan uzowau. 31 Ipaian dauna'an pa'antamikitan uruu, inarakadan naa u'ai pakaiwaada-kidaniaz kamicha u'ati, na'iki ikaiwada-kidan naa ukamichan powaa iti. Udauna'an ina'akan naazu, itauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kaosha'apata dikauda'o nii?

(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

* 27:17 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

³² Aizii ìkoditan pu'u donoi iki, pamakopa-kizi an ìkodapan pidan Cyrene san,[†] Simon kia'o u'uu. Sariapa soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanna. ³³ Ìmakon atii ìkaawan amazada iti dakota-kariwai Golgotha kii, na'apa'oraz amazada uu Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u. ³⁴ Na'ia'a naa ìtaan Jesus tuzan nii wine idi, kawiki'ita-kariwai aimaakan kibia'o idi, mazan patiwaaan dauna'an masakauda'uzu, aonaa uaipanuzu.

³⁵ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ìbuutan naa ukamichan kida. Udauna'an ìmakinaotan makinaonii, ìtukapa'azon na'ia'oram nii zaamata ukamichan buutinan kida.‡ ³⁶ Udauna'an ìsakanatapan naa ìawunuutapan Jesus na'ii. ³⁷ Doko antanapu uzowau paawa'a saada-kariwai atamun muna'a ìkainaabata-kinaa kanom dikini'ia'o uzowii-ka. Kaikapa'o ìsaadaniaz: “Di'i wuru'u Jesus, uruu King Jewnao ati.” ³⁸ Na'apain uruu dono dya'utam koidimikinao tauka-ka cross di'iti kapam. Ìmuudan bauta'apa'o Jesus diwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu.

³⁹ Pidannao dobatapainao na'an maonapa Jesus ida'an, ìwa'uan pazowau kida, uruu ìbankiitan naazu. ⁴⁰ Ìkian, “Pugaru mainaabata'azo'oraz Tominkaru Dapu na'iki udauna'an pukadishita-kida'azonuz idikinauda'utan kamoo ida'a, ukau'an aizii pukazannaatina'a naa. Umishiin dono pugaru Tominkaru dani, putoka'a naa pu-crossanna di'iki!”

⁴¹ Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'apa kapam ìbankiitanuz. ⁴² Ìkian, “Ukazannaata ba'orainao pidannao, mazan aonaa uka'itan pakazannaatinan pa'ida'a. Uruu King ni'o kaikini'i Israel ati! Ukau'an marii utokan aizii cross di'iki, uruu wamishidan niizu!” ⁴³ Umishidanii Tominkaru, ukau'an marina'a naa Tominkaru aidan pakazannaatan uruu kai, usha'apanum kau'an ukiinii ‘Ògaru Tominkaru dani!’” ⁴⁴ Na'apa kapam koidimikinao tauka-kariwainauz cross di'iti Jesus dazaba'a, na'apa kapam ìbankiitanuz.

Jesus mawakan dau'o

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Aizii sakitapa kamoo di'iki aka amazada maruta'akan atii daawadata kamoo 3 o'clock di'iti. ⁴⁶ Aizii 3 o'clock mani, uru'u naa Jesus kadakon diiwa, “Eli, Eli, lama sabachthani?” ukian. “Òtominkarun, òtominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan ògaru?” kia'o wuru'u ukianuz.

⁴⁷ Pabi'i kida pidannao maonapa'o ìkadishitapan na'ii, ìabata na'apam Jesus kian. Uruu idi ìkian, “Udapanan prophet Elijah.” ⁴⁸ Sariapa bauta'apa pidan dima'akan sponge dau'ati, na'iki udamotanzu katama'o wine di'iti, na'iki usawadan naaz atamun ida'an Jesus di'iti, Jesus tuzan nii. ⁴⁹ Mazan baokoinao pidannao kian, “Marii una'ian pa'ida'a, watukapa kizi Elijah wa'atin ukaminka'uta'ananuzu.”

⁵⁰ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan diiwa koshan, uruu umanizowanta'akan, umawakan naa.

⁵¹ Na'apain aka kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo§ buutapa-kinoo kida kuzu-uta'akan ipai pazikon an, doko iki atii apowa ati. ⁵² Baaranai kida ipai ìda'atina'akan na'iki iriba Tominkaru pidananna kadishitan ìkakudan powaa iti. ⁵³ Ìkoditan baaranai iki kida. Aizii Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uru'u naa wuru'u kadishitainauz pabaaranaa iki makon Jerusalem iti, na'iki iriba pidannao tukapan ìdyaun na'ii.

⁵⁴ Aizii soldyaanao zowaunaa, pasoldyaanna tuma awunuutapainauz Jesus, ìtukapa wuru'u amazada nakainanz na'iki ipai amazada sha'apanuz. Tuukii ìtarian! Uruu idi ìkian Jesus dau'an, “Wuru'u pidanaz, mishi'o mishi Tominkaru Dani uruu.”

† 27:32 Cyrene: Africa ia'o wiizai. ‡ 27:35 Psalm 22:18 § 27:51 kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo: Putukapa kaarita tokon ii ‘Tominkaru Dapu’ dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁵⁵ Iriba zunnao awunuutapan Jesus na'ii, mazan munapo ãkadishitapan. Wuru'u zunnaouz Galilee Baara iki'o ãwa'atin Jesus dawu'ati kaminka'uupainao uruu, sha'apata'o kanom uaiapanii kida. ⁵⁶ Na'iainao zunnao bii ii Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary (oroo James na'iki Joseph daro), na'iki Zebedee daiaro.

Jesus dida-ka'o daua'o

(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁵⁷ Aizii kamoo tipita'anan di'iti'i naa, Arimathea san kaawan, uruu kapuraatanu'o pidan, Joseph kia'o u'uu na'iki tominpa'o kapam Jesus di'iki. ⁵⁸ Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an, udida'azonuzu. Pilate dyuuda Jesus nanaa taa-ka'o u'ati. ⁵⁹ Uruu idi Joseph toka-kidan naa Jesus nanaa cross di'iki, upapidan naazu kaimana'o, pa'ina'o kamicha mada idi. ⁶⁰ Udauna'an umuudanuz diiki'i'o pakichada'akanii kuba pabaaranaa ni'o nazo iti. Udauna'an ukida'ukan udaru'o kuba, udorodora-kidanuzu, utaratan naa baaranai paniinomizinaa u'idi, udauna'an umako'okan naa. ⁶¹ Mary Magdala sanaaba na'iki ba'oranuaba Mary, ãsakanatapan na'ii maonapa ubaaranaa ii.

Soldyaanao awunuutapan

Jesus baaranaa

⁶² Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon dono faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao makon Pilate di'iti. ⁶³ ãkian u'ati, "Naobanai, wanyukunuian na'apam tawuru kianu'o mariidinauzoz pakakupan dono zii. Ukian, 'Idikinauda'u kamoo õmawakan dauna'an, õkadishitan nii kakupa koshan.'" ⁶⁴ Ukau'an pudyu-uda ubaaranaa awunuutapa-ka'o kaimanaiman atii idikinauda'u kamoo dauna'an. Panaadon utominapa-kidaniinao wa'atin nii ãkoidapa'ananuz. Udauna'an ãkowaada'anan nii pidanna'o ati, ãkian nii kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki. Uruu dawu'itiini'o mariidin-karu, powa'a'o nii zii udikaudan kiwiitapa'o mariidin-karu ai."

⁶⁵ Pilate kian ã'ati, "Una'aka mooko soldyaanao, uawunuutapa-kida'a naa wuru'u baaranaiz kaimanaiman." ⁶⁶ Uruu idi ãmakon naa baaranai iti. Na'ii ãmuudan naa pakainariba kuba kida ukita-ka'o ai, na'iki ãwa'akan naa soldyaanao awunuutapa'o nii wuru'u baaranaiz.

28

Jesus kadishitan

pamawaka-kizi iki

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Aizii Sookapa-karu Kamoon dauna'an, na'iki Sunday wakanada'anan di'iti, Mary Magdalene na'iki ba'oran Mary awunuuta'anan naa baaranai. ² Masha'apakiaka imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an na'ii, Tominkaru angelin kaawan idi aokazi iki na'iki umakon baaranai iti, udorodora-kida kuba baaranai ai, na'ii usakanatan uruu kuba paawa'a. ³ Aizii angel aidinpan na'apa toroanaru kan-kanaapan kawan na'iki ukamichan umanawunu'o ubarakan. ⁴ Tuukii soldyaanao awunuutapainao nakanakaan patarian idi u'ai, na'iki ãdorauta'akan naa mawakauanaka.

⁵ Aizii angel kian zunnao ati, "Aonaa utaria'ana'a, õaitapa wuru'u uwa'atinuz utukapa'anan Jesus, tauka-kariwaiz cross di'iti. ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'apa pakiauzon kawana'ati. Uwa'ati mooko da'ati'i utukapa di'i wuru'u umuuda-kizinaoaz. ⁷ Ukau'an umako kadiman, ukowaada'an utominapa-kidaniinao ati kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'iki mako'o naa uruu Galilee Baara iti. Na'ia'o ni'i naa utukapanuz. Uruu õkuwaa unao ati," angel kian.

⁸ Uruu idi zunnao makon naa dopiauda'u'o ida'an, ãtarian mazan ãkonaukian pu'u kapam. Aizii ãmakon dimapa ãkakuwaapa'anan naa Jesus tominapa-kidaniinao

ati. ⁹ Masha'apakii Jesus aidina'akan ãkanaapu ii, “Kaiman,” ukian ã'ati. Sariapa ãaitapa'akanuzu, uruu idi ãmako'okan u'idi'iti, ãkodoru'ukan na'iki ãzaamatinan ukidiba iki, ãmanawuntapanuz. ¹⁰ Udauna'an Jesus kian ã'ati, “Aonaa utaria'ana'a. Umako, ukowaada'an õ'inawuzunao ati marii ãmakon Galilee Baara iti, na'ia'o nii ãtukapan õgaru.”

Soldyaanao kakuwaapan paawunuutapankan dau'u

¹¹ Aizii zunnao makopan pu'a'a naa, uru'u naa soldyaanao awunuutapainauz baaranai makon naa Jerusalem iti, ãkakuwaapa'anan naa faadaanao zowaunaanao ati ipai aimaakan sha'apa'o dau'an baaranai ii. ¹² Sariapa faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma. Uru'u naa ãmiitiniipan ãaitapa'azon naa na'apam pasha'apatinan. ãtaa dobata puraata soldyaanao ati. ¹³ ãkian ã'ati, “Kaikapa pa'i ukakuwaapa'a, ‘Upoitorunao koidapanka'a naa uruu aiwaka'an wada'awun daida.’ ¹⁴ Aizii Pilate abatan an udau'an, waparadan nii u'ati unao dikin ii, aonaa kizi usha'apatan unao.” ¹⁵ Uruu idi soldyaanao zaamata'akan naa puraata, ãmakon ãkakuwaapa'anan naa padyuuda-kao kawana'ati. Una'apan idi'o kaikapa'oraz kuwai kowaadapa-kaoa'a naa ipai Jewnao kawana'ati atii kai.

Jesus taan papoiturunao sha'apatan ni'o udaru'o kaudin-kizai

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁶ Udauna'an 11 Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Baara ia'o midukuo iti, Jesus dyuuda kizi iti ãdyaun. ¹⁷ ãtukapan dono'o naa Jesus na'ii, sariapa ãmanawuntapanuz. Mazan pabi'i kida ãdyaun aonaa ãmishidan Jesus wuru'u patukapaniaz. ¹⁸ Upu'a'a naa Jesus wa'atin ã'ida'ati, ukian ã'ati, “Aizii ipai õma'ozakannaa taa-kao õ'ati, turuu õkazowutapan aokazi ii na'iki imi'i baara'a. ¹⁹ Ukau'an umako ipai pidanna di'iti utominapa-kida kizi ãdyaun õtominapa-kidani dau'u. Uchikaawunuu ãdyaun õDaru uu ida'an, na'iki õgaru uDani uu ida'an na'iki Kaimana'o Doronaa uu ida'an. ²⁰ Utominapa-kida õpidananna, ãizo'ati kizi kaimanaiman ipai wuru'u õparadanuz õdyuudaniaz uizo'atin. Na'iki mishi, karikaonanu'o nii õgaru utuma, atii di'oraz amazada ikodan di'iti patokon.”

Mark Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Mark saadanii. Jesus mawakan na'iki ukadishitan dono pamawakakizi iki, pa'ina'o zii Mark uruu dono. Apostle Peter minauda'uitapauzonii uruu pakakuwaatinan dono. Wuru'u Mark saadaniaz, Peter tukapanii na'iki uabatanii kida Jesus di'iki. Rome iki'o wuru'u usaadanuz pakaaritan mishidainao Gentilenao ati'o, pataka'uta-kariwainauz.

Dobata Mark saadan Jesus sha'apatanii kida dau'an, na'iki utominapa-kidan dau'u pidannao kapam. Karikaonan da'i Mark dakotauzon Jesus Tiichaa kii.

Kiwiitapa, pakaaritan ida'a, Mark kowaadan Jesus uruu Tominkaru dani. Udauna'an ukowaadan na'apam Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai, aona'o turuu pidan sha'apatan, soo Tominkaru pa'an. Na'iki ukowaadan Jesus, uruu Jewnao zaudapauzoniaz kazannaata'o ni'oraz paugaru. Uruu Jewnao dakotaniaz Messiah kii Hebrew paradan ida'an; Greek paradan ida'an udakota-kaao Christ kii. Na'iki Jesus dakotan paugaru Daonaiora Aokazi Iki'o* kii, utukapa-kidan Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru aokazi iki. Na'iki utukapa-kida mishi'o pidan paugaru, na'iki Tominkaru kapam.

Mark kowaada kapam na'apam pidannao sha'apatinan, oo na'apam ikian Jesus kuwaa na'iki usha'apatanii kida dau'an. Mark saadan pakaaritan, utukapa-kida'azon idi mishi Jesus aipan ipai pidannao (Jewnao na'iki Gentilenao) tominpan pa'idi'iki. Uaipan pidannao aitapan, pidan tominpa'o Jesus di'iki, umashaapan nii kaimanaaka Jesus tuma, na'iki ubaokopatan nii panyukunuu Jesus tuma.

Kaina'a Mark dau'u kida'o kowaada-kaao Tominkaru Paradan (New Testament) ida'a. Panaadon udakota-kaao John Mark kii. (Puawunuuta Acts 12:12, 25 ida'a; Acts 13:5, 13 ida'a; Acts 15:37-39 ida'a; Colossians 4:10 ida'a; 2 Timothy 4:11 ida'a; Philemon 1:24 ida'a.) Iriba pidan zauda-kidan Mark wuru'u dakota-kariwaiz pa'ina'o pidan nii Mark 14:51-52 ida'a'oraz.

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o

(Matthew 3:1-2; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

¹ Di'i Kaimana'o Kuwai sakadinan Tominkaru Dani Jesus Christ daua'o. ² Usaadinpan prophet Isaiah kaaritan kawana'ati:

“Tominkaru kian,

‘Ōdyuudan nii kakuwaapa'o nii pu'ua'ati,
saabaa'o nii dunapo pu'ati.’

³ Kaina'a'o nii pidan kadakoinpan diiwa,
mapidantaka'o amazada ii aka:

‘Putoma dunapo Naobanai ati,
pusaabaa sakitapa uchi'ika kizi nii!’ ”

⁴ Mishi John Chikaawunuupauzo aidinan mapidantaka'o amazada ii, karikaonan ukadakotinan chikaawunuin-karu dau'u. “Utanawatina'a naa u'oian ai na'iki uchikaawunuina'a naa. Uruu Tominkaru mainaabatan nii u'oian,” ukian pidannao ati. ⁵ Iriba pidannao Judea Baara anainao na'iki donoi Jerusalem iki kida'o wa'atin iabatapa'anan John kuwaa. Ikowaadan pa'oian kida, na'iki John chikaawunuuan idyaan

* : Daonaiora Aokazi Iki'o: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Jordan Wa'o ii. ⁶ Ukamichan toma-ka'o camel idi idi'o, kaina'a kapam uzadawu wuzadakarwai madai, na'iki uwanyukunuu nii manorunao† na'iki maaba.

⁷ Aizii John kian pidannao ati, “Pidan wa'atipa'o ödawu'ati kaina'iki, uruu powa'a'o zii umanawunun õ'ai. Aonaa õturuan õbuzuutan udazkidi zunaa.‡ ⁸ Õchikaawunuuan unao wunu idi, mazan uruu, uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi.”

Jesus Chikaawunu-u-ka'o na'iki utiwaa-kidapa-ka'o
(Matthew 3:13–4:11; Luke 3:21, 22; 4:1-13)

⁹ Aonaa utomunu'ikin Jesus kaawan dauna'an Nazareth iki, Galilee Baara ia'oraz wiizai. Na'apain John chikaawunuuan uruu Jordan Wa'o ii. ¹⁰ Jesus koditan dauna'an wunu di'iki, sariapa utukapan aokazi da'ata-ka'o, na'iki Kaimana'o Doronaa wa'atin u'ida'ati orid kawan. ¹¹ Parada-karu kian aokazi iki, “Pugaru mishi ödani õmarainapanii; kaiman manawun õnyukunuu pu'ati.”

¹² Udauna'an Kaimana'o Doronaa dyuuda'akan naa umakon mapidantaka'o amazada di'iti. ¹³ Na'ii umashaapan to'ora kida'o aimaakannao bii an 40 kamoo. Na'ii Satan tiwautan patanawatan uruu oia'o di'iti, mazan angelnao kaawan idi u'ida'ati, ïkaminka'utan naazu.

Jesus kaawan ukowaada'anan Kaimana'o Kuwai
(Matthew 4:12-22; Luke 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ John taraa-ka'o dauna'an, Jesus makon Galilee Baara iti, ukowaada'anan naa Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Ukian pidannao ati, “Aizii kamoo mishiinan kaawa'azon naa, Tominkaru Naobanai-tinan maonapata'a naa. Utanawatina'a naa u'oian ai kida na'iki umishida wuru'u Kaimana'oraz Kuwai.”

Kopautapauzonao da'anan Jesus

¹⁶ Jesus makopaanan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon pa'inawuzu Andrew tuma. Ìzaamaapan kopau pasairon ida'an karishii baoko iki. ¹⁷ Jesus kian ï'ati, “Uwa'ati õtuma õtominapa-kida kizi unao uzaamaapan dau'u pidannao.” ¹⁸ Sariapa ïwa'aka'akan pasairon kida na'iki ïda'ana'akan naa uruu.

¹⁹ Na'iki'o udobata'akan, sariapa utukapan dya'utam pidannao koshan, James na'iki John, ïnao Zebedee dainao. Ìminziwatan pasairon kida pakanawan zo'o. ²⁰ Sariapa Jesus dapadan ïdyaun paminauda'unao nii. Uru'u naa ïwa'aka'akan naa padaru Zebedeez kanawa zo'ii poitoruinao tuma, ïmako'okan naa Jesus tuma.

Ma'ozaka'o ida'an Jesus tominapatin-kidan pidannao
(Luke 4:31-37)

²¹ Uruu dauna'an Jesus kaawan Capernaum iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki Sookapa-karu Kamoon dono'o naa, Jesus makon synagogue§ iti. Na'ia'a naa ukaki-naopan pidannao. ²² Pidannao abatapainauz uruu, tuukii ïdi'itinpan uparadan dau'u, usha'apanum kau'an utominapatin-kidan idi ïdyaun paaitapan ida'an pa'an, aonaa wunao kawan mani'i tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u.

²³ Upu'u pidan, oia'o doronai zaamatapanii morotan synagogue nazo iti, sariapa ukadakonaakan. ²⁴ Ukian, “Jesus, Nazareth san, kanom dii pusha'apata'azon watuma? Puwa'atin pumainaabata'azon sha'a waunao? Õaitapanii pugaru Tominkaru di'iki'o puwa'atin.”

²⁵ Sariapa Jesus mashaatan oia'o doronai, ukian, “Pumashaada na'iki pukodita wuru aia'a pidanaz.” ²⁶ Sariapa wuru'u oia'o doronai ziiutapanuzu na'iki ukadako'okan diiwa kapam, uruu mazan uso'otina'akan naa u'idi'iki.

† 1:6 manorunao: oo chiwao, iriba'oraz ïmashaapan. ‡ 1:7 Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa. § 1:21 synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²⁷ Uruu dauna'an tuukii manawun pidannao di'itinpan. Na'iki ĩpishautaakan pa'atiaaka kida, “Sha'apa'oram kaduz kakinaori'i naa wuru'u? Pa'ina'ora'a naa kakinaowapa-karu aona'o waabatauzon? Di'ora'a pidan paradinan pama'ozakan ida'an, atii oia'o doronainao izo'ati zii uparadan.”

²⁸ Uruu idi kadiman ukaunamanaata-kao ipai wiizainao kawana'ati Galilee Baara ii aka.

Jesus kakudan pidannao

(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

²⁹ Jesus ipaian dauna'an pachoochiipan synagogue ii, na'iki ukoditan paminauda'unao tuma. ĩmakon sariapa Simon na'iki Andrew dapu iti, James na'iki John mako'o kapam ĩtuma.

³⁰ Uruu dono Simon imauzo karina'o, tuukii omada wiichan pakarinaan idi, aonaa turuu okadishitan. Aizii Jesus kaawan pu'u na'iti, sariapa ĩkowaadan okarina'an u'ati.

³¹ Jesus makon o'idi'iti, sariapa uzaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukadishita-kidanuzo. Uru'u naa okakuda'akan, udauna'an otaan naa ĩwanyukunuu nii.

³² Uruu wachuupunin, kamoo tipitan dauna'an, pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati, ipai karinainao na'iki oia'o doronainao zaamatapaniinao kida kapam. ³³ Ipai na'ii sannao kasaba'ukinan kida kabaun panibazoota an. ³⁴ Uruu dono Jesus kakudan iriba karinainao na'iki iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao ai kapam. Aonaa utaapadan oia'o doronainao paradan, usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu.

Jesus kakinaopan Galilee Baara ii

(Luke 4:42-44)

³⁵ Ba'oran kamoo wakankanaanin, Jesus koditan kabaun iki. Umakon paba'orantin wiizai iki mapidantaka'o amazada iti, na'ia'a naa utoriinpan. ³⁶ Simon na'iki uminauda'unao, ĩdawatapan naa uruu, ³⁷ atii ĩikodanuzo. ĩkian u'ati, “Ipai pidannao dawatapan pugaru.”

³⁸ Jesus kian ĩ'ati, “Wamako ba'oran wiizai kida di'iti. Na'ii aka'o nii ōkakinaopan, usha'apanum kau'an na'apa'o dau'ati'o ōwa'atin da'ati'i.” ³⁹ Uruu idi Jesus chi'ikapan ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati, ukakuwaapatinan ipai synagogue kida kawana'ati, na'iki ukodita-kidan ipai oia'o doronainao pidannao ai kida.

Jesus kakudan pidan powaa iti

(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

⁴⁰ Pidan kaawan Jesus ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi* idi. Ukodoru'ukan ukanaapu itinapu, tuukia'o ida'an upishaan, uaipan Jesus kaminka'utan paugaru. Ukian, “Punyukunuu na'apan an, pusaabaa wuru'u ōkabishopanuz.”

⁴¹ Jesus kasha'ora-kida uruu na'iki upishatanuzo paka'u idi, “Oo, na'apa mishi ōnyukunuu, ōkaminka'utan nii pugaru.” Na'iki ukian, “Pusaabain powaa iti koshan!”

⁴² Sariapa mishi umada saabaina'akan. ⁴³ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan naa uruu, udyuuda'akan naa kapamazo. ⁴⁴ Upu'u ukian u'ati, “Puabata, aonaa pa'i pukowaada'ana'a pidan ati. Mazan pumako sariapa faadaa di'iti utukapa kizi pusaabaa-kao. Na'apain putaa'a naa uzainao faadaa ati, uzowii kizi'i naa ĩdyaun kawaodapa-kizai paawa ii, Moses kakinaori kawana'ati,† na'iki pidannao tukapa kizi mishi kaimana'a naa pusaabaa-kao.”

⁴⁵ Uru'u naa mazan pidan mako'okan naa, na'iki ukakuwaapan ipai amazada kawana'ati na'apam pasaabaa-kao dau'u. Kuwai abata-kao idi'i naa ipai wiizai kida kawana'ati, aona'a naa Jesus ka'iitan pa'aidinan wiizai kida di'iti. Usha'apanum kau'an uaitapanii iriba'o nii manawun pidannao zaudapan paugaru na'ii. Una'iakapan naa

* **1:40** kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Masha'apannaada-kinao di'ii. † **1:44** Leviticus 14:1-18

umashaapan mapidantaka'o amazada di'ii. Na'iti'i naa pidannao makon u'idi'iti ipai Galilee Baara iki kida.

2

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o pidan

(Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

¹ Jesus kiwan powa'a iti Capernaum iti. Aonaa zii kamoo dobatan iriba, udauna'an, uunamunaa abata-ka'o kaina'a uruu pasookapauzo-kizi kabaun di'ii. ² Uruu idi iriba pidannao baokopatinan u'ida'ati, paida kabaun nazoo, atii paniba ii aka. Jesus kowaadautan pu'u Kaimana'o Kuwai i'ati, ³ uru'u naa 4 pidannao kaawa-kidan machi'ikaka'o pidan Jesus ida'ati, iaipan ukakudanuzu. ⁴ Mazan pidannao iriban idi aonaa iaipapan na'apam pamorota-kidan uruu Jesus di'iti. Uruu idi ibadatkan kabaun zowau'u, na'iki'i naa imorota-kidan wuru'u machi'ikaka'oraz pawashatinapa-kizi baara an.

⁵ Jesus tukapan idi mishi imishidan tuukii manawun, ukian machi'ikaka'o ati, "Ōdani, pu'oian mainaabata'aka-kaoa'a naa."

⁶ Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u ibii'i isakanatapan. Sariapa idi'itinpan. ⁷ "Kandii nii uparadan kaikapa'a? Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an! Soo bauta'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."

⁸ Jesus aitapa na'apam idi'itinpan, uruu idi ukian i'ati, "Kandii nii udi'itinpan ōdau'u kaikapa'a? ⁹ Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'oian mainaabata-ka'o' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii?"

¹⁰ "Ukau'an, ōaidan nii u'ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o kaina'a uma'ozakan da'a'a imi'i baara'a, turuu umainaabatan oii-karu kida." Uru'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, ¹¹ "Ōkian pu'ati, pukadishita, puzaamata puwashatinapa-kizi, na'iki pukiwa'a naa pudapu iti."

¹² Ipai awunuutapainao awun za'a, machi'ikaka'o pidan kadishita'akan, uzaa-mata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki ukiwa'akan naa padapu iti. Tuukii idi'itinpan na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru. Ikian, "Mishi'o mishi Tominkaru umanawunun! Aonaa watukapauzon aimaakan sha'apata-ka'o kaikapa'a!"

Jesus dapadan Levi

(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

¹³ Jesus makon koshan Galilee Karishiiz danoma iti. Iriba pidannao kaawan u'idi'iti, na'iki ukakinaopan idyaun. ¹⁴ Udauna'an udobatapan pu'u utukapa Levi, Alphaeus dani, zaamaapauzo tax puraatanannaa,* sakanatapan pakaudin-kizi kabaun nazo ii. Jesus kian u'ati, "Puwa'ati ōtuma." Levi kadishita'akan uda'ana'akan naazu.

¹⁵ Aizii Jesus aroopan dono'o naa Levi dapu ii patominapa-kidaniinao tuma, iriba zaamaapauzonao tax puraatanannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao da'anpan Jesus. Na'ii iaroopan utuma kapam. ¹⁶ Na'a'o kapam ibii'i tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainauz Phariseenaof di'iti. Itukapan idi uaroopan wunao tuma'a oiainauz pidannao, na'iki zaamaapauzonaouz tax puraatanannaa, sariapa ipishaan utominapa-kidaniinao, "Kandii nii Jesus aroopan kaikapainao pidannao tuma'a?"

¹⁷ Jesus abata na'apam ikian, na'iki ukian i'ati, "Ziwu'o pidan, aonaa uaipan daakataa, soo karina'o. Ōwa'atin aonaa ōdapada'anan mani kaimanainao, mazan ōdapada'anan oiainao pa'an."

Sanadinapa-karu

(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)

* **2:14** zaamaapauzo tax puraatanannaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

† **2:16** Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹⁸ Baukapaiman John Chikaawunuupauzo kakinaopauzoniinao na'iki Phariseenao sanadinpan.‡ Pidannao pishaan Jesus, “Kandii nii wunao sanadinpanu'u, mazan putominapa-kidaniinao aonaa ĩsanadinpan?”

¹⁹ Jesus kian, “Turuu uaitapan dapada-kariwainao kiwan maaroopaka-daun, mazida'o aroapa-kizi iki? Aonaa! Mazida'o na'an pu'u manawun ĩtuma aona'o nii ĩmaaroapakan. ²⁰ Mazan kamoo kaawan nii, uruu mazida'o na'aka-kao ni'i naa ĩ'ai. Na'apaini'o nii pa'an ĩsanadinpan.

²¹ “Aonaa na'ia'oram pidan zimindotan pakamichan zaam pa'ina'o kamicha idin idi, uchikaa-kao dono sariaapa'o nii pa'ina'o kuzuutanuzu powa'a zii manawun. ²² Aonaa pa'ina'o toma-kariwai riwunii paidauzo-kao kaiwapa-kariwai'i naa riwunii kinnaa§ zo'iti. Upaida-kao an uzo'iti, riwunii kataman dono, sariaapa'o nii riwunii tada'okanuzu na'iki uwakudinan nii, ukinnaa aona'o ni'i naa ukaiwaa-kao powa'a kapam. Uruu idi pa'ina'o riwunii toma-kao an, pa'ina'o nii ukinnaa toma-kao kapam.”

Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)

²³ Jesus dobatapan zakapu zo'an Sookapa-karu Kamoon dono. Utominapa-kidaniinao makopaanan pu'u utuma, ĩkaraowaanan paoribai wheat aka ĩnikapaanan naazu. ²⁴ Na'a'o Phariseenao ĩtuma. Sariapa ĩkian Jesus ati, “Putukapa, putominapa-kidaniinao, aonaa ĩzo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u ĩsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono.”*

²⁵ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru'u uzamazin dono'oraz paminauda'unao tuma? ²⁶ David morotan Tominkaru Dapu iti, na'iki unikan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Faadaa Abiathar kazowautapan dono'o Tominkaru Dapu, wuru'u ĩna'apainapanuz. Wakakinaorinaa kiauzon pu'u soo faadaanaou'o nii nika wuru'u breadiz. Mazan David upu'u unikanuz na'iki utaa kapamaz paminauda'unao ati.”

²⁷ Udauna'an powa'a zii ukian ĩ'ati, “Sookapa-karu Kamoon toma-kao pidan ati'o, aonaa pidan toma-kao Sookapa-karu Kamoon ati. ²⁸ Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu Sookapa-karu Kamoon Naobanaa pa'an.”

3

Pidan aona'o uka'u kaimanan

(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

¹ Jesus makon naa powaa iti synagogue iti, na'ia'o pidan aona'o kanom usha'apatan paka'u mawakan idi. ² Na'a'o pidannao Phariseenao bii'i, ĩaipan patukapan Jesus sha'apatan pana'iti'o aimaakan pakakinaorinaa ai. Uruu idi ĩaipan naa patukapan ukakudan nii mani wuru'u pidanaz Sookapa-karu Kamoon dono oo aonaa. ³ Jesus kian wuru' ati'i pidanaz aona'oraz uka'u kaimanan, “Puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati.” ⁴ Udauna'an Jesus pishaan pidannao kaikapa'a: “Na'apa dii kaki-naorii aipan washa'apatinan Sookapa-karu Kamoon dono? Wakaminka'uta oo wapatata'uta wairiban? Wakakuda oo wazowii pidan?” Mazan aonaa karikaonan ĩdako'atin uparadan. ⁵ Uruu idi Jesus to'oran, uawunuudanaan ĩ'ati. Una'apan pu'u tuukii ukasha'ora-kidan ĩdyaun, ĩkashadamikin pu'u. Uruu dauna'an ukian pidan ati, “Putunuuta puanoba.” Utunuuta'akanuzu, sariapa uka'u saabaina'akan. ⁶ Uruu idi'i

‡ 2:18 sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
§ 2:22 riwunii kinnaa: wine kinnaa. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * 2:24 Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ĩkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

naa Phariseenao mako'okan naa synagogue iki, ñmiitiniipan Herod pidanannao tuma, na'iki ñbaokopatan padi'itinpan ñaipan pazowian Jesus.

Iriba'o pidannao karishii danoma'a ñbaokopatinan

⁷ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma Galilee Karishiiz danoma iti, na'iki iriba pidannao da'anpan uruu na'iti. Ñwa'atin Galilee Baara iki, Judea Baara iki, ⁸ na'iki Jerusalem iki kida. Na'iki ba'orainao wa'atin kida Idumea Baara iki, waoko itanpu'oraz Jordan Wa'o ai baara iki, na'iki ba'orainao Tyre na'iki Sidon Baara iki kida. Ipai wuru'u pidannao kaawanuz na'ati ñabatan idi'o Jesus sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. ⁹ Pidannao iriban idi utukapan, udyuudan patominapa-kidaniinao na'akan kanawa pa'ida'ati, aonaa uaipan pidannao chakatinan pa'ida'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ukakudan dauna'an iriba karinainao pidannao, na'iki ba'orainao dikintinan ñaipan papishatan uruu. ¹¹ Na'apainim karikaonan pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a tukapan Jesus, sariapa udorauta'akan ukanaapu ati pakadakoinan tuma, ukian u'ati, “Pugaru mishi, mishi'o Tominkaru Dani!”

¹² Mazan Jesus kakinaowan oia'o doronainao ma'ozaka'o ida'an. Ukian, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom kaduz wuru'u õgaruz.”

*Jesus zaamatan 12 pidannao patominapa-kidaniinao bii iki
(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)*

¹³ Jesus makon naawazi paawa iti, na'iki'i naa udapadan pa'ida'ati pidannao paaiapaniinao. Uruu idi ñmakon u'idi'iti. ¹⁴ Ñbii iki'i naa uzaamatan 12 pidannao. Udakotan ñdyaun apostlenao* nii. Jesus kian pazaamataniiinao ati, “Õzaamatan unao mashaapa'o nii õtuma. Õdyuudan nii unao kakuwaapatina'o nii kaimana'o parada-karu dau'u, ¹⁵ na'iki õtaan nii uma'ozaka-kinaa nii uwaata-kinaa nii oia'o doronainao.”

¹⁶ Kaikapa'o ñ'uu kida wuru'u 12 uzaamataniiinaouz: Simon (Jesus ka'uutaniazu Peter kii), ¹⁷ James na'iki John, Zebedee dainao (Jesus ka'uutan ñdyaun Boanerges kii, “Toroanaru kawanuinao” kia'o wuru'u ñdakota-kaoz), ¹⁸ Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James Alphaeus daniz, Thaddeus, Simon uruu zaamataninpauzoz pidannao di'iti, tiwautauzonaouz pawaatan Romannao, ¹⁹ na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

*Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a
(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Udauna'an Jesus kiwan pasookapauzo-kizi kabaun iti'i naa. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati koshan; uruu idi Jesus, patominapa-kidaniinao tuma, aona'a naa ñaitapan na'apam panikan pawanyukunuu.

²¹ Uiribannao abatan idi uunamunaa, sariapa ñmakon ñna'ananuzu, “Madoronaita'a naa uruu, padi'itinpan idi tuukii!” pidannao kian idi.

²² Tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, wa'atiinao Jerusalem iki, kian, “Kaina'a Beelzebul† u'ida'a, oia'o doronainao naobanaaz, uruu taa'oraz pama'ozakan u'ati, uwaata-kinaa nii oia'o doronainao.”

²³ Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati, uparadan ñ'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, “Na'apam nii mooko Satan kodita-kidan Satan? ²⁴ Aizii wiizai buutinan an mani na'iki ñmizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii ñmashaapan kaiman. ²⁵ Pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an mani na'iki ñmizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii ñmashaapan kaiman. ²⁶ Ukau'an Satan tonaazinaa mizaataakapan an pa'atiaaka, katokon-tina'o nii unaobanai-tinpan.

* **3:14** apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. † **3:22** Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaoz Beelzebub kii. Uruu Satan.

²⁷ “Aonaa turuu pidan morotinan na'iki ukoidapan ma'ozaka'o pidan dapu iki, soo udodoo-ka'o an kiwiin zii, udauna'an turuu usha'apauz kida koidapa-ka'o. ²⁸ Ōkowaadan nii pu'ati turuu pidannao sha'apatani oii kida'oraz so'ota-ka'o i'ai na'iki ipai wuru'u i'dakomikitanuz. ²⁹ Mazan na'ia'oram pidan dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian so'ota-ka'o u'ai, karikaonanu'o nii u'oian naa.” ³⁰ Jesus kian kaikapa'a, pidannao kian idi, “Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao
(*Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21*)

³¹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan, i'na'ian paniba ii i'kadishitapan. i'dyuudan paparadan u'idi'iti, i'aipan uwa'atin pa'ida'ati. ³² Iriba'o pidannao sakanata-painaouz udazaba an kian u'ati, “Kaina'a pudaro, pu'inawuzunao na'iki pudadagoonao paniba ii, i'aipan pugaru.”

³³ Jesus dako'atin na'iki upishaan i'dyaun, “Kanom o'daro nii? Kanom o'inawuzunao nii?” ³⁴ Uawunuupan padazaba ainao ati, “Dii o'daro na'iki o'inawuzunao. ³⁵ Kanom sha'apata'o Tominkaru aiapanii, uruu o'inawuzu, o'dadakoo, na'iki o'daro.”

4

Pidan paopauzo daua'o
(*Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8*)

¹ Jesus kakinaopan koshan Galilee Karishiiz danoma ii. Pidannao iriban idi, Jesus paidinan kanawa zo'iti, na'ia'a naa usakanatapan. Kanawa mashaapan munapo zaa karishii danoma ai, na'iki iribainao pidannao ipai i'kadishitapan karishii danomata kida.

² Jesus tominapatin-kidan pidannao di'itinapa-kinao kuwai kida ida'an. Ukian i'ati, ³ “Aizii uabata! Kaina'a pidan makon upaowinpa'anan. ⁴ Zakapu baara ia'a naa up-araraan naa uudai kida. Ba'oran uudai kida waotan dunapota karikaonan. Udauna'an kotu'uznao kaawan na'iki i'nika'akan naa kidaz.

⁵ “Ba'oran kida waotan kuba baara iti, kaina'a'o kapam masakauda'u imi'i upaawa an. Uruu idi kadiman uudai kida sodan. ⁶ Mazan udauna'an kamoo wiichan tuukii, sari-apa uaradadan pa'ina'o paoribai kida. Kadiman paoribai mawaka'akan, usha'apanum kau'an aonaa i'shataba'u kida morotan munapo imi'i ka'azo iti.

⁷ “Na'iki ba'oran kida waotan kaiwada-karu bii an. Soda padamata i'dyaun, mazan aona'a naa i'kaakan, kaiwada-karu dikiidan idi i'dyaun kamoo ai.

⁸ “Mazan ba'oran kida waotan kaimana'o imi'i baara iti. Uruu idi uudai kida sodan na'iki i'tuubarun atii i'kaakan: bauda'apa'o kaakan u'aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran aka 100.”

⁹ Jesus kian, “Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai
(*Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10*)

¹⁰ Pidannao kiwan dauna'an, Jesus wa'akinan ¹² patominapa-kidaniinao tuma, na'a'o kapam baokoinao utominapa-kidaniinao. I'aipan ukowaadan pa'ati masha'apanna'o ida'an wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz. ¹¹ Ukian i'ati, “Ōkainaabatani u'ati wuru'u aona'oraz ukowaadauzo-ka'o, na'apam Tominkaru naobanaitapa-ka'o, mazan ba'orainao ati o'kakuwaapan nii soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an pa'an. ¹² Ukau'an,

i'tukapan nii kanom o'sha'apatani,
mazan aona'o nii i'aitapanuz.

i'abatan nii o'paradan kida,
mazan aona'o nii i'taapanuzu.

i'aitapan an maniz, i'tanawatin mani Tominkaru di'iti,

na'iki uso'otan mani ï'oian kida ï'ai.' ”*

Jesus kainaabatan wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz
(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

¹³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaan an uaitapan wuru'u di'ora'a di'itinapa-kinai kuwai, na'apam nii mooko uaitapan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai kida? ¹⁴ Paopauzo paowan kaimana'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Pabi'i kida pidan na'apa wuru kawanu'u uudai kida waota'oraz dunapota; ïabatan pu'a'a naa Kaimana'o Kuwai, Satan kaawa'akan ï'ida'ati, ipai ukazata'akan ï'ai wuru'u kaimana'oraz kuwai paowa-kariwaiz ï'ida'a.

¹⁶ “Baokoinao pidannao, ïnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz imi'i di'iti, kuba baara paawa ana'oraz. ïabatan dono Kaimana'o Kuwai, konaukii ïzaamatanuzu, ¹⁷ mazan aonaa ïtaapan wuru'u kakinaorii kotua'iki pa'ida'a kida. Masakauda'u karikaonan ïtaapanuzu. Na'apainim ïsha'apata'azoo-kao an oo ïpataka'uta'azoo-kao an Kaimana'o Kuwai dikin ii, sariapa ïtanawatinan powaa iti pamishidan ai wuru'u kaimana'oraz kuwai.

¹⁸ “Baokoinao pidannao, ïnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz kaiwada-karu kida sakodata. ïnao, ïabata wuru'u kuwaiz, ¹⁹ mazan ïdi'itinpan aimaakan aiapa-kao dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ïaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimaakan. Uruu idi ïmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ïsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

²⁰ “Mazan baokoinao pidannao, ïnao uudai kida kawanu'o waota'oraz kaimana'o imi'i baara iti. ïabata wuru'u kuwaiz na'iki ïmishida, tuukii ïtaan panyukunuu atiz. ïkaakan bauda'apa'o aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran 100 manawun.”

Lampa, boon waranu a'o
(Luke 8:16-18)

²¹ Udauna'an Jesus kian ï'ati, “Pidan suuan an lamp kabaun nazo ii, na'iam umuuda-kao, boon waranu'u oo bed waranu ii? Aonaa doko'o mani umuuda-kao, aimaakan paawa'a? ²² Kanom dizinpa'o utaapa-kao, na'aka-kao nii kanada'o ida'ati. Na'iki kanom taratapa-kariwai, da'ata-kao niiz. ²³ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

²⁴ “Punyukunuupa pakawan puabatani; puna'apan an, uruu kawana'ati'o nii puaitapan. Na'iki powa'a'o nii zii manawun puaitapan taa-kao. ²⁵ Pidan zaamata'o òkakinaori, powa'a'o nii zii uaitapan taa-kao. Mazan pidan aona'oraz uabatan òkakinaori, aona'o nii na'apainim uaitapan taa-kao.”

Jesus kowaadan kuwai
uudai sodan dau'a'o

²⁶ Jesus kakinaopan koshan, ukian, “Tominkaru Naobanai-tinan kaikapa'ora'a. Wuru kawanu'u pidan paowanuz uudai pazakapun ii. ²⁷ Udauna'an uda'awun aiwaka'an, wakanadan pu'u upokodapan, mazan uudai sodan naa. Aonaa uaitapan na'apam dii usodan. ²⁸ Paaipan ati'o imi'i soda-kidan uudai, atii ukaakan. Kiwiin shomada sodi'o nii zii ukadunaa koditan atii udyaupain, udauna'an ukaakan. ²⁹ U'aka dyuuan dono'o naa, pidan dukutan naazu pasooparan idi, ukamoon kaawan idi'i naa.”

Kuwai mustard uuda dau'a'o
(Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

³⁰ “Kanom kawanu'o dii wuru'u Tominkaru Naobanai-tinanuz?” Jesus kian. “Kanom kaduz di'itinapa-kinai kuwai mani turuu wakaiwaan wakowaada-kinaa niizu? ³¹ Kaikapa'o wuru'u: Pidan paowan papaoriba mustard uuda imi'i di'iti, uruu duusodi'o ipai ba'oran paoribai kida uuda ai. ³² Usodan dono'o naa powa'a zii utuubarun ipai paoribai paowa-kariwaiz zakapu ia'o ai, na'iki ukawaodainan iriba. Uruu idi iriba kotu'uz toman pashimaka kida na'apain ïdikindinan uwaranu'u.”

* 4:12 Isaiah 6:9-10

³³ Jesus tominapa-kidan pidannao soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an, wuru kida kawanu'u. Utominapa-kidan idyaun masakauda'u itapan kawanati. ³⁴ Aonaa na'apainim umakaiwaakan di'itinapa-kinai kuwai pakakinaowapa-kinaa nii, mazan paba'oranin dono patominapa-kidaniinao tuma, na'apaini'o nii zii ukowaadan itati masha'apanna'o parada-karu ida'an wuru'u kuwai kidaz.

Jesus mashaadan ma'ozaka'o awaru
(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

³⁵ Na'apain uruu wachuupunin, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Wamako'o naa karishii baza iti." ³⁶ Uruu itawa'aka'akan naa pidannao, itaidinan naa kanawa zo'iti, uruu imakon naa. Kaina'a kapam ba'orainao kanawa zo'an kida makon ituma. ³⁷ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki sariapa udaru'o wunu paran kida daawadaan kanawa, maonapa kida unaraadanuzu. Atii wunu paidina'aka kanawa zo'iti. ³⁸ Jesus, uda'awun pa'an, kaimanaiman ukawiizi-baaratan pazowau kanawa token itinapu. Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu, na'iki ikian u'ati, "Tichaa. Aonaa mooko pudopii-kidan waunao? Taa'azo'o naa wanaraan."

³⁹ Sariapa Jesus pokoda'akan na'iki ukian awaru na'iki wunu paran ati, "Pumashaadin!" Sariapa awaru mashaadina'akan na'iki wunu paran sooka'akan naa kapam. ⁴⁰ Udauna'an sariapa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii dii utarian? Aonaa zii mooko umishidan?" ⁴¹ Mazan tuukii itarian manawun, na'iki sariapa ikian pa'atiaaka kida, "Kandii kaduz dii pidan uruu? Atii awaru na'iki wunu paran izo'ati zii uparadan."

5

Jesus kodita-kidan oia'o doronainao pidan di'iki
(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

¹ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan baza ia'o karishii danoma iti, Gerasa Baara itinapu. ² Jesus maratinan pu'u kanawa zo'iki, pidan ikodapan uruu, kodita'aka'o baaranai iki, ka'unaru kida di'iki.* ³ Wuru'u pidanaz oia'o doronainao zaamatapanii. Una'auzon umashaapan baaranai an. Aona'a naa kanom ka'itaan padodotan uruu powa'a. ⁴ Iriba'a naa pidannao tiwaan pawatudan uanoba na'iki utaba'u, mazan ipai ubidita'akan chain, wuru'u pawatudapa-kinao kidaz. Uma'ozakan idi manawun aona'a naa turuu uzaamata-ka'o. ⁵ Una'iakapan baaranai ii aka na'iki midukuo ii aka, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an ukadakoinpan na'iki ipai utazaubi'ian pamada kuba idi.

⁶ Munapo zii utukapan Jesus, sariapa udiman u'ida'ati na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati, ⁷ na'iki ukadakon diiwa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru Umanawunu'o Dani! Kanom dii puaipan o'ai? Tominkaru uu ida'an, opishaan pugaru aonaa shoman pupataka'uta'ana'a o'garu," ukian. ⁸ Wuru'u uparadanuz kaikapa'a, Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao so'otinan u'ai.

⁹ Jesus pishaanuzu, "Na'apam pu'uu?"

Pidan kian, "O'uu Iribainao, iriba'o wuru'u waunaouz!" ¹⁰ Tuukii upishaan Jesus aonaa kizi udyuudan oia'o doronainao na'ia'o amazada ai.

¹¹ Na'ia'o iriba'o kooshinao kasaba'ukinpan naawazi za'an, itaroapatinan. ¹² Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii, "Turuu shoman pudyuudan wamorotan kooshinao di'iti."

¹³ "Turuu!" Jesus kian. Uru'u naa ikodita'akan pidan di'iki, imorota'akan naa kooshinao di'iti. Iriba'o wuru'u kooshinaouz ikoda mani 2000 idyaun. Na'iki'o idima'akan atii tawudapu an, atii itaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai inaraan.

* 5:2 Uruu dono pidan baaranaa, aonaa imi'i ida'a'a mani. Kuba uun ii kida'o pa'an.

¹⁴ Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan naa, ñkakuwaapa'ana'akan naa donoi ia'lo pidannao ati, na'iki baokoinao ati kawiiizi-tinpainaouz donoi dawun ii kida. Sariapa pidannao makon na'iti ñtukapa ipai wuru'u sha'apa'oraz na'ii. ¹⁵ Ñkaawan Jesus ida'ati, ñtukapa wuru'u pidanaz iriba'oraz da'i oia'lo doronainao u'ida'a. Na'a usakanatapan kakamichantimpa'a naa, aitapina'a naa kapam. Tuukii ñtarian. ¹⁶ Pidannao tuka-painaouz kanom sha'apan, ñkakuwaapan naa ba'oran pidannao ati wuru dau'ana'a oia'lo doronainao zaamatapauzoniaz da'i pidan, na'iki kooshinao dau'u. ¹⁷ Uruu idi tuukia'o ida'an ñpishaan Jesus, ñaipan umakon pawiiizi iki.

¹⁸ Jesus paidina'azon pu'a'a naa kanawa zo'iti, pidan so'ota-kariwaiz oia'lo doronainao u'idi'iki, kian Jesus ati tuukia'o ida'an, “Ñmako kizi putuma!”

¹⁹ Aonaa Jesus taapadan umakon patuma. Mazan ukian u'ati, “Pukiwa'a naa puiribbonao di'iti, pukowaada'an kizi kanom Naobanai sha'apata pu'ati, ukaimanan idi ukaminka'utan pugaru.”

²⁰ Uruu idi pidan kiwa'akan naa, na'iki ukakuwaapaanan 10 wiizainao Decapolis Baara an kidainao pidannao ati. Ipai ukowaadan pidannao ati Jesus sha'apatani kida pa'ati. Na'iki ipai abatainao ukuwaa, tuukii ñdi'itinpan udau'u.

*Jesus kakudan zun sodi na'iki maskonnao izaipaiba
(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)*

²¹ Jesus kiwan patominapa-kidaniinao tuma powaa iti karishii baza iti kanawa ida'an. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan udazaba an awauta. ²² Udauna'an pidan Jairus kia'lo u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue pawiiizi ii. Utukapan Jesus, sariapa ukodoru'ukan, udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. ²³ Na'iki tuukia'o ida'an manawun upishaanuzu uaipan pakaminka'uta-ka. Ukian Jesus ati, “Ñdani sodi zun maonapa'a naa omawakan. Turuu pumakon na'iti pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi na'iki oziwu kizi powaa iti.”

²⁴ Udauna'an Jesus makon naa utuma. Iriba pidannao makon kapam ñtuma, atii chakata ñmashaapan udazaba an kida.

²⁵ Na'a'lo zun izaipaiba pidannao bii'i. 12 wunu obaiatinan. ²⁶ Omakoni'i naa kiwiin bakadun kida daakataanao di'iti, na'iki ipai'i naa otaan papuraatan ñ'ati. Oaipan pakakudan padamata, mazan kii'an oizain tuukiidinan naa powa'a zii manawun. ²⁷ Oabatauzon idi Jesus sha'apatani umanawunu'o aimaakan, omakon naa pidannao bii an Jesus dawu'ati. ²⁸ Okian pa'ida'a, “Ñpishatan an ukamichan karikaonan, kaimana'o nii ñkakudan.”

²⁹ Opishata'akan naa uchaakitan za'aba'i, sariapa oizaipan shabata'akan; na'iki kaiman oabatina'akan paka'azo ii, pasaabaa-ka. ³⁰ Sariapa Jesus aitapan pama'ozakan sha'apatani aimaakan umanawunu'o. Utanawatina'akan powaa iti iriba'lo pidannao zikonu'u, upishaan ñdyaun, “Kanom pishata'oraz ñkamichan?”

³¹ Utominapa-kidaniinao dako'atin uruu, “Puaitapanii iriba pidannao pudazaba an kasaba'ukinpan. Kanom nii mooko pupishaan kanom pishata'oraz pugaru?”

³² Mazan upu'u Jesus awunuudanaan utukapa'azon kanom pishata'oraz pugaru. ³³ Wurulu'u zunaz oaitapanii kanom sha'apan pa'ati, sariapa owa'atin panakanakaan na'iki patarian bii'i Jesus ida'ati. Okodoru'ukan maonapa ukanaapu'u, na'iki okowaadan Jesus ati ipai kanom sha'apan pa'ati. ³⁴ Jesus kian o'ati, “Pumishidan idi'lo pukakudan. Pumako'lo naa, punyukunuu kaimanan tuma, pukakuda-ka. Naa shaa pubaiatinan ai.”

³⁵ Jesus kadakotinan pu'u zii, pidannao kaawan Jairus dapu iki kuwaita'anainao u'ida'ati. Sariapa ñkian, “Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani!”

³⁶ Mazan Jesus aonaa utauan panyukunuu ati na'apa'oram ñparadan, na'iki sariapa ukian Jairus ati, “Mana'a putaria'a naa, mazan pumishida pa'an.” ³⁷ Udauna'an aonaa

utaapadan ipai pidannao makon patuma, soo una'aka Peter, James na'iki John James inawuzuz patuma karikaonan.

³⁸ Īkaawan Jairus dapu iti, na'ii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinpan na'iki ĩzaadinan diiwa'o ida'an. ³⁹ Jesus morotan kabaun nazo iti na'iki sariapa ukian pidannao ati, “Kandii nii mooko uzaadinan kaikapa'a? Mana'a ukasha'ora'ana'a! Aonaa koraidaonaa mawakan mani wuru'u. Soo oda'awupan karikaonan.”

⁴⁰ Mazan ĩshaazootinan udau'u, pamamishidakan idi uparadan. Sariapa udyuudan ĩkoditan kabaun nazo iki; una'akan soo koraidaonaa daronao na'iki paminauda'unao, umorota-kidan ĩdyaun koraidaonaa washatinpan di'iti.

⁴¹ Jesus zaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukian o'ati, “Talitha koum.” Kaikapa'o wuru'u parada-karuz: “Zuna sodi, ōkian, pukadishita,” kia'o wuru'u. ⁴² Sariapa okadishita'akan na'iki ochi'ika'akan naa. (12 owunun wuru'u zun sodiz.) Okakudan idi, tuukii ĩdi'itinpan. ⁴³ Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a udau'an.” Na'iki ukian kapam ĩ'ati, “Utaa'a naa owanyukunuu nii.”

6

Aonaa Jesus aiapa-kao Nazareth ii

(Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Udauna'an Jesus makon padyaupai-kizi wiizai iti patominapa-kidaniinao tuma. ² Sookapa-karu Kamoon dono utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Iriba pidannao na'iainao abatan ukuwaa, tuukia'o ida'an manawun ĩdi'itinpan. “Na'iki dii uaitapan ipai wuru'u?” ĩkian. “Kanom taanii u'ati uaitapa-kinaa nii? Na'apa dii usha'apatan umanawun kida'o aimaakan, aona'o watukapauzon? ³ Aonaa carpenter mani uruu, Mary daniz? Aonaa James, Joseph, Judas na'iki Simon inawuzu mani wuru'u uruuz? Aonaa mooko udadakoona mashaapan da'a'a?” Aonaa ĩmishidan, na'iki aonaa ĩnyukunuu-atin wuru'u usha'apaapanii kidaz. ⁴ Jesus kian ĩ'ati, “Tominkaru prophetinnao naubaa-kao ba'oran wiizai ii kida, mazan pawii'i, aonaa uiribannao na'iki ba'oran pidannao naubaan uruu!” ⁵ Uruu idi aonaa Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan na'ii, soo masakauda'u karikaonan, upishatan karinainao paka'u idi na'apain ukakuda ĩdyaun. ⁶ Tuukii manawun udi'itinpan ĩdau'u ĩmamishidakan idi paugaru.

Jesus dyuudan

12 patominapa-kidaniinao

(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

Udauna'an Jesus makon naa ipai wiizai kida kawana'ati; na'ii ukakinaopan ipai pidannao. ⁷ Udapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Udauna'an udyuudan naa ĩmakon dya'utam kida. Utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati, ĩkodita-kida-kinaa nii oia'o doronai kida.

⁸ Udauna'an ukian ĩ'ati, “Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimaakan kida utuma umakon an, soo uwadookori pa'an. Aonaa una'aka'ana'a wanyukunui, oo usaakon, oo upuraatan kida. ⁹ Pukaiwada pudazkidi. Aonaa puna'aka'a naa ba'oran pushooton.”

¹⁰ Jesus kian ĩ'ati kapam, “Na'iam udapaapa-kao kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ¹¹ Ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, ĩmadapaapakan an unao kaiman oo ĩmaabata'azookan an ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida, ĩaitapa kizi papataka'uta-kao nii.” ¹² Uruu idi ĩmako'okan kida'a naa ĩkakinaopaanan pidannao ĩtanawatin kizi'i naa pa'oian kida ai.

¹³ ĩkodita-kidan iriba oia'o doronainao kida pidannao ai, na'apain iriba ĩramaudan pidannao olive oil* idi na'iki ĩkakudan ĩdyaun.

* **6:13** olive oil: oil toma-kariwai olive aka di'iki. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

*John Chikaawunuupauzo
mawakan dau'o
(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)*

¹⁴ King Herod abatan Jesus kaunamanaan ipai amazada kawana'ati. Pabi'i kida pidannao kian, “John Chikaawunuupauzo kakuda'oraz powaa iti! Uruu idi'o wuru'u kaina'a uma'ozakan usha'apata-kinnaa nii umanawun kida'o aimaakan.” ¹⁵ Ba'orainao kian, “Uruu Elijah!” Ba'oran kian, “Uruu prophet, kotua'o Tominkaru prophetin kawanu'o.” ¹⁶ Herod abatan idizu, ukian, “Uruu John Chikaawunuupauzo! Ōdukuta-kidani'i naa sha'atii ukanau, mazan kaina'a ukakudan powaa iti.”

¹⁷ Kaikapa'o da'i wuru'u John zowiauzo-kaoz. Herod dyuudan John zaamata-kaos, udodota-kaos na'apain utaraa-kaos. Herod sha'apatan wuru'u kaikapa'a Herodias aipan ati'o, uzaamataniaz paudaiaro nii, pa'inawuzu Philip daiaroz. ¹⁸ John Chikaawunuupauzo aonaa umashaadan pakadakotinan Herod ati kaikapa'a: “Aonaa Tominkaru kashaapan pidan zaamatan pa'inawuzu daiaro!” ¹⁹ Uruu idi'i naa Herodias to'orakizaitapan John, oaipan pazowii-kidanuzu. Mazan Herod kazannaatapa uruu. ²⁰ Herod tarian John ai, uaitapan idi kaimana'o na'iki umanawunu'o pidan uruu. Una'apan idi utaaan uruu kaiman. Unaudapa paabatapan John paradan pa'ati, panyukunuu kasharutinpan pu'u padamata tuukii, ipai John paradan kawana'ati pa'ati.

²¹ Herod shakatan kamoo kaawan dono'o naa, Herodias kian, “Aizii turua'o nii ōkaunaatinan John ati.” Na'apain, Herod dapadan ipai umanawun-tinpainao pidannao, soldyaa zowaunaanao kida na'iki kazowautapainao pairibannaos Galilee Baara ii. ²² Herodias dani mawuusa morotan na'iki okonaupan naa. Tuukii Herod na'iki upidanannao konaukii-kidanuzo. Uruu idi'i naa King Herod kian o'ati, “Na'ia'oram aimaakan puaiapan, ōtaan nii pu'ati. Pupishaa ō'ai! ²³ Mishi'o ōparadan, ōtaan nii pu'ati kanom puaiapanii, turuu ōtaan pu'ati pazikon an ōsha'apauz.”

²⁴ Na'iki'o mawuusaba koditan opishaa'anan padaro kaikapa'a: “Kanom turuu ōpishaan u'ai?” Odaro kian, “John Chikaawunuupauzo zowau, pukii.” ²⁵ Kadimana'o ida'an okiwa'akan king di'iti. Okian, “Ōaiapa putaan ō'ati aizii da'a'a John zowau paraapi nazo'o.” ²⁶ Uruu idi tuukii king kasha'oran, mazan aona'a naa turuu upana'adan paparadan: ipai pidannao abatan wuru'u upishaanuz oroo. ²⁷ Sariapa udyuuda'akan soldyaa na'anan John zowau taraa-kizai iki. Soldyaa mako'okan udukuta'akan naa John kanau. ²⁸ Udauna'an ukaawa-kidan naa paraapi ida'anaz utaan naa zun atiz. Udauna'an zun taan naazu padaro ati.

²⁹ John tominapa-kidaniinao abatan idi'i naa uzowii-kaos, ĩnankan naa John nanaa, ĩdidan naa kapamazuu.

*Jesus paan 5000 pidannao
(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)*

³⁰ Jesus dyuudaniinao kaawan u'ida'ati powaa ati, na'apain ipai ĩkowaadan pakaki-naopan dau'u pidannao, na'iki kanom pasha'apata. ³¹ Iriba pidannao kaawa-kaawan Jesus ida'ati, baokoinao kiwa-kiwan pu'u kapam, aonaa kowas na'apam naa ĩaroopan. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Wamako amazada iti pidannao ai, usookapa kizi masakauda'u na'ii.” ³² Uruu ĩmako'okan naa baza iti kanawa ida'an pidan aonaa-kizi itinapu. ³³ Upu'u iriba pidannao tukapan ĩmakon, na'apain ĩaitapa ĩdyaun. Uruu idi ipai pidannao makon kadimana'o ida'an wiizai kida iki unaawa an. ĩkaawan kiwiin Jesus makopa-kizi iti.

³⁴ Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao, tuukii ukasha'oran ĩdau'an, utukapan idi kaznizonao kawan ĩdyaun, aona'oraz ĩkataapikin. Uruu idi dobata ukakinaotan ĩdyaun. ³⁵ Wachuupun idi'i naa, utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Wachu-upu'unan naa wuru'u, na'iki da'a'orazu amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz.

³⁶ Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz, maonapa'o zakapu oo wiizai kida di'iti ĩtorii'an kizi pawanyukunuu nii.”

³⁷ “Unao mishi'oraiman taa ĩwanyukunuu nii.” Jesus kian.

Īpishaan uruu, “Puaiapa sha'a watoriankan ĩwanyukunuu nii 8 kauzu kaudin-karu winipinaa ida'an?”†

³⁸ Uruu idi Jesus pishaan ĩdyaun, “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a? Utukapanaka.”

Īawunuutankan dauna'an, ĩkian u'ati, “Kaina'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida.”

³⁹ Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao sakanata-kidan pidannao, ka-toontinapa kida ko'ori'o pinidi paawa an. ⁴⁰ Uruu idi pidannao sakanatan katoontinapa kida, bauda'apa'o ida'a 100, ba'oran ida'a 50. ⁴¹ Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti patoriinpan tuma, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii.” Udushowan naa wuru'u bread kidaz, udyuudan naa patominapa-kidaniinao taanuzu ipai pidan kawana'ati. Na'apa kapam ubuutan wuru'u kopau kidaz ipai ĩkawana'ati. ⁴² Ipai pidannao aroopan abaapa kida. ⁴³ Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ⁴⁴ Daonaioranao paa-kariwaiz na'apain, uikoda mani 5000 ĩdyaun.

Jesus chi'ikan wunu paawa an
(Matthew 14:22-33; John 6:15-21)

⁴⁵ Sariapa uruu dauna'an aka Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao kiwiitan pa'ua'ati baza itinapu kanawa ida'an Bethsaida iti. Uruu una'an zii, udyuuda'azon idi pidannao kiwan padapu iti kida. ⁴⁶ Pidannao kiwan dauna'an, umakon naawazi paawa iti. Na'ia'a naa utoriinpan. ⁴⁷ Kamoo tipitanin, karishii zikon ia'a naa kanawa, Jesus na'ian zii pa'an unaawa ii paba'orantin. ⁴⁸ Utukapa aonaa patominapa-kidaniinao ka'iitan papooratan kanawa kadiman, awaru pootan ĩdi ĩdyaun pakanaapu iki.

Aizii wakankanaanin ukaawan ĩ'ida'ati, chi'ikapa wunu paawa an. Uwazoo-wazooan pu'u ĩdyaun, ⁴⁹ ĩtukapa uchi'ikapan wunu paawa an. “Ma'achai!” ĩkian patarian bii'i.

⁵⁰ Ipai ĩtarian tuukii ĩtukapan idi uruu. Sariapa Jesus paradan, ukian ĩ'ati, “Mana'a utaria'ana'a. Ōgaru wuru'u!” ⁵¹ Udauna'an upaidina'akan naa ĩtuma kanawa zo'iti. Sariapa awaru mashaada'akan, tuukii manawun ĩdi'itinpan udau'u. ⁵² Usha'apanum kau'an aonaa zii ĩaitapan manawun kanom sha'apa'o 5000 pidannao paa-kao dono'oraz, dadara ĩzaamatan aimakaan panyukunuu iti.

Jesus kakudan karinainao
Gennesaret ii
(Matthew 14:34-36)

⁵³ ĩtaraukan karishii wakadapu itinapu Gennesaret Baara iti. Na'ii ĩko'idan pakanawan karishii danoma'a. ⁵⁴ ĩmaaratinan kanawa di'iki, sariapa pidannao aitapa'akan Jesus. ⁵⁵ Uruu idi ipai pidannao makoodanaan wiizai kawana'ati kida, ĩna'akan karinainao pawiiizi baara ida'an kida paabata-kizi iti na'iam Jesus kaawan.

⁵⁶ Jesus makon an na'itim karikaonan, wiizai, donoi, oo zakapu kida iti, pidannao na'akan nii karinainao u'ida'ati, na'apain ĩpishaan uruu tuukia'o ida'an ĩaipan upishata-kidan pakamichan danoma karikaonan karinainao ati. Ipai pishatainao ukamichan kakudan powaa iti.

† 6:37 8 kauzu kaudin-karu winipinaa: Greek paradan ida'an 200 denarius ati'o.

7

Pidan tomanii kakinaorii kida
(Matthew 15:1-9)

¹ Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, Jerusalem iki'o ñwa'atin, kaawan Jesus ida'ati. ² Ìtukapa pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, aonaa ìchikaan paka'u paaroopan ua'ii pakakinaorinaa kawana'ati. ³ (Phariseenao na'iki ipai ba'orainao Jewnao taapa zii pakawan kakinaorii kotua'oraz ìdokožu-daunnao taapan, aonaa ñarooopan machikaaka-daun paka'u kakinaorii kawana'ati. ⁴ Ìtorian dono aimaakan, aona'o nii ñnikan sariaapazu, mazan kiwiin ìchikaan niizu. Na'apain iriba ñtaapan ba'oran kakinaorii kida, wuru kawanu'u ìchikaakapauzon kaduzuz pakoo-pon kida, ka'uz kin kida, boon kida, aroapa-kizai baara kida kapam.) ⁵ Uruu idi Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, “Kanom ni'o aonaa putominapa-kidaniinao taapan kakinaorii wadokožu-daunnao di'iki'oraz, mazan ñarooopan aonaa ìchikaan paka'u wakakinaorinaa kawana'ati.”

⁶ Jesus dako'atin ìdyaun, “Mishi'o tawuru'u Isaiah paradan kiauuzonuz unao dau'an kotua'a naa! Mishi'o wuru'u, unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i, na'apa usaadinpan kawan:

‘Di'oraz pidannao, ñtaapan ògaru umanawunu'o nii
paparadan ida'an karikaonan,
mazan munapo'o ñtaapan panyukunuu ò'ai.

⁷ Aonaa mishi'o mani ñmanawuntapan ògaru,
mazan ñtaapan pidan tomanii kakinaorii karikaonan,
aonaa òkakinaori kida mani!*

⁸ Unao, aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan umishidan pidan tomanii kakinaorii karikaonan.”

⁹ Jesus kian ñ'ati powa'a zii, “Uaitapa mishi udi'itinpan aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan uaipan utaapan umishidauzonii kaduz kakinaorii pa'an. ¹⁰ Moses kakinaori kian, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,’ na'iki ‘kanom dakoopa'o padaru oo padaro zowii-karu nii.’ ¹¹ Mazan unao kakinaopan, turuu pidan kian padaru oo padaro ati kaikapa'a: ‘Kanom òtaa'azooni'i naa pu'ati padamata, aona'o nii òtaan pu'atizu, usha'apanum kau'an òtaani'i naazu “Corban” nii (taa-kariwai Tominkaru ati, kia'o wuru'u).’ ¹² Na'apa'o ida'an aonaa utaapadan ukaminka'utan padaru oo padaro. ¹³ Unao, aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. Na'apain iriba kaina'a ba'oran kida na'apa'o usha'apaapan.”

Kanom toma'o pidan oian
(Matthew 15:10-20)

¹⁴ Udauna'an Jesus dapadan kasaba'ukinpainaouz pidannao pa'ida'ati, baukapa'a naa ukian ñ'ati, “Uabatapa kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam òkian. ¹⁵ Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan pidan. Mazan, kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan. ¹⁶ [Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!]*†

¹⁷ Jesus mako'okan naa uwa'aka'akan naa pidannao kasaba'ukinpainaouz, umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao pishaan naa uruu na'ii, ñaipan ukowaadan wuru'u di'itinapa-kinai kidaz kuwai masha'apanna'o ida'an. ¹⁸ Jesus kian ñ'ati, “Aonaa zii mooko uaitapan kapam? Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan uruu. ¹⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa umorotan unyukunuu iti, soo utoba nazo iti karikaonan. Udauna'an ukodita'akan ni'i naa u'idi'iki.” (Kaikapa'o kadakotin-karu ida'ana'o, Jesus kowaadan ipai sha'apa'oram wanyukunui turuu unika-ka.)

* 7:7 Isaiah 29:13 † 7:16 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²⁰ Powa'a zii ukian, “Kanom kodita'o pidan di'iki, wuru'u oiida'oraz pidan pa'an. ²¹ Usha'apanum kau'an kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu wuru'u oiida'oraz pidan di'itinpan, usha'apata-kinana nii oii kida'oraz aimaakan kaikapa'oraz kida'a: pidan kaminshu'uinpan, pidan koidimikin, pidan zowian ba'oran pidan, ²² pidan ba'orantapan, pidan misha'oraran, na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-ka; wuru kawanu'u umariidinauzon, aonaa ukiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, ukishauzi-shorin, udakoomikin, unaudapa pa'atadinpan, na'iki ĩmashaapan maaitapinaka-daun karikaonan. ²³ Ipai wuru'u oii kida'oraz sha'apata-ka, pidan nyukunuu iki'o ukoditan na'iki uruu kida oiida'o pidan.”

Gentileaba mishida'o
(*Matthew 15:21-28*)

²⁴ Udauna'an Jesus makon munapo'o amazada di'iti, maonapa'oraz donoi Tyre Baara antanapu. Umorotan kabaun nazo iti, aonaa uaipan pidannao aitapan pana'an, mazan aonaa turuu udizinan. ²⁵ Zuna, kaina'a'o oia'o doronai odani sodi zun ida'a, abata Jesus kaina'an na'apain okaawan Jesus ida'ati, odazabadinan oawun imi'i baara iti. ²⁶ Wuru'u zunaz, Gentile‡ oroo, oshakatan Phoenicia Baara ii Syria ia'oraz. Tuukia'o ida'an opishaan Jesus, oaipan ukodita-kidan oia'o doronai paudani sodi zun ai.

²⁷ Mazan Jesus dako'atin oroo, “Wapaa zii kiwiin koraiziannao. Aonaa turuu koraiziannao wanyukunuu taa-ka arimarakanao ati.”

²⁸ Okian, “Mishi'o, Naobanai, upu'u arimarakanao nikan koraiziannao wanyukunuu unuba miisa§ waranu'u.”

²⁹ Ukau'an Jesus kian o'ati, “Pudako'atin idi õparadan na'apa, pukiwa'a naa pudapu iti puikodan nii pudani sodi kodita'aka'a naa oia'o doronai o'ai!”

³⁰ Okiwan padapu iti, oikoda paudani washatinpan bed paawa'a, oia'o doronai kodita'aka'a naa o'ai.

Jesus kakudan makina'o na'iki maparadanu'o daonaiora

³¹ Udauna'an Jesus makon Tyre Baara iki, umakon Sidon an atii Galilee Karishiiz iti. Na'iki'o udobatan maonapa Decapolis Baara an. ³² Pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati daonaiora makina'o na'iki aona'o maparadanu'o kapam. ĩpishaan Jesus tuukia'o ida'an, ĩaipan upishatanuzu paka'u idi. ³³ Uru'u naa Jesus na'akanuzu paba'orantin munapo pidannao ai; na'ii umuudan paka'u shuwu kida ukinao kida di'iti, udauna'an usopitan pazaadako, uruu idi upishatan uninoba. ³⁴ Udauna'an Jesus awunuupan aokazi iti na'iki uto'ota'akan panizowan na'iki ukian, “Effatha.” “Puda'atin,” kia'o wuru'u. ³⁵ Uru'u naa mishi ukinao da'atina'akan na'iki uninoba kiitina'akan; uruu idi kaimana'a naa uparada'akan.

³⁶ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao ati, “Mana'a pa'i ukowaada'a naa ba'orainao pidannao ati wuru'u.” Ukakinaowan pu'u ĩdyaun powa'an kida padamata, powa'a zii manawun ĩkowaadaabi'ian baokoinao ati udau'u. ³⁷ Ipai abatainaouz udau'u, tuukii manawun ĩdi'itinpan. Na'iki sariapa ĩkian, “Ipai kanom usha'apatanii kida kaiman zii manawun usha'apatanuzu. Ukakinaoda zii makinao-ziiwa na'iki ukaparadanuta zii maparadanu'o.”

8

Jesus paan 4000 pidannao
(*Matthew 15:32-39*)

¹ Masakauda'u uruu dauna'an, iriba'o pidannao kaawan Jesus ida'ati koshan. Na'apain uruu dono, aona'ora'a naa ĩwanyukunuu nii. Uruu idi Jesus dapadan

‡ 7:26 Gentile: pidan pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

§ 7:28 miisa: English ida'an, table.

patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. ² Ukian i'ati, “Ōkasha'ora-kida, ōtukapan wuru'u pidannaouz, ina'an idi idikinauda'u kamo'o naa ōtuma na'apain aonaa kanoma'a naa inikan. ³ Aonaa turuu ōdyuudan idyaun maaroopaka-daun, panaadon imadoronaitan pazamazin idi pamakopa-kizi an, usha'apanum kau'an pabi'i kida munapo'o imashaapan.”

⁴ Utominapa-kidaniinao pishaan uruu, “Na'apam nii dii mooko pidan ikodan wanyukunui da'a'a, baara'a karikaonan, papaa-kinaa nii ipai wuru'u iriba'oraz pidannao?”

⁵ “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a,” Jesus kian i'ati.

“Kaina'a 7 bread,” ikian.

⁶ Jesus dyuudan ipai pidannao sakanatan imi'i baara'a. Udauna'an uzaamatan bread kidaz, utoriinapa-kidanuzu. “Kaiman,” ukian Tominkaru ati udau'an. Udushowanuzu, udauna'an utaanuzu patominapa-kidaniinao ati, inao kizi'i naa kataanuzu ipai pidannao kawana'ati. Ipai isha'apatan padyuuda-kizinao. ⁷ Na'a'o kapam masakauda'u kopaunao. Utoriinapa-kidanuzu. “Kaiman,” ukian Tominkaru ati udau'an. Udauna'an utaan naa kidaz patominapa-kidaniinao ati, inao kizi kataanuzu koshan pidannao ati.

⁸⁻⁹ Ipai pidannao aroopan abaapa, ikoda mani 4000 pidannao. Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 7 dazowan kida wanyukunui wa'akun. Udauna'an Jesus dyuudan naa pidannao kiwan padapu iti kida. ¹⁰ Sariapa upaidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, imakon munapo'o wiizai Dalmanutha Baara iti.

*Phariseenao aipan Jesus aidan umanawunu'o aimaakan pa'ati
(Matthew 16:1-4)*

¹¹ Phariseenao kaawan Jesus ida'ati. Itiwaa-kidapa'azon uruu, uruu idi ikian u'ati, “Puaida wa'ati, na'apam turuu pusha'apatan umanawun kida'o aimaakan, puaida-kida kizi wa'ati kaina'a mishi mishi'o Tominkaru ma'ozakan kaina'an pu'ida'a.” ¹² Mazan Jesus nyukunuu kasha'oran, na'iki ukian, “Kanom nii mooko utukapa'azon umanawun kida'o aimaakan sha'apata-kao? Ōkowaadan nii u'ati, aonaa turuu ōaidan umanawun kida'o aimaakan u'ati!” ¹³ Udauna'an uwa'aka'akan naa idyaun. Upaidinan koshan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, imakon naa karishii baza iti.

*Phariseenao na'iki Herod
yeastin kida
(Matthew 16:5-12)*

¹⁴ Jesus tominapa-kidaniinao manyukunuutan pana'akan iriba bread kida; ina'akapanii bauda'apa sodi karikaonan patuma kanawa zo'o. ¹⁵ Jesus kakinaotan idyaun, “Uzaudin pa'i Phariseenao yeastin ai na'iki Herod yeastin ai kapam.”

¹⁶ Uruu idi ikian pa'atiaaka, “Ukian kaikapa'a uaitapan idi'o aonaa bread nii wa'ida'a.”

¹⁷ Jesus aitapa na'apa'oram wuru'u ikianuz. Uruu idi upishaan idyaun, “Kanom nii ukadakoinapa-kidan bread aonaan u'ida'a? Aonaa mooko uaitapan? Dadara'o mooko manawun uzowau? ¹⁸ Isha'o mooko uawun na'iki aonaa ukakinaon? Aonaa mooko uaitapan ¹⁹ tawuru dono'o ōdushowauzonuz baka'iauda'u breadnao ōpaa-kinaz 5000 pidannao? Na'apauda'um dazowan kida wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?”

Utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Na'a'o sha'atii 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun.”

²⁰ “Tawuru dono'o mani'i ōdushowauzonuz 7 bread 4000 pidannao ati, na'apauda'um dazowan wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?”

“7 dazowan sha'atii,” ikian. ²¹ “Upu'u zii, aonaa uaitapan?” ukian i'ati.

Jesus saabaan pidan awun isha'o Bethsaida ii

²² Udauna'an ikaawan naa Bethsaida iti. Na'ia'a naa pidannao kaawa-kidan ishaawun pidan Jesus ida'ati, tuukia'o ida'an iaipan upishatanuzu. ²³ Jesus zaamatan wuru'u ishaawunuz paka'u di'iki, una'aka'akanuzu munapo wiizai ai. Udauna'an usopitan

pazaadako uawun kida di'iti, na'iki upishatan uawun kida paka'u kida idi. Udauna'an upishaanuzu, “Putukapa'a naa aimaakan?”

²⁴ Daonaiora awunuudanaan, na'iki ukian, “Ōtukapa pidannao, mazan ōtukapan ĩdyaun ikoda tawuru'u atamunnao chi'ikapan kawanu'o.”

²⁵ Udauna'an Jesus pishatan powa'a zii koshan uawun kida paka'u idi. Uruu uawun kida saabaina'akan naa, kaimanaimana'a naa utukapan koshan. ²⁶ Udauna'an Jesus dyuuda'akan naazu sariapa padapu iti. Ukian kapam u'ati, “Mana'a pa'i pumako'ona'a wiizai iti powaa iti.”

Kanom dii Jesus?

(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

²⁷ Udauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma wiizai kida di'iti, maon-apainaouz Caesarea Philippi itinapu. ĩmakopaanan pu'u upishautaan patominapa-kidaniinao, “Na'apa dii pidannao kian ōdau'an?” ²⁸ ĩdako'atin uparadan kaikapa'a: “Pidannao kian pugaru John Chikaawunuupauzoz, na'iki baokoinao kian pugaru prophet Elijah, na'iki baokoinao kian pugaru kotua'oraz prophetnao bii iki'o kaawan powaa ati koshan.”

²⁹ Udauna'an upishaan ĩdyaun, “Unao mani. Na'apa dii ukian ōdau'an?”

Sariapa Peter dako'atinuzu, “Pugaru Christ.”*

³⁰ Udauna'an Jesus kia'akan ĩ'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom wuru'u ōgaruz.”

Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan

(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Uruu dauna'an Jesus kakuwaapan naa pazowia'azoo-kaou'u. Ukian, “Daonaiora Aokazi Iki'o ubaiaapan nii kasha'ora'o manawun. Kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, aona'o nii ĩaipanuzu. Uzowii-kaou'u kapam, mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii powaa iti koshan.”

³² Jesus kakuwaapan idi kaimanaiman manawun ĩ'ati, Peter dapadanuzu pana'itinapu na'iki uto'orauanuz. ³³ Sariapa Jesus tanawatinan na'iki uawunuupan ba'oran patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki sariapa uto'orauan Peter. Ukian u'ati, “Pumako ō'ai, Satan. Aonaa pud'itinpan Tominkaru di'itinpan kawan, mazan pud'itinpan pidan di'itinpan kawanu'o karikaonan.”

Jesus pidanan baiaapa'o nii oia'o

³⁴ Udauna'an Jesus dapadan iribainaouz pidannao na'iki patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Ukian ĩ'ati, “Kanom da'ana'azo'o ōgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki una'akan pacrossanna,† na'iki uda'anan ōgaru. ³⁵ Kanom kazannaata'azo'o pananaa, uwaziwadan niizu; mazan kanom waziwada'o pananaa ōdikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu pa'ati. ³⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. ³⁷ Oo kaina'a sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-kaou'u karikaonanu'o kakupa-karu ai? ³⁸ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'an an ōgaru, na'iki pakakuwaapan ōkakinaori kida dau'u wunao ati'i, oiainaouz na'iki mamishida-kainaouz; na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono udaru umanawunun tuma na'iki kaimanainao Angelnao tuma.”

* **8:29** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **8:34** una'akan pacrossanna: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaou'u pada'anpan dikin ii Jesus.

9

1 Udauna'an ukian, “Ōkowaadan nii mishi'o u'ati, pabi'i kida unao kaida'a'a, aona'o nii zii umawakan utukapan ua'ii Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan umanawunu'o ida'an.”

Jesus pana'adinan patominapa-kidaniinao awun za'a
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

2 Aizii 7 kamoo dauna'an Jesus na'akan patuma, Peter, James na'iki John doko'a'o midukuo paawa iti. Na'ii ina'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Utominapa-kidaniinao awun za'a upana'adina'akan. 3 Ukamichan tanawatinan wizi'i na'iki baraka, ubarakan powa'a zii ipai pidannao chikaapauzonao chikaan nii ai. 4 Udauna'an itukapa Elijah, Moses tuma, kadakotinan Jesus ati.

5 Peter kian Jesus ati, “Tiichaa, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Turuu wotoman idikinauda'u kabaunnao sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati na'iki bauda'apa Elijah ati.” 6 Tuukii Peter tarian baokoinao tuma, aonaa uaitapanaatan na'apam pakia'akan.

7 Udauna'an isha'iz kaawan udikinda'akan naa idyaun, na'iki parada-karu kian isha'iz bii iki, “Di'ora'a odani omarainapanii, uabata na'apam ukian!” 8 Iawunuudanaa'akan kadimana'o ida'an, aona'a naa ba'oran pidannao nii ituma, soo Jesus karikaonan.

9 Itokapaanan pu'a'a naa midukuo iki, Jesus kian i'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru'u utukapaniaz, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki.” 10 Imishida uparadan, mazan pa'atiaaka ipishautaakapaanan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, “ukadishitan nii pamawaka-kizi iki,” kia'oraz, iaipan paaitapanuzu.

11 Uruu dauna'an ipishaan Jesus, “Kanom ni'o tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian, 'Elijah'o nii wa'ati kiwiin.' ”?

12 Ukian i'ati, “Elijah'o nii mishi wa'ati kiwiin uminziiwata'anan ipai aimakaan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kae Tominkaru Paradan ida'a Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, upataka'uta-kae nii tuukii na'iki aona'o nii uaiapa-kae. 13 Ōkowaadan nii u'ati, mishi, Elijah kaawanka'a naa na'iki pidannao pataka'utauzonii uruu, na'apa usaadinpauzon kawana'ati Kaarita ida'a kotua'a naa.”

Jesus kodita-kidan oia'o doronai daonaiora di'iki
(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

14 Uruu dauna'an ikaawan naa powaa ati baokoinao tominapa-kida-kariwainao ida'ati, itukapa iriba pidannao kasaba'ukinpan ituma. Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kadakotinan ituma. 15 Iribainao pidannao tukapan idi Jesus wa'atin, tuukii ikonaukia'akan, na'iki idima'akan u'idi'iti, idapaapan naa uruu kaiman kapam.

16 Jesus pishaan patominapa-kidaniinao, “Kanom dau'ana'o ukadakoinpan wunao tuma'a?”

17 Bauda'apa pidan tunarunao dako'atin uparadan iriba'o pidannao bii iki. Ukian, “Tiichaa, kaina'a ona'akan odani daonaiora pu'ida'ati. Kaina'a oia'o doronai u'ida'a, na'iki aonaa ukaparadanun. 18 Na'apainim oia'o doronai tuukiida'akan an uruu, ukaboota'akan nii uruu imi'i baara iti, udauna'an bozowa'o koditan udako iki, ukuzowa'akan paudako kida, udauna'an udadara'akan, dadara, dadara. Opishaanii padamata putominapa-kidaniinao, oiaipan ikodita-kidan wuru'u oia'o doronaiz u'ai, mazan aonaa ituruan.”

19 Jesus kian, “Na'apa dii aonaa zii umishidan? Kotua'iki'i naa omashaapan utuma? Kotua'iki'i naa ona'an obaiatinan utuma? Puna'aka na'iki wuru'u daonaioraz o'ida'ati.”

20 Uruu idi ina'akan naa uruu Jesus ida'ati. Aizii oia'o doronai tukapa'akan idi Jesus, sariapa udorauta-kidan na'iki uzii'a'akan wuru'u daonaioraz. Uwazainan naa na'a imi'i baara'a, udako bozowa'akan naa kapam. 21 Jesus pishaan daonaiora daru, “Na'apam dii ukotua'ikin naa pudani kaikapanu'u?” Daonaiora daru kian, “Kotu'u uduusodin iki.

²² Panaadon kida, maonapa da'i oia'o doronai zowiinuzu ukabootan ida'an uruu tikazi di'iti na'iki wunu baoko iti. Pukamunan-kida shoman waunao, na'iki pukaminka'uta waunao, puturuan an pukaminka'utan!"

²³ Jesus kian u'ati, "Kanom nii pukian 'puturuan an pukaminka'utan'? Ipai aimaakan sha'apan nii pidan ati, umishidan an."

²⁴ Daonaiora daru kian diiwa'o ida'an, "Õgaru, õmishida padamata, mazan õaipan pukaminka'utan õgaru, õmishida kizi kaimanaiman manawun."

²⁵ Jesus tukapan idi iriba'a naa pidannao kasaba'ukinan padazaba ati, ukian oia'o doronai ati, "Makina'o na'iki maparadanu'o doronai, õaipan pukoditan wuru di'iki'i daonaioraz, aonaa õaipan pumorotan u'idi'iti powa'a!"

²⁶ Uruu oia'o doronai kadako'okan, uziiutapa'akan daonaiora, udauna'an ukodita'akan naa u'ai. Mawaka'o kawanu'o daonaiora tukapa-ka'o, na'iki ipai pidan kian, "Ei, umawakan!" ²⁷ Mazan Jesus zaamatan uruu paka'u di'iki, ukadishita-kidan naazu.

²⁸ Uruu dauna'an Jesus makon umorotan pasookapa-kizi kabaun nazo iti patominapa-kidaniinao tuma, na'ii ña'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Ñpishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa waturuan wakodita-kidan oia'o doronai?"

²⁹ Jesus dako'atin ãdyaun, "Soo toriinaapa-karu ida'an turuu na'apainao oia'o doronainao kodita-kida-ka'o."

*Jesus paradan koshan
pamawakan dau'u*

(Matthew 17:22-23; Luke 9:43b-45)

³⁰ Uruu dauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma, ñmakon Galilee Baara an. Aonaa Jesus aipan pidannao aitapan na'iam paugaru, ³¹ utominapatin-kida'azon idi patominapa-kidaniinao. Ukian ñ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-ka'o nii pidannao ati, ñnaou'u nii zowii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii powaa iti." ³² Aonaa ñaitapanaatan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, na'iki ñtarii papishaanuzu.

*Kanom tuubaru'o nii manawun
baokoinao ai*

(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Na'apain ñkaawan Capernaum iti, ñmorotan kabaun nazo iti. Na'ia'a naa Jesus pishaan ãdyaun. Ukian ñ'ati, "Kanom dau'ana'o ukadakotinan dunapota?" ³⁴ Mazan aonaa ñdako'atin uparadan, usha'apanum kau'an dunapota ñkadakotinaan idi pa'atiaaka, kanom tuubaru'o nii manawun dau'u.

³⁵ Udauna'an Jesus sakanatan na'iki sariapa udapadan 12 patominapa-kidaniinao. Ukian ñ'ati, "Kanom aipina'o kiwiini'o nii, marii uruu dawu'itintinan na'iki poitorui nii kapam ipai pidannao ati." ³⁶ Udauna'an ukadishita-kidan koraidaonaa ñkanaapu'u, udokobatanuzu na'iki sariapa ukian ñ'ati, ³⁷ "Kanom dapaapa'o bauda'apa kaikapa sodi'o koraidaonaa õ'uu ida'an, udapaapan õgaru wuru'u. Na'iki kanom dapaapa'o õgaru, udapaapan wuru'u dyuuda'oraz õgaru kapam."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u
(Luke 9:49-50)

³⁸ John kian u'ati, "Tiichaa, watukapanii pidan kodita-kidan oia'o doronainao pu'uu ida'an, na'iki wamashaata uruu, usha'apanum kau'an aonaa uzaamatanpan wa'ida'ati."

³⁹ "Aonaa umashaata'ana'azu," Jesus kian ñ'ati. "Pidan sha'apata'o umanawun kida'o aimaakan õ'uu ida'an, aona'o nii uparadan dikaudan õdau'an. ⁴⁰ Kanom aonaa unyukunuu oian wa'ati, uruu waunao ida'antanpu'o wuru'u. ⁴¹ Õkowaadan nii u'ati

na'ia'oram pidan taa'o wunu tuza-karu nii õpidanannao ati õ'uu ida'an, na'iki uaitapan idi ñao zaamatinpan õ'idi'iti, taa-kao nii uwini pinaa u'ati.

*Kaimana'o duwu na'iki
manau'o duwu*

(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)

⁴² “Aizii pidan dyuudan an wunao kawan sodi kidainao sha'apatan oia'o, na'iki aonaa utaapadan ñmishidan õgaru, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u pidan sha'apataniaz, wuru aia'a udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kaoaz ukanau kadu'iki. Udauna'an ukaboota-kao paran baoko iti. ⁴³⁻⁴⁴ Aizii õkowaadan u'ati, kaawa'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuzu. Ukau'an puka'u oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puka'u tuma, putaapan ai dya'utam ñdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti, aona'oraz umakadauzon. ⁴⁵⁻⁴⁷ Bauda'apa'o pukidiba oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o pukidiba tuma, putaapan ai dya'utam ñdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Bauda'apa'o puawun oii-kidan an pugaru, puso'otazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puawun tuma, putaapan ai dya'utam ñdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

⁴⁸ “Na'ii tarabaro dainao nikapa'oraz pidan nanaa,
aona'o nii ñmawakauzon.

Na'iki wuru'u tikaziz

aonaa na'apainim nii umakada-kao.*

⁴⁹ “Na'apa wanyukunui kuzubada-kao kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati.†

⁵⁰ “Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, na'apam nii ukuzubaa-kao powaa iti? Marii duwu kuzuba'o kawan unao, umashaapa kizi kaiman uiribannao tuma.”

10

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai

(Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

¹ Na'iki'o Jesus wa'akan amazada Galilee Baara, umakon Judea Baara an, atii Jordan Wa'o baza iti. Iriba kida pidannao kaawa-kaawan u'ida'ati koshan, na'iki utominapaidan ñdyaun patominapatin-kidauzon kawan da'i ñdyaun.

² Phariseenao kaawan u'ida'ati ñitiwaa-kidapa'azon uruu. ñkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, wakakinaorinaa taapada pidan muudan paudaiaro?”

³ Jesus kian ñ'ati, “Sha'apa'oram kakinaorii Moses taa u'ati?”

⁴ ñkian Jesus ati, “Moses taapadanii pidan saadan muudaaka-karu kaaritannaa, udauna'an turuu umuudan paudaiaro.”

⁵ Jesus kian ñ'ati, “Moses saadan wuru'u kakinaorii u'ati unyukunuu dadaran idi'o. ⁶ Mazan Tominkaru sakadan dono patoman amazada na'iki pidan, utoman daonaiora na'iki zun. ⁷ Una'apan idi, daonaiora muudinan padaru na'iki padaro ai na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma, ⁸ na'iki uruu idi dya'utamainao pidannao bauda'apatinan. Ukau'an aonaa powa'a ñpana'a-kidan, soo bauda'apa. ⁹ Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

¹⁰ Udauna'an ñmorotan kabaun nazo iti koshan, Jesus tominapa-kidaniinao pishaan uruu wuru dau'ana'a ukadakotin kiziz. ¹¹ Ukian ñ'ati, “Pidan muudan dono paudaiaro,

* **9:48** Isaiah 66:24 † **9:49** Na'apa wanyukunui kuzubada-kao kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati Greek paradan ida'an: “Ipai pidan duwuda-karu nii tikazi idi.” Tikazi kii-karu, baiatin-karu ati'o kai imi'i baara'a.

udauna'an umazidan ba'oran zun tuma, oia'o wuru'u usha'apataniaz paudaiaro ati uba'orantapan idi. ¹² Na'apa kapam zun muudan dono paudaiaru, udauna'an omazidan ba'oran daonaiora tuma, oia'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati oba'orantapan idi.”

Jesus na'iki koraiziannao

(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

¹³ Pidannao kaawa-kidan koraiziannao Jesus ida'ati. Īaipan upishatan ĩdyaun. Mazan utominapa-kidaniinao kashadakowauan pidannao.

¹⁴ Jesus aitapan idi ĩna'apan, sariapa uto'orauan patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, “Marii koraiziannao wa'atin ō'ida'ati. Aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o wuru'u zaamata'o ni'oraz Tominkaru panaobanaa nii.

¹⁵ Ōkowaadanii u'ati, kanom aona'o uzaamatinan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti koraidaonaa zaamatan kawanuzu, aona'o nii umorotan na'iti.” ¹⁶ Udauna'an udokobatan ipai koraiziannao bauda'apa kida, upishatan ĩdyaun paka'u idi, na'iki upishaan Tominkaru kaimanan ĩ'ati.

Kasha'apauzi'o pidan

(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

¹⁷ Jesus makopaanan pu'u koshan dunapota, sariapa pidan wa'atin u'ida'ati zaka-zakaapa. Sariapa ukodoru'ukan ukanaapu ikinapu, na'iki ukian u'ati, “Kaimana'o Tiichaa, kanom dii ōsha'apata ōikodin-kinaa nii karikaonanu'o kakupa-karu?”

¹⁸ Jesus dako'atinuzu, “Kandii nii pudakotan ōgaru kaimana'o nii? Aonaa kanom kaimana'o nii, soo Tominkaru bauda'apa. ¹⁹ Puaitapanii Tominkaru kakinaori kidaz. Mana'a puzowia'ana'a pidan; mana'a puba'orantapa'ana'a; na'iki mana'a pukoidapa'ana'a; mana'a pumariidinauzo'ona'a puiriban dau'u; mana'a pumariidapa'ana'a puiriban puzaamata-kinaa nii usha'apauzi; pumarainapa pudaru na'iki pudaro.” ²⁰ “Tiichaa,” pidan kian u'ati, “Na'apa ōmashaapan kotua'iki'i naa, ōkoraidaonaan iki ōizo'ati wuru'u kakinaorii kidaz.”

²¹ Udauna'an Jesus awunuupan u'idi'iti unaudapa patukapanuzu. Ukian u'ati, “Kaina'a bauda'apa'a naa aimakaan pusha'apatan nii zii. Aizii pumako, pusel-lian ipai pusha'apauz kida, na'iki puraata puikodanii pusha'apauz kida ida'an, putaa'a naa pataka'utinainao atiz. Pusha'apatin an na'apa, pukapuraatanun nii aokazi ii. Udauna'an puwa'ati ō'ida'ati, puda'an kizi ōgaru.” ²² Mazan daonaiora abatan idi una'apan pa'ati, sariapa unyukunuu kasha'ora'akan, ukiwan manaunam, ukasha'apauzin idi manawun.

²³ Jesus awunuupan patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian, “Dadara'o nii kapuraataniinao pidannao morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti.” ²⁴ Sariapa utominapa-kidaniinao di'itinpan uparadan dau'u.

Mazan Jesus kian koshan ĩ'ati, “Ōdainao, na'apa dii manawun dadara pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. ²⁵ Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, camel podotan ai akosa awun shaawata.”

²⁶ Udauna'an powa'a zii ĩdi'itinpan, na'iki ĩkian u'ati, “Kanom mooko turuu ukazannaata-ka?” ²⁷ Jesus awunuupan ĩ'idi'iti, na'iki sariapa udako'atin ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, “Pidannao aonaa turuu ĩsha'apatan wuru'u, soo Tominkaru pa'an turuu usha'apatan ipai aimakaan.”

²⁸ Udauna'an Peter kian u'ati, “Putukapa waunao, wawa'aka'a naa ipai washapauz na'iki aizii wada'anpan naa pugaru.” ²⁹ Sariapa Jesus kian, “Mishi'o wuru'u. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, oo pa'inawuzunao, padadakoonao, padaro, padaru, paudainao, oo pazakapun ōgaru dikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, ³⁰ taa-karu nii u'ati 100 powa'a zii kabaun kida, na'iki u'inawuzunao nii, na'iki udadakoonao nii, na'iki

udaronao nii, na'iki udainao nii, na'iki uzakapun nii, na'iki una'apan pu'u upataka'utakao nii kapam. Na'iki diina'iti'i uikodinan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ³¹ Mazan iriba pidannao kiwiiniinao kai, dawu'itintina'o nii. Na'iki iriba dawu'itiiniinao kai, kiwiita-kida-kao nii.”

*Jesus kakuwaapan koshan
pamawakan dau'u*

(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

³² Aizii udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao, tuukii ïdi'itinpan udau'u, ukiwiitan idi pa'ua'ati Jerusalem iti. Na'iki na'a'o baokoinao pidannao, da'anpainao ïdyaun, sariapa ïtarian kapam. Udauna'an Jesus dapadan koshan 12 patominapa-kidaniinao pana'itinapu baokoinao ai. Uru'u naa ukakuwaapan na'apam nii pasha'apata-kao dau'u. ³³ Ukian ï'ati, “Uabata. Aizii wamakon Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o, kaakapaa-kao nii faadaanao zowaunaanao ati, na'iki tiichaapauzonao ati Moses kakinaori dau'u. Na'iki ïtaan nii uruu zowii-karu nii, na'iki ïtaan nii uruu Gentilenao ka'u iti. ³⁴ Uruu idi Gentilenao banikiitan niizu, na'iki ïsopiautapan niizu, na'iki ïba'izian nii uruu. Udauna'an ïzowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamootan ida'a, ukadishitan nii powaa iti.”

James na'iki John pishaan Jesus manawun-tinapa-karu dau'an

(Matthew 20:20-28)

³⁵ Uruu dauna'an James na'iki John, Zebedee dainao, kaawan Jesus ida'ati. ïkian u'ati, “Tiichaa, kaina'a waaipan pusha'apatan aimaakan wa'ati.”

³⁶ “Kanom dii mooko?” ukian.

³⁷ ïkian u'ati, “Pusakanatan dono putaba di'ii punaobanai-tinan dono, pusakanata-kida pa'i waunao putuma. Bauda'apa pudiwa'ora antanapu, ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

³⁸ Jesus kian ï'ati, “Aonaa uaitapan kanom wuru'u upishaaniaz. Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan?* Turuu mooko uaitapan uchikaawunuu-kidinan õchikaawunuu'azoo-kao kawan?”

³⁹ “Turuu,” James na'iki John kian.

Jesus kian ï'ati, “Mishi, utuzan nii wuru'u õtuza'azooniaz, na'iki uchikaawunuu-kao nii õchikaawunuu'azoo-kao kawana'ati. ⁴⁰ Mazan aonaa turuu õsakanata-kidan unao õdazaba'a, õdiwa'ora antanapu oo õashabaron antanapu. Soo Tominkaru'o nii pa'an taazu, paminziwataniinao ati.”

⁴¹ Aizii 10 Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi kaikapa'o parada-karu'u, sariapa ïto'oran James na'iki John ati. ⁴² Uruu idi Jesus dapadan baokopa ïdyaun pa'ida'ati, ukian ï'ati, “Uaitapanii mamishida-kainao Tominkaru, dakotinpa'o naobanainao nii, ïnaudapa pawaranuitapan ipai pidan na'iki pamanawun-tinpan ida'an ïkazowautapan ïdyaun.

⁴³ Mazan aonaa õaipan una'apan. Na'ia'oram unao bii'i aipa'o pamanawunun, marii upoitoruitapa-kidinan ipai baokoinao ati. ⁴⁴ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibanna ai, marii upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati. ⁴⁵ Upu'u zii Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazannaata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an.”

Jesus saabaan Bartimaeus awun

(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

⁴⁶ Jesus kaawan patominapa-kidaniinao tuma Jericho ati. Udauna'an ïdobatapan pu'a'a naa na'iki, iriba pidannao da'anpan ïdyaun. Kaina'a pidan isha'o uawun pishautauzo da'i puraata, na'a usakanatapan dunapo'o, Bartimaeus kia'o u'uu. Uruu Timaeus

* **10:38** Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan? oo “Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?”

dani. ⁴⁷ Uabatan idi Jesus Nazareth san dobatapan, uruu idi ukadako'okan diiwa'o ida'an. Ukian, “Jesus, David Takaan-daun!† Pukamunan-kida õgaru!”

⁴⁸ Iriba pidannao to'orauanuzu ãaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “David Takaan-daun! Pukamunan-kida õgaru!”

⁴⁹ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i. Ukian, “Udapada uruu da'ati'i.”

Sariapa ãkian u'ati, “Puma'ozakada punyukunuu! Pukadishita, udapadan naa pu-garu.” ⁵⁰ Uru'u naa ukaboota'akan pachaakitan, uzaka'uta'akan, uwa'ati'ikan naa Jesus ida'ati.

⁵¹ Jesus pishaanuzu, “Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?”

Ishaawun kian Jesus ati, “Tiichaa, õaipan pusaabaan õawun.”

⁵² Jesus kian u'ati, “Pukiwa'a naa! Pumishidan idi õgaru, puawun saabainan.” Sariapa mishi utukapa'akan kaiman, na'iki'o uda'anan naa Jesus.

11

Jesus morotan Jerusalem iti

(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Ìmaonapatapaanan pu'a'a naa Jerusalem iti, wiizai kida Bethphage na'iki Bethany pa'inamun, ãkaawan Olive Naawa iti. Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ² ukian ã'ati, “Umako wiizai upa'inamunu'o di'iti. Ukaawan dono na'iti uikodan nii chaakashi* dani ko'idinpan, aona'o zii uzaida-ka. Ubuzuutazu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³ Na'iki na'ia'oram pidan pishaan an unao usha'apatanii dau'an, ukii u'ati, 'Naobanai aipanuzu, na'iki kadimana'o nii udyuudan powaa atiz.’”

⁴ Uruu ãmako'okan naa ãkoda chaakashi dani dunapo'o, uko'idinpan dobaapa-kizai paniinomizinaa di'iki. Ìbuzuupan pu'u uzunaa, ⁵ kadishitapainao maonapa na'a kian ã'ati, “Kanom nii ubuzuupan chaakashi dani zunaa?” ⁶ Ìdako'atin ãdyaun na'apa Jesus dyuudan kawana'ati paugaru, uruu dauna'an zii ãtaapadan ãna'akanuzu. ⁷ Ìkaawa-kidan naa chaakashi dani Jesus ida'ati, ãmuudan pachaakitan kida ubarau paawa ati, uruu Jesus zaidan naazu.

⁸ Iriba pidannao kadamaradan pakamichan kida dunapota. Baokoinao dukuan pu'u anabai kida, pokoridi anaba kawan kida'o, maonapa kida'o dunapo an, ãmuudan naa dunapota kidaz Jesus ua'ati. ⁹ Pidannao kiwiitapainao Jesus ai, na'iki baokoinao udawu'itiinao ãwa'atipan kadakoinaanan diiwa'o ida'an. Ìkian, “Marii Tominkaru konaukii-kida-ka! Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati!† ¹⁰ Marii Tominkaru kaimanan wuru ati'i King-tina'o ni'oraz King David wadaun nii. Marii Tominkaru aokazi ia'o konaukii-kida-ka!”

¹¹ Jesus kaawan dauna'an Jerusalem iti, umorotan Tominkaru Dapu iti, uawunuu-tan ipai aimakaan kida. Mazan wachuupun idi'i naa ukiwan powaa iti Bethany iti patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus paradan fig kadunaa ati

(Matthew 21:18-19)

¹² Ba'oran kamoo, ãwa'atipan pu'u powaa ati Bethany iki Jerusalem ati, Jesus zamazin naa. ¹³ Munapo zii utukapan fig kadunaa kaanaba'o. Uruu idi umakon na'iti utukapa'azon kaaka maniz. Mazan ukaawan dono na'iti, aonaa u'aka nii, soo uan-aba pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an aonaa ukaakapauzon dono'o zii mani wuru'u. ¹⁴ Jesus kian fig kadunaa ati, “Aona'o nii pu'aka dizoowauzo-ka powa'a!” Utominapa-kidaniinao abatanii wuru'u una'apanuz.

† **10:47** David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * **11:2** chaakashi: English ida'an, donkey. † **11:9** Psalm 118:25-26

*Jesus waatan selliipainao Tominkaru Dapu iki
(Matthew 21:12-17, 20-22; Luke 19:45-48; John 2:13-22)*

¹⁵ Īkaawan dono'o naa Jerusalem iti, Jesus makon Tominkaru Dapu iti, na'iki uwaataabi'ian ipai toriipainao kida uzainao, na'iki selliipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Ipai udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan‡ kida, na'iki ipai selliipainao wakokoonao taba kida, ¹⁶ na'iki aonaa utaapadan pidannao dobata-kidan patoriinii kida Tominkaru Dapu baara an.

¹⁷ Uruu dauna'an ukakinaotan pidannao, “Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: ‘Ōdapu dakota-kao nii ipai pidannao toriinapa-kizi dapunaa nii.’ Mazan unao ukaiwaa-panuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii.”§

¹⁸ Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u abatan idi kaikapa'ora'a, ĩtiwaan paikodan pazowii-kinaa nii Jesus. Usha'apanum kau'an ĩtarian Jesus ai, ĩtukapan idi tuukii manawun ipai pidannao di'itinpan ukakinaopan dau'u.

¹⁹ Wachuupun idi'i naa Jesus kiwan dono'i iki patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus parada kiziz fig kadunaa mawakan naa

²⁰ Chaapi'iki ba'oran kamoo, ĩdobatapan pu'u dunapota koshan, ĩtukapa wuru'u fig kadunaa mawaka'aka'a naa atii paoroda iti. ²¹ Peter nyukunuu'aka na'apam Jesus kiau-zon da'i, uruu idi ukian, “Tiichaa! Putukapa, puparada kiziz fig kadunaa mawaka'aka'a naa.”

²² Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Umishida Tominkaru. ²³ Mishi ōkowaadan nii u'ati, sha'apa'oram pidan turuu uduyudan naawazi so'otinan na'iki ukabootinan paran baoko iti, pamishidan ida'an. Aonaan an umishidan, aona'o nii usha'apan uaipan kawana'ati. ²⁴ Ūkau'an, ōkian ipai unao ati, ipai kanom upishaanii utoriinpan ida'an, taa-kao nii u'ati. Soo umishidan ida'an karikaonan. ²⁵ Na'iki na'apainim ukadishitan utoriinpan dono, umarina'ata unyukunuu oian ba'oran pidan ati; na'apa'o nii udaru Tominkaru aokazi ia'oraz marina'atan ipai u'oian kapam. ²⁶ [Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati, aona'o nii unao Daru marina'atan u'oian kida.”]*

*Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida
(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)*

²⁷ Īkaawan koshan Jerusalem ati, Jesus chi'ika'anpan pu'u Tominkaru Dapu ii, faadaa zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Jewnao zowaunaanao kaawan u'ida'ati. ²⁸ Na'iki ĩpishaanuzu, “Kanom dyuudanii pusha'apatan ipai wuru'u aimaakan kidaz? Oo kanom taapadanii pusha'apatan ipai wuru kida'a?”

²⁹ Jesus dako'atin ĩdyau, “Ōpishaan nii bauda'apa aimaakan karikaonan u'ai, na'iki udako'atin an ōgaru, ōkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'o ōsha'apatan wuru kida'a. ³⁰ Ukowaada ō'ati, na'iki'oram dii John chikaawunuupan taa-kao u'ati: aokazi iki'o oo pidan di'iki'o?”

³¹ ĩpishautaakapan pa'atiaaka kida, “Wakian an aokazi iki'o, ukian nii wa'ati, ‘Kanom ni'o mooko aonaa umishidan uruu?’ ³² Mazan wakian an pidan di'iki'o, pidannao to'oran nii wa'ati.” (Aonaa ĩka'iitan pana'apan, ĩtarian idi pidannao ai, ipai pidannao aitapan idi mishi John Tominkaru prophetin.) ³³ Uruu idi ĩkian Jesus ati, “Aonaa waaitapan.”

Jesus kian ĩ'ati, “Ōgaru aona'o nii ōkowaadan u'ati kapam, kanom taanii ōsha'apata-kinaa ipai aimaakan kida.”

‡ 11:15 miisa: English ida'an, table. § 11:17 Isaiah 56:7 * 11:26 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

12

Awunuutapainao grape baawu

daua'o

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

¹ Udauna'an Jesus paradan i'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Kaina'a da'i pidan paowa'o grape baawu, ukoraratanuzu, ukichadan ka'unaru kuba ida'a pasararoo-kizi nii grape uu, na'iki utoman doko'a'o kabaun watchmantapa-kizai ni'o. Udauna'an uzaamatan pidannao awunuutapainao nii grape baawu. Uruu umakon naa ba'oran wiizai iti. ² Grape karaoda-kao dono'o naa, udyuudan naa bauda'apa papoitoru awunuutapainao grape baawu di'iti, pa'idiwau grape dau'ati. ³ Mazan na'ia'a naa awunuutapainao grape baawu zaamatan wuru'u poitoruiz, i'ba'izian naa kapamazu, udauna'an i'dyuudan powaa itizu kana'apan. ⁴ Udauna'an udyuudan naa ba'oran poitorui i'idi'iti koshan. Awunuutapainao grape baawu ba'iziinuzu pazowau an kida tuukii, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ⁵ Udauna'an udyuudan naa ba'oran papoitoru, uruu i'zowii aka sariapa. Na'apa i'sha'apatan baokoinao kida, i'ba'iziautapan i'dyaun na'iki ba'orainao i'zowii. ⁶ Bauda'apa'a naa pidan kaina'a dyuuda-karu nii, naobanai dani umarainpaniaz manawun. Dawu'itiini'i naa udyuudan bauda'apa'o paudani daonaiora awunuutapainao grape baawu di'iti. 'Aona'o nii i'ka'iitan pasha'apatanuzu,' ukian.

⁷ "Mazan awunuutapainao grape baawu kian, 'Aizii di'i naa kapaoriba'o dani'i. Kadiman, wazowiazu, wazaamata kizi grape baawu u'ai wa'idiwau nii!' ⁸ Uru'u naa i'zaamata'akan naaz, i'zowian naaz, udauna'an i'kabootan naa unanaa munapo grape baawu ai."

⁹ Udauna'an Jesus pishaan pidannao, ukian, "Na'apam nii uzauda-kidan kapaoriba'o sha'apatan i'dyaun? I'pai'o nii uzowiankan wuru'u awunuutapainaoz grape baawu, udauna'an utaan nii baokoinao atiz. ¹⁰ Mishi, unao aitaazoni'i naa saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a?

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,

madiwautapa-ka'oraz i'tukapan,

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba

i'pai ba'oran kubanao ai.

¹¹ Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,

umanawunu'oraz utukapa-kao.' ")*

¹² Jewnao naobanaanao aitapa Jesus kadakotinan padau'u wuru'u ukaiwaanuz di'itinapa-kinai kuwai. Uruu idi i'aipan padamata pazaamatan uruu, mazan i'tarian iriba'o pidannao ai, uruu idi i'makon u'ai i'wa'aka'akan naazu.

Tax kawinipinaapa-kao

daua'o

(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

¹³ Uruu dauna'an Jewnao naobanaanao dyuudan Phariseenao na'iki Herod pidannao Jesus di'iti, i'tiwaa-kidapa'ananuzu, i'abata'azon uparadan pana'itin. ¹⁴ Uruu i'kaawan naa i'kian Jesus ati, "Tiichaa, waaitapanii pugaru mishi'o puparadan, aonaa turuu pidan tanawatan pudi'itinpan. Umanawun-tinpainao paradan, aonaa punyukunuupan. Mazan mishi'o pa'an pukakinaopan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'apa dii mooko wakakinaorinaa kian? Utaapada wataan tax puraatananaa kida naobanai Caesar ati, oo aonaa?"

¹⁵ Mazan Jesus aitapa i'zaamikipa'azon karikaonan, ukian i'ati, "Kandii nii utiwaa-kidapa'azon o'garu? Puna'aka o'ati wizi'i'o puraata sodi, o'tukapa kiziz." ¹⁶ Sariapa i'na'akan bauda'apa puraata u'ida'ati. Upishaan naa i'dyaun, "Kanom dikin, oo kanom uu kida diida'a'orazu'u?"

"Naobanai Caesar wuru'u," i'kian.

* **12:11** Psalm 118:22-23

¹⁷ Uruu idi Jesus kian, “Ukau'an utaa naobanai Caesar ati u'idiwau, na'iki utaa Tominkaru ati u'idiwau kapam.”

Tuukii manawun ĩdi'itinpan Jesus dau'u na'apain.

Pishauta-karu kadishita-karu dau'u mawaka-kizai iki
(*Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40*)

¹⁸ Kaina'a Sadduceenao,[†] aonaa ĩmishidan pidan kadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki diina'iti'i. ĩnao kaawan Jesus ida'ati, ĩpishaanuzu kaikapa'a: ¹⁹ “Tiichaa, Moses saadanii di'ora'a kakinaorii wa'ati. ‘Aizii pidan mawakan an, uwa'akan paudaiaro maudani-daun, marii pidan mawaka'oraz inawuzu mazidan otuma, ĩkaudani kizi mawaka'o dani nii.’[‡] ²⁰ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ĩtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa. ²¹ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. ²² Ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma. Mazan ipai daunuuda'u ĩmawakan, na'iki aonaa bauta'apa ĩnao wa'aka'o nii paudani otuma. Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ĩdaiaro daunuz. ²³ Aizii pidannao kadishita-kida-kao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma,” ĩkian.

²⁴ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Pakawan zii mooko aonaa uaitapan! Umaaitapakan idi'o saadauzo-kariwaiz Tominkaru Paradan, na'iki wuru'u Tominkaru ma'ozakanuz.

²⁵ Mawakainao kadishitan dono kakupa-karu di'iti, Angelnao kawanu'o nii ĩdyaun aokazi ii. Aona'o nii powa'a mazida-karu na'ii. ²⁶ Ōkowaadan nii unao ati aizii, mishi mawakainao kadishita-kida-kao nii. Aonaa mooko utukapauzon usaadinpan Moses kaaritan ida'a, tikazi tominan dono'oraz ko'ori'o kazamaka'o di'iki? Na'apa sha'atii usaadinpan Tominkaru paradauzon dono'oraz Moses ati, ukianuz, ‘Ōgaru Abraham Tominkarun, Isaac Tominkarun, Jacob Tominkarun kapam.’ ²⁷ Uruu kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani. Tuubaru'o ida'an manawun upozawatapan!”

Umanawunu'o manawun kakinaorii
(*Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28*)

²⁸ Kaina'a tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, uabata wuru'u ĩkadakotinanuz. Utukapan idi kaiman Jesus dako'atin wuru'u Sadduceenao, sariapa uwa'atin Jesus ida'ati upishaanuzu, “Na'ia'oram dii umanawunu'o manawun kakinaorii ipai ba'orainao ai?”

²⁹ Jesus kian, “Umanawunu'o manawun di'orazu'u, ‘Puabata, Israelitenao! Wurulu'u Naobanai waTominkarunuz, soo uruu bauta'apa, Tominkaru. ³⁰ Pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an kapam.’ ³¹ Ba'oran udawu'ati'o umanawunu'o kakinaorii kaikapa'ora'a: ‘Pumarainapa ba'oran pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa.’[§] Aonaa ba'oran umanawunu'o nii manawun kakinaorii wuru kida aia'a.”

³² Tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, “Kaiman Tiichaa! Mishi'o kaiwuru'u pukianuz. Uruu mishi bauta'apa'o Naobanai Tominkaru, aonaa ba'oran Tominkaru nii. ³³ Na'apa'o mishi kaiwuru'u. Pumarainapa pa'i tuukii Tominkaru ipai punyukunuu iki, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an. Marii kizi kapam pumarainpan ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa. Uruu dya'utama'oraz kakinaorii, powa'a'o zii umanawunun, pidan taan ai kawaoda-kariwai uzai na'iki ba'oran kida aimaakan taa-kariwaiz Tominkaru ati'o ai,” ukian.

[†] **12:18** Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. [‡] **12:19** Deuteronomy 25:5-6 [§] **12:31** Leviticus 19:18

³⁴ Jesus aitapa kaiman tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u dako'atin paugaru, uruu idi ukian, “Aonaa pumunapon Tominkaru Naobanai-tinpan ai.” Uruu dauna'an ipai ba'orainao tarian papishautan ai uruu.

Kanom kaduz dii

wuru'u Christ kii-kizaiz

(Matthew 22:41-46; 23:1-36; Luke 20:41-47)

³⁵ Jesus kakinaopan dono Tominkaru Dapu ii, ukian, “Kandii nii mooko tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u kian wuru'u Christ dyuuda'azoo-kariwaiz, David takaan-daunu'o nii wuru'u uruuz? ³⁶ Kaimana'o Doronaa ida'ana'o tawuru'u David kiauzonuz kaikapa'a: Naobanai Tominkaru kian òNaobanaa ati, 'Pusakanata da'a'a òdiwa'ora antanapu atii òmuudan putarubanao puwaranu'u.’*
³⁷ “David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko udani-daun wuru'u uruuz?”

Iriba pidannao kasaba'ukinpainaouz, konaukii ĩabatapan Jesus kuwaa. ³⁸ Ukian naa koshan ĩ'ati, “Uzaudin pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. ĩnaudapa pakaiwadapan pachi'ikapa-kizi kawana'ati dawuu za'aba'i kida'o kamicha. Na'iki ĩaipan pataapa-kao umanawun kida'o pidannao nii kasaba'uinapa-kizai ii kida.

³⁹ ĩaipan pasakanatan taapa-kariwai umanawun-tinpainao pidannao taba kida ida'a synagoguenao ii, na'iki ĩsakanata'azon kiwiin manawun kida'o tabai ida'a aroapa-karu dono. ⁴⁰ Mazan upu'u ĩpataka'utan zunnao mawakainao ĩdaiarunao, ĩzaamatan ida'an ĩsha'apauz ĩdapu iki. Uruu dauna'an ĩaipan patukapa-kao kaimanainao nii patoriiinpan ida'an dawuu kida. Na'apainao pidannao pataka'uta-kao nii tuukii manawun.”

Zuna, mawaka'o odaiaru

taan puraata

(Luke 21:1-4)

⁴¹ Jesus sakanatan Tominkaru Dapu ii maonapa puraata taapa-kizinao dazaba'a, uawunuutapan ipai pidannao paidan papuraatan unazo iti. Iriba kapuraataniinao taan dobata kida puraata. ⁴² Udauna'an mapuraatan-ziiwa maudaiaruiba taan dya'utam sodi isha'o puraata. Aonaa dobata'o mani wuru'u. ⁴³ Udapadan patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, ukian ĩ'ati, “Òkowaadan nii u'ati di'ora'a mapuraatanu'o zun taan puraata kinnaa zo'iti powa'a zii manawun ipai ba'orainao ai. ⁴⁴ Usha'apanum kau'an baokoinao taan, aonaa paaiapani'i naa mani puraata, mazan oroo pamapuraatanun pu'u, ipai otaan pataapanii sodi puraata pamashaapa-kinna ni'o padamata.”

13

Jesus kian Tominkaru Dapu kaboobi'ii-karu nii

(Matthew 24:1-2; Luke 21:5, 6)

¹ Jesus koditan pu'a'a naa Tominkaru Dapu iki, bauda'apa utominapa-kidanii kian u'ati, “Putukapa Tiichaa! Konaunam mishi kabaun na'iki ukorarannaa toma-kao, kaiman mishi ĩtomanuzu udaru kida'o kuba idi!”

² Sariapa Jesus kian u'ati, “Putukapa wuru'u udaru'oraz kabaun na'iki ukoraran-naa kidaz? Aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan pamuuda-kizinaoa'a, ipai'o nii ĩkaboobi'ii-kao kida.”

Jesus tominapa-kidaniinao baiaapan nii oia'o

(Matthew 24:3-14; Luke 21:7-19)

³ Uruu dauna'an Jesus sakanatapan Olive Naawa ii Tominkaru Dapu pa'inamun, sariapa Peter, James, John na'iki Andrew pishaan uruu pairibannao daida'an, ⁴ “Pukowaada wa'ati na'apainim nii zii di'ora'a sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa, waaitapa-kinna nii usha'apa'azon naa.”

* 12:36 Psalm 110:1

⁵ Jesus kian ñ'ati, “Uzaudin pa'i, aonaa utaapada'ana'a pidan mariidan unao. ⁶ Iriba pidannao kaiwaan nii õ'uu, ‘Õgaru uruu!’ ñkian nii, ñmariidan nii kapam iriba ba'oran pidannao kida. ⁷ Mana'a utaria'ana'a uabatan dono tarubainao mizaataakapan, na'iki uabatan dono kadakotin-karu munapo'o tarubainao mizaataakatinan dau'u. Na'apa kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa zii amazada ikoda'azon patokon mani wuru'u. ⁸ Wiizai kida mizaataakan nii pa'atiaaka; donoi kida mizaataakan nii pa'atiaaka. Kaina'a'o nii imi'i nakainan ipai amazada kawana'ati, kaina'a'o nii zamazi-karu kida kapam. Mazan baiatin-karu kida sakadinan zii karikaonan wuru'u. Shakata'azo'o koraidaonaa kaziwan sakadinan kawanu'u zii wuru'u.

⁹ “Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i. Usha'apanum kau'an uzaamata-kao nii, na'iki una'aka-kao nii kootowapa-kizai iti. Uba'izii-kao nii synagogue ii kida; ukadishitan nii kazowautapainao wiizai kida na'iki kingnao kanaapu ati õgaru dikin ii; ukowaada kizi kapam Kaimana'o Kuwai õdau'ana'o. ¹⁰ Mazan amazada tokon kaawan ua'ii, marii kizi kiwiin Kaimana'o Kuwai kowaada-kao ipai wiizai kawana'ati.

¹¹ “Aizii uzaamata-kao dono, na'iki ukootowapa-kida-kao dono, mana'a udi'itinpa'ana'a upishaa-kao ua'ii na'apam nii ukian. Mazan upishaa-kao dono'o naa, ukowaada'aka kanom dyuuda-kariwai ukowaadan. Usha'apanum kau'an aonaa unaou'o nii mani parada, mazan Kaimana'o Doronaa taan nii uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian.

¹² “Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao. Daruinao na'apa'o nii ñzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki padaronao, na'iki ñzowii-kidan nii ñdyaun. ¹³ Ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao õgaru dikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.

Kichana'iki-kia'o aimaakan sha'apan nii

(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

¹⁴ “Mazan utukapan dono'o naa kachama'idiikia'o aimaakan muuda-kao aonaa uaiapa-kizinaou'u mani, na'iki umana'idii-kidan amazada pidan ai.” (Marii awunuu-tapa'o kaarita di'itapan na'apa'oram saada-kariwaiz.) “Ukau'an marii mashaapainao Judea Baara ii kidoopan naa midukuo kida iti.* ¹⁵ Pidan sookapa'o paniba ii, marii kizi aonaa umorotan padapu nazo iti powaa iti aimaakan pana'aka'azoonii dau'ati. ¹⁶ Pidan kaudina'o pazakapun ii, marii kizi aonaa ukiwan padapu iti pachaakitan dau'ati. ¹⁷ Kasha'ora'o nii manawun aimaakan sha'apan ki'iwi-ziiwanao ati uruu dono, na'iki daroinao biidapainaoz zii ñdainao ati, uruu kmoon kida kaawan dono. ¹⁸ Utorinapa Tominkaru ati aonaa kizi usha'apan amazada wadidiizon dono!† ¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u kichana'iki-kii kida'oraz aimaakan sha'apan dono, powa'a'o nii zii manawun ukichana'iki-kian aimaakan sha'apa'o, amazada sakadin-kizi iki'o ai, na'iki kai'i aimaakan sha'apan ai. Na'iki aona'o nii aimaakan sha'apan na'apa powa'a koshan. ²⁰ Mazan Naobanai awutapadan nii wuru'u usha'apan kmoon kidaz, aonaan an mani, aona'o nii buda'apa pidan kakupan. Upidanannao kaina'an idi'o wuru'u uawutapadanuz kamoo kida. ²¹ Uruu dono, na'ia'oram pidan kian an pu'ati, ‘Putukapa, di'i Christ!’‡ oo ‘Putukapa, kindi'ii zu'u!’ mana'a pa'i pumishida'ana'a uruu. Aonaa mishi'o mani wuru'u. ²² Dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii kaawan nii, ñmariidapa'anan pidannao karikaonan. ñsha'apatan nii umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kida'o nii pidan ñtanawata-kinaa nii Tominkaru pidannao pana'iti,

* **13:14** Daniel 11:31 † **13:18** amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-kao ‘winter.’ ‡ **13:21** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

ĩturuan an mazan. ²³ Uzaudin kizi pa'i! Ōkowaadan u'ati ipai wuru kida'a, usha'apan ua'ia'o zii wuru'u.

*Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin
daua'o*

(Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

²⁴ “Na'apain uruu dono kichana'iki-kia'o aimaakan sha'apan dauna'an, kamoo marutan nii na'iki kauzu aona'o nii ukanadan powa'a. ²⁵ Wizinao kida waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁶ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa, uwa'atin nii isha'iz bii an, umanawunu'o ma'ozakakaru na'iki umanawunu'o konaunama-karu ida'an. ²⁷ Uduyudan nii pa'angelinnao ipai amazada shakaru ii aka, imi'i baara ana'oraz, ĩkasaba'uka kizi ipai Tominkaru zaamatanii papidanannao nii.

²⁸ “Marii kizi fig kadunaa tominapa-kidan pugaru. Putukapan dono ukadunaa pa'ishizo-dinan na'iki pa'ina'o uanaba sodi kida koditan, puaitapa pidan paowinpan kamoo maonapatan wuru'u. ²⁹ Na'apa kapam kichana'iki-kia'o aimaakan kida sha'apan dono, puaitapan nii ōkaawa'azon kamoon maonapatan naa wuru'u. ³⁰ Ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³¹ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatanan nii, mazan ōparadan kida aona'o nii na'apainim umainaabatanan.

*Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-kao
(Matthew 24:36-44)*

³² “Aona'o nii bouda'apa pidan aitapan na'apainim nii oo na'iam nii kamoo wuru sha'apanu'u, aona'o nii Angelnao aokazi ia'o oo Tominkaru Dani aitapan, soo Tominkaru'o nii aitapa pa'anaz. ³³ Puawunuutapa, puzaudin, usha'apanum kau'an aona'o nii puaitapan na'apainim nii wuru sha'apanu'u. ³⁴ Pidan makon kawanu'o padapu iki na'iki uwa'akan papoitorunao awunuutapa'o niizu, ipai ukakaudinkizitan ĩdyaun, na'iki uduyudan taapa'o nii paniinom mashaapan zaudinapa. ³⁵ Puawunuutapa, ukau'an, aona'o nii puaitapan na'apainim nii kadapu'o kaawan powaa ati, panaadon wachuupunin oo tomun-zikon, oo kuruku ka'aranpanin, oo kamoo koditanin. ³⁶ Ukaawan dono masha'apakiaka, aonaa kizi pa'i uikodan puda'awupan. ³⁷ Na'apam ōkian u'ati aizii, ōparadan ipai pidan ati'o wuru'u: ‘Uzaudinapa!’ ōkianuz.”

14

*Jesus zowau kaduunuu-kao
Bethany ii*

(Matthew 26:1-16; Luke 22:1-6; John 11:45-53; 12:1-8)

¹ Uruu dono dya'utam kamoo baokopainpauzo-karu kamoo kaawan ua'ii, na'apain Jewnao nyukunuitapauzon pakazannaatauzo-kao kamoon, Egypt Baara sannao ai, na'iki na'apain bread nikauzo-kao mawiki'ina'o. Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u dawatan na'apam kizi pazaamatan Jesus pidannao daida'an, ĩaipan pazowiinuzu. ² Mazan ĩkian, “Aonaa kizi pa'i washa'apatanuzu baokopainapa-karu dono, panaadon wato'orataaka-kidan pidannao pa'atiaaka na'iki wa'ati kapam.”

³ Na'apain Bethany ia'o Jesus, Simon, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi dapu ii. Jesus aroapatinan pu'u, zun morotan ona'akapanii moto sodi, kuba idi'o utoma-kao, paida'o kaduunuribai kawinipina'o idi, nard kia'o udakota-kao. Oda'atan moto sodi, udauna'an oshootan naa wuru'u kaduunuribai Jesus zowau di'iti. ⁴ Pabi'i

kida pidannao na'a'o to'oran, ikian pa'atiaaka, “Kandii ni'o kaduunuribai wakudakao? ⁵ Turua'o padamata usellii-ka'o dobata 300 wizi'i kida'o puraata* ai, udauna'an uwini pinaa taa-ka'o pataka'utinainao ati!” Īdakoopan kapam oroo wuru'u ĩna'apanuz.

⁶ Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Marina'a oroo! Kanom nii unyukunuitapanuzo? Kaimana'o wuru'u osha'apataniaz õ'ati. ⁷ Karikaonanu'o nii pataka'utinainao pidannao na'an unao tuma, turua'o nii ukaminka'utan ĩdyaun uaipan kawana'ati. Mazan õgaru aona'o nii õna'an utuma karikaonan. ⁸ Osha'apatana pasha'apata'azoonii; oshootan kaduunuribai õmada di'iti, ominziwatan õnanaa õdida-ka'o ua'ii. ⁹ Aizii mishi'o õkian u'ati, na'iam dono Kaimana'o Kuwai kowaada-ka'o ipai amazada kawana'ati, wuru'u osha'apataniaz õ'ati kowaada-ka'o nii onyukunuitapa-kinoo nii.”

¹⁰ Udauna'an Judas Iscariot, uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o makon faadaanao zowaunaanao di'iti, ukaakapa'anan Jesus ĩ'ati. ¹¹ Īabatan idi una'apan, sariapa ikonaukian. Na'iki ikian ĩtaan nii puraata u'ati. Uruu dauna'an udi'itinpan naa na'apam kizi pakaakapaan Jesus ĩ'ati.

*Ubaokapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono
(Matthew 26:17-30; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)*

¹² Aizii kiwiitapa'o kamoo Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon kida dono, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-ka'o Passover wanyukunuunaa nii. Uruu idi Jesus tominapa-kidaniinao pishaanuzu. Īkian u'ati, “Na'iam nii puaiapan waminziwaidan Passover wanyukunuunaa?”

¹³ Uruu dono uduyudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ukian ĩ'ati, “Umako donoi iti, na'ii uikodapan nii daonaiora kapowanka'o wunu moto zo'an. ¹⁴ Uda'an uruu atii kabaun iti, umorota-kiziz. Na'ii upishaa kadapu'o, na'iki ukii pa'i u'ati, ‘Wati-ichaan kian, na'ia'oram dii kabaun nazoo putaan nii u'ati, unika-kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa patominapa-kidaniinao tuma?’ ¹⁵ Udauna'an kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo na'iki dokoa'o kapam, minziwata-kariwai'i naa unazoo aroapa-karu ua'ii. Na'ia'a naa pa'i uminziwata ipai aimaakan wa'ati.”

¹⁶ Udauna'an wunaou'u dya'utamainaouz mako'okan naa donoi iti. Īkaawan na'iti, na'apa mishi ipai aimaakan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa ĩminziwatan Passover wanyukunuunaa.

¹⁷ Aizii kamoo tipitan dauna'an, uruu'u naa Jesus kaawan 12 patominapa-kidaniinao tuma. ¹⁸ Īaropatinan pu'a'a naa miisa† ida'a, Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o õkian, bauta'apa pidan unao bii iki'o aroapatina'o õtuma zaamata-kidan nii õgaru õtarubanao ati.”

¹⁹ Sariapa ĩmanaunama'akan kida na'iki ĩpishaanuzu padawu'atiaaka kida. Īkian u'ati, “Aonaa mazan õgaru mani, mishii?”

²⁰ Sariapa Jesus kian ĩ'ati, “Bauta'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka õtuma. ²¹ Daonaiora Aokazi Iki'o mawaka'o nii na'apa Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun wuru pidan baiaapanu'u zaamata-kida'o ni'oraz Daonaiora Aokazi Iki'o patarubanao ati. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon.”

²² Īaropatinan pu'u, uzaamatan bread na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udu'uubi'ian bread na'iki utaanuzu ikawana'ati, na'iki ukian ĩ'ati, “Unika, õnanaa wuru'u.”

²³ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaanuzu koshan ĩ'ati na'iki ipai ĩtuzan koopo di'iki.

* 14:5 300 wizi'i kida'o puraata: bauta'apa'o wunu kaudin-karu winipinaa. † 14:18 miisa: English ida'an, table.

²⁴ Jesus kian, “Di'ora'a õizain shoota'o ni'oraz iriba pidannao ati, uruu wuru'u kainaa-bata'o ni'oraz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati.‡

²⁵ Õkowaadan u'ati, aona'o nii powa'a õtuzan wine, atii diina'iti'o nii zii õtuzan pa'ina'o wine pa'an Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi ii!”

²⁶ Uruu dauna'an ãkunuian kunui Tominkaru ati, udauna'an ãmakon Olive Naawa iti.

*Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru
(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)*

²⁷ Jesus kian ã'ati, “Ipai'o nii uwa'akan õgaru, na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a:

‘Õzowian nii kaznizonao taapiki,
na'iki ipai'o nii kaznizonao

makoodanainan pana'iti kida,' kia'oraz.§

²⁸ Mazan õkadishita-kida-kaõ dauna'an õmawaka-kizi iki, õmakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti.”

²⁹ Peter kian u'ati, “Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan õgaru, aona'o nii õwa'akan pugaru!”

³⁰ Jesus kian Peter ati, “Õkowaadan nii pu'ati, kuruku ka'aranpan ua'ii itamau aizii aiwaka'an, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan õgaru.”

³¹ Powa'a zii Peter ma'ozakadinan, ukian, “Aonaa na'apainim nii õkian aonaa õaitapan pugaru, atii õzowii-kaõ putuma!” Ipai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa kida ãkian kapam.

*Jesus toriinpan Gethsemane ii
(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)*

³² Udauna'an ãkaawan amazada Gethsemane kia'o udakota-kaõ di'iti, na'ii Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Usakanatapa zii da'a'a õtoriiñpa'anan pu'u di'itanpu'u.”

³³ Una'aka Peter, James, na'iki John patuma. Udauna'an tuukii ukasha'oran, udopian panyukunuu ii. ³⁴ Ukian ã'ati, “Tuukii manawun õnyukunuu kasha'oran dikintan õgaru, mawaka-karu di'iti manawun õabatanuz. Una'a da'a'a, upokodapa pa'i.”

³⁵ Masakauda'u umunapon umako'okan ã'ai, uwashatinan paawun baara ikinapu, imi'i baara iti, na'a'a naa utoriinpan, aonaa padamata uaipan pabaiaapan pataka'utinkaru. ³⁶ “Paapaa, Õdaru, ipai aimaakan masha'apanna pu'ati. Turuu pudobata-kidan wuru'u õbaiaapa'azooniaz õ'ai. Mazan aonaa õaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”

³⁷ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ãdyaun da'awu'u naa. Ukian Peter ati, “Simon, puda'awun wuru'u? Aonaa puka'iitan pupokodapan masakauda'u karikaonan?” ³⁸ Jesus kian ã'ati, “Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi oia'o tiwaa-kidapan unao. Udorona minziiwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan.”

³⁹ Udauna'an ukiwan koshan patoriinapa-kizi iti, na'apa koshan utoriinpan kiwi-itapa'o kawan. ⁴⁰ Uruu dauna'an ukaawan koshan patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ãdyaun da'awu'u naa; aonaa ãka'iitan papokodapan. Na'iki aonaa ãaitapan na'apam pakian u'ati.

⁴¹ Ukaawan dono ã'ida'ati idikinautan ida'a, ukian ã'ati, “Pakawan zii uda'awupan usokapan zii? Turua'a naa! Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaõ'a naa oiainao pidannao ati. ⁴² Ukadishita'a naa, wamako'o naa. Utukapa kaawa'a naa kaakapa'oraz õgaru!”

‡ 14:24 Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: uruu dakota-kaõ Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u. § 14:27 Zechariah 13:7

Jesus zaamata-ka'o dau'o

(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴³ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 utominapa-kidaniinao bii iki'o. Utuma iriba pidannao kamarian-tinpainao na'iki ka'utapainao pazowiin kida kaawan. Wunao dyuudaniinaou'u faadaanao zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao. ⁴⁴ Aizii wuru'u kaakapaamik-itina'oraz kakinaotani'i naa wuru'u tarubainaoz. Ukian i'ati, "Pidan okissitaniaz, uruu wuru'u uaipaniaz. Uruu pa'i uzaamata na'iki una'aka'a naazu."

⁴⁵ Judas makon sariapa Jesus di'iti, ukian u'ati, "Tiichaa." Na'iki ukissita'akan naazu.

⁴⁶ Uru'u naa i'zaamata'akan Jesus.

⁴⁷ Mazan bauda'apa pidan na'a'o ukadishitapan so'otan pamarian usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain. ⁴⁸ Sariapa Jesus paradan i'ati, ukian, "Kandii nii uwa'atin odau'ati, una'akan umarian na'iki uzowiin kida, uzaamata-kinnaa nii o'garu; zowii-miki nii utaapan o'garu? ⁴⁹ Ipai kamoo okakinaopauzon unao Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa uzaamatan o'garu. Mazan marii saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a'oraz mishiinan." ⁵⁰ Udauna'an ipai utominapa-kidaniinao kidoopan, i'wa'aka'akan naa uruu.

⁵¹ Pa'ina'o zii daonaiora da'anapatinan Jesus dawu'ati, aona'o ukaiwadapan kamicha, soo ushibatapan pamada kamicha idin idi karikaonan. Tarubainao tiwaan pazaamatanuzu, ⁵² mazan udima'akan i'ai makamichan-daun, uwa'aka'akan naa pashibirinaa kamicha idin ituma.

Jesus tiwaa-kidapa-ka'o

(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵³ Na'iki'o ina'akan Jesus Umanawunu'o Faadaa dapu iti. Na'ii ipai faadaanao zowaunaanao, ipai kazowautapainao Jewnao, na'iki ipai tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baikopatinan. ⁵⁴ Peter na'iti umakon udawu'ati munapo uwa'akinpan, udauna'an umorota'akan naa Umanawunu'o Faadaa dapu panibazooti iti. Na'ia'a naa usakanatapan awunuutapainao kabaun tuma uwiichadinpan tikazi di'iti.

⁵⁵ Uru'u naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai ba'orainao kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan kowaada-karu nii dikauda'o Jesus sha'apatan pazowii-kidakinnaa niizu, mazan aonaa ikodan. ⁵⁶ Iriba pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan pana'a kida iparadan karikaonan. ⁵⁷ Udauna'an ba'oran pidannao kadishitan imariidinan Jesus dau'u, ikian, ⁵⁸ "Waabatani ukian kaikapa'a: 'Okaboobi'ian nii wuru'u Tominkaru Dapuz pidannao tomaniaz, idikinauda'u kamoo dauna'an okadishita-kidan nii ba'oran, aonaa pidan tomanii mani.' " ⁵⁹ Inao kapam pana'a kida iparadan karikaonan.

⁶⁰ Umanawunu'o Faadaa kadishitan ikanaapu ati, upishaan Jesus kaikapa'a: "Aona'o nii pudako'atin kaiwuru'u iparadan pudau'oraz?" ⁶¹ Mazan Jesus mashaapan masha, aonaa uparadan. Powa'a koshan Umanawunu'o Faadaa pishaan uruu, "Pugaru mishi Christ, Kaimana'o Tominkaru Daniz?"

⁶² Jesus kian, "Mishi o'garu wuru'u. Utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru umanawunu'oraz diwa'ora antanapu; utukapan nii kapam uwa'atin isha'iz tuma aokazi iki!"

⁶³ Jesus na'apan idi, sariapa Umanawunu'o Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, "Aona'a naa waaipan ba'oran paradan powa'a! ⁶⁴ Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru. Ukau'an na'apam ukian?" Ipai ikian, usha'apatan idi na'apa'oraz oia'o, marii uzowii-ka'o.

⁶⁵ Pabi'i kida pidannao na'ainao sopitan pazaadako Jesus di'iti. I'shibatana uawun, udauna'an izowitanuzu. Ikian u'ati, "Kanom zowita'oraz pugaru?" Na'iki watchmantapainao na'aka'akan naaz, ita'iautapaanan naa uruu kapam.

Peter kian aonaa uaitapan Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Peter na'ian pu'u Umanawunu'o Faadaa panibazooti baara ii, bauda'apa poitoruiaba kaawan na'ati. ⁶⁷ Otukapan dono Peter tanaapatinan tikazi ida'a, sariapa oawunuupa'akan u'ati. Okian, “Pugaru na'ia'o kapam Jesus Nazareth san tuma. Mishii?”

⁶⁸ Sariapa umariidina'akan. Ukian o'ati, “Aonaa õaitapan kanom dau'ana'o wuru'u pukadakotinanuz.” Uruu idi umakon paniinom iti. Uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan naa.

⁶⁹ Poitoruiaba tukapan uruu na'ii, sariapa okian koshan na'ainao kadishitapan ati, “Mishi'o uruu ãminauda'u!”

⁷⁰ Mazan Peter mariidan ãdyaun koshan.

Masakauda'u uruu dauna'an kadishitapainao na'a pishaan naa Peter koshan. Ìkian, “Mishi'o pugaru ãminauda'u, pugaru kapam Galilee Baara san.”

⁷¹ Udauna'an Peter kian, “Na'apam õkian mishi'o wuru'u! Marii Tominkaru pataka'utan õgaru õmariidinan an! Òkian, aonaa õaitapan kanom dau'ana'o wuru'u ukadakotinanuz!”

⁷² Uru'u naa kuruku ka'aranpan naa koshan itamautannaa; sariapa Peter nyukunuuan na'apam Jesus kiauzon da'i pa'ati, “Kuruku ka'aranpan ua'ii itamau, idikinau'o nii pukian aonaa puaitapan õgaru.” Na'iki'ora'a naa uzaada'akan tuukii.

15

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti

(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

¹ Chaapi'ikiiman, faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tuma. Ìnaou'u naa baokopatan padi'itinpan kadimana'o ida'an na'apam kizi pasha'apatan uruu. Uruu dauna'an ìdodotan Jesus anoba kida chain idi, na'iki'o ìna'akan naazu Pilate di'iti. ² Na'ia'a naa Pilate pishaanuzu, ukian Jesus ati, “Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?”

Jesus kian u'ati, “Na'apa'o kaiwuru'u pukianuz.”

³ Udauna'an faadaanao zowaunaanao kian Jesus dau'an, “Usha'apatauzonii iriba oii kida'o aimaakan.” ⁴ Udauna'an Pilate pishaan koshan Jesus, ukian u'ati, “Aonaa na'apam pukian pukazannaatin-kinaa nii? Puabata na'apam ìparadan kida pudau'an.”

⁵ Mazan aonaa na'apam Jesus kian powa'a. Uruu idi Pilate di'itinpan tuukii.

Pilate dyuudan Jesus zowii-kao

(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39–19:16)

⁶ Ipai wunu, wuru kaawan dono'o baokopainapa-karuz (inyukunuitapauzonuz da'i pakazannaatauzo-kao kamoon), Pilate kodita-kidauzonii bauda'apa pidan taraa-kizai ìki, pidannao aipan kawana'ati da'i. ⁷ Uruu dono kaina'a'o pidannao mizaataakapauzonao tiwautauzo pawaatan Romannao pawii ai, na'iki ìzowiinii pidannao; uruu idi ìtaraa-kao. Ìbii'i kaina'a pidan Barabbas kia'o u'uu. ⁸ Ipai kasaba'ukinpainao pidannao wa'atin Pilate kanaapu ati, ìpishaan uruu ìaipan ukodita-kidan bauda'apa taraapa-kariwai pidan, na'apa usha'apatauzonii kawana'ati ipai wunu. ⁹ Pilate pishaan ìnao, “Uaiapa sha'a õmuudan na'iki õkodita-kidan wuru'u Jewnao naobanaaz?” ¹⁰ Uaitapan idi'o wuru'u faadaanao zowaunaanao kishauzin wuru'u ìkaakapaanuz Jesus u'ati. ¹¹ Mazan faadaanao zowaunaanao dyuudan ipai pidannao pishaan Pilate, ìaipan Barabbas kodita-kida-kao. ¹² Pilate kian koshan kasaba'ukinpainao pidannao ati, “Na'apam mooko uaipan õsha'apatan wuru'u Jewnao naobanaa, king ukii kiziz?”

¹³ Ipai ìparadan diiwa'o ida'an koshan Pilate ati, ìkian, “Marii utauka-kao Cross di'iti!”

14 “Kanom mooko oia'o nii usha'apatan?” Pilate kian.

Powa'a zii manawun ĩdiwadan paparadan, ĩkian, “Marii utauka-kao Cross di'iti!”

15 Pilate aipan idi pakaimandan wuru'u iriba'oraz pidannao nyukunuu, uruu idi ukodita-kidan naa Barabbas ĩ'ati taraa-kizai iki. Uruu dauna'an udyuudan soldyaanao ba'izian Jesus atii shashota umada, na'iki udyuudan naa kapam ĩtaukanuzu Cross di'iti.

Soldyaanao banikiitan Jesus

(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)

16 Na'iki'o soldyaanao morota-kidan Jesus Romannao dapunaa nazo iti, na'ii ĩdapadan ipai baokopa ba'oran soldyaanao. 17 ĩkaiwada-kidan wuza'o chaakita Jesus ati, udauna'an ĩtoman kowamai kawanu'o kaiwada-karu kadunaa idi, udauna'an ĩmuudan naazu uzowau paawa ati. 18 ĩbanikiitan Jesus kaikapa'a, ĩkian, “Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!” 19 ĩba'iziinuzu pazowau an kida atamun idi, ĩsopiautapanuzu, ĩkodoru'ukan na'iki ĩdawukan ukanaapu ati. 20 ĩpaian dauna'an pabanikiitan Jesus, ĩso'otan naa wuru'u wuza-za'oraz chaakita u'ai, ĩkaiwada-kidan ukamichan powaa iti u'ati. Uruu dauna'an ĩna'akan naa uruu, ĩtauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kao Cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

21 ĩmakopa-kizi an ĩkodapan pidan Simon kia'o u'uu, Cyrene san, uruu Alexander na'iki Rufus daru. Soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanna. 22 ĩna'akan Jesus Golgotha iti, (amazada Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u udakota-kao). 23 Na'ia'anaa ĩtiwaan patuza-kidan u'ati wine, kawiki'ita-kariwai kibia'o myrrh aiba idi, mazan aonaa Jesus tuzanuzu. 24 Udauna'an ĩtaukan naa Jesus cross di'iti. Udauna'an ĩbuutan naa ukamichan pakawana'ati kida, ĩmakinaotan makinaonii ĩtukapa'azon na'ia'oram nii kida, bauda'apa'o pidan zaamatan.* 25 Doko'o za'ora'a naa kamoo chaapi'iki wuru'u ĩtaukanuz Jesus cross di'iti. 26 Kaina'a saada-kariwai ĩmanamikitin-kinaa, “Dii wuru'u King, Jewnao ati,” kii. 27 Na'a udazaba'a ĩtaukan kapam dya'utam koidimikinao, bauda'apa udiwa'oran antanapu na'iki ba'oran uwashabaron antanapu. 28 [Kaikapa'o ida'ana'a saada-kariwai kaarita ida'a'oraz mishiinan, “Oia'o pidan kawanu'o utukapa-kao,”† kia'oraz.]‡

29 Pidannao dobaapainao kida udazaba an banikiitanuzu, ĩwa'uan pazowau, “Kasha'a!” ĩkian. “Pukian pukaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, udauna'an pukadishita-kidan niizu idikinautan kamoo dauna'an. 30 Aizii putoka'a naa pucrossanna di'iki pukazannaatina'a naa puaipan ati!”

31 Na'apa kapam faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u banikiitan Jesus, ĩkiitaakapan pa'atiaaka kida, “Ukazannaata ba'oran pidannao, mazan aonaa turuu ukazannaatinan paaipan ati. 32 Watukapa kizi Christ, wuru'u king, Israelitena naobanaaz token aizii Cross di'iki, uruu ida'an kizi wamishidan uruu!” Upu'u zii kapam wunao dakoopan uruu'u, tauka-kariwainauz udazaba'a.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

33 Sakitapa kamoo di'iki, ipai amazada maruta'akan, atii daawadata kamoo. 34 Udauna'an aka, uru'u naa Jesus kadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “Eloi, Eloi, lema sabachthani?” Kaikapa'o wuru'u ukianuz: “ŌTominkarun, ōTominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan ōgaru?”

35 Ba'orainao pidannao kadishitapainao udazaba'a abata wuru'u uparadanuz. Sariapa ĩkian, “Aushaa uabata, udapadan pa'ida'ati prophet Elijah.” 36 Sariapa bauda'apa

* 15:24 Psalm 22:18 † 15:28 Isaiah 56:12 ‡ 15:28 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

pidan dima'akan, udamotan sponge katama'o riwunii di'iti. Udauna'an usawadan naa Jesus dako itiz atamun saba ida'an. Sariapa ukian, “Mashaapa zii! Watukapa kizi panaadon Elijah wa'atin nii utoka-kida'ananuzu.”

³⁷ Udauna'an Jesus kadakon ma'ozaka'o ida'an, uruu mawaka'akan naa. ³⁸ Na'apain na'a'o udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii, § sariapa ukuzu-uta'akan pazikon an doko iki atii apowa iti.

³⁹ Na'a'o soldyaanao zowaunaa kadishitapan Jesus kanaapu'u. Utukapan idi na'apam Jesus mawakan, sariapa ukian, “Mishi'o mishi Tominkaru Danin wuru'u di'ora'a pida'ana.”

⁴⁰ Na'a'o kapam zunnao munapo zaa ĩawunuutapan. ĩbii iainao na'ii Mary, Magdala sanaaba; na'iki ba'oran Mary, oroo James na'iki Joseph daro; na'iki Salome. ⁴¹ ĩnao da'anapatinainao Jesus ukaudinankan dono'oraz Galilee Baara ii, na'iki ĩnao kaminka'uupauzoz da'i uruu. Na'iki iriba kapam baokoinao zunnao na'ii, wa'atiinao utuma Jerusalem ati.

Jesus dida-kao

(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁴² Wachuupun di'iti'i naa, uruu dono minziiwatin-karu kamoo kapam wuru'u, ba'oran kamoo tannaa, uruu Sookapa-karu Kamoon. ⁴³ Kaina'a Joseph Arimathea san, na'iki uruu umanawunu'o nii pidanna taapan, na'iki uruu zaudapa'o kapam Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan. Kamoo tipitan ua'ii uma'ozakada'akan panyukunuu na'iki umakon, upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an.

⁴⁴ Sariapa Pilate di'itinpan, uabatan idi Jesus mawaka'aka'a naa. Sariapa udapadan soldyaanao zowaunaa na'iki upishaanuzu, ukian u'ati, “Mawaka'aka'a naa mishi Jesus?”

⁴⁵ “Oo, mawaka'aka'a naazu,” ukian u'ati. Uruu idi'i naa Pilate taapada Joseph na'akan Jesus nanaa.

⁴⁶ Uruu idi Joseph torian naa kawinipina'o kamicha mada, na'iki utoka-kidan naa Jesus nanaa. Udauna'an upapidan naazu kamicha mada idi, na'iki umuudan naazu kichada-kariwai kuba nazo ii. Udauna'an utarata'akan naaz udaru'o kuba idi. ⁴⁷ Mary Magdala sanaaba na'iki Mary Joseph daro tukapanii na'ia'oram Jesus nanaa muudakao.

16

Jesus kadishitan

pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Sookapa-karu Kamoo dauna'an, Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary James daro, na'iki Salome torian kaduunuribai ĩkaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa. ² Udauna'an chaapi'ikiiman, Sunday dono kamoo koditanin, uru'u naa ĩmakon baaranai iti.

³ ĩmakopaanan pu'u dunapota, ĩpishautaakaan pa'atiaaka kida, ĩkian, “Kanoma'o nii kidu'uka kuba wa'ati paniinom iki?” ⁴ Usha'apanum kau'an udaru'o wuru'u kubaz. Udauna'an ĩmaonapatapaanan pu'a'a naa na'iti, ĩtukapa wuru'u kuba tuu'uzuz kida'uka'aka-kaoa'a naa.

⁵ ĩmorotanaakan pu'u ka'unaru nazo iti, sariapa ĩtukapan pa'ina'o zii pidan sakanatapan padiwa'ora antanapu, ukaiwadapanii baraka'o kamicha za'aba'i, na'iki sariapa ĩtarian.

⁶ Mazan ukian ĩ'ati, “Mana'a utaria'ana'a. Ōaitapa udorotapan Jesus Nazareth iki'oraz, tauka-kariwaiz cross di'iti. Uruu kakuda'aka'a naa, aona'a naa uruu nii da'a'a. Utukapa, da'a'a tawuru'u umuudauzo-kaoz.

§ 15:38 udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii: Putukapa kaarita token ii ‘Tominkaru Dapu’ dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

⁷ “Aizii ukowaada'ana'a naa di'ora'a kuwai, Peter na'iki ba'oran utominapa-kidaniinao ati. Ukowaada i'ati kiwiita'o ni'i naazu Galilee Baara iti. Na'ia'o nii itupakan uruu tawuru kawana'ati'i uparaduzonuz da'i i'ati,” ukian. ⁸ Udauna'an ikodita'akan baaranai iki idima'akan naa powaa iti. Tuukii itariidinan atii naka-nakaa idyaun, aona'a naa ika'iitan pakakuwaapan patarian idi.

[Kotua'o saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

*Jesus aidinan Mary
Magdala sanaaba ati*

(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

⁹ [Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki Sunday chaapi'iki, kiwiin uaidinan Mary Magdala sanaaba ati; oroo di'iki'o ukodita-kidauzon da'i 7 oia'o doronainao. ¹⁰ Udauna'an omakon okakuwaapa'anan uminauda'uitapaniinao ati, pakawan zii i'zaadinan pakasha'oran idi. ¹¹ Mary kowaadan naa i'ati patupakan Jesus, kakuda'a naa uruu, mazan upu'u aonaa imishidan oroo.

Jesus aidinan dya'utam pada'anpikinao ati

(Matthew 28:16-20; Luke 24:13-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹² Uruu dauna'an, Jesus aidinan dya'utamainao ati, imakopan pu'u ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, mazan aonaa iaitapanaatanuzu. ¹³ Na'iki'o sariapa ikiwan powaa iti ikakuwaapan baokoinao ati, mazan aonaa imishidan ikuwaa.

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus aidinan 11 patominapa-kidaniinao ati, i'aroapatinan pu'u. Uto'orauauzon idyaun imamishidakan na'iki idadaradan idi panyukunuu tuukii manawun, aonaan idi imishidan utukapikinao paradan. ¹⁵ Na'apain ukian i'ati, “Umako ipai amazada kawana'ati ukakuwaapa'an kizi Kaimana'o Kuwai dau'u ipai pidannao ati. ¹⁶ Kanom mishida'o na'iki chikaawunuina'o kazannaata-karu nii; kanom aona'o umishidan pataka'uta-kaou'o nii. ¹⁷ Mishidainao taa-kaou'o nii ima'ozakan isha'apatakinaa nii umanawun kida'o aimaakan; ikodita-kidan nii pidannao ai oia'o doronainao kida o'uu ida'an; iaitapan nii paparadan bakadun parada-karu kida; ¹⁸ i'zaamatan an kowazaz oo ituzan an mawaka-kinai riwunii, aona'o nii isha'apan; ipishatan nii karinainao paka'u idi, kakuda'o nii idyaun.”

Jesus makon Aokazi iti

(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)

¹⁹ Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan i'ati, una'aka-kaoa'a naa aokazi iti. Na'ii usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ²⁰ Uruu dauna'an tominapa-kida-kariwainao makon naa, ikakuwaapa'anan naa Kaimana'o Kuwai dau'u ipai amazada kawana'ati. Uruu dono Naobanai kaudinan idi ituma, mishi'i naa mishi isha'apatan umanawun kida'o aimaakan pidannao mishida-kinaa nii.]*

[Ba'oran saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

(9-10) [Sariapa zunnao makon ikowaada'anan kuwai dyuuda-kariwaiz ikowaadan, mazan aonaa ikowaadan ipaiz. Uruu dauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao ipai amazada kawana'ati ikowaada'an kizi kaimana'o na'iki karikaonanu'o kuwai, wuru'u karikaonanu'o kazannaatin-kinai dau'oraz.]*†

* **16:20** Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a kaarita'a, wuru'u verse 9-20 ida'a'oraz. † **16:20** Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a masakauda'u'oraz saada-kariwai.

Luke Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Wuru'u Luke, uruu Gentile na'iki daakataa kapam. Aitapa'o pidan uruu, dobata'o utominpan, na'iki uparada Greek paradan kaimanaiman. Uchi'ikapauzonii da'i apostle Paul tuma ukakuwaatinan dono.

Luke saadan kaarita Theophilus ati'o, na'iki ba'oran Gentilenao ati'o mishidainaouznaa Jesus. Luke aipan mishidainao aitapan mishi'o wuru'u itominapa-kida-kaoaz. Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Jesus kaawanuz imi'i baara ati kazannaata'o nii ipai pidannao oia'o ai, Jewnao na'iki Gentilenao kapam.

Kaina'a iriba Luke kowaadan aimaakan kida dau'an. Soo Luke kaaritan ida'a karikaonan usaadinpan: angelnao kunuupan dau'u, na'iki taapainao kaznizonao tukapankan dau'u Jesus, ushakatan dauna'an; Jesus makon dau'u Tominkaru Dapu iti Upa'inan dono zii; Samaria san kamunanun daua'o; na'iki daonaora padantan daua'o padaru ida'ati.

Tuukii Luke paradan toriinapa-karu dau'an; Kaimana'o Kuwai konaukii-kida-kao dau'an; zunnao kakuda-kao dau'an, Jesus na'iki apostlenao kaminka'uapa-kao dau'an; mapuraataniinao dau'an; oiainao pidannao dau'an, na'iki Kaimana'o Doronaa dau'an.

Paul saadanii kapam masakauda'u Luke dau'an pakaaritan ida'a, 2 Timothy 4:11 na'iki Philemon 24 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1-4

Jesus na'iki John Chikaawunuupauzo shakatan atii ituubarun 1:5–2:52

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o 3:1-20

Jesus chikaawunu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao 3:21–4:13

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka 4:14–9:50

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti 9:51–19:27

Jesus sha'apatanii kida pazowii-kao ua'ii 19:28–22:46

Jesus zaamata-kao, na'iki uzowii-kao 22:47–23:56

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 24:1-49

Jesus na'aka-kao aokazi iti 24:50-53

¹ Naobanai Theophilus,

Kaina'a iriba pidannao, saadainao ipai Jesus sha'apatanii kida aimaakan dau'u, na'iki ipai Jesus sha'apata-kao dau'an. ² Isaada ipai aimaakan, na'apa pakawan waa-batan kawan ukowaada-kao utukapikinao di'iki, ina'o tukapainao kidaz ipai aimaakan sha'apan usakadin-kizi iki, na'iki ba'orainao di'iki, kowaadainao kidaz ipai kaiman kida'o usha'apatanii dau'u. ³ Ukau'an naobanai Theophilus, o'di'itapa kaiman-daun aimaakan wuru'u sha'apata-kariwai kidaz usakadin-kizi iki, na'iki o'abata kaiman-daun ipai wuru dau'ana'a aimaakan kida sha'apata-kariwaiz. Uruu idi o'aipan o'saadan pu'atizu kaiman-daun usha'apan kawana'ati manawun. Ipai usakadin-kizi iki, atii utokon iti. ⁴ O'saadan pu'atizu kaimanaiman, usha'apanum kau'an o'aipan idi puaitapan kaimanaiman, ipai wuru dau'ana'a puabatani kidaz aimaakan sha'apan.

Angel aidinan Zechariah ati

⁵ Aizii Herod king-tinpan dono na'iki ukazowautapan dono, ipai amazada Judea Baara ii aka. Kaina'a faadaa na'ia'o umashaapan, Zechariah kia'o u'uu. Aizii Zechariah dokoza-daunnao, na'apa kapam faadaa-tinpauzonao pa'idiwaru. Kaina'a faadaa, Abijah kia'o u'uu, uruu tuma'o Zechariah dokoza-daunnao kaudinauzon kotua'a naa.

Aizii Zechariah daiaro Elizabeth, faadaa-tinpauzonao kapam oiribannao. ⁶ Kaiman Zechariah na'iki Elizabeth mashaapan Tominkaru awun za'a. Ipai ñizo'atin Tominkaru dyuuzaa na'iki ukakinaori kida. ⁷ Mazan aonaa Elizabeth kaudanin, usha'apanum kau'an maudanich oroo. Aizii na'apain maskonnaou'u naa oroo, na'iki uruu tunarunaou'u naa kapam.

⁸ Bauda'apa kamoo Zechariah na'iki umin-kaudinannao, wuru'u faadaa-tinpainao kidaz zaamata-kao kaudina'o nii Tominkaru Dapu nazo ii. Usha'apanum kau'an Abijah ida'atanpuinao pa'idiwaru faadaanao wuru'u kaudina'oraz uruu dono. * Uruu idi Zechariah na'iki umin-kaudinannao sha'apata'o nii ipai aimaakan, wuru'u faadaanao sha'apatauzonii kidaz Tominkaru ati. ⁹ Aizii faadaanao, kaina'a ñsha'apatauzonii aimaakan, patukapa-kinaa nii kanoma'o nii aizii kaudin, kawaoda'o nii kaduunu'o Tominkaru ati. Uruu dono Zechariah zaamata-kao. Uruu idi Zechariah morotan naa Tominkaru Dapu iti ukawaoda'anan kaduunu'o shanaribai altar paawa iti, Tominkaru ati. ¹⁰ Aizii kaduunuribai kawaodapa-kao pu'u, pidannao kasaba'ukinan paniba itinapu, na'iki ñtorinpan naa kapam.

¹¹ Upu'a'a naa angel, Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Zechariah di'ii. Angel kadishitan altar wuru'u kaduunu'o kawaodapa-kizinaoaz diwa'ora antanapu. ¹² Tuukii Zechariah taria'akan patukapan idi angel. ¹³ Mazan angel kian u'ati, "Zechariah, mana'a putaria'ana'a, Tominkaru abata putoriinpan. Kaudani'o nii pudaiaro, okaudanipan dono daonaiora'o nii odani nii. Pudukota pa'i u'uu John kii. ¹⁴ Aizii ushakatan dono tuukia'o nii pukonaukii-kidanz na'iki ipai ba'orainao pidannao tuukia'o nii kapam ñkonaukii-kidanz. ¹⁵ Na'iki umanawunu'o nii pidan uruu, Tominkaru awun za'a. Aonaa kizi pa'i utuzan wine na'iki ma'ozaka'o riwunii. Sariaapa'o nii Kaimana'o Doronaa zaamatan uruu ushakatan dono. ¹⁶ Na'iki uru'o nii padanata-kida iriba Israelitenaof powaa ati, Naobanai Tominkaru ida'ati. ¹⁷ Na'iki uru'o nii kiwiita Naobanai ua'ati, ma'ozaka'o nii uruu, na'apa'o nii manawun uma'ozakan Elijah kawan, Tominkaru prophetiniz. Na'iki ukaimanadan nii daruinao nyukunuu ñdainao tuma kida. Na'iki pidannao wuru'u dikintapainao kidaz, utanawatan nii ñnyukunuu, kaiman kizi'i naa ñaitapan padi'itinpan, na'apa izo'atiinao kawan Tominkaru. Na'iki uminziwa-kidan ni'i naa Tominkaru pidannao nyukunuu, ñizo'ati kizi uparadan."

¹⁸ Sariapa Zechariah kian angel ati, "Kandii ida'ana'o nii mooko ñaitapan umishiin wuru'u pukowaadaniaz aimaakan ñ'ati? Usha'apanum kau'an õgaru tunarunaou'u naa na'iki õdaiaro na'apa maskonnaou'u naa kapam."

¹⁹ Sariapa angel kian u'ati, "Õgaru Gabriel, Tominkaru di'iki'o õwa'ati'ikan. Udyuudanii õgaru kowaada'o nii paparadan pu'ati, wuru'u kaimana'oraz kuwai. ²⁰ Mazan aonaa pumishidan õkuwaa, wuru'u mishi'oraz nii usha'apan painaa kawana'ati. Pumamishidakan idi õkuwaa, pumaparadanun nii aizii. Ukau'an aona'o nii pukaparadanun, atii õkuwaa mishiinan dau'ana'o nii zii pukaparadanun koshan."

²¹ Upu'a'a naa pidannao zaudapan Zechariah koditan. Ñaitapa'azon usha'apanum naa wuru'u umakoditakanuz kadiman. ²² Udauna'an zii ukoditan ñ'ida'ati. Mazan aona'a naa uparadan nii. Ñaitapa'aka sariapa, Tominkaru tukapa-kidan aimaakan u'ati. Pamaparadanun idi Zechariah tiwaan naa pakakuwaapan ñ'ati paka'u ida'ana'a naa karikaonan.

²³ Uipaiian dauna'an ipai pakaudinkiz, ukiwan naa padapu iti. ²⁴ Aonaa ukotua'ikin uruu dauna'an Elizabeth kaudanin naa mishi. Mazan aonaa okoditan padapu iki, atii baka'iauda'u kauzu dauna'an zii okoditan. ²⁵ Uruu idi okian, "Aizii Tominkaru kamunan-kida mishi õgaru. Uruu idi aona'o nii powa'a pidannao dakoopanun."

* **1:8** Kaina'a iriba faadaanao kaudinauzonao Tominkaru Dapu ii. Ñkaudinani naa batonapa kida. Na'iki ñkaudinani naa bauda'apa sondii. Uruu dauna'an ba'orainao'u ni'i naa kaudin. † **1:16** Israelitenaof: ñnao dakota-kariwaiz kapam Jewnao nii.

Jesus shakatan kowaada-kida-ka

²⁶ Aizii 6 kauzu Elizabeth kaudanin dauna'an, uru'u naa Tominkaru dyuudan angel, Gabriel kia'oraz u'uu, wiizai Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ²⁷ Udyuudanuzu na'aka'o nii parada-karu pa'inaiba zun di'iti, Mary kia'o o'uu. Joseph, King David takaan-daunuz, aiapanii oroo na'iki upishaani'i naa oroo padaronao ati pamin-mazidan nii.

²⁸ Aizii angel kaawan o'ida'ati, sariapa ukian o'ati, "Kaiman pugaru? Kaina'a Tominkaru putuma, na'iki tuukii ukamunanun pu'ati," ukian o'ati. ²⁹ Tuukii Mary tarian, na'iki tuukii odi'itinpan ukuwaa dau'u, na'iki tuukii oaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u ukianuz pa'ati. ³⁰ Mazan angel kian o'ati, "Mary, mana'a putaria'ana'a, aizii Tominkaru kamunanu'uzon pu'ati. ³¹ Ukau'an pukaudanin nii daonaiora idi. Aizii pukaudanipan dono, pudakota pa'i u'uu Jesus kii. ³² Uruu tuubaru'o nii, na'iki umanawunu'o nii pidan, na'iki udakota-ka'o nii Tominkaru umanawunu'oraz Dani nii. Na'iki Naobanai Tominkaru zaamatan nii uruu king nii, na'apa kotua'o udokozu-daun King David kawan. ³³ Karikaonanu'o nii uking-tinpan Israelitenao ati, wuru'u Jacob takaan-daunnaouz, na'iki unaobanai-tinapanuz, aonaa na'apainim nii ukatokon-tinan."

³⁴ Udauna'an Mary kian angel ati, "Õgaru pa'ina'o zii zun, aona'o zii daonaiora kiitauzon. Na'apam nii mooko õkaudanin?"

³⁵ Angel kian o'ati, "Kaimana'o Dorona'o nii wuru'u kaawa'oraz pu'ida'ati, na'iki Tominkaru taan ida'ana'o nii karikaonan pama'ozakan pu'ida'ati, wuru'u pukaudan-inuz. Ukau'an pudani, wuru'u kaimana'oraz manawun koraidaonaa, aona'oraz oia'o nii u'ida'a, udakota-ka'o nii Tominkaru Dani. ³⁶ Puitapa puiriban taoro'o Elizabeth. Pidannao kian aonaa na'apainim nii okaudaniizon. Mazan kai oroo kaudani'i naa, 6 kauzu'u naa. Omaskonnaoun pu'a'a naa padamata, mazan upu'u zii okaudanin. ³⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru ati, aonaa aimaakan kasha'apannan, turuu usha'apatan sha'apa'oram aimaakan, aona'oraz turuu puabatan usha'apata-ka'o."

³⁸ Sariapa Mary kian, "Õgaru Tominkaru poitoruaba. Marii mooko aimaakan sha'apan õ'ati, puparadan kawana'ati," okian. Udauna'an angel mako'okan naa o'ai.

Mary makon Elizabeth di'iti

³⁹⁻⁴⁰ Kadiman aka udauna'an, uru'u naa Mary makon munapo, midukuo-ta'o wiizai di'iti, Judea Baara ia'oraz. Omakon atii Zechariah dapu iti. Aizii okaawan sariapa onaubaan Elizabeth. ⁴¹ Mary naubaan pu'u oroo, sariapa Elizabeth abatan paudani dakazatinan patoba nazo ii. Upu'a'a naa Kaimana'o Doronaa kaawan Elizabeth ida'ati. ⁴² Uruu idi Kaimana'o Doronaa aipan ati okian Mary ati diiwa'o ida'an. "Tuukii manawun Tominkaru kaimanan pu'ati, ipai ba'oran zunnao ai. Na'iki kaiman manawun Tominkaru pudani ati, putoba nazo ia'oraz." ⁴³ Okian koshan, "Kandii ni'o pa'an wuru'u kaimana'o manawun aimaakan sha'apanuz õ'ati, wuru'u õnaobanaa daro morowautapanuz õ'ida'ati? ⁴⁴ Punaubaan pu'u õgaru, sariapa õabatan õdani dakazatinan õtoba nazo ii, ukonaukian idi. ⁴⁵ Konaukia'o nii manawun pugaru, usha'apanum kau'an pumishidan idi wuru'u parada-karuz, na'iki pumishidan idi mishi'o nii umishii-ka'o wuru'u wanaobanaa kowaada-kidaniaz pu'ati," okian Mary ati.

Mary konaukii-kidan Tominkaru

⁴⁶ Uruu idi Mary kian.

"Tuukii manawun õkonaukii-kidan wanaobanaa.

⁴⁷⁻⁴⁸ Tuukii manawun õnyukunuu konaukian,

Tominkaru õkazannaatapiki nyukunuitapan idi õgaru,

na'iki ukamunan-kidan idi kowas õgaru, papoitoruaba.

Aizii ipai'o nii pidannao diina'iti'i, ãdakotan õgaru konaukiaiba nii.

- ⁴⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ma'ozaka'oraz sha'apatan idi kaimana'oraz manawun aimakaan ò'ati. Mishi uruu umanawunu'o ukaimanan.
- ⁵⁰ Ipai pidannao taapainao Tominkaru umanawunu'o nii, ìdokozi-daunnao di'iki atii ìwadaunnao di'iti, utukapa-kida pakamunanun ì'ati.
- ⁵¹ Mishi uruu ma'ozaka'o manawun, pama'ozakan ida'an ipai uwaataabi'ian pidannao, wuru'u tuukia'oraz ìatadinpauzon.
- ⁵² Tuubaru kidainao naobanainao, na'iki umanawun-tinpainao kidaz, ipai uwaota-kidan ìdyaun panaobanai-tinpan ai. Aizii pidannao waranuitapa-kariwainao, uzaamata pa'an ìdyaun tuubaru kidainao nii.
- ⁵³ Aizii zamazi-tinainao utaa ipai aimakaan ì'ati, abaapa utaapan ìdyaun. Mazan kapuraataniinao, aonaa kanom utaan ì'ati.
- ⁵⁴ Mishi pakiauzon kawan wadokozi-daunnao ati kotua'a naa, aizii ukawana'ati mishi ukaminka'utan papoitorunao Israelitenaouz.
- ⁵⁵ Aonaa mishi umanyukunuutan kotua'o paparadan, ukiauzonuz, karikaonanu'o nii ukamunan-kidan Abraham na'iki udainao diina'iti'i," kia'o Mary kian.
- ⁵⁶ Mary na'ian idikinauda'u kauzu Elizabeth tuma. Udauna'an okiwan naa padapu iti.

*John Chikaawunuupauzo
shakatan daua'o*

⁵⁷ Aizii Elizabeth kaudanipan dono'o naa, uru'u naa okaudanipan, daonaiora mishi odani nii. ⁵⁸ Aizii omin-dazabazinao, na'iki oiribannao abatan na'apam Tominkaru kamunanun na'iki utukapa-kidan tuukii pakaimanan o'ati. Tuukii ìkonaukian paabatan idi okaudanipan, uruu idi baokopa ìkonaukian otuma.

⁵⁹ Aizii bauda'apa sondii Elizabeth kaudanipan dauna'an, uru'u naa pidannao kaawan ìtukapa'anan naa ìdani choota-kao[‡] Jewnao kaduz kawana'ati. § Aizii wuru'u pidannaouz aipan naa padakotan u'uu Zechariah kii, padaru uu kawan. ⁶⁰ Mazan udaro kian ì'ati, "Aonaa, aonaa na'apa'o nii mani u'uu, John kia'o nii pa'an u'uu."

⁶¹ Sariapa ìkian o'ati, "Mazan aonaa bauda'apa uiribannao na'apa'o nii ì'uu."
⁶² Udauna'an ìpishaan udaru paka'u ida'an, ìaipan ukowaadan na'apam uaipan paudani uu dakota-kao.

⁶³ Sariapa Zechariah pishaan ì'ati kaarita, udauna'an usaadan kaarita ida'a kaikapa'a: "John kia'o nii u'uu." Tuukii pidannao di'itinpan, aonaa ìzanda-kidan udakotan u'uu na'apa. ⁶⁴ Upu'a'a naa mazan Zechariah kaparadanu'ukan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

⁶⁵ Ipai ìmin-dazabazinao, tuukii ìdi'itinpan. Udauna'an ìkowaadaabi'ia'akan naa ba'orainao ati, ipai wuru dau'an kida'a patukapanii kidaz usha'apan. Uruu idi kuwai makon na'iki una'aka-kao ipai wiizai kawana'ati, wuru'u midukuo baawu an kida'oraz wiizainao, Judea Baara ii aka kida'oraz. ⁶⁶ Uruu idi ipai pidannao wuru'u abatainao kidaz kuwai, tuukii manawun ìdi'itinpan, na'iki ìkian, "Ei, kanom kaduzu'o nii wuru'u koraidaonaaz diina'iti'i?" Usha'apanum kau'an ìaitapan idi Tominkaru kaina'an utuma.

*Zechariah konaukii-kidan
Tominkaru*

[‡] 1:59 choota-kao: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

§ 1:59 Leviticus 12:3

⁶⁷ Uruu dono Kaimana'o Doronaa kaawan Zechariah ida'ati. Kaimana'o Doronaa aipan ati ukowaadan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz ĩ'ati:

⁶⁸ “Wakonaukii-kida wanaobanaa, Israelitenao Tominkarunuz, ukaawan idi na'iki ukaminka'uta'anan idi papidanannao, na'iki uso'ota'anan idi ĩdyaun ĩpataka'uta-kao ai.

⁶⁹ Utaa zii mishi ipai waunao ati, ma'ozaka'o kazannaatin-kinai nii, papoitoru David takaan-daun idi.

⁷⁰ Na'apa pakiauzon kawana'ati kotua'a naa, kaimana'o paprophetinnao ida'an.

⁷¹ ĩkowaadan ukazannaatan nii waunao, na'iki uso'otan nii waunao watarubanao ai, wunao aia'a tuukia'oraz manawun ĩto'ora-kizaitapan waunao.

⁷² Mishi Tominkaru kowaadanii kotua'a naa wadokozu-daunnao ati, ukamunan-kidan nii ĩdyaun.

Na'iki aona'o nii umanyukunuutan

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ĩ'ati.*

⁷³ Kaimanaiman uwa'akan mishi'oraz paparadan wadokozu-daun Abraham ati kotua'a naa, aona'oraz turuu upana'ada-kao.

⁷⁴ Ukowaadauzon u'ati diina'iti'i, ukazannaatan nii waunao watarubanao ai. Kaiman kizi wamashaapan u'ati aonaa wataritan bii'i mani.

⁷⁵ Na'iki kaiman kizi manawun wamashaapan soo uruu ati bauda'apa na'iki waizo'ati kizi uparadan karikaonan.”

⁷⁶ Udauna'an ukian.

“Pugaru ōdani, pudakota-kao nii umanawunu'o manawun Tominkaru prophetin nii.

Pukiwiitan nii Naobanai ua'ati, pusaaba'anan naa dunapo umako kizi nii.

⁷⁷ Na'iki pukowaada kizi'i naa upidanannao ati, ĩaitapa kizi ukazannaatan nii ĩdyaun, umainaabatan ni'i naa ipai ĩ'oian.

⁷⁸ Mishi kaimana'o na'iki kamunanu'o manawun wuru'u waTominkarunuz. Uruu aipan ati'o nii wuru'u kazannaatin-kinai wa'atinuz kaina'iki.

Uwa'atin nii kaina'iki kamoo koditan kawanu'o nii.

⁷⁹ Na'iki ukanadapan nii ipai waunao mashaapainouz maruta'o-karu'u, na'iki kichana'ikitinainouz pamawakan ai.

Na'iki kaimana'o nii una'akapan waunao,

utukapa-kidan nii wa'ati kaimana'o mashaapa-karu,” Zechariah kian.

⁸⁰ Uruu idi John dyaupain naa, atii utuubarun. Aizii unyukunuu ma'ozaka kapam udyaupain Tominkaru dau'ati. Aizii umashaapan mapidantaka'o amazada ii aka. Atii bauda'apa kamoo, ukaudinan kamoon kaawan naa. Uruu dono ukakuwaapatinan naa pidannao ati, wuru'u Israelitenao kidaz.

2

Na'apam Jesus shakatan (Matthew 1:18-25)

* ^{1:72} ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ĩ'ati: uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

1-3 Uruu dono kaina'a tuubaruo king, Caesar Augustus kia'o udakotapa-ka. Uka-zowautapan idi ipai amazada atii amazada tokon iti, udyuuda-kidan paparadan ipai pidannao ati, ipai amazada kawana'ati. Uaipan ipai daunuuda'u pidannao saadakidan pa'uu padokozu-daunnao shakata-kizi ii pa'idiwaru. Uruu zi'o pidannao uu saadapauzo-ka na'apa. Uruu dono, Quirinius kazowautapa'o ipai wiizainao Syria ii. Uruu dono ipai pidannao makon padokozu-daunnao shakata-kizi iti kida, king paradan kawana'ati.

4-5 Aizii Joseph, mashaapan idi Nazareth ii, sariapa umakon Bethlehem iti, Judea Baara ia'oraz. Na'ia'o King David shakatauzon kotua'a naa. Aizii wuru'u King Davidiz, uruu kotua'o Joseph dokozu-daunu'u naa manawun. Uruu shakata-kizi iti'o wuru'u Joseph na'iki Mary saada-kida'ananuz pa'uu, oroo upishaaniaz pamin-mazidan nii. Na'apain pidannao uu saadapa'azoo-ka dono, kaudani'ora'a naa Mary patoba ii.

6-7 Aizii Joseph na'iki Mary kaawan dono Bethlehem iti, ipai kabaun nazoo sookapakizai paidan. Uruu idi isookapa-kida-ka tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu dauna'an Mary kaziwapan naa, atii okaudanipan na'ii, tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu baukapan zii Mary kaudanipan, daonaiora odani nii. Okaudanipan dauna'an osaabaan naa paudani sodi na'iki obazobatanuzu kamicha idi. Udauna'an opaidanuzu tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'iti.

Angel kakuwaapan taapauzonao kaznizonao ati

8 Kaina'a pidannao taapauzonao kaznizonao. Uruu dono ina'ian baara ii ai-waka'an, iawunuutapan pa'uzanao isha'apata-ka ai. 9 Iawunuutapan pu'u pa'uzanao, masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawan i'ida'ati. Ipai Tominkaru umanawun-nun kanada'akan amazada idazaba an kida'o, kanada, kanada kamoo ai. Uruu idi tuukii itarian. 10 Mazan angel kian i'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Owa'atin da'ati'i, okakuwaapa'anan idi u'ati. Aizii okowaadan nii u'ati kaimana'o kuwai, na'iki ipai pidannao konaukii-kinnaa ni'o. 11 Aizii kai, kaina'a koraidaonaa shakatan Bethlehem ii, kotua'oraz King, David kia'oraz u'uu shakatauzo-kizi ii. Wuru'u koraidaonaa shakata'oraz, uru'u naa Christ, tuubaruo manawun Naobanai, Tominkaru kowaadazoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii ipai pidannao. 12 Kaikapa'o nii uaitapan wuru'u koraidaonaa. Aizii umakon dono na'iti, utukapan nii koraidaonaa bazobatapa-ka kamicha idi, na'iki uwashatapa-ka nii tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. Uruu ida'ana'o nii uaitapanuzu," ukian i'ati.

13 Upu'a'a naa mazan itukapa'akan ba'oran angelnao, aonaa masakauda'u mani, ikaawa'akan pairiban ida'ati. Iabatan angelnao konaukii-kidan Tominkaru pakunuiapan ida'an. Kaikapa'o wuru'u iabatanuz ikunuiapan:

14 "Oo Tominkaru aokazi ia'o,
umanawunu'o manawun.

Kaimana'o nii manawun mashaapa-karu da'a'a imi'i baara'a,
ipai pidannao ati,
Tominkaru naudapaniinaouz."

15 Udauna'an angelnao mako'okan naa powaa iti, aokazi iti. Aizii imakon dauna'an, uru'u naa wuru'u uzai taapikinao kian pa'atiaaka kida, "Aushaa wamako Bethlehem iti, watukapanaka kizi kaiwuru'u Tominkaru kowaada-kidaniaz wa'ati."

16 Uruu dauna'an imako'okan naa na'iti kadimana'o ida'an. Ikaawan na'iti, itukapa Mary, Joseph, na'iki wuru'u koraidaonaa, uwashatapa-ka tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. 17 Patukapan idi koraidaonaa, uru'u naa ikakuwaapan pidannao ati, na'iki ipai ikowaadan wuru'u angel kowaadanii kidaz pa'ati koraidaonaa dau'an. 18 Ipai pidannao wuru'u abatainaouz ikakuwaapan, tuukii idi'itinpan ikuwaa dau'u. 19 Aizii Mary tuukii odi'itapan, na'iki ipai otaan panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. 20 Udauna'an uzai taapikinao kiwan naa koshan pataapa-kizi iti pa'uzanao. Mazan

ĩkiwan konaukii, tuukii manawun ĩkonaukii-kidan Tominkaru, paabatan idi kaimana'o manawun kuwai angel di'iki, na'iki patukapan idi wuru'u koraidaonaaz paawun idi manawun. Uruu idi pamakopa-kizi an ĩkunuiian aonaa masakauda'u mani, ĩkonaukii-kidan Tominkaru patukapan idi ipai aimaakan, na'apa angel kowaadan kawana'ati manawun pa'ati.

Jesus uu dakota-ka

²¹ Aizii bouda'apa sondii Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa odani choota-ka^{*} Jewnao kaduz kawana'ati.† Na'iki u'uu dakota-kaoa'a naa Jesus kii, na'apa angel kiauzon kawana'ati o'ati okaudanin ua'ia'oraz zii.

Jesus taa-ka daua'o

Tominkaru ati

²²⁻²⁴ Aizii bouda'apa kauzu na'iki bouda'apa sondii powa'a Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa omakon Joseph tuma Jerusalem iti Moses kakinaori kawana'ati. ĩna'aka dya'utam wakokoonao pataan nii na'iki zowii-karu nii Tominkaru ati, pasaabainan pakaudanipan dauna'an tannaa nii, na'apa kakinaorii kawana'ati. Na'apaini'i naa kapam ĩna'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'anan naaz Tominkaru ati, kakinaorii kawana'ati. Kaikapa'a sha'atii tawuru'u kakinaorii kiauzonuz: “Marii ipai daonaioranao, kiwiin kidainaouz ĩshakatan taa-ka Tominkaru ati.”‡

²⁵ Uruu dono kaina'a tunarunao, Simeon kia'o u'uu, Jerusalem ia'o umashaapan. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o na'iki mashaapa'o Tominkaru ati. Na'iki kotua'iki'ora'a naa uzaudapan na'iki tuukia'ora'a naa utukapa'azon Tominkaru kazannaatan Israelitenao ĩpataka'uta-ka ai. Karikaonan kapam Tominkaru Doronaa mashaapan utuma. ²⁶ Uruu idi Kaimana'o Doronaa ida'an Tominkaru kowaada-kidan u'ati, uaitapa patukapan nii zii Christ pamawakan ua'ii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon. ²⁷ Kaimana'o Doronaa aipan ati Simeon morotan Tominkaru Dapu iti. Na'apain kapam Joseph na'iki Mary na'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'anan naaz Tominkaru ati, kakinaorii dyuudan kawana'ati. ²⁸ Uruu idi na'ia'a naa Simeon dokobatan Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. ²⁹ Ukian.

“Ōnaobanaa, aizii ōgaru pupoitoru mawakan nii konaukii,
usha'apanum kau'an aizii puparadan mishiinan,

³⁰ ōtukapa mishi aizii ōawun idi wuru'u kazannaatin-kinai ni'oraz,

³¹ pudyuudaniaz na'iki puaipaniaz ipai pidannao aitapan.

³² Uruu ida'ana'o nii pupidanannao Israelitenao konaukii-kida-ka.

Na'iki uruu Kanada'o, tukapa-kida'o nii mishi'o parada-karu
ipai ba'oran kaduz pidannao ati,

wuru'u Gentilenao kii-kizaiz.”§

³³ Tuukii Mary na'iki Joseph di'itinpan Simeon paradan idi na'apa, Jesus dau'an.

³⁴ Na'ia'a naa Simeon toriinapa-kidan naa ĩdyaun, udauna'an ukian Mary ati, “Di'oraz koraidaonaa Tominkaru di'iki'o, udyuuda-ka waota-kida'o nii Israelitenao ĩmamishidakan idi, mazan ba'oran Israelitenao ukadishita-kidan nii pa'an pa'ida'ati ĩmishidan idi uruu. Uruu kainaaribai ni'o Tominkaru dyuudan, iriba'o nii pidannao kashadanuz na'iki dakoopanuz. ³⁵ Padakoopan ida'ana'o nii uruu, ĩkainaabainan na'iki ĩaidan pa'oian, wuru'u ĩdizapauzonii kidaz panyukunuu ii. Uruu idi tuukia'o nii pubaiaapan kasha'ora'o na'iki kaziwa'o nii punyukunuu iti, na'apa'o nii punyukunuu dakata-ka kawan marii idi.”

Prophetiaba daua'o

* **2:21** choota-ka: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

† **2:21** Leviticus 12:3 ‡ **2:22-24** Leviticus 12:6-8 § **2:32** Isaiah 42:6; 49:6; 52:10

³⁶ Uruu dono kaina'a maskonnao, Anna kia'o o'uu. Aizii odaru uu Phanuel, Asher takaan-daun. Na'iki oroo Tominkaru prophetiniaba. ⁷ wunu zii ñmazidan dauna'an odaiaru mawakan. ³⁷ Aizii uruu dono, ⁸⁴ owunun. Na'iki aonaa na'apainim oaonauzon Tominkaru Dapu ai. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpauzon Tominkaru ati, na'iki osanadinpan patoriinpan dono Tominkaru ati. ³⁸ Aizii omorotan naa koshan Tominkaru Dapu iti, okaawan na'iti Jesus kaawa-kida-kae kawana'ati manawun. Uruu idi tuukii okonaukii-kidan Tominkaru. Udauna'an okowaadan naa koraidaonaa dau'an ipai pidannao ati, wuru'u Jerusalem sannaouz, zaudapainauz naa pakazannaata-kae.

Joseph, Mary na'iki Jesus kiwan naa Nazareth iti

³⁹ Aizii Joseph na'iki Mary ipaian naa pasha'apaapan ipai wuru'u Tominkaru kaki-naori kawana'ati'oraz usha'apata-kae. Uruu dauna'an ñkiwan naa Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ⁴⁰ Na'ia'a naa Jesus dyaupain, utominan ma'ozaka na'iki aitapina'o manawun pidan nii. Na'iki powa'a zii Tominkaru kaimanan u'ati.

Jesus wa'akinan Jerusalem ii

⁴¹ Ipai wunu Joseph na'iki Mary makouzon Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴² Aizii Jesus ikodan dono'o naa ¹² wunu, ñmakon naa koshan Jesus tuma Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴³ Ñna'ian atii ñipai wuru'u pasha'apaapaniaz. Aizii paipai dauna'an pasha'apainpan, pidannao kiwan naa ipai daunuuda'u pawizi iti kida. Aizii Joseph na'iki Mary ñkiwan naa kapam. Aizii Jesus, una'ian naa uwa'akinan Jerusalem ii. Mazan aonaa Joseph na'iki Mary aitapan wuru'u uwa'akinanuz na'ii. ⁴⁴ Ñitiiman kaina'a'a naa uwa'atin pairibannao bii'i. Uruu idi ñmakon naa atii wachuupun, uruu zii ñsookapan. Aizii pasookapa-kizi ii, uru'u naa ñdorotan Jesus pidannao bii an, ⁴⁵ mazan aonaa ñikodanuzu. Sariapa ñpadantan powaa iti Jerusalem iti. Uruu idi ñdorotinan naa udau'u na'ii'aka. ⁴⁶ Atii idikinauda'u kamoo dauna'an zii ñikodanuzu. Ñikodan uruu Tominkaru Dapu nazo ii, usakanatapan Jewnao tiichaanao bii'i, uabatapan ñkadakotinan Tominkaru Paradan dau'u na'iki upishautan ñdyaun. ⁴⁷ Tuukii ñdi'itinpan Jesus dau'u, aonaa na'iam zii ñikodauzon koraidaonaa aitapa'o manawun uruu kawan na'iki aitapa'o padako'atin parada-karu.

⁴⁸ Aizii Joseph na'iki Mary tukapan idi Jesus na'ii tuukii ñdi'itinpan. Sariapa Mary kian u'ati, “Õdani, kandii nii pusha'apatan aimaakan wa'ati kaikapa'a? Tuukii wadopian, na'iki tuukii pudorotin-kidan waunao ipai di'ii'aka'a.”

⁴⁹ Sariapa Jesus kian padaro ati, “Kandii nii mooko wuru'u udorotapanuz õgaru di'ii'aka'a? Aonaa mooko uaitapan da'a õgaru'u, õdaru dapu'u?” ⁵⁰ Mazan aonaa ñaitapan na'apa'oram ati'o wuru'u una'apanuz.

⁵¹ Udauna'an Jesus makon naa ñtuma Nazareth iti. Na'ia'a naa ipai usha'apatan aimaakan padaronao dyuudan kawana'ati, aonaa udikintapan ñdyaun. Mazan ipai Mary taapan panyukunuu ii wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. ⁵² Aizii Jesus tominan ma'ozaka'o nii, na'iki aitapaaba'o nii. Uruu idi ipai pidannao marainapanuz na'iki Tominkaru tuukii kapam umarainapanuz.

3

John chikaawunuupan pidannao

(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

¹ Aizii ¹⁵ wunu, Tiberius kazowautapan ipai daunuuda'u amazada, atii utokon iti. Uruu dono Pontius Pilate tuubaruo naobanai nii Judea Baara ii. Na'iki Herod kazowautapa'o nii amazada Galilee Baara ii aka. Aizii u'inauwuz Philip kazowautapa'o nii kapam amazada Iturea ii aka, na'iki Trachonitis ii aka. Na'iki uruu dono Lysanias kazowautapa'o nii amazada Abilene ii aka. ² Na'iki Annas na'iki Caiaphas Umanawunu'o Faadaanao uruu dono. Aizii na'apain wunao naobanai-tinpan dono

kida'a, Tominkaru dyuudan paparadan John di'iti, Zechariah daniz. Udyuudan paparadan umashaapa-kizi iti, wuru'u mapidantaka'oraz amazada di'iti. ³ Uruu idi John makon na'iki ukakuwaatinan naa ipai amazada kawana'ati, wuru'u Jordan Wa'o itinapu kida'oraz. Na'ii ukakinaopan pidannao kaikapa'a: "Utanawatina'a naa u'oian ai, na'iki uchikaawunuina'a naa, Tominkaru mainaabata kizi u'oian." ⁴ Kaikapa sha'atii tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetin Isaiah kiauonuz.

"Kaina'a pidan kadakoinpan diiwa
mapidantaka'o amazada ii aka kaikapa'a:
'Usaaba'a naa dunapo kaimanaiman Naobanai ati,
ukaawan ua'ii,
na'iki usakitapada'a naa dunapo u'ati,
umako kizi nii.

⁵ Marii ipai kasakodaz-tinapa kida'oraz amazada,
na'iki baawuz kida dida-kaos,
na'iki marii ipai naawazi na'iki midukuonao patumaakada-kaos,
na'iki marii ipai dunapo koraudapa kida'o sakitapada-kaos,
na'iki marii ipai dunapo dikauda kida'o na'iki kichadin kida'o
patumaakada-kaos kaimanaiman.

⁶ Ipai'o nii pidannao tukapan na'iki ïaitapan
wuru'u Tominkaru kazannaatanuz pidannao.' ”*

⁷ Aizii John chikaawunuupan dono, iriba pidannao kaawan ïchikaawunuu-kidina'anan u'ati. Sariapa John kian ï'ati, "Kowazazunao, kandii kowaadan u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao? ⁸ Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, utukapa-kida kizi mishi utanawatinan u'oian ai. Na'iki aonaa ukia'ana'a u'atiaaka kida, 'Mazan waunao Abraham takaan-daunnao pa'an.' Õkowaadan nii unao ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i. ⁹ Kaina'a baro, minziwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-kaos, udauna'an ukaboota-kaos nii ipai tikazi wu'iti."

¹⁰ Sariapa pidannao pishaan John, ïkian u'ati, "Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan?"

¹¹ Ukian ï'ati, "Kanom kaina'a dya'utama'o ushooton oo uchaakitan, marii utaan bauda'apa mashootonu'o pidan ati. Na'iki kanom kawanyukunu'o, marii uka'idiwatan mawanyukunu'o pidan."

¹² Kaina'a pidannao zaamaapauzonao tax puraatananaa,† ïnao kapam kaawan, ïchikaawunuu-kidina'anan John ati. Na'iki ïkian u'ati, "Tiichaa, waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?"

¹³ "Mana'a naa uzaamaapa'ana'a puraata pidannao ai dobata manawun udyuudakaos ai."

¹⁴ Kaina'a kapam soldyaanao kaawan John ida'ati. "Waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?" ïkian u'ati.

"Mana'a naa ukazaapa'ana'a puraata pidannao ai, na'iki mana'a naa utoma'ana'a mariidin-karu ïdau'an, uaipan idi karikaonan ukazatan ïpuraatan. Turua'o wuru'u ukawinipinaapa-kaos," ukian ï'ati.

¹⁵ Tuukii pidannao di'itinpan John dau'u, na'iki tuukii ïtukapa'azon aimaakan umanawunu'o sha'apata-kaos. ïkian panyukunuu ii, "Uru'u naa ðaitapan Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon."

* **3:6** Isaiah 40:3-5   † **3:12** zaamaapauzonao tax puraatananaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹⁶ Aizii John kian ipai ñao ati, “Ōgaru, ōchikaawunuupan unao wunu idi karikaonan. Mazan kaini'iki'o nii pidan kaawan powa'a'o zii umanawun ō'ai. Ōgaru aonaa ōturuuan ōbuzuutan udazkidi zunaa.‡ Uruu, uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi na'iki tikazi idi. ¹⁷ Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kaos kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kaos ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kaos tikazi wu'iti, wuru'u aona'oraz umakadauzon.”

¹⁸ Iriba sodi kida John paradan, utiwaan pakowaadan kaimanaiman pidannao ati Kaimana'oraz Kuwai. Na'iki ukakinaowan ĩdyaun tuukii, uaipan idi ĩpana'adan pakaduz kida.

¹⁹ Aizii Herod naobanai-tinpa'oraz Galilee Baara ii, tuukii John kakinaowanuz, ukazatan idi pa'inawuzu daiaro Herodias, na'iki usha'apatan idi ba'oran dikauda kida'o aimaakan. ²⁰ Na'iki powa'a zii Herod toman aimaakan dikauda'o, ukaboota-kidan idi John taraa-kizai iti.

Jesus chikaawunuu-kaos daua'o
(Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

²¹ Aizii John kaboota-kaos ua'ii taraa-kizai iti, uchikaawunuupan ipai pidannao, wuru'u kaawainao kidaz u'ida'ati. Uruu dauna'an uchikaawunuuan naa kapam Jesus. Jesus toriinpan pu'u, sariapa aokazi da'ata-kaos. ²² Na'iki Kaimana'o Doronaa kaawan u'ida'ati aokazi iki, ukaawan orid nii. Na'iki parada-karu kian Jesus ati aokazi iki, “Pugaru ōdani ōmarainapanii, kaiman manawun ōnyukunuu pu'ati.”

Jesus dokoza-daunnao uu
(Matthew 1:1-17)

²³ Aizii Jesus sakadan dono pakaudin, 30 uwunun na'apain.

Aizii pidannao dakotan Jesus Joseph dani nii.

Joseph uruu Heli dani,

²⁴ aizii Heli uruu Matthat dani,
aizii Matthat uruu Levi dani,
aizii Levi uruu Melchi dani,
aizii Melchi uruu Jannai dani,
aizii Jannai uruu Joseph dani,

²⁵ aizii Joseph uruu Mattathias dani,
aizii Mattathias uruu Amos dani,
aizii Amos uruu Nahum dani,
aizii Nahum uruu Esli dani,

aizii Esli uruu Naggai dani, ²⁶ aizii Naggai uruu Maath dani, aizii Maath uruu Mattathias dani, aizii Mattathias uruu Semein dani, aizii Semein uruu Josech dani, aizii Josech uruu Joda dani, ²⁷ aizii Joda uruu Joanan dani, aizii Joanan uruu Rhesa dani, aizii Rhesa uruu Zerubbabel dani, aizii Zerubbabel uruu Shealtiel dani, aizii Shealtiel uruu Neri dani, ²⁸ aizii Neri uruu Melchi dani, aizii Melchi uruu Addi dani, aizii Addi uruu Cosam dani, aizii Cosam uruu Elmamad dani, aizii Elmamad uruu Er dani, ²⁹ aizii Er uruu Joshua dani, aizii Joshua uruu Eliezer dani, aizii Eliezer uruu Jorim dani, aizii Jorim uruu Matthat dani, aizii Matthat uruu Levi dani, ³⁰ aizii Levi uruu Simeon dani, aizii Simeon uruu Judah dani, aizii Judah uruu Joseph dani, aizii Joseph uruu Jonam dani, aizii Jonam uruu Eliakim dani, ³¹ aizii Eliakim uruu Melea dani, aizii Melea uruu Menna dani, aizii Menna uruu Mattatha dani, aizii Mattatha uruu Nathan dani, aizii Nathan uruu David dani, ³² aizii David uruu Jesse dani, aizii Jesse uruu Obed dani, aizii Obed uruu Boaz dani, aizii Boaz uruu Salmon dani, aizii Salmon uruu Nahshon

‡ 3:16 Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

dani, ³³ aizii Nahshon uruu Amminadab dani, aizii Amminadab uruu Admin dani, aizii Admin uruu Arni dani, aizii Arni uruu Hezron dani, aizii Hezron uruu Perez dani, aizii Perez uruu Judah dani, ³⁴ aizii Judah uruu Jacob dani, aizii Jacob uruu Isaac dani, aizii Isaac uruu Abraham dani, aizii Abraham uruu Terah dani, aizii Terah uruu Nahor dani, ³⁵ aizii Nahor uruu Serug dani, aizii Serug uruu Reu dani, aizii Reu uruu Peleg dani, aizii Peleg uruu Eber dani, aizii Eber uruu Shelah dani, ³⁶ aizii Shelah uruu Cainan dani, aizii Cainan uruu Arphaxad dani, aizii Arphaxad uruu Shem dani, aizii Shem uruu Noah dani, aizii Noah uruu Lamech dani, ³⁷ aizii Lamech uruu Methuselah dani, aizii Methuselah uruu Enoch dani, aizii Enoch uruu Jared dani, aizii Jared uruu Mahalaleel dani, aizii Mahalaleel uruu Kenan dani, ³⁸ aizii Kenan uruu Enosh dani, aizii Enosh uruu Seth dani, aizii Seth uruu Adam dani, aizii Adam uruu Tominkaru dani.

4

Satan tiwaa-kidautan Jesus nyukunuu

(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Udauna'an Jesus kiwan naa Jordan Wa'o iki, pachikaawunuu-kao dauna'an, ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Uruu dono Kaimana'o Doronaa na'akan naa Jesus atii mapidantaka'o amazada di'iti. ² Jesus na'ian 40 kamoo. Na'ia'a naa Satan tiwaa-kidapan Jesus nyukunuu ma'ozakan. Aizii wuru'u Jesus na'ianuz aonaa kanom unikan, atii 40 kamoo. Uruu idi tuukia'a naa manawun uzamazin.

³ Sariapa Satan kian Jesus ati, "Tominkaru danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba'a tominan bread nii."

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kao kian: 'Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an karikaonan.' ">*

⁵ Udauna'an Satan zaida-kidan Jesus doko'a'o amazada di'iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai daunuuda'u wuru'u umanawun kida'oraz donoinao, ipai amazada tokon iti. Mazan masakauda'u'o karikaonan wuru'u utukapa-kidankanuz u'ati amazada. ⁶ Ukian Jesus ati, "Õzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii ipai wuru'u amazada putukapanii kidaz, na'iki õtaan nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan utaapan. Ipai daunu'o utaa-kao õ'ati wuru'u amazadaz na'iki ipai wuru'u utaapaniinao kidaz aimaakan. Ukau'an turuu õtaanuzu na'ia'oram pidan ati. ⁷ Aizii pukodoru'ukan an õ'ati, õtaan nii pu'ati ipai daunuuda'u wuru'u amazadaz, na'iki ipai wuru'u aimaakan kidaz kaina'a'oraz na'a."

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian: 'Pukodoru'uka soo bauta'apa Naobanai puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.' "†

⁹ Udauna'an Satan na'akan naa Jesus Jerusalem iti. Uruu idi ikaawa'akan naa Tominkaru Dapu zowau paawa iti, udokoodinpan di'iti manawun. Na'ia'a naa ukian Jesus ati, "Tominkaru danin an pugaru, puzaka'uta kai di'iki'i imi'i baara iti. ¹⁰ Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian:

'Udyuudan nii pa'angelinnao kazannaatapan pugaru,
na'iki i'taapan nii pugaru kaiman.

¹¹ Izaamatapan nii pugaru
na'iki aona'o nii pukaziwan pukidiba
puwaotan an kuba kida di'iti.' "‡

¹² Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saadinpauzo kian: 'Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru paradan mishiin.' "§

* 4:4 Deuteronomy 8:3 † 4:8 Deuteronomy 6:13 ‡ 4:11 Psalm 91:11-12 § 4:12 Deuteronomy 6:16

¹³ Aizii ipai'i naa Satan tiwaan Jesus nyukunuu. Uipaian dauna'an patiwautanuz, umako'okan naa, atii ba'oran dono'o nii zii koshan utiwaan Jesus.

*Jesus sakadan pakaudinan
Galilee Baara ii*

(Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus kiwan naa Galilee Baara iti, na'iki ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Kuwai Jesus dau'u kida'o abata-kaoa'a naa ipai wiizai kawana'ati wuru'u Galilee Baara ii aka kida'oraz. ¹⁵ Na'ii aka'a naa Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u synagogue* kida kawana'ati. Tuukii pidannao konaukii-kidanuzu.

Jesus kashanau-ka'o padyaupai-kizi Nazareth ii
(Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

¹⁶ Udauna'an Jesus makon Nazareth iti, padyaupai-kizi iti. Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, umakon na'iki umorotan naa synagogue iti. Ukaduz umorotauzonuz na'apa isookapan kamoon dono. Umorotan idi, na'ia'a naa pidannao dyuudan uaitan Tominkaru Paradan tawuru'u saada-kariwai kidaz kotua'a naa. ¹⁷ Uruu idi itaan naa u'ati kaarita,† tawuru'u Tominkaru prophetin, Isaiah saadanii kidaz kotua'a naa. Sariapa Jesus buzuutan wuru'u papidapa-kariwaiz kaarita, uda'atanuzu atii uikodan wuru'u paaita'azoniaz. Kaikapa'a usaadinapanu'u:

¹⁸ “Kaina'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o mashaapan òtuma.

Uzaamatanii ògaru usha'apanum kau'an uaipan idi

òkowaadapan Kaimana'o Kuwai pataka'utinainao ati.

Udyuudan òkowaadan so'ota-ka'o nii ipai pidannao

wuru'u pataruba zaamatapaniinao kidaz,

na'iki udyuudan ògaru ishaawunnao ida'ati,

òkowaada kizi ì'ati kaimana'o ni'i naa ìtukapan, ìawun saabaa-ka'o idi.

Na'iki udyuudan ògaru kaminka'uta'o nii,

ipai wuru'u pataka'uta-kariwainauz.

¹⁹ Na'iki kowaada'o nii Naobanai kamunanun ni'i naa pa'an aizii,

papidanannao ati.”‡

²⁰ Udauna'an Jesus papida'akan naa wuru'u kaaritaz powaa iti, na'iki utaa'akan naa powaa itiz pidan ati, wuru'u taa'oraz u'ati kaarita. Udauna'an usakanata'akan naa. Ipai pidannao, wuru'u synagogue iainao kidaz, awunuupa'akan soo Jesus ati. ²¹ Na'iki ukian ì'ati, “Aizii wuru'u uabataniaz Tominkaru Paradan aita-ka'o, uruu umishiinan naa wuru'u.”

²² Ipai pidannao, abatapainao na'ii, tuukii ìdi'itinpan uparadan dau'u. Kaiman ìabatan ukakuwaapan, aitapa'o pidan kawan manawun. Mazan ìkian pa'atiaaka kida, “Kanom dii mooko uruu, aonaa Joseph dani mani karikaonan?”

²³ Sariapa Jesus kian ì'ati, “Òaitapa na'apam ukia'azon ò'ati, uparada'azon ò'ati tawuru kawanu'u parada-karu kiauzonuz. ‘Daakataa, pukasarain puaipan ati pukakuda kizi,’ kii-karuz. Na'iki òaitapa ukia'azon ò'ati. ‘Pusha'apata kapam da'a'a puwiizi'i, tawuru'u kowaada-kariwaiz wa'ati pusha'apatan Capernaum ii.’”

²⁴ Udauna'an Jesus kian koshan ì'ati, “Mishi, aonaa na'apainim Tominkaru prophetin naubauzo-ka'o, ukaawan an pawiizi ati. ²⁵ Aizii uabata na'apam òkian. Elijah, kowaada-pauzoz Tominkaru Paradan, kakupan dono zii, kaina'a iriba zunnao mawaka'o ìdaiarunao, mashaapan Israel ii. Uruu dono idikinauda'u wunu pazikon an powa'a aonaa wunu kaawan Israel ii, uruu idi aonaa wanyukunui nii, zamazi kaawan ipai

* **4:15** synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **4:17** kaarita: Di'oraz kaarita'a dakota-ka'o scroll. Putukapa kaarita tokon ii 'scroll' waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **4:19** Isaiah 61:1-2

wiizai kawana'ati. ²⁶ Mazan upu'u zii aonaa Elijah dyuuda-kaoo kaminka'uta'o nii zunnao Israelitenaouz, wuru'u mawakainaouznaa ĩdaiarunao. Mazan udyuuda-kaoo soo bauda'apa zun di'iti mawakaiba'a naa odaiaru, ba'oran wiizai ia'oraz omashaapan, Zarephath kia'oraz udakota-kaoo, Sidon ia'oraz. § ²⁷ Na'iki Elisha, Tominkaru prophetin kakupan dono zii, kaina'a iriba pidannao Israel ii, kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi. Mazan upu'u aonaa bauda'apa pidan Elisha kakudan Israel ia'o ĩmashaapan. Soo ukakuda bauda'apa pidan Naaman kia'o u'uu, mashaapa'o ba'oran wiizai ii, Syria kia'oraz udakota-kaoo.”*

²⁸ Ipai pidannao wuru'u abatapainaoouz Jesus paradan synagogue ii, tuukii ĩto'oran u'ati, uparadan idi na'apa ĩ'ati. ²⁹ Uruu idi ĩkadishia'akan kida'a naa, udauna'an ĩzaamata'akan naa Jesus paanoba kadu'iki kida, na'iki ĩna'aka'akan naaz atii pawiizi tokon iti, dokoo'o ukatawudapuz-tinpan di'iti. Na'iki'o ni'i naa ĩaipan pakida'ukan Jesus. ³⁰ Mazan upu'a'a naa Jesus mako'okan, upodowaana'akan pidannao bii an, atii na'apa umakon ĩ'ai.

*Oia'o doronai zaamatapanii
daonaiora
(Mark 1:21-28)*

³¹ Udauna'an Jesus mako'okan naa Capernaum iti, wiizai Galilee Baara ia'oraz. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, Sookapa-karu Kamoon dono synagogue ii. ³² Tuukii pidannao di'itinpan paabatan idi Jesus paradan kaimanaiman manawun, usha'apanum kau'an ĩabatan ma'ozaka manawun ukakuwaapan pa'ati.

³³ Kaina'a daonaiora na'ii synagogue ii, oia'o doronai zaamatapanii. Sariapa ukadakon diiwa'o ida'an Jesus ati. ³⁴ Ukian, “Ei, Jesus Nazareth san. Kandii dau'ati puwa'atin wa'ida'ati, kanom puaipan wa'ai? Oo pumainaabata'anan waunao? Ōaitapa pugaru, kaimana'o manawun, Tominkaru di'iki'o puwa'atin.”

³⁵ Sariapa Jesus kian u'ati, “Pumashaadautapa, pukodita u'ai!” Sariapa oia'o doronai kaboota'akan wuru'u daonaioraz pidannao awun za'a, mazan umuuda'akan naa na'iki ukodita'akan naa u'ai wuru'u ukaboota'akanuz uruu. Mazan aonaa usha'apatan daonaiora kaziwa'o ida'an.

³⁶ Tuukii pidannao di'itinpan, na'iki ĩkian pairibannao ati, “Ei, na'apa dii pa'an uparadan ma'ozakan manawun? Uka'iita, na'iki ma'ozaka mishi uparadan oia'o doronainao ati, atii udyuuda zii mishi ĩkoditan pidan di'iki.” ³⁷ Uruu idi ipai kuwai makon Jesus sha'apatani dau'u, uruu wiizai di'ii'aka.

*Jesus kakudan iriba pidannao
(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)*

³⁸ Aizii Jesus koditan dauna'an synagogue iki, umakon sariapa Simon dapu iti. Na'apain tuukia'o Simon imauzo karinaan, omada wiichan wiicha, wiicha. Sariapa ĩkowaadan Jesus ati odau'an. ³⁹ Uruu idi umakon o'idi'iti. Ukaawan, ukadishitan maonapa owashatinapa-kizi bed ida'a. Sariapa udyuudan orinaa, wuru'u omada wiichanuz koditan o'ai. Sariapa mishi omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Udauna'an okadishitan naa, na'iki otaan naa ĩwanyukunuu nii.

⁴⁰ Aizii kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao kaawa-kidan karinainao pairibannao, pabi'inaaka kida'o ĩrinaa, ipai ĩna'akan ĩdyaun Jesus ida'ati. Uruu idi ipai Jesus pishatan ĩdyaun, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun. ⁴¹ Aizii oia'o doronainao, ipai ukodita-kidan pidannao ai kapam. Diiwa ĩkadakon kida ĩkoditan dono pidannao di'iki. “Pugaru Tominkaru Dani manawun,” ĩkian Jesus ati. Mazan tuukii Jesus mashaatan ĩdyaun, aonaa ukashaapan ĩparadan. Usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu Christ.†

§ 4:26 1 Kings 17:1-16 * 4:27 2 Kings 5:1-14 † 4:41 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Jesus tominapa-kidan pidannao synagogue kida kawana'ati
(Mark 1:35-39)

⁴² Aizii ba'oran chaapi'iki ushaawaka zii Jesus makon naa donoi iki, na'iki umakon mapidantaka'o amazada iti. Uruu idi pidannao dorotapanuz atii ikodanuzu. Aonaa padamata itaapadan umakon, tuukii itiwaaan pamashaatanuz. ⁴³ Mazan Jesus kian i'ati, "Kaina'a zii okowaada'azon Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, ba'oran wiizainao kida kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u Tominkaru dyuudaniaz okowaada'anan," ukian.

⁴⁴ Uruu idi Jesus makon, na'iki ukakuwaatinan naa synagogue kida kawana'ati.

5

Jesus zaamatan
pamin-kaudinannao nii
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ Bauda'apa kamoo Jesus kadishitapan, Gennesaret Karishiiz* danoma'a. Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan u'ida'ati. Na'ia'a naa ikasaba'uinan na'iki chakata'a naa ikaawan u'ida'ati, iabata'azon idi ukowaadan Tominkaru paradan. ² Upu'u Jesus tukapan dya'utam kanawanao muudapa-ka'o karishii danoma ii. Kopautapauzonao muudapanii wuru'u pakanawan kidaz. Aizii wuru'u pidannaouz, ichikaapan naa pasaironnoo na'ii wunu danoma'a. ³ Sariapa Jesus makon na'iki upaidinan Simon kanawan zo'iti, na'iki udyuuda ukida'ukan wuru'u kanawaz masakauda'u karishii danoma ai. Uruu idi Jesus sakanatan naa kanawa zo'ii, na'iki'i naa utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u.

⁴ Aizii uipai'an dauna'an pakakuwaatinan, sariapa ukian Simon ati, "Ukida'uka kanawa baukapa'a naa kaana'o-karu iti, utunuuta kizi usaironnoo na'ii, uzaamata kizi kopaunao."

⁵ Sariapa Simon kian Jesus ati, "Onaobanaa, bauda'apa maruta'o watiwautan wazaamatan kopau da'a'a, mazan aonaa kanom wazaamatan. Mazan aizii pudyuudan idi o'garu, otunuutan nii wuru'u wasaironnoouz, puparadan kawana'ati," ukian. ⁶ Uruu idi na'ia'a naa itunuutan pasaironnoo. Na'iki sariapa isaironnoo zaamatan diri'i, diri'i kopaunao, aonaa uka'iita-ka'o kawana'ati. Atii isairon kida aonaa uka'iitan naa pawazoo, maonapa kida isairon dadotan, pawazoo kimishan idi manawun. ⁷ Sariapa iawarian pairibannao, wuru'u ba'oran kanawa zo'iainaoouz kaminka'uta'o nii paugaru. Uruu idi baokopa'a naa ito'otan wuru'u sairo kidaz, izaamata kopau diri'i, diri'i, ipai ipaidadan pakanawannao, maonapa kida ikanawan tipitan, uwazoo diri'in idi manawun.

⁸ Aizii Simon tukapan idi aimakaan sha'apan kaikapa'a, sariapa ukodoru'ukan Jesus kanaapu iti, na'iki ukian u'ati, "Marina'a shoman o'garu, onaobanaa, usha'apanum kau'an oia'o pa'i manawun pidan wuru'u o'garuz." ⁹ Tuukii Simon na'iki wuru'u ba'orainaoouz di'itinpan, patukapan idi pazaamatan diri'i manawun kopaunao. ¹⁰ James na'iki John wuru'u Zebedee dainaoouz na'apa kapam, tuukii kapam i'di'itinpan.

Sariapa Jesus kian Simon ati, "Mana'a putaria'ana'a, aizii puzaamaapan ni'i naa pa'an pidannao." ¹¹ Udauna'an ikozootan naa pakanawan kida karishii danoma ati, na'iki iwa'aka'akan naa ipai pa'aimaakanutu kida, na'iki imako'okan naa Jesus dawu'ati.

Jesus kakudan pidan kabishopa'o
(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² Aizii Jesus kaawan wiizai iti, na'ii kaina'a'o pidan baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi idi. Utukapan idi Jesus, sariapa ukodoru'ukan ukanaapu iti, uawun baara

* 5:1 Gennesaret Karishiiz: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-ka'o.

imi'i baara iti. Na'iki ukian Jesus ati, “Ōnaobanaa, ōpishaan pugaru tuukii manawun, punyukunuu na'apan an, pukakuda shoman ōgaru, puso'ota wuru'u bishoizi ō'ai.”

¹³ Sariapa Jesus pishatanuz na'iki ukian u'ati, “Na'apa mishi ōnyukunuu, aizii marii pumada saabainan.” Sariapa mishi pidan mada saabaina'akan. ¹⁴ Udauna'an Jesus kakinaowan uruu. Ukian u'ati, “Mana'a zii pa'i pukowaada'ana'a pidan ati, wuru dau'ana'a ōsha'apataniaz pu'ati. Mazan pumako pa'an kai, faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan pumada, utukapa kizi mishi pumada saabainan. Uruu dauna'an putaa'a naa pa'i pu'uza faadaa ati, utaa kiziz na'iki ukawaoda kiziz Tominkaru ati, Moses kakinaori kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'a naa pumada saabainan powaa iti.”

¹⁵ Mazan kii'an kuwai Jesus dau'ana'o iribaa'aka-kaoa'a naa manawun ipai di'ii'aka kida'a. Uruu idi pidannao kaawan aonaa masakauda'u mani Jesus ida'ati, ĩabata'azon idi ukuwaa. Ba'orainao ĩkaawan ĩaipan idi kapam pakakuda-kae, parinaa kida ai. Uruu idi ipai ukakudan ĩdyaun. ¹⁶ Mazan panaadon Jesus makon nii da'i, utoriinpa'anan mapidantaka'o amazada iti.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o daonaiora
(Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ Aizii bauta'apa kamoo, Jesus tominapa-kidan dono pidannao, kaina'a pabi'i kida Phariseenao† sakanatapan na'ii, na'iki na'ii kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ba'oran wiizai ĩki kida'o ĩwa'atin wuru'u ĩnaouz, tawuru'u Galilee Baara na'iki Judea Baara ii aka kida'oraz wiizainao, na'iki Jerusalem ikiinao kida na'ii kapam. ĩnao kida wuru'u sakanatapa'oraz na'ii. Mazan Tominkaru taani'i naa pama'ozakan Jesus ati, ukakuda-kinaa nii karinainao pabi'inaaka kida'o rinai ai. ¹⁸ Na'apain pidannao kaawan Jesus ida'ati, ĩna'akan pairiban machi'ikaka'o. ĩna'akanuzu pawashatinapa-kizi baara an. ĩaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti, Jesus kanaapu iti. ¹⁹ Mazan pidannao iriban idi manawun, aonaa na'itim ĩmorota-kidanuzu. Uruu idi sariapa ĩzaidakidanuz kabaun zowau iti. Udauna'an ĩso'owan naa kabaun zowau, na'iki'i naa ĩtokakidanuz pawashatinapa-kizi baara an, atii pidannao sakoda iti, na'iki ĩmuudanuzu Jesus kanaapu'u. ²⁰ Aizii Jesus tukapan idi ĩmishidan tuukii manawun, sariapa ukian machi'ikaka'oraz pidan ati, “Ōpaonarū, aizii ipai pu'oian mainaabata-kae pu'ai.”

²¹ Sariapa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao kian pa'atiaaka kida, “Kandii mooko arawu'u, uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an? Soo bauta'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian.”

²² Mazan Jesus aitapa na'apam ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, “Kandii nii udi'itinpan ōdau'u kaikapa'a? ²³ Na'ia'oram masha'apannaa: ‘ipai pu'oian mainaabata-kae’ kii, oo ‘pukadishita na'iki puchi'ika’ kii? ²⁴ Mazan ōaidan nii u'ati wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan umainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a.” Uru'u naa Jesus kia'akan naa machi'ikaka'o pidan ati, “Ōkian pu'ati pukadishita, puzaamata wuru'u puwashatinapa-kiziz na'iki pumako'o naa pudapu iti.”

²⁵ Sariapa mishi pidan kadishita'akan ipai awunuutapainao awun za'a, uzaamata'akan naa pawashatinapa-kizi baara, na'iki umako'okan naa padapu iti konaukii. Tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

²⁶ Aizii wuru'u awunuutapainao kidaz, tuukii ĩdi'itinpan, na'iki tuukii kapam ĩtarian, na'iki tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru. “Ei, watukapa zii aizii konaunam kida'o na'iki umanawunu'o aimaakan sha'apata-kae, wuru'u aona'oraz watukapauzon usha'apata-kae kida,” ĩkian.

Jesus dapadan Levi
(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

† 5:17 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

²⁷ Udauna'an Jesus koditan naa kabaun iki na'iki umako'okan naa. Pamakopakizi an utukapa pidan Levi kia'o u'uu, uruu zaamaapauzo tax puraatannaa. Jesus ikodan usakanatapan pazaamaapa-kizi ii puraata. Sariapa ukian u'ati, "Puwa'ati ōtuma, ōtominapa-kida kizi pugaru." ²⁸ Sariapa Levi wa'akan wuru'u pakaudinkiz na'iki umako'okan naa Jesus dawu'ati.

²⁹ Aizii padapu ii Levi toman naa udaru'o aroapa-karu Jesus ati. Kaina'a iriba ba'orainao zaamaapauzonao kapam tax puraatannaa aroopa'azon ituma, na'iki kaina'a iriba kapam ba'oran pidannao kida aroopa'azon ituma. ³⁰ Kaina'a na'ii pabi'i kida Phariseenao awunuutapan, na'iki na'ii kapam iiribannao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u awunuutapan. Sariapa ikian utominapa-kidaniinao ati, "Kandii nii arawu aroopa'azon na'iki utuza'azon wunao tuma'a oiainaouz, zaamaapauzonao kidaz tax puraatannaa, na'iki wuru'u oiainao kidaz pidannao?" Kia'o wuru'u ikianapanuz.

³¹ Sariapa Jesus kian i'ati, "Pidannao ziwuinao, aonaa kanom nii iaipan daakataa, soo karinainao pa'an tuukii iaipan daakataa. ³² Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u ōwa'atinuz da'ati'i, aonaa kaimanainao ida'ati'o mani, soo oiainao ida'ati'o pa'an wuru'u ōwa'atinuz itanawatin kizi pa'oian ai."

Pidannao pishautan Jesus sanadinapa-karu dau'u
(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Pabi'i kida pidannao, kaawainao kidaz Jesus ida'ati, kian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz tominapa-kidaniinao mapuda pa'an isanadinpauzon,‡ na'iki itoriinpauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz Phariseenao di'iki, na'apa kapam isanadinpan na'iki itoriinpan. Mazan aizii wuru'u putominapa-kidaniinaouz, aonaa isanadinpauzon, mazan iaroopan nii na'iki ituzan nii atii ishiitan."

³⁴ Sariapa Jesus kian i'ati, "Turuu mani u'itiiman pidannao wa'atiinao mazida-karu dau'ati baiatan pazamazin mazida'o daonaiora na'an pu'u ituma? Aonaa turuu ibaiatan pazamazin. ³⁵ Mazan bauda'apa kamoo na'aka-karu nii wuru'u mazida'oraz daonaiora i'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an isanadinpan na'iki ibaiatan pazamazin."

³⁶ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai. Ukian i'ati, "Aonaa na'iam zii pidan kuzuutauzon pa'ina'o chaakita pazimindota-kinaa nii uzaama'ora'a naa chaakita. Mazan aizii pidan kuzuuan an pa'ina'o chaakita pazimindoapa-kinaa nii, upataka'uan pa'ina'o chaakita, na'iki pana'a'o nii uaidinpan uzaama'o ai. ³⁷ Na'iki aonaa na'apainim pidan paidauzon, pa'ina'o zii wine toma-kao, uzaama'ora'a naa wine kinnaa§ zo'iti. Usha'apanum kau'an pa'ina'o wine paida-kao an, upoodan nii uma'ozakan ana'a naa, na'iki utada'okan nii wuru'u uzaama'oraz naa riwunii kinnaaz. Uruu idi ipai'o nii riwunii wakudinan. Aizii wuru'u ukinnaaz ukaboota'aka-kao ni'i naa. ³⁸ Mishi'oraiman pa'ina'o wine paida-kao pa'ina'o ukinnaa zo'iti. ³⁹ Na'iki aonaa kanom tuza'azon pa'ina'o zii wine toma-kao, patuza'akan dauna'an ma'ozaka'ora'a naa wine. Aizii pidan tuzan an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, 'Kaiman pa'an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, pa'ina'o utoma'aka-kao ai,' ukian nii." Uruu kia'o wuru'u Jesus kowaadaniaz kuwai.

6

Sookapa-karu Kamoon dau'o
(Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

¹ Bauda'apa kamoo Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan zakapu an patominapa-kidaniinao tuma, paoribai wheat baawu an. Na'apain Jesus tominapa-kidaniinao karaowaanan wheat aka. Uruu idi izu'uan naa wuru'u wheat aka kidaz

‡ 5:33 sanadinpauzon: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

§ 5:37 wine kinnaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

paka'u baara iti, ãaipan idi umada so'oinan, udauna'an ãnikan naaz. ² Pabi'i kida Phariseenaon pishaan ãdyaun, “Kandii ni'o udikintapan wuru'u aona'oraz wakakinaorinaa kashaapan usha'apata-kao, Sookapa-karu Kamoon dono?”*

³ Jesus kian ã'ati, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David na'iki uminauda'unao sha'apatauzonii ãzamazin dono'oraz? ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'ii uzaamatan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Udauna'an unikan naaz na'iki utaan naa paminauda'unao atiz. Aonaa ukashaapa-kao padamata ba'oran pidan nikan wuru'u bread kidaz, soo faadaanao.” ⁵ Powa'a zii Jesus kian ã'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu pa'an kazowautapa'oraz Sookapa-karu Kamoon.”

*Jesus kakudan pidan
dadara'o uanoba*

(Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Ba'oran dono koshan, Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus morotan synagoge iti. Na'ii utominapa-kidan pidannaon Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a bauta'apa pidan na'ii dadara'o uanoba bada'ii, udiwa'oran atanapa na'iki aonaa na'apam ukaiwaanuzu. ⁷ Kaina'a wunaou'u tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenaon na'ii kapam. ãnao tuukii ãaipan patukapan Jesus sha'apatan aimaakan, ãaipan pana'apaunuz, usha'apatan an aimaakan, Sookapa-karu Kamoon dono. Uruu idi kaimanaiman ãawunuutapan uruu, ãtukapa'azon usaabaan wuru'u pidan anobaz. ⁸ Mazan Jesus aitapa ipai ãdi'itinpan, uruu idi ukian wuru'ati'i daonaiora dadara'oraz uanoba, “Pukadishita, na'iki puwa'ati da'ati'i pidannaon kanaapu ati.” Sariapa ukadishitan na'iki umako'okan naa pidannaon kanaapu iti. ⁹ Udauna'an Jesus kian pidannaon ati, “Õpishaan nii unao aizii, na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati aipan washa'apatinan, Sookapa-karu Kamoon dono? Uaipan washa'apatan oia'o oo kaimana'o? Uduyuda wakakudan pidan oo wazowianuzu?” ¹⁰ Jesus awunuupan ipai pidannaon kawana'ati, na'iki sariapa ukian pidan dadara'o uanoba ati, “Pusawada puanoba.” Sariapa usawada'akan paanoba, na'iki uanoba saabaina'akan naa. ¹¹ Mazan tuukii wunao to'oranu'u, zaudapainauz Jesus sha'apatan aimaakan. Uruu dauna'an ãmiitiniipan naa, ãaitapa'azon na'apam nii pasha'apatan Jesus.

*Jesus zaamatan 12 pidannaon
padyuudan nii*

(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Uruu dono Jesus makon naawazi paawa iti utoriinpa'anan, uruu idi una'ian utoriinpan bauta'apa maruta'o Tominkaru ati. ¹³ Aizii ba'oran chaapi'iki, uru'u naa udapadan patominapa-kidaniinao. Aizii ãbii iki, uzaamata 12 daonaioranaon padyuudan nii kowaadapa'o nii ipai kuwai wuru'u uaiapanii kidaz ukowaada-kao na'iki usha'apata-kao. Udakotan wuru'u pazaamataniinaouz apostlenao.† ¹⁴⁻¹⁶ Kaikapauda'u'o wuru'u uzaamataniinaouz: Simon, Peter kia'oraz udakotapa-kao, na'iki u'inawuzu Andrew, na'iki kaina'a James, John, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, na'iki James, Alphaeus daniz, na'iki Simon, uruu Patriot,‡ Judas, James daniz na'iki Judas Iscariot zaamata-kida'oraz Jesus.

*Jesus tominapatin-kidan na'iki ukaminka'uupan pidannaon
(Matthew 4:23-25)*

¹⁷ Udauna'an Jesus tokan naa naawazi paawa iki, apowa'a'o baara ati, wunao tuma'a pazaamataniinaouz daonaioranaon. Na'ia'a naa iriba pidannaon wuru'u tominpauzonao

* **6:2** Phariseenaon ati, Jesus tominapa-kidaniinaon kaudinan wuru'u ãkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono. † **6:13** apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. ‡ **6:14-16** Patriot: mizaataakapauzoz pawiiizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

kidaz u'idi'iki kasaba'uinan, na'iki iriba kapam ba'oran pidannao kaawan na'iti. Pidannao wa'atin pabi'inaaka kida'o wiizai iki, ipai Judea Baara ii aka kidainaouz wiizainao, Jerusalem ikiinao na'ii kapam. Aizii kaina'a ba'orainao kida kaawan wa'atiinao Tyre na'iki Sidon iki, munapo'o paran danoma itinapu kida'o wiizainao. ¹⁸ Īwa'atin ĩabata'azon idi Jesus kuwaa. Ba'orainao, ĩkaawan ĩaipan idi kapam pakakuda-ka'o parinaa ai. Na'iki kaina'a ba'orainao oia'o doronai zaamatapaniinao kida. Uruu dono ipai ukakudan karinainao. ¹⁹ Tuukii pidannao aipan papishatan Jesus, usha'apanum kau'an ĩtukapan idi ma'ozaka Tominkaru kaudinan u'ida'a, uso'ota pabi'inaaka kida'o rinai pidannao ai. Uruu idi ukakuda ipai pidannao parinaa kida ai.

*Konaukii-karu na'iki
kasha'ora-karu
(Matthew 5:1-12)*

²⁰ Sariapa Jesus awunuupan wunao di'iti'i tominpainao kidaz u'idi'iki. Ukian ĩ'ati.
“Konaukia'o pa'an unao,
mapuraataniinaouz,
usha'apanum kau'an unao ati'o pa'an
wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz.

²¹ Konaukia'o pa'an unao
baiatanaouz pazamazin kai.
Usha'apanum kau'an, diina'iti'i abaapa'o nii pa'an unao.
Konaukia'o pa'an unao,
kasha'oratinainao kidaz kai,
usha'apanum kau'an diina'iti'i
karikaonanu'o nii pa'an ukonaukiitanan.

²² “Konaukia'o pa'an unao, uto'ora-kizaitapa-ka'o an, na'iki ukashanaukii-kida-ka'o an, na'iki udakowautapa-ka'o an, na'iki udakota-ka'o an oiainao nii Daonaiora Aokazi Iki'o dikin ii. ²³ Ukonaukii na'apa kida'o aimaakan sha'apan dono u'ati. Ukonaukii tuukii, usha'apanum kau'an kaina'a pa'an umanawunu'o uwinipinaa ni'o taapa-ka'o aokazi ii. Wuru'u pidannao to'ora-kizaitapa'oraz unao kai, na'apa'o kapam ĩdokoza-daunnao taapauzon Tominkaru prophetinnao kotua'a naa.

²⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kapuraataniinao,
kai kaiman manawun uabatinpan.

²⁵ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kawanyukunuinao,
mazan diina'iti'i uzamazin nii.
Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i,
unao konaukia'oraz umashaapan,
konaukii ushaazootinan kai,
mazan diina'iti'i ukasha'oratinan nii tuukii, uzaadinan nii na'iki
umuraapatinan nii.

²⁶ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, kai tuukii uatadapa-ka'o. Na'apa kotua'a naa ĩdokoza-daunnao atadapauzon pidannao dakotinpaouzonaouz prophetnao nii.

*Umarainapa to'oratinainao u'ati
(Matthew 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ “Mazan aizii ōkia'azon unao abatapainao ati. Umarainapa ipai utarubanao. Kaiman utaapa na'iki usha'apata kaiman aimaakan wunao ati'i to'ora-kizaitapa'oraz unao. ²⁸ Upishaa Tominkaru marii kizi ukaimanan wunao ati'i, aipainaouz dikauda'o sha'apan u'ati. Na'iki utoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a antamikiipauzonaouz unao. ²⁹ Aizii pidan tinikan an pugaru pukaozoo ati, marii putinika-kidan ba'oran pukaozoo u'ati. Aizii pidan kazatan an puchaakitan, marii

uzaamatan pushooton kapam. ³⁰ Na'ia'oram pidan pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati. Aizii pidan kazatan an pusha'apauzi, mana'a pupishaa'ana'a powaa itiz. ³¹ Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan ĩsha'apatan aimaakan pu'ati.

³² “Aizii pumarainpan an soo wunaou'u marainpainaouz karikaonan pugaru, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-ka? Upu'u zii oiainao pidannao ĩmarainapa pamarainpikinao. ³³ Aizii pusha'apatan an kaiman aimaakan soo wunao ati karikaonanu'u, sha'apatainao kidaz kaiman aimaakan pu'ati, kandii dikin ii puaitapan kaimana'o aimaakan taa-ka? Upu'u zii oiainao pidannao, ĩsha'apata kaiman aimaakan wunao ati'i sha'apatainaouz kaimana'o aimaakan ĩ'ati. ³⁴ Aizii putaan an aimaakan oo puraata pidan ati, puaitapan idi ukawadauntan niiz, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-ka? Upu'u zii oiainao taan puraata ba'oran oiainao ati, ĩaitapa kawadaunita-karu nii wuru'u papuraatanuz. ³⁵ Ukau'an umarainapa utarubanao, usha'apata kaiman kida'o aimaakan ĩ'ati. Utaa kapam aimaakan kana'apan ĩ'ati, aonaa uzaudapa'ana'a ukawadaunuta-ka? powaa iti. Kaina'a'o pa'an umanawun kida aimaakan taapa-ka? unao ati, usha'apatanii kida winipinaa nii. Uruu idi mishi'o nii Tominkaru umanawunu'oraz daniitan ipai unao. Tominkaru, uruu ipai ukaimanan pidannao ati. Utukapa-kida pakaimanan wunao ati'i, aona'oraz ĩkonaukii-kidauzon uruu, utaan pu'u aimaakan ĩ'ati, na'iki wunao ati'i oiainaouz manawun pidannao. ³⁶ Ukau'an ukamunan kapam na'apa udaru Tominkaru kamunanuuzon kawan.

*Mana'a uzaudauzo'ona'a pidan madiwautapaka
(Matthew 7:1-5)*

³⁷ “Mana'a udakotauzo'ona'a pidan dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan unao dikauda'o nii. Mana'a ukaboota-kida'ana'a pidan pataka'uta-karu nii, aonaa kizi kapam uboota-ka. Na'iki umarina'ata wuru'u dikauda kida'oraz sha'apatauzo-ka? u'ati, Tominkaru marina'atan nii wuru'u oii kida'oraz usha'apatauzon. ³⁸ Utaa aimaakan ba'orainao ati, Tominkaru taan nii aimaakan unao ati. Na'iki diri'i'o nii manawun aimaakan taa-ka? u'ati, atii aona'o ni'i naa na'itim upaidinan. Na'apam udiri'in putaauzon aimaakan ba'orainao ati, na'apa'o nii udiri'in Tominkaru taan pu'ati.”

³⁹ Udauna'an Jesus kakuwaapan naa, di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Kaikapa'o wuru'u ukianuz: “Aonaa turuu pidan ushaawun na'akan pamin-ushaawunun, usha'apanum kau'an ipai daunuuda'u'o nii ĩwaotan kichada-kariwai nazo iti. ⁴⁰ Aonaa na'iam pidan tominpauz umanawunun patiihaan ai, mazan ipai wuru'u tominpauz-onaouz ĩpaian dauna'an patominpan, na'apa'o ni'i naa ĩaitapan patiihaan kawan.

⁴¹ “Kandii nii mooko wuru'u pudi'itapanuz kaunuba'o puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u wuru'u atamun taramtinpa'oraz puawun ida'a? ⁴² Puka'iita zii pukian puiriban ati. ‘Da'ati'i o'so'ota kizi kaunuba'oraz puawun ai,’ pumatukapakan pu'u kaina'a udaru'o atamun idin puawun ida'a? Pugaru taapinpa'oraz kaimana'o nii kaikini'i, mishi'oraiman puso'ota'a naa zii kiwiin atamun idin puawun ai. Uruu dauna'an kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

*Paoribai na'iki u'aka daua'o
(Matthew 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ “Paoribai ziwu'o usodan, aonaa u'aka dikauda'o nii. Mazan aizii paoribai mazi-wuka'o, ukaakan dono dikauda'o nii kapam u'aka. ⁴⁴ Ipai kaimana'o dizoo-karu kadunaa aitapa-ka? pa'aka ida'an kida, na'iki aonaa na'iam zii pidan karaodauzon dizoo-karu fig oo grape kaiwada-karu kadunaa di'iki. ⁴⁵ Aizii kaimana'o pidan, ukodita-kida kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan, utaaan idi kaiman kida'o aimaakan pa-nyukunuu ii. Mazan aizii dikauda'o pidan, ukodita-kida dikauda kida'o pa'idiwaru

aimaakan, utaapan idi oii kida'o aimaakan panyukunuu ii. Ukau'an sha'apa'oram aimaakan pidan taapanii kida panyukunuu ii, uruu kida wuru'u ukodita-kidaniaz paparadan ida'an.

Dya'utama'o kabaun tomikinao
(Matthew 7:24-27)

⁴⁶ “Kandii nii udakotan õgaru unaobanaa nii, umasha'apatakan pu'u õdyuudanii usha'apatan? ⁴⁷ Na'ia'oram pidan wa'ati'o õ'ida'ati, na'iki mishi'o uabata'azon õkuwaa, na'iki izo'ati'o õparadan, õkowaadan nii kanom kawanu'o uruu. ⁴⁸ Uruu na'apa pidan kawan, toma'o padapu dadara'o baara'a, na'iki kichada'o patoron uun nii munapo. Aizii na'apainim wunu tuubarun na'iki udapu naraan, aona'o nii wunu paran ka-bootanuz, usha'apanum kau'an dadara'o baara'a'o wuru'u udapuz. ⁴⁹ Aizii na'ia'oram pidan abata'o õkuwaa mazan aonaa uizo'atinuz, na'apa'o uruu tawuru kawanu'u maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu shomada'o imi'i ida'a. Aizii na'apainim wunu tuubarun, baukapa'o nii wunu paran kida'uka'akan wuru'u kabaunuz, uruu idi sariapa kabaun dorautan ipai daunuuda'u.”

7

Jesus kakudan
soldyaa zowaunaa poitoru
(Matthew 8:5-13)

¹ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan pidannao ati, uru'u naa umakon Capernaum iti. ² Aizii na'ii kaina'a Roman soldyaannao zowaunaa. Uruu dono upoitoru umarainapanii manawun karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa umawakan. ³ Uabatan idi Jesus kaawan wuru wiizai ida'ati'i pamashaapa-kiziz, sariapa udyuudan kazowau-tapainao Jewnao Jesus di'iti. Uaipan ïdapadankan Jesus, uwa'ati kizi padapu ati, ukakudanaka kizi upoitoru. Aizii uruu aonaa Jew mani. ⁴ Udauna'an ïmakon naa Jesus di'iti, atii ïkოდanuzu. Na'ia'a naa ïkowaadan u'ati parada-karu, na'iki tuukii ïpishaan umakon patuma. ïkian u'ati, “Tuukii manawun waaipan pukaminka'utan wuru'u pidanaz, waaitapanii uruu kaimana'o naobanai. ⁵ Usha'apanum kau'an uruu umarainapanii tuukii wairibannaõ Jewnao, na'iki uruu tomanii wa'ati wuru'u synagogue. Uruu idi tuukii wapishaan pugaru pumako kizi u'idi'iti,” ïkian. ⁶ Uruu idi Jesus makon ïtuma.

Aizii ïmaonapatapaanan pu'a'a naa, uru'u naa naobanai dyuudan papaonarunao iko-dapa'anan Jesus. Na'iki udyuudan ïna'akan paparadan u'idi'iti, kaikapa'a: “Naobanai, aonaa õaipan pumizidinan, aonaa õaipan puwa'atin õdapu ati. ⁷ Na'iki aonaa umanawunu'o mani pidan õgaru, na'iki aonaa õturuuan õparada'anan na'iki õmakon pu'idi'iti manawun. Turuu pa'an puparadan, na'iki karikaonan õpoitoru kakuda kizi. ⁸ Õgaru na'apa, õkaudinan doko ainao pidannao õ'ai waranu a'o. Õgaru na'apa, kaina'a soldyaannao kaudina'o õwaranu'u kapam. Aizii õkian dono bauta'apa soldyaa ati, ‘Pumako,’ umakon nii. Aizii õdapadan dono ba'oran soldyaa, ‘Puwa'ati,’ õkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki õdyuudan dono õpoitoru, ‘Pusha'apata wuru'u,’ õkian an u'ati, usha'apatan niiz.”

⁹ Tuukii Jesus di'itinpan uabatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u. Sariapa utanawatinan pidannao di'iti, wuru'u wa'atipainao kidaz udawu'ati. Na'iki ukian ï'ati, “Aizii õkowaadan nii u'ati: aonaa na'iam zii õikodauzon mishida-karu manawun wuru kawanu'ora'a Israelitenao bii an.” ¹⁰ Udauna'an wunaou'u na'akainaouz parada-karu kiwa'akan naa powaa iti, naobanai dapu iti. Aizii ïkaawan ïabatan poitorui kakuda'aka'a naa.

Jesus kakudan daonaiora
mawaka'ora'a naa

¹¹ Kadiman aka uruu dauna'an Jesus makon wiizai di'iti, Nain kia'o u'uu. Aizii pidannao, tominpauzonao u'idi'iki na'iti kapam ĩmakon utuma. Na'iki iriba kapam ba'orainao pidannao makon udawu'ati.

¹² Aizii Jesus kaawan pu'u wiizai koraratapa-kinao paniinomizinaa ida'ati, upu'u daonaiora mawaka'o na'aka-kao baaranai iti. Zuna mawakaiba'a naa odaiaru, odani wuru'u mawaka'oraz, ubauda'apan odani wuru'u uruuz. Na'iki kaina'a iriba, iriba pidannao makon otuma.

¹³ Aizii Jesus tukapan oroo tuukii ukamunan-kidanuzo, sariapa ukian o'ati, “Mana'a puzaada'ana'a.” ¹⁴ Udauna'an umakon na'iki upishatan naa wuru'u mawaka'o na'akapa-kinaoaz, sariapa wunaou'u na'akapainaoz mawaka'o mashaadina'akan. Udauna'an ukian mawaka'o ati, “Pa'ina'o daonaiora, ōkian pu'ati, pukadishita.” ¹⁵ Sariapa daonaiora sakanata'akan na'iki uparadan. Udauna'an ukadishitan na'iki Jesus na'akan naaz padaro dazaba iti.

¹⁶ Tuukii pidannao tarian na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Na'iki tuukii kapam ĩkonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi ĩkian, “Ei! Kaawa zii mishi wabii ati umanawunu'o Tominkaru prophetin. Mishi Tominkaru kaawan ukaminka'uta'anan waunao Jewnao, upidananaouz,” ĩkian. ¹⁷ Aizii kuwai, Jesus sha'apatanii dau'o kowaadaabi'ii-kaoa'a naa ipai Jewnao wiizi kida kawana'ati, na'iki ĩwiizi dawun itinapu kida'o pidannao mashaapan, ipai kapam ĩabatan wuru'u kuwaiz.

John Chikaawunuupauzo dyuuda-kidan paparadan Jesus di'iti

(Matthew 11:2-19)

¹⁸ Aizii John abatan idi patominapa-kidaniinao pidannao kakuwaapan ipai wuru dau'a'a Jesus sha'apatanii kidaz aimaakan, sariapa udapadan dya'utam pidannao ĩbii iki. ¹⁹ Udauna'an udyuudan naa ĩdyaun Naobanai Jesus di'iti, na'iki udyuuda ĩpishaan Jesus kaikapa'a: “Pugaru'u naa wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin?”

²⁰ Udauna'an ĩmakon naa Jesus di'iti, atii ĩkaawan u'idi'iti, na'ia'a naa ĩkian u'ati, “John Chikaawunuupauzoz dyuudan waunao pu'ida'ati, upishaa-kidan na'iki uaitapa'azon pugaru'u naa tawuru'u wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin kaina'iki?”

²¹ Aizii wuru'u ĩkaawanuz na'iti, Jesus kaudinan pu'u karinainao dau'u. Ukakudan pu'a'o iriba, iriba pidannao pabi'inaaka kida'o ĩrinaa ai, oia'o doronai zaamatapaniinao, ipai ukakudan ĩdyaun, na'iki ishaawunnao kida, ipai uda'atan na'iki usaabaan ĩawun. ²² Uruu idi Jesus dako'atin wunao paradanu'u John dyuudaniinaouz. Ukian ĩ'ati, “Aizii ukiwa John di'iti, ukowaada kizi u'ati ipai daunuuda'u wuru'u utukapanii kidaz ōsha'apatan, na'iki ukowaada u'ati ipai wuru'u uabatanii kidaz kuwai. Ukowaada u'ati iriba'a naa ishaawunnao awun da'ata-kao, na'iki saabaa-kao; aizii machi'ika-kainao, chi'ika-kida-kao; na'iki kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi, ipai ĩkakuda-kao. Aizii makinao-ziiwanao, kaimana'a naa ĩabatan; na'iki mawakainao kida, kakuda-kao powaa iti; aizii pataka'utinainao, kowaada-kaoa'a naa ĩ'ati Kaimana'o Kuwai.* ²³ Konaukia'o nii manawun wunaou'u sariaapa'oraz ĩmishidan ōgaru, aona'oraz ĩdi'itinpan pana'iti kida ōdau'u,” ukian ĩ'ati.

²⁴ Aizii John di'ikiinao pidannao kiwan dauna'an, sariapa Jesus kian wunao ati'iribainaoz pidannao, kasaba'ukinpainaoz utuma. Ukian ĩ'ati, “Kandii dau'ati'o tawuru'u unao makouzonuz John di'iti mapidantaka'o amazada di'iti? Kandii wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Utukapa'azon pidan kakataimana'o unyukunuu, awaru dawuu-kidan kawan pinidi? ²⁵ Kanom dii sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Oo utukapa'azon pidan konaunama'o oo umanawunu'o ukaiwadinpan? Pidan umanawunu'o, na'iki kaiwadinpa'o kaimanaiman, umashaapan kabaun

* **7:22** Na'apa tawuru ida'a usaadinapanu'u Isaiah saadanii kidaz. (Isaiah 29:18-19; 35:5-6; 61:1-2)

umanawunu'o di'ii? ²⁶ Oo kanom sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Tominkaru prophetin? Mishi'o wuru'u, pidan utukapaniaz na'ii, powa'a'o zii umanawunun ba'oran prophetnao ai. ²⁷ Uruu John, dau'ana'o tawuru'u kotua'o Tominkaru Paradan saadauzo-kaoaz kaikapa'a: 'Ōdyuudan nii ōprophetin kiwiin, saabaa'o nii dunapo pu'ua'ati,' ” ukianuz.

²⁸ Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, “Ōkowaadan nii u'ati aizii aimaakan, John uruu uwazootapanii ipai, ipai pidannao, aonaa bauda'apa pidan kaina'a shakatainao wuru baara'a'a, uruu kawanu'o nii. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai,” Jesus kian ĩ'ati.

²⁹ Ipai pidannao na'iki wuru'u zaamaapauzonao kidaz tax puraatananaa, abatan Jesus paradan, na'iki ĩnao tuukii pa'an ĩmishidan, na'iki ĩaitapa mishi'o na'iki saki-tapa'o wuru'u Tominkaru paradan kidaz. Uruu idi'o pa'an ĩchikaawunuu-kidinan John ati. ³⁰ Mazan kaina'a ba'orainao pidannao, ĩdakotapa-kao Phariseenao na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. ĩnao aonaa pa'an ĩsha'apatan wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kao. Uruu idi aonaa ĩchikaawunuu-kidinan John ati.

³¹ Powa'a zii koshan Jesus kian pidannao ati, “Na'apa dii mani ōkian wunao dau'ana'a kainaouz pidannao mashaapan? Na'apa dii mani ōkowaadan oo ōdakotan ĩdyaun? Ōkian nii. ³² ĩnao mashaapan koraiziannao makinaotinan kawanu'o, aonaa ĩnyukunuu kaimana'azon ba'orainao ati. Aizii pamakinaotin kizi iki, koraiziannao kadakoinpauzon pa'atiaaka kida kaikapa'a: 'Wakunuian mazida-karu kunnaa unao ati kuwudii ida'an, mazan aonaa ukonaupan. Aizii Wakunuian mawaka-karu kunnaa u'ati, aonaa uzaadan,' ĩkiitaakapan. ³³ Aizii John Chikaawunuupauzo kaawan dono da'ati'i, aonaa unikauzon kaimana'o wanyukunui wuru'u ba'oran pidannao nikauzonii kaduz kidaz, na'iki aonaa utuzan wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.' ³⁴ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, ukaawan da'ati'i, ipai pa'an uaroopan, na'iki utuzan bishoa'o wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Aushaa utukapa, kashabakizi pa'an arawu'u, na'iki tuzapa-shori kapam. Na'iki unaudapa kapam pakaminauda'utimpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatananaa, na'iki oiainao pidannao tuma.' ³⁵ Mazan ipai pidannao wuru'u da'anainao kidaz Tominkaru paradan, ĩnao tukapa-kidan mishi'o wuru'u Tominkaru aitapanii kidaz oo wuru'u usha'apaapanii kidaz aimaakan.”

Oia'o zunaaba sha'apatanii dau'a'o

³⁶ Aizii kaina'a Pharisee, una'akan Jesus, uaroopa-kida'azoonuzu padapu ii. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti, na'ia'a naa usakanatan na'iki uaroopan naa. ³⁷ Uruu wizai di'ii kaina'a zunaaba madoronaa-daunu'o omashaapauzon. Aizii oabatan idi Jesus aroopa'azon Pharisee dapu ii, sariapa omakon na'iti, ona'akan kaduunuribai pakinnaa zo'an kuba idi'i utoma-kao.† ³⁸ Okaawan Jesus kidiba di'iti ubarau itinapu. Ozaadan tuukii, uruu idi ipai ozabian Jesus kidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan naa ukidiba padizo idi na'iki sariapa okissitan wuru'u ukidiba kidaz, udauna'an oramaudan naa ukidiba kaduunu'oraz ramau idi. ³⁹ Aizii Pharisee, wuru'u na'aka'oraz Jesus padapu ati, tukapan wuru'u zun sha'apatanuz aimaakan na'apa Jesus ati. Sariapa ukian panyukunuu ii, “Umishiin an mani di'oraz daonaiora Tominkaru prophetin, uaitapa mani na'apa'oram okaduz wuru'u zunaz pishata'oraz paugaru. Na'iki uaitapa mani ipai na'apam omashaapauzon na'iki wuru'u oii kida'oraz aimaakan osha'apaapauzon.”

⁴⁰ Sariapa Jesus paradan, na'iki ukian u'ati, “Simon, kaina'a aimaakan ōkowaada'azon pu'ati.”

† 7:37 kuba idi'i utoma-kao: Wuru'u kubaz, udakota-kao Alabaster.

“Tiichaa, na'apa'oram aimaakan wuru'u pukowaada'azooniaz ò'ati?” Simon kian.

⁴¹ Jesus kian u'ati, “Kaina'a dya'utam pidannao mawinipinaatapainao pidan. Bauda'apa mawinipinaatapan 500 wizi'i kida'o puraata, ba'oran mawinipinaatapan 50 wizi'i kida'o puraata.‡ ⁴² Aonaa bauda'apa ñao ka'iitan pakawadauntan powaa iti wuru'u pamawinipinaatapaniaz puraata. Uruu idi pidan wuru'u taa'oraz zii puraata ñ'ati, umarina'ata'akan naa wuru'u ñmawinipinaatapaniaz. Aona'o ñi' naa uaipan uwadaun oo unyukunuupa'akan powa'a wuru'u ñmawinipinaatapaniaz. Ukau'an, na'ia'oram nii puaitapan marainapa tuukii wuru'u marina'ata'oraz pamawinipinaatapa-kao?”

⁴³ Simon dako'atin, na'iki ukian, “Õzanda-kidan wuru'u mawinipinaatapa'o uruu dobata manawun, uru'o nii marainapa uruu tuukii.”

“Na'apa mishizi, sakitapa'o kaiwuru'u pudi'itinapanuz,” Jesus kian Simon ati.

⁴⁴ Udauna'an Jesus tanawatinan zunaaba di'iti, na'iki ukian Simon ati, “Putukapa di'oraz zunaaba'a, mishii? Õmorotan pudapu ati, aonaa putaan wunu ò'ati õchikaa-kinnaa nii õkidiba. Mazan oroo, okaawan da'ati'i, ozaadan atii ochikaan õkidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan õkidiba padizo idi. ⁴⁵⁻⁴⁶ Na'iki aonaa pukissitan õgaru, mazan oroo pakaawan di'iki'o aonaa osookadan pakissiipan õkidiba. Na'iki aonaa putaan õramauda-kinnaa nii õzowau, mazan oroo oramauda zii õkidiba. ⁴⁷ Aizii õkowaadan nii pu'ati aimaakan,” Jesus kian. “Wuru'u osha'apatanuz aimaakan kaikapa'a, otukapa-kidan na'apam pamarainpan õgaru tuukii. Usha'apanum kau'an o'oiian wuru'u tuubar'u'oraz manawun mainaabata-kao idi ipai daunuuda'u o'ai. Mazan aizii pidan masakauda'u'o u'oiian, aizii u'oiian mainaabata-kao an, masakauda'u'o nii kapam umarainpan õgaru.”

⁴⁸ Udauna'an Jesus kian zunaaba ati, “Aizii ipai daunuuda'u'u naa pu'oiian mainaabata'aka-kao, aona'o nii powa'a unyukunuupa-kao.”

⁴⁹ Sariapa pidannao wuru'u sakanatapainao kidaz utuma kiitaakapan pa'atiaaka kida, “Kandii mooko arawu'u turuu mooko uaitapan pamainabatan pidan oiian?”

⁵⁰ Mazan Jesus kian zun ati, “Pumishidan idi'o wuru'u, pukazannaatinanuz pu'oiian ai. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru.”

8

Zunnao kaminka'uupauzonao Jesus

¹ Udauna'an Jesus makon naa, uchi'ikapan ipai donoi na'iki wiizai kida kawana'ati. Wuru'u uchi'ikapanuz ukowaadapan Kaimana'o Kuwai, Tominkaru naobanai-tinan daua'o. Aizii 12 utominapa-kidaniinaouz, na'ii'aka kapam ñchi'ikapan utuma. ² Na'iki zunnao, tawuru'u ukakudaniinao kidaz parinaa ai, na'iki ba'orainao ukakudaniinao oia'o doronai zaamatapan ai ñdyaun, na'iti kapam pabi'i kida ñao makon, ñkaminka'uupan Jesus na'iki wuru'u utominapa-kidaniinaouz. Mary, Magdala sanaaba, Jesus so'otaniaz 7 oia'o doronainao o'ai, oroo wuru'u kaminka'uupa'oraz ñdyaun, ³ na'iki Joanna oroo Chuza kia'oraz odaiaru uu, kazowautapa'oraz pabi'i kida Herod poitorunao. Na'iki Susanna na'ii kapam, na'iki iriba ba'oran zunnao kida na'ii ñtuma. Ipai ñsha'apatan aimaakan, ñtaan papuraatan, na'iki aimaakan sodi kida paaipan ati, pakaminka'utakinaa nii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao.

Jesus kowaadan

uudai paowa-kao dau'u

(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Pidannao kaawan iriba, iriba Jesus ida'ati, na'iki iriba kapam ba'oran wiizai ikiinao kida kaawan. Aizii pidannao baokopatinan dauna'an, uru'u naa Jesus kakuwaapan

‡ 7:41 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an, denarius wuru'u. Bauda'apa denarius, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

naa ñ'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an. ⁵ Ukian, “Bauda'apa kamoo pidan makon pazakapun iti upaowa'anan poroom uuda kida. Aizii kawiiizii-kariwai baara an, uru'u naa upararaan poroom uuda. Pabi'i kida poroom uuda waotan chi'ikapa-kizai an, uruu idi ipai udakazaabi'ii-ka. Udauna'an kotu'uznao wa'atin na'iki ipai ñnikan wuru'u uudai kidaz.

⁶ “Ba'oran uudai kida waotan kubata'o baawu an. Mishi kaiman padamata uudai soda'akan mazan aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatan, udauna'an kamoo wi'icha'akan naa, uruu idi sariapa uaradan atii umaririn.

⁷ “Ba'oran uudai kida waotan kaiwada-karu ta'o baara an. Mishi kaiman padamata usoda'akan, mazan udauna'an, kaiwada-karu watuda'akan naa wuru'u pa'ina'oraz usodan kida. Uruu idi aonaa na'itim naa ñdyaupain.

⁸ “Ba'oran uudai kida, kaiman pa'an ñwaotan kawiiizii-kariwai baara an. Uruu idi ziwu ñsodan, udauna'an ñkaaka'akan naa madowaaka kida pa'idiwaru, na'iki diri'i shinibaba kida u'aka. Bauda'apa'o ukadunaa di'iki, uikoda 100 u'aka diri'in.”

Udauna'an Jesus kian naa pidannao ati, “Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

*Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida
(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)*

⁹ Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao pishaan naa uruu, na'apa'oram manawun wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, ukowaadaniaz ñ'ati. ¹⁰ Uruu idi ukian ñ'ati, “Soo unao ati'o nii ukainaabata-ka. Uruu di'itinapa-kinai kuwaiz, Tominkaru naobanai-tinan dau'oraz. Mazan wunao ati'i ba'orainao kidaz ukowaada-ka. Nii soo di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Uruu idi ñtukapan pu'u padamata wuru'u kadakotin-kizaiz, mazan upu'u aona'o nii ñtukapanuzu. ñabatan pu'u padamatazu, mazan upu'u, aona'o nii ñaitapan na'apa'oram wuru'u parada-karu kianuz.

*Jesus kowaadan na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai
(Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)*

¹¹ “Kaikapa'a wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz,” Jesus kian ñ'ati, “Aizii wuru'u uudai kidaz, Tominkaru paradan kida wuru'u. ¹² Aizii wuru'u uudai kida waota'oraz chi'ikapa-kizai an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan udauna'an Satan kaawan ñ'ida'ati, uruu idi sariapa umainaabatan ipai daunuuda'u ñnyukunuu iki wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kida. Usha'apanum kau'an aonaa uaipan ñmishidan, na'iki aonaa uaipan ñkazannaatinan pa'oi'an ai.

¹³ “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kubata'o baawu an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u konaukia'oraz ñabatan na'iki ñzaamatan padamata Kaimana'o Kuwai. Mazan aonaa ñzaamatan tuukii panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi masakauda'u aimaakan dikauda'o sha'apa'akan ñ'ati, uru'u naa ñkashadina'akan, aona'a naa powa'a ñmishidapa'akan.

¹⁴ “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiwada-karu baawu an kida, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao na'iki mishidainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan ñdi'itinpan aimaakan aiapa-ka. Uruu ñ'ati, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ñaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimaakan. Uruu idi ñmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ñsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

¹⁵ “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiman, kawiiizii-kariwai baara an, uruu pidannao wuru'u abatainao na'iki zaamatan kidaz parada-karu kaimanaiman manawun panyukunuu iti. ñizo'ati ipai parada-karu, uruu idi aonaa ñkashadinan. Usha'apanum kau'an kaiman ñnyukunuu dyaupain Tominkaru ati. Uruu idi kaiman mishi ñmashaapan tukapa-ka.

*Aonaa lamp taratapauzo-ka
(Mark 4:21-25)*

¹⁶ “Aonaa na'ia'oram pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi, oo umuudanuz bed waranu iti. Mishi'oraiman lamp suu-ka'o dono, umuuda-ka'o doko'o ukanadapa kizi kaiman. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii ukanadapan ĩ'ati. ¹⁷ Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai usha'apaapa-ka'o, ipai'o nii ukodita-kida-ka'o kainaabana'o-karu ati. Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai ipai'o nii ukodita-kida-ka'o kanada'o-karu ati. ¹⁸ Ukau'an udi'itapa na'iki uzaamata unyukunuu iti wuru'u uabatanii kidaz parada-karu. Usha'apanum kau'an pidan kaina'a'o utaapan aimaakan panyukunuu ii, taa-karu nii u'ati powa'a zii. Aizii wuru'u pidan, aona'oraz utaan aimaakan panyukunuu iti, zaamata-karu nii u'ai ipai daunuuda'u wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan utaapan panyukunuu ida'a.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao daua'o

(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan ĩtukapa'azon uruu. Mazan aonaa na'itim ĩmaonapadinan udazaba iti, usha'apanum kau'an ĩriba manawun pidannao kasaba'ukinpan udazaba an kida. ²⁰ Uruu idi bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Kaina'a pudaro na'iki pu'inawuzunao kadishitapan paniba ii, ĩtukapa'azon pugaru.”

²¹ Sariapa Jesus kian ipai pidannao ati, “Ōdaro na'iki ō'inawuzunao pa'an wuru'u abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru paradan.”

Jesus paradan awaru na'iki wunu paran ati

(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² Bauda'apa kamoo Jesus paidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki ukian ĩ'ati, “Aushaa wamako'o naa karishii baza iti.” Uruu idi ĩmako'okan naa. ²³ Aizii ĩmakopaanan pu'u, Jesus da'awu'ukan naa kanawa zo'ii. Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan. Sariapa wunu paran kida daawadaan ĩkanawan, atii wunu paidina'akan naa ĩkanawan zo'iti. Maonapa'a naa kanawa tipitan.

²⁴ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao makon u'idi'iti, ĩpokowauanuzu. Na'iki ĩkian u'ati, “Wanaobanaa! Wanaobanaa! Kadiman! Taa'azo'o naa wanaraan,” ĩkian. Udauna'an Jesus kadishita'akan, na'iki udyuudan awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi awaru na'iki wunu paran mashaadina'akan. ²⁵ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Na'apa'oram mooko wuru'u umishidanuz?”

Mazan tuukii ĩtarian, na'iki tuukii ĩdi'itinpan. ĩkian pa'atiaaka kida, “Ei! Kanom kaduz pidan uruu? Udyuuda zii awaru na'iki wunu paran mashaadan, atii ĩzo'ati zii uparadan,” ĩkian.

Jesus kakudan oia'o doronai zaamatapanii pidan

(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makopaanan karishii baoko an, atii ĩkaawan baza itinapu wiizai di'iti, Gerasa Baara kia'o u'uu, Galilee Baara pa'inamunu'oraz. ²⁷ Aizii Jesus maratina'akan zii kanawa zo'iki, uru'u naa pidan, donoi iki'o, oia'o doronainao zaamatapanii kaawa'akan Jesus ida'ati. Kotua'iki'ora'a naa aonaa ukaiwadan kamicha, na'iki aonaa umashaapauzon kabaun ii. Umashaapan baaranai ii aka, kuba uun ii aka karikaonan. ²⁸ Aizii utukapan Jesus, sariapa ukadako'okan, udauna'an ukodoru'ukan na'iki umapotinan Jesus kanaapu iti. Na'iki ukian diiwa'o ida'an, “Jesus, Tominkaru umanawunu'o dani, kanom puaipan ō'ai, na'apa dii pusha'apata'azon ōgaru? Aonaa shoman pupataka'uta'ana'a ōgaru,” ukian. ²⁹ Wurulu'u uparadanuz kaikapa'a Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao koditan u'ai.

Kiwiin, mapudu'o da'i oia'o doronainao tuukiidauzonuzu. Pidannao tiwaan pu'u padamata padodowan ipai uanoba na'iki utaba'u chain idi, mazan sariaapa'o nii

ubidita'akanuzu. Uruu dauna'an oia'o doronainao na'aka'akan ni'i naa uruu, mapidan-taka'o amazada baara iti. Uruu wuru'u parada'oraz Jesus ati.

³⁰ Jesus pishaanuzu, “Na'apa dii pu'uu?” “Ō'uu Iribainao,” ukian. Ukowaadan pa'uu na'apa usha'apanum kau'an iriba, iriba manawun oia'o doronainao morotan naa u'idi'iti. ³¹ Na'apain tuukii oia'o doronainao pishaan Jesus, aonaa kizi udyuudan ĩdyaun ka'unaru nazo iti, aona'oraz utokon nii.

³² Na'ia'o iriba kooshinao aroapatinan naawazi za'an. Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. “Pukashaapa shoman wamorotan kooshinao di'iti,” ĩkian. Jesus kashaapa ĩmorotan kooshinao di'iti. ³³ Uruu idi ĩkodita'akan naa pidan di'iki na'iki ĩmorota'akan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan naa tawudapu an, na'iki ipai ĩwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai ĩmawakan panaraan idi.

³⁴ Aizii pidannao, wuru'u taapainaouz kooshinao tukapan idi wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a, sariapa ĩdiman ĩkakuwaapa'anan. Uruu idi ĩkakuwaapan pidannao ati ipai donoi ii aka, na'iki kazakapuntinpainao ati donoi dawun ii aka. Ipai ĩkowaadan patukapan kawana'ati usha'apan. ³⁵ Uruu idi iriba pidannao makon na'iti ĩtukapa'anan wuru'u kowaada-kariwaiz aimaakan sha'apan. Aizii ĩkaawan Jesus ida'ati, ĩtukapa pidan wuru'u so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, aona'a naa usha'apan, na'iki kaina'a'a naa ukaiwadapan kamicha. Kaiman usakanatapan Jesus dazaba'a, aitapina'a naaz, na'iki kaimana'a naa udi'itinpan. Uruu idi tuukii pidannao tarian. ³⁶ Pidannao wuru'u tukapainaouz aimaakan sha'apan, ĩkakuwaapan naa ba'oran pidannao ati. ĩkowaadan ĩ'ati na'apa'oram ukakuda-kao wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz pidan. ³⁷ Uruu idi ipai pidannao kawiiizi-tinpainao kidaz donoi Gerasa Baara an kida, tuukii ĩpishaan Jesus makon pawiiizi iki. Usha'apanum kau'an tuukii manawun ĩtarian.

Uruu idi Jesus paidinan naa kanawa zo'iti na'iki umako'okan naa. ³⁸ Wururu'u pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, tuukii upishaan Jesus. “Ōmako kizi putuma,” ukian. Mazan Jesus kian u'ati, ³⁹ “Pukiwa'a naa shoman pudapu iti, pukowaada'an kizi'i naa na'apam Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimaakan pu'ati.” Uruu dauna'an pidan mako'okan naa. Aizii pamakopa-kizi donoi ii aka, ipai ukowaadan pidannao ati wuru'u Jesus sha'apataniaz pa'ati.

*Jesus kakudan Jairus dani na'iki izaipaiba zunaaba kapam
(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kiwan karishii baza itinapu. Na'ii iriba pidannao dapaapan uruu, usha'apanum kau'an tomunu'ora'a naa ĩzaudapanuzu. ⁴¹ Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue Jewnao ati pawiiizi ii. Ukaawan, sariapa ukodoru'ukan, na'iki udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. Tuukii una'akan uruu padapu iti. ⁴² Usha'apanum kau'an, udani zun bauda'apauzo, 7 owunun, karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa omawakan.

Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa, iriba pidannao kasaba'uinan udazaba an. ⁴³ Aizii pidannao bii'i kaina'a zunaaba, izaipaiba, 12 wunu'ora'a naa obaiatinan. Iriba'a naa omakon daakataanao di'iti. Mazan aonaa bauda'apa daakataa kakuda'o nii oroo. Na'iki ipai'i naa otaan papuraatan ĩ'ati. ⁴⁴ Uruu dono owa'atin pidannao bii an Jesus barau ikinapa. Sariapa opishatan uchaakitan danoma karikaonan. Sariapa oizaipan shabata'akan. ⁴⁵ Masha'apakiaka Jesus kian, “Kanom pishata'oraz ōgaru?”

Mazan ipai pidannao wuru'u udazaba an kidainaouz kian, “Aonaa wapishatan pugaru.”

Uruu idi Peter kian, “Wanaobanaa, kaina'a iriba pidannao pudazaba an.”

⁴⁶ “Mazan kaina'a pidan pishata'o ōgaru, ōaitapa, usha'apanum kau'an so'otinanaaka ma'ozaka-karu ō'idi'iki,” Jesus kian ĩ'ati. ⁴⁷ Aizii zun aitapan idi'i naa paaitapa'aka-kao, sariapa omaonapadinan panaka-nakaan bii'i Jesus dazaba iti, atii okodoru'ukan na'iki

odawukan ukanaapu iti, oawun imi'i baara iti. Ipai pidannao abatapan pu'u, uru'u naa okowaadan kanom ni'o wuru'u opishatanuz Jesus kamichan. Okowaadan papishatan idi ukamichan karikaonan sariapa oabatan izai dukuta'akan. ⁴⁸ Udauna'an Jesus kian o'ati, “Ödadakoo, pumishidan idi'o pukakudan. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru.”

⁴⁹ Jesus kadakotinan pu'u zii o'ati, uru'u naa pidan kaawa'akan kakuwaapa'ana'o Jairus ida'ati, udapu'u iki'o uwa'ati'ikan wuru'u pidanaz. Ukian u'ati, “Marina'a naa Ti-ichaa, mawaka'aka'a naa pudani.” ⁵⁰ Mazan Jesus abata wuru'u pidan kakuwaapanuz Jairus ati. Uruu idi ukian u'ati, “Mana'a putaria'ana'a, mazan pumishida pa'an õgaru, kakuda'o nii powaa iti wuru'u pudaniz.”

⁵¹⁻⁵³ Udauna'an ïmako'okan naa na'iti atii ïkaawan kabaun iti. Na'ii ïikoda iriba pidannao zaadinainao, diiwa ïkadakoinan, uruu ïmuraapan naa wuru'u mawakaibazo. Uruu idi Jesus kian ï'ati, “Mana'a uzaada'ana'a, aonaa omawakan mani wuru'u, soo oda'awun karikaonan.” ïshaazootinan mazan udau'u, pabanikian nii ïtaapan wuru'u uparadanuz, usha'apanum kau'an ïaitapa mawaka'aka'ora'a naa wuru'u zunaabaz. Udauna'an Jesus morotan naa mawakaiba di'iti, mazan aonaa utaapadan ba'oran pidannao kida morotan patuma. Soo umorota-kida patuma Peter, John, James na'iki mawakaiba daru na'iki odaro. ⁵⁴ Aizii ïkaawan mawakaiba di'iti, sariapa Jesus zaamatan oka'u na'iki uparadan o'ati. “Pukadishita koraidaonaa,” ukian o'ati. ⁵⁵ Sariapa okakuda'akan powaa iti, udauna'an okadishita'akan. “Utaa owanyukunuu nii,” Jesus kian odaronao ati. ⁵⁶ Tuukii odaronao di'itinpan. Uruu idi Jesus kian ï'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru dau'ana'a õsha'apatanuz aimaakan kaikapa'a.”

9

Jesus dyuudan

12 patominapa-kidaniinao

(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Na'iki utaa ï'ati ma'ozaka-karu, ïka'iita-kinaa nii paso'otan oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki turuu kizi ïso'otan pabi'inaaka kida'o rinai pidannao di'iki. ² Udauna'an udyuudan naa ïmakon ïkowaada'an kizi'i naa kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ïkakuda'an kizi ipai karinaapainao kida pidannao.

³ Aizii padyuudan ua'ii ïdyaun, ukian ï'ati, “Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimaakan kida utuma umakon an. Mana'a una'aka'ana'a uwadookori, oo usaakon, oo uwanyukunuu, na'iki aonaa una'aka'ana'a upuraatan kida, na'iki aonaa una'aka'ana'a ba'oran ushootan. ⁴ Na'iam udapaapa-kao kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii, atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ⁵ Mazan na'ia'oram pidannao aona'o ïnaubaan oo ïaipan ukaawan pawiiizi ati, mana'a usookadina'ana'a na'ii, mazan uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida umakon ua'ii ïwiizi iki. Uruu ida'an utukapa-kidan ï'ati ïpataka'utakao nii.”

⁶ Jesus ipaian dauna'an pakakinaopan ïdyaun, ïmakon naa. Na'iki ïkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u ipai wiizai kida kawana'ati, na'iki iriba ïkakudan kari-nainao pidannao ipai amazada kawana'ati.

Herod nyukunuu kasharutinpan

(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Aizii naobanai Herod kazowautapa'oraz ipai amazada Galilee Baara ii aka, uabatan naa kadakotin-karu ipai wuru dau'ana'a Jesus sha'apaapanii kidaz aimaakan. Tuukii kowaadapa-kariwaiz kida kasharutapan unyukunuu. Usha'apanum kau'an kaina'a pabi'i kida uabatan pidannao kian, “John tawuru'u chikaawunuupauzoz, uruu wuru'u kakuda'oraz powaa iti.” ⁸ Aizii uabatan ba'orainao kian, “Elijah wuru'u kakuda'oraz

powaa iti.” Ba'orainao kian, “Kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u kakuda'oraz powaa iti,” ikian. ⁹ Uruu idi Herod kian, “Ei, õdukuta-kida'a naa sha'atii John kanau. Kandi'i naa mooko pidannao kadakotin-kidaniaz?” Uruu idi tuukii Herod aipan patukapan Jesus.

Jesus paan iriba'o pidannao

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

¹⁰ Aizii wuru'u 12 Jeesu tominapa-kidaniinaouz, udyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati. Uruu idi ikakuwaapan naa Jesus ati. Ipai ikowaadan u'ati pasha'apatanii kida aimaakan dau'an, pachi'ikapa kizi wiizai kida kawana'ati. Uruu dauna'an Jesus na'akan idyaun, imakon naa ba'oran pidannao ai. Una'akan idyaun munapo'o wiizai di'iti, Bethsaida kia'o udakotapa-ka'o wiizai dawun itinapu. ¹¹ Iriba pidannao abatan wuru'u Jesus makonuz na'iti. Uruu idi iriba, iriba pidannao da'anan Jesus na'iti. Aizii ikaawan na'iti tuukii Jesus konaukii-kidan idyaun. Na'ia'a naa ukakuwaatinan i'ati, ukowaadapan naa ipai daunuuda'u Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Na'iki ukakuda ipai daunuuda'u pidannao wuru'u aipainao kidaz pakakuda-ka'o parinaa ai. ¹² Ina'ian utuma atii wachuupun.

Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz, tuukia'a naa idopian itukapan idi'i naa wachuupun. Sariapa iwa'atin Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, “Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz marii kizi'i naa imakon idawata'an kizi pada'awu-kizi nii na'iki pawanyukunuu nii wunao di'iti'i kawiiizi-tinpainao kidaz kaida'ana'a, na'iki ba'orainao mako kizi maonapa zaa kida'o wiizai di'iti. Usha'apanum kau'an da'a'orazu'u amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz,” ikian u'ati.

¹³ Mazan Jesus kian i'ati, “Unao mishi'oraiman taa iwanyukunuu nii.”

Mazan ikian u'ati, “Kaina'a baka'iauda'u sodi karikaonan bread, na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Oo puaiapa sha'a watoriankan wanyukunui wapaa-kinnaa nii ipai daunuuda'u wuru'u iriba'oraz pidannao?” ikian. ¹⁴ Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan, aonaa iaita-ka'o kawana'ati. Daonaioranao pa'idiwaru ikoda mani 5000 idyaun.

Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Udyuuda ipai pidannao katontinan pana'a kida, marii 50 kida ikasaba'ukinan. Na'iki marina'a naa isakanatan kida na'ii.”

¹⁵ Aizii iipaian dauna'an pakatontin-kidan pidannao, ¹⁶ uru'u naa Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki wuru'u dya'utama'oraz kopaunao sodi kida. Uzaamatan dauna'anazu, sariapa uawunuupan aokazi iti patoriinpan tuma, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui.” Udauna'an udushowan naa wuru'u bread na'iki kopaunao kidaz, na'iki utaan naaz patominapa-kidaniinao ati, marii kizi'i naa itaanuzu ipai pidannao kawana'ati kida. ¹⁷ Uruu dono ipai pidannao aroopan abaapa kida, atii 12 dazowan udiri'in zii Jesus tominapa-kidaniinao zawadan wanyukunui wa'akun.

Peter kowaadan kanom kaduz Jesus

(Matthew 16:13-28; Mark 8:27-9:1)

¹⁸ Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan pu'u paba'oran, utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, sariapa upishaan idyaun kaikapa'a: “Na'apa dii pidannao kian õdau'an, kanom ikowaadan õgaru?”

¹⁹ Aizii ikian u'ati, “Pabi'i kida pidannao kian pugaru, John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian pugaru Elijah. Ba'orainao kian pugaru kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u, kadishita'oraz pamawaka-kizi iki.”

²⁰ “Aizii unao mani, kanom uaitapan õgaru?” ukian i'ati.

Sariapa Peter dako'atin uparadan, “Pugaru Christ,* Tominkaru di'iki'o,” ukian u'ati.

* **9:20** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

²¹ Mazan Jesus kian, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidannao ati õgaru dau'an.”

²² Na'iki ukian i'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan. Na'iki tuukia'o nii ukashada-ka'o, aona'o nii uaiapa-ka'o. Kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, i'naou'o nii wuru'u kashada'oraz uruu. Atii uzowii-ka'o nii, mazan idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishitan nii ubaaranaa iki,” ukian i'ati.

²³ Uruu dauna'an Jesus kian ipai i'nao ati, “Kanom da'ana'azo'o õgaru, marii uma-rina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki marii una'akan pacrossannaa,† na'iki marii uda'anan õgaru. ²⁴ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, mazan upu'a'o nii uwaziwadan ipai wuru'u pamamuuda'azookanii. Mazan pidan marina'ata'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o pazowii-ka'o õdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanuo'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma. ²⁵ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanuo'o kakupa-karu ai. ²⁶ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan õgaru, na'iki kiba'azoo-kida'o õkakinaori kida, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono pamanawunun tuma, na'iki udaru umanawunun tuma, na'iki kaimanainao angelnao tuma. ²⁷ Mishi õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Kaina'a pabi'i kida pidannao kaida'a'a, aona'o nii zii imawakan, atii itukapan nii zii Tominkaru naobanai-tinan.”

Jesus kadakotinan Moses na'iki Elijah tuma

(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Aizii bauda'apa'a naa sondii dobatan Jesus kadakotinan dauna'an, uru'u naa una'akan Peter, John na'iki James patuma. Una'akan i'dyaun naawazi paawa iti, utoriinpa'anan. ²⁹ Aizii utoriinpan pu'a'a naa masha'apakiaka uawun baara pana'adina'akan, na'iki ukamichan wizi'i, wizi'i. ³⁰ Masha'apakiaka dya'utam daonaioranao kaawa'akan u'ida'ati, udauna'an ikadakotinan naa utuma. Moses na'iki Elijah wuru'u kaawa'oraz. ³¹ Ikaawa'akan aokazi iki, konaunam na'iki Kanada i'aidinpan. Na'ia'a naa ikadakotin-kidan na'apam nii Jesus mawakan Jerusalem ii, maonapa'o ni'i naa umishian wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apata-ka'o.

³² Aizii Peter na'iki uminauda'unao ipai daunuuda'u i'da'awun. Aizii ipokoda'akan itukapa Kanada Jesus umanawunun kanadapan, na'iki itukapa dya'utam pidannao kadishitapan utuma. ³³ Aizii itukapan naa pidannao mako'ozon. Sariapa Peter kian Jesus ati, “Wanaobanaa, kaiman zii wuru'u wana'anuz putuma. Turua'o nii watoman idikinauda'u sookapa-kizai, bauda'apa pugaru ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati,” ukian. Mazan aonaa Peter aitapan na'apa'oram aimaakan wuru'u pakadakotin kiziz.

³⁴ Ukadakotinan pu'u zii, isha'iz kaawa'akan, na'iki sariapa ushibatan Jesus, Moses na'iki Elijah. Tuukii Peter na'iki uminauda'unao tarian itukapan idi isha'iz shibatan i'dyaun. ³⁵ Udauna'an i'abatan parada-karu kian isha'iz bii'i, “Di'oraz õdani õzaamatanii, ukau'an uizo'ati uparadan.”

³⁶ Aizii parada-karu mashaadan dauna'an, itukapa Jesus paba'orantina'a naa. Mazan masha i'taapan wuru'u patukapaniaz aimaakan, aonaa kanom ati ikowaadan wuru'u patukapaniaz na'apain.

Jesus so'otan oia'o doronai daonaiora ai

(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Ba'oran kamoo Jesus, Peter, John na'iki James tokapaanan zii naawazi paawa iki. Na'ia'a naa ikodan iriba pidannao. Sariapa ikodapan Jesus, ³⁸ na'iki masha'apakiaka

† 9:23 una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

pidan kadako'okan pidannao bii iki, “Tiichaa, tuukii manawun òaipan putukapan òdani, ubauda'apan òdani daonaiora wuru'u. ³⁹ Masha'apakiika'o da'i oia'o doronai zaamata'akauzonuz, na'iki ukadakoin-kida'akan niiz diiwa. Udauna'an ukaboota'akan niiz imi'i baara iti, na'iki umawakaziita'akan naa, atii ipai'o nii da'i udako bozowan. Karikaonan ubaiata-kidauzon kaziwa'o u'ati, umuudan niiz, atii ukapatin ana'o nii zii tuukii. ⁴⁰ Tuukia'o da'i òpishaan wuru'u putominapa-kidaniinaouz, òaipan idi ìso'otan u'aiaz, ìtiwaa padamata paso'otanuz mazan aonaa uso'otina'azon u'ai.”

⁴¹ Sariapa Jesus dako'atin uparadan na'iki ukian ipai pidannao ati, “Maam, pakawan zii mooko umamishidakan, pakawan umashaapa'azon oia'o ati. Na'apam nii zii ukotua'ikin òna'an utuma, òbaiatan unao? Puna'aka wuru'u pudaniz da'ati'i,” ukian pidan ati.

⁴² Aizii udani wa'atin pu'a'a naa, uru'u naa koshan oia'o doronai zaamata'akanuzu, ukaboota'akanuzu daam kii imi'i baara iti, mazan umawakaziita'akan naa. Mazan upu'a'a naa Jesus dyuudan oia'o doronai so'otinan u'ai. Uruu idi kaiman ukakuda'akan wuru'u daonaioraz. Udauna'an utaan padaru atiz kaimana'a naa. ⁴³ Ipai pidannao, wuru'u na'iainaouz, tuukii ìdi'itinpan, Tominkaru tukapa-kidan idi ì'ati mishi pama'ozakan, usha'apatan ida'an aimaakan kaikapa'a.

Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u
(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Pidannao kadakoinapa-kidan pu'u zii wuru'u Jesus sha'apataniaz aimaakan, uru'u naa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. ⁴⁴ “Òaiapa uabatan òparadan kaimanaiman aizii, aonaa kizi umanyukunuutanuz. Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, uzaamata-kida-kao nii, atii utaa-kao nii naobanainao ka'u iti, ma'ozaka-tinpainao kidaz.” ⁴⁵ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram daua'o manawun wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ìaitapan ai wuru'u aimaakanuz, aonaa kizi ìaitapan kanom daua'o wuru'u ukadakotinanuz. Na'iki tuukii ìtarian papishaan uruu na'apa'oram manawun wuru'u ukadakotinanuz.

Na'apa dii pidan
umanawunu'o aitapa-kao
(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ Baukapaiman Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan, ìnao pa'idiwaru pa'atiaaka kida. Ìkadakoinapa-kidan na'ia'oram pidan kaina'a ìbii'i, umanawunu'o ipai ba'orainao ai. ⁴⁷ Mazan Jesus, uitapa ipai ìdi'itinpan. Aizii ìbaokopatinpan pu'a'a naa utuma, sariapa una'akan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz padazaba'a. ⁴⁸ Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan wuru'u di'oraz koraidaona'a ò'uu ida'an, konaukia'o kapam udapaapan ògaru wuru'u. Aizii na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan ògaru, konaukia'o kapam udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ògaru. Aizii na'ia'oram pidan unao bii'i waranuitapa-kariwai, mazan Tominkaru ati umanawunu'o pa'an wuru'u uruuz.”

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u
(Mark 9:38-40)

⁴⁹ Sariapa John kian Jesus ati, “Wanaobanaa watukapanii pidan so'oopan oia'o doronainao pidannao di'iki pugaru uu ida'an. Na'iki wadyuuda usookadan wuru'u una'apainapanuz, usha'apanum kau'an aonaa waunao bii iki'o mani wuru'u uruuz.”

⁵⁰ “Mana'a umashaata'ana'a uruu,” Jesus kian John na'iki ba'oran patominapa-kidaniinao ati. “Na'ia'oram pidan aona'a uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u,” Jesus kian ì'ati.

Pidannao maaiapakan Jesus kaawan pawizi ati

⁵¹ Aizii maonapata'a naa kamoo wuru'u Jesus makon aita-kaoz aokazi iti. Uruu idi Jesus di'itinpan pamakon dau'u Jerusalem iti. ⁵² Na'iki udyuuda pidannao kiwiitan pa'ua'ati kakuwaapa'ana'o nii pidannao di'iti, pawa'atipan dau'u kaina'iki. Uruu idi pidannao kiwiita'akan naa wiizai iti, Samaria ia'oraz. Aizii na'ii'aka'a naa ikowaadan pidannao ati wuru'u Jesus wa'atinuz kaina'iki, na'iki marii kizi isaabaan usookapa kizi nii. ⁵³ Mazan aonaa na'iainao pidannao taa'azon usookapa kizi nii, usha'apanum kau'an ãaitapa umakopan Tominkaru Dapu iti wuru'u Jerusalem ia'oraz. ⁵⁴ Aizii utominapakidaniinao James na'iki John abatan idi'i naa wuru'u pidannao mataa'azookanuz Jesus sookapa kizi nii. Sariapa ikian u'ati, "Wanaobanaa, puaiapa watoriinpan Tominkaru ati, marii kizi uwaota-kidan tikazi aokazi iki, umainaabata kizi wuru'u pidannaouz?" ⁵⁵ Mazan Jesus tanawatinan ãidi'iti sariapa ukashadakowauan ãdyau. ⁵⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapakidaniinao kora'uka'akan naa ba'oran wiizai iti.

Da'ana'azoinao Jesus dau'o
(Matthew 8:19-22)

⁵⁷ Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa patominapakidaniinao tuma, bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Õda'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti," ukian.

⁵⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Waruzonao kaina'a ã'uun kida, kotu'uznao kaina'a ãshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa na'iam uwashatin kizi nii, na'iki aonaa usookapaka-kizi nii."

⁵⁹ Jesus kian ba'oran pidan ati, "Pumako õtuma."

Mazan pidan kian, "Naobanai, õdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin."‡

⁶⁰ Mazan Jesus kian u'ati, "Marii mawakainao didan pairiban mawakan,§ mazan pugaru pumako pa'an, pukakuwaapa'an kizi'i naa Tominkaru naobanai-tinan dau'u," ukian u'ati.

⁶¹ Ba'oran kian Jesus ati, "Naobanai, õgaru õmakon nii putuma, mazan õmakon ua'ii, õkowaadinankan nii zii kiwiin õiribannao di'ii," ukian.

⁶² Uruu idi Jesus kian u'ati, "Pidan sakada'o pakawiiziipan, udauna'an awunuupa'o powaa iti, madiwautapa-ka'o karikaonan uruu wunao bii ia'a naobanaitapainaoz Tominkaru."

10

Jesus dyuudan 72 pidannao

¹ Aizii uruu dauna'an Jesus zaamatan powa'a zii koshan pidannao, tominapatinainao bii iki. ⁷² pidannao uzaamatan. Wuru'u uzaamataniinaouz pidannao, padyuudan ni'o, kiwiitainao nii pa'ua'ati. Dya'utam kida'o nii uaipan ãmakon ipai amazada na'iki wiizai kida kawana'ati, wuru'u Jesus mako'ozoo-kizi kidaz.

² Aizii Jesus kian ã'ati, "Kaina'a kai diri'i paoribai aka karaoda-karu nii. Mazan kaina'a masakauda'u kaudinainao. Ukau'an utoriinapa, kapaoriba'o ati, udyuuda kizi kaudinainao nii, kasaba'ua'o ni'i naa upaoriba aka. ³ Ukau'an umako'o naa. Aizii õdyuudan unao na'apa kaznizo dainao dyuuda-kaoz kawan baudokorunao bii iti. ⁴ Mazan aonaa pa'i una'aka'ana'a upuraatan, na'iki usaakon, na'iki ba'oran udazkidi. Na'iki mana'a pa'i utomunu'ikinpa'ana'a oo uzaamaaka'uupa'ana'a pidannao uikodapaniinao kida dunapota.

⁵ "Aizii ukaawan an kabaun iti, ukian nii. 'Tosh, kaiman unao? Marii Tominkaru taan kaimana'o mashaapa-karu unao ati.' ⁶ Aizii kadapu'o nyukunuu kaimanan an, marii Tominkaru di'iki'o kaiman-karu mashaapan utuma. Mazan aizii pidan nyukunuu

‡ **9:59** Naobanai, õdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin oo "Naobanai, kaina'a õdaru tuukian. Umawakan na'iki udida-kaoz dauna'ana'o nii zii, õmakon pudawu'ati." § **9:60** Marii mawakainao didan pairiban mawakan oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaoz õgaru didan pairiban mawakan"

makaimankan an, ukiwa-kida'aka powaa iti wuru'u uparadanuz. ⁷ Ukau'an usookadinan nii, pidan konaukii-kida'o unao dapu ii. Na'ia'o nii unikan uwanyukunuu na'iki utuzan nii kanom karikaonan taa-kariwai u'ati. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-ka'o nii u'ati aimaakan uwinipinii. Ukau'an na'ia'o nii usookadinan atii uipaian ukakuwaatinan na'ii'aka.

⁸ “Aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, na'iki kawiiiziinao konaukii-kidan an unao, na'iki imorota-kidan an unao padapu iti, unika sha'apa'oram wanyukunui maokoda-kariwai u'ati na'ii. ⁹ Na'iki ukakuda ipai karinainao na'ii uruu wiizai di'ii. Na'iki ukii na'ia'inao pidannao ati. ‘Aizii taa'azo'o naa Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan unao ida'ati.’

¹⁰ “Mazan aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'ii, aonaa uaiapa-ka'o na'iki aonaa ukuwaa abata'azoo-ka'o na'ii. Ukiwa powaa iti dunapo iti, na'iki'i naa ukii i'ati. ¹¹ ‘Imi'i, wuru'u uwiizi iki'oraz, zaamatina'oraz wadazkida ida'ati, ipai'o nii wawao-kidanuz unao di'iti. Aizii uzaudina'a naa pa'i, maonapa'ora'a naa Tominkaru naobanai-tinan kaawan unao ida'ati,’ ukii i'ati.”

¹² Jesus kian, “Okowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, awutapa'o nii zii upataka'utan pidannao Sodom* iainao kidaz wunao aia'a, aona'oraz iabata'azon unao kuwaa.”

Mamishida-kainao pidannao daua'o
(Matthew 11:20-24)

¹³ “Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Bethsaida. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-ka'o an mani Tyre na'iki Sidon† ii, sariapa mani na'ia'inao pidannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida, na'iki sariapa mani ipariti'ian pazowau. Itukapa-kida-kinnaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai. ¹⁴ Mazan, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, ukootowapa-kidan dono'o naa pidannao diina'iti'i. ¹⁵ Na'iki unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa. Mazan kii'an ukaboota-ka'o nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.”

¹⁶ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Na'ia'oram pidannao mishida'o unao kuwaa, imishidan kapam o'garu wuru'u. Aizii na'ia'oram pidannao mamishida-ka'o unao kuwaa, aonaa imishidan mani o'garu wuru'u. Na'iki kanomanao mamishida-ka'o o'garu, aonaa imishidan mani kapam wuru'u dyuuda'oraz o'garu.”

Jesus dyuudaniinao kaawan naa powaa ati

¹⁷ Aizii tawuru'u 72 pidannao Jesus dyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati, konaukii ikakuwaapan. Ikian Jesus ati, “Wanaobanaa, oia'o doronainao izo'ati waparadan. Sariapa mishi ikoditan pidannao di'iki, wadyuudan idi ikoditan pu'uu ida'an.”

¹⁸ Jesus kian i'ati, “Otukapanii Satan waotan doko iki, na'apa toroanaru pizopizowankan kawan doko ii. ¹⁹ Uabata na'apam okian unao ati aizii. O'taani'i naa oma'ozakan unao ati, uka'iita-kinnaa nii udakazatinan kowazaznao paawa an na'iki kankoorunnao paawa an kapam. Na'iki o'taan idi uma'ozaka-kinnaa nii, aona'o nii Satan ka'iitan pasha'apatan unao. Na'iki aona'o nii kanom sha'apatan unao kaziwa'o ida'an. ²⁰ Mazan mana'a ukonaukii-kida'ana'a wuru'u oia'o doronainao izo'atinuz uparadan. Mishi'oraiman ukonaukii pa'an Tominkaru saadan idi'i naa u'uu pakaaritan ida'a aokazi ii.”

Jesus konaukii-kidan Tominkaru
(Matthew 11:25-27; 13:16-17)

* **10:12** Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwai pidannao oian idi na'ii. (Genesis 19:24-28) † **10:13** Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

21 Uruu dono Kaimana'o Doronaa taan tuukii konaukii-karu Jesus nyukunuu iti. Uruu idi tuukii ukonaukian, na'iki ukian, "Ōdaru, Naobanai-tinpa'o ipai aokazi ii, na'iki ipai imi'i baara an, ōkonaukii-kidan pugaru tuukii, usha'apanum kau'an puaida-kidan idi wuru'u pudizapauzonii kidaz aimaakan aitapainao pidannao ai, na'iki wunao aia'a tominpauzonao kidaz pidannao. Mazan aizii puaida-kidanuz maaitapa-kainao pidannao ati, aona'oraz itominpauzon. Mishi ōdaru, na'apa puaitan kawana'ati'o mishi wuru'u aimaakan sha'apanuz naa aizii."

22 Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "ŌDaru taa'akani'i naa ō'ati kaimandaun aimaakan, utaa ōma'ozaka-kinnaa nii, ma'ozaka kizi ōkazowautapan pidannao na'iki utaa ōaitapa-kinnaa nii. Aonaa kanom aitapan ōgaru, Tominkaru Danin, soo ōDaru bauda'apa aitapa ōgaru kaimanaiman. Na'iki aonaa kanom aitapan ōDaru, soo ōgaru uDani, ōaitapa pa'an uruu kaimanaiman. Na'iki wunaou'u ōzaamataniinaouz, ĩnao aitapa ōDaru kaimanaiman."

23 Udauna'an Jesus tanawatinan patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki ukian soo ĩnao ati karikaonan, "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi ipai aimaakan kida sha'apan. 24 Ōkowaadan nii unao ati, kotua'a naa iriba pidannao Tominkaru prophetinnao, na'iki kingnao, ĩnao tuukia'o ĩaipan patukapan wuru'u unao tukapanii kidaz kai, mazan aonaa itukapanuzu, pamawakan idi'i naa. Na'iki tuukia'o kapam ĩabata'azon wuru'u unao abatanii kidaz kai aimaakan, mazan aonaa ĩabatanuz."

Kuwai Samaria san kamunanun dau'o

25 Baukapaiman pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati, uaipan patiwaa-kidapanuz. Ukian u'ati, "Tiichaa, na'apa dii ōsha'apatinan, ōzaamata-kinnaa nii wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu diina'iti'i?"

26 Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa dii mooko tawuru'u kotua'oraz Tominkaru kakinaori saadauzo-kariwaiz kian Moses ati? Na'apa'oram puaitapan wuru'u kakinaorii kianuz?"

27 Aizii pidan kian Jesus ati, "Kakinaorii kian, pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz manawun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, na'iki ipai puma'ozakan ida'an. Na'iki pumarainapa puriban, na'apa pumarainpan kawan punanaa."

28 Jesus kian u'ati, "Sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz parada-karu. Ukau'an aizii pusha'apatina'a naa ipai ukawana'ati, na'iki pukakupa kizi karikaonan."

29 Mazan wuru'u pidanaz tuukii uaipan patukapa-kao kaimana'o pidan nii. Uruu idi upishaan Jesus. Ukian, "Kanom wuru'u ōriban ōmarainpan ni'oraz?"

30 Sariapa Jesus kian u'ati, "Bauda'apa kamoo Jew wa'atipaanan Jerusalem iki, umakon Jericho iti. Aizii umakopaanan pu'u, koidimikinao ikodan uruu, sariapa ĩzaamatanuzu, na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa ukamichan. Uruu dauna'an ĩzowiautapa'akan naaz tuukii, na'iki mawakanaka. Na'iki'o ĩwa'aka'akan naaz.

31 "Upu'u faadaa wa'atipaanan na'an dunapota. Aizii utukapankan naa pidan zowiautapa-kariwaiz, sariapa ukora'uka'akan u'ai dunapo daawa ii aka. 32 Kaina'iki koshan ba'oran Jew wa'atipaanan uruu dunapota, uruu Levite, kaudinauzoz Tominkaru Dapu ii. Aizii umaonapatan na'ati, uru'u naa utukapan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Uruu idi umako-makowan udazaba iti, uawunuutaa-kidanuz, udauna'an ukora'uka'akan naa u'ai dunapo daawa ii aka.

33 "Kaina'iki mazan koshan ba'oran pidan wa'atin, uruu Samaria san‡ pa'an, uruu dunapota koshan uwa'atin. Aizii na'apa'a naa kapam utukapankan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Mazan tuukii pa'an utukapan pakamunan-kidan wuru'u pidanaz. 34 Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, udauna'an uchikaan naa wine idi ipai

‡ 10:33 Samaria san: ĩnao kaduz pidannao, aonaa ĩnaudapaakan Jewnao tuma.

wuru'u izai ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pachikaanuz, uru'u naa uzichian wuru'u ba'izi-daun kidaz kiwinii idi. Udauna'an uruu ubazobatan naa wuru'u ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pasaabaanuzu, uru'u naa uzaida-kidanuzu pakawaron chaakashi§ barau iti. Una'akan naaz atii ikaawan wiizai di'iti. Na'ia'a naa kaiman usaabaanuz, atii ukawinipinaata sookapa-kizai kabaun nazoo u'ati, na'iki ipai utorian uwanyukunuu nii.

³⁵ “Ba'oran kamoo Samaria san dobatan naa, uruu idi sariapa uso'otan dya'utam wizi'i kidainao papuraatan, na'iki utaan naazu sookapa-kizai kabaun taapiki ati. Ukian u'ati. ‘Ōaiapa putaapan uruu kaiman, da'ana'o nii koshan ōkiwanu'u, aizii na'apauda'um puraata pukabootan udau'ati, ōkawadauntan nii ipai daunuuda'u pu'ati ōkaawan an powaa ati,’ ukian.”

³⁶ Uruu idi Jesus kian naa koshan tiichaapauzo Moses kakinaori ati, “Na'ia'oram dii pidan tukapa-kida'o mishi pamarainpan wuru'u koidimikinao zowiautapaniaz pidan?”

³⁷ Ukian Jesus ati, “Wuru'u kamunan-kida'oraz uruu.”

Uruu idi Jesus kian u'ati, “Ukau'an pusha'apatina'a naa pa'i kapam na'apa.”

Jesus morowautapan Martha na'iki Mary dapu iti

³⁸ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon atii ikaawan wiizai di'iti. Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba Martha kia'o o'uu. Tuukii okonaukii-kidan Jesus kaawan padapu ati. ³⁹ Na'iki kaina'a o'inaozo Mary kia'o o'uu. Aizii Mary, ona'ian naa osakanatapan Jesus dazaba ii oabatapan ukakuwaa. ⁴⁰ Mazan Martha tuukii pa'an odopiidinan pasha'apata'azoonii sodi kida aimaakan dau'ati. Uruu idi owa'atin Jesus ida'ati, na'iki okian u'ati, “Naobanai, aonaa pukasha'ora-kidan putukapan wuru'u ō'inaozo wa'akanuz ōgaru ōba'oran, sha'apata'o nii ipai aimaakan wuru'u sha'apata'azoo-kariwai kidaz? Pudyuuda oroo, okaminka'uta kizi'i naa ōgaru.”

⁴¹ Sariapa Jesus kian o'ati, “Martha, kandii nii pudopiidinan pusha'apata'azoonii kida dau'an? ⁴² Kaina'a soo bouda'apa aimaakan tuukia'o uaiapa-kaao. Aizii wuru'u Mary sha'apaapaniaz aimaakan, kaimana'o manawun wuru'u, aona'o nii na'apainim ukazata-kaao o'ai.”

11

Jesus tominapa-kidan patominapa-kidaniinao toriinapa-karu dau'u (Matthew 6:9-13; 7:7-11)

¹ Bouda'apa kamoo Jesus toriinpan. Aizii uipaian dauna'an patoriinpan, bouda'apa pidan utominapa-kidaniinao bii iki kian u'ati, “Wanaobanaa, putominapa-kida wau-nao toriinapa-karu dau'u, na'apa John tominapa-kidauzon kawan patominapa-kidaniinao.”

² Jesus kian i'ati, “Na'apainim utoriinpan an, kaikapa pa'i ukia'a. ‘Wadaru, marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii manawun. Na'iki marii kizi punaobanai-tinan.

³ Marii kizi putaapan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

⁴ Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apaapanii kidaz.

Na'apa wamarina'atan kawan

wuru'u oii kida'oraz pidannao sha'apaapan wa'ati.

Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kaao oia'o di'iti.’ ”

⁵ Udauna'an Jesus kian koshan patominapa-kidaniinao ati, “Dii mani bouda'apa unao makon tomun-zikon pupaonaruru dapu iti, na'iki pukian u'ati. ‘Tosh ōpaonaruru. Ōaipan zii idikinauda'u bread pu'ai. ⁶ Kaina'a ōpaonaruru dobatapa'o kaawa'akan ōdapu ii. Na'iki aonaa kanom ōtaan nii u'ati.’ ⁷ Aizii pupaonaruru kian an mani pu'ati padapu

§ 10:34 chaakashi: English ida'an, donkey.

nazo iki. 'Mana'a putowauda'uta'ana'a õgaru. Ipai'i naa paniinom dadaradina'akan. Na'iki õgaru na'iki õdainao wasookapan naa wuru'u. Aona'a naa turuu õkadishitan na'iki õtaan aimaakan pu'ati.' ⁸ Aizii na'apa dii mani pusha'apatinan? Õkowaadan nii unao ati. Aonaan pu'u pupaonaru kadishita'azon, utaa'anan bread pu'ati, mazan upu'a'o nii ukadishitan na'iki utaan ipai aimaakan puaiapanii, usha'apanum kau'an aonaan idi pusookadan pupishautan wuru'u paaipaniaz aimaakan u'ai. ⁹ Ukau'an õkian u'ati, upishaa aimaakan dau'an, taa-karu nii u'atiz. Udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz. Udaudauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ¹⁰ Pidan wuru'u pishaa'oraz aimaakan, taa-karu nii u'atiz. Na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz. Na'iki kanom dau-daupa'o paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.

¹¹ "Unao daruinao, utaa mani udani ati kowazaz, upishaan an kopau u'ati? ¹² Oo utaa mani u'ati kankoorun upishaan an kuruku dani u'ati? ¹³ Oia'o unao padamata, mazan upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan udainao ati. Aitaniiman uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii Kaimana'o Doronaa, wunao ati'i pishainauz uruu udau'an."

*Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a
(Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)*

¹⁴ Ba'oran dono Jesus waatan oia'o doronai maparadanu'o pidan di'iki. Aizii oia'o doronai waata-ka'o dauna'an, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao kasaba'ukinpainao na'ii di'itinpan aimaakan sha'apata-ka'o idi na'apa. ¹⁵ Mazan pabi'i kida ìkian, "Beelzebul,* oia'o doronainao naobanaa ida'ana'o karikaonan wuru'u ukodita-kidanuz oia'o doronainao. Utaan ida'ana'o pama'ozakan u'ati wuru'u ukaudinanuz," ìkian.

¹⁶ Kaina'a ba'orainao tiwaa-kidapa'azoinao karikaonan Jesus. Uruu idi ìpishaan Jesus sha'apatan pa'ati umanawun kida'o aimaakan, uruu ida'an kizi utukapa-kidan mishi'o wuru'u ukaudinanuz Tominkaru ida'an. ¹⁷ Mazan Jesus aitapa na'apa'oram ìdi'itinpan. Uruu idi ukian ì'ati, "Aizii pidannao mashaapainao udaru'o wiizai di'ii, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan ìma'ozakadan pawii? Aizii pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko ìma'ozakadinan? ¹⁸ Aizii Satan poitorunao wuru'u oia'o doronainauz mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan Satan kaudin-kizi ma'ozakadinan? Aizii unao kian õdau'an, õkodita-kidan oia'o doronainao, Beelzebul taan ida'ana'o õma'ozaka-kinnaa nii. ¹⁹ Kanom ida'ana'o mooko pa'an upidanannao, wuru'u da'anainauz unao kodita-kidauzon oia'o doronainao? Beelzebul ida'ana'o sha'a? Aitapa-kariwai ìnao na'apa kapam ìkaudinanz õgaru kaudinan kawan. Ukau'an kaimanaiman ìtukapa-kidan na'apam unao pozawatan. Upozawatan wuru'u uparadanuz õdau'an kaikapa'a. ²⁰ Aonaa Beelzebul ma'ozakan ida'ana'o mani wuru'u õkaudinanz, õkaudinanz Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o, uruu taan ida'ana'o pama'ozakan õ'ati wuru'u õkodita-kidanuz oia'o doronainao pidannao di'iki. Ukau'an wuru'u õsha'apatinanz Tominkaru ma'ozakan ida'an tukapa-kida unao ati kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan unao bii'i.

²¹ "Aizii na'apainim pidan ma'ozaka'o, kazannaatapan an padapu pabairi tuma oo pamarian tuma, usha'apata-ka'o ai. Aona'o nii usha'apauz koidapa-ka'o udapu nazo ii. ²² Mazan aizii pidan, powa'a'o zii manawun uma'ozakan u'ai, kaawa'akan an u'ida'ati, ipai'o nii ukazata'akan u'ai, ubairi na'iki umarian na'iki ipai ba'oran aimaakan kida wuru'u uma'ozakatinapa-kinnaa kidaz. Udauna'an ma'ozaka'oraz manawun pidan butan ni'i naa ba'orainao ati ipai wuru'u pakoidanuu kidaz, ba'oran pidan sha'apauziz.

* **11:15** Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-ka'o Beelzebub kii. Uruu Satan.

²³ “Na'ia'oram pidan aona'o uaipan õgaru paminauda'u nii, uto'ora-kizaitapan õgaru wuru'u. Na'iki pidan wuru'u aona'oraz ukaminka'utan õkasaba'uupan pidannao, uruu waataabi'ia'o pidannao õ'ai wuru'u uruuz.

Oia'o doronai padantan padapu ati
(Matthew 12:43-45)

²⁴ “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, uru'u naa ukian paaipan ati. ‘Õkiwan nii powaa iti õmashaapauzo-kizi iti.’ ²⁵ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda padapu nazoo kaiman usaabaa-ka'o, aonaa ukaniriban. ²⁶ Udauna'an umakon, una'anan naa 7 ba'oran oia'o doronainao, powa'a'o zii manawun ïdikaudan kida u'ai. Uruu idi ïmorotan, na'iki na'ia'a naa ïmashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o ni'i naa manawun pidan dikauda'akan kiwiitapa'o ai.”

Jesus kadakotinan
konaukii-karu dau'u

²⁷ Aizii Jesus kadakotinan idi na'apa, sariapa zun kadakon u'ati iriba'o pidannao bii iki. Okian, “Konaukia'o manawun pudaro, wuru'u shakata-kida'oraz pugaru, na'iki biida-kida'oraz pugaru.”

²⁸ Mazan Jesus dako'atin oparadan kaikapa'a: “Wunao pa'an wuru'u konaukia'oraz, abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru Paradan.”

Pidannao tukapa'azo'o aimaakan sha'apata-ka'o
(Matthew 12:38-42)

²⁹ Aizii pidannao kasaba'ukinan pu'a'a naa iriba Jesus ida'ati, uru'u naa ukian koshan ï'ati, “Pidannao wuru'u mashaapainao kidaz kai, oia'o manawun ïdyaun. Atii ïaiapa zii aimaakan tukapa-kida-ka'o pa'ati kiwiin, pamishida-kinaa nii. Mazan aona'o nii bauda'apa aimaakan tukapa-kida-ka'o ï'ati. Soo wuru'u aimaakan, Jonah sha'apatauzoniaz kotua'a naa. ³⁰ Mishi kotua'a naa Tominkaru kainaatinan Prophet Jonah ida'an Nineveh sannao ati, ukowaada-kidan u'ida'an na'apam pasha'apata'azon ïdyaun. Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u Tominkaru kainaatinanuz Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an. Na'apa'o kapam wuru'u ukowaadapanuz kuwai kainao pidannao ati. ³¹ Aizii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, uruu dono Queen, Sheba sanaaba ba'azootin-kidan nii Tominkaru kanaapu ati wuru'u pidannao mashaapainaoz kai. Usha'apanum kau'an owa'atin pawiiizi iki munapo, munapo, amazada tokon ikinapa, oabata'azon idi na'iki otominpa'azon idi kaiman kida'o aimaakan dau'u King Solomon di'iki. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Solomon ai. ³² Aizii diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa ipai pidannao. Uruu dono Nineveh sannao ba'azootin-kidan nii unao Tominkaru kanaapu ati. Usha'apanum kau'an kotua'a naa ïabatan dono Jonah kuwaa, sariapa pa'an ïtanawatinan pa'oian ai. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai.

Na'apam nii wananaa kanadapan
(Matthew 5:15; 6:22-23)

³³ “Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi. Mishi'oraiman, lamp suu-ka'o dauna'an, umuuda-ka'o nii doko'o lamp wiizi ida'a. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii ïtukapan ukanadapan kabaun nazoo. ³⁴ Aizii wuru'u puawun kidaz, na'apa'o lamp kawan, ukanadapan punanaa ati. Aizii puawun kanadapan an kaiman, ipai'o nii punanaa mashaapan kanada'o-karu'u. Mazan aizii puawun ishaan ana'a naa, punanaa mashaapan nii maruta'o ka'azo'o. ³⁵ Ukau'an puaitapa kizi pa'i, panaadon aonaa kanada'o nii pu'ida'a, soo maruta'o karikaonan.

³⁶ Aizii punanaa kanadapan an ipai daunuuda'u, aonaa masakauda'u maruta'o nii na'ii, kaimanaimana'o nii manawun ukanadapan punanaa ipai daunuuda'u. Na'apa'o nii ukanadapan lamp kawan, tawuru'u kaimana'oraz manawun ukanadapan pu'ida'ati."

*Jesus kashadakowauan
Jewnao zowaunaanao*

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan, Pharisee na'akan uruu padapu iti, uaroapanaka kizi patuma. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti. Na'ia'a naa ĩsakanatan na'iki ĩaroopa'azon naa. ³⁸ Mazan tuukii Pharisee di'itinpan Jesus dau'u. Usha'apanum kau'an aonaa Jesus chikaan paka'u paarooan ua'ii, ĩnao chikauzon kawan paka'u. ³⁹ Mazan sariapa Jesus kian Pharisee ati, "Aizii unao Phariseenao, kaiman uchikauzon ukoopon na'iki uparaapin barau. Mazan unyukunuu ka'azo ii, tuukii utaapan misha'oraru-karu, na'iki tuukii uaipan usha'apatan oii kida'o aimakaan. ⁴⁰ Mishi unao maaitapin-kainao manawun, uaitapa Tominkaru tomanii ipai wuru'u koopo na'iki paraapi barau kidaz. Kanom tomanii mooko uaitapan wuru'u unazoo kidaz kapam, aonaa Tominkaru mani? ⁴¹ Ukau'an utaa mishi'oraiman ukoopon wazoo na'iki uparaapin wazoo kida, mapuraataniinao ati. Usha'apatan an aimakaan kida na'apa, mishi'o pa'an wuru'u uchikainanuz kaiman-daun oia'o ai.

⁴² "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Mishi minziiwa ubuutan Tominkaru ati 1/10[†] wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida. Mazan upu'u zii umarina'atan usha'apatan kaimana'o, na'iki sakitapa'o aimakaan ba'oran pidannao ati. Na'iki aonaa kapam umarainpan Tominkaru. Ipai'o nii padamata usha'apatan kapam wuru'u kaikapa kida'oraz aimakaanu'u. Mazan, aonaa ōkian mani u'ati kaiwuru'u, umarina'ata'a naa ubuutan 1/10.

⁴³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Usha'apanum kau'an synagoge ii, unadapa usakanatauzon umanawun kida'o tabai paawa'a, ba'orainao ai. Na'iki pidannao iribainapa kizi ii aka, tuukii uaipan utaapa-kaao umanawun kida'o pidannao nii. ⁴⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an unyukunuu ikodanii tawuru'u baaranai aona'oraz ukainaabanan. Uruu idi pidannao chi'ika'anpan baaranai paawa an, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan ubaaranain."

⁴⁵ Uruu idi bauda'apa pidan, tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u bii iki'o kian Jesus ati, "Tiichaa, puparadan idi kaikapa'a, pudakooan kapam waunao dikauda'o ida'an wuru'u, puparadanuz na'apa."

⁴⁶ Jesus kian u'ati, "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan kapam, unao tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u! Usha'apanum kau'an, utoman kakinaorii do-bata'a naa manawun, atii aona'a naa pidannao ka'iitanuz. Kaina'a unao padamata, mazan aonaa na'apainim zoobaba ukaminka'utan ĩdyaun. ⁴⁷ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an kaiman kida utoman Tominkaru prophetinnao baaranaa kotua'a naa. ĩnao tawuru'u udokozu-daunnao zowiauzoniinao kidaz kotua'a naa. ⁴⁸ Utoman ida'an ĩbaaranaa, ukainaabainan na'apa unyukunuu kapam udokozu-daunnao kawan, tuukii unaubaapan wuru'u ĩzowiinuz Tominkaru prophetinnao kotua'a naa. ⁴⁹ Tominkaru, paaitapaaban ida'an manawun, uaitapa ipai daunuuda'u ĩsha'apatan nii aimakaan kaikapa'a. Uruu idi'o tawuru'u ukianuz. 'Ōdyuudan nii ĩ'idi'iti prophetnao, na'iki apostlenao. Pabi'i kida zowii-karu nii na'iki pataka'utakaru nii wuru'u ōdyudaniinao kidaz,' kii ukiauzon kotua'a naa. ⁵⁰ Ukau'an wuru'u kainauz pidannao mashaapan, ĩnaou'o ni'i naa kabaiapan wunao zanna'a Tominkaru prophetinnaouz, zowii-kariwainao kidaz kotua'a naa, amazada sakadinan di'iki.

[†] 11:42 ubuutan Tominkaru ati 1/10: Udakota-kaao "tithe" English ida'an. Pubuutan bauda'apa pupaoriba aka 10 ni'o pupaoriba aka di'iki Tominkaru ati. Numbers 18:25-32; Deuteronomy 14:22-29.

⁵¹ Abel zowiauzo-kao di'iki, atii Zechariah di'iti. Uruu Zechariah zowii-kariwaiz Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. Ipai ĩnao kida zanna'o nii wuru'u kainaouz pidannao baiaapan. Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz.

⁵² “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Usha'apanum kau'an unao taapanii padamata key, wuru'u aitapa-kinai di'iti'oraz. Unao na'apa aona'o nii kapam umorotan. Tuukii manawun uawautapan pidannao, wuru'u morota'azoinaouz padamata na'iti.”

⁵³⁻⁵⁴ Aizii Jesus koditan dauna'an Pharisee dapu iki, uru'u naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao, dakoopan uruu tuukii, na'iki tuukii kapam ĩkashadan wuru'u ukuwaa kidaz. Uruu idi ĩpishaan naa Jesus pabi'inaaka kida'o aimaakan dau'an. Wuru'u ĩpishautanuz uruu na'apa, ĩkimudinan karikaonan ĩabata'azon na'apam nii udako'atin ipai wuru'u paparadan kidaz. ĩaipan pazaamatan uruu na'iki pakaakapaan uruu, udako'atin an ĩparadan pana'iti.

12

Pidannao kakinao-kao Phariseenao kaduz ai (Matthew 10:26-27)

¹ Aizii pidannao kaawan ĩkasaba'uinan Jesus ida'ati iriba, iriba, atii ĩkida'uaakapan. Pidannao kasaba'uinpan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Uzaudin pa'i, aonaa kizi utamakapan wuru'u Phariseenao kaduz kidaz, kadimana'oraz uiribainan na'iki utuubarudinan, na'apa yeast tuubaruda'akan kawan poroom-bi'i. ĩaipan karikaonan patukapa-kao kaimanainao pidannao kawan, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. ² Mazan ipai dizapa-kariwai kidaz, ipai'o nii uaida-kida-kao. Na'iki ipai wuru'u taapa-kariwaiz mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kao. ³ Ukau'an na'apam pukiauzon maruta'okaru'u, ipai'o nii uabata-kida-kao kanada'okaru'u. Na'iki kanom mashauda'u'o pukowaadan kabaun nazo ii, diiwa'o nii ukowaada-kao pidannao baokopainapa-kizi ii.

Marii kizi kichana'iki-karu Tominkaru ai (Matthew 10:28-31)

⁴ “Aizii ōkian unao ati ōpaonarunao. Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a, zowia'oraz pidan. ĩzowian dauna'an pidan, uruu ukaduz ĩsha'apatanii. ⁵ Mazan ōkian u'ati, utarii pa'an Tominkaru ai, uruu mishi'o pa'an uma'ozakan. Uzowian dauna'an pidan, ukabootan niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Ukau'an ōkian unao ati, uruu ai pa'an utarii. ⁶ Aonaa mooko baka'iauda'u parikowarunao selliauzo-kao dono, ĩwinipinaa soo dya'utam puraata sodi kida karikaonan? Mazan upu'u zii aonaa bauda'apa Tominkaru manyukunuutan ĩdyaun. ⁷ Na'iki atii uaitapa zii na'apauda'um uzowauda kida uzowau ida'a. Ukau'an mana'a utaria'ana'a. Aitaniiman unao, powa'a'o zii manawun umarainapa-kao, iriba'o parikowarunao ai.”

Pidan mabaa'azo'o ukakuwaapan Jesus dau'u (Matthew 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Na'ia'oram pidan kowaada'o ōpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o, kowaadan upidanan uruu, ipai Tominkaru angelinnao abatapan pu'u. ⁹ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pidannao kanaapu'u pamarina'atan ōgaru, na'apa'o nii kapam ōmarina'atan uruu Tominkaru angelinnao kanaapu'u.

¹⁰ “Na'ia'oram pidan dakoo'a'o Daonaiora Aokazi Iki'o, upu'a'o nii mazan uDaru mainaabatan wuru'u dikauda kida'oraz uparadan udau'an. Mazan aizii pidan wuru'u

dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aonaa na'apainim nii umainaabata-ka'o wuru'u uparadanuz.

¹¹ “Aizii, uzaamata-ka'o dono, na'iki una'aka-ka'o dono synagogue iti kida, na'ii kizi upishaa-ka'o. Oo una'aka-ka'o dono naobanainao kanaapu iti. Aizii ipishaan dono'o naa unao na'ii, mana'a utaria'ana'a, oo udopiidina'ana'a udawatan dau'u na'apam nii udako'atin iparadan. ¹² Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaminka'utan nii pugaru. Uruu ida'ana'o nii puaitapan na'apam nii pudako'atin pidannao paradan uruu dono.”

*Pidan di'itinpa'o
pakapuraatanun dau'u*

¹³ Aizii pidannao bii iki, bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Tiichaa, pudyuuda õ'inawuzu buutan kapam õidiwau nii, wuru di'iki'i aimaakan kida wadaru wa'akaniaz pamawakan idi.”

¹⁴ Mazan Jesus kian pidan ati, “Kanom zaamatanii mooko õgaru buuta'o nii aimaakan patumaaka pugaru na'iki pu'inawuzu ati?” ¹⁵ Uruu idi powa'a zii koshan Jesus kian ipai pidannao ati, “Asaki'i, uzaudinapa pa'i. Aonaa kizi uaipaabi'ian na'iki una'azootapan pabi'inaaka sodi kida aimaakan. Usha'apanum kau'an kasha'apauzi-karu ida'an aonaa pidan ikodan konaukii-karu na'iki kaimana'o mashaapa-karu,” ukian i'ati.

¹⁶ Udauna'an Jesus kowaadan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz i'ati: “Kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a utaapanii udaru'o amazada, uzakapun wiizi kida. Uruu dono ipai upaoriba kida kaakan mad-owaaka kida pa'idiwaru. ¹⁷ Uruu idi udi'itinpan, na'iki ukian panyukunuu ii. ‘Na'apa dii pa'i õsha'apatinan, aonaa na'iam nii õkasaba'uan õpaoriba aka kida.’ ¹⁸ Udauna'an ukian panyukunuu ii. ‘Õaitapa na'apam nii õsha'apatinan. Õso'oobi'ian nii ipai wuru'u õsha'apauz dapunaa kidaz, õtoma kizi powa'a zii udaru kida'o manawun uwadaun nii. Uruu kaimana'o ni'i naa na'ii õkasaba'uan ipai õpaoriba aka, na'iki ipai ba'oran kaduz kida aimaakan. ¹⁹ Uruu dauna'an õkian nii õnyukunuu ii. Aizii kaina'a'a naa diri'i, diri'i wanyukunui, na'iki aimaakan kida kasaba'uu-ka'o. Turua'o nii õmashaapan u'ida'an kotua'iki, iriba'o nii wunu õdobatan u'ida'an. Aizii aona'o ni'i naa kanom dau'ati õdopian. Õna'an ni'i naa kabaunu'u, soo õaroapatinan naa, na'iki õtuzapatinan naa na'iki õkonaukiitinan ni'i naa karikaonan.’

²⁰ “Mazan uruu dono Tominkaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru maaitapin-ka'o pidan. Aizii wuru wamarutan ida'a'a õso'otan nii punizowan na'iki pumawakan nii. Aizii ipai pupaoriba aka na'iki ipai aimaakan wuru'u pukasaba'uunii kidaz, kanoma'o ni'i naa zaamataz?’ ”

²¹ Udauna'an Jesus kian naa koshan pidannao ati, “Na'apa kapam wuru'u pidannao, di'itinpainauz soo pakapuraatanun dau'u. Kaina'a diri'i'i naa i'kasaba'uan papuraatan na'iki pasha'apauz kida diina'iti'o tannaa ni'i. Mazan Tominkaru tukapan i'dyaun mapuraatan ziwunao nii, usha'apanum kau'an aonaa i'sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.”

*Mana'a udopiidinauzo'o na'a, Tominkaru taan nii aimaakan u'ati
(Matthew 6:25-34)*

²² Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaa ukaziwadapa'ana'a uzowau udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuza ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. ²³ Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai. ²⁴ Aushaa udi'itapa watonao. Aonaa ipaowinan, aonaa i'kasaba'uan papaoriba aka, aonaa idapu nii oo aonaa itoman kabaun kida pakasaba'uu kizi nii papaoriba aka. Mazan Tominkaru taapanii, na'iki upaapanii pa'an ipai i'dyaun. Aitaniiman unao, powa'a'o zii umanawunun kotu'uznao ai.

²⁵ “Turuu mani pidan ikodan pakakupa-kinaa nii kotua'iki zaa, padi'itinpan ida'an tuukii wuru dau'a'a aimaakan kidaz? ²⁶ Aizii pumaturuukan an puikodan masakauda'u pukakupa-kinaa nii, pudi'itinpan ida'an kaziwa. Kandii nii mooko pukaziwadapa'azon zii puzowau ba'oran aimaakan kida dau'ati?

²⁷ “Aushaa udi'itapa amazada ii aka'o soosoi, konaunam kida utukapa-ka. Padamata aonaa ĩkaudinān, aonaa ĩtoman pakamichan nii. Mazan ōkowaadan nii unao ati, upu'u zii King Solomon, umanawun kida'o usha'apauz, umanawunu'o umashaapan. Mazan upu'u zii aonaa ukamichan konaunaman wuru kawanu'u konaunam kida'oraz soosoi. ²⁸ Tominkaru taapanii na'iki ukakamichantapanii konaunam pinidi kida baara ii aka'o. Aizi'o putukapa'akan baara ii aka'o pinidi, kaiman na'iki ziwu. Mazan waikana'an ipai'o nii ukawaoda-ka, tikazi sharawaa-ka nii u'idi. Aona'o nii mooko Tominkaru saabaan na'iki ukakamichantan unao powa'a zii? Mishi unao masakauda'u sodi'o karikaonan umishidan. ²⁹ Ukau'an aonaa ukaziwada'ana'a uzowau, udi'itinpan idi tuukii, uaitapa'azon idi kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza. ³⁰ Soo wunaou'u maaitapa-ka'oraz mishi'o Tominkaru, ĩnao pa'an kaziwadapauzonao pazowau na'apa. Udaru Tominkaru, ipai uaitapan wuru'u uaipanuz na'apa kida'o aimaakan. ³¹ Mishi'oraiman udi'itinapa tuukii Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki umashaapa kaiman uparadan kawana'ati. Uruu idi utaan nii u'ati wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan.

Na'apam kasha'apauzi-karu
aokazi ii
(Matthew 6:19-21)

³² “Ōdainao, aonaa utaria'ana'a una'apauda'u sodin idi karikaonan. Konaukia'o nii pa'an udaru Tominkaru taan kaiman kida'o aimaakan unao ati, wuru'u zaa-matainaouz uruu panaobanaa nii. ³³ Usellia'a naa usha'apauz kida, utaa kizi pu-raata pataka'utinainao ati. Ukapuraatan kizi na'iki ukasha'apauz kizi aokazi ii pa'an. Na'ii aona'o nii pa'an uipaiuzon, na'iki aona'o pa'an koidimikinao koidapan wuru'u usha'apauz kidaz. Na'iki aona'o nii pa'an mazinao nikan wuru'u usha'apauziz. ³⁴ Aizii na'iam an pidan taapan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan panyukunuu wuru di'iti'i, utaapa-kiziz pasha'apauz.

Zaudina'o poitorui

³⁵ “Zaudinpa'a naa pa'i pumashaapa, pukaiwadapa'a naa pukamichan, na'iki tuud-inpa'a naa putaapa puzadao. Na'iki maodapa'a naa putaapa pulampan. Panaadon masha'apakiika'o nii aimaakan sha'apa'akan. ³⁶ Na'apa puzaudapatin, poitoruinao zaudapauzon kawan panaobanaa kaawan, mazidainao aroapa-kizi iki. Aizii ĩnaobanaa kaawan, udau-dauan paniinom, kadiman ĩda'ata'akan paniinom u'ati. ³⁷ Kaimana'o nii manawun wunao nyukunuu'u poitoruinaouz, ĩnaobanaa ikodan idi ĩdyaun pokodapa, na'iki zaudinapa. Ōkowaadan nii unao ati na'apam nii ĩnaobanaa sha'apatinan. Uso'otan dauna'an pachaakitan, udyuudan nii ĩsakanatan. Udauna'an umaokodan ni'i naa poitoruinao wanyukunuu nii miisa* baara'a. Na'iki udyuudan ni'i naa ĩarooapan. ³⁸ Kaimana'o nii manawun poitoruinao nyukunuu, panaobanaa ikodan idi ĩdyaun zaudinapa, na'iki pokodapa, ukaawan pu'u tomun-zikon oo tomun-zikon dauna'an.

³⁹ “Aizii pidan kadapu'o aitapan an mani na'apainim koidimiki morotina'azon padapu, aona'o nii uwa'akan padapu. Mazan una'ian nii uzaudapan oo uawunuu-tapan, na'iki aona'o nii ukashaapan koidimiki shaazoan papaniinomiz na'iki aona'o nii ukashaapan umorotan padapu nazo iti. ⁴⁰ Aizii unao, na'apa'a naa pa'i kapam umashaapa zaudinapa. Usha'apanum kau'an aona'o nii uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Ukaawan nii umazaudinapakan pu'u.”

* **12:37** miisa: English ida'an, table.

*Poitoruinao daua'o
(Matthew 24:45-51)*

⁴¹ Sariapa Peter kian Jesus ati, “Wanaobanaa, kaiwuru'u pukakuwaatinanuz di'itinapa-kinai kuwai ida'an, soo waunao ati'o kaiwuru'u? Oo ipai'o baokopa waunao na'iki pidannao ati'o kapam?”

⁴² Jesus kian u'ati, “Na'ia'oram poitorui zowaunaa kaina'a mishi'o ukaudinauzon kaiman, izo'atiaaba'o, na'iki aitapaaba'o kapam. Uruu'o nii naobanai zaamata kazowautapa'o nii ipai aimaakan, na'iki pidannao wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. Taapa'o nii kaiman ba'oran poitoruinao na'iki taa'o nii ĩwanyukunuu nii kaiman na'iki patumaaka, wanyukunui maokodauzo-kaos kawana'ati, na'apa panaobanaa aitan kawana'ati u'ati. ⁴³ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudinan, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁴ Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz.

⁴⁵ “Mazan aizii wuru'u poitoruiz, zaamata-kariwaiz poitoruinao naobanaa nii, kian an panyukunuu ii, ‘Ei, kotua'a naa ōnaobanaa makon, atii di'i aonaa zii ukaawan.’ Uruu dauna'an upataka'utan naa na'iki uba'izitapan naa wuru'u ba'oran poitoruinaouz, daonaioranao na'iki zunnao. Aizii uruu, umashaapan uaroapatinan naa, utuzapatinan naa, na'iki upo'idipan naa karikaonan. ⁴⁶ Mazan bauda'apa kamoo unaobanaa kaawan nii. Ukaawa'akan nii masha'apakiaka, poitoruinao naobanaa mazaudinapakan pu'u, aona'o nii uaitapan panaobanaa kaawan. Uruu dono upataka'utan nii wuru'u poitoruinao naobanaaz tuukia'o ida'an manawun. Na'apa'o nii upataka'uta-kaos pidannao dikintapainao kawan, aona'oraz ĩmishida'azon.

⁴⁷ “Aizii poitorui, wuru'u aitapa'oraz padamata ipai kanom panaobanaa aiapanii, oo dyuudanii kida usha'apatan pa'ati. Mazan upu'u aonaa usha'apatinan sakita, padyuuda-kaos kawana'ati. Uruu dikin ii uba'izii-kaos nii tuukii. ⁴⁸ Mazan aizii poitorui, aona'o uaitapan kanom panaobanaa aiapanii sha'apata-kaos pa'ati, mazan upu'u kowas utiwaan pasha'apatan aimaakan, mazan usha'apatanuzo pana'iti karikaonan. Aizii usha'apatan idi aimaakan pana'iti, uba'izii-kaos nii udikin ii masakauda'u. Aizii na'apam udiri'in aimaakan taa-kaos pidan sha'apatan nii, na'apa'o nii kapam uaiapa-kaos usha'apatan aimaakan, utaa-kaos kawana'ati u'ati. Aizii pidan wuru'u taa-kariwaiz u'ati powa'a zii aimaakan usha'apatan nii, powa'a'o nii zii kapam uaiapa-kaos usha'apatan aimaakan, utaa-kaos kawana'ati u'ati.”

*Jesus kaawan ubuutaaka-kida'anan pidannao
(Matthew 10:34-36)*

⁴⁹ Jesus kian, “Ōwa'atin da'ati'i, ōdyuuda-kaos idi ōpu'ukada'anan tikazi imi'i baara an. Kadimana'ora'a naa padamata ōaipan ōmaoda-kidanuz. ⁵⁰ Na'iki kaina'a zii kapam kasha'ora'o baiaapa-kida'azoo-kaos ō'ati. Na'iki ōapichauta-kida-kaos nii ubaoko iti, pidan apichauta-kida-kaos kawan wunu baoko iti uchikaawunuu-kaos dono. Kasha'ora'utaapan ōnyukunuu, kadimana'ora'a naa padamata ōaipan usha'apata'aka-kaos, uipai aka kizi'i naa. ⁵¹ Kanom uzauda-kidan ōsha'apata'anan wuru'u ōkaawanuz da'ati'i? Ōna'akan kaimana'o mashaapa-karu, pidannao mashaapa kizi kaiman baokopa wuru amazada baara ana'a? Ōkowaadan nii unao ati kanom dau'ati'o wuru'u ōwa'atinuz. Ōwa'atin da'ati'i imi'i baara ati, aonaa ōbaokopata'anan mani pidannao, mishi'oraiman ōbuutaaka-kida'anan pa'an pidannao pairibannao kida ai. ⁵² Uruu idi pidannao buutaakapan ni'i naa pairibannao kida ai. Panaadon kaina'a baka'iauda'u pidannao mashaapainao baokopa paudainao tuma bauda'apa'o kabaun ida'a. Panaadon idikinauda'u'o nii pidannao ĩnao bii iki zaamatan ōgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u dya'utamainaoz to'oran ni'i naa ĩ'ati. Panaadon dya'utama'o nii ĩzaamatan ōgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u idikinauda'uinaouz to'oran nii ĩ'ati. ⁵³ Na'iki

daruinao to'ora-kizaitapan nii paudainao daonaioranao, õgaru dikin ii, panaadon ïdainao kida'o nii to'ora-kizaitapa padarunao õgaru dikin ii. Na'iki daroinao to'ora-kizaitapan nii paudainao zunnao õgaru dikin ii. Panaadon ïdainao zunnaou'o nii to'ora-kizaitapa padaronao. Na'iki zunnao to'ora-kizaitapan nii padinizonao õgaru dikin ii, panaadon ïdinizonaou'o nii to'ora-kizaitapa paimauzonao, õgaru dikin ii.”

Jesus kakinaowan pidannao, abatapainao ukuwaa
(Matthew 16:2-3)

⁵⁴ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao abatapainao ati, “Aizii na'apainim utukapan isha'iz marutadinan wakadapu iki, sariapa ukian. ‘Akaa wa'ati wunu.’ Atii kaawa mishi wunu. ⁵⁵ Aizii na'apainim utukapan an awaru wa'atin udaba ikinapa. Uruu idi ukian nii, ‘Akaa wiicha'o nii amazada aizii.’ Atii wiicha mishi amazada na'apain. ⁵⁶ Unao taapinpainao kaimana'o kaikini'i! Uaitapa ukowaadan aimaakan sha'apa'azon. Aizii utukapan ida'an isha'iz marutan uaitapa wunu wa'atin. Na'iki awaru ida'an, uaitapa amazada wiichan nii. Mazan kanom ni'o mooko aonaa uaitapan ukowaadan, kanom ni'o wuru'u õsha'apaapanuz aimaakan kida kai, da'ana'a imi'i baara an?”

Pidan saabaa-kidan
pakasharutaakapan
(Matthew 5:25-26)

⁵⁷ Jesus kian koshan, “Kandii nii mooko aonaa uaitapan uaipan ati, na'apam aimaakan sha'apata-kao kaiman na'iki sakitapa? ⁵⁸ Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan punyukunuu utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii uawautan pugaru kootowapa-kidauzo pidan kanaapu iti. Udauna'an kootowapa-kidauzo pidan taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai iti. ⁵⁹ Õkian pu'ati, puna'ian nii, atii pukawinipinaatan ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii.”

13

Pidannao zowii-kao

¹ Uruu dono pidannao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ïkowaadan u'ati, na'apam Pilate zowii-kidauzon Galilee Baara ikiinao pidannao Tominkaru Dapu ii, ïkawaodapan pu'u pa'uza Tominkaru ati. ² Sariapa Jesus kian ï'ati, “Kaiwuru'u ukakuwaapanuz õ'ati kaikapa'a, utiwaan ukowaadan õ'ati ïmawakan kaikapa'a, pa'oian idi'o manawun tuukii, ba'oran Galilee Baara sannao ai? ³ Aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'orainao ai, wuru'u ïmawakanuz kaikapa'a. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii kapam. ⁴ Aizii mani mooko taonawu'u, 18 pidannao mawakainauz, dokoa'o kabaun dikian idi ïdyaun Siloam ii, Jerusalem ia'oraz. ï'oian idi'o manawun tuukii puaitapan ipai ba'oran Jerusalem sannao ai? ⁵ Õgaru, õkian aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'orainao ai wuru'u kabaun zowianuz ïdyaun. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii kapam,” Jesus kian ï'ati.

Paoribai makaaka'azoo-ka'o daua'o

⁶ Jesus kowaadan di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: “Kaina'a pidan paowa'o dizoo-karu uuda pazakapun ii. Fig kia'o udakota-kao. Atii ba'oran dono zii ka-paoriba'o makon na'iti, utukapa'anan naa papaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. Ba'oran dono umakon koshan. Atii na'apa umako'anpan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. ⁷ Uruu idi ukian papaoriba taapiki ati. ‘Aizii idikinauda'u'u naa wunu õawunuuta'anpan õpaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa zii õikodauzon u'aka. Ukau'an, aizii pubarota'a naa pa'i ukadunaa. Aonaa kanom ni'i naa utaapa-kao, madiwautapaka'a naa manawun uzaamatapan zakapu baara.’ ⁸ Mazan

paoribai taapiki kian. ‘Marina'a zii shoman una'an bauda'apa'a naa wunu. Ōsaabaan niiz kaiman, na'iki ōkichadan nii uroda an ōkaboota kizi nii tapi'iza diki, uziwu-kinaa nii, panaadon uruu dauna'an kaaka'o niiz. ⁹ Aizii ukaakan an ba'oran wunu kaimana'o nii una'an. Mazan aizii, umakaakakan an uruu turua'a naa pa'an ubarota'aka-kao,' ukian.”

Jesus saabaanii zun daua'o

¹⁰ Bauda'apa kamoo Jesus kakuwaapatinan Jewnao ati, synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon dono. ¹¹ Uruu dono na'ia'o zun, oia'o doronai zaamatapanii. ¹⁸ wunu odawu'u koraudinpan, aonaa na'apam kowas osakitapadinan. ¹² Aizii Jesus tukapan oroo, sariapa ukian o'ati, “Ōdadakoo, aizii ōso'otan purinaa pu'ai.” ¹³ Udauna'an upishata'akan naa oroo, sariapa kowas odawu'u sakitapadina'akan. Tuukii okonaukii-kidan Tominkaru.

¹⁴ Uruu idi tuukii kazowautapa'o synagogue to'oran, patukapan idi Jesus kaku-dan wuru'u zunaz Sookapa-karu Kamoon dono. Udauna'an wuru'u kazowautapa'o choochiapa-karu kian ipai pidannao ati, “Kaina'a 6 kamoo taa-kao, pidan kaudin-kinaa nii. Ukau'an uwa'ati uruu dono uaipan an ukakuda-kao urinaa ai. Mazan Sookapa-karu Kamoon dono aonaa turuu uwa'atin,” ukian.

¹⁵ Sariapa Jesus dako'atin uparadan, na'iki ukian i'ati, “Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i! Aonaa mooko ubuzuutauzon na'iki uawautauzon ubooin, oo ukawaron wunu di'iti, i'tuza'azon an wunu Sookapa-karu Kamoon dono? ¹⁶ Aizii mani mooko aoro'o Abraham takaan-daunuzo, Satan watudapaniaz 18 wunu? Aonaa mooko kapam turuu obuzuuta-kao Sookapa-karu Kamoon dono?” ¹⁷ Tuukii pidannao dakoopainao Jesus ba'azoinpan, paabatan idi uparadan na'apa. Aizii ba'orainao tuukii pa'an i'konaukii-kidan patukapan ipai wuru'u Jesus sha'apatanuz kaiman kida'o manawun aimakaan.

Jesus kowaadan dya'utam kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u (*Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32*)

¹⁸ Jesus kian pidannao ati, “Kanom kawan dii Tominkaru naobanai-tinan, na'apa dii pa'i ōkowaadanuz?”

¹⁹ Uruu idi ukian, “Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Aizii pidan paowan duusodi'o mustard uuda pazakapun ii. Udauna'an usoda'akan naa udaru na'apa zakapu ii aka'o paoribai kida doko'an kawan, atii kotu'uznao wa'atin i'toma'anan naa pashimaka nii uwaoda kadu'an kida.”

²⁰ Udauna'an ukian koshan i'ati, “Kanom kawan dii ōkainaabatan Tominkaru naobanai-tinan. Na'apa dii pa'i ōkowaadanuz?” ²¹ Uruu idi ukian, “Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Na'apa zun tomauzon kawanu'o bread. Ozaa-matan masakauda'u poroom basii zo'ati, udauna'an omuudan masakauda'u yeast upooda-kinaa nii, masakauda'u dauna'an upooda'akan naa udaru.”

Mazowa'o paniinom daua'o (*Matthew 7:13-14, 21-23*)

²² Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, utominapa-kidaan pidannao wuru'u udaru kida'o na'iki duusodi kida'o wiizainao kawana'ati. ²³ Bauda'apa pidan na'ii pishaan Jesus, “Naobanai, na'apauda'um sodi'o nii karikaonan pidannao kazannaatinan papataka'uta-kao ai pa'oian dikin ii?” ukian.

Sariapa Jesus kian ipai abatapainao ati. ²⁴ “Ma'ozaka'a naa pa'i utiwain, umorota kizi wuru ida'ana'a mazowa'oraz paniinom. Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao tiwaan pamorotan na'an, mazan aona'o nii i'turuan i'morotan. ²⁵ Usha'apanum kau'an ukaawan nii na'iti, kadapu'o tarata'akan pu'a'a naa papaniinomiz. Uruu idi una'ian ni'i naa ukadishitapan paniba ii, udau-daupan naa paniinom, na'iki ukian nii, ‘Naobanai, puda'ata paniinom wa'ati.’ Mazan naobanai kian nii u'ati. ‘Aonaa ōaitapan unao, aonaa

ōaitapan na'iki'oram uwa'atin.' ²⁶ Uruu idi unao kian nii u'ati. 'Waaroopauzonii na'iki watuzauzonii sha'atii putuma. Na'ii aka sha'atii pukakuwaapatinauzon wawiizi ii aka.' ²⁷ Mazan ukian nii koshan unao ati. 'Ōkii sha'atii u'ati, aonaa ōaitapan unao, aonaa ōaitapan na'iki'oram uwa'atin. Ukau'an umako ō'ai di'iki'i, ipai unao sha'apaapauzonao oia'o.' ²⁸ Tuukia'o nii udopian, uzaadan nii tuukii na'iki ukuzowan nii uudako, utukapan an Abraham, Isaac, Jacob, na'iki ipai kotua'o Tominkaru prophetinnoo, mashaapan kaiman Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, uwa'aka-ka'o pu'a'a naa paniba ii. ²⁹ Uruu dono iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao wa'atin waoko iki, wakadapu iki, na'iki wadabaazi iki kanaapu kida. Na'iki ĩsakanatan nii konaukia'o aroapa-karu ida'ati, wuru'u Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ia'oraz. ³⁰ Uruu dono, pidannao aona'o ĩtaapa-ka'o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-ka'o. Na'iki pidannao umanawunu'o ĩtaapa-ka'o kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-ka'o umanawunu'o nii pa'an," Jesus kian ĩ'ati.

*Jesus kasha'ora-kidan
Jerusalem sannao
(Matthew 23:37-39)*

³¹ Na'apain Jesus kakuwaapatinan dono, pabi'i kida Phariseenao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Pumako pa'i di'iki'i wawiizi iki. Pumako ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an naobanai Herod dakotan pazowii-kidan pugaru."

³² Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Umako Herod di'iti, taapina'oraz aitapa'o nii. Ukowaada u'ati ōkian, ōso'oopan nii oia'o doronainao pidannao di'iki, na'iki ōkakudan nii pidannao kida parinaa ai. Ōkaudinani aizzii, waikana'an, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a, uruu ōka'iita'akan naa ōkaudin-kizi. Kii pa'i ukowaada u'ati ōparadan. ³³ Upu'a'o nii mazan ōdobatapaanan aizzii, waikana'an, na'iki ba'oran kamoo. Aonaa turuu Tominkaru prophetin zowii-ka'o na'iam karikaonan, mazan uzowii-ka'o nii soo Jerusalem ii."

³⁴ Aizzii di'i kaikapa Jesus paradan wiizai Jerusalem ati'i. Ukian, "Jerusalem, Jerusalem, pugaru di'ikiinao pidannao zowiipauzonii Tominkaru prophetinnoo. Na'iki ĩnao zowiauzonii paboori idi pidannao dyuuda-kariwainaoz kakuwaapa'anan ĩ'ati. Tuukia'o padamata ōaipauzon ōdokobatan ipai baokopa pidannao, wuru'u mashaapainaoz pu'ida'a, na'apa kuruku kasaba'ukan kawan paudainao pakutuba waranu'u. Mazan aonaa ĩkashaapina'azon ō'ati. ³⁵ Uruu idi Tominkaru muudan naa ĩdyaun na'iki aona'o ni'i naa powa'a unyukunuupan wuru'u kabaun ĩtorii'napa kiziz. Na'iki ōkowaadan nii aimakaan mishi'o, aona'o nii powa'a ĩtukapan ōgaru, atii diina'iti'i, ĩkian dono'o nii zii ōdau'an, 'Marii Tominkaru kaimanan, wuru' ati'i Naobanaiz, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.' "

14

Jesus kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono

¹ Bauda'apa kamoo Jesus makon uaroopa'anan Pharisee dapu iti, uruu kazowau-tapa'o pamin-Phariseennoo. Aizzii wuru'u uaroopa'ananuz Sookapa-karu Kamoon dono'o. Uruu idi na'ia'a naa pidannao di'itapan Jesus kaimanaiman, ĩtukapa'azon usha'apatan aimakaan. ² Upu'a'a naa pidan poodapa'o utaba'u, na'iki uanoba wa'atin Jesus ida'ati. ³ Sariapa Jesus kian wunao ati'i, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao ati. Ukian ĩ'ati, "Na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati dyuudan sha'apatin-karu? Ukashaapa wakakudan karina'o pidan Sookapa-karu Kamoon dono, oo aonaa?" ⁴ Mazan aonaa bauda'apa pidan dako'atin Jesus paradan. Udauna'an upishata'akan naa wuru'u pidanaz, sariapa ukakuda'akan. Udauna'an udyuudan naa umakon.

⁵ Uruu dauna'an ukian naa koshan pidannao ati, "Aizii mani di'i unao dani, oo utapi'izan waotan an munapo'o mowa'un shaawata, aonaa mani uso'otanzuzu Sookapakaruru Kamoon dono?" ⁶ Mazan aonaa ïaitapan na'apam padako'atin Jesus paradan.

Pidan morowautapa'o na'iki kadapu'o daua'o

⁷ Jesus tukapan pabi'i kida pidannao tuukii ïaipan pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a. Uruu idi uparadan ï'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, kaikapa'o wuru'u ukianuz ï'ati: ⁸ "Na'apainim udapada-ka'o dono aroopa'o nii mazidainao di'iti, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a. Panaadon kaina'a kadapu'o dapadan umanawun kidainao pidannao powa'a'o zii u'ai. ⁹ Udauna'an kadapu'o, wuru'u dapada'oraz unao wa'atin nii u'ida'ati na'iki ukian nii u'ati, 'Marii pa'an arawu sakanatan da'a'a,' ukian nii. Uruu idi usakanatan ni'i naa na'iam karikaonan. Uruu ida'an uba'azootin-kida-ka'o. ¹⁰ Ukau'an na'apainim udapada-ka'o dono, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a, mishi'oraiman usakanata pana'itinapu. Aizii kadapu'o wuru'u dapada'oraz unao, utukapan idi usakanatapan na'ii, ukian nii u'ati. 'Da'ati pa'an puwa'ati'i õpaonaruru, pusakanata kizi umanawunu'o tabai ida'a.' Uruu idi ipai'o nii pidannao tukapan putaapa-ka'o umanawunu'o nii. ¹¹ Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bauda'apa kamoo Tominkaruru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bauda'apa kamoo Tominkaruru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."

¹² Udauna'an Jesus kian aroapa-kida'o ati paugaru, "Na'apainim putoman an aroapakaruru, aonaa pudapada'ana'a pupaonarunao, na'iki pu'inawuzunao, oo puribannao, na'iki kapuraatan kidainao pidannao wuru'u pudapu dazaba an kidainao. Usha'apanum kau'an ïnao na'apa'o nii kapam ïaroapa-kidan pugaru, uruu na'apa'o ida'an ïkawinipinaatan wuru'u paaroopauzonuz pu'ida'a. ¹³ Mazan na'apainim putoman an aroapa-karuru, pudapada mapuraataniinao, u'achoonnao,* na'iki machi'ika-kainao, na'iki ushaawunnao. ¹⁴ Una'apan dono, konaukia'o nii pugaru. Usha'apanum kau'an aona'o nii kowas ïka'iitan pakawadauntan wuru'u paaroapa-kida-ka'o. Mazan Tominkaruru kawinipinaatan nii pa'an pugaru diina'iti'i, ukadishita-kidan dono mawakainao pidannao, wuru'u izo'atiinao kidaz uparadan."

*Jesus kakuwaapan tuubaruru'o aroapa-karuru dau'u
(Matthew 22:1-10)*

¹⁵ Aizii bauda'apa pidan Jesus min-aroapatinan, uabatan idi wuru'u Jesus paradanz kaikapa'a, sariapa ukian Jesus ati, "Konaukia'o nii zii manawun pidannao, ïaroapa-kida-ka'o dono Tominkaruru naobanai-tinapa-kizi ii."

¹⁶ Mazan Jesus kian u'ati, "Baukapaiman pidan toman udaru'o aroapa-karuru, udapada iriba pidannao. ¹⁷ Aizii aroapa-karuru kamoon dono'o naa, uduyudan naa papoitoru dapadankan dapada-kariwainao pidannao, marii kizi'i naa ipai ïwa'atin, ïaroapanaka kizi'i naa. ¹⁸ Mazan ipai dapada-kariwainao pidannao, kaina'a ïparadan kida.

"Kiwiini'o kian poitorui ati, 'Akarachii, aonaa õturuudinan. Kaina'a pa'i õtorian zakapu, ukau'an õmako'ozon na'iti wuru'u õawunuutanka'azoonuz. Ukau'an aona'o nii õmakon aroapa-karuru di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

¹⁹ "Ba'oran kian u'ati, 'Akarachii, aonaa õturuudinan. Kaina'a pa'i õtorian 10 boinao, kaudinainao nii zakapu ii. Ukau'an õmakon wuru'u õtiwaa'anan naa ïkaudinaaban. Ukau'an aona'o nii õmakon aroapa-karuru di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

²⁰ "Ba'oran kian, 'Akarachii, aonaa õturuudinan. Diiki'i zii pa'i õmazida'akanu'u. Uruu idi aonaa õturuudinan õmakon aroapa-karuru di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

* **14:13** u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

21 “Udauna'an poitorui kiwa'akan naa, na'iki ukowaada ipai panaobanaa ati wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi tuukii unaobanaa to'oran. Udauna'an ukian papoitoru ati. ‘Kadiman, aizii ōaiapa pumakon ipai kazoo kida'o dunapo kawana'ati na'iki mazoo kida'o dunapo kawana'ati wuru'u donoi an kida'oraz. Punanaka kizi da'ati wuru'u mapuraataniinao kida pidannao, machi'ika-kainao, ushaawunnao, na'iki tokooza'uupainao kida.’

22 “Uruu idi poitorui makon padyuuda-kaao kawana'ati. Udauna'an ukaawan naa, na'iki ukian panaobanaa ati. ‘Kaina'a'a naa ōkaawa-kidan pidannao puparadan kawana'ati, mazan kaina'a zii tabai mawazoo kida'o.’

23 “Uruu idi naobanai kian papoitoru ati. ‘Aizii pumako na'iki pukora'uu donoi tokon ii aka, na'iki donoi dawun ii aka puna'aka kizi pidannao da'ati'i wuru'u mashaapainao kidaz na'ii'aka. Marii ikawazootan ōdapu paida.’

24 “Pidannao kaawan dauna'an, naobanai kian. ‘Aizii ōkian nii unao ati, aona'o nii bauda'apa pidan, wuru'u dapada-kariwainao padamata mawa'ati'izoo-kainao, tiwaan ōwanyukunuu idionaa, aonaa masakauda'u,’ ukian i'ati.”

*Di'itinapa-karu kiwiin kaudin-karu ua'ii Jesus ati
(Matthew 5:13; 10:37-38; Mark 9:50)*

25 Bauda'apa kamoo, iriba pidannao makon kasaba'u-kasaba'uan Jesus dawu'ati. Pamakopa-kizi an, Jesus mashaadinaan, na'iki ukian i'ati. 26 “Na'ia'oram pidan tom-inpa'o na'iki aipina'o ōpoitoru nii, mazan tuukia'o manawun umarainpan pairibannao, padaro, paudaiaro, paudainao, pa'inawuzunao na'iki padadakoonao pamarainpan ai ōgaru, na'iki tuukia'o umarainpan pamashaapan kaiman oo tuukia'o ukarodinpan, aonaa turuu uda'anan ōgaru, na'iki ukaudinpan ōtuma. 27 Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,† aonaa turuu uda'anan na'iki ukaudinpan ōtuma. Aizii na'ia'oram pidan aona'o uaipan pazowii-kaao ōgaru dikin ii, aonaa turuu uda'anan ōgaru, na'iki ukaudinpan ōtuma.

28 “Na'ia'oram bauda'apa pidan unao bii'i kaida'a'a, toma'o udaru'o kabaun, pamadi'itapakan pu'u na'apauda'um nii puraata pakaiwaan patoma-kinaa nii na'iki paipai-kinaa nii wuru'u padapuz? 29 Mazan pamadi'itapakan pu'u, upu'u zii utoman kabaun wiizi nii, na'iki usakita'akan naa kabaun toronnaa kida nii. Mazan aona'a naa uka'iitan paipaian wuru'u kabaun patoma'azooniaz. Aizii ipai pidannao dobaapainao kida na'an, pakawan zii itukapan utoron kida sakitinpan. Uruu idi ibanikiitan niizu, na'iki ishazootinan nii wuru' dau'a'a pidan toma'azo'oraz padamata kabaun. 30 Na'iki ikian nii udau'an. ‘Akaa, kotua'a naa arawu sakitan padapu toronna'a, atii di'i aonaa zii usha'apatauanuz, aonaa na'apainim nii uipaianuz' ikian nii udau'an.

31 “Aizii mani, king dakotan an pamizaataakapan, na'iki kaina'a 10,000 usoldyaan-nao. Umizaataakapa'azon ba'oran king tuma. Aizii wuru'u ba'oran king ida'a 20,000 soldyaanao, powa'a'o zii manawun iiriban usoldyaanna ai. Aona'o nii mani mooko usakanatan na'iki udi'itinpan kiwiin pamizaataakapan ua'ii, utukapa kizi paturuan na'iki paka'iitan pamizaataakapan ba'oran king tuma, dobata'o zii usoldyaanna pa'ai? 32 Aizii uaitapan an pamaturuukan utuma, sariaapa'o nii udyuuda-kidan paparadan ba'oran king di'iti umunapon pu'u zii, ukowaada-kidan u'ati aona'a naa umizaataakapa'azon, mazan ikaimanaaka kizi'i naa powaa iti.”

33 Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, “Na'apa kapam pidan kaudina'azon an ō'ati. Marii udi'itinpan kiwiin. Aizii uwa'aka'azon an mishi wuru'u pamarainapanii kidaz, pairibannao na'iki ipai aimaakan kida. Na'apa'o pidan turuu pa'an ukaudinpan ō'ati.

34 “Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, aonaa na'apam ukuzubaa-kaao powaa iti. 35 Uruu idi aonaa powa'a ukaimanan, atii paoribai di'iti,

† 14:27 una'aka'azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

aonaa ukaimanan. Uruu idi ukaboota'aka-kao ni'i naa. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

15

Waziwadina'o kaznizo daua'o (Matthew 18:12-14)

¹ Bauda'apa kamoo, iriba pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao kaawan ĩabata'anan Jesus kuwaa. ² Uruu idi Phariseenao, na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ĩnao kadakoinpan pa'atiaaka kida Jesus dau'u. Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz: "Arawu naubaa zii pidannao kaawan pa'ida'ati'i, wuru'u aitapa-kariwainao kidaz ĩsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, atii uaroapa zii ĩtuma," ĩkian.

³ Sariapa Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai ida'an ĩ'ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz. ⁴ "Dii mani unao aroapatin-kidan an 100 u'uza kaznizonao baara ii aka, aizii mani bauda'apa kaznizo waziwadinan pairibannao ai. Na'apa dii mani pusha'apatinan? Aonaa mani puwa'aka'akan na'ii ipai daunuuda'u wuru'u iribainaouz kaznizonao, pudawata'anan idi wuru'u bauda'apa'oraz kaznizo waziwadinan? Mishi pudawatinan nii udau'u di'ii'aka'a atii puikodanuzu. ⁵ Aizii puikodan idi wuru'u waziwadina'oraz kaznizo, tuukii pukonaukii-kidanuz na'iki sariapa pudokobatanuz. ⁶ Udauna'an pudokobatan naaz atii pudapu iti. Aizii pukaawan sariapa pudapada-kidan pupaonarunao, na'iki pudapu dazaba an kidainao pidannao, na'iki pukian ĩ'ati. 'Tuukii manawun ōkonaukian aizii, usha'apanum kau'an ōikodan idi ō'uza waziwadina'o pairibannao ai. Ukau'an ōaipan aizii wakonaukian baokopa.'

⁷ "Aizii ōkowaada'azon aimaakan unao ati. Tuukia'o nii manawun konaukii-karu aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oi'an ai. Wunao konaukii-kida-kao aia'a, iribainaouz pidannao, aona'oraz naa ĩ'itiiman kanom ai patanawatinan powa'a."

Zuna waziwada'o papuraatan

⁸ Jesus kian koshan, "Aizii mani zun tiwa'o padiri'idan papuraatan sodi kida. Kaina'a'a naa okasaba'ukan 10 wizi'i kida'o puraata.* Bauda'apa kamoo odobaa-kidan na'iki owaziwadan bauda'apa papuraatan. Na'apam nii puaitapan osha'apatinan? Sariapa'o nii osuan palampan odorotan wuru'u puraataz, udauna'an oparauan nii ipai padapu nazoo, odorotan papuraatan kaimanaiman ipai kabaun nazo an, atii oikodanuzu. ⁹ Aizii oikodan dauna'anazu, sariapa odapadan baokopa papaonarunao, na'iki pidannao wuru'u padapu dazaba an kida'oraz ĩmashaapan. Uruu idi okian ĩ'ati. 'Tuukii manawun ōkonaukian aizii, ōikodan idi ōwaziwada nii ōpuraatan. Ōaiapa baokopa ukonaukian ōtuma aizii.' " ¹⁰ Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, "Aizii ōkowaadan nii u'ati aimaakan. Na'apa'o nii kapam Tominkaru angelinnao konaukian tuukii aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oi'an ai."

Pidan konaukii-kidan paudani kaawan powaa ati

¹¹ Udauna'an powa'a zii koshan Jesus kian ĩ'ati, "Kaina'a pidan dya'utama'o udainao daonaoranao. ¹² Aizii dawu'ichan kian padaru ati. 'Paapaa, kai'i naa ōaipan putaan ō'ati aimaakan kida, na'iki pusha'apauz kida, wuru'u ōzaamatan ni'oraz kida pumawakan dauna'an.' Uruu idi ĩdaru buutan naa ĩkawana'ati ipai wuru'u pazaamat-apanii kidaz amazada, na'iki uzainao, na'iki ipai ba'oran aimaakan kida, ubuutan naaz ĩkawana'ati. ¹³ Aonaa zii na'apauda'um kamoo dobatan, uru'u naa udani wuru'u udawu'ichanuz sellia'akan naa ipai amazada, na'iki ba'oran aimaakan kida, wuru'u buuta-kariwaiz pa'ati. Uruu dauna'an, umakon naa munapo, munapo ba'oran wiizai

* 15:8 10 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

iti. Una'aka ipai daunuuda'u papuraatan wuru'u taa-kariwai kidaz usha'apauz winip-inaa nii. Na'ii aka'a naa umashaapan, ukaiwaan naa na'iki ukabootan naa papuraatan madoronaa-daun. ¹⁴ Aizii uipaian dauna'an kaiman-daun papuraatan, uru'u naa zamazi kaawan tuukii, uruu wiizai di'ii'aka. Aizii uruu udopian naa, aona'a naa uikodan pawanyukunuu nii. ¹⁵ Uruu idi umakon pidan na'ii san di'iti, na'iki upishaan naa pakaudin-kizi nii u'ati. Uruu idi pidan zaamatan naa uruu taapa'o nii pa'uza kooshinao. ¹⁶ Na'ia'a naa ukaudin, na'iki una'azootapan naa kooshinao wanyukunuu idionaa kida. Kia'azoo uaipan panikan abaapa wuru'u kooshinao wanyukunuu idionaa kidaz. Mazan aonaa kanom taan uwanyukunuu nii.

¹⁷ “Bauda'apa kamoo udi'itipan, uruu idi ukian paaipan ati, ‘Na'apauda'um kaina'a o'daru poitorunao? Inao karikaonan pa'an iwanyukunuu taa-kao, na'iki iaroopan nii abaapa, atii kaina'a'o nii zii iwanyukunuu wa'akun kida. Aizii kaina'a o'garu da'ana'a o'pataka'utinan atii na'apa'o nii omawakan ozamazin idi. ¹⁸ Okiwani ni'i naa mooko powaa iti o'daru di'iti, na'iki okian nii u'ati, “Paapaa, o'sha'apata zii mishi oia'o aimaakan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. ¹⁹ Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan o'garu pudani nii, mazan aizii putaapa'a naa o'garu, na'apa putaapauzon kawan pupoitorunao.” Okian nii o'daru ati, ukian. ²⁰ Uruu idi ukadishitan, mazan umako'okan naa. Na'iki'i naa umakon atii umaonapatan. Munapo zii udaru tukapan uwa'atin dunapota. Tuukii ukamunan-kidanuzu. Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, kadimana'o ida'an. Ukaawan paudani di'iti, sariapa udokobatanuzu na'iki ukissitanuzu pakaozoo ati. ²¹ Aizii udani kian u'ati. ‘Paapaa, o'sha'apata zii mishi oia'o aimaakan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan o'garu pudani nii.’ ²² Mazan sariapa udaru dapadan papoitorunao na'iki ukian i'ati. ‘Kadiman, una'aka umanawunu'o kamicha ukaiwadan nii, na'iki una'aka ka'usabai u'ati, na'iki una'aka kapam dazkidii ukaiwadan nii. ²³ Udauna'an umako pa'i uzowiinaka kizi kakiwini'o tapi'iza, waaroapa kizi aizii, na'iki wakonaukii kizi baokopa. ²⁴ Usha'apanum kau'an, di'oraz o'dani mainaabatina'ora'a naa, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o wa'ai, mazan masha'apakiaka ukaawan na'iki uikodin waunao powaa ati.’ Aizii poitoruinao sha'apatan dauna'an ipai aimaakan, uru'u naa iaroopan.

²⁵ “Aizii ba'oran udani, wuru'u tunarunaouz, mako'o zakapu iti uruu na'apain. Udauna'an upadantan naa, aizii umaonapatan pu'a'a naa padapu ati, uabata shamoro aran, na'iki pidannao konaupan. ²⁶ Uruu idi udapadan bauda'apa poitorui na'iki upishaan uruu. ‘Kanom kaiwuru'u kaina'o sha'apaapaniaz'u?’ ukian u'ati. ²⁷ Poitorui kian u'ati. ‘Kaina'a pu'inawuzu kaawan powaa ati. Uruu idi pudaru zowii-kidan tapi'iza ukakiwinidapaniaz aroapa-kinai nii. Usha'apanum kau'an ukonaukii-kidan idi ukaawan kaiman powaa ati, aonaa kanom sha'apan u'ati.’ ²⁸ Mazan tuukii uto'oran, uruu idi aonaa umorotan kabaun nazo iti. Sariapa udaru makon u'idi'iti, na'iki tuukii uaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti. ²⁹ Mazan sariapa udani dako'atiautapa'akan uparadan. Ukian padaru ati. ‘Kotua'iki'i naa okaudinan pu'ati, na'apa poitorui kawan, na'iki aonaa na'apainim zii odikintapauzon puparadan, oo omasha'apatakan pudyuudanii o'sha'apatan. Mazan upu'u zii aonaa zoobaba puzowiauzon boogi† o'ati, okonaunamadin-kinai nii opaonarunao tuma. ³⁰ Mazan aizii dii pudani kaawan, mainaabatata'o kaiman-daun aimaakan wuru'u putaanii kidaz u'ati. Ukabootan puraata soo madoronaa-ziiwanao zunnao‡ dau'ati. Mazan aizii di'i ukaawan idi, puzowii-kidan kakiwini'o tapi'iza.’

³¹ “ ‘O'dani, udaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru karikaonan puna'an otuma, ukau'an ipai daunuuda'u wuru'u aimaakan o'taapanii kidaz, pu'idiwau pa'idiwaru wuru'u. ³² Mazan aonaa turuu wamakonaukii-kidakan wuru'u pu'inawuzu kaawanuz. Usha'apanum

† 15:29 boogi: English ida'an, goat. ‡ 15:30 madoronaa-ziiwanao zunnao: Inao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikiin ii.

kau'an mainaabatina'o uruu, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o, mazan masha'apakiaka ukaawan powaa ati wa'ida'ati.' ”

16

Poitorui aitapa'o pasha'apatinan diina'iti'o tannaa nii

¹ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kaina'a bauda'apa pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a upoitoru awunuutapa'o ipai utaapanii kida aimaakan, na'iki uruu ati'o nii aimaakan kida kawinipinaata-ka. Bauda'apa kamoo, naobanai abatan papoitoru kaiwaapan, puraata mainaaba-daun. ² Uruu idi udapada-kidanuzu na'iki ukian u'ati. ‘Mishii, na'apa'oram kuwai kaiwuru'u ōabataniaz pudau'an. Na'apa dii pusha'apaapan ōpuraatan? Aizii ōaiapa ōtukapan kaiman-daun pusaadanii kida aimaakan pukaaritana ida'a. Na'iki ipai ōaipan pusaadan na'apauda'um kaina'a aimaakan kida, na'iki ōpuraatan. Ōaiapa ōtukapan ipai aimaakan patumaaka. Usha'apanum kau'an uruu dauna'an, aonaa powa'a ōaipan pukaudinan ō'ati oo aona'o ni'i naa powa'a pukazowautapan aimaakan wuru'u ōtaapanii kidaz.’

³ “Uruu idi poitorui di'itinpan, na'iki ukian paaipan ati. ‘Akarachii, aizii ōnaobanaa muuda-kida'azon ōgaru ōkaudin-kizi ai. Na'apa dii pa'i ōsha'apatinan? Asaki'i. Aonaa pa'i ōturan ōkaudin dadara'o kaudin-kizai dau'u, aonaa ōka'iitan ōkichadan imi'i. Na'iki ōgaru naobanai-tinpauzo, aonaa ōka'iitan ōpishautan aimaakan pidannao ai, kakiba'azonna'o ni'i naa ōna'apainpan an.’ ⁴ Uruu idi udi'itinpan tuukii. Udauna'an ukian, ‘Aizii ōaitapa na'apam nii ōsha'apatinan. Ōkapaonarutinan nii kai, aizii pa'i ōnaobanaa kabootan dono'o naa ōgaru ōkaudin-kizi ai, kaina'a'o nii ōpaonarunao, kamunanu'o nii ō'ati, na'iki morota-kida'o nii ōgaru padapu iti,’ ukian.

⁵ “Udauna'an udapadan naa bauda'apa kida pidannao wuru'u mawinipinaatapainao kidaz unaobanaa, na'iki upishaan naa ūdyaun. Kiwiini'o pidan ati ukian. ‘Na'apauda'um dii pumawinipinaatapan ōnaobanaa?’ ⁶ ‘100 moto kiwinii ōmawinipinaatapan u'ai,’ ukian u'ati. Uruu idi uso'otan uadowanchin kaaritannaa. Na'iki ukian u'ati. ‘Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz. Mazan aizii ōapowaadan nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 50 karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a, naobanai tukapan nii.’

⁷ “Udauna'an upishaan naa ba'oran. ‘Pugaru mani, na'apauda'um pumawinipinaatapan ōnaobanaa?’ Ukian, ‘Ōgaru, 100 saako poroom, ōmawinipinaatapan u'ai.’ Uruu idi uso'otan koshan uadowanchin kaaritannaa na'iki ukian. ‘Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz, mazan aizii ōapowaadan nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 80 saako karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a kaarita ida'a, naobanai tukapan nii.’

⁸ “Uruu idi naobanai kian dikauda'o papoitoru dau'an. ‘Uaitapa mishi na'apam padi'itinpan na'iki uaitapa na'apam pakaiwainan diina'iti'o tannaa nii.’ ” Jesus kian koshan, “Pidannao di'itinpauzonao soo pakapuraatanun dau'u, ūaitapa pa'an na'apam pakaiwainan, ūaitapa na'apam pasha'apatana aimaakan pairibannao ati pakaimandinkinaa nii. ūaitapa pa'an na'apam pasha'apatana aimaakan, wunao aia'a pidannao mashaapainouz Tominkaru ati.”

⁹ Powa'a zii koshan Jesus kian ū'ati, “Marii kizi'i naa unao aitapan aizii na'apam ukaiwaan wuru'u uikodanii kidaz aimaakan. Uaitapa kizi na'apam ukaimandinan, na'iki ukapaonarutin utaapanii kida aimaakan ida'an. Na'iki diina'iti'i aonaan dono'o naa aimaakan kida na'iki puraata kaiwaa-ka, mazan kaina'a'o nii pa'an kamunanu'o nii pu'ati na'iki morota-kida'o nii pugaru karikaonanu'o mashaapa-kizai iti.

¹⁰ “Na'ia'oram pidan kaimana'o utaapan masakauda'u'o aimaakan taapa-kida-ka pa'ati, na'apa'o nii kapam kaimana'o nii utaapan diri'i'o aimaakan taapa-kida-ka an pa'ati. Mazan aizii pidan aona'oraz utaapan kaiman aimaakan wuru'u

masakauda'u'oraz taapa-kida-kao pa'ati, na'apa'o nii kapam aona'o nii utaapan kaiman udaru'o aimaakan, wuru'u taapa-kida-kao an pa'ati. ¹¹ Aizii unao, umaaitapakan an ukaiwaan oo utaapan kaiman sha'apauzii kai, ukau'an aona'o nii uturuan utaapan wuru'u kaimana'o, oo umanawun kida'o aimaakan taapa-kida-kariwai ni'oraz u'ati, diina'iti'i aokazi ii. ¹² Aizii umataapakan idi kaiman ba'oran pidan sha'apauz kai, aonaa turuu kaimana'o oo umanawunu'o aimaakan taa-kao u'ati diina'iti'i, wuru'u u'idiwau ni'oraz padamata aokazi ii.

¹³ “Aonaa turuu poitorui kaudinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'orakizaitapan nii bauda'apa, na'iki umarainpan nii ba'oran. Kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an na'apa kapam kai, aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.”

Ba'oran kida Jesus kakinaori

(Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Aizii Phariseenao abatan idi wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz kaikapa'a, tuukii ĩbanikiitan wuru'u ukuwaa kidaz. Usha'apanum kau'an, ĩnao tuukii ĩmarainpan kapuraatan-karu. ¹⁵ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Unao manawun, kaimanainao pidannao kawanu'o uaipan utukapa-kao. Mazan Tominkaru aitapanii kaiman-daun unyukunuu. Aizii ipai aimaakan kida wuru'u umanawunu'oraz pidannao tukapan kai, mazan Tominkaru tukapan uruu kida aimaakan, madiwautapa-ka'o karikaonan.

¹⁶ “Aizii kakinaorii, wuru'u Moses saadauzonii kidaz kotua'a naa, na'iki wuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz, kaimana'o mashaapa-karu daua'o Tominkaru tuma. Uruu kida kuwai ma'ozaka ukowaadapauzo-kao, atii John Chikaawunuupauzo kaudinan di'iti. Uruu dauna'an Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'o kowaadapa-kaoa'a naa ipai pidannao ati. Uruu idi tuukii padamata pidannao tiwaan pamorotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti.

¹⁷ Masha'apanna'o nii pa'an aokazi na'iki imi'i baara mainaabatanan, mazan wuru'u kakinaorii paradannaa sodi kidaz, aona'o nii bauda'apa umainaabata-kao.

¹⁸ “Na'ia'oram pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an umazidan ba'oran zun tuma, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan idi. Na'iki na'ia'oram daonaiora zaamatan paudaiaro nii wuru'u muuda-kariwaiz zun, utoman kapam oia'o paba'orantapan ida'an.”

Pidan kapuraatanu'o na'iki Lazarus daua'o

¹⁹ Udauna'an Jesus kian naa koshan, “Baukapaiman kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki umanawunu'o umashaapan. Ukamichan umanawun kida na'iki kawinipinaa kida'o pa'idiwaru. Na'iki uwanyukunuu nii toma-kao umanawun kida'o kapam.

²⁰ “Aizii udapu korarannaa paniinomizinaa ii, kaina'a pataka'utina'o pidan sakanat-apauzo na'ii. Aizii wuru'u pidanaz ipai'o umada kabishon, Lazarus kia'o u'uu. Ipai kamoo da'i una'akauzo-kao na'ati. ²¹ Una'azootina'anan kowas kapuraatanu'o wanyukunuu unuba kida dau'an. Atii una'ian nii usakanatapan, arimarakanao pi-zoodapan naa ubisho kida umada ida'an.

²² “Bauda'apa kamoo Lazarus mawakan naa kowas. Mazan sariapa angelnao na'akan uruu aokazi iti. Uruu idi na'ia'a naa kaiman usakanatapan Abraham dazaba'a. Kadiman aka uruu dauna'an, kapuraatanu'o pidan mawakan naa kapam, na'iki udida-kao.

²³ Uruu idi sariapa pa'an una'aka-kao oiainao pidannao mashaapa-kizi iti. Na'ia'a naa kapuraatanu'o pidan baiatan tuukii kaziwa'o.

“Aizii uawunuupan aokazi iti. Sariapa utukapan Abraham munapo, na'iki utukapa Lazarus sakanatapan udazaba'a. ²⁴ Uruu idi ukadakon. ‘Ōdaru Abraham, pukamunan-kida ōgaru, pudyuuda Lazarus damotan paka'u shuwu wunu di'iti, na'iki marii uwa'atin ō'ida'ati, uwadidii kizi ōninoba. Usha'apanum kau'an tuukii manawun ōbaiatan wiicha'o, ōmashaapan idi tikazi wu'u.’

²⁵ “Mazan Abraham kian u'ati. ‘Ōdani, pukakupan dono puaitapa na'apam pumashaapan kaiman konaukii, na'iki ipai aimaakan pu'ida'a. Mazan Lazarus uruu dono upataka'utinan, aonaa kanom nii u'ida'a. Mazan aizii kaimana'a naa na'iki konaukii pa'an umashaapan da'a'a, pupataka'utinan pu'u, na'iki pubaiatan pu'u kaziwa'o na'ii. ²⁶ Na'iki aonaa na'apam wakaminka'utan pugaru, diina'a kazowa'o, na'iki munapo'o manawun ka'unaru awautapa'o pugaru wa'ai. Aonaa na'apam pidan makon di'iki'i, pugaru di'iti. Na'iki aonaa na'apam kapam pidan wa'atin da'ati'i pugaru di'iki,' ukian u'ati.

²⁷ “Uruu idi kapuraatanu'o kian, ‘Ōdaru Abraham, pudyuuda mooko pa'i Lazarus ōdaru dapu iti, ōribannao di'iti. ²⁸ Kaina'ii kai baka'iauda'u ō'inawuzunao. Marii kizi ukakinaowankan Īdyaun Ītanawatin kizi pa'oian ai, aonaa kizi ĩwa'atin pamawakan dauna'an da'ati'i, pataka'utin-kizai ida'ati.’

²⁹ “Mazan Abraham kian u'ati. ‘Kaina'a Moses saadanii na'iki kotua'o Tominkaru prophetinno saadanii kakinaorii kida kaarita ida'a. Marii ĩabatan na'iki ĩizo'atin wuru'u parada-karu kidaz.’

³⁰ “Mazan kapuraatanu'o pidan kian. ‘Ōdaru Abraham, upu'u aona'o nii ĩabata'azon wuru'u parada-karu kidaz. Mazan aizii pidan mawaka'o na'iki tukapa'o wuru'u pataka'utin-kizaiz kadishita-kida-kao an, kakuwaapa'ana'o nii ĩ'idi'iti, sariaapa'o nii pa'an ĩmishidan ukuwaa, na'iki ĩtanawatinan nii pa'oian ai.’

³¹ “Mazan Abraham kian u'ati. ‘Aizii ĩmaabata'azookan an kakinaorii wuru'u Moses, na'iki kotua'o Tominkaru prophetinno saadanii kidaz, ukau'an na'apa'o nii kapam, aona'o nii ĩabata'azon pidan kadishita'o pamawaka-kizi iki kuwaa.’ ”

17

Pidan sha'apatan daua'o oia'o aimaakan

(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

¹⁻² Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. “Kaina'a'o nii oia'o aimaakan kida sha'apata-kida-kao pidannao ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiaapan, usha'apata-kidan dikin ii oia'o aimaakan ba'oran pidan ati. Kaiman zii mani padamata udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kao an ukanau kadu iki, udauna'an ukaboota-kao paran baoko iti, usha'apata-kidan ai oia'o aimaakan ba'orainao ati. ³ Ukau'an uaitapa kizi pa'i na'apam usha'apatinan.

“Aizii na'apainim pu'inawuzu sha'apatan oia'o, pukakinao uruu ma'ozaka'o ida'an. Aizii ukian an pu'ati, ‘Aka, mishi'o mishi wuru'u ōsha'apatanuz oia'o aimaakan.’ Uruu dauna'an pumarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz oia'o. ⁴ Aizii usha'apatan an 7 oia'o aimaakan pu'ati, bauda'apa'o kamoo ida'a. Mazan karikaonan pasha'apatan kawana'ati oia'o pu'ati, uwa'atin na'iki ukian pu'ati. ‘Kasha'ora ō'ati ōsha'apatan oia'o aimaakan pu'ati.’ Pumishida uparadan, na'iki aonaa puto'ora-kizaitapa'ana'a uruu, na'iki pumarina'ata wuru'u usha'apataniaz oia'o.”

Mishida-karu daua'o powa'a zii

⁵ Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz kian u'ati, “Putaa shoman wamishida-kinaa nii powa'a zii.”

⁶ Jesus kian ĩ'ati, “Umishidan an masakauda'u, na'apa mani mustard uuda sodi kawan, turuu ukian udaru'o atamun kadunaa ati, ‘Puso'otin di'iki, na'iki pusakitin paran baoko ii.’ Turuu umishidan puparadan.

Poitorui daua'o

⁷ “Aizii mani kaina'a pupoitoru kaudina'o pu'ati zakapu ii, na'iki awunuuta-pauzo pu'uza kaznizonao, na'iki warakinpauzo pu'ati, na'iki maokodauzo kapam

puwanyukunuu nii. Aizii mani uruu kaawan zakapu iki, pudyuuda mani sariapa unikan pawanyukunuu? ⁸ Aonaa, mishii? Mishi'oraiman pudyuudan nii zii uwarakinan pu'ati, udauna'an pudyuudan nii zii umaokodan puwanyukunuu nii. Uruu dauna'an puaroopan nii na'iki putuzan nii puriwun. Uruu dauna'ana'o nii zii pudyuudan uaroopan. ⁹ Aonaa turuu poitorui zaudapan panaobanaa naubaan paugaru, pasha'apatan dikin ii ipai aimaakan panaobanaa paradan kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an na'apa pa'i unao kapam, usha'apatan dauna'an ipai aimaakan udyuudakao kawana'ati. Turuu ukian, 'Waunao poitoruinao karikaonan. Washa'apata ipai aimaakan kida wadyuuda-kao kawana'ati, usha'apanum kau'an wakaudin-kizi ni'o karikaonan utaa-kao wuru'u.' "

Jesus kakudan 10 pidannao

¹¹ Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, udobatapaanan Samaria Baara na'iki Galilee Baara sakodata, wuru'u uwiizai-tinpan kida di'ii'aka. ¹² Umaonapatapaanan pu'u wiizai di'iti, sariapa 10 daonaioranao, kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi ikodapan uruu. Mazan munapo ikadishitapan u'ai. ¹³ Uruu idi ikadakon u'ati kaikapa'a: "Jesus, Naobanai, pukamunan-kida waunao."

¹⁴ Jesus awunuupan, sariapa utukapan i'dyaun. Uruu idi ukian i'ati, "Umako faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan umada, utukapa kizi mishi umada saabainan kaiman." Udauna'an imako'okan naa, aizii imakopaanan pu'u masha'apakiaka itukapan pamada saabaina'akan naa.

¹⁵ Uruu idi bauda'apa daonaiora padantan Jesus di'iti. "Kaiman manawun pugaru Tominkaru," ukian diiwa'o ida'an. ¹⁶ Ukaawan Jesus di'iti, sariapa ukodoru'ukan maonapa ukidiba ida'a, ukanaapu iti, udauna'an udawukan, uawun imi'i baara iti. "Kaiman manawun o'ati, pukakudan o'garu," ukian Jesus ati. Aizii wuru'u pidanaz, aonaa Jew mani uruu, mazan Samaria san pa'an.

¹⁷ Sariapa Jesus kian, "10 sha'atii pidannao okakudan. Na'iam naa wuru'u ba'orainauz? ¹⁸ Soo bauda'apa karikaonan pidan wa'atin powaa ati ukonaukii-kida'anan Tominkaru, na'iki uruu ba'oran kaduz pidan padamata." ¹⁹ Udauna'an ukian pidan ati, "Pukadishita, pumako kizi'i naa, pumishidan idi'o o'garu wuru'u pukakudanuz," ukian.

Tominkaru naobanai-tinan daua'o (Matthew 24:23-28, 37-41)

²⁰ Phariseenao pishaan Jesus, "Na'apainim nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz?"

Jesus kian i'ati, "Tominkaru naobanai-tinan dono, aona'o nii utukapa-kao. ²¹ Aona'o nii pidan kian, putukapa di'i naa ukaawanu'u, oo kindi'ia'a naa ukaawanu'u. Usha'apanum kau'an unao bii a'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz."

²² Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, tuukia'o nii utukapa'azon Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Mazan aona'o nii zii ukaawan na'apain. ²³ Uruu dono kaina'a'o nii pidannao kian unao ati, 'Putukapa. Kindi'ia'a naa uru'u,' oo 'di'i naa uru'u.' Mazan aonaa pa'i pudima'ana'a, oo aonaa pa'i pumako'ona'a idawu'ati, idapada kizi iti pugaru. ²⁴ Usha'apanum kau'an okaawan dono, ipai'o nii pidannao tukapan o'garu. Na'apa toroanaru pizo-pizowankan kawan di'itanapu kida'a, ipai utukapa-kao. Ukau'an na'apa'o nii kapam wuru'u okaawanuz.

²⁵ Mazan kai, opataka'uta-kao nii zii na'iki obaiaapan nii zii tuukii kaziwa'o. Na'iki tuukia'o nii pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz kai, kashadan o'garu. ²⁶ Aizii diina'iti'i Noah dono'o kawanu'o nii amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono.

²⁷ Na'apa kotua'a naa, Noah dono kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, zunnao na'iki daonaioranao kida mazidapan. Atii na'apa Noah paidinan pakanawan zo'iti, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii na'apain umorotan

dono kanawa zo'iti, wunu kaawan tuukii, tuukii. Uruu idi ipai, ipai pidannao mawakan panaraan idi.

²⁸ “Na'iki Lot dono'o kawanu'o nii kapam amazada, wuru'u ōkaawanuz diina'iti'i. Lot kakupan dono, kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, ba'orainao torian diri'i kida aimaakan, ba'orainao selliipan. Ba'orainao kaudinan ipaopan pazakapun kida. Ba'orainao kida toman kabaun. ²⁹ Atii na'apa Lot kodita-kida-ka'o Sodom iki, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii Lot koditan dono manawun, Tominkaru wao-kidan tikazi-tinapa kida'o kuba shorauz aokazi iki, na'apa wunu kaawan kawan. Uruu idi kaiman-daun pidannao mawakan. ³⁰ Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, na'apa'o nii kapam amazada ukaawan dono diina'iti'i.

³¹ “Aizii na'apain, ōkaawan kameron dono, kanom sakanatapan an paniba ii, aonaa turuu umorotankan zii padapu nazo iti pasha'apauz dau'ati. Na'iki pidan pazakapun ia'o ukaudinan, na'apain ōkaawan kameron dono, aonaa turuu upadantankan zii padapu ati. ³² Puaitapa na'apam Lot daiaro sha'apatauzo-ka'o opadantinan idi.

³³ “Aizii na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, upu'a'o nii uwaziwaan ipai wuru'u pamarainapanii kidaz. Mazan aizii na'ia'oram pidan marina'ata'o pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o nii pazowii-ka'o ōdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma.

³⁴ “Ōkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan. Na'apain ōkaawan dono kaina'a'o nii dya'utam pidannao da'awupan pashimaka wu'u. Bauda'apa'o nii pidan na'aka-ka'o, ba'oran una'an nii uwa'aka-ka'o. ³⁵ Na'iki kaina'a'o nii na'apain dya'utam zunnao boodapan maziki. Uruu dono bauda'apa'o nii zun na'aka-ka'o, ba'oran ona'an nii owa'aka-ka'o. ³⁶ [Na'iki kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao kaudinan pazakapun ii. Uruu dono bauda'apa'o nii na'aka-ka'o, ba'oran una'an nii uwa'aka-ka'o.]”*

³⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Naobanai. Na'iam nii wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a?”

Jesus kian i'ati, “Uaitapan nii, aona'o nii umainaabanan. Na'iam utukapan an watonao kasaba'uinpan, sariapa uaitapan kaina'a aimaakan mawakan. Ukau'an uaitapan nii kapam amazada kaawan an, aona'o nii umainaabanan.”

18

Zuna mawaka'o odaiaru pishaan pakaminka'uta-ka'o

¹ Uruu dauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai patominapa-kidaniinao ati. Aizii wuru'u ukowaadanuz kuwai, itominapa-kinaa ni'o toriinapa-karu dau'u. Aonaa kizi isookadan patoriinpan Tominkaru ati. ² Kaikapa'a wuru'u Jesus kuwaaz: “Bauda'apa wiizai di'ii, kaina'a pidan kootowapa-kidauzo pidannao. Wurru'u pidanaz aonaa ukichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ukarodapan pidan. ³ Aizii uruu wiizai di'ii, kaina'a zun mawakaiba'a naa odaiaru. Madukutaka owa'ati'anpan u'ida'ati, oaipan idi ukaminka'utan paugaru. Kaikapa'o wuru'u okianuz u'ati: ‘Kaina'a pidan kashadapautan ōgaru aimaakan dau'an. Turuu mani pukaminka'utan ōgaru, pusakitapadan ida'an wuru'u aimaakanuz?’ ⁴ Aonaa mazan unyukunuupan oo ukaminka'utan oroo sariapa. Uruu idi owa'ati'anpan atii ukashadinan o'ai. Uruu idi ukian paaipan ati, ‘Ōgaru aonaa ōkichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ōniinawiitan pidan. ⁵ Mazan upu'a'o nii ōkaminka'utan wuru'u zunaabaz, ōsha'apatan nii wuru'u oaipaniaz ōsha'apatan. Ōmasha'apatakan an o'atiz, aona'o nii osookapan owa'ati'anpan. Panaadon okari-naadan ōgaru pawa'ati'anpan idi.’ ”

* 17:36 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

⁶ Uruu idi Jesus kian koshan, “Aizii uabata na'apam dikauda'o padamata kootowapa-kidauzo pidannao kian. ⁷ Aizii Tominkaru mani, aonaa mani turuu ukaminka'utan papidanannao, ĩpishautan an uruu ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, ĩaipan idi pakaminka'utakao? Uabatapa mani kotua'iki, aimaakan pishauta-ka'o an pa'ati? ⁸ Ōgaru kian, mishi kadimana'o nii ukaminka'utan oo usha'apatan aimaakan upishaa-ka'o kawana'ati. Mazan Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono koshan uikodan nii mani mishida'o manawun pidannao wuru imi'i baara'a'a?”

Pharisee na'iki zaamaapauzo tax puraatan-naa daua'o

⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai, wunao ati'i dakotin-painaouz kaikin kaimanainao nii, na'iki dakotin-painaouz kaikin mishidainao nii Tominkaru, ipai ba'oran pidannao ai. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: “Bauka-paiman, dya'utam pidannao makon Tominkaru Dapu iti, ĩtorii'nanan Tominkaru ati. Bauda'apa pidan, uruu Pharisee. Ba'oran, uruu zaamaapauzo tax puraatan-naa. ¹¹ Pharisee toriinpan ukadishitapan di'itanpu'u. Kaikapa'a wuru'u utoriinapanuz mashauda'u panyukunuu ii: ‘Kaiman manawun pugaru ō'ati Tominkaru. Usha'apanum kau'an ōgaru, aonaa ba'orainao kawanu'o mani, aonaa misha'oraru mani ōgaru, aonaa na'apainim ōdikintapauzon kakinaorii oo ōsha'apatan dikauda kida'o aimaakan. Na'iki aonaa ba'orainao kawan mani ōba'orantapauzon. Kaiman zii ō'ati, aonaa arawu kawanu'o mani ōgaru'u, zaamaapauzoz tax puraatan-naa. ¹² Ōgaru, bauda'apa sondii ida'a, dya'utam kamo'o nii ōmanikakan ōwanyukunuu ōsanadinpan idi pu'ati. Na'iki karikaonan da'i ōbuutauzon 1/10 ōpuraatan na'iki ōpaoriba aka pu'ati.’

¹³ “Mazan aizii wuru'u zaamaapauzoz tax puraatan-naa, munapo ukadishitapan, utoriinpan di'itanpu'u. Aonaa baupapa uawunuupankan aokazi iti. Mazan utoriinpan, uzowian padokori'i na'iki ukian, “Tominkaru, ōgaru oia'o pidan, pukamunan-kida shoman ōgaru.’”

¹⁴ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Ōkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, soo zaamaapauzo tax puraatan-naa pa'an, Tominkaru mainaabata u'oian. Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bauda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bauda'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao.”

Jesus na'iki koraiziannao sodi kida daua'o
(*Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16*)

¹⁵ Bauda'apa kamoo pidannao kaawan Jesus ida'ati ĩna'akan paudainao sodi kida. ĩaipan upishatan na'iki utoriinapa-kidan paudainao. Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u ĩna'akanuz paudainao u'ida'ati, sariapa ĩto'orauan ĩdyaun. ¹⁶ Mazan sariapa Jesus dapadan koraiziannao pa'ida'ati. Na'iki ukian patominapa-kidaniinao ati, “Marii koraiziannao wa'atin, aonaa umashaata'ana'a ĩwa'atin ō'ida'ati. Usha'apanum kau'an, koraiziannao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panaobanaa nii. ¹⁷ Mishi, ōkian nii u'ati: Na'ia'oram pidan aona'o uzaamatan Tominkaru panaobanaa nii di'oraz koraidaonaa kawan, aona'o nii utukapan wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatanii wunao ati'i, zaamatainaouz uruu panaobanaa nii.”

Pidan kapuraatanu'o na'iki mako-karu daua'o aokazi iti
(*Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31*)

¹⁸ Kaina'a pidan, kazowautapa'o pamin-Jewnao pawii zi ii. Uruu kian Jesus ati, “Kaimana'o tiichaa, na'apa dii ōsha'apatinan, Tominkaru taa-kinnaa nii ō'ati wuru'u karikaonan'oraz kakupa-karu?”

¹⁹ “Kandii nii pudakotan ōgaru kaimana'o nii?” Jesus kian u'ati, “Mazan mishi aonaa kanom ba'oran kaimana'o nii, soo bauda'apa Tominkaru. ²⁰ Puaitapa na'apam

kakinaorii kian, tawuru'u Tominkaru taauzonii kidaz Moses ati? Ukian. 'Mana'a puba'orantapa'ana'a, mana'a puzowia'ana'a pidan, mana'a pukoidapa'ana'a, mana'a pumariidina'ana'a puiriban dau'u, na'iki pumarainapa pudaru na'iki pudaro.' ”

²¹ Aizii pidan kian Jesus ati, “Ōkoraidaonaan di'iki ōizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz.”

²² Uruu idi Jesus kian u'ati, “Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan pusha'apatan nii. Pusellii ipai pusha'apauzi, putaa kizi wuru'u puraataz pataka'utinainao ati. Pusha'apatan an aimaakan na'apa, kaina'a'o nii umanawun kida'o aimaakan taapaka'o pu'ati aokazi ii. Uruu dauna'an turua'a naa puwa'atin ōdawu'ati, putominapa kizi ō'idi'iki.” ²³ Aizii pidan abatan idi wuru'u Jesus na'apanuz, aonaa unaudapan paa-batanuz, tuukii unyukunuu kasha'oran. Usha'apanum kau'an kapuraatanu'o wuru'u uruuz.

²⁴ Jesus tukapan idi wuru'u unyukunuu kasha'oranuz, sariapa ukian, “Kasha'apannaa na'iki dadara manawun kapuraataniinao ati Tominkaru naobanaitakao. ²⁵ Masha'apanna'o nii pa'an camel podotan akosa awun shaawata, kapuraatanu'o zaamata'azon ai Tominkaru panaobanaa nii.”

²⁶ Sariapa abatapainao pidannao kian Jesus ati, “Ukau'an aona'o nii bauda'apa pidan kazannaatinan?”

²⁷ Jesus kian, “Na'ia'oram aimaakan kasha'apanna'o oo aona'o turuu pidan ka'iitan pasha'apatan, mazan Tominkaru masha'apannaa usha'apata'akan pa'an aimaakan, wuru'u aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan,” ukian i'ati.

²⁸ Sariapa Peter kian Jesus ati, “Putukapa na'apam waunao, ipai daunuuda'u wawa'akan aimaakan, na'iki wadapu, wada'anpan idi pugaru, oo watominpa'azon idi pu'idi'iki.”

²⁹ Uruu idi Jesus kian u'ati, “Ōkowaadan nii aimaakan mishi'o unao ati. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, paudaiaro, pa'inawuzunao, padaru, padaro, oo paudainao, pakaudina'azon idi manawun Tominkaru ati, ³⁰ dobata'o nii zii manawun Tominkaru taan u'ati kaiman kida'o aimaakan kai, na'iki utaan nii u'ati karikaonanu'o kakupakinai diina'iti'i.”

Idikinautan naa Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u

(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Jesus dapadan pa'ida'ati soo wunao karikaonanu'u patominapa-kidaniinaouz. Ukian i'ati, “Uabata ōparadan aizii. Aizii wuru'u wamakonz Jerusalem iti. Na'ia'o ni'i naa ipai aimaakan sha'apata-kao na'apa tawuru kawana'ati'i kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz Daonaiora Aokazi Iki'o dau'ana'oraz. ³² Uzaamata-kao nii, udauna'an utaa-kao nii Gentilenao* ati. Ībanikiitan nii na'iki ĩdakoopan nii uruu, na'iki ĩdakoopan nii kapam wuru'u ukuwaa kidaz. Na'iki ĩsopiautapan nii uruu. ³³ Na'iki ĩba'izian nii uruu, udauna'an ĩzowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii pabaaranaa iki.”

³⁴ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram daua'o wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ĩaitapan ai wuru'u ukuwaaz, uzowii-kao daua'oraz.

Jesus saabaan isha'o pidan awun

(Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ Jesus maonapatapaanan pu'u Jericho iti, kaina'a pidan ishaawun sakanatapan maonapa dunapo daawa'a, upishautan puraata pidannao ai. ³⁶ Aizii uabatan idi iriba manawun pidannao dobaapan kida padazaba an, sariapa upishaan ĩdyaun. “Kanom kaiwuru'u pidannao sha'apaapaniaz?” ukian.

* **18:32** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³⁷ “Jesus, Nazareth san dobatapan diida'ana'a,” ĩkian u'ati.

³⁸ Sariapa ishaawun kadakon Jesus ati. “Jesus, David Takaan-daun,† pukamunan-kida õgaru,” ukian.

³⁹ Sariapa pidannao kiwiitapainao kida makopaanan to'orauanuzu, ĩaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “David Takaan-daun, pukamunan-kida õgaru,” kia'o wuru'u ukadakoinanuz.

⁴⁰ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi an, na'iki udyuudan pidannao na'akan pa'ida'ati wuru'u ishaawunuz. Aizii ukaawa-kida-kaõ dauna'an Jesus dazaba ati, sariapa upishaan uruu. ⁴¹ “Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?”

“Õnaobanaa, õtukapa'azon amazada,” ukian Jesus ati.

⁴² Uruu idi Jesus kian u'ati, “Marii mooko putukapan. Pumishidan idi'o õgaru, wuru'u putukapanuz naa,” ukian. ⁴³ Sariapa mishi utukapa'akan kaiman. Na'iki'o uda'anan naa Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Aizii ipai pidannao tukapainao wuru'u ishaawun awun saabaa-kaõaz, tuukii kapam ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

19

Zacchaeus tukapa'azon Jesus

¹ Aizii Jesus dobatapaanan pu'u Jericho an, ² kaina'a pidan na'ii kapuraatanu'o, Zacchaeus kia'o u'uu. Uruu kazowautapauzo zaamaapauzonao tax puraatanua. ³ Uruu dono tuukii Zacchaeus aipan patukapan Jesus. Mazan uruu madiwau'o pidan, aonaa kowas na'apam utukapan Jesus, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'uinan Jesus daawata. ⁴ Uruu idi udiman Jesus na'iki pidannao ua'ati, na'iki uzaidan dokoa'o atamun kadu iti, Sycamore kia'o u'uu. Usha'apanum kau'an na'ana'o nii wuru'u Jesus dobatanuz, na'iki'i naa uawunuutapan.

⁵ Aizii Jesus kaawan uzaidapa kizi pa'inamun, sariapa uawunuupan na'iki ukian u'ati, “Zacchaeus, putoka kadiman, usha'apanum kau'an õsookadinan nii pudapu ii aizii.”

⁶ Uruu idi kadiman Zacchaeus toka'akan, na'iki una'akan naa Jesus padapu iti. Kaiman u'ati, na'iki tuukii unaubaan Jesus sookadinan padapu ii. Uruu idi tuukii manawun ukonaukian. ⁷ Mazan pidannao, tuukii ĩdakoopan wuru'u Jesus sookadinanuz na'ii. Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz udau'an: “Aushaa utukapa, usookadinan oia'o pidan dapu ii.”

⁸ Aizii padapu ia'a naa, Zacchaeus kadishitan pidannao kanaapu'u, na'iki ukian Jesus ati, “Naobanai, puabata na'apam õkian aizii: Õbuutan nii pazikon an õpuraatan, na'iki pazikon an õsha'apauz õtaan nii mapuraataniinao pidannao ati. Aizii na'ia'oram pidan ai õzaamatauzonii dobata'a naa manawun puraata õdyuuda-kaõ ai, mazan aizii õtaan nii ĩ'ati powaa iti wuru'u õzaamatauzonii kidaz ĩ'ai. Mazan õtaan nii ĩ'ati dobata õzaamatauzon ai. Õzaamatan an 10, õtaan nii u'ati 40,” ukian.

⁹ Sariapa Jesus kian u'ati, “Aizii Tominkaru kazannaatan pidannao pa'oian ai, wuru'u mashaapainao kidaz wuru' kabaun ida'a'a. Ukau'an wuru'u pidan kadapu'oraz, Abraham takaan-daun, na'apa ipai waunao kawan. ¹⁰ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o na'apa'o dau'ati'o udyuuda-kaõ, dorota'o nii, na'iki kazannaata'o nii pozawatainao pidannao.”

Na'apam poitoruinao sha'apatan puraata taa-kariwai ĩ'ati (Matthew 25:14-30)

¹¹ Ipai pidannao abatapan wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz. Na'iki uruu dono maonapa za'ora'a naa Jesus Jerusalem iti. Aizii pidannao zauda-kidan Jesus kaawan dono Jerusalem iti, uru'o ni'i naa ĩzauda-kidan patukapan Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Mazan Jesus aitapa ĩdi'itinpan. Uruu idi ukakuwaapan naa koshan

† **18:38** David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

ĩ'ati, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai. ¹² Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz ĩ'ati: "Kaina'a umanawunu'o pidan, umako'ozon munapo, ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an uzaamata'azoo-ka'o idi tuubaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii pawiiizi sannao. Aizii panaobanaita-ka'o dauna'an, uaipan papadantan powaa ati pawiiizi ati. ¹³ Pamakon ua'ii udapadan 10 papoitorunao pa'ida'ati. Na'iki utaa ĩkawana'ati bauda'apa kida ĩpuraatan nii, gold idi'o utoma-ka'o.* Udauna'an ukian naa ĩ'ati. 'Utiwaa pa'i usha'apatan aimaakan wuru ida'ana'a upuraatan kidaz, atii ōkaawan powaa ati,' ukian. Uruu dauna'an umakon naa.

¹⁴ "Mazan tuukii uwiizi sannao to'oran u'ati. Uruu idi ĩdyuuda-kidan paparadan udawu'ati, tuubaru kidainao pidannao di'iti wuru'u naobanaita'o ni'oraz uruu na'ii. Kaikapa'a wuru'u ĩdyuudanuz paparadan: 'Aonaa waaipan ukazowautapan waunao,' ĩkian. ¹⁵ Mazan upu'u uzaamata-ka'o kazowautapa'o nii pawiiizi sannao.

"Panaobanaita-ka'o dauna'an ukiwan naa pawiiizi iti. Aizii ukaawan dauna'an, udapada-kidan naa papoitorunao, uabata'azon naa kanom ĩsha'apata, na'iki na'apauda'um naa ĩkodan papuraatan kida ida'an. ¹⁶ Kiwiini'o upoitoru kaawan, ukian u'ati. 'Naobanai, ōikoda 10 goldtinapa kida'o puraata, tawuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan ō'ati.' ¹⁷ 'Kaiman, puaitapa mishi pukaiwaan puraata. Kaimana'o manawun poitorui pugaru. Puaitapan idi pusha'apatinan kaiman na'iki puikodan idi dobata aimaakan masakauda'u'o aimaakan taa-ka'o ida'an, ukau'an aizii ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii 10 wiizainao,' ukian u'ati.

¹⁸ "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. 'Naobanai, ōgaru ōikoda baka'iauda'u goldtinapa kida'o puraata wuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan ō'ati,' ukian. ¹⁹ Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Kaiman, ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii baka'iauda'u wiizainao,' ukian.

²⁰ "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. Na'iki ukian. 'Naobanai, dii ōkiwa-kidan pu'ati pakawan pupuraatan tawuru'u putaaniaz ō'ati. Una'an ōsaabatapanuz, na'iki kaimana'o ōbazobatapanuzu ōlinson idi. ²¹ Ōtarian idi'o pu'ai wuru'u ōtaapanuz pupuraatan. Usha'apanum kau'an pugaru aonaa pukarodapauzon pidan. Punaudapa puzaamatauzon pidan ai aimaakan aonaa pumizidin kizi mani. Na'iki puikodauzon paoribai aka, aonaa pupaowanii di'iki'o mani,' ukian naobanai ati.

²² "Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Pugaru, aonaa pusha'apatinan pudyuuda-ka'o kawana'ati. Ukau'an ōpataka'utan nii pugaru puparadan kawana'ati. Puaitapan pu'u ōmakarodapakan pidan, na'iki ōzaamatan aimaakan aonaa ōidiwau mani, na'iki ōikodan paoribai aka, aonaa ōpaonii di'iki'o mani. ²³ Mazan kandii nii mooko wuru'u, aonaa zoobaba pumuudan ōpuraatan puraata taapa-kizinao ii? Aizii dii mani wuru'u ōkaawanuz, dobata za'a naa mani padamata ōikodan ōpuraatan.'

²⁴ "Udauna'an naobanai kian wunao ati'i kadishitapainao kidaz udazaba'a. 'Uzaamata u'ai wuru'u puraataz, utaa kiziz arawu ati'i ikoda'oraz 10 goldtinapa kida'o puraata.'

²⁵ "Mazan ĩkian u'ati. 'Naobanai, kaina'a'a naa 10 goldtinapa kida'o puraata u'ida'a.'

²⁶ "Uruu idi naobanai kian ĩ'ati, 'Ōkowaadan nii aimaakan u'ati: na'ia'oram pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, taa-karu nii powa'a zii aimaakan u'ati. Mazan aizii pidan wuru'u aona'oraz aimaakan nii u'ida'a, zaamata-karu nii u'ai ipai wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan u'ida'a'oraz.' ²⁷ Udauna'an ukian. 'Aizii pidannao wuru'u aona'oraz ĩaipan ōgaru panaobanaa nii, una'aka ĩdyaun da'ati'i, uzowii kizi ĩdyaun ōkanaapu'u.' "

* **19:13** puraata, gold idi'o utoma-ka'o: Greek ida'an udakota-ka'o mina. Bauda'apa puraata, idikinauda'u kauzu kaudin-karu winipinaa wuru'u.

*Jesus maonapatan daua'o
Jerusalem iti*

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

²⁸ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadaketinan i'ati, uru'u naa imakon Jerusalem iti. Jesus kiwiitapa'o nii pidannao ua'ati. ²⁹ Na'iki'i naa imakon, imakon atii imakonapatan naawazi di'iti, dakotapa-kariwaiz Olive Naawa kii. Upa'inamun, kaina'a dya'utam wiizainao, Bethphage kia'o udakotapa-ka'o, ba'oran Bethany kia'o udakotapa-ka'o. Sariapa Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao wiizai di'iti. ³⁰ Ukian i'ati, "Umako wiizai di'iti. Aizii ukaawan dono na'iti, uikodan nii na'ii chaakashi† dani, ko'idinpan, aona'o zii uzaidauzo-ka'o. Ubuzuutanaka uruu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³¹ Aizii pidan kian an u'ati, 'Kanom ni'o wuru'u ubuzuutanuz o'uza?' Ukii u'ati. 'Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu.' "

³² Uruu idi imakon naa, atii ikaawan na'iti. Iikoda ipai aimaakan na'apa ukowaada-ka'o kawana'ati i'ati. ³³ Udauna'an ibuzuutan naa chaakashi dani. Sariapa uka'uzatiki kian i'ati, "Kandii ni'o wuru'u ubuzuutanuz o'uza?"

³⁴ "Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu," ikian u'ati. ³⁵ Udauna'an ina'akan naaz atii ikaawa-kidanuzu Jesus di'iti. Uruu dauna'an ikadaaradan naa pachaakitan kida ubarau iti, Jesus sakanata kizi nii, na'iki izaida-kidan naa Jesus ubarau iti. ³⁶ Aizii umakopaanan pu'a'a naa ubarau an, uru'u naa pidannao kadaaradan naa pakamichan kida dunapota Jesus ua'ati.

³⁷ Aizii imakonapatan naa Jerusalem iti, idaporotapaanan pu'a'a naa dunapota, wuru'u Olive Naawa iki'oraz. Uru'u naa iriba pidannao, wuru'u tominapatinauzonao kidaz Jesus di'iki, tuukii ikonaukian. Na'iki tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru diiwa'o ida'an, patukapan idi ipai wuru'u pabi'inaaka kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan Jesus sha'apatauzon pachi'ikapa kizi kawana'ati. ³⁸ Na'iki ikian, "Marii Tominkaru kaimanan manawun di'oraz King ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii wakaimanaakan Tominkaru tuma, marii Tominkaru aokazi ia'oraz konaukii-kida-ka'o tuukii manawun, umanawunun idi," ikian.

³⁹ Kaina'a pabi'i kida Phariseenao pidannao bii'i, inao kian Jesus ati, "Tiichaa, pudyu-uda shoman putominapa-kidaniinao mashaadan kaiwuru'u pakadakoipanuz."

⁴⁰ Jesus kian i'ati, "Okowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, pidannao mashaata-ka'o an pakadakoipan ai, kubanaou'o ni'i naa kadakoin."

Jesus zaadan Jerusalem dau'an

⁴¹ Aizii padaporotapaanan pu'u naawazi iki, Jesus awunuupan Jerusalem iti. Utukapa kaimanaiman wuru'u donoiz. Sariapa uzaadan, ukamunan-kidan idi na'iainao pidannao. ⁴² Na'iki ukian, "Kaiman zii mani padamata uaitapan an, kai wuru'u pidan kaimanaaka-kinaaz Tominkaru tuma. Mazan aonaa utukapanuz, na'iki dizapa-kariwai u'aiaz. ⁴³ Mazan kaina'a'o nii bouda'apa kamoo, utarubanao kaawan imizaataakapa'anan utuma. Ipai'o nii ikoratan uwiizi na'iki aona'o nii na'itim ukazan-naatinan. ⁴⁴ Imainaabatan nii kaiman-daun uwiizi, aona'o nii kanom wa'aka-ka'o u'ida'a. Na'iki ipai unao mashaapainao na'a, umainaabata-ka'o nii kapam. Usha'apanum kau'an aonaa uaitapa'azon na'iki uzaamata'azon wuru'u Tominkaru dyuudaniaz u'ida'ati, ukazannaatin-kinaa ni'oraz padamata."

Jesus morotan naa Tominkaru Dapu nazo iti

(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

⁴⁵ Aizii Jesus kaawan dono Jerusalem iti, umorotan naa Tominkaru Dapu nazo iti. Na'ii uikoda iriba pidannao sellipainao kida uzainao, taa-karu ni'o Tominkaru ati. Uruu idi uwaataabi'ian naa pidannao pasellipa-kizi kida di'iki. ⁴⁶ Ukian i'ati, "Kaikapa

† 19:30 chaakashi: English ida'an, donkey.

sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kian: 'Ödapu dakota-ka'o nii toriinapa-kizai dapunaa nii.' Mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii," ukian ï'ati.

⁴⁷ Ipai kamoo Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii. Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki wuru'u kazowautapainao kidaz pidannao. Ipai ïnao, tuukii ïaipan pazowian Jesus. ⁴⁸ Mazan aonaa ïaitapan na'apam pazowian uruu. Usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao abatan ukakuwaatinan, na'iki wuru'u pidannao kidaz karikaonan ïna'ian Jesus tuma, usha'apanum kau'an aonaa ïaipan padobaa-kidan ukuwaa, ïaipan paabatan ukuwaa ipai daunuuda'u.

20

Jesus pishaa-ka'o kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida
(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ Bauda'apa kamoo Jesus tominapa-kidan dono pidannao na'iki ukowaadapan dono ï'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii. Na'ia'o faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao na'ia'o kapam. Baokopa ïnao wa'atin Jesus ida'ati. ² Na'iki ïkian u'ati, "Pukowaada wa'ati kanom dyuudanii na'iki kanom aipan ati'o wuru'u pukowaadapanuz kuwai na'iki wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a?"

³ Sariapa Jesus kian ï'ati, "Öpishaan nii unao bauda'apa aimaakan dau'an, öaiapa udako'atin öparadan. ⁴ Kanom dyuudanii John na'iki kanom aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidan aipan ati'o?"

⁵ Hãï, aonaa ïaitapan padako'atin uparadan. Sariapa ïpishaan pairibannao kida. "Na'apam nii wadako'atin kaiwuru'u uparadanuz?" ïkiitaakapan. "Aizii wakian an Tominkaru aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz, ukian nii wa'ati upu'u zii mooko aonaa umishidan John? ⁶ Mazan aizii wakian an u'ati, pidan aipan ati'o karikaonan wuru'u uchikaawunuupanuz. Tuukia'o nii pidannao wuru'u diinaouzu'u, to'oran wa'ati, na'iki ïzowian nii waunao paboori idi. Usha'apanum kau'an ipai ïnao, tuukii ïmishidan Tominkaru prophetin wuru'u Johnaz." ⁷ Uruu idi ïkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan kanom dyuudanii uruu."

⁸ Jesus kian ï'ati, "Ögaru na'apa, aona'o nii kapam ökowaadan unao ati kanom aipan ati'o wuru'u ösha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a."

Awunuutapainao zakapu daua'o
(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukowaadaniaz: "Baukapaiman pidan paowan dizoo-karu kadunaa pa'idiwaru pazakapun ii, grape kia'oraz udakota-ka'o. Aizii wuru'u pidan upaopan naa pazakapun ii, atii uipaian. Uruu dauna'an uzaamatan naa pidannao awunuutapainao ni'i naa pazakapun pa'aonaan daida. Uruu dauna'an umakon naa. Kotua'iki'o wuru'u umako'onanuz ba'oran wiizai iti. ¹⁰ Aizii una'ian pu'u zii ba'oran wiizai ii, upaoriba aka kida dyuuan naa. Uruu idi udyuudan naa papoitoru na'iti, unanaka kizi'i naa wuru'u upaoriba aka buuta-kariwaiz naa u'idiwau nii. Mazan poitorui kaawan na'iti, sariapa taapainao paoribai ba'iziautapan uruu, na'iki ïdyuudan ukiwan powaa iti kana'apan. ¹¹ Udauna'an naobanai dyuudan ba'oran papoitoru ï'idi'iti. Mazan na'apa koshan ïba'iziinuzu, na'iki ïantamikitanzu kakiba'azonna'o ida'an, na'iki ïdyuudan uruu kana'apan koshan. ¹² Udyuuda koshan ba'oran papoitoru ï'idi'iti. Mazan ïba'izian uruu, aonaa masakauda'u mani, izai umada ïba'izin-daun kida. Paba'izian dauna'an uruu, ïkabootankan naazu zakapu dawun ii. ¹³ Udauna'an kapaoriba'o kian. 'Na'apam nii ösha'apatinan aizii? Ödyuudan nii aizii ï'idi'iti ödani, wuru'u ömarainpaniaz manawun. Öaitapa aona'o nii pa'an ïkashadapan uruu.' Uruu idi udyuudan paudani. ¹⁴ Aizii

Ītukapan naa kapaoriba'o dani wa'atin sariapa ĩkian pa'atiaaka kida. 'Aizii wa'ati'i naa kapaoriba'o dani diina'iki'i. Aushaa, wazowii pa'i uruu wazaamata kizi wuru'u u'idiwau nii kida'oraz aimaakan.' ¹⁵ Uruu idi sariapa ĩzaamatan uruu, na'iki ĩna'akan naaz zakapu dawun iti. Na'ia'a naa ĩzowianuzu.

"Aizii mani," Jesus kian pidannao ati. "Na'apam ni'i naa uaitapan kapaoriba'o sha'apatan wuru'u taapainouuz upaoriba? ¹⁶ Uwa'atin nii ĩ'ida'ati, na'iki uzowian nii ĩdyaun kaiman-daun. Udauna'an uzaamatan nii ba'orainao taapa'o ni'i naa zakapu na'iki upaoriba kida."

Aizii pidannao abatan idi wuru'u una'apanuz sariapa ĩkian, "Kandii nii? Aonaa turuu aimaakan sha'apata-ka'o na'apa."

¹⁷ Uruu idi Jesus awunuupan ĩ'ati, na'iki ukian, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saadinpa'o kianuz.

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz ĩtukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.'

Kanom dau'ana'o uzau-da-kidan wuru'u Tominkaru paradanuz na'apa? ¹⁸ Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'ido'okan."

*Tax kawinipinaapa-ka'o dau'a'o
(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)*

¹⁹ Tuukii tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki faadaanao zowaunaanao, to'oran Jesus ati. Tuukia'o padamata ĩaipan pazaamata-kidan uruu na'ii pakakuwaatin kizi ii. Usha'apanum kau'an ĩaitapa padaua'o wuru'u ukadakotinanz di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Mazan tuukii ĩtarian pidannao ai. ²⁰ Mazan upu'u ĩdorotan pazaamata-kida-kinaa nii Jesus. ĩaipan pazaamatan uruu, udauna'an ĩaipan papataka'uta-kidanz tuubaruo naobanai ati, wuru'u Rome iki'oraz uwa'atin. Uruu idi ĩkawinipinaatan naa pidannao makoinao nii Jesus kakuwaatin kizi iti, na'apa abata'azoinao kawan ukuwaa. Uruu idi masakauda'u'o nii ĩabatan uparadan dikauda sha'apa'oram aimaakan dau'an, uru'o ni'i naa ĩkowaadankanuz. ²¹ Aizii wuru'u pidannao dyuuda-kariwainouuz, kian naa Jesus ati, "Tiichaa, waaitapa mishi'o kaiwuru'u puparadan kidaz na'iki pukuwaa kidaz, na'iki sakitapa'o wuru'u putominapa-kidanz pidannao. Aonaa pudi'itapan sha'apa'oram pidan, kaimanan, oo umanawunun. Mazan mishi pa'an putominapa-kidan pidannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ²² Na'apa dii pukian waunao Jewnao taan dau'an tax puraatan naa tuubaruo naobanai Rome ia'o ati? Wadikintapan Tominkaru di'iki'o kakinaorii wuru'u, oo aonaa?"

²³ Mazan Jesus aitapa ĩtiwa'azon karikaonan pazaamatan uruu na'apa kida'o ida'an. Uruu idi ukian ĩ'ati. ²⁴ "Aushaa unana'iki mooko wizi'i'o puraata." ĩtaan dauna'an puraata ukian naa koshan ĩ'ati, "Kanom awun baara, na'iki kanom uu utukapan saadinpan puraata baara'a?"

"Rome ia'o naobanai," ĩkian.

²⁵ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an utaa Rome ia'o naobanai ati wuru'u u'idiwau kidaz. Na'iki utaa Tominkaru ati wuru'u Tominkaru idiwau kidaz," ukian. ²⁶ Aizii wuru'u Jesus dako'atinuz parada-karu, iriba'o pidannao kanaapua'o. Mazan wuru'u pidannao kaakapa'azoinaowuz Jesus, aonaa bauda'apa ĩikodan pazaamata-kinaa nii uruu. Mazan mashaa ĩabatapan, na'iki tuukii ĩdi'itinpan wuru' dau'a'a udako'atinuz paparadan na'apa.

*Mishi'o nii mani kakupa-karu mawaka-karu dauna'an?
(Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)*

²⁷ Kaina'a pabi'i kida Sadduceenao,* aona'oraz ãmishidan kadishita-kida-kao nii pidannao pamawaka-kizi iki diina'iti'i. Ñnao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ãpishaanuzu kaikapa'a. ²⁸ “Tiichaa, kaikapa sha'atii tawuru'u kakinaorii Moses saadauzonii kianuz wa'ati. ‘Na'apainim daonaiora mawakan dono, uwa'akan paudaiaro aonaa zii pu'u okaudanin, marii u'inawuzu mazidan otuma. Aizii kiwiini'o ãdani daonaiora, taa-karu nii mawaka'o dani nii,’ kii tawuru'u parada-karu kiauzonuz. ²⁹ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ãtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa. ³⁰ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan. ³¹ Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan aonaa zii okaudanin pu'u, ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma, mazan ipai daunuuda'u ãmawakan, na'iki aonaa bauda'apa ñnao wa'aka'o nii paudani otuma. ³² Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ãdaiaro daunuz. ³³ Aizii pidannao kadishita-kida-kao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaraitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma,” ãkian.

³⁴ Jesus dako'atin ãdyaun, ukian, “Daonaioranao na'iki zunnao wuru'u mashaapainao kidaz imi'i baara an, mazida'o nii pa'an ãdyaun. ³⁵ Mazan aizii wuru'u daonaioranao na'iki zunnao Tominkaru widauniinaouz, na'iki ukadishita-kidan ni'oraz pamawaka-kizi iki, aona'o nii pa'an ãkaudaiarun oo ãmazidan. ³⁶ Usha'apanum kau'an na'apa'o ni'i naa ãdyaun angelnao kawan. Aona'o ni'i naa powa'a ãmawakauzon. Ipai ãdyaun Tominkaru dainaou'u naa pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an ukadishita-kidan idi ãdyaun pamawaka-kizi iki. ³⁷ Moses kuwaa tukapa-kida kaimanaiman mishi'o wuru'u mawakainao kadishita-kida-kaoaz pamawaka-kizi iki. Na'apa watukapan usaadinpan Moses dau'an, ukowaadanuz udaru'o tikazi pu'ukapan kaiwada-karu kadunaa ãda'a, mazan aonaa bauda'apa uanaba ka'awan. Uruu ãda'a watukapan na'apam Moses dakotan Tominkaru, Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarun nii. ³⁸ Wururu'u Tominkaruz kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani, uruu idi Tominkaru tukapan pidannao kakupainao pa'idiwaru,” ukian ã'ati.

³⁹ Uruu idi pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati. “Kaimana'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz ãparadan Tiichaa,” ãkian u'ati. ⁴⁰ Uruu dauna'an aona'a naa powa'a Sadduceenao pishaan uruu, usha'apanum kau'an ãtaria'akan naa udako'atin ai paparadan koshan.

*Kanom kaduz wuru'u
Christ kii-kizaiz*

(Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Jesus kian wunao ati'i tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, “Na'apa dii mooko wuru'u Christ,† dakota-kaoaz David Takaan-daun nii? ⁴²⁻⁴³ David kian pu'u pasaadani kaarita Psalms ãda'a, ‘Naobanai Tominkaru kian ãNaobanaa ati, pusakanata ãdiwa'ora antanapu, atii ãwaranuitapa-kidan putarubanao pu'ati.’”‡

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian koshan ã'ati, “David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko wuru'u udaniitanuz uruu?”

*Jesus aipan zaudinapa-karu tiichaapauzonao ai Moses kakinaori
(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)*

⁴⁵ Ipai pidannao abatapan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. ⁴⁶ “Uzaudinapa pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ñnaudapa pachi'ika'anpan dawuu za'aba'i kida'o kamicha daara an. Na'iki tuukia'oraz ãaipan pataapa-kao umanawun kida'o pidannao nii, pidannao iribainapa kizi ii aka.

* **20:27** Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **20:41** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniiaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii. ‡ **20:42-43** Psalm 110:1

Aonaa uda'ana'ana'a wuru'u ìkaduz kidaz. Na'iki naudapainauz pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a, synagogue kida ii. Na'iki ìnaudapa kapam pasakanatan, umanawunuinao taba ida'a aroapa-kizai ii. ⁴⁷ Na'iki ìnaudapa payaakaratan zunnao, mawakainao ìdaiarunao, pazaamatan ida'an ìsha'apauz kida. Na'iki ìnaudapa paabata-kidan patoriinpan tomunu'iki. Ìnao Tominkaru pataka'utan nii tuukii manawun.”

21

Zuna taan daua'o puraata sodi (Mark 12:41-44)

¹ Aizii Tominkaru Dapu nazo ii, Jesus awunuutapan, kapuraatan kidainao pidannao taan puraata taa-karu nii Tominkaru ati. ² Na'iki utukapa kapam zun mapuraatanu'o, na'iki mawakaiba'a naa odaiaru, taan na'iki opaidan dya'utam wizi'i sodi kidainao puraata. ³ Sariapa Jesus kian pidannao ati, “Õkowaadan nii unao ati, di'oraz zuna'a, dobata otaan puraata ba'orainao ai. ⁴ Usha'apanum kau'an ba'orainao taaniaz papuraatan, kaina'a diri'i'o zii ukawa'akun. Mazan aizii oroo kowas, pamapuraatanun pu'u, otaan kaiman-daun papuraatan pamashaapa-kinnaa sodi'i naa.”

Jesus kowaadan na'apam nii Tominkaru Dapu kaboobi'ii-kao (Matthew 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, kadakotin-kidan konaunam patukapan Tominkaru Dapu toma-kao. Utoma-kao umanawun kida'o na'iki konaunam kida'o kuba idi. Na'iki kaina'a kapam konaunam kida'o aimaakan pidannao taanii kida Tominkaru ati, udapu konaunamada-kinnao nii. Jesus kian ì'ati. ⁶ “Ipai wuru'u konau-nam kida'oraz aimaakan utukapan da'a'a. Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, kaiman-daunu'o nii ukaboobi'ii-kao, ipai wuru'u kuba kidaz kadishitapa kida'oraz kabaun.”

Kichana'iki-kia'o amazada wa'atin daua'o (Matthew 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian, “Tiichaa, na'apainim nii wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a? Kanom ida'ana'o nii waaitapan wuru'u amazada sha'apanuz naa na'apa?” ìkian.

⁸ Jesus kian ì'ati, “Uzaudinapa pa'i aonaa kizi umariida-kao. Kaina'a iriba pidannao dakotinpan õgaru nii. Ìwa'atin nii unao ida'ati na'iki ìkian nii, Õgaru Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao.’ Ba'orainao kian nii unao ati. ‘Aizii amazada ikodan naa patokon.’ Mazan aonaa pa'i umako'ona'a ìdawu'ati. ⁹ Na'iki aonaa pa'i utariidina'ana'a uabatan dono wiizainao mizaataakapan ba'oran wiizai kida tuma, na'iki uabatan dono pidannao kashadaakapan, ìto'orataakapan atii ìzowiaakapan pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai'o nii zii na'apa kida'o sha'apan kiwiin. Mazan aonaa kadimana'o nii mani wuru'u amazada ikodanuzu patokon uruu dauna'an.”

¹⁰ Udauna'an ukian ì'ati, “Kaina'a'o nii zii pidannao mizaataakapan ba'oran wiizai ii kida'o pidannao tuma. ¹¹ Na'iki kaina'a'o nii zii kichana'iki-kia'o imi'i baara nakainan, na'iki imi'i baara tada'okan nii. Na'iki kaina'a'o nii zii zamazi kaawan, na'iki kaina'a'o nii zii pabi'inaaka kida'o, kichana'iki-kia'o na'iki zaamainba'o rinai kaawan. Na'iki kaina'a'o nii zii utukapan aimaakan kichana'iki-kia'o aidinan aokazi iki.

¹² “Mazan ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan ua'ii kaikapa'a, uzaamata-kao nii na'iki uantamikita-kao nii unaobanaitapan dikin ii õgaru. Panaadon pabi'i kida unao na'aka-kao nii synagogue iti kida, utiwaa-kidapa-kao nii, na'iki ukaboota-kao nii taraa-kizai iti. Na'iki pabi'i kida unao kadishita-kida-kao nii oo utiwaa-kidapa-kao nii tuubaru

kidainao naobanainao kanaapu'u. Ipai'o nii ubaiaapan dikauda kida'o aimaakan na'apa õgaru dikin ii.

¹³ “Uruu dono turua'o nii ukowaadan Kaimana'o Kuwai õdau'ana'o. ¹⁴ Ukau'an uaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i upishaa-ka'o an, aonaa kizi udopiidinan uaitapa'azon idi na'apam nii udako'atin pidannao paradan. ¹⁵ Usha'apanum kau'an õtaan nii uaitapakinaa nii uparadan, uaitapa kizi na'apam nii udako'atin ãparadan ãpishaan dono unao. Uruu ida'ana'o nii ãkaakinpan, aona'o nii ãaitapan na'apam nii powa'a pakian u'ati.

¹⁶ “Uruu dono udarunao na'iki udaronao, na'iki u'inawuzunao na'iki ba'oran uiribannao, na'iki upaonarunao zaamata-kidan nii unao, atii pabi'i kida unao ãzowii-kidan nii. ¹⁷ Na'iki ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao õgaru dikin ii. ¹⁸ Mazan aona'o nii bauda'apa uwaziwaan uzowaud. ¹⁹ Ukau'an ma'ozaka utaapa unyukunuu. Aonaa utaria'ana'a usha'apata-ka'o ai. Uruu ida'an mishi'o nii pa'an ukakupan diina'iti'i.

*Jesus kowaadan na'apam nii Jerusalem kaboobi'ii-ka'o
(Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)*

²⁰ “Aizii na'apainim pa'i utukapan ana'a naa soldyaanao koraratan Jerusalem. Uruu ida'an sariaapa'o nii uaitapan Jerusalem kaboobi'ii-ka'o kamoon kaawan naa wuru'u. ²¹ Marii kizi pa'i pidannao kawiiizi-tinpainao Judea Baara ii aka kidoopan midukuo iti. Aizii pidannao wuru'u mashaapainaoz donoi ii, marii pa'i ãkidoopan. Aizii wunaou'u mashaapainaoz donoi dawun itinapu kida, aonaa pa'i ãwa'ati'ina'a donoi ati. ²² Usha'apanum kau'an Jerusalem sannao pataka'uta-ka'o kamoon naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu idi Tominkaru paradan tawuru'u saada-kariwaiz kotua'a naa mishiinan naa wuru'u. ²³ Uruu dono kasha'ora'o nii manawun aimaakan sha'apan zunnao ati wuru'u kaudaniinaouz patoba ii. Na'iki wunao ati'i biidapainaoz zii ãdainao. Na'iki uruu kamoo dono kasha'ora'o nii aimaakan baiaapa-ka'o di'ora'a amazada baara'a'a. Uruu dono'o ni'i naa Tominkaru pataka'utan wuru'u pidannaouz. ²⁴ Pabi'i kida pidannao zowii-ka'o nii mizaataaka-kinai marii idi. Ba'orainao zaamata-ka'o nii, na'iki ãna'aka-ka'o nii poitoruinao nii ba'oran wiizai kida kawana'ati, na'iki ãkaudinan nii dadara, mawinipinaa-daun. Uruu dono Gentilenaou'o ni'i naa kazowautapa na'iki waranuitapa Jerusalem sannao. ãkazowautapan nii ãdyaun atii Tominkaru aipan kawana'ati na'apam ukotua'ikin ãkazowautapan na'ii.

*Na'apam nii amazada Tominkaru dani wa'atin dono
(Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)*

²⁵ “Kaina'a'o nii zii pana'a'o na'iki kichana'iki-kia'o aimaakan tukapa-ka'o, aona'o utukapauzo-ka'o usha'apauzon kamoo ati, kauzu ati na'iki wizinao ati. Ipai pidannao mashaapainaoz imi'i baara an, tuukia'o nii ãtarian ãabatan dono kichana'iki-kia'o wunu paran tururuinan, na'iki ãtukapan nii udaru kida'o wunu paran tominan. ²⁶ Tuukia'o nii ãtarian, pidannao dorauta'o nii patarian idi, usha'apanum kau'an ãaitapa kaina'a'o nii zii kichana'iki-kii kida'o manawun aimaakan sha'apan da'ana'a imi'i baara an. Na'iki ipai'o nii amazada nakainan doko ii, uruu idi ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁷ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidina'akan ni'i naa, uwa'atin aokazi iki isha'iz bii an, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman tuma. ²⁸ Aizii utukapan ana'a naa na'apa kida'o aimaakan sha'apan, aonaa utaria'ana'a, mishi'oraiman ukadishitapa ma'ozaka, na'iki doko iti uawunuu-tapa. Usha'apanum kau'an ukazannaata-ka'o kamoon maonapatan naa wuru'u.”

²⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa ã'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukianuz ã'ati: “Aushaa udi'itapa fig kadunaa kida na'iki ba'oran atamun kadunaa kida. ³⁰ Na'apainim utukapan an ukaanaban oo uanaba kida pa'inaadinan, sariapa uaitapan uruu ida'an wawunu donon maonapatan naa wuru'u. ³¹ Ukau'an na'apa'o nii kapam uaitapan wuru'u Tominkaru Naobanai-tinan kamoon maonapatanuz, utukapan ana'a

naa wuru'u aimaakan kida sha'apanuz kaikapa'a. ³² Ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³³ Mishi mainaabatina'o nii ipai daunuuda'u aokazi na'iki imi'i baara, mazan wuru'u ōparadan kidaz aona'o nii na'apainim umainaabatinan.

Zaudinapa-karu

³⁴ “Uruu idi zaudinpa'a naa umashaapa. Aonaa umashaapa'ana'a utomapan dau'u karikaonan aroapa-karu na'iki tuzapa-karu. Na'iki aonaa udi'itinpa'ana'a soo usha'apaapa'azon dau'ati karikaonan aimaakan u'ati. Panaadon upadaida'anata-ka'o, na'apa basakara zaamatan kawan kotu'uz. ³⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u aimaakan sha'apa'o ni'oraz sha'apan nii ipai amazada kawana'ati. ³⁶ Uruu idi uzaudinpa'a naa umashaapa. Na'iki karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu, utukapan dono'o naa aimaakan kida wuru'u sha'apa'o ni'oraz ubii an, na'iki ma'ozaka kizi kapam unyukunuu ukadishita-kida-ka'o dono diina'iti'i, Daonaiora Aokazi Iki'o kanaapu'u.”

³⁷⁻³⁸ Uruu kia'o wuru'u Jesus tominapa-kidauzonuz pidannao ipai kamoo, Tominkaru Dapu ii. Na'iki ipai chaapi'iki pidannao makouzon da'i Tominkaru Dapu iti, uruu ñabata'anan naa Jesus kakuwaapatinan. Aizii Jesus, ipai wachuupun da'i umakouzon Olive Naawa iti, na'iki una'ian nii bouda'apa maruta'o.

22

Jesus zowia'azoo-ka'o daua'o

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)

¹ Aizii maonapa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon kaawan. Uruu Passover Kamoon kia'oraz udakota-ka'o. ² Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ñtarian pasha'apatan Jesus pidannao awun za'a. Uruu idi ñkadakotin-kidan na'apam nii pazaamata-kidan Jesus, ñaipan pazowii-kidanuzu pidannao daida'an.

Judas kaakapaan Jesus

(Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ Sariapa Satan morotinan Judas, Iscariot kia'oraz udakotapa-ka'o. Uruu tawuru'u 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'oraz. ⁴ Sariapa Judas makon faadaanao zowaunaanao di'iti, na'iki kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao di'iti. Na'ia'a naa Judas kadakotinan ñtuma, na'iki ukowaadan naa ñ'ati na'apam nii pazaamata-kidan Jesus. ⁵ Tuukii ñkonaukian, uruu idi ñkian Judas ati, “Wakawinipinaatan nii pugaru.” ⁶ Kaiman Judas ati puraata taa'azoo-ka'o pa'ati. Uruu dauna'an uabatapan naa na'itim nii Jesus makon. Uruu na'ia'o ni'i naa uaipan pazaamata-kidan Jesus, iribainao pidannao daida'an.

Passover wanyukunuunaa minziiwa-kida-ka'o

(Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)

⁷ Aizii kaawa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-ka'o Passover wanyukunuunaa nii. ⁸ Uruu idi Jesus dyuudan Peter na'iki John. Ukian ñ'ati, “Unao pa'i minziiwa-kida Passover wanyukunuunaa wanikan nii.”

⁹ “Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidanuzu?” ñkian Jesus ati.

¹⁰ Jesus kian ñ'ati, “Umako donoi iti. Aizii ukaawan an na'iti, daonaiora kapowanka'o wunu moto zo'an ikodapan nii unao. Uda'an uruu padawu'ati, na'iki umorota udawu'ati kabaun nazo iti. ¹¹ Na'iki ukii kadapu'o ati na'ii. ‘Tiichaa pishaa-kidan na'iam dii kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz unika kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa

baokopa patominapa-kidaniinao tuma?' ¹² Sariaapa'o nii kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo doko ia'o kapam, na'iki ipai'ora'a naa uminziiwa-kida-kaoroapa-kizai nii. Ukau'an na'ii usaabaa ipai wanyukunui," Jesus kian i'ati. ¹³ Udauna'an imako'okan naa donoi iti. Ikaawan na'iti na'apa mishi ipai aimaakan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa iminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono
(*Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Corinthians 11:23-25*)

¹⁴ Aizii kamoo tipitan dauna'an, Jesus na'iki 12 utominapa-kidaniinao sakanatan naa baokopa miisa* ida'a. ¹⁵ Na'ia'a naa Jesus kian i'ati, "Tuukia'o onika'azon unao tuma wuru'u di'oraz Passover wanyukunuunaa ozowii-kaoua'ii. ¹⁶ Usha'apanum kau'an aona'o nii powa'a onikauzon unao tumazu, atii diina'iti zii'i, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai pidannao ati, na'iki uipaian ana'a naa pasha'apatan ipai wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz."

¹⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaan, na'iki udobata-kidan naa wine wuru'u koopo zo'a'oraz ipai wunao kawana'ati'i 12 utominapa-kidaniinaouz. Na'iki ukian i'ati, "Marii ipai unao tuzan di'oraz wine. ¹⁸ Aizii ogaru, aona'o ni'i naa powa'a otuzan wuru'u di'oraz wine, toma-kariwaiz Passover riwunnaa nii, atii diina'iti'o nii zii koshan otuzan wine, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai pidannao ati."

¹⁹ Udauna'an uzaamatan naa bread, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an udushowan naa bread na'iki utaan naazu patominapa-kidaniinao kawana'ati kida. Na'iki ukian i'ati, "Aizii di'i onanaa wuru'u, otaaniaz unao dikin ii. Marii kizi pa'i karikaonan unikan bread kaikapa'a, unyukunuitapa-kinaa nii ogaru."

²⁰ Paarootan dauna'an uzaamatan koshan wuru'u koopoz, paida'o wine idi, na'iki udobata-kidan naa ikawana'atiz. Ukian i'ati, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati† oizain ida'an, umishiinan nii oizain shootan ida'an unao ati." ²¹ Jesus kian, "Mazan wuru'u pidan zaamata-kida'o ni'oraz ogaru omin-aroopan, kaina'a uruu kaida'a'a. ²² Mazan mishi, Daonaiora Aokazi Iki'o mawakan nii kaikapa'a, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiapan uzaamata-kidan dikin ii uruu." ²³ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao paradan pa'atiaaka kida. Iaitapa'azon na'ia'oram pidan pabi'i wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz uruu.

Jesus kadakotinan naobanai-tinapa-karu dau'u

²⁴ Uruu dauna'an, Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan naa pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai idyaun iaipinan tuubaruo pidan nii pamin-kaudinannao ai. ²⁵ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Aizii kingnao wuru'u kazowautapainaoz ipai pidannao, ipai amazada kawana'ati, ma'ozaka ikazowautapan wuru'u pidannaoz. Na'iki wuru'u naobanai-tinpainao kidaz pidannao, tuukii iaipan pidannao dakotan paugaru kamarainpanu'o naobanai nii. ²⁶ Mazan unao, aonaa una'apa'ana'a inao kawan. Mishi'oraiman, na'ia'oram pidan unao bii'i, tuubaruo utaapinpan, marii utaapinan pidan waranuitapa-kidina'o kawan. Na'ia'oram pidan naobanai-tinpa'o, marii utaapinan poitorui kawan. ²⁷ Kanom kaina'a tuubaruo nii pidan? Wuru'u sakanatapa'oraz, zaudapa'oraz aimaakan sha'apata-kaoua'ati? Oo wuru'u kaudina'oraz u'ati? Mishi tuubaruo pidan wuru'u sakanatapauzoz. Mazan ogaru kian aonaa una'apan. Usha'apanum kau'an ogaru na'apa poitorui kawan omashaapan, okaudinan unao bii'i. ²⁸ Atii di'i aonaa uwa'akan ogaru obaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimaakan. ²⁹ Mazan

* **22:14** miisa: English ida'an, table. † **22:20** Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati: uruu dakota-kaoua'ana'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

õzaamatan unao kazowautapa'o nii pidannao diina'iti'i. Na'apa õdaru zaamatan kawan õgaru kazowautapa'o nii ipai papidanannao. ³⁰ Uaroopan nii na'iki utuzan nii õtuma õnaobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki usakanatan nii umanawunu'o tabai kida ida'a. Na'iki na'ia'o ni'i naa unao kazowautapan ipai daunuuda'u Israel takaan-daunnao,[‡] wuru'u 12 udainao di'iki'oraz naa ïribainan.”

*Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru
(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)*

³¹ Jesus kian koshan, “Simon, puabata õparadan. Satan pishaani'i naa Tominkaru unao dau'an, ukau'an utiwaa-kidapan nii unao, na'apa pidan manaruan kawan zaishi padyukuo ai. ³² Mazan õtoriinapani'i naa pugaru ati Simon, punyukunuu ma'ozaka kizi, aonaa kizi pumuudan pumishidapan õgaru. Na'iki puma'ozakada'a naa pa'i ba'oran mishidainao nyukunuu, pupadantan dono õ'ida'ati.”

³³ Sariapa Peter kian u'ati, “Naobanai, õgaru, turuu õtaraa-kidinan na'iki õmawakan putuma.”

³⁴ Jesus kian u'ati, “Peter, aizii wuru wamarutan ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, pumariidinan nii idikinau õdau'an. ‘Aonaa õaitapan uruu,’ pukian nii õdau'an pidannao ati.”

*Jesus kakinaowan
patominapa-kidaniinao*

³⁵ Jesus kian 12 patominapa-kidaniinao ati, “Tawuru dono'o, õdyuudauzonuz umakon mapuraatan-daun, masaakon-daun, na'iki aonaa una'akan ba'oran udazkidi kida. Kanom ba'oran tuukia'o uaipan uruu dono?”

“Aonaa kanom,” ïkian.

³⁶ Uruu idi Jesus kian ï'ati, “Mazan aizii kanom kaina'a'o upuraatan, na'iki usaakon, marii una'akanuzu. Aizii kanom aona'o mizaataaka-kinai marii nii u'ida'a, marii usellian pachaakitan patorii-kinaa nii pamarian nii. ³⁷ Usha'apanum kau'an, saada-kariwaiz Tominkaru paradan wuru'u õdaua'oraz mishiinan ni'i naa wuru'u,” ukian ï'ati. “‘Uzowii-kao nii na'apa pidannao sha'apaapainao kawan oia'o.’ Aizi'o ni'i naa pa'an wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan, õdaua'oraz mishii-kao,” Jesus kian.

³⁸ Sariapa Jesus poitorunao kian, “Wanaobanaa, putukapa di'i kaina'a dya'utam mizaataaka-kinai marii wa'ida'a.”

“Turua'o nii wuru'u,” Jesus kian ï'ati.

*Jesus toriinpa'anan
Olive Naawa iti*

(Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Jesus makon naa Olive Naawa iti patominapa-kidaniinao tuma. Ukaduz umako'anpauzon na'iti. ⁴⁰ Aizii ïkaawan na'iti, Jesus kian ï'ati, “Utoriinapa pa'i aonaa kizi ukaakinpan unyukunuu tiwaa-kidapa-kao an.”

⁴¹ Udauna'an umako'okan naa ï'ai, na'apa mani umunapon pidan ka'iitan kawana'ati kabootan kuba. Na'ia'a naa Jesus kodoru'ukan na'iki utoriinpan naa. ⁴² Ukian kaikapa'a: “Õdaru, punyukunuu na'apan an, puzikada shoman õ'ai wuru'u kaziwa'oraz aimaakan baiapa-kida'azoo-kao õ'ati. Mazan aonaa õaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.” ⁴³ Sariapa angel aokazi iki'o kaawan Jesus ida'ati, uma'ozakada'anan unyukunuu. ⁴⁴ Tuukii Jesus dopian panyukunuu ii, na'iki kaziwa utaapan unyukunuu. Uruu idi tuukii utoriinpan padaru ati. Atii umashikan sabian na'apa izai kawan.

⁴⁵ Uipaian dauna'an patoriinpan, uru'u naa umakon patominapa-kidaniinao di'iti. Uikoda ïdyaun ipai ïda'awun, panyukunuu kasha'oran idi. ⁴⁶ Ukian ï'ati, “Kandii nii

‡ 22:30 Israel takaan-daunnao: ïnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam.

uda'awupan? Upokoda, na'iki utoriinapa mishi'oraiman, aonaa kizi ukaakinpan utiwaa-kidapa-ka'o an," ukian i'ati.

Jesus zaamata-ka'o daua'o

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii patominapa-kidaniinao ati, uru'u naa pidannao wa'atin kasaba'u, kasaba'uan Judas dawu'ati. Uruu 12, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Aizii ikaawan, sariapa Judas kissitan Jesus. ⁴⁸ Mazan Jesus kian u'ati, "Judas, pukissitan ida'an pukaakapaan Daonaiora Aokazi Iki'o?"

⁴⁹ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan idi wuru'u aimaakan sha'apanuz na'apa, sariapa ikian, "Wanaobanaa, turua'a naa wakaiwaan wamarian aizii?" ⁵⁰ Upu'a'a naa mazan bauda'apa pidan Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, so'ota'akan naa marii za'aba'i, na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain.

⁵¹ Mazan Jesus kian i'ati, "Turua'a naa!" Udauna'an upishata'akan naa pidan tain na'iki kaiman usaaba'akan powaa itiz.

⁵² Udauna'an Jesus kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki kazannaatapaunzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao ati, na'iki kazowautapaunzonao Jewnao ati, "Kaikapa uwa'atin o'ida'ati'i, una'akan marii na'iki chipirari za'aba'i kida, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? ⁵³ Ipai kamoo sha'atii otominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii, upu'u aonaa uzaamatan o'garu na'ii. Mazan mishi aizii wuru wamarutan ida'a okashaapa-ka'o na'iki o'taa-ka'o unao ka'u iti. Usha'apanum kau'an aizii naa Satan ma'ozakatinpan kamoon kaawan."

Peter mariidinan daua'o

(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Udauna'an i'zaamata'akan naa Jesus, na'iki ina'akan naaz umanawunu'o faadaa dapu iti. Peter na'iti kapam umakon idawu'ati, mazan munapo uwa'akinpaanan i'ai. ⁵⁵ Uruu idi na'ia'a naa tikazi pu'ukada-ka'o panibazoo ii. Na'iki na'ia'a naa pidannao sakanatapan awauta tikazi dazaba an. Peter na'ii kapam usakanatapan ibii ii. ⁵⁶ Udauna'an poitoruiaba tukapankan naa uruu, tikazi maodapan pu'u. Uruu idi sariapa oawunuupan uawun baara iti, na'iki okian, "Di'oraz daonaiora'a, uminauda'uitapaunzonii kapam Jesus."

⁵⁷ Mazan sariapa Peter mariidinan, na'iki ukian o'ati, "Aonaa o'aitapaunzon uruu."

⁵⁸ Masakauda'u uruu dauna'an, daonaiora tukapankan naa kapam Peter. "Pugaru uminauda'u kaduz kapam," ukian.

Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa o'garu mani."

⁵⁹ Atii tomunu'iki zaa uruu dauna'an, ba'oran daonaiora paradan ma'ozaka Peter dau'an. "Mishi'o wuru'u Jesus minauda'u kaduz arawu'u, na'iki uruu Galilee Baara san kapam, aonaa umainaabanan," ukian pidannao ati.

⁶⁰ Mazan Peter kian koshan u'ati, "Aonaa o'aitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz." Aonaa zii Peter ipaian pakadakotinan, uru'u naa kuruku ka'aranpan. ⁶¹ Upu'a'a naa Jesus tanawatinan, na'iki sariapa uawunuupan Peter di'iti. Uruu idi sariapa Peter nyukunuua'akan uparadan, tawuru'u ukianuz, "Aizii wuru marutan ida'a pumariidinan nii idikinau o'dau'an kuruku ka'aranpan ua'ii. 'Aonaa o'aitapan uruu,' pukian nii o'dau'an." ⁶² Uruu idi sariapa Peter koditan pidannao bii iki, na'iki umakon paniba itinapu. Na'ia'a naa uzaadan tuukii, tuukii.

Jesus banikiita-ka'o

na'iki uba'izii-ka'o

(Matthew 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Aizii pidannao wuru'u watchmantapainao kidaz Jesus, i'banikiitan naa uruu. Udauna'an itiniautapan na'iki ita'iautapan naa uruu. ⁶⁴ Udauna'an ishibatanao na'iki

ĩdo'otan naa uawun baara kamicha idi, na'iki ĩkian u'ati, “Aushaa, pukowaada wa'ati na'ia'oram pidan wuru'u tinika'oraz pugaru?”⁶⁵ Na'iki dikauda kida manawun ĩmanamiki u'ati.

Jesus na'aka-kaao Jewnao kootowapa-kizi iti
(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24)

⁶⁶ Atii wakanadan. Aizii uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman uru'u naa kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ipai ĩnao baokopatinan. Udauna'an ĩdapada-kidan naa Jesus pakootowapa-kizi iti.

⁶⁷ Na'ia'a naa ĩkian u'ati, “Aizii pukowaada'a naa wa'ati mishi'o wuru'u pugaru Christ?”[§] Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Ōkowaadan an u'ati, aona'o nii umishidan ōparadan. ⁶⁸ Na'iki ōpishaan an unao, aona'o nii udako'atin ōparadan. ⁶⁹ Mazan kadimana'o ni'i naa pa'an Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru ma'ozaka'o diwa'ora antanapu.”

⁷⁰ Uruu idi ipai ĩnao kian u'ati, “Ukau'an mishi'o wuru'u pugaru Tominkaru Dani?”
“Una'apan sha'atii kaiwuru'u upishaanuz ōgaru na'apa,” ukian ĩ'ati.

⁷¹ Udako'atin idi ĩparadan na'apa, sariapa ĩkian, “Kandii nii waaipan zii dikauda'o aimaakan kowaada-kaao udau'u, waabatan pu'u kaimanaiman udako iki na'apam ukian padau'an.”

23

Pilate pishaan daua'o Jesus
(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

¹ Uruu idi ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz na'ii kadishia'akan. Udauna'an ĩna'akan naa Jesus Pilate di'iti. Atii ĩkaawa-kidan na'itizu. ² Na'ia'a naa ĩkaakapaan Jesus Pilate ati. “Aushaa puabata wakuwaa di'oraz pidan dau'ana'a, waabatan ukakinaopan pidannao pana'iti karikaonan. Na'iki aonaa uaipan ĩkawinipinaan tax Rome ia'o naobanai ati. Na'iki tuukii udakotinpan Christ nii. Na'iki udakotinpan king nii Jewnao ati,” ĩkian Pilate ati.

³ Udauna'an Pilate pishaan naa Jesus, “Mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati?”
“Una'apan sha'atii kaiwuru'u puna'apanuz,” Jesus kian u'ati.

⁴ Udauna'an Pilate kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki ipai kasaba'ukinpainao pidannao ati, “Aonaa kanom ōikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan. Uruu idi aonaa kanom dikin ii usha'apata-kaao.”

⁵ Mazan ma'ozaka pidannao dako'atin uparadan, na'iki ĩkian u'ati, “Aizii ipai'i naa ukakinaowan pidannao, wuru'u kawiiizi-tinpainao kidaz wawiiizi Judea Baara an. Uruu idi tuukia'a naa pidannao kashadaakapan, na'iki aona'a naa powa'a ĩmishidan oo ĩsha'apatina'azon wuru kawana'ati'o Rome iki'o naobanai kakinaori kidaz. Galilee Baara iki'o wuru'u usakadanuz pakakinaopan pidannao, atii di'i, aizii kaawa'a naa uruu da'ati'i,” ĩkian Pilate ati.

Herod pishaan daua'o Jesus

⁶ Pilate abatan idi ĩna'apan, sariapa ukian ĩ'ati, “Kanom san uruu, Galilee Baara san?”
⁷ Aizii uaitapan idi Jesus wa'atin Herod kazowautapanii wiizai di'iki, sariapa udyuudan una'aka-kaao Herod di'iti. Usha'apanum kau'an uruu dono, na'ia'o Herod Jerusalem ii. Uruu dauna'an ĩna'akan naa Jesus Herod di'iti. ⁸ Tuukii Herod konaukii-kidan patukapan Jesus, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa uabatautan Jesus dau'an. Na'iki tuukia'o utukapa'azon aimaakan wuru'u pabi'inaaka kida'oraz Jesus sha'apaapauzon. ⁹ Uruu idi, iriba sodi kida upishaan Jesus, mazan aonaa bauda'apa udako'atin uparadan. ¹⁰ Mazan upu'a'a naa faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses

§ 22:67 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kakinaori dau'u maonapadinan Herod dazaba ati, na'iki ĩkowaada iriba dikauda kida'o aimaakan u'ati, Jesus dau'an. ¹¹ Udauna'an Herod na'iki baokopa pasoldyaannao tuma, ĩmakinaotan na'iki ĩbanikiitan naa Jesus kakiba'azonnaa kida'o ida'an. Udauna'an ĩkaiwada-kidan naa u'ati naobanainao kamichan kaduz. Uruu dauna'an Herod dyuudan naa koshan uruu powaa iti Pilate di'iti. ¹² Uruu kamoo dono Herod na'iki Pilate kaimanaakan. Uruu ua'ii aonaa ĩkaimanaakauzon.

Pidannao aipan Jesus zowii-kao

(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39–19:16)

¹³ Udauna'an Pilate dapadan naa faadaanao zowaunaanao, na'iki naobanaitinpainao kida pidannao, na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁴ Aizii ĩbaokopatinan dauna'an, uru'u naa ukian ĩ'ati, "Unao zaamatanii, na'iki ukaawa-kidanii wuru'u di'oraz daonaiora'a. Na'iki ipai unao ukowaadan o'ati, ukakinaopan pidannao pana'iti. Na'iki ipai'i naa amazada kawana'ati pidannao to'oran naobanai Rome iki'o ati. Aizii di'i utukapa na'apam o'kootowapa-kidanz, unao abatapan pu'u. Mazan aonaa o'ikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, unao kowaadan kawan o'ati. ¹⁵ Aizii Herod na'apa kapam, aonaa kanom u'ikodan dikauda'o nii usha'apatan. Uruu idi'o wuru'u udyuudanuz uruu powaa ati da'ati'i. Aonaa kanom dikauda'o nii wuru daonaiora sha'apatanu'u. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-kao. ¹⁶ Uruu idi o'ba'izii-kidan nii karikaonan uruu, udauna'an marina'a naa umuuda-kao." ¹⁷ [Passover Kamoon dono, karikaonan da'i Pilate kodita-kidanzon ĩ'ati bauta'apa pidan, taraa-kizai iki.]*

¹⁸ Mazan pidannao kadakoinan u'ati aonaa masakauda'u mani. "Marii uzowii-kao, pukodita-kida pa'an Barabbas wa'ati," ĩkiainan u'ati. ¹⁹ Aizii Barabbas, wuru'u utaratapa-kaoaz, uzauda-kao idi'o utoman to'orataaka-karu pidannao ati, ĩto'ora-kinaa nii Rome iki'o naobanainao ati, wuru'u Jerusalem iainao kidaz. Uruu dono bauta'apa pidan zowii-kao. Uruu idi Barabbas zauda-kao udikin ii.

²⁰ Tuukii padamata Pilate tiwaan pakodita-kidan Jesus, uruu idi na'apa koshan ukian ĩ'ati kiwiini'o kawan. ²¹ Mazan ma'ozaka ĩkadakoinan u'ati. "Marii utauka-kao cross di'iti! Marii utauka-kao cross di'iti!" ĩkiainan u'ati.

²² Upu'u Pilate tiwaan paparadan ĩ'ati. Uruu idikinautan naa uparadan na'apa ĩ'ati. "Kanom mooko dikauda'o nii usha'apata? Aonaa kanom o'ikodan dikauda'o nii usha'apatan. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-kao. Uruu idi o'ba'izii-kidan nii karikaonan uruu na'iki udauna'an marina'a naa umuuda-kao," ukian pidannao ati.

²³ Mazan powa'a zii ĩkadakoinan u'ati diiwa'o ida'an. "Marii utauka-kao cross di'iti," ĩkiainan u'ati. ĩkadakoinan u'ati, atii ĩdikintan uruu. ²⁴ Uruu idi na'apa'a naa Pilate dyuudan Jesus sha'apata-kao, pidannao aipan kawana'ati. ²⁵ Na'iki ukodita-kidan naa ĩ'ati pidan wuru'u zauda-kariwaiz umizaataakapa-kidan pidannao, na'iki uzowian pidan. Udauna'an utaa'akan naa Jesus pidannao ka'u iti, marii kizi'i naa ĩsha'apatan uruu Jewnao aipan kawana'ati.

Jesus tauka-kao cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

²⁶ Udauna'an soldyaanao na'aka'akan naa Jesus. Aizii ĩmakopa-kizi an ĩikodan pidan kaawa'aka'o zii Jerusalem ati. Simon kia'o u'uu, Cyrene san wuru'u pidanaz. Sariapa soldyaanao zaamatan Simon na'iki ĩdyuudan naa uwaodatan Jesus dawu'ati wuru'u cross ni'oraz atamun tu'uz. ²⁷ Na'iki iriba, iriba pidannao makon tazatappan Jesus dawu'ati. Aizii zunnao na'ii kapam ĩbii ii, tuukii ĩmuraan Jesus. ²⁸ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Zunnao, Jerusalem sanaabanao, aonaa uzaada'ana'a o'dau'an. Mishi'oraiman uzaada pa'an unao dau'an, na'iki udainao dau'an. ²⁹ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii kamoo kaawan, uruu dono pidannao kian nii. 'Konaukia'o nii pa'an zunnao aona'oraz

* **23:17** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

na'apainim ĩkaudaniizon, aona'oraz ĩbiida-kidauzon koraidaonaa.' ³⁰ Uruu dono tuukia'o nii pidannao aipan midukuonao dikitan paugaru, na'iki tuukia'o nii ĩaipan naawazi dizan paugaru. ³¹ Aizii di'i wuru'u utukapaniaz dikauda'o aimaakan sha'apata-kao ō'ati kaikapa'a, aonaa kanom dikin ia'o mani, aitaniimana'o nii manawun dikauda'o aimaakan baiapa-kida-kao Jerusalem sannao ati, ĩsha'apaapan dikin ii oii kida'o aimaakan."

³² Kaina'a kapam soldyaanao na'akan dya'utam daonaioranao zowii-karu nii, ĩnao zaamata-kao ĩsha'apatan idi dikauda kida'o aimaakan. ³³ Udauna'an ĩkaawan naa wuru di'iti'i amazada dakotapa-kariwaiz Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kii. Na'ia'a naa ĩtaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam daonaioranao tauka-kao udazaba'a. Bauda'apa udiwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu. ³⁴ Pataukinapa kizi iki Jesus kian padaru ati, "Ōdaru, pumainaabata wuru'u dikauda'o aimaakan ĩsha'apataniaz ō'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan kanom ni'o wuru'u pasha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a." Udauna'an soldyaanao makinaotinan naa, patukapa-kinaa nii na'ia'oram nii pidan zaamata Jesus kamichan pa'idiwau nii.

³⁵ Uruu dono iriba pidannao awunuutapan Jesus tauka-kao. Aizii Jewnao naobanaanao, tuukii pa'an ĩbanikiitan uruu. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz. "Uruu kazannaapa'o ba'oran pidannao. Aizii watukapa kizi'i naa mooko, umishiin an uruu Christ, Tominkaru zaamataniaz, na'iki udyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, marii aizii ukazannaatinan paaipan ati," ĩkian udau'an.

³⁶ Aizii soldyaanao na'apa kapam ĩbanikiitan uruu. Udauna'an ĩtaan naa uriwun nii mawinipina'o wine idi. ³⁷ Na'iki ĩkian u'ati, "Umishiin an mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati, pukazannaatinan nii puaipan ati." ³⁸ Aizii atamun ida'a, uzowau paawa'a ĩtaukan pasaadanii. Kaikapa'a wuru'u ĩsaadaniaz: "Dii wuru'u King, Jewnao ati."

³⁹ Aizii bauda'apa wuru'u tauka-kariwainaoz Jesus dazaba'a, uparadan dikauda'o ida'an Jesus ati. "Umishiin an pugaru Christ,† pukazannaatina'a naa aizii puaipan ati, na'iki pukazannaata waunao kapam," ukian.

⁴⁰ Mazan sariapa uiriban to'orauanuzu. Na'iki ukian u'ati, "Aonaa mooko pukichana'ikin puparadan Tominkaru dau'an kaikapa'a? Aonaa mooko pudi'itapan na'apam pupataka'uta-kao na'iki pumawakan nii na'apa uruu kawan. ⁴¹ Mazan aonaa kanom dikin ia'o mani upataka'uta-kao, aonaa kanom oia'o nii usha'apatan. Mazan waunao, wapataka'uta-kaoz kaikapa'a, washa'apatan idi'o oia'o." ⁴² Udauna'an ukian Jesus ati, "Jesus, punyukunuuapa pa'i ōgaru punaobanaita-kao ana'a naa."

⁴³ Jesus kian u'ati, "Ōkowaadan nii pu'ati mishi'o: aizii na'ia'o nii kapam pugaru ōtuma konaukii-kizai aokazi ii."

Jesus mawakan dau'a'o

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

⁴⁴ Aizii sakitapa kamoo, ipai amazada maruta'akan uruu wiizai di'ii, atii daawadata kamoo. Uruu dauna'an zii koshan amazada kanadan. ⁴⁵ Aizii Tominkaru Dapu nazo ii masha'apakiaka kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida,‡ kuzuuta'akan pazikon an, doko iki atii uwaranu iti. ⁴⁶ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan naa diiwa'o ida'an. "Ōdaru, puka'u iti ōtaan ōdoronaa," ukian. Mazan umawaka'akan naa.

⁴⁷ Na'ia'o soldyaanao zowaunaa awunuutapan, uruu idi ipai uabatan, na'iki utukapan na'apam aimaakan sha'apan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru na'iki ukian, "Mishi'o mishi kaimana'o pidan arawu'u," ukian. ⁴⁸ Na'iki ipai pidannao wuru'u awunuutapainao kidaz na'ii, ipai kapam ĩtukapan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz.

† 23:39 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ 23:45 kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a.

Tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩkasha'oran aimaakan sha'apata-kaao idi na'apa. Udauna'an ĩkiwan naa. ⁴⁹ Aizii pidannao wuru'u aitapainao kidaz Jesus, na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki, na'ii kapam ĩawunuutapan. Na'iki zunnao wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki, na'ii kapam baokopa ĩtuma, munapo ĩkadishitapan na'iki ĩawunuutapan.

Na'apam Jesus dida-kaao

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Uruu dono na'ia'o pidan, Joseph kia'o u'uu. Arimathea iki'o, Judea Baara ia'oraz wiizai. Kaimana'o pidan uruu, na'iki sha'apata'o ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki tuukia'o uzaudapan Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Padamata Jewnao, kazowautapaniinao pidannao tuma'o uzaamatanpan, mazan upu'u aonaa unyukunuu na'apan ĩparadan kawana'ati, na'iki aonaa unyukunuu na'apan wuru dau'ana'a ĩsha'apatanuz Jesus kaikapa'a. ⁵² Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an. Na'apa Pilate nyukunuu. ⁵³ Uruu idi umakon naa Jesus tauka-kizinao iti, na'iki na'a'a naa utoka-kidan unanaa. Na'iki upapidan naazu baraka'o kamicha mada idi. Kaina'a ukichadanii kuba, mawakainao uun nii, na'iki aona'o zii kapam ukaiwauzo-kaao. Na'iti'i naa una'akan Jesus nanaa na'iki na'ia'a naa umuudanuz. ⁵⁴ Friday wachuupunin wuru'u udida-kaooz, Jewnao sookapauzon kamoon maonap-atan pu'a'a naa. §

⁵⁵ Aizii zunnao wa'atiinaouz Jesus tuma Galilee Baara iki, na'iti ĩmakon baaranai iti. Uruu idi ĩtukapa na'iam naa unanaa muuda-kaao. ⁵⁶ Uruu dauna'an ĩkiwan naa pamashaadinapa kizi iti, ĩtoma'anan naa kaduunuribai pakaduunuu-kinanaa nii Jesus nanaa. Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon wuru'u, uruu idi aonaa kanom ĩsha'apatan uruu kamoo dono, Moses kakinaori kian kawana'ati.

24

Jesus kadishitan daua'o pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

¹ Aizii chaapi'ikiiman Sunday dono, zunnao makon baaranai iti. ĩna'akan kadu-unuribai, ĩtomani pakaduunuu-kinanaa nii Jesus nanaa. ² Aizii ĩkaawan baaranai paniinomizinaa di'iti, aona'a naa utaratinpan, zikada'aka-kaoo'a naa udaru'o kuba, baaranai taratapa-kinooz. ³ Uruu idi sariapa zunnao morota'akan baaranai paniinomizinaa shaawata. Mazan aona'aka'a naa Naobanai Jesus nanaa nii. ⁴ Tuukii ĩdi'itinpan, uruu idi ĩkadishitapan naa na'ii, aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatinan. Upu'a'a naa ĩtukapan dya'utam daonaioranao, wizi'i kida'o ĩkamichan kadishitapan na'a padazaba'a.

⁵ Tuukii ĩtarian, upu'u mazan ĩmapotinan ĩ'ati patarian bii'i. Na'iki daonaioranao kian ĩ'ati, "Kandii nii udorotan kakupa'o pidan mawakainao pidannao bii an? ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'aka'a naazu. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz unao ati, tawuru'u Galilee Baara ia'oraz zii. ⁷ 'Daonaiora Aokazi Iki'o zaamata-kaoo nii, udauna'an utaa-kaoo nii oiainao pidannao ka'u iti, udauna'an utauka-kaoo nii cross di'iti, atii umawakan. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii pamawaka-kizi iki,' kii sha'atii tawuru'u ukiauzonuz," ĩkian ĩ'ati.

⁸ Sariapa mishi zunnao nyukunuu'akan Jesus paradan. ⁹ Udauna'an ĩkiwa'akan naa atii ĩkaawan 11 Jesus tominapa-kidaniinao di'iti. Ipai daunuuda'u ĩkowaadan ĩ'ati na'iki ba'orainao ati na'apa patukapan kawana'ati aimaakan sha'apan. ¹⁰ Kaikapauda'u'o wuru'u zunnaouz, Mary Magdala sanaaba, Joanna, Mary, James daroz, na'iki kaina'a ba'oran zunnao ĩtuma. Ipai baokopa ĩnao wuru'u kakuwaapainaoz Jesus tominapa-kidaniinao ati. ¹¹ Mazan aonaa ĩmishidan zunnao paradan, usha'apanum kau'an

§ 23:54 Jewnao aitauzon pakamoon sakadinan, kamoo tipitan di'iki, na'iki uipain nii ba'oran kamoo tipitan di'iti.

ĭabatanuz mariidin-karu kawan karikaonan. ¹² Mazan Peter sariapa pa'an udimakan baaranai iti. Ukaawan na'iti sariapa uawunuupan baaranai paniinomizinaa shaawata, mazan utukapa soo kamicha mada karikaonan, wuru'u Jesus nanaa shibata-kinooz. Udauna'an ukiwan naa, tuukii udi'itinpan patukapan idi aimakaan na'apa.

*Jesus chi'ikapan patominapa-kidaniinao daawata
(Mark 16:12-13)*

¹³ Uruu kamoo dono dya'utam daonaioranao tominpauzonao Jesus di'iki makopaanan wiizai Emmaus iti. Munapo za'o wuru'u wiizaiz Jerusalem iki. ¹⁴ Aizii wuru'u daonaioranaouz ĭkadakotinaanan pamakopa-kizi an, ipai wuru dau'a'a aimakaan sha'apata-kariwaiz na'iki kowaada-kariwai kidaz Jesus dau'an. ¹⁵ Aizii ĭkadakotinaanan pu'u, masha'apakiaka Jesus kaawa'akan na'iki uchi'ikapaanan naa ĭdaawata. ¹⁶ ĭtukapa padamata Jesus, mazan aonaa ĭaitapan uruun. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ĭaitapan ai uruu. ¹⁷ Sariapa upishaan ĭdyaun. Ukian, “Kanom daua'o kaiwuru'u ukadakotinaananuz umakopan pu'u?”

Sariapa ĭmashaada'akan, na'iki utukapa ĭawun baara kasha'ora pa'idiwaru. ¹⁸ Bauda'apa dako'atin uparadan, Cleopas kia'o u'uu, ukian u'ati, “Soo bauda'apa pugaru Jerusalem ida'a maaitapa-ka'o wuru dau'ana'a aimakaan sha'apata-kariwai kidaz diiki'i'i?”

¹⁹ “Na'apa'oram wuru'u aimakaan kida sha'apata-kariwaiz?” ukian ĭ'ati.

“Tawuru'u kasha'ora kida'oraz aimakaan sha'apata-ka'o Jesus ati, Nazareth sanaz. Tominkaru prophetin uruu. Mishi Tominkaru tukapa-kidan uruu kaimana'o, na'iki umanawunu'o pidan, ipai wuru ida'ana'a usha'apatani kidaz aimakaan na'iki ukakuwaatinan ida'an ma'ozaka. Ipai pidannao na'apa kapam ĭtukapan uruu, kaimana'o, na'iki umanawunu'o mishi pidan. ²⁰ Wafaadaannao zowaunaanao, na'iki kazowautapainao Jewnao wuru'u zaamata-kida'oraz uruu. Udauna'an ĭtaan naa uruu Rome iki'o naobanai ka'u iti, ĭzowii-kidan naaz cross paawa'a. ²¹ Wa'itiiman shaa uru'o nii wuru'u kazannaata'oraz Israelitena'o patarubanao ai. Aizii di'i uikoda'aka'a naa idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an. ²² Na'iki powa'a zii kaina'a aimakaan di'itinapa-kidan waunao tuukii. Aizii chaapi'iki, waunao bii ikiinao zunnao makonkan ubaaranaa ii. ²³ Aona'a naa ĭikodan unanaa na'ii. Mazan ĭkaawan powaa ati ĭkowaadan wa'ati, patukapan dya'utam angelnao. Na'iki angelnao kowaadan ĭ'ati kadishita'aka'a naa Jesus powaa iti. ²⁴ Zunnao kaawan dauna'an, sariapa waunao bii iki'o daonaioranao makon kapam baaranai iti. Na'iki ipai ĭtukapan aimakaan na'apa zunnao kowaadan kawan. Mazan aonaa ĭikodan Jesus na'ii.”

²⁵ Udauna'an Jesus dako'atin ĭparadan na'iki ukian ĭ'ati, “Maam, na'apa dii manawun umaaitapakan aimakaan, na'iki kasha'apannaa umishidan tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saaduzonii kidaz? ²⁶ Aonaa mooko uaitapan wuru'u Christ, Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, baiapan nii ipai wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan? Uruu dauna'an umakon nii aokazi iti, na'iki karikaonanu'o ni'i naa ukonaukiitin-kida-ka'o na'ii,” ukian ĭ'ati. ²⁷ Udauna'an ukowaadan na'iki unyukunu-kidan ĭ'ati ipai na'apa'oram manawun tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadani kidaz padau'an, Tominkaru Paradan ida'a'oraz.

²⁸ Ukadakotinaanan ĭ'ati, atii na'apa ĭmaonapatan wuru di'iti'i pamakopa-kiziz wiizai. Mazan ĭtukapan Jesus sariapa pa'an udobatan. ²⁹ Uruu idi tuukii ĭmashaatan uruu. “Puna'a'a naa zii shoman puda'awu aka watuma, wachuupun naa pa'i wuru'u, na'iki taa'azo'o naa wamarutan,” ĭkian u'ati. Uruu idi umakon ĭtuma. ³⁰ Aizii kabaunu'ia'a naa, uruu ĭaroopa'azon naa. Uruu idi Jesus sakanatan ĭtuma. Na'iki sariapa uzaamatan bread, udauna'an utoriinapa-kidan naaz. Uruu dauna'an udushowan naa bread ĭkawana'ati. ³¹ Uruu ida'a zii ĭawun da'ata-ka'o ĭaitapa-kinnaa nii Jesus. ĭawunuupan u'idi'iti sariapa ĭaitapa'akan uruu. Mazan upu'a'a naa umainaabatina'akan ĭawun za'a.

³² Sariapa ikian pa'atiaaka kida, “Ei, uruu idi'o tawuru'u kaimanaiman uparadan pishatan wanyukunuu, ukadakotinaananz wa'ati dunapota. Na'iki unyukunuu-kidanuzu wa'ati ipai daunuuda'u na'apam saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kian.”

³³ Udauna'an iminziwa'akan naa, na'iki ipadanta'akan naa koshan Jerusalem iti. Aizii ikaawan na'iti ikoda wuru'u 11 Jesus tominapa-kidaniinao, kasaba'ukinpan baokopa, ba'orainao kida tuma. ³⁴ Na'iki iabatan ikadakotinan. “Mishi'o wuru'u wanaobanaa kadishitan, na'iki ukakudanuz naa powaa iti. Simon Peter tukapa'aka'a naa kapam uruu,” ikian.

³⁵ Udauna'an inao kowaadan naa kapam ipai daunuuda'u na'apam Jesus chi'ikapaanan patuma dunapota. Ikowaadan i'ati aonaa iaitapanuz, atii udushowan ida'an zii bread i'ati, iaitapan uruu.

Jesus aidinan

patominapa-kidaniinao ati

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

³⁶ Aizii wuru'u dya'utamainaoz daonaioranao kakuwaapatinan pu'u zii pairibanao ati, upu'a'a naa Jesus kaawa'akan i'ida'ati masha'apakiaka. Na'iki ukian i'ati, “Marii kaiman-karu mashaapan unao tuma.” ³⁷ Mazan tuukii itarian, i'itiiman shaa udoronaa nii karikaonan wuru'u patukapaniaz. ³⁸ Mazan Jesus kian i'ati, “Kandii nii utarian? Na'iki kandii nii aonaa umishidan utukapan ogaru?” ³⁹ Aushaa utukapa mooko oka'u di'i, utukapa okidiba, mishi ogaru wuru'u. Uwa'ati da'ati'i upishata kizi ogaru, upishata omada, utukapa kizi mishi ogaru wuru'u. Aizii doronai aonaa udunaa nii oo uniwa'uz nii, wuru kawanu'u upishatanuz ogaru,” ukian i'ati. ⁴⁰ Uruu idi utukapa-kidan naa i'ati paka'u na'iki pakidiba.

⁴¹ Tuukii ikonaukian na'iki tuukii i'di'itinpan, aonaa imishidan wuru'u patukapanuz Jesus. Uruu idi ukian i'ati, “Kaina'a aimaakan da'a'a nika-karu nii?” ⁴² Sariapa itaan u'ati kopau waraka-kariwai'i naa. ⁴³ Uruu idi uzaamatanuz na'iki uaroopan naa iawun za'a.

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian naa i'ati, “Aizii di'i wuru'u utukapaniaz ipai aimaakan kida sha'apan kaikapa'a. Uru'u naa tawuru'u okowaadauzoniaz unao ati, wachi'ikapauzon dono'oraz baokopa. Kaikapa sha'atii tawuru'u okiauzonuz unao ati. ‘Ipa wuru'u Moses saadanii kidaz odau'an, na'iki wuru'u Tominkaru prophetinnao saadanii kidaz, na'iki wuru'u saada-kariwai kidaz odau'an Psalms ida'a, ipai'o nii zii uruu kida mishii-kao,’ kii sha'atii tawuru'u okiauzonuz u'ati,” Jesus kian i'ati. ⁴⁵ Na'iki utaan naa iaitapakinanaa nii na'apa'oram manawun wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan ida'a. ⁴⁶ Udauna'an ukian naa i'ati, “Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saada-kariwai kida kianuz. ‘Zowii-karu nii wuru'u Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, mazan idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an ukakudan nii powaa iti, na'iki ukadishita-kida-kao nii pabaaranaa iki. ⁴⁷ Marii pa'i kuwai kowaadapaka'o u'uu ida'an ipai pidannao ati, ipai imi'i baara an, marii ukowaada-kao Jerusalem sannao ati kiwiin. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: pidan tanawatinan an pa'oian ai, Tominkaru mainaabatan nii i'oian.’ ⁴⁸ Ukau'an odyuudan ukakuwaapan ipai wuru dau'a'a utukapanii kidaz sha'apan o'ati. ⁴⁹ Na'iki odyuudan nii unao ida'ati tawuru'u odaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati. Mazan una'a'a naa zii pa'i uzaudapa da'a'a Jerusalem ida'a, atii odyuudan aokazi iki wuru'u odaru dyuuda'azoniaz unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii.”

Jesus na'aka-kao aokazi iti

(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

⁵⁰ Udauna'an Jesus na'akan naa idyaun Jerusalem iki atii Bethany iti. Na'ia'a naa usawadan paka'u i'idi'iti, na'iki utoriinpan Tominkaru ati, marii kizi utaan

kaimana'o mashaapa-karu ñnyukunuu iti. ⁵¹ Utoriiñapa-kidan pu'u ñdyaun, uru'u naa usawatina'akan, na'iki una'aka'aka-kaoa'a naa aokazi iti. ⁵² Sariapa ñkodoru'ukan u'ati, ñawun doko iti. Uruu idi tuukii ñkonaukian, udauna'an ñkiwa'akan naa konaukii Jerusalem iti. ⁵³ Aizii Jerusalem ia'a naa, ipai kamoo ñmako'anpan Tominkaru Dapu iti, ñtoriiñpan na'iki ñkonaukii-kidan Tominkaru.

John Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita John saadanii. Uruu Jesus tominapa-kidanii, na'iki apostle kapam uruu. Karikaonan una'auzon Jesus dazaba'a umanawun kida'o aimaakan sha'apan dono. Panaadon aka aonaa Jesus taapadan ba'orainao patominapa-kidaniinao wa'atin patuma, mazan John utaapada pa'an umakon patuma.

John kakuwaapan dono pidannao dau'u ukainaabatan ĩdyaun ĩ'uu ida'an kida. Mazan ukakuwaapan dono padau'u, aonaa uaipan patukapa-ka'o umanawunu'o nii. Uruu idi aonaa usaadan pa'uu ukakuwaapan dono padau'u, mazan udakotinan ba'oran tominapa-kida-kariwaiz, kii da'i. (Putukapa John 18:15 ida'a.) Panaadon udakotinan Jesus marainpaniaz patominapa-kidanii, kii. (Putukapa John 13:21 ida'a.) Usaadan dono John kia'o pidan uu, ba'oran John daua'o wuru'u ukakuwaapanuz, Chikaawunuupauzo dau'ati'o wuru'u.

John saadan di'ora'a kaarita uaipan pidannao aitapan na'iki ĩmishidan Jesus uruu Christ (Jewnao ati'oraz ukaunamunaatauzo-ka'o), uruu Tominkaru Dani. Pidannao mishidan dono uruu, na'iki ĩzaamatinan idi upidanannao nii, ĩikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu. (Putukapa John 20:31 ida'a.)

John kowaada Jesus karikaonanu'o ukakupan. Amazada tominan ua'ii zii kakupa'ora'a naa uruu. (Putukapa John 1:1 ida'a.) Na'iki pabi'inaaka'o ida'an, Tominkaru kainaabatan wa'ati kanom wuru'u Jesus. (Putukapa John 14:9-11 ida'a.) Ukowaada kaimanaiman na'apam pidan mishidan, uikoda kizi karikaonanu'o kakupa-karu. Na'iki ukowaada pidan mishida-kinaa ni'o wuru'u Jesus sha'apatanuz iriba umanawun kida'o aimaakan. (Putukapa John 3:2 ida'a, na'iki John 10:38 ida'a.) Kaina'a Jesus daua'o ba'oran kaarita kida: Matthew, Mark na'iki Luke. Tuukii ĩkakuwaapan usha'apatanii kida dau'u. Na'iki ĩkowaada na'apam utominapa-kidan pidannao mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati. Mazan John, aonaa ukakuwaapan ipai Jesus sha'apatanii dau'u. Ukowaada aona'oraz ba'oran kaarita kida kowaadan.

John kowaada iriba umanawun kida'o Jesus paradan na'iki usha'apatanii kida, kainaabata'o uruu mishi'o Tominkaru dani, uruu kakupa-kinai, uruu dunapo, uruu mishi'o, uruu Kanada'o, uruu wunu, uruu bread, uruu paoribai kadunaa, na'iki kaznizonao ka'uzatiki.

Kaarita buutinpan kida

Parada-karu tominan pidan nii *1:1-18*

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u *1:19-34*

Jesus kakinaopan, na'iki usha'apatanii kida daua'o *1:35-12:50*

Jesus sha'apatanii kida pazowii-ka'o ua'ii *13:1-17:26*

Jesus zaamata-ka'o atii uzowii-ka'o *18:1-19:42*

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati *20:1-31*

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati Galilee Baara ii *21:1-25*

Parada-karu Pidantinan

¹ Amazada toma-ka'o ua'ii na'a'ora'a naa Parada-karu, uruu Tominkaru tuma'o, na'iki uruu Tominkaru. ² Uruu na'a'ora'a naa Tominkaru tuma amazada toma-ka'o ua'ii.

³ Uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan. Aonaa aimaakan tominan sha'apa'oram ida'an karikaonan, soo Uruu ida'an. ⁴ Uruu ida'a kakupa-kinai, na'iki wuru'u kakupa-kinaiz uruu kanadapa'oraz pidannao ati. ⁵ Kanada'o kanadapan maruta'o-karu'u, aonaa turuu maruta'o makadanuzu.

⁶ Kaina'a'o da'i pidan, John kia'o u'uu, Tominkaru dyuudanii. ⁷ Ukaawan ukakuwaapa'anan pidannao ati kanada'o dau'u, ukuwaa ida'an kizi ipai ĩabatan na'iki ĩmishidan kanada'o dau'u. ⁸ Aonaa John mani wuru'u kanada'oraz, mazan ukaawan, ukakuwaapa'anan kanada'o dau'u. ⁹ Wur'u kanada'oraz, kaina'iki uwa'atipan imi'i baara ati, uruu pa'an kanadapa'oraz ipai pidannao.

¹⁰ Kaawanka'o Parada-karu imi'i baara ati. Uruu ida'ana'o Tominkaru toman imi'i baara na'iki pidannao, mazan upu'u aonaa ĩaitapan kanom wuru uruuz. ¹¹ Ukaawan pawiiizi ida'ati'o padamata, mazan uiribannao, aonaa ĩnaubaan uruu. ¹² Mazan na'ia'oram pidan nauba'o na'iki mishida'o uruu, utaapada ĩtominan Tominkaru dainao nii. ¹³ Aonaa ĩtominan Tominkaru dainao nii koraidaonaa shakatan kawan, oo pidan aipan kawana'ati mani, soo Tominkaru aipan kawana'ati pa'an.

¹⁴ Aizii wuru'u Parada-karuz, utominan pidan nii na'iki umashaapankan wabii an. Watukapa na'apam uruu mishi'o umanawunun. Usha'apanum kau'an bouda'apauzon Tominkaru dani wuru'u uruuz. Uruu ida'ana'o Tominkaru kainaabatan kaimanaiman pakamunanban na'iki uruu ida'ana'o mishi'o kuwai kainaabata-kao wa'ati.

¹⁵ John kakuwaapan udau'an pidannao ati, ukian diiwa'o ida'an ĩ'ati: "Di'i naa tawuru'u ōkaunamunaataniaz: Kaini'iki'o nii uwa'atin ōdawu'ati, mazan uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai, usha'apanum kau'an uruu na'a'ora'a naa ōshakatan ua'ii, ōkii-kiziz."

¹⁶ Ukamunanun idi manawun, powa'an kida usha'apatan kaiman kida'o aimakaan wa'ati. ¹⁷ Tominkaru taa-kidan Moses ida'an pakakinaori; mazan utaan mishi'o kuwai na'iki utukapa-kidan pakamunanun Jesus Christ ida'an pa'an. ¹⁸ Aonaa pidan tukapauzon Tominkaru. Soo Udani bouda'apauzoz, karikaonanu'oraz una'an Tominkaru tuma, uruu kaimanaiman ukainaabatan Tominkaru.

*John Chikaawunuupauzo kowaadan kanom ni'o pakaawan
(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18)*

¹⁹⁻²⁰ Jewnao zowaunaanao Jerusalem iainaouz dyuudan faadaanao na'iki ĩminka'u Levitenao* pishaa'anan John kanom kaduz manawun wuru'u uruuz. Ukowaada ĩ'ati kaimanaiman, ipai kizi pidannao aitapan, "Ōgaru, aonaa Christ† mani," ukian ĩ'ati.

²¹ Aizii ĩkian u'ati, "Ukau'an kanom mooko pugaru? Elijah sha'a pugaru?"

"Aonaa!" John kian ĩ'ati.

"Pugaru sha'a Prophet, tawuru'u kaawa'o ni'oraz?"‡ ĩkian u'ati.

"Aonaa," ukian koshan ĩ'ati.

²² Uruu idi ĩkian u'ati, "Ukau'an kanom kaduz mooko manawun wuru'u pugaruz? Waaipan wakuwaa nii, wunao ati'o ni'i dyuudainaouz waunao. Pukowaada'aka'a naa kanom kaduz wuru'u pugaruz!"

²³ John kian ĩ'ati, "Ōgaru dau'ana'o tawuru'u prophet Isaiah sadauzonuz kaikapa'a: 'Kaina'a'o pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka:

Usaaba'a naa dunapo Naobanai mako kizi nii.' "§

²⁴ Phariseenao* kapam wuru'u dyuuda-kariwai ĩpishaa'anan John. ²⁵ Uru'u naa ĩkian John ati, "Pukian pu'u aonaa Christ mani pugaru, aonaa Elijah mani, na'iki aonaa Tominkaru Prophetin mani, tawuru'u wazaudapaniaz, mazan kandii nii mooko puchikaawunuupan?"

²⁶ Aizii John kian ĩ'ati, "Ōgaru, ōchikaawunuupan wunu idi. Mazan kaina'a ubi'i' ba'oran pidan, aona'o uaitapan kanom kaduz uruu. ²⁷ Uruu'o ni'i naa tukapa-kao umanawunu'o nii ōna'an pu'u zii. Ōgaru aonaa ōturuan ōbuzuutan udazkidi zunaa."†

* **1:19-20** Levitenao: Israel dani, Levi takaan-daunnao, kaminka'uupauzonao Tominkaru Dapu ii.

† **1:19-20** Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ **1:21** Deuteronomy 18:18-19 § **1:23** Isaiah 40:5 * **1:24** Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † **1:27** Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

²⁸ John kakuwaapatinanuz kaikapa'a, Bethany ia'o, waoko ia'oraz Jordan Wa'o ai, uchikaawunuupauzo-kiziz.

So'ota'o pidannao oian

²⁹ Ba'oran kamoo John tukapan Jesus wa'atin pa'ida'ati, na'iki ukian pidannao ati: “Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz, so'ota'oraz pidannao oian! ³⁰Uruu dau'ati'o tawuru'u ōkianuz, ‘Utukapa-ka'o ni'i naa umanawunu'o nii ōna'an pu'u zii, mazan uruu powa'a'o umanawunun ō'ai, usha'apanum kau'an uruu kiwiitapa'o ō'ai.’ ³¹ Ōgaru, aonaa ōaitapan kanom kaduz uruu, mazan ōchikaawunuupan wunu idi, Israelitena'o aitapa-kinaa ni'o kanom kaduz uruu.”

³² John kowaadan kaimanaiman patukapanii dau'u: “Ōtukapanii Kaimana'o Doronaa wa'atin aokazi iki orid kawan, na'iki upakotan uruu ida'a. ³³ Kiwiin zii, aonaa ōaitapan kanom kaduz uruu. Mazan dyuuda'oraz ōchikaawunuupan wunu idi kian ō'ati, ‘Putukapan an Kaimana'o Doronaa wa'atin doko iki na'iki umashaadinan dono pidan ida'a, uru'u naa wuru'u chikaawunuupa'o ni'oraz Kaimana'o Doronaa idi.’ ³⁴ Ōtukapan idi usha'apan na'apa, ukau'an, ōkian u'ati, Tominkaru Dani wuru'u di'orazu'u.”

Jesus ikodan kiwiini'o patominapa-kidaniinao

³⁵ Ba'oran kamoo na'ia'o koshan John na'iki na'ia'o utuma, dya'utam utominapa-kidaniinao. ³⁶ Utukapan Jesus dobatapan na'iki, ukian udau'an, “Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz!”

³⁷ Aizii dya'utamainauz John tominapa-kidaniinao, ĩabatani uparadan na'apa, uru'u naa ĩda'anpa'akan Jesus. ³⁸ Jesus awunuukan powaa iti, utukapa ĩwa'atin padawu'ati. Uru'u naa upishaan ĩdyaun, “Kanom udawatapan?”

Īkian u'ati, “Tiichaa. Na'ia'o dii pumashaadinpan?”

³⁹ “Uwa'ati, utukapa kizi,” ukian ĩ'ati. Uru'u naa ĩmakon utuma na'iki ĩtukapa na'iam umashaadinpan, (4 o'clock wachuupunin wuru'u) uruu na'ia'a naa ĩchuupudinan utuma.

⁴⁰ Aizii wuru'u da'anpa'akainauz Jesus, paabatan dauna'an John paradan, buda'apa'o uu Andrew, uruu Simon Peter inawuzu. ⁴¹ Kiwiin zii chaapi'iki, Andrew tukapan pa'inawuzu Simon na'iki ukakuwaapan u'ati, “Waikoda'a naa Messiah!” ukian. (Messiah, kii-karu Christ kia'o kapam wuru'u.)‡ ⁴² Uru'u naa una'akan Simon, Jesus di'iti.

Jesus awunuupan u'idi'iti, ukian u'ati, “Pugaru Simon, John dani. Aizii pu'uu Cephas kia'o nii.” (Peter kia'o kapam wuru'u, na'iki kuba kia'o wuru'u.)

Jesus dapadan

Philip na'iki Nathanael

⁴³ Ba'oran chaapi'iki Jesus di'itinpan umako'ozon Galilee Baara iti. Uikodapan Philip na'iki ukian u'ati, “Puwa'ati ōtuma, putominapa kizi.” ⁴⁴ (Philip, uruu Bethsaida san, na'ia'o Andrew na'iki Peter mashaapan kapam.)

⁴⁵ Uruu dauna'an Philip ikodan Nathanael na'iki ukian u'ati, “Waikoda'a naa tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadauzoniaz Kakinaorii Kaaritannaa ida'a udau'an. Uruu Jesus, Joseph dani, Nazareth sanaz.”

⁴⁶ “Nazareth san!” Nathanael kian, “Na'apa di'i naa aimaakan kaimana'o sha'apan uruu wiizai di'iki pa'an?”

“Puwa'ati putukapa kizi,” Philip kian u'ati.

⁴⁷ Aizii Jesus tukapan Nathanael wa'atin pa'ida'ati, sariapa ukian udau'an, “Arawu'u mishi'o Israelite, aonaa na'itim umariidinan.”

⁴⁸ Nathanael pishaan uruu, “Na'apa dii puaitapan ōdau'an?”

‡ 1:41 Hebrew paradan ida'an udakota-ka'o Messiah kii, na'iki Greek paradan ida'an udakota-ka'o Christ kii.

Jesus kian u'ati, “Philip dapadan ua'ii pugaru, òtukapanii pugaru paoribai fig waranu ii.”

⁴⁹ “Tiichaa,” Nathanael kian u'ati, “Pugaru Tominkaru Dani! Pugaru King Israelitenao ati.”

⁵⁰ Jesus kian u'ati, “Õkowaadan idi'o pu'ati, ‘Õtukapan pugaru paoribai fig waranu ii,’ uruu idi'o pumishida'akan? Putukapan nii zii umanawun kida'o aimaakan sha'apan wuru aia'a!” ⁵¹ Na'iki ukian ì'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Utukapan nii aokazi da'atinan, na'iki Tominkaru angelinnao mako'anpan doko iti, na'iki ìwa'ati'anpan apowa ati Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an!”

2

Jesus pana'adan wunu wine nii

¹ Dya'utam kamoo dauna'an kaina'a mazidainao aroopa'azon Cana ii, Galilee Baara ia'oraz donoi. Jesus daro na'ia'o oroo. ² Jesus na'iki utominapa-kidaniinao, na'iti'o ìdapada-kaò kapam. ³ Aizii riwunii wine ipain idi'i naa, sariapa Jesus daro kian u'ati, “Ipai'i naa ìriwun.”

⁴ “Kanom nii punyukunuupa'azon ògaru?” Jesus kian o'ati. “Aonaa zii amazada kaawan òsha'apata-kinnaa nii aimaakan.”

⁵ Sariapa udaro kian na'ia'o poitoruinao ati, “Usha'apata pa'i na'apam dono ukian u'ati!”

⁶ Na'ii kaina'a 6 dowada kida, kuba idi'o ìtoma-kaò. Uruu kaduz dowada kida Jewnao kaiwauzonii wunu kinnaa nii pachikain-kinnaa nii, ìchoochin kakinaorinaa kawana'ati. Uwazoo kida tuubarun 20 oo 30 gallon kida. ⁷ Jesus kian naa poitoruinao ati, “Upaidada wuru'u dowada kidaz wunu idi.” Uru'u naa ìkapowan wunu na'iki ìkawazootan naa dowada kida atii ìpaidan. ⁸ Udauna'an Jesus kian ì'ati, “Aizii ukapota'a naa dowada wazoo, utaa kizi kazowautapa'o aroapa-karu atiz.” Uru'u naa ìna'akan u'idi'iti wuru'u wunuz, ⁹ pana'adina'aka'oraz naa wine nii, na'iki uru'u naa utiwaanuz. Mazan aonaa uaitapan na'iki'oram ukaawa-kida-kaò. (Soo poitoruinao kapotainauz wunu, ìaitapa pa'an.) Sariapa udapadan wuru'u mazida'oraz ¹⁰ na'iki ukian u'ati, “Kiwiini'o padamata kaimana'oraz wine maokodauzo-kaò. Aizii morowautapainao tuzan dono'o naa kaimanaiman, udauna'an zii turuu sha'apa'oram karikaonan wine maokoda-kaò. Mazan pugaru pakawan zii putaapan wuru'u kaimana'oraz wine, atii kai!”

¹¹ Cana ia'o wuru'u kiwiini'oraz Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan. Na'ii uaida-kidan na'apam paugaru umanawunun. Uruu idi kaimanaimana'a naa utominapa-kidaniinao mishidapan uruu.

¹² Uruu dauna'an umakon naa donoi Capernaum iti padaro na'iki pa'inawuzunao tuma, na'iki patominapa-kidaniinao tuma kapam. Mazan aonaa ìna'ian kotua'iki.

Jesus kodita-kidan Tominkaru Dapu iki puraataapainao (Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46)

¹³ Aizii maonapa'a naa Passover Kamoon sakadinan, uru'u naa Jesus makon Jerusalem iti. ¹⁴ Uikoda Tominkaru Dapu ii, selliipainao tapi'iza, kaznizo, na'iki wakokoonao. Uikoda kapam na'ii pidannaò shakataaka-kidauzo puraata.

¹⁵ Uzaamata'akan do'ooribai paba'izin nii, uru'u naa uwaatan Tominkaru Dapu iki ipai ì'uzanao, kaznizonao na'iki tapi'izanao. Aizii shakataaka-kidauzonao puraatan miisan* kida, udorau-kida'akan, ìpuraatan zokota'akan kida'a naa ubaara'a kida'o.

¹⁶ Jesus kian selliipainao ati wakokoonao, “Ukodita-kida wuru kida'a di'iki'i! Aonaa turuu utaapan òdaru dapu puraataapa-kizai nii.” ¹⁷ Sariapa utominapa-kidaniinao nyukunuuan Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, “Tuukii manawun òkaziwadapan ònyukunuu, òmarainpan idi pudapu.”†

* 2:15 miisa: English ida'an, table. † 2:17 Psalm 69:9

¹⁸ Jewnao zowaunaanao kian u'ati, “Turuu mooko pusha'apatan waawun za'a umanawunu'o aimaakan, wamishida-kinnaa nii Tominkaru aipan ati'o wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a?”

¹⁹ Jesus kian i'ati, “Umainaabata wuru'u Tominkaru Dapuz, na'iki idikinauda'u kamoo ida'a òkadishita-kidan nii powaa itiz.”

²⁰ Aizii ikian u'ati, “Di'ora'a Tominkaru Dapu 46 wunu utomapa-ka. Aizii turuu mooko puzauda-kidan pukadishita-kida'akanuzu idikinauda'u kamoo ida'a?” ²¹ Mazan Tominkaru Dapu Jesus kianuz, pananaa dau'ati'o wuru'u.

²² Tominkaru kadishita-kidan dauna'an Jesus mawaka-karu di'iki, utominapa-kidaniinao nyukunuitapan wuru'u uparadanuz. Imishida wuru'u saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan, na'iki imishida Jesus paradan kapam.

²³ Una'ian pu'u Jerusalem ii Passover Kamoon dono, iriba pidannao mishidan uruu itupakan idi usha'apaapan umanawun kida'o aimaakan. ²⁴ Mazan Jesus aitapan idi ipai pidan kaduz, aonaa ukainaabatan kaimanaiman i'ati. ²⁵ Aonaa kanom nii uaipan pidan kakuwaapan pa'ati pamin-pidanau dau'u, usha'apanum kau'an uaitapanii ipai pidan nyukunuu.

3

Jesus ikodaakan Nicodemus tuma

¹ Kaina'a pidan, Nicodemus kia'o da'i u'uu, kazowautapa'o Jewnao, na'iki Phariseena tonaazinaa di'iti'o uzaamatipan. ² Ukaawan aiwaka'an Jesus ida'ati na'iki ukian u'ati, “Tiichaa, waaitapa Tominkaru di'iki'o pukaawan putominapa-kida'anan waunao. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan wuru'u pusha'apaapaniaz, soo Tominkaru kaina'an dono utuma.”

³ Jesus kian u'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa turuu pidan tukapan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi, soo ushakatan an koshan.”

⁴ Nicodemus kian u'ati, “Na'apa dii mooko pidan tunarunao shakatan koshan? Aonaa turuu umorotan padaro toba nazo iti ushakata kizi itamaul!”

⁵ Jesus kian u'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa turuu pidan morotan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi iti, soo ushakatan an wunu ida'an na'iki Doronai ida'an.

⁶ Padaronao di'iki'o pidan shakatan pananaa zo'o, mazan Doronai ida'ana'o pidan shakatan padaronaa ia'o. ⁷ Aonaa pumaaitapaka'ana'a kaiwuru'u, ‘Unao shakata pa'i powa'a koshan,’ òkianuz pu'ati. ⁸ Awaru makon pamako'ozoo-kizi iti. Puabata mishi uwa'idan, mazan aonaa puaitapan na'iki'oram uwa'atin oo na'iti'oram umakon. Na'apa'o kapam wuru'u pidan Kaimana'o Doronaa di'iki'oraz ushakatan.”

⁹ Nicodemus pishaan Jesus, ukian, “Na'apa dii mooko turuu na'apa kida'o aimaakan sha'apan?”

¹⁰ Jesus kian u'ati, “Pugaru aitapa-kariwai putiichaa-tinpan Israelitena ati, mazan na'apa dii pumaaitapakan na'apa kida'o aimaakan? ¹¹ Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Waparadan waaitapanii dau'a, na'iki wakowaadan watukapanii dau'a, mazan upu'u aonaa pumishida'azon wakuwaa. ¹² Òkowaadan pu'ati imi'i baara'a'o aimaakan kida sha'apan dau'u, mazan aonaa pumishidan. Na'apam nii mooko pumishidan ògaru, òkowaadan an pu'ati aokazi ii kida'o aimaakan dau'u? ¹³ Aonaa kanom makouzon aokazi iti, soo Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu wa'ati'oraz aokazi iki.

¹⁴ “Kotua'a naa mapidantaka'o amazada di'ii, Moses sawatauzon tooro muna'a kowazaz toma-kariwai chipirari idi.* Na'apa'o nii manawun Daonaiora Aokazi Iki'o sawata-ka. ¹⁵ Ukau'an, na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu.

* 3:14 Numbers 21:4-9

¹⁶ “Tominkaru marainpan idi manawun pidannao, utaa paudani bauda'apauzon. Ukau'an na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, aona'o nii umawakauzon, mazan uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁷ Tominkaru dyuudan pauDani imi'i baara ati, aonaa pataka'uta'o ni'o mani pidannao pa'oian dikin ii, mazan ikazannaatin-kinaa ni'o pa'an.

¹⁸ “Aona'o nii Tominkaru pataka'utan mishidainauz uDani. Soo upataka'utan nii wunao pa'ana'a, aona'oraz imishidan ubauda'apauzon udani. ¹⁹ Kaikapa'o wuru'u, Tominkaru dakota-kinaaz pidannao oia'o nii: Kaawa'ora'a naa kanada'o imi'i baara ati, mazan pidannao tuukii imarainpan maruta'o wuru aia'a kanada'oraz, Tominkaru di'iki'oraz ukaawan. Isha'apaapan idi soo oia'o pa'idiwaru. ²⁰ Pidan sha'apaapa'o oia'o aimaakan kida, aonaa unaudapan kanada'o na'iki aona'o nii uwa'atin kanada'o ida'ati. Usha'apanum kau'an na'apa'o pidan aonaa uaipan pa'oian kida kainaabata-ka. ²¹ Mazan pidan mishi'o umashaapan Tominkaru ati, utapada pa'an kanada'o kanadapan paugaru, kanada'o kainaabata kizi wuru'u usha'apaapanuz aimaakan kida uizo'atin idi'o pa'an Tominkaru.”

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u

²² Uruu dauna'an, Jesus makon Judea Baara iti patominapa-kidaniinao tuma. Tomunu'iki una'ian ituma, na'iki na'ii uchikaawunuu-kida'akan pidannao. ²³ John chikaawunuupa'o kapam pidannao Aenon ii maonapa Salim iti, wunu baoko tuubarun idi kida na'ii. Pidannao kaawa-kaawan kida ichikaawunuina'anan na'ati. ²⁴ (Uruu sha'apan John taraa-ka. Ua'ia'o zii.)

²⁵ John tominapa-kidani bii ikiinao kashadaakapan ba'oran Jew tuma chikain-karu dau'an choochi kakinaopan kawana'ati'oraz. ²⁶ Aizii ikaawan naa John di'iti, ikian u'ati, “Tiichaa, puaitapa tawuru'u pidan putuma'oraz Jordan baza ii, tawuru'u pukowaadapaniaz pidannao ati? Mazan aizii kaina'a'a naa uchikaawunuupa-kidan pidannao, na'iki iriba, iriba pidannao makon u'idi'iti!”

²⁷ John kian i'ati, “Aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan aimaakan paaipan ati, soo Tominkaru dyuudan an uruu. ²⁸ Unao abata sha'atii tawuru'u okianuz, ‘Ogaru aonaa Christ† mani, ogaru dyuuda-kariwai karikaonan uruu ua'ati.’ ²⁹ Mazida-kizai ii, mazida'akaiba pa'an mako'oraz pamin-mazidan tuma. Mazan upu'u zii mazida'aka'o paonaru konaukian uabatan idi mazida'o imodapan, ukonaukian idi paudaiaro dau'an. Na'apa'o manawun wuru'u okonaukianuz, na'iki aizii oturuuda okonaukian. ³⁰ Uruu mishi'o ni'i naa umanawun-dinan, mazan ogaru, owutapaanan naa wuru'u.”

Kanom nii Tominkaru dyuudan paudani

³¹ Kaawa'oraz doko iki uruu umanawunu'o ipai pidan ai. Aizii wuru'u imi'i baara'a'oraz, uruu imi'i baara san, na'iki ukakuwaapan imi'i baara'a'o dau'u. Wuru'u kaawa'oraz aokazi iki, ³² ukakuwaapan patukapanii na'iki paabatapanii dau'u aokazi ii, mazan aonaa pidan mishidan zoobaba ukuwaa. ³³ Kanom mishidan an ukuwaa, na'apa'o ida'an ukainaabatan Tominkaru kuwaa mishiin. ³⁴ Wuru'u Tominkaru dyuudaniaz, ukowaada Tominkaru paradan, usha'apanum kau'an kaimanaimana'o Tominkaru taan u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁵ WaDaru Tominkaru marainapanii pauDani, na'iki utaa ipai daunuuda'u aimaakan uka'u iti. ³⁶ Pidan mishida'o uDani, kaina'a'o karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. Aizii pidan aona'oraz umishidan uDani, aonaa na'apainim nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu, mazan karikaonanu'o nii ubaiatan Tominkaru to'oran.

† 3:28 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

4

*Jesus paradinan**Samaria sanaaba tuma*

¹ Phariseenao abata'a naa kuwai Jesus zaamatan-kidan daua'o pidannao pa'ida'ati, na'iki uchikaawunuuan iriba pidannao, powa'a zii ĩriban John di'iti'o zaamatan ai. ² (Jesus mishi aonaa uchikaawunuupan padamata, soo utominapa-kidaniinao.) ³ Aizii Jesus abatan idi na'apam pidannao kakuwaapan padau'u, uru'u naa ukiwan Judea Baara iki, Galilee Baara iti. ⁴ Umakopan pu'u na'iti, Samaria Baara ana'o nii udobatan.

⁵ Aizii udobatan pu'u Samaria Baara an, ukaawan donoi iti, Sychar kia'o u'uu. Maonapa'o na'ii Jacob taauzonii zakapu paudani Joseph ati. ⁶ Na'ia'o Jacob kichada-kidauzon pakapoo-kizi nii.

Sakitapa kamoo, Jesus mizainan naa kowas pachi'ikapa-kinaa. Usakanatan maonapa kapoo-kizai ii. ⁷⁻⁸ Utominapa-kidaniinao mako aka donoi iti ĩtoria'ana'akan wanyukunui. Upu'a'a naa Samaria sanaaba wa'atin okapowa'anan na'ati kapoo-kizai ida'ati.

“Ōtuza'azoo wunu,” Jesus kian o'ati.

⁹ “Pugaru Jew, aizii ōgaru Samaria sanaaba, mazan kandii nii pupishaan wunu ō'ai?” okian u'ati. (Ona'apan u'ati, usha'apanum kau'an aona'o turuu Jewnao kaiwaan aimakaan Samaria Baara sannao kaiwaanii.)*

¹⁰ Jesus kian o'ati, “Puitapan an mani kanom Tominkaru taa'azoonii, na'iki kanom wuru'u pishaa'oraz pugaru wunu dau'ati, pupishaa mani uruu padamata na'iki utaa mani pu'ati wunu kakupa-kinai, aona'o umaarauzon pa'an.”

¹¹ Okian u'ati, “Aonaa kanom ida'an mazan pukapotan wunu, usha'apanum kau'an kapoo-kizai ida'a munapo wunu. Na'ikim nii pu'itiiman puikodan wunu aona'o umaarauzon? ¹² Wadokozu-daun Jacob kichadanii wuru'u wakapoo-kizi ni'oraz. Uruu, udainao na'iki ĩuzanao, na'iki'o ĩtuzan wunu kapam. Powa'a'o zii mooko pugaru umanawunun Jacob ai?”

¹³ Jesus kian, “Pidan tuza'o wunu di'ora'a kapoo-kizai di'iki'i, maaradako'o nii uruu koshan; ¹⁴ mazan pidan tuza'o pa'an ōtaan ni'oraz wunu, aonaa na'apainim nii umaaradakouzon. Ōtaan ni'oraz wunu, una'an ni'i naa u'ida'a, ikoda'o nii wunu ma'ozaka'oraz ununudapan, taa'o ni'oraz karikaonanuo kakupa-karu.”

¹⁵ Aizii okian u'ati, “Aushaa putaa mooko uruu wunu ō'ati, aonaa kizi ōmaarakouzon, na'iki aonaa kizi ōkapowa'anan powa'a da'ati'i.”

¹⁶ Jesus kian o'ati, “Pudapadanaka pudaiaru na'iki puwa'ati utuma da'ati'i.”

¹⁷ “Aona'o mazan ōkaudaiarun,” okian u'ati.

Jesus kian o'ati, “Mishi'o kaiwuru'u, 'aona'o ōkaudaiarun,' pukianuz. ¹⁸ Pugaru, baka'iau'ora'a naa pumazidan. Aizii kai'oraz pumin-mashaapan, aonaa mishi pudaiaru mani uruu, ukau'an mishi'o kaiwuru'u puparadanuz.”

¹⁹ Okian u'ati, “Aizii ōaitapa! Pugaru Tominkaru prophetin! ²⁰ Waunao Samaria Baara sannao doku-daunnao, di'ora'a midukuo ida'a'o ĩaida-kidauzon pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. Mazan unao Jewnao kian, Jerusalem ii pa'an Tominkaru aipan pidannao aida-kidan ĩtaapan uruu umanawunu'o nii.”

²¹ Aizii Jesus kian o'ati, “Pumishida ōparadan, kaina'iki kamoo wa'atin, uruu dono aona'o nii pidannao nyukunuitapan di'ora'a midukuo oo Jerusalem, ĩaida-kida'azon an pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. ²² Unao Samaria Baara sannao, aonaa uaitapan kaimanaiman kanom wuru'u utaapaniaz umanawunu'o nii; waunao Jewnao, waaitapa pa'an kanom wuru'u wataapaniaz umanawunu'o nii. Usha'apanum kau'an Jewnao ati'o wuru'u pidan kazannaatin-kinaa kainaabata-kaoaz. ²³ Mazan kaina'iki

* **4:9** Samaria Baara sannao: ĩnao kaduz pidannao, aonaa ĩnaudapaakan Jewnao tuma.

pa'ina'o kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz! Uruu dono, pidannao mishi'oraz manawun itaapan Tominkaru umanawunu'o nii, itaainan nii u'ati padoronaa ii, na'iki mishi'o ida'ana'o nii. Na'apainao wuru'u Tominkaru aipaniaz papidanannao nii. ²⁴ Tominkaru uruu Doronai. Pidan taapa'oraz uruu umanawunu'o nii, marii utukapa-kidanz Tominkaru ati, patainan ida'an padoronaa ii na'iki mishi'o ida'an."

²⁵ Aizii Samaria sanaaba kian Jesus ati, "Ōaitapanii kaina'iki Messiah wa'atin. (Christ† kia'o kapam wuru'u.) Ukaawan dono, ukainaabatan nii ipai aimaakan wa'ati."

²⁶ Udauna'an Jesus kian, "Ōgaru uruu. Uruu paradina'oraz pu'ati."

²⁷ Upu'a'a naa Jesus tominapa-kidaniinao kaawa'akan dono iiki; tuukii ĩdi'itinpan ĩtukapan idi ukadakotinan zunaaba tuma. Mazan aonaa na'ia'oram kian o'ati, "Kanom puaipan u'ai?" oo "Kandii ni'o pukadakotinan otuma?" aonaa ukian u'ati.

²⁸ Uru'u naa owa'aka'akan pawunun kinnaa, okiwa'akan naa dono iiti. Na'ia'a naa okakuwaapan pidannao ati. ²⁹ "Aushaa uwa'ati, utukapanaka pidan kaidi'ia'a, ukowaada'aka ō'ati ipai ōsha'apatauzonii kida. Uru'u naa sha'a Christ?" okian. ³⁰ Uru'u naa pidannao makon dono iiki, ĩtukapa'anan Jesus.

³¹ Upu'u Jesus tominapa-kidaniinao dapadautan uruu, "Tiichaa, puaroopa'a naa zii!" ĩkian.

³² Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Ōgaru kaina'a wanyukunui ōnikan ni'o, aona'oraz unao aitapan udau'u."

³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao pishautaakan, "Pidan na'akani'i naa sha'a uwanyukunuu nii?" ĩkian.

³⁴ Jesus kian ĩ'ati, "Ōwanyukunuu pa'an wuru'u ōsha'apatanuz dyuuda'o ōgaru aiapanii ōsha'apatan, atii ōpaianuzu. ³⁵ Karikaonan da'i puabatan pidan kian: 'Kaina'iki 4 kauzu, udauna'an paoribai aka karaoda-kaō.' Mazan ōkian u'ati, uawunuapa kaimanaiman zakapu kawana'ati kida. Dyuu'a'a naa paoribai aka, turua'a naa ukaraoda-kaō! ³⁶ Aizii wuru'u karaodapainauz kawinipinaata-kaō'a naa ĩdyaun. ĩkaraodapaniinao baokopata-kaō karikaonanu'o kakupa-karu di'iti. Paowa'oraz paoribai uuda, na'iki karaoda'oraz paoribai aka baokopa'o nii ĩkonaukian.

³⁷ "Mishi'o wuru'u kiauza-karuz kaikapa'a: 'Bauda'apa'o pidan paowan, ba'oran pidan karaodan.' ³⁸ Ōdyuudan ukaraodapa'anan paoribai aka zakapu kawana'ati, aonaa ukauzinuon na'ii padamata; ba'orainao kowas baiaapanii unao ua'ii dadara'o kaudin-kizai, aizii unaou'u naa naubaapa ĩkaudin-kizi."

³⁹ Iriba Samaria Baara sannaō, mashaapainauz dono iiki mishidan Jesus, zunaaba kian idi, "Ukowaada ō'ati ipai aimaakan ōsha'apatauzonii."

⁴⁰ Aizii Samaria Baara sannaō kaawainauz u'ida'ati, ĩpishaan uruu tuukii, "Waaipan puna'a'akan watuma," ĩkian u'ati. Uruu idi dya'utam kamoo Jesus na'ia'akan ĩtuma.

⁴¹ Iriba baokoinao mishidan ĩabatan idi Jesus kuwaa, ⁴² na'iki ĩkian zunaaba ati, "Aizii wamishida, aonaa pukowaadan idi mani wa'ati, mazan waabatan idi sariapa uruu di'iki. Aizii waaitapa uruu mishi wuru'u kazannaata'o ni'oraz ipai pidannao."

Jesus kakudan naobanai dani munapo'o pa'ai

⁴³ Una'ia'akan dauna'an dya'utam kamoo, uru'u naa Jesus dobatan Galilee Baara iti. ⁴⁴ Jesus kian: "Tominkaru prophetin, aonaa utaapauzo-kaō umanawunu'o nii pawii iiki." ⁴⁵ Galilee Baara iiki'o pidannao, makonka'o Passover Kamoon dau'ati Jerusalem iiki, ipai ĩtukapan Jesus sha'apatanii kida baokopainapa-karu dono na'ii. Ukau'an, Jesus kaawan dono Galilee Baara iti, konaukii pidannao dapaapan uruu.

† 4:25 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaā nii. Putukapa kaarita tokon iiki, Parada-karu Masha'apannaada-kināo di'ii.

⁴⁶ Jesus kaawan naa koshan donoi Cana ati, Galilee Baara ia'oraz, (na'ia'o tawuru'u upana'adan wunu wine nii, kiwiini'o dono.)

Aizii uruu dono Capernaum ii, kaina'a'o wiizai zowaunaa karina'o udani daonaiora.

⁴⁷ Uabatan idi kaina'a Jesus kaawan Judea Baara iki Galilee ati, uru'u naa umakon Jesus di'iti. Tuukia'o ida'an upishaan Jesus, “Pumako òtuma Capernaum iti pukakuda kizi òdani; maonapa'ora'a naa umawakan kowas kaiwuru'u!”

⁴⁸ Jesus kian u'ati, “Aonaan an unao tukapan umanawun kida'o aimaakan sha'apata-ka'o, aona'o nii umishidan.”

⁴⁹ Aizii pidan karina'oraz udani kian Jesus ati, “Puwa'ati kadiman òtuma Naobanai, mawaka'o ni'i naa òdani.”

⁵⁰ Jesus kian u'ati, “Pukiwa'a naa powaa iti, kakuda'a naa pudani!” Umishida Jesus paradan, uruu idi ukiwa'akan naa powaa iti. ⁵¹ Dunapo ii zii upoitorunao ikodapan uruu. Ìkian u'ati, “Kakuda'aka'a naa pudani.”

⁵² Uru'u naa upishaan ìdyaun, “Na'iam dii kamoo ukakudan?” “Munumun, masakauda'u kamoo daawadatan, uruu umada wadidin,” ìkian u'ati. ⁵³ Udaru aitapa na'a'o kamoo wuru'u, “Kakuda'a naa pudani!” Jesus kianuz u'ati. Ukau'an tuukii umishidan Jesus, na'iki baokopa udapu ainao pidanna'o mishidan kapam.

⁵⁴ Uruu itamautannaa Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, pakaawan dono Galilee Baara ati koshan, Judea Baara iki.

5

Jesus kakudan karinaapa'o pidan wunu baoko danoma ii

¹ Udauna'an Jesus makon Jerusalem iti Jewnao baokopainpauzon kamoo dau'ati.

² Jerusalem awauribanaa ida'a, kaina'a paniinom, Kaznizo Paniinomizinaa kia'o udakota-ka'o. Maonapa udazaba'a kaina'a wunu baoko, Bethzatha kia'o udakota-ka'o Jewnao paradan ida'an. Maonapa wunu baoko danoma an, kaina'a baka'iauda'u kabaun dikin-dinapa-kizai kida. ³ Aizii dikin-dinapa-kizai kida nazo ii, kaina'a iriba karinainao washatinpan kida, ishaawunnao na'iki pabi'inaaka machi'ika-kainao kaduz kida. [Ipaì ìdyaun ìzaudapan wunu koboinan. ⁴ Panaadon kida'o da'i angel kaawauzon, na'iki ukoboan nii wuru'u wunuz. Karinaa-ziiwa kiwiini'o udamotinan ubaoko iti, ukoboo-ka'o dauna'an aka, uruu kakuda'o nii sha'apa'oram karikaonan parinaa ai.]*

⁵ Kaina'a karinaapa'o pidan na'ii kapatì'ora'a naa, ubaiatinan 38 wunu. ⁶ Jesus tukapan uruu, uaitapa kotua'ora'a naa ukarinaapan. Jesus kian u'ati, “Puaiapa pukakudan?”

⁷ Karinaapa'o kian u'ati, “Aonaa pidan kaminka'uta'o nii ògaru, òkaawa kizi wunu baoko iti ukoboo-ka'o dono. Òtiwaina'akan dono'o naa òmakon na'iti, ba'oran pidan kaawa'aka'a naa kiwiin ò'ai.”

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, “Aushaa, pukadishita! Pumako'o naa, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.” ⁹ Sariapa uma'ozaka'akan. Ukadishita'akan, uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki uchi'ika'akan naa.

Aizii uruu dono, Sookapa-karu Kamoon wuru'u. ¹⁰ Uruu idi Jewnao zowaunaanao kian pidan kakuda-kariwai ati, “Aizii Sookapa-karu Kamoon. Pudikintapan wakaki-naorinaa wuru'u puna'akanuz puwashatinapa-kizi.”

¹¹ Mazan ukian ì'ati, “Pidan kakuda'oraz ògaru, ukian ò'ati, ‘Pumako, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.’”

¹² Na'iki ìpishaan uruu, “Kanom mooko wuru'u dyuuda'oraz pumakon na'iki puna'akan puwashatinapa-kizi?”

* 5:4 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

¹³ Mazan aonaa uaitapan kanom wuru'u kakuda'oraz paugaru, usha'apanum kau'an iriba'o pidannao uruu dono na'ii, na'iki kadiman kapam Jesus mako'okan ĩbii an.

¹⁴ Uruu dauna'an, Jesus ikodan naa uruu Tominkaru Dapu ii. Ukian u'ati, "Pua-bata, aizii ma'ozaka'a naa pugaru; ukau'an marina'a naa oia'o, panaadon kasha'ora'o aimaakan sha'apan powa'a zii pu'ati."

¹⁵ Uru'u naa umako'okan, ukakuwaapa'ana'akan naa Jewnao zowaunaanao ati. Ukian ĩ'ati, "Jesus karikaonan tawuru'u kakuda'oraz õgaru."

¹⁶ Jesus sha'apatan idi na'apa'o aimaakan Sookapa-karu Kamoon dono, uruu dikin ii Jewnao dadaradan naa amazada u'ati. ¹⁷ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Õdaru, ipai kamoo ukaminka'uupan pidannao. Õgaru na'apa'o kapam uruu kawan."

Jesus mishi'o Tominkaru Dani

¹⁸ Jesus kian dikin ii na'apa, powa'a zii Jewnao zowaunaanao dawatan na'apam pazowii-kida-kinnaa nii uruu. Aonaa soo uwazootapan idi mani ĩsookapauzon kamoon kakinaorinaa, mazan udakotan idi kapam Tominkaru paDaru nii, uruu ida'an upatu-maakadinan Tominkaru tuma.

¹⁹ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz, aonaa Tominkaru Dani sha'apatan aimaakan paaipan ati, soo usha'apata patukapanii paDaru sha'apatan. Kanom uDaru sha'apatanii, na'apa kapam uDani sha'apatan. ²⁰ ÕDaru marainapanii pauDani na'iki utukapa-kida u'ati ipai pasha'apaapanii. Na'iki utukapa-kidan nii u'ati aimaakan powa'a'o zii umanawunun kida, unao di'itinapa-kinnaa nii. ²¹ Na'apa õDaru kadishita-kidan kawan mawakainao na'iki utaan kakupa-karu ĩ'ati, na'apa'o manawun uDani taan kakupa-karu na'ia'oram ati utaa'azon. ²² ÕDaru, aonaa ukabootan pidan oia'o di'iti oo kaimana'o di'iti. PauDani ati pa'an utaan ipai wuru'u na'apa'oraz sha'apatin-karu, ²³ ipai kizi pidannao taapan uDani umanawunu'o nii, na'apa ĩtaapan kawan uDaru. Mazan pidannao aona'oraz ĩtaapan Tominkaru Dani umanawunu'o nii, na'apa kapam aonaa ĩtaapan mani uDaru umanawunu'o nii wuru'u, dyuuda'oraz uruu.

²⁴ "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Pidan abata'o na'iki izo'ati'o õkuwaa, na'iki mishida'o dyuuda'oraz õgaru, kaina'a'ora'a naa karikaonanuo kakupa-karu u'ida'a wuru'u. Aona'o nii upataka'uta-ka'o pa'oian dikin ii. Aonaa powa'a mawakapa-karu di'itanpu'ora'a naa mani uruu, mazan kaina'a'ora'a naa uruu ida'a karikaonanuo kakupa-karu. ²⁵ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uru'u naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu dono'o ni'i naa mawakainao abatan Tominkaru Dani paradan. Pidan abata'o na'iki izo'ati'o Ukuwaa uruu kakupa'o nii. ²⁶ WaDaru di'iki'o kakupa-karu ikoda-ka'o. Na'apa'o manawun waDaru toman pauDani, uruu di'iki kapam kakupa-karu ikoda-ka'o.

²⁷ "WaDaru kiini'i naa pauDani ati, 'Turua'a naa aizii pubuutan pidannao,' usha'apanum kau'an uruu pa'an wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o. ²⁸ Aonaa umaaitapaka'ana'a õkuwaa! Mishi'o, kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'iki uruu dono ipai'o nii pabaaranaa iki kida mawakainao abatan Uparadan. ²⁹ Pidannao sha'apata'o kaimana'o, ĩkadishitan nii na'iki karikaonanuo nii ĩkakupan; mazan pidannao sha'apata'o oia'o, ĩkadishitan nii na'iki pataka'uta-ka'o nii ĩdyaun.

Kakuwaapainao Jesus dau'u

³⁰ "Aonaa turuu õsha'apatan aimaakan õaipan ati karikaonan. Õbuutan pidanna'o soo Tominkaru aipan kawana'ati manawun. Ukau'an sakitapa'o pa'an wuru'u õbuutanuz pidannao ĩsha'apainpan kawana'ati. Usha'apanum kau'an, aonaa õtiwaan õsha'apatan aimaakan õaipan ati karikaonan, soo dyuuda'oraz õgaru aipan kawana'ati õsha'apatinan.

³¹ “Ōkakuwaapan an mani ōdau'u, ō'ida'a karikaonan, aonaa turuu ōparadan mishidakao. ³² Mazan kaina'a ba'oran kakuwaapa'o ōdau'u, ōaitapa mishi'o wuru'u uparadanuz ōdau'an.

³³ “Unao, udyuudan pidannao John Chikaawunuupauzo di'iti. Uruu dono ukowaada mishi'o ōdau'an. ³⁴ Aonaa ōaipan manawun mani pidan kakuwaapan ōdau'an kaiwuru'u; mazan ōkowaadan unao ati kaikapa kida'ora'a, turuu kizi ukazannaatinan. ³⁵ John uruu lamp kawanu'o, ma'ozaka'oraz ukanadapan; aizii unao masakauda'u karikaonan ukonaukii-kidan ukanadapanuzu.

³⁶ “Powa'a zii John kuwaa ai umanawunun wuru'u kakuwaapa'oraz ōdau'u: wuru'u ōsha'apatanii kidaz ōdaru aipan kawana'ati, na'iki wuru'u Uaipaniaz zii ōsha'apatani, ĩnao wuru'u kakuwaapa'oraz ōdau'u. Na'iki ōsha'apatanii kida ukainaabata ōdaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ³⁷ Na'iki ōdaru kapam kakuwaapa'o ōdau'u. Unao, aonaa uabatauzon uparadan oo utukapauzon uruu. ³⁸ Aonaa uzaamatan Ukuwaa, usha'apanum kau'an aonaa unao mishidan ōgaru wuru'u Udyuudaniaz. ³⁹ Utominpan padamata kaimanaiman saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan dau'u, uzauda-kidan uruu ida'a'o nii unao ikodan karikaonanu'o kakupa-karu, mazan uruu kida kakuwaapa'oraz ōdau'u! ⁴⁰ Mazan upu'u aonaa uzaamatina'azon ō'ida'ati, turuu kizi uzaamatan karikaonanu'o kakupa-karu.

⁴¹ “Ōsha'apatani aimaakan aonaa ōaipan idi'o mani pidannao dakotan ōgaru umanawunu'o nii. ⁴² Mazan ōaitapa unao, aonaa na'ia'oram marainpan Tominkaru kaimanaiman. ⁴³ Ōgaru, ōkaawan ōdaru uu ida'ana'o, mazan unao, aonaa unaubaan ōgaru. Mazan ba'orainao kaawan an paipan ati karikaonan, ĩnaou'o nii pa'an unaubaapa. ⁴⁴ Upaonarunao naubaan an unao, tuukii ukonaukian, mazan aonaa zoobaba usha'apatani aimaakan Tominkaru bauda'apauzon naubaa-kinan nii unao. Ukau'an, na'apam nii mooko umishidan uruu?

⁴⁵ “Aonaa ōgaru'o nii mani wuru'u kia'o ni'oraz ōdaru ati, 'oia'o ĩnao,' unao dau'an. Kaina'a Moses saadauzonii, uru'o nii pa'an wuru'u 'oia'o ĩnao,' kia'o ni'oraz, unyukunuu Moses saadanii dau'atin pu'u padamata. ⁴⁶ Umishidan an mani mishi manawun Moses saadanii, umishida mani padamata ōgaru. Usha'apanum kau'an, ōgaru dau'a'o wuru'u usaadaniaz. ⁴⁷ Mazan umamishidakan pu'u Moses saadauzonii kakinaorii, na'apam nii dii umishidan ōparadan?”

6

Jesus paan 5000 pidannao

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

¹ Aizii udauna'an Jesus taraukan Galilee Karishiiz baza iti, (Tiberias Karishiiz, kia'o udakota-ka'o kapam.) ² Iriba pidannao da'anpan uruu ĩtukapan idi usha'apatani umanawun kida'o aimaakan, ukakudanuz karinainao. ³ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma naawazi paawa iti, na'ii usakanatan ĩtuma. ⁴ Aizii udono, maonapata'o Jewnao Passover Kamoon.

⁵ Jesus awunuudanaan, utukapa iriba pidannao wa'atin pa'ida'ati. Sariapa ukian Philip ati, “Na'ikim nii watorian wanyukunui wapaa-kinan nii ipai wunaou'a?” ⁶ Jesus pishaanuz Philip, utiwaa-kidapan karikaonan uruu, mazan Jesus, uaitapani'i naa na'apam nii pasha'apainpan.

⁷ Philip kian u'ati, “⁸ kauzu pidan kaudinan winipinaa, aonaa turuu utorian wunao aroapa-kinan ni'i, utaa-ka'o pu'u mani masakauda'u sodi kida.”

⁸ Andrew, Simon Peter inawuzuz, uruu kapam Jesus tominapa-kidani. Ukian Jesus ati, ⁹ “Kaina'a koraidaonaa diida'a'a, kaina'a u'ida'a baka'iauda'u barley-ba'i*^{*}

* **6:9** barley-ba'i: barley aka, poroom kawanu'o.

na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Mazan na'apam nii mooko masakauda'u sodi'o wanyukunui turuan iriba'o manawun pidannao ati?"

¹⁰ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Marii pidannao sakanatan." Uru'u naa ĩdyuudan pidannao sakanatan naa. Pinidi baawu wuru'u na'ia'oraz amazada. Aizii daonaioranao uikoda mani 5000 ĩdyaun. ¹¹ Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui." Uruu dauna'an udyuudan naa utaabi'ii-kaosakanatapainao ati, aizii kopau na'apa kapam una'apatan. Ipai pidan aroopan abaapa kida. ¹² Aizii ĩturuudan dauna'an paaroon, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii uzawada wanyukunui wa'akun, aonaa uwakuda'ana'az." ¹³ Uruu idi baka'iauda'u'oraz barley-ba'i wa'akun di'iki, ĩpaidada 12 dazowan kida.

¹⁴ Aizii pidannao tukapan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, sariapa ĩkian, "Di'i naa wuru'u Prophet, saada-kariwai Tominkaru paradan kaunamunaataniaz uwa'atin nii."† ¹⁵ Jesus aitapan idi pidannao zaamata'azon naa paugaru King nii aonaan pu'u unyukunuu na'apan, uruu idi umako'okan ĩ'ai paba'orantin koshan midukuo iti.

*Jesus chi'ikan wunu paawa an
(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)*

¹⁶ Uruu wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Karishiiz iti. ¹⁷ ĩzaamatan kanawa na'iki uru'u naa ĩtaraukan Capernaum iti. Maruta'aka'a naa amazada, aonaa zii Jesus kaawan ĩ'ida'ati.

¹⁸ Aizii uruu wamarutan ida'a, ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki kichana'iki-kii utoman wunu paran. ¹⁹ Jesus tominapa-kidaniinao pooratan pakanawan na'apa'o bii an, 3 oo 4 mile umunapon. Uru'u naa ĩtukapan Jesus wa'atin, wunu paawa an uchi'ikapan. Uwa'atin, atii umaonapatan ĩkanawan ida'ati. Tuukii ĩtarian u'ai. ²⁰ Mazan upu'a'a naa uparadan ĩ'ati, "Mana'a utaria'ana'a! Ōgaru wuru'u!" ²¹ Uparadan dauna'an, ĩaipan naa upaidinan patuma kanawa zo'iti, mazan masha'apakiaka ĩkaawa'akan naa pamako-kizi iti.

Pidannao dawatinan Jesus dau'u

²² Ba'oran chaapi'iki, pidannao karishii danoma ia'oraz ĩwa'akinan, ĩaitapanii na'a'o soo bauda'apa kanawa karikaonan. Na'iki ĩaitapa kapam aonaa Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma uruu kanawa zo'an, soo ĩnao karikaonan mako. ²³ Mazan kaina'a ba'oran kanawa kida kaawan Tiberias iki, maonapa Naobanai paa-kizi ii pidannao, utoriinapa-kidan dauna'an wanyukunui. ²⁴ Aizii pidannao tukapan idi aonaa Jesus nii, na'iki aonaa utominapa-kidaniinao nii kapam, uru'u naa ĩpaidinan kanawa kida zo'iti, na'iki ĩmakon naa Capernaum iti, ĩdawatina'anan naa Jesus dau'u.

Jesus, uruu wanyukunui aokazi iki'o

²⁵ ĩkoda Jesus karishii baza ia'a naa. Uru'u naa ĩkian u'ati, "Tiichaa, na'apainim di'i naa pukaawan da'ati'i?"

²⁶ Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Udawatinan ōdau'u soo uaroonan idi'o abaapa karikaonan, aonaa utukapan idi'o mani ōsha'apatan umanawun kida'o aimaakan. ²⁷ Aonaa ukaudina'ana'a pataka'uinauzo wanyukunui dau'ati. Ukaudin pa'an wanyukunui dau'ati karikaonan'oraz kakupa-karu u'ida'an. Uruu wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o taan ni'oraz unao ati, usha'apanum kau'an Tominkaru tukapa-kida mishi panyukunuu kaimanan u'ati."

²⁸ Aizii ĩkian u'ati, "Kanom mooko manawun Tominkaru aiapanii washa'apatan?"

²⁹ Jesus kian ĩ'ati, "Tominkaru aipan soo umishidan ōgaru, padyuudaniaz."

† 6:14 Deuteronomy 18:18-19

³⁰ Na'iki ĩkian u'ati, “Kandii mooko umanawunu'o aimaakan puaida-kidan nii wa'ati, wamishida-kinaa nii wuru'u puparadanuz? ³¹ Wadokozu-daunnao, ĩnikauzonii wanyukunui, ‘manna’ kia'oraz udakota-kao, mapidantaka'o amazada ii. Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a, ‘Utaanii ĩ'ati ĩnikan nii aokazi iki'o wanyukunui.’” ‡

³² Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Aonaa Moses mani wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui u'ati. Ōdaru pa'an wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui, mishi'oraz kakupa-kinai. ³³ Wanyukunui, Tominkaru dyuudaniaz aokazi iki, uruu pa'an taa'oraz kakupa-kinai manawun, pidannao ati.”

³⁴ Sariapa pidannao kian u'ati, “Naobanai! Putaa mooko wa'ati uruu wanyukunui, na'iki ipai kamoo pa'i putaa wa'atiz!”

³⁵ Jesus kian ĩ'ati, “Ōgaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz. Na'ia'oram pidan zaamatina'o ō'ida'ati na'iki mishida'o ōgaru, aona'o nii uzamaziizon na'iki aona'o nii umaaradakouzon.

³⁶ “Mazan ōkii sha'atii u'ati, utukapa'a naa padamata ōgaru, mazan upu'u aonaa umishidan ōgaru. ³⁷ Ipai pidan ōdaru taaniaz ō'ati, zaamatina'o nii ō'ida'ati. Na'iki pidan wuru'u zaamatina'oraz ō'ida'ati aonaa na'apainim nii ōkashanauan. ³⁸ Usha'apanum kau'an ōwa'atin da'ati'i aokazi iki, ōsha'apata'anan dyuuda'oraz ōgaru aipan kawana'ati ōsha'apatan. Aonaa ōwa'atin ōsha'apata'anan aimaakan ōnyukunuu aipan kawana'ati. ³⁹ Na'iki dyuuda'oraz ōgaru, aonaa bauda'apa uaipan ōwaziwaan pidan pataaniinaouz ō'ati. Mazan uaipan pa'an ōkadishita-kidan ĩdyaun na'iki ōtaan ĩkakupa-kinaa nii, Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁰ ŌDarū aipan ipai pidan tukapa'oraz na'iki mishida'oraz uDani, zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu; na'iki ōkadishita-kidan nii ĩdyaun karikaonanu'o kakupa-karu di'iti Tominkaru Ainaa dono.”

⁴¹ Uru'u naa Jewnao kadakotin-kidan uruu na'iki ĩto'oran naa u'ati, ukian idi, “Ōgaru wuru'u wanyukunui aokazi iki'oraz kaawan.” ⁴² Ukau'an ĩkian pa'atiaaka, “Aonaa mooko Jesus mani uruu, Joseph daniz? Waaitapanii na'apain udaronao! Na'apa di'i naa mooko kaiwuru'u ukianuz, ‘Ōgaru aokazi iki'o ōwa'atin?’”

⁴³ Jesus kian ĩ'ati, “Aona'a naa ukadakoinpa'ana'a na'apa. ⁴⁴ Ōdaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru; na'iki aonaa turuu pidan zaamatinan ō'ida'ati, soo ōdaru minziiwatan dono uruu uzaamatina-kinaa nii ō'ida'ati. Na'iki ōkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁵ Na'apa kotua'o prophet saadauzonii kian, ‘Ipai'o nii Tominkaru tominapa-kidan pidannao.’§ Ukau'an kanom dyauta'o unyukunuu ōdaru paradan dau'ati, na'iki tominpa'o uruu di'iki, zaamatina'o nii ō'ida'ati.

⁴⁶ “Mazan aonaa na'ia'oram pidan tukapauzon ōdaru, soo wuru'u wa'ati'oraz Tominkaru di'iki, uruu pa'an tukapa'oraz ōdaru. ⁴⁷ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Na'ia'oram pidan mishida'o, zaamata'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wuru'u. ⁴⁸ Ōgaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz. ⁴⁹ Udokozu-daunnao nikauzon pu'u ‘manna’ mapidantaka'o amazada di'ii, upu'u ĩmawakan. ⁵⁰ Mazan di'i naa pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, pidan nika'oraz uruu, karikaonanu'o nii ukakupan. ⁵¹ Ōgaru pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, taa'oraz kakupa-kinai. Pidan nikan an wuru'u wanyukunui, uruu karikaonanu'o nii ukakupan. Wanyukunui ōtaan ni'oraz u'ati, uruu ōdunaa. Uruu ōtaaniaz pidannao kakupa-kinaa nii.”

⁵² Uru'u naa Jewnao shokorodinan u'ati na'iki ĩkian pa'atiaaka, “Na'apam nii mooko arawu itiiman pataan wa'ati padunaa, wanyukunui nii?”

⁵³ Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Umanikakan an Daonaiora Aokazi Iki'o dunaa na'iki umatuzakan an uizain, aona'o kakupa-karu nii u'ida'a. ⁵⁴ Mazan kanom aroopa'o ōdunaa dau'u na'iki tuza'o ōizain, uruu karikaonanu'o nii pa'an ukakupan na'iki ōkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁵⁵ Ōdunaa, uruu mishi'o

wanyukunui na'iki òizain mishi'o riwunii. ⁵⁶ Na'ia'oram pidan aroopa'o òdunaa dau'u na'iki tuza'o òizain, uruu zaamatanpa'o ò'ida'ati, na'iki ògaru zaamatanpa'o uruu ida'ati kapam. ⁵⁷ Òdaru Tominkaru taapa'oraz kakupa-karu, uruu wuru'u dyuuda'oraz ògaru. Uruu di'iki'o òikodan kakupa-karu. Ukau'an pidan aroopa'oraz òdau'u, uikodan nii kakupa-karu ògaru di'iki. ⁵⁸ Ukau'an di'ora'a wuru'u wanyukunui kaawa'oraz pa'an aokazi iki, aonaa udokozu-daunnao nikauzonii manna kawanu'o mani. Ìnikauzon pu'u padamata manna, mazan upu'u zii ìmawakan. Mazan pidan aroopa'o di'ora'a wanyukunui dau'u, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan.”

⁵⁹ Jesus kakuwaatinanz kaikapa'a, utominapatin-kidan dono'o pidannao synagoge* ii.

Jesus kuwaa taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu

⁶⁰ Aizii ìabatan idi na'apa'o kuwai, iriba da'anapatinaouuz uruu, kian, “Dadara'o manawun ukuwaa. Kanom turuu uabatapan kaiwuru'u ukuwaa?”

⁶¹ Mazan Jesus, uaitapa na'apam patominapa-kidaniinao kadakotin-kidan pakuwaa. Sariapa ukian ì'ati, “Ukaziwaa-kida zii òparadan? ⁶² Na'apam dii mani ukian utukapan an Daonaiora Aokazi Iki'o sawatinan powaa iti pawa'ati-kizi iti? ⁶³ Pudi'itapan an soo nanai daua'o karikaonan, uruu mazanu'o karikaonan wuru'u. Kaimana'o Doronaa pa'an wuru'u kaawa-kida'oraz kakupa-karu. Wurru'u òparadan kidaz, unao ati'oraz, aonaa nanai daua'o mani, mazan doronai daua'o, na'iki ukakupa-kinaa ni'o. ⁶⁴ Mazan upu'u zii kaina'a pabi'i kida unao aonaa umishidan.” (Jesus aita-panii sariapa patominapa-kidan di'iki'o ìdyaun, na'ia'oram aona'o nii ìmishidan. Na'iki uaitapa na'ia'oram nii kaakapaa paugaru tarubainao ati.) ⁶⁵ Na'iki Jesus kian koshan, “Kaikapa'o ati'o tawuru'u òkianuz u'ati, aonaa turuu pidan zaamatan ò'ida'ati, soo òdaru Tominkaru na'akan dono ò'ida'ati ìdyaun.”

⁶⁶ Na'iki'ora'a naa iriba utominapa-kidaniinao muudinan naa u'ai, aonaa powa'a ìmakon utuma. ⁶⁷ Uruu idi Jesus kian wunao ati'i 12 patominapa-kidaniinaouuz, “Unao mani, umuudinan ni'i naa kapam ò'ai?”

⁶⁸ Simon Peter kian u'ati, “Naobanai, kanom di'iti'o nii mooko wamakon? Pugaru ida'a pa'an parada-karu kida taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu. ⁶⁹ Na'iki, aizii wamishida na'iki waaitapa pugaru umanawunu'o, Tominkaru di'iki'o puwa'atin!”

⁷⁰ Jesus kian ì'ati, “Ògaru zaamata'oraz 12 unao. Mazan bauda'apa unao, Satan!” ⁷¹ Una'apanuz Judas Iscariot daua'o wuru'u (Simon Iscariot daniz); uruu 12 tuma'o uaitinpan, uru'o nii zaamata-kida Jesus.

7

Pa'inawuzunao dyuudan Jesus makon Judea Baara iti

¹ Uruu dauna'an, Jesus morowautapan na'ii'aka wiizai kawana'ati, Galilee Baara ii kida'oraz. Aonaa uaipan pachi'ikinan Judea Baara ii aka, usha'apanum kau'an Jewnao zowaunaanao zaudapanii uruu na'ii, ìaipan pazowiinuzu. ² Na'iki uruu dono maonapata'o Jewnao baokopainpauzon kmoon, ìkawiiibatinauzon.* ³ Uruu idi Jesus inawuzunao kian u'ati, “Pugaru mani? Kanom nii aona'a naa pumakon Judea Baara iti, abatauzonao pukuwaa tukapa kizi wuru'u pusha'apaapanii kidaz? ⁴ Aonaa na'ia'oram pidan dizapa'o pasha'apaapan aimakaan, uaipan an pidannao aitapan kaimanaiman kanom kaduz paugaru. Pusha'apaapan an aimakaan, marina'a naa ipai pidannao aitapan!” ⁵ (Aizii wuru'u u'inawuzunaouuz, aonaa ìmishidan uruu.)

* **6:59** synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **7:2** ìkawiiibatinauzon: Putukapa kaarita tokon ii, Jewnao baokopainpauzon kmoon waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁶ Jesus kian ĩ'ati, “Aonaa zii mazan amazada kaawan õ'ati õmako-kinaa nii na'iti. Mazan unao, turuu umakon na'apainim karikaonan, uaipan kawana'ati. ⁷ Aonaa kanom dikin ii pidannao to'ora-kizaitapan unao. Mazan õgaru ĩto'ora-kizaitapanii, õkakuwaapan idi ĩ'orian dau'u. ⁸ Umako'o naa baokopainapa-kizai iti. Mazan õgaru, aona'o nii zii õmakon, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan õ'ati.” ⁹ Jesus paradan dauna'an na'apa, una'ian zii Galilee Baara ii.

Jesus Jerusalem ii

¹⁰ Mazan u'inawuzunao makon dauna'an baokopainapa-kizai iti, uru'u naa Jesus makon kapam. Umakon na'iti dizinapa, aonaa kizi pidannao aitapan na'iam uruu. ¹¹ Na'ii, baokopainapa-kizai ii, Jewnao zowaunaanao dawatinan udau'u pidannao bii an, “Aonaa utukapan tawuru'u pidanz?” ĩkian pidannao ati.

¹² Aizii uruu dono, iriba pidannao paradinan mashauda'u kida Jesus dau'u. Ba'orainao kian, “Kaimana'o pidan uruu.” Mazan ba'orainao kian, “Aonaa kaimana'o pidan mani uruu, soo umariidapan karikaonan pidannao.” ¹³ Mazan aonaa na'ia'oram pidan diwadan paparadan, ĩtarian idi Jewnao zowaunaanao ai.

¹⁴ Aizii 4 kamo'o naa baokopainapa-karu, uruu zii Jesus makon Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao. ¹⁵ Aizii Jewnao zowaunaanao abatan idi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman manawun, tuukii ĩdi'itinpan uitapan dau'an. Sariapa ĩkian udau'ati, “Na'apam dii mooko arawu aitapan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa na'apainim padamata tiichaanao tominapa-kidauzon uruu!”

¹⁶ Jesus kian ĩ'ati, “Wuru'u õkuwaa kidaz aonaa õtomanii mani. Tominkaru, dyu-uda'oraz õgaru, uruu di'iki'o wuru'u õkuwaa kidaz. ¹⁷ Pidan minziwata'o panyukunuu Tominkaru kaudin-kizi dau'ati, uru'o nii pa'an aitapa õkuwaa, Tominkaru di'iki'o, oo õtomanii karikaonan. ¹⁸ Pidan kakuwaapan an paaipan ati karikaonan, utiwaan pamanawun-tinan wuru'u. Mazan pidan kakuwaapa'o pamanawunutapa'azon idi dyuuda'o paugaru; uruu kaimana'o pidan, na'iki mishi'o uparadan. ¹⁹ Mishi, Moses taanii unao ati ukakinaorinaa. Mazan aonaa na'ia'oram unao mishi'o utaapan wuru'u kakinaoriiz. Mazan kandii nii uzowia'azon õgaru?”

²⁰ Aizii pidannao kian u'ati, “Kaina'a oia'o doronai pu'ida'a! Kanom mooko pu'itiiman zowia'azoo pagaru?”

²¹ Jesus kian ĩ'ati, “Kaina'a bauda'apa õsha'apatanii umanawunu'o aimaakan Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki tuukii unao di'itinpan udau'u. ²² Mazan upu'u zii, utaapadan udani daonaioranao choota-kaof sookapauzo-karu kamoo dono, ĩkainaabatin-kinaa Jewnao nii, Moses taan idi na'apa'o kakinaorii. (Mazan aonaa Moses di'iki'o mani wuru'u na'apa'o sakadinanz, uruu dokuza-daunnao pa'an wuru'u sakada'oraz na'apa'o.) ²³ Aizii utaapadan pu'u udani choota-kaof Sookapa-karu Kamoon dono, uruu aonaa kizi unao dikintapan Moses taaniaz kakinaorii. Kandii nii mooko uto'oran õ'ati õsaabaan idi pa'an kaimanaiman pidan nanaa Sookapa-karu Kamoon dono? ²⁴ Aona'a udi'itapa'ana'a õsha'apataniaz aimaakan oia'o nii. Mazan udi'itapa wuru'u õsha'apataniaz aimaakan kaimana'o nii pa'an.”

Christ mani wuru'u Jesus?

²⁵ Kaina'a Jerusalem sannao bii ikiinao pidannao, ĩkian Jesus dau'ati pa'atiaaka, “Aonaa mooko arawu'u mani tawuru'u ĩtiwautaniaz pazowii-kidan? ²⁶ Aizii di'i naa uparadinan iriba'o pidan ati. Na'iki aonaa kanom wa'atin ĩtowauda'ua'anan uruu! Jewnao zowaunaanao aitapani'i naa sha'a uruu Christ‡ kii-kizaiz? ²⁷ Mazan Christ

† 7:22 choota-kaof: Putukapa ‘chootin-karu’ dau'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

‡ 7:26 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kaawan dono, aona'o nii pidan aitapan na'iki'oram uwa'atin. Mazan arawu'u, waaitapa na'iki'oram uwa'atin.”

²⁸ Aizii Jesus tominapatin-kidan pu'u pidannao Tominkaru Dapu ii, ukian diiwa'o ida'an, “Uaitapanii mooko õgaru na'iki na'iki'oram õwa'atin? Aonaa õ'ida'a'o mani õwa'atin! Dyuuda'oraz õgaru, uruu mishi'o, na'iki uruu di'iki'o õwa'atin. Unao aonaa uaitapauzon uruu. ²⁹ Mazan õgaru õaitapanii uruu, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o õwa'atin, na'iki uruu pa'an wuru'u dyuuda'oraz õgaru.”

³⁰ Uru'u naa ãaipan pazaamata'akan Jesus sariapa na'ii, mazan aonaa kanom zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinoo nii. ³¹ Mazan iriba na'iainao pidannao mishidan uruu, na'iki ãkian, “Ba'oran kaawan an, dakotina'o Christ nii, turuu mani mooko usha'apatan powa'a zii umanawun kida'o aimaakan arawu'u sha'apatanii kida aia'a?”

Jewnao zowaunaanao aipan pazaamata-kidan Jesus

³² Aizii Phariseena abatakan naa na'apam pidannao kian pa'atiaaka, mashauda'u padamata Jesus dau'an. Uru'u naa ãbaokopatinan faadaanao zowaunaanao tuma, udauna'an ãdyuudan naa watchmantapainao Tominkaru Dapu ãzaamatanaka kizi Jesus.

³³ Jesus kian, “Õna'an nii zii utuma baukapa'a naa, udauna'an õkiwan ni'i naa dyuuda'oraz õgaru di'iti. ³⁴ Udawatinan nii õdau'u mazan aona'o nii uikodan õgaru. Aonaa turuu unao makon õmako'ozoo-kizi iti.”

³⁵ Uru'u naa Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka, “Na'iti'oram mani umako'ozon, aonaa kizi turuu waikodan uruu? Umako'ozon sha'a Jewnao di'iti, mashaapainauz Greeknao wiizi ii aka, utominapa-kida'anan Greeknao?§ ³⁶ Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, ‘Udawatinan nii õdau'u, mazan aona'o nii uikodan õgaru,’ na'iki ‘Aonaa turuu umakon õmako'ozoo-kizi iti,’ ukianuz?” ãkian.

Wunu kakupa-kinai

³⁷ Dawu'itiini'o kamoo baokopainapa-karuz, uruu umanawunu'o manawun kamoo. Uruu kamoo ida'a Jesus kadishitan na'iki uparadan diiwa'o ida'an, “Kanom maaradako'o marii uwa'atin õ'ida'ati, õtaa kizi u'ati utuzan nii. ³⁸ Saada-kariwaiz Tominkaru Paradan kian kawana'ati, ‘Kanom mishida'o õgaru, uruu di'iki'o nii wunu taa'oraz kakupa-kinaa shootapan.’” ³⁹ Jesus kadakotinanuz, Kaimana'o Doronaa dau'o wuru'u. Uruu wuru'u taa-karu ni'oraz mishidainao ati. Uruu dono aonaa zii Kaimana'o Doronaa taa-kao mishidainao ati, usha'apanum kau'an aonaa zii Jesus sawata-kao umanawunu'o ida'an.

Pana'a kida parada-karu Jesus dau'an

⁴⁰ Jesus paradan dauna'an, iriba abatainaouz uparadan, ãkian udau'an, “Di'ora'a pidan uru'u naa Prophet, uru'u naa wazaudapaniaz!”

⁴¹ Ba'orainao kian, “Uru'u naa Christ!” Mazan ba'orainao kian, “Aonaa uruu mani wuru'u! Galilee Baara iki'o nii mooko Christ wa'atin? ⁴² Aonaa mooko saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan kian, David Takaan-daunu'o nii Christ, na'iki ushakatan nii Bethlehem ii, David mashaapauzo-kizi ii?”

⁴³ Uruu pana'a kida pidannao paradan Jesus dau'an. ⁴⁴ Aizii ba'orainao, ãaipan naa padamata pazaamata'akan Jesus, marii kizi utaraa-kao, mazan aonaa kanom zaamatan zii uruu.

Jewnao zowaunaanao aonaa ãmishidan Jesus

§ 7:35 Greeknao: pana'ainao pidannao Jewnao ai.

⁴⁵ Uruu dauna'an watchmantapainao Tominkaru Dapu (tawuru'u dyuudakariwainaoz ĩzaamata'anan Jesus) ĩkaawan naa powaa ati faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao ida'ati. Uru'u naa ĩkian, "Kandii nii aonaa una'akan uruu wa'ida'ati?"

⁴⁶ Aizii watchmantapainao kian ĩ'ati, "Aonaa na'ia'oram pidan paradauzon na'apa uruu kawan!"

⁴⁷ Uru'u naa Phariseenao kian ĩ'ati, "Upozawata-kidan naa mooko kapam unao kaiwuru'u? ⁴⁸ Uabatauzo mooko faadaanao zowaunaanao bii iki'o, oo bauda'apa Pharisee mishida'o uruu? ⁴⁹ Mazan wuru'u da'anpainaouz uruu, aonaa ĩaitapan Moses taauzonii kakinaorii dau'u. Ukau'an Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun!"

⁵⁰ Na'a'o ĩtuma Nicodemus, uruu Pharisee kapam; uruu makonka'oraz Jesus di'ii kiwiini'o dono zii. Ukian patumainao ati, ⁵¹ "Wakakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa turuu wakabootan pidan oia'o di'iti, wamaabatakan ua'ii zii na'apam ukian na'iki wamaaitapakan ua'ii zii kanom manawun wuru'u usha'apaapanuz."

⁵² Aizii ĩkian u'ati, "Pugaru kapam Galilee Baara san, mishii? Putominpan an Tominkaru Paradan saada-kariwai dau'u, putukapan nii, aonaa na'apainim nii prophet wa'atin Galilee Baara iki."

⁵³ [Uruu dauna'an ipai pidannao kiwa'akan kida'a naa padapu iti.

8

Zuna kootowapa-kida-kaob'orantapan idi

¹ Aizii Jesus, umakon naa Olive Naawa iti. ² Ba'oran kamoo, wakanada'akan zii ukaawa'akan naa powaa ati Tominkaru Dapu ati. Pidannao kaawa-kaawan kida'a naa u'ida'ati. Jesus sakanatan na'iki uruu'u naa utominapa-kidan koshan pidannao. ³ Upu'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kaawa-kida'akan zun, zaamata-kariwai oba'orantapan idi. Oroo'o naa ĩkadishita-kidan pidannao kanaapu ii.

⁴ Udauna'an ĩkian Jesus ati, "Tiichaa. Di'ora'a zun ikoda-kariwai oda'awupan ba'oran daiaru tuma. ⁵ Moses taanii kakinaorii kian, zun na'apa'o, marii ozowii-kaob'orantapan idi. Aizii pugaru mani, na'apam dii pukian na'apa'o dau'ati?"

⁶ ĩna'apanuz u'ati, ĩabata'azon karikaonan na'iam uparadan pana'itin kakinaorii ai, ĩdakoapa-kinaa nii uruu naobanainao kanaapu ii. Mazan Jesus dawuka'akan pasakanatapa-kizi'i, usaadapa'akan paka'u shuwu idi kaatu ida'a. ⁷ ĩpishautan pu'u zii uruu, Jesus saabaina'akan koshan pasakanatapa-kizi'i. Uru'u naa ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan unao bii a'o aonaa na'apaini'oram usha'apatan oia'o. Marii uruu kiwiini'o nii boowan oroo." ⁸ Udauna'an udawuka'akan koshan. Na'apa koshan usaadapan paka'u shuwu idi.

⁹ ĩabatan idi na'apam Jesus kian pa'ati, bauda'apa kida ĩmakon Jesus ai, atii ipai ĩmakon. Tunarunaonao kiwiin ĩmako'okan, udauna'an pa'inainao, ĩwa'aka'akan naa Jesus. Aizii wuru'u zunaabaz, pakawan zii okadishitapan na'ii. ¹⁰ Jesus saabainan pasakanatapa-kizi'i koshan. Uru'u naa ukian o'ati, "Na'iam naa ĩdyaun? Aonaa kanom wa'akinan, kaboota'o nii pugaru oia'o di'iti?"

¹¹ "Aonaa," okian u'ati.

Na'iki Jesus kian o'ati, "Ōgaru, aona'o nii kapam ōkabootan oia'o di'iti pugaru. Pumako'o naa, mazan aona'a naa pusha'apata'ana'a oia'o koshan."*]

Jesus kanada'o kawanu'o imi'i baara sannao ati

* **8:11** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

¹² Bauda'apa kamoo, Jesus kakinaopan koshan pidannao, ukian ï'ati, "Õgaru wuru'u kanadapa'oraz imi'i baara sannao ati. Pidan zaamatan an õ'ida'ati, kanada'okaru'a'o nii umashaapan, na'iki aonaa na'apainim nii ubaiaapan maruta'o. Wuru'u kanada'oraz, uruu kakupa-kinai manawun."

¹³ Phariseenao kian u'ati, "Pugaru, pu'ida'a'ora'a naa karikaonan pukakuwaapan, aonaa turuu puparadan mishida-kaao."

¹⁴ Jesus kian ï'ati, "Mishi õ'ida'a'o õkakuwaapan, mazan upu'u turuu õkuwaa mishida-kaao! Usha'apanum kau'an õaitapa na'iki'oram õwa'atin na'iki na'iti'oram õmakopan. Unao, aonaa uaitapan na'iki'oram õwa'atin oo na'iti'oram õmakopan. ¹⁵ Unao, udakotan pidan oia'o nii, soo uzauda-kidan karikaonan. Õgaru, aonaa na'apa mani õdakotan pidan oia'o nii. ¹⁶ Mazan 'oia'o uruu,' oo, 'kaimana'o uruu,' õkian an pidan dau'ati, uruu mishi'o pa'an wuru'u õna'apanuz, usha'apanum kau'an, aonaa õba'orantina'o mani wuru'u õna'apanuz. Õdaru dyuuda'oraz õgaru, tuma'o wuru'u õgaruz. ¹⁷ Ukakinaorinaa kian, 'Dya'utama'o pidannao kakuwaapan an na'apa kida manawun bauda'apa'o aimaakan dau'u, uruu aitapa-kaao mishi'o wuru'u ïkuwaaz.' ¹⁸ Õkakuwaapan õdau'u, na'apa manawun õdaru, dyuuda'oraz õgaru kakuwaapan kawan õdau'u."

¹⁹ ïkian u'ati, "Na'iam dii mooko puDaru?"

Jesus kian ï'ati, "Unao, aonaa uaitapan kanom õgaru, ukau'an aonaa uaitapan õDaru! Uaitapan an mani õgaru, uaitapa mani õDaru kapam."

²⁰ Jesus paradan na'apa utominapa-kidan dono'o pidannao Tominkaru Dapu ii, maonapa puraata tauzo-kizinao ii, (Tominkaru Dapu tannaa ni'oraz). Mazan aonaa na'ia'oram pidan zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinao nii.

Jesus kakinaopan mamishida-kainao paugaru

²¹ Aizii Jesus kian ï'ati koshan, "Õmakon ni'i naa di'iki'i. Udawatan nii õgaru, mazan umawakan nii u'oian bii'i. Õmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon."

²² Ukau'an, Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka. "Pazowiina'azon dau'ati'o õaitapan wuru'u ukianuz, 'Õmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon,' ukianuz?"

²³ Jesus kian, "Unao, da'a sannao karikaonanuu; õgaru, doko iki'o pa'an õwa'atin. Unao imi'i baara sannao! Õgaru, aonaa imi'i baara san mani. ²⁴ Uruu idi'o tawuru'u õkianuz u'ati, umawakan nii u'oian bii'i. Mishi'o nii umawakan u'oian bii'i, umamishidakan idi õgaru'u naa wuru'u."

²⁵ "Kanom mooko pugaru?" ïkian u'ati.

Jesus kian, "Õgaru wuru'u, õkowaadaniaz u'ati kiwiin zii. ²⁶ 'Oia'o,' turua'o õkian unao dau'ati, mazan aona'o nii õna'apan, usha'apanum kau'an, õparadan soo dyuuda'oraz õgaru dyuudan kawana'ati, na'iki õaitapa uruu sakitapa'o uparadan. Kanom õabatani uruu di'iki, uruu õkowaada pidannao ati da'a'a imi'i baara'a."

²⁷ Aonaa ïaitapan uparadinan paDaru aokazi ia'o dau'a'o wuru'u. ²⁸ Uruu idi Jesus kian ï'ati, "Usawatan dono'o naa Daonaiora Aokazi Iki'o, uaitapan ni'i naa mishi õgaru'u naa wuru'u. Uruu dono uaitapan nii, õsha'apatan aimaakan aonaa õaipan ati'o mani, mazan õparadan na'apa manawun õdaru tominapa-kidan kawana'ati õgaru. ²⁹ Aizii dyuuda'oraz õgaru, karikaonanuo una'auzon õtuma, aona'o nii uwa'akauzon õgaru õba'orantin, usha'apanum kau'an ukonaukii-kidani ipai aimaakan õsha'apatani."

³⁰ Iriba pidannao mishidan Jesus, ïabatan idi na'apam ukian.

Abraham dainao

³¹ Ukau'an Jesus kian Jewnao ati mishidainaoz uruu, "Karikaonanun an uizo'atipan õkakinaori, uruu mishi'o õpidannao unao. ³² Uaitapan nii mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-kaao ai."

³³ Īkian Jesus ati, “Abraham takaan-daunnao mazan waunao, na'iki aonaa na'apaini'oram ba'oran naobanai poitoruitapauzon waunao. Na'apa'oram ati'o dii kaiwuru'u, 'mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-ka'o ai,' pukianuz?”

³⁴ Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Pidan sha'apata'o oia'o, uruu oia'o poitoru wuru'u. ³⁵ Aonaa karikaonanu'o nii mani naobanai taapan papoitoru padapu'u. Mazan udani, karikaonanu'o nii pa'an utaapa-ka'o naobanai dani nii. ³⁶ Ukau'an Tominkaru Dani muudin-kidan an unao upoitoruitapa-ka'o ai, mishi'o nii manawun aonaa poitorui'i naa mani unao. ³⁷ Ōaitapa Abraham takaan-daunnao unao. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru, usha'apanum kau'an, aonaa utaapan kaimanaiman ōkuwaa unyukunuu ii. ³⁸ Ōgaru, ōkakuwaapan ōDaru tukapa-kidanii daua'o ō'ati. Unao, usha'apatan aimaakan udaru kian kawana'ati.”

³⁹ Aizii ĩkian u'ati, “Abraham mazan wadaru nii.”

Jesus kian ĩ'ati, “Umishiin an mani Abraham dainao unao, na'apa mani umashaapan uruu mashaapauzon kawan. ⁴⁰ Ōabatan kawana'ati mishi'o kuwai Tominkaru di'iki, uruu ōkowaada unao ati. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru. Abraham, aonaa na'apa'o mani ukaduz! ⁴¹ Unao sha'apaapanii kidaz, udaru kaudin-kizi pa'an wuru'u.”

Na'iki ĩkian u'ati, “Tominkaru, uruu mazan bauda'apa wadaru. Aonaa ba'oran wadaru nii.”

Satan dainao

⁴² Jesus kian ĩ'ati, “Umishiin an mani udaru Tominkaru, umarainapa mani ōgaru, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o ōwa'atin. Uruu dyuudanii ōgaru, aonaa ōaipana'ati'o mani wuru'u ōwa'atinuz. ⁴³ Kandii nii aonaa waitapan zoobaba kaiwuru'u ōparadanuz? Usha'apanum kau'an aonaa uzaamata'azon ōkuwaa. ⁴⁴ Unao Satan dainao, uruu idi'o usha'apata'azon aimaakan udaru aipan kawana'ati. Uruu, sakadin-kizai iki'o uzowian pidan, na'iki aonaa na'apainim ukonaukii-kidan mishi'o kuwai, usha'apanum kau'an aonaa na'apainim uparadan mishiin. Uruu mariidinauzo na'iki ipai mariidinauzonao tomin-kizi!

⁴⁵ “Ōgaru, mishi'o pa'an ōkuwaa, mazan uruu idi'o aonaa unao mishidan ōparadan. ⁴⁶ Na'ia'oram dii pidan kaida'a'a, turua'o ukainaabatan ō'oian? Ōkowaadan pu'u mishi'o, mazan kandii nii aonaa umishidan ōparadan? ⁴⁷ Tominkaru pidanan, uruu abata Tominkaru paradan. Unao, aonaa uzaamatan Tominkaru paradan kida, usha'apanum kau'an aonaa upidanannao mani unao.”

Jesus paradan padau'an

⁴⁸ Aizii Jewnao kian Jesus ati, “Waaitapa sha'atii, wakianuz pudau'ati, Samaria san pugaru, na'iki oia'o doronai zaamatapanii.”

⁴⁹ Jesus kian ĩ'ati, “Aonaa oia'o doronai zaamatapan ōgaru, aonaa masakauda'u. Ōgaru, umanawunu'o nii ōtaapan ōDaru, mazan unao, aonaa utaapan ōgaru umanawunu'o nii. ⁵⁰ Ōgaru, aonaa ōaipinan umanawunu'o nii. Mazan kaina'a bauda'apa pa'an, aipa'o ōtaapa-ka'o umanawunu'o nii, na'iki uru'o nii aitapa na'apam pasha'apatan ōgaru. ⁵¹ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Pidan izo'atipan an ōkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon.”

⁵² Uru'u naa Jewnao kian u'ati, “Aizii waaitapa, kaina'a mishi oia'o doronai pu'ida'a! Abraham mawaka uruu, prophetnao mawaka ĩnao kapam. Mazan upu'u zii pukian, 'Pidan izo'atipan an ōkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon.' ⁵³ Oo puwazootapanii sha'a wadaru Abraham umanawunun? Uruu mawaka'a naa, prophetnao na'apa kapam. Kanom kaduz mooko pu'itiiman pugaru?”

⁵⁴ Aizii Jesus kian ĩ'ati, “Ōdakotinan an ō'ida'a umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u. ŌDaru pa'an wuru'u umanawunutapa'oraz ōgaru. Uruu unao dakotaniaz uTominkarun nii. ⁵⁵ Unao, aonaa waitapauzon uruu, mazan ōgaru, ōaitapa pa'an uruu.”

Aizii 'Aonaa ðaitapauzon uruu,' ðkian an, mariidinauzo ðgaru, na'apa unao kawan. Mazan ðgaru, ðaitapanii pa'an uruu, ukau'an ðizo'ati uparadan. ⁵⁶ Udaru Abraham, tuukii ukonaukian uaitapan idi patukapan nii zii ðkaawan. Na'iki utukapa mishi ðkaawan, uruu idi tuukii ukonaukian."

⁵⁷ Jewnao kian u'ati, "Aonaa zii putunarunaoun,† mazan na'apa dii mooko putukapan Abraham?"

⁵⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz: ðgaru na'a'ora'a naa Abraham tominan ua'ii."

⁵⁹ Uru'u naa ĩzaamata'akan kuba kida paboori nii, ĩzowia'aka'azon naa uruu. Mazan Jesus dizina'akan ĩ'ai, umako'okan pidannao bii an aka, na'iki umako'okan naa Tominkaru Dapu iki.

9

Jesus saabaan ishaawunu'o awun

¹ Pamakopan pu'u, Jesus tukapan pidan pashakatan iki'o u'ishaawunun. ² Sariapa utominapa-kidaniinao pishaanuzu, "Tiichaa, kanom oian idi'o arawu shakatan ishaawun nii, pa'oian idi'o oo udaronao oian idi'o?"

³ Jesus kian ĩ'ati, "Ushakatan ishaawun nii, aonaa pa'oian, oo udaronao oian idi'o mani, mazan u'ishaawunun ida'ana'o nii Tominkaru ma'ozakan kainaabata-ka'o.

⁴ Wakanadan pu'u zii, marii washa'apaapa dyuuda'oraz ðgaru aiapanii washa'apatan; kaina'iki maruta'o wa'atin, uruu dono aonaa na'itim ni'i naa kaudin-karu. ⁵ ðna'an kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, ðgaru wuru'u Kanada'oraz imi'i baara ida'a."

⁶ Jesus kian dauna'an na'apa, usopitan pazaadako imi'i baara ati. Udauna'an uraua'akanuz imi'i tuma, na'iki uruu idi uzichian naa ishaawun awun. ⁷ Ukian u'ati, "Aizii puchikaanaka daari puawun ai Siloam Baoko ii." (Siloam, kii-karu dyuudakariwai kia'o Jewnao paradan ida'an.) Uru'u naa umakon uchikaankan naa paawun. Ukiwan powaa ati kaimana'a naa utukapa'akan.

⁸ Aizii umin-dazabazinao, na'iki ba'oran pidannao naudina'oraz naa ĩtukapauzon upishautan aimakaan pidannao ai, ĩkian pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu mani tawuru'u sakanatapauzoz na'iki pishautauzoz pidannao aimakaan kida dau'ati?"

⁹ Ba'orainao kian, "Uruu wuru'u," mazan ba'orainao kian, "Aonaa uruu mani, soo uaidinpan karikaonan na'apa uruu kawan."

Mazan uruu kian ĩ'ati, "ðgaru da'i tawuru'u pishautauzoz pidannao aimakaan dau'ati."

¹⁰ ĩkian u'ati, "Mazan na'apa di'i naa puawun saabaina'akan, putukapa-kinnaa nii?"

¹¹ Ukian ĩ'ati, "Pidan Jesus kia'o u'uu, utoma'akan daari na'iki udauna'an uzichian ðawun u'idi, udauna'an udyuudan ðchikaankan ðawun Siloam Baoko ii. ðchikaan dauna'an daari ðawun ai, kaimana'a naa ðtukapa'akan."

¹² ĩpishaan uruu, "Na'iam dii uruu?" ĩkian.

"Aonaa ðaitapan," ukian ĩ'ati.

Phariseenao aitapa'azon kanom tukapa-kidanii ishaawun

¹³ Udauna'an ĩ'ua'atiitan naa uruu Phariseenao di'iti. ¹⁴ Jesus tomanuz daari na'iki usaabaanuz pidan awun, Sookapa-karu Kamoon dono'o. ¹⁵ Uru'u naa Phariseenao pishaan koshan uruu, na'apa'oram naa uikodan patukapa-kinnaa nii. Ukian ĩ'ati, "Uzichia'akan daari ðawun ida'an, udauna'an ðchikaan ðawun baara, na'iki'o kaimana'a naa ðtukapa'akan."

† 8:57 Aonaa zii putunarunaoun oo "Aonaa zii puikodan 50 puwunun?"

¹⁶ Baokoinao Phariseenao kian, “Pidan sha'apata'oraz aimaakan kaikapa'a, aonaa Tominkaru di'iki'o mani uwa'atin wuru'u, usha'apanum kau'an, kaudin uruu Sookaparkaru Kamoon dono.” Baokoinao kian, “Mazan na'apa dii mooko oia'o pidan turuan pasha'apatan umanawunu'o aimaakan kida kaikapa'a?” Uruu pana'a sodi kida ĩdi'itinpan.

¹⁷ Uru'u naa Phariseenao pishaan uruu koshan, “Pukian usaabaanii puawun, ukau'an na'apam dii pukian udau'an?”

Ukian ĩ'ati, “Tominkaru prophetin uruu.”

¹⁸ Jewnao zowaunaanao, aonaa ĩmishida'azon ishaawunu'o da'i uruu, uruu idi ĩdapadakidan naa udaronao. ¹⁹ Uru'u naa ĩpishaan ĩdyaun, “Udani mishi arawu'u? Ishaawunu'o da'i mishi uruu pashakatan di'iki? Mazan na'apa di'i naa wuru'u utukapanuz aizii?”

²⁰ Aizii udaronao kian ĩ'ati, “Waudani mishi uruu, na'iki ishaawunu'o ushakatan. ²¹ Mazan wuru'u utukapanuz naa, aonaa waaitapan na'apa'oram, na'iki aonaa waaitapan kanom aipan ati'o. Upishaa'a naa uruu, aonaa duusodi'o zii mani uruu, turua'o nii ukowaadan paaipan ati.” ²² Aizii udaronao kianuz na'apa, ĩtarian idi'o Jewnao zowaunaanao ai. Usha'apanum kau'an, Jewnao baikopatani panyukunuu, kanom kian an, “Jesus, uruu Christ,”* aona'o ni'i naa powa'a utaapada-ka ubaokopatinan synagogue ii, choochiipauzonao tuma. ²³ Uruu idi'o udaronao kian, “Aonaa duusodi'o zii mani uruu, upishaa'a naa uruu.”

²⁴ Powa'a koshan, itamautannaa aizii ĩdapadakidan wuru'u ishaawunuz da'i. ĩkian u'ati, “Pukowaada Tominkaru awun za'a mishi'o wuru'u puparadanuz! Usha'apanum kau'an waaitapa Jesus kakuda'oraz pugaru, oia'o pidan uruu.”

²⁵ Ukian ĩ'ati, “Aonaa õaitapan, oia'o mani uruu oo aonaa. Mazan bauda'apa aimaakan õaitapanii pa'an: kiwiin ishaawunu'o da'i õgaru, mazan aizii kaimana'a naa õtukapan.”

²⁶ “Na'apa dii mooko usha'apatan pugaru putukapa-kinaa nii?” ĩkian u'ati.

²⁷ “Õkowaada'a naa sha'atii u'ati, mazan aonaa umishidan õkuwaa,” ukian ĩ'ati. “Kandii ni'i naa uabata'azon powa'a zii koshan da'i? Oo uaipan sha'a unao kapam utominapakidaniinao nii?”

²⁸ Uru'u naa ĩdakoopa'akan uruu, ĩkian u'ati, “Pugaru pa'an wuru'u puminana'apaimanan tominapa-kidani, mazan waunao Moses tominapa-kidaniinao pa'an. ²⁹ Waaitapa Tominkaru paradani Moses ati pa'an, mazan arawu'u Jesus kii-kizaiz, aonaa waaitapan na'iki'oram uwa'atin!”

³⁰ Ukian ĩ'ati, “Mazan na'apam dii mooko? Aonaa mishi uaitapan na'iki'oram uwa'atin, mazan usaabaa õawun! ³¹ Waaitapa aonaa Tominkaru nyukunuupan pidan oia'o paradan an pa'ati. Mazan pidan marainpa'o uruu na'iki sha'apatina'o uaipan kawana'ati, uruu mishi'o nii pa'an Tominkaru nyukunuupan uparadan. ³² Na'iki aonaa na'apainim zii uabatauzo-ka, pidan pashakatan di'iki'o uawun ishaan, ikodan patukapa-kinaa nii ba'oran pidan di'iki. ³³ Soo mishi uruu pidan wa'atin an Tominkaru di'iki, turuu pa'an usha'apatan na'apa'o aimaakan.”

³⁴ ĩkian u'ati, “Pugaru oia'o manawun pushakatan, mazan upu'u zii kaikin putominapa-kida'azon waunao?” Na'iki'ora'a naa aona'a naa ĩkashaapan ubaokopatinan powa'a pidannao tuma synagogue ii.

Pidannao ishaawunnao kawanu'o

³⁵ Aizii Jesus abatan dono'o naa, aonaa ĩkashaapan umorotan synagogue iti powa'a, uru'u naa umakon u'idi'iti. Ukian u'ati, “Pumishida wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?”

³⁶ Ukian u'ati, “Pukowaadan dono na'ia'oram uruu, õmishidan nii uruu!”

³⁷ Na'iki Jesus kian u'ati, “Putukapani'i naa uruu, na'iki kai'oraz uruu wuru'u paradina'oraz putuma.”

* **9:22** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³⁸ Sariapa pidan kian u'ati, “Ōmishida, ōNaobanaa!” Ukoduru'ukan u'ati na'iki utaan ipai padi'itinpan u'ati.

³⁹ Jesus kian, “Ōkaawan da'ati'i ōtukapa-kida'anan na'apam pidannao oian. Ukau'an ishaawun kawanuinaouz, itukapan nii. Na'iki dakotinpainaouz aitapainao nii, ishaawunnao kawanu'o nii.”

⁴⁰ Kaina'a Phariseenao udazaba'a, ĩabata wuru'u uparadanuz na'apa, uru'u naa ĩpishaan uruu, “Waunao mani, ishaawunnao mooko kapam?”

⁴¹ Jesus kian ĩ'ati, “U'ishaawunun dono mani, aonaa mani na'apam kii-karu u'oian dikin ii padamata. Mazan ukian idi aonaa u'ishaawunun, ukau'an u'oian na'auzon nii karikaonan u'ida'a wuru'u.”

10

Kaznizo daua'o kuwai

¹ Jesus kian, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Soo koidimikinao na'iki antamikinao wuru'u zaida'oraz kaznizo korarannaa paawa an aka. Aonaa ĩmorotan paniinom ida'an korara nazo iti. ² Mazan pidan morota'oraz paniinom ida'an, uruu pa'an kaznizonao ka'uzatiki. ³ Uruu ati'o pa'an korara paniinomizinaa taapiki da'atan paniinom. Kaznizonao aitapani'i naa uparadan. Udapadan ĩdyaun udakotan ida'an ĩ'uu bauda'apa kida, na'iki ukiwiitan naa ĩ'ua'ati ukodita-kidan dono ĩdyaun.

⁴ “Aizii ukodita-kidan dono'o naa ĩdyaun, uru'u naa umakon ĩ'ua'ati. Kaznizonao da'anan naa uruu ĩaitapan idi'i naa uparadan. ⁵ Mazan tawarai aona'o nii ĩda'anan, ĩkidoopa'akan nii pa'an u'ai, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan uparadan.”

⁶ Jesus kowaadan wuru'u kuwaiz, mazan aonaa Phariseenao aitapan na'apa'oram manawun wuru'u ukuwaaz.

Kamarainpanu'o kaznizo ka'uzatiki

⁷ Ukau'an Jesus kian ĩ'ati koshan, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Ōgaru wuru'u paniinom, kaznizonao dobaapa-kiziz. ⁸ Ipai baokoinao kaawainaouz kiwiitapa ō'ai, ĩnao koidimikinao na'iki antamikinao. Mazan aonaa kaznizonao nyukunuu-atin ĩdyaun. ⁹ Ōgaru wuru'u paniinomizi. Kanom morotan an ōgaru ida'an, uruu kazannaatapa-karu nii. Ōgaru ida'ana'o nii umorotan na'iki ukoditan, na'iki uikodan nii paaroapa-kizi nii. ¹⁰ Koidimiki kaawan soo ukoidapa'anan, uzowiibi'ia'anan na'iki umainaabata'anan kaznizonao. Ōgaru, ōkaawan pa'an turuu kizi ĩkakupan, na'iki kaimanaiman kizi manawun ĩkakupan.

¹¹ “Ōgaru wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki. Aizii wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki, turuu pa'an umawakan pakaznizonnao dikin ii ukazannaata kizi ĩdyaun. ¹² Pidan kawinipinaapa-kariwaiz utaaan ba'oran pidan uzanao, aonaa kaznizonao ka'uzatiki kawanu'o mani wuru'u, usha'apanum kau'an aonaa u'uzanao mani wuru'u utaaaniaz. Utukapan an baudokoru wa'atin, uki-doopa'akan nii, uwa'aka'akan naa wuru'u kaznizonaouz. Uru'u naa mishi baudokoru zaamata'akan naa kaznizo, aizii ba'orainao dimaadanaa'akan naa. ¹³ Kawinipinaapa-kariwaiz kidoopa'akan, ukaudinan idi'o soo puraata dikin ii karikaonan, aona'o umarainpan kaznizonao.

¹⁴⁻¹⁵ “Ōgaru kamarainpanu'o kaznizonao ka'uzatiki. Ōdaru aitapanii ōgaru na'iki ōaitapanii ōdaru, na'apa'o manawun wuru'u ōaitapanuz ōkaznizonnao na'iki ĩaitapanuz ōgaru kapam; na'iki turuu ōmawakan ĩ'ati ōkazannaata kizi ĩdyaun. ¹⁶ Kaina'a ba'oran ōkaznizonnao, aonaa di'ora'a tonaazinaa di'iki'o mani. ĩnao, ōna'akan nii na'iki ĩmishidan nii ōparadan kapam, na'iki uruu dono soo bauda'apa'o nii kaznizonao tonaazinaa, na'iki bauda'apa'o nii ĩka'uzatiki.

17 “Ōdaru marainpan ōgaru, usha'apanum kau'an ōkashaapinan idi mawaka-karu ati, turuu kizi ōkakupan powa'a iti koshan 18 Aonaa kanom turua'o uzowian ōgaru paaipan kawana'ati. Soo ō'ida'a'o karikaonan wuru'u ōkashaapinanuz! Ōka'iita ōtaainan na'iki turuu ōkakudan powaa iti ōdaru aipan kawana'ati.”

19 Īabatan idi na'apa'o Jesus kuwaaz, sariapa koshan Jewnao di'itinpan pana'a kida pairiban ai. 20 Iriba ĩkian udau'an, “Kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a, uruu idi'o umadoronaa-ziiwan! Kandii nii uabata'azon ukuwaa.”

21 Mazan ba'orainao kian, “Turuu mooko pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a kakuwaapan kaikapa'a? Aonaa turuu na'apa'o tukapa-kidan ishaawunu'o pidan.”

Jewnao mamishidakan

22 Amazada wadidiizon dono,* Jesus na'ia'o Jerusalem ii, Tominkaru Dapu Saabauzo-ka'o Kamoon† konaukii-kida-ka'o dau'ati. 23 Jesus chi'ika'anpan waoko itinapu, Solomon's Porch‡ kia'oraz udakotapa-ka'o di'ii'aka, Tominkaru Dapu ia'oraz. 24 Pidannao wa'atin ĩkasaba'ukinan naa udazaba ati. Na'iki ĩkian u'ati, “Na'apam nii dii ukotua'ikin wazaudapan pukowaadan wa'ati kanom wuru'u pugaruz? Pugarun dono Christ,§ pukowaada'aka'a naa wa'ati kai.”

25 Jesus kian ĩ'ati, “Ōkowaadani'i naa sha'atii u'atizu, mazan aonaa umishidan. Ōsha'apataniaz umanawun kida'o aimaakan, ōdaru dyuudan kawana'ati'o wuru'u, kainaabata'o nii kanom ōgaru. 26 Mazan unao aonaa umishidan, usha'apanum kau'an aonaa ōkaznizonnao mani unao. 27 Mazan ōkaznizonnao, ĩaitapa pa'an ōparadan na'iki ōaitapa ĩdyaun kapam, na'iki uruu idi ĩda'anan ōgaru. 28 Aizii da'anpainaouz ōgaru, ōtaa ĩ'ati karikaonanu'o kakupa-karu aonaa kizi ĩmawakauzon. Aonaa turuu ĩkazata-ka'o ōka'u iki. 29 ŌDarū taanii ĩdyaun ō'ati, na'iki uruu umanawunu'o ipai ba'orainao ai. Aonaa turuu ĩkazata-ka'o ōdaru ka'u iki. 30 ŌDarū na'iki ōgaruz bauda'apa'o.”

31 Uru'u naa koshan Jewnao zaamata'akan kuba paboori kida nii, ĩzowia'aka'azon naa uruu. 32 Jesus kian ĩ'ati, “Ōsha'apata iriba kaiman kida'o aimaakan unao awun za'a, ōDarū dyuudan kawana'ati. Na'ia'oram dikin ia'o wuru'u uzowia'azonuz ōgaru kuba idi?”

33 ĩkian u'ati, “Aonaa pusha'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimaakan wa-boowa'azon pugaru, mazan puwazootapa'azon idi'o Tominkaru. Pugaru pidan karikaonan, mazan upu'u zii pudakotinpan Tominkaru nii!”

34 Jesus kian ĩ'ati, “Aonaa mooko Tominkaru kian unao kakinaorinaa saadakariwai ida'a, ‘Unao tominkarunao’ kii? 35 Tominkaru dakotan wuru'u pakuwaa kaawa-kizinaouz pidannao, ‘tominkarunao’ kii, na'iki waaitapa, saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan karikaonanu'o nii umishiin. 36 Mazan kandii nii ukian, ‘puwazootapa'azon Tominkaru pudakotinpan ida'an Tominkaru dani nii?’ Ōgaru, Tominkaru saabaani'i naa na'iki udyuudanii imi'i baara ati. Ukau'an turuu pa'an ōdakota-ka'o Tominkaru Dani nii. 37 Ōmasha'apatakan an mani ōdaru dyuudanii ōsha'apatan, aonaa kanom nii umishidan ōgaru; 38 mazan ōsha'apatan dono ōdaru kaudin-kizi, umamishidakan pu'u padamata ōgaru, turua'o padamata umishidan wuru ida'ana'a ōsha'apatanii kidaz. Uruu ida'ana'o nii uaitapan kaimanaiman ōgaru na'iki ōdaru bauda'apa'o, na'iki na'apa kida'o waunao.”

39 ĩaipan naa koshan pazaamata'akan uruu, mazan sariapa Jesus kidoopa'akan ĩ'ai.

* 10:22 amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka'o ‘winter.’ † 10:22 Tominkaru Dapu Saabauzo-ka'o Kamoon: Putukapa kaarita tokon ii Jewnao baokopainpauzon kamoon daua'o waranu ii. ‡ 10:23 Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai. § 10:24 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. * 10:34 Psalm 82:6

⁴⁰ Udauna'an Jesus makon powaa iti Jordan baza iti, John Chikaawunuupauzo-kizi iti. Una'ia'akan pu'u, ⁴¹ iriba pidannao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian pa'atiaaka, "Aonaa mishi John sha'apatan umanawun kida'o aimaakan, mazan ipai ukuwaa mishiin di'ora'a pidan dau'a'a!" ⁴² Na'iki iriba na'iainao pidannao mishidan uruu.

11

Lazarus mawakan

¹ Kaina'a'o da'i pidan Lazarus kia'o u'uu, ukarinauzon. Bethany ia'o umashaa-pan. Dya'utam udadakoonao Mary na'iki Martha kia'o i'uu, na'ia'o imashaapan kapam. ² (Mary ramauda'oraz da'i Naobanai Jesus kidiba kaduunu'o ramau idi, na'iki o'inoonuzu padizo idi. Oroo azu Lazarus wuru'u karina'oraz.) ³ Uruu idi udadakoonao dyuudan paparadan Jesus di'iti. Ikian, "Naobanai, pumarainpaniaz pupaonaru, tuukii ukarinaan kai."

⁴ Mazan Jesus abatan dono wuru'u kuwaiz, ukian, "Lazarus karinaanuz, aonaa umawaka-kinaa ni'o mani wuru'u; mazan Tominkaru ma'ozakan umanawunu'o, kainaabata-kinoo ni'o, na'iki na'apa'o ida'ana'o nii pidannao aitapan Tominkaru Dani umanawunun."

⁵ Aizii Jesus, umarainapanii Martha, Mary, na'iki Lazarus. ⁶ Mazan uabatan pu'a'a naa kuwai Lazarus karinaan dau'u, una'ian zii dya'utam kamoo. ⁷ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii, wamako powaa iti Judea Baara iti."

⁸ "Tiichaa," ikian u'ati, "Diiki'i sha'atii Jewnao zowia'azon pugaru na'ii kuba idi, mazan upu'u zii pumako'ozon powaa iti?"

⁹ Jesus kian i'ati, "Kaina'a 12 hours wakandan bauda'apa'o kamoo ida'a. Mishii na'apa? Pidan chi'ikapan an wakandan pu'u aona'o nii ukaboinan, usha'apanum kau'an kaina'a zii kanadapa'o imi'i baara. ¹⁰ Mazan pidan chi'ikapan an wamarutan pu'u, ukaboinan nii, usha'apanum kau'an aonaa kanada'o nii u'ida'a."

¹¹ Ukakuwaapan dauna'an, ukian i'ati, "Da'awu'uka'a naa wapaonaru Lazarus, mazan omakon nii na'iti opokowau'anan uruu."

¹² Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u uda'awunuz, ukakudan nii wuru'u." ¹³ Jesus paradanuz Lazarus mawakan daua'o, mazan i'itiiman mishi'o nii manawun Lazarus da'awun.

¹⁴ Uru'u naa Jesus kowaadan i'ati kaimanaiman, "Mawaka'a naa Lazarus. ¹⁵ Mazan kaiman zii, aonaa o'garu nii na'ii, usha'apanum kau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao mishidan kanom wuru'u o'garuz. Aizii wamako'o naa u'idi'iti."

¹⁶ Thomas (Shamaan kia'oraz udakotapa-kao) kian pamin-tominpannao ati, "Aushaa, wamako wanaobanaa tuma, marii wazowii-kao utuma."

Jesus uruu kakupa-kinai

¹⁷ Aizii, Jesus kaawan dono'o naa Bethany iti, ukowaada-kao u'ati 4 kamoo dobatan naa Lazarus nanaa na'ian baaranai ii. ¹⁸ Bethany maonapa'o Jerusalem iti, aonaa uikodan dya'utam mile. ¹⁹ Aizii Lazarus mawakan dauna'an, iriba pidannao kaawan Judea Baara iki'o, imorowauta'anan Martha na'iki Mary ida'ati, ikonaukiida'anan inyukunuu kowas, i'azu mawakan idi.

²⁰ Martha abatan dono'o naa pidannao kian, "Wa'ati'i naa Jesus!" Uru'u naa oikodapa'ana'akan uruu, mazan Mary ona'ian kabaun ii.

²¹ Martha kian Jesus ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa mani o'azu mawakan padamata! ²² Mazan o'aitapa, pupishaan an Tominkaru kai kanom dau'ati karikaonan, ukawana'ati'o nii usha'apan."

²³ Jesus kian o'ati, "Pu'azu kadishitan nii powaa iti."

²⁴ Martha kian u'ati, "O'aitapa, ukadishitan nii koshan, kadishita-karu kamoo dono."

²⁵ Jesus kian o'ati, “Ōgaru wuru'u kadishita-kinaiz, na'iki ōgaru wuru'u kakupa-kinaiz. Pidan mishida'oraz ōgaru, kakuda'o nii umawakan pu'u padamata. ²⁶ Aizii kanom mishi'o ukakupan, na'iki mishida'o ōgaru, aonaa na'apainim nii umawakauzon. Pumishida?”

²⁷ “Oo, Naobanai!” okian u'ati. “Ōmishida kaimanaiman, pugaru wuru'u Christ, Tominkaru Dani, kaawa'o ni'oraz imi'i baara ati.”

Jesus kasha'ora-kidan mawaka-karu

²⁸ Martha paradan dauna'an Jesus ati, okiwa'akan naa powaa iti. Uru'u naa oparadan pa'inaozo Mary ati karikaonan. “Kaina'a'ora'a naa mishi watiicha'an, utukapa'azon pugaru,” okian o'ati. ²⁹ Mary abatan idi kaikapa'ora'a, uru'u naa omako'okan, oikodapa'anan uruu. ³⁰ (Aizii Jesus, aonaa zii ukaawan wiizai ati, pakawan zii na'ii Martha ikodapanaka-kizi ii uruu.) ³¹ Aizii kabaun nazo iainaouz pidannao, konauki-ida'anainaouz onyukunuu, itupakan idi Mary kodita'akan dopiauda'u kabaun nazo iki, itiiiman omuraapa'anan nii baaranai iti kowas, uruu idi imakon odawu'ati.

³² Aizii Mary ikodapan dono'o naa Jesus, sariapa okodoru'ukan u'ati ukanaapu'u na'iki okian u'ati, “Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa zii mani ō'azu mawakan padamata!”

³³ Jesus tukapan idi Mary na'iki pidannao otumainaouz zaadinan, sariapa uto'oran panyukunuu ii mazan tuukii ukasha'oran kapam. ³⁴ Ukian itii'ati, “Na'iam dii ubaaranaa?”

Itii'ati, “Puwa'ati da'ati'i, Naobanai, putukapa kizi.” ³⁵ Jesus zaada'akan naa. ³⁶ Pidannao kian pa'atiaaka, “Aushaa utukapa, tuukia'o umarainpan Lazarus!”

³⁷ Mazan baokoinao kian, “Utukapa-kidanii sha'atii ishaawun, mishii? Ukau'an, ukaawan dono mani Lazarus karinaapan pu'u zii, ukakuda mani uruu padamata.”

Jesus kakudan Lazarus

³⁸ Powa'a zii koshan Jesus nyukunuu kasha'oran tuukia'o ida'an, uru'u naa umakon na'iki ukaawan naa baaranai ida'ati. Kuba uun ida'a'o wuru'u ubaaranaaz, na'iki taratapa-kariwai udaru'o kuba idi. ³⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao zikadan wuru'u kuba, baaranai taratapa-kinaoz. Martha kian u'ati, “Naobanai, dyupusha'ora'a naa wuru'u, puaitapanii 4 kamo'o naa udida-kao dauna'an.”

⁴⁰ Na'iki Jesus kian o'ati, “Aonaa mooko ōkian, pumishidan an, putukapan nii na'apam Tominkaru umanawunun kainaabatan?” ⁴¹ Uru'u naa pidannao kidu'ukan naa wuru'u kubaz. Udauna'an Jesus awunuupan doko iti na'iki ukian, “Ōdaru, kaiman mishi manawun pugaru ō'ati, puabata da'i ōparadauzon an pu'ati. ⁴² Ōaitapa karikaonan da'i puabatauzon ōparadan. Mazan ōparadan pu'ati kaikapa'a, di'oraz pidannao na'an idi'o, marii kizi imishidan pudyuudanii ōgaru.” ⁴³ Utoriinpan dauna'an, ukian diiwa'o ida'an, “Lazarus, pukodita da'ati'i!” ⁴⁴ Mawaka'oraz pidan kodita'akan naa. Uka'u na'iki ukidiba watudinapa kida kamicha idi, na'iki uawun baara kamicha idi ubazobatinpan. Jesus kian pidannao ati, “Ubuzuuta kamicha u'ai, marii kizi'i naa umakon.”

Jesus zowia'azoo-kao daua'o

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

⁴⁵ Iriba morowautankainaouz Mary ida'ati, tukapainaouz Jesus sha'apatan aimakaan, mishidan uruu. ⁴⁶ Mazan baokoinao kiwan na'iki ikakuwaapan naa Phariseenao ati, Jesus sha'apatanii dau'u. ⁴⁷ Uruu idi'i naa Phariseenao na'iki faadaanao zowaunaanao miitiniipan baokoinao Jewnao zowaunaanao tuma. “Na'apa dii washa'apatan uruu?” itii'ati. “Aushaa udi'itapa, wuru'u pidanaz, iriba'a naa usha'apatan umanawun kida'o aimakaan! ⁴⁸ Wataapadan dono usha'apaapan na'apa kida'o aimakaan, ipai'o ni'i naa pidannao zaamatanan u'idi'iti, na'iki udauna'an

Romannao wa'atin nii ĩkaboobi'ian nii Tominkaru Dapu na'iki ĩzowia'anan wawiizi sannao!"

⁴⁹ Bauda'apa ĩbii ia'o, Caiaphas kia'o u'uu. Uruu Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukian, "Unao pidannao, maaitapin-kainao karikaonan! ⁵⁰ Aona'a mooko uaitapan, powa'a'o nii ukaimanan bauda'apa'o pidan mawakan an pidannao dikin ii, wawiizi sannao mainaabata-kao ai manawun?" ⁵¹ Caiaphas na'apanuz aonaa paaipan kawana'ati'o mani. Uruu wuru'u Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukau'an uparada'akanuz na'apa ukowaada'akan naa Jesus wuru'u mawaka'o ni'oraz Jewnao donozinaa ati. ⁵² Mazan aonaa soo ĩnao ati'o nii mani karikaonan. Umawakan nii Tominkaru pidannao baokopatin-kinnaa nii, mashaapainouz ba'oran wiizai ii aka kida kapam.

⁵³ ĩbaokopatinankan di'iki'ora'a naa, Jewnao zowaunaanao sakadan pakadakotinan pazowia'azon dau'u Jesus. ⁵⁴ Uruu idi aona'a naa Jesus chi'ika'anpan kainaabatinapa Jewnao bii an powa'a. Na'iki'ora'a naa umakon Ephraim iti, amazada mapidantaka'o di'itanpu'oraz, na'ia'a naa uruu patominapa-kidaniinao tuma.

⁵⁵ Maonapa'a naa Passover Kamoo kaawan, na'iki iriba pidannao munapo kida'o ĩmashaapan makon Jerusalem iti, ĩchikaina'anan naa Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, turuu kizi ĩbaokopainpan pidannao tuma Passover Kamoon dono. ⁵⁶ ĩzaudapan Jesus na'iki ĩkian pa'atiaaka udau'an pabaokopatinpan pu'u Tominkaru Dapu ii, "Wa'ati'o nii puzauda-kidan uruu da'ati'i baokopainapa-kizai ati?" ⁵⁷ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao kii akani'i naa pidannao ati, "Kanom aitapan dono na'iam Jesus, marii pa'i ukowaadan sariapa wa'ati, wazaamata kizi na'iki wakootowapa-kida kizi uruu."

12

Mary ramaudan Jesus kidiba (*Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9*)

¹ Aizii 6 kamoo Passover Kamoon ua'ii Jesus makon Bethany iti, Lazarus mashaapakiziz, tawuru'u ukakudaniaz pidan. ² Jesus paonarunao konaukii-kidan na'iki ĩaroapaidan wuru'u ukaawanuz. Martha maokoda'o nii wanyukunui udono, Lazarus na'iki Jesus sakanatapan pu'u miisa* di'ii baokoinao tuma. ³ Mary zaamatankan pootozu zo'a'o kawinipina'o ramau, paoribai nard kiwin idi'o pa'idiwaru utoma-kao, uru'u naa oshootanuz Jesus kidiba iti, udauna'an o'inoan ukidiba padizo idi. Ipai ukadunua'akan kabaun nazoo.

⁴ Sariapa Judas Iscariot, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, kaakapa'o ni'oraz Jesus, uruu kian, ⁵ "Kandii nii ramau wakuda-kao? Turua'o usellii-kao padamata 300 wizi'i kida'o puraata† dikin ii. Udauna'an uwinipinaa taa-kao pataka'utinainao ati." ⁶ Ukianuz kaikapa'a pakoidimikin idi'o, aonaa umarainpan idi'o mani pataka'utinainao. Uruu wuru'u taapa'oraz puraata, ĩ'ati'oraz taauzo-kao kida, na'iki'o da'i ukaiwa'akauzon patorii-kinnaa nii aimaakan pa'idiwau nii.

⁷ Jesus kian, "Mana'a putowauda'ua'ana'a oroo! Kaiman zii otaapan ramau, ominziwata-kinnaa nii õnanaa õdida-kao ua'ii. ⁸ Pataka'utinainauz karikaonanu'o nii ĩna'an unao tuma, mazan õgaru aonaa karikaonanu'o nii mani õna'an utuma."

⁹ Iriba Jewnao abatan kaina'a Jesus Bethany ii; uruu idi ĩmakon na'iti. ĩmakonuz na'iti Jesus na'ian idi'o, na'iki ĩtukapa'azon idi'o kapam Lazarus, wuru'u Jesus kakudaniaz pamawaka-kizi iki. ¹⁰ Uruu idi'i naa faadaanao zowaunaanao di'itinpan na'iki ĩtoman panyukunuu ĩzowii kizi Lazarus kapam. ¹¹ Usha'apanum kau'an iriba'a naa Jewnao muudinan ĩ'ai na'iki ĩmishidan naa Jesus, ukakudan idi Lazarus.

* 12:2 miisa: English ida'an, table. † 12:5 300 wizi'i kida'o puraata: bauda'apa'o wunu pidan kaudinan winipinaa kawana'ati'o wuru'u.

*Pidannao dapaapan Jesus
Jerusalem ii*

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

¹² Aizii ba'oran kamoo dono'o naa, wuru'u iriba'oraz pidannao, kaawainouz Passover Kamoon dau'ati, ĩabata kaina'iki Jesus wa'atin Jerusalem ati. ¹³ Uruu idi ĩdukuan pokoridi anaba kaduz kida na'iki ĩna'akan kida'a naazu, ĩkodapa'anan naa Jesus. ĩkian paimori bii an, “Kaiman manawun wakazannaatiki! Marii Tominkaru kaimanan Naobanai ati, kaawa'oraz uaipan kawana'ati, King ni'oraz Israelitenao ati.”

¹⁴ Jesus zaidan chaakashi‡ pa'ina'o zii, na'iki uruu barau ana'a naa umakon. Usha'apan na'apa Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kawana'ati:

¹⁵ “Mana'a utaria'ana'a, Jerusalem sanna!”

Diina'iki unaobanaa King wa'atini'i,
uzaidapa pa'ina'o chaakashi.”

¹⁶ Uruu dono aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram wuru'u kaikapa'oraz aimaakan sha'apan kida'a. Mazan Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uruu zii ĩnyukunuan wuru'u saadauzo-kariwai udau'an, na'iki ĩnyukunuan wuru'u pasha'apatanuz kaikapa'o aimaakan u'ati'i.

¹⁷ Jesus tumainaouz pidannao ukadishita-kidan dono'oraz Lazarus pabaaranaa iki, ĩnao kakuwaapan naa baokoinao ati aimaakan sha'apa'o dau'u. ¹⁸ ĩabatan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, uruu idi iriba pidannao ikodapa'anan uruu. ¹⁹ Uruu idi Phariseenao kian naa pa'atiaaka, “Aonaa na'itim washa'apatinan! Aushaa utukapa, ipai'i naa pidannao da'anpan uruu!”

Jesus kowaadan pazowii-kao nii

²⁰ Aizii na'ia'o Greeknao wunao bii ia'a makoinaouz Jerusalem iti konaukii-kida'anan Tominkaru baokopainapa-karu dono. ²¹ ĩwa'atin Philip ida'ati (Philip Bethsaida san uruu, Galilee Baara ia'oraz). ĩkian u'ati, “Kaina'a'o watukapa'azon Jesus, wa-parada'azon utuma.” ²² Philip kowaadanuz Andrew ati, uruu naa ĩmako'okan na'iki ĩkowaadan naa Jesus ati Greeknao parada'azon utuma.

²³ Jesus kian ĩ'ati, “Aizii kaawa'a naa amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o tukapakinoo ni'i naa umanawunu'o nii. ²⁴ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Aonaa na'apainim nii buda'apa'o maziki dako waota'oraz imi'i baara ati iribainan, soo umawakan an. Mazan umawakan idi, uru'o nii zii ukaakan madowaaka. ²⁵ Pidan marainpa'oraz pakakupan, uwaziwaan niiz; mazan pidan aona'oraz umarainpan pakakupan di'ora'a amazada ida'a'a, uruu ati taa-kao nii karikaonanu'o kakupa-karu. ²⁶ Na'ia'oram pidan aipan an ōgaru panaobanaa nii, marii uda'anan ōgaru; na'iam dono ōgaru, ōpoitorunao ōtuma'o nii ĩnao kapam. Wuru'u pidan naobanaitapa'oraz ōgaru, ōdaru aida-kidan nii na'apam pamarainpan uruu.”

Jesus sawata-kao nii

²⁷ Jesus kian, “Aizii kii'an! Na'apa dii ōkian? Turuu mani ōkian, ‘Ōdaru, aonaa putaa-pada'ana'a dadara'o manawun kamoo kaawan ō'ati?’ Mazan aonaa turuu ōna'apan. Na'apa'o ni'o wuru'u ōkaawanuz imi'i baara ati, baiaapa'o ni'o kasha'ora'o. ²⁸ Ōdaru, putukapa-kida pumanawunun pidannao ati!”

Udauna'an Parada-karu aokazi iki'o kian, “Ōtukapa-kidani'i naa ōmanawunun, na'iki ōtukapa-kidan nii ōmanawunun powa'a koshan.”

²⁹ Pidannao, na'a'oraz ĩkadishitan abata wuru'u parada-karuz. “Toroanaru!” ĩkian udau'ati. Baokoinao kian, “Angel paradan u'ati!”

‡ 12:14 chaakashi: English ida'an, donkey.

³⁰ Mazan Jesus kian ï'ati, "Aonaa õmishida-kinaa ni'o mani wuru'u parada-karu abata-kaoz, mazan unao mishida-kinaa ni'o pa'an. ³¹ Aizii kaawa'a naa kamoo Tominkaru tiwaa-kinaa ni'i naa imi'i baara sanna. Aizi'o ni'i naa di'ora'a amazada baara'a'o naobanai kaboota-ka. ³² Õsawata-ka dono'o naa, na'apa'o ida'ana'o nii õdapadan ipai pidannao õ'ida'ati." ³³ Jesus kianuz kaikapa'a, ukowaadan na'apam nii pamawakan wuru'u.

³⁴ Pidannao kian u'ati, "Wakakinaorinaa saada-kariwai kowaadan wa'ati, Christ karikaonanuo'o nii ukakupan. Mazan na'apa'o dii kaiwuru'u, sawata-karu nii Daonaiora Aokazi Iki'o pukianuz? Kanom mooko wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?"

³⁵ Jesus kian ï'ati, "Kanada'o nii zii amazada masakauda'u'u naa. Umako'o naa zii sariapa, amazada kanadan pu'u, aonaa kizi ubaiaapan maruta'o. Usha'apanum kau'an, pidan chi'ikapa'o amazada marutan pu'u, aonaa uaitapan na'iti'oram naa pamakon.

³⁶ Ukaiwaa wuru'u kanada'oraz, ukaina'an pu'u zii, unao kizi kanada'o sanna nii."

Iriba Jewnao mamishida'azookan Jesus

Aizii Jesus paradan dauna'an ï'ati kaikapa'a umako'okan naa ï'ai, aonaa kizi ïaitapan na'iam uruu. ³⁷ Jesus sha'apatan pu'u padamata iriba umanawun kida'o aimaakan ïawun za'a, mazan upu'u zii aonaa ïmishidan uruu. ³⁸ Ipai usha'apan kaikapa'a, Prophet Isaiah kuwaa mishiinan naa wuru'u:

"Naobanai, kanom mishida paabatanii wakuwaa?

Kanom ati dii Naobanai aida-kidan pama'ozakan?"§

³⁹ Mazan aonaa ïmishida'azon, usha'apanum kau'an, kaikapa'o koshan da'i Isaiah kiauon ïdau'ana'a:

⁴⁰ "Tominkaru ishada'akan ïawun kida,
aonaa kizi ïtukapan.

Na'iki udadaradan ïnyukunuu kida,

aonaa kizi ïaitapan.

Aonaa zoobaba ïwa'atin Tominkaru ida'ati,

usaabaa kizi ïdyaun."*

⁴¹ Isaiah kian kaikapa'a, usha'apanum kau'an aida-kida-kariwai u'ati na'apam nii Jesus umanawunun diina'iti'o, na'iki uru'u naa ukakuwaapan udau'u.

⁴² Mazan upu'u iriba kaina'a Jewnao zowaunaanao mishida'o Jesus. Mazan ïtarian idi Phariseenao ai, aonaa kanom nii ïkowaadan baokoinao ati pamishidan dau'u, aonaa kizi ïkashanau-ka pabaokopainpan ai synagogue† ii. ⁴³ Tuukii manawun ïnaudapan pidannao naubaan paugaru, Tominkaru naubaan ai paugaru.

Jesus kaawan ukazannaata'anan pidannao

⁴⁴ Diiwa'o ida'an Jesus kian, "Ipai pidan mishida'oraz õgaru, aonaa õgaru karikaonan mani wuru'u umishidaniaz, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u umishidaniaz. ⁴⁵ Na'iki ipai pidan tukapa'oraz õgaru, uruu tukapa'o kapam dyuuda'oraz õgaru. ⁴⁶ Õgaru, õkaawan kanadapa'o nii imi'i baara sanna ida'ati. Pidannao mishidan an õgaru, aona'o nii una'ian maruta'o di'ii. ⁴⁷ Na'ia'oram pidan abatan an õkuwaa, mazan aonaa uizo'atin, aonaa õgaru'o nii mani kaboota'oraz uruu oia'o di'iti. Õkaawan da'ati'i aonaa õkaboota'anan mani pidannao oia'o di'iti mazan õkazannaata'anan pa'an ïdyaun. ⁴⁸ Pidannao kashada'o õgaru na'iki dikintapa'o õparadan, kaina'a'ora'a naa kaboota-kida'o nii uruu oia'o di'iti. Õparadanu'o nii wuru'u kaboota'oraz uruu pataka'utin-karu di'iti, amazada token dono'o naa! ⁴⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa õaipan ati'o mani wuru'u õparadanuz, soo õdaru dyuuda'oraz õgaru, dyuudan kawana'ati'o. ⁵⁰ Na'iki õaitapa, wuru'u ukakinaori

§ 12:38 Isaiah 53:1 * 12:40 Isaiah 6:10 † 12:42 synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kidaz uruu karikaonanu'o kakupa-kinai. Õkakuwaapan u'ati, kaikapa'a õdaru dyuudan kawana'ati'o."

13

Jesus chikaan patominapa-kidaniinao kidiba

¹ Aizii baokopainpauzo-karu Passover Kamoon ua'ii zii. Jesus aitapa kamoo kaawa'akan naa aizii wuru'u, umako-kinaa ni'i naa padaru di'iti, di'ora'a amazada di'iki'i. Karikaonan umarainpan papidanannao, umarainapa ïdyaun tuukii, atii na'apa umawakan.

² Wachuupun dono Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma. Satan di'itinapa-kidani'i naa Judas, Simon Iscariot daniz, marii kizi ukaakapan Jesus. ³ Jesus aitapanii kaimanaiman Tominkaru taanii pa'ati panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, paka'iita-kinaa nii pasha'apatan ipai daunuuda'u aimakaan. Uaitapa pawa'atin Tominkaru di'iki'o na'iki ukiwan nii powaa iti Tominkaru di'iti koshan. ⁴ Uruu idi Jesus kadishita'akan paaroapa-kizi miisa di'iki, udauna'an unarakadan pachaakitan.* Udauna'an uzaamatan towel na'iki upapidanuz pakoon an. ⁵ Uruu dauna'an ukapotan wunu basii zo'ati, na'iki uchikaan naa patominapa-kidaniinao kidiba. Udauna'an uinoan ïkidiba kida towel idi, upapidapaniaz pakoon an.

⁶ Mazan ukaawan Simon Peter ida'ati, sariapa Peter kian u'ati, "õNaobanaa, puchikaan nii òkidiba?"

⁷ Jesus kian u'ati, "Pugaru, aonaa puaitapan kai kanom wuru'u õsha'apaapaniaz, mazan puaitapan nii zii diina'iti'i."

⁸ Peter kian u'ati, "Õgaru, aonaa na'apainim nii puchikaan òkidiba!"

Mazan Jesus kian u'ati, "Aonaan an õchikaan pukidiba, aona'o nii puzaamatanpan powa'a õ'ida'ati."

⁹ Simon Peter kian u'ati, "Naobanai, ukau'an aonaa puchika'ana'a òkidiba karikaonan! Mazan puchikaa mooko òka'u, na'iki õzowau kapam!"

¹⁰ Jesus kian, "Pidan kaokopa'ora'a naa, aona'ora'a naa ukaniriban wuru'u. Ukau'an aonaa kanom nii uchikainan powa'a zii, soo uchikaan nii pakidiba'a naa karikaonan. Ipai unao, aona'ora'a naa ukaniriban. Soo kaina'a bauda'apa unao bii'i kaniriba'o."

¹¹ (Jesus aitapani'i naa kanoma'o nii kaakapaa paugaru. Uruu idi'o ukianuz, "Ipai unao, soo kaina'a bauda'apa unao bii'i kaniriba'o.")

¹² Uipaian dauna'an pachikaan ïkidiba kida, Jesus morokodan naa pakamichan, na'iki usakanatan powaa iti miisa di'iti. Uru'u naa upishaan ïdyaun, "Uaitapa kanom wuru'u õsha'apata'akaniaz u'ati?" ukian. ¹³ "Unao dakotan õgaru, 'Tiichaa' oo 'Naobanai' kii. Na'apa'o mishi manawun wuru'u õgaruz. ¹⁴ Õgaru uNaobanaa na'iki uTiichaan. Mazan upu'u õchikaan ukidiba kida. Ukau'an, na'apa'a naa pa'i uchikaa uiriban kidiba kida kapam. ¹⁵ Õsha'apatan aimakaan, unao tamakapan ni'o. Na'apa'a naa usha'apata õsha'apatan kawan unao ati. ¹⁶ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai. Aonaa na'ia'oram pidan dyuuda-kariwaiz ukakuwaapa'anan, umanawunun dyuuda'o ai paugaru. ¹⁷ Aizii uaitapan an kaikapa kida'ora'a, konaukia'o nii manawun unao, usha'apatinan an ukawana'ati.

¹⁸ "Mazan òkadakotinanuz aonaa ipai unao daua'o mani. Õaitapanii sha'apa'oram kaduz kida pidannao õzaamatanii. Mazan kaina'a saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: 'Õmin-aroopan tominan õtaruba nii.' Uruu mishiin-kinaa ni'o wuru'u usha'apanuz na'apa. ¹⁹ Õkowaadan u'ati kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii. Aizii usha'apa'akan dono'o naa, umishidan nii 'Õgaru wuru'u.' ²⁰ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õdyuudanii, õgaru kapam wuru'u

* 13:4 pachaakitan: kamicha kaudauzo-kariwai, ba'oran paawa ati.

udapaapaniaz; na'iki na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õgaru, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u udapaapaniaz.”

Jesus kowaadan kanoma'o nii sha'apan pa'ati

(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

²¹ Jesus kian dauna'an na'apa, tuukii udopian panyukunuu ii, uruu idi aona'a naa udizapa'akan paparadan, ukian ï'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii õgaru õtarubanao ati.”

²² Utominapa-kidaniinao awunuuakaan pa'atiaaka, aonaa ïaitapan kanom dau'ati'o wuru'u una'apanuz. ²³ Bauda'apa Jesus tominapa-kidani, tawuru'u umarainpaniaz, Jesus dazaba a'o usakanatapan udono. ²⁴ Ukau'an Simon Peter sawaan paka'u u'ati. “Pupishaa uruu kanom wuru'u sha'apata'o ni'oraz dikauda'o aimaakan kaikapa'a,” ukian.

²⁵ Uru'u naa umaonapadan pazowau Jesus ida'ati, na'iki ukian, “Naobanai, kanom dau'a'o manawun wuru'u puparadanuz?”

²⁶ Jesus kian, “Õdamotan nii bread ka'uz uu di'iti, udauna'an kanom ati õtaanuzu, uruu wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz õgaru.” Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki udamotanuzu ka'uz uu di'iti, utaanuzu Judas ati, Simon Iscariot daniz. ²⁷ Sariapa Judas zaamatan dono wuru'u bread, Satan morotina'akan naa uruu. Uru'u naa Jesus kian Judas ati, “Kadiman zoobaba pusha'apata wuru'u pusha'apata'azooniaz!”

²⁸ Aizii aroopainouz utuma, aonaa ïaitapan kanom ni'o Jesus na'apanuz u'ati. ²⁹ Judas taapan idi ïpuraatan, ba'orainao zauda-kidan Jesus dyuudani utorian aimaakan ïkaiwaan nii Baokopainapa-kizai ii. Ba'orainao itiiman, Jesus dyuudani utaan aimaakan pataka'utinainao ati.

³⁰ Judas zaamatan dauna'an bread, ukodita'akan naa ï'ai paniba iti. Uruu dono amazada maruta'aka'ora'a naa.

³¹ Judas mako'okan dauna'an, Jesus kian, “Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun aida-kaoa'a naa wuru'u, na'iki uruu ida'ana'o nii Tominkaru umanawunun aidinan.

³² Aizii Tominkaru umanawunun aidinan an Uruu ida'an, ukau'an Tominkaru aidan nii pidannao ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun. Na'iki kai'o ni'i naa uaidanuz.

³³ “Õdainao, aona'o ni'i naa õna'an tomunu'iki unao tuma. Õkiauzon kawan Jewnao ati, na'apa õkian u'ati aizii: udawatan nii õgaru, mazan aonaa turuu umakon õmakopa-kizi iti. ³⁴ Ukau'an õtaan unao ati pa'ina'o kakinaorii: umarainpaaka. Na'apa õmarainpauzon kawan unao, na'apa pa'i manawun umarainpaaka. ³⁵ Umarainpaakan an, ipai'o nii pidannao aitapan unao mishi'o õpidanannao.”

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

³⁶ Simon Peter pishaan uruu, “Naobanai, na'iti'oram pumako'ozon?”

Jesus kian u'ati, “Na'iti'oram õmakon, aonaa turuu puda'anpan õgaru aizii, mazan puda'anpan nii zii diina'iti'i.”

³⁷ Peter kian u'ati, “Naobanai, kandii nii mazan aonaa turuu õda'anpan pugaru kai? Õgaru turuu õmawakan pugaru dikin ii!”

³⁸ Jesus kian u'ati, “Puka'iita mooko pu'itiiman pumawakan õgaru dikin ii? Mishi'o kaiwuru'u õkianuz pu'ati: Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan õgaru.”

14

*Jesus uruu dunapo
Tominkaru di'iti'o*

¹ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaa pa'i unyukunuu ukasha'ora'ana'a! Umishidapa Tominkaru; umishida õgaru kapam. ² Kaina'a iriba kabaun nazoo kida õdaru dapu ii. Ukau'an õmakon naa wuru'u õsaaba'anan naa uwiizi nii. Aonaan an mani una'apan, aonaa mani õkowaadan u'ati na'apa. ³ Aizii õsaabaan dauna'an uwiizi nii, õwa'atin nii koshan unao dau'ati, turuu kizi una'ian õtuma kapam õna'ii-kizi ii. ⁴ Unao, uaitapanii dunapo õmako-kizi iti'oraz.”

⁵ Aizii Thomas kian u'ati, “Wanaobanaa, aonaa waaitapan na'iti'oram pumako'ozon. Na'apam nii mooko waaitapan dunapo na'iti'o?”

⁶ Jesus kian, “Õgaru wuru'u dunapoz, õgaru wuru'u mishi'oraz, na'iki õgaru wuru'u kakupa-kinaiz. Soo õgaru ida'an turuu kaawa-karu õdaru di'iti. ⁷ Aizii unao, uaitapan an õgaru, uaitapan nii õdaru kapam. Aizii wuru di'iki'i uaitapa'a naa na'iki utukapa'a naa uruu.”

⁸ Philip kian u'ati, “Wanaobanaa, putukapa-kida wa'ati puDaru, uruu turua'o nii wa'ati.”

⁹ Jesus kian, “Kotua'iki õmashaapan unao tuma, mazan upu'u zii mooko aonaa puaitapan õgaru, mishii Philip? Ipai pidan tukapa'oraz õgaru, uruu tukapa'o kapam õdaru wuru'u. Mazan na'apa di'i naa kaiwuru'u, ‘Putukapa-kida wa'ati puDaru,’ pukianuz?”

¹⁰ Aonaa mooko pumishidan, õgaru na'iki õDaru, bauda'apa'o waunao? Kuwai kida õkowaadaniaz unao ati, aonaa õ'ida'a'o mani õtoman. ÕDaru, mashaapa'oraz õ'ida'a, uruu pa'an wuru'u sha'apaapa'oraz pakaudin-kizi kida õgaru ida'an. ¹¹ Umishida õgaru na'iki õDaru, bauda'apa'o waunao õkianuz. Oo, umishida pa'i õDaru sha'apataniaz umanawun kida'o aimakaan õgaru ida'an. ¹² Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Ipai pidan mishida'o õgaru, usha'apatan nii õsha'apaapanii kaduz kida kapam. Na'iki usha'apatan nii powa'a'o zii umanawunun kida, usha'apanum kau'an õmakon naa õDaru di'iti wuru'u. ¹³ Upishaan an õgaru kanom dau'ati karikaonan, õpidanannaoun idi unao, õsha'apatan nii u'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii uDani aida-kidan pidannao ati paDaru umanawunun. ¹⁴ Upishaan an õgaru kanom dau'ati karikaonan, õpidanannaoun idi unao; õsha'apatan nii u'ati.

Jesus taan nii Kaimana'o Doronaa

¹⁵ “Umarainpan an õgaru, uizo'atipan nii õkakinaori kida. ¹⁶ Õpishaan nii õDaru na'iki utaan nii unao ati ba'oran Minka'ui kakinaota'o nii unao, na'iki karikaonanuo'o nii una'auzon unao tuma. ¹⁷ Uruu Kaimana'o Doronaa tominapa-kida'o nii unao mishi'o Tominkaru dau'a'o. Mazan mamishida-kainao pidannao, aonaa turuu ãzaamatan uruu paminka'u nii, usha'apanum kau'an aonaa ãtukapan na'iki aonaa ãaitapan uruu. Mazan unao, uaitapa pa'an uruu, usha'apanum kau'an, kaina'a'o uruu unao tuma, na'iki karikaonanuo'o nii una'auzon unao ãda'a.

¹⁸ “Aona'o nii õwa'akan unao, maudaniiwai wa'aka-kao kawan; õkaawan nii powaa ati u'ida'ati. ¹⁹ Kadimana'o ni'i naa pidannao matukapakan õgaru. Mazan unao utukapan nii pa'an, usha'apanum kau'an õkakupan nii powaa iti koshan, ukau'an unao ukakupan nii kapam õkakupan idi. ²⁰ Aizii uruu dono, uaitapan nii õgaru na'iki õdaru bauda'apa'o waunao. Aizii unao na'iki õgaru, na'apa'o manawun bauda'apa'o pidan kawan.

²¹ “Na'ia'oram pidan abata'o na'iki izo'atipa'o õkakinaori kida, uruu wuru'u marainpa'oraz õgaru. Õdaru marainpan nii pidan marainpa'oraz õgaru; aizii õgaru, õmarainpan nii uruu kapam na'iki õaitapa-kidinan nii u'ati.”

²² Judas kian u'ati (aonaa Judas Iscariot mani), “Naobanai, na'apam nii puaidan pumanawunun waunao ati karikaonan, ba'orainao ati aona'o nii mooko puaidakidan?”

²³ Jesus kian u'ati, “Pidan marainpa'o õgaru, uizo'atipan nii õparadan, na'iki õDaru marainpan nii uruu. Wawa'atin nii uruu ida'ati na'iki wamashaapan nii utuma.

²⁴ Mazan na'ia'oram pidan aona'o umarainpan õgaru, aonaa uizo'atin õparadan kida.

Wuru'u kuwai kidaz, unao abataniaz, aonaa òtomani manì karikaonan, òDaru pa'an wuru'u dyuuda'oraz òkakuwaapan na'apa.

²⁵ “Òkowaadan u'ati kaikapa kida'ora'a òna'an pu'u zii utuma. ²⁶ Wuru'u Minka'ui, Kaimana'o Doronaaz, òDaru dyuudan ni'oraz u'ida'ati ògaru aipan ati; uru'o nii pa'an tominapa-kida unao ipai òkuwaa kida dau'u, na'iki unyukunuu-kidan nii unao ati ipai daunuuda'u wuru'u òkuwaa kidaz.

²⁷ “Òwa'akan unao tuma kaimana'o nyukunui; soo ògaru turuu òtaan na'apa'o. Aonaa da'i sannao taan kawanu'o manì òtaan nyukunui kaimanan. Aonaa pa'i unyukunuu kasha'ora'ana'a oo utariidina'ana'a. ²⁸ Òkowaadani sha'atii u'ati, ‘Òmakon ni'i naa òdaru di'iti, mazan òkaawan nii koshan powaa ati.’ Umishiin an manì umarainpan ògaru, ukonaukii manì òmakon idi'i naa òDaru di'iti, usha'apanum kau'an umanawunu'o ògaru ai wuru'u uruuz. ²⁹ Òkowaadan naa u'ati kai kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii; aizii usha'apan dono'o naa uaitapan nii òkuwaa mishiin. ³⁰ Aona'o ni'i naa òparadinan tomunu'iki utuma, usha'apanum kau'an wa'ati'i naa wuru'u di'ora'a amazada baara'a'oraz naobanai. Mazan aonaa uka'iitan pamashaatan ògaru. ³¹ Mazan òsha'apata pa'an ipai aimaakan òdaru dyuudan kawana'ati ògaru, pidannao aitapa-kinaa nii mishi'o òmarainpan uruu.

“Aizii, wamako'o naa.”

15

Paoribai kadunaa manawun

¹ “Ògaru wuru'u mishi'oraz paoribai kadunaa, na'iki òDaru saabaapauzo paoribai baawu. ² Ipai'o nii udukutan paoribai waoda kida aona'oraz ìkaakan. Mazan kaaka'oraz kida usaabaan nii pa'an, aonaa kizi kazamaka'o nii ukadu'u, na'iki madowaaka kizi koshan ukaakan. ³ Unao, saabaa'aka-kariwai'i naa òkuwaa ida'an. ⁴ Pakawan pa'i uzaamatinapa ò'ida'ati, òzaamatinpan nii u'idi'iti kapam. Aonaa paoribai waoda kaakan paaipan ati karikaonan, soo uzaamatinpan an pakadunaa ida'ati. Unao na'apa'o kapam, aonaa uka'iitan usha'apatan kaimana'o aimaakan uaipan ati karikaonan. Soo uzaamatinpan an ò'ida'ati.

⁵ “Ògaru wuru'u paoribai kadunaa. Aizii unao, uwaoda kida kawanu'o. Pidannao, karikaonanu'oraz ìna'an ò'ida'a, ògaru na'apa òna'an nii ì'ida'a, ìnao sha'apatan ni'i naa dobata kaiman kida'o aimaakan. Unao, aonaa uka'iitan usha'apatan aimaakan u'ida'a karikaonan, soo òkaminka'utan an unao. ⁶ Mazan pidan aona'oraz una'an ò'ida'a, uawu'uta-ka'o ni'i naa, na'iki umaririn ni'i naa amazada ii, na'apa paoribai waoda awu'uta-kariwai maririn kawan. Udauna'an ukasaba'uka-ka'o na'iki ukaboota-kaoa'a naa tikazi wu'iti. ⁷ Mazan unao, una'an an pakawan ò'ida'a, na'iki umishidapan an òparadan kida, turuu utoriinpan kanom dau'ati karikaonan, na'iki utaa-ka'o nii u'ati. ⁸ Kaikapa'o ida'ana'o wuru'u òDaru umanawunun aida-kida-ka'oaz: Unao sha'apaapan ida'an dobata kaiman kida'o aimaakan, na'iki na'apa'o ida'an utukapa-kidinan òpidannao unao. ⁹ Na'apa òDaru marainpan kawan ògaru, na'apa òmarainpan kapam unao. Uzaamatinapa pakawan ò'ida'ati, òmarainapa kizi unao. ¹⁰ Uizo'atipan an òkakinaori kida, pakawanu'o nii òmarainpan unao, na'apa òizo'atipan kawan òDaru kakinaori kida, na'iki pakawan umarainpan ògaru.

¹¹ “Òkowaadan u'ati ipai kaikapa kida'ora'a, unao konaukii kizi na'apa manawun ògaru konaukian kawan, na'iki aonaa kizi kanom towauda'uan ukonaukian.

¹² “Aizii kaikapa òkakinaori'i, umarainpaaka, na'apa manawun òmarainpan kawan unao. ¹³ Aonaa na'ia'oram pidan kamarainpanu'o powa'a zii wuru aia'a, pidan kashaapa'oraz pazowii-ka'o papaonarunao kazannaatin-kinaa nii. ¹⁴ Òpaonarunao unao, uizo'atipan an òkakinaori kida. ¹⁵ Aona'a naa òdakotan unao òpoitorunao nii, usha'apanum kau'an poitorui, aonaa uaitapan na'apa'oram panaobanaa sha'apainpan. Mazan

ōdakotan unao ōpaonarunao nii, usha'apanum kau'an ipai ōkowaadan u'ati ōabatani kida ōDaru di'iki. ¹⁶ Aonaa uaipan ati'o mani uzaamatinan ō'ida'ati; ōgaru aipan ati'o pa'an unao zaamatinan. Ukau'an ōgaru aipan ati'o unao makon usha'apata'anan dobata kaiman kida'o aimaakan. Na'iki karikaonan kizi usha'apaapan na'apa'o aimaakan. Uzaamatinpan idi ō'ida'ati, ōDaru taan nii unao ati kanom karikaonan upishaan an u'ati. ¹⁷ Ukau'an kaikapa ōkakinaori unao ati'i: 'Umarainpaaka.'

Jesus di'itiinao zaamatinpan to'ora-kizaitapa-ka

¹⁸ "Pidannao to'ora-kizaitapan an unao, unyukunuitapa na'apa'o ĩto'ora-kizaitapauzon ōgaru. ¹⁹ Umashaapan an mani na'apa imi'i baara sanna mashaapan kawan, ĩmarainapa mani unao pairibannao nii. Mazan ōaipana'ati'o uzaamatinan ō'ida'ati. Ukau'an, aonaa imi'i baara sannaou'u naa mani unao; uruu idi'o pidannao to'ora-kizaitapan unao. ²⁰ Udi'itapa ōkianuz u'ati kaikapa'a: 'Aonaa na'ia'oram pitorui umanawunun panaobanaa ai.' Kaina'a antamikitainao ōgaru, na'apa'o nii ĩantamikitan unao kapam; mazan kaina'a ba'orainao izo'ati'o ōparadan, ukau'an na'apa'o nii ĩizo'atin uparadan kapam.

²¹ "Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an uzaamatinpan idi'o ō'ida'ati. Mazan ĩnao, aonaa ĩaitapauzon wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ²² Aonaan an mani ōkaawan da'ati'i na'iki aonaan an mani ōkakuwaapan ĩ'ati, aonaa mani ĩ'oian kainaabatatan padamata. Mazan aizii, 'aonaa waitapan oia'o wuru'u na'apa'oraz,' aonaa turuu ĩkian. ²³ Pidan to'ora-kizaitapa'o ōgaru, ĩto'ora-kizaitapan ōDaru kapam wuru'u. ²⁴ Aonaan an mani ōsha'apatan ĩawun za'a ĩmatukapauzokanii pidan sha'apatan kida, aonaa mani padamata ĩ'oian kainaabatatan. Mazan aizii, ĩtukapani'i naa ōsha'apatan na'apa'o, mazan upu'u zii ĩto'ora-kizaitapan baokopa waunao, ōgaru na'iki ōDaru. ²⁵ Mazan na'apa'o ida'an, ĩkakinaorinaa mishiinan: 'ĩto'ora-kizaitapan ōgaru madiwau-tapaka karikaonan,' kia'oraz usaadinpan.

²⁶ "Kaawa'o nii Minka'ui, uruu Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata'o mishi'o kuwai Tominkaru daua'o. Ōdyuudan nii uwa'atin ōDaru di'iki unao ida'ati, na'iki uru'o nii kakuwaapa ōdau'an. ²⁷ Aizii unao, ukakuwaapan nii ōdau'u kapam, usha'apanum kau'an unao na'a'o ōtuma ōsakadinan di'iki ōtominapatin-kidan pidannao.

16

¹ "Ōkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a, uruu aonaa kizi umuudina'akan umishidapan ai. ² Uiribannao kashanauan nii unao synagogue kida iki, uchoochiipan ai ĩtuma. Na'iki kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, uruu dono pidannao zowian an unao, ĩ'itiiman kaimana'o nii aimaakan wuru'u pasha'apataniaz Tominkaru ati. ³ Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapauzon ōDaru, oo ōgaru. ⁴ Mazan ōkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a. Ukau'an uruu kamoo kaawan dono'o naa, unyukunuitapan nii ōkuwaa na'apa kida'o daua'oraz. Ōsakadinan di'iki ōtominapatin-kidan unao, aonaa ōkowaadauzon u'ati na'apa kida'o, usha'apanum kau'an ōna'an idi zii utuma.

Kaimana'o Doronaa kaudin-kizi

⁵ "Mazan aizii ōkiwan ni'i naa powaa iti dyuuda'oraz ōgaru di'iti. Mazan aonaa na'ia'oram zoobaba unao pishaan ōgaru na'iti'oram wuru'u ōmako'ozoonuz. ⁶ Ōkowaadan idi zii u'ati kaikapa'ora'a, uruu idi unyukunuu kasha'oran naa. ⁷ Mazan mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Aona'o nii Minka'ui kaawan u'ida'ati, soo ōmakon an. Ukau'an kaimana'o nii manawun unao ati wuru'u ōmakonuz. Mazan ōmakon an, ōdyuudan ni'i naa uruu unao ida'ati. ⁸ Aizii ukaawan dono, ukainaabatan nii pidannao ati na'apa'oram manawun oia'o; na'iki, na'apa'oram manawun ĩdi'itapan kaimana'o; na'iki na'apa'oram manawun ĩdi'itapan Tominkaru kowaadan oia'o pataka'uta-ka.

⁹ Pana'iti karikaonan ïdi'itapan oia'o, usha'apanum kau'an aonaa ïmishida'azon õgaru. ¹⁰ Pana'iti karikaonan ïdi'itapan kaimana'o, usha'apanum kau'an õmakon nii powaa iti õDaru di'iti, na'iki aona'o nii powa'a utukapan õgaru. ¹¹ Na'iki pana'iti karikaonan ïdi'itapan pataka'utin-karu, usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utani'i naa naobanai di'ora'a amazada baara'a'oraz.

¹² “Kaina'a dobata zii õkowaada'azoonii u'ati padamata, mazan dobata'o ni'i naa manawun wuru'u õkuwaaz, aona'o nii uka'iitanuz. ¹³ Mazan Kaimana'o Doronaa kaawan nii, uruu mishi'o ukuwaa Tominkaru dau'a'o. Uruu aipan ati'o ni'i naa uaitapan mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii ukakuwaapan pa'ida'a karikaonan, mazan ukakuwaapan nii paabatanii dau'u, na'iki ukowaadan nii unao ati kanom kida'o nii sha'apa diina'iti'i. ¹⁴ Uru'o nii kainaabata õmanawunun, ukowaadan ida'an kanom dii õgaru, na'iki na'apa'oram wuru'u õkuwaaz. ¹⁵ Õkowaadauzon ipai aimaakan õDaru dau'u, aizii na'apa'o nii kapam Kaimana'o Doronaa kowaadan u'ati ipai õgaru dau'an, na'iki na'apam õkiauzon.”

*Kasha'ora-karu
konaukii-karu ua'ii*

¹⁶ Jesus kian, “Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan.”

¹⁷ Aizii kaina'a utominapa-kidaniinao bii iki'o, ïkian pairiban ati kida, “Na'apa'oram dau'ati'o ukianuz, ‘Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan;’ na'iki na'apa'oram dau'ati'o dii, ‘usha'apanum kau'an õmakon naa powaa iti wuru'u õDaru di'iti,’ ukianuz?”

¹⁸ Aonaa ïmashaadan ïpishautaakan, “Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, ‘Masakauda'u dauna'an,’ ukianuz? Aonaa waaitapan kanom dau'a'o ukadakotinan,” ïkian.

¹⁹ Jesus aitapa ïpishaa'azon paugaru, uruu idi ukian ï'ati, “Õkian kaikapa'a: ‘Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan.’ Mishii, uruu dau'ati'o upishautaakan? ²⁰ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Uzaadan nii na'iki diiwa'o nii umuraapan, ba'orainao konaukian pu'u. Kiwiin zii ukasha'oran nii, mazan uruu dauna'an ukonaukian nii.

²¹ Zuna kaudanipa'azon dono, kasha'ora kowas onyukunuu okaziwapan kamoo kaawan idi'i naa, mazan okaudanipan dauna'an, aona'a naa onyukunuitapan pakaziwapauzon. Soo okonaukian naa pa'an, usha'apanum kau'an koraidaonaa sodi shakatan idi. ²² Na'apa'o kawanu'o wuru'u unao baiaapaniaz: kai unyukunuu kasha'ora-kida, mazan õtukapan nii koshan da'i unao, na'iki uruu dono ukonaukian nii, na'iki aona'o nii kanom mashaatan ukonaukiitinan.

²³ “Aizii uruu dono, aona'o ni'i naa kanom nii upishaan zii õgaru aimaakan dau'ati. Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Upishaan an õDaru kanom karikaonan dau'ati, utaan nii u'ati õpidanannaoun idi unao. ²⁴ Aonaa zoobaba upishaan uruu kanom karikaonan dau'ati, õpidanannaoun idi unao. Upishaa, Tominkaru taan nii u'ati upishanii. Uruu kaimanaiman kizi ukonaukiitinan.

²⁵ “Õkakuwaapauzon u'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an di'ora'a aimaakan kida dau'a'a. Mazan kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, aizii uruu dono aona'o ni'i naa õkakuwaapan powa'a di'itinapa-kinai kuwai ida'an, mazan õparadan nii sariapa kizi pidannao uaitapan õkuwaa õdaru dau'a'o. ²⁶ Uruu dono, turua'o ni'i naa upishaan uruu aimaakan dau'ati, õ'uu ida'an, õpidanannaoun idi unao; aonaa kanom nii õpishaan zii õDaru unao ati, ²⁷ usha'apanum kau'an, õDaru marainapanii unao. Umarainpan unao, usha'apanum kau'an unao marainpan idi'o õgaru, na'iki unao mishidan idi uruu di'iki'o õwa'atin. ²⁸ Mishi, õwa'atin õDaru di'iki'o, imi'i baara ati. Aizii õmakon ni'i naa imi'i baara iki, õkiwan naa õDaru di'iti.”

²⁹ Uru'u naa utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Aizii, uruu zii puparadan kainaabatinan, aonaa pukaiwaan di'itinapa-kinai kuwai. ³⁰ Aizii watukapa, puaitapa mishi ipai aimakaan; turuu pudako'atin pupishaa-kaoua'ii zii aimakaan dau'ati. Ukau'an aizii wamishida puwa'atin Tominkaru di'iki."

³¹ Jesus kian i'ati, "Uruu zii umishidan? ³² Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uruu kamoo'naa wuru'u kaawa'oraz, uruu dono pana'itinapu kida'o nii umakoodanainan, ukidooapan nii o'ai udapu iti kida, uwa'akan nii o'garu o'ba'orantin. Mazan aonaa o'ba'orantina'o manawun mani o'garu, usha'apanum kau'an o'Daru karikaonanuo'una'auzon otuma. ³³ Okowaadan unao ati aimakaan kaikapa kida'ora'a, unyukunuu konaukii-kinanaa nii, uzaamatinpan idi o'ida'ati. Di'ora'a amazada baara'a'a, ubaiaapan nii kasha'ora'o. Mazan uma'ozakadapa unyukunuu! O'garu, owazootani'i naa di'ora'a amazada baara'a'o kasha'ora kida'o aimakaan!"

17

Jesus toriinpan papidanannao ati

¹ Jesus kakuwaapan dauna'an patominapa-kidaniinao ati, uawunuupan doko iti na'iki uru'u naa utoriinpan.

"o'Daru, aizii kaawa'a naa kamoo. Putukapa-kida pidannao ati puDani umanawun, utukapa-kida kizi i'ati pumanawunun kapam. ² Pugaru aipan ati'o ukazowautapan ipai pidannao, utaa kizi karikaonanuo'kakupa-karu ipai wunao ati'i, puzaamatin-kidaniinaouz u'ida'ati. ³ Kaikapa'o wuru'u karikaonanuo'oraz kakupa-karu ikoda-kaou: pidannao aitapan ida'an soo bauda'apa pugaru mishi'o Tominkaru, na'iki iaitapan ida'an o'garu, Jesus Christ, pudyuudaniaz imi'i baara ati. ⁴ Otukapa-kida'a naa imi'i baara'a'o pidannao ati pugaru umanawunun, o'sha'apatan ida'an ipai pudyuudanii o'sha'apatan. ⁵ O'daru, marii otukapa-kaou umanawunuo'naa aizii, na'apa otukapauzo-kaou kawan pugaru tuma amazada tominan ua'ii zii.

⁶ "Oaitapa-kidani'i naa pukaduz wunao ati'i, putaaniinaouz o'ati di'ora'a amazada baara ainao bii iki. Pupidanannao idyaun na'iki putaaniinao o'ati idyaun, na'iki izo'atipa pukakinaori. ⁷ Aizii iaitapa'a naa, ipai aimakaan putaanii o'ati, pugaru di'iki'o wuru'u. ⁸ Okowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki izaaamata kaimanaiman panyukunuu itiz. Iaitapa o'wa'atin pugaru di'iki'o na'iki imishida pudyuudanii o'garu.

⁹ "Aonaa otoriinpan ipai pidannao ati, mazan otoriinpan wunao ati'i putaaniinaouz o'ati, usha'apanum kau'an pupidanannao pa'an idyaun. ¹⁰ Ipai opidanannao, pupidanannao kapam idyaun. Ukau'an ipai pupidanannao opidanannao kapam idyaun. Inao ida'ana'o nii omanawunun aitapa-kaou. ¹¹ Aizii, aona'o ni'i naa ona'an imi'i baara'a, kadimana'o ni'i naa omakon pu'idi'iti. Mazan opidanannao, ina'an nii zii imi'i baara'a. O'Daru, kaimana'o manawun, pukazannaatapa pa'i wunao'u putaapa-kidaniinaouz o'ati. Inyukunuu patumaaka kizi pa'atiaaka, pugaru na'iki o'garu nyukunuu patumaakan kawan. ¹² Ona'an dono zii ituma imi'i baara'a, okazannaatapa idyaun, pakawan kizi imashaapan pupidanannao nii. Okazannaatapa idyaun, aonaa na'ia'oram waziwadinan, soo bauda'apa pidan waziwadina'o ni'oraz aita-kaou, na'apa'o ida'an kizi saada-kariwaiz kida puparadan mishiinan.

¹³ "Aizii kadimana'o ni'i naa omakon pu'idi'iti. Otoriinpan i'ati kaikapa'a ona'an pu'u zii ituma imi'i baara'a, inyukunuu konaukii kizi kaimanaiman na'apa onyukunuu konaukian kawan manawun. ¹⁴ Okowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki uruu idi ba'oran pidannao kashanau-kidan idyaun. Ikashanau-kida-kaou, usha'apanum kau'an o'garu kawanuo'naa idyaun, aonaa idi'itinpan ba'orainao di'itinpan kawan. ¹⁵ Otoriinpan, aonaa o'apan mani puso'otan idyaun di'oraz amazada baara iki'i, mazan opishaan

pa'an pukazannaatapan ĩdyaun Satan ai. ¹⁶ Ōgaru, aonaa ōdi'itinpan imi'i baara sannaŋo di'itinpan kawan. ĩnao na'apa kapam ĩdi'itinpan ōgaru kawan, aonaa imi'i baara sannaŋo kawan mani. ¹⁷ Pusaabaa ĩdyaun pu'idiwaunao nii, puaitapa-kidan ida'an ĩ'ati mishi'o manawun puparadan. Puparadan, uruu mishi'o manawun. ¹⁸ Pudyuudan kawan ōgaru imi'i baara ati, na'apa ōdyuudan ĩnao kapam amazada kawana'ati. ¹⁹ Kaimanaiman ōtaainan pu'ati ĩnao dikin ii, turuu kizi ĩnao kapam taainan kaimanaiman pu'ati.

²⁰ “Aonaa ĩnao ati mani karikaonan ōtoriinpan, mazan ōtoriinpan ba'orainao ati kapam, mishidainao ni'oraz ōgaru, paabatan ida'an ōdaua'o kuwai ōpidanannao ida'an. ²¹ Ōtoriinpan ĩ'ati, marii kizi ĩbauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki ōgaru bauda'apatapan kawan wanyukunuu. ŌDaru, na'apa pugaru bauda'apatapan ōgaru ida'ati, na'iki ōgaru bauda'apatapan pugaru ida'ati, na'apa kizi ĩnao bauda'apatapan waunao ida'ati, pidannao mishida kizi pugaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ²² Ōtaanii umanawun-karu ĩ'ati na'apa putaan kawan ō'atiz, marii kizi ĩbauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki ōgaru bauda'apatapan kawan wanyukunuu. ²³ Kaina'a ĩnyukunuu ii ōgaru; na'iki kaina'a ōnyukunuu ii pugaru. Marii kizi kaimanaiman ĩbauda'apatapan panyukunuu, ba'oran pidannao aitapa-kinaa nii, pugaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. Na'iki pumarainapanii mishidainao ōgaru na'apa pumarainpan kawan ōgaru.

²⁴ “ŌDaru, na'iam ōgaru, na'ii ōaipan ōtuma wuru'u putaaniinaou ō'ati, ĩtukapa kizi ōmanawunun, wuru'u putauzoniaz ō'ati pumarainpan idi ōgaru amazada tominan ua'ii. ²⁵ Kaimana'o manawun ōdaru, aonaa pidannao aitapauzon pugaru. Mazan ōgaru, ōaitapanii pugaru, na'iki ōtominapa-kidaniinao ĩaitapa pudyuudanii ōgaru. ²⁶ Ōkainaabatani'i naa ĩ'ati kanom kaduz pugaru, na'iki karikaonanuo'oo nii ōkainaabaapan ĩ'ati kanom kaduz pugaru. ĩmarainpaaka kizi na'apa pumarainpan kawan ōgaru, turuu kizi ōzaamatipan ĩnao di'iti kapam.”

18

Soldyaanao zaamata'anan Jesus

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

¹ Jesus toriinpan dauna'an paDaru ati, umakon naa patominapa-kidaniinao tuma Kidron Wa'o baza itinapu. Kaina'a'o da'i paoribai baawu na'ii, na'iti'i naa Jesus morotan patominapa-kidaniinao tuma. ² Judas, kaakapa'o ni'oraz uruu tarubainao ati, uaitapanii kapam uruu amazada, usha'apanum kau'an, na'iti'o Jesus makouzon patominapa-kidaniinao tuma. ³ Ukau'an na'iti'i naa Judas makon, una'akan bauda'apa utonazinaa soldyaanao. Na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu bii ikiinao kapam, ĩnao faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao dyuudaniinao. ĩna'akapanii mizaataaka-kinai kida. Aizii ba'orainao ĩna'akapanii palampan kida.

⁴ Jesus aitapani'i naa na'apam nii ĩsha'apaapan paugaru. Uruu idi uwa'ati'ikan ĩ'ida'ati, na'iki ukian ĩ'ati, “Kanom uaipan?”

⁵ “Jesus, Nazareth san,” ĩkian u'ati.

“Ōgaru uruu,” Jesus kian ĩ'ati.

(Judas, kaakapa'oraz uruu, na'ia'a naa ĩtuma.) ⁶ “Ōgaru uruu,” Jesus kian idi ĩ'ati, sariapa ĩdandanaa'akan, na'iki ĩdorautan imi'i baara iti.

⁷ Powa'a koshan Jesus pishaan ĩdyaun, “Kanom uaipan?”

“Jesus, Nazareth san,” ĩkian u'ati koshan.

⁸ Jesus kian ĩ'ati, “Ōkii sha'atii u'ati, ‘Ōgaru uruu.’ Umishiin an ōgaru udawatapan, ukau'an marina'a wunaou'u ōtumainaou.” ⁹ (Ukian ĩ'ati na'apa, uparadan mishiin-kinaa

ni'o utoriinpan dono'oraz. “Ōdaru, aonaa bauda'apa ðwaziwaan wuru'u putaaniinaouz ð'ati,” ukianuz.)

¹⁰ Aizii Simon Peter, una'akapanii marii. Uso'ota'akan pakinnaa aiazu, na'iki sa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain diwa'ora antanpu'o, waota'aka. Malchus kia'o u'uu wuru'u poitoruiz. ¹¹ Jesus kian Peter ati, “Pushakada pumarian powaa iti pakinnaa zo'iti! Pu'itiiman aona'o nii ðbaiaapa'azon kasha'ora'o, ðdaru taaniaz ðbaiaapan nii?”

Jesus na'aka-kao Annas di'iti

¹² Aizii, soldyaanaouz na'iki ĭzowaunaa, na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu, ĭzaamata'akan naa Jesus na'iki ĭdo'ota'akan naa uka'u kida. ¹³ ĭna'akan uruu Annas di'iti kiwiin zii. Annas, uruu Caiaphas imadokozu. Aizii Caiaphas, uruu Umanawunu'o Faadaa uruu dono, ¹⁴ na'iki uruu kia'oraz kiwiin zii Jewnao zowaunaanao ati kaikapa'a: “Kaimana'o nii manawun bauda'apa'o pidan mawakan an ipai pidannao dikin ii.”

Peter kian

aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57)

¹⁵ Simon Peter, na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidanii, ĭda'anpan Jesus. Aizii ba'oraniz, uruu kaimanaimana'o Umanawunu'o Faadaa aitapan. Ukau'an morota kootowapakizai iti uruu Jesus tuma, Umanawunu'o Faadaa dapu iti. ¹⁶ Mazan Peter, una'ian paniinom ii, aonaa umorotan. Aizii, ba'oraniz Jesus tominapa-kidanii, kaimanaimana'oraz Umanawunu'o Faadaa aitapan, umako'okan powaa iti na'iki uparada'akan zunaaba ati, awunuutapaibaz paniinom, na'iki uru'u naa umorota-kidan Peter. ¹⁷ Aizii zunaaba, awunuutapaibaz paniinom, okian Peter ati, “Pugaru ðaitapan diidi'ia'ora'a pidan tominapa-kidanii kapam?”

“Aonaa,” Peter kian o'ati.

¹⁸ Aizii poitoruinao na'iki watchmantapainao, ĭpu'ukada ni'i naa tikazi na'ii, amazada wadidin idi, uruu na'ia'a naa ĭkadishitapan ĭtanaapan kida. Peter na'ii kapam ukadishitapan utanaapan ĭtuma.

Umanawunu'o Faadaa

pishautan Jesus

(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke 22:66-71)

¹⁹ Uru'u naa Umanawunu'o Faadaa pishaan Jesus, “Kanomnao putominapa-kida nii? Kanom daua'o putominapa-kidan ĭdyaun?”

²⁰ Jesus kian u'ati, “Karikaonan ðkakuwaapan, turuu kizi ipai pidannao abatan ðkuwaa. Karikaonan ðtominapa-kidan pidannao synagogue ii, na'iki Tominkaru Dapu ii. Aonaa na'apainim ðdizapan ðkuwaa pidannao ai. ²¹ Kanom nii pupishaan ðgaru? Pupishaa pidannao abatainao na'apam ðkian. ĭnao, ĭaitapa na'apa'oram ðkiauzon.”

²² Jesus paradan idi na'apa, bauda'apa watchman udazaba a'o kadishitapan, uta'ika'akan naa Jesus paawun baara ati. Ukian Jesus ati, “Kanom dyuudan pudako'atin Umanawunu'o Faadaa paradan na'apa.”

²³ Jesus kian u'ati, “Puaitapan an ðparadan pozawatan, pukowaada ipai da'ainao pidannao ati'i. Mazan puaitapan an ðparadan sakitapan, kanom ni'i naa puta'ika'akan ðgaru?”

²⁴ Udauna'an Annas dyuudan una'aka-kao Caiaphas di'iti, Umanawunu'o Faadaa, pakawan uka'u kida do'otinpan.

Peter powa'atan pakian pidannao ati, aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

²⁵ Aizii Peter, pakawan zii ukadishitapan na'ii utanaapan, uru'u naa upishaa-kao koshan, “Aonaa pugaru mani kapam utominapa-kidaniinao tuma'oraz, mishii?”

“Aonaa,” Peter kian.

²⁶ Na'a'o pidan, uruu kapam Umanawunu'o Faadaa poitoru, na'iki uruu iriban tawuru'u Peter sa'ukaniaz utain; ukian Peter ati, “Aonaa mooko pugaru mani tawuru'u ōtukapaniaz utuma paoribai baawu ii, mishii?”

²⁷ “Aonaa,” Peter kian koshan. Una'apan dauna'an, uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan.

*Jesus na'aka-kaao
Pilate kanaapu iti*

(Matthew 27:1-2, 11-31; Mark 15:1-20; Luke 23:1-5; 13:25)

²⁸ Wakankanaanin Jesus na'aka-kaoa'a naa Caiaphas di'iki, Romannao dapunaa iti'i naa. Aizii Jewnao, aonaa ĩmorotan Romannao dapunaa iti, usha'apanum kau'an aonaa ĩkaniribaina'azon pakakinaorinaa kian kawana'ati, turuu kizi ĩarooapan Passover Kamoon dono.* ²⁹ Uruu idi, Pilate† koditan ĩ'ida'ati na'iki upishaan ĩdyaun, “Kanom mooko oia'o nii di'ora'a pidan sha'apatan, ukootowapa-kida-kinna niizu?”

³⁰ Aizii ĩkian u'ati, “Uruu dikintapauzo kakinaorii, una'apan idi'o wana'akan uruu pu'ida'ati.”

³¹ Pilate kian ĩ'ati, “Usha'apata'a naa uruu uaipan kawana'ati, ukakinaorinaa kawana'ati.”

Jewnao kian u'ati, “Waunao, aonaa Rome iki'o kakinaorii taapadan wazowian pidan.” ³² Usha'apan na'apa, Jesus paradan mishiin-kinna ni'o, tawuru'u ukowaadanuz na'apam nii pamawakan.

³³ Pilate morotan powaa iti Romannao dapunaa iti. Uru'u naa udapada-kidan Jesus na'iki upishaanuz, “Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?” ukian.

³⁴ Jesus kian u'ati, “Puaipan ati'o kaiwuru'u pupishaanuz ōgaru na'apa? Oo ba'oran pidannao kakuwaapan idi'o pu'ati ōdau'an?”

³⁵ Pilate kian u'ati, “Ōgaru, aonaa Jew mani. Pumin-Jewnao na'iki faadaanao zowaunaanao pa'an wuru'u na'aka'oraz pugaru ō'ida'ati. Kanom mooko wuru'u pusha'apataniaz, puto'orada-kinna nii ĩdyaun?”

³⁶ Jesus, kian, “Ōnaobanai-tinapanuz, aonaa imi'i baara'a'o kingnao naobanai-tinpan kaduz mani. Da'ainao naobanai-tinpan kawanun an mani wuru'u ōnaobanai-tinapanuz, mizaataaka mani ōpidanannao, aonaa kizi Jewnao zowaunaanao zaamatan ōgaru. Mazan aonaa da'a'o nii mani wuru'u ōnaobanai-tinapanuz!”

³⁷ Pilate kian u'ati, “Ukau'an, king wuru'u pugaruz?”

Jesus kian, “Pugaru, pudakotan ōgaru king nii. Na'apa'o ni'o ōshakatan, na'iki ōkaawan imi'i baara ati, ōkakuwaapa'anan mishi'o dau'u. Na'ia'oram pidan mishi'o ida'antanpu'o, uru'o nii zaamata ōparadan.”

³⁸ Pilate kian u'ati, “Kanom mooko mishi'o nii?” Udauna'an Pilate koditan koshan Jewnao ida'ati, na'iki ukian ĩ'ati, “Aonaa kanom dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u, ōkaboota-kinna nii uruu oia'o di'iti. ³⁹ Mazan ipai wunu Passover Kamoon dono ōkodita-kidauzo nii unao aipan kawana'ati bauda'apa taraapa-kariwai pidan. Ukau'an, turuu ōmuudan unao aipan ati, Jewnao naobanaa king kii-kizaiz?” ukian ĩ'ati.

⁴⁰ Uru'u naa ĩkadako'okan diiwa'o ida'an, na'iki ĩkian u'ati, “Aonaa arawu mani'! Mazan waaiapan Barabbas pa'an!” Aizii Barabbas uruu antamiki.

19

Pilate kashaapa Jesus zowii-kaao

¹ Uru'u naa Pilate dyuudan soldyaanao ba'izian tuukii Jesus. ² Soldyaanao tinokan kaiwada-karu, uruu idi'i naa ĩkakowamtan uruu. Udauna'an ĩkakamichantan uruu, wuza'o

* 18:28 Numbers 9:9-11 † 18:29 Pilate: uruu Judea Baara ia'o naobanai udono (uruu Rome iki'oraz)

kamicha idi,* ³ na'iki uru'u naa ãwa'ati'anpan u'ida'ati, ãta'ii'anpan uruu paawun baara ati, na'iki ãkian u'ati, “Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!”

⁴ Pilate koditan koshan, Jewnao kasaba'ukinapa-kizi iti na'iki ukian ã'ati, “Aushaa uabata! Aizii òkodita-kidan ni'i naa uruu unao ida'ati, mazan òaipan uaitapan kaimanaiman, aonaa kanom òikodan oia'o nii usha'apatan.” ⁵ Uru'u naa Jesus kodita-kida-kaò, umorokodapa wuru'u kowamaiz kaiwada-karu idi'oraz utoma-kaò, na'iki wuza'oraz kamicha. Uru'u naa Pilate kian ã'ati, “Aizii, di'i naa wuru'u pidanaz!”

⁶ Aizii, faadaanao zowaunaanao, na'iki watchmantapainao tukapa'akan naa uruu, sariapa ãkadakon diiwa'o ida'an, “Marii utauka-kaò cross di'iti! Marii utauka-kaò cross di'iti!”

Na'iki Pilate kian ã'ati, “Una'aka'a naa uruu, utauka kizi'i naazu cross di'iti. Ògaru, aonaa kanom òikodan oia'o nii usha'apatan.”

⁷ Jewnao kian u'ati, “Waunao, kaina'a wakakinaorinaa, pidan na'apa'o marii uzowii-kaò, udakotinpan idi Tominkaru Dani nii.”

⁸ Aizii Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, tuukii utarian. ⁹ Udauna'an umorota-kidan koshan Jesus Romannaò dapunaa iti. Na'ia'a naa upishaan uruu, “Na'ikim san mooko pugaru?” ukian u'ati. Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. ¹⁰ Aizii Pilate kian u'ati, “Kanom nii aonaa pudako'atin òparadan? Ògaru, turuu òkazannaatan pugaru puzowii-kaò ai, na'iki turuu òtauka-kidan pugaru cross di'iti.”

¹¹ Jesus kian u'ati, “Aonaa turuu pusha'apata-kidan ògaru, soo Tominkaru taapadan an. Ukau'an, wuru'u pidan na'aka-kida'oraz ògaru pu'ida'ati, powa'a'o zii manawun usha'apatan oia'o pu'ai.”

¹² Pilate abatan idi na'apam ukian, utiwaan padamata na'apam pakazannaatan uruu. Mazan Jewnao kadakon u'ati, “Pukazannaatan an uruu, aonaa Caesar paonaruru mani wuru'u pugaruz! Pidan dakotinpa'o king nii, Caesar taruba wuru'u uruuz!”

¹³ Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, uru'u naa ukodita-kidan koshan Jesus ã'ida'ati, na'iki uruu dauna'an usakanatan pakootoopauzo-kizi tabai ida'a,† panibazoo di'ii, Kuba Baara‡ kia'oraz udakota-kaò. (Gabbatha, kia'o udakota-kaò Hebrew ida'an.)

¹⁴ Aizii uruu dono maonapa'a naa sakitapa kamoo, na'iki uruu dono minziiwatin-karu kamoo§ wuru'u Passover dau'ati.

Uru'u naa Pilate kian Jewnao ati, “Di'i naa unaobanaa king!”

¹⁵ Uru'u naa ãkadako'okan, “Marii uzowii-kaò! Marii uzowii-kaò! Marii utauka-kaò cross di'iti!” ãkian.

Na'iki Pilate kian ã'ati, “Uaiapa mooko òtauka-kidan unaobanaa king cross di'iti?”

Aizii faadaanao zowaunaanao kian u'ati, “Soo Caesar, uruu bauta'apa wanaobanaa king!”

¹⁶ Uru'u naa Pilate taan Jesus ã'ati, marii kizi'i naa soldyaanao taukan uruu cross di'iti.

Jesus tauka-kaò cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke 23:26-43)

Uru'u naa soldyaanao na'aka'akan naa Jesus, ¹⁷ Ukodita-kida-kaò dono iki uwao-datapa'a naa pacrossanna, na'iki una'aka-kaò Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kia'o amazada dakota-kaò di'iti. (Golgotha, kia'o udakota-kaò Hebrew ida'an.) ¹⁸ Na'ia'a naa ãtaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam pidannaò tauka-kaò udazaba'a, ba'oran cross kida di'iti. Bauta'apa tauka-kaò udiwa'ora antanapu, ba'oran tauka-kaò uwashabaron antanapu. ¹⁹ Pilate saada-kidanii Jesus daua'o paranka daara'a, na'iki utauka-kidanuru cross paawa'a, doko atanapa Jesus zowau ai. “Jesus, Nazareth San, uruu King, Jewnao

* **19:2** wuza'o kamicha: naobanai kamichan kaduz wuru'u na'apa'oraz uwuzan. † **19:13** tabai: naobanainao sakanatauzo-kizi ãkootoapan dono. (Pilate sakanatan na'a, udi'itapan panaadon powa'a zii na'apam nii pasha'apatan Jesus.) ‡ **19:13** Kuba Baara: panibazoo, kuba idi'o utoma-kaò. § **19:14** minziiwatin-karu kamoo: Uruu dono'o Jewnao minziiwatauzon panikan ni'o Passover Kamoon dono. Wachuupunin, kamoo tipita'akan dauna'an, ãnikauzonuzu.

ati,” kia'o wuru'u saada-kariwaiz. ²⁰ Iriba pidannao aitaan wuru'u saada-kariwaiz, umaonapan idi donoi ati. Wur'u'u usaada-kaoaz idikinauda'u'o parada-karu ida'ana'o, Hebrew ida'an, Latin ida'an, na'iki Greek ida'an. ²¹ Jewnao faadaanna zowaunaanao kian Pilate ati, “Aonaa pusaada'ana'a, ‘urru King, Jewnao ati’ kii; mazan pusaada kaikapa'a: ‘Di'ora'a pidan kian, Ōgaru King, Jewnao ati’ kii pa'an.”

²² Mazan Pilate kian i'ati, “Kanom ōsaadani, aonaa turuu upana'adan.”

²³ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, i'zaamata'akan naa ukamichan na'iki i'buutanuzu pamina'utamkida, soldyaanao zaamata kizi pakawana'ati kida. I'zaamata kapam ushooton za'aba'i; aizii uruu toma-kao aonaa na'iam ukanotinpan.

²⁴ Aizii i'kian pa'atiaaka, “Di'ora'a shooto, aonaa washushuuda'ana'a. Wamakinaotin aka, watukapa kizi kanoma'o nii zaamata pa'anazu.” I'sha'apatanuz aimaakan na'apa, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinana ni'o wuru'u:

“I'buutan ōkamichan kida pakawana'ati

na'iki i'makinaotina'akan ōshooton dikin ii.”*

Na'apa soldyaanao sha'apatan aimaakan.

²⁵ Na'ia'o Jesus crossanna dazaba ii, udaro kadishitapan pa'inaozo tuma. Na'ia'o kapam i'tuma Clopas daiaro Mary, na'iki Mary Magdala sanaabaz. ²⁶ Jesus tukapan padaro, na'iki umarainpaniaz patominapa-kidani kadishitapan odazaba'a. Ukian padaro ati, “Pudani ni'i naa uruu!”

²⁷ Udauna'an ukian patominapa-kidani ati, “Pudaro ni'i naa oroo!” Na'iki'ora'a naa utaapan oroo.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49)

²⁸ Jesus aitapan idi ipai'i naa pasha'apatan wuru'u Tominkaru aipaniaz pasha'apatan; saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinana nii, ukian, “Ōmaradako.”

²⁹ Aizii uruu dono na'a'o boon zo'o pasaata-kariwai kibia'o riwunii. Uruu baoko iti i'damotan sponge, na'iki i'sawadanuz Jesus dako iti, hyssop kadunaa saba ida'an.

³⁰ Usoosokanuzu na'iki ukian, “Aizii ipai'i naa ōsha'apatinan!” Aizii una'apa'akan dauna'an, uru'u naa usawiki-kida'akan pazowau, na'iki umanizowanta'akan naa.

Jesus aradu'u dakata-kao

³¹ Aizii Jewnao zowaunaanao, aonaa i'aipan tauka-kariwainao na'ian cross paawa ii atii kamoo tipitan di'iti, usha'apanum kau'an uruu di'iki Sookapa-karu Kamoo sakadinan. Na'iki umanawunu'o Sookapa-karu Kamoo, Passover Kamoon wuru'u udono'oraz. Uruu idi i'pishaan Pilate marii kizi udyuudan cross paawa iainao taba'u kida ramita-kao i'mawaka kizi kadiman, uruu dauna'an turuu kizi i'nanaa kida toka-kida-kao. ³² Uru'u naa soldyaanao makon, na'iki i'ramita'akan naa Jesus dazaba ainao i'tauka-kao taba'u kida. ³³ Mazan i'kaawan Jesus ida'ati i'tukapan uruu mawaka'a naa, uruu idi aonaa i'ramitan utaba'u. ³⁴ Mazan bauda'apa soldyaa dakata'akan uruu paaradu'u ati dimana'o pachipararin idi, sariapa izai na'iki wunu shoota'akan udakata-kizinao iki. ³⁵ (Pidan tukapa'oraz kaikapa'o sha'apan, uruu wuru'u kakuwaapa'oraz. Ukau'an turuu ukuwaa mishida-kao. Ukowaadan wuru'u mishi'oraz kuwai turuu kizi unao mishidan kapam.) ³⁶ Di'ora'a aimaakan kida sha'apan, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinana ni'o wuru'u: “Aona'o nii bauda'apa uniwa'uz ramita-kao,” kia'oraz usaadinpan. ³⁷ Na'iki kaina'a koshan saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'ora'a: “Pidannao awunuupan nii padakatanii di'iti,” kii.

Jesus dida-kao daua'o

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

* 19:24 Psalm 22:18

³⁸ Aizii na'apa kida'o sha'apan dauna'an, Joseph, Arimathea san pishaan naa Pilate Jesus nanaa dau'ati, turuu kizi una'akanuzu na'iki udida-kizi'i naazu. (Wuru'u Joseph, uruu mishida'o Jesus, mazan aonaa ukowaadan ba'oran pidan ati, utarian idi Jewnao zowaunaanao ai.) “Turuu puna'akanuzu,” Pilate kian dauna'an u'ati; uru'u naa umakon na'iki una'akan naa Jesus nanaa. ³⁹ Aizii, Nicodemus, tawuru'u makonkazuoz aiwaka'an Jesus di'ii, uruu kapam mako Joseph tuma. Una'aka 30 kilogram kasarai,† myrrh na'iki aloes idi'o ukawiki'ita-ka. ⁴⁰ Īnaou'u naa na'aka Jesus nanaa na'iki ĩpapidan naaz baraka'o kamicha mada‡ kasarai-tinpa'o idi. Na'apa'o Jewnao saabauzon mawaka'o, una'aka-ka. ⁴¹ Aizii, Jesus zowii-kizinao ii kaina'a'o da'i paoribai baawu. Na'iki kaina'a'o na'a pa'ina'o kichada-kariwai baaranai, aona'o zii ukaiwauzo-ka. ⁴² Jewnao minziuwauzon idi Passover Kamoon dau'ati uruu dono, na'iki baaranai kaina'an idi na'ii, na'ia'a naa ĩpaida'akan Jesus nanaa.

20

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

¹ Ishawaka zii amazada Sunday chaapi'iki, Mary Magdala sanaabaz kaawa'akan naa Jesus baaranaa ati. Otukapa zikada'aka-kaoa'a naa kuba baaranai tarata'aka-kinaoaz. ² Uru'u naa odima'akan, okowaada'anan Simon Peter na'iki Jesus marainpaniaz patominapa-kidani ati. Okian ĩ'ati, “Na'aka-kaoa'a naa wanaobanaa nanaa pabaaranaa iki, aizii aonaa waaitapan na'iam naa ĩsha'apatanzu!”

³ Uru'u naa Peter na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidaniaz makon, ĩtukapa'anan Jesus baaranaa. ⁴ Baokopa dya'utam ĩdyaun dimapa ĩmakon na'iti. Mazan wuru'u ba'oraniz, ukadimandina'akan naa na'iki ukiwiita'akan Peter ai, ukau'an kiwiin ukaawan Peter ai baaranai iti. ⁵ Udawukan, uawunuutaa-kidan ka'unaru nazo iti, utukapa mawaka'o watuu-kinao kamicha mada unazo ii; mazan aonaa umorotan na'iti. ⁶ Mazan Simon Peter kaawa'akan udawu'ati, sariapa umorotanaakan unazo iti. Utukapa wuru'u nanai watuu-kinaoaz kida kamicha mada na'ii, ⁷ na'iki utukapa kapam wuru'u kamic-haz Jesus zowau watuu-kinaoaz. Pakawan uwatudinpan na'iki pana'itinapu wuru aia'a ba'oran kamicha mada kidaz. ⁸ Udauna'an, tominapa-kida-kariwai, kiwiini'oraz ukaawan baaranai ati, umorotan naa kapam ka'unaru nazo iti. Ukau'an utukapa na'iki umishida. ⁹ (Uruu dono aonaa zii ĩaitapan na'apa'oram saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a'oraz, kadishita'o nii uruu pamawaka-kizi iki, kia'oraz.)

Jesus aidinan Mary

Magdala sanaaba ati

(Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti pamashaapa-kizi iti, wuru'u tominapa-kida-kariwainauz. ¹¹ Mazan Mary, ona'ian zii okadishitapan, ozaadinan Jesus baaranaa ii. Pazaadan pu'u, odawukan na'iki omorota-kidan pazowau ka'unaru iti, oawunuutaa-kidan unazoo. ¹² Otukapa dya'utam angelnao na'ii, baraka kida'o ĩkamichan. ĩsakanatapan Jesus nanaa-daunuz ida'a. Bauda'apa'o sakanatapan uzowau antanapu, na'iki ba'oran sakanatapan ukidiba antanapu. ¹³ ĩkian Mary ati, “Kandii nii puzaadinan?”

Okian ĩ'ati, “Īna'akan idi ōNaobanaa di'iki'i, aizii aonaa ōaitapan na'iam naa ĩsha'apatanzu!”

¹⁴ Oparada'akan dauna'an, okiwa-kiwaa'akan padikin iti, otukapa pidan padazaba'a. Jesus padamata wuru'u kadishitapa'oraz, mazan aonaa oaitapanuzu. ¹⁵ Jesus kian o'ati, “Kandii nii puzaadinan? Kanom pudawatapan?”

† 19:39 kasarai: pidan mawaka'o kasarannaa. ‡ 19:40 kamicha mada: linen kia'o udakota-ka, kawinipina'o. Uruu idi'o Jewnao watudauzon pidan mawaka'o.

Ozanda-kidan saabaapauzo paoribai baawu wuru'u uruuz. Okian u'ati, "Pugarun an wuru'u zikada'oraz uruu di'iki'i, pukowaada õ'ati na'iam pusha'apatanuzu, õnanaka kizi uruu powaa ati."

¹⁶ Upu'a'a naa Jesus dakotan o'uu, "Mary!" ukian o'ati.

Uru'u naa otanawatina'akan u'ida'ati, na'iki okian u'ati, "Rabboni!" (Hebrew ida'an, "Tiichaa," kia'o wuru'u.)

¹⁷ Jesus kian o'ati, "Mana'a puzaamatina'ana'a õ'ida'ati, usha'apanum kau'an aonaa zii õkiwan õdaru di'iti. Mazan pumako õ'inawuzunao di'iti, pukowaada'an õparadan i'ati. Pukii i'ati, 'Õkiwan naa õDaru na'iki õTominkarun di'iti wuru'u. Uruu iDaru na'iki iTominkarun kapam.'"

¹⁸ Uru'u naa Mary Magdala sanaaba makon Jesus tominapa-kidaniinao di'iti na'iki okowaadan naa i'ati patukapan Naobanai, na'iki okowaadan naa i'ati na'apam ukian.

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

¹⁹ Uruu Sunday wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao baokopatinan kabaun nazo ii. Itarian idi Jewnao zowaunaanao ai ipai idadaradapan paniinom kida. Masha'apakiaka Jesus aidinan ibii ii, na'iki ukian i'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu."

²⁰ Uparadan dauna'an na'apa, utukapa-kidan i'ati potopotori daunizi paka'u kida ida'a'o, na'iki paaradu'u dakata-kizinao. Itupakan idi wuru'u Naobanaiz, tuukii, tuukii utominapa-kidaniinao konaukian. ²¹ Udauna'an Jesus kian i'ati koshan, "Kaiman utaapa unyukunuu. O'daru dyuudan kawan õgaru imi'i baara ati, ukau'an na'apa õdyuudan kapam unao amazada kawana'ati." ²² Uipaian dauna'an paparadan, upootan panizowan i'ida'ati na'iki ukian i'ati, "Õtaan Kaimana'o Doronaa u'ati. ²³ Ukau'an turuu ukian pidan ati, 'Marina'ata-kaoa'a naa u'oian,' Tominkaru marina'ata'akani'i naa kapam wuru'u pidan oianuz. Aonaan an umarina'atan pidan oian, aona'o nii Tominkaru marina'atan kapamazu."

Jesus aidinan Thomas ati

²⁴ Thomas (Shamaan kia'o ba'oran u'uu), uruu kapam 12, Jesus tominapa-kidaniini bii iki'o, aona'o uruu nii ituma Jesus aidinan dono i'ati. ²⁵ Ikian u'ati, "Watukapanii Naobanai!"

Thomas kian i'ati, "Aona'o nii õmishidan utukapan Naobanai, soo õtukapan an zii potopotori daunizi uka'u kida ida'a, na'iki õshakadan an zii õka'u shuwu na'iti, na'iki õshakadan an zii õka'u uaradu'u dakata-kizinao shaawa iti."

²⁶ Bauda'apa soondii dauna'an, baokopa'o koshan Jesus tominapa-kidaniinao kabaun nazo ii. Uruu dono, na'a'a Thomas ituma. Paniinom kida dadaradinpan pu'u padamata, Jesus na'ia'a naa uaidinan ibii ii. Ukian i'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu." ²⁷ Udauna'an ukian Thomas ati, "Putukapa potopotori daunizi õka'u kida ida'a, putaa puka'u shuwu na'ati; pushakada puka'u õaradu'u dakata-kizinao shaawa iti. Aona'a naa pumamishi-daka'ana'a, mazan pumishidapa'a naa pa'an!"

²⁸ Thomas kian u'ati, "Pugaru õNaobanaa na'iki õTominkarun!"

²⁹ Jesus kian u'ati, "Thomas, pumishida aizii, putukapan idi õgaru? Konaukia'o manawun pidan mishida'oraz pamatukapakan pu'u."

Kanom ni'o di'ora'a Kaarita Saada-ka'o

³⁰ Jesus sha'apatanii iriba umanawun kida'o aimakaan patominapa-kidaniinao awun za'a, aonaa usaadinpan di'ora'a kaarita ida'a. ³¹ Mazan di'ora'a saada-ka'o, turuu kizi unao mishidan Jesus, uruu wuru'u Christ, Tominkaru Dani; na'iki uruu ma'ozakan ida'ana'o nii unao kakupan, umishidan ida'an uruu.

21

Jesus aidinan Galilee Baara ii patominapa-kidaniinao ati

¹ Aizii uruu dauna'an, Jesus aidinan koshan patominapa-kidaniinao ati Tiberius Karishiiz* danoma ii. Kaikapa aizii uaidinan i'ati'i. ² Aizii 7 utominapa-kidaniinao baokopa'o udono: Simon Peter, Thomas (Shamaan kia'oraz ba'oran u'uu), Nathanael (Galilee Baara ia'o Cana sanaz), Zebedee dainao, na'iki dya'utam ba'orainao Jesus tominapa-kidaniinao. ³ Simon Peter kian i'ati, "Ōmako'ozon wuru'u, ōsairoopa'anan."

Īkian u'ati, "Wamakon nii putuma." Uru'u naa ĩmakon utuma kanawa zo'an; mazan uruu aiwaka'an aonaa kanom ĩsairotan.

⁴ Chaapi'iki, kamoo koditan ua'ii, na'ia'a naa Jesus kadishitapan unaawa ii, wunu danoma'a. Mazan utominapa-kidaniinao aonaa ĩaitapan Jesus wuru'u kadishitapa'oraz.

⁵ Jesus kian i'ati, "Ōpaonarunao, usairota kopau?"

Īkian u'ati, "Aonaa kanom wasairotan."

⁶ Mazan Jesus kian i'ati, "Ukaboota usairon ukanawan diwa'ora antanapu, usairotan nii kopau." Uru'u naa ĩkabootan pasairon, ĩsairota iriba, iriba kopau. Na'iki aona'a naa ĩka'iitan pasawatan pasairon kanawa zo'ati.

⁷ Aizii Jesus tominapa-kidaniaz, tawuru'u umarainpaniaz, ukian Peter ati, "Naobanai uruu!" Simon Peter abatan idi Naobanai uruu kii-karu, sariapa umorokada'akan pakamichan (unarakada'akanii pakamichan pasairoopan idi), na'iki uzaka'uta'akan naa wunu baoko iti, umako'ozon idi kadiman Jesus di'iti. ⁸ Ba'orainao utumainao kanawa ida'an zii ĩwa'atin, ĩkozootapaanan pasairon paida'oraz kopau idi. Aonaa munapo'ora'a naa mani ĩdyaun wuru'u wunu danoma ai, 100 meters mani umunapon. ⁹ ĩmaaratinan dono'o naa, ĩtukapa wizi'i'o tikazi tiriizi na'ii na'iki kaina'a upaawa'a kopau kazimata-kariwai, na'iki kaina'a bread udazaba'a. ¹⁰ Jesus kian i'ati, "Una'aka da'ati'i na'apauda'um karikaonan kopau, aizi'oraz uzaamata'akan."

¹¹ Simon Peter kiwa'akan powaa iti, na'iki upaidinan kanawa zo'iti. Uru'u naa ukaminka'utan pairibannao kozootan sairo unaawa ati. Paida wuru'u sairoz kopau tu'uz kida idi, 153 ipai'ika'o sairota-kariwai kopau: mazan sairo aonaa udadoobi'inan, kopau iriban pu'u padamata. ¹² Jesus kian i'ati, "Waarooapa'a naa." Aonaa na'ia'oram utominapa-kidaniinao papishaanuzu kanom uruu. Usha'apanum kau'an ĩaitapa kaimanaiman Naobanai Jesus wuru'u. ¹³ Jesus zaamatan bread na'iki uru'u naa utaabi'ian ĩkawana'atiz; kopau na'apa kapam utaan ĩkawana'ati.

¹⁴ Ukau'an, idikinautan naa aizii wuru'u Jesus aidinanuz patominapa-kidaniinao ati, pakadishitan dauna'an mawaka-karu di'iki.

Jesus pishaan Peter

¹⁵ Aizii ĩaroonan dauna'an, Jesus kian Simon Peter ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru powa'a zii wunao ai'i?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii ōmarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa ōpidanannao, na'apa kaznizo dainao awunuutapa-ka'o kawan."

¹⁶ Powa'a koshan Jesus kian u'ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii ōmarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Putapa ōpidanannao, na'apa kaznizonao taapa-ka'o kawan."

¹⁷ Aizii idikinautan naa Jesus pishaan Peter, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru?"

Sariapa Peter nyukunuu kasha'oran, Jesus pishaan idi paugaru idikinau'u naa man-awun, "Mishi'o pumarainpan ōgaru?" kii.

* **21:1** Tiberius Karishiiz: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-ka'o.

Ukau'an Peter kian u'ati, “Naobanai, pugaru puaitapanii ipai aimaakan; puaitapanii òmarainpan pugaru!”

Jesus kian u'ati, “Puawunuutapa òpidanannao, na'apa kaznizonao awunuutapa-kaokawan. ¹⁸ Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Pupa'inan dono zii puaiapan ati puminziwauzon, na'iki pumakon pumako'ozoo-kizi iti; mazan putunarunaoun dono'o naa, pusawadan nii puka'u na'iki ba'oran pidannaou'o nii minziiwa-kida pugaru na'iki puna'aka-kaonii, aonaa pumako'ozoo-kizi iti mani.” ¹⁹ (Jesus paradanz na'apa, ukainaabatan na'apam nii Peter mawakan. Na'iki na'apa'o ida'ana'o nii uaida-kidan Tominkaru umanawunun.) Udauna'an Jesus kian u'ati, “Puda'an ògaru!”

²⁰ Peter awunuukan powa'a iti, utukapa Jesus tominapa-kidaniaz wa'atin ìdau'ati. (Uruu tawuru'u sakanatapa'oraz Jesus dazaba'a aroapa-karu dono, Passover Kamoon dono'oraz, pishaa'oraz Jesus kaikapa'a: “Naobanai, kanoma'o nii mooko manawun wuru'u kaakapa'o ni'oraz pugaru putarubanao ati?”) ²¹ Peter tukanpan idi uwa'atin, uru'u naa upishaan Jesus, “Naobanai, arawu mani'i, na'apam nii usha'apata-ka?”

²² Jesus kian u'ati, “Na'apa dii pu'ati òaipan an ukakupan zii atii òkaawan powaa ati? Pugaru, puda'an ògaru!” ²³ Na'iki'i naa parada-karu iribainan mishidainao kawana'ati, na'iki ìabatan ukowaada-kaokawaonaa aona'o nii umawakauzon, wuru'u utominapa-kidaniaz. Mazan, “aona'o nii umawakauzon,” aonaa Jesus kian udau'ati. Mazan, “Na'apa dii pu'ati òaipan an ukakupan zii atii òkaawan powaa ati?” kia'o ukian.

²⁴ Wururu'u Jesus tominapa-kidaniaz, uru'u naa kakuwaapa'oraz di'ora'a aimaakan kida dau'a'a, na'iki uruu kapam saada'oraz di'ora'a kaarita. Na'iki waaitapa mishi'o wuru'u ukuwaa kidaz.

²⁵ Kaina'a iriba ba'oran kida aimaakan Jesus sha'apataniaz, aonaa usaada-kaokawaonaa an mani ipai daunuuda'u, aonaa mani udau'a'o saada-kariwai kida kaarita wiizi nii di'ora'a amazada ida'a'a.

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadani. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-kaao.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-kaao dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, “Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan ōdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki ĭzowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. ĭkakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz ĭwiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĭdyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidanna mashaapa-kizi ii aka. Wururu'u ba'oran kaduz pidannaouz, ĭnao Jewnao dakotaniaz Gentilenao nii. Mazan iriba ĭnao, ĭmishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudinan baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke ikodaakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziiwatin-karu kakuwaapa-karu ua'ii 1:1-26

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kaao Jerusalem ii aka 2:1–8:3

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kaao Judea na'iki Samaria Baara ii aka 8:4–12:25

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi 13:1–14:28

Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii 15:1-35

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi 15:36–18:22

Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi 18:23–21:16

Paul zaamata-kaao na'iki utaraapa-kaao 21:17–26:32

Paul dyuuda-kaao Rome iti 27:1–28:31

¹ Ōpaonaru Theophilus: Kiwiini'o ōkaaritan ida'a,* ōkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki ōkowaada ukuwaa, utominapatin-kida-kinaaz pidanna. ² Ipai ōkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

Mazan Jesus na'aka-kaao ua'ii aokazi iti, ukakinaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, ĭnao uzaamataniinaouz kakuwaapatinainao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-kaao dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an ĭtukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii ĭ'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ĭ'ati na'apam Tominkaru naobanaitinan.

⁴ Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan ĭdyaun, kaikapa'a: “Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u ōDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u ōkiauzonuz u'ati. ⁵ John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan

* 1:1 Di'oraz kaarita Luke saadani koshan.

aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an," ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus

aokazi iti

⁶ Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa ikian u'ati, "Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?"

⁷ Mazan Jesus kian i'ati, "Soo oDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimaakan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan. ⁸ Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan o'dau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati."

⁹ Jesus ipaian dauna'an paparadinan i'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii isha'iz dikinida'akan naazu.

¹⁰ Iawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaioranao, baraka'o ikamichan kida, aidina'akan na'iki ikadishitan idazaba'a. ¹¹ Sariapa iparadan apostlenao ati kaikapa'a: "Galilee Baara sannao. Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti," ikian.

Judas wadaun zaamata-kao

¹² Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi imakonaka kiziz. ¹³ Aizii ikaawan naa dono'i iti, sariapa imakon pasookadinpauzo-kizi iti, kabaun doko'a'o uparanka baara-tinpan. Kaikapauda'u idyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot),† na'iki Judas (James daniz). ¹⁴ Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i itoriinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam ituma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵ Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan inao kanaapu iti, na'iki ukian i'ati, ¹⁶ "Oiribannao, okia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-kao, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus. ¹⁷ Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa watuma." ¹⁸ (Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati. Uruu puraata ida'an zakapu torii-kao. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan. ¹⁹ Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimaakan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi idakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, "Izaita'o Zakapu," kia'o wuru'u.)

²⁰ "Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a.

'Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun;

Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.'‡

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,

'Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u ukaudin-kiziz.'§

²¹ "Ukau'an marii wazaamatan bauda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinan dono Naobanai Jesus tuma, ²² John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-kao di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'ia'oram pidan zaamata-kao, uru'o ni'i naa kakuwaapatin waunao tuma Jesus kadishita-kida-kao dau'u pamawaka-kizi

† 1:13 Patriot: mizaataakapauzoz pawiiizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii. ‡ 1:20 Psalm 69:25

§ 1:20 Psalm 109:8

iki.” ²³ Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-kaos, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-kaos), na'iki Matthias. ²⁴⁻²⁵ Aizii itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-kaos. Uruu idi itoriinpan Tominkaru ati kaikapa'a: “Naobanai, ipai puitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bouda'apa pidan zaamata-kaos kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa,” ikian. ²⁶ Uruu dauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uru'u naa izaaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

2

Kaimana'o Doronaa kaawan dau'o

¹ Aizii Pentecost kamoon kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinan baokopa, bouda'apa'o kabaun nazo ii. ² Masha'apakiaka ibata aimaakan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz. ³ Upu'a'a naa itukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimaakan, na'iki itukapan naa ibuutinan ipai pidannao kawana'ati kida. ⁴ Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai idyaun. Sariapa iparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵ Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. Inao wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki. ⁶ Ipai inao, masha'apakiaka ibatan diiwa'o aimaakan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba idiman na'iti, itukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan ibatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an. ⁷ Tuukii idi'itinpan idau'u. Sariapa ikian pa'atiaaka kida, “Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannao pa'idiwaru, ⁸⁻⁹ mazan na'apa di'i naa mooko waabatan iparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki. ¹⁰ Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikiinao, ¹¹ Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamatinainaoz-naa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikiinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ikowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimaakan, waparadan kida ida'an.”

¹² Tuukii, tuukii idi'itinpan, aonaa isookadan papishaan pairibannao kida. “Kandii ni'o wuru'u aimaakan sha'apanuz na'apa?” ikian.

¹³ Mazan ba'orainao, ibankiitan mishidainao, kaikapa'a: “Ashu, ipo'idin karikaonan wuru'u,” ikian.

Peter kuwaa

¹⁴ Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenuoz. Na'iki ukian naa i'ati, ma'ozaka'o ida'an, “Oiribannao Jewnao, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata oparadan. Okowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimaakan uabataniaz aizii. ¹⁵ Unao kian, ‘Wunao po'idin wuru'u.’ Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo. ¹⁶ Oaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

¹⁷ Tominkaru kian pidannao ati:

‘Kaikapa'o nii osha'apatanao aimaakan diina'iti'i,

- amazada tokon ua'ii,
 õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.
 Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,
 kowaadapan nii õparadan;
 na'iki tominnarunao ati,
 õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan zanda'awunii ia'o kawanu'o nii.
 Aizii tunarunaonao ati,
 õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan ãzanda'awun ii.
- 18 Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao nyukunuu iti,
 daonaioranao na'iki zunnaouz.
 Na'iki ãkowaadan nii õparadan kida.
- 19 Uruu dono õaidan nii umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai ni'o,
 doko ii na'iki imi'i baara'a.
 Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi, na'iki podidi'o tikazi shan.
- 20 Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu wuza'o nii izai kawan.
 Wuru'u aimaakan kida sha'apan nii kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,
 õgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.
- 21 Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kazannaatan paugaru,
 kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel saadauzoniaz.*
- 22 “Õiribannao Israelitenao, uabata õparadan. Kaimanaiman Tominkaru kainaabatan unao ati mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz, usha'apata-kidan ida'an u'ati umanawun kida'o aimaakan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwuru'u õparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, da'ana'a uwiizi an. 23 Paaipan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti. 24 Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iitan pataratapan uruu mawakainao bii ii. 25 Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.
- Õaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru õtuma,
 maonapa umashaapan õdazaba'a.
 Uruu idi aona'o nii kanom ai õtarian.
- 26 Ukau'an tuukii manawun õkonaukian,
 na'iki karikaonanu'o nii õkonaukii-kidan Naobanai.
 Õaitapa na'iki õmishida
 pukadishita-kidan nii õnanaa powaa iti.
- 27 Aona'o nii pukashaapan õna'ian karikaonan mawaka-kizai ii.
 Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa
 dyupushan baaranai ii.
- 28 Pukowaadauzonii õ'ati,
 pukadishita-kidan nii õgaru powaa iti õmawakan dauna'an.
 Õkonaukian nii manawun putaapan idi õgaru pudazaba'a,
 kia'o David saadauzon.†
- 29 “Õ'inawuzunao, õkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokozu-daun King David dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai. 30 Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Ukiuzonuz, uzaamatan nii bauta'apa David takaa-daun king nii, na'apa'o nii uruu kawan. 31 Tominkaru aipan ati, David aitapa na'apam nii aimaakan sha'apan diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz

* 2:21 Joel 2:28-32 † 2:28 Psalm 16:8-11

Tominkaru kakudan nii Christ powaa iti pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii. ³² Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao apostlenao tukapanuz. ³³ Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanzu padiwa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaaduzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Doronaa naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam. ³⁴ Aonaa David sawatauzo-kaokao aokazi iti. Mazan upu'u zii ukian.

'Naobanai Tominkaru kian ōNaobanaa ati.

Pusakanata ōdiwa'ora antanapu,

³⁵ atii ōwaranuita-kidan putarubanao pu'ati. ‡

³⁶ “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenaonaitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii papidanannao.”

³⁷ Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanzu pa'ati kaikapa'a, tuukii ũnyukunuu kasha'oran. Sariapa ũpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ũkian.

³⁸ Peter kian ũ'ati, “Ōiribannao, ipai unao, utanawatin u'oiian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oiian. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁹ Uruu wuru'u Tominkaru kowaaduzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenaonaitapan. Mazan soo padapadaniinaonaitapan pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanzu Kaimana'o Doronaa.” ⁴⁰ Peter kakinaowan ũdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ũ'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'uta-kaokao diina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kaokao dono'o naa.”

⁴¹ Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ũchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ũbaokopatinan naa wunao bii itii'i mishidapainauzua. ⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'i ũbaokopainpauzon. Minziiwa ũtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ũbauda'apatinan panyukunuu Tominkaru dau'ati. ũnikan bread baokopa, ũnyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ũtoriiinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatinan umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kaokao. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ũsha'apatinan kidaz. ⁴⁴ Na'iki mapuda ũbaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i ũka'idiwaakapan pa'atiaaka kida. ⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ũtorii-kinaa nii paaiapanii manawun aimakaan. ⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ũbaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii ũaroopan baokopa, na'iki ũnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan. ⁴⁷ Karikaonan ũkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainauz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ũ'oiian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

3

Machi'ikaka'o daonaiora

¹ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ũtoriiinpan Tominkaru ati, Jewnao toriiinpan kawana'ati. ² Aizii kaina'a

‡ 2:35 Psalm 110:1

daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wuru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidannao ai, Imorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian i'ati, "Utaa shoman opuraatan sodi nii." ⁴ Sariapa iawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, "Puabata." ⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan i'idi'iti, aonaa upanadankan paawun i'ai, uzauda-kidan itaa'azon puraata pa'ati. ⁶ Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa opuraatan nii, mazan o'taan nii aimaakan kaina'a'o o'ida'a. Okian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an." ⁷ Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan, ⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru. ⁹ Aizii pidannao tukapan idi na'iki iabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanz Tominkaru kaimanan pa'ati, ¹⁰ sariapa iaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimaakan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatanpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch* di'ii. Iriba pidannao diman i'ida'ati, itukapa'anan idyaun. Tuukii i'idi'itinpan udau'u.

Peter kakuwaapan Tominkaru Dapu i

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan i'ati, kaikapa'a: "O'iribannao, Israelitenao, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu washa'apatan aimaakan kaikapa'a wa'ida'a!" ¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-kao, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakoopan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu. ¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-kao. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan. ¹⁵ Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an. ¹⁶ Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitanu'u.

¹⁷ "Uabata o'iribannao! O'aitapa unao na'iki uzowaunaanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u uruuz. ¹⁸ Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannao pataka'utan niizu na'iki izowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

¹⁹⁻²⁰ "Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainaabata kizi ipai u'oian u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki

* **3:11** Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazan-naata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

²¹ “Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimaakan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophet-nao ida'an. ²² Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, ‘Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa õgaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimaakan ukowaadani u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati. ²³ Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidanannao bii iki.’†

²⁴ “Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ïkowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-ka'o da'ana'a. ²⁵ Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.‡ Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaoz, usha'apanum kau'an ïdani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon Abraham ati, ‘Õkamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.’§

²⁶ “Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa papoitoru, udyuudan uruu kiwiin wau-nao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimaakan,” Peter kian ï'ati.

4

Peter na'iki John

kootowapa-kida-ka'o

¹ Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao* kaawa'akan ïbii ati. Na'iki ïabata ïkowaadapan ² mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ïto'oran tuukii apostlenao ati. ³ Sariapa ïzaamata-kidan ïdyaun. Mazan wachuupun idi'i naa ïna'aka'akan naa ïdyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa ïtaraa-kidan ïdyaun. ⁴ Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaiorano karikaonan aita-ka'o.

⁵ Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzono pidannao baokopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowaunaanaouz, kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonoouz Moses kakinaori dau'u. ⁶ Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ïtuma, Annas iribannao kida. ⁷ Ipai ïnao baokopatinan, udauna'an ïdyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. ïpishaan naa ïdyaun kaikapa'a: “Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinaa nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?” ïkian.

⁸ Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian ï'ati, “Õiribannao, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao Israelitenao. ⁹ Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu. ¹⁰ Aizii õaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitenao

† 3:23 Deuteronomy 18:15, 18-19   ‡ 3:25 Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

§ 3:25 Genesis 22:18; 26:4   * 4:1 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

aitapan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanz di'oraz daona'ora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki.

¹¹ Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-ka'o, Tominkaru Paradan kianuz kaikapa'a:

'Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.

Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u,
ipai ba'oran kubanao ai.†

¹² "Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudanii, pidannao kazannaatin-kinaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii."

¹³ Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an itukapa ma'ozaka ikakuwaapan, aonaa itarian. Na'iki itaitapa aonaa aitapainao pidannao manawun mani inao. Udauna'an itaitapakan naa, Jesus minauda'uitapauzonii inao.

¹⁴ Mazan itukapan idi kaina'a wuru'u daona'ora chi'ika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa itaitapan na'apam naa pakian itati. ¹⁵ Uruu idi idyuudan zii ikodita-kida-ka'o miitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka.

¹⁶ Ikian, "Na'apam nii dii washa'apatan idyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aitapan wuru'u isha'apatanuz umanawunu'o aimakaan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an.

¹⁷ Mazan turuu pa'an wamashaatan ikakuwaapatinan, ikuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakinoo shoman idyaun, aonaa kizi'i naa ikakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati."

¹⁸ Uruu idi idapadan idyaun powa'a ati. Na'iki ikian itati, "Wakakinaowan nii unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u."

¹⁹ Sariapa Peter na'iki John kian itati, "Oiribannao, kanom paradan uitapan Tominkaru aiapa izo'ati-ka'o? Unao paradan, oo uruu paradan? ²⁰ Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki waabatanii kida aimakaan dau'oraz."

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan idyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an imuuda'akan naa idyaun. Aonaa itaitapan na'apam pasha'apatan idyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru, itukapan idi wuru'u umanawunu'o aimakaan sha'apata-ka'oaz machi'ikaka'o ati. ²² Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ima'ozaka-kinaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John, sariapa ikiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ikowaadan itati na'apam faadaanao zowau-naanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ikowaadan ikakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an.

²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o parada-karu, sariapa itoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: "Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainaoz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii.

²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauuzonuz, 'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenoa‡ to'oranuz?

Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan ogaru madiwautapaka?

²⁶ Kingnao minziwan, imizaataakapa'azon,

na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida baokopatinan ituma,

† 4:11 Psalm 118:22 ‡ 4:25 Gentilenoa: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Īaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki Christ,

wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii papidanannao.'§

²⁷ “Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati watukapan aimaakan kida sha'apaapa-kaao. Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan Gentilenao na'iki Israelitenao tuma, Jerusalem ida'a, ĩto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz kazannaata'o nii pupidanannao. ²⁸ Mishi pugaru, puwazoota pidan ma'ozakan, mazan soo puaipan kawana'ati'o, na'iki pukashaapan idi'o karikaonan wuru'u pidannao sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki kotua'ora'a naa pud'i'tapan wuru'u pusha'apata-kida'azonuz uruu kaikapa'a. ²⁹ Oo, waNaobanaa, puabata na'apam pidannao dakotan pasha'apatan waunao. Mazan waunao pupoitorunao na'iki pupidanannao, pukaminka'uta waunao, ma'ozaka kizi wakowaadapan puparadan pidannao ati. ³⁰ Pukashaapa wakakudan karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an. Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan,” ĩkian.

³¹ Īipaian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati, sariapa amazada nakainan ĩbaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan ĩnyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ĩkowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainaouz, ĩmashaapan patumaaka ĩtaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida ĩdi'itinpan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa ĩtaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ĩka'idiwatan nii ipai pamin-mishidannao kida u'idi. ³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ĩkakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainaouz. ³⁴⁻³⁵ Aonaa kanom aimaakan awuta'o nii ĩ'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a ĩzakapun wiizi kida, na'iki ĩdapu kida. Aizii ĩsellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ĩna'akan nii wuru'u uwini pinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainaouz. Uruu idi aonaa ĩbaiaapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pidannao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaata-kaoo dauna'an, una'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ĩbuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

5

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

¹ Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. Īaipan kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ĩbuutan pa'amazadati, na'iki ĩsellinuz.

² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi ĩtaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi. ³ Sariapa Peter kian u'ati, “Ananias, kandii nii pukashaapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru' di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa? ⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazadaz, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan

pumariidautan Tominkaru pa'an." ⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainao kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii itarian. ⁶ Sariapa daonaioranao wa'atin, na'iki ibazoobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ina'akan naazu na'iki idida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz. ⁸ Sariapa Peter kian o'ati, "Pukowaada o'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaikapauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoaz?"

"Oo, na'apa'o wuru'u," okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, "Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru aitapan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam idida'an." ¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaio-ranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, itukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ina'akan naa onanaa na'iki ididan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainouz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, ibatan idi wuru'u imawakanuz na'apa.

Umanawun kida'o aimaakan sha'apata-kao

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimaakan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch* di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz. ¹³ Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii itarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan upu'u inaudapan wuru'u isha'apaapanii kidaz aimaakan, na'iki ipai iparadan kaiman idau'an. ¹⁴ Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ibaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma. ¹⁵ Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimaakan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki imuudan idyaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an idazaba an, iaipan udikin dobatan ipaawa an, ikakuda kizi. ¹⁶ Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. Ina'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai irinaa kida so'ota-kao i'ai.

Apostlenao kodita-kida-kao taraa-kizai iki

¹⁷ Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz,† tuukii ikashauzin apostlenao ati. ¹⁸ Uruu idi izaamatan idyaun, na'iki itaraa-kidan naa idyaun. ¹⁹ Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida i'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa idyaun. Ukian i'ati, ²⁰ "Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa mashaapa-karu." ²¹ Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, inao mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan itominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki idapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an idyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, inanaka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati. ²² Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa ikodan apostlenao na'ii, uruu idi ikiwa'akan naa powaa iti. Ikaawan, sariapa ikian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, ²³ "Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru,

* 5:12 Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai. † 5:17 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ikadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii."

²⁴ Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ikowaaz, tuukii idi'itinpan. ²⁵ Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o i'ida'ati. Ukian i'ati, "Uabata okuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa idyaun Tominkaru Dapu ii, itominapatin-kidan naa pidannao." ²⁶ Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ina'anan wuru'u apostlenaouz, ikootowapa-kida'azon idyaun. Mazan kaiman i'zaamatan idyaun, usha'apanum kau'an tuukii itarian wunao aia'a abatapainao kidaz ikowaa. I'zauda-kidan pazowii-kaoo paboo-kaoo ida'an kuba idi, apostlenao dikiin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-kaoo dauna'an, ikadishita-kida-kaoo'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa i'ati kaikapa'a: ²⁸ "Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii 'aona'a naa waiipan powa'a utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u." Mazan upu'u zii utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus."

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: "Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin. ³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidaniin Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti. ³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenao tanawatinan wa'oian ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'oian mainaabata-kaoo wa'ai. ³² Mishi'o wuru'u kuwaiz, waunao waaitapa na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinnan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz."

³³ Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u iparadanuz kaikapa'a, tuukii ito'ora'akan. I'aipan naa apostlenao zowiaka-kaoo ³⁴ Mazan kaina'a pidan Phariseenao: bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki udyuudan apostlenao kodita-kida-kaoo zii miitiniapa-kizai iki. ³⁵ Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "O'iribannaoo Israelitenao, uabata o'paradan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u. ³⁶ Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatanin u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-kaoo, uruu idi ipai upidanannao makoobi'innan, atii na'apa karikaonan imainaabatinnan.

³⁷ "Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaiipan pamizaataakapan Rome sannao tuma, isaadapan dono ipai pidannao uu. § Iriba sha'atii uzaamatauzon papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-kaoo. Aizii upidanannao, ipai imakoobi'innan kapam.

³⁸ "Ukau'an okia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a idyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman idyaun, marii imakon. Aizii isha'apaapan an wuru'u aimaakan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam imainaabatinnan. ³⁹ Mazan aizii umishiin an mishi isha'apaapan wuru'u aimaakan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan idyaun. Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati," ukian i'ati.

‡ 5:34 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. § 5:37 Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatananaa zaamata'azoo-kaoo idi.

⁴⁰ Sariapa mishi uparadan na'apatan ñnyukunuu. Udauna'an ñdapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki Ìba'izii-kidan naa Ìdyaun. Ìba'izii-kaò dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa Ìdyaun tuukii. “Aonaa waaipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u,” ìkian apostlenao ati, mazan Ìmuuda'akan naa Ìdyaun.

⁴¹ Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ìkonaukian. Usha'apanum kau'an ìaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz ìantamikita-kaò Jesus dikin ii. ⁴² Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ìkowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki ìdapu kawana'ati kida. Ìkowaadapan ì'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.*

6

Pidannao zaamata-kaò kaudinainao nii

¹ Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, ìparadaniitani'ì naa Greek paradan. Ìnao to'orainpan, na'iki ìkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ìmashaapan. Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutaizo-kaò zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ìdaiarunao. Mazan ìkian aonaa ìtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'ì Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan. ² Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ìkian ì'ati, “Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui. ³ Uabata òiribannaò, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ñnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ìnao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'ì naa ìkaudin-kizi nii. ⁴ Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudin, watorinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u.”

⁵ Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi ìzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. Ìzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus. ⁶ Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniinaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u ì'ida'a, na'iki ìtorinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi ìdyaun.

⁷ Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-kaò na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ìa'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'ianao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-kaò

⁸ Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinaa nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, iriba'o pidannao awun za'a. ⁹ Mazan kaina'a pabi'ì kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Ìnao wuru'u zaamatinpainaouz wuru di'iti'ì, dakota-kariwaiz, Poitorui-daunnao* Synagoguegan kii. Ìnao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'ì kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

¹⁰ Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun ì'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa ìaitapan na'apam naa padako'atin uparadan. ¹¹ Uruu idi ìzaamatan daonaioranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a

* **5:42** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. * **6:9** Poitorui-daunnao: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an Ìmuuda-kaò'a naa powaa iti.

wuru'u ĩdyuudanuz ĩmariidinan: “Waabatanii Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an.” ¹² Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ĩto'oran Stephen ati. Udauna'an ĩzaamata'akan naazu na'iki ĩna'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti. ¹³ Na'iki na'ia'a naa koshan ĩdyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: “Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakoopan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati. ¹⁴ Waabatanii ukian, Jesus Nazareth san kaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai waunao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinaa nii.” ¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki ĩtukapan uawun baara kanada, ĩkodanii angel awun baara.

7

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

¹ Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, “Mishi'o kaiwuru'u ĩparadan pu-dau'u kida'oraz?”

² Stephen dako'atin ĩparadan kaikapa'a: “Ō'inawuzunao, uabatan nii ōparadan ōdako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii. ³ Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, ‘Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puribannao. Ōna'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.’*
⁴ “Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chaldian-nao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiizitanan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa. ⁵ Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.

⁶ “Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, ‘Pudainao kawiiizi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ĩpoitoruitapa-ka, na'iki tuukia'o nii ĩpataka'uta-ka, atii 400 wunu. ⁷ Mazan ōpataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainauz ĩdyaun. Uruu dauna'an ōkodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki ĩwa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an ĩmanawuntapan ōgaru, kia'o wuru'u Tominkaru kiauuzon u'ati.† ⁸ Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauuzon Abraham ati'i:‡ ‘Ōaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,§ na'iki ipai ĩdainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ĩna'apata-ka. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan ōpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin ōparadan.’* Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. ⁸ kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai ĩnao na'apa kapam ĩchoota-ka. ĩnao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ “Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ĩkishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king‡ ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o

⁹ “Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ĩkishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king‡ ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o

* **7:3** Genesis 12:1 † **7:7** Genesis 15:13-14 ‡ **7:8** Tominkaru kiauuzon Abraham ati'i: uruu dakota-ka covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a. § **7:8** choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a. * **7:8** Genesis 17:10-14 † **7:9** Genesis 37–50 ‡ **7:10** king: ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, ĩdakota-ka Pharoah kii.

naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara sannao, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.

11 “Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan§ ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii idopian kapam, aona'a naa ikodan pawanyukunuu nii. 12 Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida selliapa-ka'o Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudainao, Joseph tuunizinao toria'anan wanyukunui Egypt iti. 13 Ba'oran dono imakon koshan, uruu u'itamautannaa itoriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannao dau'an. 14-15 Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibannao. 75 uiribannao baokopatinan, ipai imakon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam imawakan na'ii. Inao wuru'u wadarunnaouz. 16 Mazan ipai sha'atii idani-daunnao na'akan inanaa kida, da'ati'i wawiizi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

17 “Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii. 18 Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan Joseph dau'an. 19 Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinanaa nii wadarunnao. Uruu dono'o naa upataka'utan naa idyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz ikabootan paudainao amazada iti shakatainaouz zii, imawaka kizi.

20 “Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki idizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-ka'o. 21 Uruu idi ikodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaaz. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki odyau-paitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun. 22 Kaimanaiman sha'atii ti-ichaanao tominapa-kidan Moses, ukau'an kaiman-daun uaitapan wuru'u Egypt Baara sannao aitapanii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimaakan.

23 “Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuuta'anan pairibannao Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun. 24 Ukaawan ikaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kaunaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaoz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan. 25 Moses itiiman shaa pairibannao aitapan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii idyaun, mazan aonaa idi'itinpan na'apa.

26 “Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitena'o mizaataakapan. Sariapa umakon i'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan idyaun. Ukian i'ati, ‘Uabata oiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.’

27 “Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, ‘Aonaa puzaamata-ka'o kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan. 28 Puzowia'azon sha'a ogaru, puzowian kawan Egypt san munumun?’*

29 Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidannao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii idainao daonaioranao.

30 “40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kaza-maka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii, maonapa'oraz midukuo Sinai ii. 31 Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru.

§ 7:11 Canaan: uruu dakota-kariwaiz Israel kii. * 7:28 Exodus 2:14

Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azonuzu kaimanaiman. Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati. ³² 'Ōgaru pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,' ukian. Tuukii Moses naka-nakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti.†

³³ "Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, 'Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, ōkaina'an idi da'a'a. ³⁴ Mishi ōtukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan ōpidanannao udawunu'iti manawun. Ōabata ĩdopian tuukii ō'ati, uruu idi'o ōaidinan pu'ati, ōkazannaata'azon idi ĩdyaun. Aizii ōdyuudan nii pumakon Egypt iti,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauuzon Moses ati."‡

³⁵ Stephen kian koshan ĩ'ati, "Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairibanna Israelitena. Mazan ĩkian sha'atii u'ati, 'Aonaa puzaamata-ka'o kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.' Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii ĩdyaun ĩpataka'uta-ka'o ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii.

³⁶ Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki. Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan pakodita-kida-kinaa nii ĩdyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran ĩ'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan ĩdyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimaakan na'ii'aka, atii 40 wunu. ³⁷ Uruu Moses tawuru'u kiauuzoz ipai Israelitena ati kaikapa'a: 'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa ōgaru kawan.'§ ³⁸ Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibanna Israelite kasaba'ukinauzonuz mapidantaka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki waunao ati'o kapam. ³⁹ Mazan upu'u aona'a naa ĩaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa ĩizo'ati'izon uparadan. Mazan ĩnyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii ĩkiwa'azon powaa iti.

⁴⁰ "Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, 'Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' ĩkian.* ⁴¹ Uruu dono'ora'a naa tawuru'u ĩtomauzonuz patominkarun nii, ĩtomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an ĩkawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an ĩkasaba'ukinan naa udazaba an, uruu ĩkonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

⁴² "Tuukii Tominkaru to'oran ĩ'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa ĩdyaun. Marii kizi'i naa ĩtoriiinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:

'Unao Israelitena,
karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon uzainao,
uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
mapidantaka'o amazada ii aka.

Mazan aonaa ōgaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,

⁴³ soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.

Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.

Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun Rephan,
wizi kawanu'oraz utoman.

ĩnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,

ĩnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriiinpaizonuz.

† 7:32 Exodus 3:6   ‡ 7:34 Exodus 3:5, 7-8, 10   § 7:37 Deuteronomy 18:15   * 7:40 Exodus 32:1

Uruu idi òkashaapan nii utarubanao zaamatan unao,
 marii kizi ìna'akan unao munapo, munapo ba'oran amazada iti,
 Babylon dawun itinapu.' †

⁴⁴ Stephen kian koshan, “Kotua'a naa, wadokozu-daunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, ìna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu ìnyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-kao na'apa Tominkaru kowaadauzon kawana'ati'o, na'iki uaidakidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaoaz.

⁴⁵ Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokozu-daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii ì'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, ìdarunnao dobata-kidani'i naa ì'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawii ai Gentilenao. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata pawii nii. Na'iki na'iti'i naa ìna'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-kao atii David king-tinan di'iti. ⁴⁶ Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitenao Tominkarunuz. ⁴⁷ Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

⁴⁸ “Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

⁴⁹ ‘Aokazi, uruu ònaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'i baara, uruu òsaabatapa-kizi karikaonan òkidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma ò'ati?’

Naobanai kian.

‘Turuu mooko puaitapan putoman kabaun òsookapa-kizi nii?’

⁵⁰ Aonaa mooko òtomanii mani òka'u idi ipai wuru'u aimaakan kidaz?’ ‡

⁵¹ Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan. ⁵² Ìnao ipai ìantamikitan Tominkaru prophetinnao. Atii ìzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonaouz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz. ⁵³ Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-kao, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz,” ukian.

Stephen zowii-kao

⁵⁴ Ìabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ìto'ora'akan u'ati na'iki ìkuzowan paudako. ⁵⁵ Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuu-pan doko iti aokazi iti, utukapa kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ⁵⁶ Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki òtukapa Daonaiora Aokazi Iki'o § kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu.”

⁵⁷ Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, ìtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki ìzaamata'akan naa uruu. ⁵⁸ Udauna'an ìkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ìnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa ìawunuutapa-kidan pashooton kida. Na'ia'a naa ìboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

† 7:43 Amos 5:25-27   ‡ 7:50 Isaiah 66:1-2   § 7:56 Daonaiora Aokazi Iki'o: Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a.

⁵⁹ Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, “Ōnaobanaa Jesus, puzaamata ōdoronaa.”
⁶⁰ Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Ōnaobanaa, mana'a pu-pataka'uta'ana'a ĩdyaun pa'orian dikiin ii,” ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8

¹ Kaiman Saul ati Stephen zowii-kaos.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-kaos dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'uta-kaos Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa ĩkidoopan pa'an. ĩna'ian zii Jerusalem ii.
² Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii ĩnyukunuu kasha'oran Stephen zowii-kaos idi. Udauna'an ĩdidan naazu, na'iki ĩmuraan uruu tuukii. ³ Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon ĩdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaioranao na'iki zunnao, ukozootan nii ĩdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa ĩdyaun.

Philip kakuwaapatinan dau'o Samaria ii aka

⁴ Aizii mishidainao wuru'u kidoopainaoz Jerusalem iki, ĩkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati. ⁵ Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ* dau'u. ⁶ Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii ĩabata'azon Philip kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an ĩtukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon. ⁷ Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki diiwa ĩkadakoinan wuru'u ĩkoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao. ⁸ Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹ Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii. ¹⁰ Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapakariwainao, na'iki umanawun-tinpainao, tuukii ĩmishidan Simon. Uruu idi ĩkian udau'an, “Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai.”
¹¹ Tuukii ĩmishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimakaan dau'u pamarunaowiinpan ida'an.

¹² Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa ĩ'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanaitinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonaioranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ĩchikaawunuinan naa. ¹³ Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikaonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan umanawun kida'o aimakaan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

¹⁴ Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi ĩdyuudan Peter na'iki John ĩ'idi'iti. ¹⁵ ĩkaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi ĩdyaun. ¹⁶ Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa ĩdyaun, ĩmishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii ĩ'ida'a. ¹⁷ Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainaoz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai ĩdyaun.

* **8:5** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

¹⁸ Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u i'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati. ¹⁹ Ukian i'ati, "Utaa kapam o'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai o'pishatanii pidannao."

²⁰ Mazan Peter kian u'ati, "Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinai, mawinipinaa-daunu'oraz Tominkaru taan? ²¹ Aonaa turuu pukaudinanan watuma Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pud'i'itinpan pana'iti karikaonan. ²² Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pud'i'itinapanuz oia'o dau'u, putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimakaan pud'i'itapan. ²³ Usha'apanum kau'an otukapa tuukii manawun pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman," ukian.

²⁴ Sariapa Simon kian i'ati, "O'aiapa utoriinpan Naobanai ati odau'an, aonaa kizi dikauda'o aimakaan sha'apan o'ati, pukian kawan."

²⁵ Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapauzon, na'iki ikowaadapan dauna'an uparadan kida, ikiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an ikowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san

daua'o

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, "Pumako Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an." ²⁷ Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaba puraatan.† Umakonkan Jerusalem ii, uchoochi-ipankan Jewnao tuma. ²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata."

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, "Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitapaananiaz?"

³¹ Sariapa ukian u'ati, "Aonaa o'aitapan. O'aitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman o'ati." Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a. ³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitapaananiaz kaikapa'ora'a:

"Una'aka-kao na'apa kaznizo na'aka-kao kawanu'o pazowia'azoo-kizinao iti.

Pidan sokozaan dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan, na'apa'o uruu kapam.

Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.

³³ Tuukii iba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-kao sakitapa'o ida'an.

Uruu dauna'an uzowii-kao.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a."

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, "Turuu mani pukowaadan o'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?" ³⁵ Uru'u naa

† 8:27 Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaba oo Queen, odakota-kao Candace kii.

Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ Īmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ĩkaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, “Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani puchikaawunuuan naa õgaru?”

³⁷ [Philip kian u'ati, “Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii.” Sariapa ukian Philip ati, “Õmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani.”]‡ ³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an ĩtoka'akan naa tarara di'iki ĩmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu. ³⁹ Īmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus§ iti. Na'iki'i naa udobatan Cae-sarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

9

Jesus zaamatan Saul (Acts 22:6-16; 26:12-18)

¹ Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainauz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti. ² Ukian u'ati, “Õmako'ozon Damascus iti õdorota'anan pidannao wuru'u da'anainauz 'Jesus Kaduz'. Uruu idi õaipan us-aadan kaarita õna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaanao di'iti, ĩkaminka'uta kizi õzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidanan-naouz, õna'aka kizi ĩdyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi ĩtaraa-ka.”

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimaakan kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida. ⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan õgaru?”

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Õnaobanaa, kanom dii pugaru?”

Sariapa parada-karu kian u'ati, “Õgaru Jesus, õgaru wuru'u pupataka'utaniaz. ⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru dono'i di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii õpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”

⁷ Daonaioranao makopainauz Saul tuma, na'a ĩkadishitapan, aonaa ĩka'iita'akan paparadan, ĩabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom ĩtukapan. ⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ĩkaawan Damascus iti. ⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uaroopan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.”

“Di'i õgaru'u, õNaobanaa,” ukian.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, “Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz 'Sakitapa'o Dunapo,' kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan õ'ati.

¹² Õtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan.”

‡ 8:37 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. § 8:40 Azotus: ba'oran u'uu Ashdod kii.

¹³ Sariapa Ananias kian, “Ōnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimaakan uruu daonaiora dau'u, ĩkowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii. ¹⁴ Na'iki ĩkowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainaoz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati uzaamata-kinaa nii wuru'u mishidainaoz pugaru.”

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, “Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an ōzaamatani'i naa uruu ōpoitoru nii. Ōdyuudan nii ukakuwaapan ōdau'u Gentilenao ati, na'iki ĩzowaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam. ¹⁶ Na'iki ōkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu ōdau'an,” ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, “Ō'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudanii ōgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz ōgaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru.” ¹⁸ Sariapa aimaakan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa. ¹⁹ Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii. ²⁰ Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu. ²¹ Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ĩdi'itinpan ukuwaa dau'u. ĩkian pa'atiaaka kida, “Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiiipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaoz wuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ĩdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti,” ĩkian. ²² Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.*

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baikopatinan naa, uruu ĩaipan naa pazowia'akan Saul. ²⁴ Uruu idi ĩzaudapanuzu ipai donoi awautapa-kinao paniinomizinaa kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kaoz u'ati wuru'u ĩzaudapanuz uruu. ²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaoz Saul kuwaa, ĩpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ĩkodita-kidanuzu, donoi awautapa-kinao kuduan shaawata. ĩtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Ii

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainaoz Jesus, mazan tuukii ĩtarian u'ai. Aonaa ĩmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus. ²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ĩ'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii. ²⁸ Uruu dauna'an zii ĩkashaapan Saul baikopatinan patuma. Na'iki karikaonanuu naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati Jerusalem ii. ²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ĩto'oran u'ati, na'iki ĩaipan naa pazowia'akanuzu. ³⁰ Mazan

* 9:22 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii.

mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u ĩzowia'azoonuz Saul, sariapa ĩna'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa ĩdyuudan naazu pawizi Tarsus iti, kanawa ida'an.

³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainaouz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainaouz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaouz. Aona'a naa kanom pataka'utan ĩdyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun, powa'a zii ĩma'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a ĩsha'apata'azon dikauda kida'o aimakaan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii. ³³ Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wuru'u pidanaz aona'o uzikadinan pada'awupakizi baara di'iki, 8 wunu. ³⁴ Peter kian u'ati, "Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz." Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan. ³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz ĩmashaapan tukapan wuru'u machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoaz. Uruu idi tuukii ĩmishidan, na'iki ĩzaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'utauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o pidannao ati. ³⁷ Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-ka'o dauna'an, omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka baara-tinpa'o, kabaun nazo ii. ³⁸ Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa ĩdyuudan dya'utam daonaioranao dapada'anan Peter. ĩkaawan u'idi'iti, ĩkian u'ati, "Kadiman, pumako watuma Joppa iti."

³⁹ Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ĩtuma. Ukaawan naa ĩ'idi'iti, sariapa ĩmorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa ĩdaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, ĩzaadan u'ati na'iki ĩtukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii. ⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba muuda-kizinao nazo iki. ĩkoditan dauna'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati, "Tabitha, pukadishita!" Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa. ⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. ĩkaawan na'iti, ĩtukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakuda-kaodau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus. ⁴³ Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.

10

Peter na'iki Cornelius

¹ Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome sol-dyaanna zowaunaa, Italy ikiinaouz. ² Wuru'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiribanna kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai ĩsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, “Cornelius!”

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, “Kanom puaipan ò'ai, ònaobanaa?”

Angel kian u'ati, “Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaainan u'ati. ⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ìdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz u'uu. ⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii.”

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam pa-poitorunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukaudinauzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam. ⁸ Ukowaada ì'ati ipai aimaakan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa ìdyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo ìmaonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u.

¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, ìwarakinpan zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimaakan u'ati.

¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimaakan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o kawanu'o padanoma tokon iki kida.

¹² Wur'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimaakan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ìchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, “Peter! Aushaa puzowii punikan nii.”

¹⁴ Peter kian, “Aonaa turuu, òNaobanaa. Aonaa na'apainim zii ònikauzon ìnao kaduz aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan.”*

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, “Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u ògaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki òtomaniaz naa kaimana'o nii.” ¹⁶ Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

¹⁷ Aizii Peter di'itinpan tuukii, uitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii ìkaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati. ¹⁸ “Tosh,” ìkian. “Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?”

¹⁹ Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimaakan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, “Puabata, kaina'a idikin-auda'u daonaioranao kaida'a'a ìdawatapan pugaru. ²⁰ Putoka, putukapa'an kizi ìdyaun, na'iki pumako pa'i ìtuma, mana'a putaria'ana'a. Ògaru wuru'u dyuuda'oraz ìdyaun.”

²¹ Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki ukian ì'ati, “Ògaru wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?”

²² ìkian u'ati, “Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi pukuwaa,” ìkian. ²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa ìdyaun. Bauda'apa maruta'o ìda'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz mako kapam ìtuma.

²⁴ Ba'oran kamoo ìkaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i naa ìdyaun. Kaina'a'a naa uiribanna, na'iki upaonarunao, udapadaniinao padapu ati. ²⁵ Peter

* **10:14** Leviticus 11:1-23

kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti. ²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, “Ōgaru, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan.” ²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadakotinaan pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidannao baokopat-inpan. ²⁸ Sariapa ukian i'ati, “Ipai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz, aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan ō'ati, aonaa kizi ōdakoopan oo ōdakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii. ²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan ōgaru, sariapa ōnyukunuu na'apa'akan, minziiwa ōwa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom ni'o pudapada-kidan ōgaru da'ati'i.”

³⁰ Cornelius kian u'ati, “Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, ōtoriinpan ōdapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan ōkanaapu'u, wizi'i'o ukamichan. ³¹ Ukian ō'ati. ‘Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan putoriin-pauzon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon pataka'utinainao ati. ³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti i'dapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,’ ukian. ³³ Uruu idi kadiman ōdapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati.”

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian i'ati, “Aizii ōaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka. ³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, i'izo'atin idi uruu, na'iki imashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati. ³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitena'o ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao ikoda-kinna ni'o kaimanaakakaru Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannao naobanaa nii.

³⁷ “Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'apatanii waunao Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadinan Galilee Baara iki, John kakinaopan dauna'an pidannao i'tanawatin kizi pa'oian ai na'iki i'chikaawunuin kizi. ³⁸ Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozaka-karu. Uruu ida'an ma'ozaka ukaudin, usha'apata kaiman kida'o aimaakan, ukakuda ipai karinainao pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan i'dyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma. ³⁹ Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimaakan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran i'wiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, mazan upu'u i'taukanuzu cross di'iti, atii i'zowianuzu. ⁴⁰ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati. ⁴¹ Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniiinaouz naa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki. ⁴² Uruu idi udyuudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao. ⁴³ Ipai Tominkaru prophetinnoo kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o ikianu'u: ‘Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki i'zo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii i'oian imishidan idi Jesus.’ ”

*Kaimana'o Doronaa
na'iki Gentilenao*

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaoz ukuwaa. ⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaoz Joppa iki Peter tuma, tuukii ïdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam. ⁴⁶ ïaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an ïabatan idi ïparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki ïabatan idi ïkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati, ⁴⁷ “Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, ïchikaawunuu-kaao ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-kaao ï'ati, na'apa utaa-kaao kawan waunao Jewnao ati,” ukian ï'ati. ⁴⁸ Udauna'an udyuudan naa ïchikaawunuu-kaao ïmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-kaao dauna'an, ïpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ïtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

11

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

¹ Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaoz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan. ² Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaoz, dakoopan uruu. ïkian u'ati. ³ “Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ïtuma.”

⁴ Uruu idi Peter kowaadan naa ï'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimaakan sha'apanuz pa'ati. Ukian ï'ati. ⁵ “Ötoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimaakan ö'ati. Ötukapa aimaakan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazoa'o kamicha madanaa zaamatapa-kaao padanoma tokon iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ödazaba'a. ⁶ Öawunuupan unazo iti ötukapa pabi'inaaka aimaakannao: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ïchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ⁷ Upu'u öabatan parada-karu kian ö'ati. ‘Peter! Aushaa puzowii punikan nii.’ ⁸ Mazan ödako'atinuzu. ‘Aonaa turuu, öNaobanaa! Aonaa na'apainim zii önikauzon ïnao kaduz kaniriba'o aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.’ ⁹ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian ö'ati. ‘Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u Ögaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ötomaniaz naa kaimana'o nii!’ ¹⁰ Idikinawu wuru'u parada-karu na'apanuz ö'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.

¹¹ “Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao kaawan kabaun ömashaapa-kizi iti, ïnao dyuuda-kariwainao ödau'ati Caesarea iki. ¹² Sariapa Kaimana'o Doronaa kian ö'ati. ‘Pumako pa'i ïtuma. Mana'a putaria'ana'a.’ Uruu idi ömakon ïdawu'ati. ⁶ mishidainao makonkan ötuma. Di'i ïdyaunu'u, wuru'u makonkainaoz ötuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti. ¹³ Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. ‘Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, ïdapananaka kizi Simon Peter. ¹⁴ Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puiribannao, pudapu ainao kidaz.’ ¹⁵ Uruu dauna'an ökakuwaapan naa ï'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ïnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz. ¹⁶ Sariapa önyukunuu'a'akan wanaobanaa Jesus kiauzon wa'ati. ‘John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.’ ¹⁷ Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu ömashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan ï'ati!”

¹⁸ Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatapan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa iŕsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii iŕkonaukii-kidan Tominkaru. Iŕkian kaikapa'a: "Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi iŕmashaapan karikaonan patuma."

Antioch sannaou daua'o

¹⁹ Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainaoz papataka'uta-kao ai, Stephen zowii-kao dono'oraz, iŕmakon munapo'o wiizai kida di'iti, atii Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa iŕkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan. ²⁰ Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannaou na'iki Cyrene sannaou, iŕnao makon dono'i Antioch iti. Na'ii iŕkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. Iŕkowaadan naa Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus daua'o. ²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan iŕati, ma'ozaka iŕkakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan iŕkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainaouz abatan naa iriba Antioch sannaou mishidan naa Jesus, sariapa iŕdyuudan Barnabas makon Antioch iti. ²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu iŕnyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa iŕnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi iŕizo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi iŕtanawatinan u'ai. ²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kaudinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannaou mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi iŕati udau'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul. ²⁶ Uikodan dauna'an Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati. Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikaonan iŕbaokopainpan mishidainao tuma na'ii, iŕtominapa-kidan naa iriba, iriba pidannaou Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-kao Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati. ²⁸ Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannaou kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.)

²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpan, iŕbauda'apatan panyukunuu iŕaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawiiizi-tinpainao kidaz Judea Baara ii aka. ³⁰ Iŕdyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowaunaanao di'iti Jerusalem iainaouz.

12

Peter kodita-kida-kao taraa-kizai iki

¹ Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan iŕdyaun tuukii. ² Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi, John inawuzu uruu. ³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kao idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-kao dauna'an, utaraa-kaoa'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaazinaa muuda-kao awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an. ⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoa'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, ãaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kaoa'ua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii. ⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. "Pupokoda! Kadiman na'iki pukadishita," angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, "Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi." Kadiman Peter kaiwadina'akan. "Pukaiwada puchaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati õdawu'ati," angel kian u'ati. ⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimaakan na'apa. U'itiiman shaa aimaakan tukapa-kida-kaoa'ii pa'ati pazanda'awun ii. ¹⁰ Sariapa ãdobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an ãdobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainao dazaba an. Atii ãkaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-kaoa. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan ã'ati paaipan ati, uruu idi ãkodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa ãmako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, "Aizii õaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan õgaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai õgaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon õsha'apata-kaoa."

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaoa'az, sariapa umakon Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatinpan na'ii uruu dono, ãtoriinpan, ãaipan Tominkaru kaminka'utan Peter. ¹³ Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ãpoitoruiaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz. ¹⁴ Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, "Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii," okian.

¹⁵ "Pumariidinan," ãkian o'ati.

Mazan okian ã'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õparadanuz."

"Panaadon uangelin mani karikaonan," ãkian o'ati.

¹⁶ Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ãda'atinan u'ati. ãtukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii ãdi'itinpan. ¹⁷ Sariapa usawadan paka'u uaipan idi ãparadan mashauda'u. Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru ãNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian ã'ati, "Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u õkodita-kida-kaoa'az taraa-kizai iki." Udauna'an udobata'akan naa.

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainao Peter, tuukii ãdopian, na'iki ãtarian, aonaa ãaitapan na'apam pasha'apatinan. "Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?" ãkian. ¹⁹ Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-kaoa ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa ãikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan ãdyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa. ²⁰ Tuukia'o da'i King Herod to'orataakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan

pidannao, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Īaipan pasaabaa-kidan pamashaapan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii ĩtorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bouda'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainouz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudinan. Īparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati ĩparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa ĩ'ati na'apainim nii pamiitiniipan ĩtuma.

²¹ Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannao ati. ²² Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa ĩkadakoinan kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz. ²³ Mazan aonaa zoobaba udyuudan ĩkonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Upazaroitakan naa atii umawakan u'idi.

²⁴ Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-kao na'iki uabata-kao, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul ĩtaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ĩna'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainouz. Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti Antioch iti. ĩna'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

13

Barnabas na'iki Saul zaamata-kao kaudina'o nii

¹ Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. ĩnao mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,* na'iki ba'orainao kida tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainouz: kaina'a Barnabas, Simeon miikoroz, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupaitaniaz, na'iki Saul.

² Bouda'apa kamoo ĩchoochiapatinan pu'u na'iki ĩsanadinpan† pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian ĩ'ati, "Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii ō'ati. Kaina'a kaudin-kizai ōaiapanii ĩsha'apatan ō'ati." ³ Uruu idi ĩsanadinpan na'iki ĩtoriiinpan naa koshan. Udauna'an ĩtoriiinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki ĩmuudan paka'u ĩ'ida'a. Udauna'an ĩdyuudan naa ĩdyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati ĩdyaun, ĩmakon naa wiizai Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o. ⁵ John Mark makon kapam ĩminka'u nii. ĩkaawan dono'o naa wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ĩkowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue kawana'ati kida.

⁶ Uruu dauna'an ĩdobatan pakidiba ida'ana'a naa. ĩmakon atii ĩkaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'oraz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ĩkodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-kao, uruu Jew, dakotin-pauzo prophet nii kaikini'i. ⁷ Aizii wuru'u marunouz, upaonaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpaizon wuru'u naobanaiz. Sariapa udapada-kidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan. ⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ĩkuwaa, aonaa uaipan umishidan ĩkuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-kao Greek ida'an wuru'u

* **13:1** prophet: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **13:2** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

marunaouz.)⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati,¹⁰ "Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii.¹¹ Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa kanada'o atii diina'iti zii'i." Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimaakan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru.¹² Naobanai tukapan idi aimaakan sha'apata-kao na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

¹³ Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa imakon kanawa ida'an atii ikaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan idyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

¹⁴ Uruu dauna'an idobatan naa pakidiba ida'an atii ikaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti, Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki isakanatan naa na'ii.¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ipishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, "Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibannaoy nyukunuu, turuu ukakuwaapan."

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u i'ati, uaipan idi mashaapidannaoy abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz i'ati: "Ipa'i unao Israelitenaoy na'iki unao kapam Gentilenaoy taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata o'paradan aizii.¹⁷ Wur'u Israelitenaoy Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokozudaunnaoy kotua'a naa imashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman i'iribainan na'iki ma'ozaka utaa'apan inyukunuu, ikaudin-kida-kao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wuru'u Israelitenaoy Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apannaoy uso'otan idyaun Egypt iki.

¹⁸ "Udauna'an una'akapan naa idyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan i'ai idikintapan pu'u padamata uruu.

¹⁹ "Na'iki Tominkaru zowii-kida i'ati ipai daunuuda'u 7 pidannaoy tonaazinaa, pana'a kida'o iparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz imashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidanannaoy ati iwii'izi ni'i naa.²⁰ Aizii wuru'u aimaakan kida sha'apaapa-kaoaz kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

"Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannaoy kazowautapa'o nii papidanannaoy, idakota-kao Judges kii.

"Uruu dauna'an ikazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii idyaun.²¹ Uruu dono tuukii ipishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa i'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinaoy kidaz i'iribainan. Saul kazowautapan idyaun 40 wunu.²² Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

"Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. 'Aizii oikoda pidan onaudapanii, na'iki onyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimaakan na'apa o'aipan kawana'ati.'

²³ "Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannaoy Israelitenaoy.²⁴ Jesus sakadan ua'ii pakaudin, John chi'ikapanaoy na'iki

ukakuwaapatinan ipai Israelitenao ati. Uduyudan ïtanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ïchikaawunuin kizi. ²⁵ John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. 'Kanom uzauda-kidan õgaru? Õgaru u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuda'azon? Aonaa uruu mani õgaru, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. Õgaru aonaa manawun õturuan õso'otan udazkidi u'ati.'

²⁶ "Uabata õkuwaa õiribannao, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentile-nao, taapainao Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õkuwaa kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai waunao ati'o uduyuda-kao. ²⁷ Jerusalem sannao, na'iki ïzowaunaanao aonaa ïaitapan Jesus wuru'u kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa ïaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u ïabatautaniaz padamata uaita-kao ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii ïmishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus. ²⁸ Aonaan pu'u ïikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii ïduyudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-kao. ²⁹ ïpaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimaakan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa ïtoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki ïmuudan naazu pabaaranaa iti. ³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki. ³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapakidinan pidannao ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. ïnaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² "Aizii di'i õgaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawa-kidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz pasha'apata'azon wadokoza-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azoniaz. ³³ Waunao ïdani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:

'Pugaru õdani,
pudaruitan õgaru aizii.'‡

³⁴ "Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaikapa'a: 'Mishi'o nii õtaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimaakan, õkowaadauzoniaz õtaa'azon King David ati.'

³⁵ "Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a: 'Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru dyupushan pabaaranaa ii.'

³⁶ "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muuda-kao padarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii. ³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii. ³⁸ Õiribannao, õaipan ipai unao aitapan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-kao. ³⁹ Aonaa turuu pu'oian kida mainaabata-kao pumishidan ida'an Moses kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oian mainaabata-kao, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii. ⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidikan an mishi'o nii aimaakan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati. ⁴¹ Tawuru'u ïkianuz.

'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru,
Tuukia'o nii udi'itinpan.
Kai õsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan.
Pidan tiwaan an pakowaadanuzu,

‡ 13:33 Psalm 2:7

upu'u aona'o nii umishidanuzu,
atii na'apa'o nii umawakan.' ”§

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. Īkoditan pu'u synagogue iki, pidannao pishaan ĭdyaun, marii kizi ĭwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ĭabata'azon powa'a zii wuru'u ĭkuwaa kidaz. ⁴³ Īkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenao wuru'u mishidainaouznaa Tominkaru Jewnao kawan, ĭnao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki ĭkakinaowan naa ĭdyaun. Marii kizi ma'ozaka ĭtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

⁴⁴ Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiiiziinao wa'atin synagogue ati, ĭabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan. ⁴⁵ Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ĭtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao kaawan, sariapa ĭkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ĭdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam ĭdakoautapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an. ⁴⁶ Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ĭ'ati kaikapa'a: “Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanuz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapakanuz karikao-nanu'o kakupa-kinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenao di'iti. ⁴⁷ Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauonuz padamata ipai waunao ati. Ukian, 'Ōzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenao ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati, ĭkazannaatin-kinaa nii pa'oian ai.' ”

⁴⁸ Gentilenao abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ĭkonaukian na'iki tuukii ĭnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki wunaou'u zaamata-kariwainaouz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ĭnao pa'an tuukii ĭmishidan. ⁴⁹ Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

⁵⁰ Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainaouz kuwai, tuukii ĭto'oran. Uruu idi ĭkimudan naa na'ii sannao, daonaioranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Īkimudan ĭdyaun tuukii, ĭto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ĭkashanauan ĭdyaun pawiiizi iki. ⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaimandaun imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ĭtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ĭabata'azon ĭkuwaa. Udauna'an ĭmako'okan naa Iconium iti. ⁵² Mazan konaukii pa'an ĭwa'akan wuru'u mishidainaouz na'iki wuru'u zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ĭnyukunuu ii.

14

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

¹ Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimaakan sha'apan Antioch ia'o kawan. Īmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ĭkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ĭmishidan. Uruu idi ĭto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati. ³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ĭtarian, mazan ma'ozaka ĭkakuwaapan, ipai ĭkowaadan ĭ'ati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao

kuwaa kidaz, sariapa uma'ozakadan ïdyaun. Uruu idi ïsha'apata umanawun kida'o aimaakan wuru'u aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka. Ba'orainao na'apa ïnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati. ⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainauz, miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. Ñaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ïdyaun kuba idi. ⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-ka, sariapa ïmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz wiizainao, na'iki ïmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainauz udazaba an kida. ⁷ Na'ii aka'a naa ïkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

Na'apam Paulnao taapa-ka

Lystra ii

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'iki'o. ⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa uawun iti. ¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

¹¹ Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimaakan na'apa, tuukii ïdi'itinpan na'iki ïparadan diiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ïkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ïaidinpan." ¹² Uruu idi ïdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan. Aizii Paul Hermes kii ïdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun. ¹³ Kaina'a faadaa, uruu tominkarunitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baokopa pidannao tuma, ïna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapakinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ïkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.

¹⁴ Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ïsha'apata'azoonuz aimaakan kaikapa'a, sariapa ïkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ïmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ïkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an. ¹⁵ "Kandii nii usha'apata'azon aimaakan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimaakan usha'apaapan. Utanawatin kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonan'oraz ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimaakannao wuru'u mashaapainauz wunu baoko'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz. ¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati, ¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an ï'ati pakamunan-kidan ida'an ïdyaun.

"Atii di'i, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu iti," ukian ï'ati. ¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimaakanu'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azoonuz kazoti Paulnao ati.

¹⁹ Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. Ñnao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa ïkakinaowan pidannao ïto'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan panyukunuu ïparadan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao to'oradinan, na'iki ïboowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an ïkozoota'akan naazu na'iki ïkabootankan naazu donoï dawun itinapu

ĩitiiman mawaka'ora'a naa uruu. ²⁰ Sariapa mishidainao makon ĩtukapa'ananuzu na'iki ĩkasaba'ukinan naa u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

Paul na'iki Barnabas kiwan

Antioch iti

²¹ Derbe ii ĩkowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ĩkiwan naa koshan Lystra iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz wiizai. ²² Ipai uruu wiizai kida di'ii, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi ĩmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz ĩ'ati: "Ipai waunao wabaiiaapan nii kasha'ora kida'o aimaakan, na'iki wapataka'uta-kaonoo nii kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi."

²³ Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowaunaanao nii. ĩzaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, ĩtoriiinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utaapan ĩdyaun na'iki ukazannaat-apa kizi ipai wuru'u mishidainaouz. Uruu dono ĩsanadinpan Tominkaru ati patoriiinpan pu'u.

²⁴ ĩpaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, ĩmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphylia kii. ²⁵ Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ĩkowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an ĩdobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii. ²⁶ Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, na'iki ĩkiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao toriiinapanuz na'iki ĩpishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u ĩpaianiaz.

²⁷ ĩkaawan dono'o naa Antioch iti, ĩbaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainaouz, ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki na'apam usha'apatan aimaakan kida ĩnao ida'an. ĩkowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao mishida-kinaa nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba ĩmishidan. ²⁸ Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

15

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

¹ Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranao wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa ĩtominapa-kidan mishidainao. ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu ukazannaatinan u'oian ai, soo uchoota-kidinan* an Moses kakinaori kawana'ati," ĩkian ĩ'ati. ² Uruu dikin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ĩtuma. Sariapa mishidainao di'itinpan, na'iki ĩbauda'apatan panyukunuu marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ĩpishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanao na'ii. ĩabata kizi na'apam ĩkian na'apa kida'o aimaakan dau'an.

³ Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyuudan ĩdyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ĩkakuwaapa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ĩkowaadapa'akan ĩ'ati na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan. Ipai ĩnao ati, ĩkowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki usha'apata-kidan aimaakan kida ĩnao ida'an.

* **15:1** choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainaou'u naa Jesus. Īnao kadishitan na'iki ĩkian, "Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati."

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowaunaanao tuma, ĩkadakotinan na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan dau'an. ⁷ Atii tomunu'iki ĩkashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian ĩ'ati, "Ōiribanna, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan ōgaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa. ⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidanna nyukunuu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan ĩdyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa ĩ'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati. ⁹ Tominkaru ati, aonaa ĩnao pidanna pana'an waunao ai. ĩmishidan idi uruu, uchikaan ĩ'oian. ¹⁰ Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz. ¹¹ Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam ĩnao mishidan kawan."

¹² Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidanna na'ii, mashaa ĩabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan. ĩsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati ĩwiizi ii aka. ¹³ ĩpaian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, "Uabata ōparadan ōiribanna! ¹⁴ Aizii waabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ĩbii iki papidananna nii. ¹⁵ Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati manawun, waabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoaz:

¹⁶ 'Uruu dauna'an ōwa'atin nii koshan,' Naobanai kian.

'Ōsaabaan nii powaa iti King David naobanai-tinapa-kizi,
kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan ōsaabaan niiz na'iki ōkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

¹⁷ Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidanna wa'atin ō'ida'ati.

Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u ōzaamataniinaouznaa ōpidananna nii,
ipai'o nii ĩkodinan ōgaru.'

¹⁸ Kii Tominkaru kiauzon,

kotua'ora'a naa ukowaada-kidan pasha'apata'azon
wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan."†

¹⁹ Powa'a zii James kian, "Ukau'an ōiribanna ōdi'itinpan kaikapa'a, aonaa ō'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan wunao ati'i Gentilenao, tanawatinainaouznaa Tominkaru ida'ati. ²⁰ Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita ĩ'idi'iti, aonaa kizi ĩnikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa kizi daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi ĩnikan izai, oo aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kao. ²¹ Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida aitaapauzo-kao ipai Jewnao ati synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon kawana'ati. Ipai'ora'a naa uruu kakinaorii kida kowaada-kao, ipai Jewnao wiizi kawana'ati."

Kaarita saada-kao Gentilenao ati'o

† 15:18 Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz da'a'a, mazan King David takaa-daun naobanai-tinanao dau'ana'o pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

²² Uruu dauna'an apostlenao, choochi zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u Jerusalem iainaouz baokopa ĩmiitiniipan, ĩaipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, ĩna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi ĩzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz udakotapa-kae na'iki Silas, ĩnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ĩkaduz kida. ²³ ĩnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:

“Tosh wairibanna. Di'oraz kaarita waunao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibanna Gentilenao ati'o, mishidainaouznaa Jesus, mashaapainaouz Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ “Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii ĩtowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan ĩna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti. ²⁵ Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimaakan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidanna, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an ĩmakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii. ²⁶ ĩnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an. ²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ “Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan unao ati. Mazan di'i pa'an aimaakan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao sha'apatan: ²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimaakan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-kae. Na'iki aonaa turuu daonaioa na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,”
kia'o wuru'u ĩsaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainaouz ĩtuma, makon naa atii ĩkaawan Antioch iti. ĩkaawan dauna'an ĩbaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki ĩtaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita ĩ'ati. ³¹ Na'ia'a naa mishidainao ĩaitaan wuru'u kaaritaz. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki ĩnyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ĩkakuwaapan naa ĩ'ati na'ii. Tomunu'iki ĩkadakotinan ĩ'ati, ĩma'ozakadan ĩnyukunuu, ma'ozaka kizi ĩtaapan pamishidan Tominkaru.

³³ ĩna'ian zii ĩtuma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ĩkiwan. ĩkiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan ĩdyaun powaa iti, wunao di'iti'i ĩribanna, dyuudainaouz ĩdyaun.

³⁴ [Mazan Silas, una'ian zii pa'an.]‡ ³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an ĩwa'akinan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao kida tuma ĩkaudin na'ii, ĩkakinaopan na'iki ĩkowaadapan naa Tominkaru paradan pidanna ati. Atii kotua'iki zaa ĩna'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, “Wamako koshan ipai wiizai kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan.” ³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark. ³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ĩkakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan ĩdyaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti. ³⁹ Uruu dikiin ii tuukii ĩkashadaakapan, atii ĩbuutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki ĩmakon sariapa Cyprus iti. ⁴⁰ Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono mishidainao, wuru'u Antioch iainaouz toriipan naa Tominkaru ati,

‡ 15:34 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an ĩmakon naa. ⁴¹ Na'iki'i naa ĩmorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ĩma'ozakadan mishidainao.

16

Timothy makon

Paul na'iki Silas tuma

¹ Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaru Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu. ² Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru ĩparadan Timothy dau'an. ³ Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aita-panii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati. ⁴ Uruu dauna'an ĩmakon naa na'iki ĩkakuwaapatinan naa mishidainao ati donoi kida kawana'ati. Kaiman-daun ĩkowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin. ⁵ Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kapam ĩiribainan.

Paul dapada-kae Macedonia iti

⁶ Uruu dauna'an ĩmakon naa koshan. Mazan sariapa ĩdobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan ĩkakuwaapan Asia Baara ii aka. ⁷ Na'iki'o ĩdobatan atii ĩkaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o ĩtiwaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan ĩdyaun, aonaa turuu ĩkakuwaapan na'ii'aka. ⁸ Uruu idi ĩdobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ĩkaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz. ⁹ Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawiiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waaipan pukaminka'utan waunao!" ¹⁰ Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sannao di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹ Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kida-kae Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz. ¹² Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o donoi, Philipi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome ikiinao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakonkan donoi dawun ii, wa'ozi danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpaizon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriinpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa ĩ'ati. ¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpaizon Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki uruu dono oroo,

* **16:3** choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

† **16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-kae.

na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawunuinan. Ochikaawunuinan dauna'an, ona'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, “Ōaipan usookadinankan ōdapu ii. Umishidan an wuru'u ōmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii ōdapu iti,” okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-kaao Philippi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan. ¹⁷ Karikaonan oda'anapatinan wau-nao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: “Di'oraz daonaioranaou'u, ūnao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, ūkowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai.” ¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, “Jesus Christ ma'ozakan ida'an ōkian, pukodita o'idi'iki.” Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainauz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki ūaitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii ūto'oran, sariapa ūzaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ūkozootan naa ūdyaun kootowapa-kizai iti. ²⁰ Na'iki ūdyuudan naa ūkadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa ūkaakapaan ūdyaun kaikapa'a: “Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa ūkaimanan, ūtomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidannao ati da'ana'a wawiizi an kida. ²¹ ūkowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamatinpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinaorii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u ūnao kaduz kidaz,” ūkiainan. ²² Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki ūzowiautapa'akan naa ūdyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao zaamatan Paulnao, na'iki ūdyuudan ūkuzuuan ūkamichan, na'iki marii kizi ūba'izii-kaao tuukii. ²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian ūdyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an ūna'akan naa ūdyaun taraa-kizai iti, na'iki ūdyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan ūdyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman. ²⁴ Padyuuda-kaao kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa ūdyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan ūdyaun. Na'ia'a naa umuudan ūtaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriinpan na'iki ūkunuitinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan ūdyaun. ²⁶ Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaiman-daun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapa-kinao kidaz buzuutina'akan. ²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapa-kariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa. ²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. “Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunuuda'u waunao!” ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kaao pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti. ³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa ūdyaun. Na'iki sariapa upishaan ūdyaun kaikapa'a. “Na'apa dii ūsha'apatinan ūkazannaatin-kinaa nii ū'oian ai?”

³¹ ūdako'atin uparadan kaikapa'a: “Pumishida Naobanai Jesus daua'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao kazannaatinan.” ³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ūkowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao mashaapainao kida udapu ii, ipai ūabatan

wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuuda'u ĭchikaawunuinan. ³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa ĭwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainaouz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: “Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa ĭmakon,” kia'o wuru'u ĭdyuudanuz paparadan. ³⁶ Parada-karu kowaada-kaou dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, “Rome iki'o naobanaano dyuudan paparadan ō'ati di'oraz paminka'unao ida'an. ĭaipan naa ōkodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kaou powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i,” ukian ĭ'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, “Aonaa kanom ĭikodan dikauda'o nii aimaakan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam wazaamatanpan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan. Mazan kandii nii mooko ĭba'izii-kidan waunao madiwautapaka ipai pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ĭkaboota-kidan waunao taraa-kizai iti? Aizii kandii nii ĭaipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu ĭkodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman ĭwa'atin da'ati'i ĭkodita-kidanaka kizi waunao.”

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o naobanainao di'iti. Aizii ĭkaawan na'iti ĭkowaadan naa ĭ'ati ipai Paulnao paradan. Aizii ĭabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam ĭzaamatinpan, tuukii ĭtarian. ³⁹ Uruu idi sariapa ĭwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ĭkian ĭ'ati, “Tuukii wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a,” ĭkian. Udauna'an ĭkodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ĭkian ĭ'ati, “Aizii turua'a naa umakon di'oraz dono'i di'iki'i.”

⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii ĭkakuwaapatina'akan, ĭma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an ĭmakon naa uruu dono'i iki.

17

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

¹ Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ĭkaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau. ²⁻³ Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa umorotan synagogue iti, Sookaparkaru Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan, Christ daua'oraz. Kaimanaiman ukowaadan ĭ'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaouz na'iki uzowii-kaouz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. “Ukau'an di'oraz Jesus ōkowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz,” ukian ĭ'ati. ⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii ĭmishidan na'iki ĭna'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpauzonao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawun-tinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ĭkishauzin Paulnao ati. Uruu idi ĭbaokopatan naa zoonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinanzonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ĭto'oradan ĭdyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ĭto'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi ĭkadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakauda'u mani atii ĭto'oradan iriba pidannao. Udauna'an ĭna'aka'akan naa ĭdyaun sariapa Jason dapu iti. ĭkaawan na'iti baupapa ĭshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ĭaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti. ⁶ Mazan aonaa ĭikodan ĭdyaun na'ii, uruu idi ĭzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'iainao utuma.

Udauna'an ĩkozoota'akan naa ĩdyaun atii wiizai zowaunaanao kanaapu iti. ĩkaawan na'iti pakadakoinan tuma. ĩkian, “Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ĩdyaun wawiizi ati, ⁷ na'iki kaiman Jason taapan ĩdyaun padapu ii. Aizii ĩnao tuukii ĩdikintapan tuubaruo naobanai Caesar kakinaori. ĩkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu.” ⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'iainao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu. ⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, “Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati.” ĩtaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-kaoo.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi ĩmakon, atii ĩkaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan ĩmorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz, ¹¹ na'iki ĩkakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-kaoo Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziiwa ĩwa'atin ĩabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo ĩawunuutan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan, ĩtukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki ĩtukapa'azon una'apan ukawana'ati. ¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaioranao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ĩkuwaa. ¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa ĩmakon na'iti. Aizii ĩkaawan na'iti sariapa ĩto'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa ĩto'oradinan Paulnao ati. ¹⁴ Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an ĩmakon. ¹⁵ Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ĩkaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ĩkaawan powaa iti ĩkowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan ĩmakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

¹⁶ Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii. ¹⁷ Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenao ati wuru'u toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzokizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an. ¹⁸ Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o ĩdakota-kaoo, ba'orainao dakota-kaoo Stoic kii. ĩnao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ĩkian kaikapa'a: “Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapin-ka'o kuwaa kidaz kaikini'i?” Ba'orainao kian, “Utominapa-kidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao daua'o.” Usha'apanum kau'an ĩna'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. ¹⁹ Sariapa ĩna'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u ĩbaokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa ĩkian Paul ati, “Waaaitapa'azon kanom daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan. ²⁰ Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon powa'a na'iki waaaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa kidaz.” ²¹ (Ipai wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, ĩmashaapan soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kaoo.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian ĩ'ati, “Unao Athens sannaoo, mishi unao karikaonan da'i utoriinpauzon

utominkarunnao ati. ²³ Usha'apanum kau'an ipai õchi'ikaadanaan na'iki õawunuutan uwiizi. Kaina'a õtukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan kaina'a kapam õtukapan utomanii altar, kaikapa'a usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzo-ka. Mishi utoriinpauzonii Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-ka. Aizii uruu Tominkaru daua'o nii õkakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimaakannao mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii ipai aimaakan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii. ²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan pakaminka'uta-ka. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupa-karu ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimaakan ãaiapanii kida.

²⁶ “Kotua'a naa Tominkaru toman bauda'apa daonaiora. Bauda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a. ²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimaakan ã'ati kaikapa'a. Uaipan idi tuukii ãdorotan paugaru, ãpishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ãikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai. ²⁸ Pidanao kiauazon kawana'ati: ‘Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanizoinpan.’ Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauazonuz, ‘Waunao na'apa udainao kapam.’

²⁹ “Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uru'u, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi. ³⁰ Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, ãsha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimaakan. Usha'apanum kau'an aonaa ãaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyuudan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimaakan pasha'apaapan. ³¹ Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii ãdyaun sakitapa, ãsha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimaakan. Umishiiian pazaamatan wuru'u pidanao, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki,” ukian.

³² Aizii ãabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-ka dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ãshaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, “Waa-bata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz.” ³³ Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz. ³⁴ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii ãmishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatanpauzo wunao di'iti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonao pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zunaaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

18

Paul kakuwaapan Corinth ii

¹ Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti. ² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ãkaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaruo naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, dono'i Italy ia'oraz. ³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ãkaudin-kizi soo ãtomapan na'iki ãkanoopan mada'i tent dapunaa kida nii, uruu kaduz daua'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudin an ãtuma. ⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul mo-rotauzon na'iki ukakuwaapan ã'ati synagoge ii. Tuukii uaipan pana'apatan ãnyukunuu

pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, “Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidannao.” ⁶ Mazan aonaa ãmishida'azon, tuukii ãdakoopan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uziiianuzu ãkanaapu iti, na'iki ukian ã'ati, “Tominkaru pataka'utan dono unao u'oiian dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa õgaru aipan ati'o mani. Mazan aizii õmuudan nii unao, na'iki õmakon ni'i naa Gentilenao di'iti, ãnao ati'o ni'i naa pa'an aizii õkakuwaapan.”

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu toriinpauso Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue dazaba'a. ⁸ Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus dau'a'o. Na'iki ipai pidannao, mashaapainao kida udapu ii, ãmishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sannao abatan Paul kuwaa na'iki tuukii ãmishidanuzu. Uruu idi ãchikaawunuinan.

⁹ Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: “Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati. ¹⁰ Aona'o nii õmuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz dono'i ida'a kaina'a iriba õpidanannao.” ¹¹ Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an powa'a.

¹² Na'apaini'i naa Gallio zaamata-ka'o tuubaruo naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao baokopatinan na'iki ãzaamatan Paul. Udauna'an ãna'akan naa uruu tuubaruo naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapa-kida-ka'o na'ii. ¹³ ãkian Paul dau'an, “Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao nyukunuu, ãtorinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai.”

¹⁴ Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gallio parada'akan Jewnao ati. Ukian, “Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda kida'o aimakaan, minziwa mani õabatapan ukuwaa. ¹⁵ Mazan õabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan uu dau'an, na'iki unao kakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimakaan kidaz. Õgaru aonaa turuu õkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!” ¹⁶ Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki. ¹⁷ Sariapa na'ia'inao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo synagogue. Na'iki ãba'iziatapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunuupan wuru'u ãba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan

Antioch iti

¹⁸ Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cenchreae iki'o wuru'u ãzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.* ¹⁹⁻²¹ Ephesus ii kanawa sannao mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila na'ia'o ni'i naa pa'an ãmaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma, synagogue ii. Tuukii padamata ãaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ã'ati, “Tominkaru aipan an

* **18:18** Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz ãmadii-kidan nii pazowaud ãipaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

õwa'atin da'ati'i, õwa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian ï'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an. ²² Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaaratinan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti. ²³ Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴ Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakatan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saadakariwaiz kida Tominkaru paradan. ²⁵ Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kidaka Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuupa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John chikaawunuupan dau'u karikaonan. ²⁶ Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ïna'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ïkakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishida-kao.

²⁷ Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaouz, marii kizi ïdapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz ïzaamatan Jesus panaobanaa nii. ²⁸ Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o pidannao abatapan pu'u, utukapa-kidan ï'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.†

19

Paul kakuwaapan Ephesus ii

¹ Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus, ² na'iki upishaan ïdyaun kaikapa'a: "Kaimana'o Doronaa morotanii unyukunuu iti umishidan dono?"

"Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an," ïkian u'ati.

³ "Na'apa'oram mooko uchikaawunuukaoaz?" ukian ï'ati.

"Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapa-kidan kawana'ati pidannao," ïkian.

⁴ "Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainaou'u naa pa'oian ai, udyudan idi ïmishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz," ukian ï'ati.

⁵ Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ïchikaawunuukidinan Naobanai Jesus uu ida'an. ⁶ Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u ï'ida'a, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ïnyukunuu kida di'iti.* Na'iki ïparadan naa ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an. Na'iki ïkowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o. ⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.

† **18:28** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. * **19:6** Kaimana'o Doronaa morotan ïnyukunuu kida di'iti oo "Kaimana'o Doronaa kaawan ï'ida'ati."

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagoge[†] ii. Uaipan idi ĩmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa ĩmishida'azon Paul kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida ĩparadan, wuru dau'ana'a da'anainaouz “Jesus Kaduz.” Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz. ¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadaniid kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimaakan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan. ¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'akakao karinainao di'iti, na'iki ĩpishata-kaou'idi sariapa ĩkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ĩso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ĩtamakapan ĩtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. ĩkian oia'o doronai ati, “Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an,” ĩkian. ¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'apainpainaouz. Aizii wuru'u ĩdaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian ĩ'ati, “Ōaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa Ōaitapan,” ukian. ¹⁶ Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa ĩdyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai ĩdyaun tuukia'o ida'an, ipai ĩmada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ĩkamichan kida ĩmada iki. Uruu idi ĩkidoopan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, ĩdima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an. ¹⁷ Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. “Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu,” ĩkian. ¹⁸ Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapazonii iriba'o pidannao abatapan pu'u. ¹⁹ Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ĩna'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ĩkawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii ĩaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.‡ ²⁰ Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ĩma'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

²¹ Aizii ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōmakon nii na'iki ōmorowautapa'anan nii kapam Rome iti.” ²² Uruu idi udyuudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

²³ Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa ĩtukapan pidannao da'anan “Jesus Kaduz.” ²⁴ Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu tomapauzo iriba, iriba, tominkaruaba

† 19:8 synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ 19:19 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma. ²⁵ Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ĩkaudinainao kawan. Na'ia'a naa ukian ipai ĩnao ati, “Ōpaonarunao, aizii ōparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an. ²⁶ Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimaakan. Ukian, ‘Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.’ Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa ĩmishidan uparadan. ²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkarunuaba Artemis, odapu tukapa-ka'o ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan omanyukunuuta-ka'o. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzon o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida.”

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ĩto'ora'akan, na'iki ĩkadakoina'akan naa diiwa, diiwa. “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz. ²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ĩto'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ĩkoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa ĩzaamatan ĩdyaun. ĩnao Paul minauda'unao Macedonia iki'o ĩwa'atin. ĩna'aka'akan naa kowas ĩnao pidannao baokopainpauzo-kizi iti. ³⁰ Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti. ³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaru kidainao pidannao. ĩnao dyuudan paparadan u'idi'iti, aonaa kizi umakon pidannao baokopainapa-kizi iti. ³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i kida pidannao aonaa ĩaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz. ³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa ĩzaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan ĩ'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki ĩabata kizi uparadan. ³⁴ Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ĩkadako'okan patumaaka kaikapa'a: “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan ĩ'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ĩkadakoinapanuz. Ukian ĩ'ati kaikapa'a: “Uabata ōparadan Ephesus sannao. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-ka'o, tawuru'u waotauzoz aokazi iki. ³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakoopan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzu'u. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimaakan madoronaa-daun. ³⁷ Unao kaawa-kidani wuru'u pidannaouz da'ati'i, ĩmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan, aonaa kanom ĩkoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa ĩdakoopan watominkaruaban dikauda'o ida'an. ³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai umin-kaudinannao, ĩkaakapa'a'azon an pidannao, marii pa'an ĩkaakapaan, na'iki ĩna'akan ĩdyaun Rome iki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ĩkootowapa-kida-ka'o, kootowapa-karu kamoona dono. ³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimaakan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiizi-inao miitiniapa-kizi nii. ⁴⁰ Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimaakan kaikapa'a,

kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan.”⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

20

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

¹ Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa i'ati, na'iki uma'ozakadan i'nyukunuu, ma'ozaka kizi kapam i'taapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti. ² Aizii pamakopa-kizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai i'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti. ³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziiwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu iaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an. ⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam. ⁵ I'naou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa i'zaudapan waunao.* ⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon dauna'an, wamakon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan i'ati atii tomun-zikon di'iti. ⁸ Kabaun nazoo doko'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan. ⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutychus kia'o u'uu, usakanatapan windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutychus da'awununun. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatipan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu. ¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. “Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti,” ukian i'ati. ¹¹ Uruu dauna'an i'zaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uruu naa i'aroon naa na'iki i'nikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon i'dyaun. ¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman i'nyukunuu i'kiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao. ¹⁴ Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watuma kanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti. ¹⁵ Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti. ¹⁶ Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan

* 20:5 Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti. ¹⁷ Soo udyuuda-kidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

¹⁸ Aizii ikaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa i'ati, "Ipai unao utukapauzonii na'apam o'kaudin, na'iki utukapa na'apam omashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. Osakadan di'iki'o o'kaudin da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai okaduz. ¹⁹ Obaiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan o'garu, mazan upu'u mashaa, na'iki minziiwa o'sha'apatan o'kaudin-kizi, onyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorun idi o'garu. ²⁰ Na'iki aonaa kanom odizapan na'iki o'taapa-kidan unao ai, ipai okowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o okakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii. ²¹ Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati na'apa pa'idiwaru o'paradan, okakinaowan idyaun tuukii, itanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati, na'iki izaaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu naobanaa nii.

²² "Mazan aizii omakon ni'i naa Jerusalem iti, o'izo'atin nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa o'aitapan na'apam nii o'sha'apata-kao na'ii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai donoi, okakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa kowaadan o'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimaakan sha'apan o'ati, na'iki o'taraa-kida-kao nii na'ii. ²⁴ Mazan aonaa usha'apan ozowii-kao. Kanom tuukia'o o'sha'apata'azon, o'aipan pa'an o'ipaian o'kaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudaniaz o'sha'apatan. Udyuudan okowaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ "Aizii ipai'i naa okowaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan o'garu. ²⁶⁻²⁷ Mazan aizii okia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao mawakan, pakawan pa'oian bii'i zii, aonaa o'garu aipan ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom odizapan unao ai. ²⁸ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii wuru'u inaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an. ²⁹ O'aitapa di'i o'wa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, imariidan nii na'iki ipozawaabi'ii-kidan nii unao atii itanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. Ikaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baidokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian idyaun. ³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, imariidan nii na'iki i'buutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati. ³¹ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam otominapa-kidan unao, obaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u okakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² "Aizii o'wa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kazannaatapa unao. Na'iki o'wa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun daua'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ "Ipai unao, utukapa na'iki uaitapa okaduz, aonaa na'apainim ona'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u itaapanii kidaz gold oo silver. ³⁴ Aonaa ona'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam o'kaudin dadara oka'u ida'an, oikoda-kinaa nii aimaakan omashaapa-kinaa nii, na'iki omin-kaudinannao ati'o nii kapam. ³⁵ Omashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki o'kaudin ida'an dadara, otominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudin, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ika'iitan pakaudin. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: 'konaukia'o nii pidan minziiwa'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-kao ai pa'ati.' "

³⁶ Paipaian dauna'an pakadakinpan, Paul kodoru'ukan naa pakakinaotaniinao tuma. Na'iki itoriinpan naa Tominkaru ati. ³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinan naa, ipai idokobatan uruu, ĩzaadan naa mazan u'ati. ³⁸ ĩnyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an "Aona'o ni'i naa powa'a utukapan õgaru," ukian idi ĩ'ati. Udauna'an ĩwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

21

Paul makon naa Jerusalem iti

¹ Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Patara iti. ² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan. ³ Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-ka. ⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauda'apa sondii wana'ia'akan ĩtuma, kanawa sannao tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaadikidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-ka. Jerusalem ii. Uruu idi tuukii ĩmashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti. ⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-ka. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida ĩda'anan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriinpan naa Tominkaru ati. ⁶ ĩzaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, ĩkiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemis ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii. ⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii ĩzaamata-ka. buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida.* ⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii ĩkaudaiarun kida. ĩnao prophetiabanao.† ¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki. ¹¹ Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, "Kaimana'o Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki ĩtaan niizu Gentilenao ati."

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti. ¹³ Mazan ukian, "Kandii nii uzaadan õdau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon õnyukunuu? Ōwatuda-ka an oo õzowii-ka an na'ii, Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii õmakon," ukian. ¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, "Marii mooko pusha'apata-ka Tominkaru aipan kawana'ati."

¹⁵ Uruu dauna'an waminziwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an. ¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. ĩnaou'u naa na'aka waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus panaobanaa nii. ¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

* 21:8 Acts 6:1-6 † 21:9 prophetiabanao: kowaadapa'o Tominkaru paradan.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii. ¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan ĩdyaun. Udauna'an ukowaadan naa ĩ'ati ipai aimaakan Tominkaru sha'apatanii kida Gentilenao ati, pakaudinano dono ĩbii ii aka.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ĩkonaukian. “Kaimana'o manawun mishi pugaru,” ĩkian Tominkaru ati. Udauna'an ĩkian Paul ati. “Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan ĩnao, tuukii ĩmarainpan na'iki ĩizo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz. ²¹ Aizii kaina'a ĩabatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. ĩabatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainaoz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan ĩsha'apatinan Moses kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan ĩchoota-kidan‡ paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaipan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz. ²² Masakauda'u dauna'an, ĩabatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan? ²³ Wadi'itinpan kaikapa'a, waaipan pusha'apatinan waparadan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon paparadan Tominkaru ati. § Kaina'a'a naa ĩdyaun kaida'a'a, ĩipaia'a naa pasha'apatan wuru'u ĩkowaadauzoniaz pasha'apata'azon. ²⁴ Ukau'an turuu pumakon baokopa ĩtuma, puchikaina'an kizi ĩtuma Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o nii kawinipinaata uzainao ĩtaan nii faadaanao ati. ĩpaian dauna'an pachikainan, ĩsokozoo-kao ni'i naa ĩtukapa-kida-kinna ni'i naa pamishian paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatan aimaakan wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-kao.

²⁵ “Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainaoz naa, waunao choochi zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan ĩ'ati, na'iki wataa ĩ'ati idikinauda'u karikaonan kakinaorii waaipaniaz ĩizo'atin. Kaikapa'a wuru'u wakianuz wakaaritan ida'a: ‘Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kao. Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u,’ ” kia'o wuru'u ĩkianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-kao kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daonaioranaouz, na'iki na'ia'a naa ĩchikainan utuma Moses kakinaori dyuudazon kawana'ati. Uruu dauna'an Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7 kamoo ida'a ĩpaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i naa uzainao kawaoda-kao ĩkawana'ati kida.

*Paul zaamata-kao
Tominkaru Dapu ii*

²⁷ Mazan 7 kamoo ĩsha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki ĩpaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa ĩkimudan na'iki ĩto'oradan pidannao kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u ĩzaamata'akan naa Paul, ²⁸ na'iki ĩkadakoinan naa kaikapa'a: “Unao Israelitena, ukaminka'uta wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitena, na'iki dakoopa'o wakakinaorinaa Moses taazonii kidaz wa'ati, na'iki udakooapan kapam wuru'u di'oraz Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gentilenao unazo

‡ 21:21 choota-kidan: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

§ 21:23 Numbers 6:1-20

ati.” ²⁹ (Īto'oran na'apa usha'apanum kau'an ĩtukapanii Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoi ii. Ī'itiiman mani kaina'a Paul morota-kidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

³⁰ Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. Īdiman naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. Īmorotan sariapa ĩzaamatan Paul, na'iki ĩkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an ĩtarata'akan naa paniinom.

³¹ Aizii wuru'u pidannaouz, ĩaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a wuru'u parada-karu dyuuda-kaoz: “Ipai, ipai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ĩto'oradinanuz.” ³² Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an ĩmako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma, sariapa ĩsookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul ĩ'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-kaoz dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: “Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?” ³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, “uruu kaikapa'ora'a,” ba'orainao kian, “kaikapa'o uru'u.” Atii aonaa soldyaanao zowaunaa aĭtapan kanom dikin ia'o wuru'u ĩto'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-kaoz soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. ³⁵ Mazan ĩmorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan. ³⁶ ĩwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. “Uzowii uruu, uzowii uruu,” kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, “Turuu õparadan pu'ati?”

“Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?” ukian Paul ati. ³⁸ “Õ'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapidantaka'o amazada di'iti.”

³⁹ “Aonaa. Őgaru Jew, Tarsus ia'o õshakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman õparadan pidannao ati,” Paul kian.

⁴⁰ “Kaiman, turuu puparadan,” ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati ĩparadan Hebrew ida'an.

22

¹ Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: “Õ'iribannao Jewnao, uabata õparadan, õkowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimakaan uabataniaz õdau'u,” ukian ĩ'ati. ² ĩabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii ĩmashaada'akan. Uru'u naa ukian ĩ'ati: ³ “Õgaru Jew, õshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan õdyaupain da'a'a, Jerusalem'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii õgaru, na'iki kaimanaiman ukakinaotan õgaru, õizo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori wuru'u wadokozu-daunnao ati'oraz utaa-kaoz kida. Uruu idi tuukii õizo'atin wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii õtaainan Tominkaru ati kapam, na'apa unao kawan. ⁴ Őgaru, õzowiapa-kidauzonii na'iki õantamikitauzonii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki õwatuda-kidauzonii na'iki õkaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao. ⁵ Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aĭtapa kaiman-daun wuru'u õsha'apatauzonuz aimakaan kida na'apa. ĩnao turuu ĩkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u õparadanuz.

Usha'apanum kau'an õgaru ida'ana'o ãdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. Ìkowaadan pakaaritan ida'a õwa'atin, õzaamata'anan pidannao mishidainaoz Jesus. Udauna'an õna'aka kizi ãdyaun watudinapa Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ãdyaun.

*Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ “Uruu dono õmakopaanan pu'u Damascus iti, sakitapa kamoo õmaonapatan naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o kanada'o manawun kanadapa'akan õgaru. ⁷ Sariapa õwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki õabata parada-karu kian õ'ati, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan õgaru?’

⁸ “ ‘Naobanai, kanom pugaru?’ õkian.

“ ‘Õgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, õgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian õ'ati.

⁹ Pidannao, wuru'u õtumainaoz, ãtukapa kapam wuru'u kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ãabatan wuru'u parada-karuz õ'ati.

¹⁰ “Uruu idi õpishaanuzu kaikapa'a: ‘Õnaobanaa, kanom puaipan õsha'apata?’

“Naobanai kian, ‘Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai ukowaada-kaao pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’ ¹¹ Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan õawun. Na'iki aona'a naa kanom õtukapan. Uruu idi õminauda'unao ka'utan naa õgaru Damascus iti.

¹² “Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ipai na'iainao Jewnao naudapan uruu. ¹³ Uruu kaawan õ'ida'ati. Ukian õ'ati, ‘Õ'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!’ Sariapa mishi õawun saabaina'akan na'iki kaiman õtukapa'akan uruu.

¹⁴ “Udauna'an ukian õ'ati, ‘Tominkaru, wuru'u wadokoza-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaiapanii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun. ¹⁵ Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaa-patin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ipai pidannao ati, ipai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimaakan. ¹⁶ Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai pu'oian pu'ai,’ ukian õ'ati.”

Paul zaamata-kaao kakuwapatina'o nii Gentilenao ati

¹⁷⁻¹⁸ Uruu dauna'an õwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa õmorotan Tominkaru Dapu iti õtoriiinpa'anan u'ati. Õtoriiinapatinan pu'u õtukapan Naobanai. Ukian õ'ati, “Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa õdau'u.”

¹⁹ Mazan õkian, “Naobanai, ipai ãnao, ãaitapanii õgaru kaimanaiman. ãaitapanii wuru'u õmakouzonuz synagoge kawana'ati kida, õzaamata'anan ipai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an õtaraa-kidan na'iki õba'izii-kidan da'i ãdyaun. ²⁰ Aizii tawuru'u Stephen, kakuwapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kaao dono, na'ia'o kapam õgaru. Patumaaka'o õnyukunuu zowii-mikinao tuma. Õgaru taapanii ãchaakitan kida ãzowian dono Stephen paboori kuba kida idi.”

²¹ Mazan Naobanai kian, “Pumako di'iki'i, õdyuudan nii pugaru munapo Gentilenao di'iti.”

²² Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ãabatankan ukowaadan wuru'u padyuuda-kaoz Gentilenao di'iti, sariapa ãkadakoina'akan diiwa'o ida'an. “Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kaao! Aonaa turuu utaapa-kaao kakupa,” ãkiainan.

²³ ãto'oran na'iki ãkadakoinan tuukii. Uruu idi ãkaboowan pashooton kida doko iti,

ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam. ²⁴ Sariapa soldyaanao zowaunaa dyu-udan Paul na'aka-kaos soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. Na'iki udyuudan naa pasoldyaanao ba'iziinuzu, marii kizi ukowaadan i'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnao to'oradinanz u'ati kaikapa'a. ²⁵ Uruu idi idodowan naa Paul na'iki iba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanao zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan udazaba'a, "Puaitapanii Rome di'iti'o o'uu saadinpan? Na'apa dii Rome iki'o kakinaorii kiauzon, ukashaapa mani o'ba'izii-kaos madiwautapaka, o'makootowapa-kida-kanao pu'u?"

²⁶ Aizii soldyaanao zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniaz ba'izii-kaos, Rome di'iti'o u'uu saadinpan."

²⁷ Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Pukowaada o'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?"

"Oo," ukian u'ati.

²⁸ Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, "Ogaru o'saada-kidan o'uu Rome di'iti, okawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanao ati."

"Mazan o'garu, o'uu saadinan Rome di'iti o'shakatan di'iki'o," Paul kian u'ati.

²⁹ Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazu chain idi.

Paul kootowapa-kida-kaos

³⁰ Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa Paul, buzuuta-kaos. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul i'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan ikanaapu iti.

23

¹ Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. Na'iki ukian i'ati, "O'inawuzunao, karikaonan omashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki oaitapa aonaa kanom oia'o nii aimaakan o'sha'apatan, ba'azootin-kida'o nii o'garu. Omashaapa kaiman atii kai." ² Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati. ³ Sariapa Paul kian u'ati, "Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan o'garu, kakinaorii aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaoriiz pudyuudan ida'an wunao ta'ikan odako'o."

⁴ Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, "Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?"

⁵ Paul kian, "O'inawuzunao, kasha'ora o'ati ona'apan, aonaa pa'an oaitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, 'Mana'a udakoopa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.'"

⁶⁻⁸ Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzonaouz pidannao. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatanpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a kapam utukapan zaamatanpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa imishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa imishidan angel kaina'an, na'iki aonaa kapam imishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an imishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, "O'inawuzunao, o'garu Pharisee na'apa odarunao kawan. Okootowapa-kida-kaos, na'iki okadishita-kida-kaos unao kanaapu'u, omishidan idi

kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i." Aizii ñabatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ñkadakowaakapan naa atii ñbuutaakapan. ⁹ Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainaoz Phariseenao di'iti, ñnao kadishitan na'iki ma'ozaka ñparadan Paul dau'an. "Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati," ñkian. ¹⁰ Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ñkashadaakapan. Uruu idi soldyaanao zowau-naa dyuudan naa pasoldyaanna makon pidannao bii iti, ñkazata kizi Paul ñ'ai, marii kizi ñna'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. "Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati õdau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai õaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka," ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ñkadakotinan. Uruu dono ñbauda'apatan panyukunuu na'iki ñtaan paparadan Tominkaru ati. ñkian, "Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul." ¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatainaouz panyukunuu. ¹⁴ ñnao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. ñkian ñ'ati, "Wau-nao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul. ¹⁵ Uruu idi waaipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Umariida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. 'Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-kaoaz.' Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati," ñkian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ñkadakotinanuz. Uruu idi sariapa umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u ñparadan kidaz ñzowia'azoonuz uruu. ¹⁷ Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, "Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a ukakuwaapa'azon u'ati." ¹⁸ Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan õna'akan di'oraz daonaiora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati."

¹⁹ Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a: "Na'apa'oram wuru'u pukakuwaapa'azoonuz õ'ati?"

²⁰ Ukian naobanai ati, "Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ñna'apatan panyukunuu ñaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii ñdyuudan paparadan pu'ida'ati, ñaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. ñkian nii pu'ati, 'Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-kaoaz.' ²¹ Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ñparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul ñ'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan ñzowia'azoonuzu ukaawa-kida-kao ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ñnao, ñtaan paparadan Tominkaru ati. ñkian, 'Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.' Taa'azo'o naa kaina'iki ñdyaun, soo pugaru'u naa ñzaudapan, ñabata'azon na'apam pukian."

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaiora ati, "Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz õ'ati." Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

*Paul dyuuda-ka
naobanai Felix di'iti*

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pasoldyaanna naobanaanao, na'iki ukian i'ati, "Udyuuda 200 soldyaanao minziiwan, imako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma. ²⁴ Na'iki uminziiwa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman mazan pa'i oaipan una'akan uruu, aonaa oaipan usha'apata-ka, kaiman oaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz," ukian i'ati. ²⁵ Udauna'an utaan naa i'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:

²⁶ "Di'oraz kaarita ogaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii onaubaan pugaru okaaritan ida'an. ²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata izowianuzu. Obatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa okazannaatan uruu osoldyaanna tuma.

²⁸ "Oaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ito'oradinanuz u'ati, uruu idi ona'akan uruu Jewnao kootowapa-kidauzono pidanna di'iti. ²⁹ Na'apaini'i naa obatan wuru'u ito'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-ka o taraa-ka, soo na'apa'o dikin ii karikaonan. ³⁰ Mazan ukowaada-ka idi o'ati izowia'azon naa uruu, sariapa odyuudan uruu pu'idi'iti kadi-mana'o ida'an. Na'iki odyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ito'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono."

³¹ Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-ka kawana'ati. Atii ikaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti. ³² Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, ipadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapuna di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, inaou'u naa pa'an dobata Paul tuma, ³³ atii ikaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa itaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki itaan naa kapam Paul u'ati. ³⁴ Uipaian dauna'an paaitaan wuru'u kaaritam, uru'u naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki. ³⁵ Uruu idi ukian Paul ati, "Ozaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Obatan dauna'an na'apam ikian pudau'an, uruu oaitapan ni'i naa na'apam osha'apatan pugaru." Uruu idi udyuudan naa soldyaanao taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomazoniaz, na'iki iawunuutapa-kizi uruu na'ii.

24

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

¹ Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer* tuma, Tertullas kia'o u'uu. Inao makon naa naobanai Felix di'iti ikaakapaa'anan Paul u'ati. ² Ikaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa i'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

"Onaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaapan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakitapadan wa'ati wuru'u aimaakan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a. ³ Uruu idi kaiman pidanna nyukunu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowautapanii kidaz. ⁴ Aonaa omashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan oaipan puabatan waparadan masakauda'u. ⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidananna. ⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan

* **24:1** lawyer: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

Tominkaru Dapu pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu. [Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati, ⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai. ⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.]† Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranuz u'ati.” ⁹ Ipai wuru'u abatapainouz Jewnao, na'apa ñnyukunuu uparadan kawana'ati. “Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz,” ñkian.

*Paul kazannaatinan
Felix kanaapu'u*

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. “Pugaru'u naa parada aizii,” ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, “Õaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada ñwiizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ñkaduz. Uruu idi tuukii õkonaukian, usha'apanum kau'an aizii õkakuwaapan nii pu'ati. ¹¹ Aizii di'i 12 kamoo dobatan õkaawan dauna'an Jerusalem iti, õtoriiinpa'anan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an. ¹² Aonaa Jewnao ikodauzon õkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ñikodan õto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo pawiiizi an kida. ¹³ Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u ñparadanuz. Aonaa kanom ñikodan pamishii-kinnaa nii kaiwuru'u ñkaakapaanuz õgaru pu'ati. ¹⁴ Mazan õkowaadan nii pu'ati aimaakan õsha'apatauzonii. Mishi karikaonan õtoriiinpa'auzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ñkian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai õmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai õmishidan wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz. ¹⁵ Na'apa õmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u, na'iki õmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-kao nii pabaaranaa iki. ¹⁶ Uruu idi karikaonan õtiwautinan, kaiman õaipan õtaapinan, aonaa õaipan õnyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.

¹⁷ “Dobata wunu õ'aonaankan Jerusalem iki. Õkaawan powa'a ati õwa'anan idi'o puraata õiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki õkawaoda-kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii. ¹⁸ Õipaiian pu'a'ora'a naa õsha'apaapan uruu kida aimaakan, na'iki õipaiian kapam õchikainan Tominkaru ati, wuru'u ñikodanuz õgaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasaba'uinpan õtuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono. ¹⁹ Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ñwa'atin. ñnao pa'an turuu ñna'aka-kao da'ati'i pukanaapu ati, ñkowaada kizi kanom dikauda'o aimaakan õsha'apatan, turuu ñkaakapaan õgaru pu'ati. ²⁰ Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii ñikoda dikauda kida'o nii aimaakan õsha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono õgaru Jerusalem ii? ²¹ Soo kaina'a bauda'apa aimaakan dikin ii õto'oradan ñdyaun, õdako'atin idi ñparadan ma'ozaka kaikapa'a: ‘Ukootowapa-kidan õgaru soo õmishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki,’ õkian idi ñ'ati.”

²² Felix, uaitapani'i naa “Jesus Kaduz” dau'u. Uruu idi ukian, “Turua'a naa shoman. Õzaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dauna'an õaitapan nii na'apam õsha'apatan pugaru,” ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz, ²³ na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, “Aonaa õaipan utaratapa-kao, marii uawunuutapa-kao karikaonan. Uiribannao kamunanu'uzon an u'ati, turuu ñna'akan aimaakan uaiapanii kida,” ukian.

*Paul paradan Felix
na'iki udaiaro ati*

† 24:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²⁴ Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Īkaawan na'iti, sariapa Felix dyuudan Paul na'aka-kao pa'ida'ati, uabata'azon ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus. ²⁵ Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-kao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan paabatan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, “Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono oturuudinan dono odapada-kidan nii koshan pugaru.” ²⁶ Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinnaa nii. Uruu idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma. ²⁷ Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kao tuubaruo naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinanaa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraa-kizai ii, uaipan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

25

Paul aipan padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti

¹ Aizii Festus zaamata-kao dauna'an tuubaruo naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti. ² Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati. ³ Na'iki tuukii ipishaan Festus kaikapa'a: “Turuu shoman pudyuudan Paul na'aka-kao Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-kao da'a'a.” Wuruu'ua ĩaipanuz Paul na'aka-kao, ĩaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati. ⁴ Mazan Festus kian ĩ'ati, “Aonaa! Marii Paul taapa-kao na'ii, Caesarea ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii okiwan powaa iti. ⁵ Marii uzowaunaanao makon otuma di'iki'i, umishiin an ĩaitapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ikowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan.”

⁶ Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uruu'ua naa usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-kao pa'ida'ati. ⁷ Uruu una'aka-kaoa'a naa ĩ'ida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ikowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ipishaa-kaoa'a naa, mazan aona'a naa zoobaba imishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz. ⁸ Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinnaa nii: “Aonaa okashadan oo odakooapan kakinaorii wuru'u taa-kariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa osha'apatan Tominkaru Dapu, oo osha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii osha'apatan udaru'o naobanai Caesar* tuma na'iki aonaa odikintapan ukakinaori kida,” ukian.

⁹ Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: “Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kao okanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?”

¹⁰ Paul kian u'ati, “Mazan dii okadishitapa-kida-kao pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu okootowapa-kida-kao di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimaakan osha'apatan Jewnao ati. ¹¹ Dii mani osha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani ozowii-kao udikin ii, aonaa mani omarainan ozowii-kao. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa osha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan ogaru ĩ'idi'iti. Mazan ozaamatinpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ogaru Rome iti, na'ii kizi okootowapa-kida-kao naobanai Caesar kanaapu'u,” ukian.

* 25:8 Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma, wuru'u kaudi-nainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Mishi tuukii puaipan pudyuuda-ka'o naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-ka'o," ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, ĩmorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ĩkonaukii-kida'anan unaobanai-tinan. ¹⁴ Na'apain ĩmorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u Paul taratapa-ka'o dau'an. Ukian, "Kaina'a pidan taratapa-ka'o kaida'a'a, una'an Felix wa'akan. ¹⁵ Aizii õmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu õ'ati, ĩkowaadan usha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, na'iki ĩdyuuda õzowii-kidan uruu. ¹⁶ Mazan õkian ĩ'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-ka'o, oo uzowii-ka'o sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a, waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-ka'o kiwiin wunao kanaapu iti'i kaakapainouz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazannaatin-kinaa nii.'

¹⁷ "Īnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa õtomunu'ikinpan ĩdyaun. Ba'oran kamoo ida'a õdapada-kida'akan naa Paul na'iki õkootowapa-kida'akan naaz. ¹⁸ Aizii wuru'u Jewnaouz, ĩkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom õabatan ĩkowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimaakan. Õ'itiiman sha'a dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. ¹⁹ Kanom dikin ii õabatan ĩkashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ĩto'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakupa uruu!' ²⁰ Aonaa õaitapan na'apam õsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan kida'a. Uruu idi õpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an õkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida kowaada-kariwaiz pudau'an?' ²¹ Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii paugaru. Uruu idi õdyuudan utarata-ka'o powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim õdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."

²² King Agrippa kian, "Õgaru, õabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ĩkaiwadan. Baokopa ĩmorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-ka'o.

²⁴ Ukaawa-kida-ka'o dauna'an, Festus kian naa, "King Agrippa, na'iki ipai unao pidannao. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz ĩaipan uzowii-ka'o. ²⁵ Mazan aonaa zoobaba õabatan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan uzowii-kida-kinao nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-ka'o Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi õdyuudan nii uruu Rome iti. ²⁶ Mazan aonaa kanom õikodan, õsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i õkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati. ²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu õdyuudan tarainpa'o pidan, õmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz," ukian.

¹ Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, “Puparada'azon an pudau'an, turuu puparadan.” Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a: ² “Naobanai Agrippa! Kaiman manawun ò'ati pukashaapan òparadan. Aizii òkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai ò'ati, òmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan. ³ Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ìkashadaakapauzon kapam. Uruu idi òaipan puabatapan òkuwaa kaimanaiman.

⁴ “Ipai Jewnao ìaitapanii ògaru, ìaitapa òkaduz kida òkoraidaonaan iki'o atii kai. ìaitapanii na'apam òmashaapauzon òwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii. ⁵ Ìnyukunuu na'apan an, marii ìkowaadan pu'ati kai na'apam ìtukapauzon òmashaapan kiwiin, na'iki marii ìkowaadan kanom òmishidanii. Ògaru Phariseenao di'iti'i da'i òzaamatinpauzon. Ìnao tuukia'oraz manawun ìizo'atin Jewnao kakinaori kida. ⁶ Aizii di'i òkadishitan da'a'a, òkootowapa-kidaka-soo òmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'i pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati. ⁷ Uruu idi'o tawuru'u wairibanna, 12 Jacob dainaouz, na'iki ìnao takaa-daunnao, karikaonan da'i ìtoriinpan na'iki ìtaainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o. Ìzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u òzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ò'ati. ⁸ Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

⁹ “Ògaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o òaipan òmashaatan wuru'u pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz. ¹⁰ Òkowaadan nii na'apam òsha'apaapauzon da'i aimaakan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati òkabootakidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ìzowii-kao an, kaiman ò'ati na'apa ònyukunuu ìkawan. ¹¹ Òmakon nii da'i ipai synagogue kawana'ati, òdorotan wuru'u mishidainauz Jesus, marii kizi ìpataka'uta-kao. Na'iki tuukii òdyuudan ìdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Òto'oran idi ì'ati tuukii, òmakouzon da'i ba'oran donoi kawana'ati kida òdorotan ìdyaun.

*Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 22:6-16)*

¹² “Bauda'apa kamoo òmakopaanan Damascus iti, òna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi òsha'apatan pidannao uruu ida'an. ¹³ King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo òtukapan aimaakan kanada'o, ukanadapan ògaru na'iki òminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada, kanada powa'a zii manawun kamoo ai. ¹⁴ Ipai wawaota'akan imi'i baara iti, na'iki òabata parada-karu kian ò'ati Hebrew* paradan ida'an, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ògaru kaikapa'a? Puantamikitan idi ògaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.’

¹⁵ “ Ònaobanaa, kanom pugaru?’ òkian.

“Sariapa udako'atin òparadan, ‘Ògaru Jesus! Ògaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian ò'ati. ¹⁶ ‘Pukadishita! Òaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an òzaamatan idi pugaru aizii òpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz òsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii òaidan powa'a aimaakan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam. ¹⁷ Òdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki òkazannaatan nii ìsha'apatan an pugaru. ¹⁸ Pugaru òaipan tukapa-kida'o nii ì'ati mishi'o kuwai òdau'an. Marii kizi ìkoditan maruta'o-karu iki, kanada'o-karu ati. Na'iki ìmuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, ìzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii ìmishidan an ògaru, mainaabata-karu nii ì'oian, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa ìdyaun papidanannao nii,’ kia'o wuru'u ukiauzonuz ò'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

* **26:14** Hebrew: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

¹⁹ “Naobanai Agrippa, òizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu. ²⁰ Kiwiin òkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka òkakuwaapan. Uruu dauna'an òmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Òkakuwaapan na'iki òkakinaopan ìdyaun, ìmuuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. Ìtanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki ìtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oian ai, pamashaapan ida'an kaimana'a naa. ²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ò'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u ìzaamatanuz ògaru. Na'iki na'apain ìaipan pazowia'akan ògaru. ²² Mazan Tominkaru kazannaatapa ògaru ì'ai, atii di'i òkadishitapanu'u. Ukau'an ipai òkowaadan naa wuru'u òtukapanii kidaz aimaakan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimaakan mani wuru'u òkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnao na'iki Moses saadauzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u ìsaadanii kidaz. ²³ Ìkian Christ pataka'uta-kao nii, atii uzowii-kao nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawaka-kizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati.”

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: “Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa.”

²⁵ Paul kian, “Naobanai, aonaa òzowau madoronan, mishi'o na'iki sakitapa'o kai-wuru'u òparadanuz. ²⁶ King Agrippa! Aonaa òkiba'azon òparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom daua'o kaiwuru'u òkadakotinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-kao, ipai uaitapa-kao. ²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz udau'an? Òaitapa ipai pumishidanuzu, mishii?”

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, “Pu'itiiman pupana'adan nii ònyukunuu aizi'ika'o pukuwaa ida'an?”

²⁹ Paul kian, “Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan òtoriinpan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainauz kai, na'apa kizi umishidan ògaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-kao ògaru kawan.”

³⁰ Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ìkodia'akan naa. ³¹ Pakoditan dauna'an, ìkian pa'atiaaka kida, “Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-kao oo utaratapa-kao.” ³² Sariapa King Agrippa kian Festus ati, “Aonaa mani upishauzon padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata aizii wuru'u,” ukian.

27

Paul dyuuda-kao Rome iti

¹ Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao dyuuda'azoo-kao dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa ìtaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaannaouz. ² Wapaidin-kida-kaoa'a naa* udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramyttium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki ìmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz. ³ Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii papaonarunao di'ii'aka, ìtaa kizi u'ati aimaakan uaiapanii kida. ⁴ Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi

* **27:2** Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

awaru ai ubarau ii aka. ⁵ Udauna'an kanawa kora'uka-kida-ka'o baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaaratina-kida-ka'o kanawa di'iki. ⁶ Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaunaaz pishaan pamakon ba'oran pidanna'o kanawan ida'an, Alexandria iki'o iwa'atin, na'iki Italy iti'o imako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-ka'o'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷ Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonap-atan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-ka'o. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz. ⁸ Mazan kasha'apanna'o wamakon katonaru za'an atii wakaawan "Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹ Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii dobata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpaazon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao. ¹⁰ "Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimaakan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidanna'o kapam." ¹¹ Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ina'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan. ¹² Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono.† Uruu idi iriba pidanna'o kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii iaipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an iaipan patoman pawiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii ikonaukian, na'iki ikian, "Turua'o nii wamakon." Uru'u naa mazan ikosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ikida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an. ¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa. ¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakita-padan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozookizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-ka'o. Na'ii wadikinda'aka-ka'o masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apanna'o iipaian pawatudanuz.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii itarian, izauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi iapowa'adan na'iki itoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ikaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti. ¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu

† 27:12 amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka'o 'winter.' Kasha'apanna'o chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidanna'o tuma.

ĭkaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti. ²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinoo. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannoo nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ĭkanaapu iti na'iki ukian ĭ'ati, "Uabata o'paradan. Uizo'atiizon an mani o'paradan, kaina'ii zii mani padamata waunoo kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida.

²² Mazan aizii o'kia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada. ²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan o'ida'ati Tominkaru o'taapiki na'iki o'naobanaa di'iki'o. Uduyudan pa'angelin paradan o'ati kaikapa'a: ²⁴ 'Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-kaoo naobanai Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainaoz pidannoo.' " ²⁵ Uruu idi Paul kian ĭ'ati, "Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Omishida Tominkaru kazannaatan nii waunoo, paparadan kawana'ati o'ati. ²⁶ Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti," ukian ĭ'ati.

Kanawa zo'ainoo tarian panaraan ai

²⁷ Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterranean baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, "Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti."

²⁸ Sariapa ĭwaota-kidan aimaakan kimisha'o paran baoko iti ĭtukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi ĭtukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an ĭwaota-kidan naa koshaniz. Uruu idi ĭtukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet. ²⁹ Uruu idi tuukii ĭtarian, ĭzauda-kidan naa pakanawan zowiitanan kuba kida di'iti. Sariapa ĭmashaadin-kidan pakanawan, ĭwaota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata ĭaipan wakanada'akan. ³⁰ Aizii pidannoo kaudinainoo kanawa zo'ii, ĭtiwaan naa pakidoopan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa ĭwaota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. ĭtukapa-kaoo ikodanii mishi tawuru'u ĭwaota-kidanuzu kimisha'o chipirari kanawa zowau ĭki. ³¹ Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki ĭzowaunaa ati, "Wuru'u pidannoo, kaudinainooz kanawa zo'o, ĭkidoopan an wuru kanawa di'iki'i, kaimandaunu'o nii pidan mawakan." ³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannoo toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannoo ati, "Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi. ³⁴ Mazan aizii o'aiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinoo nii, na'iki ukakupa-kinoo nii, usha'apanum kau'an ipai waunoo, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bauda'apa wawaziwadan wazowaud," ukian. ³⁵ Paparadan dauna'an ĭ'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati. "Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati," ukian ipai pidannoo kanaapu'u. Udauna'an udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroon naa. ³⁶ Uruu idi ipai pidannoo ma'ozakadan panyukunuu, na'iki ĭnikan naa pawanyukunuu kapam. ³⁷ Iriba'o pidannoo wuru'u kanawa zo'ainooz, kaikapauda'u'o wabaokopatinanu'u 276. ³⁸ Pidannoo nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ĭkaboowa'akan naa ipai poroom kida paran baoko iti, ĭaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazoobi'ian daua'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannoo tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa ĭaitapan na'ia'oram wuru'u amazadaz. Na'iki ĭtukapa kapam

kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baara-tinpa'o paran danoma. “Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii,” ĩkian. ⁴⁰Uruu idi ĩdukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa ĩwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa ĩwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ĩkazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi ĩaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti. ⁴¹Aonaa zii ĩkaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.

⁴²Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapa-kariwainaoz pidannao. ĩzauda-kidan ĩnyootan unaawa iti na'iki ĩkidoopan pa'ai. ⁴³Mazan tuukii pa'an ĩzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-ka'o ai. Uruu idi umashaatan ĩdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyoobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ĩnyootan unaawa iti. ⁴⁴Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ĩnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

28

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

¹Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-ka'o wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz. ²Tuukii kawiiiziinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ĩpu'ukadan tikazi wa'ati. ³Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki. ⁴Aizii kawiiiziinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u, sariapa ĩdi'itinpan udau'u, na'iki ĩkian pa'atiaaka kida, “Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu.”

⁵Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarota-ka'o pu'u. ⁶ĩzaudapan naa Paul poodan, na'iki ĩtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-ka'o dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ĩpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ĩkian, “Ei, tominkaru pa'i uruu!”

⁷Maonapa wamaaratinan kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowau-tapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utaapan waunao padapu ii. ⁸Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan. ⁹Ipai pidannao kawiiizi-tinpainaoz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apanuz aimaakan na'apa, uruu idi na'apainim ĩribannao karinaan dono, ĩna'akan nii ĩdyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun. ¹⁰Idikinauda'u kauzu wana'ian ĩtuma, kaiman ĩtaapan waunao, ĩtaa wa'ati aimaakan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimaakan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹ Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaan-nao Tominkarunao"* kia'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidiizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanz. ¹² Uruu idi baokopa'a naa wamakon ituma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan. ¹³ Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo ida'a wakaawa'akan naa dono'i Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa. ¹⁴ Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Ipishaan waunao iaipan wana'a'akan zii patuma buda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ituma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti. ¹⁵ Aizii mishidainao Rome iainaouz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa iwa'atin ikodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa wadobatan baokopa ituma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapakariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zudapan waunao. Paul tukapan idi idyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ituma dono'i Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶ Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-ka'o na'ii. Kashaapa-ka'o umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-ka'o awunuutapa'o nii uruu. ¹⁷ Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ibaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ituma. Ukian, "O'inawuzunao, Jewnao, o'kia'azon unao ati, aonaa o'sha'apatan dikauda'o aimaakan wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa o'pana'adan oo odakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokozu-daunnao dyuudauzonii kidaz washapatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan o'garu Jerusalem ii, atii itaraa-kidan o'garu Rome iki'o naobanainao ati. ¹⁸ Aizii okootowapa-kida-ka'o dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinoo ikodan dikauda'o nii o'sha'apatan, ozowii-kida-kinoo nii. Uruu idi iaipan padamata omuudaka'o. ¹⁹ Mazan aonaa Jewnao aipan omuuda-ka'o. Uruu idi opishaan o'dyuuda-ka'o da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa okadakotina'anan mani dikauda o'iribannao Jewnao dau'an, soo o'parada'azon idi odau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a okootowapa-kida-ka'o dono. ²⁰ Uruu idi'o odapada-kidan unao, okakuwaapa'azon na'iki okowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u o'zaamata-kaoz. Utukapa di'i, oanoba sukuruutapa-ka'o chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo omishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitenao zudapan."

²¹ Sariapa ikian Paul ati, "Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-ka'o wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an. ²² Waunao, wabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz." ²³ Uruu idi ikainaabatan naa kanom dono'o nii abata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Painaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapa-kizi ati. Uruu idi ukakuwaapan i'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan i'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan i'ati, ipai aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'ati'i, Moses na'iki

* **28:11** Shamaanna'o Tominkarunao: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. Inao kawanu'o utoma-ka'o wuru'u imuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

Tominkaru prophetinnoo saadauzonii kidaz Christ dau'u. ²⁴ Pabi'i kida pidannao tuukii ïmishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa ïmishidauan. ²⁵ Uruu dikiin ii tuukii ïkashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ïkoditan ua'ii paniba iti, Paul kian ï'ati, "Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauzonuz wadokozu-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon. ²⁶ Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:

'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii ï'ati:

Uabatautan nii kuwai powa'an kida,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u parada-karuz.

Utukapautan nii aimaakan kida sha'apaapa-ka,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.

²⁷ Usha'apanum kau'an, tuukii manawun unyukunuu dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinoo umaabata'azookan idi parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.

Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata

wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati õ'ida'ati.

Uruu idi õkakuda mani na'iki õsaabaa mani padamata unao,

kia'o wuru'u Tominkaru kiauzonuz.' [†]

²⁸ Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan kaikapa'a: "Ukau'an, õaipan unao Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u kazannaatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilenao ati'o. Usha'apanum kau'an ïnao, ïabata na'iki ïmishida pa'an wuru'u kuwai kidaz!" ²⁹ [Sariapa Jewnao kodita'akan ïabatan idi Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka ïkashadaakapan naa pa'atiaaka kida.][‡]

³⁰ Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan, na'iki unaubaan pidannao morowautapainao kida pa'ida'ati. ³¹ Kaimanaiman ukowaadan ï'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz, na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati Naobanai Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaa-pan na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

[†] 28:27 Isaiah 6:9-10   [‡] 28:29 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Paul Kaaritan Rome Iainao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'ora'a kaarita mishidainao Jesus Christ ati'o, Rome iainaouz ïmashaapan. Aonaa na'apainim zii Paul makouzon Rome iti, mazan kaina'a uaitapanii mishidainao mashaapan na'ii. Na'iki udakotan pamorowautan ïnao di'iti. (Romans 15:22; 16:21)

Di'ora'a pakaaritan ida'a, kaimanaiman Paul kainaabatan Kaimana'o Kuwai dau'an. Na'iki ukowaadan na'apa'oram wuru'u Tominkaru dakotanuz pidan kaimana'o nii. Paul kowaadan, aonaa bouda'apa pidan kaimana'o nii. Soo Jesus Christ, uruu bouda'apa kaimana'o manawun. Wamishidan dono Jesus, waso'ota-ka'o oia'o kazowautapan ai waunao, na'iki pa'ina'o mashaapa-karu taa-ka'o wa'ati. Uruu idi kaimana'o ni'i naa wamashaapan Tominkaru tuma.

Paul nyukunuu-kidan pakaaritan ida'an, ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. (Romans 3:23) Soo Tominkaru taa'o kazannaatin-kinai, Jesus Christ mawakan ida'an cross paawa'a. Kaina'a bouda'apa aimaakan ida'an, turuu Jewnao (Abraham takaa-daunnaouz), na'iki Gentilenao (pana'ainaouz pidannao Jewnao ai) ikodan kazannaatin-karu. Ipai ïnao, ïikodan nii pakazannaatin-kinaa nii soo pamishidan ida'an Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Paul sakadan pakakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u 1:1-17

Ipai pidan oia'o, aipa'o pakazannaata-ka'o 1:18-3:20

Na'apam Tominkaru kazannaatan pidan 3:21-4:25

Kakupa-karu ikoda-ka'o Jesus Christ ida'an 5:1-8:39

Jewnao na'iki Gentilenao aiapa-ka'o ïmishidan Jesus Christ 9:1-11:36

Na'apam pidan kaduz zaamatanpa'oraz Jesus Christ ida'ati 12:1-15:13

Paul katokontan pakakuwaapan 15:14-16:27

¹ Di'ora'a kaarita, õgaru Paul di'iki'o, Christ Jesus poitoruz. Tominkaru zaamatan õgaru Christ Jesus apostlen nii, na'iki ubuutan õgaru kowaadapa'o nii pidannao ati uruu di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ² Kotua'ora'a naa Tominkaru kowaada-kidan Kaimana'o Kuwai dau'u. Na'apa prophetnao saadan Tominkaru Paradan ida'a. ³ UDani daua'o wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Wuru'u udaniz, uruu wanaobanaa Jesus Christ. Ukaawankan dono pidan nii, King David takaa-daun uruu. ⁴ Mazan uruu mishi'o Tominkaru, na'iki aonaa usha'apatan oia'o. Umanawunu'o pama'ozakan ida'an Tominkaru kainaabatan pauDani manawun uruu, pakadishita-kidan ida'an uruu mawaka-karu di'iki. ⁵ Tominkaru aipan idi ipai pidannao taapan umanawun nii Jesus Christ, uaidan pakamunanun õ'ati Christ ida'an. Uzaamatan õgaru kakuwaapa'o nii manawun ipai Gentilenao* ati, ïizo'ati kizi Christ pamishidan ida'an Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ⁶ Aizii unao Tominkaru zaamataninao kapam, Jesus Christ pidanannaou'u naa unao.

⁷ Ukau'an õsaadan di'ora'a õkaaritan ipai unao mishidainao ati, Rome iainaouz, Tominkaru marainapanii unao na'iki uzaamatanii unao papidanannao nii manawun. Õtoriinpan waDaru Tominkaru ati, na'iki waNaobanaa Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

* 1:5 Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁸ Aizii kiwiin, kaiman manawun pugaru, òkian Tominkaru ati, Jesus Christ ida'an, ipai unao dau'an. Usha'apanum kau'an ipai'i naa wiizai kawana'ati pidannao kauna-munaatan umishidan Christ. ⁹⁻¹⁰ Tominkaru ati'o òkaudinan kaimanaiman ònyukunuu iki, òkowaadapan pidannao ati Kaimana'o Kuwai, uDani daua'o. Tominkaru aitapanii mishi'o kaiwuru'u òkianuz kaikapa'a: Karikaonan òtoriinpan Tominkaru ati òpishaan ukaminka'utan unao, na'iki utaapada kizi'i naa aizii òmorowautan unao di'iti.

¹¹ Tuukii manawun òtukapa'azon unao, òkakuwaapa kizi u'ati kaiman kida'o dau'u, Tominkaru sha'apataniaz ipai waunao ati. Òkaminka'uta'azon unao powa'a kizi utaan kaimanaiman unyukunuu Christ ati. ¹² Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u òkianuz: òkaminka'utan nii unao, na'iki unao kaminka'utan nii kapam ògaru, wama'ozakadaaka kizi, wakowaadan ida'an wamishidan daua'o Christ.

¹³ Òmin-mishidannao, òaipan uaitapan, karikaonan da'i òdakotautan òmorowautan unao di'iti, mazan kaina'a da'i aimaakan kida towauda'uan ògaru. Òmorowauta'azon u'idi'iti turuu kizi òtominapa-kidan unao, ma'ozaka kizi umishidapan Christ, na'apa òtominapa-kidan kawan ba'oran Gentilenao, ba'oran donoi ii kida kapam, ma'ozaka kizi ìmishidapan Christ.

¹⁴ Òsha'apatan ni'o Tominkaru aitan wuru'u òkowaadapanuz Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, donoi sannao ati na'iki wunao ati'i pana'ii kida'oraz ìmashaapan donoi ai. Aitapaabainao ati na'iki maaitapa-kainao ati. ¹⁵ Ukau'an tuukii òkowaada'azon Kaimana'o Kuwai unao ati kapam, Rome iainao.

¹⁶ Ògaru aonaa òkiba'azoo-kidan Kaimana'oraz Kuwai, usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o Tominkaru aidan pama'ozakan, ukazannaatan ipai pidan mishida'oraz Kaimana'o Kuwai. Kiwiitapa, Jewnao bii iki'o pidannao, na'iki aizii ukazannaatan naa kapam Gentilenao. ¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwaiz, ukainaabata na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii, soo mishida-karu ida'an karikaonan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kao Tominkaru Paradan ida'a: "Wuru'u pidan Tominkaru dakotaniaz kaimana'o pidan nii pamishidan ida'an, uruu karikaonanu'o nii ukakupan."†

Tominkaru pataka'utan pidannao oia'o dikin ii

¹⁸ Tominkaru aokazi ia'o kainaabatanii pato'oran pidannao ati, sha'apaapainouz oia'o, aona'oraz kawanu'o Tominkaru nii ì'ati. Ìsha'apaapan ida'an oia'o, ìtowauda'uu ba'orainao pidannao aitapan Tominkaru daua'o. ¹⁹ Tominkaru pataka'utan sha'apatainao oia'o, usha'apanum kau'an ìaitapanii Tominkaru dau'an, kaimanaimana'o ukainaabatan ì'ati padaua'o. ²⁰ Tominkaru toman di'iki'o amazada, turua'o pidannao aitapan kaimanaiman uruu, ìtukapan ida'an utomanii kida, ìmatukapauzokan pu'u padamata uruu. Uruu ma'ozaka'o manawun, na'iki uruu umanawunu'o Tominkaru ipai patomaniinao ai. Ukau'an aonaa turuu pidan kian: Aonaa òaitapan Tominkaru, kii.

²¹ Ìaitapan pu'u padamata Tominkaru, mazan upu'u aonaa ìtaapan uruu umanawunu'o nii, na'iki aonaa ìkonaukii-kidan umanawunun. Maaitapinaka karikaonan ìdi'itinpan. Aona'a naa ìka'iitan padi'itinpan sakitapa Tominkaru dau'u, ukau'an panyukunuu na'akan naa ìdyaun oia'o dau'ati. ²² Ìtaapinan aitapaabainao nii, mazan maaitapin-kainao karikaonan ìdyaun. ²³ Aona'a naa ìtaapan umanawun nii Tominkaru, wuru'u karikaonanu'oraz ukakupan, mazan ìtominkaruniitan naa ka'ui idi'o aimaakan kida toma-kao. Ìtoman patominkarun nii pidan kawan, kotu'uz kawan, wuniinao kaduz kida kawan, na'iki kowazaznao kawan.

²⁴ Uruu idi'o Tominkaru marina'atan ìdyaun, ìsha'apata kizi oia'o aimaakan kida panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki madoronaa-daun kizi'i naa ìkiaapaakan. ²⁵ Ìmuudan

† 1:17 Habakkuk 2:4

naa pamishidan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru daua'o, aizii ïmishidan naa mariidin-karu. Ìtaapan umanawun nii toma-kariwai kida aimaakan, na'iki ïtukapa-kida pamarainpan ïdyaun. Mazan aona'a naa ïtaapan Tominkaru umanawun nii, toma'oraz ïdyaun. Uruu pa'an turua'o ukonaukii-kida-ka ipai dono. Amen.

²⁶ Na'apa'o dikin ia'o Tominkaru marina'atan ïdyaun, marii kizi'i naa ïkiaapaakan madoronaa-daun, padi'itinpan kawana'ati kakiba'azonna'o aimaakan dau'u. Ukau'an, zunnao upu'u ïna'apan, aona'a naa ïaipan paudaiaru Tominkaru aitan kawana'ati, mazan ïkiaapan pamin-zunan kida'a naa. ²⁷ Aizii daonaioranao na'apa kapam ïdyaun, aonaa ïaipan paudaiaro Tominkaru aitan kawana'ati, mazan tuukii ïaipan pakiaapan pamin-daonaioran. Ukau'an, daonaioranao sha'apaapan idi kakiba'azonna'o aimaakan pamin-daonaioran tuma kida, Tominkaru kawinipinaatan ïdyaun pataka'utin-karu idi.

²⁸ Na'iki powa'a zii, ïtaapan idi madiwautapa-ka'o kawan Tominkaru aitapa-kidaniaz padaua'o ï'ati. Uruu idi'o umarina'atan ïdyaun, ïsha'apata kizi'i naa kakiba'azonnaa kida'o aimaakan padi'itinpan kawana'ati. Uruu idi'o ïsha'apatan naa oia'o aimaakan kida, aona'oraz ukaimanan pidan sha'apatan. ²⁹ Ìkaduz ïsha'apaapan oia'o aimaakan pa'idiwaru: ïantamikitinan; ïaipan pasha'apauz nii powa'a zii; ïnaudapa pakaziwan ba'orainao pidannao; ïkishauzin, ïzowian pidan. Aizii na'apam nii ïparadaakan, soo ïzunaapaakan; ïmariidinan; ïkadakotinan pairiban dau'u; ïdakoopan ba'oran pidan mashauda'u. ³⁰ Ìmariidinan pairiban dau'u ïaipan idi uunamunaa abata-ka'o dikauda. Ìto'ora-kizaitapan Tominkaru; ïdakomikitinan; ïtadinpan, na'iki umanawun nii ïkakuwaapan padau'an. Ìdi'itinpan pa'ina'o aimaakan dau'u pasha'apata-kinnaa nii oia'o. Ìdikintapan padaronao. ³¹ Ìdi'itinpan maaitapinaka karikaonan, aonaa ïmishian paparadan. Aonaa ïkaminka'utan pairiban, ïaitapan pu'u ubaiaapan kasha'ora'o. ³² Tominkaru aitapa-kidani'i naa ï'ati sakitapa'o pakakinaori: pidannao na'apa'oraz ïmashaapan, marii ïmawakan, kia'oraz. Ìaitapan pu'u na'apa'o kakinaorii, mazan upu'u zii ïsha'apaapan oia'o aimaakan kida. Na'iki ïkonaukii-kida kapam baokoinao sha'apatan na'apa kida'o oia'o.

2

Tominkaru di'itapa aimaakan sakitapa

¹ Aizii pugaru, dakota'oraz ba'oran pidan oia'o nii, na'iki pukian an udau'an: sakitapa'o wuru'u Tominkaru pataka'utanuz uruu. Pudau'ati'o kapam wuru'u puna'apanuz. Usha'apanum kau'an, na'apa'o kapam pugaru uruu kawan, pusha'apaapanii oia'o. ² Na'iki waaitapa Tominkaru pataka'utan nii sakitapa'o ida'an ipai sha'apaapainao na'apa'o aimaakan. ³ Aizii pugaru, pudakotan ba'oran pidan oia'o nii, mazan upu'u pusha'apaapan uruu kaduz oia'o aimaakan kida. Pu'itiiman aona'o nii Tominkaru pataka'utan pugaru, upataka'utan dono sha'apaapainao oia'o? ⁴ Aonaa mooko pudi'itapan na'apam Tominkaru kamunanun manawun pu'ati? Pusha'apaapan pu'u oia'o, aonaa upataka'utan pugaru sariapa, na'iki utaan dobata amazada pu'ati, upataka'utan ua'ii pugaru? Aonaa mooko puaitapan Tominkaru kamunanunuz manawun pu'ati uaipan idi'o putanawatinan pu'oian ai?

⁵ Mazan dikintapa pugaru, aonaa pumuuda'azon pusha'apaapan oia'o. Ukau'an, puaipan ati'o wuru'u puto'oradanuz Tominkaru powa'a zii pu'ati, upataka'uta-kinnaa nii pugaru wuru kamoo dono'o upataka'utanuz naa sha'apaapainao oia'o. Uruu dono, ipai'o nii pidannao aitapan sakitapa'o ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, oia'o pidan nii, oo kaimana'o pidan nii. ⁶ Tominkaru kawinipinaatan nii ipai waunao, washa'apatan kawana'ati aimaakan.

⁷ Kaina'a pidannao, aonaa ikashadinan pasha'apaapan kaimana'o aimaakan. Na'apa'o ida'an ikainaabatan mishi'o ïaipan Tominkaru naubaa na'iki utaa ïdyaun umanawunnao nii, na'iki utaa kizi ï'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ïnao ati'o nii Tominkaru taan karikaonanu'o kakupa-karu. ⁸ Mazan pidannao sha'apaapainouuz aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, dikintapainouuz mishi'o kakinaorii, na'iki sha'apaapainouuz pa'atiaaka oia'o aimaakan. ïnao ati'o nii tuukii Tominkaru to'oran, na'iki tuukia'o nii upataka'utan ïdyaun.

⁹ Ipai pidannao sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan kida, ïbaiaapan nii kasha'ora'o na'iki kaziwa'o. Aitaniimana'o nii Jewnao baiaapan kasha'ora'o, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii ïbaiaapan kapam. ¹⁰ Mazan pidannao sha'apaapa'oraz kaimana'o aimaakan, ïnaou'o nii Tominkaru naubaa. Utukapan nii ïdyaun umanawunnao nii, na'iki utaan nii ïnyukunuu kaiman-kinaa nii. Aitaniimana'o utaan Jewnao nyukunuu kaiman-kinaa nii, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii utaan ï'ati kapam. ¹¹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati aonaa na'ia'oram pidan powa'a'o umanawunun pairiban ai.

¹² Aizii Gentilenao, aonaan pu'u ïaitapan kakinaorii Tominkaru dyuudaniaz Moses ida'an. Mazan ïsha'apatan an oia'o, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ïdyaun. Aizii Jewnao, ïaitapanii pa'an wuru'u kakinaoriiz, ukau'an, ïsha'apatan an oia'o, Tominkaru pataka'utan nii ïdyaun ïdikintapan idi paaitapanii kakinaorii. ¹³ Usha'apanum kau'an, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, ïaitapan idi kakinaorii, mazan ïizo'atin idi pa'an kakinaorii. ¹⁴ Aizii Gentilenao, aona'oraz ïaitapan Tominkaru kakinaori. Mazan ïsha'apatan an sakitapa aimaakan panyukunuu kowaadan kawana'ati, na'apa'o kainaabata ïaitapan panyukunuu ii kaimana'o aimaakan, na'iki oia'o aimaakan. ¹⁵ Pidannao na'apa'oraz ïkaduz, kaina'a'o kawanu'o Tominkaru kakinaori saadinpan ïnyukunuu ii. ïnyukunuu kowaada kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz. Usha'apanum kau'an, panaadon ïnyukunuu kowaada ï'ati ïsha'apatan kaimana'o aimaakan, na'iki panaadon, oia'o aimaakan. ¹⁶ Ukau'an, ipai'o nii kaikapa kida'o aimaakan sha'apan wuru kamoo dono'o, Tominkaru dyuudanuzu naa Jesus Christ tiwaa-kidapan na'iki upataka'utan pidannao, ïdizapanii kida padi'itinpan kawana'ati. Kaikapa'o wuru'u Kaimana'o Kuwai òkowaadapaniaz.

Jewnao na'iki Tominkaru kakinaori

¹⁷ Aizii pugaru, pudakotinpan Jew nii, tuukii punyukunuu kakinaorii dau'ati. Pu'atadinpan, na'iki pukian: waunao Tominkaru pidannao manawun. ¹⁸ Puaitapa kanom Tominkaru aiapanii pusha'apatan. Na'iki tominapa-kida-kariwai pugaru kakinaorii dau'u, pusha'apata kizi sakitapa aimaakan. ¹⁹ Puzauda-kidan turuu pukainabatan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wunao ati'i ishaawun kawanuinaouuz. Na'iki puzauda-kidan Kanada'o kawanu'o pugaru wunao ati'i maruta'o ida'a'o kawanu'oraz ïmashaapan. ²⁰ Na'iki puzauda-kidan turuu pukakinaotan pidannao, maaitapin-kainao kawanu'oraz. Na'iki puzauda-kidan turuu putominapa-kidan koraiziannao kawanuinaouuz pidannao. Usha'apanum kau'an, kakinaorii di'iki'o puaitapan ipai wuru'u aitapa'azoo-kariwaiz Tominkaru dau'u, na'iki mishi'o dau'u.

²¹ Mishi putominapa-kida pidannao Tominkaru kakinaori dau'u. Kandii nii mooko aonaa putominpan puizo'atin wuru'u kakinaoriiz? Pukian pidannao ati: Aonaa ukoidapa'ana'a. Aizii pugaru, aonaa mooko pukoidapan? ²² Pukian pidannao ati: Aonaa uba'orantapa'ana'a umin-mazidan kaina'an pu'u. Aizii pugaru, aonaa mooko puba'orantapan? Pukachama'idin ba'oran kaduz pidannao tomanii ai patominkarun nii. Aonaa mooko pukoidapan kawinipinaa kida'o aimaakan ïtoriinpauz-kizi dapunaa iki? ²³ Pu'atadinpan, Tominkaru taan idi unao ati pakakinaori Moses ida'an. Aonaa mooko pidannao paradan dikauda Tominkaru dau'an, pudikintapan idi ukakinaori?

²⁴ Na'apa usaadinpan Jewnao dau'an Tominkaru Paradan ida'a: “Unao sha'apatan idi'o oia'o aimaakan, Gentilenao dakoopan Tominkaru.”

²⁵ Kaimana'o wuru'u chootin-karuz,* puizo'atin an Tominkaru kakinaori. Mazan pudikintapan an kakinaorii, na'apa'o pugaru Gentilenao kawan, aona'oraz ĩchoota-kaao. ²⁶ Ukau'an na'apa kapam Gentilenao, aona'oraz ĩchoota-kaao padamata, ĩizo'atin an kakinaorii. Tominkaru tukapan nii ĩdyaun papidanannao nii na'apa choota-kariwainao kawan. ²⁷ Pidan aona'oraz padamata uchoota-kaao, mazan upu'u uizo'atin Moses saadanii kakinaorii. ĩdakotan nii Jewnao oiainao nii, ĩdikintapan idi wuru'u kakinaoriiz, usaada-kaao pu'u ĩnao ati, na'iki ĩchoota-kaao pu'u padamata. ²⁸ Usha'apanum kau'an aonaa mishi'o mani Jew uruu, udaru na'iki udaro Jewnaoun idi, oo uchootinpan idi Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. ²⁹ Mazan pidan mishi'oraz manawun Jew, uruu wuru'u sakitapa'oraz pa'an udi'itinpan. Ukau'an, mishi'oraz manawun chootin-karu, usha'apata-kaao pidan nyukunuu ii, aonaa unanaa ida'a mani. Saada-kariwaiz kakinaorii, aonaa upana'adan pidan nyukunuu. Kaimana'o Doronaa wuru'u pana'ada'oraz pidan nyukunuu, na'iki Tominkaru wuru'u nauba'o ni'oraz uruu, aonaa pidan mani.

3

Tominkaru kaduz umishiauzon paparadan

¹ Ukau'an, na'apa'oram ida'an mooko waunao Jewnao wazootapan Gentilenao? Oo na'apam dii mooko ukaimanan wuru'u pidan chootinanuz?* ² Kaina'a iriba. Umanawunu'o sha'apa'o: Tominkaru tauzonuz pakakinaori waunao Jewnao ati, wataapan ni'o. ³ Aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u “washa'apatan nii,” ĩkii kiziz Tominkaru ati, ukau'an na'apam ni'i naa aizii? Turua'o nii sha'a Tominkaru marina'atan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii, aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u “washa'apatan nii” ĩkii-kiziz? ⁴ Aonaa turuu una'apan! Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan, ipai pidan mariidinauzon pu'u padamata. Kaikapa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a: “Pugaru Tominkaru, kainaabata-kaao nii sakitapa'o puparadan. Aizii pidan dakotan dono pumariidinan kootowapa-kizai ii, mazan upu'u aona'o nii na'iam pumariidinan ikoda-kaao.”†

⁵ Mazan washa'apataniaz oia'o kainaabatan an Tominkaru ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimaakan, na'apam nii wakian aizii udau'an? Turuu mooko wakian kaikapa'a: “Aonaa usakitapan wuru'u Tominkaru pataka'utanuz waunao, washa'apatan dikin ii oia'o.” (Kaina'a pidannao na'apa'o ĩdi'itinpan.) ⁶ Aonaa turuu una'apan! Aonaan dono mani Tominkaru sha'apatan sakitapa aimaakan, ukau'an aonaa mani turuu ukootowapa-kidan ipai pidannao.

⁷ Mazan kaina'a'o nii panaadon pidan kian kaikapa'a: “Tominkaru pataka'utan waunao, aonaan idi washa'apatan uduudanii washa'apatan. Na'apa'o ida'an, kaimanaiman uaitapa-kaao Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan. Uruu idi utaapa-kaao umanawunu'o nii. Mazan kandii nii mooko upu'u zii upataka'utan waunao wa'oiian dikin ii?” ⁸ Putamakapan an na'apa'o di'itinapa-karu, kaikapa'o nii panaadon pukianu'u: “Kaimana'o wuru'u washa'apatanuz oia'o, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru, usha'apatan idi sakitapa aimaakan,” kii. Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun, pidan na'apa'oraz udi'itinpan. Mazan upu'u kaina'a pidannao mariidinan ōdau'u. ĩkian, na'apa'o kaikin ōtominapa-kidan pidannao.

Ipai pidan sha'apata'o oia'o

* **2:25** chootin-karu: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

* **3:1** chootinanuz: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

† **3:4** Psalm 51:4

⁹ Ukau'an, kaimana'o mooko waunao powa'a zii Gentilenao ai? Aonaa! Õkainaabata sha'atii u'ati, ipai pidan, Jewnao oo Gentilenao, oia'o poitoruitapanii pa'idiwaru.

¹⁰ Kaikapa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a'a:

“Aonaa na'ia'oram pidan kaimana'o Tominkaru awun za'a,
aonaa bauda'apa.

¹¹ Aonaa na'ia'oram pidan kaimanaimana'o uaitapan Tominkaru kaduz;
aonaa ãaipan paaaitapan Tominkaru dau'u.

¹² Ipai'i naa pidanna padantan Tominkaru ai;
ipai ãdyaun madiwautapa-ka'o karikaonan.

Aonaa kanom sakitapa'o usha'apatan aimakaan,
aonaa bauda'apa.”‡

¹³ “Ïparadan kachama'idiikii, na'apa baaranai dyupushan kawan.
Ïmariidapan pairiban.”§

“Ïkaziwaa pidan paparadan idi,
na'apa kowazaz arotanii kawan.”*

¹⁴ “Ïparadan kashauda'u na'iki pamanamiki tuma.”†

¹⁵ “Kadiman ãmakon ãzowia'anan pairiban.

¹⁶ Na'itim karikaonan ãmakon, ãpataka'uan
na'iki ãkasha'oradan pidanna nyukunuu.

¹⁷ Aonaa ãaitapan na'apam mashaapa-karu kaiman ba'orainao tuma.”‡

¹⁸ “Aonaa ãtarian Tominkaru umanawunu'o ai.”§

¹⁹ Aizii waaitapa, na'apam Tominkaru kakinaori kian, mashaapainao ati'o kaki-naorii waranu'u. Aonaa kizi na'itim pidan paradan pakazannaatin-kinaa nii. Na'iki ipai kizi pidanna kadishitan Tominkaru kanaapu'u pataka'uta-karu nii pa'idiwaru, pa'oian dikin ii. ²⁰ Usha'apanum kau'an, aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru dakotan kaimana'o pidan nii, usha'apatan ida'an aimakaan kakinaorii kawana'ati. Mazan kii'an wuru'u kakinaoriiz, soo ukainaabatan wa'ati, ipai waunao oiainao pa'idiwaru.

Na'apam wadakota-kao kaimana'o pidan nii

²¹ Mazan aizii Tominkaru kainaabata'a naa na'apa'oram ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidan nii. Aonaa kakinaorii izo'ati-kao ida'an mani. Kotua'ora'a naa Moses na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzon na'apa'o dau'u. ²² Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'an Jesus Christ. Ipai sha'apa'oram pidan mishida'o, aonaa kanom pana'a'o nii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. ²⁴ Mazan Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii, soo ukamunanun idi manawun. Christ Jesus mawakan ida'an, uso'otan waunao wapataka'uta-kao ai wa'oian dikin ii. ²⁵ Tominkaru taan Jesus Christ mawaka'o nii na'iki shoota'o nii paizain pidanna oian mainaabata-kinao nii, ãmishidan idi umawakan ã'oian dikin ii. Na'apa'o ida'an Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimakaan. Kotua'a naa, Jesus Christ kaawan ua'ii, aonaa zii upataka'utan pidanna ã'oian dikin ii. ²⁶ Mazan aizii, Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon aimakaan sakitapa, udakotan ida'an ipai mishidainao Jesus, kaimana'o pidanna nii.

²⁷ Una'apan kau'an, kandii mooko zoobaba wa'atadinapa-kinaa nii? Aonaa kanom! Waizo'atin ida'an sha'a Tominkaru kakinaori? Aonaa! Soo wamishidan ida'an pa'an.

²⁸ Ukau'an, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii, wamishidan ida'an Jesus, aonaa washa'apatan ida'an mani aimakaan kakinaorii kawana'ati.

‡ 3:12 Psalm 14:1; Psalm 53:1-3 § 3:13 Psalm 5:9 * 3:13 Psalm 140:3 † 3:14 Psalm 10:7 ‡ 3:17 Isaiah 59:7

§ 3:18 Psalm 36:1

²⁹ Jewnao pa'idiwaru Tominkarun mooko wuru'u Tominkaruz? Aonaa mooko Gentilenao Tominkarun mani kapam uruu? Gentilenao Tominkarun kapam wuru'u uruuz. ³⁰ Wamishida kaina'a bauda'apa Tominkaru, uru'o nii dakota Jewnao kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan ida'an Christ. Na'iki uru'o nii dakota Gentilenao kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan ida'an kapam Christ. ³¹ Ukau'an turuu mooko wamarina'atan wuru'u kakinaoriiz mishida-karu ida'an? Aonaa turuu! Mishi'oraiman, wataapa wuru'u kakinaoriiz umanawunu'o nii.

4

Tominkaru dakotan Abraham kaimana'o pidan nii

¹ Ukau'an, na'apam wakian Abraham dau'an, waunao Jewnao dokoza-daunuz? Na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii? ² Umishiin an mani Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii, usha'apatan idi kaimana'o aimaakan, turuu mani u'atadinpan. Mazan aonaa turuu u'atadinpan Tominkaru ati, usha'apatan ida'an aimaakan. ³ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian, "Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii."

⁴ Pidan kaudina'o kanaobanaatinapa, puraata taa-ka'o dono u'ati, ukaudinan winipinaa wuru'u, aonaa na'apani'o mani. ⁵ Mazan Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, aonaa pidan sha'apatan idi'o mani aimaakan, soo umishidan idi'o Tominkaru, turua'oraz udakotan oia'o pidan, kaimana'o pidan nii. ⁶ Na'apa King David kian pidan konaukian dau'an, Tominkaru dakotan idi uruu kaimana'o pidan nii, aonaa usha'apatan idi mani aimaakan. Ukian:

⁷ "Konaukia'o pidan wuru'u Tominkaru mainaabataniaz u'oi'an kida, aona'oraz powa'a Tominkaru nyukunuitapan u'oi'an!

⁸ Konaukia'o pidan wuru'u,

Tominkaru tukapaniaz aona'o kawan u'oi'an."*

⁹ Aizii wuru'u konaukii-karu David kii-kiziz, choota-kariwainao† ati'o mooko karikaoonan utaa-ka'o, oo aona'oraz ĩchoota-ka'o ati'o kapam? Wakian sha'atii, Abraham mishidan idi Tominkaru, udakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁰ Ukau'an, na'apaini'oram mooko Tominkaru dakotan Abraham, kaimana'o pidan nii? Uchootinan dauna'ana'o, oo uchootinan ua'ia'o zii? Uchootinan ua'ia'o zii! ¹¹ Abraham chootinan kainaabata wa'ati Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii, umishidan idi, pachootinan ua'ii zii. Ukau'an ipai mishidainao Tominkaru, aona'oraz padamata ĩchoota-ka'o, Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan idi. Ukau'an ipai mishidainao, ĩdaru wuru'u Abraham, ĩmishidan idi uruu kawan, aonaan pu'u padamata ĩchootinan. ¹² Na'iki uruu kapam choota-kariwainao daru, na'apa'oraz kapam ĩmishidan Tominkaru, Abraham mishidan kawan pachootinan ua'ii zii.

¹³ Kotua'a naa, Tominkaru kowaadan dono pataan nii ipai imi'i baara Abraham ati na'iki utakaan-daunnao ati, ĩ'idiwau nii, aonaa Abraham izo'atin idi'o mani kakinaorii, mazan Abraham mishidan idi'o pa'an Tominkaru. Umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁴ Tominkaru kowaadaniaz pataan nii zaamata-ka'o an mani pidan izo'atin idi kakinaorii, madiwautapaka mani pidan mishidan Tominkaru. Ukau'an madiwautapaka mani kapam Tominkaru kowaadanuz pataan nii aimaakan Abraham ati. ¹⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u Tominkaru kakinaoriiz, uto'orada Tominkaru pidannao ati ĩmaizo'atikan idiz. Mazan aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa kanom mani pidan dikintapa.

¹⁶ Ukau'an, wazaamatan nii Tominkaru kowaadaniaz pataan nii, soo wamishidan idi Tominkaru. Una'apan kau'an, ipai Abraham dainao, mishi'o nii ĩzaamatan

* 4:8 Psalm 32:1-2 † 4:9 choota-kariwainao: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Tominkaru kowaadaniaz pataan nii ñ'ati, usha'apanum kau'an mawinipinaa-daunu'o Tominkaru taa'azon ñ'ati wuru'u. Utaa'azoo-kao, aonaa soo taapainao kakinaorii ati'o mani karikaonan, mazan ba'oran kaduz pidannao ati'o kapam, mishidainaoz Tominkaru na'apa Abraham mishidan kawan. Usha'apanum kau'an, Abraham uruu ipai mishidainao daru. ¹⁷ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a Abraham dau'an: "Iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao dakotan pugaru padaru nii,"‡ kia'o usaadinpan. Ukau'an, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii, turuu umishida-kao, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u na'apa'oraz. Uruu Abraham mishidaniaz. Uruu turua'o ukakudan mawaka'o pidan, na'iki turua'o uparadan ida'an aimakaan kida tominan aona'oraz zii utukapauzo-kao.

¹⁸ Abraham mishida na'apam Tominkaru kian patakaannao ni'o dau'an. Aonaa ukashadinan pazaudapan Tominkaru sha'apatan ukowaadaniaz pasha'apatan nii, uaitapan pu'u aona'a naa turuu patoman paudani nii. Uruu idi'o ba'oran kaduz pidannao dakotan uruu padaru nii, na'apa Tominkaru kian kawana'ati Abraham ati, "Iriba'o nii putakaannao, na'apa wizinao kawan, aona'o nii kanom ka'iitan paaitaan ñ'dyaun," kia'o ukian. ¹⁹ Pakawan umishidan Tominkaru sha'apatan nii wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii u'ati, uaitapan pu'u aonaa paka'iitan naa patoman paudani nii. Usha'apanum kau'an uruu dono maonapa'ora'a naa 100 uwunun. Na'iki udaiaro Sarah, maskonnaou'u naa kapam, aona'ora'a naa turuu okaudanin. ²⁰ Mazan upu'u aonaa Abraham pana'adan panyukunuu pamishidapan ai Tominkaru kowaadanuz pataan nii iriba utakaannao nii. Mazan mishi'oraiman, powa'a zii uma'ozakadan pamishidapan, ukau'an ukonaukii-kida Tominkaru umanawunun usha'apata'azoonii dau'an pa'ati. ²¹ Abraham aitapa kaimanaiman, turuu Tominkaru sha'apatan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²² Ukau'an Abraham mishidan idi'o, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.

²³ "Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii," kia'oraz usaadinpan, aonaa Abraham dau'ana'o mani karikaonan. ²⁴ Mazan usaada-kao na'apa, waaitapa-kinaa ni'o Tominkaru dakotan nii waunao, kaimana'o pidan nii kapam, wamishidan idi Tominkaru, kakuda'oraz waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. ²⁵ Tominkaru taa-padan pidannao zowian Jesus Christ wa'oian dikin ii. Na'iki ukakudan powa'a iti uruu, turuu kizi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii.

5

Tominkaru dakotan waunao, kaimana'o pidannao nii

¹ Ukau'an, Tominkaru dakotan idi waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi, aizii kaimanaaka'a naa waunao Tominkaru tuma, wanaobanaa Jesus Christ ida'an. ² Wamishidan idi Christ, una'akan waunao Tominkaru kamunanun ida'ati, na'apa'o ida'a'o wamashaapan kai. Na'iki tuukii wakonaukian, waaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan wa'ati diina'iti'i paugaru kaduz umanawun-karu.

³ Mazan turuu kapam wakonaukian wabaiatinan dono, usha'apanum kau'an wabaiatinan tominapa-kida waunao aonaa kizi wakashadinan. ⁴ Aizii aonaan idi wakashadinan, kaiman Tominkaru ati. Ukaimanan idi wa'ati, aizii wazaudapan naa utaan ukowaadauzoniaz pataan nii wa'ati. ⁵ Wuru'u wazaudapaniaz, aona'o nii ukasharutan wanyukunuu. Usha'apanum kau'an mishi'o Tominkaru marainpan waunao. Na'apa ukowaada-kidan wa'ati Kaimana'o Doronaa ida'an, uruu utaaniaz naa wa'ati.

⁶ Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati, Christ mawakan oiainao pidannao dikin ii, aonaan pu'u waka'iitan wamuudan oia'o. ⁷ Aonaa kanom ka'iitan pazowii-kidinan

‡ 4:17 Genesis 17:5

pidan kaimana'o umashaapan dikin ii. Kaina'a mani ba'oran pidan turua'o uzowii-kidinan pidan kaimana'o manawun dikin ii. ⁸ Mazan Tominkaru, ukainaabata pamarainpan manawun waunao, wa'oian pu'u, udyuuda zii Christ mawakan waunao dikin ii. ⁹ Tominkaru dakotan idi waunao, kaimana'o pidannao nii, Christ mawakan ida'an, ukau'an waaitapa mishi'o nii Christ kazannaatan waunao wabaiaapan ai Tominkaru to'oran diina'iti'i, upataka'utan dono'o naa oiainao. ¹⁰ Tominkaru tarubanao zii da'i waunao, mazan uponaruitan waunao pauDani mawakan ida'an. Uponaruitan idi waunao, waaitapa mishi'o nii ukazannaatan waunao, Christ kakupan ida'an. ¹¹ Aonaa uruu mani karikaonan, mazan wakonaukian kapam Tominkaru sha'apatan idi aimaakan wanaobanaa Jesus Christ ida'an. Uruu toma'oraz waunao Tominkaru paonarunao nii.

Adam ida'an mawaka-karu, mazan Christ ida'an kakupa-karu

¹² Bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru, ipai pidannao oian. Na'iki usha'apatan idi oia'o, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an, Adam sha'apatan dono oia'o, ikoda'o nii ipai utakaan-daunnao wuru'u sha'apata'oraz oia'o. ¹³ Pidannao sha'apaapanii oia'o, Tominkaru taan ua'ii pakakinaori kida Moses ida'an, mazan aonaa udakotan ĩdyaun dikintapainao nii kakinaorii, usha'apanum kau'an aonaa zii utaan pakakinaori uruu dono. ¹⁴ Mazan upu'u, Adam dikintapan di'iki'o Tominkaru, atii Tominkaru taan ida'ati pakakinaori Moses ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru, aonaan pu'u padamata ĩdikintapan sariaapa'o Tominkaru di'iki'o kakinaorii, Adam kawan.

Aizii Adam, Christ kawanu'o wuru'u, kaawa'o ni'oraz udawu'ati zii. ¹⁵ Mazan Christ sha'apataniaz kaimana'o aimaakan wa'ati, pana'a'o Adam sha'apatanii oia'o aimaakan ai. Ipai pidan mawakauzon, bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru. Mazan wuru'u Tominkaru kamunanunuz, powa'a'o zii umanawunun, iriba udakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, kamunanun ida'an. ¹⁶ Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan, pana'a'o wuru aia'a dikauda'oraz aimaakan sha'apan, bauda'apa'o pidan oian ida'ana'oraz. Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatan idi oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidan, oia'o pidannao nii. Mazan Christ sha'apatan idi kaimana'o aimaakan, Tominkaru dakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, ĩsha'apatan pu'u iriba oia'o aimaakan kida. ¹⁷ Mishi, bauda'apa'o pidan Adam, dikintapan ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Mazan bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii ida'an, Tominkaru kamunanun manawun pidannao ati, udakotan ĩdyaun, kaimana'o pidannao nii. Na'iki ma'ozaka'o nii ĩmashaapan oia'o ai.

¹⁸ Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatanii ida'an kiwiini'o oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidannao, oia'o pidannao nii pa'idiwaru. Ukau'an na'apa kapam, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii kaimana'o aimaakan ida'an, Tominkaru dakotan ipai pidannao mishidainaouz Christ, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan ĩ'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁹ Tominkaru dakotan kawan ipai pidannao, oia'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan dikintapan idi, ukau'an na'apa kapam udakotan iriba pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan izo'atin idi paugaru.

²⁰ Tominkaru taanuznaa kakinaorii, pidannao aitapa-kinaa ni'o oia'o wuru'u ĩsha'apaapaniaz. Pidannao sha'apaapan pu'u powa'a zii oia'o, mazan Tominkaru, utukapa-kida powa'a zii pakamunanun tuukii manawun. ²¹ Kiwiin zii oia'o kazowautapanii ipai pidannao, uruu idi'o ĩmawakauzon. Mazan aizii Tominkaru kamunan-kidan idi tuukii waunao, uruu idi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, waNaobanaa Jesus Christ ida'an.

6

Karikaonanu'o kakupa-karu zaamatanapa-karu idi Christ ida'ati

¹ Ukau'an, marii mooko pakawan washa'apaapan oia'o, Tominkaru aida kizi powa'an kida wa'ati pakamunanun? ² Aonaa turuu! Waunao mawaka'o pidan kawanu'ora'a naa oia'o ati. Ukau'an aonaa turuu washa'apaapan pakawan zii oia'o. ³ Uaitapanii waunao, chikaawunuu-kariwainao, Tominkaru zaamatan-kidani Christ Jesus ida'ati. Ukau'an, mawaka'o kawanu'o waunao uruu tuma. ⁴ Wachikaawunuu-kaono, wamawakan na'iki wadida-kaono kawanu'o Christ tuma. Ukau'an waDaru Tominkaru kadishita-kidan kawan Christ mawaka-karu di'iki, umanawunu'o pama'ozakan ida'an, na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao, pa'ina'o mashaapa-karu di'iti.

⁵ Tominkaru bauda'apatan idi waunao Jesus Christ ida'ati wamawakan ida'an uruu kawan, ukadishita-kidan nii kapam waunao ukadishita-kidan kawan Jesus Christ. ⁶ Na'iki waaitapanii, kiwiini'oraz wakaduz mawakan naa Christ tuma cross di'ii, turuu kizi oia'o ma'ozaka'oraz ukaudinan wa'ida'a mainaabata-kaono. Uruu aonaa kizi powa'a oia'o poitoruitapan waunao. ⁷ Usha'apanum kau'an pidan mawaka'o, aonaa powa'a oia'o poitoruitapan uruu. ⁸ Wamawakan idi Christ tuma, wamishida karikaonanuo'oo nii kapam wakakupan utuma. ⁹ Waaitapanii Jesus Christ kadishita-kida-kaono mawaka-karu di'iki, na'iki aonaa na'apainim nii umawakauzon koshan. Aonaa na'apainim nii powa'a mawaka-karu zaamatan uruu. ¹⁰ Umawakan baukapa uwazoota-kinaa nii oia'o aimaakan. Aizii kai kakupa uruu, na'iki umashaapan soo Tominkaru ati'i naa. ¹¹ Ukau'an na'apa kapam udi'itinapa udau'u. Unao mawaka'o kawanu'ora'a naa oia'o ati, mazan kakupa'ora'a naa pa'an Tominkaru ati, uzaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati.

¹² Ukau'an, aonaa utaapada'ana'a oia'o kazowautapan unanaa, wuru'u mawakauzoo. Aonaa usha'apata-kida'ana'a u'ati usha'apata'azonii oia'o aimaakan. ¹³ Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a usha'apauzin kida oia'o ati, aimaakan dikauda'o sha'apata-kinao nii. Mishi'oraiman, utaina'a naa Tominkaru ati sha'apata'o nii kaimana'o aimaakan. Usha'apanum kau'an Tominkaru kakudani'i naa unao mawaka-karu di'iki, pa'ina'o kakupa-karu ida'ati. ¹⁴ Aona'a naa unaobanaitapa'ana'a oia'o. Usha'apanum kau'an aonaa umashaapan naa kakinaorii waranu'u, mazan Tominkaru kamunanun ida'a'ora'a naa umashaapan.

Poitoruinao, sha'apata'o ni'o kaimana'o aimaakan

¹⁵ Ukau'an, marii mooko washa'apaapan oia'o, aonaan idi wamashaapan naa kakinaorii waranu'u, na'iki wamashaapan idi'i naa pa'an Tominkaru kamunanun ida'a? Aonaa turuu! ¹⁶ Uaitapanii kaimanaiman, pidan tainan dono poitorui nii, upoitoruitapa-kidinan wuru ati'i uizo'atiniaz panaobanaa. Na'apa'o kawanu'o unao, unaobanaitapan dono oia'o, ubuuta-kaono karikaonanuo'oo mawaka-karu di'iti; oo, uizo'atipan dono Tominkaru, udakotan unao, kaimana'o pidannao nii. ¹⁷ Mishi, kiwiin zii upoitoruitapa-kidinan oia'o ati, mazan aizii, kaimanaiman unyukunuu iki uizo'atin utominapa-kida-kinao. Uruu idi ōkonaukii-kidan Tominkaru udau'an. ¹⁸ Tominkaru muudin-kidani'i naa unao oia'o ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao, kaiman kida'ora'a naa pa'an aimaakan usha'apaapan.

¹⁹ Ōkaiwaan parada-karu ipai kamo'o ukaiwauzo-kaono, ōkainaabata-kinaa nii Tominkaru daua'o kuwai, udadaran idi u'ati. Kiwiitapa, ukaiwaapan unanaa madoronaa-daun na'iki usha'apatan iriba oia'o aimaakan. Aizii na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki sakitapa'o aimaakan, Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Oia'o poitoruitapan dono zii unao, aonaa usha'apata'azon kaimana'o aimaakan. ²¹ Kanom mooko kaimana'o nii uikoda usha'apaapauzonii kida ida'an, ukiba'azoo-kidaniaz naa kai? Na'apa kida'o aimaakan sha'apaapa-kaono ida'an pidan ikoda karikaonanuo'oo mawaka-karu. ²² Mazan unao, Tominkaru muudin-kidani'i naa oia'o poitoruitapan ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao. Uruu idi'o ukaminka'utan unao, umashaapa-kinaa nii kaiman na'iki sakitapa, na'iki utaan u'ati karikaonanuo'oo

kakupa-karu. ²³ Usha'apanum kau'an oia'o sha'apata-kao winipinaa karikaonanu'o mawaka-karu. Mazan Tominkaru taanii mawinipinaa-daun karikaonanu'o kakupa-karu, wazaamatanpan ida'an Christ Jesus wanaobanaa ida'ati.

7

Kakinaorii daua'o

¹ Aizii unao, õmin-mishidannao, uaitapanii kakinaorii daua'o. Kakinaorii kazowautapan pidan soo ukakupan dono zii. ² Kaikapa'o kawanu'o kaiwuru'u: kakinaorii kian, zun mazida'o, aonaa turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma odaiaru kakupan dono zii. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. ³ Ukau'an, omashaapan an ba'oran daonaiora tuma, paudaiaru kakupan pu'u zii, “ba'orantapa'o,” kia'o nii kii-karu odau'an. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. Turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma, aona'o nii “ba'orantapa'o” kii-karu odau'an.

⁴ Ukau'an õiribannao, na'apa'o kawanu'o kakinaorii taapauzon unao. Mazan uzaamatanpan kau'an Christ ida'ati, mawaka'o kawanu'o unao utuma kakinaorii ai. Aizii, Christ kakuda-kariwaiz mawaka-karu di'iki, tuma'ora'a naa waunao, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati. ⁵ Wamashaapan dono zii wanyukunuu aipan kawana'ati, kakinaorii ma'ozakada wanyukunuu ia'o oia'o sha'apata'azoo-kao, na'iki washapatan naa oia'o, buuta'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ⁶ Mazan aizii, wamawakan idi'i naa Moses kakinaori ai, aonaa powa'a ukazowautapan waunao. Ukau'an aonaa powa'a washapaapan aimaakan Tominkaru ati, Moses kakinaorii izo'ati-kao ida'an. Mazan pa'ina'o mashaapa-karu ida'ana'ora'a naa, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

Oia'o kaiwaan kakinaorii

⁷ Ukau'an oia'o mooko wuru'u Tominkaru kakinaoriz? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Mazan mishi'oraiman, kakinaorii wuru'u kainaabata'oraz õ'ati oia'o. Aonaa mani õaitapan oia'o wuru'u ba'oran pidan idiwau na'azootapa-kaoaz, aonaan an kakinaorii kian: “Aonaa puna'azootapa'ana'a,” kii. ⁸ Mazan oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz, uma'ozakada-kinnaa nii õnyukunuu ia'oraz oia'o sha'apata'azoo-kao. Aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa mani oia'o ma'ozakadinan.

⁹ Kiwiin, õmaaitapakan dono zii Tominkaru kakinaori, kaimana'o kawan õ'itiiman õmashaapan. Mazan õaitapan di'iki kakinaorii, uru'u naa õaitapan oia'o õgaru, karikaonanu'o mawaka-karu ida'atanpu'o. ¹⁰ Aizii wuru'u kakinaoriiz, kainaabata'o ni'oraz padamata, na'apam õikodan karikaonanu'o kakupa-karu, uru'u naa mishi'oraiman buuta õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ¹¹ Oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz pamariida-kinnaa nii õgaru, na'iki buuta'o nii õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹² Mazan wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o na'iki Tominkaru di'iki'o, sakitapa'o na'iki kaminka'uta'o nii pidan mashaapan kaiman ¹³ Mazan kaimana'o aimaakan buuta mooko õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Oia'o wuru'u kaiwa'oraz kaimana'o aimaakan pabuuta-kinnaa nii õgaru karikaonan mawaka-karu di'iti. Aizii, watukapa na'apam ukichana'iki-kian manawun wuru'u oia'oraz. Ukaiwaan kaimana'oraz Tominkaru kakinaori pasha'apata-kida-kinnaa nii dikauda'o aimaakan.

Nyukunui ia'o mizaataaka-karu

¹⁴ Waaitapa, Tominkaru di'iki'o wuru'u kakinaorii. Mazan õgaru, pidan karikaonan, kapatii'o oia'o ati. Oia'o toriinii kawanu'o õgaru papoitoru nii. ¹⁵ Aonaa õaitapan kandii nii õsha'apaapan oia'o aimaakan. Õaipaniaz õsha'apatan kaimana'o aimaakan, aonaa õsha'apatan. Mazan aona'oraz õaipan õsha'apatan, uruu na'apain õsha'apaapa. ¹⁶ Õsha'apaapan kau'an wuru'u aona'oraz õsha'apata'azon, na'apa'o

kainaabata Tominkaru kakinaori kaimanan ò'ati. ¹⁷ Ukau'an, aonaa ògaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan. Mazan ònyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan. ¹⁸ Aizii òaitapa, aonaa kaimana'o nii ò'ida'a, ògaru pidan karikaonan, kapati'o ònyukunuu oia'o ati. Òaipan pu'u òsha'apatan kaimana'o aimaakan, mazan aonaa òka'iitan òsha'apatan. ¹⁹ Aonaa òsha'apatan wuru'u kaimana'oraz aimaakan òaipaniaz òsha'apatan. Mazan òsha'apata oia'o aimaakan, wuru'u aona'oraz òaipan òsha'apatan. ²⁰ Aizii, òsha'apatan kau'an wuru'u aona'oraz òaipan òsha'apatan, ukau'an aonaa ògaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan. Mazan ònyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apata'oraz oia'o aimaakan.

²¹ Òkowaadan nii karikaonanu'o usha'apauzon: òaipan pu'u òsha'apatan kaimana'o aimaakan, òsha'apata soo oia'o aimaakan. ²² Ògaru, ònyukunuu ii, tuukii òkonaukii-kidan Tominkaru kakinaori. ²³ Mazan kaina'a pana'a'o aimaakan ònyukunuu ii, sha'apaapa-kida'o ò'ati oia'o aimaakan. Tuukii umizaapan wuru'u òsha'apata'azonuz kaimana'o aimaakan. Utaapan ògaru taraa-kariwai kawan usha'apaapa-kidan oia'o ò'ati, uruu idi aonaa òka'iitan òizo'atin Tominkaru kakinaorii. ²⁴ Kasha'ora'o òbaiaapan, tuukii òdopian! Kanoma'o nii kazannaata ògaru wuru aia'a òsha'apata'azonuz oia'o aimaakan, buutin-kida'oraz ògaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? ²⁵ “Kaiman,” òkian Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan ògaru Jesus Christ wanaobanaa ida'an!

Ukau'an, kaiman ò'ati Tominkaru kakinaori, tuukii òaipan òizo'atinuz, mazan upu'u ònyukunuu ida'a'o oia'o, sha'apata-kidan ò'ati oia'o aimaakan, aona'oraz padamata òaipan òsha'apatan.

8

Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o mashaapa-karu

¹ Ukau'an aizii, aonaa kanom nii Tominkaru papataka'utan zaamatinpainao Christ Jesus ida'ati. ² Kaimana'o Doronaa taani'i naa wa'ati pa'ina'o kakupa-karu wazaamatinpan idi Christ Jesus ida'ati. Ukau'an aizii, aonaa powa'a wanyukunuu ida'a'o oia'o poitoruitapan waunao, na'aka'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ³ Moses saadanii kakinaorii, aonaa uka'iitan pakazannaatan waunao oia'o ai, wanyukunuu kapatin idi oia'o ati, mazan Tominkaru uka'iita. Ukazannaata waunao, wanyukunuu ida'a'o oia'o kazowautapan ai, uduyudan ida'an paudani Christ Jesus imi'i baara ati, pataka'uta-karu nii wa'oian dikin ii. Pidan nii ukaawan, waunao kawan unanaa, mazan aona'o u'oian. ⁴ Tominkaru sha'apatan na'apa aimaakan, turuu kizi mashaapainao Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, sha'apatan ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-ka'o, aonaa oia'o nyukunui aipan kawana'ati mani.

⁵ Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, udi'itinpan soo panyukunuu sha'apata'azonii dau'u pa'idiwaru. Mazan pidan mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, udi'itinpan soo Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o dau'u. ⁶ Pidan di'itinpa'oraz oia'o panyukunuu sha'apata'azonii dau'u pa'idiwaru, uikodan nii karikaonanu'o mawaka-karu. Mazan pidan di'itinpa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu na'iki nyukunui kaimanan. ⁷ Ukau'an, pidan di'itinpan dono oia'o panyukunuu sha'apata'azonii kawana'ati, Tominkaru taruba wuru'u uruuz. Usha'apanum kau'an aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, na'iki aonaa uka'iitan paizo'atinuz. ⁸ Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, aonaa turuu Tominkaru konaukii-kidan usha'apatanii.

⁹ Mazan unao, aonaa usha'apaapan oia'o unyukunuu aipan kawana'ati. Usha'apaapan aimaakan Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati'o, mashaapa'oraz unao ida'a. Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa mashaapan u'ida'a, aonaa Christ

pidanan mani uruu. ¹⁰ Mazan Christ mashaapan an unao ida'a, unanaa mawakan nii mishi padamata diina'iti'i u'oian idi, mazan upu'a'o nii udoronaa kakupan, Tominkaru dakotan idi'i naa unao kaimana'o pidannao nii. ¹¹ Tominkaru kakudan kawan Christ Jesus mawaka-karu di'iki paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a. Na'apa'o nii kapam utaan mawakauzoz unanaa kakupa-kinaa nii, paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a.

¹² Ukau'an, õmin-mishidannao, kaina'a pa'i washa'apatan ni'o, mazan aonaa wa-mashaapan mani oia'o wanyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati. ¹³ Umashaapan an pakawan zii oia'o unyukunuu aipan kawana'ati, Tominkaru buutan nii unao karikao-nanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan umashaadan an usha'apaapan oia'o, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao, uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁴ Ipai pidannao Kaimana'o Doronaa kazowautapaniinaouz, ñao Tominkaru dainao.

¹⁵ Wuru'u Kaimana'o Doronaa taa-kariwaiz unao ati, aonaa utoman unao poitoru-inao nii, taria'o nii koshan Tominkaru ai. Mazan utoman unao Tominkaru dainao nii pa'an, na'iki turuu ukian Tominkaru ati aizii: “Pugaru waDaru,” kii. ¹⁶ Tominkaru Doronaa zaamatan wadoronaa ida'ati, kainaabata'o nii mishi'o Tominkaru dainao waunao. ¹⁷ Tominkaru dainaoun idi waunao, wazaamatan nii kaiman kida'o aimaakan utaapaniaz naa papidanannao ati. Na'iki wazaamatan nii kapam Christ tuma Tominkaru taapaniaz uruu ati. Wabaiaapan kau'an kasha'ora'o Christ kawan, na'apa'o nii Christ umanawunun kaduz taa-ka'o wa'ati.

Tominkaru umanawuntan nii paudainao diina'iti'i

¹⁸ Aizii kai'oraz wabaiatinan, õaitapa aonaa uikodinan wuru'u Tominkaru umanawunta'azoonuz waunao diina'iti'i. ¹⁹ Ipai aimaakan Tominkaru tomaniinao, tuukia'a naa ñzaudapan Tominkaru kainaabatan na'ia'oram manawun wuru'u paudainaouz. ²⁰ Ipai utomaniinao aimaakan mawakauzo na'iki zaamauzo, aonaa paaipan ati'o mani ñtominan na'apa, mazan Tominkaru aipan kawana'ati'o. Mazan upu'u kaina'a ñzaudapan ²¹ Tominkaru so'ota'azoonuz ñdyaun diina'iti'i mawakauzo-karu na'iki zaamauzo-karu ai. Na'iki uzaamata'azoonuz ñdyaun umanawunu'o mashaapa-karu di'iti paudainao tuma. ²² Waaitapa ipai Tominkaru tomaniinao dopitan, atii kai, na'apa zun dopian kawan okaudanipa'azon dono. ²³ Mazan aonaa Tominkaru tomaniinao aimaakan mani karikaonan wuru'u dopita'oraz. Waunao kapam, kaina'a'oraz naa Kaimana'o Doronaa, kiwiini'oraz naa utaa-ka'o wa'ati. Mishi kai wadopitan wazaudapatinan pu'a'a naa Tominkaru kowaadan diina'iti'i ipai patomaniinao ati, udainao wuru'u waunaouz. Na'iki utaan naa wananaa nii mamawakauzoka idi. ²⁴ Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz Tominkaru sha'apatan wa'ati, ukazannaatan di'iki waunao. Pidan zaamata'oraz naa aimaakan kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati, aonaa kanom ni'i naa uzaudapatinan. Aonaa na'ia'oram pidan pakawanu'o zii uzaudapan pazaamatani'i naa aimaakan, kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati. ²⁵ Mazan wazaudapan an aimaakan taa-ka'o wa'ati aona'oraz zii wazaamatan, aonaa kandii nii wakashadinan wazaudapan.

²⁶ Na'apa'o kapam, Kaimana'o Doronaa kaminka'uta waunao wadopian dono. Wamaaitapakan pu'u kanom dau'an watoriinpan, uruu pa'an pishaa Tominkaru kaminka'utan waunao. Upishaan Tominkaru tuukia'o ida'an, aonaa pidan ka'iitan pakowaadan kaimanaiman parada-karu ida'an. ²⁷ Aizii Tominkaru, aitapa'oraz na'apam wadi'itinpan, uaitapa kaimanaiman kanom Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o wa'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan kawana'ati'o manawun wuru'u utoriinapanuz Tominkaru pidannao ati.

²⁸ Waaitapa ipai aimaakan, kaimana'o oo kasha'ora'o sha'apan an, Tominkaru kai-waan niiz kaimana'o nii wunao ati'i marainpainaouz uruu. Ñao wuru'u uzaamatani-inaouz papidanannao nii, usha'apanum kau'an kaina'a'o udi'itapan pasha'apatan ni'o

ĩ'ati. ²⁹ Tominkaru aitapaniinaouz amazada tominan ua'ii, pazaamatan nii papi-danannao nii, ĩnao wuru'u udi'itapan patoman nii pauDani kawan, uruu kizi ĩtuuniz nii. ³⁰ Pidannao, kotua'oraz naa udi'itapan patoman paudani kawan, ĩnao wuru'u udapadaniinaouz. Aizii udapadaniinaouz, ĩnao udakota kaimana'o pidannao nii. Aizii udakotaniinaouz kaimana'o pidannao nii, ĩnaou'o nii utoma umanawunnao nii, paudani kawan.

*Aonaa turuu kanom mashaatan
Tominkaru marainpan ai waunao*

³¹ Una'apan kau'an, na'apam wakian aizii? Tominkaru kaminka'utan kau'an wau-nao, kanom ka'iita padikintan waunao? ³² Aonaa Tominkaru marainan paudani pataka'uta-kao, mazan utaapada pidannao zowian uruu ipai waunao dikin ii. Utaan idi pauDani, waaitapa konaukia'o nii utaan wa'ati ipai aimaakan.

³³ Kanom turuu udakoopan Tominkaru pidanannao? Tominkaru pa'an wuru'u dakota'oraz ĩdyaun kaimana'o pidannao nii. ³⁴ Kanom turuu ukian wadau'an: "oia'o ĩnao, marii ĩpataka'uta-kao"? Aonaa kanom. Usha'apanum kau'an, Christ Jesus pa'an wuru'u mawaka'oraz waunao oian dikin ii, oo powa'a zii manawun, Tominkaru kaku-daniaz umawakan dauna'an. Kai umashaapan umanawun nii Tominkaru diwa'ora antanapu, utoriinpan Tominkaru ati waunao dau'an.

³⁵ Ukau'an kandii turuu ubuutan waunao Christ kamarainapanun ai? Aonaa kanom. Wapataka'uta-kao pu'u, oo wabaiaapan pu'u dadara'o mashaapa-karu, oo wa'antamikita-kao pu'u wamishidan dikin ii, oo wabaiaapan pu'u zamazi-karu, oo aonaan pu'u ba'oran wakamichan nii. Wamashaapan pu'u kichana'iki-kia'o bii'i, oo pidannao zowian pu'u waunao, upu'u umarainpan waunao. ³⁶ Na'apa usaadinpan kotua'o Tominkaru paradan ida'a:

“Pupidanannaoun idi waunao,

ipai kamoo pidannao aipan pazowian waunao.

Wadi'itapa-kao, kaznizonao kawan, zowii-kariwainao ni'oraz.”*

³⁷ Mazan na'apa kida'o aimaakan sha'apan pu'u wa'ati, ipai'o nii wawazootan kidaz Jesus Christ, marainpa'oraz waunao kaminka'utan ida'an waunao.

³⁸ Ōgaru, ōaitapa kaimanaiman, aonaa kanom ka'iitan pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai: kakupa-karu oo mawaka-karu, angelnao oo oia'o doronainao, aimaakan sha'apa'o kai oo sha'apa'o nii diina'iti'i, ³⁹ ma'ozaka-tinpainao doko ii oo imi'i baara an. Aonaa na'ia'oram toma-kariwai ka'iita'o pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai, uaidaniaz Christ Jesus wanaobanaa sha'apatanii ida'an.

9

*Paaipan ati'o
Tominkaru zaamatan pidan*

¹ Ōgaru, Christ ida'ati'o ōzaamatinpan, ōkowaadan mishi'o aonaa ōmariidinan mani. Ōnyukunuu, Kaimana'o Doronaa kazowautapaniaz kainaabata kapam aonaa ōmariidinan mani kaiwuru'u. ² Tuukia'o ōnyukunuu kasha'oratinan, na'iki karikaonan ōdopitan ōnyukunuu ii, ³ ōmin-Jewnao dau'an, aona'oraz ĩmishidan Christ. Ōpishaa mani Tominkaru so'otan ōgaru Christ di'iki, na'iki ōkaboota-kao pataka'utin-kizai iti ĩwadaun nii, na'apa'o turuan an mani ukaminka'utan ĩmishidan Christ. ⁴ ĩnao Israelitena,* Tominkaru zaamatanii paudainao nii pidannao bii iki. ĩnao ati'o utukapa-kidan pamanawunun. ĩnao ati'o utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan.† ĩnao ati'o utaan pakakinaori

* 8:36 Psalm 44:22 * 9:4 Israelitena: ĩnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam. † 9:4 utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan: uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kida. Īnao ati'o ukainaabatan na'apam mishi'o choochiapa-karu pa'ati. Īnao ati'o ukowaadan pasha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan. ⁵ Kotua'o ĭdokožu-daunnao, umanawun kidainao.‡ Īnao donozinaa di'iki'o Christ shakatauzonuz. Uruu Tominkaru, kazowautapa'oraz ipai aimaakan, marii karikaonan ukonaukii-kida-kao. Amen.

⁶ Aonaa uzauda-kida'ana'a, aona'o ni'i naa Tominkaru mishian wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii papidanannao ati. Usha'apanum kau'an, aonaa ipai'o mani Israelitenao Tominkaru pidanannaoun. ⁷ Na'iki, aonaa ipai'o mani Abraham takaan-daunnao Tominkaru pidanannaoun. Tominkaru kian Abraham ati: “Soo Isaac takaan-daunnao ōdakotan ni'oraz pudainao nii.”§ ⁸ Ukau'an, aonaa ipai'o mani Abraham takaan-daunnao, Tominkaru dakotan paudainao nii. Soo ukowaadaniinaouz pataan nii Abraham dani nii, uruu dainao pa'an mishi'o Abraham dainao. ⁹ Kaikapa'o Tominkaru kian Abraham ati ukowaadan dono pasha'apata'azoonii: “Ōkaawan nii powaa ati ōaitanii amazada kawana'ati. Uruu dono kaudanipa'o ni'i naa pudaiaro Sarah, daonaiora'o nii odani nii.”*

¹⁰ Aizii wuru'u ĭdaniz, uruu wadokožu-daun Isaac. Umazidan Rebecca tuma, na'iki okaudanin shamaannaou† idi. ¹¹⁻¹² Mazan ĭshakatan ua'ii zii, na'iki ĭsha'apatan ua'ii zii oia'o, oo, kaimana'o aimaakan, Tominkaru kian Rebecca ati: “Kiwiini'o ushakatan, uru'o nii kaudin padawu'ichan ati.”‡ Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan padi'itapan kawana'ati pasha'apata'azoonii. Aonaa uzaamatan pidan usha'apatan idi aimaakan. ¹³ Na'apa ba'oran Tominkaru paradan kotua'o saada-kao kian: “Ōzaamatanii Jacob, mazan Esau, aonaa ōnyukunuu-atin.”§

¹⁴ Ukau'an, turuu mooko wakian: “Aonaa Tominkaru sha'apatan sakitapa aimaakan,” kii? Aonaa turuu. ¹⁵ Tominkaru kian kotua'a naa Moses ati: “Ōkamunan-kidan nii pidan, ōkamunan-kida'azoonii,

na'iki ōkasha'ora-kidan nii pidan, ōkasha'ora-kida'azoonii.”*

¹⁶ Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan, aonaa pidan aipan ati'o mani, oo usha'apatan idi'o mani aimaakan, mazan Tominkaru kamunanun idi'o pa'an. ¹⁷ Kotua'o saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan Tominkaru kian Egypt ia'o naobanai ati: “Ōgaru aipan ati'o punaobanai-tinan, ōkaiwaa kizi pugaru, ōtukapa-kida-kinaa nii ōma'ozakan, na'iki ōkainaabata-kinaa nii pidannao ati ipai amazada kawana'ati, ōgaru pa'an mishi'o manawun Tominkaru.”† ¹⁸ Ukau'an Tominkaru kamunan-kida pidan, pakamunan-kida'azoonii. Na'iki udikintapada ba'oran pidan, udikintapada'azoonii.

Tominkaru sha'apata pasha'apata'azoonii

¹⁹ Kaina'a'o nii panaadon pidan kian: “Mazan kandii nii mooko Tominkaru dakotan pidan sha'apatan oia'o? Kanom mooko ka'iita aonaa pasha'apatan Tominkaru aiapanii usha'apatan?”

²⁰ Mazan ōgaru kian, aonaa turuu pidan dako'atin Tominkaru na'apa. Turuu mooko kubai idi'o aimaakan toma-kao kian toma'o ati paugaru: “Kandii nii putoman ōgaru kaikapa'a?” kii. ²¹ Pidan tomapauzo aimaakan kubai idi, turuu ukaiwaan kubai paaipan kawana'ati. Pakaiwaapanii kubai di'iki, panaadon dya'utam utoman aimaakan. Bauda'apa utoman dowada sodi, kabaun konaunam-kinaa nii, ba'oran utoman kaiwaa-karu nii ipai kamoo.

²² Na'apa'o Tominkaru, turuu usha'apatan aimaakan paaipan kawana'ati, utukapa-kida-kinaa nii pato'oran, na'iki pama'ozakan manawun. Mazan upu'u aonaa upataka'utan sariapa aka pato'ora-kizinao, pataka'uta-karu ni'oraz ĭaitinpan. ²³ Na'iki

‡ 9:5 Kotua'o ĭdokožu-daunnao uu, Abraham, Isaac, na'iki Jacob. Uruu Jacob, Israel kia'oraz kapam u'uu. § 9:7 Genesis 21:12 * 9:9 Genesis 18:10, 14 † 9:10 shamaannaou: ĭ'uu Esau na'iki Jacob. ‡ 9:11-12 Genesis 25:23 § 9:13 Malachi 1:2-3 * 9:15 Exodus 33:19 † 9:17 Exodus 9:13-19

uaitapa-kida'azon idi kapam umanawunu'o paugaru pakamunan-kidaniinao ati, uminziwa-kidaniinaouznaa ka'idiwaina'o nii diina'iti'i pamanawunun idi. ²⁴ Waunao wuru'u Tominkaru dapadaniinaouz, aonaa soo Jewnao bii iki'o mani karikaonan, mazan Gentilenao bii iki'o kapam. ²⁵ Kaikapa'o Tominkaru kian, prophet Hosea saadanii ida'a:

“Pidannao aona'oraz õpidanannao mani kiwiin zii,
õdakotan nii ïdyaun õpidanannao nii.

Pidannao aona'oraz õmarainpan kiwiin zii,
õdakotan nii ïdyaun õmarainapaniinao nii.”‡

²⁶ Na'iki ukian koshan:

“Wuru di'ia'a amazada Tominkaru parada-kiziz pidannao ati,
'Aonaa õpidanannao mani unao,' ukianuz,

na'ia'o nii ïdakota-ka,

'Tominkaru ma'ozaka'o manawun dainao nii.' ”§

²⁷ Mazan prophet Isaiah kian Israelitenao dau'an:

“Israel takaan-daunnao iriban pu'u padamata iriba, iriba,
aonaa kanom ka'iitan paaitaan ïdyaun,

mazan ïwa'akun sodi'o nii karikaonan Tominkaru kazannaatan.

²⁸ Usha'apanum kau'an kadimana'aka'o nii

na'iki baukapa'aka'o nii

wanaobanaa pataka'utan pidannao pakian kawana'ati.”*

²⁹ Na'apa Isaiah kian kiwiin zii:

“Aonaan dono mani ma'ozaka'o manawun Naobanai
kawa'akuntan masakauda'u watakaan-daunnao,

kaimanaiman mani wamainaabata-ka

Sodom na'iki Gomorrah sannao† kawan.”‡

Aonaa Israelitenao mishidan Kaimana'o Kuwai

³⁰ Ukau'an na'apam dii wakian aizii? Aonaan pu'u Gentilenao dawatan Tominkaru dakota-kinaa nii paugaru kaimana'o pidannao nii, upu'u Tominkaru dakotan ïdyaun kaimana'o pidannao nii, ïmishidan idi Jesus. ³¹ Mazan Israelitenao, aonaa Tominkaru dakotan ïdyaun kaimana'o pidannao nii, ïtiwaan pu'u paizo'atin ipai kakinaorii, Tominkaru dakota-kinaa nii ïdyaun kaimana'o pidannao nii. ³² Mazan kandii nii? ïtiwaan idi pasha'apainpan kakinaorii kawana'ati, Tominkaru dakota-kinaa nii ïdyaun kaimana'o pidannao nii, aonaa mishida-karu ida'an mani. Uruu idi'o ïkaboinan papon-apo'a'o kuba di'iki. ³³ Kaikapa'o prophet Isaiah saadan Tominkaru paradan, Christ daua'o:

“Aushaa uabata: õmuudan nii kuba Zion§ ii,
kasharutapa'o nii pidannao nyukunuu,
na'iki uruu di'iki'o nii ïtukurinpan na'iki ïkaboinan.

Mazan pidan mishida'oraz uruu,

aonaa na'apainim nii uba'azootin-kida-ka umishidan dikin ii uruu.”*

10

¹ Õmin-mishidannao, tuukii õaipan Tominkaru kazannaatan õmin-Israelitenaoun. Na'apa'o õtorinpan Tominkaru ati ïdau'an! ² Õgaru, õaitapanii ïdyaun na'iki turuu õkakuwaapan ïdau'u. Tuukia'o ïtiwainan pasha'apatan aimaakan kaimana'o nii Tominkaru ati. Mazan ïsha'apaapaniaz, pana'iti'ora'a naa ïmaaitapakan idi na'apam Tominkaru kazannaatan pidan. ³ Aonaa ïnyukunuu-atin na'apa'oram ida'ana'o

‡ 9:25 Hosea 2:23 § 9:26 Hosea 1:10 * 9:28 Isaiah 10:22-23 † 9:29 Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ 9:29 Isaiah 1:9 § 9:33 Zion, oo Jerusalem. * 9:33 Isaiah 28:16

Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii. Ītiwaan pasha'apatan aimaakan Kakinaorii kawana'ati, ĩkashadan idi wuru'u Tominkaru dakota-kinaaz pidan, kaimana'o pidan nii. ⁴ Mazan Christ wuru'u sha'apata'oraz pa'an ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-ka. Ukau'an ipai mishidainauz Christ, Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Turuu Tominkaru kazannaatan ipai pidan

⁵ Kaikapa Moses saadanu'u, Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, kakinaorii izo'ati-ka. Ida'an: "Pidan sha'apatan an ipai, ipai aimaakan kakinaorii kawana'ati, karikaonanuu'o nii ukakupan."* ⁶ Mazan kaikapa kii-karu Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'ana'oraz Christ: "Aonaa pukia'ana'a punyukunuu ii, kanoma'o nii mako aokazi iti?" (nanka'o nii Christ imi'i baara ati). ⁷ "Na'iki aonaa pukia'ana'a, kanoma'o nii mako mawakainao pidannao wiizi iti?" (nanka'o nii Christ powaa ati).† ⁸ Mazan saada-kariwai Tominkaru Paradan kian koshan: "Tominkaru di'iki'oraz kuwai, aonaa kasha'apanna'o mani uaitapa-ka, turua'o pukakuwaapan na'iki pudi'itinpan udau'u."‡ Uruu wuru'u kuwai wakowaadapaniaz, Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, pamishidan ida'an Christ. ⁹ Pukian an pidannao ati: "Jesus, uruu umanawunu'o ōNaobanaa," na'iki pumishidan an punyukunuu iki Tominkaru kakudan uruu umawakan dauna'an, Tominkaru kazannaatan nii pugaru. ¹⁰ Wamishidan idi'o wanyukunuu ii, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii. Na'iki wakowaadan idi'o Jesus, uruu umanawunu'o waNaobanaa, Tominkaru kazannaatan waunao. ¹¹ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Na'ia'oram pidan mishida'o uruu, aonaa na'apainim nii uba'azootinan pamishidan dikin ii uruu."§ ¹² Ipai pidan dau'ati'o kaiwuru'u, usha'apanum kau'an aonaa Jewnao pana'an Gentilenao ai. Tominkaru, uruu ipai pidannao Naobanaa, na'iki utaa kaiman kida'o aimaakan ipai pidan ati pishaa'oraz ukaminka'utan paugaru. ¹³ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai pidan pishaa'oraz Naobanai Tominkaru kaminka'utan paugaru, ukazannaatan nii."*

¹⁴ Mazan na'apam nii mooko ĩpishaan wuru'u pamamishidakaniaz kaminka'utan paugaru? Na'iki na'apam nii mooko ĩmishidan uruu, ĩmaabatakan pu'u udaua'o? Na'iki na'apam nii mooko ĩabatan udaua'o, aonaan pu'u kuwai kowaada-ka. ĩ'ati? ¹⁵ Na'iki na'apam nii mooko kuwai kowaada-ka, aonaan pu'u kakuwaapauzonao dyuuda-ka? Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Kaiman manawun wa'ati pidannao wa'atin ĩkowaadapan kaimana'o kuwai."†

¹⁶ Mazan aonaa ipai pidannao nyukunuu-atin Kaimana'o Kuwai. Isaiah kian Israelitenao dau'an: "Naobanai Tominkaru, aonaa iriba mani pidannao mishidan wakowaadapaniaz kuwai."‡ ¹⁷ Ukau'an pidan mishidan, uabatan idi'o Kaimana'o Kuwai. Na'iki uabatan Kaimana'o Kuwai, kakuwaatin-karu idi'o Christ dau'u.

¹⁸ Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao abatan wuru'u Christ daua'oraz kuwai? ĩabatanii padamata! Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai na'ia'akam pidannao abata'a naa kuwai.

Na'iki kuwai kowaada-ka ipai amazada kawana'ati."§

¹⁹ Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao aitapan Tominkaru di'iki'oraz kuwai? ĩaitapanii padamata! Kiwiin, Moses saadan Tominkaru paradan ĩdau'an kaikapa'a:

"Ōkishauzidan nii unao,
ōsha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan
ba'oran kaduz pidannao ati.

* 10:5 Leviticus 18:5 † 10:7 Deuteronomy 30:13 ‡ 10:8 Deuteronomy 30:14 § 10:11 Isaiah 28:16 * 10:13 Joel 2:32 † 10:15 Isaiah 52:7 ‡ 10:16 Isaiah 53:1 § 10:18 Psalm 19:4

Õto'oradan nii unao
õsha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan pidannao ati,
maaitapin-kainaouz.”*

²⁰ Isaiah, aonaa utarian usaadan Tominkaru Paradan kaikapa'a:

“Pidannao aona'oraz ïdawatan õgaru,
upu'a'o nii ïikodan õgaru.

Pidannao aona'oraz ïaitapa'azon õdau'an,
upu'a'o nii õaitapa-kidinan ï'ati.”†

²¹ Mazan Isaiah saadanii ida'a, Tominkaru kian Israelitenao dau'an:

“Ipai kamoo õdapadautan õpidanannao
ïpadanata kizi õ'ida'ati,

mazan dikintapa ïdyaun,
aonaa ïabata'azon õgaru.”‡

11

Aonaa Tominkaru marina'atan Israelitenao

¹ Ukau'an, Tominkaru marina'atan naa mooko papidanannao Israelitenao wuru'u? Aonaa! Usha'apanum kau'an, õgaru Israelite kapam, Abraham takaa-daun, Benjamin donozinaa di'iki'o. ² Aonaa Tominkaru marina'atan papidanannao kotua'oraz uzaamatan. Na'apa sha'atii Tominkaru paradan saada-kariwai kian Elijah dau'an, ukaakapan dono Israelitenao: ³ “Naobanai Tominkaru, ïzowia'a naa prophetnao pudyu-udaniinao ï'idi'iti. Na'iki ïkaboobi'ia'a naa altar kida, pidannao kawaodapa-kiziz uzai kida pu'ati. Õba'orantina'a naa õwa'akinan. Aizii ïtiwaan naa pazowian õgaru kapam!”*

⁴ Mazan Tominkaru kian u'ati: “Kaina'a õtaapani'i naa õpidanannao 7,000 daonaio-ranao. Aonaa na'ia'oram ïdyaun taapa'o Baal umanawun nii, ba'oran pidannao taapaniaz patominkarun nii.”†

⁵ Na'apa kapam kai, kaina'a masakauda'u Israelitenao Tominkaru zaamatanii papidanannao ni'o, soo pakamunanun idi manawun. ⁶ Ukau'an aonaa ïsha'apatan idi'o mani kaimana'o aimaakan Tominkaru zaamatan ïdyaun papidanannao nii. Mazan uzaamatan an mani ïdyaun ïsha'apatan idi kaimana'o aimaakan, aonaa mani umishiin wuru'u uzaamatanuz ïdyaun pakamunanun idi karikaonan.

⁷ Ukau'an, aonaa ipai mani Israelitenao ikodan wuru'u tuukia'oraz ïaipan paikodan. Mazan masakauda'u'oraz ïbii iki Tominkaru zaamatan, ïnao pa'an ikodazu. Mazan baokoinao, Tominkaru dadarada ïnyukunuu. ⁸ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a:

“Tominkaru aipan ati'o ïmaaitapinkan.

Atii kai pakawan utaratapan ïawun,
aonaa kizi ïaitapan kanom patukapanii,

na'iki u'indapan ïkinao kida,
aonaa kizi ïaitapan kanom paabatanii.”‡

⁹ Na'apa kapam king David kian Tominkaru ati Israelitenao dau'an:

“Marii ïzaamata-kao masha'apakiaka ïkonaukiitinan pu'u,

Marii ïpataka'uta-kao pasha'apaapanii winipinaa nii!

¹⁰ Marii ï'ishaawunun, aonaa kizi ïtukapan.

Marii karikaonan ïbaiatan kasha'ora'o.”§

¹¹ Aizii, Israelitenao kasharutinan na'iki ïwaotanuz ïmamishidakan idi'i naa Christ, aonaa na'itim mooko ïsaabaa-kao? Aonaa turuu una'apan! Mishi'oraiman, ïmamishidakan

* **10:19** Deuteronomy 32:21 † **10:20** Isaiah 65:1 ‡ **10:21** Isaiah 65:2 * **11:3** 1 Kings 19:10, 14 † **11:4** 1 Kings 10:18 ‡ **11:8** Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10 § **11:10** Psalm 69:22-23

idi, Tominkaru kazannaatan naa Gentilenao, Israelitenao kishauzi-kinaa nii ï'ati. ¹² Israelitenao mamishidakan idi, umanawun kida'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati. Na'iki ïwaziwaan idi Tominkaru kamunanun, Gentilenao zaamatan naa umanawun kida'o aimaakan. Aitaniimana'o nii ukau'an umanawun kida'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati, Israelitenao mishidan dono'o naa Christ.

Tominkaru kazannaatan Gentilenao

¹³ Aizii õparadan u'ati Gentilenao, mishidainaouz Christ. Tominkaru dyuudan õgaru kakuwaapa'o nii u'ati, na'iki õatadapa wuru'u õkaudin-kizi ni'oraz, ¹⁴ õaipan idi õiribannao Israelitenao kishauzin unao ati, turuu kizi Tominkaru kazannaatan ïnao bii iki pidannao. ¹⁵ Tominkaru marina'atan idi Israelitenao, ukaimanaaka-kidan naa ba'oran kaduz pidannao patuma. Aitaniimana'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati, Tominkaru zaamatan dono'o naa Israelitenao powaa iti. Na'apa'o nii ukaimanan pidan mawaka'o kakudan kawan powaa iti.

¹⁶ Pidan taan dono Tominkaru ati kiwiini'o patomanii bread bauta'apa'o poroom-bi'i di'iki, ipai wuru'u poroom-bi'inaaz Tominkaru idiwau'uka'a naa wuru'u. Na'iki pidan taan dono Tominkaru ati papaoriba kadunaa, ipai uwaoda kida uidiwau'uka'a naa wuru'u. Na'apa'o kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Tominkaru zaamatan idi kotua'a naa ïdokoza-daunnao papidanannao nii, ipai ïtakaan-daunnao Tominkaru zaamatan'i naa papidanannao nii wuru'u. ¹⁷ Paowa-kariwai atamun kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Pidan dukutan kawan paoribai waoda kida, udauna'an usakadan ïwadaun nii ba'oran atamun waoda idi, amazada ii aka'oraz usodan. Unao Gentilenao atamun waoda kawanu'o, amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan. Aizii uzaamatan naa kaimana'o aimaakan Israelitenao zaamatan kawan. Na'apa atamun waoda amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan zaamatan kawan paoribai aiba paziwu-kinaa nii, uishitaba'u di'iki'oraz uwa'atin. ¹⁸ Mazan aonaa pa'i utaapinpa'ana'a umanawun nii Israelitenao ai, dukuta-kariwai paoribai waoda kida kawanu'oraz. Udi'itapa, unao atamun waoda kawanu'o karikaonan. Aonaa atamun waoda ida'ana'o mani atamun ishitaba'u kaku-pan. Mazan uishitaba'u ida'ana'o pa'an uwaoda kakupan.

¹⁹ Mazan kaina'a'o nii panaadon ukian: “Mazan paoribai waoda kida dukuta-ka, turuu kizi waunao sakada-ka ïwadaun nii.” ²⁰ Na'apa'o mishi kaiwuru'u: mazan ïdukuta-ka ïmamishidakan idi'o Christ. Aizii unao Gentilenao, usakada-ka ïwadaun nii umishidan idi'o. Ukau'an aonaa u'atadinpa'a naa, mazan uzaudina'a naa udukuta-ka ai. ²¹ Aonaa Tominkaru karodapa'akan papataka'utan Israelitenao, paoribai waoda kida kawanu'oraz padamata. Aizii unao mani, u'itiiman ukarodapa'akan nii papataka'utan unao?

²² Ukau'an udi'itapa kaimanaiman na'apam Tominkaru kamunanban, na'iki uto'oraban. Uto'oraban wunao ati'i mamishida-kainaouz. Mazan unao ati, ukamunanun, karikaonanun an mazan umishidapan. Aonaan dono'o naa umishidapan, na'apa'o nii kapam udukuta-ka. ²³ Aizii Israelitenao kapam, ïsakadan ana'a naa pamishidan, ïsakada-ka nii powaa ati paoribai ida'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru turua'o usakadan ïdyaun powaa ati. ²⁴ Unao Gentilenao, atamun waoda kawanu'o, dukuta-kariwaiz amazada ii aka'o usodan di'iki, udauna'an usakada-ka paoribai waoda nii, aona'oraz turuu uzauda-kida-ka una'apata-ka. Aizii Israelitenao, paoribai waoda manawun kawanu'o ïdyaun, ukau'an powa'a'o nii umasha'apannan Tominkaru sakadan ïdyaun powa'a ati pakadunaa ida'ati.

Tominkaru kamunanun ipai pidan ati

²⁵ Aizii, õmin-mishidannao, õaipan uaitapan kaimanaiman mashaa'oraz utaapauzo-ka zii kiwiin, aonaa kizi u'atadinpan. Tominkaru aipan ati'o Israelitenao bii iki'o pidannao dikintapadinan. Mazan ïdikintapan katokon-tinan nii, Gentilenao mishidan dono'o naa

Tominkaru aitan kawana'ati. ²⁶ Uruu dauna'an, ipai'o ni'i naa Israelitenao kazannaata-
kao, na'apa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a:

“Zion* iki'o nii Tominkaru pidanannao kazannaatiki wa'atin,
uru'o nii so'ota ipai Jacob takaan-daunnao ĩsha'apaapan ai oia'o.

²⁷ Ōmishian nii wuru'u ōparadanuz, ōsha'apata'azooniaz ĩ'ati,†
ōso'otan dono'o naa ĩ'oian.”‡

²⁸ Israelitenao kashadan idi Kaimana'o Kuwai, ukau'an Tominkaru taruba ĩdyaun,
Kaimana'o Kuwai kaawa-kinaa nii unao Gentilenao ida'ati. Mazan Tominkaru
zaamatan idi ĩdyaun kotua'a naa papidanannao nii, pakawan umarainpan ĩdyaun.
Usha'apanum kau'an, na'apa'o ukowaadan ĩdokoza-daunnao ati, pasha'apatan nii.
²⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatan an papidanannao nii, na'iki ukian dono
ukaminka'utan nii ĩdyaun, aonaa na'apainim nii upana'adan panyukunuu. ³⁰ Kiwiin zii
unao Gentilenao, tuukii udikintapan Tominkaru. Mazan aizii, Tominkaru kamunan-
kidan unao, Israelitenao dikintapan idi'i naa uruu. ³¹ Aizii kai, ĩnaou'u naa dikintapa
Tominkaru, na'apa'o nii kapam ukamunan-kidan ĩdyaun diina'iti'i, ukamunan-kidan
kawan unao Gentilenao. ³² Ukau'an ipai Jewnao na'iki Gentilenao dikintapainauz,
Tominkaru taratapanii kawanu'o ĩdyaun, aonaa kizi ĩkidoopan padikintapan ai uruu,
na'apa'o ida'an kizi utukapa-kidan pakamunanun ĩ'ati.

Tominkaru konaukii-kida-kao

³³ Umanawunu'o mishi Tominkaru kamunanun! Uka'iita mishi padi'itapan
pasha'apata'azoonii, na'iki uaitapa kaimanaiman na'apam pasha'apatan
pasha'apata'azoonii! Kanom aitapa Tominkaru di'itinpan na'iki usha'apata'azoonii?
Kandii aitapa na'apam nii Tominkaru sha'apatan wuru'u pasha'apata'azooniaz?

³⁴ Kotua'o saada-kariwai Tominkaru Paradan kian:

“Aonaa kanom aitapan na'apa'oram waNaobanaa Tominkaru di'itapan aimaakan.

Na'iki aonaa kanom kakinaotan uruu usha'apata kizi aimaakan. §

³⁵ Aonaa na'ia'oram pidan taa'o aimaakan Tominkaru ati,
marii kizi ukawadauntanuz.”

³⁶ Ipai aimaakan utomanii na'iki utaapanii pa'idiwaru, na'iki uaipan kawana'ati'o ipai
aimaakan sha'apan. Marii karikaonan Tominkaru taapa-kao umanawunu'o nii. Amen.

12

Marii mishidainao taainan kaimanaiman Tominkaru ati

¹ Ukau'an ōmin-mishidannao, Tominkaru kamunan-kidan idi dobata unao, ōpishaan
tuukii unao: utaain kaimanaiman Tominkaru ati, zowii-kariwai aimaakan taa-kao
kawan, mazan unao kakupan pu'u pa'an, usha'apata kaiman aimaakan Tominkaru
konaukii-kidan nii. Na'apa'o wuru'u utaapa-kaoaz umanawun nii.

² Aonaa utamakapa'ana'a udazaba anainao pidannao kaduz, maaitapa-kainaouz
Tominkaru. Mazan ukashaapa'a naa Tominkaru pana'adan udi'itinpan, pa'inaa kizi'i
naa ukaduz. Na'apa'o ida'ana'o nii uaitapan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-
karu, wuru'u kaimana'oraz na'iki ukonaukii-kidaniaz na'iki sakitapa'oraz.

³ Tominkaru kamunanun idi ō'ati, na'iki uzaamatan idi ōgaru, kowaadapa'o nii
paparadan, ōkian ipai unao ati mishidainao: Mana'a utaapinpa'ana'a umanawun nii
powa'a zii uka'iitan ai usha'apatan aimaakan, mazan udi'itapa usha'apatan aimaakan
patumaaka wuru' kawana'ati'i Tominkaru aipan ati'oraz uka'iitan usha'apatan, umishi-
dan ida'ana'oraz uruu. ⁴ Pidan nanaa bauda'apa, mazan iriba usha'apauzin, na'iki
pana'a kida ĩkaminka'utan unanaa. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam waunao mishidainaouz.

* **11:26** Zion, oo Jerusalem. † **11:27** ōsha'apata'azooniaz ĩ'ati: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa
kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u. ‡ **11:27** Isaiah 59:20-21; 27:9

§ **11:34** Isaiah 40:13

Mishi iriba waunao padamata, mazan Tominkaru baokopatan idi waunao Jesus Christ ida'ati, bauda'apa'o kawanu'o wananaa, na'iki ipai washa'apauzin kida, pana'a kida ikaminka'uaakan.

⁶ Pana'a kida Tominkaru taan wa'ati waka'iitanii washa'apatan. Ukau'an marii washa'apata wuru'u waka'iitaniaz washa'apatan. Puka'iitan an pukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai, marii pukowaadan wuru'u pumishidaniaz. ⁷ Puka'iitan an pukaminka'utan pidannao, pukaminka'uta idyaun. Puka'iitan an putominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u, marii putominapa-kidan idyaun. ⁸ Puka'iitan an puma'ozakadan mishidainao nyukunuu, marii puma'ozakadan idyaun. Puka'iitan an puka'idiwatan pidan pusha'apauz idi, marii puka'idiwatan kaimanaiman na'iki konaukia'o ida'an. Puka'iitan an pukazowautapan puribannao, marii pukazowautapan kaimanaiman. Puka'iitan an pukamunan-kidan pidan baiaapa'o kasha'ora'a, pusha'apata punyukunuu konaukian ida'an.

⁹ Mishiiman pa'i umarainpaaka. Umuuda oia'o aimaakan. Kaimanaiman uzaamati- napa kaimana'o ida'ati. ¹⁰ Umarainpaaka tuukii na'apa inawuzuinao manawun kawan. Unao kiwiin uaida-kida'a utapan uiribannao umanawun nii. ¹¹ Mana'a uzoono'o na'a, mazan minziiwa na'iki konaukii ukaudin waNaobanaa ati. ¹² Konaukii umashaapa, uzaudapan idi'i naa Tominkaru sha'apata'azoonii u'ati. Mana'a ukashadina'ana'a aimaakan kasha'ora'o sha'apan dono u'ati. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati. ¹³ Kaina'an dono unao bii'i aipa'o pakaminka'uta-ka'o, utaa i'ati aimaakan kaina'a'o u'ida'a. Konaukii udapaapa udapu ati tawarainao.

¹⁴ Pidannao antamikitan dono unao, utoriinapa Tominkaru ati, usha'apata kizi kaimana'o aimaakan i'ati, aonaa upishaa'ana'a usha'apatan dikauda'o aimaakan i'ati. ¹⁵ Pidannao konaukian dono, ukonaukii ituma. Ba'orainao nyukunuu kasha'oran dono, ukasha'ora ituma. ¹⁶ Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma. Mana'a u'atadinpa'ana'a, mazan ukaudin sha'apa'oram karikaonan pidannao tuma. Mana'a utaapinpa'ana'a aitapa'o nii ba'orainao ai.

¹⁷ Usha'apata-ka'o dono oia'o ida'an, mana'a ukauna'ana'a. Udi'itapa pa'an usha'apatan kaimana'o aimaakan ipai pidannao ati. ¹⁸ Uturuan an, umashaapa kaiman ipai pidan tuma.

¹⁹ Aizii omin-mishidannao, pidan sha'apatan dono dikauda'o aimaakan u'ati, mana'a ukauna'ana'a, marii Tominkaru pa'an kaunaata unao. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinpan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

“Ogaru'o nii kaunaata;

ogaru'o nii kawinipinaata powaa iti,”*

Naobanai kian.

²⁰ Mazan kaikapa'o pa'an usaadinpan koshan Tominkaru Paradan ida'a:

“Pidan to'ora-kizaitapa'o pugaru zamazin dono,

putaa u'ati aimaakan unikan nii;

umaradakon dono, putaa u'ati utuzan nii.

Pusha'apatan an na'apa'o u'ati,

uba'azoinpan nii pa'ida'a pasha'apatanii aimaakan dau'an.”†

²¹ Mana'a putaapada'ana'a dikauda'o aimaakan sha'apata-kariwai pu'ati sha'apata-kidan pu'ati dikauda'o aimaakan. Mazan pusha'apata mishi'oraiman kaimana'o aimaakan, na'apa'o ida'ana'o nii pudikintan.

13

*Mishidainao
na'iki wiizai zowaunaanao*

* 12:19 Deuteronomy 32:35 † 12:20 Proverbs 25:21-22

¹ Marii pa'i ipai pidannao izo'atin wiizai zowaunaanao, usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan ati'o wuru'u ikazowautapanuz wiizai. Kai'oraz wiizai zowaunaanao, Tominkaru wuru'u zaamata'oraz idyaun kazowautapa'o nii wiizai. ² Ukau'an, pidan dikintapan dono idyaun, udikintapan Tominkaru zaamatanii wiizai zowaunaanao ni'o wuru'u. Na'iki pidan dikintapa'oraz idyaun, paaipan ati'o nii upataka'uta-kidinan. ³ Pidan sha'apata'o kaiman aimaakan, aonaa kanom nii utarian wiizai zowaunaanao ai. Mazan pidan sha'apata'o dikauda'o aimaakan, taria'o nii umashaapan. Ukau'an, aonaa dono puaipan pumashaapan tarii wiizai zowaunaanao ai, pusha'apata kaimana'o aimaakan, uruu kaimana'o nii i'ati. ⁴ Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorunao wuru'u inaouz, sha'apata'o nii kaimana'o aimaakan unao ati. Mazan pidan sha'apatan an dikauda'o aimaakan, taria'o nii umashaapan. Usha'apanum kau'an, ipataka'utan nii pidan usha'apatan dono dikauda'o aimaakan. Tominkaru ati'o wuru'u ikaudinanuz, ipataka'utan dono pidan sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan. ⁵ Uruu idi, marii uizo'atin wiizai zowaunaanao, aonaa soo ipataka'utan ai mani unao, mazan uaitapan idi kaimana'o wuru'u na'apa'oraz.

⁶ Uruu idi'o marii kapam ukawinipinaatan tax, wiizai zowaunaanao ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati'o ikaudinan wuru'u, ikazowautapanuz wiizai. ⁷ Ukau'an usha'apata wuru'u iaipaniaz usha'apatan. Iaipan dono ukawinipinaatan tax, ukawinipinaata i'atiz. Kaina'an dono ba'oran tax iaipanii kawinipinaata-ka'o, marii ukawinipinaatan kapamaz. Utaapa ipai idyaun umanawunu'o nii.

Wamarainpaaka

⁸ Mana'a umawinipinaatapa'ana'a pidan. Soo marainpaaka-karu pa'an umawinipinaatapa uiriban ai. Pidan sha'apatina'o na'apa, izo'ati'o ipai Kakinaorii wuru'u. ⁹ Kaikapa'oraz Tominkaru kakinaori kida'a: Mana'a puba'orantapa'ana'a. Mana'a puzowia'ana'a pidan. Mana'a pukoidapa'ana'a. Mana'a puna'azootapa'ana'a ba'oran pidan idiwau. Na'iki ipai ba'oran kakinaorii kida, ibaokopatinan kaikapa'a: "Pumarainapa ipai pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa." ¹⁰ Pidan marainpa'o pairiban, aona'o nii usha'apatan dikauda'o aimaakan pairiban ati. Ukau'an pidan marainpa'o pairiban, sha'apatina'o ipai kakinaorii aipan kawana'ati.

¹¹ Aizii na'apa'a naa pa'i umashaapa, uaitapan idi umanawunu'o aimaakan sha'apa'azon dono'ora'a naa wuru'u wamashaapanuz kai. Ukau'an, uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an, wakazannaata-ka'o kmoon, powa'a'ora'a naa umaonapatan wasakadinan dono'o wamishidan ai. ¹² Maonapa'a naa maruta'o dobatan, na'iki aizii wakanada'akan naa wuru'u. Mana'a naa washa'apaapa'ana'a aimaakan kida maruta'o dono'oraz usha'apaapauzo-ka'o. Washa'apata'a naa aizii kaiman kida'o aimaakan wakandan pu'u. ¹³ Kaimana'a naa washa'apainapa, Kanada'o-karua'oraz pidannao mashaapan kawan. Aonaa wamako'ona'a mapidankiika'o baokopainapa-karu di'iti, oo wapo'idi'i na'a. Mana'a naa waba'orantapa'ana'a, oo wakaiwaa'ana'a wananaa madoronaa-daun na'iki kakiba'azonna'o ida'an. Mana'a naa wazunaapaaka'ana'a, oo wakishauziaaka'ana'a. ¹⁴ Na'iki mana'a naa wadi'itinpapa'ana'a washa'apata'azon dau'u oia'o aimaakan, tuukia'oraz wananaa sha'apata'azon. Mazan mishi'oraiman, watamakapa'a naa pa'an Naobanai Jesus Christ kaduz.

14

Mana'a wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii

¹ Konaukii udapaapa mishidainao aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan. Mana'a ukashadaakapa'ana'a ituma, imishidapan idi pana'a unao ai. ² Panaadon kaina'a pidannao, aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan, itiiiman aonaa Tominkaru taapadan dunai nika-ka'o, uruu idi inikan soo paowa-kariwai karikaonan. Na'iki kaina'a ba'oran mishidainao, itaitapa turuu panikan kanom kaduz karikaonan wanyukunui. ³ Pidan

nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, aonaa kizi pa'i udakooan wuru'u aona'oraz unikan dunai. Na'iki pidan aona'oraz unikan dunai, aonaa kizi pa'i udakotan oia'o pidan nii, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui. Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatanii uruu papidanan nii. ⁴ Kandii nii pudakotan ba'oran pidan poitoru oia'o nii? Unaobana'o nii pa'an kowaada usha'apatan kaiman aimaakan, oo aonaa. Kaimana'o nii usha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o wuru'u wanaobanaa Tominkaruz, turua'o ukaminka'utan usha'apatan kaiman pakaudin-kizi.

⁵ Na'apa kapam, kaina'a panaadon mishida'o, utaapan pabi'i kida kamoo umanawunu'o nii ba'oran kamoo kida ai. Mazan ba'oran pidan ati, ipai kamoo na'apa kida pa'idiwaru umanawunun. Marii ipai pidan aitapan kanom kaimana'o aimaakan pasha'apatan nii. ⁶ Pidan taapa'oraz pabi'i kida kamoo umanawun nii, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u. Aizii pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, unikanuz, utaapan idi'o kapam Tominkaru umanawun nii wuru'u. Usha'apanum kau'an utoriinapanii Tominkaru ati panikanii dau'an. Na'apa kapam, pidan aona'oraz unikan pabi'i kida wanyukunui, aonaa unikanuz, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u, na'iki utoriinapanii kapam Tominkaru ati panikanii dau'an. ⁷ Aonaa na'ia'oram waunao mashaapan wa'ati'o karikaonan. Na'iki aonaa na'ia'oram waunao mawakan wa'ati'o karikaonan. ⁸ Wakakupan an, wanaobanaa Jesus Christ ati'o wuru'u wakakupanuz. Na'iki wamawakan an, waNaobanaa ati'o wuru'u wamawakanuz. Ukau'an, wakakupan an, oo wamawakan an, waNaobanaa idiwau waunao. ⁹ Uruu idi'o Jesus Christ mawakan na'iki ukakudan powaa iti, uruu kizi ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao Naobanaa nii.

¹⁰ Aizii pugaru, nika'oraz paowa-kariwai karikaonan, kanom nii pudakotan pumin-mishidan oia'o pidan nii, unikan idi kanom kaduz karikaonan wanyukunui? Aizii pugaru kapam, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, kanom nii pudakooan pumin-mishidan, umanikakan idi pabi'i kida wanyukunui? Ipai'o nii wau-nao kadishitan Tominkaru kanaapu ii diina'iti'i. Uruu'o nii pa'an: "kaiman," oo, "aonaa ukaimanan," kii, washa'apatanii kida dau'an. ¹¹ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:

" 'Mishi ōkakupan idi,' Naobanaa kian,

'mishi'o nii ipai pidannao dawukan ōkanaapu ati,

na'iki ipai'o nii pidannao kowaadan, ōgaru wuru'u Tominkaruz.' ”*

¹² Ukau'an ipai waunao, wakowaadan nii washa'apatanii dau'u Tominkaru ati.

Aonaa wawaota-kida'ana'a wamin-mishidan

¹³ Ukau'an aona'a naa wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii. Mazan mishi'oraiman, watoma'a naa wanyukunuu aonaa kizi washa'apatan aimaakan pozawata-kida'o nii idyaun oia'o di'iti. ¹⁴ Ōzaamatinpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, ōaitapa kaimanaiman aonaa na'ia'oram wanyukunui oia'o Tominkaru ati unika-kao an. Mazan pidan zauda-kidan an oia'o Tominkaru ati unika-kao wuru'u wanyukunui, aizii unikan anaz, oia'o wuru'u usha'apataniaz. ¹⁵ Pukasha'oradan an pumin-mishidan nyukunuu punikan idi wanyukunui, aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-kao, aonaa pumarainpan mani uruu wuru'u. Aonaa pu'oia'ana'a pumin-mishidan nyukunuu punikan ida'an wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-kao, uruu dikin ia'o Christ Jesus mawakan. ¹⁶ Aonaa putaa-pada'ana'a kaimana'oraz pu'itiiman pusha'apatan aimaakan, kaunamanaata-kao dikauda'o nii. ¹⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru naobanaitapa-kao, aonaa aimaakan nika-kao, oo tuza-kao di'ii'aka'o mani. Mazan mashaapa-karu sakitapa, kaiman, na'iki konaukii, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao. ¹⁸ Pidan kaudinan an

* 14:11 Isaiah 45:23

na'apa Christ ati, kaimana'o nii Tominkaru ati. Na'iki kaimana'o nii pidannao paradan udau'an.

¹⁹ Ukau'an, marii karikaonan watiwaa washa'apatan kaimana'o aimaakan, wamashaapa kizi kaiman wamin-mishidannao tuma, na'iki wama'ozakada kizi ñnyukunuu. ²⁰ Aonaa pupataka'ua'ana'a Tominkaru sha'apataniaz mishida'o nyukunuu ii, punikan ida'an wanyukunui. Ipai wanyukunui turua'o unika-ka. Mazan dikauda'o wuru'u pidan nikanuz wanyukunui pawaota-kida-kinaa nii pamin-mishidan oia'o di'iti. ²¹ Ukau'an sakitapa'o aimaakan sha'apata-ka: aonaa punika'ana'a wanyukunui, oo putuza'ana'a ma'ozaka'o riwunii, oo pusha'apata'ana'a aimaakan pumin-mishidan waota-kinaa nii oia'o di'iti. ²² Ukau'an na'apa'oram pumishidanii, soo Tominkaru ati puparada udau'an. Pidan sha'apatan an paaitapanii kaimana'o aimaakan, na'iki unyukunuu kowaadan an u'ati aonaa oia'o mani wuru'u usha'apataniaz, konaukia'o pidan uruu. ²³ Mazan pidan zauda-kidan an aonaa ukaimanan unika-ka wuru'u wanyukunui, mazan upu'u zii unikanuz, oia'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz, unikan idi wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan. Usha'apanum kau'an, oia'o wuru'u pidan sha'apatanz aimaakan aona'oraz uaitapan kaimanaiman, kaimana'o oo oia'o wuru'u pasha'apataniaz.

15

Marii washa'apatan aimaakan ba'orainao konaukii-kinaa nii

¹ Waunao, ma'ozaka'oraz wamishidapan, marii wama'ozakadan wunao nyukunuu'u aona'oraz zii ñmishidapan ma'ozakan. Aonaa wadi'itapa'ana'a washa'apatan aimaakan soo waunao konaukii-kinaa nii karikaonan. ² Mazan mishi'oraiman, marii washa'apatan aimaakan wairibannao konaukii-kinaa nii, wama'ozakada kizi ñmishidapan. ³ Usha'apanum kau'an, Jesus Christ sha'apatan aimaakan aonaa paugaru konaukii-kinaa ni'o mani. Mazan usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a: "Pidannao dakoopan dono pugaru, õgaru Tominkaru baiaapa ñparadan kida."* ⁴ Ipai kotua'o saada-kariwai kida Tominkaru paradan, usaada-ka watominapa-kinaa ni'o. Na'iki kaminka'uta'o nii waunao, aonaa kizi wadopiidinan kasha'ora'o sha'apan dono wa'ati. Na'iki ma'ozakada'o nii wanyukunuu, aonaa kizi wakashadinan wazaudapan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

⁵ Ötoriinpan Tominkaru ati, kaminka'uta'oraz waunao wadopiidinan ai, na'iki ma'ozakada'oraz wanyukunuu. Marii kizi ukaminka'utan udi'itinpan patumaaka umin-mishidannao tuma, utamakapan ida'an Christ Jesus mashaapan kaduz. ⁶ Baokopa kizi unao, bauda'apa'o pidan kawan ukonaukii-kidan Tominkaru, waNaobanaa Jesus Christ Daruz.

⁷ Ukau'an, konaukii udapaapa umin-mishidannao, na'apa Jesus Christ dapaapan kawan konaukii unao, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru. ⁸ Ökowaada sha'atii u'ati, Jesus Christ kaawan Jewnao minka'u ni'o, kainaabata'o nii Tominkaru mishian paparadan, ñdokoza-daunnao ati'oraz ukowaadan pasha'apatan nii. ⁹ Na'iki turuu kizi kapam Gentilenao konaukii-kidan Tominkaru, ukamunan-kidan idi ñdyaun. Na'apa usaadinpan kawan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

"Uruu idi, õkonaukii-kidan nii pugaru,

Gentilenao tuma;

õkonaukii-kidan nii pugaru,

õkunuian ida'an kunui."†

¹⁰ Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

"Unao, Gentilenao,

ukonaukii baokopa Tominkaru pidannao tuma."‡

* 15:3 Psalm 69:9 † 15:9 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49 ‡ 15:10 Deuteronomy 32:43

11 Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:
 “Ukonaukii-kida Naobanai, ipai unao Gentilenao,
 ipai unao pidannao ukonaukii-kida uruu.”§

12 Kaina'a Prophet Isaiah saadanii kapam kaikapa'a:
 “Kaawa'o nii Jesse* takaan-daun diina'iti'i,
 na'iki uru'o ni'i naa kazowautapa Gentilenao.

Uruu ida'ana'o nii Gentilenao zaudapan Tominkaru sha'apatan
 wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii.”†

13 Õtoriinpan Tominkaru ati, toma'oraz wanyukunuu kazaudapanu'o nii, marii kizi
 utaan unao ati kaimanaiman konaukii-karu na'iki kaimanaaka-karu, umishidan ida'an
 uruu. Uzaudapatinan ma'ozakadin kizi, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

*Kanom ni'o Paul saadan
 di'oraz kaarita'a*

14 Õmin-mishidannao, tuukii õmishidan usha'apaapan kaiman aimaakan u'atiaaka.
 Kaimanaiman uaitapan Tominkaru aipaniaz uaitapan, na'iki uaitapa utominapa-
 kidaakan udau'u. 15 Mazan di'ora'a õkaaritan ida'a, ma'ozaka õparadan pabi'i kida
 aimaakan dau'an, õnyukunuu-kidan u'ati utominapa-kida-kinao. Õsaadan na'apa,
 Tominkaru kamunanun idi õ'ati. 16 Uzaamatan õgaru kaudina'o nii Christ Jesus ati,
 kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, faadaa kaudi-
 nan kawan. Õtaa kizi ïdyaun kaduunu'o aimaakan kawan, ukonaukii-kidan ni'oraz,
 Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an ïdyaun. 17 Ukau'an õatadapa wuru'u kaudin-
 kizai Tominkaru ati'oraz õsha'apaapan, õzaamatinpan ida'ana'oraz Christ Jesus ida'ati.
 18 Õparadan nii soo Christ sha'apatanii dau'u õgaru ida'an, Gentilenao izo'ati-kinaa
 ni'oraz Tominkaru, õkowaadanii na'iki õsha'apatanii kida ida'ana'oraz. 19 Kaimana'o
 Doronaa ma'ozakan ida'an, iriba õsha'apatan umanawun kida'o aimaakan. Ukau'an,
 Jerusalem iki'o atii Illyricum iti, ipai õmorotinan donoi kida. Aizii ipai'i naa õkowaadan
 na'ii'aka Christ daua'o Kaimana'o Kuwai.

20 Tuukia'o õkakuwaapa'azon donoi kawana'ati, aona'oraz zii kanom kowaadau-
 zon na'ii Christ daua'o Kaimana'o Kuwai, uruu aonaa kizi õkaudinan ba'oran pidan
 sakadanii kaudin-kizai ida'a. 21 Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a:

“Wunaou'u, aona'oraz kakuwaapauzo-karu ï'ati udau'an,
 ïaitapan nii uruu.

Na'iki wunaou'u, aona'oraz ïabatauzon udaua'o kuwai,
 ïaitapan nii uruu.”‡

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

22 Kotua'iki'i naa õdakotautan õmorowautan unao di'iti, mazan aonaa õturuudinan.
 23 Mazan aizii, õipaia'a naa õkaudin-kizi ipai wiizai kawana'ati da'ana'a. Ukotua'ikin
 idi'i naa õdakotautan õmorowautan unao di'iti, 24 na'ana'o nii õaipan õmorowautapa'akan
 õmakopan dono Spain iti. Õkonaukii-tina'akan dauna'an utuma, õdobatan ni'i naa, na'iki
 õaipan nii pa'i ukaminka'utan õgaru, õkaawa kizi Spain iti.

25 Mazan kiwiin õmakon nii zii Jerusalem iti õwanaka'anan taa-kariwai aimaakan kida
 na'iainao mishidainao ati. 26 Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka'o mishidainao,
 tuukii ïka'idiwata'azon Tominkaru pidannao, dadara'oraz ïbaiatan mashaapa-karu
 Jerusalem ii. 27 Panyukunuu aipan ati'o wuru'u ïkaminka'uta'azonuz ïdyaun. Mazan
 mishi ïsha'apatan ni'o wuru'u na'apa'oraz, ïmawinipinaatapanii kawanu'o Jerusalem
 ia'o mishidainao. Usha'apanum kau'an, ïnao Jewnao di'iki'o Gentilenao ka'idiwainan
 kaimana'o idi, Jewnao kowaadan ida'an ï'ati Kaimana'o Kuwai Jesus daua'oraz.
 Ukau'an, na'apa'o kapam Gentilenao ka'idiwatanuz Jewnao kaimana'o idi, pataan

§ 15:11 Psalm 117:1 * 15:12 Jesse: uruu King David daru. † 15:12 Isaiah 11:10 ‡ 15:21 Isaiah 52:15

ida'an pasha'apauz i'ati. ²⁸ Aizii òtaankan dauna'an i'ati dyuuda-kariwai i'ati, òmakon ni'i naa Spain iti. Na'ana'o ni'i naa òmorowautaana'akan Rome an unao ida'an. ²⁹ Na'iki òaitapa, òkaawan dono unao di'iti, òkaawa-kidan nii kaimana'o aimaakan Christ di'iki'o, ma'ozakada'o nii wamishidapan.

³⁰ Aizii òmin-mishidannao, wazaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, na'iki wamarainpaakan idi Kaimana'o Doronaa ida'an, òpishaan tuukii utoriinpan òtuma Tominkaru ati, ògaru dau'an. ³¹ Upishaa Tominkaru, marii kizi ukazannaatan ògaru mamishida-kainao ai, Judea Baara ii akainauz. Na'iki upishaa uruu, Jerusalem iainao mishidainao konaukii-kida kizi aimaakan òna'akaniaz i'idi'iti. ³² Utoriinapa na'apa, konaukii kizi òkaawan unao di'iti, Tominkaru aipan an una'apan, wama'ozakadaaka kizi òna'ia'akan dono unao tuma.

³³ Òtoriinpan Tominkaru ati, una'a kizi ipai unao tuma, uruu taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa. Amen.

16

Paulnao dyuudan paparadan mishidainao ati

¹ Òkia'azon unao ati wadadakoo Phoebe dau'an, kaimana'o pidan oroo, kaminka'uupa'o mishidainao Cenchreae ii. ² Okaawan dono unao di'iti, konaukii udapaapa oroo, na'apa mishidainao aiapa-kaow kawan ìnaubaa pamin-mishidan, usha'apanum kau'an mishida'o Jesus wuru'u orooz. Oaipan an ukaminka'utan paugaru kanom dau'an karikaonan, ukaminka'uta pa'i oroo. Usha'apanum kau'an, iriba'o okaminka'utauzon pidannao, ògaru okaminka'utauzonii kapam.

³ Òparadan pa'i Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, òmin-kaudinannaouz Christ Jesus ati. ⁴ Ìnao kazannaatauzonii ògaru, ìaitapan pu'u kichana'iki-kia'o wuru'u pasha'apataniaz. Uruu idi kaiman ònyukunuu i'ati, na'iki ipai mishidainao Gentilenaou kaiman i'ati kapam ìkazannaatan ògaru. ⁵ Òparadan pa'i kapam mishidainao ati, ìdapu ia'oraz ìbaokopainpauzon.

Òparadan pa'i Epenetus ati, òmarainpaniaz. Uruu kiwiini'o umishidan Jesus Christ Asia Baara ii.

⁶ Òparadan pa'i Mary ati, dadara'oraz okaudinanan okaminka'uupan unao. ⁷ Òparadan pa'i Adronicus na'iki Junia ati, òmin-Jewnaouz, ògaru tuma'oraz ìtarauzo-kaow. Ìnao kowaadapa'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimanaimana'o mishidainao aitapan ìdyaun. Ìnao kiwiini'o ìmishidan Jesus Christ ògaru ai. ⁸ Òparadan pa'i Ampliatu ati, òmarainpaniaz uzaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati. ⁹ Òparadan pa'i Urbanus ati, wamin-kaudinanz Jesus Christ ati.

Òparadan pa'i kapam Stachys ati, òmarainpaniaz kapam.

¹⁰ Òparadan pa'i Apelles ati, tiwaa-kariwaiz na'iki tukapa-kida'oraz mishi'o pamarainpan Christ. Òparadan pa'i mishidainao ati mashaapainauz Aristobulus dapu ii.

¹¹ Òparadan pa'i Herodian ati, uruu Jew ògaru kawan.

Òparadan pa'i mishidainao ati, mashaapainauz Narcissus dapu ii. ¹² Òparadan pa'i Tryphena na'iki Tryphosa ati. Ìnao zunnao dadara'o ìkaudinanan waNaobanaa Jesus ati. Òparadan pa'i Persis ati, òmarainpaniaz, na'iki dadara'oraz okaudinanan waNaobanaa ati. ¹³ Òparadan pa'i Rufus ati, kaimana'oraz manawun ukaudinanan waNaobanaa Jesus ati. Na'iki òparadan pa'i kapam udaro ati, taapa'oraz da'i ògaru paudani kawan.

¹⁴ Òparadan pa'i Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas na'iki Hermas ati, na'iki ipai ìtumainauz mishidainao ati. ¹⁵ Òparadan pa'i Philologus, Julia, Nereus na'iki udadakoo ati, na'iki Olympas ati. Na'iki ipai ba'orainao ìtumainauz mishidainao ati.

¹⁶ Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.* Ipai da'ainao mishidainao Jesus Christ, ĩdyuudan paparadan unao ati.

¹⁷ Ōpishaan tuukii unao ōmin-mishidannao: uzaudinpa'a naa wunao aia'a, buutaaka-kida'oraz pidannao, na'iki to'orataaka-kida'oraz ĩdyaun pa'atiaaka, na'iki pozawaabi'ita-kida'oraz ĩmishidapan Christ. Na'iki pana'iti'oraz ĩkuwaa unao tominapa-kida-ka'o ai. Mana'a unyukunuupa'ana'a ĩdyaun! ¹⁸ Pidannao na'apa'oraz ĩsha'apatan aimaakan, aonaa waNaobanaa Jesus Christ ati'o mani ĩkaudinan wuru'u, mazan soo panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan. Konaunam ĩtoman pakuwaa na'iki ĩkonaukii-kida nii kawanu'o pidan, na'apa'o ida'an ĩmariidan pidan. Aona'oraz uzaudinan na'apa'o mariidin-karu ai!

¹⁹ Ipai'i naa pidannao abatan unao izo'atipan dau'u Kaimana'o Kuwai, ukau'an tuukii ōkonaukian unao dau'an. Mazan una'apan pu'u, ōaipan uaitapan kaimanaiman kanom kaimana'o usha'apata-ka'o, na'iki aonaa kizi uturukadinan oia'o aimaakan dau'ati. ²⁰ Tominkaru, taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa wamin-mishidannao tuma, kadimana'o ni'i naa umainaabatan Satan, aonaa kizi powa'a udikintan unao. Ōtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun manawun unao ati.

²¹ Timothy, ōmin-kaudinan Jesus Christ ati, udyuudan paparadan unao ati. Lucius, Jason, na'iki Sosipater, ĩnao Jewnaouz ōgaru kawan, ĩdyuudan kapam paparadan unao ati.

²² Aizii ōgaru Tertius, kaminka'uta'oraz Paul saadan di'ora'a kaarita'a. Ōdyuudan kapam ōparadan unao ati, ōmin-mishidannaouz Jesus Christ.

²³ Gaius, uruu dapu ia'o ōgaru Paul mashaapan, na'iki uruu dapu ia'o mishidainao choochiipauzon, uruu dyuudan kapam paparadan unao ati. Erastus, awunuutapa'oraz wiizai puraatan da'a'a, udyuudan kapam paparadan unao ati. Wa'inawuzu Quartus, udyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁴ [Ōtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun tuukii unao ati. Amen.]†

Paul katokontan pakaaritan

²⁵ Marii wakonaukii-kidan Tominkaru! Uruu turua'o uma'ozakadan wamishidapan ōkowaadanii Kaimana'o Kuwai ida'an, Jesus Christ daua'oraz. Kotu'u, kotu'u, amazada tominan di'iki'o, dizinapa Tominkaru taapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. ²⁶ Mazan aizii, Tominkaru prophetinnao saadauzonii kida Tominkaru paradan ida'an uaida-kida kaawa'a naa, Tominkaru karikaonanuo' ukakupan dyuudan kawana'ati. Ipai kizi pidannao, ipai amazada kawana'ati ĩmishidan na'iki ĩizo'atin Christ.

²⁷ Uruu bauda'apa Tominkaru, na'iki uruu paba'orantin aitapa'o ipai aimaakan. Marii kizi ipai waunao, karikaonan wakonaukii-kidan uruu, Jesus Christ kaminka'utan ida'an waunao. Amen.

* **16:16** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati, oo pataawu ati, oo panaadon paka'u ati. † **16:24** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita apostle Paul wuru'u saada'oraz. Usaadan di'ora'a kiwiitapa'o pakaaritan Corinth sannao ati, una'ian dono'o dono'i Ephesus ii.

Di'oraz kaarita saada-ka'o mishidainao ati'o, mashaapainaoz Corinth ii. Wuru'u Corinth kii-kizaiz, udaru'o dono'i. Na'ii kaina'a pabi'inaaka pidannao mashaapan, na'iki pabi'inaaka'o ikaduz kida kapam. Pidannao mashaapainao na'ii pabi'inaaka isha'apatan aimakaan pamashaapa-kinaa nii na'iki ikoda-kinaa nii papuraatan.

Wuru'u pidannao, mashaapainaoz dono'i Corinth ii iriba'o itominkarunnao. Na'iki pabi'inaaka oii kida'o aimakaan sha'apaapa-ka'o na'ii kapam. Aonaa imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati.

Aizii Paul saadanuz pakaaritan mishidainao ati, mashaapainaoz na'ii, uabatan idi na'apam mishidainao aonaa imashaapan kaiman. Uabata na'apam ibuutaakapan, na'apam ikaakapaakan na'iki ina'akan pamin-mishidannao kotoopauzonao di'iti. Kaina'a mishidainao taapan pidan kaminshu'uinpa'o pabi'i, aonaa ikakinaotan wuru'u pidanuz. Uruu idi Paul kakinaotan na'iki utominapa-kidan idyaun na'apam mishidainao aiapa-ka'o imashaapan. Na'iki ukian i'ati marii kizi ikonaukii-kidan Tominkaru ipai aimakaan isha'apatani'ida'an. Na'iki isha'apata kizi ipai aimakaan kamarainpan-karu ida'an, ima'ozakada-kinaa nii pamin-mishidannao. Utukapa-kidan kapam i'ati aimakaan umanawunu'o. Ukian, "Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimakaan karikaonanuo' nii una'an: uruu wuru'u mishida-karu, na'iki wataapanuz wanyukunuu ma'ozaka Tominkaru sha'apatan ni'o dau'an wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan wuru'u aimakaan umanawunu'oraz wunao idikinauda'uinao bii iki'oraz, uruu wuru'u kamarainpan-karuz pa'an." (1 Corinthians 13:13)

Paul kakinaotan idyaun kapam na'apam kizi ina'akinan ibaokopatinan dono choochi ii. Isha'apata kizi ipai aimakaan kaiman na'iki sakitapa. Marii kizi mishidainao taapan umanawunu'o nii wuru'u panikanuz bread na'iki ituzanuz wine panyukunuitapakinaz Naobanai Jesus mawakan. Na'iki powa'a zii Paul kowaadan i'ati Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u, pidan ka'iita-kinaz pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Na'iki ukakuwaapan kadishita-karu dau'u diina'iti'i. Ukowaadan i'ati Christ mishi'o ukadishita-kida-ka'o mawaka-karu di'iki, ukau'an mishidainao mawakainaoz-naa kadishita-kida-ka'o nii kapam diina'iti'i. Na'iki ukowaadan na'apam nii wananaa wakadishitan dono diina'iti'i.

Paul kowaada-kidan kapam mishidainao ati, Corinth sannaoz, pamorowauta'azon dau'an i'idi'iti.

Paul wuru'u kiwiitapa'oraz ukakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u na'ii sannao ati. Iabatan ida'ana'o ukuwaa Christ Jesus daua'o, wuru'u imishidanuz.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita Daua'o 1:1-9

Mishidainao buutaakapan daua'o 1:10–4:21

Kaminshu'uinapa-karu na'iki mazida-karu daua'o 5:1–7:40

Toma-kariwai tominkarunao 8:1–11:1

Mishidainao baokopatinan dono 11:2–11:34

Tominkaru taan mishidainao kaudin-kinaz nii 12:1–14:40

Mishidainao kadishita-kida-ka'o daua'o 15:1-58

Puraata zaamata-ka'o daua'o pataka'utinainao ati 16:1-4

Paul katokontan pakaaritan 16:5-24

¹ Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, zaamata-kariwaiz Tominkaru aipan kawana'ati apostle nii Christ Jesus ati, na'iki wa'inawuzu Sosthenes di'iki'o kapam. ² Mishidainao Tominkaru ati'o Corinth iainaouz, Tominkaru buutaniinaouz papidanannao nii, na'iki usaabaaniinaouz kaiman pa'ati, papidanannao nii Christ Jesus ida'an. Na'apa uzaamatan kawan ipai pidannao ipai amazada kawana'ati, dopia'oraz waNaobanaa Jesus Christ ati, uruu ñao Naobanaa kapam.

³ Õtoriinpan Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ ati, marii kizi ukamunannun unao ati na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru

⁴ Karikaonan õkowaadauzon õTominkarun ati na'apam õkonaukian unao dau'an, usha'apanum kau'an usha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan unao ati Christ Jesus ida'an. ⁵ Ubauda'apatinpan ida'an Christ tuma, Tominkaru taa unao ati uka'iita-kinaa nii kida usha'apatan iriba aimaakan pa'ati: unao aitapa-kinaa nii kaimanaiman wuru'u kuwaiz udaua'o na'iki ukowaada kiziz baokoinao ati. ⁶ Uruu ida'ana'o wuru'u Tominkaru aida-kidan unao ati mishi'o wuru'u kuwaiz Christ daua'oraz, wakowaadaniaz unao ati. ⁷ Una'apan kau'an, Tominkaru Doronaa taa unao ka'iita-kinaa nii usha'apatan ipai kaudin-kizai, uzaudapan pu'u kapam waNaobanaa Jesus Christ aidinan, uwa'atin dono powa'a ati imi'i baara ati. ⁸ Tominkaru taapan nii kapam unao mishidanuzu ma'ozaka atii utokon iti, uruu idi unao, aona'o nii oia'o ikoda-kao u'ida'a wuru kamoo dono'o, waNaobanaa Jesus Christ kaawanuz powa'a ati. ⁹ Tominkaru, mishi'o nii usha'apatan aimaakan na'apa pakian kawana'ati, uruu wuru'u zaamata'oraz unao ubaokopatinapa-kizi uDani Jesus Christ tuma, waNaobanaaz.

Mishidainao Corinth ia'oraz buutaakapan daua'o

¹⁰ Õiribannao, waNaobanaa Jesus Christ dyuudan õparadan u'ati, na'iki tuukii õaipan uabatan õparadan. Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma, uruu aonaa kizi buutaaka-karu unao bii an. Kaimanaiman ubauda'apatin, na'apa kida udi'itinapa aimaakan dau'u, na'iki usha'apata'azoonii aimaakan kida dau'an. ¹¹ Õiribannao, pabi'i pidannao Chloe dapu ikiinaouz kowaadan õ'ati kaina'a pidannao kashadaakapan unao bii an. ¹² Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz: pabi'i kida unao, pana'a kida udi'itinpan umin-mishidannao ai. Bauda'apa'o kian, “Õgaru Paul pidanan,” ba'oran kian, “Õgaru Apollos pidanan;” ba'oran kian, “Õgaru Peter pidanan;” na'iki ba'oran kian, “Õgaru Christ pidanan.”

¹³ Ubuutaakapan ida'an kaikapa'a, ubuutan kawanu'o Christ wuru'u. Paul mooko mawaka'oraz cross ida'a unao ati? Paul uu ida'ana'o mooko wuru'u unao chikaawunuu-kaoaz? ¹⁴ Kaiman manawun õ'ati, aonaan idi õchikaawunuuan pidannao unao bii iki, soo Crispus na'iki Gaius õchikaawunuunii. ¹⁵ Ukau'an aonaa turuu na'ia'oram pidan kian õgaru uu ida'ana'o uchikaawunuinan. ¹⁶ (Oo õaitapa, õchikaawunuunii mishi kapam Stephanas na'iki uiribannao, mashaapainaoz udapu'u; mazan aonaa õ'itiiman õchikaawunuuan kaina'a ba'oran pidan.) ¹⁷ Christ aonaa udyuudan õgaru chikaawunuupa'o nii, mazan kowaadapa'o nii pa'an Kaimana'oraz Kuwai, Christ mawakan daua'oraz. Na'iki õkowaada kiziz masha'apanna'o parada-karu ida'an. Õkaiwaan an mani parada-karu kida pidan aitapaaban kawana'ati'o, konaunam mani õkuwaa ñ'ati, mazan aona'a naa mani kuwai Christ mawakan daua'oraz cross ida'a kaiwainan ma'ozaka'o ida'an.

Tominkaru aitapaaban na'iki pidan aitapaaban daua'o

¹⁸ Kuwai Christ mawakan daua'oraz Cross paawa'a, madiwautapa-ka'o wunao pidannao tukapanuz, waziwadinpainaouz Tominkaru ai. Mazan waunao ati kazannaatapa-kariwainaoz, uruu pa'an waaitapa-kinaa Tominkaru ma'ozakan. ¹⁹ Kotua'oraz Tominkaru Paradan Saada-kariwaiz kian,

“Ötukapa-kidan nii na'apam aitapaaba'o pidannao kakinaori kida madiwautapa-ka'o. Na'iki ötukapa-kidan nii aonaa mishi'o manawun mani ïaitapan na'apam padi'itinpan aimaakan kida dau'an.”*

²⁰ Ukau'an, na'apam wakian pidannao aitapaabainao dau'an? Na'apam wakian kaaritapauzonao dau'an Jewnao kakinaori dau'u? Na'iki na'apam wakian wuru'u imi'i baara aino pidannao dau'an, aitapainaoz pana'apatan pidannao nyukunuu paparadan ida'an? Tominkaru aida-kida na'apam pidannao aitapaabanuz, madiwautapa-ka'o karikaonan. ²¹ Tominkaru aitapaaba'o manawun, uruu idi aonaa utaapadan pidannao aitapan paugaru, wuru ida'ana'a ïaitapaabanuz. Mazan kii'an, paaipan ati pa'an ukazannaatan pidannao mishida'oraz Christ, wakowaadaniaz kuwai ida'an. Uruu kuwai pidannao aitapaabainao dakotaniaz madiwautapa-ka'o nii. ²² Jewnao, ïaiapa Tominkaru sha'apatan na'iki uaida-kidan aimaakan umanawunu'o pa'ati, pamishida-kinoo nii wuru'u kuwaiz; na'iki Greeknao, ïabata'azon kakuwaapakaru aitapaaba-karu ida'an. ²³ Aizii waunao, wakowaada Christ mawakanuz Cross ida'a; uruu kuwai aona'o manawun Jewnao naudapan paabatan, na'iki Gentilenoa† abatan uruu kuwai madiwautapa-ka'o karikaonan. ²⁴ Mazan pa'an wunao ati'i pidannao, Tominkaru zaamataninaouz papidanannao nii, Jewnao na'iki Gentilenoa, ipai ïnao ati di'oraz kuwai Christ daua'oraz, aida-kida'o pa'an na'apam Tominkaru ma'ozakan manawun, na'iki uaitapaaban manawun. ²⁵ Pidannao kian wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'oraz madiwautapa-ka'o, mazan uruu kuwai aida-kida Tominkaru powa'a'o zii uaitapaaban ïnao aitapaaban ai. Na'iki ikian pu'u wuru'u Tominkaru sha'apataniaz kapatii'o, mazan kii'an wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, powa'a'o zii uma'ozakan ïnao ma'ozakan ai.

²⁶ Aizii unyukunuitapa kanom da'i unao, ömin-mishidannao, Tominkaru zaamatan dono'oraz unao: aonaa iriba mani unao aitapaaba'o, pidan aitapaaban kaduz kawana'ati; aonaa iriba mani unao umanawunu'o; aonaa iriba mani unao dokozunnao umanawunu'o naobanainao. ²⁷ Mazan Tominkaru zaamata pa'an “maaitapin-kainao” pidannao kii-kiziz. ïnao ida'an uaida-kidan aonaa pidan zaamata-kaoo paaitapaaban dikin ii mani. Na'iki Tominkaru zaamatan pidannao aona'oraz imanawunun, aida-kida'o nii aonaa pidan zaamata-kaoo umanawunun dikin ii mani. ²⁸ Tominkaru zaamatan kashada-kariwai na'iki dakota-kariwainaoz aona'o imanawunun, soo aida-kida'o nii pa'an wunaoz u dakota-kariwainaoz umanawuniinao nii, aonaa mishi'o manawun mani ïnao umanawunun. ²⁹ Uruu idi aonaa turuu pidan atadinpan Tominkaru awun za'a. ³⁰ Mazan Tominkaru ida'ana'o karikaonan unao bauda'apatinapanuz Christ Jesus tuma; na'iki Tominkaru aitapaaban ida'an Christ kazannaatan waunao. Uruu Christ ida'ana'o Tominkaru dakotan waunao kaimana'o nii, usaabaan waunao kaiman Tominkaru pidannao nii, na'iki ukazannaatan waunao wa'oian ai. ³¹ Ukau'an marii washa'apatinan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian kawana'ati, “Kanom atadinpa'azon an, marii u'atadinpan Naobanai sha'apaapanii dau'an.”

2

Paul aonaa ukaiwaan parada-karu umanawun kida'o

¹ Öiribannao, uru'oraz zii da'i ökaawan unao di'iti, ökowaada'ananuz Tominkaru paradan unao ati, aonaa ökaiwaan dadara kida'o parada-karu na'iki umanawunu'o aitapakaru. ² Öna'iankan dono'oraz unao di'ii, ötoman önyukunuu aonaa kizi önyukunuupan aimaakan, soo Jesus Christ na'iki wuru'u umawakanuz cross ida'a. ³ Ukau'an ömakonkan dono'oraz unao di'ii, ökapatin bii a'o, na'iki ötarian bii a'o, na'iki tuukii önaka-nakaan.

* **1:19** Isaiah 29:4   † **1:23** Gentilenoa: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁴ Na'iki ōkuwaa, aonaa ōkowaadanuzu parada-karu kida ida'an pidan aitapaaban kaduz di'iki'oraz, sariaapa'oraz una'apatan pidan nyukunuu. Mazan Tominkaru Doronaa, pama'ozakan ida'an aida-kida mishi'o wuru'u ōkuwaa. ⁵ Ukau'an unao mishidapanuz aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan umishidanuzu Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o pa'an.

Kaimana'o Doronaa aitapaaban dau'o

⁶ Ōgaru, ōkowaada aitapaaba-karu dau'u, wunao ati'i ma'ozaka'oraz naa itaapan panyukunuu pamishidapan ida'a. Mazan wuru'u aitapaaba-karuz ōkowaadaniaz, aonaa pidannao oo inaobanaanao di'iki'o kaduz mani, katokon-tina'o ni'oraz inaobanaitinpan. ⁷ Wur'u aitapaaba-karu ōkowaadaniaz, uruu wuru'u Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan umanawunu'o aimaakan aona'oraz pidannao aitapan. Amazada toma-kao ua'ii, Tominkaru di'itapani'i naa na'apam kizi ukazannaatan waunao, turuu kizi utaan wa'ati umanawunu'o aimaakan.

⁸ Aonaa na'ia'oram naobanainao kazowautapa'oraz da'a'a imi'i baara'a aitapan di'oraz aitapaaba-karu dau'an. Itaitapan an maniz, aonaa mani itaukan Jesus cross di'iti, waNaobanaa umanawunu'oraz. ⁹ Mazan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian,

“Wuru'u umanawunu'o aimaakan Tominkaru sha'apata'azooniaz pidannao ati,
marainpainaouz uruu;

aimaakan aona'o pidan tukapauzon oo abatauzon,

aimaakan aona'o pidan zauda-kidan sha'apauzon nii.”*

¹⁰ Mazan waunao ati'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanuz aimaakan kida paDoronaa ida'an.

Kaimana'o Doronaa aitapa ipai aimaakan, uaitapa dadara kida'o aimaakan aona'oraz na'apainim Tominkaru aitapa-kidauzon pidan ati. ¹¹ Pidan doronaa, uruu karikaonan aitapa'o ipai aimaakan pidan nyukunuu ii. Na'apa ukau'an, Tominkaru Doronaa karikaonan aitapa'o ipai na'apam Tominkaru di'itinpan. ¹² Waunao, aonaa wadi'itinpan na'apa pidannao di'itinpan kawan, mazan taa-kao wa'ati Doronai Tominkaru di'iki'oraz pa'an, tominapa-kida'o nii waunao waaitapa-kinaa nii kaiman kida'o aimaakan Tominkaru taanii wa'ati.

¹³ Ukau'an, aonaa wakakuwaapan parada-karu kida ida'an tominapa-kida-kariwai pidan aitapaaban kawana'ati'oraz. Mazan wakakuwaapan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidan kawana'ati'o waunao, watominapa-kidan pidannao Kaimana'o Doronaa kuwaa dau'u na'apa uaipan kawana'ati.

¹⁴ Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa umishidan kuwai Tominkaru Doronaa di'iki'o, utapanuzu madiwautapa-ka'o nii. Na'iki aonaa na'itim uaitapanuzu, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa ida'ana'o pa'an wuru'u pidan aitapanuz Tominkaru dau'u kida'o aimaakan. ¹⁵ Mazan pidan, kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a, turuu uaitapan ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidani. Mazan pidan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa na'itim uaitapan pidan dau'u kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a. ¹⁶ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian kawan,

“Aonaa kanom aitapan na'apam Tominkaru di'itinpan,

Aonaa kanom turuu kakinaopan uruu.”†

Mazan waunao kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa wa'ida'a, na'apa wadi'itinpan Christ di'itinpan kawan.

* 2:9 Isaiah 64:4 † 2:16 Isaiah 40:13

3

*Waunao apostlenao
Tominkaru poitorunao*

¹ Õmin-mishidannao, õmorowautapankauzon dono'oraz unao di'ii, aonaa turuu õparadan u'ati, õparadauzon kawan pidannao ati, mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Mazan õparadan u'ati, õparadauzon kawan mamishida-kainao pidannao ati, mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu dono, unao ko-raidaonaa kawanu'o zii, wuru ida'a'a umishidapanuz Christ. ² Õtaanii dunui u'ati, aonaa õtaan dunai u'ati, usha'apanum kau'an aona'o zii uka'iitan unikan dunai. Na'iki upu'u zii kai, aonaa uka'iitan unikanuzu. ³ Pakawan zii umashaapan pidannao kawan mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an kaina'a kishauziaaka-karu ubii an na'iki ukashadaakapan. Na'apa'o aida-kida umashaapan pidannao kawan mashaapainouz paaipan kawana'ati, na'iki aona'oraz ïaitapan Tominkaru.

⁴ Aizii bauda'apa'o unao kian, “Õgaru Paul pidanan,” ba'oran kian, “Õgaru Apollos pidanan.”* Ukian idi na'apa, uaida-kidan umashaapan pidannao kawan aona'oraz ïaitapan Tominkaru. ⁵ Kanom mooko õgaru, na'iki kanom mooko Apollos? Waunao Tominkaru poitorunao karikaonan, wakaminka'utan ida'ana'o unao umishidanuz Jesus Christ. Ipai waunao, washa'apata wuru'u kaudin-kizai Naobanai taaniaz wa'ati. ⁶ Õgaru wuru'u paowa'oraz uudai, na'iki Apollos wuru'u zabia'oraz uudai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz usoda-kinaa nii. ⁷ Ukau'an pidan paowa'oraz uudai na'iki pidan zabia'oraz, aonaa ïmanawunun. Soo Tominkaru pa'an wuru'u umanawunu'oraz, uruu taa'oraz usoda-kinaa nii. ⁸ Pidan paowa'oraz, na'iki ba'oran pidan zabia'oraz, aonaa na'ia'oram ïnao awutapan ba'oran ai, na'iki ipai ïdyaun Tominkaru kawinipinaatan nii, wuru kawana'ati'i kaudin-kizai ïsha'apataniaz kida. ⁹ Waunao kaudinainao Tominkaru ati, wakaudin baokopa; na'iki unao Tominkaru zakapun kawanu'o, na'iki unao Tominkaru Dapu kapam.

¹⁰ Tominkaru taan ida'an õka'iita-kinaa nii õsha'apatan ukaudin-kizi, õgaru wuru'u kiwiini'oraz õsakadan õkakuwaapan unao ati Jesus Christ dau'u, na'apa pidan kawan sakada'oraz patoman kabaun pasakitan ida'an utoronnaa kida kiwiin, na'iki'i naa ba'orainao kaudinan naa wuru'u kabaun dau'u. Aizii ipai pidan kaudina'oraz na'a marii utoman kaimanaiman wuru'u kabaunuz. ¹¹ Usha'apanum kau'an, aonaa turuu pidan sakitan ba'oran tooro, pana'a'o wuru aia'a sakita-kariwaiz naa kiwiin. Wuru'u kabaun toronnaa sakita-kariwaiz, uruu Jesus Christ. ¹² Aizii pabi'i kida pidannao, ïkaiwaan nii gold, silver, oo kawinipina'o kuba kida patoma-kinaa nii wuru'u kabaunuz; baokoinao, ïkaiwaan nii atamun, pinidi, oo zi'inaba. ¹³ Na'iki kaudin-kizai, ipai pidan sha'apataniaz kaimanaimana'o nii utukapa-kae Christ kootoopen kamon dono'o naa. Tikazi'o nii wuru'u aida-kida'o ni'oraz sha'apa'oram aimaakan wakaiwaanii wakaudin-kizi ida'a. Ukau'an tikazi kawaodan donoz, uru'o nii pa'an aida-kida na'apam uma'ozakan na'iki ukaimanan. ¹⁴ Aizii kaudin-kizai pidan sha'apataniaz tuudan an tikazi, ukawinipinaata-kae nii wuru'u pidanaz. ¹⁵ Mazan ukaudin-kizi ka'awan an kaiman-daun, aona'o nii ukawinipinaata-kae wuru'u pidanaz; mazan upu'a'o nii ukazannaata-kae, na'apa pidan kawan kidoopa'oraz tikazi maodapa'o bii añ.

¹⁶ Mishi unao, uaitapanii Tominkaru Dapu wuru'u unaouz, na'iki kaina'a Tominkaru Doronaa mashaapan u'ida'a. ¹⁷ Ukau'an na'ia'oram pidan pataka'utan an Tominkaru Dapu, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru Dapu kaimana'o, saabaa-kariwai Tominkaru ati, na'iki unao ukau'an wuru'u Tominkaru Dapuz.

* 3:4 Putukapa Acts 18:17–19:1 ida'a, Apollos dau'a'o kapam.

¹⁸ Aonaa umariidautina'ana'a. Na'ia'oram pidan unao bii'i zauda-kidan an aita-paaba'o pidan wuru'u paugaruz, imi'i baara ana'o aitapaaba-karu kaduz kawana'ati, marii mishi'oraiman utaapinan maaitapin-ka'o nii, uruu mishi kizi pa'an uaitapaaban Tominkaru di'iki'oraz aitapaaba-karu kawana'ati. ¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u aitapaaba-karu di'oraz amazada di'iki'oraz, madiwautapa-ka'o karikaonan Tominkaru awun za'a. Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian kawan, "Pidannao taapinan aita-paaba'o nii manawun, mazan Tominkaru kaiwaan ïaitapaabanuz pakaakinapa-kidakinana nii ïdyaun."† ²⁰ Na'iki kaina'a ba'oran Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Naobanai ati, pidan aitapaaba'oraz di'itinpan kida madiwautapa-ka'o karikaonan."‡ ²¹ Ukau'an aonaa kizi na'ia'oram pidan atadinpan pidan dau'an pada'anpaniaz. Ipai di'oraz aimaakan Tominkaru taanii unao ati kaminka'uta'o nii unao: ²² õgaru, Apollos, na'iki Peter; di'oraz amazada; kakupa-karu na'iki mawaka-karu; kai na'iki diina'iti'o, ipai wuru kida'a unao idiwau pa'idiwau, ²³ na'iki unao Christ idiwau, na'iki Christ Tominkaru idiwau.

4

Waunao apostlenao kaudina'o Christ ati

¹ Udi'itapa Apollos na'iki õgaru, waunao Christ poitorunao karikaonan. Tominkaru taanii wakaudin-kizi nii, wakowaada kizi pidannao ati na'apam Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan aimaakan, wuru'u aona'oraz uaitapa-kidauzon pidannao ati kotua'anaa. ² Aizii pidan taa-kariwaiz ukaudin-kizi nii, marii usha'apatanuzu mishiiman, panaobanaa aipan kawana'ati. ³ Aizii õgaru ati, aonaa usha'apan pabi'i kida unao oo ba'orainao di'itapan an na'iki kadakotin-kidan wuru'u õkaudinanz Tominkaru ati. Upu'u õgaru, aonaa na'apam õkian õkaudin-kizi dau'an. ⁴ Õgaru, õaitapan kawana'ati, kaiman õsha'apatan wuru'u taa-kariwaiz õkaudin-kizi nii, mazan aonaa õkian mani kai-wuru'u õsha'apata wuru'u õkaudin-kizi kaiman manawun. Mazan Naobanai'o nii pa'an wuru'u kowaada'oraz kaiman õsha'apatan õkaudin-kizi oo aonaa. ⁵ Ukau'an, mana'a udi'itapa'ana'a na'iki ukadakotin-kida'ana'a na'apam pidan sha'apatan pakaudin-kizi, wuru'u kamoo aita-kariwaiz kaawan ua'ii. Mishi'oraiman uzaudapa Naobanai Jesus kaawan. Aizii ukaawan dono'o naa, ukanadapan nii aimaakan kida dizinpa'oraz maruta'o-karu ii. Na'iki uaitapa-kidan nii kaimanaiman kandii ni'o pidannao sha'apatan aimaakan kida. Na'iki uruu dono Tominkaru naubaan nii ipai pidan wuru kawana'ati'i ïkaudinanz pa'ati.

⁶ Õmin-mishidannao, õkaiwaa Apollos na'iki õgaru, õtukapa-kida-kinana nii na'iki õtominapa-kida-kinana nii unao, na'apa'oram ati'o manawun tawuru'u kii-karuz, "Usha'apata aimaakan soo kakinaorii kida kawana'ati." Uruu aona'o nii uatadapan bauda'apa'o pidan na'iki ukashadan ba'oran. ⁷ Kanom tomanii pugaru umanawunu'o nii baokoinao ai? Kanom kaina'a pu'ida'a aona'o Tominkaru taanii mani pu'ati? Ipai aimaakan kida pu'ida'a'oraz Tominkaru di'ikin an, kandii nii pu'atadinpan, utaa-ka'o pu'u pu'ati mawinipinaa-daun?

⁸ Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan uaiapanii? Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinana nii usha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati? Unao, naobanainau'u naa mooko uzauda-kidan aonaan pu'u zii waunao naobanai-tinan? Kaiman manawun mani õ'ati umishiin an unao naobanainau'u naa, uruu turuu kizi waunao kapam naobanai-tinpan baokopa unao tuma. ⁹ Mazan õtukapanuz, Tominkaru toman waunao apostlenao awutapa manawun ipai pidannao ai. Waunao na'apa'o pidannao kawan

† 3:19 Job 5:13 ‡ 3:20 Psalm 94:11

na'aka-kariwaiz zowii-karu nii iriba'o pidannao kanaapu'u, ipai pidannao na'iki angel-nao awunuutapan pu'u. ¹⁰ Waunao, watukapa-kae maaitapin-kainao nii, usha'apanum kau'an waunao Christ poitorunao. Mazan unao, utaapinan aitapaaba'o nii pa'an, uzaamatinpan idi Christ ida'ati. Waunao, aonaa wataapa-kae umanawunnao nii, mazan unao, utaapinan umanawunnao nii pa'an. Unao naubaapa-kae, mazan waunao aonaa wanaubaapa-kae. ¹¹ Pakawan kai waunao wazamazi na'iki maradako; aonaa wakakamichanun; waunao, waba'izii-kae; aonaa wadapu nii wamashaapa-kizi nii. ¹² Waunao, dadara wakaudinan wamashaapa-kinaa nii. Aizii pidannao paradan dono wa'ati kaziwa-kida'o parada-karu ida'an, watoriinpan nii, kaiman kizi pa'an aimakaan sha'apan i'ati. Pidannao pataka'utan dono waunao, wataapada i'ha'apatan waunao, aonaa watiwaan wakaunan. ¹³ Pidannao kadakotin-kidan dono waunao dikauda'o ida'an, waunao kaimana'o nii pa'an waparadan i'dau'an. Pakawan kai, pidannao taapan waunao na'apa aimakaan kawan aona'oraz naa uaiapa-kae.

¹⁴ Osaadan di'oraz unao ati, aonaa o'ba'azootin-kida'azon idi'o mani unao, mazan otominapa-kida-kinaa ni'o na'iki okakinaota-kinaa ni'o unao pa'an, usha'apanum kau'an unao, odainao kawanu'o omarainpan. ¹⁵ Utiichaannao kaina'an pu'u mani iriba padamata, tominapa-kida'o unao mashaapa-karu dau'u Christ ati, mazan kaina'a bauta'apa pidan unao daru kawanu'o. Ogaru wuru'u unao daru, usha'apanum kau'an ogaru kiwiitapa'oraz okowaadan u'ati Kaimana'o Kuwai, na'iki uruu idi'o umishidanuz Christ Jesus. ¹⁶ Ukau'an opishaan unao umashaapa kizi pa'i na'iki udi'itinapa kizi na'apa ogaru kawan. ¹⁷ Uruu idi'o odyuudan Timothy unao di'iti, uruu odani kawanu'o otaapan na'iki omarainapanii. Uruu mishi'o usha'apatan kaudin-kizai Naobanai ati'o. Uru'o nii nyukunuu-kida unao ati na'apam o'da'anan Christ Jesus, na'apa otominapa-kidan na'iki okakinaopan kawan mishidainao ipai choochi o'morowauta-kizi kawana'ati.

¹⁸ Pabi'i kida unao umanawun nii uabatinpan, uzauda-kidan aona'o nii o'wa'atin o'morowauta'anan u'ida'ati koshan. ¹⁹ Mazan Naobanai aipan an una'apan, o'wa'atin nii u'ida'ati kadiman. Uruu dono'o nii o'aitapan wuru'u atadinpainao pidannao umanawun-tinpan pakadakotinan ida'ana'o karikaonan, oo mishi'o wuru'u kaina'a ma'ozaka-karu i'ida'a, Tominkaru di'iki'oraz. ²⁰ Usha'apanum kau'an Tominkaru kazowautapan dono pidannao, upana'ada ikaduz pama'ozakan ida'an. Pidannao kian an kaina'a i'ida'a Tominkaru ma'ozakan mazan ikaduz aonaa ukaimanan, aonaa Tominkaru kazowautapanii mani wuru'u inaouz. ²¹ Aizii o'wa'atin dono, sha'apa'oram kaduz ida'an uaipan o'wa'atin u'ida'ati? Uaiapa o'wa'atin ba'izi tuma, oo uaiapa sha'a o'wa'atin kamarainpanu'o na'iki kaimana'o nyukunui ida'an?

5

Pidan kaminshu'uinpa'o daua'o

¹ Ukowaada-kae o'ati kaina'a kaminshu'uinapa-karu unao bii'i, wuru'u na'apa'oraz aimakaan sha'apaapa-kae oia'o manawun wuru'u. Upu'u zii pidannao aona'oraz i'aitapan Tominkaru, aonaa ikashaapan uruu kaduz aimakaan sha'apaapa-kae pabii an. Ukowaada-kae o'ati kaina'a daonaiora unao bii a'o, udaiaraitapan padaroaba. ² Mazan upu'u unao, utaapinan umanawunu'o nii! Ukasha'ora'oraz mani mishi'oraiman, na'iki wuru'u daonaiora sha'apata'oraz aimakaan na'apa'o, aona'ora'a naa turuu unao taapadan ubaokopatinan unao tuma uchoochiipan dono. ³ Ogaru, o'aonaan pu'u padamata unao ai, mazan kaina'a ogaru unao tuma o'di'itinpan ii. Na'iki o'aitapa'aka'a naa na'apam nii opataka'utan wuru'u pidanaz sha'apata'oraz oia'o manawun, na'ia'o kawanu'o manawun ogaru unao tuma. ⁴ Aizii ubaokopatinan dono'o naa wanaobanaa Jesus uu ida'an, na'iki ogaru, o'baokopatinan kapam unao tuma o'di'itinpan ii, waNaobanaa Jesus ma'ozakan ida'an, ⁵ marii pa'i utaan wuru'u pidanaz Satan ati, unanaa oia'oraz

pataka'uta-kizinao kizi. Mazan udoronaa kazannaata-kaonoo nii wuru dono'o Naobanai Jesus kaawanuz powaa ati.

⁶ Ukau'an unao atadinapanuz, aonaa kaimana'o mani wuru'u. Uaitapanii tawuru'u kii-karuz kaikapa'a: "Masakauda'u sodi'o yeast, upoodada ipai wuru'u poroom-bi'i."*

⁷ Ukau'an marii uzikadan wuru'u kaminshu'uinpa'oraz pidan unao bii iki. Na'apa Israelitenaonoo zikadauzon kawan ipai yeast padapu iki kida, itaapan ua'ii Passover Kamoon. Uruu unao pa'ina'o poroom-bi'i ukawanu'o nii, aona'oraz ukawiki'ita-kaonoo yeast idi. Mishi oaitapa unao, Tominkaru so'otani'i naa u'oian, na'iki utomanii unao kaiman. Christ zowii-kaonoo wa'ati wakazannaata-kinoo ni'o wa'oian kida ai, na'apa kaznizo dani kawan Israelitenaonoo zowiauzoniaz Passover Kamoon dono. ⁸ Una'apan kau'an, wamarina'ata'a naa kiwiitapa'o wamashaapauzon kaduz, wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz. Mishi'oraiman, waizo'ati'i naa Tominkaru wanyukunuu iki, aonaa wadakotinpan ida'an mani karikaonan, na'apa kizi'i naa pa'an waunoo bread kawan, aona'oraz ukawiki'ita-kaonoo yeast idi, Israelitenaonoo nikauzonii kawan Passover Kamoon dono.

⁹ Osaadanii sha'atii kiwiitapa'oraz okaaritan ida'a, oikiinii unao ati aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidannoo kaminshu'u-shoronoo tuma.

¹⁰ Aizii oosaadan dono'oraz na'apa, aonaa pidannoo mamishida-kainoo dau'ana'o mani tawuru'u ona'apanuz, na'iki pidannoo oiainpainaouz pakaminshu'uinpan ida'an, oo na'azootinauzonaouz, oo koidimikinaouz, oo tominkarunitapainaouz toma-kariwai tominkarunoo. Mazan aonaa na'itim umashaapan pana'itinapa i'ai, umashaapan pu'u da'a'a imi'i baara'a. ¹¹ Mazan oosaadanii unao ati, aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidan dakotina'oraz pumin-mishidan nii, mazan upu'a'oraz zii ukaminshu'uinpan, oo na'azootinauzo, oo tominkaruniitapa'o toma-kariwai tominkarunoo, oo parada'o dikauda kida'o aimaakan ba'orainoo dau'an, oo po'idipauzo, oo koidimiki. Aonaa shaa pa'i uaroopa'ana'a na'apa'o pidan tuma.

¹²⁻¹³ Ogaru aonaa okaudin-kizi mani wuru'u odi'itapa kizi na'apam osha'apatan na'iki okakinaotan pidannoo mamishida-kainoo. Tominkaru'o nii pataka'uta inoo i'oian kida dikin ii. Mazan unao, ukau'adin-kizi pa'an wuru'u ukakinaotanuz umin-mishidannoo, sha'apaapainaouz oia'o. Na'apa Tominkaru paradan saaduzo-kariwaiz kian kawan, "Aonaa utaapada'ana'a wuru'u pidan sha'apata'oraz oia'o na'an unao bii'i."†

6

Mishidainoo sakitapadan pakasharutaakan

¹ Aizii na'ia'oram an unao kasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a pukaakapa'anan pumin-mishidan kootoopauzonoo ati, aona'oraz imishidan Tominkaru. Mishi'oraiman, pupishaa pa'an mishidainoo puchoochin ainaouz sakitapadan wuru'u ukasharutaakanuz. ² Mishi, unao uaitapanii diina'iti'i Tominkaru pidanannoo'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz pidannoo mashaapa'oraz ipai na'ia'akan. Ukau'an, unao turuu kapam usakitapadan masha'apannoo kida'oraz kasharutaakakaru kida unoo bii ana'oraz. ³ Mishi, uaitapanii waunaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz angelnoo diina'iti'i. Ukau'an, unao turuu kapam udi'itapan na'iki usakitapadan wuru'u kasharutaaka-karu kida kai'oraz mashaapa-karu ida'a. ⁴ Una'apan kau'an, na'apainim an pukasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a kootoopauzonoo di'iti, aona'oraz imishidan Tominkaru. Inoo aona'o turuu isakitapadan ukasharutaakanuz. ⁵ Okian u'ati kaikapa'a ooba'azoo-kida'azon unoo. Aonaa mooko zoobaba bauda'apa pidan nii unoo bii'i aitapaaba'o, ka'iita'o padi'itapan na'iki

* 5:6 Galatians 5:9 † 5:12-13 Deuteronomy 17:7

pasakitapadan mishidainao kasharutaakanuz? Mishi kaina'a'o wuru'u. ⁶ Mazan unao, umakon mamishida-kainao di'iti, na'iki ukaakapan umin-mishidan i'ati, na'iki uaipan i'sakitapadan ukasharutaakanuz.

⁷ Aizii wuru'u ukaakapaakanuz, na'iki una'akanuzu umin-mishidannao kootowapakizai iti, na'apa'o aida-kida unao aonaa umashaapan mishidainao kawan. Pumin-mishidan sha'apatan an aimaakan dikauda'o pu'ati, oo uzaamatan an pusha'apauzi, kaimana'o nii zii putuudan an punyukunuu pukaakapaan ai pa'an uruu kootoopauzo ati. ⁸ Mazan unao, aonaa ukashaapan una'apata-kao. Mishi'oraiman unaou'u naa sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, na'iki uzaamatan baokoinao sha'apauz i'ai, na'iki usha'apatan di'oraz aimaakan umin-mishidannao ati'o.

⁹ Mishi, uaitapanii wuru'u pidannao sha'apatainaouz dikauda kida'o aimaakan, aona'o nii i'wiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Aonaa umariidautina'ana'a. Pidannao kaminshu'uinpainao, pidannao tominkaruniitapainao aimaakan karikao-nan, pidannao kiaapainao aonaa pamin-mazidan mani, daonaioranao kiaapaakauzonoouz pa'atiaaka, ¹⁰ pidannao koidimikinao, pidannao na'azootinauzonao, pidannao po'idipauzonao, pidannao parada'o dikauda kida'o aimaakan ba'orainao dau'an, pidannao kazatainao pairiban sha'apauz; wuru'u pidannao sha'apatainaouz na'apa kida'oraz aimaakan, i'nao aona'o nii i'wiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹¹ Kiwiitapa, na'apa'o da'i pabi'i unao mashaapauzon. Mazan unao chikaa-kariwai'i naa u'oian ai, Tominkaru buutani'i naa pa'idiwau nii. Na'iki udakotani'i naa unao kaimana'o pidannao nii Naobanai Jesus Christ ma'ozakan ida'an, na'iki waTominkarun Doronaa ida'an.

Ukonaukii-kida Tominkaru umashaapan ida'an u'ati

¹² Aizii pabi'i unao mishidainao kian, "Ogaru, kashaapa-kao osha'apatan kanom karikaonan oaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimaakan osha'apatanii kaimana'o o'ati wuru'u. Pabi'i unao kian, "Ogaru, kashaapa-kao osha'apatan kanom karikaonan oaiapanii," mazan ogaru aona'o nii okashaapan na'ia'oram aimaakan kazowautapan ogaru. ¹³ Mazan ba'oran kian nii, "Wanyukunui toma-kao watoba ati'o na'iki watoba toma-kao wanyukunui ati'o." Mishi'o wuru'u, mazan diina'iti'i wa'aokazi'ian dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a wanyukunui nii, usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa wananaa aipan wanyukunui. Mazan aonaa kaimana'o mani wuru'u wakaiwaan wananaa kaminshu'uinapa-karu dau'ati. Mishi'oraiman marii washa'apatan aimaakan kida wananaa ida'an, Naobanai Jesus aipan kawana'ati. Na'iki Naobanai Jesus wuru'u kazowautapa'oraz wananaa. ¹⁴ Pama'ozakan ida'an Tominkaru kadishita-kidan Naobanai Jesus mawaka-karu di'iki, na'iki ukadishita-kidan nii kapam waunao mawaka-karu di'iki pama'ozakan ida'an.

¹⁵ Mishi, unao uaitapanii unanaa zaamatanpa'o Christ nanaa di'iti. Ukau'an aonaa turuu ozaamatan Christ nanaa na'iki obauda'apatanuz kaminshu'u-shoroaba nanaa di'iti. Aonaa turuu, aonaa masakauda'u! ¹⁶ Aonaa mooko uaitapan pidan kiaapa'oraz kaminshu'u-shoroaba, ubauda'apatinan otuma wuru'u? Usaadinpan kawan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian, "Daonaiora kiaapan dono zun, wuru'u daonaiora na'iki zun bauda'apa'o kawanu'o inanaa." ¹⁷ Mazan pidan zaamatina'oraz Naobanai Jesus di'iti, uruu ubauda'apatinan utuma wuru'u panyukunuu ii.

¹⁸ Mana'a ukaminshu'uinpa'ana'a. Ipai ba'oran aimaakan oii kida'o pidan sha'apatanii, aonaa usha'apatan unanaa. Mazan pidan kiaapa'oraz aonaa pamin-mazidan mani, usha'apatan aimaakan dikauda'o manawun pananaa ati wuru'u. ¹⁹ Mishi, unao uaitapanii unanaa Kaimana'o Doronaa mashaapa-kizi wuru'u. Uruu mashaapa'oraz unao ida'a na'iki uruu Tominkaru taaniaz unao ati. Ukau'an unao aonaa turuu usha'apainpan uaipan kawana'ati, mazan Tominkaru idiwau unao,

²⁰ usha'apanum kau'an Tominkaru toriini'i naa unao. Ukau'an, ipai aimaakan usha'apatanii unanaa kida ida'an aida-kida kizi na'apam ukonaukii-kidan Tominkaru.

7

Kakinaorii kaudaiaruinao na'iki kaudaiaroinao ati'o

¹ Aizii, õkowaadan nii na'apam õdi'itinpan tawuru kida dau'ana'a upishaanuz õgaru, usaadaniaz ukaaritan ida'a. Mishi kaimana'o wuru'u daonaiora mashaapan an maudaiaro-daun. ² Mazan ukaina'an idi iriba manawun kaminshu'uinapa-karu, marii daonaiora mazidan na'iki ukiaapan soo paudaiaro. Zuna na'apa kapam. Marii omazidan na'iki okiaimpan soo paudaiaru tuma. ³ Na'iki daonaiora, aonaa kizi umaaiapakan paudaiaro oaipan an uruu, usha'apanum kau'an odaiaru uruu. Zuna na'apa kapam, aonaa kizi omaaiapakan paudaiaru uaipan an oroo, usha'apanum kau'an udaiaro oroo. ⁴ Na'iki aonaa paba'orani'o mani okazowautapan pananaa, mazan odaiaru wuru'u kazowautapa'o onanaa kapam. Na'apa kapam daonaiora, aonaa paba'orani'o mani ukazowautapan pananaa, mazan udaiaru wuru'u kazowautapa'o unanaa kapam. ⁵ Mana'a umaraina'ana'a unanaa udaiaru ai oo udaiaro ai. Soo mishi unyukunuu na'apa kidaakan an, uruu aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo sodi karikaonan, uruu turuu kizi utaan amazada utoriinapa-tin-kinaa nii. Mazan udauna'an, turua'a naa koshan ukiaapaakan. Aonaa kizi Satan tiwaa-kidapan unao, usha'apanum kau'an unao mazidainao aonaa uka'iitan utuudan unyukunuu tomunu'iki manawun ukiaapaakan ai. ⁶ Mazan kaiwuru'u õna'apanuz, aonaa õtaan mani kakinaorii wuru'u aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo karikaonan. ⁷ Tuukii zii mani ukaimanan õ'ati ipai unao mishidainao mashaapan an paba'oran, õgaru kawan. Mazan Tominkaru taa pabi'i mishidainao ati ika'iita-kinaa nii pamashaapan mazida'o pidan nii, na'iki ba'orainao mishidainao ati utaa ika'iita-kinaa nii pamashaapan paba'oran, aonaa imazidan.

⁸ Aizii, õparada'azon wunao ati'i, aona'oraz naa ikaudaiarun oo ikaudaiaron, na'iki zunnao ati mawakainaouznaa idaiarunao. Kaimana'o wuru'u umashaapanuz uba'oran, õgaru kawan. ⁹ Mazan aonaan an uka'iitan udadaradapan unyukunuu zun ai oo daonaiora ai, ukau'an kaiman pa'an umazidan koshan, una'azootapan ai zun oo daonaiora tuukii manawun.

¹⁰ Aizii, õparadan unao ati mishidainao mazidainaouznaa. (Wuru'u kakinaorii aonaa õgaru di'iki'o mani, mazan Naobanai Jesus di'iki'o pa'an wuru'u kakinaoriiz.) Õparadan unao daiaroinao ati, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaru. ¹¹ Mazan pumuudan an pudaiaru, ukau'an puba'orantina'a naa pumashaapa, oo puaipan an pumashaapan pidan mazida'o nii, pukiwa pudaiaru di'iti powa'a iti, pukaimanaaka utuma koshan. Na'iki õparadan unao daiaruinao ati kapam, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaro.

¹² Aizii, õparadan unao baokoinao mishidainao ati, mazidainaouz pidan mamishidaka'o tuma, (wuru'u kakinaorii õgaru di'iki'o, aonaa Naobanai Jesus di'iki'o mani). Na'ia'oram unao daonaioranao mazida'o zun tuma aona'oraz omishidan Jesus, na'iki pakawan oaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a oroo.

¹³ Na'iki pugaru zun mishidapa'o Jesus, mazida'o daonaiora tuma aona'oraz umishidan Jesus, na'iki pakawan uaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a uruu. ¹⁴ Usha'apanum kau'an wuru'u daonaiora aona'oraz umishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan uruu ubauda'apatinan ida'an paudaiaro di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Na'iki zun aona'oraz omishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan oroo obauda'apatinan ida'an paudaiaru di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Aonaan an mani umishiin Tominkaru saabaan kaiman pudaiaro, oo pudaiaru aona'oraz zii umishidan, unao dainao aonaa mani Tominkaru saabaan kaiman pa'ati. Mazan umishiin idi, kaiman Tominkaru saabaan unao dainao kapam. ¹⁵ Mazan wuru'u pidan aona'oraz umishidapan oo omishidapan Jesus muuda'azon an pamin-mazidan mishidapa'oraz

Jesus, marii umakon oo omakon. Na'apa'o sha'apan an, pidan mishidapa'oraz, aona'a naa powa'a uruu oo oroo mashaapan mazida'o pidan nii. Mazan Tominkaru zaamatan waunao mishidainao Jesus, wamashaapa-kizi konaukii na'iki kaiman ipai pidannao tuma. ¹⁶ Panaadon unao daiaroinao mishidapainao Jesus, unao ida'ana'o nii uda-iarunao mishidan Jesus, na'apa unao kawan. Na'apa kapam unao daiaruinao, mishidapainao Jesus, panaadon unao ida'ana'o nii udaiaronao mishidan Jesus na'apa unao kawan.

Umashaapa uwa'atin dono'o kawan Tominkaru ida'ati

¹⁷ Di'oraz kakinaorii õtaanii ba'oran mishidainao ati ba'oran wiizai iainao kidaz. Marii ipai unao mashaapan pakawan wuru'u mashaapa-karu kaduz ida'a Naobanai Tominkaru muuda-kiziz pugaru, uzaamatan ua'ia'oraz pugaru mishidapa'o nii Jesus. ¹⁸ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz: Aizii pidan choota-kariwaiz* Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, Tominkaru zaamatan ua'ii uruu, aonaa kizi utiwaan papana'adan pachoota-kaoaz. Na'apa kapam, Tominkaru zaamatan dono pidan aona'oraz uchoota-kao Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, aonaa kizi'i naa uaipan pachoota-kao. ¹⁹ Usha'apanum kau'an aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u pidan choota-kaoaz oo aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an umanawunu'o nii, washa'apatan pa'an aimaakan kida Tominkaru aipaniaz washa'apatan. ²⁰ Ukau'an ipai unao, pakawan una'a, umashaapauzonuz kaduz ida'a, Tominkaru zaamatan ua'ia'oraz unao mishidapainao nii Jesus.

²¹ Aizii pugaru torii-kariwai poitorui† nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mana'a putaapada'ana'a pupoitoruitapa-kaoaz kasharutapan punyukunuu. Mazan na'apainim an pidan toria'oraz pugaru kian pu'ati, “aizii turua'a naa pumakon,” pumako'o naa, uruu aonaa kizi pupoitoruitapa-kao. ²² Pugaru poitoruitapa-kariwaiz Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, na'apa'o pugaru pidan kawan muuda-kariwaiz naa upoitoruitapa-kao ai, usha'apanum kau'an Naobanai Jesus muudin-kidani'i naa pugaru oia'o poitoruitapan ai. Aizii pugaru na'apa kapam, aona'oraz pidan torian papoitoru nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mazan aizii Christ poitoru'u naa pa'an pugaru. ²³ Unao Tominkaru toriini'i naa. Ukau'an mana'a naa upoitoruitapa-kidina'ana'a pidannao ati. ²⁴ Õmin-mishidannao, pakawan umashaapa na'apa Tominkaru zaamatan di'iki'o kawan unao, mishidapainao nii Jesus.

Pidannao aona'oraz zii ãkaudaiarun oo ãkaudaiaron

²⁵ Aizii, õparadan nii wuru dau'ana'a upishaanuzu pidannao dau'an aona'oraz zii ãkaudaiarun oo ãkaudaiaron. Aonaa Naobanai Jesus taan kakinaorii uruu dau'an. Mazan Naobanai Jesus, dobata ukaminka'utan õgaru, ukau'an õmishida unao turuu umishidan õparadan. Uruu idi kaikapa'a õdi'itinpan kaimana'o aimaakan dau'an unao sha'apatan ni'o. ²⁶ Amazada dadaradinan idi'i naa kai, õ'itiiman powa'a zii ukaimanan pa'an mishidainao, aona'oraz zii ãkaudaiaron oo ãkaudaiarun mashaapan paba'oran. ²⁷ Mazan aizii pugaru kaina'a'ora'a naa pudaiaro, aonaa pudorota'ana'a na'apam kizi pumuudan oroo. Aizii aonaan an zii pudaiaro nii, aonaa pudorota'ana'a pudaiaro nii. ²⁸ Mazan aizii putoman an punyukunuu na'iki pumazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u pusha'apataniaz. Na'iki zun aona'oraz zii okaudaiarun, otoman panyukunuu na'iki omazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u osha'apataniaz. Mazan wuru'u pidannao kau-daiaruinao oo kaudaiaroinao, ãbaiaapan nii dadara'o mashaapa-karu na'iki kasha'ora kida'a aimaakan kai'oraz mashaapa-karu ida'a, na'iki aonaa õaipan ubaiaapan na'apa kida'oraz aimaakan.

* **7:18** choota-kariwaiz: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **7:21** torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²⁹ Ōmin-mishidannao, ōaipan uaitapan wuru dau'ana'a. Wuru'u wamashaapanuz kai di'oraz amazada ida'a, aona'o ni'i naa utomunu'ikin, uruu uikodan naa patokon. Uruu idi'o ōkian daonaioranao ati kaudaiaroinaouz: Aonaa utaapada'ana'a ukaudaiaronuz awautapan udi'itinpan usha'apata'azon ai kaudin-kizai Naobanai Jesus ati. ³⁰ Na'iki na'apa kapam unao mishidainao zaadinainaouz, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun ukasha'oran dau'u. Na'iki unao mishidainao konaukii-tinainaouz, aonaa udi'itinpa'ana'a soo ukonaukiitinan dau'u karikaonan. Na'apa kapam unao mishidainao toriainaouz aimaakan kida, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apauz kida dau'u. ³¹ Na'iki unao mishidainao sha'apaapainaouz aimaakan kida pamashaapa-kinaa nii wuru amazada ida'a, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apaapaniaz kida dau'u. Usha'apanum kau'an wuru'u mashaapa-karu kaduz di'oraz amazada ida'a kai, na'iki ipai aimaakan kida pidan sha'apaapaniaz pamashaapa-kinaa nii da'a, kadimana'o ni'i naa uikodan patokon.

³² Aonaa ōaipan udi'itinpan tuukia'a naa manawun na'apam kizi umashaapan. Daonaiora aona'oraz zii udaiaro nii, unyukunuu pasha'apatan dau'an kaudin-kizai Naobanai Jesus ati, uaipan pasha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati. ³³ Mazan daonaiora mazida'oraz, unyukunuu pasha'apatan dau'an aimaakan kida ĩmashaapa-kinaa nii di'oraz amazada ida'a, usha'apanum kau'an uaipan idi pataapan paudaiaro kaiman. ³⁴ Uruu idi dya'utam udi'itinpan, uaipan pasha'apatinan Naobanai aipan kawana'ati, mazan ukonaukii-kida'azon paudaiaro kapam. Na'apa kapam, zun mawaka'oraz naa odaiaru oo zun aona'oraz zii odaiaru nii, onyukunuu tuukii osha'apatan dau'an kaudin-kizai Tominkaru ati. Oaipan ipai aimaakan pasha'apatanii pananaa ida'an na'iki padi'itinpan ida'an Tominkaru ati pa'idiwara. Mazan zun mazida'oraz, odi'itinpan pasha'apatan dau'an aimaakan kida ĩmashaapa-kinaa nii, usha'apanum kau'an oaipan idi pasha'apatan aimaakan kida paudaiaru nyukunuu kawana'ati. ³⁵ Ōkianuz unao ati kaikapa'a, ōkaminka'uta-kinaa ni'o unao, udi'itapa kizi kanom kaimana'o aimaakan usha'apatan nii. Aonaa ōtiwaan mani ōtaan kakinaorii u'ati wuru'u. Mishi'oraiman ōkaminka'uta'azon unao umashaapa-kizi kaiman, Naobanai pidanannao mashaapan aiapa-kao kawana'ati. Uruu turuu kizi usha'apatan kaudin-kizai soo Naobanai Jesus ati karikaonan, na'iki aonaa kizi udi'itinpan usha'apatan dau'u ba'oran aimaakan.

³⁶ Mazan aizii dii mani pugaru kaina'a zun pudaiaro ni'o, maskonnao-tinpa'ora'a naa, na'iki tuukii puaipan oroo, pudi'itinpan soo pumazidan dau'u otuma. Ukau'an turuu pamazidan, na'iki aonaa oia'o mani wuru'u. ³⁷ Mazan aizii putoman punyukunuu aona'o nii pukaudaiaron, na'iki aonaa pidan dyuudan ida'ana'o mani wuru'u pusha'apatanuz aimaakan, na'iki puka'iita pudadaradan punyukunuu puaipan ai zun, kaimana'o aimaakan wuru'u pusha'apataniaz. ³⁸ Ukau'an wuru'u pidan mazida'oraz paudaiaro ni'o tuma, kaimana'o aimaakan wuru'u usha'apataniaz, na'iki pidan aona'oraz ukaudaiaron, aimaakan powa'a'o zii ukaimanan wuru'u usha'apataniaz.

Zunnao mishidainao, mawakainauz naa ĩdaiarunao

³⁹ Aizii zun bauda'apatina'o paudaiaru di'iti ukakupan pu'u. Mazan odaiaru mawakan an, turuu omazidan na'ia'oram pidan tuma oaiapanii. Mazan marii omazidan pidan mishida'o tuma. ⁴⁰ Mazan ōgaru ōdi'itinpan, powa'a'o nii zii pa'an ukaimanan omashaapan an paba'oran, aonaa okaudaiarun koshan. Mazan ō'itiiman kaiman pa'an unao abatan na'apam ōkian, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa kazowautapanii ōgaru, unao kawan.

¹ Aizii òdako'atin nii upishaanuz, waunao mishidainao nikan daua'oraz dunai, wuru'u taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Waaitapa ipai waunao ida'a kaina'a aitapa-karu. Aitapa-karu toman waunao atadinapa, mazan wakamarainapanun ida'an wama'ozakadan nii wamin-mishidannao pa'an. ² Pidan zauda-kida'oraz paaitapa aimaakan dobata manawun, aona'o zii uaitapan aimaakan wuru'u. ³ Mazan mishi, Tominkaru aitapa pa'an pidan marainpa'oraz paugaru.

⁴ Ukau'an, kaikapa'a òkianu'u dunai nika-kaò dau'an, taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati: waaitapa aimaakan toma-kariwaiz tominkarunao nii, aonaa mishi'o Tominkaru mani wuru'u, mazan waaitapa kaina'a bauda'apa Tominkaru pa'an. ⁵ Mishi, ukaina'an pu'u aimaakan kida dakota-kariwaiz tominkarunao nii aokazi ii, oo imi'i baara'a, (na'iki kaina'a iriba pidan dakotanii tominkarunao nii na'iki naobanainao nii), ⁶ waunao ati kaina'a bauda'apa Tominkaru karikaonan, waDaru. Uruu toma'oraz ipai aimaakan kida, na'iki wamashaapan uruu ati'o. Na'iki kaina'a bauda'apa Naobanai karikaonan, Jesus Christ. Ipai aimaakan kida toma-kaò uruu ida'ana'o pa'idiwara, na'iki wamashaapan uruu ida'ana'o.

⁷ Mazan aonaa ipai mani pidannao aitapan, aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao. Pabi'i pidannao naudina'ora'a naa ì'ati pamishidan wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao na'iki ìtaapan ìdyaun kakupainao nii. Ukau'an ìnikan dono dunai, pakawan ìdi'itinpan udau'u, taa-kariwai kawan toma-kariwai tominkaru ati. Uruu idi aonaa ìabatanan kaiman panyukunuu ii, ìabatanan ìsha'apata aimaakan oia'o. ⁸ Mazan wanikan dono wanyukunui, aona'o nii umaonapadan waunao Tominkaru ida'ati. Aizii aonaan dono wanikanuz, aonaa uawutapadan Tominkaru nyukunuu kaimanan wa'ati. Na'iki wanikan dono kapamaz, aonaa utoman waunao kaiman powa'a zii Tominkaru ati.

⁹ Mazan pabi'i kida unao, uaitapa aonaa sha'apa'o mani wuru'u dunai nika-kaò taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Mazan uaitapin pa'i, aonaa kizi uwaotakidan umin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, unikan ida'an wuru'u wanyukunui unao kawan. ¹⁰ Aizii dii mani pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, utukapan uaroopan tominkarunao dapunaa ii, uruu idi una'apatan panyukunuu, unikan naa dunai taa-kariwaiz tominkarunao ati, ukian pu'u panyukunuu ii "oia'o wuru'u òsha'apataniaz." ¹¹ Ukau'an, pugaru aitapan ida'an aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao, pupataka'uin-kidan pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, uruu ati'oraz kapam Christ mawakan. ¹² Ukau'an pu'oian wuru'u, pusha'apata-kidan ida'an pumin-mishidan ati aimaakan uzauda-kidaniaz panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani. Na'iki na'apa'o ida'an, oia'o aimaakan wuru'u pusha'apataniaz Christ ati. ¹³ Ukau'an, òwaota-kidan an òmin-mishidan oia'o di'iti ònikan ida'an dunai, aona'o nii ònikauzon dunai powa'a.

9

Aimaakan kida turua'o apostle zaamatan na'iki sha'apatan

¹ Ògaru turuu òsha'apainpan òaipan kawana'ati. Apostle wuru'u ògaru, usha'apanum kau'an òtukapanii Jesus wanaobanaa, na'iki òkaudinan idi'o uruu ati wuru'u unao mishidanuz Naobanai Jesus. ² Baokoinao pidannao mataapakan pu'u ògaru apostle nii, mazan unao uaitapa apostle pa'an wuru'u ògaruz. Na'iki unao mishidapanuz Naobanai Jesus, uruu kainaabata'o kaimanaiman apostle wuru'u ògaruz, Naobanai Jesus ati.

³ Aizii pidannao dakoopan dono ògaru òkaudinan dau'an apostle nii, kaikapa'a òdako'atin ìdyaun: ⁴ Waunao turuu wana'an unao tuma udapu'u na'iki wanikan kapam uwanyukunuu baikopa utuma. ⁵ Waunao turuu wana'akan kapam waudaiaronao mishidainauz, watuma wamakon dono ba'oran wiizai iti kida, na'apa ba'oran apostlenao kawan, na'iki Naobanai Jesus inawuzunao kawan, na'iki Peter kawan. ⁶ Oo

Barnabas na'iki õgaru'o nii sha'a karikaonan kaudin waikoda-kinaa nii wapuraatan, watorii-kinaa nii wawanyukunuu?

⁷ Aonaa na'ia'oram soldyaa kaudina'o pawiiizi ati kawinipinaan pawanyukunuu papuraatan idi. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan paowa'oraz grape baawu, madizookan papaoriba grape aka. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'uza'o kaznizonao oo tapi'iza idi matuzakan pa'uza dunuu.

⁸ Wuru'u kuwai kida õkainaabata-kinaaz na'apa'oram ati'o õkian pidannao aitapanii kida, mazan aonaa pidan mani karikaonan wuru'u di'itinpa'oraz na'apa. Kakinaorii na'apa ukian kapam. ⁹ Wuru'u Kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati kian, "Aonaa puwatudapa'ana'a tapi'iza dako poroom aka udakazaapa-kida-kao dono u'ati."* Aizii Tominkaru na'apanuz, aonaa tapi'iza dau'ana'o mani karikaonan. ¹⁰ Mazan una'apanuz waunao dau'ana'o na'iki usaada-kao waunao dikin ia'o. Usha'apanum kau'an pidan kawiiipa'oraz na'iki pidan karaodapa'oraz paoribai aka, ãaitapa pa-nyukunuu ii ãka'idiwainan nii kapam wuru'u paoribai aka idi.

¹¹ Wakowaadanuz Kaimana'o Kuwai unao ati, uruu wapaopan kawanu'o paoribai uuda wuru'u. Ukau'an turuu wapishaan unao taan wawanyukunuu nii. ¹² Aizii baokoinao turuu ãpishaan unao kaminka'utan ãdyaun, ãkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, waunao aitaniiiman, turuu manawun wapishaan ukaminka'utan waunao.

Mishi waunao turua'o padamata wapishaan aimaakan kida unao ai, wakowaadapan idi kaimana'o kuwai. Mazan waunao, watuuda wabaiaapan ipai sha'apa'oram aimaakan kida, upu'u aonaa wapishaan aimaakan kida u'ai. Uruu aonaa kizi washa'apatan aimaakan awauta'o nii pidan umishidan ai Kaimana'o Kuwai, Christ dau'oraz. ¹³ Mishi unao, uitapanii pidannao kaudinainaoz Tominkaru Dapu ii, ãikodan pawanyukunuu nii pakaudin an ida'an na'ii. Na'iki faadaano kaudinainaoz altar, uzai kawaodapa-kizinao di'ii, ãikodan panikan nii dunai idi wuru di'iki'i, uzai pidannao na'akaniaz pataan nii Tominkaru ati na'ii. ¹⁴ Ukau'an na'apa'o kapam Naobanai Jesus kian pidan kowaadapa'oraz Kaimana'o Kuwai, marii kizi pidannao abatainaouz ukuwaa taan uwanyukunuu nii.

¹⁵ Mazan õgaru, turua'o padamata õpishaan õwanyukunuu nii õkowaadapan idi kaimana'o kuwai, upu'u aonaa na'apainim õpishaan utaan aimaakan õ'ati. Aizii õsaadanuz unao ati, aonaa õaipan idi'o mani usakadan naa utaan aimaakan kida õ'ati. Kaiman zii pa'an õ'ati õmawakan an, aonaa õkazata-kidan õ'atadinapanuz, õmazaamatakanuz õkakuwaapan winipinaa. ¹⁶ Upu'u zii õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai, aonaa turuu õatadinpan uruu ida'an, usha'apanum kau'an õgaru, Tominkaru dyuudanii kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai. Na'iki aonaan an õkowaadan wuru'u Kaimana'o Kuwai, upataka'utan nii õgaru. ¹⁷ Õkakuwaapan an mani kaimana'o kuwai dau'u õaipan ati karikaonan, õpishaa mani pidannao kawinipinaan õgaru. Mazan õkowaadapanuz kaimana'o kuwai aonaa õaipan ati'o mani, uruu idi'o pa'an õsha'apatan kaudin-kizai Tominkaru taaniaz õsha'apatan nii. ¹⁸ Ukau'an kanom õwinipinaa nii? Soo wuru'u õkowaadapanuz kaimana'o kuwai, na'iki aonaa õdakotan uwinipinaa. Una'apan idi'o aonaa õpishauzon aimaakan taa-kao õ'ati, õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai õturuuan pu'u õpishaan.

¹⁹ Aonaan pu'u pidan poitoru mani õgaru, mazan upu'u õtaapinan ipai pidan poitoru kawan. Uruu turuu kizi õka'iitan kawana'ati õna'apatan iriba pidannao nyukunuu ãmishida kizi Jesus Christ. ²⁰ Õkaudin an dono Jewnao bii an, na'apa õmashaapan Jew kawan, turuu kizi õna'apatan ãnyukunuu ãmishida kizi Jesus Christ. Na'iki õgaru pidannao tuman dono, da'anainaoz naa Jewnao kakinaorinaa, õgaru na'apa kapam ãnao kawan, õizo'ati wuru'u kakinaorii ãizo'atipaniaz, turuu kizi õna'apatan ãnyukunuu ãmishida kizi Jesus Christ, aonaan pu'a'a naa padamata õtaapan uruu kakinaorii. ²¹ Aizii õgaru Gentilenao tuman dono, mataapa-kainaoz Jewnao kakinaorinaa, õgaru na'apa kapam õmashaapan

* 9:9 Deuteronomy 25:4

Gentile kawan, turuu kizi òna'apatan ìnyukunuu ìmishida kizi Jesus Christ. Mazan aonaa òkian mani kaiwuru'u aonaa òizo'atin Tominkaru kakinaori. Mishi'oraiman, ògaru, òizo'ati Christ kakinaori. ²² Ògaru mishidainao tuman dono, aona'oraz ìmishidapan ma'ozaka, na'apa kapam òtaapinan ìnao kawan, turuu kizi òma'ozakadan ìmishidapan powa'a zii Jesus Christ. Òkowaadapan dono kaimana'o kuwai ipai sha'apa'oram kaduz pidannao ati, na'apa òtiwaan òtaapinan ipai ìnao kawan. Uruu na'apa'o ida'an turuu kizi òkaminka'utan pabi'i Ìdyaun ìmishida kizi Christ. ²³ Òsha'apatan ipai na'apa kida'oraz aimaakan, pidannao abata kizi Kaimana'o Kuwai. Uruu baokopa kizi mishidainao tuma òka'ìidiwainan kaiman kida'o aimaakan idi, Tominkaru kowaadaniaz pataan nii mishidainao ati.

²⁴ Unao, uaitapanii dimatin-karu dono ipai pidannao dimainao ni'oraz tiwaakan padimaban ida'an, mazan bauda'apa'o nii pidan ìnao bii iki'o winian nii, na'iki uzaa-matan taa'azoo-kariwaiz aimaakan uwinian idi pa'an. Ukau'an na'apa kizi kapam unao pidan dimaba'o kawan, uzaamata kizi Tominkaru taa'azooniaz aimaakan.

²⁵ Ipai pidannao dimainao ni'oraz ìsha'apatinan soo patominapa-kida-kao kawana'ati. Aizii wuru'u ìsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimaakan, ìaipan idi aimaakan taa-kao pa'ati, aona'o ni'oraz una'an karikaonan. Mazan waunao mishidainao, washa'apatinan watominapa-kida-kao kawana'ati waaipan idi aimaakan taa-kao wa'ati karikaonanu'o ni'oraz una'an pa'an. ²⁶ Uruu idi'o òdiman sariapa òdima-kizi tokon iti. Na'iki ògaru, na'apa pidan kawan makinaotina'oraz tiniaaka-karu ida'an, aona'oraz udobaa-kidan patinikan pamin-tiniaakan. ²⁷ Ògaru òtominapa-kida ònanaa sha'apata'o nii aimaakan sakitapa'o, na'apa pidan tominapa-kidan kawan pananaa pasha'apatan ida'an dadara kida'o aimaakan dimatin-karu ua'ii. Mishi, ògaru òkowaadapani'ì naa kaimana'o kuwai baokoinao ati. Aizii aonaan an òmashaapan wuru kawana'ati'ì kaimana'o kuwai òkowaadapaniaz, aona'o nii Tominkaru taan ò'ati utaa'azooniaz.

10

Wakainao-kao toma-kariwai tominkarunao ai

¹ Òmin-mishidannao, òaipan unyukunuan aimaakan kida sha'apa'oraz da'i wadoko-
daunnao ati, da'anpainaouz Moses. Tominkaru na'akapan ìnao padyuudan ida'an
isha'iz kazannaatapa'o nii ìdyaun. Ipai ìnao taraukan Red Sea pakidiba ida'an.* ² Ipai
ìnao chikaawunuinan Moses pidannao nii, wuru ida'ana'a ìmakonuz isha'iz waranu
an na'iki ìtaraukan ida'an paran. ³ Ipai ìnao, ìnika wanyukunui Tominkaru taaniaz
ì'ati aokazi iki.† ⁴ Na'iki ipai ìnao, ìtuza kapam wunu Tominkaru taaniaz ì'ati kuba
di'iki. Ìtuzan wuru'u kuba di'iki Tominkaru aidaniaz ì'ati, ìchi'ikapa-kizi mapidantaka'o
amazada di'ii'aka. Aizii wuru'u kubaz, uruu Christ wuru'u.‡ ⁵ Tominkaru sha'apatan
pu'u ì'ati na'apa kida'o aimaakan, upu'u zii ipai zaa wadoko-
daunnao, aonaa ìsha'apatinan Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Uruu idi ìmawakan ipai mapidantaka'o
amazada baara ii aka.§

⁶ Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz, watominapa-kinna ni'o wuru'u.
Na'iki wakakinaorinaa ni'o, aonaa kizi wana'azootapan oia'o aimaakan kida na'apa
ìnao kawan.* ⁷ Mana'a watominkaruniitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao,
pabi'i kida'o wadoko-
daunnao kawan. Usaadinpan kawan ìdau'an Tominkaru
kaaritan ida'a. Ukian, “Wuru'u pidannao aroopan naa na'iki ìtuzapan naa, na'iki
udauna'an ìkonaupan naa madoronaa-daun.”† ⁸ Mana'a wakaminshu'uinpa'ana'a na'iki
aonaa wakiainpa'ana'a ba'oran min-mazidan tuma, pabi'i kida ìnao sha'apatauzonii
kawan. Uruu idi Tominkaru to'oran ì'ati na'iki 23,000 ìmawakan bauda'apa'o kamoo

* **10:1** Exodus 13:21-22; Exodus 14:22-29 † **10:3** Exodus 16:35 ‡ **10:4** Exodus 17:6; Numbers 20:11 § **10:5**
Numbers 14:29-30 * **10:6** Numbers 11:4 † **10:7** Exodus 32:6

ida'a.‡ ⁹ Mana'a watiwaa-kidapa'ana'a Naobanai Tominkaru,§ pabi'i kida'o wadokoza-daunnao tiwaa-kidapauzon kawan uruu. Uruu idi Naobanai Tominkaru to'oran i'ati na'iki uzowian i'dyaun, udyuudan ida'an kowazaznao aroa'o nii i'dyaun.* ¹⁰ Na'iki aonaa ukashada'ana'a na'apam Tominkaru taapan unao, pabi'i kida i'nao na'apauzon kawan. Uruu idi Tominkaru dyuudan pa'angelin zowian i'dyaun.†

¹¹ Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz i'ati, uruu tukapa-kida'o nii kanom turuu sha'apan wa'ati, washa'apatan an aimaakan oii kida'o i'nao sha'apatan kawan. Na'iki usaada-ka'o kakinaowa'o nii waunao, aonaa kizi washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an waunao wamashaapan maonapa'ora'a naa amazada katokon-tina'azon ida'ati.

¹² Ukau'an, na'ia'oram pidan itiiman ma'ozaka'o pamishidapan, marii uzaudinpan, usha'apanum kau'an aonaan an uzaudinpan, uwaotinan nii oia'o. ¹³ Aizii na'apainim an putiwaa-kidapa-ka'o aimaakan oia'o dau'ati, punyukunuitapa baokoinao pidannao na'apa'o kapam i'tiwaa-kidapa-ka'o. Mazan Tominkaru mishi'o utaapan paparadan papidanannao ati. Aona'o nii utaapadan putiwaa-kidapa-ka'o tuukia'a naa manawun, pumaka'iitakan ai. Aizii wuru dono'o putiwaa-kidapa-ka'o, Tominkaru toman nii pugaru ma'ozaka, uruu turua'o nii putuudan putiwaa-kidapa-ka'o na'iki aona'o nii putaainan oia'o ati.

¹⁴ Ukau'an õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a utominkaruniitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao. ¹⁵ Õparadan unao ati, õparadan kawan aitapinainao pidannao ati. Ukau'an udi'itapa kizi na'apa'oram kaiwuru'u õparadanuz u'ati. ¹⁶ Watuzan dono wine wuru'u watoriinapa-kidaniaz Tominkaru ati, wanyukunuitapan dono'oraz Jesus mawakan wa'ati, baokopa waunao mishidainao, wabauda'apatinan Christ tuma uizain ida'an. Na'iki wanikan dono bread wadushowaniaz, baokopa waka'iidiwainan Christ nanaa idi.‡ ¹⁷ Wanikan ida'an wuru'u bauda'apa'oraz bread di'iki, ipai waunao wairiban pu'u padamata, baokopa wabauda'apatinan wamin-mishidannao tuma na'iki Christ tuma.

¹⁸ Aushaa udi'itapa mooko tawuru'u Israelitena'o. I'bauda'apatinan, i'nikan ida'an dunai, uzai zowii-kariwai di'iki'o, taa-kariwaiz altar paawa'a Tominkaru ati.§ ¹⁹ Aonaa õkian mani kaiwuru'u, wuru'u wanyukunui taa-kariwaiz toma-kariwai tominkaru ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ba'oran wanyukunui ai. Na'iki aonaa õkian mani kaiwuru'u, toma-kariwaiz tominkaru mishi'o ukakupan. ²⁰ Mazan õkian, wuru'u pidannao tominkarunitapainaoz toma-kariwai, i'zowian pa'uzanao na'iki i'taanuzu oia'o doronainao ati'o karikaonan, aonaa Tominkaru ati'o mani. Na'iki aonaa õaipan unao bauda'apatinan oia'o doronainao tuma.* ²¹ Aonaa turuu utuzan wine wuru'u koopo di'iki, unyukunuitapa-kinaaz Naobanai Jesus mawakan, uaida-kinaa nii ubauda'apatinpan Naobanai Jesus tuma, na'iki utuzan kapam wine ba'oran koopo di'iki, uaida-kinaa nii ubauda'apatinpan oia'o doronainao tuma. Na'iki aonaa turuu unikan bread, Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao ni'oraz, na'iki unikan kapam wuru'u wanyukunui oia'o doronainao ati'oraz utaa-ka'o. ²² Washa'apatan an na'apa'o aimaakan wakishauzidan nii Tominkaru, uruu uto'oran nii wa'ati. Waunao aonaa wama'ozakan u'ai.†

²³ Pabi'i unao kian, “Õgaru kashaapa-ka'o õsha'apatan kanom karikaonan õaiapanii.” Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimaakan washa'apatanii kaimanan wa'ati. Pabi'i unao kian, “Õgaru kashaapa-ka'o õsha'apatan kanom karikaonan õaiapanii.” Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimaakan washa'apatanii ma'ozakadan baokoinao mishidainao.‡ ²⁴ Ukau'an, aonaa kizi na'ia'oram pidan di'itapan na'iki

‡ **10:8** Numbers 25:1-18 § **10:9** Ba'oran kaarita di'ii kida usaada-ka'o Christ kii. * **10:9** Numbers 21:5-6 † **10:10** Numbers 16:41-49 ‡ **10:16** Matthew 26:26-28; Mark 14:22-24; Luke 22:19-20 § **10:18** Leviticus 7:6 * **10:20** Deuteronomy 32:17 † **10:22** Deuteronomy 32:21 ‡ **10:23** 1 Corinthians 6:12

sha'apatan aimaakan paaiapanii karikaonan. Mishi'oraiman, udi'itapa na'iki usha'apata aimaakan kaminka'uta'o nii ba'oran mishidainao.

²⁵ Turuu punikan sha'apa'oram karikaonan dunai putoriinii dunai selliapa-kizinao iki. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram wuru'u dunaiz. ²⁶ Usha'apanum kau'an, Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Imi'i baara na'iki ipai aimaakan kida na'a'oraz Tominkaru idiwau."§

²⁷ Aizii dii mani pidan mamishida-ka'o na'akan pugaru, aroopa'ana'o nii, pumako pumako'ozon an. Na'iki punika kanom karikaonan umaokodanii pu'ati. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram uikodan wuru'u wanyukunuiz. ²⁸ Mazan na'ia'oram pidan kian an pu'ati, "Di'oraz wanyukunui taa-kariwai toma-kariwai tominkarunao ati." Ukau'an aonaa punika'ana'azu, na'iki na'apa'o ida'an, aona'o nii pusha'apatan aimaakan pana'iti'o wuru'u pidan nyukunuu ai. ²⁹ Pugaru panaadon pukian punyukunuu ii, aonaa sha'apa'o mani wuru'u unika-ka'o, mazan wuru'u ba'oran pidanaz, panaadon ukian panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani wuru'u na'apa'o nika-ka'o.

Ukau'an pidan mishida'o pishaan nii, "Na'apam aizii, na'iki kandii nii mooko aonaa õtaapada-ka'o õsha'apatinan õnyukunuu kian kawana'ati, ba'oran pidan kian idi panyukunuu ii aonaa kaimana'o mani wuru'u?" ³⁰ "Kaiman pugaru," õkian an Tominkaru ati õwanyukunuu dikin ii, kandii nii mooko ba'oran pidan kian õdau'an õsha'apatan oia'o õnikan idiz?

³¹ Ukau'an, puaroopan dono oo putuzan dono, oo kanom karikaonan pusha'apatan, pusha'apata kiziz pukonaukii-kida-kinanao nii Tominkaru umanawunun. ³² Aonaa pusha'apata'ana'a aimaakan waota-kida'o nii na'ia'oram pidan uizo'atipan ai Tominkaru. Panaadon wuru'u pidanaz, uruu Jew, oo uruu aonaa Jew mani, oo uruu mishidapa'o Tominkaru. ³³ Ögaru na'apa õtiwainan, õtiwaa õsha'apatan aimaakan pidannao nyukunuu kaiman-kinanao nii, aonaa õkasharuta-kinanao nii mani ñnyukunuu. Ögaru, aonaa õdi'itapan õsha'apatan aimaakan õ'ati karikaonan. Mazan õdi'itapan õsha'apatan aimaakan õkaminka'uta-kinanao nii iriba baokoinao pidannao, uruu ida'an kizi õkaminka'utan ñnao ñmishida kizi Jesus na'iki ñkazannaatin kizi.

11

¹ Uda'an õkaduz na'apa õda'anan kawan Christ kaduz.

Zunnao shibatan daua'o pazowau

² Tuukii õkonaukii-kidan unao, usha'apanum kau'an karikaonan unyukunuitapan õgaru, na'iki usha'apatinan idi õdobata-kidaniaz kakinaorii kida kawana'ati. ³ Mazan õaipan uaitapan Christ kazowautapa'o daonaiora. Na'iki daonaiora kazowautapa'o paudaiaro, na'iki Tominkaru kazowautapa'o Christ. ⁴ Ukau'an daonaiora shibatapa'o pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u usha'apataniaz Christ ati, wuru'u pazowaunaaz.

⁵ Na'iki zun, aona'oraz oshibatapan pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati, wuru'u pazowaunaaz. Oroo na'apa'o zun kawan ziida-kariwaiz ozowauda. ⁶ Aonaan an zun shibatan pazowau, marii ozowauda dukuta-ka'o. Mazan ukakiba'azonnani idi zun ati wuru'u pazowaud dukuta-ka'o, oo pazowaud ziida-ka'o, ukau'an marii oshibatapan pazowau.

⁷ Daonaiora aonaa kanom nii uaiapa-ka'o ushibatan pazowau, usha'apanum kau'an Tominkaru toman daonaiora paugaru kawan. Na'iki daonaiora ida'a Tominkaru

umanawunun tukapa-kao. Mazan zun, oroo ida'a daonaiora umanawunun tukapa-kao. ⁸ Usha'apanum kau'an daonaiora, aonaa utoma-kao zun di'iki, mazan zun toma-kao daonaiora di'iki. ⁹ Na'iki daonaiora, aonaa utoma-kao zun ati, mazan zun toma-kao daonaiora ati'o. ¹⁰ Ukau'an, marii zun shibatan pazowau, otukapa-kida-kinaa nii paudaiaru kazowautapan paugaru, usha'apanum kau'an kaina'a kapam angelnao awunuutapan.

¹¹ Mazan waunao mishidainao, wamashaapanuz bauda'apatinapa Naobanai Jesus ida'an, aonaa turuu zun sha'apainpan pa'ida'a karikaonan, na'iki daonaiora aonaa turuu usha'apainpan pa'ida'a karikaonan. ¹² Mishi zun toma-kao kawan daonaiora di'iki, na'apa kapam daonaiora shakatan zun di'iki. Mazan ipai ĩdyaun Tominkaru di'iki'o pa'an.

¹³ Unao, udi'itapa di'oraz aimakaan: Kaimana'o mani wuru'u zun toriinapanuz Tominkaru ati, aonaa oshibatapan pazowau baokopatin-karu dono choochi ii? ¹⁴ Kainaabatinapa'o na'apa'oram pidan kaduz toma-kao, ukau'an daonaiora kadizotinpan an, kakiba'azonna'o aimakaan wuru'u. ¹⁵ Mazan zun dizo dawua'oraz, uruu aimakaan konaunama'o wuru'u. Usha'apanum kau'an odizo dawua'oraz taa-kao, ozowau shibarinaa ni'o. ¹⁶ Mazan na'ia'oram pidan kashadaakapa'azo'o wuru dau'ana'a, aonaa na'apam ōkian powa'a, soo kaikapa'a: Aonaa waunao oo ba'oran mishidapainao Tominkaru taapan ba'oran kaduz kakinaorii wuru aia'a, ĩbaokopatinan dono pachochin ii kida.

*Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao
(Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; Luke 22:14-20)*

¹⁷ Aizii di'i ōkakinaota'azoonuzu unao, aonaa ōkonaukii-kidan unao. Usha'apanum kau'an ubaokopatinan dono uchoochiapa-kizi ii, soo ukaziwan na'iki ukasha'oradan karikaonan umin-mishidannao nyukunuu. Aonaa usha'apatan aimakaan kaimana'o. ¹⁸ Kiwiitapa ōkia'azon, ukowaada-kao ō'ati kaina'a buutaaka-karu unao bii an uchoochi-ipan dono, na'iki ōmishida zaa kaiwuru'u kuwaiz. ¹⁹ Mazan mishi, wuru'u buutaaka-karuz unao bii an, uruu ida'an turuu pidannao aitapa-kao mishi'oraz pa'an ĩsha'apatan aimakaan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii uaroopa'anan dono baokopa, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, aonaa mishi'o mani utaapanuzu umanawunu'o nii. ²¹ Usha'apanum kau'an, aroapaku'aroa dono, pabi'i kida unao kiwiita'akan naa na'iki uaroopa'akan naa wanyukunui dau'u,* aonaa uzaudapan umin-mishidannao. Uruu idi ba'orainao zamazi ĩdyaun, baokoinao po'idi ĩdyaun. ²² Aonaa mooko udapu nii uaroopa-kizi nii na'iki utuza-kizi nii? Oo kaimana'o sha'a u'ati wuru'u utaapanuz madiwautapa-ka'o nii Tominkaru pidannao, na'iki uba'azootin-kidan umin-mishidannao wuru'u pataka'utinainauz? Na'apam uaipan ōkian u'ati? Upu'u sha'a ōkonaukii-kida unao? Ōgaru aonaa ōkonaukii-kidan unao, usha'apatan idi na'apa'o!

²³ Wuru'u kakinaorii ōdobata-kidaniaz unao ati, uruu kakinaorii Naobanai Jesus taaniaz ō'ati. Tawuru aiwaka'ana'a Naobanai Jesus zaamata-kida-kao ua'ii patarubanao ati, uzaamatan bread, ²⁴ na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udushoonuzu, na'iki ukian, "Aizii di'i ōnanaa taa-kariwai unao dikin ii. Na'apa pa'i usha'apata unyukunuitapa-kinaa nii ōmawakauzon." ²⁵ ĩaroopan dauna'an, na'apa kapam Jesus zaamata'akan koopo kaina'a'oraz wine na'a, na'iki ukian, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz, kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati† ōizain ida'an. Na'iki na'apainim dono utuzanzu,

* **11:21** Uruu dono mishidainao aroopauzon baokopa wanyukunui dau'u ĩna'akaniaz kida, ĩnikan nii kapam poroom-ba'i na'iki ĩtuzan nii wine ĩnyukunuitapa-kinaa nii Naobanai Jesus mawakan. † **11:25** Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

unyukunuitapa òmawakauzon.”²⁶ Aizii karikaonan unikan kawana'ati di'oraz bread, na'iki utuzan wine di'oraz koopo di'iki, ukowaadapan Naobanai Jesus mawakan dau'o wuru'u, atii ukaawan powaa ati.

²⁷ Ukau'an, na'ia'oram pidan nikan dono bread na'iki utuzan wine, aonaan pu'u udi'itapan panyukunuu ii aimaakan umanawunu'o wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz, oia'o wuru'u usha'apataniaz, usha'apanum kau'an aonaa utaapan umanawunu'o nii wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz.²⁸ Ukau'an, marii uawunuutinan kaimanaiman unyukunuu ii kiwiitapa zii, udauna'an turuu unikan wuru'u bread, na'iki utuzan wine wuru'u koopo ida'a'oraz.²⁹ Aizii aonaan an udi'itapan unyukunuu ii kanom wuru'u Naobanai nanaa kainaabatapanii, ukau'an unikan dono wuru'u bread na'iki utuzan dono wine, Tominkaru pataka'utan nii unao.³⁰ Uruu idi'o iriba unao karinaan na'iki ukapatin, na'iki pabi'i kida umin-mishidannao mawakan.³¹ Mazan waawunuutinan an kaimanaiman wanyukunuu ii kiwiitapa zii, aonaa kandii nii Tominkaru pataka'utan waunao.³² Mazan Naobanai Tominkaru pataka'utan dono waunao, ukakinaotan waunao wuru'u, aonaa kizi wakaboota-kao pataka'utin-kizai iti pidannao tuma mamishida-kainaouz Tominkaru.

³³ Uruu idi òmin-mishidannao, ubaokopatinan dono, uaroopa'anan wuru'u wanyukunui dau'u, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, uzaudapaaka zii uaroopa kizi baokopa umin-mishidannao tuma.³⁴ Aizii na'ia'oram unao zamazin an, unika'aka uwanyukunuu udapu ii zii. Uruu aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao ubaokopatinan dono.

Aizii upishaaniaz ba'oran aimaakan kida dau'an, òsakitapadan niizu òkaawan dono.

12

Kaimana'o Doronaa taanii waka'iita-kinaa wakaudinan

¹ Aizii òmin-mishidannao, òparada'azon tawuru dau'ana'a Kaimana'o Doronaa taanii kidaz, waka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Òaipan uaitapan aimaakan mishi'o udau'an.² Unao, uaitapanii na'apam da'i umashaapauzon aonaan pu'u zii umishidan Tominkaru. Unao pozawatapa-kida-kariwai da'i, utominkaruniitapan ida'an toma-kariwai tominkarunao, aona'oraz ìkakupan.³ Ukau'an, òaipan uaitapan aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru Doronaa kazowautapanii ka'iitan padakoopan Jesus, na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pakian “Jesus uruu Naobanai,” soo Kaimana'o Doronaa* kazowautapan ida'an uruu.

⁴ Kaina'a pabi'inaaka Kaimana'o Doronaa taanii pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai, mazan uruu Kaimana'o Doronaa wuru'u taa'oraz ipai ìdyaun.⁵ Kaina'a pabi'inaaka kida na'apam pidannao kaudinan, mazan bauda'apa'o Naobanai Tominkaru ati'o wuru'u kaudin-karuz.⁶ Na'iki ipai waunao pabi'inaaka kida washa'apatan kaudin-kizai, mazan uruu bauda'apa'oraz Tominkaru kaudina'oraz wa'ida'an na'iki ukaminka'utan waunao ipai aimaakan washa'apatanii ida'a.

⁷ Aizii Kaimana'o Doronaa taanuzu ma'ozaka-kinai wa'ati, waka'iita-kinaa ni'o washa'apatan kaudin-kizai, uruu turuu kizi wakaminka'utan wamin-mishidannao.⁸ Bauda'apa pidan ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pataan kaimana'o kakinaorii aitapaaba-karu ida'an. Ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii dadara'o kuwai Tominkaru di'iki'o.⁹ Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa umanawunu'o mishidakaruz. Na'iki ba'oran pidan ati, uruu Kaimana'o Doronaa koshan taa'o uka'iita-kinaa nii pakakudan karinainao pidannao.¹⁰ Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pasha'apatan umanawunu'o aimaakan kida. Na'iki ba'oran pidan ati, utaa uka'iita-kinaa nii pakowaadan kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa

* **12:3** Kaimana'o Doronaa: uruu Tominkaru Doronaa kapam.

nii wuru'u kuwaiz Tominkaru Doronaa di'iki'o oo ba'oran doronai di'iki'o karikao-nan. Upu'u ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Na'iki ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ¹¹ Mazan uruu bouda'apa Kaimana'o Doronaa wuru'u sha'apata'oraz ipai di'oraz aimaakan kida; paaipan kawana'ati utaan pidannao ati ika'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati.

Bauda'apa'o nanai mazan iriba'o usha'apauzin kida

¹² Waunao bouda'apa'o wananaa, utoma-kao pu'u padamata pabi'inaaka'o wananaa sha'apauzin idi kida. Na'apa'o kapam Christ bouda'apa'o unanaa, na'iki waunao wuru'u unanaa sha'apauzin kidaz. ¹³ Pabi'i kida waunao Jewnao, na'iki baokoinao Gentilenao. Pabi'i kida waunao poitoruinao, na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani. Mazan ipai waunao chikaawunuu-kariwai bouda'apa'o nanai di'iti, uruu bouda'apa'oraz Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki ipai waunao ati taa-kao wuru'u Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti.

¹⁴ Wuru'u pidan nanaa iriba'o usha'apauzin. ¹⁵ Aizii dii mani kidibai kian an, “Ōgaru aonaa ka'ui mani, aonaa ōzaamatinpan nanai ida'ati.” Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaamatinapakan nanai ida'ati. ¹⁶ Na'iki tainii kian an mani, “Ōgaru aonaa awunui mani, aonaa ōzaamatinpan nanai ida'ati.” Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaamatinapakan nanai ida'ati. ¹⁷ Aizii ipai mani pidan nanaa, soo pidan awun karikaonan, aonaa na'apam uabatan aimaakan. Na'iki ipai mani pidan nanaa, soo pidan tain karikaonan, aonaa na'apam udamaan aimaakan. ¹⁸ Mazan wananaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, na'iki Tominkaru muudan ipai wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz paaiapa-kizi ida'a pa'an. ¹⁹ Pidan nanaa sha'apauzin bouda'apan an mani karikaonan, aonaa mani pidan nanaa nii. ²⁰ Pidan nanaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, mazan pidan nanaa bouda'apa.

²¹ Ukau'an, waawun, aonaa turuu ukian waka'u ati, “Aonaa ōaipan pugaru!” Na'iki wazowau, aonaa turuu ukian wakidiba ati, “Aonaa ōaipan pugaru!” ²² Mishi'oraiman, tuukii pa'an waaipan wananaa sha'apauzin kida kapatioraz kawan itukapa-kao. ²³ Na'iki wananaa sha'apauzin kida wataapaniaz awutapa'o nii imanawunun, inao mishi'oraiman wataapanii kaimana'o ida'an manawun. Na'iki wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz aona'oraz waaipan utukapa-kao, kaiman wakakamichantan, ²⁴ mazan ba'oran wananaa sha'apauzin kida, aonaa wataapan na'apa wataapan kawan wananaa sha'apauzin kida awutapa'oraz imanawunun. Tominkaru baokopatan ipai wananaa sha'apauzin kida, uruu wananaa sha'apauzin kida aona'oraz imanawunun, inao pa'an kaimana'o ida'ana'oraz manawun wataapan. ²⁵ Ukau'an, na'apa'o ida'an kizi aonaa buutaaka-karu nii wananaa ida'a, mazan ipai kizi pana'a kida'oraz wananaa sha'apauzin kida patumaaka itaapaakan. ²⁶ Bouda'apa'o wananaa sha'apauzin kaziwan an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida kaziwan kapam. Na'iki bouda'apa'o wananaa sha'apauzin konaukii-kida-kao an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida konaukian utuma.

²⁷ Aizii ipai unao Christ nanaa wuru'u, na'iki unanaa sha'apauzin kida wuru'u ipai unao. ²⁸ Na'iki Tominkaru choochin ida'a, wuru'u upidanannaouz: kiwi-itapa uzaamata pidannao apostlenao nii, udauna'an prophetnao nii, udauna'an ti-ichaanao nii. Udauna'an pidannao sha'apatainao nii umanawun kida'o aimaakan. Ba'orainao pidannao kakudapauzonao nii karinainao pidannao; ba'orainao pidannao kaminka'upauzonao; ba'orainao kazowautapainao nii pamin-mishidannao; ba'orainao pidannao ka'iita'o nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. ²⁹ Ukau'an aonaa ipai'o mani pidan zaamata-kao apostlenao nii, oo

prophetnao nii, oo tiichaanao nii. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan. ³⁰ Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakakudan karinainao pidanna. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ³¹ Ukau'an utaa unyukunuu di'oraz kaiman kida'o aimaakan dau'ati, uma'ozakada-kinaa nii umin-mishidanna.

Mazan aizii õtukapa-kidan nii aimaakan unao ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ipai ba'oran kida ai.

13

Kamarainpan-karu

¹ Õaitapan pu'u mani õparadan ipai sha'apa'oram kaduz pidanna paradan ida'an, na'iki angelnao paradan ida'an, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, õparadan ikoda'o nii tinin dara-daraapa-ka kawanu'o karikaonan. ² Na'iki õka'iitan pu'u mani õkakuwaapan Tominkaru di'iki'o kuwai dau'u, na'iki õaitapan pu'u mani ipai dadara kida'o kuwai Tominkaru di'iki'o, na'iki õaitapan pu'u mani mishi'o kuwai kida Tominkaru di'iki'o aona'oraz pidan aitapan, na'iki mishida-karu kaina'an pu'u mani õ'ida'a, õka'iita-kinaa nii õzikadan midukuo kida, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u õgaruz. ³ Õtaan pu'u mani ipai õsha'apauz pataka'utinainao ati, na'iki õkashaapan pu'u mani õkawaoda-kaõ õkakupan pu'u, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, madiwautapa-ka'o wuru'u õsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimaakan.

⁴ Pidan kamarainpanu'o, utuuda panyukunuu pato'oran ai pairibannaõ ati, na'iki uruu kamunanba'o; aonaa ukishauzin, aonaa u'atadinpan, aonaa utaapinpan umanawunu'o nii pasha'apatanii ida'an. ⁵ Pidan kamarainpanu'o, aonaa umaniinawiiikatinan pairibannaõ ati. Aonaa udi'itapan pasha'apatan aimaakan soo pa'ati karikaonan. Aonaa uto'ora'akauzon kadiman. Aonaa unyukunuitapan aimaakan dikauda'o sha'apata-kaõ pa'ati. ⁶ Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukonaukii-kidan aimaakan oia'o sha'apata-kaõ, mazan ukonaukii-kida pa'an aimaakan mishi'o na'iki sakitapa'o usha'apata-kaõ. ⁷ Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukashadinan pabaiatinan pu'u. Na'iki karikaonan umishidapan pairiban sha'apatan kaimana'o aimaakan. Na'iki uaitapa pairiban sha'apatan nii aimaakan kaimana'o. Na'iki aonaa na'apainim ukashadinan aimaakan dikauda'o sha'apan pu'u pa'ati.

⁸ Kamarainpan-karu, aonaa na'apainim ukatokonon. Mazan wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinaa nii pakowaadapan Tominkaru di'iki'o kuwai, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinaa nii paparadan parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan aitapa-kinaa nii, ipai'o nii ãkatokon-tinan. ⁹ Wuru'u aitapa-karu taa-kariwaiz wa'ati, na'iki waka'iitanuz wakowaadan Tominkaru kuwaa, masakauda'u'o karikaonan, aonaa ipai'o mani wuru'u. ¹⁰ Mazan diina'iti'i, aitapa-karu taa-kaõ dono'o naa wa'ati, waaitapa-kinaa nii ipai aimaakan, wuru'u masakauda'u sodi'oraz waaitapan, aona'o ni'i naa powa'a uaiapa-kaõ.

¹¹ Õkoraidaonaan dono zii da'i, õparadan na'iki õdi'itinpan koraidaonaa di'itinpan kawan. Mazan aizii wuru'u õdyaupainiz naa, aona'a naa powa'a õdi'itinpan na'iki õparadan koraidaonaa kawan. ¹² Kai waaitapanuz Tominkaru dau'u, na'apa'o watukapan kawan wadikin ishazaba wanamari ida'a wuru'u, mazan diina'iti'i watukapan nii Tominkaru pa'an. Aimaakan õaitapanii kai masakauda'u sodi'o karikaonan. Mazan diina'iti'i õaitapan nii ipai aimaakan kaimanaiman, Tominkaru aitapan kawan õgaru kaimanaiman.

¹³ Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimaakan karikaonanu'o nii ãna'an: mishida-karu, na'iki waaitapanuz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan

wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan umanawunu'oraz manawun, uruu wuru'u kamarainpan-karuz.

14

Kadakotin-karu Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u

¹ Ukau'an utaa unyukunuu tuukii manawun kamarainpan-karu dau'ati. Na'iki tuukii kapam utaa unyukunuu wuru dau'ati'i Kaimana'o Doronaa taaniaz pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai. Tuukii manawun utaa unyukunuu wuru dau'ati'i, uka'iita-kinaa nii ukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai. ² Usha'apanum kau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, Tominkaru ati'o wuru'u uparadanuz, aonaa pidannao ati'o mani, usha'apanum kau'an aonaa na'ia'oram pidan aitapan na'apa'oram ukian. Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an ukowaadan aimaakan mishi kida'o, mazan aona'o nii kanom aitapan. ³ Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an, ukaminka'utan pa'an pamin-mishidannao, uma'ozakadan inyukunuu, na'iki ukonaukitan idyaun ibaiatinan bii'i. ⁴ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo pa'ida'a karikaonan uma'ozakadinan. Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, pidannao aitapanii parada-karu ida'an, uma'ozakadan pa'an na'iki ukaminka'utan baokopa pamin-mishidannao.

⁵ Ōnaudapa mani ipai unao paradan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Mazan tuukii pa'an ōaipan unao kowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an. Usha'apanum kau'an pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, powa'a umanawunun pidan parada'oraz ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Soo mishi pidan kaina'an an kowaada'o nii na'apa'oram wuru'u kii-karuz, uruu na'apa'o ida'an mishidapainao ma'ozakada-kao nii.

⁶ Ōmin-mishidannao, aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati, ōparadan u'ati pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'apam nii dii ōkaminka'utan na'iki ōma'ozakadan unao? Mazan aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati ōna'akan kuwai Tominkaru aitapa-kidanii ō'ati, oo ōtominapa-kidan unao Tominkaru paradan dau'u, mishi na'apa'o ida'an ōkaminka'utan nii na'iki ōma'ozakadan nii pa'an unao. ⁷ Aushaa udi'itapa mooko kuwudii oo shamoro,* aona'o nii pidannao aitapan sha'apa'oram uaran wuru'u taukariwaiz, soo utau-kao an kaimanaiman. ⁸ Na'iki kuwudii poota-kao an, aonaan an uaran kainaabanan, aona'o nii na'apam soldyaanao minziiwan mizaataaka-karu dau'ati. ⁹ Ukau'an na'apa'o nii pukakuwaapan an pana'a'o parada-karu ida'an. Aona'o nii pidannao aitapan kanom dau'a'o wuru'u pukakuwaapanuz. Ukau'an pukakuwaapan amazada ati'o karikaonan. ¹⁰ Kaina'a iriba pana'a kida'o parada-karu da'a'a imi'i baara'a, na'iki ipai wuru'u parada-karu kidaz, kaina'a pidannao aitapa'o paparadanuz. ¹¹ Mazan ōmaaitapakan an pidan paradan, tawarai wuru'u ōgaruz u'ati, na'iki uruu tawarai kapam ō'ati. ¹² Unao, uaipan idi tuukii manawun wuru'u Kaimana'o Doronaa taanii kidaz pidan ka'iita-kinaz pasha'apatan kaudin-kizai, ukau'an utaa unyukunuu powa'a zii wuru kida dau'ati'i, uma'ozakada-kinaz ni'oraz umin-mishidannao.

¹³ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, marii upishaan Tominkaru paaitapa-kinaz nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u pakianuz. ¹⁴ Ōtoriinpan an pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, mishi ōdoronaa ida'ana'o karikaonan ōtoriinapanuz, mazan aonaa ōaitapan na'apa'oram wuru'u ōkian. ¹⁵ Ukau'an, na'apam dii ōsha'apatinan? Ōtoriinpan nii pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōtoriinpan nii ōaitapanii parada-karu ida'an

* **14:7** shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinaz di'ii.

kapam. Ōkunuitan nii pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōkunuitan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. ¹⁶ Pukonaukii-kidan an Tominkaru putoriinpan ida'an pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, aonaa na'apam pidannao kian “na'apa mishizi,” wuru'u dau'ati'i putoriinapanuz, ĩmaaitapakan idi na'apa'oram pukian. ¹⁷ Pukonaukii-kidan pu'u padamata Tominkaru kaimana'o putoriinpan ida'an, mazan aonaa putoriinapanuz ma'ozakadauan wuru'u pidannao abatapainaoz putoriinpan.

¹⁸ “Kaiman,” ōkian Tominkaru ati, ōaitapan idi ōparadan powa'a zii unao ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. ¹⁹ Mazan mishidapainao baokopatinpan dono pachoochin ii, kaiman zii pa'an ō'ati ōparadan an baka'iauda'u sodi parada-karu pidannao aitapanii ida'an, ōtominapa-kida-kinanaa nii ōmin-mishidannao, ōparadan ai dobata'a naa manawun parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan.

²⁰ Ōmin-mishidannao, aonaa udi'itinpa'ana'a koraiziannao di'itinpan kawan. Na'iki na'apa kizi pa'an unao pa'ishizoinao kawan, aona'oraz ĩaitapan oia'o. Mazan udi'itinpa kizi pidan dyaupai'o di'itinpan kawan. ²¹ Kaina'a usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian,

“Ōparadan nii ōpidanannao ati

ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an,
na'iki ōparadan nii ĩ'ati

ba'oran kaduz pidannao paradan ida'an.

Mazan una'apan pu'u,

aona'o nii ĩmishidan ōgaru.”†

Naobanai kian.

²² Ukau'an, utukapa aizii, wuru'u pidan paradanuz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, tukapa-kida'o nii Tominkaru ma'ozakan pidannao ati aona'oraz ĩmishidan Christ. Aonaa mishidainao Christ ati'o mani wuru'u parada-karuz pana'a'o parada-karu ida'an. Mazan Tominkaru di'iki'o kuwai kowaadapa-kaoaz, mishidainao ati'o pa'an, aonaa pidannao mamishida-kainao ati'o mani.

²³ Aizii dii mani, ipai unao mishidapainao baokopatinan uchoochiipan dono, na'iki wuru'u pidannao aitapainaoz paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, ĩparadan naa, na'iki kaina'a pabi'i mishidainao kaawan aona'oraz ĩaitapan pana'a'oraz parada-karu, oo pidannao mamishida-kainao kaawan unao choochiipan ida'ati. Aizii ĩabatan idi unao paradan na'apa'o parada-karu ida'an, “Madoronaa-ziiwa wunaou'u,” ĩkian nii unao dau'an. ²⁴ Mazan ipai unao ukowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai, wuru'u pidannao mamishida-kainaoz na'iki wuru'u mishidainao, aona'oraz ĩaitapan pana'a'o parada-karu, aizii ĩabatan idi na'iki ĩaitapan idi unao kuwaa, ĩnyukunuu pishaata-kao nii pa'oian kida dau'an. Wuru'u kuwai ĩabataniaz tukapa-kidan nii na'apa'oram ĩkaduz. ²⁵ Na'iki aimaakan kida ĩdizapaniaz panyukunuu ii, ipai'o nii uaitapa-kida-kao. Uruu idi ĩkodoru'ukan nii na'iki ĩtoriinpan nii Tominkaru ati, ĩkian nii, “Mishi'o, kaina'a Tominkaru da'a'a unao tuma!”

Sha'apatin-karu sakitapa

baokopatin-karu dono choochi ii

²⁶ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ōkianuz ōmin-mishidannao: Aizii ubaokopatinan dono uchoochin ii, marii ukaiwaan wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinanaa nii usha'apatan kaudin-kizai. Kaina'a'o nii pidannao kunuita'o nii, ba'orainao tominapa-kidan unao, ba'orainao kowaadapan kuwai Tominkaru aitapa-kidaniaz ĩ'ati, ba'orainao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ba'orainao, marii ĩkowaadan na'apa'oram wuru'u ĩkianuz. Marii ipai aimaakan sha'apata-kariwaiz, ma'ozakada'o nii ipai mishidapainao. ²⁷ Aizii pidannao parada'azo'o pana'a'o

† 14:21 Isaiah 28:11

parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo dya'utam oo idikinauda'u pidannao paradan taapada-kaao, aonaa powa'a zii mani wuru aia'a. Īparadan dono, marii ĩparadan bauda'apa kida. Aizii ba'oran pidan, marii ukowaadan na'apa'oram wuru'u ĩkianuz. ²⁸ Mazan aonaan an pidan nii aitapa'o pakowaadan na'apa'oram wuru'u ĩkianuz, pidannao paradainauz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, aonaa kizi ĩparadan. Marii ĩparadan pa'ida'a na'iki Tominkaru ati.

²⁹ Marii dya'utam oo idikinauda'u pidannao kowaadapan Tominkaru aitapa-kidaniaz kuwai, na'iki ba'orainao, marii ĩabatapan na'iki ĩdi'itapan wuru'u kuwai, mishi'o wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'o oo aonaa. ³⁰ Mazan na'ia'oram an pidan abatapa'oraz na'ii, Tominkaru aitapa-kidan an aimaakan u'ati, marii wuru'u pidan kakuwaapatina'oraz mashaadan, turuu kizi pidan abatapa'oraz kowaadan Tominkaru aitapa-kidaniaz aimaakan u'ati. ³¹ Marii bauda'apa pidan paradan kiwiin, udauna'an ba'oran paradan udawu'ati. Na'apa ipai abatapainauz tominpan nii na'iki ma'ozakada-kaao nii. ³² Pidannao kowaadapa'o Tominkaru di'iki'o kuwai, turua'o ĩzaudapan ba'oran ipaian paparadan, udauna'an uruu, turuu uparadan naa kapam. ³³ Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa uaipan washa'apatan aimaakan na'apam karikaonan wabaokopatinan dono choochi ii, mazan uaipan ipai aimaakan sha'apata-kaao kaiman pa'an.

Ukau'an, marii kizi zunnao mashaa ĩdyaun ubaokopatinan dono uchoochin ii. ³⁴ Na'apa ipai Tominkaru pidannao sha'apainpan kawan ĩbaokopatinan dono pachoochin di'ii kida, aonaa zunnao taapada-kaao ĩparadan. Jewnao kakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa kizi ĩkazowautapan baokopatin-karu. ³⁵ ĩaitapa'azon an aimaakan dau'an, marii ĩpishaan paudaiarunao padapu ii. Usha'apanum kau'an kakiba'azonna'o wuru'u zun paradan baokopatin-karu dono.

³⁶ Unao Corinth sannao itiiman Tominkaru Paradan wa'atin soo unao di'iki'o na'iki unao ati'o karikaonan? ³⁷ Na'iki na'ia'oram pidan dakotina'o kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o kuwai, oo Kaimana'o Doronaa taanii u'ati uka'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai, marii uaitapan wuru'u ōsaadanii kidaz unao ati, Naobanai Jesus kakinaori wuru'u. ³⁸ Mazan aonaan an utaan panyukunuu ati wuru'u kakinaoriiz, marina'a uruu.

³⁹ Ukau'an ōmin-mishidannao, utaa unyukunuu tuukii ukowaadapan dau'ati Tominkaru di'iki'o kuwai. Mazan aonaa umashaata'ana'a umin-mishidannao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan. ⁴⁰ Marii ipai aimaakan sha'apata-kaao kaimana'o ida'an na'iki sakitapa'o ida'an.

15

Kaimana'o kuwai Christ kadishitan dau'a'o

¹ Aizii ōmin-mishidannao, ōnyukunuu-kida'azon u'ati tawuru'u Kaimana'o Kuwai ōkowaadauzoniaz u'ati. Uruu sha'atii umishidaniaz na'iki pakawanu'oraz umishidapan umanawunu'o ida'an. ² Uruu Kaimana'o Kuwai kazannaata'o unao, upakawanun an umishidapan ōkowaadan kawan u'ati. Soo mani umamishidakan an, mazanu'o karikaonan wuru'u umishidapanuz.

³ Ōdobata-kidan kuwai unao ati, uruu dobata-kida-kariwaiz ō'ati. Wuru'u kuwai umanawunu'o manawun: Christ mawakan dau'ana'oraz wa'oian dikin ii, na'apa usaadinpan kawana'ati saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a: ⁴ udida-kaao, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishita-kida-kaao kakupa-karu ida'ati, na'apa usaadinpan kawan saada-kariwai Tominkaru paradan ida'a. ⁵ Christ aidinan Peter ati, udauna'an 12 patominapa-kidaniinao ati. ⁶ Udauna'an, uaidinan uwazoota 500 baokopatinpa'o mishidainao ati. Iriba ĩnao kakupa zii kai, baokoinao mawaka'a naa. ⁷ Na'iki udauna'an uaidinan James ati kapam, na'iki udauna'an ipai apostlenao ati.

⁸ Udauna'an, dawu'itin zii uaidinan ò'ati kapam, ògaru na'apa'o koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii.* ⁹ Ògaru, awutapa'o òmanawunun ipai ba'oran apostlenao ai. Mishi, ògaru, aonaa kanom dikin ii turuu òdakota-kao apostle nii, usha'apanum kau'an ògaru pataka'uta'oraz da'i Tominkaru pidanannao. ¹⁰ Mazan òapostle-tinan, soo Tominkaru kamunanun idi'o ò'ati, na'iki ukamunanunuz ò'ati, aonaa madiwautapaka'o mani. Usha'apanum kau'an powa'a zii udadaran òkaudinan ba'orainao apostlenao ai. Mishi aonaa ògaru mani wuru'u sha'apata'oraz aimaakan, mazan Tominkaru pa'an wuru'u kaudina'oraz ògaru ida'an pakamunanun ida'an. ¹¹ Ukau'an, aonaa usha'apan ò'ati, ògaru kakuwaapan oo ba'oran apostlenao kakuwaapan, ipai waunao, wakakuwaapan uruu bauda'apa'oraz kuwai dau'u, na'iki uru'u naa wuru'u unao mishidapaniaz.

Kadishita-kida-kao nii mawakainao

¹² Aizii waunao wakakuwaapan pu'u Christ kadishita-kida-kao dau'u mawaka-karu di'iki, na'apa dii mooko pabi'i unao kian mawakainao, aona'o nii ìkadishita-kida-kao? ¹³ Umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki, ukau'an Christ, aonaa ukadishita-kida-kao. ¹⁴ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki, ukau'an madiwautapaka'o wuru'u wakakuwaapatinanuz, na'iki unao mishidapanuz madiwautapaka'o kapam. ¹⁵ Na'iki waunao apostlenao, wamariidinan naa karikaonan Tominkaru dau'u, usha'apanum kau'an wakian idi Tominkaru kadishita-kida Christ mawaka-karu di'iki. Aizii umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki, ukau'an aona'o Tominkaru kadishita-kidan Christ. ¹⁶ Ukau'an umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kao, Christ aona'o ukadishita-kida-kao kapam. ¹⁷ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kao, ukau'an unao mishidapanuz Christ madiwautapaka'o karikaonan, na'iki aonaa zii unao oian kida so'ota-kao. ¹⁸ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kao, ukau'an pidannao mishidainaouz Christ mawakainaouz naa, aonaa ìkazannaata-kao. ¹⁹ Aizii umishiin an mani aona'o nii wakadishita-kida-kao, ukau'an wuru'u wabaiatinanuz Christ dikin ii, madiwautapaka'o karikaonan. Na'iki waunao, turuu mani wakasha'ora-kida-kao ipai pidannao ai, wamishidan idi mariidin-karu'u naa karikaonan.

²⁰ Mazan Christ, mishi'o ukadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki. Uruu kiwiini'o ukadishitan pidannao mawakainao bii iki. Ukau'an, uruu ida'ana'o waaitapan mishi'o nii mawakainao kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki. ²¹ Pidannao mawakan bauda'apa'o pidan sha'apatan idi'o oia'o aimaakan, na'apa kapam pidannao mawakainao kadishitan nii ba'oran pidan sha'apatan idi kaimana'o aimaakan. ²² Ipai pidan mawakauzon, usha'apanum kau'an Adam kaduz ñnao. Na'apa'o nii kapam ipai mishidainaouz Christ kadishita-kida-kao. ²³ Mazan Christ, uruu kiwiini'o ukadishitan. Aizii uwa'atin dono koshan, pidannao mishidainaouz uruu, ìkadishitan nii pamawakakizi iki.

²⁴ Uruu dauna'an amazada katokon-tinan nii, Christ katokontan nii ipai oia'o doronainao naobanai-tinpainaouz. Na'iki utaan nii padaru Tominkaru ati, wuru'u pakazowautapanuz. ²⁵ Usha'apanum kau'an Christ kazowautapan nii atii Tominkaru waranuita-kidan ipai utarubanao. ²⁶ Mawaka-karu, uruu ukaduzun naa tarubai Christ mainaabatan ni'o. ²⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kotua'o usaadauzo-kao kian, “Tominkaru kazowautapaka-kida ipai aimaakan u'ati.”† Mazan aitapaka-kao wuru'u parada-karuz “ipai aimaakan” kia'oraz, aonaa Tominkaru tuma'o ati'o mani wuru'u na'apa-karuz, mazan uruu pa'an kazowautapaka-kida'oraz ipai aimaakan Christ ati. ²⁸ Aizii ipai'i naa aimaakan kida muuda-kao dono Christ kazowautapan nii, udauna'an uruu, Tominkaru Daniz, ukazowautapaka-kidinan ni'i naa Tominkaru ati. Uruu taa'oraz

* 15:8 koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii oo “koraidaonaa kawan mashakata-ka'oraz kaiman.”

† 15:27 Psalm 8:6

ipai aimaakan kida Christ kazowautapan nii. Ukau'an Tominkaru, uru'o ni'i naa kazowautapa ipai aimaakan.

²⁹ Aizii umishiin an mani pidannao mawakainao, aona'o nii ikadishita-kida-kao kakupakaru di'iti, kandii nii mooko pidannao chikaawunuinan mawakainao pidannao dikiin ii? Kanom wuru'u itiwaaniaz pasha'apatan na'apa'o ida'an? ³⁰ Aizii waunao mani? Aonaan an mani umishiin wakadishita-kida-kao nii wamawakan dauna'an, kandii ni'o mooko wuru'u wabaiatan aimaakan kichana'iki-kia'o kida ipai kamoo? ³¹ Ōmin-mishidannao, ipai kamoo ōbaiatan aimaakan kichana'iki-kia'o manawun! Mishi'o kaiwuru'u ōna'apanuz, na'apa wuru mishiin kawan ō'atadinapanuz unao dau'an, wabauda'apatinpan idi Christ Jesus waNaobanaa ida'ati. ³² Da'a'a, Ephesus ida'a, kaina'a pidannao ōtarubanao. Tuukii ikashadaakapan ōtuma na'iki idakota pazowian ōgaru. Na'apa ikichana'iki-kian ō'ati baudokoru kawan. Ukau'an kandii ni'o mooko ōbaiatan na'apa kida'o aimaakan umishiin an aona'o nii pidannao mawakainao kadishita-kida-kao? Umishiin an mawakainao aona'o nii ikadishita-kida-kao, ukau'an kii-karu kawana'ati: “Wakonaukiitina'a naa ipai kamoo. Waaroopa'a naa na'iki watuzapa'a naa, usha'apanum kau'an waikana'an wamawakan ni'i naa na'iki aona'o nii powa'a wakadishita-kida-kao.”[‡]

³³ Aonaa umariida-kidina'ana'a pidannao ati kiainaouz aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kao. Usha'apanum kau'an pukamina'utinpan dono pidannao idi, aona'oraz ikaduz kida kaimanan, ipataka'uan nii kaimana'oraz pukaduz. ³⁴ Usakitapada udi'itinpan, na'iki aona'a naa u'oipa'ana'a. Ōkian na'apa ōba'azoo-kida'azon unao, usha'apanum kau'an pabi'i unao, aonaa manawun uaitapan Tominkaru.

Nanai kadishita-kida-karu ni'oraz diina'iti'i

³⁵ Pidan pishaan nii, “Na'apam nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-kao? Sha'apa'oram kaduzu'o nii inanaa kida?” ³⁶ Pugaru madiwautapa-ka'o pidan. Kandii nii pupishaan kaikapa'o aimaakan? Aushaa, putukapa mooko, pupaowan dono uudai, aonaa usoda'akan sariapa, soo udida-kao an kiwiin. ³⁷ Na'iki aimaakan pupaowaniaz soo uudai karikaonan, panaadon poroom aka oo ba'oran kaduz paoribai uuda. Aonaa pupaowan paoribai udaru'ora'a naa. ³⁸ Mazan Tominkaru taan ukadunaa nii paaipan kawana'ati, na'iki ipai sha'apa'oram uudai ati utaa ikadunaa nii, ikaduz kida kawana'ati.

³⁹ Na'iki aimaakan kida kakupainaouz, pana'a'o inanaa kida. Pidannao pana'a inanaa, uzainao pana'a inanaa, kotu'uz pana'a inanaa, na'iki kopau pana'a inanaa.

⁴⁰ Na'iki aokazi ii aka, kaina'a aimaakan kida, na'iki imi'i baara an, kaina'a kapam aimaakan kida; wuru'u aokazi ii aka'oraz aimaakan kida, pana'a'o ikonaunaman wuru'u imi'i baara ana'oraz aimaakan kida konaunaman ai. ⁴¹ Kamoo pana'a ukonaunaman, kauzu pana'a ukonaunaman, na'iki wizinao pana'a ikonaunaman; na'iki wizinao, upu'u zii pana'a kida ikonaunaman ba'oran wizinao ai kapam.

⁴² Ukau'an, na'apa'o nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-kao dono kakupa-karu di'iti. Pidan mawaka'o dida-kao dono, wuru'u unanaa toma-kariwaiz mawakauzo karikaonan, mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a umawakauzon. ⁴³ Pidan mawakan dono, unanaa dida-kariwaiz, aonaa ukonaunaman, na'iki kapatu'o wuru'u unanaaz. Mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa, konaunama'o nii na'iki ma'ozaka'o nii unanaa.

⁴⁴ Wurru'u pidan nanai dida-kariwaiz, uruu nanai imi'i baara ana'o kaduz, mawakauzo karikaonan. Mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa, karikaonanu'o ni'i naa ukakupan, kakupa-karu Kaimana'o Doronaa taaniaz. Mishi kaina'a nanai mawakauzo karikaonan, na'iki kaina'a nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

[‡] 15:32 Isaiah 22:13

⁴⁵ Na'apa saadauzo-kariwai Tominkaru paradan kian, “Kiwiitapa'oraz Adam, utomakao kakupa'o pidan nii”; mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu Christ. Na'iki Christ, uruu Doronai taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu pa'an. ⁴⁶ Ukau'an wuru'u nanaiz Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati, aonaa uruu mani wuru'u kiwiini'oraz. Mazan wuru pa'ana'a nanai imi'i baara ana'oraz kaduz, uruu kiwiini'oraz pa'an. Dawu'itin zii pa'an wuru'u nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁷ Kiwiitapa'oraz Adam, imi'i idi'o utomakao, mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu aokazi iki'o uwa'atin pa'an. ⁴⁸ Ipai pidannao imi'i baara ainaouz, na'apa'o ĩnanaa wuru'u pidan kawan, toma-kariwaiz imi'i idi. Mazan pidannao makoinao ni'oraz aokazi iti, na'apa'o nii ĩnanaa wuru'u pidan kawan aokazi iki'oraz uwa'atin. ⁴⁹ Wananaa tomakao kawan wuru'u pidan nanaa kaduz kawan imi'i idi, diina'iti'i na'apa'o nii wananaa wuru'u pidan nanaa kaduz kaawan aokazi iki'oraz.

⁵⁰ Ōmin-mishidannao, kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ōkianuz: Wuru'u wananaa, imi'i baara ana'oraz kaduz karikaonan, aonaa turuu umashaapan Tominkaru naobanai-tinapakizi ii; na'iki wananaa mawakauzoz, aonaa turuu ukakupan karikaonanu'o nii.

⁵¹⁻⁵² Aushaa uabata, ōkowaadan aimaakan aona'oraz uaitapauzo-kao: aonaa ipai'o nii mani wamawakan, mazan dawu'itiini'o kuwudii§ poota-kao dono, ipai'o nii wapana'adina'akan kadiman aka, pidan samuruuankan kawan paawun. Aizii wuru dono'o kuwudii poota-kaoaz, pidannao mishidainao Christ mawakainauz naa, ĩkadishitan nii, aona'o ni'i naa ĩmawakauzon powa'a. Na'iki ipai waunao kakupainao, wapana'adina'akan nii kapam. ⁵³ Wuru'u wananaa mawakauzoz pana'ada-kao nii nanai kida di'iti, aona'o ni'oraz umawakauzon. ⁵⁴ Ukau'an wananaa mawakauzoz pana'ada-kao dono'o naa nanai kida di'iti karikaonanu'o ni'oraz ukakupan pa'an, uruu Tominkaru paradan kotua'oraz usaadauzo-kao mishiinan ni'i naa:

“Mawaka-karu mainaabata-kaoa'a naaz kaiman-daun!”*

⁵⁵ “Mawaka-karu, na'ii dii puka'iitanuz puzowian pidan?”

Mawaka-karu, na'ii dii puma'ozakan pukaziwaa-kinaa nii pidan?”†

⁵⁶ Mawaka-karu ikodan pama'ozakan pakaziwaa-kinaa nii pidannao, ĩ'oian ida'ana'o, na'iki oia'o ikodan pama'ozakan wadikintapan ida'an kakinaorii, Moses ati'oraz utaa-kao. ⁵⁷ Mazan “kaiman manawun,” wakian Tominkaru ati, uruu taa'oraz wa'ati turuu-kinaa nii wadikintan oia'o na'iki mawaka-karu, waNaobanaa Jesus Christ sha'apatanii ida'an.

⁵⁸ Ukau'an ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a, na'iki aonaa utaapada'ana'a aimaakan zikadan unao umishidapanii ai. Karikaonan usha'apaapa ukaudin-kizi Naobanai Jesus ati, usha'apanum kau'an uaitapa wuru'u ukaudinanz Naobanai ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani wuru'u.

16

Puraata zaamata-kao mishidainao ati

¹ Aizii ōparadan nii tawuru'u puraata zaamata'azoo-kaoaz dau'an, Jerusalem ia'oraz Tominkaru pidannao ati, pataka'utinainauz, ĩkaminka'uta-kinoo nii. Usha'apata pa'i ōdyuudan kawan Galatia ia'o mishidapainao sha'apatan. ² Ipai Sunday kawana'ati, ipai unao, ubuuta pa'i puraata sodi wuru'u di'iki'i puraata uikodaniaz, na'iki utaapa'a naazu. Aonaa uzaudapa'ana'a atii ōkaawan zii, uruu zii utiwaan uzaamatan puraata ipai baukapa aka. ³ Aizii ōkaawan dono, ōsaadan nii kaarita wuru'u pidannao dau'an, unao zaamataniinaouz na'aka'o nii puraata Jerusalem iti, unao di'iki'oraz, na'iki ōdyuudan nii

§ 15:51-52 kuwudii: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. * 15:54 Isaiah 25:8

† 15:55 Hosea 13:14

Īdyaun. ⁴ Aizii ōdi'itinpan an kaimana'o nii zii ōmakon an kapam, ukau'an ōmako'okan ni'i naa baokopa ĩtuma.

Paul morowauta'azon

⁵ Ōwa'atin nii ōmorowautaan an unao ida'an, ōmakon dauna'an Macedonia ii aka. ⁶ Panaadon ōna'a'akan nii unao tuma na'apauda'um sondii karikaonan, oo panaadon ōna'ian nii unao tuma atii amazada wadidin ipain di'iti. Udauna'an turuu ukaminka'utan ōgaru, ōdobatapa'azon dono'o naa wuru'u amazada di'iti na'iti'oram nii ōmakan na'iki'o dauna'an. ⁷ Aonaa ōmorowauta'azon u'ida'ati ōdobatapan tuma karikaonan. Tomunu'iki'o ōaipan ōna'a'akan unao tuma, Naobanai Tominkaru taapadan an una'apan.

⁸ Ōna'an nii da'a'a Ephesus ida'a atii Pentecost* taapauzo-kaoo kmoon di'iti. ⁹ Usha'apanum kau'an, kaina'a iriba pidannao da'a'a abata'azo'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimana'o nii manawun ōna'an an zii ōkakuwaapan ĩ'ati, ukaina'an pu'u padamata iriba pidannao aona'o manawun ĩnyukunuu-atin ōgaru ōkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, na'iki tuukii ĩto'oran ō'ati.

¹⁰ Aizii Timothy kaawan an unao ida'ati, kaiman pa'i udapaapa uruu. Uruu kaudina'o Naobanai Jesus ati na'apa ōgaru kawan. ¹¹ Aonaa kizi na'ia'oram pidan kashadan uruu, mazan ukaminka'uta pa'an uruu, udobata kizi kaiman, ukaawa kizi ō'ida'ati. Ōzaudapan ukaawan wuru'u, ba'orainao mishidainao tuma.

¹² Aizii, wamin-mishidan Apollos dau'an. Tuukii ōpishaan umakon unao di'iti, wuru'u ba'oran mishidainao tuma. Mazan aonaa unyukunuu na'apazan pamorowautapan dau'u kai unao di'iti. Mazan na'apainim dono uikodan amazada pamorowauta-kinaa nii, uruu na'apaini'o nii umakon umorowautan.

Paul katokontan paparadan

¹³ Karikaonan uzaudinapa, na'iki ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a; ma'ozaka utaapin unyukunuu ii, na'iki aonaa utaria'a naa. ¹⁴ Usha'apata ipai aimaakan unyukunuu kamarainpanun ida'an.

¹⁵ Uaitapanii sha'atii Stephanas na'iki uiribannao dau'an mashaapainaoz udapu'u. ĩnao kiwiniinao ĩmishidan wakuwaa Jesus daua'o wiizai baara Achaia ii, na'iki tuukii ĩtaainan pakaminka'utan ida'an Tominkaru pidannao. Ōmin-mishidannao, ōpishaan unao, ¹⁶ uizo'ati kizi pidannao na'apainao ĩkazowautapan, na'iki pidan na'apa'o ukaudin na'iki ukazowautapan ĩnao kawan.

¹⁷ Tuukii ōkonaukian Stephanas, Fortunatus, na'iki Achaicus kaawan dau'an ō'ida'ati; unao aonaan pu'u padamata ō'ai, mazan kaina'a ĩnao ōtuma. ¹⁸ Na'iki ĩkonaukiida ōnyukunuu, na'apa ĩkonaukiidan kawan unao nyukunuu. Utukapa-kida pa'i na'apam unaubaa, na'iki unyukunuu-atin pidannao ĩnao kaduz.

¹⁹ Mishidapainao mashaapainaoz da'a'a Asia Baara an, ĩdyuudan paparadan kida unao ati; Aquila na'iki udaiaro Priscilla dyuudan kapam paparadan unao ati, na'iki mishidainao choochiipauzonaouz ĩdapu ii, ĩdyuudan kapam paparadan ĩbauda'apatinpan idi unao tuma Naobanai Jesus ida'an. ²⁰ ĩpai mishidainao mashaapainaoz da'a'a dyuudan paparadan unao ati. Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.†

²¹ Aizii di'i ōparadan sodi ōgaru Paul saadanii ōka'u ida'an, ōnaubaa-kinaa nii unao.‡

²² Na'ia'oram pidan aonaa umarainpan Naobanai Jesus, marii upataka'uta-kaoo. Kai'i naa puwa'ati, waNaobanaa!

* **16:8** Pentecost: umanawunu'o kamoo Jewnao ati. † **16:20** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati. ‡ **16:21** Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritaz Paul ati. Mazan verse 21 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Corinth sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

²³ Marii Naobanai Jesus kamunanun unao ati.

²⁴ Ōmarainapa ipai unao wabauda'apatinpan idi Christ Jesus ida'an. Amen

Itamautan Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati, Corinth iainaouz.

Usaadan kaarita i'ati usha'apanum kau'an kaina'a ba'oran pidannao kowaadapainao kaikin Tominkaru paradan, mazan dakotinpainao karikaonan Christ apostlen nii. Inao kakinaotan mishidainao apostle Paul ai. Ikian udau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati." (Putukapa 2 Corinthians 10:1)

Uruu idi apostle Paul saadan pakaaritan, ukakinaowan mishidainao ma'ozaka'o ida'an. Unyukunuu-kida i'ati pamakonkauzon dau'an i'idi'ii. Iaitapa na'iki itukapanii ukaduz umakonkauzon dono iwiizi ii. Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan na'ii. Aonaa umizidin-kidan idyaun, aonaa udakotan pakaudin winipinaa i'ati, ukaudin dadara paikoda-kinnaa nii aimaakan sodi kida pamashaapa-kinnaa nii. Ukian aonaa puraata mani wuru'u uaipaniaz i'ai, mazan uaipan pa'an pakaminka'utan idyaun, iaitapa kizi na'apam Tominkaru aipan mishidainao mashaapan, na'iki itaapaakan pamin-mishidannao tuma.

Unyukunuu-kida i'ati puraata taa-ka'o dau'an mishidainao ati Jerusalem iainaouz. Mishi kizi isaabaan naa puraata wuru'u ikowaadauzoniaz pataa'azon mawanyukunui-tainao ati.

Ukakinao kapam mishidainao, itanawatin kizi pasha'apaapan ai oii kida'o. Imatanawatinkan an mishi'o nii ukakinaowan idyaun ma'ozaka'o ida'an na'apa pakian kawan pakaaritan ida'a.

Utokon ii Paul kowaadinan naa mishidainao ati, na'iki ukakinaowan idyaun kaimana'o ida'an. Uaipan mishi imashaapan kaiman na'iki konaukii Tominkaru tuma na'iki pamin-mishidannaoun tuma. (Putukapa 2 Corinthians 13:11)

Kaarita buutinpan kida

Paul kaaritan daua'o 1:1-11

Paul kaudin-kizi daua'o 1:12-7:16

Puraata zaamata-ka'o daua'o pataka'utinainao ati 8:1-9:15

Ma'ozaka Paul kakinaowan pidannao 10:1-13:10

Paul katokontan pakaaritan 13:11-113

¹ Di'oraz kaarita ogaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki wa'inawuzu Timothy di'iki'o kapam. Wasaadan kaarita unao ati'o Tominkaru pidanannao baokopatinpainaouz Corinth ii, na'iki ba'oran upidanannao ati'o mashaapainao kidaz Achaia Baara ii aka. ² Marii Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Marii "kaiman," wakian

Tominkaru ati

³ Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati, uruu wanaobanaa Jesus Christ Tominkarun na'iki udaru. Kamunanba'o darui wuru'u Tominkaruz, na'iki uruu karikaonanuo' uma'ozakadapan nyukunui. ⁴ Uruu ma'ozakada'oraz wanyukunuu wabaiatan dono aimaakan kasha'ora kida'o. Ukau'an wama'ozakada'a naa pidannao nyukunuu kapam ibaiatan an kasha'ora kida'o, na'apa Tominkaru ma'ozakadan kawan wanyukunuu. ⁵ Kai'oraz tuukii wabaiatan to'ora-karu Christ dikin ii; mazan Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru ma'ozakadanuz wanyukunuu tuukii manawun. ⁶ Aizii wabaiatanuz dobata kasha'ora kida'o to'ora-karu, unao ati'o

wuru'u, usha'apanum kau'an waaipan idi uma'ozakadinan na'iki ukazannaatinan. Waunao, na'apa'o wanyukunuu ma'ozakadauzo-kao wabaiatan dono to'ora-karu. Na'apa'o kapam wuru'u wama'ozakadanuz unyukunuu ubaiatan idi kasha'ora kida'o aimaakan. Ukau'an waaitapa aona'o nii ukashadinan, mazan ma'ozaka'o nii utaaipan wuru'u umishidapanuz Christ, na'apa waunao kawan. ⁷ Waaitapa upataka'utakao dono waunao kawan, mazan Tominkaru ma'ozakadan nii unyukunuu, na'apa uma'ozakadan kawan wanyukunuu.

⁸ Wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao, waaipan unao aitapan na'apam wabaiatan kasha'ora'o, to'ora-karu wa'ati wakakuwaatinankan dono Asia Baara ii aka. Mishi tuukii wabaiaapan dadara'o na'iki kasha'ora'o aimaakan kida, wa'itiiman shaa wamawakan ni'i naa. ⁹ Ipai waunao wakian wanyukunuu ii “aizii wamawakan naa wuru'u.” Mazan aimaakan sha'apanuz wa'ati kaikapa'a, aonaa kizi wadopian wa'ida'a karikaonan, mazan wadopii kizi pa'an Tominkaru ati, kadishita-kida'oraz mawaka'o pidan. ¹⁰ Mishi Tominkaru kaminka'uta na'iki ukazannaata waunao wazowii-kao ai, uruu idi waaitapa karikaonanuo'oo nii ukazannaatan waunao na'apa. Na'iki wamishida na'iki waaitapa Tominkaru kazannaatan nii koshan waunao, ¹¹ unao kaminka'utan idi waunao utoriinpan ida'an. Tominkaru dako'atin nii wuru'u iriba'oraz toriinapa-karu wadau'an, na'iki ukaminka'utan nii na'iki ukazannaatan nii waunao. Uruu dikin ii iriba'o nii pidannao naubaan na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru.

Paul pana'adan panyukunuu pasha'apata'azoonii ai

¹² Aizii wa'atadinpa'azon: aonaa kanom washa'apatan ba'azootin-kida'o nii waunao, kaiman wamashaapan na'iki washa'apata aimaakan kaiman, ipai pidannao tuma wachi'ikapa-kizi kawana'ati. Unao tuma powa'a zii wamashaapan kaiman. Ipai washa'apatan aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati, aonaa kanom wadizinpan unao ai. Washa'apatinan kaikapa'a aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan Tominkaru kaminka'utan ida'ana'o pa'an waunao. ¹³⁻¹⁴ Wasaadon dono wakaaritan unao di'iti, aonaa wakaiwaan kasha'apannaa kida'o parada-karu, mazan wasaadanz masha'apanna'o na'iki kainaabana'o ida'an. Uruu idi aizii masakauda'u uaitapan wadau'an, mazan waaitapa powa'a'o nii zii uaitapan wadau'an na'iki wakaduz dau'an kaimanaiman. Aizii diina'iti'i, Naobanai Jesus kaawan dono, tuukia'o nii unao atadapan waunao, na'apa'o nii wa'atadapan kapam unao.

¹⁵⁻¹⁶ Ōaitapa na'apa'o nii unao nyukunuu kapam, umishidan nii kaiwuru ōparadan kidaz. Uruu idi'o ōdakotanuz padamata ōmorowautapa'akan unao di'ii ōmakopaanan dono Macedonia iti. Aizii ōkiwan dono powaa ati ōaipan koshan ōmorowautapa'akan unao di'ii, itamau kizi ukonaukian uabatan idi kaimana'o ōkuwaa. Aizii ōdobatapan dono'o naa unao di'iki, ōaiapanii padamata ukaminka'utan ōgaru utaan ida'an ōaiapanii kida ōkiwakinaa ni'i naa Judea Baara iti.

¹⁷ Mazan aona'a naa ōmorowautapa'akan unao di'ii ōkian kawana'ati. Aizii mani, na'apam ukian ōpana'adan dau'an ōnyukunuu, na'apa dii uabatanuz, mariidin-karu kawan? Oo pidan kawan toma'aka'oraz padi'itinpan aizii sodi'ika'o karikaonan? “Oo,” pakian pu'u, mazan udauna'an “Aonaa” ukia'akan naa. Aonaa na'apa'o mani ōgaru. ¹⁸ Tominkaru karikaonan uparadan mishiin. Na'apa'o kau'an wuru'u wakuwaa mishiniz, “Oo” ōkian dono, mishi'o wuru'u “Oo” ōkianuz. ¹⁹ Tominkaru Dani Jesus Christ karikaonan da'i uparadan mishiin, aonaa upana'adan panyukunuu. “Oo” ukian dono, mishi'o wuru'u “Oo” ukianuz. Uruu Jesus dau'a'o wuru'u Silas, Timothy na'iki ōgaru kakuwaapatinanuz.

²⁰ Ōkian kaikapa'a usha'apanum kau'an ipai tawuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon na'iki pasha'apata'azon, mishi'i naa usha'apatanuzu Christ ida'an na'apa pakiauzon kawan. Uruu idi'o wakian, “Amen.” Wakian kaikapa'a aimaakan sha'apan

idi na'apa Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki Christ ida'an tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

²¹ Tominkaru ida'ana'o wuru'u ma'ozaka waunao na'iki unao mishidapan Christ, uruu wuru'u zaamata'oraz ipai waunao kaudina'o nii pa'ati. ²² Na'iki kaina'a utaan Kaimana'o Doronaa wa'ida'a. Uruu ukainaabata-kinaa pa'idiwau'u naa wuru'u wau-naouz. Na'iki wuru'u utaanuz Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii mishi'o nii utaan wa'ati ipai wuru'u ukowaadanii kidaz pataa'azon diina'iti'i.

²³ Aizii òkowaadan nii unao ati Tominkaru abatapan pu'u kanom ni'o aonaa òdobatan unao ida'an òparadan kawana'ati. Wururu'u òmamakokanuz òkarodapan idi'o unao, òkakinaowan ai unao kaziwa'o ida'an. ²⁴ Mazan aonaa wadyuudan mani umishidapan waparadan kawana'ati. Waaitapa unao tuukii umishidan Christ. Waaipan pa'an wakaudinan baokopa unao tuma, ukonaukii-kinaa nii.

2

¹ Ukau'an òdi'itinpan, aona'o nii òmakon unao di'iti kai, aonaa kasha'ora-karu bii a'o mani wuru'u òmorowautapa'azoonuz. ² Aizii òkasha'oradan an unyukunuu, kanomanao kaina'a konaukiida'o nii ògaru? Soo unao òkasha'oradaniinaouz. ³ Uruu idi'o tawuru'u ma'ozaka òparadan u'ati, òsaadanii òkaaritan ida'a, òaipan idi'o udi'itinpan usha'apaapanii kida dau'u. Aonaa kizi ukasha'oradan ònyukunuu koshan òmakon dono unao di'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u konaukiida'o ni'oraz ògaru. Mazan òaitapa usha'apatinan nii òparadan kawana'ati. Uruu idi baokopa'o nii wakonaukian. ⁴ Tawuru dono'o òsaadanuz kaarita unao ati, òzaadan bii a'o òsaadan, tuukii òdopian unao dau'an na'iki kaziwa òdi'itinpan udau'u. Òsaadanuz òkaaritan aonaa òkasha'orada'azon mani unyukunuu, mishi'oraiman òaipan pa'an uaitapan na'iki utukapan mishi'o òmarainpan unao tuukii.

Pidan sha'apatanii oia'o marina'ata-ka'o

⁵ Aizii pidan wuru'u toma'oraz kasha'ora-karu pasha'apatanii ida'an, ukasha'orada'aka mishi'ònyukunuu, mazan unao udawunu'iti ukasha'oradan unyukunuu, panaadon powa'a zii ukasha'oran ò'ai. Mazan aonaa ò'itiiman ukaziwan waunao tuukia'o ida'an manawun. ⁶ Aizii turua'a naa upataka'utazu. Aata, upataka'uta'aka'a naazu mishidainao aitan kawana'ati. ⁷ Ukau'an aizii umarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz, kaimana'a naa uparada u'ati. Panaadon unyukunuu kasha'oran ni'i naa tuukii manawun na'iki u'itiiman aona'o ni'i naa powa'a kaimankaru pa'ati. ⁸ Uruu idi tuukii òaipan utukapa-kidan ipai umin-mishidanna'o kanaapu'u mishi'umarainpan uruu. ⁹ Tawuru'u òsaadanuz òkaaritan unao di'iti, òtukapa'azon umishidan na'iki uizo'atin ipai wuru'u òdyuudanii kidaz usha'apatana. ¹⁰ Aizii umarina'atan an wuru'u kasha'ora'oraz aimaakan pidan sha'apataniaz, ògaru na'apa, òmarina'atan nii kapamaz, aonaa udaru'o aimaakan mani wuru'u usha'apataniaz. Christ aitapa na'iki utukapa mishi'òmarina'ata'a naa wuru'u kasha'ora'oraz pidan sha'apatana. Na'iki unao ati'o òsha'apatanz aimaakan na'apa. ¹¹ Aonaa kizi Satan waota-kidan waunao, usha'apanum kau'an waaitapani'i naa tuukii Satan tiwautan pawaota-kidan waunao.

Paul dopian dau'ana'o

¹² Aizii òmakonkan dono Troas ii, òkowaadapa'akan dono'oraz Kaimana'o Kuwai Christ dau'u, Naobanai Tominkaru da'ata padamata kaudin-kizai ò'ati, ukashaapa òkowaadapan Kaimana'o Kuwai. ¹³ Mazan aonaa ònyukunuu kaimanan, tuukii òdopian usha'apanum kau'an aonaa zii Titus kaawan unao di'iki. Uruu idi òkowaadinan na'iainao ati, udauna'an òdobatan naa Macedonia iti.

Ma'ozaka-karu Christ ida'an

¹⁴ Mazan “kaiman,” òkian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an uzaamatanii waunao Christ ida'ati papoitorunao nii. Uruu idi'o Tominkaru kaiwaan waunao na'akapa'o nii na'iki kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai, pidannao aitapa-kinnaa nii Christ. Kaduunu'o kawanu'o nii pidannao ati wuru'u kaimana'oraz kuwai. ¹⁵ Ukau'an wuru'u wakaudinanz, wakowaadapanuz kaimana'o kuwai, kaduunu'o Tominkaru ati wuru'u. Uruu kuwai kida po'okinan ipai pidannao kawana'ati, wuru'u kazaanaatinainauz pa'oian ai na'iki makazannaatin-kainauz pa'oian ai. ¹⁶ Mazan pidannao makazannaatin-kainauz, ìdamaan wuru'u wakuwaa kidaz aimaakan mawaka'o dyupushan kawan, usha'apanum kau'an mawaka-kizai iti'ora'a naa ìmakopan. Mazan wunaou'u kazannaatinainauz pa'oian ai, kaduunu'o kawan ìdamaan wuru'u wakuwaa kidaz, usha'apanum kau'an karikaonanu'o nii ìmashaapan Tominkaru tuma. Na'ia'oram pidan turua'o usha'apatan na'apa kida'o kaudin-kizai? ¹⁷ Waunao aonaa ba'oran pidannao kawan mani wakaiwaapan Tominkaru paradan wazaamaapa-kinnaa nii puraata pidannao ai. Mazan Tominkaru zaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan. Uruu idi uawun za'a ipai wakowaadan uparadan kaiman na'iki sakitapa, Christ poitorun idi waunao.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

¹ Na'apa dii unao kian kaiwuru kida dau'ana'a, udakota sha'a wa'atadinpan karikaonan? Oo uaiapa zii sha'a kaarita saada-kao wadau'an, wana'akan nii unao di'iti ba'oran pidannao kawan, oo kaarita saada-kao unao di'iki wana'akan nii wamako kizi kawana'ati? ² Mazan unao pa'an wakaaritan wana'akapaniaz watuma, saadinpa'o wanyukunuu ii. Pidannao tukapan idi kaimana'a naa unao kaduz, uruu ida'an ìaitapa mishi'o wuru'u wakaudinanz Tominkaru ati. ³ Christ kaaritan kawanu'o pa'an wuru'u unaouz, umashaapan idi pana'a'a naa, pidannao tukapa na'iki ìaitapa watominapakidan idi'o unao wuru'u upana'adinanz. Aonaa saaribai na'iki ka'ui ida'ana'o mani usaada-kao wuru'u Christ kaaritanuz, mazan Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan saadanii pa'an padoronaa ida'an. Aonaa kuba baara'a'o mani usaada-kao, mazan usaada-kao pidannao nyukunuu ia'o pa'an.

⁴ Aizii kaiwuru'u òkianuz unao ati kaikapa'a òaitapan idi turuu Tominkaru sha'apatan aimaakan na'apa Christ ida'an. ⁵ Mishi waaitapa aonaa waturuan wash'a'apatan wa'ida'a wuru'u kaudin-kizaiz, kaimana'o kuwai kowaadapa-kaoaz. Mazan Tominkaru taan ida'ana'o pa'an pama'ozakan wa'ati wuru'u wakowaadapanuz kaimana'o kuwai. ⁶ Tominkaru wuru'u zaamata'oraz waunao, kowaadapa'o nii paparadan, uruu wuru'u taa'oraz waka'iita-kinnaa nii wakowaadan pidannao ati wuru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ì'ati.* Wururu'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatan, aonaa kotua'o Moses saadauzonii kakinaorii kawanu'o mani, mazan padoronaa ida'ana'o pa'an. Usha'apanum kau'an wuru'u kotua'oraz kakinaorii na'aka'o pidan mawaka-karu di'iti; mazan wuru'u Tominkaru sha'apataniaz padoronaa ida'an, pidan ikoda-kinnaa pa'an karikaonanu'o kakupa-karu.

⁷ Wururu'u kotua'oraz kakinaorii, saada-kariwaiz kuba kataida'u'o ida'a, ukaawakidan pu'u mawaka-karu, mazan umanawun uwizi'ida'akan Moses awun baara utaa-kao dono u'ati. Aonaa Israelitenao ka'iitan paawunuupa'akan uawun baara iti, uwizi'in idi manawun. Padamata umainaabatinpaanan pu'a'ora'a naa ìtukapanuzu. ⁸ Aitaniimana'o wuru'u Tominkaru Doronaa kaudin-kiziz, powa'a'o zii umanawun u'ai. ⁹ Upu'u zii kotua'o kakinaorii wuru'u pataka'uta-kida'oraz pidan pa'oian

* **3:6** pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ì'ati: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii, 'covenant' waranu'u.

dikin ii, umanawun uwizi'in, aitaniimana'o umanawunun wuru'u kaimanaaka-kida'oraz pidannao Tominkaru tuma. ¹⁰ Wuru'u kotua'oraz kakinaorii umanawunu'o na'iki wizi'i'oraz utukapauzo-kao kiwiin, aizii aona'a naa powa'a umanawunun, usha'apanum kau'an wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ¹¹ Wizi'i na'iki umanawun mishi wuru'u kotua'oraz kakinaorii, mazan udauna'an uwizi'in mainaabatan naa. Aitaniimana'o umanawunun wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, karikaonanu'oraz nii pa'an una'an.

¹² Wamishidan idi tuukii wuru'u pa'ina'o aimaakan, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon, ma'ozaka ukau'an wakakuwaapan udau'u. ¹³ Aonaa Moses kawanu'o mani waunao, uruu ushibatanii paawun baara umaaiapakan idi Israelitenao tukapan wizi'i'o mainaabatan paawun baara iki. ¹⁴ Mazan tuukii ñyukunuu dadaran, atii kai ñyukunuu shibatapa-kariwai kawanu'o, na'apa kotua'o kakinaorii aitaizo-kao dono'o kawan. Uzikada-kao nii soo pidan zaamatanan ida'an Christ ida'ati. ¹⁵ Mishi'o wuru'u, atii kai na'apainim kotua'o Moses kakinaori aita-kao dono, pakawanu'o kawan zii ñyukunuu taratapa-kao ñaitapan aiazu. ¹⁶ Mazan pidan zaamatanan an Naobanai Jesus ida'ati, uruu dono'o nii zii shibatapa'oraz unyukunuu zikada-kao.

¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Doronaa, Naobanai Doronaa wuru'u. Na'iki pidan kaina'a'oraz Naobanai Doronaa u'ida'a, aona'a naa powa'a kotua'o kakinaorii kazowautapan uruu. ¹⁸ Aizii waunao zikada-kariwai'i naa wa'ai wuru'u shibatapauzoz waawun baara. Kaiman kizi'i naa watukapa-kidan Naobanai Jesus umanawunun, Kaimana'o Doronaa kaudinan ida'an wa'ida'a. Aona'o nii usookadan pakaudinan usaabaapan waunao na'apa Naobanai Jesus kawan, pidannao tukapa kizi powa'a'o zii Jesus umanawunun.

4

Umanawunu'o kaudin-kizai taa-kao wa'ati, wakakataimanan pu'u

¹ Tominkaru kamunan-kidan idi'o waunao wuru'u, uzaamatanuz waunao kaudina'o nii pa'ati, kowaadapa'o nii umanawunu'o kuwai. Uruu idi aonaa wakashadinan na'iki aonaa wadakotan wamuudan wuru'u kaudin-kizaiz. ² Mishi'oraiman ōgaru na'iki ōmin-kaudinannao na'apa kida wadi'itinpan, aonaa waaipan wadizapan aimaakan u'ai oo washa'apatan mani aimaakan kakiba'azonnaa kida'o, na'iki aonaa waaipan wamariidapan pidannao wakuwaa ida'an. Tominkaru awun za'a mishi wakowaadapan uparadan sakitapa pidannao ati. Ipai pidannao abatainao kida wakuwaa, ñaitapa na'iki ñtukapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai. ³ Mazan aizii Kaimana'o Kuwai wuru'u wakowaadapaniaz, umainaabanan an, mazan umainaabanan soo wunao ati'i mamishida-kainaouz, maabata'azoo-kainaouz Kaimana'o Kuwai, uruu idi ñpataka'utakao nii. ⁴ Satan, tominkaru-tinpa'oraz imi'i baara'a, uruu wuru'u awautapa'oraz Kaimana'o Kuwai mamishida-kainao aitapan aiazu. Uruu idi aonaa ñtukapan, na'iki aonaa ñaitapan umanawunu'o ukanadapan ñida'ati, wuru'u Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Na'iki aonaa ñaitapan na'apa kida'o Christ umanawunun Tominkaru tuma. ⁵ Aonaa wadua'o mani karikaonan wuru'u wakakuwaatinanuz, mazan Jesus Christ daua'o pa'an, uruu Tominkaru taaniaz ipai pidannao naobanaa nii. Ukau'an waunao poitoruinaou'u naa karikaonan wakaudinan idi Christ ati. ⁶ Aizii Tominkaru, dyuudauzoz Kanada'o tominan maruta'o-karu iki, uruu wuru'u kanadapa'oraz wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii Tominkaru umanawunun kandapa'oraz Christ ida'a.

⁷ Ukau'an kaina'a wa'ida'a wuru'u umanawunu'oraz aitapa-kinai Tominkaru di'iki'oraz, wananaa kakataimanan pu'u, na'apa ka'uz kin kawan toma-kariwai kidaz kubai idi. Uruu ida'an pidannao aitapan nii aonaa wama'ozakan ida'ana'o mani washa'apatinan oo wakowaadapan wuru'u umanawunu'oraz kuwai, mazan

Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz wanyukunuu iti umanawunu'o ma'ozaka-kinai. ⁸ Mishi tuukii wapataka'uta-ka'o ipai wamako kizi kawana'ati kida, mazan upu'u aonaa na'apa kida'o mashaatan waunao. Panaadon aonaa waaitapan na'apam naa washa'apatinan, mazan upu'u aonaa wadakotan Tominkaru manyukunuutan waunao. ⁹ Wa'antamikita-ka'o pu'u dikauda kida'o ida'an, mazan upu'u aonaa wawa'akauzo-ka'o waba'oran. Washa'apata-ka'o pu'u kaziwa'o ida'an, mazan upu'u aonaa wazowii-ka'o. ¹⁰ Ipai wakakuwaapatin-kizi kawana'ati waaitapa da'i washa'apata'azoo-ka'o dikauda'o ida'an. Na'apa kida'o ida'an watiwaa wuru'u Jesus baitauzonii kidaz atii na'apa uzowii-ka'o. Mazan aonaa watarian washa'apata'azoo-ka'o ai, pidannao aitapa kizi kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a, uruu ma'ozakadapa'oraz waunao. ¹¹ Wakakuwaapatinan dikin ii Jesus dau'u, maonapa kida da'i wamawakan, mazan uruu ida'an kizi pidannao aitapan kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a. ¹² Ukau'an kaina'a maonapa mawaka-karu wa'ida'a, tuukii wazowia'azoo-ka'o mazan aonaa watarian wamawakan ai, waaipan idi unao zaamatan wuru'u karikaonanu'oraz pa'an kakupa-karu.

¹³ Na'apa tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a, "õmishidan idi'o Tominkaru wuru'u õkakuwaapatinanuz" Waunao na'apa kapam wamishida Tominkaru, uruu idi'o wuru'u wakakuwaapatinanuz. ¹⁴ Waaitapa na'iki wamishida Tominkaru kadishita-kidani wanaobanaa Jesus pamawaka-kizi iki. Ukau'an wamishida na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki wazaamatanan idi'i naa Jesus di'iti. Na'iki ukadishita-kidan ni'i naa waunao baokopa unao tuma pakanaapu iti. ¹⁵ Ipai wuru'u aimaakan wabaiatani kidaz kaikapa'a unao dikin ia'o, wakaminka'uta'azon idi'o unao. Uruu ida'an kizi powa'a'o zii iriba pidannao aitapan mishi Tominkaru kaimanan, ikonaukii-kida kizi uruu, na'iki imanawuntapa kizi uruu.

Mishi kizi mishidapa-karu

¹⁶ Uruu idi aonaa wakashadinan wakaudinanan wananaa mizainan pu'u na'iki ukaakinpan pu'a'a naa. Mazan wadoronaa ii ipai kamo'o wama'ozakadapa-ka'o. ¹⁷ Aizii wadi'itapan an wuru'u wabaiatani kidaz aimaakan kai, masakauda'u'o karikaonan wuru'u, aonaa karikaonanu'o nii mani, mazan wabaiatitan winipinaa nii kaina'a aimaakan umanawunu'o Tominkaru taapanii wa'ati. ¹⁸ Usha'apanum kau'an waunao wataapan wanyukunuu aonaa tukapa-kariwai kida aimaakan dau'ati'o mani, mazan soo wuru dau'ati'o aona'oraz utukapa-ka'o. Wururu'u aimaakan wabaiatani kidaz kai, aona'o nii una'an kotua'iki, mazan wuru'u aimaakan Tominkaru taa'azooniaz aona'oraz utukapa-ka'o, karikaonanu'o nii pa'an una'an.

5

Pa'ina'o nanai

¹ Uruu idi wananaa wiizibai kawanu'oraz, mashaapa-kizaiz kai, umainaabata-ka'o dono, waaitapa Tominkaru taan nii wa'ati wamashaapa-kizi nii aokazi ii, karikaonanuo pa'an mashaapa-kizai, aonaa pidan tomanii mani. ² Mazan kai, wana'an idi zii wananaa zo'o, tuukii wadopitan, na'iki tuukia'a naa wazaudapan, wakananaata-ka'o wuru idi'i pa'ina'oraz nanai aokazi iki'oraz. ³ Usha'apanum kau'an wakananaata-ka'o dono'o naa pa'ina'o nanai idi, aonaa mananaa-daunu'o nii mani wadoronaa. ⁴ Mishi'o wuru'u, wana'an idi zii da'a'a wananaa zo'o, tuukii wadopitan. Mazan aonaa wamawaka'azon dau'ati'o mani kaiwuru'u wadopitanuz, mazan waaipan naa pa'an wananaa wuru'u baiatina'oraz pana'ada-ka'o pa'ina'o nanai di'iti aona'oraz umawakauzon. ⁵ Mishi na'apa'o wuru'u Tominkaru aipanuz papa'inaadan wananaa. Uruu idi'o uzaamatan na'iki usaabaan waunao. Na'iki Tominkaru taa pa'Doronaa wa'ati, uruu ida'an kizi waaitapan mishi'o nii wuru'u usha'apatanz wa'ati aimaakan na'apa pakian kawana'ati.

⁶Ukau'an ma'ozaka wataapan wanyukunuu, waaitapan idi mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, mazan wamashaapan idi zii wananaa zo'o, aona'o nii zii wamashaapan wanaobanaa Jesus tuma. ⁷Mazan tuukii wamishidapan uruu, wamatukapakan pu'u padamatazu. ⁸Mazan ōkian kawan, waaitapa mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, uruu idi kaimana'o nii zii wa'ati waso'otinan di'oraz wananaa aia'a, wamashaapa an kizi'i naa pa'an Jesus tuma aokazi iti. ⁹Ukau'an powa'a zii ipai ba'oran kida ai, waaipan wamashaapan kaimana'a naa u'ati, karikaonan kizi ukonaukiitinan wadau'an, wakakupan pu'u zii kai wananaa ida'a, oo wa'aonaan pu'a'a naa wananaa ai, wa'aokazi'ian pu'a'a naa. ¹⁰Usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainao, wakadishita-kida-ka'o nii Christ kanaapu iti ukootowapa-kizi ii. Na'iki ipai'o nii wakawinipinaata-ka'o washa'apatanii kida kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, kaimana'o oo dikauda'o.*

Kaimanaaka-karu Tominkaru tuma Christ ida'an

¹¹Tuukii wakichana'ikin washa'apatan dikauda kida'o aimaakan Tominkaru awun za'a. Uruu idi'o wakakinaotan pidannao tuukii, ñmishida kizi Tominkaru paradan. Tominkaru, uaitapanii mishi'o wuru'u wakowaadapanuz paparadan unao ati. Na'iki na'apa kapam ōaipan uaitapan, mishi'o wuru'u wakaudinanz Tominkaru ati. ¹²Mazan aonaa wa'atadinpan mani oo wamanawun-tinpan mani unao ati kaiwuru'u wana'apanuz. Mazan waaipan pa'an uaitapan na'iki umishidan wakuwaa, u'atadinapa kizi wadau'an, na'iki uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao paradan dakoopainouz waunao. Tuukia'oraz ñatadinpan pasha'apaapanii aimaakan kida ida'an, mazan ñnyukunuu ii aonaa mishi'o mani ñmarainpan Tominkaru. ¹³Pabi'i kida ñnao, ñkian wadau'an wazowau madorona'o. Una'apan an mishi, aonaa usha'apan, watukapa-ka'o madorona'o kawan, mazan waaipan idi'o pa'an Tominkaru konaukii-kida-ka'o. Mazan unao tukapan an aonaa wamadoronan, kaimana'o wuru'u, unao ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, wakaminka'uta'azon idi unao. ¹⁴Mishi'o wuru'u Christ marainpan waunao udawun iti, uruu idi'o wuru'u wakaudinanz kaikapa'a. Usha'apanum kau'an waaitapa mishi Christ mawakan ipai pidannao oian dikiin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan ipai waunao mawakainou'u naa oii-karu ai. ¹⁵Jesus mawakan idi ipai pidannao ati, ukau'an pidannao mishidainouz uruu, aona'a naa turuu ñmashaapan paaipan kawana'ati. Mazan ñsha'apatin kizi soo Christ aipan kawana'ati, uruu mawaka'oraz na'iki kadishita'oraz pamawaka-kizi iki ñdikiin ii.

¹⁶Ukau'an aizii aona'a naa powa'a wadi'itapan pidan, pidannao mamishida-kainouz Christ di'itapan kawan pidan. Mishi na'apa kowas wataapauzon Christ kiwiin. Mazan aizii aonaa powa'a wataapan uruu na'apa. ¹⁷Usha'apanum kau'an pidan zaamatina'o Christ ida'ati, pa'inaada-kariwai'i naa ukaduz, na'iki wuru'u ki-wiitapa kida'oraz ukaduz mainaabata-kaoa'a naa. Mazan pa'ina'ora'a naa pa'an kaduzui taa-ka'o u'ati. ¹⁸Soo Tominkaru wuru'u pa'inaada'oraz pidannao na'apa. Uruu Tominkaru wuru'u kaimanaaka-kida'oraz waunao patuma Christ mawakan ida'an. Na'iki uruu zaamataniin waunao kaudina'o nii, kowaadapa'o nii pidannao ati, kaimanaaka-karu dau'an Tominkaru tuma. ¹⁹Na'iki wakowaada kizi pidannao ati Tominkaru kaimanaaka-kida'azon ipai pidannao patuma, Christ mawakan ida'an. Aizii ñnyukunuu na'apan an, ipai'o nii umarina'atan ñ'oian, na'iki ukaimanaakan nii ñtuma. Uruu kuwai wuru'u Tominkaru dyuudaniaz wakowaadapan pidannao ati. ²⁰Ukau'an waunao wuru'u kadishita'oraz Christ ati, parada'o nii pidannao kanaapu ati. Mishi Tominkaru kaiwaan waunao paparada-kinan nii ma'ozaka unao ati. Uruu idi Christ aipan kawana'ati, wakia'azon u'ati ma'ozaka'o ida'an umishida wuru'u wakuwaa, ukaimanaaka kizi'i naa powaa iti Tominkaru tuma. ²¹Tominkaru aipan ati, ipai wa'oian kaboota-ka'o Christ di'iti, uruu idi Tominkaru tukapan Christ oia'o kawan,

* 5:10 Putukapa 1 Corinthians 3:13-15.

umasha'apatakan pu'u oia'o. Upataka'uta-ka'o atii uzowii-ka'o, wa'oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan waunao kaimanainao kawan Christ ida'an.

6

¹ Wakaudin an idi baokopa Tominkaru tuma, wakakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an. Aonaa umanyukunuuta'ana'a Tominkaru kaimananuz u'ati. ² Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzonu'u,

“Kaina'a'o nii zii kamoo kaawan.

Uruu dono upishaan an ukaminka'uta-ka'o utoriinpan ida'an ò'ati,

òdako'atin nii unao

na'iki uruu dono òkazannaatan nii unao.”

Uabata, aizii kaawa'a naa wuru'u kamooz, kai'i naa Tominkaru kaminka'uta'azon unao, kai'i naa pa'an ukazannaapan.

³ Aonaa waaipan waawautapan pidannao ìmishidan ai kaimana'o kuwai, washa'apaapan ida'an dikauda kida'o aimaakan. Aonaa wadakoapa-kida'azon kaimana'o kuwai wuru'u wakowaadapaniaz. ⁴ Mazan waaipan pa'an watukapa-kidan mishi'o Tominkaru poitorunao waunao, ipai waparadan na'iki washa'apatanii kida ida'an: wabaiatan ida'an dadara kida'o aimaakan wakaudin-kizi ii aka, na'iki wabaiatan ida'an kasha'ora kida'o wakaudin-kizi dikin ii, mazan upu'u aonaa wamarina'atan wakaudin-kizi.

⁵ Panaadon waba'izii-ka'o, na'iki wakaboota-ka'o taraa-kizai iti; panaadon pidannao to'oradinan wa'ati kichana'iki-kia'o ida'an. Na'iki wakaudin an dadara wazamazin bii'i. Panaadon aonaa wada'awun wakaudin an wamizainan pu'u. ⁶ Watukapa-kida mishi'o Tominkaru poitorunao waunao: wataapinan ida'an kaiman ipai oia'o ai. Na'iki waaitanan ida'an mishi'o kuwai wuru'u Tominkaru di'iki'oraz; na'iki wamadopi-idakan ida'an wanyukunuu; na'iki wakaimanan ida'an pidannao ati; na'iki watukapa-kidan ida'an wakamarainapanun tuukii. Na'iki Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao; ⁷ na'iki wakowaadapan ida'an mishi'o kuwai; na'iki Tominkaru ma'ozakadan ida'an wanyukunuu. Washa'apata ipai aimaakan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati, uruu wakaiwaa waawautinapa-kinnaa nii watarubanao ai, na'iki wamizaataaka-kinnaa nii ìtuma. ⁸ Mazan upu'u wakaudin an wanaubaa-ka'o pu'u oo wazon-kida-ka'o pu'u; waunamunaa abata-ka'o pu'u dikauda oo kaiman; wakuwaa mishiin pu'u na'iki usakitapan pu'u, mazan upu'u wadakota-ka'o mariidinauzonao nii. ⁹ Aitapa-kariwai waunao na'iki wakuwaa kaimanaiman, mazan upu'u aonaa waunao na'iki wakuwaa kida umishida-ka'o. Wazowia'azoo-ka'o pu'u, mazan upu'u zii wakakupan; waba'izii-ka'o pu'u tuukii mazan upu'u aonaa wazowii-ka'o.

¹⁰ Wakasha'oradauta-ka'o pu'u, mazan upu'u wakonaukiitanan. Mapuraatanu'o mishi waunao, mazan upu'u waunao ida'an iriba'o nii pidannao kasha'apauzin Tominkaru di'iki. Aonaa mishi washa'apauzinii da'a'a, mazan upu'u ipai aimaakan Tominkaru di'iki'o wa'idiwau wuru'u.

Umarainapa kizi waunao na'apa wamarainpan kawan unao

¹¹ Mishidainao òmarainapaniinao, Corinth sanna'o, mishi'o tawuru'u waparadan kida unao ati'oraz. Wakowaadan unao ati tuukii wamarainpan unao. ¹² Aonaa na'apainim zii wamaudapakan unao, mazan unao pa'an wuru'u manaudapa-ka'oraz waunao. ¹³ Aizii òparada'azon unao ati na'apa òdainao ati'o kawan, uda'ata'a naa unyukunuu wa'ati, umarainapa kizi'i naa kapam waunao.

Aonaa kizi mamishida-kainao kaduz tamakapa-ka'o

¹⁴ Mana'a ukaminauda'utina'ana'a wunao idi'i mamishida-kainaouz Jesus. Turuu mooko mishidainao Jesus mashaapainauz naa kaiman patumaakadinan oia'o pidannao tuma, wuru'u naudapainauz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan? Oo turuu mooko Kanada'o baokopatinpan maruta'o tuma? ¹⁵ Na'apa mooko Christ nyukunuu

Satan sha'apaapanii kida dau'ati? Turuu mooko mishidainao nyukunuu na'apataakan mamishida-kainao sha'apaapanii dau'ati? ¹⁶ Turuu mooko toma-kariwai tominkaru taapa-kaoo oo na'aka-kaoo Tominkaru umanawunu'oraz dapu iti? Aizii wuru'u wau-naouz, Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan, udapu wuru'u wananaaz, umashaa-pan idi wanyukunuu ii. Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzon:

“Ōmashaapan nii ōpidanannao ida'a
na'iki aona'o nii ōmuudinpan i'ai.

Ōgaru'o nii iTominkarun nii
na'iki inaou'o nii ōpidanannao nii.”*

¹⁷ Uruu idi Naobanai Tominkaru kian i'ati,
“Umuudina'a naa na'iki ubuutina'a naa oiainao ai.
Mana'a upishata'ana'a oo usha'apaapa'ana'a oia'o
na'iki dikauda kida'o aimakaan,
umasha'apatakan an na'apa kida'o, ōdapaapan nii unao.”†

¹⁸ “Ōgaru'o nii unao daru nii,
na'iki ipai unao daonaioranao na'iki zunnao, ōdainaou'o nii unao,
Naobanai umanawunu'oraz kian.”‡

7

¹ Mishidainao ōmarainapaniinao, uabata na'apam Tominkaru kowaadan pazaamata'azon waunao paudainao nii. Ukau'an aizii wamuuda'a naa ipai oia'o wuru'u pataka'ua'oraz wananaa oo wadoronaa. Mishi kizi'i naa pa'an wamashaapan kaiman, na'iki wakichana'iki washa'apaapan ai oia'o, Tominkaru awun za'a, wamashaapa kizi'i naa ma'oiaka-daun uaipan kawana'ati.

Paul konaukian

² Ukaimanda'a naa shoman unyukunuu wa'ati. Aonaa kanom washa'apatan dikauda'o nii unao ati. Aonaa wapataka'uan wuru'u umashaapanuz kaiman Christ ati, na'iki aonaa wakazaapan puraata oo aimakaan kida u'ai. ³ Aonaa ōba'azootin-kida'azon mani unao kaiwuru'u ōna'apanuz u'ati. Na'apa ōkiauzon kawan u'ati, tuukii wamarainpan unao, na'iki karikaonanu'o nii wataapan unao wanyukunuu ii, wakakupan pu'u oo wamawakan pu'u. ⁴ Ōaitapa mishi'o wuru'u unao mishidanuz Christ, uruu idi ōkakuwaapan umanawunu'o ida'an umishidapan dau'u. Uruu ida'an tuukii uma'ozakadan ōnyukunuu. Aizii tuukii ōkonaukian wabaiatan pu'u kasha'ora kida'o na'iki to'ora-karu, mazan upu'u tuukii ōkonaukian.

⁵ Aizii wakaawan dono'o naa Macedonia ati, aonaa wasookapan kaiman. Ipai wamako-kizi kawana'ati wabaiatan to'ora-karu na'iki wakakuwaatinan towauda'utakao. Wanyukunuu kasharuapa-kaoo pu'u, kaina'a zii kaziwa wadi'itinpan ipai unao dau'an. ⁶ Mazan Tominkaru konaukiidauzoz pidannao nyukunuu ikasha'oran dono, ukonaukiida waunao Titus kaawan idi wa'ida'ati. ⁷ Tuukii manawun wakonaukian Titus kaawan idi. Mazan powa'a zii wakonaukian waabatan idi Titus kowaadan kaiman utaa-pan na'iki udapaapan uruu. Na'iki ukowaada ō'ati tuukii unao tukapa'azon ōgaru. Na'iki tuukii unao kasha'oran ukasha'oradan dikin ii ōnyukunuu. Na'iki ukowaada kapam tuukii udi'itinpan ukaminka'uta'azon dau'an ōgaru. Uruu idi ōkonaukian udawun iti manawun.

⁸ Ōkasha'orada mani mishi unao ōsaadanii kida ōparadan ida'an, mazan aizii kaiman ō'ati ōsaadanuz. Ōgaru na'apa kasha'ora'aka'o kapam ōnyukunuu ōsaadan idi na'apa unao ati. Aizii ukowaada-kaoo idi ō'ati mishi unyukunuu kasha'ora'akan masakauda'u ōkaaritan aita-kaoo dono u'ati. ⁹ Uruu idi aizii tuukii ōkonaukian, mazan aonaa ōkasha'oradan idi'o mani, mazan ōkonaukian ukasha'ora-kidan idi usha'apatan wuru'u

* 6:16 Leviticus 26:12; Ezekiel 37:27 † 6:17 Isaiah 52:11 ‡ 6:18 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

oia'oraz aimaakan, na'iki umarina'atan idi wuru'u usha'apaapanii kidaz. Na'apa'o kasha'ora-karu wuru'u Tominkaru aipaniaz, uaipan idi wa'ati-karu pa'ida'ati. Ukau'an aonaa wakaziwan unyukunuu wasaadanii wakaaritan ida'an, mazan wakaminka'uta pa'an unao. ¹⁰ Pidan mishi'o ukasha'oran pasha'apatanii oia'o dikin ii Tominkaru aipan kawana'ati, mishi'o nii umuudan na'iki utanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. Uruu idi Tominkaru mainaabatan nii u'oian u'ai, na'iki ukazannaatan niizu. Ukau'an aonaa turuu wakasha'ora-kidan wuru'u na'apa'oraz kasha'ora-karu. Mazan pidan kasha'ora'o padamata pa'oian dikin ii, mazan upu'u aonaa uwa'atin oo utukapa-kidan zoobaba panyukunuu kasha'oran Tominkaru ati pasha'apaapan dikin ii oia'o, aona'o nii Tominkaru kazannaatanuz, mazan ukaboota-kao nii karikaonanuo pataka'utin-kizai iti pa'oian dikin ii.

¹¹ Mazan wuru'u kasha'ora-karu Tominkaru aipan kawana'ati'oraz, pidan ikoda uruu ida'an panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi'o wuru'u sariapa unao di'itinpa'akan, na'iki tuukii uaipa'akan usakitapadan wuru'u pidan oiainapanuz. Na'iki sariapa uto'ora'akan umamashaatakan idi wuru'u oia'o sha'apaapa-kaoaz. Sariapa utarian, uaitapa'akan idi'i naa Tominkaru pataka'utan nii pidan umamuu-dakan an pasha'apaapan oia'o. Sariapa uaipa'akan ōmorowautapan oo ōmakon u'idi'iti. Sariapa uaipa'akan ōaitapan tuukii unyukunuitapan ōgaru. Uruu idi sariapa mishi upataka'utan pidannao wuru'u sha'apatainaouz oia'o, na'apa ōparadan kawana'ati. Wururu'u usha'apatanii kidaz ida'an utukapa-kida mishi'o aonaa ubaokopatinan oia'o sha'apaapa-kao dau'ati. ¹² Aizii tawuru'u ōsaadanuz kaarita unao ati, aonaa ōaipan mani upataka'utan wuru'u sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, oo ōsaabaa-kinaa ni'o mani pidan nyukunuu wuru'u kasha'orada-kariwaiz. Mazan ōsaadan ōkaaritan na'apa, ōaipan idi'o udi'itinpan na'iki utukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi umarainpan na'iki uizo'atin waparadan. ¹³ Uruu idi tuukii wanyukunuu ma'ozakadinan.

Powa'a zii wakonaukian watukapan idi Titus kaawan konaukii unao di'iki. Kaiman unyukunuu ukaawan dauna'an unao di'iki, aonaa powa'a ukaziwadapan panyukunuu unao dau'an. ¹⁴ Umanawunu'o da'i ōkowaadapauzon unao dau'an Titus ati. Kaiman ō'ati aonaa uba'azootin-kidan ōgaru u'ati. Na'apa wakowaadapauzon kawan mishi'o kuwai unao ati. Na'apa'o da'i wakowaadauzon Titus ati mishi'o kuwai unao dauna'an. Aizii utukapanka'a naa unao kaduz, na'apa mishi wakowaadan kawan u'atiz. ¹⁵ Tuukii Titus marainpan unao, pakawan unyukunuitapan pataapa-kao kaiman umanawunu'o Tominkaru poitoru nii, na'iki ipai uizo'atin uparadan na'iki kaiman utaapan uruu umakonkan dono unao di'ii. Uruu idi powa'a zii manawun umarainpan unao. ¹⁶ Ōgaru na'apa, tuukii ōkonaukian usha'apanum kau'an ōaitapa na'iki ōmishida kaimana'o nii unao sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Mishidainao taan puraata

¹ Wamin-mishidannao, wakowaada'azon unao ati na'apam mishidainao Macedonia iainao sha'apatinan, Tominkaru kamunanun idi tuukii i'ati. ² Mamishidainao to'orainpan pu'u i'ati, mazan upu'u konaukii imashaapan. Na'iki ikodan pu'u masakauda'u puraata mazan upu'u tuukii ikataanu'uzon. ³ Ōaitapa na'iki ōtukapa dobata kida itaan puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Aonaa dyuuda-kariwai mani itaan na'apa, soo panyukunuu aipan kawana'ati'o. ⁴ Kaziwa ipishaan waunao powa'an kida, usha'apanum kau'an tuukii iaipan pataan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao wuru'u Jerusalem iainaoz. ⁵ Na'iki aonaa wazauda-kidan itaan dobata kida puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Mishi'oraiman kiwiin pataan ua'ii puraata, itaainan Naobanai Jesus ati. “Kanom puaiapanii washapapan, washapapan nii,” ikian. Udauna'an iwa'atin wa'ida'ati, na'apa kapam itaainan wa'ati. Ikian, “Kanom

uaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii.” Usha'apanum kau'an ĩaitapa Tominkaru wuru'u aipa'oraz ĩsha'apatinan na'apa.

⁶ Tuukii wapishaan Titus makon unao di'iti. Uruu kiwiini'o usakadan patominapakan unao puraata taa-ka'o dau'an. Ukau'an marii kizi'i naa ukaminka'utankan unao baokopatan puraata, tawuru'u unao kowaadaniaz kiwiini'o dono utaa'azon ukaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao. ⁷ Aizii unao, ipai'i naa uaitapan kaiman kida'o aimaakan sha'apata-ka'o dau'u. Tominkaru aipan ati tuukii umishidapan, uaitapa ukakuwaapan kaiman. Na'iki kaina'a aitapa-kinai Tominkaru di'iki'o unao ida'a. Na'iki tuukii unyukunuu dyautan usha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimaakan. Na'iki tuukii umarainpan waunao. Ukau'an na'apa kizi minziiwa na'iki konaukii utaan puraata dyuuda-karu nii mishidainao di'iti.

⁸ Aonaa ōdyuudan mani utaan puraata kaiwuru'u ōna'apanuz u'ati. Mazan ōtukapa'azon mishi'o wuru'u ukamarainapanuz, ba'oran mishidainao kawan, konaukia'oraz ĩtaan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao Jerusalem iainaouz.

⁹ Unao, uaitapa na'apam wanaobanaa Jesus Christ tuukii ukamunanban na'iki ukamarainapanun, na'iki kaina'a umanawun aimaakan kida u'ida'a aokazi ii, mazan upu'u uwa'akanuz, umashaapa'anan imi'i baara ati, upataka'utinan uaipan idi pakaminka'utan waunao, wazaamata-kinaa nii wuru'u umanawunu'oraz taa'azoo-ka'o wa'ati.

¹⁰ Ukau'an, ōkia'azon unao ati puraata taa-ka'o dau'an: kiwiitapa'o wunu di'ii, unao sha'atii kiwiini'o usakadan utaan na'iki uzaamaapan puraata taa-karu ni'o ba'oran mishidainao ati, uruu dono tuukia'o sha'atii ukataanu'uzon. ¹¹ Ukau'an aizii, ubaokopata'a naa ipai wuru'u utaanii kidaz puraata, uipaida kizi'i naa wuru'u usakadaniaz usha'apaapan kiwiitapa'o wunu di'ii. Utukapa-kida kizi mishi konaukii na'iki minziiwa utaan upuraatan usakadinan iki'o atii utokon iti. Utaa kizi puraata upuraatan diri'in kawana'ati kida. ¹² Aizii utaan an aimaakan konaukii na'iki minziiwa, diri'i'o di'iki oo masakauda'u'o di'iki, na'apa'o wuru'u Tominkaru naubaaniaz. Aonaa Tominkaru zaamatan aimaakan pidan ai u'aonaan pu'u manawun u'ida'a.

¹³ Kaiwuru'u ōkianuz na'apa, aonaa ōdyuudan mani utaan dobata puraata, uruu idi ubaiatan naa mani uzamazin ba'orainao kawanyukunun pu'u. Mazan marii kizi patumaaka oo na'apa kida kizi pidan kawanyukunun. ¹⁴ Unao ida'a kai kaina'a dobata aimaakan oo puraata. Ukau'an turuu ukaminka'utan ba'oran mishidainao. Aizii na'apainim umawanyukunuitan dono, na'apa'o nii kapam ĩkaminka'utan unao. Ukau'an na'apa kida'o nii ukaminka'uaakan. ¹⁵ Na'apa sha'atii tawuru'u usaadina-panuz Tominkaru kaaritan ida'a kaikapa'a: “Pidannao kasaba'uka'o diri'i wanyukunui, aonaa ĩtaapan diri'i manawun wanyukunui. Pidannao kasaba'uka'o masakauda'u wanyukunui, aonaa wanyukunui awutan ipai manawun ĩ'ai.”*

Titus na'iki uminauda'unao

¹⁶ “Kaiman manawun,” ōkian Tominkaru ati Titus dau'an, usha'apanum kau'an Tominkaru aipan ati tuukii umako'ozon na'iki ukaminka'uta'azon unao na'apa ōgaru kawan. ¹⁷ Uruu idi wadyuudan nii uruu, mazan aonaa wadyuudan idi'o mani karikaonan wuru'u umako'ozoonuz, mazan tuukia'o udi'itinpan pamako'ozon dau'an koshan unao di'iti. Uruu idi tuukii ukonaukian padyuuda'azoo-ka'o idi.

¹⁸ Wadyuudan nii bauda'apa mishida'o daonaiora utuma, ipai mishidainao aitapa uruu kaimana'o utominapakan na'iki ukowaadan Kaimana'o Kuwai. ¹⁹ Na'iki uruu mishidainao zaamata mako'o nii watuma Jerusalem iti, wana'akan dono'o naa puraata wuru'u unao taanii kidaz. Kaiman waipan wana'akapan wuru'u puraataz, wakawa-kida-kiziz pakawan na'iki patumaaka mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Marii kizi ĩkonaukii-kidan Naobanai Tominkaru, na'iki ĩtukapa kizi mishi tuukii

* 8:15 Exodus 16:18

wakaminka'uta'azon ïdyaun. ²⁰ Aonaa waba'azootina'azon wana'akan dono wuru'u dobata'oraz puraata unao di'iki. ²¹ Wadi'itapa nii kaimanaiman na'apam nii wana'akan wuru'u puraataz. Kaiman waaipan washa'apatan aimaakan Tominkaru awun za'a na'iki pidannao awun za'a kapam.

²² Kaina'a zii ba'oran wakowaada'azon u'ati. Wadyuudan nii bauda'apa'a naa daonaiora mishida'o Titusnao tuma. Ipai waunao waaitapanii uruu kaimana'o, na'iki dyauta'o pasha'apatan dau'ati kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati. Tuukii unyukunuu ma'ozakadinan uabatan idi unao dyuuda'azon puraata ba'oran mishidainao di'iti. ²³ Aizii kanom pishaan an Titus dau'an, ukowaada ï'ati uruu kaimana'o pidan na'iki õmin-kaudin-an, kowaadapa'o kaimana'o kuwai õtuma ipai amazada kawana'ati na'iki unao di'ii'aka. Aizii pa'i ïpishaan dono unao wunao dau'ana'a ba'oran daonaioranaouz, ukowaada ï'ati mishidainao zaamatanii ïdyaun mako'o nii Titus tuma. Usha'apanum kau'an ïkaudin-kizi kawana'ati ipai pidannao konaukii-kidan Christ ïdau'an. ²⁴ Ukau'an, utukapa-kida ukamarainpanun wunao ati'i dyuuda-kariwainauouz. Marii kizi ba'oran mishidainao, ba'oran wiizai iki kidainao abatan mishi'o mishi wuru'u unao kamarainapanuz na'apa wakowaadan kawan ï'ati.

9

Puraata zaamata-kao mishidainao ati'o Jerusalem ii

¹ Aizii puraata zaamaapa-kao dau'an Jerusalem ia'o mishidainao kaminka'utainao ni'oraz, aonaa kanom ni'i naa õsaadan u'ati udau'an. ² Usha'apanum kau'an õaitapa unao tuukii da'i ukamunanu'uzon, utaa'azon ida'an puraata. Uruu ida'ana'o da'i tuukia'o õ'atadinpauzon unao dau'an, karikaonan õkowaadapan mishidainao ati, wuru'u Macedonia ainaouz, unao taa'azon dau'an puraata. Õkowaada ï'ati unao Achaia iainao mishidainao, usakada'a naa pa'an uzaamaapan puraata kiwiini'o wunu di'ia'a naa. ïabatan idi unao zaamaapan naa puraata udyuudan nii, sariapa ïna'apatan panyukunuu kapam puraata taa-kao dau'an. ³ Mazan upu'a'o nii õdyuudan Titusnao wamin-mishidannaouz unao di'iti. Panaadon aonaa zii uturuudinan uzaamaapan puraata, õkowaadapan pu'a'a naa udau'an ba'orainao ati umanawunu'o ida'an, õkowaadan kaina'a'a naa pa'an uzaamatanii puraata kida kiwiini'o wunu di'ii. Ukau'an mishi kizi'i naa uipaian usaabaan wuru'u puraata kidaz na'ii, na'apa õkowaadan kawan ba'oran mishidainao ati. ⁴ Tuukia'o nii õba'azoipan, unao na'apa kapam powa'a'o nii zii uba'azoinpan, mishidainao Macedonia ikiinao kaawan an õtuma unao di'iti, aonaan dono zii uipaian uzaamatan puraata ukowaadaniaz utaa'azon mishidainao Jerusalem iainao ati. ⁵ Uruu idi'o wuru'u õdyuuda'azoonuz wamin-mishidannao kiwitan wa'ua'ati, ïsaabaa an kizi'i naa ipai puraata wuru'u unao taanii kidaz naa. Uruu ida'an kizi ba'oran mishidainao tukapan mishi'o wuru'u minziywa utaan puraata, aonaa upishauta-kao idi'o mani karikaonan.

⁶ Unyukunuitapa kizi pa'i di'oraz parada-karu'u: Pidan paowa'o masakauda'u uudai, masakauda'u'o nii kapam upaoriba aka. Mazan pidan paowa'o diri'i uudai, diri'i'o nii kapam upaoriba aka. ⁷ Ukau'an ipai unao, uaitapa kizi na'iki udi'itinapa kizi uaipan ati kida na'apam nii utaan puraata, aonaa kizi utaanuzu umarainan bii an oo udyuuda-kao idi mani karikaonan. Usha'apanum kau'an Tominkaru marainapa pidan wuru'u konaukia'oraz utaauzon aimaakan. ⁸ Na'iki Tominkaru turuu utaan dobata aimaakan u'ati. Uruu idi karikaonanuo'oo nii aimaakan kaina'an u'ida'a, atii kaina'a'o nii zii uwa'akun kida utaan nii na'iki uka'idiwauta-kinnao nii ba'oran mishidainao, wuru'u aona'oraz aimaakan nii ï'ida'a. ⁹ Na'apa usaadinpan pidan kataanu'o dau'an Tominkaru kaaritan ida'a:

“Karikaonanuo'oo nii utaan aimaakan dobata pataka'utinainao ati,

na'iki karikaonanuo'oo nii ukaimanan na'iki ukamunanun nyukunuitapa-kao.”

¹⁰ Aizii Tominkaru taa'oraz paoribai uuda pidan paopauzo ati na'iki wanyukunui kida ipai pidannao ati. Na'apa'o nii kapam utaan aimaakan unao ati, na'iki powa'a'o nii zii utaan dobata aimaakan kida unao ati. Na'apa kizi kapam unao dobata kizi ukaminka'utan pidannao, na'iki powa'a'o nii Tominkaru tuubarudan wuru'u kaimana'oraz aimaakan usha'apaapan. ¹¹ Karikaonanu'o nii Tominkaru taan diri'i aimaakan oo wanyukunui unao ati, karikaonan kizi kapam ukamunanun utaan ida'an aimaakan, wunao ati'o aona'oraz kanom i'ida'a. Aizii wakaawa-kidan dono wuru'u utaanii kidaz puraata, iriba'o nii pidannao konaukii-kidan Tominkaru udau'an.

¹² Aizii wuru'u usha'apatanuz aimaakan kaikapa'a, wuru'u udyuudanuz puraata, dya'utam aimaakan sha'apan: ukaminka'utan Tominkaru pidannao, na'iki tuukia'o nii manawun Tominkaru konaukii-kida-ka. ¹³ Usha'apatan ida'an aimaakan kaikapa'a, utukapa-kida mishi'o ukamarainpanun na'iki mishi'i uizo'atin Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Uruu dikin ii tuukia'o nii mishidainao konaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ¹⁴ Uruu idi konaukia'o nii itoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, ukaminka'utan idi dobata idyaun, Tominkaru kamunanun idi unao ati, utaan idi kamunanuaba-karu unyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki marii kizi wakonaukii-kidan Tominkaru tuukii, usha'apatan idi umanawunu'o aimaakan wa'ati. Aonaa waaitapan na'apam naa wakian umanawunun dau'an.

10

Paul pa'an Tominkaru zaamatanii kakuwaapatina'o nii

¹ Ōgaru Paul, tuukii ōparada'azon unao ati kaimana'o ida'an, na'apa Christ paradauzon kawan. Aonaa ōto'oran bii a'o mani ōparada'azon unao ati. Mishi kaina'a pabi'i kida unao kian ōdau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati," ikian.

² Aizii ōkia'azon unao ati ma'ozaka'o ida'an, upana'ada'a naa wuru'u udi'itinapanuz dikauda kida'o dau'u, aonaa kizi ōparadan unao ati ma'ozaka'o ida'an ōkaawan dono u'idi'iti. Mazan na'apa'o ōdi'itinpan ōparada'azon dau'an ma'ozaka'o ida'an wunao ati'i dakotainauz wamashaapan na'iki washa'apatinan mamishida-kainao kawan. ³ Na'apa mishi waunao mashaapan da'a'a imi'i baara'a ipai ba'oran pidannao kawan, mazan aonaa wamizaataakapan kadakotin-kidainauz waunao tuma, mamishida-kainao mizaataakapan kawan. ⁴ Wur'u mizaataaka-kinai wakai-waapanii kidaz aonaa pidannao imi'i baara sanna kaiwauzonii kawanu'o mani, mazan umanawunu'o mizaataaka-kinai Tominkaru di'iki'o. Uruu ida'an turuu wamainaabata-kidan Tominkaru taruba ma'ozakatinapa-kizi. Na'iki uruu ida'an turuu wamashaatan pana'iti'o kadakotin-karu Tominkaru paradan ai, ⁵ na'iki turuu wamainaabatan u'ida'an wuru'u pidannao atadinapa-kinaa kidaz, iawautapa-kinaa kidaz pidannao iaitapa'azon Tominkaru dau'ana'o kuwai. Na'iki uruu ida'an turuu kapam watanawatan pidannao nyukunuu kashadamikinao, iizo'ati kizi Christ paradan.

⁶ Aizii unao tukapa-kidan dauna'an mishi'o uizo'atin na'iki uda'ana'azon Christ, uruu dauna'an wakakinaowan nii ma'ozaka'o ida'an wunaou'u aona'oraz iizo'ati'izon Christ kakinaori.

⁷ Unao tuukii umishida'akauzon sha'apa'oram pidan paradan, aonaa udi'itapan kiwiin wuru'u i'paradan kidaz. Unao bii'i kaina'a pidannao, ikian i'nao mishi'o pa'an Christ poitoru manawun. Marii idi'itapan wuru'u pamishidapanuz, itukapa kizi, na'iki iaitapa kizi waunao mishi'o kapam Christ poitoru, na'apa i'nao kawan. ⁸ Dobata mishi ōatadinpan Tominkaru taan dau'an umanawunu'o kaudin-kizai ō'ati, mazan aonaa ōkiba'azoo-kidan ōatadinpan. Usha'apanum kau'an utaan ō'atizu ōkaminka'uta-kinaa ni'o unao, umishidapa kizi powa'a zii, aonaa ōwaota-kida-kinaa ni'o mani unao umishidapan ai Christ.

⁹ Mazan aonaa õtarii-kida'azon mani unao kaiwuru'u õsaadanuz õparadan kaikapa'a. ¹⁰ Kaina'a pabi'i kida unao, ukian õdau'an, "Tuukii uma'ozakatinpan pakaaritan ida'an, mazan ukaawa'akan dono wabii ati, aona'o nii uka'iitauan paparadan wa'ati ma'ozaka'o ida'an." ¹¹ Mazan õaiapa wuru'u pidan na'apa'oraz uparadan aitapan ipai wuru'u wasaadanii kidaz waparadan wakaaritan ida'a, na'apainim wakaawan dono unao di'iti mishi'o nii washa'apatinan na'apa wakian kawan wakaaritan ida'a.

¹² Waunao aonaa wapatumaaka-dina'azon wakaudin-kizi ida'an wunao tuma'a dakotinpainouuz umanawunu'o Christ poitorunao nii ipai ba'orainao ai. Mazan wuru'u ãdakotinapanuz umanawunu'o Christ poitoru nii, pa'ida'a'o karikaonan, uruu idi ãabatanpan umanawun nii. Mishi'oraiman maaitapin-ka'o pidannao wuru'u na'apa'oraz ãdi'itinpan.

¹³ Waunao, aonaa turuu wa'atadinpan na'apa. Aonaa wa'ida'a'o mani wuru'u wakau-dinanuz, mazan wamakon soo wadyuuda-kizinao di'iti kida'o pa'an. Usha'apanum kau'an wakaudinanz ipai unao wiizi ida'an Tominkaru aitani kawana'ati'o. ¹⁴ Uruu idi aona'o nii wamakon unao wiizi dawun iti, aonaa wa'atadinpa'azon. Aonaan an mani waikodinauzon unao atii uwiizi iti kotua'a naa, turuu mani wadakota-ka'o atadinpainao nii. Mazan waunao sha'atii kiwiini'o wakaawa-kidauzon unao di'iti, Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz.

¹⁵ Na'iki aonaa wa'atadinpauzon ba'orainao sakadanii kaudin-kizai kida ida'an. Mazan waaitapa na'iki wamishida unao mishidan nii powa'a zii wuru'u Christ daua'oraz kuwai. Una'apan an udarudina'o nii wuru'u wakaudin-kizi. ¹⁶ Ukau'an turua'o ni'i naa wamakon uwiizi dawun itinapu kida'o wiizai di'ii'aka wana'akan Kaimana'o Kuwai, marii kizi na'ii'akainao pidannao abatanuz. Mazan aonaa pidannao kakuwaapatin kizi di'ii'aka'o nii mani wuru'u wakakuwaapatinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa wa'atadapa'azon wakaudinanz ba'oran pidan kaudin-kizi ii aka.

¹⁷ Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru paradan ida'a: "Na'ia'oram pidan atadinpa'azo'o pakaudin-kizi dau'an, marii pa'an u'atadinpan Naobanai Tominkaru sha'apatanii kida dau'an." ¹⁸ Pidan pa'ida'a'o karikaonan udakotinpan umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u, aonaa turuu ukuwaa mishida-ka'o. Mazan pidan wuru'u Tominkaru tukapa-kidaniaz umanawunu'o nii, turuu pa'an ukuwaa mishida-ka'o.

11

*Dakotinpainao apostlenao nii,
mazan pana'a'o ãkuwaa
Jesus dau'u*

¹ Ukashaapa shoman õparadan u'ati õdau'an kapam, na'apa ukashaapan kawan ba'oran pidannao paradan padau'an. Uabatan pu'u õparadan maaitapin-ka'o kawan karikaonan, mazan upu'u õaipan uabatan õkuwaa, aonaa uzon-kida'ana'a õgaru. ² Tuukii õmarainan unao, na'apa Tominkaru marainan kawan unao. Usha'apanum kau'an aonaa õaipan upataka'uinan, kaimana'o wuru'u õtaa'azonuz unao Christ ati. Na'apa darui awunuutapan kawan paudani mawuusa, uaipan idi pataan oroo pakawan kaiman wuru' ati'i omin-mazidan ni'oraz. ³ Mazan tuukii õdopian unao dau'an, õzauda-kidan umariida-ka'o nii, na'apa Satan kowazaz-tinpauzoz, mariidan kawan Eve kotua'a naa. Õzauda-kidan upozawata-kida-ka'o nii na'apa, na'iki unyukunuu tanawata-ka'o kaimana'oraz umishidapan ai, na'iki uizo'atin ai Jesus daua'o kuwai. ⁴ Usha'apanum kau'an unao, aonaa ukashanaukii-kidan pidannao kuwaa, pana'a'oraz naa ãkowaadapan Jesus dau'u, aonaa wakowaadapan kawanu'o mani. Na'iki sariapa uaipan uzaa-mata'akan doronai pana'a'o wakowaadapaniaz Kaimana'o Doronaa ai. Na'iki sariapa

umishida'akan ĩkuwaa kida ĩdakotaniaz kaimana'o kuwai nii, mazan pana'a'o karikao-nan wuru'u ĩkuwaa kidaz, wuru aia'a wakowaadapanii kidaz Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz. ⁵ Mazan aonaa õ'itiiman umanawunu'o mani õ'ai wunaou'u dakot- ĩnpainaouz umanawunu'o apostlenao nii. ⁶ Őgaru, aonaa mishi õaitapan õparadan umanawunu'o na'iki konaunama'o ida'an, mazan õaitapa kaimanaiman wuru'u kuwai õkowaadapaniaz. Unao na'apa uaitapani'i naa kapam wuru'u kuwaiz, usha'apanum kau'an wakowaadapani'i naa unao atiz powa'an kida.

⁷ Aonaa õpishautan õwinipinaa unao ai õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai. Uruu ida'an mishi aonaa õtaapinpan umanawunu'o nii, õaipan idi pa'an unao tukapa-ka'o umanawunuinao nii. Oia'o sha'a wuru'u õsha'apatinanuz na'apa? ⁸ Panaadon õdakota-ka'o nii õkazaapan puraata ba'oran wiizai iki'o mishidainao ai, õmakaudinkan pu'u ĩ'ati. Mishi õzaamata ĩdyuudanii puraata õ'ati, usha'apanum kau'an õkaudina'azon idi unao ati mawinipinaa-daun. ⁹ Na'iki õna'iankan dono unao di'ii, õpuraatan awutauzon, aonaa kanom ida'an õtorian õaiapanii kida. Mazan upu'u aonaa õpishautan puraata u'ai, mazan wamin-mishidannao Macedonia ikiinao pa'an kaawa-kidauzo puraata õ'ati. Aonaa õmizidin-kidan unao õpishautan ida'an mani puraata unao ai, na'iki aona'o nii õpishaan puraata unao ai. ¹⁰ Christ mishi'oraz uparadan, kaina'a udoronaa mashaapan õ'ida'a õnyukunuu ii. Ukau'an mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Aizii wuru'u õ'atadinapanuz õparadan ida'an kaikapa'a, aona'o nii õzaamatan puraata u'ai õkianuz, aonaa turuu pidan-nao mashaapainao Achaia ii aka mashaatan kaiwuru'u õparadanuz na'apa. ¹¹ Panaadon uzauda-kidan õna'apainpan õmamarainapakan idi'o unao. Aonaa, Tominkaru aitapa õmarainapa unao tuukii.

¹² Mazan upu'u aona'o nii õzaamatan puraata unao ai. Usha'apanum kau'an aonaa õaipan pidannao dakotĩnpainaouz apostlenao nii atadinpan pakian ida'an, "Na'apa wakaudinanao ĩnao kaudinan kawan." ¹³ Mazan ĩnao, aonaa Christ dyuudaniinao mani ĩkakuwaatinan. Soo ĩmariidapan karikaonan pidannao. ĩmainaabainpan, ĩtukapa-ka'o Christ apostlennao kawan, mazan aonaa mishi'o mani. ¹⁴ Na'apa'o manawun ĩnao Satan kawan. Na'apa sha'atii Satan mainaabainpauzon, upana'adinan na'apa kanada'o angel, Tominkaru di'iki'o kawan. ¹⁵ Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u upoitorunao mainaabainapanuz, mishi'o kawanu'o ĩdyuuda-ka'o kaminka'uta'o nii pidannao mashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Mazan diina'iti'i, ĩpataka'uta-ka'o nii pana'apainpan dikin ii.

Paul pataka'uta-ka'o pakakuwaatinan dikin ii Christ dau'u

¹⁶ Őkia'azon koshan u'ati, aonaa õaipan utaapan õgaru maaitapin-ka'o kawan. Mazan utaapan dono õgaru na'apa, upu'u õaipan uabatan õparadan, na'apa uabatapauzon kawan maaitapin-ka'o pidannao paradan ĩatadinpan dono. Aizii õatadinpa'azon kapam masakauda'u õdau'an. ¹⁷ Wuru'u õ'atadinpa'azonuz õsha'apaapanii kida dau'an, aonaa Naobanai Jesus paradauzon kawanu'o mani, soo pidan maaitapin-ka'o pa'an paradauzoz na'apa. ¹⁸ Mishi kaina'a iriba pidannao atadinpan, soo pasha'apatanii kida dau'an karikaonan. Őgaru na'apa, õatadinpan nii kapam õsha'apaapanii kida ida'an. ¹⁹ Aitapa'o mani mishi unao, uruu idi konaukii uabatapan maaitapin-kainao kuwaa kida. ²⁰ Aonaa ukashanauan ĩnao, ĩtaapan pu'u unao na'apa poitorui kawan, ĩzaamaapan pu'u puraata unao ai pakaudinan winipinaa nii unao bii an, ĩdyuudautan pu'u usha'apatanao soo paaiapanii kida karikaonan, ĩtaapinpan pu'u umanawun kidainao nii unao ai. Turuu mani ĩta'ikan unao uawun baara iti, aonaa na'apam ukian ĩ'ati. ²¹ Őgaru tuukii õkiba'azon, usha'apanum kau'an aonaa mishi õka'iitan õtaapan unao na'apa ĩtaapan kawan unao.

Aizii õparadan nii õdau'an, maaitapin-ka'o paradauzon kawan. Aizii wuru'u apostle-tĩnpainaouz, ĩdakotinpan umanawunu'o nii. Őgaru na'apa, õmanawun-tinpan nii kapam

ĩnao kawan. ²² Īkian ĩnao Hebrewnao, õgaru na'apa Hebrew kapam. Īkian ĩnao Israelitena, õgaru na'apa Israel san kapam. Īkian ĩnao Abraham dani-daunnao, õgaru na'apa Abraham dani-daun kapam. ²³ Īkian ĩnao Christ poitoruna, õgaru na'apa mazan powa'a'o zii ĩnao ai.

Mishi õparadan kaikapa'a madoronaa-ziiwa paradan kawan. Mazan mishi'o kaiwuru'u õkianuz, õgaru powa'a'o zii õkaudinan dadara Christ ati; mapuda da'i õkabootauzokao taraa-kizai iti ĩnao ai, uruu dikin ii. Ba'oran dono õba'izii-kao da'i tuukii kida'o ida'an ĩ'ai. Na'iki iriba õbaiaapan kichana'iki-kia'o õkaudin-kizi ii aka, maonapa kida õmawakauzon. ²⁴ Iriba'a naa õbaiaapan ba'izi, baka'iau Jewnao ba'izian õgaru, ³⁹ ba'izi õbaiaapan baukapa'o ĩba'izian dono õgaru. ²⁵ Idikinau Rome ikiinao ba'izii-kidan õgaru atamun idi. Baukapaiman pidanna zowian padamata õgaru, ĩboowautapan ida'an õgaru kuba kida idi. Idikinau õnaraan paran baoko ii, kanawa zowiitanan na'iki sariapa ushazodan. Baukapaiman kanawa shaazodan, uruu dono õna'ian paran baoko'o bauta'apa maruta'o na'iki bauta'apa kamoo.

²⁶ Ipaĩ õkakuwaatin-kizi kawana'ati, õbaiatan kichana'iki-kia'o: õbaiaapa kichana'iki-kia'o wunu tuubarun; na'iki õdobata kichana'iki-kia'o pidanna koidimikinao bii an kida; na'iki õbaiaapa kichana'iki-kii õmin-Jewnao to'oran na'iki Gentilena na'apa kapam. Ódobatan kichana'iki-kia'o bii an donoi ii aka; na'iki õdobatan kichana'iki-kia'o mapidantaka'o amazada ii aka; na'iki kichana'iki-kia'o paran baoko an. Ba'oran dono õkaawan pidanna di'iti, mzanu'oraz ĩdakotinpan mishidainao nii Christ, mzan kichana'iki-kii ĩto'oran õ'ati. ²⁷ Panaadon dadara õkaudinan aonaa õda'awuuzon, õikodakinaa nii aimaakan õ'ati. Ba'oran dono õbaiaapa õzamazin, õbaiaapa õmaradakon, aonaa da'i kanom õnikan. Ba'oran dono õbaiaapa wadidi'o, aonaa õkamichan midi kida'o nii. ²⁸ Óbaiatan pu'u na'apa kida'o, kaina'a zii kaziwa õdi'itinpan ipai mishidainao Christ dau'an, wuru'u õtominapa-kidaniinaouz pawiiizi kawana'ati kida. ²⁹ Aizii na'apainim õikodan dono mishida'o pidan, aona'o zii unyukunuu ma'ozakan mishidapa-karu dau'ati, kasha'ora utapan õnyukunuu. Aizii õtukapan dono oia'o sha'apata-kida-kao mishida'o pidan ati, tuukia'o nii õto'oran wuru ati'i sha'apata-kida'oraz oia'o.

³⁰ Aizii õatadinpa'azon an, õatadinpan nii aimaakan kida dau'an tukapa-kida'oraz õkakataimanan. ³¹ Tominkaru, wanaobanaa Jesus Daruz, uaitapa na'iki utukapa aonaa õmariidinan mani kaiwuru'u, uruu karikaonanuu'o nii unaubaa-kao. ³² Baukapaiman õna'ian dono Damascus ii, kaina'a King Arestas muudanii pidan udaru'o naobanai kazowautapa'o nii amazada na'ii. Uruu aipan pazaamata-kidan õgaru. Uruu idi udyuudan pidanna zaudapan, ĩawunuutapa kizi õkoditan wiizai korarannaa paniinomizinaa an. ³³ Mazan mishidainao kidoapa-kida õgaru ĩ'ai, ĩpaidan õgaru udaru'o dazowan zo'iti, na'iki ĩtoka-kidan naa õgaru, donoi awautapa-kinao kuduan shaawata'o atii imi'i baara iti. Uruu na'apa kowas õkidoopan.*

12

Paul kowaadan patukapanii dau'a'o

¹ Aizii koshan õatadinpa'azon aimaakan kida sha'apan dau'an õ'ati. Óaitapan pu'u aona'o nii na'apa kida'o kaminka'utan unao, mzan upu'a'o nii õkowaadan umanawunu'o aimaakan dau'u, Tominkaru aida-kidauzonii na'iki utukapa-kidauzonii.

² Óaitapa da'i bauta'apa pidan mishidapa'o Christ, kaina'a'o da'i aimaakan sha'apan u'ati. Aizii 14 wunu dobatan naa, una'akankauzo-kao dauna'an aokazi iti Tominkaru di'ii. (Pananaa zo'a'o mani una'akanaka-kao, oo padoronaa ia'o mani, aonaa õaitapan, soo Tominkaru aitapa.) ³⁻⁴ Ókian nii koshan, mishi'o una'akankauzo-kao umanawunu'o Tominkaru wiizi di'ii, pananaa zo'a'o oo padoronaa ia'o mani, soo Tominkaru aitapa.

* **11:33** Acts 9:20-25

Na'ii uabatan Tominkaru kowaadan umanawun kida'o aimaakan aona'o uka'iitakao ukainaabata-kao parada-karu ida'an, na'iki aona'o turuu ukowaada-kao ba'oran pidannao ati. ⁵ Na'apa'o pidan dau'an, turuu pa'an ōatadinpan. Mazan ōdau'an aona'o nii ōatadinpan, soo aimaakan kida dau'an tukapa-kida'oraz ōkakataimanan. ⁶ Mazan ōatadinpan an aimaakan kida sha'apan dau'an ō'ati, aonaa turuu ōdakota-kao maaitapinka'o nii, usha'apanum kau'an mishi'o aimaakan kida wuru'u ōkowaadaniaz. Mazan aona'o nii ōatadinpan na'apa kida'o dau'an, usha'apanum kau'an aonaa ōaipan ōtaapaka'o oo ōtukapa-kao umanawunu'o pidan nii. Mazan ōaipan pa'an udi'itapan ōgaru uaipan ati, utukapan ida'an ōkaduz, na'iki uabatan ida'an ōkuwaa kida.

⁷ Mazan aonaa ōaiapa-kao ōatadinpan wuru dau'ana'a umanawun kida'oraz Tominkaru tukapa-kidan na'iki uabata-kidani kidaz ō'ati, uruu idi kaziwa'o kaboota-kao ōnanaa ida'a. Ikodanii Satan dyuudanii kawanu'o papoitoru antamikitan ōgaru. ⁸ Idikinai ōtoriinpan Naobanai Jesus ati, ōpishaanuzu tuukia'o ida'an uso'ota kizi wuru'u kaziwa'oraz ōbaiatan. ⁹ Mazan ukian ō'ati, "Aonaa. Turua'o nii ōkaminka'utan pugaru ōkamunanun ida'an pu'ati, uruu pa'an wuru'u tuukia'o ni'oraz puaipan. Usha'apanum kau'an pukakataimanan idi, tuukia'o nii pa'an ōkaminka'utan pugaru, ōtaan nii ōma'ozakan pu'ati." Ukau'an kaiman ō'ati wuru'u ōkakataimananuz, powa'a'o nii zii ōatadinpan u'ida'an, Christ taa kizi powa'a zii pama'ozakan ō'ati. ¹⁰ Ukau'an aonaa usha'apan ō'ati wuru'u ōkakataimananuz, na'iki ōdakowaapa-kaoaz, na'iki ōbaiatanuz dadara kida'o aimaakan ōkaudin-kizi ii aka, na'iki ōbaiatanuz kichana'iki-kii kida'o to'ora-karu, na'iki wuru'u ōbaiatanuz kaziwa'o na'iki kasha'ora'o ōkaudin dikiin ii Christ ati. Ōgaru aonaa mishi ōma'ozakan, mazan kakataimana'o karikaonan, mazan una'apan idi Christ taan pama'ozakan powa'a zii ō'ati.

Tuukii Paul nyukunuitapan mishidainao Corinth iainauz

¹¹ Aizii ōba'azootina'aka'a naa ōkadakotinan ida'an ōdau'an madoronaaziiwa kawan. Mazan unao aipan ati'o wuru'u ōkadakotinanuz madoronaaziiwa kawan. Aonaa utiwaan zoobaba ukaminka'utan ōgaru, ukowaadan ida'an pidannao ati, ōgaru mishi'o apostle. Aonaa umanawunu'o mani ō'ai pidannao wuru'u uatadapaniinaouz, dakotinpainaouz umanawunu'o apostlenao nii. Aonaa mani Christ kaminka'utan ōgaru, turuu mani mishi ōdakota-kao madiwautapa-ka'o nii. ¹² Uaitapan pu'u na'iki utukapan pu'u padamata ōsha'apatan umanawun kida'o aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz soo Tominkaru ma'ozakan ida'an. Ipai wuru'u ōsha'apatanii kidaz tukapa-kida mishi'o Christ apostlen ōgaru. ¹³ Pana'a mooko ōtaapan unao ba'oran mishidainao ai, wuru'u ba'oran wiizai iainao kidaz? Panaadon uzauda-kidan pana'a utaapa-kao ōmazaamatakan idi puraata u'ai. Ōkasha'orada sha'a unyukunuu na'apa'o ida'an? Una'apan an, umarina'ata shoman wuru'u ōsha'apatanuz aimaakan na'apa u'ati.

¹⁴ Aizii turua'a naa ōmakon unao di'iti. Uruu idikinautan ni'i naa ōmorowautapan uwiizi iti. Mazan aonaa ōmizidin-kida'azon unao, usha'apanum kau'an aonaa upuraatan na'iki usha'apauz mani wuru'u ōaipaniaz, soo ōaipan pa'an ukonaukii-kidan ōgaru na'ii. Aonaa koraiziannao mani ikoda'o aimaakan padarunao ati, soo daruinao pa'an ikoda'o aimaakan paudainao ati. ¹⁵ Ukau'an ōgaru, na'apa konaukia'o nii ōtaan ipai unao ati aimaakan kaina'a'o ō'ida'a. Na'iki konaukia'o nii ōtaainan ōkaminka'utan ida'an unao, utain kizi Tominkaru ati kaimanaiman. Aizii wuru'u ōmarainapanuz unao tuukii. Aizii unao mani, masakauda'u'o nii karikaonan umarainpan ōgaru?

¹⁶ Aizii unao, uaitapa mishi'o aonaa ōzaamatan puraata u'ai ōkaudin winipinaa nii. Mazan pabi'i kida unao, ukian "Uzaamaapanii wapuraatan, mazan uaitapa na'apam pamariidan waunao." ¹⁷ Aonaa na'apainim zii ōkoidapan aimaakan u'ai, oo ōkazatan mani puraata udyuudaniaz mishidainao ida'an ōdyuudaniinaouz u'idi'iti. ¹⁸ Ōdyuuda sha'atii Titus unao di'iti ba'oran mishidainao tuma. Titus kaiwauzonii sha'a upuraatan udyuudaniaz u'ida'an? Aonaa, mishii? Mazan unao uaitapanii Titus na'iki

ōgaru, na'apa kida'o wanyukunuu, kaiman wadi'itinpan unao dau'an, na'iki tuukia'o washa'apata'azon kaiman aimaakan unao ati.

¹⁹ Panaadon uzauda-kidan wuru'u wasaadanz waparadan kaikapa'a wakazannaatin-kinaa ni'o karikaonan dakoopainao ai waunao. Mazan aonaa na'apa'o mani wuru'u. Tominkaru abata mishi'o wuru'u waparadan kidaz unao ati, na'iki Christ aipan kawana'ati'o wuru'u waparadanuz unao ati kaikapa'a. Ukau'an ōkia'azon unao ōmarainapaniinao ati, wuru'u washa'apaapanuz ipai aimaakan kaikapa'a, waaipan pa'an wakaminka'utan na'iki wama'ozakadan unyukunuu. ²⁰ Mazan tuukii ōdi'itinpan, ōzauda-kidan ōkaawan dono unao di'iti, aona'o nii ōnyukunuu kaimanan, aonaan an umashaapan kaiman ōparadan kawana'ati. Unao na'apa, panaadon aona'o nii unyukunuu kaimanan, aona'o nii unadapan na'apam ōkian usha'apainpan dau'an. Ōzauda-kidan ōikodan nii unao, ukashadaakapan nii u'atiaaka, ukishauziaakapan nii, kichana'iki-kia'o nii uto'oradinan, ba'orainao aipan nii aimaakan soo pa'ati karikaonan, udakowaakapan nii dikauda kida'o ida'an, ukadakotin-kidan nii uiribannao madiwautapaka, udakotinpan nii umanawunu'o nii, na'iki uto'orataakapan nii. ²¹ Tuukii ōdopian ōnyukunuu ii, ōzauda-kidan ōkaawan dono unao di'iti, tuukia'o nii ōba'azootinan Tominkaru ati unao dikin ii. Na'iki tuukia'o nii ōnyukunuu kasha'oran, ōzaadan nii ōikodan dono pakawan zii mishidainao sha'apaapan oia'o, wuru'u pasha'apaapauzonii kidaz kiwiin. Na'iki aonaan an zii ūtanawatinan pasha'apaapan ai kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, wuru'u daonaioranao da'awupanuz zunnao tuma pamamazidakan pu'u ūtuma, na'iki ūmashaapan an pakawan madoronaa-daun.

13

Baukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

¹ Aizii di'i ōmakon, ōmorowautapan koshan unao di'iti, uruu idikinautan ni'i naa. Ipai'o nii aimaakan sha'apata-kaon na'apa Tominkaru paradan kawana'ati: Na'ia'oram pidan dakota-kariwai usha'apaapan dikauda'o aimaakan, marii kiwiin uunamunaa abata-kaon zii dya'utam oo idikinauda'u'o pidannao dako iki, wuru'u tukapainauz usha'apatan dikauda'o aimaakan. ² Ōkakinaoni'i naa sha'atii unao, na'iki ōkowaada sha'atii ipai unao ati na'iki wunao ati'i sha'apaapainauz oia'o, itamautan ida'a'oraz ōmorowautapan unao di'ii. Aizii ōmunapon pu'u ōna'apa'azon koshan powa'a zii. Aizii di'oraz ōmorowautapa'anan ida'a ōpataka'utan nii unao bii'i na'ia'oram pidannao, aona'o ūmuudan pasha'apaapan oia'o. ³ Mishi, unao tuukii uaitapa'azon, mishi'o mani mooko wuru'u Christ kaudinanuz ō'ida'an. Mazan ōpataka'utan dono unao u'oiipan dikin ii, uruu ida'ana'o nii utukapan aonaa kakataimana'o mani Christ, mazan ma'ozaka'o nii ukaudinan unao bii an. ⁴ Mishi kakataimana'o kawan utaapinpan utauka-kaon dono cross di'iti, mazan kai kakupa uruu, Tominkaru kadishita-kidan idi uruu powaa iti pama'ozakan ida'an. Na'apa'o kau'an wuru'u ōgaruz, kakataimana'o Christ kawan. Mazan kakupa ōgaru Christ tuma, Tominkaru taan idi pama'ozakan ō'ati. Ukau'an ma'ozaka'o nii Tominkaru kakinaowan unao ōgaru ida'an.

⁵ Ukau'an udi'itapa wuru'u umishidapanuz, uaitapa kizi mishi'o wuru'u umishidapanuz Christ. Uawunuutin kaimanaiman na'iki uaitapan nii mishi kaina'a Jesus Christ mashaapanuz u'ida'a. Soo mishi pidan mamishida-ka'o, aonaa Christ nii u'ida'a. ⁶ Aizii udi'itapan dono waunao kaimanaiman, utukapan nii na'iki uaitapan nii kapam mishi'o wamishidan Christ, na'iki mishi'o uapostlen waunao.

⁷ Mazan aizii watoriinpan nii Tominkaru ati ukaminka'uta kizi unao, aonaa kizi usha'apatan dikauda'o aimaakan. Aonaa watoriinpan waaipan idi mani pidannao tukapan ōkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an ōkiauzon kawan u'ati. Mazan watoriinpan

nii Tominkaru ati, unao sha'apata kizi pa'an kaiman kida'o aimaakan. Waaitapan pu'u kaina'a'o wunaou'u dakoopainouuz waunao, ïdakotan nii wamaturuukan aonaan an wapataka'utan unao. ⁸ Aizii umishidan an mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz, aona'o nii òpataka'utan unao uruu dikiin ii. Soo òkaminka'utan nii pa'an unao uaitapa kizi wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru di'iki'oraz. ⁹ Kaimana'o nii wa'ati uma'ozakadan an umishidapan powa'a zii, aona'o nii usha'apan pidannao dakotan an waunao maturuu-kainao nii. Na'apa kida'o dau'ana'o pa'an watoriinpan Tominkaru ati, tuukii waaipan unao sakitapadan umashaapan Tominkaru ati. ¹⁰ Uruu idi òsaadan di'oraz kaarita unao ati òkaawan ua'ii, aonaa kizi òkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an òkaawan dono u'idi'iti. Naobanai Jesus aipan ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, uruu idi'o waaipan wama'ozakadan unao, umishida kizi uruu powa'a zii, aonaa waaipan mani wawaotakidan unao umishidapan ai, uruu kaiwuru'u wana'apanuz.

Baukapan naa Paul kowaadinan mishidainao ati

¹¹ Aizii òkowaadinan naa unao ati. Ukau'an òmin-mishidannao, mishi'i naa pa'i umashaapa konaukii, na'iki utiwaa'a naa usaabaan umashaapan Tominkaru tuma na'iki umin-mishidannao tuma. Usha'apata aimaakan òkakinaori kawana'ati, ubauda'apata'a naa unyukunuu kida aimaakan dau'an, umashaapa kaiman konaukii umin-mishidannao tuma. Una'apan an, Tominkaru taa'oraz marainpaaka-kinai na'iki kaimanaaka-kinai, kaminka'utan nii unao.

¹² Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.*

Ipai mishidainao da'ainaou'u dyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti.

¹³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun tuukii ipai unao ati, na'iki marii karikaonan Tominkaru marainpan unao, na'iki marii Kaimana'o Doronaa mashaapa'oraz unao ida'a, taan umashaapa-kinaa nii konaukii umin-mishidannao tuma.

---

* **13:12** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ïtukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ïdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Paul Kaaritan Galatia Baara Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, apostle Paul saadanii Galatia Baara sannao mishidainao ati. Aizii wuru'u Galatia, udaru'o wiizai baara, na'ii'aka'o wuru'u mishidainao mashaapanuz. Paul, uruu Jew, mazan ĩnao, Gentilenao.* Aizii ĩnao mishidainaou'u naa Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz.

Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kaawan mishidainao ida'ati. ĩnaou'u naa aipan ipai mishidainao sha'apatinan Moses kakinaori kawana'ati, Tominkaru dakota-kinnaa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Mazan apostle Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, ukakinaotan ĩdyaun Jewnao ai, aipainauz mishidainao chootinan† Moses kakinaori kawana'ati. Uaipan mishidainao aitapan kaimanaiman, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atin ida'an Moses kakinaori kida. Mazan udakotan pidan kaimana'o pidan nii soo umishidan ida'an Jesus Christ, aonaa pidan izo'atin ida'an mani Moses kakinaori. (Galatians 2:16)

Ukau'an Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, aonaan idi uaipan ĩmishidan pidannao kuwaa pana'iti'oraz karikaonan. Ukian pakaaritan ida'a, “Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti.” (Galatians 1:8)

Aizii wuru'u pidannao aipainauz mishidainao taapan Moses kakinaori, ĩkian Paul dau'an, uruu aonaa mishi'o apostle mani, na'iki kuwai kapam ukowaadapaniaz aonaa mishi'o mani. Mazan Paul kian padau'an, “Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, uruu wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an.” (Galatians 1:1)

Kaarita buutinpan kida

Paul mishi'o apostle *1:1-24*

Paul ma'ozaka uparadan kaimana'o kuwai dikin ii *2:1-21*

Kazannaatin-karu soo mishida-karu ida'an *3:1–4:31*

Mashaapa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an *5:1–6:10*

Paul katokontan pakakinaopan *6:11-18*

¹ Di'oraz kaarita, õgaru apostle Paul di'iki'o. Õgaru, aonaa pidannao zaamatanii mani apostle nii, na'iki aonaa ĩdyuudanii mani õapostle-tinan. Mazan Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, ĩnao wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an. ² Ipai da'ainao mishidainao, ĩdyuudan kapam paparadan ipai unao mishidainao ati, mashaapainauz Galatia Baara ii aka.

³ Õtoriiinpan marii kizi waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun na'iki utaa kizi unao nyukunuu kaiman-kinnaa nii. ⁴ Aizii wuru'u Jesus, utaapada pazowii-ka'o wa'oian dikin ii, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata-kinnaa nii waunao wuru aia'a kai'oraz oia'o mashaapa-karu. ⁵ Ukau'an marii karikaonan Tominkaru taapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

*Soo kaina'a bauda'apa
Kaimana'o Kuwai*

---

* : Gentilenao: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao ida'a. † : chootinan: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii, 'chootin-karu' daua'o.

⁶ Tuukii òdi'itinpan unao dau'an, utanawatinan idi kadiman aka Tominkaru ai. Uruu zaamata'oraz unao pa'ida'ati Christ kamarainapanun na'iki kamunanun ida'an, mazan aizii, uda'anan naa pana'a'o kuwai pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaimana'o kuwai nii. ⁷ Aonaa ba'oran kaimana'o kuwai nii, soo pidannao mariidapan karikaonan unao, na'iki ìtanawata'azon mishi'o kuwai Christ daua'o pana'iti'i naa karikaonan. ⁸ Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ⁹ Wakiini'i naa sha'atii kiwiitapa, na'iki òkian nii koshan: na'ia'oram pidan kowaadan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a uabataniaz na'iki umishidaniaz, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

¹⁰ Kaiwuru'u òkianuz kaikapa'a, òkaimanada'azon idi'o pidan nyukunuu? Aonaa! Mazan òaipan pa'an Tominkaru nyukunuu kaimanan ò'ati. Òaipan an mani pidan nyukunuu kaimanan ò'ati, aonaa mishi'o mani Christ poitorun ògaru.

Paul apostle-tinan daua'o

¹¹ Òmin-mishidannao, òaipan uaitapan wuru'u Kaimana'o Kuwai òkowaadaniaz unao ati, aonaa pidannao di'iki'o mani oo pidan tomanii mani. ¹² Aonaa òikodanuzu pidan di'iki oo aonaa pidan tominapa-kidanii mani ògaru udau'u. Mazan wuru'u òkuwaaz Jesus Christ di'iki'o na'iki uaida-kidanii pa'an ò'ati.

¹³ Unao, uabatani na'apam da'i òmashaapauzon Jewnao kakinaorinaa kida kawana'ati. Uaitapa tuukia'o òpataka'utauzon mishidainao Jesus. Na'iki òdakota òmainaabatan ìdyaun ipai daunuuda'u. ¹⁴ Na'iki uruu dono ipai òwazootapan òmin-daonaiorannao na'apa kida'o ìtunarunawun òkawan, òda'anan ida'an na'iki òizo'atin ida'an wuru'u òdokoza-daunnao mishidapanii kidaz. ¹⁵ Mazan Tominkaru kamunanun idi ò'ati, uzaamatan kowas ògaru kaudina'o nii pa'ati. Uzaamatan ògaru òshakatan ua'ii. Paaipan kawana'ati ¹⁶ utukapa-kidan pauDani ò'ati, uaipan idi òmakon òkowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai udau'u Gentilena'o di'iti. Aizii uruu aimaakan sha'apan dauna'ana'oraz ò'ati, aonaa òmakon pidan di'iti òaipan idi mani ukowaadan kanoma'o nii òsha'apata. ¹⁷ Na'iki aonaa òmakon Jerusalem iti, òabata'anan mani na'apam kiwiitapainaoz ìapostle-tinan kian ò'ati. Mazan ba'oran amazada iti pa'an òmakon, Arabia kia'o udakota-ka'o. Uruu dauna'an zii òkiwan Damascus iti.

¹⁸ Idikinauda'u wunu òtukapan dauna'an Jesus, uruu zii òmakon Jerusalem iti òmorowautapa'anan Peter di'iti. Òna'ian utuma dya'utam soondii sakodaz. ¹⁹ Aonaa òtukapan ba'oran apostle na'ii, soo James karikaonan, wanaobanaa Jesus inawuzuz. ²⁰ Tominkaru aitapa ipai wuru'u òsaadanii kidaz mishi'o, aonaa òmariidinan mani. ²¹ Uruu dauna'an òmakon naa Syria Baara na'iki Cilicia Baara ii aka'o wiizai kida kawana'ati. ²² Mazan wuru'u mishidainao Judea Baara iainao kidaz, aonaa zii ìtukapauzon ògaru. ²³ Soo ìabatan karikaonan pidannao kadakotinan òdau'u. Ìkian, “Tawuru'u pidan pataka'utauzoz da'i waunao, uru'u naa aizii kowaadapa pidannao ati kaimana'o kuwai Christ daua'oraz, utiwaniaz pamashaadan.” ²⁴ Uruu idi tuukii ìkonaukii-kidan Tominkaru ògaru dikin ii.

2

Ba'oran apostlenao kashaapa Paul kaudinan apostle nii

¹ Aizii 14 wunu dauna'an òmakon koshan Jerusalem iti, Barnabas mako'o òtuma, na'iki òna'aka Titus kapam. ² Wururu'u òmakonuz na'iti Tominkaru dyuudan idi'o ògaru. Òna'ian pu'u, òmiitiniipan soo choochi zowaunaanao tuma karikaonan. Òaipan ìaitapan wuru daua'a òkowaadapananiaz Kaimana'o Kuwai Gentilena'o ati, na'iki òabata'azon kaiman ì'ati oo aonaa. Usha'apanum kau'an aonaa òaipan òkaudin-kizi wuru'u òsha'apataniaz naa na'iki òsha'apaapaniaz kai makon madiwautapaka. ³ Mishi, ìna'apata panyukunuu.

Uruu idi aonaa ãdyuudan õminauda'u Titus choota-kao* Jewnao kakinaori kawana'ati, Gentile pu'u padamata uruu. ⁴ Wakadakotinan wuru dau'ana'a, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao taapinpainao mishida'o kawan Jesus, morotan idi'o wabii ati. Ìtukapa'azon idi karikaonan pakawan mani wada'anan Jewnao kakinaorinaa, wazaa-matinpan pu'a'a naa Christ Jesus di'iti. Usha'apanum kau'an ñnao, tuukii ãaipan wamashaapan pakawan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. ⁵ Mazan aonaa wakashaapinan ï'ati, aonaa masakauda'u. Usha'apanum kau'an waaipan idi wakazannaatapan unao ati wuru'u mishi'oraz kuwai, Kaimana'o Kuwai ida'a'oraz.

⁶ Na'iki choochi zowaunaanaouz, aonaa na'iam ñikodan õkuwaa kasharutinpan, uruu idi aonaa ñpana'adanuzu na'iki aonaa ñtotokadanuzu. (Aizii wuru'u ñtaapa-kaouz umanawunuinao choochi zowaunaanao nii, aonaa usha'apan õ'ati, usha'apanum kau'an Tominkaru aonaa unaubaan bauda'apa'o pidan powa'a zii ba'oran ai.) ⁷ Mazan ñaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz õkaudin-kizi nii, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'apa utaan kawan kapam Peter ati kaudin-kizai, ukowaadapanuz Kaimana'o Kuwai Jewnao ati. ⁸ Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakan ida'an õzaamata-kao apostle nii Gentilenao ati, na'apa Peter zaamata-kao kawan apostle nii Jewnao ati. ⁹ Aizii James, Peter, na'iki John, umanawunuinao choochi zowau-naanao, ñaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz kaudin-kizai õ'ati. Uruu idi kaiman ñnyukunuu Barnabas na'iki õgaru kaudinan dau'an na'apa ñnao kawan. Na'iki powa'a zii ñma'ozakadan waunao wakowaadapa-kizi kaimana'o kuwai Gentilenao ati. Aizii ñnao ñkakuwaapatinan nii Jewnao ati. ¹⁰ Kaina'a bauda'apa aimaakan ñaipan washa'apatan, pakawan kizi wakaminka'uupan pataka'utinainao, ñchoochin ida'a ainaouz. Uruu manawun aimaakan tuukia'oraz õsha'apata'azon.

Paul kakinaowan Peter

¹¹ Aizii Peter morowautapankan dono Antioch ii, na'ii õparadan u'ati ma'ozaka'o ida'an, õkakinaota-kinnaa nii uruu sakitapa'o di'iti. Õparadan u'ati pidannao kanaapu'u, usha'apanum kau'an usha'apataniaz aimaakan tuukia'o upana'itin. ¹² Uruu zi'o Peter kaawan dono Antioch ati, karikaonan da'i uaropauzon Gentilenao tuma, mishidapainaoz Jesus. Mazan Jewnao, James di'ikiinaouz kaawan dono'o naa, aona'a naa powa'a uaropapan ñtuma utaria'akan idi'i naa ñnao ai, aipainaoz Gentilenao choota-kao. ¹³ Uruu idi baokoinao Jewnao mishidainaoz Jesus, ñtamakapa'akan naa Peter, aona'a naa kapam ñaropapan Gentilenao tuma. Na'iki Barnabas, upu'u zii una'apan kapam ñnao kawan, ñaitapan pu'u padamata aonaa sha'apa'o mani wuru'u aroapa-karuz Gentilenao tuma.

¹⁴ Õtukapan idi'i naa aonaa ñsha'apatinan Kaimana'o Kuwai kawana'ati, wuru'u mishi'oraz kuwai. Uru'u naa õparadan Peter ati ipai ba'orainao kanaapu'u. Õkian u'ati, “Jew pugaru, mazan upu'u pumashaapan Gentile kawan, aonaa pusha'apatinan Jew kawan. Kandii ni'i naa mooko aizii puaipan Gentilenao mashaapan Jewnao kawan?” ¹⁵ Mishi, pugaru na'iki õgaru, Jewnao wadaru na'iki wadaro nii, aonaa Gentilenao mani, dakota-kariwainaoz ‘oiainao’ nii. ¹⁶ Mazan waaitapa Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Jesus Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Ukau'an waunao, wamishidapanii Christ Jesus, Tominkaru dakota-kizi waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim nii Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atipan ida'an Moses kakinaori.”

¹⁷ Aizii waunao, wadawatan pu'u Tominkaru dakota-kinnaa nii waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, mazan upu'u Jewnao dakotan waunao oiainao nii kapam, Gentilenao kawan. Ukau'an Christ aipan ati'o mooko wuru'u wa'oipanuz?

* **2:3** uchoota-kao: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao ida'a.

Aonaa! ¹⁸ Mazan òkiwinan an powaa iti wuru'u kakinaorii òmuudaniaz naa, uruu ida'an òtukapa-kidan òdikintapan kakinaorii. ¹⁹ Ògaru mawaka'o kawanu'ora'a naa kakinaorii ai. Ukau'an aona'a naa powa'a òmashaapan kakinaorii waranu'u, òmashaapakizi'i naa pa'an Tominkaru ati. ²⁰ Ògaru, òmishidan idi Christ, mawaka'o kawanu'ora'a naa ògaru Christ tuma cross ida'a. Aonaa ògaru'u naa mani kakupa'oraz, mazan Christ pa'an wuru'u mashaapa'oraz ò'ida'a, na'iki uru'u naa kazowautapa'oraz ògaru. Òmashaapanuz naa, òmishidapan ida'ana'ora'a naa Tominkaru Dani, marainpa'oraz ògaru na'iki mawaka'oraz ò'ati. ²¹ Ògaru aonaa òkashadan Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun idi karikaonan. Usha'apanum kau'an umishiin an mani Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii waizo'atipan ida'an Moses kakinaori, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u Christ mawakanuz.

3

Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa mishida-karu idi

¹ Maam Galatia Baara sannaò, maaitapin-ka'o manawun mooko unao! Kanom wuru'u madoronaada'oraz unao? Kaimanaiman sha'atii òkakuwaapan u'ati Jesus Christ tauka-kaò na'iki umawakan dau'u cross ida'a. ² Òpishaa kizi unao: uizo'atin idi'o mooko Moses kakinaori uzaamatanuz Kaimana'o Doronaa, oo umishidan idi'o uabataniaz kaimana'o kuwai? ³ Na'apa dii manawun umaaitapinkan! Usakadan pu'u umishidan Jesus, Kaimana'o Doronaa ida'an. Mazan aizii kandii ni'i naa utiwaan umashaapan Jesus ati usha'apaapanii kida ida'ana'a naa karikaonan? ⁴ Madiwautapa-ka'o mooko karikaonan ubaiaapanuz tuukii kasha'ora kida'o aimaakan? Ò'itiiman aonaa madiwautapa-ka'o mani! ⁵ Aizii Tominkaru taanuz Kaimana'o Doronaa unao ati, na'iki usha'apatanuzu umanawun kida'o aimaakan unao bii an, aonaa uizo'atin idi'o mani Moses kakinaori, mazan umishidan idi'o pa'an uabataniaz kaimana'o kuwai, Christ daua'oraz.

⁶ Udi'itapa na'apam kii-karu Abraham dau'an: “Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.”* ⁷ Ukau'an uaitapa kizi, pidannaò mishidainaouz Christ, ñnaò pa'an wuru'u mishi'oraz Abraham dainao. ⁸ Saadauzo-kariwai Tominkaru Paradan kowaadani'i naa kotua'a naa, Tominkaru dakotan nii Gentilenao kaimanainao nii ìmishidan idi. Usha'apatan ua'ii zii na'apa kida'o, ukowadauzonii Kaimana'o Kuwai Abraham ati. Ukianuz “Pugaru ida'ana'o nii òtaan kaiman kida'o aimaakan ipai pidannaò ati.”† ⁹ Ukau'an ipai mishidainaouz, ñzaamata kaiman kida'o aimaakan na'apa Abraham zaamatan kawan aimaakan pamishidan idi.

¹⁰ Mazan pidannaò tiwa'oraz padamata paizo'atin Moses kakinaori pakazannaatin-kinnaa nii, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ìdyaun. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru paradan ida'a: “Ipai'o nii Tominkaru pataka'utan pidannaò ñmaizo'atikan idi ipai daunuuda'u saadinpa'o Tominkaru kakinaori kaaritannaa ida'a.”‡ ¹¹ Ukau'an aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii utiwaan ida'an paizo'atin Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru Paradan ida'a: “Tominkaru dakotaniinaouz pidannaò kaimanainao nii ìmishidan ida'an pa'an, ñnaò karikaonanu'o nii ìkakupan.”§ ¹² Moses kakinaori, aonaa mishida-karu di'ii'aka'o mani, soo uda'an-kaò karikaonan. Tominkaru Paradan saadakariwai kian: “Pidan izo'atipan an kakinaorii, marina'a naa usha'apatanuzu ipai daunuuda'u na'iki umashaapan ni'i naa u'ida'an.”*

* 3:6 Genesis 15:6 † 3:8 Genesis 12:3; 18:18; 22:18 ‡ 3:10 Deuteronomy 27:26 § 3:11 Habakkuk 2:4 * 3:12 Leviticus 18:5

¹³ Kaikapa'o kapam Tominkaru Paradan saada-kariwai kianu'u: “Pidan kazada-kariwai atamun kadu iti, Tominkaru pataka'utan uruu wuru'u.”† Na'apa'o Christ pataka'uta-kidinanuz atamun kadu iti waunao dikin ii. Uruu ida'an ukazannaatan waunao wuru aia'a Tominkaru dakotanuz papataka'utan waunao, maizo'ati-kainaouz ipai kakinaorii. ¹⁴ Uruu Christ Jesus pataka'uta-kidinan ida'an kizi, Gentilenao zaamatan kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati. Na'iki wamishidan idi'o Jesus Christ, wazaamatan Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii wa'ati.

Kakinaorii na'iki Tominkaru taa'azoonii dau'o

¹⁵ Aizii õ'inawuzunao na'iki õdadakoonao, õkainaabata kizi mooko u'ati pidannao sha'apatauzonii aimaakan ida'an: Dya'utamainao pidannao na'apataakan dono pa-nyukunuu aimaakan dau'an, ãsaadan nii pa'uu kida kaarita ida'a kainaabata'o nii ãnyukunuu na'apa kidaakan. Uruu dauna'an aonaa turuu umarina'ata-kao oo utotokada-kao. Na'apa'o wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azoonii. ¹⁶ Tominkaru kowaadani kidaz pataa'azon, Abraham na'iki utakaan-daun ati'o. “Utakaan-daunnao ati'o,” aonaa kia'o mani usaadinpan Tominkaru paradan ida'a, iriba'o pidannao dau'ati'o kawan. Mazan, “utakaan-daun ati'o,” kii usaadinpan, bauda'apa'o pidan dau'ana'o, uruu wuru'u Jesus Christ, Abraham takaan-daunuz. ¹⁷ Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u õkianuz: Kiwiini'o zii wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimaakan Abraham ati,‡ na'iki ukian mishi'o nii utaapan paparadanuz. Ukau'an, Tominkaru taaniaz kakinaorii Moses ida'an 430 wunu dauna'ana'oraz naa, aonaa na'itim upana'adan wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimaakan Abraham ati, na'iki aonaa turuu umainaabatan wuru'u Tominkaru paradanuz. ¹⁸ Tominkaru taa'azooniaz kaimana'o aimaakan zaamata-kao an mani kakinaorii izo'atipa-kao ida'an, ukau'an aona'a naa mani turuu wazaudapan Tominkaru taan aimaakan wa'ati pakiauzon kawana'ati. Mazan Tominkaru taanuzu kaimana'o aimaakan Abraham ati, ukowaadan idi'o pa'an pataan nii u'atiz.

¹⁹ Kanom ni'o mooko wuru'u kakinaorii taa-kaoaz? Utaa-kao pidannao sha'apaapauzon idi'o oia'o pa'idiwaru. Kakinaorii kaiwainpan nii atii Abraham takaan-daun kaawan, uruu tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii utakaan-daun nii. Aizii wuru'u kakinaorii, angelnao taanii Moses ati, na'iki uruu ida'ana'o udobata-kida-kao Israelitena'o ati. ²⁰ Mazan aonaa Tominkaru zaamatan pidan dobata-kida'o nii paparadan Abraham ati, mazan sariapa pa'an uparadan u'ati, ukowaadan dono wuru'u pataa'azooniaz u'ati.

²¹ Aizii kakinaorii taa-kao idi, upana'adan ni'i naa mooko wuru'u Tominkaru kowaadani kidaz pataa'azon? Aonaa! Ukau'an umishiin an mani pidan ikodan karikaonanu'o kakupa-karu kakinaorii izo'ati-kao ida'an, kakinaorii ida'an mani Tominkaru dakotan pidan kaimana'o nii. ²² Mazan saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan wa'ati, ipai pidannao oia'o kazowautapanii pa'idiwaru. Ukau'an, wazaamatan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon, soo wamishidan ida'an Jesus Christ.

²³ Christ mishidapa-kao ua'ii zii, waunao taapa-kao kakinaorii waranu'u, taraa-kariwainao kawan, atii wuru ida'ati'i Christ mishida-kao kainaabata-kaoaz naa. ²⁴⁻²⁵ Ukau'an kakinaorii taa-kao, kazowautapa'o nii waunao, atii Christ kaawan di'iti. Mazan aizii Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi'ora'a naa Christ. Aonaa kanom ni'i naa aizii kakinaorii kazowautapan waunao powa'a.

Pidan mishida'oraz Jesus Christ, uruu Tominkaru dani

† 3:13 Deuteronomy 21:23 ‡ 3:17 Tominkaru kowaadauzon pataan nii aimaakan Abraham ati: uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²⁶ Ipai unao Tominkaru dainao umishidan ida'an Christ Jesus. ²⁷ Ukau'an, ipai unao chikaawunuina'oraz na'iki zaamatina'oraz Christ Jesus ida'ati, umorokodan naa Christ kaduz wuru'u. ²⁸ Ukau'an aonaa usha'apan pugaru Jew oo aonaa Jew mani; poitorui oo aonaa poitorui mani; daonaiora oo zun, ipai unao na'apa kida'o pa'idiwaru, uzaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati. ²⁹ Aizii uzaamatanpan kau'an Christ Jesus ida'ati, unao wuru'u mishi'oraz Abraham takaa-daunnao. Na'iki unao wuru'u zaamata'o ni'oraz kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati.

4

¹ Kaikapa'o kaiwuru'u òkianuz: Koraidaonaa zaamata'o ni'oraz padaru sha'apauz kida, na'apa utaapa-ka poitoruinao taapa-ka kawan, ukoraidaonaan dono zii. Mishi uka'idiwaun pu'a'a naa padamata padaru sha'apauz kida idi. ² Mazan umashaapan nii zii pakazowautapikinao waranu'u na'iki pasha'apauz taapikinao waranu'u zii, atii udaru aitanii kamoo kaawan di'iti. ³ Na'apa'o da'i waunao kiwiin koraidaonaa kawan, wapoitoruitapa-kidinan waizo'atin ida'an kakinaorii kida doronainao di'iki'oraz, kazowautapainaouz imi'i baara sanna. ⁴ Mazan Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono'o naa, udyuudan paudani, ushakatan zun di'iki. Umashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u, ⁵ ukazannaata kizi waunao, mashaapainaouz kakinaorii waranu'u, turuu kizi Tominkaru zaamatan waunao paudainao nii. ⁶ Tominkaru zaamatan idi unao paudainao nii, udyuudan paudani Doronaa mashaapan unyukunuu ida'a. Uruu Doronai ida'ana'o wuru'u ukianuz Tominkaru ati, "òdaru Tominkaru," kii. ⁷ Ukau'an, aonaa powa'a poitoruinao mani unao, mazan Tominkaru dainaou'u naa pa'an. Udainaoun idi unao, ukau'an utaan nii u'ati ipai wuru'u ukowaadauzoniaz pataa'azon.

Paul dopii-kidan Galatia Baara sanna

⁸ Kiwiin umaaitapakan dono zii Tominkaru, upoitoruitapa-kidinan tominkarunao ati aonaa mishiinao mani. ⁹ Mazan aizii unao, uaitapa'a naa Tominkaru, oo turuu òkian, Tominkaru pa'an aitapa'oraz unao. Kandii ni'i naa mooko ukiwa'azon powaa iti, upoitoruitapa-kidina'azon koshan mazanu'o tominkarunao ati, aona'oraz kanom ìsha'apatan? ¹⁰ Aizii unao, utamakapan naa Jewnao kaduz utaapan ida'an kamoo, kauzu, na'iki wunu ìtaapanii kidaz. ¹¹ Tuukii òdopian unao dau'an, ukau'an madiwautapa-ka'o mooko karikaonan wuru'u òkaudinuz unao bii an?

¹² Òmin-mishidanna, tuukii òaipan umashaapan ògaru kawan, aonaa Jewnao kakinaorinaa waranu'u mani. Ògaru na'apa'ora'a naa unao Gentilenao kawan, aona'a naa òmashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. Kaiman sha'atii da'i utaapauzon ògaru, aonaa unyukunuu oian ò'ati. ¹³ Uaitapanii òkarinauzon idi'o òkowaadauzonuz Kaimana'o Kuwai unao ati kiwiin. ¹⁴ Òkarinaan idi, dobata òmizidin-kidan unao, mazan upu'u aonaa uzon-kidan oo ukachama'idin ò'ai. Mazan udapaapan ògaru kaiman, ikoda Tominkaru angelin oo ikoda Christ Jesus dapaapa-ka kawan utaapan ògaru. ¹⁵ Mazan aizii usha'apanum naa wuru'u, aona'a naa powa'a ukonaukia'azon òtuma? Òaitapa mishi, òkarinauzon dono'oraz, turuu mani uso'otan uawun kida, na'iki utaanuzu òawun nii. ¹⁶ Aizii mani, uto'oran naa sha'a ò'ati wuru'u, òkowaadan idi mishi'o kuwai u'ati?

¹⁷ Pidanna wuru'u aipainaouz umashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u.* Tuukii ìaipan uzaamatanpan pa'idi'iti, mazan aonaa ìkaminka'uta'azon mani unao wuru'u, soo ìaipan karikaonan pabuutan unao ò'ai, ìnao ati kizi'i naa unyukunuu. ¹⁸ Mishi, kaimana'o wuru'u pidan nyukunuu dyautanuz pasha'apatan dau'ati aimaakan, kaimana'oraz mazan aimaakan. Marii karikaonan'u naa usha'apatan aimaakan na'apa, aonaa soo òna'an dono mani karikaonan utuma. ¹⁹ Òdainao òmarainapaniinao,

* 4:17 Putukapa Galatians 1:7

daroi dopian kawan kaziwa'o idi okaudanipan dono, na'apa'o kawanu'o õbaiatan kaziwa'o unao dau'ati. Õdopitan nii udau'an atii umashaapan an zii kaimanaiman Christ kaduz kawana'ati. ²⁰ Kaiman zii mani õgaru na'ii unao tuma kai. Uruu idi kaiman zii mani waabataakan waparadan, na'iki õaitapa mani na'apam õkian u'ati. Usha'apanum kau'an õmunapon idi, aonaa õaitapan na'apam õkian u'ati.

Hagar poitoruiaba, na'iki Sarah aonaa poitoruiaba mani

²¹ Õpisha'azon unao aipainauz pamashaapan kakinaorii waranu'u, aonaa zii mooko uaitapan na'apam kakinaorii kian? ²² Kaina'a saada-kariwai dya'utama'o Abraham dainao daonaioranao dau'an. Bauda'apa utoman paudani papoitoruaba tuma,† ba'oran utoman paudaiaro tuma,‡ aonaa poitorui mani oroo. ²³ Udani poitoruiaba tuma'oraz, ushakatan na'apa koraidaonaa shakatauzon kawan. Mazan ba'oran udani, udaiaro di'iki'o. Oroo aonaa poitoruiaba mani, ushakatan na'apa Tominkaru kiauzon kawana'ati pa'an, Abraham ati.

²⁴ Di'ora'a dya'utama'oraz zunnao kainaabatan dya'utama'oraz Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati.§ Hagar, poitoruiabaz, oroo kainaabata'o wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati midukuo Sinai ii. Ipai pidannao oroo di'iki'oraz, poitoruinao pa'idiwaru, ïmashaapan idi kakinaorii waranu'u. ²⁵ Na'iki midukuo Sinai, Arabia ia'oraz, ukainaabata-ka'o Hagar di'iti. Na'iki kai'oraz donoi Jerusalem, oroo di'iti koshan ukainaabata-ka'o, na'ii sannao mashaapan idi poitoruinao kawan kakinaorii waranu'u. ²⁶ Mazan Sarah, oroo aonaa poitoruiaba mani pa'an, oroo di'iti aokazi ia'oraz Jerusalem kainaabata-ka'o, na'iki oroo wadaro kawanu'o. ²⁷ Kaikapa'a Tominkaru paradan kotua'oraz kiauzonu'u odau'an:

“Pukonaukii maudaniichiaba,
Pukadako diiwa'o ida'an pukonaukian idi,
aonaan pu'u pukaudanipauzon.
Mazan aizii powa'a'o nii zii pudainao iriban,
aoro aia'a, mazidaibazo.”*

²⁸ Õmin-mishidannao, unao, na'apa Isaac kawan, Tominkaru dainau'u naa, na'apa Tominkaru kiauzon kawan. ²⁹ Mazan uruu dono wuru'u koraidaonaa shakata'oraz koraidaonaa shakatauzon kawan, wuru'u poitoruiaba daniz, uantamikitauzonii Isaac, shakata'oraz Tominkaru Doronaa ida'an. Na'apa kai aimaakan sha'apaapa-ka'o wa'ati kotua'o kawan. ³⁰ Mazan na'apa dii saada-kariwai Tominkaru paradan kian? “Puwaata wuru'u poitoruiabaz paudani tuma! Usha'apanum kau'an aona'o nii odani zaamatan padaru sha'apauz kida, wuru'u taa'azoo-kariwaiz, aoro dani ati'i aona'oraz poitoruiaba mani.”† ³¹ Ukau'an õmin-mishidannao, waunao aonaa poitoruiaba dainao mani, mazan aoro dainao pa'an, aona'oraz poitoruiaba mani.

5

Christ so'otan kakinaorii kazowautapan ai waunao

¹ Mishi Christ so'otani'i naa Jewnao kakinaorinaa kida ai waunao, aona'a naa powa'a kakinaorii kazowautapan waunao. Ukau'an ma'ozaka'a naa utaapa unyukunuu, na'iki aona'a naa utaapada'ana'a kakinaorii kazowautapan unao powaa iti.

² Uabata õgaru Paul paradan, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii pachoota-kidinan* ida'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Una'apan an, madiwautapa-ka'o wuru'u Christ mawakanuz u'ati. ³ Õkakinaowan nii unao koshan,

† 4:22 Genesis 16:15   ‡ 4:22 Genesis 21:2   § 4:24 Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.   * 4:27 Isaiah 54:1   † 4:30 Genesis 21:10   * 5:2 pachoota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ukashaapan an uchoota-kao Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, ukau'an marina'a naa uizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz. ⁴ Aizii na'ia'oram pidan unao bii iki aipan an Tominkaru dakotan paugaru kaimana'o pidan nii paizo'atin ida'an wuru'u kakinaorii, ubuutinan naa mishi'oraiman Christ ai wuru'u, na'iki ubuutinan naa kapam Tominkaru kaimanan ai u'ati. ⁵ Mazan waunao, waaitapa Kaimana'o Doronaa ida'an mishi'o nii Tominkaru zaamatan waunao na'iki udakotan nii waunao kaimanainao pidannao nii, wamishidan ida'an Christ pa'an. ⁶ Aizii wuru'u wazaamatinanuz naa Christ Jesus ida'ati, pidan choota-kariwai oo aonaa choota-kariwai mani, aonaa itukapa-kao pana'a kida, aonaa na'apa kida'o di'itapa-kao umanawunu'o nii. Soo kanom pa'an di'itapa-kariwai, pidan mishidan Christ. Na'iki mishidapa-karu ida'ana'o wuru'u marainpaaka-karuz.

⁷ Kaiman sha'atii umishidapan padamata. Kanom wuru'u mashaata'oraz unao uda'anai ai mishi'o kuwai? ⁸ Mazan waaitapa Tominkaru, zaamata'oraz unao pa'ida'ati, aonaa uruu mani wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai. ⁹ Masakauda'u'o pana'iti'o kuwai kowaada-kao, ipai'o nii pidannao mishida'akanuzu. Na'apa masakauda'u'o yeast pooda-kidan kawan ipai poroom-bi'i. ¹⁰ Mazan oaitapa na'iki omishida Naobanai aipan ati, aona'o nii utanawatinan, mazan uda'anai nii pa'an wuru'u okuwaa kidaz. Aizii pidan wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai, upataka'uta-kao nii tuukia'o ida'an.

¹¹ Omin-mishidannao, okakinaotan na'iki odyuudautan an mani pidannao choota-kidinan Jewnao kakinaorinaa kawana'ati ikazannaatin-kinaii, aonaa mani opataka'uta-kao. Mazan wuru'u Jewnao pataka'utanuz ogaru, okowaadapan idi'o pidannao kazannaata-kao soo Jesus mawakan ida'ana'o pa'an. ¹² Aizii wunaou'u tanawatin-kida'oraz unao, tuukia'oraz iaipan chootin-karu, kaiman zii manawun mani o'ati imakuuta'aka-kao an kaiman-daun, aonaa soo ichootan mani karikaonan pamada.

¹³ Unao omin-mishidannao, Tominkaru zaamatanii unao, uso'otani'i naa unao kakinaorii kazowautapan ai. Mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u uso'ota-kaoaz kakinaorii ai, usha'apaapa-kinaii nii dikauda kida'o aimaakan, unyukunuu aipan kawana'ati. Mishi'oraiman ukaminka'uaaka umin-mishidannao tuma umarainpaakan ida'an. ¹⁴ Mishi waizo'ati ipai daunuuda'u kakinaorii taa-kariwaiz Jewnao ati, waizo'atin ida'an wuru'u di'oraz kakinaori'i: "Umarainapa ipai pidan na'apa umarainpan kawan unanaa," kii-karuz. ¹⁵ Mazan uto'orataakapan an na'iki udakowaakapan an, utukapa pa'i uwaatan umin-mishidannao na'apa'o ida'an.

Marii Tominkaru Doronaa kazowautapan unao

¹⁶ Uruu idi okian, aizii umashaapa'a naa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Una'apan an aona'o ni'i naa usha'apata'azon oia'o, wuru'u unyukunuu sha'apata'azonii kidaz. ¹⁷ Usha'apanum kau'an wuru'u wanyukunuu, tuukii uaipan washa'apatan oia'o aimaakan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa aipan usha'apata-kao. Mazan Kaimana'o Doronaa, uaipan washa'apatan soo kaiman kida'o pa'idiwaru, wuru'u aona'oraz wanyukunuu aipan usha'apata-kao. Ukau'an kaina'a dya'utam aimaakan mizaataakapan wanyukunuu ii. Uruu idi dadara wa'ati washa'apatan kaimana'o aimaakan. ¹⁸ Mazan aizii pusha'apatinan na'iki pumashaapan idi'i naa Tominkaru Doronaa aipan kawana'ati, aona'a naa powa'a Jewnao kakinaorinaa kida kazowautapan unao.

¹⁹ Kanom pidan nyukunuu aiapanii, aonaa umainaabanan. Unaudapa pasha'apaapan di'oraz kaduz kida'a: pakiaapaakan madoronaa-daun; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan pakiaapan ida'an paminshu'unao; pasha'apata'azon kakiba'azonnaa kida'o usha'apata-kao madoronaa-daun; ²⁰ patominkaruniitapan toma-kariwai kida; pamakon marunao di'iti; pato'ora-kizaitapan tuukii pairibannao; pazunaapaakan; na'iki pakishauzin; kichana'iki-kii da'i uto'ora'akauzon; tuukii

uaipan pawazoomikipan na'iki padikintinan; pakashadaakapan na'iki pabuutaakakidan pidannao; ²¹ pana'azootapan pairiban sha'apauz; papo'idipan; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan tuzapa-kizai ii aka; na'iki pasha'apaapan iriba ba'oran oii kida'o aimaakan. Ōkia'azon koshan powa'a zii, na'apa ōkian kawan u'ati kiwiin, wuru'u pidannao sha'apaapainauz na'apa kida'o aimaakan, aona'o nii ĩwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

²² Mazan Kaimana'o Doronaa kazowautapan idi waunao, utaan nii wanyukunuu kamarainpanu'o nii, konaukii-tina'o nii, kaiman-kinaa nii, tuuda-kinaa nii wabaiatani kida, kaminka'uaba-kinaa nii, kamunanuaba-kinaa nii, mishidinaaba'o nii, ²³ kakarodapanu'o nii, na'iki watuudapa-kinaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o. Umashaapan an kaikapa'a, wuru kida kawanu'u, aonaa kakinaorii nii mashaata'o nii unao. ²⁴ Pidannao wuru'u zaamataninaouz Christ Jesus ida'ati, ĩmarina'atani'i naa oia'o, ĩnyukunuu naudapauzoniaz pasha'apaapan, tauka-kariwai kawanu'ora'a naa oia'o ĩkaduz kida Christ mawakan dono cross ida'a. ²⁵ Kaimana'o Doronaa taan idi'i naa pa'ina'o mashaapa-kinai wa'ati, ukau'an wamashaapa'a naa uaipan kawana'ati. ²⁶ Aonaa wamanawun-tinpa'ana'a, na'iki aonaa wato'orataakapa'ana'a, na'iki aonaa wakishauziaakapa'ana'a wa'atiaaka.

6

Kaminka'uaaka-karu daua'o

¹ Ōiribannao, umin-mishidan waotinan dono oia'o, marii unao mashaapainauznaa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati kaminka'utanuz, uparadan ida'an u'ati kaimana'o ida'an, usakitapada kizi pamashaapan powaa iti Tominkaru aipan kawana'ati. Unao, uzaudina'a naa mazan pa'i uwaotan ai oia'o di'iti kapam. ² Ukaminka'uta umin-mishidannao ĩbaiatan an kasha'ora kida'o aimaakan. Na'apa'o ida'an uizo'atin Christ kakinaori wuru'u. ³ Na'ia'oram pidan taapinpa'o umanawunu'o nii pa'aonaimanan pu'u, umariidapan karikaonan panyukunuu wuru'u. ⁴ Marii ipai pidan di'itapan pasha'apatani aimaakan, usha'apatani kaimanan an, turuu ukonaukii-kidan pasha'apatani. Mazan aonaa kizi uatadapan wuru'u pasha'apataniaz ba'oran pidan sha'apatani ai. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai waunao, waaipan ati'o nii washa'apatan wuru'u taa-kariwai kidaz washa'apatan nii.

⁶ Marii na'ia'oram pidan tominapa-kida-kariwai Tominkaru paradan dau'u kaminka'utan patiichaan, utaan ida'an kaiman kida'o aimaakan u'ati.

⁷ Mana'a umariidapa'ana'a unyukunuu, Tominkaru aonaa turuu umariida-ka. Kanom pidan sha'apatani, na'apa'o nii kapam uwinipinaa. ⁸ Aizii pidan sha'apaapa'o oia'o, panyukunuu aipan kawana'ati, pataka'utin-karu'o nii uwinipinaa nii. Mazan pidan mashaapa'o Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uzaamatan nii karikaonanu'o kakupa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁹ Mana'a wakashadina'ana'a washa'apaapan kaiman kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an Tominkaru aitani kamoo kaawan dono, wazaamatan nii kaimana'o aimaakan aonaan an wakashadinan. ¹⁰ Ukau'an, washa'apata kaiman kida'o aimaakan ipai pidannao ati, na'apainim dono watukapan kaimana'o aimaakan sha'apata-karu ni'o, aitaniiiman wamin-mishidannao ati.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

¹¹ Aizii utukapa na'apam ōsaadan udaru diida'a'a, ōka'u ida'an. ¹² Wuru'u pidannao tuukia'oraz ĩaipan unao choota-ka* Jewnao kakinaori kawana'ati, ĩaipan karikaonan pidan nyukunuu-atin paugaru. ĩsha'apatanzu na'apa'o ĩmaaiapakan idi'o pamin-Jewnao pataka'utan paugaru, patominapatin-kidan dikin ii pidannao wuru dau'ana'a Christ mawakanuz cross paawa'a ipai pidannao oian dikin ii. ¹³ Mazan upu'u zii pidannao

* **6:12** choota-ka: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

choota-kariwainouz, aonaa ñizo'atin ipai wuru'u Jewnao kakinaori kidaz. Wuru'u ñaipanuz unao choota-kao soo pa'atadinapa-kinna ni'o karikaonan, ñaipan patukapa-kidan iriba papidanannao. ¹⁴ Mazan õgaru, õatadinpan nii soo wanaobanaa Jesus Christ mawakan dau'u cross ida'a. Christ mawakan idi õ'ati, aona'ana'a powa'a õdyautan wuru'u pidannao taapaniaz umanawunu'o nii, mawaka'o kawanu'u naa õtaapanuzu. Na'iki õgaru, mawaka'o kawanu'u naa ñtaapan. ¹⁵ Aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u pidan choota-kaoaz oo aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an umanawunu'o aiapa-kao, soo Tominkaru pa'inaadan pidan nyukunuu. ¹⁶ Marii Tominkaru taan nyukunui kaiman-kinna na'iki ukamunan-kidan ipai pidan wuru'u izo'atiinaouz õkuwaa. Ñnao wuru'u mishi'oraz Tominkaru pidanannao.

¹⁷ Aizii aona'a naa powa'a õaipan pidan towauda'utan oo kimudautan õgaru õkuwaa dau'an, usha'apanum kau'an ipai ba'izi-daun õmada ida'an kida'oraz aida-kidan mishi'o õgaru Jesus poitoru.

¹⁸ Õiribannao, õtorinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ ma'ozakadan unyukunuu pakamunanun ida'an. Amen.

Paul Kaaritan Ephesus Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-kaao mishidainao ati'o Ephesus iainaouz. Paul saadanii wuru'u kaaritaz, utaapa-kaao dono'o taraa-kizai ii, Rome ia'oraz.

Ukowaadan i'ati Tominkaru sha'apata'azoonii kida dau'an. Ukowaadan na'apam Tominkaru aipan pabaokopatan ipai patomaniinao, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao. Ubaokopata'azon i'dyaun Christ ida'an bauda'apa'o choochi nii, uru'o nii i'zowaunaa nii.

Na'iki Paul kowaadan mishidainao ati kaina'a umanawunu'o aimaakan Tominkaru taa'azon na'iki usha'apata'azon i'ati Christ ida'an; Christ ida'ana'o i'oi'an kida so'ota-kaao i'ai, na'iki uruu ida'ana'o Tominkaru zaamatan naa i'dyaun, paudainao ni'i naa.

Di'ora'a kaarita ida'a kaimanaiman Christ kainaabata-kaao pidannao ati. I'tukapa-kinaa nii ukamarainpanun; i'tukapa-kinaa nii na'apam umarina'atan oia'o pidan ai; i'tukapa-kinaa nii umanawunu'o ukamunanun, na'iki ukaimanan.

Kaarita buutinpan kida

Paul kowaadan pasaadan dau'an kaarita 1:1-2

Christ na'iki mishidainao daua'o 1:3–3:21

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'a 4:1–6:20

Paul katokontan paparadan 6:21-24

¹ Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o Tominkaru aipan kawana'ati'oraz o'apostle-tinan Christ Jesus ati. O'saadan o'kaaritan ipai unao ati, Tominkaru pidanannao, Ephesus iainaouz, mishidainaouz manawun Christ Jesus. ² Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Kaimana'o aimaakan ikoda-kaao Christ ida'an

³ Tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz na'iki uDaruz. Uruu wuru'u kamunanu'oraz wa'ati, utaan ida'an kaiman kida'o aimaakan aokazi iki kida'oraz wadoronaa ati, wamashaapa-kinaa nii, na'iki washa'apatin-kinaa nii kaiman. Wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimaakan kida kaikapa'a, uzaamat-in-kidan idi'o waunao Christ ida'ati.

⁴ Patoman ua'ia'o zii amazada, Tominkaru zaamatan waunao Christ ida'ati; uzaamatan waunao uaipan idi waunao kaimanainao nii manawun paawun za'a, aonaa kizi oia'o ikoda-kaao wa'ida'a. Umarainpan idi waunao, ⁵ kotua'ora'a naa udi'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao paudainao nii Jesus Christ sha'apatani'ida'an. Tuukii ukaimanan u'ati wuru'u usha'apatanuz aimaakan na'apa, panyukunuu kawana'ati'o na'iki paaipan kawana'ati'o. ⁶ Ukau'an wakonaukii-kidan Tominkaru ukamunanun idi manawun wa'ati. Mishi tuukii manawun utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, wuru ida'ana'a udani umarainapanii sha'apataniaz.

⁷ Utorian waunao paudani izain shootan ida'an umawakan dono. Na'iki uizain ida'an wa'oi'an mainaabata-kaao. Na'apa'o ida'an Tominkaru tukapa-kidan wa'ati umanawunu'o pakamunanun, ⁸ na'iki dobata utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, paaitapaaban ida'an na'iki paaitapan ida'an ipai aimaakan.

⁹ Aizii paaipan kawana'ati'ora'a naa Tominkaru aida-kidan wa'ati aimaakan wuru'u kotua'oraz utaapa-kidan masha' panyukunuu ii, usha'apata'azooniaz wa'ati, wuru'u Christ ida'ana'oraz naa usha'apatan. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u uaipanuz pasha'apatan aimaakan: Pakainaatani' kamoo kaawan dono ubaokopata'azon ipai daunuuda'u

aimaakannao wuru'u aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz bauda'apa'o naobanai waranu'u, uruu wuru'u Christ.

¹¹ Aizii ipai aimaakan kida sha'apata-kaoz na'apa Tominkaru aitan kawana'ati'o, na'iki uzaamatani waunao papidanannao nii uzaamatani-kidan ida'an waunao Christ ida'ati. Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa Tominkaru di'itapan wuru'u pazaamata'azonuz waunao. Aizii umishia'a naa wuru'u pasha'apata'azonii kidaz na'apa paaipan kawana'ati. ¹² Usha'apatan aimaakan kaikapa'a waunao Jewnao ati, mishidainaouznaa Christ kiwiin, uaipan idi wakonaukii-kidan pamanawunun. ¹³ Na'iki unao pana'ainaouz pidannao Jewnao ai, Tominkaru zaamatani'i naa kapam unao Christ ida'ati, uabatan na'iki umishidan dono'oraz mishi'o kuwai, tawuru'u Kaimana'oraz Kuwai Tominkaru kazannaatan dau'oraz unao. Aizii ukainabatan wuru'u pazaamatanuz unao, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa unao ati, ukowaadazioniaz padyuuda'azon papidanannao ida'ati. ¹⁴ Uruu Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kainaabata-kinaa mishi'o nii utaan wuru'u ukowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i. Wazaamatan nii wuru'u utaa'azoniaz aimaakan uso'otan dono'o naa waunao kaimanaiman papidanannao nii. Uruu ida'ana'o nii tuukii pidannao konaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

Paul toriinpan Tominkaru ati mishidainao dau'an

¹⁵⁻¹⁶ Tominkaru kamunanun idi waunao ati, aonaa osookadan otoriinpan u'ati unao dau'an, na'iki karikaonan da'i kapam okonaukii-kidan uruu unao dau'an, sariapa obatan di'iki'o unao unamunaa. Obata tuukii umishidan Naobanai Jesus, na'iki obata kapam ipai umarainpan Tominkaru pidannao. Uruu idi otoriinpan kawana'ati, otoriinpan Tominkaru ati unao dau'an.

¹⁷ Karikaonan da'i otoriinpan Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz, uruu waDaru umanawunu'o. Otoriinpan marii kizi utaan unao ati uaitapaaba-kinaa nii manawun, marii kizi ukainaabatinan unao ati uaitapa kizi uruu kaimanaiman. ¹⁸ Na'iki otoriinpan, marii kizi Tominkaru da'atan unyukunuu kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam ukaimanan na'iki umanawunu'o wuru'u aimaakan ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Uruu ida'ati'o wuru'u udapadanuz unao na'iki uzaamatanuz unao papidanannao nii.

¹⁹ Na'iki otoriinpan uaitapa kizi wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-karu wazootapa'oraz ipai aimaakan kida ma'ozakan; uruu ma'ozaka-karu ida'ana'o Tominkaru kaminka'utan na'iki uma'ozakadan waunao mishidainaouz. Na'iki uruu ma'ozaka-karu ukaiwaanii ²⁰ pakakuda-kinaa nii na'iki pakadishita-kida-kinaa nii Christ pamawaka-kizi iki, na'iki usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu* aokazi ii.

²¹ Christ, uruu umanawunu'o naobanai na'ii, uwazootapa ipai daunuuda'u wuru'u umanawunuinao na'iki ma'ozakainao kidaz doronainao, kai, diina'iti'i na'iki karikaonanu'o nii. ²² Tominkaru aipan ati, Christ waranuitapan nii ipai aimaakannao. Na'iki Tominkaru zaamatan Christ kazowautapa'o nii wuru'u papidanannao mishidainaouz. ²³ Christ uruu mishidainao zowauz, aizii inao unanaa. Christ ida'ana'o wuru'u mishidainao ikodanuz pakakupa-kinaa nii na'iki pama'ozaka-kinaa nii. Na'iki uruu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai ipai aimaakannao ati, ipai amazada kawana'ati.

2

Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun ida'an

¹ Aizii kotua'a naa umamishidakan dono zii Christ, na'apa unao mawaka'o pidannao kawan umaizo'atikan idi Tominkaru paradan, na'iki usha'apaapan idi oii kida'o aimaakan. ² Tuukii da'i usha'apatauzon dikauda kida'o aimaakan, uda'anan idi

* **1:20** usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu: Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai.

oiainao pidannao kaduz. Na'iki tuukii uizo'atiizon Satan paradan, kazowautapa'oraz oia'o doronainao doko ii aka, kaudina'oraz pidannao nyukunuu ii dikintapainauz Tominkaru.

³ Ipai waunao na'apa'o kapam wamashaapauzon kiwiin; tuukii da'i waaipan washa'apatan oia'o aimaakan, na'iki ipai washa'apatan oia'o wanyukunuu aiapanii kidaz washa'apatan. Ukau'an na'apa'o nii padamata wapataka'uta-ka'o wa'oian dikin ii ba'oran oiainao kawan.

⁴⁻⁵ Mazan Tominkaru tuukii ukamunan-kidan waunao, utukapan pu'u waunao mawakainao pidannao kawan wa'oian idi na'iki wadikintapan idi manawun uruu. Mazan umarainpan idi waunao tuukii, utaa wa'ati kakupa-karu Christ tuma. Soo Tominkaru kamunanun idi'o manawun wuru'u ukazannaatanuz waunao. ⁶ Na'iki Tominkaru kadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki Christ tuma, na'iki usakanata-kidan waunao baokopa Christ tuma aokazi ii. Tominkaru sha'apatan aimaakan wa'ati kaikapa'a uzaamatan idi waunao Christ ida'ati. ⁷ Na'iki Tominkaru sha'apatan aimaakan kaikapa'a, uaipan diina'itiinao pidannao tukapan wuru'u pakaimannuz manawun na'iki pakamunanun wa'ati, Christ Jesus ida'ana'oraz usha'apatan. Mishi ukaimanan ipai uwazootapan ba'oran aimaakan kida kaimanan.

⁸ Tominkaru kamunanun idi manawun, ukazannaatan unao umishidan idi Christ. Aonaa unao kaimanan idi'o mani wuru'u ukazannaatanuz unao, mazan kana'apani'o karikaonan utaan. ⁹ Na'iki aonaa unao sha'apatan dikin ia'o mani kaiman kida'o aimaakan, uruu idi aonaa turuu pidan kian “Ōkaimanan idi'o manawun wuru'u ōkazannaata-ka'oaz.” ¹⁰ Tominkaru pa'an wuru'u toma'oraz waunao pa'ina'o pidannao nii, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimaakan, wuru'u kotua'oraz naa utaapan washa'apatan nii. Wazaamata-ka'o idi Christ Jesus ida'ati, turuu washa'apatan kaikapa kida'o aimaakan.

Tominkaru kaimanaaka-kidan Jewnao na'iki Gentilenao

¹¹⁻¹² Unao Gentilenao pana'a'o pidannao udokuzunnao ida'an, Jewnao ai. Na'iki Jewnao dakotan unao machootin-kainao nii, usha'apanum kau'an ĩnao choota-kariwainao* pa'an. Mazan wuru'u ĩchoota-ka'oaz pidan sha'apatanii karikaonan paka'u ida'an. Mazan uruu dono aona'o zii uzaamatanin Christ ida'ati, na'iki tawarainao zii unao, na'iki aona'o zii ukawiizin Tominkaru pidannao kawan. Na'iki uruu dono aonaa unao ati'o mani wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati,† na'iki uruu dono aonaa kanom uzaudapan sha'apa'o nii u'ati, na'iki aonaa uTominkarun nii. ¹³ Mishi kiwiin munapo ubuutapa-ka'o Tominkaru ai. Mazan aizii unao bauda'apatina'oraz Christ Jesus ida'ati, maonapada-kariwai'i naa unao Tominkaru ida'ati Christ izain shootan ida'an umawakan dono'oraz.

¹⁴ Christ wuru'u wakaimanaaka-kinaaz, uruu kaimanaaka-kida'o Jewnao na'iki Gentilenao na'iki bauda'apatina'a naa ĩdyaun. Kiwiitapa ĩmashaapan kashanau-kidaaka, mazan aizii Jesus zikada'a naa wuru'u awautapa'oraz Jewnao na'iki Gentilenao ĩkaimanaakan ai. ¹⁵ Usha'apata aimaakan na'apa pamarina'ata-kidan ida'an ipai wuru'u Jewnao kakinaorinaa kidaz pamawakan ida'an. Usha'apatan aimaakan kaikapa'a ubauda'apata'azon idi na'iki ubaokopata'azon idi Jewnao na'iki Gentilenao pa'ida'ati. Uruu idi aizii utukapan ĩdyaun bauda'apa'o pidan kaduz nii. Uruu idi aizii kaimanaaka'a naa ĩdyaun. ¹⁶ Pamawakan ida'ana'o wuru'u Christ kaimanaaka-kidanuz dya'utama'o pidannao tonaazinaa, ubauda'apatan ĩdyaun na'iki ukaimanaaka-kidan naa ĩdyaun Tominkaru tuma. Ukau'an aonaa powa'a ĩzoono-kidaakan. ¹⁷ Christ kaawanuz imi'i baara ati, ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai kaimanaaka-karu dau'u, ipai pidan ati na'iki

* **2:11-12** choota-kariwainao: Putukapa 'chootin-karu' dau'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. † **2:11-12** Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

unao Gentilenao ati munapoinaouz Tominkaru ai, na'iki waunao Jewnao ati'o kapam, maonapainaouz Tominkaru ida'a. ¹⁸ Uruu Christ ida'an turua'a naa aizii waunao Jewnao na'iki unao Gentilenao wa'atin waDaru Tominkaru kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

¹⁹ Ukau'an unao Gentilenao aonaa tawarainaou'u naa mani oo ba'oran kaduz pidanaou'u naa mani, mazan unao bauda'apata-kariwai'i naa Jewnao tuma. Bauda'apa'o wiizai di'iti'ora'a naa aizii uzaamatanpan baokopa Jewnao tuma, Tominkaru pidanannaouz. Uruu idi aizii baokopatinainaou'u naa unao Tominkaru pidanannao bii iti.

²⁰ Ipai unao mishidainao, na'apa kabaun toma-kao kawanu'o unao. Aizii wuru'u apostlenao na'iki Tominkaru prophetinnaouz, kabaun orodanaa ñao. Aizii Christ Jesus uruu kuba, ma'ozaka'o udiridapan kabaun toronnaa kida. ²¹ Uruu wuru'u dadara'oraz uzaamatapan na'iki ukadishitapa-kidan kabaun, uruu di'iki'o kabaun tominan udaru kaimana'o na'iki umanawunu'o kabaun, soo Naobanai Tominkaru kaiwaapan ni'o. ²² Unao Gentilenao uzaamatanpan idi'i naa Christ ida'ati, baokopa'ora'a naa uzaamatanpan ba'oran mishidainao tuma. Ukau'an unao wuru'u umanawu'oraz kabaun Tominkaru mashaapa-kiziz paDoronaa ida'an.

3

Paul kakuwaapatinan Gentilenao ati

¹ Ukau'an õgaru Paul, õtoriiinpan Tominkaru ati unao Gentilenao* dau'an. Di'i õgaru'u taraa-kizai'i õtaraapa-kao, õkowaadapan dikin ii kaimana'o kuwai, Christ Jesus dyuudaniaz õkowaadan unao ati. ² Õaitapa uabatani'i naa na'apam Tominkaru kaimanan manawun õ'ati, utaan ida'an õkaudin-kizi nii, õkaminka'uta kizi unao. ³ Mishi Tominkaru tukapa-kida õ'ati pasha'apata'azoo nii aimaakan wuru'u mashaa'oraz utaapauzon. Uruu õkowaadazaaniaz masakauda'u u'ati õkaaritan ida'a. ⁴ Aizii utukapan dauna'an wuru'u õkaaritanuz, uaitapan nii mishi'o wuru'u Tominkaru tukapa-kidanuz õ'ati pasha'apata'azoonii aimaakan, Christ ida'ana'oraz. ⁵ Mazan kotu'u, kiwiitapainao pidannao ati, aonaa Tominkaru kowaadan na'iki aonaa utukapa-kidan wuru'u pasha'apata'azooniaz aimaakan. Mazan kai'i naa pa'an ukowaadan na'iki utukapa-kidan naazu wunao ati'i pazaamataniinaouz apostlenao nii, na'iki prophetnao nii. Kaimana'o Doronaa ida'ana'o wuru'u utukapa-kidanuz pasha'apata'azon aimaakan wa'ati. ⁶ Kaikapa'o wuru'u mashaa'oraz utaapauzon: unao Gentilenao mishidan ida'an Kaimana'o Kuwai Jesus daua'o, na'apa'o nii uzaamatan kapam wuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taa'azooniaz mishidainao Jewnao ati. Na'iki unao Gentilenao bauda'apatina'ora'a naa aizii Jewnao tuma; ukau'an ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati Christ Jesus ida'an, unao ipai'o nii kapam uzaamatanuz.

⁷ Tominkaru kamunanun idi õ'ati tuukii, utaa õkaudin-kizi nii na'iki utaa pama'ozakan õ'ati õkowaadapa-kinaa nii Kaimana'o Kuwai. ⁸ Padamata õgaru awutapa'o umanawun-karu õ'ida'a, ipai ba'oran Tominkaru poitorunao ai, mazan upu'u utaan umanawunu'o kaudin-kizai õ'ati, õkowaada kizi Gentilnao ati Kaimana'o Kuwai, umanawun kida'o aimaakan ikoda-kao dau'u Christ ida'an. ⁹ Na'iki Tominkaru zaamatan õgaru kowaada'o nii na'iki kainaabata'o nii kaimanaiman pidannao ati na'apam nii umishii-kao wuru'u usha'apata'azooniaz aimaakan, mashaa'oraz utaapauzon panyukunuu ii. Patoman di'iki'o ipai aimaakan, mashaa Tominkaru taapan wuru'u pasha'apata'azooniaz, aonaa bauda'apa pidan ati utukapa-kidanuz oo ukowaadanuz. ¹⁰ Aizii Tominkaru kaiwaa papidanannao, mishidainaouz, tukapa-kida'o nii mishi'o manawun paaitapaaban, ma'ozaka-tinpainao doronainao ati na'iki ñzowaunaanao doko ii aka'oraz ñmashaapan ati. ¹¹ Kotua'ora'a naa patoman ua'ii amazada udi'itapan wuru'u pasha'apata'azoonuz

* **3:1** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

aimaakan kaikapa'a, aizii ukawana'ati'i naa mishi usha'apatan na'apa aimaakan kida Christ Jesus, wanaobanaa ida'an. ¹² Wazaamatanan idi Christ ida'ati na'iki wamishidan idi uruu, mabaa'azoo wawa'atin Tominkaru kanaapu ati, waaitapa unaubaan nii waunao. ¹³ Ukau'an ōkia'azon unao ati, aonaa ōaipan ukasha'oradapan unyukunuu ōpataka'uta-kao idi taraa-kizai'i ōkowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai unao ati. Mishi'oraiman ukonaukii-kida'a naa ōtaraapa-kao Kaimana'o Kuwai dikin ii.

Paul toriinpan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹⁴ Uruu idi karikaonan ōkodoru'ukan waDaru Tominkaru kanaapu ati ōtoriinpan dono. ¹⁵ Uruu wuru'u pabi'inaaka kida'oraz pidannao daru, ipai aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz. ¹⁶ Tominkaru umanawunun idi ōtoriinpan marii kizi utaan umanawunu'o ma'ozaka-kinai unao ati paDoronaa ida'an, ma'ozaka kizi utaan unyukunuu. ¹⁷ Na'iki marii kizi karikaonan Christ mashaapan unao nyukunuu ii, umishidan idi manawun uruu. Na'iki ōtoriinpan marii kizi unao kamarainapanun tuukii, uruu ida'an kizi uma'ozakadinpan, aonaa kizi ukaakinpan. ¹⁸ Uruu ida'an kizi, ipai baokopa Tominkaru pidanannao tuma, uaitapa kizi kaimanaiman na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun. Mishi kaina'a utaan dobata umanawunu'o marainpaaka-kinai, aonaa utokon nii. ¹⁹ Aonaa mishi pidanaitapan na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun, mazan ōtoriinpan marii kizi ipai unao aitapan wuru'u Christ taapaniaz marainpaaka-kinai. Na'iki marii kizi'i naa unao dyaupain kaimanaiman Tominkaru kaduz di'iti'i naa. ²⁰ Tominkaru, turuu usha'apatan umanawun kida'o aimaakan wanyukunuu ii pama'ozakan ida'an, powa'a'o zii umanawunun waaiapanii ai oo watukapanii ai. ²¹ Tominkaru sha'apatan idi umanawun kida'o aimaakan mishidainao ida'an na'iki Christ Jesus ida'an, marii karikaonan utaapa-kao umanawunu'o nii. Amen.

4

Mishidainao bauda'apatinan Christ ida'ati

¹ Tominkaru sha'apatan idi kaiman kida'o unao ati Christ ida'an, ukau'an ōgaru taraapa-kariwaiz ōkaudin dikin ii Naobanai ati, ōkia'azon u'ati, ōaipan umashaapan kaiman zoobaba na'apa Tominkaru aipan kawan papidannao mashaapan. Na'apa'o nii wuru'u udapadanuz unao Christ ida'an. ² Na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a, utaapa uiribannao kaiman na'iki ukarodapa ĩdyaun, na'iki aonaa ukashadina'ana'a ĩ'ai ĩmasha'apatinkan dono kaiman. Umarainapa ĩdyaun una'apan pu'u. ³ Na'iki ma'ozaka'a naa utiwain karikaonan kizi utaapaakan kaiman, utaapa unyukunuu kaiman Kaimana'o Doronaa bauda'apatapan idi unao. ⁴ Ipai waunao mishidainaouz baokopa wazaamatanpan bauda'apa'o nanai di'iti, na'iki kaina'a bauda'apa Kaimana'o Doronaa mashaapa'o ipai wakawana'ati kida. Kaina'a bauda'apa wazaudapanii, tawuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i pazaamataniinao ati. ⁵ Kaina'a bauda'apa waNaobanaa, bauda'apa kaimana'o kuwai wamishidapanii, na'iki ipai waunao bauda'apa'o ida'ana'o wachikaawunuinan. ⁶ Kaina'a bauda'apa Tominkaru na'iki uruu bauda'apa ipai waunao Daru. Uruu kazowautapa'o ipai waunao, uruu kaudina'o ipai waunao ida'an, na'iki uruu mashaapa'o ipai wa'ida'a oo wanyukunuu ii.

⁷ Aizii Christ kamunanun idi, wakawana'ati kida ubuutan wakaka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai. ⁸ Kaina'a sha'atii usaadinpan na'apa Tominkaru kaaritan ida'a, tawuru'u ukianuz:

“Uzaidan dono'oraz doko iti,

utaazata-kida patarubanao, ĩnao kaakinpainaouz u'ati.

Na'iki utaa kaiman kida'o aimaakan papidanannao ati.”*

* 4:8 Psalm 68:18

⁹ Na'apa'oram ati'o wuru'u “uzaidan doko iti” kii-karuz? Uwa'atin doko iki na'iki ukaawan apowa ati, imi'i baara ati. ¹⁰ Ukau'an wuru'u kaawanka'oraz imi'i baara ati, uru'u naa wuru'u kiwa'oraz powaa iti doko iti aokazi dawun iti manawun. Uruu idi turuu ukazowautapan ipai amazada aokazi ia'o na'iki imi'i baara ana'o.

¹¹ Uruu Christ taa'oraz pana'a kida'o kaudin-kizai papidanannao ati. Pabi'i kida papidanannao uzaamata apostlenao nii, ba'orainao uzaamata prophetnao nii, ba'orainao uzaamata kowaadapa'o nii kaimana'o kuwai, ba'orainao uzaamata taapa'o nii papidanannao na'iki tominapa-kida'o nii ĩdyaun. ¹² Uzaamatan ĩdyaun, ĩtominapa-kida kizi Tominkaru pidanannao ĩaitapa kizi pasha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uruu ida'an kizi Christ nanaa, wuru'u mishidainauz, ma'ozakadinan u'ati na'iki ĩma'ozakada kizi pamishidapan powa'a zii. ¹³ Atii na'apa'o nii wabauda'apatan wamishidapan na'iki kaimanaimana'o nii waaitapan Tominkaru Dani. Na'iki ma'ozaka'o mishidainau'o nii waunao. Wadyaupain nii kaimana'o mishidainao nii, atii na'apa'o nii waunao Christ kawan, uruu mishi'o ukaimanan manawun.

¹⁴ Ukau'an aonaa koraiziannao kawanu'o nii mani waunao. Aonaa turuu pidannao tanawatan wanyukunuu pana'iti kida'o pakuwaa ida'an, na'apa awaru kidu'ukan kawan kanawa wunu baoko an di'itinapa kida'a. ¹⁵ Mishi'oraiman, marii kizi'i naa pa'an wakowaadapan mishi'o kuwai wamarainpaakan ida'an, uruu ida'an kizi wadyaupain, na'iki wabauda'apatin kaimanaiman Christ ida'ati, uruu wuru'u wazowauz. ¹⁶ Aizii ipai waunao mishidainauz, unanaa wuru'u waunaouz. Uruu wuru'u zaamataaka-kida'oraz waunao bauda'apa'o nanai ida'ati, na'apa pidan nanaa kawan, ipai udyukoinpan kida kaiman ĩzaamataakan na'iki ĩzaamatinpan uzowau di'iti. Ukau'an na'apa'o wuru'u waunaouz, wamarainpaakan an na'iki washa'apatan an wuru'u taakariwai kidaz wa'ati washa'apatan nii, baokopa'o nii wadyaupain, Christ ma'ozakan ida'an.

Wapana'ada kizi'i naa wakaduz

¹⁷ Aizii ōkakinaowa'azon unao Naobanai aipan kawana'ati. Aona'a naa umashaapa'ana'a powa'a Gentilenao kawan, maaitapa-kainauz Tominkaru, wuru'u ĩdi'itapanii kidaz aimaakan mazanu'o na'iki madiwautapa-ka'o karikaonan. ¹⁸ Aonaa ĩaitapanaatan wuru'u mishi'o kuwai Tominkaru di'iki kida'oraz, aonaa ĩzaamatan wuru'u pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru taaniaz, usha'apanum kau'an tuukii ĩadaradapan panyukunuu u'ai, na'iki aonaa ĩaitapa'azon na'apa kida'o aimaakan dau'an. ¹⁹ Uruu idi aona'a naa ĩkiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. ĩmashaapan soo pasha'apaapan dau'u wuru'u pananaa na'iki panyukunuu aiapanii kidaz ĩsha'apatan. ĩmashaapan pakaminshu'uinpan dau'u, ĩsha'apata ipai kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, aonaa ĩsokoda'azon pana'apainpan, mazan kii'an powa'a zii ĩaipan pasha'apatan oia'o.

²⁰ Unao, aonaa utominapa-kida-ka'o na'apa kida'o aimaakan dau'u umishidan dono na'iki uzaamatan dono'oraz Christ unaobanaa nii. ²¹ Mazan uabata pa'an Christ dau'an, na'iki uabata kapam mishi'o kuwai, Christ kaduz kida daua'oraz. ²² Utominapa-kida-ka'o dono, udyuuda-ka'o umarina'atan na'iki umuudan kiwiini'o umashaapauzon kaduz, wuru'u unaudapaniaz usha'apaapan dikauda kida'oraz aimaakan. Wururu'u na'apa'oraz pidan kaduz, soo pataka'uta-kida'o na'iki antamikita-kida'o karikaonan pidan. ²³ Ukau'an marina'a naa Tominkaru pa'inaadan unyukunuu, udi'itinapa kizi'i naa pa'an kaimana'o dau'u pa'idiwaru. ²⁴ Mishi Tominkaru pa'inaadan unao kaduz na'apa pakaduz kawan, ukau'an ukaiwa'a naa wuru'u pa'ina'oraz kaduzui taa-ka'o u'ati, mishi kizi'i naa usha'apatinan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁵ Ukau'an, aona'a naa powa'a umariidina'ana'a. Marii ipai pidan paradan mishi'o ida'an ipai pidannao ati. Usha'apanum kau'an ipai baokopa waunao bauda'apa'o nanai di'iti'o wazaamatanpan. ²⁶ Aizii uto'oran dono, aonaa usha'apata'ana'a oia'o aimaakan,

na'iki usookada uto'orainpan na'iki usaabaa-kida unyukunuu kamoo tipitan ua'ii, ²⁷ aonaa ukashaapa'ana'a Satan kaiwaan unao, usha'apatan ida'an oia'o aimaakan.

²⁸ Aizii koidimiki pidan, marina'a naa umuudan pakoidimikin. Marii pa'an ukau-dinan naa dadara, uikoda kizi aimaakan pa'ati pamashaapa-kinnaa nii, na'iki kaina'a kizi aimaakan utaan nii kapam pataka'utinainao pidannao ati. ²⁹ Mana'a ukodita-kida'ana'a dikauda'o na'iki kaziwa'o parada-karu udako iki. Mazan marii pa'an uparadan kaimana'o ida'an, na'apa'o wuru'u pidannao abata'azoo nii kidaz, uruu ida'ana'o nii ukaminka'utan na'iki uma'ozakadan pidannao nyukunuu. ³⁰ Na'iki aonaa ukasha'oradauta'ana'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'oraz. Tominkaru taanii wuru'u Kaimana'o Doronaa wa'ati, uruu ida'ana'o nii waaitapan mishi'o nii Tominkaru so'otan na'iki ukazannaatan waunao ipai oia'o ai diina'iti'i. ³¹ Aizii aona'a naa powa'a uto'oradinpauzo'o na'a, na'iki aona'a naa powa'a uto'oraba'ana'a, na'iki aona'a naa uto'ora'akauzo'o na'a. Na'iki aona'a naa powa'a uzunaapaaka'ana'a oo udakoopaaka'ana'a dikauda sodi kida'o ida'an. Na'iki aona'a naa udi'itinpa'ana'a powa'a uantamikita'azon dau'u uiribannao. ³² Mazan usha'apata pa'an kaiman kida'o aimaakan uiribannao ati na'iki ukamunan-kida idyaun. Na'iki umarina'ata'a naa wuru'u dikauda kida'oraz uiribannao sha'apatauzonii kidaz u'ati, na'apa Tominkaru marina'atan kawan wa'orian Christ ida'an.

5

Mashaapa-karu kanada'o ida'a

¹ Aizii uda'ana'a naa Tominkaru kaduz, usha'apanum kau'an udainao unao, na'iki umarainapanii unao tuukii. ² Na'iki karikaonanuu naa umashaapa marainpaaka, na'apa Christ marainpan kawan waunao, utainan atii umawakan waunao dikan ii. Kaiman manawun kaduunu'o kawan udamainan Tominkaru ati umawakan dono. Na'apa uzai kawaoda-kao kawan Tominkaru ati, kaduun udamaanuz.

³ Aizii Tominkaru dainau'u naa unao, ukau'an aona'a naa turuu uunamu-naa abatauta-kao ukaminshu'uinpan. Na'iki aona'a naa turuu usha'apaapan kak-iba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki aonaa turuu umisha'oraran. Usha'apanum kau'an aonaa turuu na'apa kida'o abata-kao Tominkaru pidannao dau'an. ⁴ Na'iki aona'a naa turuu ukadakotinan kakiba'azonnaa kida'o dau'u, na'iki maaitapin-kainao paradan kawan, oo banikii-tin-karu mani oia'o na'iki dikauda sodi kida'o di'ii'aka. Mishi'oraiman ukonaukii-kida pa'an Tominkaru ipai aimaakan kida dau'an, wuru'u usha'apatanii kidaz unao ati. ⁵ Uaitapa kizi mishi'o nii wuru'u, pidan kaminshu'uinpa'o, na'iki sha'apaapa'o kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki misha'oraru, aona'o nii na'apainao pidannao zaamata-kao Christ na'iki Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, na'iki aona'o nii i'zaamatan wuru'u Tominkaru taa'azooniaz. Aizii pidan aipaabi'ia'o aimaakan soo pa'ati karikaonan, utominkaruniitapan aimaakan kida wuru'u.

⁶ Mana'a umariida-kidina'ana'a pidannao ati ikowaadapan an mazanu'oraz karikaonan kuwai kida. Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan nii ipai pidannao, wuru dikan ia'a isha'apaapanii kidaz, na'iki idikintapan idi Tominkaru. ⁷ Ukau'an mana'a ukaminauda'u-tinpa'ana'a na'apainao pidannao idi.

⁸ Mishi kiwiin umashaapan maruta'o-karu'u, mazan aizii uzaamatan idi'i naa Naobanai di'iti, umorotan kanada'o-karu iti; ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'apa pidannao kanada'o-karu'a'o mashaapauzon kawan. ⁹ Aizii pidannao mishi'o imashaapan kanada'o ida'a, aitapa-kao idyaun, imashaapan ida'an kaiman na'iki isha'apatinan ida'an sakitapa, na'iki imashaapan ida'an mishi paparadan kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an utom-inpa'a naa, uaitapa kizi'i naa na'apam mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. ¹¹ Aonaa usha'apaapa'ana'a oia'o aimaakan kida wuru'u pidannao sha'apaapauzonii kidaz maruta'o-karu'u. Mishi'oraiman ukowaada i'ati aonaa ukaimanan wuru'u

na'apa kida'o aimaakan ĩsha'apaapaniaz. ¹² Tuukii ukakiba'azonnan kadakotinkaru wuru dau'a'a dikintapainao sha'apaapanii kidaz aimaakan maruta'o-karu'u. ¹³ Mazan Kanada'o kanadapan dono ĩdyaun ipai'o nii ĩkaduz tukapa-ka'o na'iki aitapa-ka'o. ¹⁴ Na'ia'oram Kanada'o kanadapanii kainaabana'o ni'i naaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u saada-kariwai Tominkaru kaaritan ida'a'o kianuz: "Pugaru da'awupauzo, pupokoda'a naa, mawaka'o kawanu'ora'a naa pugaru, ukau'an pukadishita Christ taa kizi Kanada'o punyukunuu iti."

¹⁵ Ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'iki aitapin. Aonaa umashaapa'ana'a maaitapin-kainao pidannao mashaapan kawan, mazan aitapinainao mashaapan kawan pa'an. ¹⁶ Na'apainim utukapan an kaina'a kaimana'o aimaakan sha'apatakaru nii, usha'apata'aka sariapa, usha'apanum kau'an kai pidannao mashaapan oia'o dau'u pa'idiwaru. ¹⁷ Ukau'an aonaa umaaitapinka'ana'a, mazan uaitapa kizi pa'an kanom wuru'u Naobanai aipaniaz usha'apatan, ukawana'ati kizi'i naa usha'apatinan. ¹⁸ Aonaa upo'idi'i na'a, usha'apanum kau'an pidan po'idin an, aonaa uaitapan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan. Mishi'oraiman marii pa'an Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan na'iki kazowautapan unao, umashaapa kizi pa'an uaipan kawana'ati. ¹⁹ Uma'ozakada umin-mishidannao nyukunuu kida ukunuiian ida'an Psalms ida'a kida'o kunui na'iki Tominkaru dau'u kida'o kunui; konaukii ukunuiapa unyukunuu iki Tominkaru ati. ²⁰ Karikaonan ukonaukii-kida waDaru Tominkaru ipai aimaakan kida dau'an, wanaobanaa Jesus Christ ida'an.

Daiaroinao na'iki daiaruinao

ati'o

²¹ Aizii minziiwa'a naa usha'apatin umin-mishidannao paradan kawana'ati, usha'apanum kau'an unaobanaa Christ umanawunu'o uruu.

²² Unao daiaroinao uizo'ati udaiaru paradan na'apa uizo'atin kawan Naobanai paradan. ²³ Usha'apanum kau'an uzowaunaa wuru'u udaiaruz. Na'apa Christ kazowautapan kawan mishidainao, wuru'u unanaaz. ĩnao ukazannaataniinaouz oia'o ai. ²⁴ Ukau'an na'apa mishidainao izo'atin kawan Christ paradan, na'apa'o nii kapam wuru'u daiaroinao kida izo'atinuz paudaiaru paradan.

²⁵ Daiaruinao, umarainapa udaiaro, na'apa Christ marainpan kawan tuukii mishidainao, atii ukashaapa zii pazowii-ka'o pakazannaata-kinaa nii ĩdyaun, ²⁶ uaipan idi pachikaan ĩdyaun kaiman ĩ'oian ai. Uchikaan ĩdyaun wunu idi na'iki paparadan ida'an. ²⁷ Usha'apanum kau'an uaipan idi patukapa-kidan mishidainao konaunam manawun, ĩkadishitan dono ukanaapu ati diina'iti'i. Aonaa uaipan patukapan kaniriba'o oo dikauda'o nii ĩ'ida'a. Mazan uaipan ĩdyaun kaimanainao nii na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o ĩ'ida'a. ²⁸ Na'apa kizi kapam daiaruinao marainpan paudaiaro, ĩmarainpan kawan pananaa. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudaiaro marainpa'o pananaa wuru'u uruuz. ²⁹ Mishi aonaa na'iam zii pidan to'ora-kizaitapan pananaa. Mishi'oraiman kaiman pa'an utaapanuzu, kaiman upaanuzu. Na'apa Christ taapan kawan mishidainao kaiman. ³⁰ Usha'apanum kau'an Christ nanaa wuru'u waunaouz. ³¹ Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a: "Uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai, na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Uruu idi ĩbauda'apatan naa pananaa, aonaa dya'utama'ora'a naa mani ĩdyaun."* ³² Kaina'a mishi'o na'iki umanawunu'o kakinaorii di'oraz parada-karu ida'a. Christ na'iki mishidainao dau'ana'o wuru'u ōkadakotinanuz da'a'a. ³³ Ukau'an na'apa kizi kapam unao, marii kizi ipai daonaioranao marainpan paudaiaro na'apa ĩmarainpan kawan pananaa. Na'iki marii kizi ipai daiaroinao taapan umanawunu'o nii paudaiarunao.

* 5:31 Genesis 2:24

6

Koraiziannao, daruinao na'iki idaronao ati'o

¹ Koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, usha'apanum kau'an unao mishidainao Jesus, na'iki sakitapa'o wuru'u sha'apatin-karuz na'apa. ² Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a. “Umarainapa udaru na'iki udaro.” Uruu kiwiitapa'o kakinaorii kaina'a'o aimaakan taa'azoo-ka'o utuma uizo'ati-ka'o an. ³ Kaikapa'o wuru'u aimaakan taa'azoo-kariwaiz. “Kaimana'o nii puikodan mashaaparakaru, karikaonanu'o nii pukonaukiitinan na'iki kotua'iki'o nii pumashaapan di'oraz imi'i baara'a puizo'atin an pudaru na'iki pudaro paradan.”*

⁴ Aizii unao daruinao, aonaa uto'orada'ana'a udainao, mishi'oraiman kaiman utaapa idyaun, ukakinaota idyaun kaimana'o ida'an na'iki utominapa-kida idyaun Tominkaru aipan kawana'ati.

Poitoruinao na'iki naobanainao ati'o

⁵ Aizii unao torii-kariwaiz poitoruinao,† uizo'ati unaobanaanao paradan mashaapainauz da'a'a imi'i baara'a. Aonaa udikintapa'ana'a idyaun. Konaukii usha'apata ikaudin-kiz, uizo'ati iparadan na'apa uizo'atin kawan Christ. ⁶ Uizo'ati unaobanaanao paradan, aonaa iawunuutapan idi mani karikaonan usha'apatan ukaudin-kizi oo uaipan idi karikaonan inaudapan unao. Mazan Christ poitorun idi unao, usha'apatin kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Usha'apata ipai ukaudin-kizi kaiman na'iki konaukii, aonaa pidan ati'o kawan mani, mazan Naobanai Jesus ati'o kawan pa'an. ⁸ Usha'apanum kau'an uaitapa Naobanai Tominkaru'o nii wuru'u kawinipinaata'oraz ipai pidannao, poitoruinao na'iki wuru'u aona'oraz ipoitoruinao mani. Ukawinipinaatan nii idyaun isha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan.

⁹ Aizii unao kapoitoru-tinpainao, kaiman kapam utaapa upoitorunao, aonaa udakota'ana'a usha'apatan oo uba'izian idyaun. Usha'apanum kau'an ipai unao na'iki upoitorunao, bauda'apa'o uNaobanaa, uruu aokazi ia'oraz. Uruu, utukapa ipai pidannao na'apa kida pa'idiwaru, aonaa na'ia'oram utaapan pana'a kida'o nii.

Mishidainao mizaataakapan daara ni'o

¹⁰ Aizii da'a'a ubaukapan naa okia'azon unao ati, tuukii oaiapan uma'ozakadinan Naobanai Tominkaru ma'ozakan umanawunu'oraz ida'an. ¹¹ Umorokoda'a naa ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataaka-karu daara‡ nii, ma'ozaka kizi ukadishitapan, na'iki aonaa kizi ukaakinpan Satan tiwaan an pawoata-kidan unao pabi'inaaka kida'o aimaakan ida'an. ¹² Aizii wuru'u wamizaataakanuz, aonaa pidannao tuma'o mani, mazan wamizaataakapan oia'o doronainao tuma'o. Inao ma'ozaka'oraz ikazowautapan pidannao mashaapainauz kai maruta'o-karu'u, wuru amazada baara ana'a. Na'iki wamizaataakapan oiainao manawun doronainao tuma'o, wuru'u ma'ozaka-tinpainao kidaz doko ii aka.

¹³ Ukau'an umorokoda'a naa aizii ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataakakaru daara nii na'iki ukaiwa'a naazu. Aizii na'apainim oia'o na'iki dikauda'o aimaakan sha'apan u'ati, aona'o nii ukaakinpan u'ati, mazan udikintan nii wuru'u oia'oraz. Aizii uipaian dauna'an umizaataakapan, pakawanu'o nii ma'ozaka ukadishitapan. ¹⁴ Ukau'an, ma'ozaka'a naa pa'i ukadishitapa. Umishidapa wuru'u mishi'oraz kuwai. Ukau'an, umorokoda wuru'u mishi'oraz kuwai uzadawu nii. Na'iki

* 6:3 Exodus 20:12; Deuteronomy 5:16 † 6:5 torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 6:11 mizaataaka-karu daara: Kotua'o soldyaanao morokodanii kida pamizaataaka'azon dono: zadawii, pidan dokori'i dikiniribanaa, dazkidii, awautinapa-kinai, kowamai, na'iki mizaataaka-kinai marii. English ida'an udakota-ka'o 'armour' kii.

umashaapa kaiman Tominkaru aipan kawan, uruu kizi ukaiwaa udokori'i dikinirib-anaa nii. ¹⁵ Na'iki uminziwanuz ukowaadapan Kaimana'oraz Kuwai, kaimanaakakaru dau'oraz Tominkaru tuma, uruu kizi umorokoda udazkidi nii. ¹⁶ Kaina'a zii ba'oran: umishidapanuz Christ, uruu kizi ukaiwaa uawautinapa-kinaa nii, Satan ba'itan an pabairi tikazi-tinapa kida'o. ¹⁷ Na'iki wuru'u Tominkaru kazannaatanuz naa unao, uruu kizi umorokoda ukowam nii. Aizii wuru'u Tominkaru Paradanz, uruu ukaiwaa umarian nii, Kaimana'o Doronaa taaniaz u'ati. ¹⁸ Na'iki karikaonan utoriinapa Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. Utoriinpan an Tominkaru ati ukowaada ipai aimaakan dau'an; upishaa u'ati wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan ukaminka'uta kizi unao. Ukau'an dyauta utaapa unyukunuu toriinapa-karu dau'ati, na'iki karikaonan utoriinapa ipai Tominkaru pidanannao ati.

¹⁹ Karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati ukaminka'uta kizi õgaru õkakuwaapan an, mabaa'azoo kizi õkowaadan Kaimana'o Kuwai wuru'u mashaa'oraz utaapauzo-kao kotua'a naa. ²⁰ Jesus zaamatanii õgaru kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai; uru'u naa wuru'u õkowaadapaniaz na'iki uruu dikin ia'o wuru'u õtaraapa-kaoaz da'a'a. Ukau'an, utoriinapa Tominkaru ati õdau'an, aonaa kizi õtarian õkowaadapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai dyuuda-kariwaiz õkowaadapan.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Tychicus, uruu wa'inawuzuitapanii umishidan idi Christ, na'iki uruu wamarainapanii na'iki kaimana'o ukaudinauzon Naobanai ati. Uru'o nii kowaada unao ati ipai õdau'an, na'iki õsha'apatanii kida dau'an. ²² Õdyuudan nii uruu unao di'iti ukowaada kizi ipai daunuuda'u waunao dau'u, na'iki uma'ozakada kizi unao nyukunuu.

²³ Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ taan kaimana'o mashaapakaru na'iki marainpaaka-karu ipai unao mishidainao ati, na'iki karikaonan kizi umishidapan Christ. ²⁴ Marii Tominkaru kaimanan ipai wunao ati'i karikaonanu'oraz ãmarainpan manawun Naobanai Jesus Christ.

Paul Kaaritan Philippi Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle Paul saadan di'oraz kaarita pataraa-ka'o dono'o Kaimana'o Kuwai dikin ii. (Philippians 1:17) Timothy umin-kaudin an na'ian pu'a'o utuma usaadan wuru'u kaaritam.

Baukapa'o Paul morowautapankauzon Silas tuma Philippi ii. Uruu dono'o wuru'u pidannao abatanuz na'iki imishidanuz Paul kowaadanii Kaimana'o Kuwai. (Acts 16:11-40) 10 wunu imorowautapankan dauna'an, usaadan wuru'u pakaaritanuz.

Aizii usaadan wuru'u kaaritam mishidainao ati'o Philippi iainauz. Ukowaadan i'ati tuukii ukonaukian ikaminka'utan idi paugaru idyuudan ida'an aimakaan pa'ati na'iki itoriinpan idi Tominkaru ati udau'an.

Paul kowaadan tuukii pakonaukian papataka'uta-ka'o pu'u taraa-kizai ii. Mazan ukian, wuru'u na'apa kida'oraz kaiwainan kaimana'o nii, iriba kaiman kida'o aimakaan sha'apan una'ian pu'u. Na'iki ukowaadan tuukii pakonaukian panyukunuitapan idi mishidainao Philippi iainauz kamunanun pa'ati.

Pakaaritan ida'a, Paul kakinaowan mishidainao aonaa kizi ikashadinan oo ikaakinpan papataka'uta-ka'o an pamishidan dikin ii Christ. Mazan marii kizi'i naa pa'an ikonaukiitanan karikaonan. Na'iki ma'ozaka kizi itaapan pamishidan na'iki karikaonan kizi ikaminka'uaakan na'iki imashaapan konaukii pamin-mishidannao tuma. Na'iki ukakinaowan idyaun izaudinapa kizi pidannao ai, taapinpa'azoinauz kaimana'o nii, tuukia'oraz iaipan sha'apatin-karu Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.

Tuukii Paul kakinaowan wuru'u mishidainauz uaipan imashaapan kaiman na'iki idi'itinapa kizi kaiman na'apa Christ kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita daua'o 1:1-11

Paul daua'o utaraapa-ka'o dono'oraz 1:12-30

Paul kakinaotan mishidainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u 2:1-18

Paul sha'apatina'azon daua'o 2:19-30

Kaimana'o kakinaorii na'iki kaduzui tukapa-kida-ka'o 3:1-4:1

Mishidainao nyukunuu ma'ozakada-ka'o 4:2-20

Paul katokontan pakaaritan 4:21-23

¹ Di'oraz kaarita ogaru Paul na'iki Timothy di'iki'o, Christ Jesus poitorunaouz. Ogaru Paul, o'saadan di'oraz kaarita ipai unao Tominkaru pidannao ati'o, Philippi sannao, mishidainauz Christ Jesus, na'iki mishidainao zowaunaanao ati'o kapam, na'iki ipai wunao ati'i kaminka'uupainauz unao. ² Marii waDaru Tominkaru, na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul toriinpan Philippi sannao ati

³ Na'apainim onyukunuan dono unao, tuukii da'i okonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ⁴ Na'iki karikaonan da'i otoriinpaun konaukia'o ida'an Tominkaru ati unao dau'an. ⁵ Usha'apanum kau'an unao kowaadapa'o kapam Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz. Sariapa umishidan di'iki'o usakadan ukakuwaapatinan, atii kai pakawan. ⁶ Mishi Tominkaru sakadani'i naa pasaabaan unao. Aizii okian nii unao ati, oaitapa na'iki omishida pakawanu'o nii wuru'u Tominkaru kaudinanuz na'apa, atii Christ Jesus kaawan dono'o nii zii uipaian pasaabaan unao. ⁷ Odi'itinpan unao dau'u kaikapa'a omarainpan idi'o unao tuukii manawun. Mishi Tominkaru tukapa-kida pakaimanan ipai baokopa unao ati na'iki ogaru ati, utapada ukaminka'utan ogaru okaudin-kizi dau'u,

ōtaraapa-kaō pu'u oo ōkashadaakapan dono pidannao tuma Kaimana'o Kuwai dau'an ōtukapa-kida'azon idi umishiin. ⁸ Tominkaru tukapa na'iki uaitapa mishi'o wuru'u ōtukapa'azonuz unao, ōmarainpan idi'o unao tuukii, na'apa Christ Jesus marainpan kawan unao.

⁹ Ōtorinpan Tominkaru ati unao dau'an, marii kizi powa'a zii ukamarainapanun, na'iki utaa kizi uaitapa-kināa nii powa'a zii, na'iki uaitapaaba-kināa nii manawun. ¹⁰ Uruu ida'an kizi uaitapan na'ia'oram kaimana'o na'iki sakitapa'o aimaakan usha'apatan nii na'iki umishidan nii. Uruu ida'an kizi karikaonan ukaimanan, aonaa kizi oia'o ikoda-kaō u'ida'a atii na'apa Christ kaawan di'iti. ¹¹ Marii kizi karikaonan usha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan, Jesus Christ taan ida'an pama'ozakan u'ati. Na'apa'o ida'an kizi Tominkaru naubaa-kaō na'iki ukonaukii-kida-kaō.

Kaimana'o Kuwai abata-kaō Paul taraapa-kaō pu'u

¹² Aizii ōmin-mishidannao, ōaipan uaitapan, wuru'u dikauda kida'o aimaakan sha'apaapa-kaō pu'u ō'ati kaikapa'a, mazan ukaiwainan kaimana'o nii, na'apa kida'o ida'an mishi'oraiman powa'a zii manawun Kaimana'o Kuwai abata-kaō. ¹³ Usha'apanum kau'an ipai'i naa da'ainao pidannao na'iki ipai soldyaanao wunaou'u watchmantapainao kidaz udaru'o naobanai dapu, kaimanaiman ĩaitapan wuru'u ōtaraapa-kaōaz soo ōkakuwaapatinan dikiin ia'o Christ dau'u. ¹⁴ Aizii ōtaraapa-kaō idi, powa'a zii mishidainao Christ ma'ozakadinan, uruu idi ma'ozaka ĩkowaadapan Tominkaru Paradan, aonaa ĩtarian.

¹⁵ Kaina'a pabi'i kida mishidainao, ĩkowaadapan kuwai Christ dau'u padamata mazan soo pakishauzin idi'o karikaonan ō'ati, ĩaipan karikaonan pada'an-kaō. Mazan kaina'a ba'oran mishidainao, ĩkowaadapan wuru'u kuwaiz ĩkaminka'uta'azon idi'o pa'an ōgaru. ¹⁶ Na'iki wuru'u ĩkakuwaapatinanuz pamarainpan idi'o ōgaru, ĩaitapa ōtaraapa-kaō da'a'a ōkowaadapan idi'o pidannao ati wuru'u kaimana'o na'iki mishi'o kuwai Christ dau'oraz. ¹⁷ Mazan wuru'u ba'orainaoz ĩkakuwaatinan Christ dau'an soo ĩaipan karikaonan pawazoomikipan, aonaa panyukunuu kaimanan pu'a'o mani ō'ati, mazan soo ĩatadinpa'azon karikaonan. Na'iki ĩaipan karikaonan pakasha'oradan ōnyukunuu wuru pu'a'a ōtaratapa-kaōaz. ¹⁸ Mazan aonaa ĩsha'apaapanii kida kasha'oraduan ōnyukunuu. Mishi'oraiman kaiman ō'ati wuru'u ĩkakuwaapatinanuz Christ dau'u. Na'apa'oram ida'an kakuwaatin-karu kishauzi-karu pu'u oo kaimana'o nyukunui di'iki'o, mazan na'apa'o ida'an ĩabata-kidan naa pidannao ati Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Uruu idi tuukii ōkonaukian.

Na'iki powa'a'o nii zii ōkonaukiitanan. ¹⁹ Usha'apanum kau'an utoriinpan idi ōdau'an Tominkaru ati, na'iki Kaimana'o Doronaa, Jesus Christ di'iki'oraz kaminka'utan ida'an ōgaru, ōaitapa ōkodita-kida-kaō nii di'iki'i. ²⁰ Ukau'an tuukii ōaipan ōtukapa-kidan mishi, aona'o nii ōkasharutinan na'iki ōba'azootinan ōsha'apainpan ida'an. Mazan pakawan ōtaapan ōnyukunuu ma'ozaka, pakawan kizi ōtukapa-kidan mishi Christ umanawun ōsha'apatanii kida aimaakan ida'an, kai ōkakupan pu'u, oo ōmawakan ida'an. ²¹ Usha'apanum kau'an ōgaru ati, wuru'u kakupa-karuz mishi'o mashaapa-karu'u naa pa'an kaimanaiman Christ ati. Aizii ōmawakan an, powa'a'o nii zii manawun ukaimanan ō'ati. ²² Aizii ōtaapa-kaō an kakupa, dobata'o nii ōsha'apatan kaudin-kizai Christ ati zii. Uruu idi aonaa ōaitapan na'ia'oram ōaipan, kakupa-karu oo mawaka-karu. ²³ Aonaa ōaitapan na'ia'oram manawun ōzaamata. Tuukii ōwa'aka'azon wuru'u di'oraz amazada baara'a, ōmashaapa'ana'azon idi'i naa Christ tuma, na'ii powa'a'o zii pa'an ukaimanan mashaapa-karu ai da'a'a imi'i baara'a. ²⁴ Mazan ōaitapa kaimana'o nii pa'an unao ati ōtaapa-kaō an zii kakupa. ²⁵ Ukau'an una'apan an, ōaitapa ōtaapa-kaō nii zii kakupa, uruu idi pakawanu'o nii ōkaudinān. Ōma'ozakada kizi powa'a zii wuru'u umishidapanuz Tominkaru, na'iki konaukii kizi umashaapan umishidan idi Christ. ²⁶ Ukau'an tuukia'o nii manawun ukonaukii-kidan Christ Jesus, ōkodita-kida-kaō an na'iki ōkaawan an koshan unao di'iti.

Mishi'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

²⁷ Ukau'an kanom sha'apan an õ'ati, kaimana'a naa umashaapa, Kaimana'o Kuwai kawana'ati Christ di'iki'oraz. Aizii na'apainim õmakon an unao di'iti oo õmamakokan an, mazan upu'a'o nii õabatan, mishi ma'ozaka umishidapan na'iki bauda'apa utaapan unyukunuu. Na'iki õabatan nii baokopa ukazannaatapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai Christ daua'oraz. ²⁸ Na'iki aonaa utarian utarubanao sha'apaapan ai unao; uruu ida'an utukapa-kidan i'ati mishi'o nii Tominkaru pataka'utan i'dyaun, mazan unao ukazannaatan nii pa'an. Tominkaru'o nii wuru'u sha'apata'oraz aimaakan na'apa. ²⁹ Mishi Tominkaru kaimanan unao ati ukashaapa umishidan Christ, na'iki ukashaapa kapam unao baiaapan kasha'ora'o umishidan dikin ii uruu. ³⁰ Ubaiatan kasha'ora'o, na'apa utukapan kawan tawuru'u õbaiaapanuz kasha'ora kida'o na'ii, Philippi ii. Atii di'i pakawan zii õbaiatan kasha'ora'o.

2

Mishidainao di'itinapa kizi Christ Jesus di'itinpan kawan

¹ Aizii uaitapan idi unyukunuu ma'ozakadinan uzaamatinpan idi Christ ida'ati; na'iki uaitapan idi unyukunuu saabainan Christ kamarainapanun ida'an; na'iki uaitapan idi ubauda'apatapan unyukunuu Kaimana'o Doronaa ida'an; na'iki uaitapan idi marainpaaka-karu na'iki kamunanuaaka-karu kaina'an u'ida'a; ² ukau'an umashaapa'a naa na'apa ukawana'ati, õkonaukii-kinaa nii. Utaapa'a naa unyukunuu patumaaka, na'apa kida udi'itinapa; na'apa kida kapam umarainpaaka; na'iki ubauda'apata unyukunuu usha'apata'azonii aimaakan dau'ati. ³ Aonaa usha'apata'ana'a aimaakan u'atadinpa'azon idi karikaonan, oo uaipan idi mani karikaonan utukapa-kaomanawunu'o kawan. Aonaa umanawun-tinpa'ana'a, mishi'oraiman utaapa pa'an uiribannao umanawunu'o nii u'ai. ⁴ Aonaa udi'itinpa'ana'a soo uaiapanii na'iki usha'apaapanii kida aimaakan dau'u karikaonan, mazan udi'itinapa ukaminka'uta'azon dau'u uiribannao kapam. ⁵ Ukau'an na'apa'a naa udi'itinapa Christ Jesus di'itinpauzon kawan, usha'apata aimaakan unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Christ Jesus kawan.

⁶ Christ patumaakan pu'u padamata Tominkaru tuma
na'iki ikaduz na'apa kidaakan pu'u,

mazan upu'u aonaa utiwaan papatumaakadinpan Tominkaru tuma.

⁷ Mishi'oraiman minziiwa uwa'akan umanawun-karu aokazi ii.
Utaapinpan apowa'a na'apa poitorui taapinpauzon kawan.
Ushakatan na'apa pidan kawan.

⁸ Uruu dono apowa'a utaapinpan,
uizo'ati Tominkaru pazowii-kidinan ida'an cross paawa'a.

⁹ Uruu idi Tominkaru kadishita-kidan uruu,
na'iki uzaamatan uruu umanawunu'o nii,
na'iki udakotan u'uu umanawunu'o nii ipai ba'orainao kida uuai ai.

¹⁰ Soo uruu ati bauda'apa Tominkaru aipan, ipai pidannao kodoru'ukan,
ipai aokazi iainaouz, imi'i baara anainaouz na'iki ipai mawakainaouznaa.

¹¹ Na'iki ipai'o nii pidannao kian,
“Jesus Christ uruu umanawunu'o manawun Naobanai.”
Uruu ida'an ipai'o nii pidannao naubaan
na'iki konaukii-kidan waDaru Tominkaru.

Mishidainao mashaapa kizi Tominkaru Paradan kawana'ati

¹² Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, karikaonan da'i uizo'atiizon Tominkaru paradan õna'ian dono utuma. Powa'a zii pa'i uizo'ati Tominkaru paradan õ'aonaan pu'u utuma. Utaapa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukichana'iki usha'apaapan

oia'o uawun za'a, utiwautina'a naa ma'ozaka umashaapa kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawan pakazannaataniinao mashaapan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u kaudina'oraz unao ida'a, uruu aipan ati minziiwa usha'apatan wuru'u udyuudanii kidaz sha'apata-kao pa'ati, na'iki utaan ida'ana'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u usha'apatanuz kaiman kida'o aimaakan na'apa uaipan kawana'ati.

¹⁴ Aizii usha'apatan an aimaakan, kaiman usha'apatazu, aonaa ukadakoinpa'ana'a udau'u. Na'iki aonaa ukashadaakapa'ana'a ba'orainao tuma usha'apaapanii kida dikiin ii. ¹⁵ Aonaa kizi ukadakotin-kida-kao na'iki uunamunaa abata-kao dikauda sodi kida, mazan kaiman kizi pa'an unao. Tominkaru dainaoun idi unao, umashaapa kaiman pa'an oia'o pidannao bii'i, wuru'u sha'apaapainaoz dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o manawun aimaakan. Mazan unao, ĩbii ana'o nii pa'an ukanadapan, na'apa wizinao kanadapan kawan maruta'o-karu'u. ¹⁶ Ukowaadauta kizi'i naa kaimana'o kuwai, karikaonanuo kakupa-karu ikoda-kinoo dau'oraz. Aizii usha'apatinan an na'iki umashaapan dono na'apa, tuukia'o nii ōatadinpan unao ida'an, Christ kaawan dono pakamoon dono'o naa. Usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o nii ōaitapan aonaa madiwautapa-ka'o mani wuru'u ōkaudinanz dadara unao bii an. ¹⁷ Usha'apanum kau'an tuukii utainan umishidan ida'an Tominkaru. Panaadon ōtainan nii Tominkaru ati ōzowii-kao ida'an, na'iki ōizain shootan ida'an, ōipaida kizi'i naa Tominkaru ati wuru'u unao taainanz u'ati. Mazan upu'u ōkonaukian na'iki ōkonaukiitinan nii ipai unao tuma. ¹⁸ Ukau'an na'apa kizi kapam ukonaukian baokopa ōtuma.

Timothy na'iki Epaphroditus dyuuda-kao dau'o

¹⁹ Kaina'a'o nii ōaipan ōdyuudan Timothy unao di'iti wanaobanaa Jesus Christ kashapan an mazan. Tuukia'o nii ōkonaukian ukaawa-kidan dono kuwai unao dau'an. ²⁰ Aonaa ōikodan ba'oran pidan Timothy kawanu'o, tuukia'o manawun udi'itinpan unao dau'u. ²¹ Kaina'a mishi ba'orainao, mazan ĩdi'itinpan soo pasha'apata'azonnii kida aimaakan dau'u, aonaa Jesus Christ aiapanii kida dau'a'o mani. ²² Mazan Timothy, ipai unao utukapanii na'iki uaitapani'i naa ukaduz. Utukapa na'apam ukaudinanz ōtuma, baokopa wakowaadapan Kaimana'o Kuwai, na'apa pidan kaudinan kawan padaru tuma. ²³ Ukau'an ōaipan ōdyuudan uruu unao di'iti, ōaitapa'akan dono'o naa na'apam nii ōsha'apata-kao da'a'a. ²⁴ Mazan ōaitapa na'iki ōmishida wanaobanaa taapadan nii ōmorowautan kadiman unao di'iti.

²⁵ Mazan kai ōdyuudan nii powaa iti Epaphroditus unao di'iti, uruu sha'atii udyuudazoniaz ō'ida'ati, na'aka'o nii aimaakan kida ukaminka'uta-kinaa ni'oraz ōgaru. Uruu ō'inawuzu kawanu'o ōtaapan, baokopa ukaudinanz ōtuma na'iki ma'ozaka ukazannaatapan kaimana'o kuwai ōtuma. ²⁶ Ōdyuudan nii uruu utukapa'azon idi unao tuukii, na'iki kasha'ora'o unyukunuu, usha'apanum kau'an uaitapa tuukia'o unao dopian oo ukasha'oran uabatan idi ukarinaanz. ²⁷ Mishi'o wuru'u ukarinaankanuz tuukii, maonapa umawakan, mazan tuukii Tominkaru kaimanan u'ati, ukakuda uruu. Mazan aonaa uruu ati mani paba'oran Tominkaru kaimanan, ōgaru ati kapam. Aonaa Epaphroditus mawakan, usha'apanum kau'an aonaa Tominkaru aipan ōkasha'oradan ōnyukunuu powa'a zii, ōbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimaakan. ²⁸ Uruu idi'o tuukii manawun ōdyuuda'azon uruu unao di'iti, ōaipan idi unao konaukian utukapan dono ukaawan koshan powaa iti. Na'iki ōgaru tuukia'o nii kapam ōkonaukian ōaitapan idi aona'o ni'i naa powa'a unao nyukunuu kasha'oratinanz udau'ati. ²⁹ Aizii ukaawan an unao di'iti konaukii udapaapa uruu, na'apa udapaapauzon kawan umin-mishidannao. Na'iki na'apa kizi unaubaan uruu kawanuinao pidannao, ³⁰ usha'apanum kau'an minziiwa umakon kichana'iki-kia'o bii iti, na'iki maonapa umawakan pakaudinanz dikiin ii Christ ati. Ubaiatan wuru'u kaudin-kizaiz, uaipan idi pasha'apatan wuru'u unao sha'apata'azonnaz padamata ō'ati, mazan unao, aonaa uturuudinanz, umunapon idi ō'ai.

3

Paul aipan Philippi sannao da'anan pakaduz

¹ Aizii õmin-mishidannao, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan idi'i naa wanaobanaa Christ ida'ati. Aonaa õkashadinan õkakinaotan unao powa'a an kida. Wuru'u õkakinaori kidaz kaminka'utan nii na'iki ukazannaatapan nii unao upozawata-kida-kao ai. ² Uzaudinapa pa'i oiainaouz pidannao ai, arimaraka kawanuinaouz. Ìnao tuukii ãaipan mishidainao daonaioranao choota-kidan pamada Jewnao kaduz kawan. ³ Waunao, mishi'o pa'an Tominkaru pidannao manawun. Karikaonan pa'an watoriinpan Tominkaru ati Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an wau-nao. Na'iki wataapa pa'an Christ Jesus umanawunu'o nii. Aonaa wa'atadapan pidan sha'apaapanii kida aimaakan. ⁴ Õgaru, turua'o padamata õmashaapan atadinapa õsha'apatanii kida aimaakan ida'an. Aizii ukaina'an an pidannao atadinpa'o pasha'apatanii kida aimaakan ida'an, õgaru pa'an turuu õatadinpan powa'a zii ã'ai. ⁵ Usha'apanum kau'an õgaru choota-kariwai bouda'apa soondii õshakatan dauna'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Na'iki õgaru Israelite manawun, Benjamin takaandaun. Õgaru Hebrew manawun na'apa õdarunnao kawan. Na'iki õgaru Pharisee,* uruu idi tuukii õizo'atiizon Moses taanii kida kakinaorii. ⁶ Na'iki tuukii õaipan õmashaapan kaimanaiman Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi'o da'i õpataka'utauzon mishidainao Jesus. Aizii õizo'atin idi tuukii wuru'u Jewnao kakinaori kidaz, ipai pidannao tukapan õgaru kaimana'o manawun pidan kawan.

⁷ Mazan aizii õatadapanii kidaz kotua'a naa, ipai õtukapan kidaz madiwautapa-ka'o karikaonan, õzaamatinan idi'i naa Christ di'iti. ⁸ Powa'a zii õtukapan ipai wuru'u õatadapanii kidaz õkazannaatin-kinnaa nii mazanu'o karikaonan, wuru aia'a umanawun kida'oraz õikodan, õaitapaakanuz õnaobanaa Christ Jesus tuma. Uruu Christ dikan ii õmarina'atan ipai daunuuda'u wuru'u mazanu'oraz karikaonan õmishidapauzon kiwiin. Mazan aizii õtukapanuz aimaakan kaboota-kariwai kawanu'u naa karikaonan, õaipan idi õzaamatinpan kaimanaiman Christ di'iti, ⁹ na'iki õbouda'apatina'azon idi utuma. Aonaa õsha'apatanao ida'ana'o mani Moses taanii kakinaorii kida wuru'u õkaimananuz, mazan õmishidan idi'o pa'an Christ. Ukau'an Tominkaru tukapan õgaru kaimana'o nii soo õmishidan idi'o pa'an Christ. ¹⁰ Powa'a zii mishi õaitapa'azon Christ kaimanaiman, na'iki õtiwaa'azon kapam wuru'u Tominkaru ma'ozakan utaaniaz Christ ati ukadishita-kidan dono'oraz uruu pamawaka-kizi iki. Na'iki õaipan õkaminauda'utan uruu õpataka'utakidinan ida'an uruu kawan, na'iki na'apa õaipan õmawakan uruu kawan. ¹¹ Na'apa kapam õaipan Tominkaru kadishita-kidan õgaru õmawaka-kizi iki diina'iti'i.

Pidan dimatinauzo diman atii utokon iti

¹² Mazan aonaa õkian mani kaiwuru'u, turuudina'ora'a naa õgaru oo kaimana'ora'a naa õgaru õsha'apatanao idi na'apa kida'o aimaakan. Mishi'oraiman uruu idi'o pa'an dadara õtiwautinan, õaipan õzaamatan wuru'u Christ Jesus taa'azooniaz; na'apa'o ni'o wuru'u uzaamatanuz õgaru pa'idiwau nii. ¹³ Õmin-mishidannao, õaitapa aonaa zii õka'iitinan. Mazan kaina'a bouda'apa aimaakan tuukia'o õaipan õsha'apatanao. Aona'o nii õnyukunuupan powa'a wuru'u õmarina'ataniaz naa õkaduz kida. Mazan õtaapan nii õnyukunuu soo bouda'apa wuru dau'ati'i õ'ua'ia'oraz, tuukia'oraz õaipan õikodinan. ¹⁴ Na'apa pidan dimaba'o kawan, õdiman nii atii õkaawan utokon iti, õzaamata kizi wuru'u taa'azoo-kariwaiz õ'ati. Na'apa'o dau'ati'o wuru'u Tominkaru dapadanuz õgaru aokazi iti, Christ Jesus mawakan ida'an õ'ati.

¹⁵ Ipai waunao ma'ozaka'oraz naa wataapan wanyukunuu wamishidapan dau'ati; na'apa kizi kapam wataapan wanyukunuu wuru dau'ati'i õkadakotin-kizi kidaz. Mazan

* 3:5 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinno di'ii.

unyukunuu mana'apakan an, turuu Tominkaru taan kapam unao ati kaimana'o di'itinapa-karu uaitapa-kinaa nii. ¹⁶ Ukau'an pakawan wamashaapa wuru'u kawana'ati'i, wamishidapaniaz mishi'oraz kuwai.

¹⁷ Ōmin-mishidannao, uda'ana'a naa kaimana'o ōkaduz kida baokopa umin-mishidannao tuma. Na'iki udi'itapa kaimanaiman wunaou'u sha'apatinaouznaa kaiman, watominapa-kidan kawana'ati ĩdyaun. ¹⁸ Mazan kaina'a iriba pidannao, ĩsha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, ĩtukapa-kida patarubai-tinpan Kaimana'o Kuwai ati, wuru'u Christ mawakan dau'oraz cross paawa'a. Ōkowaadauzoni'i naa sha'atii u'ati kiwiin na'apa'o pidannao dau'an; na'iki powa'a'o nii zii koshan ōkowaadan u'atizu ōnyukunuu kasha'oran bii'i. ¹⁹ Diina'iti'i ĩkaboota-kao nii Tuubaruo'o Tikazi wu'iti, usha'apanum kau'an ĩtaapan idi pananaa patominkarun nii, ĩsha'apatinan soo panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Umanawunu'o nii ĩtaapinpan wuru ida'ana'a kakiba'azonnaa kida'oraz ĩsha'apaapan. ĩdi'itinpan soo wuru dau'ati'i pidannao naudapanii kidaz pasha'apaapan imi'i baara'a.

²⁰ Mazan waunao, aona'a naa turuu wamashaapan na'apa, usha'apanum kau'an aokazi ia'o di'iti'o pa'an wazaaminpan. Uruu idi tuukia'a naa wazaudapan wakazan-naatiki Naobanai Jesus Christ wa'atin aokazi iki. ²¹ Pama'ozakan ida'an uzaamatapan na'iki ukazowautapan ipai daunuuda'u wuru'u toma-kariwai kidaz, aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'oraz. Uruu ma'ozaka-karu ida'an upana'adan nii wananaa wuru'u kakataimana'oraz, pa'ina'o na'iki umanawunu'o nanai nii, na'apa pananaa umanawun-kawan.

4

¹ Ukau'an ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, tuukii ōtukapa'azon unao. Unao ida'ana'o ōkonaukiitinan, na'iki ōkaudinān winipinaa wuru'u unaouz. Pakawan pa'i na'apa umashaapa na'iki ma'ozaka umishidapa Naobanai Tominkaru.

Kaimana'o mashaapa-karu dau'o

² Aizii da'a'a ōkia'azon ōdadakoonao Euodia na'iki Syntyche ati, tuukii ōaipan ukaimanaakan, usakitapada'a naa unyukunuu, usha'apanum kau'an ipai unao mishidainaou'u naa Naobanai Jesus. ³ Na'iki pugaru ō'inawuzu, ōmin-kaudinān manawun, ōaipan pukaimanaaka-kidan wuru'u zunnaouz powaa iti. Usha'apanum kau'an ĩnao dadara'o ĩkaudinauzon na'apa ōgaru kawan wakowaadapan Kaimana'o Kuwai. Clement na'apa kapam na'iki ba'orainao na'apa ĩkaudinauzon ōtuma. Tominkaru saadani'i naa ipai ĩnao uu kakupa-karu kaaritannaa* daara'a.

⁴ Aizii ōkian u'ati, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaaminpan idi'i naa Naobanai Jesus ida'ati. Powa'a ōkia'azon koshan, ukonaukiitina'a naa. ⁵ Marii kizi ipai pidannao tukapan unao kaimanainao na'iki kakarodapaniinao nii. Unyukunuitapa kizi maonapa'a naa Naobanai Jesus wa'atin powa'a ati. ⁶ Aonaa kizi udopiidinān kanom sodi kida dau'ati karikaonan. Mishi'oraiman ukowaada Tominkaru ati kaziwadapa'oraz unyukunuu, na'iki upishaa u'ati aimaakan uaiapanii. Na'iki karikaonan "kaiman," ukii u'ati ukamunanun idi unao ati. ⁷ Aizii una'apan an, Tominkaru kaimanan umanawunu'oraz na'iki wazootapa'oraz pidan aitapan, uru'o nii kazannaatapa unyukunuu na'iki udi'itinpan, dopii-karu ai, uzaaminpan idi'i naa Christ Jesus ida'ati.

⁸ Aizii ōmin-mishidannao, ōkia'azon u'ati karikaonan udi'itinapa kaiman kida'o aimaakan dau'u, na'iki aimaakan kida tuukia'oraz unaudapa-kao na'iki umarainapaka. Di'i wuru'u aimaakan kidaz: udi'itapa mishi'o aimaakan; na'iki aimaakan wuru'u naubaapa-kariwai kidaz; na'iki aimaakan wuru'u sakitapa'oraz; na'iki aimaakan wuru'u kaimana'oraz pa'idiwaru; na'iki aimaakan konaunama'o; na'iki aimaakan

* **4:3** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, mashaapainao ni'oraz karikaonan Tominkaru tuma.

umanawun kida'oraz utukapa-ka. Marii kizi udi'itinpan na'apa kida'o dau'u karikaonan. ⁹ Aizii usha'apatina'a naa otominapa-kidan kawana'ati unao, ipai wuru kawana'ati'i uabatanii kidaz o'idi'iki uzaamatanii kidaz naa unyukunuu iti, na'iki ipai utukapan kawana'ati osha'apatinan, na'apa'a naa usha'apatin. Una'apan an, Tominkaru taan nii pakaimanan unao nyukunuu iti, ukaimanaaka-kinnaa nii.

*Paul konaukii-kidan
Philippi sanna*

¹⁰ Naobanai Jesus ida'an, tuukii okonaukian, unyukunuitapan idi o'garu koshan kotua'o dauna'an. Mazan mishi oaitapa karikaonanuo da'i unyukunuitapauzon o'garu, mazan aonaa uaitapan na'apam utukapa-kidan o'atizu. ¹¹ Mazan aonaa aimakaan aonaan idi'o mani o'ida'a kaiwuru'u ona'apanuz unao ati. Usha'apanum kau'an oaitapani'i naa na'apam okaiwainan na'apa'oram aimakaan sha'apan an, aonaa odopian. ¹² Oaitapanii na'iki otiwaani'i naa mashaapa-karu masakauda'u'o aimakaan ida'an. Na'iki otiwaani'i naa kapam mashaapa-karu diri'i'o aimakaan ida'an. Aonaa odopian, oka'iita omashaapan na'apa'oram aimakaan sha'apan bii'i, okawanyukunun pu'u oo omawanyukunun pu'u, aimakaan diri'in pu'u oo aimakaan masakauda'un pu'u. ¹³ Oka'iita na'iki oaitapa osha'apatinan na'apa'oram aimakaan sha'apan an, Christ ma'ozakadapan ida'an o'garu.

¹⁴ Kaiman mazan ukamunanun o'ati, tuukii okonaukian udyuudan idi aimakaan o'ati da'ati'i opataka'uta-ka pu'u. ¹⁵ Mishi unao Philippi sanna uaitapa sha'atii, tawuru dono'o uru'oraz zii uabatan Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Omakon dauna'an sha'atii unao wiizi iki, Macedonia Baara ia'oraz, aonaa mishidainao ba'oran wiizai di'iki'o dyuudan puraata o'ati, soo unao karikaonan. ¹⁶ Aizii ona'ian dono zii Thessalonica ii, itamau sha'atii ukaminka'utan o'garu udyuudan ida'an puraata o'ati. ¹⁷ Aonaa oaiapan idi'o mani karikaonan udyuudapan aimakaan o'ati kaiwuru'u ona'apanuz u'ati, mazan oaiapan pa'an Tominkaru taan uwinipinaa nii, ukaminka'uupan idi dobata o'garu. ¹⁸ Mishi dobata ukaminka'utan o'garu, oaiapan ai manawun, Epaphroditus kaawa-kidan dono'oraz aimakaan kida unao di'iki. Ipai wuru'u utaanii kidaz aimakaan, kaduunu'o kawanu'o Tominkaru ati wuru'u, na'apa uzai kawaoda-ka kawan u'ati, kaduun udamainan na'iki kaiman u'ati, na'iki tuukii ukonaukii-kidanuzu. ¹⁹ Na'iki Christ Jesus ida'an, Tominkaru omishidaniaz taan nii unao ati ipai wuru'u uaiapanii kidaz aimakaan, umanawunu'oraz pasha'apauz di'iki.

²⁰ Marii karikaonan wataapan Tominkaru waDaru umanawunu'o nii. Amen.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Odyuudan o'paradan ipai Tominkaru pidanannao ati, mishidainaoz Christ Jesus. Aizii wa'inawuzunao, omin-mishidainaoz, na'apa kapam idyuudan paparadan. ²² Na'iki ipai mishidainao mashaapainao kidaz da'a'a, idyuudan kapam paparadan u'ati. Aitani-iman wunaou'u kaudinainaoz Naobanai Caesar dapu ii, idyuudan kapam paparadan u'ati.

²³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun manawun ipai unao ati.

Paul Kaaritan Colosse Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-kaos Colosse sannao ati'o, mishidainauz naa Jesus. Paul di'iki'o wuru'u kaaritan, utaraapa-kaos dono'o Rome ii. Tychicus na'iki Onesimus ida'ana'o Paul dyuudan pakaaritan Colosse iti.

Wuru'u Colosse, udaru'o wiizai Asia ii, waoko ia'o Ephesus ai. Aona'o Paul makouzon zii Colosse iti, mazan ukowaadapankauzonii Kaimana'o Kuwai Christ dau'u Ephesus ii aka. Uruu dono'o udyuudauzon patominapa-kidaniinao makon ba'oran wiizai kida kawana'ati, ina'aka kizi Kaimana'o Kuwai na'iki ikowaada kiziz pidannao ati na'ii'aka. Uruu dono'ora'a naa ikakuwaapauzon Colosse ii aka, uruu idi iriba pidannao mishidan na'ii. Uruu idi'o, karikaonan da'i Paul nyukunuitapan idyaun, na'iki karikaonan utoriinpan Tominkaru ati idau'an.

Paul abata kaina'a pidannao tominapa-kidan mishidainao Colosse ii pana'iti'o kuwai dau'u. Tuukii Paul aipan na'iainaouz mishidainao aitapan na'iki imishidan wuru'u mishi'oraz pa'an kuwai, Christ daua'oraz. Aonaa uaipan ba'oran pidannao pozawata-kidan oo tanawatin-kidan idyaun wuru ida'ati'i pana'iti'oraz karikaonan kuwai. Na'iki aonaa uaipan mishidainao da'anan ikuwaa kida. Usha'apanum kau'an ina'o pidannao, tuukii iaipan pidan izo'atin angel oo oia'o doronainao kakinaori, na'iki iaipan nii pidan izo'atin kakinaorii wuru'u pidannao tomanii kidaz naa karikaonan. Mazan Paul kowaadan pasaadaniida'a, Jesus Christ ida'ana'o pa'an wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai. Aizii wunaou'u pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao, ipana'aapan naa karikaonan pidannao nyukunuu Jesus Christ ai. Mazan kaimanaiman Tominkaru paradan kowaadan soo Jesus Christ ida'ana'o pa'idiwaru wuru'u Tominkaru tomanuz ipai amazada, aokazi na'iki imi'i baara. Jesus Christ ida'ana'o kapam wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz pidannao tuma na'iki wuru'u uzaamatanuz idyaun papi-danannao nii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1-8

Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan 1:9-2:19

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'an 2:20-4:6

Kaarita katokonota-kaos 4:7-18

¹ Di'oraz kaarita ogaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki Timothy, wa'inawuzuitapaniaz di'iki'o kapam. ² Unao ati'o wasaadann, Colosse sannao, buutinainauz naa Tominkaru ati, ma'ozaka'oraz umishidapan Christ, na'iki wairibaniitapaniinaouz Christ ida'an. Watoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru kamunanun ipai unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru Colosse sannao dau'an

³ Na'apainim watoriinpan an Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ daruz, karikaonan da'i wakonaukii-kidanuz unao dau'an. ⁴ Usha'apanum kau'an wabatan idi umishidan Christ Jesus, na'iki waabata kapam na'apam umarainpan umin-mishidannao. ⁵ Aizii wuru'u umishidanuz Christ Jesus, na'iki wuru'u umarainpaakanuz, uaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan u'ati wuru'u pataa'azooniaz, kaina'a'oraz utaapan aokazi ii. Aizii uaitapan wuru dau'ana'a taa'azoo-kariwaiz, Kaimana'o Kuwai di'iki'o, uabatan dono'oraz ukowaada-kaos. ⁶ Uruu kuwai wuru'u kowaada-kariwaiz naa ipai amazada kawana'ati, na'iki ma'ozaka ukaiwainan. Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan, na'iki tuukii imishida'azon kaimanaimana'a naa. Na'apa tawuru kawanu'u, uru'oraz zii unao abatauzon mishi'o kuwai Tominkaru

kamunanun dau'u, tuukii umishidanuzu. ⁷ Unao abatan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz, Epaphras kakuwaapan idi'o u'ati. Uruu wama-rainapanii, na'iki kaudina'o Tominkaru ati waunao kawan. Minziiwa ukaminka'uupan waunao, ukowaadapan ida'an kaimana'o kuwai, Christ dau'u unao di'ii'aka. ⁸ Uruu kowaada'oraz wa'ati na'apam Kaimana'o Doronaa taan marainpaaka-kinai unao ati.

⁹ Sariapa waabatan di'iki'o kuwai unao dau'u, aonaa wasookadan watoriinpan Tominkaru ati. Karikaonan wapishaan Tominkaru utukapa-kida kizi unao ati kanom manawun wuru'u uaipaniaz usha'apatan pa'ati. Utaa kizi uaitapaaba-kinaa nii, uruu ida'an kizi uaitapan wuru'u udau'u kida'oraz aimaakan. ¹⁰ Watoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, usha'apanum kau'an waaipan idi umashaapan kaiman manawun Naobanai aipan kawana'ati. Umashaapan an na'apa, kaimana'o nii manawun Naobanai ati. Waaipan usha'apatinan kaiman ukaminka'uta kizi'i naa pidannao, na'iki uaitapa kizi'i naa Tominkaru dau'u powa'a zii manawun. ¹¹ Na'iki wapishaan Tominkaru marii kizi utaan umanawunu'o pama'ozakan unao nyukunuu iti. Ukau'an pakawan pa'i umishidapa Christ, ma'ozaka kizi utaaupan unyukunuu udau'ati, aonaa kizi ukashadinan upataka'uta-kao dono. Mishi'oraiman pakawan kizi ukonaukiitinan, ¹² na'iki karikaonan "kaiman," ukii waDaru Tominkaru ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u saabaa'oraz unao, uaipan idi'i naa uzaamatan wuru'u umanawunu'oraz aimaakan usaabaniaz naa papidanannao ati, kanada'o-karu ia'oraz.

¹³ Kiwiin wamashaapan maruta'o-karu'u, Satan kazowautapan idi waunao. Mazan aizii Tominkaru so'otani'i naa waunao u'ai, na'iki uzaamatan naa waunao paudani Jesus Christ pidannao nii, uruu udani umarainpaniazu. ¹⁴ Uruu ida'ana'o uso'otan waunao Satan ai, na'iki uruu ida'an umainaabatan wa'oian wa'ai.

Christ umanawunun daua'o

¹⁵ Aonaa na'apainim zii pidan tukapauzon Tominkaru, mazan paudani Christ ida'an pa'an utukapa-kidinan. Uruu udani kiwiitapa'o, na'iki uwazootapa ipai, ipai wuru'u toma-kariwainao kidaz aimaakannao. ¹⁶ Usha'apanum idi uruu Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan, aokazi ii kida'o, na'iki imi'i baara an kida'o, ipai wuru'u tukapa-kariwai kidaz na'iki ipai wuru'u matukapa-kariwaika kidaz, ipai ma'ozaka kidainaouz angelnao, na'iki doronainao, oiainao na'iki kaimanainao, ipai inaobanaanao na'iki izowaunaanao kapam. Ipai wuru'u aimaakan kida toma-kaoaz Christ ida'ana'o, na'iki u'ati'o kapam itoma-kao.

¹⁷ Ipai aimaakannao, pidannao na'iki amazada kida toma-kao ua'ii, Christ una'an naa karikaonan. Uruu ida'ana'o wuru'u pakawan toma-kariwainao mashaapan na'iki izikadinan Tominkaru toman kawana'ati idyaun. ¹⁸ Na'iki uruu wuru'u kazowautapa'oraz pananaa, mishidainaouz. Christ wuru'u mishidainao sakadin-kiziz, uruu di'iki'o ikodanuzu karikaonanu'o kakupa-karu. Na'iki uruu kiwiitapa'o Tominkaru kadishita-kidan mawaka-kizai iki, aonaa na'apainim nii umawakan powa'a. Usha'apanum kau'an uaipan idi soo uruu bauda'apa, umanawunu'o na'iki wazootapa'o nii ipai wuru'u patomaniinao kidaz.

¹⁹ Uruu idi kaiman Tominkaru ati na'iki paaipan kawana'ati'o wuru'u umashaapanuz kaiman-daun pauDani ida'a. ²⁰ Na'iki Tominkaru muuda wuru'u pauDaniz kaimanaaka-kida'o nii patuma ipai patomaniinao. Uruu ida'ana'o wuru'u ipai toma-kariwainao, pidannao na'iki ipai aimaakannao imi'i baara an kidainaouz, na'iki aokazi ii kidainaouz kaimanaakan Tominkaru tuma. Aizii wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz ipai patomaniinao tuma, ukashaapan ida'ana'o paudani Jesus Christ mawakan cross paawa'a, na'iki uizain shootan ida'ana'o.

²¹ Mishi kiwiin aonaa karikaonan unao aitapauzon Tominkaru. Tuukii utarubaitapanuz, usha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, na'iki udi'itinpan idi oii kida'o dau'u pa'idiwaru. ²² Mazan aizii Tominkaru kaimanaaka-kidan naa pa'an unao

patuma, pauDani Jesus Christ mawakan ida'an. Tominkaru sha'apatan aimaakan kaikapa'a uaipan idi patukapan unao pakanaapu'u kaimanainao nii manawun, na'iki so'otinainao oia'o ai utiwaa-kidapa-ka'o dono diina'iti'i, na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o unao ida'a. ²³ Mishi'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan unao ati kaikapa'a, utaapan an ma'ozakaiman wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki uma'ozakadan an umishidan kaimanaiman, na'iki karikaonan kizi'i naa uzaudapan wuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon, Kaimana'o Kuwai ida'ana'oraz ukowaada-kidan. Unao ipai'i naa uabatan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Uruu kapam kowaadapa-kariwaiz naa ipai pidannao ati ipai amazada kawana'ati. Ōgaru Paul kaudina'o kapam wunao tuma'a kowaadapainouuz kaimana'o kuwai Jesus Christ dau'u.

Paul kaudinan mishidainao ati

²⁴ Aizii konaukii ōnyukunuu usha'apanum kau'an ōpataka'uta-ka'o kaikapa'a ōkakuwaapatinan diki ia'o unao Gentilenao ati. Minziiwa ōkashaapan ōpataka'uta-ka'o Christ aipan kawana'ati, ōkaminka'uta-kinaa nii mishidainao, wuru'u udakotapaniinaouz pananaa nii. ²⁵ Ōgaru, Christ pidanannao poitoru. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii ōgaru, kaudina'o nii, kowaada'o nii kaimanaiman paparadan unao Gentilenao ati. ²⁶ Wururu'u kuwai oo uparadan uduyudaniaz ōkowaadan, umanawunu'o aimaakan sha'apata'azoo-ka'o daua'o. Kotu'u, kotu'u mashaa Tominkaru taapan ipai pidannao ai wuru'u kuwaiz. Mazan aizii kaiman-daunu'u naa ukowaada-ka'o Tominkaru pidanannao ati, wuru'u mishidainaouznaa. ²⁷ Konaukii Tominkaru kowaadan pataa'azon papidanannao ati wuru'u umanawun-karu Christ ida'a'oraz, uaipan papidanannao aitapan unao Gentilenao mishidainaouznaa ati'o kapam utaa'azon. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan ukowaadaniaz pataa'azon, Christ mashaapan dau'ati'o unao nyukunuu ii wuru'u una'apanuz. Uruu ida'an uaitapan mishi'o nii ubaokopatinan Tominkaru tuma umanawunu'o-karu ii diina'iti'i. ²⁸ Uruu Christ daua'o wuru'u wakakuwaapatinanuz ipai pidannao ati. Kaimana'o ida'an wakakinaowan oo watominapa-kidan pidannao, waaipan idi Tominkaru tukapan i'dyaun diina'iti'i turuudinainau'u naa pa'idiwaru Christ ati. ²⁹ Uruu idi'o dadara ōkaudin, atii kai. Christ taan idi pama'ozakan ō'ati ōkaudin-kinaa nii, ma'ozaka ōkowaadapan naa wuru'u kaimana'oraz kuwai.

2

¹ Aizii ōaipan uaitapan na'apam ōtiwautinan dadara, ōkaminka'uta'azon idi unao, na'iki wunau'u mishidainao Laodicea iainaouz, na'iki ipai ba'oran mishidainao aona'oraz zii itukupauzon ōgaru. ² Ōtiwautinan dadara, ōma'ozakada'azon idi ipai unao nyukunuu, umarainpaaka kizi umin-mishidannao tuma, na'apa'o ida'an kizi bauda'apa utaapan unyukunuu. Ōaipan uaitapan kaimanaiman kuwai tawuru'u mashaa'oraz Tominkaru taapauzon kiwiin. Christ daua'o wuru'u kuwaiz. ³ Uruu Christ ida'a'o wuru'u umanawun kida'o aitapaaba-kinai na'iki aitapa-karu ikoda-kaoz.

⁴ Ōkowaadan u'ati kaikapa'a, aonaa kizi pidannao mariidan unao pana'iti'o pakuwaa ida'an, ikakuwaapan an kaimanaiman padamata, mishi'o kawan. ⁵ Mazan karikaonanuu'o nii kaina'a ōgaru utuma ōdorona ii, ōmunapon pu'u padamata unao ai. Na'iki pakawan ōkonaukiitinan ōabatan idi kaiman umashaapan bauda'apa utaapan unyukunuu, na'iki ōabatan idi ma'ozaka utaapan umishidapan Christ.

Christ mishidainao zowaunaaz

⁶ Aizii unao uzaamatanii naa Christ Jesus unaobanaa nii, ukau'an kaimana'a naa umashaapa upidanannaoun idi'i naa unao. ⁷ Ma'ozaka utaapa wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki utominpa'a naa kaimanaiman udau'u uikoda kizi uma'ozaka-kinaa nii u'idi'iki, na'apa paoribai ikodan kawan pama'ozaka-kinaa nii pa'ishitaba'u kida di'iki.

Pakawan kizi umishidan tuukii wuru'u utominapa-kida-kinaoaz Christ daua'oraz. Karikaonan kizi'i naa “kaiman manawun pugaru” ukian Tominkaru ati ukamunanun idi u'ati.

⁸ Uzaudinapa pa'i, aonaa kizi pidannao mariidan na'iki zaamatan unao, pakowaadapan ida'an wuru'u pamishidani kidaz kuwai, pidan di'itinpan kawana'ati kida'oraz karikaonan, na'iki aimaakan kida daua'o, aonaa Christ daua'o mani wuru'u ĩkuwaa kidaz. ⁹ Christ kaawankan dono imi'i baara ati, pidan nii ukaawan, mazan upu'u Tominkaru mashaapan kaiman-daun uruu ida'a. ¹⁰ Na'iki kaimanaimana'ora'a naa Christ mashaapan unao ida'a. Uruu idi aona'a naa kanom unao aipan powa'a. Uruu pa'an wuru'u Naobanaiz manawun, kazowautapa'o ipai umanawun-tinpainao na'iki ma'ozaka-tinpainao naobanainao.

¹¹ Christ mashaapan idi'i naa unao ida'a, na'apa'ora'a naa unao pidannao kawan, kainaabatanainaoz naa Tominkaru ati pachoota-kidan* ida'an. Mazan waunao, aonaa ka'ui ida'ana'o mani pa'an wuru'u wakainaabatanuz, soo Christ pa'an chootanii na'iki uso'otanii wa'ai, wuru'u wakaduz oia'oraz mashaapan wa'ida'a. ¹² Pudidaka-kawanu'o Christ tuma wuru'u puchikaawunuu-kaoaz. Na'iki pukadishita-kidaka-kawanu'o utuma, pumishidan idi manawun Tominkaru kadishita-kidan Christ pamawaka-kizi iki pama'ozakan ida'an.

¹³ Tominkaru tukapan pu'u unao mawaka'o pidan kawan u'oian idi, na'iki umaso'otakan pu'u zii u'ai wuru'u oia'oraz ukaduz, mazan upu'u Tominkaru kadishita-kidan unao mashaapa'o nii Christ tuma. Ukau'an Tominkaru mainaabatani'i naa ipai wa'oian. ¹⁴ Ipai umainaabatan saadinpa'o wa'oian, wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz padamata waunao, ipai utauka-kao cross paawa'a Jesus mawakan dono. ¹⁵ Uruu dono'o Tominkaru so'otan ma'ozakatinapa-karu oia'o doronainao ai, naobanai-tinpainao kidaz na'iki ma'ozaka-tinpainao kidaz. Utukapa-kida iriba pidannao ati na'apam pawinian ĩdyaun, Jesus mawakan ida'an cross paawa'a.

¹⁶ Ukau'an mana'a ukashaapa'ana'a pidannao kazowautapan unao, unikanii oo utuzanii dau'an, oo ubaokopainpauzon dau'an ipai wunu, oo ubaokopainpauzon dau'an kauzu koraudan dono, oo Sookapa-karu Kamoon dau'an. ¹⁷ Uruu kida ida'an ishazaba karikaonan Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. Mazan aizii kaimanaimana'a naa Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. ¹⁸ Mana'a ukashaapina'a naa pidan dyuudan dono usanadinpan† na'iki ĩaipan an utoriinpan angelnao ati na'apa ĩnao kawan. Aizii ĩkian an “Tominkaru tukapa-kidani wa'ati na'apa kida'o dau'an,” mazanu'o karikaonan wuru'u ĩna'apanuz. Aizii usha'apatan an wuru'u ĩsha'apaapanii kidaz, uwaziwaan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Pidannao na'apainao, pabi'inaaka sodi kida ĩdi'itapan aimaakan panyukunuu kawana'ati karikaonan, uruu ida'an tuukii ĩatadinpan. ¹⁹ Pidannao na'apainao, aona'a naa ĩaipan Christ pazowaunaa nii. Mazan Christ, uruu mishidainao zowauz manawun, uruu taapa'oraz ĩdyaun baikopa na'iki bauta'apatinapa. Na'apa pidan zowau taapan kawan pananaa, bauta'apatinapa nanai, uaziuzon zaamataaka-kidan idizu. Ukau'an na'apa kapam Christ nanaa, wuru'u mishidainaoz, uzaamatapan idi ĩdyaun, ĩdyaupain kaiman Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii unao, mawakainao'u naa pa'an Christ tuma, na'iki so'ota-kariwai'i naa unao, uizo'atin ai wuru'u toma-kariwai kidaz karikaonan kakinaorii. Mazan upu'u zii mooko uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz, na'apa wunao kawanu'u mamishidainao? ²¹ Kaikapa'o wuru'u ĩkakinaotanuz pidannao: “Aonaa puzaamata'ana'a na'apa kida'o aimaakan,” “Aonaa punika'ana'a uruu kaduz wanyukunui,” na'iki “Aonaa pupishata'ana'a na'apa kida'o aimaakan.” ²² Aizii wuru'u kaikapa kida'oraz

* **2:11** pachoota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. † **2:18** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

aimaakan sha'apata-kaoa'a, ipai'o nii umainaabatan ukaiwaa-ka'o dauna'an. Usha'apanum kau'an paaipan ati'o karikaonan pidannao toman, wuru'u kakinaorii kidaz. ²³ Wuru'u na'apa kida'oraz kakinaorii, uabata-ka'o kaimana'o oo mishi'o kawanu'o. Kaina'a iriba ikakinaorinaa toma-ka'o pidan sha'apatan ni'o, patukapa-kidakinaa ni'o kaikin pataainan Tominkaru ati. Uruu kakinaorii dyuuda kapam, pidan pataka'utan pananaa, na'iki sanadinapa-karu dadara'o ida'an. Mazan madiwautapaka'o karikaonan wuru'u, aonaa na'apa'o ka'iitan pamashaatan pidannao nyukunuu isha'apaapan ai oia'o.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

¹ Aizii unao, kadishita-kida-kariwainaou'u naa Christ tuma pa'ina'o mashaapa-karu ida'ati. Ukau'an udyautada'a naa unyukunuu, utiwautina'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati, Christ sakanatapa-kizi ia'oraz Tominkaru diwa'ora antanapu. ² Ukau'an udi'itinpa'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati. Aona'a naa udi'itinpa'ana'a karikaonan soo imi'i baara an kida'o aimaakan dau'u. ³ Usha'apanum kau'an unao mawakainaou'u naa Christ tuma. Ukau'an pa'ina'ora'a naa unao, mazan aonaa pidan tukapanuzu, udikindapa-ka'o idi Christ ida'a Tominkaru kanaapu'u. ⁴ Aizii diina'iti'i Christ kaawan dono'o naa da'ati'i imi'i baara ati, na'apaini'o ni'i naa pa'an unao tukapa-ka'o utuma umanawunu'o na'iki konaunama'o-karu ii. Uruu wuru'u taa'oraz pa'ina'o mashaapa-karu.

⁵ Ukau'an marina'a naa ukaduz mawakan, wuru'u naudapa'oraz pasha'apaapan oia'o kiwiin; aona'a naa ukaminshu'u-tinpa'ana'a oo aona'a naa uda'awupa'ana'a zun oo daonaiora tuma umamazidakan pu'u ituma; aona'a naa powa'a usha'apaapa'ana'a kakiba'azonnaa kida'o aimaakan uminshu'unao tuma; aona'a naa una'azootapaaka'ana'a, na'iki aona'a naa udi'itinpa'ana'a usha'apaapa'azon dau'u oii kida'o aimaakan. Na'iki aonaa uaipaabi'ia'ana'a powa'a zii manawun puraata oo sha'apauzii, ukaina'an pu'a'a naa dobata u'ida'a. Una'apan an utominkaruniitapan kawanu'o wuruzu'u. ⁶ Na'apa'o dikin ii Tominkaru pataka'utan nii udawun iti pidannao wuru'u dikintapainauz uruu.

⁷ Unao, usha'apaapauzonii uruu kaduz oii kida'o aimaakan kiwiin, umamishidakan dono zii Christ. ⁸ Mazan aizii, aona'a naa turuu usha'apaapan powa'a di'oraz kaduz kida aimaakanu'u: uto'orauzon oo uto'ora'akauzon kanom sodi dikin ii karikaonan. Aonaa kizi usha'apatan oia'o aimaakan uiribannao ati, soo uto'oran idi karikaonan i'ati. Aonaa kizi ukadakotin-kidan oo udakooan pidan. Aonaa kizi powa'a ukaiwaan mapidankiika'o parada-karu, aona'a naa turuu na'apa kida'o koditan unao dako iki. ⁹ Mana'a naa umariidapaaka'ana'a powa'a. Usha'apanum kau'an unao umuudani'i naa wuru'u kiwiini'o ukaduz, naudapauzoz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan.

¹⁰ Mazan aizii pa'inaada-kariwai'i naa unao. Tominkaru watomiki, wuru'u saabaapa'oraz na'iki pa'inaada'oraz ukaduz, uaipan idi unao paugaru kawan, na'iki mishi kizi'i naa uaitapan uruu kaimanaiman. ¹¹ Uruu idi aonaa na'ia'oram pidan pana'a'o nii itukapa-ka'o, ipai pidan tukapa-ka'o na'apa pa'idiwaru: Jewnao, wuru'u choota-kariwainauz,* na'iki Gentilenao, aona'oraz ichoota-ka'o, na'iki munapo'o wiizai sannao, na'iki to'oraba'o pidannao, na'iki torii-kariwai poitoruinao,† na'iki wunaou'u aona'oraz poitoruinao mani, ipai idyaun na'apa pa'idiwaru itukapa-ka'o. Kanom pa'an wuru'u umanawunu'oraz utukapa-ka'o, soo Christ. Uruu wuru'u mashaapa'oraz ipai unao ida'a.

* **3:11** Choota-kariwainauz: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. † **3:11** torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹² Aizii Tominkaru pidanannaou'u naa unao, uzaamatani'i naa unao, kaimana'o pidannao nii, pamarainpan ni'o. Ukau'an kaikapa'a naa pa'i umashaapa aizi'i: ukasha'ora-kida pataka'utinainao, na'iki kaiman utaapaaka, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukarodapa uiribannao na'iki utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai dikauda'o aimaakan; ¹³ na'iki udadarada uto'oran ukasharuta-kao an; na'iki umarina'ata'a naa kasha'ora kida'o aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz u'ati, na'apa waNaobanaa Jesus marina'atan kawan washa'apatanii kida oia'o. ¹⁴ Ipai'o nii unao sha'apatan wuru'u kaikapa kida'orazu'u. Mazan marainpaaka-karu, uruu pa'an wuru powa'a'o zii manawun uaiapa-kao utukapa-kidan. Usha'apanum kau'an marainpaaka-karu ida'ana'o wuru'u pidan bauda'apatanz na'iki baokopatanuz panyukunuu pamashaapa-kinaa nii kaiman.

¹⁵ Marii kaimanaaka-karu Christ di'iki'oraz ma'ozakadapan unyukunuu, na'iki uruu ida'an kizi udi'itinpan kaiman. Usha'apanum idi Tominkaru zaamatani'i naa baokopa unao bauda'apa'o nanai ida'ati, mashaapa'o nii kaimanaaka'a naa umin-mishidannao tuma. Na'iki karikaonan “kaiman pukamunanun wa'ati” ukii Tominkaru ati. ¹⁶ Marii Christ daua'o kuwai mashaapan kaimanaiman unyukunuu ida'a. Uruu ida'an kizi uaitapan utominapa-kidaakan, na'iki ukakinaotaakan kaimanaiman. Na'iki uruu ida'an kizi mishi ukonaukii-kidan Tominkaru unyukunuu kaimanan ida'an, ukunuiian ida'an wuru'u Psalms di'iki kida'oraz kunui, na'iki ba'oran kunui Tominkaru dau'u kida'oraz.

¹⁷ Na'iki kanom usha'apatanii, uparadan ida'an oo usha'apatinan ida'an, marii ipai usha'apatanzu Naobanai Jesus uu ida'an. Na'iki karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru waDaru, “Kaiman pukamunanun wa'ati” ukii kizi u'ati, Naobanaa Jesus ida'an.

*Paul kakinaori
ipai mishidainao ati'o*

¹⁸ Unao daiaroinao, mana'a uwazootapa'ana'a udaiarunao, uizo'ati ĩparadan, Naobanai Jesus pidanannao mashaapan aita-kao kawana'ati.

¹⁹ Unao daiaruinao, umarainapa udaiaronao, mana'a uto'orainpa'ana'a ĩ'ati.

²⁰ Unao koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, ĩdyuudan an usha'apatan aimaakan. Kaimana'o nii Naobanai ati usha'apatinan an na'apa.

²¹ Unao daruinao, mana'a uto'orada'ana'a oo ukasha'orada'ana'a udainao; utaapan an ĩdyaun na'apa, ĩkashadinan ni'i naa patiwautinan ai.

²² Unao poitoruinao, uizo'ati ipai unaobanaanao paradan, usha'apata kaiman wuru'u ĩdyuudanii kidaz usha'apatan, mazan aonaa ĩawunuutapan idi mani karikaonan na'iki uaipan idi mani karikaonan ĩnaudapan unao. Mazan minziiwa usha'apata ukaudin-kizi, umarainpan na'iki uizo'atin ida'an Naobanai Jesus. ²³ Kanom usha'apatan an, utiwaa usha'apatanzu kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an; na'apa pidan aipan kawan pasha'apatan kaimana'o aimaakan Naobanai Jesus ati, aonaa pidan ati'o kawan mani karikaonan. ²⁴ Ukau'an usha'apata'a naa ukaudin-kizi kaiman, usha'apanum kau'an uaitapani'i naa Naobanai Jesus taan nii ukaudin winipinaa nii, wuru idi'i umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao idiwau nii. Ukau'an Naobanai Jesus pa'an wuru'u uNaobanaaz, uruu ati'o pa'an wuru'u ukaudinanz.

²⁵ Mazan aizii pidannao sha'apaapan an oii kida'o aimaakan, Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun udikin ii, ipai'o nii pidannao pataka'uta-kao na'apa pa'idiwaru. Aonaa Tominkaru tukapan pidannao pana'a kida upataka'utan an ĩdyaun oia'o dikin ii.

4

¹ Aizii unao, naobanainao kapoitoru-tinpainao, kaiman utaapa upoitorunao. Usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a kapam uNaobanaa aokazi ii.

² Na'iki zaudinpa'a naa pa'i umashaapa. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati na'iki “kaiman pukamunanun wa'ati,” ukii u'ati. ³ Na'iki utoriinapa pa'i kapam wau-nao ati, Tominkaru kashaapa kizi wakowaadan naa wuru'u kuwai Christ dau'oraz, aona'oraz uaitapauzo-ka kiwiin. Uruu dau'ana'o wuru'u otaraapa-kaoz. ⁴ Utoriinapa pa'i otati, okowaada kizi na'iki okainaabata kizi wuru'u kuwaiz kaimanaiman odyuuda-ka kawana'ati.

⁵ Uaitapin pa'i umashaapa, na'iki uaitapa kizi na'apam utaapinan wunao awun za'a'a, pidannao mamishida-kainaouz Jesus. Na'apainim uikodan pidannao mamishida-ka'o, utiwaa ukaminka'utan idyaun, na'iki ukakuwaapa itati ina'apata kizi kapam pa-nyukunuu Jesus dau'ati. ⁶ Marii kizi karikaonan itabatan ukadakotinan kaiman na'iki konaukii. Na'iki uaitapa kizi pa'i na'apam udako'atin iparadan, ipishaan an unao.

Paul katokontan pakuwaa

⁷ Tychicus kowaadan nii unao ati kaiman-daun odau'an. Uruu wamarainapanii, na'iki wa'inawuzu Christ ida'an, uruu karikaonanu'o da'i ukaudinauzon kaiman watumana waNaobanaa ati. ⁸ Odyuudanii wuru'u uruuz unao di'iti, oaipan idi unao aita-pan ipai wadau'an, na'iki wuru'u washa'apaapanii kida dau'u da'a'a. Na'iki oaipan idi uma'ozakadan unao nyukunuu. ⁹ Odyuudan kapam Onesimus utuma, aizii uruu karikaonanu'u da'i ukaudinauzon kaiman; wamarainapanii uruu, na'iki wa'inawuzu uruu Christ ida'an. Unao iriban sha'atii wuru'u uruuz, na'iki'o uwa'atiizon unao wiizi iki. Ikowaadan ni'i naa unao ati, ipai na'apam aimaakan kida sha'apan da'a'a watuma.

¹⁰ Omin-tarainpan Aristarchus dyuudan paparadan unao di'iti. Na'iki Mark, Barnabas iribanuz, udyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti, na'iki unaubaan kapam unao. (Wakowaadani'i naa sha'atii unao ati, na'iti'o nii zii Mark makon na'apainim karikaon-an, unaubaa pa'iz ukaawan an na'iti.) ¹¹ Na'iki Joshua, Justus kia'oraz udakotapa-kaoz,* uruu kapam dyuudan paparadan unao di'iti. Soo inao idikinauda'u Jewnao kaudinainao omin-kaudinannao bii'i. Ipai baokopa wakaudinanan wakowaadapan kuwai, Tominkaru naobanaita-kaoz dau'an. Wurru'u Jewnaouz, tuukii manawun ima'ozakadan onyukunuu.

¹² Aizii Epaphras, unao iriban, uwiizi iki'oraz uwa'atin, kaudina'o Christ Jesus ati uruu, udyuudan paparadan kapam unao di'iti. Uruu karikaonanu'o da'i utoriinpauzon unao ati, upishaan Tominkaru marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki udyau-pai kizi Tominkaru ati, uaitapa kizi kanom manawun wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apatan pa'ati. ¹³ Ogaru otukapa, mishi uruu kaudinan dadara unao ati, na'iki Laodicea iainao ati, na'iki Hierapolis iainao ati kapam. ¹⁴ Aizii wapaonaru Daakataa Luke, wamarainpaniaz, na'iki Demas, inao dyuudan kapam paparadan unao di'iti. ¹⁵ Na'iki odyuudan kapam oparadan mishidainao ati, Laodicea iainaoz, na'iki Nympha ati, na'iki ipai mishidainao ati choochiipauzonaouz odapu ii.

¹⁶ Uabatan dauna'an pa'i okaaritan aita-kaoz, udobata-kida'a naa pa'izu mishidainao di'iti wuru'u Laodicea iainaoz, marii kizi uaita-kaoz itati na'ii kapam. Aizii unao, utukapa pa'i oo uaita pa'i kapam okaaritan, wuru'u oasadaniaz mishidainao di'iti Laodicea iainaoz. ¹⁷ Na'iki ukii pa'i Archippus ati na'ii, “Mishi'i naa pa'i pusha'apata na'iki puipai kizi'i naa kaudin-kizai wuru'u Naobanai taaniaz pusha'apatan nii.”

¹⁸ Aizii di'i oparadan sodi ogaru Paul saadani oka'u ida'an, onaubaa-kinnaa nii unao.† Unyukunuitapa pa'i odiida'anu'u taraa-kizai'i utoriinpan an Tominkaru ati. Ogaru na'apa'o nii otoriinpan, marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati.

* **4:11** Joshua kia'o u'uu Hebrew paradan ida'an, mazan Greek paradan ida'an Jesus kia'o udakotapa-kaoz, na'iki Romannao paradan ida'an Justus kia'o udakotapa-kaoz. † **4:18** Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadani wuru'u kaaritaz Paul ati. Mazan verse 18 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Colosse sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul kakuwaatinankauzon dono Thessalonica ii, iriba pidannao mishidan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu idi iriba pidannao zaamatan Jesus panaobanaa nii. Gentilenaou, wuru'u pana'ainaouz Jewnao ai, ĩnao manawun iriba ĩmishidan. Sariapa Jewnao mamishida-kainaouz kuwai Jesus dau'u to'oran atii ĩwaatan Paul pawiiizi iki. (Putukapa Acts 17:1-9 ida'a.) Mazan karikaonan da'i Paul di'itinpan na'iki tuukii unyukunuu kasha'oran pawa'akaniinaouz pidannao dau'an, pa'inainao kidaz zii manawun ĩmishidan. Uruu idi udyuudan paminauda'u Timothy, utukapanaka kizi na'apam mishidainao na'ii. Uruu idi'o Timothy makonkauzon na'ii.

Aizii ukaawan ĩnao di'iki, ukaawa-kida kaimana'o kuwai ĩnao mishidainao dau'u. Uruu idi Paul saadan kaarita ĩ'ati, ĩtominapa-kinaa nii na'iki ĩma'ozakadin-kinaa nii. Na'iki pakaaritan ida'a ukowaada ĩ'ati na'apam pakonaukii-kidan Tominkaru tuukii manawun, ĩmishidapan idi na'iki ĩmarainpaakan idi pakawan. Na'iki unyukunuu-kida kapam ĩ'ati pakaduz dau'u na'apam umashaapauzon ĩtuma, umakonkauzon dono na'ii. Na'iki ukowaada kapam ĩ'ati na'apam nii mishidainao mashaapan.

Na'iki pakaaritan ida'a udako'atin mishidainao pishaanii kidaz Jesus wa'atin dau'an. Na'iki ukakinaowan ĩdyaun pakaaritan ida'a, marii kizi pakawan ĩmashaapan kaiman, Tominkaru aipan kawana'ati. ĩzaudinapa kizi'i naa Jesus Christ wa'atin ua'ii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1

Konaukii-karu 1:2–3:13

Mashaapa-karu kaiman Tominkaru aipan kawana'ati 4:1-12

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii 4:13–5:11

Kakinaorii taa-kaao 5:12-22

Kaarita katokonota-kaao 5:23-28

¹ Di'oraz kaarita õgaru Paul, Silas na'iki Timothy di'iki'o, ipai mishidainao ati'o, Thessalonica iainaouz, zaamatanpainaouz waDaru Tominkaru di'iti na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. Watoriinpan marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Mishidainao Thessalonica sannao daua'o

²⁻³ Karikaonan da'i, “Kaiman pugaru” wakian Tominkaru ati unao dau'an, na'iki karikaonan kapam watoriinpan waDaru Tominkaru ati unao dau'an. Aizii watoriinpan an, karikaonan wanyukunuitapan ipai wuru'u usha'apatanii kidaz. Umishidan idi Tominkaru, minziiwa ukaudinan u'ati. Na'iki dadara mishi ukaudinan ukaminka'uaakan ukamarainapanun idi manawun. Na'iki ma'ozaka mishi utaapan unyukunuu, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki dadara kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an uaitapan idi na'iki umishidan idi kaini'iki'o nii waNaobanaa Jesus Christ wa'atin.

⁴ Wairibannao, waaitapa tuukii Tominkaru marainpan unao, na'iki mishi'o uzaa-matan unao pa'idiwau nii. ⁵ Usha'apanum kau'an tawuru dono'o, uru'oraz zii wana'akauzon Kaimana'o Kuwai unao di'iti, tuukii umishidanuzu. Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakadapan idi'o waparadan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki waaitapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai, aonaa waparadan mani karikaonan. Watukapa-kida na'apam wamashaapauzon kaduz wana'iankan dono utuma, waaipan idi kapam umashaapan kaiman.

⁶ Aizii na'apa'a naa mishi uda'anan wakaduz utukapan kawana'ati wamashaapan, na'iki ipai kapam uda'anan waNaobanaa kaduz. Umishidan idi wakuwaa, ubaiatan udikauda kida'o na'iki dadara kida'o aimaakan, mazan upu'u konaukii uzaamatan wakuwaa Kaimana'o Doronaa taan idi konaukii-kinai unyukunuu iti.

⁷ Umashaapan ida'an kaiman, utukapa-kidan kaimana'o ukaduz ipai mishidainao ati, Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kidainaouz. ⁸ Mazan aonaa bauda'apa mani kaimana'o kuwai Tominkaru dau'u abata-ka'o unao di'iki Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka. Mazan abata-ka'o kapam ipai amazada kawana'ati mishi umishidan Tominkaru manawun. Uruu idi aona'a naa wakuwaa nii unao dau'u powa'a, usha'apanum kau'an ipai'i naa manawun pidannao aitapan kaiman kida'o ukaduz.

⁹ Na'iki ipai kapam ikowaadan na'apam utaaan waunao kaiman, na'iki tuukii ukonaukii-kidan waunao wamakonkan dono na'ii. Na'iki ipai ikowaadan kapam na'apam utanawatinan wuru aia'a toma-kariwaiz karikaonan tominkarunao nii. Na'iki ikowaadan aizii uzaamata'a naa unaobanaa nii Tominkaru, wuru'u mishi'oraz manawun, karikaonan'oraz pa'an ukakupan. ¹⁰ Na'iki ikowaada kapam na'apam uzaudapan naa uDani Jesus kaawan aokazi iki, uruu Tominkaru kadishita-kidauzoniaz pabaaranaa iki, na'iki uruu kazannaata'o ni'oraz waunao wapataka'uta-ka'o ai, dina'iti'i.

2

Paul morowautapankan dau'o Thessalonica ii

¹ Ukau'an wairibannao, ipai unao, uaitapa aonaa madiwautapa-ka'o mani karikaonan tawuru'u wamorowautapankauzonuz unao di'ii. ² Na'iki uaitapa na'apam waba'azootin-kida-ka'o, na'iki wapataka'uta-ka'o tuukii manawun Philippi ii, wakaawan ua'ii unao wiizi Thessalonica iti. Mazan Tominkaru kaminka'uta waunao, uruu idi ma'ozaka wakakuwaapan, wakowaadan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati. Pidannao, na'ii sannao maaiapakan pu'u, na'iki imaabata'azookan pu'u wakuwaa. ³ Mazan ipai waparadan kida sakitapa'o, aonaa pana'iti'o mani. Aonaa wamariidapan mani karikaonan unao. Na'iki aonaa waiapan idi'o mani karikaonan aimaakan u'ai. ⁴ Mazan wakowaada Kaimana'o Kuwai, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan, na'iki uaitapa wakowaadan nii paparadan sakitapa. Wawa'atin, aonaa wakaimanda'azon idi'o mani karikaonan pidannao nyukunuu wa'ati. Mazan soo wakaimanda'azon pa'an Tominkaru nyukunuu wa'ati, uruu pa'an aitapa ipai wadi'itinpan.

⁵ Mishi unao, uaitapa aonaa na'apainim wakaiman-dakoipauzon unao ati, waiapan idi mani ukaimanan wa'ati. Na'iki aonaa na'apainim wakaimandinpa'anan unao ati, waiapan idi mani karikaonan puraata unao ai. Kaina'a Tominkaru awunuutapa'o waunao. ⁶ Mishi wachi'ikapan na'iki wakowaadapan kaimana'o kuwai, ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa wanaubaa-kidina'azon idi'o mani karikaonan pidannao ati oo unao ati mani, aonaa. ⁷ Waaitapan pu'u padamata, Christ dyuudanii waunao kaudina'o nii pa'ati, mazan upu'u aonaa wa'atadinpan. Aonaa wapishautan unao ai aimaakan, oo wanyukunui mani, aonaa. Mazan kaiman pa'an wataapan unao na'apa waudainao kawan manawun. Na'apa daroi taapan kawan paudainao.

⁸ Wamarainpan idi unao, minziiwa wakakuwaapan u'ati. Mazan aonaa bauda'apa mani karikaonan wana'akan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, mazan waunao kapam, tuukii wataaina'azon na'iki wakaminka'uta'azon unao. Usha'apanum kau'an wamarainpan idi unao tuukii. ⁹ Utukapa sha'atii wakaduz wamakonkazon dono na'ii, na'iki utukapa na'apam wakaudin an dadara. Wakowaadapan pu'u Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, upu'u wakaudin an ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, watorii-kinaa nii wawanyukunuu. Usha'apanum kau'an wamaaiapakan idi wamizidin-kidan unao puraata dau'an.

¹⁰ Ipai unao, na'iki Tominkaru na'apa kapam, utukapa na'apam wamashaapan unao mishidainao bii an. Wamashaapan kaiman, sakitapa washa'apatinan, na'iki aonaa wakasharutaakan unao tuma. ¹¹ Uaitapa ipai na'apam wataapan unao na'apa pa'idiwaru kida, na'apa darui taapauzon kawan paudainao manawun. ¹² Tuukii wama'ozakadan unao nyukunuu waaipan idi umishidan powa'a zii. Na'iki tuukii wakamunankii-kidan na'iki wakaminka'utan unao, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki to'ora-karu, na'iki tuukii waaipan umashaapan kaiman powa'a zii Tominkaru aipan kawana'ati. Uruu Tominkaru dapadauta'oraz unao mashaapa'o nii patuma panaobanai-tinapa-kizi ii, konaunama'oraz manawun ukanadapan.

¹³ Karikaonan watoriinpan kawana'ati, “Kaiman,” wakian Tominkaru ati unao dau'an. Usha'apanum kau'an, konaukii na'iki kaimanaiman uzaamatan unyukunuu iti wuru'u Tominkaru paradanz wakowaadaniaz unao ati. Umishida wuru'u uabataniaz wakuwaa, aonaa pidan di'iki'o kawan mani, mazan uabatanuz Tominkaru di'iki'o kawan pa'an, mazan mishi'o Tominkaru paradan wuru'u. Na'iki mishi'o wuru'u Tominkaru kaudinanuz ma'ozaka paparadan ida'an ipai unao nyukunuu ii, zaamatainaouz Jesus Christ panaobanaa nii. ¹⁴ Mishi unao mishidainaoz Jesus Christ, aonaa uwiizi sannao naudapan unao, tuukii manawun ĩpataka'utan unao. Na'apa utaapa-ka'o mishidainao Judea Baara iainao kawan. Tuukii pairibannao Jewnao pataka'utan ĩdyaun ĩzaamatan idi Christ Jesus panaobanaa nii. ¹⁵ Kotua'a naa Jewnao zowiipauzonii Tominkaru prophetinno. Uruu dauna'an Jewnao koshan zowia'o wanaobanaa Jesus. Na'iki kai Jewnao koshan pataka'uta'o waunao tuukii manawun. Tuukii manawun ĩto'oradan Tominkaru. Aizii ĩto'oradinan ipai pidannao ati. ¹⁶ Tuukii ĩtiwaan pamashaatan waunao, wakowaadapan ai kaimana'o kuwai Gentilenao* ati. Aonaa ĩaipan wakowaadan ĩ'ati, wuru dau'ana'a Tominkaru kazannaata'azonuz pidannao pa'oian ai. Uruu idi kaina'a ĩtaapan tuubarau oia'o, pana'apainpan idi. Mazan aizii ĩbaiaapan ni'i naa Tominkaru to'oran.

Tuukii Paul tiwautan pamakon koshan mishidainao di'iti

¹⁷ Wairibannao, diiki'i wawa'akan unao, wawaata-ka'o idi u'ai. Tuukii wanyukunuu kasha'oran, na'iki tuukii wadi'itinpan watukapa'azon idi koshan unao. Mishi munapo unao wa'ai, mazan wanyukunuu ii, karikaonan wataapan unao watuma. ¹⁸ Tuukii padamata watiwautan wakiwan koshan unao di'iti. Ōgaruz manawun, Paul, powa'an kida'o padamata ōaipan ōmakon na'iti. Mazan tuukii manawun Satan awautapan waponaa. ¹⁹ Wamako'ozon na'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u wanyukunuu wiizi ni'oraz manawun. Diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono, waaitapa ipai unao na'ia'o nii kapam ukadishitan baokopa ba'orainao tuma. Unao ida'ana'o nii wuru'u watukapanuz konaukii-karu. Na'iki unao ida'ana'o nii wama'ozakadinan. Uruu idi mabaa'azo'o nii wakian wanaobanaa ati, “Waunao ida'ana'o wuru'u wunao da'an zu'u, wakowaadan idi ĩ'ati Kaimana'o Kuwai,” wakian nii. ²⁰ Mishi unao wuru'u wama'ozaka-kinaaz na'iki wakonaukii-kinaaz.

3

¹ Aizii wamaka'itakan idi'i naa manawun wana'an da'a'a, maabataka-daun unao di'iki oo unao dau'an, tuukii wadopian. Wamako'ozon padamata unao di'iti, mazan aonaa turuu wamakon ipai daunuuda'u. Uruu idi dya'utam wawa'akinan da'a'a Athens ida'a. ² Mazan wadyuuda soo paba'oran karikaonan Timothy, wamin-kaudin, kaminka'uupauzoz wakaudinan Tominkaru ati, na'iki kaminka'uupauzoz wakowaadapan Kaimana'o Kuwai Christ dau'u. Wadyuudan uruu, ma'ozakada'o nii unao nyukunuu, umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun. ³ Usha'apanum

* **2:16** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kau'an aonaa waaipan aonaa bauda'apa unao kashadinan oo padantan powaa iti, upataka'uta-ka'o idi. Mazan aonaa umaaitapakanii mani wuru'u, ipai unao, uaitapa Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u, ipai waunao mishidainao baiatan dikauda kida'o aimaakan Christ dikin ii. ⁴ Na'apa sha'atii tawuru'u wakuwaaaz kiwiitapa, wamakonkan dono unao di'ii. Wakowaada sha'atii u'ati ipai waunao mishidainao, wabaiatan nii dikauda kida'o aimaakan Christ dikin ii. Aizii mishi utukapan ipai aimaakan sha'apan, na'apa manawun waparadan kawana'ati. ⁵ Uruu idi'o õdyuudan Timothy unao di'iti. Õmaka'iitakan idi'i naa manawun õna'an da'a'a maabataka-daun unao dau'u, na'iki õabata'azon idi na'apam unao nyukunuu, pakawan zii umishidan oo aona'a naa. Õzauda-kidan Satan, wuru'u mariidapauzoz pidannao nyukunuu, tanawatin-kidan unao umishidapan ai Christ. Na'iki õzauda-kidan utanawatin-kidan unao powaa iti. Umishiin an utanawatinan, ukau'an madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u wakaudinanz.

⁶ Mazan Timothy kaawan dauna'an zii unao di'iki, wanyukunuu saabainan, ukowaadan idi wa'ati, pakawan umishidapan Jesus Christ, na'iki pakawan umarainpaakan. Na'iki ukowaadan wa'ati, karikaonan kapam unyukunuitapan waunao kaimana'o ida'an. Na'iki ukowaadan kapam wa'ati tuukii utukapa'azon wau-nao, na'apa watukapa'azon kawan unao. ⁷ Wairibannao, wabaiatan pu'a'o manawun dikauda kida'o aimaakan wuru'u waabatanuz uunamunaa pakawan umishidapan, na'iki sariapa mishi wanyukunuu wama'ozakadinan. ⁸ Aizii sooka'a naa wanyukunuu, waabatan idi pakawan zii ma'ozaka umishidapan Christ. ⁹ Tuukii manawun wakonaukii-kidan Tominkaru, "kaiman" wakian u'ati unao dau'an. Na'iki Tominkaru aitapa na'apam ukonaukiidan wanyukunuu, waabatan idi kuwai unao dau'u. ¹⁰ Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o wapishautan Tominkaru watoriinpan ida'an u'ati, marii kizi uda'atan waponaa nii, wamako-kinaa nii unao di'iti, waipaida'an kizi'i naa wakuwaa aona'oraz zii wakowaadan u'ati, unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, na'iki umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun.

¹¹ Marii Tominkaru, waDaruz na'iki wanaobanaa Jesus da'atan waponaa, wamako-kinaa nii unao di'iti. ¹² Marii wanaobanaa taan marainpaaka-karu unyukunuu iti, umarainapa kizi ipai uiribannao, na'iki ipai ba'oran pidannao powa'a zii kiwiini'o ai, na'apa wamarainpauzon kawan unao. ¹³ Aizii umarainpaakan an mishi powa'a zii, wanaobanaa ma'ozakadan nii unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki Tominkaru waDaruz tukapan nii unyukunuu, kaiman kida pa'idiwaru. Uruu idi aona'o nii uba'azootinan, utukapan idi unao kaimanainao pidannao nii, ukadishitan dono ukanaapu iti diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono baokopa papidanannao tuma.

4

Na'apam nii mishidainao mashaapan Tominkaru ati

¹ Wairibannao, mishi watominapa-kidan unao kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, umashaapa-kinaa nii kaiman manawun, Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Na'apa'a naa mishi umashaapan watominapa-kidan kawana'ati unao. Mazan aizii wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati, waaipan umashaapan kaiman, powa'a zii umashaapauzon ai kiwiin. ² Mazan ipai unao uaitapa wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati'o, na'iki ukakinaotan kawana'ati'o waunao wuru'u wakakinaotanuz kapam unao.

³ Tominkaru aipan ipai unao taapan unyukunuu kaiman pa'idiwaru pa'ati, uaipan upana'adan unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki aonaa uaipan umashaapan madoronaa-daun zunnao tuma, oo daonaioranao tuma. ⁴ Ipai unao daonaioranao, Tominkaru aipan umashaapan kadoronaa zoobaba udaiaro tuma. Umashaapa kizi kaiman uawun za'a, na'iki umashaapa kizi kapam kadoronaa zoobaba ipai pidannao awun za'a. ⁵ Aonaa uaipan ukiaapan udaiaronao madoronaa-daun, ba'oran pidannao mashaapan kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru. ⁶ Ukau'an marii umashaapan kapam

aitapin ipai uiribannao tuma. Aonaa Tominkaru aipan uantamikiipan oo ukimudautan uiribannao, paudaiaro oo paudaiaru dau'an. Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan antamikiipa'o pairiban na'apa, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an manawun. Na'apa sha'atii tawuru'u wakakinaopauzonuz unao, ipai wakowaadan u'ati na'apa kida'o dau'an wamakonkauzon dono unao di'ii. ⁷ Aonaa Tominkaru zaamatan waunao mishidainao mashaapa'o nii mani madoronaa-daun, mazan uzaamatan wau-nao mashaapa'o nii kaiman manawun. ⁸ Aizii na'ia'oram pidan maizo'atika'o oo dikintapa'o wuru'u di'oraz kakinaori'i, aonaa pidan kakinaori mani wuru'u udikintapaniaz, mazan udikintapan kakinaorii Tominkaru di'iki'o, taa'oraz wa'ati Kaimana'o Doronaa.

⁹ Aizii, mishidainao marainpaakan dau'an, ipai'i naa pa'an unao aitapan. Ukau'an aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakakinaowan unao powa'a zii koshan. Usha'apanum kau'an ipai'i naa Tominkaru tominapa-kidan na'iki ukakinaotan unao marainpaaka-karu dau'u. ¹⁰ Uruu idi utominapa-kida-kao kawana'ati mishi umashaapan, na'iki ukawana'ati kapam umarainpan ipai mishidainao, wuru'u kawii-tinpainao kidaz Macedonia Baara ii aka. Mazan wairibannao, tuukii waaipan umarainpan uiribannao, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ¹¹ Waaipan umashaapan kaiman, na'iki mashaa, uiribannao bii an kida. Mana'a ukadakoinapa-kida'ana'a oo udi'itapa'ana'a uiribannao kaudin-kizi, mazan udi'itinapa pa'an ukaudin-kizi kida dau'u. Mana'a uzoono'ona'a ukaudin ai, ukaudin mishi'oraiman minziwa, uikoda kizi uaipan ati aimaakan umashaapa-kinaa nii, aonaa kizi udopian ba'oran pidannao ati. Ukau'an usha'apatina'a naa, na'apa wakakinaotauzon kawana'ati unao. ¹² Aizii, mishi usha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii mamishida-kainao di'itapan ukaduz, tuukia'o nii ikiba'azoo-kidan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan uawun za'a. Na'iki uikodan nii ipai aimaakan u'ati, aonaa kanoma'o nii uaipan ba'oran pidannao ai.

Jesus wa'atin nii

¹³ Wairibannao wakowaada'azon ipai unao ati, waaipan uaitapan kaimanaiman mawakainao pidannao dau'an. Aonaa kizi unyukunuu kasha'oratinan idau'ati, ba'oran pidannao kawan, aona'oraz itaitapan kakupa-karu nii karikaonan Tominkaru tuma diina'iti'i. ¹⁴ Wamishida Tominkaru kadishita-kidan Jesus pabaaranaa iki, ukau'an wamishida kapam, diina'iti'i na'apa'o nii Tominkaru kadishita-kidan ipai mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Jesus panaobanaa nii. Na'iki ipai'o nii uzaida-kidan idyaun pa'idi'iti, diina'iti'i Jesus tuma.

¹⁵ Aizii watominapa-kida'azon unao na'apa Naobanai Jesus kiauzon kawana'ati. Jesus kaawan dono, aona'o nii wakiwiitan mawakainao ua'ati. ¹⁶ Mazan diiwa'o nii wanaobanaa paradan abata-kao, na'iki diiwa'o nii angelnao zowaunaa paradan abata-kao kapam, na'iki diiwa'o nii Tominkaru kuwudu* aran abata-kao, na'iki wanaobanaa wa'atin ni'i naa aokazi iki. Na'iki mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Christ panaobanaa nii, kadishitan ni'i naa pabaaranaa iki kiwiin. ¹⁷ Udauna'an ipai waunao mishidainauz, wuru'u kakupainao kidaz zii, sawata'aka-kao ni'i naa isha'iz bii iti baokopa kadishitainao tuma. Na'ia'o ni'i naa waikodapan wanaobanaa isha'iz bii ii. Uruu dauna'an wamashaapan ni'i naa utuma karikaonan. ¹⁸ Ukau'an ukowaada kapam ipai uiribannao ati wuru'u Jesus paradan kidaz, aonaa kizi ikasha'oratinan pairibannao dau'an, wuru'u mawakainao kidaz naa.

5

Jesus wa'atin nii kaina'iki masha'apakiaka

* **4:16** kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

¹ Aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakainaabatan u'ati na'apainim nii manawun wuru'u amazada sha'apanuz kaikapa'a. ² Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa bauda'apa kamoo wanaobanaa kaawan nii masha'apakiaka, pidannao mazaudinapan pu'u. Na'apa'o nii koidimiki kaawankan kawan aiwaka'an pidan dapu iti masha'apakiaka, aonaa pidan zaudinpan pu'u mani. ³ Pidannao kadakotinan pu'u pairibannao tuma, “kaiman mishi wawiizi, aonaa kanom towauda'utan wamashaapan,” ĩkiainpan pu'a'o nii, kichana'iki-kia'o kamoo kaawa'akan. ĩdopian nii mazan aonaa na'itim nii ĩsha'apatinan oo ĩkidoopan u'ai. Na'apa zun kaudanipa'azon kawan, okaziwaapa'akan masha'apakiaka, aonaa ozaudinpan pu'u mani, mazan aonaa na'itim okidoopan u'ai.

⁴ Mazan ipai unao wairibannao, koditainau'u naa pa'an maruta'o-karu iki. Ukau'an wanaobanaa kamoon kaawan dono, aona'o nii pa'an upadaida'anata-ka, koidimiki padaida'antankan kawan pidan aiwaka'an, umazaudinkan pu'u. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai unao mishidainao pa'an wanaobanaa Jesus, na'iki unao mashaapainao Kanada'o-karu'u, aonaa mashaapainao mani maruta'o-karu'u. ⁶ Ukau'an mana'a wada'awupa'ana'a, maruta'o sanna na'iki da'awupauzo pidannao kawan. Mazan marii pa'an waabatapan na'iki wazaudinpan naa, wanaobanaa kaawan ua'ii. ⁷ Aizii maruta'o sannaouz ipai ĩsha'apatinan aimaakan soo maruta'o bii'i. ĩda'awupan nii aiwaka'an, aizii ĩtuzapan nii na'iki ĩpo'idipan nii aiwaka'an. ⁸ Mazan waunao mashaapainauz Kanada'o-karu'u, marii pa'an wamashaapan aitaipin. Marii wakazannaat-inpan wamishidan ida'an powa'a zii, na'iki wamarainpan ida'an Tominkaru na'iki wairibannao, na'iki wamishidan ida'an kaini'iki'o nii wanaobanaa wa'atin, ukazannaata'anan waunao oia'o ai. ⁹ Mishi Tominkaru zaamatan waunao, aonaa papataka'utan ni'o mani wa'oian dikiin ii. Mazan uaipan pa'an pakazannaatan waunao wa'oian ai, wamishidan ida'an Jesus mawakan wa'ati, na'iki wazaamatan ida'an Jesus Christ wanaobanaa nii. ¹⁰ Uruu mawaka'oraz ipai waunao mishidainao ati. Ukau'an umawakan idi wa'ati, ipai waunao kakupainao na'iki ipai mawakainao, wamashaapan nii baokopa utuma ukaawan dono. ¹¹ Ukau'an ipai unao ōiribannao, ōaiapa pakawan ukaminka'uupan na'iki utominapa-kidan uiribannao, uma'ozakada kizi ĩnyukunuu.

Na'apam nii mishidainao mashaapan na'iki ĩtaapaakan

¹² Wairibannao, tuukii waaipan utaapan ukazowautapikinao kaiman manawun. Aonaa ukashadapauta'ana'a ĩdyaun. Usha'apanum idi dadara'o wuru'u ĩkaudinanz unao bii an. ĩkaudinanz unao ati'o, uaitapa-kinan nii kaimana'o mashaapa-karu, wanaobanaa aipan kawana'ati. ¹³ Ukau'an mana'a ukashadapauta'ana'a ĩdyaun. Mishi'oraiman umarainapa ĩdyaun powa'a zii, ĩtominapa-kidan idi unao kaimana'o aimaakan kida dau'u. Umashaapa kapam kaiman baokopa uiribannao tuma, mana'a uto'orataakapa'ana'a.

¹⁴ Wairibannao, tuukii kapam waaipan ukakinaotan zoonzionao, uduyuda ĩkaudinanz. Uma'ozakada na'iki utominapa-kida pidannao aona'oraz zii ĩnyukunuu ma'ozakan aimaakan sha'apan an ĩ'ati. Na'iki ukaminka'uta mishidainao wuru'u aona'oraz zii ĩaitapan oo ĩturan pamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki aonaa udopiidina'ana'a uiribannao sha'apatinan an kona'ii. ¹⁵ Aizii utukapan an uiribannao sha'apatinan dikauda kida'o aimaakan pairiban ati, mana'a ukashaapa'ana'a ĩkaunaatinan powa'a iti dikauda'o ida'an pairiban ati. Utiwaa mishi'oraiman utukapa-kidan kaiman kida'o mashaapa-karu ipai mishidainao ati, na'iki ipai ba'oran pidannao ati, ukaminka'uuaakan ida'an.

¹⁶ Umashaapa'a naa konaukii ipai kamoo. ¹⁷ Na'iki aonaa usookada'ana'a utoriin-pauzon. Utoriinapa ipai kamoo. ¹⁸ Karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru, aimaakan dikauda'o sha'apan an u'ati, na'iki kaimana'o sha'apan an u'ati. Na'apa'o nii wuru'u Tominkaru aipanuz umashaapan, wuru'u unaobanaaitapanuz Christ Jesus.

¹⁹ Mana'a umashaata'ana'a Kaimana'o Doronaa kaudinan unyukunuu ii. ²⁰ Mana'a ukashada'ana'a oo udakoopa'ana'a pidannao kuwaa, ikowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai. ²¹ Uabatapa kaimanaiman, na'iki udi'itapa kaimanaiman wuru'u ikuwaa kidaz, utukapa kizi ikuwaa mishiin, umishida kizi na'iki uda'an kizi wuru'u kaimana'oraz parada-karu. ²² Mana'a unyukunuu na'apa'ana'a ipai na'apa'oram oii kida'o aimakaan dau'ati.

²³ Marii Tominkaru, taapa'oraz pidan nyukunuu kaiman, saabaan unyukunuu ipai oia'o ai. Marii kizi utaapan ipai daunuuda'u unanaa, unyukunuu na'iki udoronaa, aonaa kizi uba'azootin-kida-kao, wanaobanaa Jesus Christ kaawan dono. ²⁴ Aizii wuru'u dapadauta'oraz unao, aonaa na'apainim ukasharutinan, ukau'an usha'apatan nii ipai aimakaan na'apa pakiauzon kawana'ati.

²⁵ Unyukunuitapa pa'i waunao utoriinpan kawana'ati Tominkaru ati.

²⁶ Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.*

²⁷ Aizii wanaobanaa aipan kawana'ati, wapishaan unao tuukii, marii kizi uabata-kidan ipai mishidainao ati wuru'u di'oraz kaarita wasaadaniaz.

²⁸ Marii wanaobanaa Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

---

* **5:26** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, itukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an idyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita dau'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati wuru'u Thessalonica iainaouz. Usha'apanum kau'an uabatan idi ĩpozawaabi'innan naa Jesus kaawan dau'an. Ba'orainao kowaadan kaawa'ora'a naa Jesus. Uruu idi Paul kowaadan ĩ'ati pakaaritan ida'a, aonaa mishi'o mani wuru'u ĩparadanuz, aonaa zii Jesus kaawan. Uruu idi ukowaadan naa ĩ'ati na'apam nii amazada sha'apan Jesus kaawan ua'ii.

Na'iki pakaaritan ida'a Paul nyukunuu-kidan mishidainao ati, marii kizi pakawan ĩtaapan ma'ozaka wuru'u pamishidanuz, ĩbaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan na'iki ĩpataka'uta-ka'o pu'u. Na'iki unyukunuu-kidan kapam ĩ'ati, marii kizi ĩkaudinanan minzi-iwa, ĩkoda-kinnaa nii puraata patorii-kinnaa nii aimaakan oo wanyukunui pa'ati, na'iki pairibannao ati.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Tominkaru konaukii-kida-ka'o mishidainao dau'an 1:3-12

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii 2:1-17

Mishidainao ma'ozakada-ka'o ĩmashaapa kizi kaiman 3:1-16

Kaarita katokonota-ka'o 3:17-18

¹ Di'oraz kaarita, õgaru Paul, Silas na'iki Timothy saadani, ipai mishidainao ati, Thessalonica iainaouz. Wuru'u zaamatanpainao kidaz waDaru Tominkaru di'iti, na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. ² Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Pidannao tiwaa-kida-ka'o nii Jesus kaawan dono

³ Wairibannao, karikaonanuo'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. Kaimana'o wuru'u na'apa-karuz u'ati, usha'apanum kau'an unao mishidan idi Christ powa'a zii manawun. Na'iki utukapa-kidan idi kapam ukamarainapanun, uiribannao ati powa'a zii. ⁴ Uruu idi konaukii, na'iki mabaa'azoo wakakuwaapan unao dau'an ba'oran mishidainao ati, wuru'u ba'oran wiizai ii aka kidainaouz. Wakowaadan ĩ'ati, upataka'uta-ka'o pu'u, na'iki ubaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukashadinan. Mishi'oraiman ma'ozaka utaapan unyukunuu, na'iki pakawan umishidapan Christ.

⁵ Mazan wuru'u unao baiatanii kida ida'an, Tominkaru tukapa-kidan patumaaka na'iki sakitapa pasha'apatan aimaakan. Uruu idi diina'iti'i konaukia'o nii Tominkaru morota-kidan unao pa'ida'ati umashaapa kizi utuma karikaonan unaobanaitinapa-kizi ii. Una'apan idi'o wuru'u upataka'uta-ka'oaz kai. ⁶ Mazan Tominkaru, usha'apatan nii ipai aimaakan patumaaka na'iki sakitapa, upataka'utan nii kapam ipai wuru'u pataka'utainaouz unao, ⁷ na'iki usookadan nii unao ai na'iki waunao ai, ipai wuru'u kai'oraz wapataka'uta-ka'o. Ukau'an ipai'o nii Tominkaru sha'apatan aimaakan na'apa, uduyudan dono'o naa Jesus aokazi iki baokopa pa'angelinnao tuma, ma'ozaka kidainaouz manawun. ⁸ Na'iki uwa'atin nii kaina'iki maodapa'o tikazi bii an, upataka'uta'anan naa ipai pidannao wuru'u dikintapainao kidaz Tominkaru paradan, na'iki wuru'u mamishida-kainao kidaz Kaimana'o Kuwai, wanaobanaa Jesus daua'oraz. ⁹ Ukau'an wanaobanaa pataka'utan nii ĩdyaun dikauda'o ida'an manawun, ukaawan dono. Aona'o nii ukashaapan ĩmaonapadinan padazaba ati, na'iki aonaa na'apainim nii ĩtukapan umashaapa-kizi, wuru'u konaunama'o na'iki umanawunu'oraz ukanadapan pama'ozakan ida'an manawun. ¹⁰ Uruu kamoo dono, ipai'o nii upidanannao kasaba'ukinan u'idi'iti, ĩtukapan niizu konaunam na'iki tuukia'o

nii ïkonaukii-kidanuz, usha'apatan idi ï'ati kaiman kida'o manawun aimaakan. Aizii unao ipai'o nii kapam na'ii upidanannao bii ii, usha'apanum kau'an umishidan idi wakuwaa uruu daua'o.

¹¹ Uruu idi karikaonan da'i watoriinpauzon Tominkaru ati unao dau'an. Marii kizi usaabaan unao kaiman, uzaamata kizi wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu, ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Na'iki marii kizi utaan pama'ozakan unao ati, umashaapa kizi kaiman manawun, na'apa umashaapa'azon kawan kaiman. Na'iki watoriinpan marii kizi uma'ozakadan unao, aonaa kizi umuudan ukaudin-kizi, wuru'u usha'apaapanii kidaz, umishidan idi manawun Jesus, ukaudin kizi atii utokon iti. ¹² Uruu idi tuukia'o nii Jesus konaukii-kida-kao, unao mashaapan idi u'ati kaiman manawun. Na'iki unao tuukia'o nii kapam ukonaukii-kida-kao, usha'apanum kau'an unao Jesus pidanannao. WaTominkarun, na'iki Naobanai Jesus Christ, kamunanun ida'ana'o wuru'u kaiman kida'o aimaakan sha'apata'azoo-kaoaz unao ati diina'iti'i.

2

Dikintapa'o manawun pidan daua'o

¹ Aizii òkowaada'azon unao ati na'apam nii wanaobanaa Jesus Christ kaawan, na'iki na'apam nii ipai waunao mishidainao baokopata-kao utuma. Òiribannao, tuukii manawun òkia'azon unao ati aizii, ² mana'a utaria'ana'a, oo udopia'ana'a maaitapinaka-daun manawun, uabatan idi wuru'u pidannao kianuz, “Kaawa'a naa Naobanai Kamoon.” Na'iki ba'orainao kian idi u'ati, “Na'apa sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadan ò'ati.” Aizii ba'orainao kian, “Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao kakuwaa-patinanz.” Na'iki kaina'a ba'orainao kian, “Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao saadanii kaarita kianuz.” ³ Aonaa waaipan umariida-kidinan. Aona'o nii wanaobanaa kamoon kaawan na'apa. Mazan ukaawan nii, mamishida-kainao iribainan ana'o ni'i naa manawun, na'iki ïdikintapan ana'o ni'i naa Tominkaru udawun iti manawun. Na'iki kaina'a'o nii zii kapam pidan oia'o manawun aidinan. Uruu dikintapa'oraz manawun Tominkaru, ipai pidannao ai. Mazan diina'iti'i Tominkaru pataka'utan niizu, uka-bootan niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

⁴ Aizii uaidinan dono'o naa wuru'u dikintapa'oraz pidan, tuukia'o nii u'atadinpan, udakotinpan nii tuubaru'o nii manawun, ipai wunao aia'a toma-kariwainao kidaz tominkaru nii, na'iki ipai wunao aia'a pidannao dakotapanii kidaz patominkarun nii. Atii umorotan nii na'iki usakanatan nii Tominkaru, mishi'oraz manawun dapu iti. Na'iki ukian nii padau'an, “Ògaru Tominkaru.”

⁵ Òkowaada'a naa sha'atii u'ati ipai na'apa kida'o dau'an òmakonkauzon dono unao di'ii. ⁶ Ukau'an uaitapa kanom wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan ukaawan ai kai. Ukaawan nii soo Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati. ⁷ Kai kaina'a'a naa Satan, wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan pidannao dikintapan Tominkaru, kaina'a ukaudinan wabii an, aonaa uaitapa-kao, soo Tominkaru ida'an turuu waaitapanuz. Mazan wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan, una'ian nii uawautapanuz, atii Tominkaru zikadanuz. ⁸ Uruu dono'o ni'i naa pa'an wuru'u oia'oraz pidan aidinan. Mazan na'apainim wanaobanaa Jesus kaawan, ukabootan nii sariapa wuru'u oia'oraz pidan paparadan ida'an, na'iki umainaabatan niizu pakanadan idi manawun.

⁹ Aizii wuru'u oia'oraz pidan, wa'ati'o ni'oraz kaina'iki, ukaawan nii ma'ozaka'o ida'an, usha'apanum kau'an Satan taan nii uma'ozaka-kinaa nii, usha'apatan nii pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz pidannao tukapauzon usha'apata-kao kida. Uruu kida ukaiwaa pamariida-kinaa nii pidannao. ¹⁰ Na'iki ukaiwaan nii pabi'inaaka dikauda kida'o manawun aimaakan, pamariida-kinaa nii pidannao, wuru'u Tominkaru pataka'utan niinaouz. Usha'apanum kau'an aonaa

ĩkonaukii-kidan na'iki aonaa ĩmishida'azon Tominkaru paradan, wuru'u mishi'oraz manawun. Ukau'an aona'o nii ukazannaatan ĩdyaun. ¹¹ Mazan aizii ĩmamishidakan idi, Tominkaru sharakadan naa ĩnyukunuu, marii kizi'i naa ĩmishidan, wuru'u oia'o pidan mariidapa-kinna kidaz ĩdyaun. ¹² Ukau'an ipai pidannao aona'oraz ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, na'iki naudapainouz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun.

*Unao zaamata-kao
kazannaatina'o nii*

¹³ Ōiribannao, karikaonanu'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an, wanaobanaa marainapaniinaouz manawun. Mishi Tominkaru so'otan kiwiin unao,* ba'orainao bii iki kazannaatina'o nii. Ukazannaatan unao Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an unao, Tominkaru pidannao nii, na'iki umishidan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai, Christ daua'oraz. ¹⁴ Mishi Tominkaru dapadan unao pa'ida'ati, wuru'ida'ana'a Kaimana'o Kuwai wakowaadapazonii kidaz unao ati. Na'iki udapadan unao pa'ida'ati, marii kizi baokopa unao konaukii-kida-kao diina'iti'i, wanaobanaa Jesus Christ konaukii-kida-kao dono. ¹⁵ Ukau'an ōiribannao, ma'ozaka'a naa pa'i utaapa unyukunuu, mana'a usookada'ana'a umishidapan wuru'u wakowaadapazonii kidaz unao ati. Watominapa-kida-kinnaaz unao wamakonkan dono'oraz da'i uwiizi ii, na'iki wuru'u wasaadanii kidaz da'i unao ati wakaaritan ida'a.

¹⁶ Aizii watorinpan unao dau'an wanaobanaa Jesus Christ ati, na'iki Tominkaru waDaru ati. Uruu marainpa'oraz ipai waunao na'iki unao. Na'iki uruu taa'oraz karikaonan wanyukunuu ma'ozaka-kinna nii, pakamunan idi manawun waunao ati. Na'iki utaanii mishida-karu wa'ati, karikaonan kizi wazaudapan wuru'u kaimana'o aimaakan, ukowaadaniaz pataa'azon wa'ati. ¹⁷ Na'iki watorinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ, na'iki Tominkaru waDaru ma'ozakadan unyukunuu powa'a zii, ukaminka'uta kizi unao, karikaonan kizi usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, na'iki karikaonan kizi ukakuwaapan kaiman kida'o aimaakan dau'u.

3

Paul na'iki uminauda'unao aipan toriinpa-karu pa'ati

¹ Wairibannao, aizii wakatokontan ua'ii wakaaritan, wakia'azon unao ati baukapa'a naa. Karikaonan waaipan utoriinpan wa'ati. Marii kizi powa'a zii kaimana'o kuwai wuru'u wanaobanaa daua'oraz, iribainan kadimana'o ida'an. Marii kizi kapam pidannao zaamatan wuru'u kaimana'oraz kuwai konaukii panyukunuu iti, na'apa unao kawan. ² Na'iki waaipan utoriinpan Tominkaru ati ukazannaatapa kizi waunao, oiainao pidannao sha'apatan ai waunao. Usha'apanum kau'an, kaina'a ba'orainao aonaa ĩmishida'azon wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³ Mazan wanaobanaa kaimana'o manawun. Karikaonanu'o nii utaan unyukunuu ma'ozaka-kinna nii. Na'iki ukazannaatapan nii unao, Satan sha'apatan ai unao. ⁴ Wanaobanaa taan idi waaitapa-kinna nii, waaitapa ipai'o nii usha'apatan aimaakan wakuwaa kawana'ati, na'iki wamishida, pakawanu'o nii usha'apatan ipai wuru'u usha'apatauzonii kidaz aimaakan, wakuwaa kawana'ati. ⁵ Watorinpan unao ati, marii kizi wanaobanaa taan uitapa-kinna nii mishi Tominkaru marainpan unao tuukii manawun. Na'iki marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki utuuda kizi ubaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Na'apa Christ pataka'utauzo-kao, ubaiatan kasha'ora kida'o aimaakan.

Kaudin-karu daua'o

⁶ Wairibannao, wanaobanaa Jesus Christ aipan kawana'ati, tuukii wakia'azon unao ati aizii. Aonaa ubaokopatina'ana'a mishidainao tuma, wuru'u zoonzionao kidaz,

* 2:13 Tominkaru so'otan kiwiin unao oo "Tominkaru zaamatan unao amazada sakadinan iki."

aona'oraz ãmashaapa'azon wakakinaotan kawana'ati ãdyaun. ⁷ Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa ipai'o nii usha'apatinan, na'apa waunao sha'apatinauzon kawan. Wamakonkauzon dono unao di'ii, utukapa na'apam wakaudinanan dadara, aonaa wazoonon. ⁸ Aonaa na'apainim wamizidin-kidan unao, na'iki aonaa wazaamatauzon unao ai aimaakan oo wanyukunui mawinipinaa-daun. Mazan karikaonan da'i wakaudinan dadara, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, aonaan idi waaipan wamizidin-kidan unao. ⁹ Turua'o padamata wazaamatan aimaakan kida unao ai. Mazan aonaa wazaamatan aimaakan u'ai, usha'apanum kau'an waaipan idi'o utominpan waunao di'iki, ukaudin-kizi na'apa waunao kawan uikoda-kinaa nii aimaakan kida u'ati. ¹⁰ Kaikapa sha'atii tawuru'u wakiauzonuz unao ati, wamakonkauzon dono na'ii. "Na'ia'oram pidan aona'o ukaudina'azon, aonaa utaa'ana'a uwanyukunuu nii." ¹¹ Waparadan u'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an, kaina'a zii waabatan unao bii'i mishidainao, aonaa ãkaudina'azon, paikoda-kinaa nii aimaakan. ãmashaapa'azon kana'apan karikaonan, soo ãchi'ikina'azon, ãkashadautan na'iki ãkadakoinapa-kidan karikaonan pidannao kaudinan. ¹² Aizii Naobanai Jesus Christ aipan kawana'ati, wakakinaowa'azon na'iki wadyuudan tuukii ipai zoonzionao pidannao, marii kizi'i naa zoobaba ãmashaapan aitapin, marii ãkaudinanan minziiwa na'iki mashauda'u, ãikoda kizi'i naa aimaakan pa'ati, na'iki pairibannao ati.

¹³ Aizii unao wairibannao, mana'a ukashadina'ana'a usha'apaapan ai wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan. ¹⁴ Panaadon kaina'a'o nii pidan unao bii'i, aonaa uabata'azon na'iki umishida'azon wuru'u wasaadaniaz unao ati wakaaritan ida'a. Aizii na'ia'oram pidan dikintapa'o wuru'u parada-karu kidaz, marii ukowaada-ka'o ba'oran mishidainao ati, aonaa kizi ãkaminauda'utinan u'idi. Marii kizi uba'azoinpan paaipan ati. ¹⁵ Mazan mana'a utaapa'ana'a uruu uto'ora kizi ni'i naa karikaonan. Mishi'oraiman ukakinaota uruu kaimana'o ida'an, utukapa kizi wuru'u pa'oianuz. Usha'apanum kau'an unao min-mishidan wuru'u uruuz.

Paul katokontan pakaaritan

¹⁶ Aizii watorinpan wanaobanaa ati, taa'oraz kaimana'o mashaapa-karu wa'ati, marii kizi utaan karikaonan unao ati kaimana'o mashaapa-karu. Na'iki marii wanaobanaa mashaapan karikaonan unao tuma.

¹⁷ Ipai òkaaritan tokon ii, karikaonan òsaadauzon òka'u ida'an kaikapa'a: "Õgaru Paul, ònaubaan ipai unao." Ukau'an aonaa umainaabanan, na'iki aitapa-karu nii, ògaru di'iki'o wuru'u kaarita kidaz. ¹⁸ Aizii watorinpan, marii kizi wanaobanaa Jesus Christ tukapa-kidan pakamunanun ipai unao ati.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Timothy Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Timothy uruu pa'ina'o daonaiora, umashaapan Lystra ia'o. Uruu'o zii uabatan dono Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u, tuukii umishidanuzu. Uruu idi uzaamatan Jesus panaobanaa nii.

Aizii itamautan ida'a Paul makon Lystra iti, uru'u naa una'akan Timothy patura, utominapa kizi u'idi'iki pakowaadapan dau'u Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Uruu idi Timothy chi'ikapan ipai wiizai kawana'ati ukaminka'uupan naa Paul kowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Atii kotua'iki ukaudinan utuma.

Uruu dauna'an Paul wa'akan naa Timothy Ephesus ii, utominapa-kida kizi'i naa mishidainao na'ii. Uruu dono pa'ina'o zii Timothy. Upu'u mazan udaru'o kaudin-kizai taa-ka'o u'ati. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan Ephesus ii.

Ukaudinan dono'o naa na'ii, Paul saadan pakaaritan u'ati, uma'ozakada-kinaa nii unyukunuu, kaiman kizi na'iki ma'ozaka kizi usha'apatan pakaudin-kizi. Na'iki ukakinaowan kapam uruu, uaitapa kizi na'apam nii pana'akapan wuru'u pakaudin-kiziz. Tuukii uaipan Timothy kakinaowan pidannao na'ii, wunao aia'a tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti karikaonan.

Na'iki ukowaada-kida kapam pakaaritan ida'a, sha'apa'oram pidannao uaipan zaamata-ka'o kazowautapainao nii mishidainao. Na'iki ukakinaowan kapam Timothy, uaipan umashaapan kaiman, kadoronaa. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan mishidainao. Ukowaada kizi i'ati na'apam mishidainao aiapa-ka'o imashaapan. Imashaapa kizi kaiman, karikaonan kizi kapam ikaminka'utan pairibannao.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Kazowautapainao na'iki kaudinainao choochi ii 1:3–3:16

Kakinaorii Timothy ati'o 4:1–6:21

¹ Di'oraz kaarita õgaru Paul, Christ Jesus apostlen di'iki'o. Tominkaru wakazan-naatapiki aipan ati'o õapostle-tinan na'iki Christ Jesus aipan ati'o, uruu wazaudapaniaz wa'atin. ² Aizii õsaadan wuru'u di'oraz kaarita'a pugaru Timothy ati'o, õdani kawanu'oraz manawun õtaapan, pumishidan idi Christ. Marii Tominkaru waDaru na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Timothy kakinao-ka'o mariidamiki pidannao ai

³ Õsaadan kaarita õaipan idi puna'ian Ephesus ii, na'apa õkiauzon kawana'ati pu'ati kiwiin, tawuru dono'o õmakopaanan dono'oraz Macedonia iti. Kaina'a pabi'i kida pidannao na'ii, tominapa-kidainao pidannao Tominkaru paradan dau'u, mazan aonaa sakitapa'o mani wuru'u itominapa-kidanuz idyaun. Õaiapa pudyuudan isookadan wuru'u pana'apainapanuz. ⁴ Na'iki pudyuuda'a naa imarina'atan wuru'u ikowaadapanuz kotuainaoonao kuwaa kida, wuru'u madiwautapa-ka'oraz naa karikaonan, na'iki marina'a naa isookadan padi'itapan na'iki pasaadapan padokozu-daunnao uu kida. Ipai wuru'u sha'apaapa-kariwai kidaz aimaakan na'apa, toma'o karikaonan to'orataakakaru na'iki kashadaaka-karu. Soo Christ mishida-ka'o ida'an pa'an pidan aitapan pasha'apatan aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Õsaadan kaikapa'a, õaipan idi ikamarainapanun manawun, kaimana'o nyukunui di'iki, na'iki kaimana'o di'itinapa-karu di'iki na'iki mishi'o mishida-karu di'iki. ⁶ Pabi'i kida pidannao aonaa isha'apatinan wuru kawana'ati'i kakinaorii kidaz. Una'apan idi'i naa ipozawatan tuukii, imashaapan

soo padakoopaakan dau'u, na'iki pakashadaakapan dau'u. ⁷ Mishi tuukii ñaipan patominapa-kidan pidannao, Moses kakinaori dau'u. Na'iki ma'ozaka ñkakuwaapan pidannao ati aitapa'o kawan. Mazan upu'u aonaa ñaitapan na'apa'oram daua'o wuru'u pakadakotinanuz, oo patominapa-kidanuz pidannao.

⁸ Ipai waunao, waaitapa kaimana'o wuru'u Moses kakinaori kidaz, ukaiwaa-kaao ana'oraz mazan sakitapa. ⁹ Mazan waaitapa wuru'u Moses kakinaori taa-kaao, aonaa kaimanainao pidannao ati'o mani. Mazan utaa-kaao oiainao ati'o, wuru'u dikintapainao kakinaorii kida, na'iki sha'apaapauzonao ati dikauda kida'o manawun aimakaan, na'iki mamishida-kainao na'iki dikintapainao Tominkaru. Na'iki wunao ati'i, aona'oraz ñaitapan Tominkaru, aona'oraz ñkarodapan paparadan Tominkaru dau'an. Na'iki wunao ati'i, zowiauzonao kidaz padarunao, padaronao na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁰ Na'iki wunao ati'i, mashaapainao kidaz kana'apan mamazidaaka-daun. Na'iki wunao ati'i, mashaapainaoz ba'oran daiaro tuma oo ba'oran daiaru tuma pamazidan pu'a'a naa. Na'iki wunao ati'i kiaapainaoz pamin-daonaioran, na'iki kiaapainaoz pamin-zunan. Na'iki wunao ati'i koidapauzonao kidaz pidannao pasellian nii. Na'iki wunao ati'i mariidinauzonao na'iki tomapauzonao kidaz karikaonan parada-karu. "Mishi'o waparadan" ñkian pamariidinan pu'u. Na'iki wunao ati'i dikintapainaoz kaimana'o parada-karu Tominkaru di'iki'oraz. ¹¹ Ipai wuru'u kakinaorii, Kaimana'o Kuwai kawana'ati'o wuru'u. Na'iki õgaru dyuuda-kariwai kowaadapa'o nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz manawun kuwai, kaimana'o na'iki umanawunu'o Tominkaru di'iki kida'oraz.

Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun Paul ati

¹² Tuukii manawun õkonaukii-kidan Christ Jesus wanaobanaaz, utaan idi õnyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, õsha'apata-kinaa nii ipai wuru'u õkaudin-kizi kidaz. Na'iki tuukii õkonaukii-kidanuz, utukapan idi õgaru kaimana'o pidan kawan, na'iki uzaamatan idi õgaru kaudina'o nii pa'ati. ¹³ Uaitapan pu'u padamata õdakoopan paugaru, na'iki õantamikitan pu'u padamata uruu tuukii, na'iki uaitapan pu'u padamata õsha'apatan iriba dikauda kida'o aimakaan, õkaziwaa-kinaa nii uruu. Mazan Tominkaru kamunan-kida zii kowas õgaru, usha'apanum kau'an na'apain aona'o zii õmishidan Christ. Na'iki wuru'u õpataka'utanuz mishidainao, aonaa õaitapan u'oiian. Õ'itiiman kaimana'o nii wuru'u õsha'apaapaniaz. ¹⁴ Mazan wanaobanaa Christ Jesus, tuukii utukapa-kidan pakaimanan õ'ati. Atii, utaa zii õnyukunuu iti mishida-karu, na'iki marainpaaka-kinai, wuru'u taa-kariwaiz ipai waunao ati, zaamatanpainaouz Christ Jesus di'iti.

¹⁵ Aizii di'oraz kuwai mishi'o wuru'u na'iki turuu umishida-kaao: Christ Jesus kaawan imi'i baara ati, ukazannaata'anan oiainao. Na'iki õgaru udawun iti manawun õ'oiian ipai ba'oran oiainao ai. ¹⁶ Mazan Tominkaru kamunan-kida zii õgaru, usha'apanum kau'an uaipan idi Christ Jesus kaiwaan õgaru oia'oraz pidan, utukapa-kida-kinaa nii mishi pakaimanan. Aonaa usha'apatan õgaru, õ'oiian pu'u padamata udawun iti manawun, na'iki utominapa-kida-kinaa nii ba'orainao diina'iti'i. Ñaitapa kizi, na'iki ñmishida kizi, turuu kapam ukazannaatan ñdyaun ñ'oiian ai, ñmashaapa kizi utuma karikaonan.

¹⁷ Aizii õkian King dau'an, karikaonan'oraz unaobanai-tinpan, na'iki aona'oraz umawakauzon, na'iki aona'oraz utukapauzo-kaao, soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru. Marii wataapan uruu umanawunu'o nii, na'iki marii karikaonan kizi wakonaukiitin-kidan umanawunun. Amen.

¹⁸ Timothy õdani, wuru'u õdyuudanuz pusha'apatinan kaikapa'a, parada-karu kawana'ati'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz papidanannao kowaadan. Ñkowaadan dono'oraz kanoma'o nii pukaudin-kizi nii. Uruu kawana'ati'ora'a naa aizii, wuru'u õdyuudanuz pugaru. Ukau'an pumishida na'iki pukaiwaa wuru'u parada-karu kidaz, punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, ma'ozaka kizi puna'akan Tominkaru paradan. ¹⁹ Pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki pakawan puda'an wuru'u

kaiman kida'oraz pudi'itinpauzon. Kaina'a ba'orainao, aonaa ãtaapan pakawan wuru'u pamishidauzonuz, na'iki aonaa ãda'anan wuru'u kaiman kida'oraz padi'itapaniaz. Uruu idi ãwaotan, aona'a naa ãaitapan kanom pamishida, ãnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. ²⁰ Kaina'a pidannao na'apa'o idi'o ãwaotan kapam, Hymenaeus na'iki Alexander. Uruu idi õmuuda'aka'a naa ãdyaun Satan ati, marii kizi'i naa uantamikitan ãdyaun. Uruu shoman na'apa'o ida'an ãaitapinan, aonaa kizi powa'a ãdakoopan Tominkaru.

2

Na'apam mishidainao toriinpan

¹ Aizii kiwiitapa õkia'azon mishidainao ati, tuukii manawun õaipan utoriinapa-kidan ipai pidannao Tominkaru ati. Ukowaada na'iki upishaa ipai aimaakan Tominkaru ati, ukamunan kizi ã'ati. Na'iki “Kaiman manawun pugaru,” ukii Tominkaru ati, ipai aimaakan dau'an na'iki pidannao dau'an. ² Na'iki utoriinapa kapam king-tinpainao dau'an, na'iki ipai ba'oran naobanai-tinpainao dau'an. Utoriinapa wamashaapa kizi kaiman, aonaa kizi wanyukunuu kasharutapa-kaos, na'iki masha kizi kapam wataapan wanyukunuu. Wamishida kizi na'iki wamashaapa kizi soo Tominkaru ati, watukapa-kida kizi uruu ida'an mishi waikodan kaimana'o mashaapa-karu. ³ Kaimana'o wuru'u toriinapa-karuz kaikapa'a, tuukii Tominkaru, wakazannaatapiiki naubaan na'apa'o toriinapa-karu. ⁴ Uruu aipa'o ipai pidannao kazannaatinan pa'oiian ai. Na'iki ãaitapa kizi ipai wuru'u parada-karu kidaz, mishi'oraz manawun. ⁵ Mishi kaina'a bauda'apa Tominkaru, na'iki kaina'a bauda'apa pidan ida'an wakaimanaakan Tominkaru tuma, aonaa kanom ba'oran ida'an mani, soo bauda'apa daonaiora Christ Jesus ida'an. ⁶ Uruu taaina'oraz ipai, ipai pidannao wadaun nii, ukazannaata'azon idi ãdyaun pa'oiian ai. Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati'o wuru'u Jesus taainanuz naa, utukapa-kida-kinaa nii mishi'o wuru'u Tominkaru aipanuz ipai pidannao kazannaatinan pa'oiian ai. ⁷ Uruu idi'o wuru'u õzaamata-kaos, na'iki õdyuuda-kaos kowaadapa'o nii na'iki tominapa-kida'o nii Gentilenao,* wuru dau'a'a mishi'oraz kuwai. Tominkaru kazannaata'azonuz ipai pidannao. Mishi'o kaiwuru'u õkuwaaz, aonaa õmariidapan mani karikaonan unao.

⁸ Ipai choochiapa-karu kawana'ati, tuukii õaipan daonaioranao, wuru'u taa'oraz manawun mishi panyukunuu Tominkaru ati, õaipan ãtoriinpan panyukunuu kaimana'o di'iki. Aonaa pato'orainpan bii'i mani, na'iki aonaa pakashadaakapan bii'i mani. ⁹ Na'iki õaipan kapam zunnao aitapan na'apam pakaiwadinpan kaiman. Aonaa kizi ãkonaunamadan padizo, oo ãtinokan padizo na'apam karikaonan pakonaunamadin-kinaa nii. Aonaa kizi ãatadinpan pakaiwadapan ida'an kashoro, zaanobai, na'iki ishitainii, toma-kariwai kidaz gold idi. Na'iki aonaa kizi ãkaiwadan kamicha konaunamaa-kariwai sodi kida, na'iki kawinipinaa kida'oraz manawun. ¹⁰ Mazan ãtukapa-kida kizi pa'an kaiman kida'o pakaduz ba'orainao ati. ãtukapa kizi ãkaduz ida'an, na'apam zunnao mashaapan, wuru'u mishidainaouz Tominkaru. ¹¹ Na'iki marii zunnao abatapan masha kakuwaapatin-karu an Tominkaru paradan dau'u, aonaa turuu ãwazootapan daonaioranao. ¹² Na'iki aonaa õkashaapan zunnao kakuwaapan oo kazowautapan choochiapa-karu daonaioranao bii ii. Marii masha ãabatapan. ¹³ Usha'apanum kau'an Adam kiwiini'o utoma-kaos, udauna'an Eve. ¹⁴ Na'iki aonaa Adam mani wuru'u mariida-kariwaiz, mazan Eve pa'an wuru'u dikintapa'oraz Tominkaru paradan, omishidan idi pamariida-kaos, uruu idi o'oiian. ¹⁵ Mazan zunnao kazannaata-kaos nii pakaudanipan dono, ãmishidan an pakawan Tominkaru, na'iki ãkamarainapanun an, na'iki ãmashaapan an kaiman, na'iki aitapin Tominkaru aipan kawana'ati.

* **2:7** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

3

Kazowautapainao choochi dau'ana'o

¹ Aizii di'oraz parada-karu kida'a, mishi'o na'iki sakitapa'o: Aizii na'ia'oram daon-aiora tuukia'o ukaudina'azon pakazowautapan dau'u choochi, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u usha'apata'azoniaz. ² Aizii pidan kazowautapa'azo'o mishidainao, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz. Na'iki marii umashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma, na'iki marii umashaapan aitapin na'iki kadoronaa. Udi'itapa-kida kizi kaimana'o pakaduz kida ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi konaukii umorota-kidan tawarainao, ikaawan an udapu iti. Na'iki marii kizi ma'ozaka na'iki kaiman uaitapan patominapa-kidan pidannao. ³ Na'iki aonaa kizi kapam utuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi uto'orauzon oo ukashadakon. Mazan utaapa kizi pa'an panyukunuu kaiman na'iki mashaa. Aonaa kizi unyukunuu soo puraata dau'ati. ⁴ Marii kizi kapam ma'ozaka na'iki kaiman ukazowautapan padapu ainao. Aonaa kizi udikintapa-kidinan paudainao ati, mazan ikichana'iki kizi u'ai, na'iki iizo'ati kizi ipai uparadan. ⁵ Aizii umaka'itakan an pakazowautapan kaiman padapu ainao, na'apam nii mooko uaitapan pakazowautapan mishidainao? ⁶ Na'iki aonaa kizi kapam pidan diiki'i'o zii umishidanu'u, zaamata-ka'o kazowautapa'o nii choochi. Panaadon pidan na'apa'o zaamata-ka'o an, udi'itinpan nii soo pa'atadinpan dau'u, atii na'apa'o ida'ana'o nii uwaotan na'iki ukaboota-ka'o Satan kawan. ⁷ Marii kizi mamishida-kainao abatan kaiman uunamunaa. Ukau'an aona'o nii uba'azootin-kida-ka'o, na'iki aona'o nii Satan zaamatanuz pamariaariba kida ida'an.

Kaminka'uupauzonao choochi ii

⁸ Aizii pidannao kaminka'uupa'o mishidainao, marii imashaapan kaiman, aonaa kizi iunamunaa abata-ka'o dikauda sodi kida. Marii kizi mishi isha'apatinan paparadan kawana'ati, aonaa ikadakoinpan mani karikaonan. Na'iki aonaa kizi ituzapa-shorin, na'iki aonaa kizi idi'itinpan soo paipan dau'u puraata. ⁹ Na'iki aonaa kizi kanom kasharutapan inyukunuu, mazan ma'ozaka kizi itaapan pamishidan, dadara kizi izaamatinpan wuru di'iti'i mishi'oraz kuwai, Tominkaru taaniaz i'ati itominapa-kinnaa nii. ¹⁰ Na'iki marii zii ipai ikaduz tiwaa-ka'o na'iki itukapa-ka'o kiwiin. Aizii ikaduz tukapa-ka'o an kaiman, uruu turua'a naa izaamata-ka'o kaminka'uupa'o nii. ¹¹ Aizii idaiaronao,* na'apa kapam, marii imashaapan kaiman, aonaa kizi iunamunaa abata-ka'o dikauda sodi kida. Na'iki aonaa kizi kapam ikadakotinauzon. Imashaapa kizi kadoronaa na'iki aitapin. Na'iki mishi kizi kapam isha'apatinan paparadan kawana'ati. ¹² Aizii daonaioranao, wuru'u kaminka'uupainaoz mishidainao, marii imashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma. Ma'ozaka kizi, na'iki kaiman kizi kapam ikazowautapan padapu, paudaiaro na'iki paudainao. ¹³ Aizii na'ia'oram pidan kaminka'uupa'o sha'apatan an ipai pakaudin-kizi kaiman, kaimana'o nii uabata-kidan paunamunaa. Na'iki ma'ozaka'o nii na'iki mabaa'azo'o nii ukakuwaapan pamishidan dau'u Christ Jesus.

Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimaakan

¹⁴⁻¹⁵ Ōaipan padamata kadiman ōwa'atin pu'ida'ati, mazan ōmakaawakan an kadi-man, ōsaadan di'oraz kaarita puaitapa kizi na'apam nii waunao mishidainao aiapa-ka'o wataapaakan baokopa wamin-mishidannao tuma. Usha'apanum kau'an wau-nao wuru'u Tominkaru choochiniz. Uruu Tominkaru karikaonan'oraz ukakupauzon. Na'iki wamishidan ida'an, dadara wazaamatapan na'iki wakazannaatapan wuru'u kaimana'o, na'iki mishi'oraz kuwai upana'ada-ka'o ai. ¹⁶ Aonaa turuu pidan kian aonaa mishi'o mani na'iki aonaa umanawunu'o mani Tominkaru sha'apataniaz aimaakan, aona'oraz zii uaitapa-kidauzon kiwiin. Wurru'u uaitapa-kidaniaz wa'ati kai,

* **3:11** idaiaronao oo “zunnao, kaminka'uupa'o mishidainao.”

wamishida-kinaa nii na'iki waaitapa-kinaa nii uruu. Kaikapa'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanz wa'ati mishi'o aimaakan:

Uaidinan imi'i baara'a, pidan nii.

Kaimana'o Doronaa tukapa-kidan mishi, kaimana'o manawun uruu,
na'iki mishi usha'apatan ipai aimaakan sakitapa pa'idiwaru.

Na'iki angelnao, itukapa kapam uruu.

Kuwai makon udau'an ipai amazada kawana'ati.

Uruu idi ipai amazada kawana'ati,

pidannao mishidan na'iki i'zaamatan uruu panaobanaa nii.

Udauna'an Tominkaru na'akan naazu aokazi iti.

4

Mariidapa'o putominapa-kidan pidannao

¹ Mishi kaimanaiman sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadauzon, diina'iti'i kaina'a'o nii pabi'i kida pidannao, mishidainao, marina'atan nii wuru'u pamishidanz mishi'o kuwai. Na'iki imishidan ni'i naa oia'o doronainao mariidin-kinaa kida, na'iki ida'anan ni'i naa wuru'u oiainao tominapa-kidani kidaz. ² Aizii wuru'u na'apa kida'oraz kuwai, uruu wunao na'akapani'i mariidamikinao kidaz. Mainaabatata-kariwaiz naa kaiman kida'o di'itinapa-karu izowau iki, na'apa chipirari wiichadakarwai mainaabatani kawanu'oraz naa. ³ Aizii wuru'u na'apainao pidannao, ikian aonaa turuu mazida-karu, na'iki ikian, kaina'a pabi'i kida aimaakan aonaa ukashaapakao unika-kao. Mazan ipai wanyukunui wuru'u aona'oraz ikashaapan unika-kao, Tominkaru tomanii pa'idiwaru wuru'u nika-karu nii. Mazan mishidainao, wuru'u aitapainaoz naa pa'an mishi'o parada-karu, turuu inikan sha'apa'oram wanyukunui, patoriinapa-kidan dauna'anazu. ⁴ Mishi ipai Tominkaru toman aimaakan kaiman pa'idiwaru. Ukau'an aonaa turuu sha'apa'oram wanyukunui mana'idiapa-kao. Mazan ipai wuru'u wanyukunui kidaz, unika-kao nii utoriinapa-kida-kao dauna'an. ⁵ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan, na'iki toriinapa-karu ida'ana'o wuru'u, kaiman Tominkaru tukapan sha'apa'oram wanyukunui nika-kao.

Christ Jesus poitoru manawun

⁶ Aizii pukowaadapan an ipai wuru kida dau'ana'a mishidainao ati, mishi'o nii pugaru kaimana'o poitorui Christ Jesus ati. Wurru'u kuwai kida pumishidaniaz na'iki puda'ananiaz ma'ozakadan nii punyukunuu powa'a zii. ⁷ Mazan aonaa pa'an oaipan punyukunuupan na'iki puda'an wuru'u kotu'u kida'oraz kuwai madiwautapaka'oraz karikaonan, aonaa Tominkaru di'iki'o mani. Mishi'oraiman putominapa powa'a zii pusha'apatin kizi pa'an Tominkaru aipan kawana'ati. ⁸ Mishi pidan ikoda kaimana'o aimaakan pa'ati, uikoda pama'ozaka-kinaa nii, padimatinan na'iki pama'ozakainpan ida'an. Mazan pidan ma'ozakada'o panyukunuu Tominkaru dau'ati, uikodan nii aimaakan powa'a'o zii manawun ukaimanan ipai wuru aia'a ba'oran aimaakan kidaz. Uruu ida'ana'o nii pa'an uikodan kaimana'o mashaapa-karu kai, na'iki diina'iti'i Tominkaru tuma. ⁹ Mishi'o wuru'u di'oraz parada-karu kida'a. Marii kizi umishidanz kaimanaiman. ¹⁰ Mishi kasha'apannaa na'iki dadara wakaudinan. Usha'apanum kau'an waaitapa na'iki wamishida tuukii, kaina'a'o nii na'apainim wamakon wamashaapa'anan pa'an Tominkaru tuma, wuru'u karikaonan'oraz ukukupauzon. Uruu wuru'u ipai pidannao kazannaatin-kinaa ni'oraz, na'iki kazannaata'oraz ipai wuru'u mishidainaoz Christ.

¹¹ Aizii pukowaada'a naa, na'iki putominapa-kida'a naa pidannao ipai wuru dau'a'a parada-karu na'iki kakinaorii kidaz. ¹² Mana'a pukashadapa-kidina'ana'a pupa'inan idi zii. Mishi'oraiman, putukapa-kida kaimana'o pukaduz mishidainao ati, puparadan

ida'an kaiman, na'iki putukapa-kida ï'ati kaimana'o mashaapa-karu, na'iki putukapa-kida ï'ati pukamarainapanun, na'iki putukapa-kida kapam wuru'u pumishidanuz, na'iki putukapa-kida ï'ati na'apam putaapinan kaiman ipai oia'o ai. ¹³ Atii òkaawan na'iti, karikaonan puaitaapa saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ipai pidannao ati na'ii, ïkasaba'uinpan kawana'ati. Na'iki pukowaada ï'ati kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karu kida kianuz. Na'iki putominapa-kida kizi'i naa ipai wuru'u pidannaouz, ïsha'apatin kizi'i naa ipai parada-karu kawana'ati. ¹⁴ Mana'a pumarina'ata'ana'a kaimana'o aimaakan tawuru'u Tominkaru taauzoniaz na'apa pukaudin-kinanaa nii, prophetnao ida'ana'oraz ukowaada-kida-ka, tawuru dono'o choochi zowau-naanao toriinapa-kidauzon na'iki ïmuudauzon dono'oraz paka'u pu'ida'ati. ¹⁵ Ukau'an putiwautina'a naa na'iki pusha'apatina'a naa na'ii ipai wuru kawana'ati'i, kakinaorii kidaz saada-kariwaiz pu'ati. Marii kizi ipai pidannao tukapan pukaudin-kizi tuubarudin. ¹⁶ Puaitapin pa'i kaiman pumashaapa, pukuwaa na'iki putominapa-kidan kawana'ati pidannao. Pakawan pusha'apatin wuru kawana'ati'i pusha'apaapauzonii kidaz. Usha'apanum kau'an, pusha'apatinan an ipai ukawana'ati, pukazannaatinan nii, na'iki pukazannaatan nii wunaou'u abatainao kidaz pukuwaa.

5

Kakinaorii mishidainao dau'ana'o

¹ Mana'a pukashadakowaua'ana'a tunarunao-tinpa'ora'a naa pidan, putukapan an usha'apatan dikauda'o aimaakan. Mishi'oraiman puparada na'iki pukakinao uruu kaiman, na'iki kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaru ati. Aizii pa'inainao daonaioranao ati na'apa kapam puparada, kaimana'o ida'an, na'apa puparadauzon na'iki pukakinaowauzon kawan pu'inawuzunao.

² Aizii putukapan an zunnao, maskonnao-tinpainao kida'a naa sha'apatan dikauda'o aimaakan, puparada na'iki pukakinao ïdyaun kaiman kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaro ati. Aizii pa'inainao zunnao sha'apaapan an dikauda'o aimaakan, na'apa'o nii kapam puparadan ï'ati, kaimana'o, na'iki kona'ia'o ida'an. Na'apa puparadauzon, na'iki pukakinaowauzon kawan pudadakoona kaimana'o ida'an, aonaa madoronaa-daun mani.

³ Pukamunan-kida, na'iki kaiman putaapa zunnao wuru'u mawakainaouznaa ïdaiarunao, mashaapainauz pa'ida'a na'iki paba'oran manawun. ⁴ Mazan aizii mawakaiba odaiaru kaudainoun an zii, na'iki okatakaannaoun an zii, marii ïnao kataapan oroo. Marii kizi ïnao tukapa-kida kiwiin pidannao ati, na'apam mishidainao taapan pairibannao. Na'apa'o ida'an kizi ïtukapa-kidan na'iki ïkawadauntan powaa iti wuru'u ïdaronao na'iki ïko'okoonnao sha'apatauzonii kidaz ï'ati kotua'a naa. Usha'apanum kau'an tuukii Tominkaru konaukii-kidan patukapan na'apa kida'o aimaakan sha'apata-ka.

⁵ Aizii zun mawakaiba odaiaru, mashaapaibazo pa'ida'a na'iki paba'oran manawun, aonaa kanom ba'oran kaina'a kaminka'uta'o nii oroo. Uruu idi odopian na'iki otaapan panyukunuu soo bauda'apa Tominkaru ati karikaonan. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpan kawana'ati, opishaan u'ati pakaminka'uta-ka. ⁶ Mazan aizii zun wuru'u mawakaibazo naa odaiaru mashaapan an madoronaa-daun, mawaka'o kawanu'ora'a naa otukapa-ka padoronaa ii, okakupan pu'u padamata. ⁷ Ukau'an pukowaada ï'ati ipai wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi ïsha'apaapan oo ïtukapa-kidan dikauda kida'o pakaduz, aonaa kizi kapam ïkadakotin-kida-ka.

⁸ Mazan aizii na'ia'oram pidan mishida'o, aona'o utaapa'azon pairibannao, aitaniman umataapa'azookan an padaro oo pako'okoon manawun, uruu tanawatina'ora'a naa pamishidan ai wuru'u na'apa'oraz pidan. Uruu idi udawun iti'ora'a naa manawun uruu wunao aia'a pidannao mamishida-kainaouz.

⁹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii ĩmaskonnaoun tuukii, wuru'u mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao, aonaa pa'i pa'an pusaada'ana'a ĩ'uu. Soo wunao pa'an pusaada, ikodainaouznaa 60 wunu. Baukapa'oraz omazidauzon, ¹⁰ na'iki kaimana'oraz okaduz aitapa-kao. Na'iki kaimana'oraz kapam odyaupaitan ipai paudainao. Na'iki konaukii-kidauzoz na'iki karikaonan'oraz onaubauzon tawarainao kaawan padapu ati. Na'iki taapaibazo ipai mishidainao kaiman, na'iki chikauzoz ĩkidiba ĩkaawan an odapu ati. Na'iki kaminka'utauzoz pidannao, dopitainao na'iki kasha'oratinainao. Na'iki wuru'u sha'apatauzoz soo kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan.

¹¹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii ĩmaskonnaoun kida tuukii, wuru'u mawakainaouznaa ĩdaiarunao, aonaa turuu pa'an ĩ'uu saada-kao zii. Panaadon kaina'a'o nii zii ĩdi'itinpan daonaiora dau'u na'iki pamazidan dau'u. Na'apa'o ida'an ĩtanawatinan Christ ai. ¹² Na'iki uruu ida'an ĩtukapa-kidan na'apam ĩmariidan karikaonan paparadan, pakiauzon kawana'ati u'ati kiwiin. ¹³ Na'iki aona'a naa kanom ĩsha'apata'azon, soo ĩchi'ikina'azon karikaonan, na'iki ĩkadakotinan ba'orainao dau'u. Na'iki ĩaitapa'azon ba'orainao sha'apaapanii dau'an, na'iki ĩkadakoinapa-kidan ipai aimakaan pidannao sha'apaapanii kida, wuru'u aona'oraz padamata turuu ĩkowaadapan. ¹⁴ Ukau'an ōkian, marii pa'an ĩmazidan wuru'u aona'oraz zii ĩmaskonnaoun tuukii, aizii ĩkaudanin an uruu ĩtaapan ni'i naa paudainao, na'iki ĩtaapan ni'i naa padapu kaiman. Aizii ĩmashaapan an na'apa, aona'o nii to'oratinainao wa'ati ikodan dikauda'o pakadakotin-kida-kinaa nii waunao. ¹⁵ Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa ba'oran zunnao mawakainaouznaa ĩdaiarunao, tanawatinan na'iki ĩda'anan naa Satan. ¹⁶ Mazan aizii na'ia'oram zun mishida'o, na'iki kaina'a'o oiribannao mawakainaou'u naa ĩdaiarunao, marii otaapan oo okaminka'utan ĩdyaun. Aonaa kizi ba'oran mishidainao mizidinan ĩdau'an. Marii kizi pa'an mishidainao taapan, na'iki kaminka'utan wuru'u mairibanu'oraz na'iki pa'ida'a'oraz manawun ĩmashaapan.

¹⁷ Aizii choochi zowaunaanao, wuru'u kaudinainaoz kaiman, pakazowautapan dau'u choochi. Marii kaiman zoobaba ĩtaapa-kao, marii ĩkawinipinaata-kao powa'a zii, aitaniiiman wuru'u kaudinainaoz manawun dadara, pakowaadapan dau'u Tominkaru paradan, na'iki dadara kapam ĩkaudinainan ĩtominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan kawana'ati. ¹⁸ Usha'apanum kau'an saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Mana'a udo'otauzo'ona'a tapi'iza dako, poroom aka dakazaapa-kida-kao an u'ati." Na'iki "Kanom kaudina'o marii ukawinipinaata-kao." ¹⁹ Mana'a punyukunuupa'ana'a puabatan an pidan kowaadan choochi zowaunaa sha'apatan dikauda'o aimakaan. Soo mishi puabatan an zii na'apauda'um pidannao di'iki, dya'utam oo idikinauda'u pidannao, tukapainao manawun, kakuwaapan an zii udau'u. ²⁰ Uruu dauna'an turua'a naa pa'an puparadan oo pukakinaowan uruu, ipai mishidainao abatapan pu'u. Marii kizi kapam ba'orainao kichana'ikin pasha'apaapan ai na'apa kida'o oia'o.

²¹ Tominkaru, na'iki Christ Jesus na'iki kaimana'o angelnao abatapan pu'u ōkia'azon pu'ati. Tuukii manawun ōaipan puizo'atin wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi pukazannaatan pabi'i kida pidannao, wuru'u pumarainapaniinaouz, ĩsha'apatan an oia'o. Mazan marii kizi pukakinaowan ipai pidannao patumaaka na'iki sakitapa parada-karu kawana'ati.

²² Mana'a puzaamata'aka'ana'a kadiman manawun pidannao kazowautapa'o nii choochi. Na'iki aonaa pupatumaaka-dina'ana'a pidannao tuma ĩsha'apaapan dono oia'o. Pumashaapa kaiman, aonaa pu'oiipa'ana'a.

²³ Mana'a pa'i putuza'ana'a wunu pa'idiwaru, putuza masakauda'u kida wine putoba kaziwan idi. Usha'apanum kau'an mapuda manawun pukarinaapatinauzon.

²⁴ Kaina'a pabi'i kida pidannao kaiman-daun ĩ'oian tukapa-kao, aonaa na'itim udizakao. Na'iki ipai pidan aitapan pataka'uta-karu nii ĩdyaun. Mazan kaina'a ba'orainao ĩ'oian tukapa-kao nii oo uaidinan nii diina'iti zii'i ĩkootowapa-kida-kao dono. ²⁵ Na'apa

kapam pabi'i kida pidannao wuru'u sha'apatauzonao kidaz kaimana'o pa'idiwaru aimaakan. Kaiman-daun ĩkaimanan tukapa-kao, na'iki ba'orainao aonaa ĩtukapa-kidan pakaimanan, mazan aonaa na'itim ĩdizan wuru'u pakaimannuz.

6

¹ Mishidainao pidannao, torii-kariwainauz poitoruinoo* nii, marii kaiman ĩmashaapan panaobanaanao tuma. ĩtaapa kizi ĩdyaun umanawunu'o nii, aonaa kizi ĩkashadapautan oo ĩtaapan ĩdyaun na'apam karikaonan, aonaa kizi waTominkarun uu dakoapa-kao, na'iki aonaa kizi kapam kuwai wuru'u wakowaadapanii kidaz dakoapa-kao. ² Aizii wuru'u torii-kariwaiz poitorui, unaobanaitapan an mishida'o Christ, marii kaiman utaapan oo ukaudinan u'ati. Aonaa kizi udikintapan oo ukashadapan uruu, uaitapan idi mishida'o kapam wuru'u unaobanaaz, na'apa paugaru kawan. Mazan kaiman kizi ukaudinan u'ati powa'a zii. Usha'apanum kau'an ukaudinan na'iki usha'apatinan ida'an kaiman, tuukii ukaminka'utan mishida'oraz panaobanaa umarainpan idi wuru'u panaobanaaz.

Pidannao aipainao diri'i sha'apauzii

Ukau'an putominapa-kida na'iki pukowaadapa ipai wuru'u di'oraz kowaada-kariwai kidaz aimaakan pu'ati. ³ Aizii na'ia'oram pidan pana'iti'o utominapa-kidan pidannao, na'iki aona'o umishidan wuru'u mishi'o parada-karu wanaobanaa Jesus Christ di'iki'oraz. Na'iki aona'o umishidan sakitapa'o mashaapa-karu, wuru'u Tominkaru aitani kawana'ati'oraz. ⁴ U'atadinpan udawunu'iti manawun wuru'u una'apanuz, aitapa'o nii manawun utaapinpan mazan aonaa kanom uaitapan. Soo uaipan pakashadaakapan, uaipan pato'orataakapan oo padakoopaakan na'apa'oram parada-karu dikin ii karikaonan. Uruu idi utoman kishauziaaka-karu, na'iki kashadaaka-karu, na'iki mariidin-karu iribanii dau'u, na'iki dikauda'o di'itinapa-karu iribanii sha'apatani kida dau'u. ⁵ Na'iki utoman kadakowaaka-karu pidannao tuma wuru'u aona'oraz kanom ĩaitapan, na'iki aona'oraz ĩmishidan. ĩitiiman pidan kasha'apauzikiinaa nii wuru'u mashaapa-karuz Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mishi, kasha'apauz mani pidan, mashaapa'o Tominkaru aipan kawana'ati, soo uabaapan an taa-kariwaiz pa'ati. ⁷ Aonaa kanom wakaawa-kidan wuru amazada baara ati'i. Na'iki aonaa kanom wana'akan wuru amazada baara iki'i. ⁸ Ukau'an, wuru'u wawanyukunuu na'iki wakamichan waikodanii kidaz, turua'o wa'ati wuru'u. ⁹ Mazan aizii pidannao, wuru'u tuukia'oraz ĩaipan pakapuraatanun, mariaa-kidina'o nii ĩdyaun pabi'inaaka oia'o ati, na'iki ĩzaamata-kidinan wuru ati'i panyukunuu sha'apata'azoonii dikauda kida'oraz. Na'apa'o ida'ana'o nii ĩwaotan dikauda'o di'iti na'iki pataka'utin-karu di'iti. ¹⁰ Aizii wuru'u puraata marainapa-kaoaz udawunu'iti manawun, buuda'o ipai pabi'inaaka kida'o oia'o, na'iki oia'o orodanaa manawun wuru'u. Kaina'a pabi'i kida pidannao tuukia'o manawun ĩdi'itinpan soo puraata dau'u karikaonan. Uruu idi pana'iti'i naa karikaonan ĩnyukunuu, aona'a naa powa'a ĩdi'itinpan mishida-karu dau'u. Uruu idi tuukii manawun ĩkasha'oratinan, ipai pabi'inaaka kida'o aimaakan sha'apan idi'i naa ĩ'ati.

Timothy ati'o kakinaorii

¹¹ Aizii pugaru, mashaapa'o manawun Tominkaru aipan kawana'ati, mana'a putaa-pada'ana'a oii kida'oraz sha'apan pu'ati. Putiwautin pa'an kaiman kida'o dau'ati, wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kao. Na'iki mishi kizi pumashaapan

* 6:1 torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kaiman, ma'ozaka kizi putaapan pumishidan. Na'iki putiwautin tuukii putukapa-kida kizi mishi pusha'apatinan puparadan kawana'ati. Na'iki putukapa-kida pukama-rainapanun tuukii. Na'iki putiwaa kizi pudadaradan wuru'u kasha'apanna'o na'iki dadara kida'oraz aimaakan, sha'apa'o ni'oraz kida pu'ati. Na'iki kaiman kizi putaapan punyukunuu ipai pidannao ati.

¹² Ma'ozaka'a naa pa'i putaapa punyukunuu, putukapa-kida kizi mishi pugaru mishida'o manawun Christ. Puzaamata kizi oo puikoda kizi wuru'u karikaonanun'oraz kakupa-kizai. Uruu ida'ati'o wuru'u Tominkaru zaamatanuz oo udapadanuz pugaru. Tawuru pukowaadauzon dono'oraz ipai pidannao abatapan pu'u na'apam pumishidan Christ tuukii, na'iki puzaamatan uruu punyukunuu naobanaa nii.

¹³ Aizii ōkia'azon pu'ati, Tominkaru taa'oraz kakupa-kinai ipai pidannao ati na'iki ipai aimaakannao ati, uruu abatapan pu'u ōkia'azon pu'ati. Na'iki Christ Jesus ma'ozaka'oraz ukakuwaapan padau'u, ukadishita-kida-kao dono'oraz Pontius Pilate kanaapu ii. Uruu abatapan pu'u kapam ōkia'azon pu'ati aizii. ¹⁴ Ōaiapa ipai putaapan na'iki puizo'atin wuru'u parada-karu taa-kariwai kidaz pu'ati. Mishi kizi pusha'apatinan na'iki pumashaapan kaiman manawun ukawana'ati. Aonaa kizi dikauda'o abata-kao pudau'u atii wanaobanaa Jesus Christ kaawan.

¹⁵ Aizii ukaawan nii kaina'iki Paainaa kawana'ati, Tominkaru aitanii kamoan kawana'ati'o nii wuru'u ukaawanuz. Tominkaru wuru'u konaukii-kida-kariwaiz, na'iki uruu bauda'apa umanawun na'iki kazowautapa'o ipai amazada na'iki ipai pidannao. Uruu tuubaru'o King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki tuubaru'o Naobana'i ipai ba'oran naobanainao ai. ¹⁶ Uruu bauda'apa aonaa umawakauzon, umashaapan Kanada'o-karu ii manawun, aonaa turuu pidan kaawan na'iti. Aonaa kanom tukapauzon zii uruu, na'iki aonaa kanom ka'iitan patukapan uruu. Marii soo uruu bauda'apa umanawunu'o nii wataapan. Na'iki waaitapa kizi soo uruu bauda'apa ma'ozaka'o nii karikaonan. Amen.

¹⁷ Pukakinao tuukii wuru'u kasha'apauzi-tinpainao kidaz manawun imashaapan kai. Aonaa kizi itadinpan pakasha'apauzi-tinpan ida'an. Aonaa kizi itaapan panyukunuu soo pakapuraatanun dau'ati. Mazan marii pa'an itaapan panyukunuu tuukii Tominkaru dau'ati, taa'oraz pa'an ipai aimaakan kaiman kida'o wa'ati, wakonaukii-kinaa nii. ¹⁸ Pukakinao idyaun tuukii, marii kizi pa'an isha'apatan kaiman kida'o aimaakan ba'orainao ati. Na'iki karikaonan kizi isha'apaapan kaiman kida'o aimaakan na'iki minziiwa kizi itaan aimaakan ba'orainao ati. Na'iki marii kizi minziiwa ika'idiwaapan ba'orainao ati. ¹⁹ Aizii imashaapan an na'apa, ikasaba'ukan nii pa'ati umanawun na'iki kaiman kida'o aimaakan, pasaabaa-kinaa nii pamashaapa kizi ni'i naa diina'iti'i aokazi ii. Udauna'an itaamatan nii kakupa-kinai, wuru'u mishi'oraz manawun kakupa-karu.

²⁰ Timothy, putaapa kaiman wuru'u kakinaorii, taa-kariwai kidaz pu'ati. Na'iki mana'a puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an madiwautapaka sodi kida'o aimaakan dau'u karikaonan. Wuru'u pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaikin "aitapa-kinai nii manawun." ²¹ Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pabi'i kida pidannao, tuukii imishidan na'iki ida'anan wuru'u dakota-kariwaiz kaikin "aitapa-kinai nii manawun." Aizii imishidan idi na'iki ida'anan idi na'apa kida'o, tuukii ipozawatan wuru aia'a mishi'oraz padamata pamishidauzon.

Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Itamautan Paul Kaaritan Timothy Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita Timothy ati. Usaadan wuru'u di'oraz kaarita'a, Rome iki'o, utaapa-kaao dono'o taraa-kizai ii. Na'apain uaitapa aona'o ni'i naa powa'a pakodita-kida-kaao taraa-kizai iki. Uaitapa na'ia'o ni'i naa pazowii-kaao. Uruu idi tuukii uaipan pakaminka'utan na'iki pama'ozakadan Timothy nyukunuu. Usha'apanum kau'an, Paul mawakan dauna'an Timothy'o ni'i naa kaudin uwadaun nii, na'akapa'o ni'i naa Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati. Uruu idi'o wuru'u tuukii Paul aipan pakakinaowan Timothy powa'a zii.

Aizii pakaaritan ida'a, Paul kowaadan naa u'ati na'apam nii choochi kazowautapa-kaao. Na'iki ukian u'ati, mana'a pukashaapa'ana'a mariidamikinoo tominapa-kidan pidannao, pana'iti'oraz karikaonan ikuwaa kida. Na'iki ukian u'ati, mishi pa'i kaiman pumashaapa, puizo'ati ipai wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, wuru'u kakinaorii taakariwai kidaz waunao ati, mishidainauz Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Timothy ma'ozakada-kaao 1:3–2:13

Timothy kowaadapan mishi'o kuwai 2:14–4:5

Paul saadan padaua'o 4:6-18

Kaarita katokonota-kaao 4:19-22

¹ Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Christ Jesus zaamataniaz apostle nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatan õgaru kowaadapa'o nii, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon karikaonanuo kakupa-karu, wuru'u Christ Jesus ida'ana'oraz.

² Õsaadan di'oraz kaarita'a, pugaru Timothy ati'o, õmarainpaniaz, na'iki õdaniitapaniaz. Marii Tominkaru waDaruz, na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul ma'ozakada'azon daua'o Timothy nyukunuu

³ “Kaiman manawun pugaru,” õkian Tominkaru ati pugaru dau'an. Uruu ati'o wuru'u õkaudinanz, õnyukunuu kaimana'o di'iki. Na'apa'o kapam kotua'a naa õdokoza-daunnao nyukunuu ikaudinanz u'ati. Karikaonan da'i õnyukunuitapan pugaru õtoriiapan kawana'ati Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o. ⁴ Pakawan kapam õnyukunuitapan tawuru'u puzaadauzonuz õdawu'ati. Tuukii õtukapa'azon pugaru, õnyukunuu konaukii-kinaa nii. ⁵ Karikaonan õnyukunuitapan na'apam putukapa-kidan mishi'o mishida-karu. Mishi puko'okoon Lois tuukii manawun omishidauz, pudaro Eunice na'apa kapam tuukii omishidan. Na'iki õaitapa na'apa'o kapam wuru'u pumishidanuz i'nao mishidan kawan. ⁶ Uruu idi õkia'azon pu'ati, aizii ma'ozakaimana'a naa pa'i pukaiwaa tawuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taauzoniaz pukaudin-kinaa nii, õmuadauzon dono'oraz õka'u pu'ida'ati. ⁷ Mishi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wa'ati, aonaa wakichana'iki-kinaa ni'o mani. Mazan ma'ozakada'o nii pa'an waunao, ma'ozaka kizi washa'apatan wakaudin-kizi Tominkaru ati. Na'iki wamarainapa-kinaa ni'o ipai pidannao, na'iki watuuda-kinaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o.

⁸ Ukau'an mana'a putaria'ana'a pukakuwaapan wanaobanaa Christ dau'an. Na'iki mana'a kapam pukiba'azoo-kida'ana'a oo putaria'ana'a pukowaadan wuru'u õgaru, pumin-kaudinanz taratapa-kaooz taraa-kizai ida'a, Christ dikin ii. Mazan marii kapam pupataka'uta-kaao õgaru kawan, pukowaadapan dikin ii karikaonan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Tominkaru taan nii punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii ⁹ Uruu Tominkaru

wuru'u kazannaata'oraz waunao wapataka'uta-kao ai wa'oian dikin ii. Na'iki uruu wuru'u dapada'oraz waunao pa'ida'ati, papidanannao nii. Mazan aonaa washa'apatan dikin ia'o mani kaimana'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz na'iki udapadanuz waunao pa'ida'ati. Soo paaipan ati'o karikaonan, wuru'u ukaimananuz manawun waunao ati. Mishi kotu'u, amazada sakadinan ua'ii, udakotan wuru'u pakaimannuz wa'ati, padyuudan ida'an Christ Jesus. ¹⁰ Aizii di'i, watukapa'a naa umishiinan, Christ Jesus wakazannaatapiki kaawan ida'an wuru amazada baara ati'i. Ukaawan umainaabata'anan naa wuru'u wakichana'iki-tinanuz mawaka-karu ai. Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, Christ dau'oraz, uruu ida'an waaitapan karikaonanuo'oo nii pa'an wamashaapan utuma. Wakananaata-kao nii pa'ina'o idi'i naa diina'iti'i, na'iki aona'o ni'i naa powa'a wamawakauzon.

¹¹ Aizii Tominkaru zaamatan o'garu, padyuudan ni'o, na'akapa'o nii wuru'u Kaimana'oraz Kuwai ipai amazada kawana'ati. Na'iki kowaadapa'o ni'i naa kaimana'o kuwai Christ Jesus dau'u. Na'iki otominapa-kida kizi pidannao uaipan kawana'ati. ¹² Uruu idi okaudinan o'dyuuda-kao kawana'ati, mazan uruu dikin ii opataka'uta-kao atii di'i otaratapa-kao. Mazan aonaa okiba'azoo-kidan wuru'u otaratapa-kaoaz da'a'a. Usha'apanum kau'an o'aitapa kaimanaiman kanom wuru'u omishidapaniaz, na'iki o'aitapa, mishi'o nii kaiman utaapan ipai wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan o'ati.* Utaapan niiz kaiman, atii diina'iti'i pidannao tiwaa-kidapa-kao dono'o naa. ¹³ Aizii tawuru'u mishi'o kuwai, okowaadapauzoniaz pu'ati, putominapa-kinaa nii. Mana'a pumarina'ata'ana'a kidaz, ma'ozaka putaapa punyukunuu udau'ati, putominpa'a naa u'idi'iki. Na'iki pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki wuru'u pukamarainapanuz puzaamatanan idi'i naa Christ Jesus di'iti. ¹⁴ Kaiman pukazannaatapa wuru'u kaimana'o kuwai taa-kariwai kidaz pu'ati, upana'ada-kao ai. Ma'ozaka pukazannaatapaz, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an pugaru. Uruu mashaapa'oraz wanyukunuu ii.

¹⁵ Puaitapa na'apam mishidainao pidannao, wuru'u Asia iainao kidaz wa'akan o'garu o'ba'oran, atii Phygelus na'iki Hermogenes na'apa kapam i'wa'akan o'garu. ¹⁶ O'toriinpan marii kizi wanaobanaa kamunanun ipai Onesiphorus iribannao ati, wuru'u udapu iainao kidaz. Usha'apanum kau'an, uruu da'i wa'atiizo, ukaminka'utan o'garu, aata mishi okonaukia'akan. Aonaa ukiba'azoo-kidan o'garu, otaratapa-kao pu'u. ¹⁷ Aizii ukaawan dono da'ati'i Rome ati, tuukii udorotinan odau'u, atii uikodan o'garu. ¹⁸ Marii wanaobanaa kamunanun tuukii uruu ati diina'iti'i, pidannao tiwaa-kao dono'o naa. Puaitapa na'apam tawuru'u ukaminka'utauzonuz kapam o'garu tuukii Ephesus ii.

2

Pidan kaimana'o usoldyaa-tinpan Christ Jesus ati

¹ Aizii pugaru odani, ma'ozaka pukaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu wuru ida'ana'a Christ Jesus taaniaz puma'ozaka-kinaa nii, pakamunanun idi'oraz manawun utaan pu'ati. ² Aizii tawuru'u puabatanii kidaz okowaadan iriba pidannao abatapan pu'u, pukowaada'a naaz pidannao ati dyautainao kidaz inyukunuu Tominkaru paradan dau'ati. Marii kizi itominpan kaiman, na'iki inao kizi zaamata-kao, tominapa-kida'o ni'i naa kapam ba'orainao pidannao, ipai wuru dau'a'a paabatanii kidaz parada-karu. ³ Marii pubaiaapa pusha'apata-kao o'garu kawan, Christ Jesus dikin ii. Na'apa kizi pugaru kaimana'o soldyaa kawan. Kaimana'o soldyaa makon nii minziiwa, ubaiaapa'anan kasha'ora'o mizaataaka-kizai iti. ⁴ Aizii soldyaa kaudin-kizi taa-kao an, usha'apatan nii kaiman wuru'u unaobanaa taaniaz ukaudin-kizi nii. Usha'apanum kau'an kaiman uaipan panaobanaa nyukunuu. Aonaa turuu uturukadinan ba'oran

* **1:12** wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan o'ati oo "wuru'u o'taanii oo o'sha'apatanii kidaz aimaakan u'ati."

kaduz kaudin-kizai dau'ati, wuru'u pana'a'oraz soldyaa kaudin-kizi kida ai. ⁵ Aizii dimaba'o pidan, uaipan an pazaamatan wuru'u konaunama'o aimaakan taa'azoo-kariwaiz, mazan aonaan an udiman kakinaorii kawana'ati, aona'o nii turuu uzaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz dimaba'o pidan ati. ⁶ Aizii pidan wuru'u kaudina'oraz dadara pazakapun ii. Na'iki upaoriba aka dyuuan dono'o naa, uru'o nii kiwiin ka'idiwain wuru di'iki'i papaoriba aka kidaz. ⁷ Pudi'itapa kaimanaiman wuru'u aimaakan òkowaadanii kidaz pu'ati. Wanaobanaa kaminka'utan nii pudi'itinpan, na'iki utaan nii puaitapakinaa nii.

⁸ Karikaonan punyukunuitapa na'apam Jesus Christ, David takaan-daunuz, kadishita-kida-ka'o pabaaranaa iki. Uruu wuru'u òkuwaa ni'oraz, òkowaadapan Kaimana'o Kuwai udau'u. ⁹ Aizii òkowaadapan idi wuru'u Kaimana'oraz Kuwai, òpataka'uta-ka'o tuukii udikin ii. Atii òtaapa-ka'o taraa-kizai ida'a watuudinapa, na'apa pidan sha'apata'o kawan dikauda'o manawun aimaakan. Mazan Tominkaru Paradan aonaa turuu uwatuda-ka'o. ¹⁰ Aizii wuru'u òbaiatinanuz kaikapa'a Tominkaru pidanannao dikin ia'o uzaamataniinao kidaz. Òkowaadapan ì'ati kaimana'o kuwai, òaipan idi ìkazannaata-ka'o pamishidan ida'an Christ Jesus. Na'iki òaipan idi ìmashaapan karikaonan Tominkaru tuma umashaapa-kizi ii, wuru di'ia'a konaunama'o na'iki kanada'oraz manawun. ¹¹ Aizii di'oraz parada-karu ida'a, mishi'o kiauuzo-karu:

Aizii wamarina'atan an wa'orian kaiman-daun,
na'iki wataapinan an mawaka'o kawan Jesus tuma, wa'orian dikin ii,
mishi'o nii pa'an wakakupan karikaonan utuma.

¹² Aizii wabaiatan an wuru'u pidannao pataka'utanuz waunao.

Mazan diina'iti'i wakazowautapan nii utuma, unaobanai-tinapa kizi ii.
Aizii wakian an, “aonaa mishi'o mani uruu” oo “aonaa wamishidan uruu,”
na'apa'o nii kapam una'apan wadau'an, “aonaa òaitapan ìnao,”
ukian nii Tominkaru ati.

¹³ Aizii wamasha'apatinkan an waparadan kawana'ati.

Mazan uruu pakawanu'o nii pa'an usha'apatinan paparadan kawana'ati.
Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim umamishiauzokan paparadan.

Mishi'o kaudin-karu kaiman Tominkaru ati

¹⁴ Karikaonan pa'i punyukunuu-kida ipai wuru'u parada-karu kidaz, wunao ati'i tominapa-kida'o ni'oraz pidannao. Ma'ozaka pukakinao ìdyaun Tominkaru abatapan pu'u. Aonaa kizi ìkashadaakapan sha'apa'oram parada-karu sodi kida dikin ii karikaonan. Aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka'o kashadaaka-karu an na'apa kida'o parada-karu dau'an. Soo upozawaabi'ii-kidan naa karikaonan ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz kadakotin-karu na'apa.

¹⁵ Ma'ozaka putiwain, putukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi kaiman na'iki sakitapa pusha'apatan pukaudin-kizi u'ati. Aonaa kizi puba'azootin-kida-ka'o pukaudin-kizi dau'an. Mazan mishi kizi pa'an putominapa-kidan pidannao kaiman na'iki sakitapa, wuru dau'a'a, mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

¹⁶ Mana'a pa'i puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an dikauda sodi kida'o parada-karu dau'u, wuru'u madiwaitapa-ka'oraz karikaonan. Usha'apanum kau'an pidannao wuru'u kadakoinpainao kidaz na'apa'o dau'an, ìna'apainpan nii wuru'u atii ìtanawatinan powa'a zii Tominkaru ai na'apa kida'o dikin ii karikaonan. ¹⁷ Aizii wuru'u ìtominapa-kidanuz pidannao na'apa, una'itin utuubarudinan wuru'u, atii iriba'o nii upataka'uan pidannao. Na'apa'o nii u'udarudinan bishoi kawan, wuru'u bishoi unikan nii pidan mada atii u'udarudinan.

Kaina'a dya'utam daonaioranao wunao bii a'a, na'apainau'u naa. Hymenaeus na'iki Philetus kia'o ì'uu. ¹⁸ Na'iki ìnao aona'a naa powa'a ìmishidan wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, Tominkaru di'iki'oraz. Uruu idi ìmariidapan naa pidannao, ìkowaadapan naa ì'ati, kadishita-kida'aka-kaoa'a naa mishidainao pamawaka-kizi iki. Ìkowaadapan

idi na'apa kida'o, iriba ãpozawaabi'ita-kidan pidannao nyukunuu. Uruu idi aona'a naa ãaitapan na'ia'oram naa pamishida. ¹⁹ Mazan kaina'a mishi'o parada-karu Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii na'apainim pidan pana'adan wuru'u uparadan kidaz. Kaikapa'a wuru'u uparadan kiauonuz: “Naobanai aitapanii na'ia'oram pidannao zaamataninao pa'ida'ati.” Na'iki ba'oran uparadan kian, “Ipai pidannao wuru'u kowaadainauz pazaamatan Christ panaobanaa nii, marina'a naa ipai ãtanawatinan, na'iki ãmuudan wuru'u oii kida'oraz aimaakan ãnaudapauzonii kidaz pasha'apaapauzon.”

²⁰ Kaina'a umanawun kida'o kabaunnao, unazo ii kaina'a toma-kariwai pabi'inaaka kida'o boonnao, kooponao, na'iki parapinao. Pabi'i kida ãtoma-kaao gold idi na'iki silver idi. Ba'orainao kida toma-kaao kubai idi na'iki atamun idi. Aizii wuru'u toma-kariwainao kidaz, pabi'i kida ukaiwaa-kaao, umanawunu'o aimaakan sha'apaapa-kaao dono'o nii. Ba'orainao kaiwaa-kaao nii na'apam karikaonan. ²¹ Aizii pidan, na'apa kapam. Na'ia'oram pidan saabaan an panyukunuu ipai oia'o ai, Tominkaru kaiwaan niiz umanawunu'o sha'apainapa-karu dono kida, usha'apanum kau'an utainan idi panaobanaa ati. Na'iki Tominkaru kaiwaan nii uruu sha'apata'o nii kaimana'o na'iki umanawun kida'o pa'idiwaru aimaakan pa'ati.

²² Aizii ipai aimaakan wuru'u punaudapauzonii kidaz pusha'apaapan pupa'inan dono, marina'a naa. Mana'a naa putaina'ana'a, na'apa kida'o aimaakan ati. Mishi'oraiman puma'ozakada'a naa punyukunuu, mishi kizi pumashaapan kaiman, na'iki mishi kizi ma'ozaka putaapan pumishidan, na'iki mishi kizi pukamarainapanun, kaiman kizi kapam putaapan punyukunuu pidannao tuma, wunaou'u kaimana'oraz pa'an ãtaapan panyukunuu. Panyukunuu kaimana'o di'iki'oraz pa'an ãtoriinpauzon Naobanai Jesus ati. ²³ Mazan na'apainim kashadaaka-karu an, parada-karu oo kanom sodi kida dau'an, wuru'u mazanu'o oo madiwautapaka kida'oraz karikaonan, mana'a punyukunuupa'ana'a na'apa kida'o sha'apaapa-kaao, munapo pumashaapa na'apa kida'o ai. Usha'apanum kau'an puaitapa kaimanaiman wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan, toma'o karikaonan to'orataaka-karu oo zunaapaaka-karu.

²⁴ Aizii pidan, wuru'u Naobanai Jesus poitoruitapaniaz, aona'a naa turuu uzunaa-paakan, mazan marii pa'an ukaimanan ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi utominapakan pidannao kaimanaiman, na'iki aonaa kizi ukashadinan. ²⁵ Na'iki uru'o nii kakinaota pidannao, wuru'u dikintapainao, na'iki kashadainao kidaz ukuwaa, ukaki-naowan nii ãdyaun kaiman, kona'ia'o ida'an. Panaadon bauda'apa kamoo Tominkaru aipan ati, ãpana'adinan nii zii wuru aia'a pamamishidakanuz, na'iki wuru aia'a padi'itinpanuz pana'iti kida. Uruu dono'o nii zii ãaitapan na'iki ãmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. ²⁶ Na'iki uruu dono'o nii zii ãaitapan udikaudan wuru'u pasha'apaapauzonii kidaz aimaakan, Uruu idi ãkazatinan ni'i naa Satan mariidapan ai paugaru. Uzaamatapauzonii ãdyaun kaimanaiman. Na'iki ipai ãizo'atiizon wuru'u Satan aipauzonii kidaz usha'apata-kaao pa'ati.

3

Amazada ikoda'anan di'iti'o patokon

¹ Aizii puaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, dadara'o ni'i naa na'iki kasha'apanna'o ni'i naa, kaimanainao pidannao ikodan mashaapa-karu, oiainao pidannao bii an. ² Tuukia'o ni'i naa pidannao marainpan pananaa, ãaipan nii ipai aimaakan soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao marainpan puraata, ãaipan nii puraata soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao atadinpa'azon, pasha'apatanii aimaakan kida dau'an. Na'iki tuukia'o nii pidannao taapina'azon umanawunu'o nii ipai ba'orainao ai. Na'iki pidannao dakomikitanan nii, dikauda kida'o ida'an. Na'iki tuukia'o ni'i naa pidannao dikintapan padaronao

oo padarunao. Na'iki aona'o ni'i naa pidannao konaukii-kidan aimaakan taa-ka'o pa'ati. Na'iki aona'o nii ïdi'itinpa'azon Tominkaru dau'u, na'iki aona'o nii ïkarodapan paparadan udau'an.

³ Aona'o ni'i naa pidannao marainpaaka'azon. Aona'o nii ïmanyukunuuta'azon pidan sha'apatan an dikauda'o pa'ati, na'iki aona'o nii ïparadan kaimana'o ida'an u'ati. Tuukia'o nii ïkadakotin-kida'azon oo ïtoma'azon dikauda kida'o parada-karu pairibannao oo ba'oran pidannao dau'u. Aona'o ni'i naa pidannao ka'iitan padadaradan panyukunuu pasha'apatan ai dikauda kida'o aimaakan. Aona'o ni'i naa pidannao kakarodapanun, ïsha'apataakan nii dikauda kida'o ida'an. Na'iki aona'o ni'i naa ïdyautan oo ïnyukunuu-atin kaimana'o aimaakan kida sha'apata-ka'o dau'an. ⁴ Na'iki tuukia'o nii ïkaakapaamikipa'azon, ïkaakapaan nii pairibannao. Na'iki aona'o nii ïdi'itinpan kiwiin pasha'apatan ua'ii aimaakan, mazan ïsha'apatinan nii maaitapinaka-daun. Tuukia'o nii ïatadapan ipai pasha'apaapanii kida aimaakan, uruu kida ida'ana'o nii umanawun ïtaapinpan. Tuukia'o nii ïmarainpan pasha'apaapanii aimaakan kida pamarainpan ai manawun Tominkaru.

⁵ Pidannao dakotinpan nii mishidainao nii Christ, ïsha'apatan nii kaikin aimaakan kida'a, ïaipan idi karikaonan patukapa-ka'o mishidainao kawan. Mazan panyukunuu ii, aonaa ïaipan Tominkaru kazowautapan pamashaapan, aonaa ïsha'apatina'azon uaipan kawana'ati. Mana'a pubaokopatinpauzo'ona'a, oo punyukunuupauzo'ona'a na'apainao pidannao. ⁶ Kaina'a pabi'i kida na'apainao pidannao, ïnao ïmorotan nii oo ïmakon nii pidannao dapu kawana'ati kida, ïaipan idi pana'apatan pidannao nyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi tuukii ïna'apatan pabi'i kida zunnao nyukunuu, maaitapinaka-daunu'oraz ïmashaapan. Kasha'ora padamata ïnyukunuu pasha'apaapanii dau'an, mazan aonaa ïaitapan na'apam padadaradan panyukunuu pasha'apaapan ai oia'o, wuru'u tuukia'oraz ïnaudapan pasha'apaapan. ⁷ Na'apainao zunnao tuukii ïabata'azon na'iki tuukii ïaipan paaitapan sha'apa'oram kuwai oo aimaakan kowaada-ka'o patominapa-kinaa nii. Mazan aonaa na'apainim ïikodan oo ïaitapan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

⁸ Kotua'a naa, tuukii Jannes na'iki Jambres tiwaan pawazootan Moses. Aizii kai na'apa manawun wunaou'u di'oraz pidannaou'u, tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti. Tuukii ïaipan padikintan na'iki pawazootan wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, Tominkaru di'iki'oraz. Pidannao na'apainao, aona'ora'a naa ïaitapan padi'itinpan kaimana'o aimaakan dau'u, soo ïtaapan panyukunuu oia'o dau'ati. Na'iki ïdi'itinpan oo ïnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. Uruu idi aonaa na'apainim nii ïmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai. ⁹ Mazan aonaa karikaonanuo ni'i mani wuru'u ïna'apainapanuz, kainaabaina'o ni'i zii wuru'u ïmariidapanuz pidannao. Ipai'o ni'i zii pidannao tukapan, na'iki ïaitapan nii mazanu'o karikaonan wuru'u ïkuwaa kidaz, soo ïmariidapan karikaonan pidannao. Na'apa kotua'a naa ipai pidannao tukapan, wuru'u Jannes na'iki Jambres sha'apatauzonii kidaz aimaakan, aonaa mishi'o mani, mazan mazanu'o karikaonan.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan Timothy

¹⁰ Mazan pugaru puaitapa pa'an ipai wuru'u òtominapatin-kida-kinaaz pidannao. Na'iki puaitapa ipai òmashaapauzon kaduz, na'iki puaitapa kanom tuukia'o òsha'apata'azon, na'iki puaitapa na'apam òmishidapan tuukii, na'iki puaitapa da'i ma'ozaka òtaapan ònyukunuu, òbaiatan pu'u kotua'iki kasha'ora'o. Puaitapa kapam na'apam òkamarainapanun tuukii. Na'iki ipai puaitapan na'apam òbaiatan dadara kida'o aimaakan òkaudin-kizi dau'ati, mazan aonaa òkashadinan, upu'u òsha'apatan òkaudin-kizi. ¹¹ Na'iki puaitapa ipai na'apam da'i òantamikitauzo-ka'o tuukii manawun. Na'iki puaitapa kapam ipai na'apam òbaiatan kasha'ora'o tuukii. Na'iki puaitapa

kanom kida sha'apa'o ð'ati, Antioch ii, na'iki Iconium ii, na'iki Lystra ii. Mishi na'ii tuukii ðantamikita-kao kaziwa'o ida'an, mazan waNaobanaa kazannaata ôgaru ipai ôbaiatanii kida ai. ¹² Mazan mishi, ipai pidannao mashaapainao Tominkaru aipan kawana'ati, wuru'u zaamatainao kidaz Christ Jesus panaobanaa nii, ipai ïnao ïbaiaapan nii papataka'uta-kao. ¹³ Aizii wuru'u oiainaouz pidannao, ïdikauda'adinan ni'i naa manawun udawunu'iti, na'iki powa'a'o nii zii ïmariidapan pidannao, mazan na'apa'o nii kapam ba'oran pidannao mariidan ïdyaun.

¹⁴ Mazan aizii pugaru, pakawan ðaipan putaapan oo puda'anan wuru'u putominapa-kida-kinao kidaz, pumishidaniaz pa'an tuukii. Usha'apanum kau'an puaitapani-inao pa'an pidannao na'iki puaitapaniinao ïkaduz wuru'u tominapa-kidainaouz pugaru. ¹⁵ Na'iki puaitapanii pukoridaonaan di'iki ipai wuru'u saada-kariwai kidaz Tominkaru paradan. Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u puikodanuz aitapakinai. Uruu ida'ana'o wuru'u pidan tominapanuz pamishidan dau'u Christ Jesus, pakazannaatin-kinaa nii. ¹⁶ Ipai wuru'u saadinpa'o Tominkaru paradan kidaz, Tominkaru di'iki'o pa'idiwaru wuru'u. Uruu kaimana'o ukaiwaa-kao pidan tominapakinaa nii mishi'o kuwai dau'u, na'iki kakinaowa'o nii pidan, upozawatan an mishi'o kuwai ai. Na'iki tukapa-kida'o nii sakitapa'o mashaapa-karu, na'iki tominapa-kida'o nii pidan kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati. ¹⁷ Uruu ida'an kizi pidan kaudina'o Tominkaru ati ikodan paaitapa-kinaa nii. Uruu ida'an kizi kaiman usha'apatan pakaudin-kizi, na'iki usha'apata kizi ipai kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan Tominkaru ati, uruu kida ida'an.

4

¹ Aizii ôparada'azon pu'ati ma'ozaka'o ida'an, Tominkaru abatapan pu'u, na'iki Christ Jesus abatapan pu'u, uruu tiwaa-kidapa'o ni'oraz na'iki pataka'uta'o ni'oraz ipai pidannao pa'oian dikin ii, ipai wuru'u kakupainaouz na'iki mawakainaouz. Uwa'atin idi kaina'iki unaobanai-tina'anan ipai pidannao ati. ² Uruu idi tuukii manawun ôkian pu'ati, pukowaada'a naa wuru'u kaimana'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. Pukowaada'a naaz ipai sha'apa'oram pidannao ati, abata'azoinao ati oo maabata'azookainao ati, upu'u pukowaadaz. Pukakinao ïdyaun ïsha'apaapan ai oii kida'o aimakaan. Na'iki puto'orau ïdyaun ïsookada kizi pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. Na'iki puma'ozakada ïnyukunuu putominapa-kida ïdyaun kaimanaiman, kona'ia'o ida'an. ³ Kaina'a'o nii diina'iti'i, uruu aona'o ni'i naa manawun pidannao abata'azon wuru'u kaimana'oraz na'iki mishi'oraz kuwai, wuru'u wakowaadapaniaz. Mazan paipan kawana'ati'o nii, ïzaamatan nii pidannao, tominapa-kidainao nii paugaru, wuru kida dau'a'a tuukia'oraz manawun ïabata'azon. ⁴ Mazan aizii wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, aona'o ni'i naa ïabata'azon. Soo ïturukadinan ni'i naa pa'an paabata'azon dau'ati kotuainao kida kuwai, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan. ⁵ Mazan pugaru, puaitapin pa'i pa'an na'apam putaapinan, puzaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu pusha'apatan ai na'apa kida'o aimakaan. Mana'a pukashadina'ana'a wuru aia'a pubaiatanuz dadara'o mashaapa-karu, oo pubaiatan to'ora-karu pukowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai. Marii karikaonan pukakuwaapatin. Pusha'apata ipai pakaudin-kizi kaiman na'iki sakitapa, Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mazan aizii ôgaru, maonapata'a naa pa'an ôzowii-kao kamoan kaawan. Uruu dono'o ni'i naa ôtaainan Tominkaru ati. Ukau'an aizii ômakon ni'i naa wuru amazada baara iki'i. ⁷ Mazan aata, ôka'iita'a naa ipai ôkaudin-kizi wuru'u Tominkaru taaniaz ôsha'apatan nii. Ôsha'apata ipai ôkaudin-kizi usakadin-kizi iki, atii utokon iti. Na'iki mishi, ma'ozaka ôtaapan ômishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, aonaa ôpana'adanuz, mazan ipai ôkowaadanuz sakitapa udyuudan kawana'ati. ⁸ Mazan kai, kaina'a'a naa umanawunu'o kowamai sarakada-karu nii ôzowau ati, uruu ôsha'apatinan idi'o mishi kaiman na'iki sakitapa Tominkaru awun za'a. Wanaobanaa Christ Jesus, sha'apata'oraz

aimaakan sakitapa'o ida'an, uru'o nii taa ò'ati wuru'u kowamaiz diina'iti'i, wuru kamoo dono'o utiwaa-kidapanuz naa ipai pidannao. Mazan aonaa bauda'apa ògaru ati'o nii mani wuru'u umanawunu'oraz kowamai taa-kao. Mazan utaa-kao nii kapam ipai pidannao ati, wuru'u zaudapatinaouz ukaawan, konaukia'oraz ìtaapan panyukunuu patukapa'azon idi ukaawan.

Di'oraz Paul paradan pa'idiwaru

⁹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman ò'ida'ati. ¹⁰ Aizii Demas kashadina'a naa pamashaapan ai Tominkaru ati, tuukii umarainpan aimaakan imi'i baara an kida'oraz. Uruu idi uwa'akan ògaru, na'iki umakon Thessalonica iti. Aizii Crescens mako pa'an ukaudina'anan Galatia Baara iti, aizii Titus, Dalmatia Baara iti kapam ukaudina'anan. ¹¹ Soo paba'oran Luke kaina'a òtuma. Puwa'atin an puna'aka pa'i Mark putuma. Usha'apanum kau'an turuu uruu kaminka'utan ògaru òkaudin-kizi dau'u. ¹² Aizii Ty-chicus, òdyuuda uruu Ephesus iti. ¹³ Aizii puwa'atin an, puna'aka pa'i òchaakitan, òwa'akauzoniaz Troas ii. Carpus di'ii sha'atii òwa'akanuz. Na'apain puna'aka pa'i kapam tawuru'u kaarita kidaz, tawuru manawunu'u saada-kariwai kidaz kaznizo mada baara'a.

¹⁴ Alexander, tawuru'u tomapauzoz aimaakan kida chipirari ida'an, aonaa ukaimanan. Utoma dikauda manawun aimaakan ò'ati, uaipan idi pasha'apata-kidan ògaru dikauda'o ida'an. Mazan Tominkaru aitapan nii pa'an na'apam pasha'apatanuzu, una'apainpan winipinaa nii. ¹⁵ Puzaudinapa pa'i kapam u'ai. Usha'apanum kau'an tuukii manawun uto'oran, pamanaudapakan idi wuru'u wakuwaa kidaz.

¹⁶ Kiwiin, naobanai-tinpainao pidannao zaamatan ògaru òkakuwaapatinan dikin ii, na'iki ìpishaan ògaru wuru dau'ana'a òkowaadapanii kidaz kuwai. Mazan òkazannaatin òaipan ati, aonaa bauda'apa pidan wa'atin kaminka'uta'o nii ògaru. Ipai ìmakon ò'ai, ìwa'akan ògaru òba'oran. Mazan òtoriinpan Tominkaru ati, marii kizi umarina'atan wuru'u aimaakan ìsha'apataniaz ò'ati. ¹⁷ Mazan waNaobanaa, kaina'a uruu òtuma, aonaa pa'an uwa'akan ògaru, uruu taa'o òma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi ma'ozaka òkakuwaapan Kaimana'oraz Kuwai Gentilenao ati. Uruu idi ipai daunuuda'u ìabatan Kaimana'oraz Kuwai. Atii mishi aonaa òzowii-kao, waNaobanaa kazannaatan idi ògaru. ¹⁸ Mazan karikaonanu'o nii waNaobanaa kazannaatan ògaru, aona'o nii ukashaapan òantamikita-kao dikauda'o ida'an manawun. Una'akan nii pa'an ògaru kaiman aokazi iti, òmashaapa'an kizi'i naa pa'an utuma, unaobanai-tinapa kizi iti. Marii karikaonan pidannao konaukii-kidan soo uruu bauda'apa, umanawunun idi manawun. Amen.

Ubaukapan naa

Paul dyuudan paparadan

¹⁹ Òdyuudan òparadan Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, na'iki Onesiphorus ati, na'iki ipai pidannao ati wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. ²⁰ Erastus kaina'ii uwa'akinan Corinth ii. Aizii Trophimus kaina'ii òwa'akan uruu Miletus ii, ukarinaan idi. ²¹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman zoobaba, amazada wadidin ua'ii. Aizii di'i, Eubulus, Pudens, Linus, Claudia, na'iki ipai wuru'u mishidainaouz, ìdyuudan kapam paparadan pu'ati. ²² Marii waNaobanaa Christ Jesus mashaapan putuma na'iki marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Paul Kaaritan Titus Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Titus uruu Paul minauda'uitapauzonii na'iki uminka'u kapam. Panaadon uchi'ikapan nii utuma ipai amazada kawana'ati ukowaadapa-kizi ii aka Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u.

Kaina'a paran baoko a'o udaru'o manawun katonaru, Crete kia'o udakotapa-ka'o. Kaina'a iriba pidannao kawii-tinpan na'ii. Uruu idi Paul na'iki Titus makon na'iti itukapa'anan mishidainao. Dobata sondii ina'ia'akan, uruu dauna'an Paul dobatan naa koshan. Mazan Titus na'ii zii uwa'akan, uaipan idi uzaamatan pidannao kazowautapa'o nii wuru'u na'ii'akainao kidaz choochinao. Na'iki ukaminka'uta kizi na'iainao kazowautapan choochi.

Kotua'iki zaa uruu dauna'an, uru'u naa Paul saadan kaarita Titus ati. Uaipan pakaminka'utanuzu pakowaadan ida'an u'ati na'apam nii ukazowautapan wuru'u choochinao, uawunuutapanii kidaz. Na'iki ukowaada-kidan u'ati na'apam nii pidannao kazowautapa'o choochi taapinan. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapaidan pabi'i kida pidannao choochi ii: wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz, pa'inainao daonaioranao, poitoruinao, maskonnao-tinpainao, na'iki pa'inainao zunnao. Aizii utokon ii, ukowaada-kidan u'ati na'apam nii ipai mishidainao mashaapan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-4

Choochi zowaunaanao zaamata-ka'o 1:5-16

Pabi'inaaka kida'o kaudin-kizai choochi ii 2:1-15

Mishidainao ma'ozakada-ka'o na'iki ikakinao-ka'o 3:1-11

Kaarita katokonota-ka'o 3:12-15

¹ Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, Tominkaru poitoruz, na'iki Jesus Christ apos-tlen. Ozaamata-ka'o na'iki oġyuuda-ka'o kaminka'uta'o nii Tominkaru zaamataniinao papidanannao nii, oġkowaada kizi i'ati kaimanaiman wuru'u mishi'o na'iki sakitapa'oraz pa'an parada-karu, mishi kizi imishidan uruu kaimanaiman, imashaapa kizi na'iki isha'apatin kizi Tominkaru aipan kawana'ati. ² Uruu parada-karu kida kawana'ati wataapan wanyukunuu, waaipan idi wazaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz wa'ati, wakakupa-kinaa nii karikaonan. Mishi Tominkaru aonaa mariidinauzo mani uruu. Kotua'a naa amazada sakadinan ua'ii, udi'tinpan pataan dau'u papidanannao ati wuru'u kakupa-kinaiz. ³ Ukau'an paaitanii kamoo kawana'ati'ora'a naa aizii uaidakidan wuru'u pataa'azooniaz aimakaan, kaimana'o kuwai kowaadapa-ka'o ida'ana'a naa pidannao ati. Aizii wuru'u kaimana'oraz kuwai taa-ka'o oġaru ati, oġdobata-kidan nii pidannao ati. Ukau'an ipai parada-karu oo kaimana'o kuwai wuru'u oġkowaadapanii kidaz, Tominkaru wakazannaatapiki dyuudan kawana'ati'o wuru'u oġkowaadapanuz up- aradan.

⁴ Aizii di'i oġsaadan kaarita pugaru Titus ati'o, oġdaniitapaniaz, pumishidan idi tuukii, wuru'u mishi'oraz kuwai, oġmishidaniaz kapam.

Marii Tominkaru waDaru, na'iki Christ Jesus wakazannaatapiki kamunanun pu'ati, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Titus kaudin-kizi taa-ka'o

Crete ii

⁵ Owa'akan pugaru Crete ii, pusha'apata kizi na'iki pupatumaakada kizi'i naa wuru'u aimakaan kida aona'oraz zii washa'apatan. Oaiapa puzaamatan pidannao choochi zowaunaanao nii ipai wiizai kawana'ati, wuru'u kaina'a'oraz mishidainao kida na'ii.

Na'iki aonaa pa'i pumanyukunuuta'ana'a tawuru'u õparadan kidaz, pidan zaamata-kaodau'ana'oraz choochi zowaunaa nii. ⁶ Puzaamata kizi pidan kaimana'o umashaapan, aitapa-kariwai ukaduz kaimanan. Na'iki bauda'apa'o udaiaro. Na'iki aitapa-kariwai mishi udainao mishidainao pa'idiwaru, aonaa sha'apaapauzonao mani dikauda kida'o aimaakan, na'iki aonaa dikintapainao mani.

⁷ Aizii mishidainao zowaunaa zaamata-kaodan, kaudina'o nii Tominkaru ati, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz, na'iki aonaa ma'ozakatinpa'o nii mani, na'iki aonaa to'ora'akauzo mani kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki aonaa tuzapa-shori mani. Aonaa to'orauzo na'iki mizaataaka-shori mani. Na'iki aonaa kizi udi'itinpan soo paaipan dau'u puraata.

⁸ Marii uruu konaukia'o usookapa-kidauzon tawarainao kaawan padapu iti. Na'iki naudapauzo pasha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan. Na'iki ma'ozaka'o utaapan panyukunuu pasha'apatan ai aimaakan madoronaa-daun. Na'iki sha'apata'o ipai aimaakan sakitapa. Na'iki taapa'o panyukunuu ipai Tominkaru ati. Na'iki aonaa kashaapina'akauzo mani dikauda kida'o aimaakan ati. ⁹ Mishi kizi ma'ozaka utaapan panyukunuu wuru dau'ati'i mishi'oraz parada-karu, wamishidaniaz na'iki wakowaadapaniaz. Aizii umashaapan an na'apa, uka'iitan nii pama'ozakadan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, pakowaadapan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai. Na'iki uruu kida ida'ana'o nii kapam kaimanaiman ukainaabatan na'iki utukapa-kidan mishi wunao pozawatanu'u, pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao wuru aia'a, mishi'oraz kuwai wakowaadapanii kidaz.

¹⁰ Usha'apanum kau'an kaina'a iriba pidannao mishidainao padamata, mazan upu'u ikashadan wuru'u mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz kuwai. Tuukii ipana'aapan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, ikadakotinan idi soo madiwautapa-ka'o aimaakan kida dau'u karikaonan. Aitaniiman Jewnao, inao manawun aipa'oraz aimaakan sha'apata-kaodakakinaorinaa kawana'ati. ¹¹ Ukau'an marina'a naa imashaata-kaodakadakinpan ai na'apa kida'o dau'u. Usha'apanum kau'an iriba'a naa kabaun kawana'ati ipozawaabi'ita-kidan pidannao nyukunuu kida, atii aona'a naa itaitapan na'ia'oram naa kuwai pamishida. Mazan itominapa-kidanz pidannao soo itaipan karikaonan puraata itai.

¹² Kaina'a'o da'i pidan itwiizi san, iprophetin uruu. Kotua'a naa kaikapa'a ukiauzon pawizi sannao dau'ana'a: "Pidannao wuru'u mashaapainauz da'a'a Crete ida'a, mariidinauzonao manawun idyaun. Na'iki imashaapan pa'atiaaka kida, aonaa kanom itkarodapan, na'apa baudokoru kawan. Na'iki zoonzionao kapam idyaun. Imashaapan soo paaroapatinan dau'u karikaonan." ¹³ Mishi'o wuru'u ikaduz kowaada-kaodaz na'apa. Ukau'an pukakinoo wuru'u pidannao ma'ozaka'o ida'an, imuuda kizi'i naa wuru'u na'apa kida'oraz pakaduz. Imishida kizi'i naa bauda'apa wuru'u mishi'o, na'iki sakitapa'oraz pa'an kuwai. ¹⁴ Aonaa kizi'i naa powa'a inyukunuupan wuru'u kotua'o kuwai, Jewnao tomanii kidaz karikaonan. Na'iki aonaa kizi'i naa powa'a imishidan kakinaorii, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan, maaiapa-kainaouz mishi'o kuwai.

¹⁵ Pidannao sha'apata'o ipai aimaakan kaiman na'iki sakitapa, kaiman pa'idiwaru Tominkaru tukapan wuru'u isha'apatanii kidaz. Mazan aizii pidannao wuru'u sha'apaapainauz dikauda kida'o aimaakan, na'iki mamishida-kainaouz Christ, ipai aimaakan isha'apatanii aonaa ukaimanan Tominkaru tukapan. Usha'apanum kau'an aona'a naa itiditinpan sakitapa, na'iki aona'a naa itaitapan udikauda'o wuru'u pasha'apaapanii kidaz aimaakan. ¹⁶ Tuukii idakotinpan aitapa'o nii Tominkaru, mazan ipai isha'apaapanii wuru'u oii kida'o aimaakan tukapa-kidan aonaa mishi'o mani wuru'u imishidanz Tominkaru. Kashadamiki inao, na'iki tuukii idikintapan Tominkaru paradan, na'iki aonaa na'iti'i naa isha'apatan kaimana'o aimaakan.

2

*Mishi'o na'iki sakitapa'o
tominapa-kinai*

¹ Aizii pugaru, putominapa-kida'a naa pa'i pidannao wuru dau'a'a kuwai mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz pa'an. ² Puparada na'iki pukakinaota wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz naa, kaiman kizi ĩdi'itinpan aonaa madoronaa-daun mani. Na'iki aitapin kizi ĩmashaapan. Na'iki ma'ozaka kizi ĩtaapan panyukunuu pasha'apatan ai oii kida'o aimakaan. Na'iki ĩtukapa-kida kizi tuukii pamishidan wuru'u mishida-kariwaiz kuwai. Na'iki mishi kizi ĩtukapa-kidan tuukii pakamarainapanun. Na'iki ĩtukapa-kida kizi mishi ma'ozaka ĩtaapan panyukunuu, pabaiatan pu'u dadara'o na'iki kasha'apanna'o mashaapa-karu. ³ Na'apa'o nii kapam pukakinaotan zunnao, wuru'u maskonnao-tinpainao kidaz naa. Pudyuuda ĩmashaapan kaiman, zunnao taapinainao ipai oia'o ai mashaapan kawan. Aonaa kizi ĩmashaapan pakadakotin-kidan dau'u pairibannao, na'iki aonaa kizi kapam ĩtuzapa-shorin. Mazan marii pa'an ĩtominapa-kidan ba'orainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u. ⁴ ĩtominapa-kida kizi'i naa wuru'u pa'inainaoz zunnao, daiarui marainapa-ka'o dau'u, na'iki daniinao marainapa-ka'o dau'u. ⁵ Na'iki ĩtominapa-kida kizi ĩdyaun ĩdadaradan dau'u panyukunuu, aimakaan sha'apata-ka'o ai madoronaa-daun. Na'iki ĩtukapa-kida kizi kapam na'apam pidan taapan pananaa ipai oia'o ai. ĩtukapa-kida kizi na'apam daiaroi taapan padapu, na'iki na'apam daiarui marainapa-ka'o na'iki uparadan izo'ati-ka'o. Aizii mashaapa-karu an kaiman na'apa, aona'o nii kanom dakoopan Tominkaru Paradan.

⁶ Aizii pa'inainao daonaioranao, putominapa-kida kapam ĩdyaun. Marii kizi ma'ozaka ĩtaapan panyukunuu, pasha'apatan ai aimakaan madoronaa-daun. ⁷ Aizii pugaru na'apa kapam, pumashaapa na'iki pusha'apata ipai aimakaan kaiman, putukapa-kida kizi kaimana'o mashaapa-karu pukaduz ida'an. Na'iki mishi kizi putominapa-kidan pidannao kaimanaiman na'iki ma'ozaka'o ida'an. ⁸ Na'iki pukaiwaa sakitapa'o na'iki ma'ozaka'o kakinaorii, aona'oraz turuu udakowapa-ka'o. Na'apa'o ida'ana'o nii puba'azootin-kidan wuru'u dakomikinaouz, na'iki aona'o ni'i naa ĩaitapan kanom ida'an padakoopan waunao.

⁹ Aizii pidannao wuru'u torii-kariwaiz poitoruinoo* nii, putominapa-kida ĩdyaun marii kizi ĩmashaapan kaiman, na'iki marii kizi karikaonan ĩzo'atin panaobanaanao paradan. Kaiman kizi ĩnaobanaanao nyukunuu ĩ'ati, ĩsha'apatan idi ipai aimakaan kaiman. Aonaa kizi kapam ĩdako'atiizon panaobanaanao paradan. ¹⁰ Na'iki aonaa kizi ĩkoidapan aimakaan panaobanaanao di'iki. Mazan marii pa'an ĩtukapa-kidan mishi pakaimanan. Aizii ĩsha'apatinan an kaiman na'apa, ĩtukapa-kidan nii mishi'o ukaimanan wuru'u kuwai kowaadapa-kariwaiz Tominkaru wakazannaatiki dau'u kida'oraz.

¹¹ Mishi Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun ipai pidannao ati, ukazanaata'azon idi ĩdyaun pa'oian ai. ¹² Tominkaru kamunanun idi ukakinaowan waunao, wamuuda kizi'i naa ipai oia'o, wuru'u aona'oraz unauapan washa'apaapan. Na'iki wamuuda kizi'i naa washa'apaapan oia'o, wuru'u mamishida-kainao sha'apaapauzonii kidaz. Na'iki ukakinaowan waunao marii kizi'i naa wadaradan wanyukunuu wuru aia'a dikauda kida'oraz washa'apaapauzon. Na'iki mishi kizi wamashaapan Tominkaru ati aitapin. Na'iki mishi kizi wamashaapan u'ati kaiman uaipan kawana'ati da'a'a imi'i baara'a'a, ¹³ wazaudapan pu'a'a naa umanawunu'o na'iki konaunama'o kamoo kaawan. Uruu na'apaini'o ni'i naa watukapan umanawunu'oraz waTominkarun na'iki wakazannaatipiki, Jesus Christ kaawan. ¹⁴ Uruu Jesus wuru'u taaina'oraz wa'oian dikin ii, uaipan idi paso'otan waunao washa'apaapan ai ipai wuru'u dikauda kida'oraz aimakaan. Na'iki uaipan

* 2:9 torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

idi pasaabaan waunao kaimanainao pidannao nii, na'iki papidanannao nii. Na'iki sha'apata'azoinao nii kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan. ¹⁵ Ukau'an putominapa-kida ipai pidannao wuru dau'ana'a wakowaadanii kidaz parada-karu. Na'iki ma'ozaka pukowaada i'ati wuru'u dyuuda-kariwaiz pukowaadapan. Puma'ozakada kizi putominapa-kidaniinao nyukunuu uruu parada-karu dau'ati. Na'iki ma'ozaka pukashadakowau ba'orainao wuru'u aona'oraz imishida'azon sakitapa'o kakinaowapaku. Aonaa pukashadapa-kidina'ana'a pidannao ati.

3

Na'apam mishidainao aiapa-ka

imashaapan

¹ Karikaonan punyukunuu-kida putominapa-kidaniinao pidannao ati, marii i'izo'atin kazowautapainao wiizai paradan, idyuudan an isha'apatinan, na'iki marii kapam isha'apatan wuru'u tuubaruu kidainao naobanainao dyuudaniidaz usha'apata-ka. Na'iki marii kizi karikaonan itaapan panyukunuu minziiwa pasha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimaakan. ² Na'iki aonaa kizi ikadakotin-kidan pidannao oia'o ida'an. Aonaa kizi izunaapaakan mazan itaapa kizi pa'an panyukunuu kaimanan ipai pidannao tuma. Marii kizi kaiman imashaapan baokopa pidannao tuma. Na'iki aonaa kizi itadinpan ba'oran pidannao ai.

³ Mishi kiwiin aonaa kanom waaitapan, ipai washa'apatauzon aimaakan maaitapinaka-daun karikaonan. Na'iki tuukii kapam wadikintapauzon, na'iki tuukii wamariidapa-kidinauzon. Na'iki tuukii da'i wakashaapinauzon oia'o sha'apaapa-ka dau'ati. Na'iki tuukii da'i wanaudapauzon washa'apaapan ipai pabi'inaaka kida'o aimaakan, aona'oraz ukaimanan kida. Wamashaapauzon kiwiin soo washa'apaapan dikauda kida'o. Wato'oratinan nii da'i wairibannao ati, na'iki wakishauzitanan nii karikaonan i'ati. Panaadon wazon-kida-ka. Waunao na'apa kapam da'i, wazon-kidan idyaun. ⁴ Mazan una'apan pu'u, Tominkaru wakazannaatapiki aida-kidan pakaimanan na'iki pakamunanun waunao ati. ⁵ Uruu ida'an ukazannaatan waunao wa'oian ai. Aonaa washa'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz waunao. Soo ukamunanun wa'ati paaipan ati karikaonan. Aizii ukazannaatan waunao, uchikaan na'iki uso'otan ida'an wa'oian wanyukunuu iki. Na'iki upa'inaadan waunao Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁶ Dobata Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, Jesus Christ wakazannaatapiki ida'an. ⁷ Ukau'an Tominkaru kamunanun ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidannao nii, na'iki wazaamata-kinaa ni'i naa wuru'u karikaonan'oraz kakupa-kinai, karikaonan'oraz wazaudapauzon. ⁸ Mishi'o wuru'u parada-karu kida okowaadaniaz pu'ati.

Ōaipan nii pukowaadan kaimanaiman ipai wuru'u puabataniidaz parada-karu wunao ati'i mishidainao kidaz Tominkaru. Marii kizi karikaonan isha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan ba'oran pidannao ati.

Aizii wuru'u saada-kariwai kidaz parada-karu Tominkaru kazannaatan dau'oraz waunao, kaimana'o wuru'u ukaminka'utan nii ipai pidannao. ⁹ Mazan mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a kashadaaka-karu an kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki mana'a puturukadinauzo'ona'a saadapa-karu dau'ati kotua'o pidannao uu kida. Na'iki mana'a punyukunuu'pauzo'ona'a zunaapaaka-karu. Na'iki mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a to'orataaka-karu an, kotua'o Jewnao kakinaori kida dau'an. Usha'apanum kau'an aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka na'apa kida'o ida'an. Madiwaitapa-ka'o karikaonan aimaakan sha'apaapa-ka wuru'u na'apa kida'oraz. ¹⁰ Marii itamau pukakinaowan pidan wuru'u pana'apa'oraz ba'orainao nyukunuu imishidan ai mishi'o kakinaorii. Aizii umaabata'azookan an, marina'a naa uruu. ¹¹ Usha'apanum kau'an pidan na'apa'o, paaipan ati'o wuru'u umaabata'azookanuz

mishi'o parada-karu, na'iki paaipan ati'o wuru'u usha'apaapa'azonuz oii kida'o aimaakan. Na'iki paaipan ati'o upataka'uta-kidinan.

Paul katokontan pakakinaopan

¹² Aizii õdyuudan an Artemas oo Tychicus pugaru di'iti, putiwaa pa'i puwa'atin õ'ida'ati, Nicopolis ati. Usha'apanum kau'an na'iti'o nii õmakon, na'iki na'ia'o nii õaipan õgaru amazada wadidiizon dono. ¹³ Na'iki pukaminka'uta pa'i Apollos na'iki Zenas kaudina'oraz kakinaorii dau'u.* Putaa kizi pa'i i'ati ipai aimaakan iaiapanii kida, idobatan ana'a naa pamakopa-kizi iti. ¹⁴ Marii ipai mishidainao tominpan kataan-karu dau'u, na'iki pasha'apaapan dau'u kaiman kida'o aimaakan. Karikaonan kizi iikodan aimaakan pa'ati na'iki ba'oran pidannao ati. Aonaa kizi imashaapan kana'apan karikaonan.

¹⁵ Ipai pidannao wuru'u õtumainaoz dyuudan paparadan pu'ati. Na'iki pukowaada pa'i waparadan wamin-mishidannao ati na'ii.

Marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

---

* **3:13** kaudina'oraz kakinaorii dau'u: uruu dakota-kaoy lawyer English ida'an.

Paul Kaaritan Philemon Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'oraz pakaaritan Philemon ati taraa-kizai iki'o, utaraapa-kaao dono'o Rome ii. Uruu Philemon mishida'o Christ, Colosse sannao min-mishidan uruu.

Kaina'a da'i Philemon poitoru utoriauzonii,* Onesimus kia'o u'uu. Onesimus ki-doopankauzonii da'i panaobanaa Philemon ai. Ukidoopankan dono, uikoda Paul utaapa-kaao dono Rome ii. Na'apaini'o uabatan Paul kowaadapan Tominkaru paradan Jesus Christ dau'u kida'o. Uruu idi Onesimus mishida Tominkaru paradan, na'iki uzaamatan Jesus Christ panaobanaa nii.

Aizii Paul aitapan idi Philemon toriinii Onesimus papoitoru nii, sariapa udyuudan ukiwan powa'a iti panaobanaa di'iti. Uruu idi usaadan pakaaritan, una'akan nii Philemon di'iti, uaipan Philemon kaimanaakan powaa iti papoitoru tuma. Uaipan unaubaanuzu ukaawan dono powaa iti, na'iki kaiman kizi utaapanuzu, na'apa mishidainao Christ taapaakan kawan. Inao itaapan pamin-mishidannao na'apa pa'inawuzu kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1-3

Philemon ati'o 4-7

Marii kizi Onesimus naubaa-kaao 8-22

Kaarita katokonota-kaao 23-25

¹ Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o tarainpa'oraz Jesus Christ dikin ii. Õsaadan kaarita pugaru Philemon ati'o. Na'iki Timothy wa'inawuzu, udyuuda-kidan paparadan na'iki unaubaan kapam pugaru. Mishi pugaru wapaonaru kaudina'o na'apa waunao kawan.

² Na'iki wadyuudan kapam waparadan Apphia ati, wadadakoo omishidan idi'i naa. Na'iki wadyuudan waparadan Archippus di'iti, uruu ma'ozaka'oraz ukazannaatapan kaimana'o kuwai. Na'iki wanaubaan kapam ipai mishidainao, choochiipauzonaouz pudapu ii. ³ Õtoriinpan marii kizi Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Philemon kamarainapanun na'iki umishidan daua'o

⁴ Karikaonan õtoriinpan an, tuukii õkonaukii-kidan Tominkaru pugaru dau'an, ⁵ usha'apanum kau'an ukowaada-kaao idi õ'ati tuukii pumishidan Naobanai Jesus, na'iki õabata na'apam pumarainpan kapam ipai Tominkaru pidannao. ⁶ Õtoriinpan Tominkaru ati marii kizi karikaonan pubaokopatinan mishidainao tuma na'iki pukaminka'uta kizi'i naa idyaun, puaitapan idi'i naa ipai wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan taa-kariwaiz naa wa'ati, wazaamatanan idi'i naa Christ ida'ati. ⁷ Õ'inawuzu, tuukii manawun õkonaukian na'iki tuukii puma'ozakadan õnyukunuu, usha'apanum kau'an pumarainpan idi mishidainao na'iki puma'ozakadapan idi inyukunuu.

Paul aipan Philemon zaamatan papoitoru powaa iti

⁸ Aizii õsaadan di'oraz kaarita õpisha'azon idi pugaru, na'iki kaina'a õaiapanii pusha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an puaitapani'i naa kaimana'o sha'apatin-karu. Turuu ma'ozaka õdyuudan pusha'apatan aimaakan õaipan kawana'ati, Christ poitorun idi õgaru, ⁹ mazan wamarainpaakan idi, õpishaan nii karikaonan pugaru. Ukau'an õgaru Paul, tunarunao na'iki tarainpa'o Christ Jesus dikin ii, ¹⁰ õpisha'azon pugaru, turuu mani pusha'apatan kaimana'o aimaakan pupoitoru Onesimus ati, õdani

* : poitoru utoriauzonii: Putukapa kaarita tokon ii, 'torii-kariwai poitorui' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kawanu'oraz õtaapan da'a'a taraa-kizai'i? Usha'apanum kau'an uruu mishida'ora'a naa Christ õkakuwaapan idi u'ati. ¹¹ Ukidoopankan dono pu'ai, madiwautapa-ka'o uruu pu'ati. Mazan aizii, umanawunu'o minka'ui uruu, turuu wakaiwaanuz, kaminka'uta'o nii pugaru na'iki õgaru.

¹² Aizii õdyuudan uruu powaa iti pu'idi'iti, õmarainpan pu'a'a naa uruu tuukii. ¹³ Na'iki tuukii padamata õaipan una'an õtuma, kaminka'uupa'o nii õgaru õtaratapa-ka'o pu'u da'a'a Kaimana'o Kuwai dikin ii. Usha'apanum kau'an õaitapa tuukia'o padamata puaipan kapam pukaminka'utan õgaru. ¹⁴ Mazan aonaa turuu õtaapan uruu õmaabatakan pu'u zii pu'idi'iki. Soo õabata'azon zii kiwiin na'apam pukian udau'an. Õaipan pusha'apatan aimaakan puaipan ati na'iki punyukunuu kawana'ati, aonaa õpishaan idi mani pugaru. ¹⁵ Panaadon kaimana'o wuru'u uwa'akankanuz pugaru, aizii di'i ukaawan powa'a iti pana'a'a naa, na'iki aona'o ni'i naa powa'a uwa'akauzon pugaru, mazan una'an ni'i naa pa'an putuma karikaonan. ¹⁶ Aizii di'i ukaawan powa'a iti aonaa poitorui'i naa mani karikaonan, mazan powa'a'o zii ukaimanan poitorui ai. Pu'inawuzu'u naa manawun uruu aizii umishidan idi'i naa Christ. Tuukia'o õmarainpan uruu, mazan pugaru powa'a'o nii zii pumarainapanuzu pupoitorun idi manawun uruu, na'iki pu'inawuzun idi'i naa kapam uruu.

¹⁷ Ukau'an, umishiin an pukaudinan Christ ati na'apa õgaru kawan, mishi'o nii punaubaan ukaawan powaa iti pu'idi'iti, na'apa punaubauzon kawan õkaawan. ¹⁸ Aizii usha'apatauzon an dikauda'o aimaakan oo umawinipinaatapan an pugaru, õgaru'o nii kawinipinaatazu. ¹⁹ Aizii di'i õsaadan kaarita õaipan ati õka'u ida'an. Uruu idi õkian pu'ati na'apauda'um umawinipinaatapan pu'ai, õkawinipinaatan nii pugaru. Mazan kaina'a õnyukunuu-kida'azon aimaakan pu'ati, puaitapanii õgaru ida'ana'o sha'atii wuru'u puiko-danuz pa'ina'o mashaapa-karu, ukau'an kaina'a dobata pumawinipinaatapan õgaru.

²⁰ Aizii õ'inawuzu õkia'azon pu'ati, turuu shoman pusha'apatan wuru'u õaipaniaz pusha'apatan, usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainaou'u naa pa'idiwaru Christ. Pusha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii puma'ozakadan õnyukunuu, usha'apanum kau'an ipai waunao, Christ ati'ora'a naa wamashaapan. ²¹ Õaitapa puizo'atin nii õparadan, uruu idi'o õsaadan kaarita pu'ati. Na'iki õaitapa powa'a'o nii zii pusha'apatan kaiman aimaakan õdyuudan ai pugaru.

²² Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan õpisha'azon pusha'apatan. Õaipan nii pusaabaan õsookapa-kizi nii pudapu ii. Õzauda-kidan õkodita-kida-ka'o ni'i naa taraa-kizai iki, unao toriinpan na'iki upishaan idi Tominkaru kodita-kidan õgaru.

Mishidainao dyuudan paparadan Philemon di'iti

²³ Epaphras tarainpa'oraz õtuma Christ Jesus dikin ii dyuudan kapam paparadan pu'ati. ²⁴ Na'iki ipai wunaou'u kaminka'uupainaouz õgaru da'a'a, ñnao kapam dyuudan paparadan pu'ati. Kaikapauda'u wuru'u õminka'unaouz, Mark, Aristarchus, Demas, na'iki Luke. ²⁵ Õtoriinpan, marii kizi karikaonan Naobanai Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

Kaarita Saada-kariwai Hebrewnao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Aonaa uaitapa-kao kanom saadanii wuru'u di'oraz kaarita Hebrewnao ati. Mazan wuru'u pidan saada'oraz aitapa'o na'apam Hebrewnao di'itinpan Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz. Īnao dakota-kariwainauz Jewnao kii na'iki Israelitena kii kapam.

Aizii Hebrewnao, ĩaitapanii ipai wuru dau'ana'a Kiwiitapa'oraz Covenant. Wuru'u Kiwiitapa'oraz Covenant,* uruu Moses tominapa-kida-kinaaz Israelitena. Mazan Moses, Tominkaru poitoru karikaonan uruu. Mazan Jesus, uruu Tominkaru dani pa'an. Utominapa-kida pidannao Pa'ina'o Covenant dau'u pa'an.

Joshua na'akan Israelitena kaimana'o amazada di'iti, Tominkaru taaniaz ĩ'ati, turu kizi ĩmashaapan kaiman Kiwiitapa'o Covenant kawana'ati. Mazan Jesus na'akan waunao, wamishidapan ida'an, turu kizi wamashaapan konaukii Pa'ina'o Covenant kawana'ati.

Hebrewnao kaina'a ĩfaadaanna Levi takaa-daunnao, Tominkaru Paradan saad-ina'o kian kawana'ati'o. Umanawunu'o Faadaa zowii uzai kida pidannao oian so'otakinoo nii. Uzai kida zowiauzo-kao ipai wunu. Mazan Jesus, uruu wafaadaan. Baukapa karikaonan uzowii-kao so'ota'o nii pidannao oian kida. Jesus mawakan Tominkaru taa kizi Pa'ina'o Covenant, powa'a'oraz pa'an ukaimanan. Na'iki kaarita Hebrewnao ati'oraz kaminka'uta waunao, waaitapa-kinaa nii kanom ni'o wuru'u Tominkaru taanuz Pa'ina'o Covenant.

Kaarita buutinpan kida

Kaimanaiman Christ aidan Tominkaru kaduz *1:1-3*

Christ, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai *1:4-2:18*

Christ, powa'a'o zii umanawunun Moses na'iki Joshua ai *3:1-4:13*

Christ, uruu Faadaa Umanawunu'o powa'a'o zii *4:14-7:28*

Christ sha'apataniaz aimaakan powa'a'o zii umanawunun *8:1-9:22*

Christ taainanuz powa'a'o zii umanawunun *9:23-10:39*

Tominkaru pidannao umanawunu'o ĩmishidapan *11:1-40*

Wada'an Jesus kaduz *12:1-13:19*

Toriinapa-karu *13:20-21*

Ubaukapan naa saada'oraz taan paparadan *13:22-25*

Tominkaru paradan pauDani ida'an

¹ Kotua'a naa da'i mapuda Tominkaru paradan iriba pabi'inaaka kida'o ida'an wadokozu-daunnao ati, paprophetinnao ida'an. ² Mazan aizii amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, Tominkaru paradan wa'ati pauDani ida'an pa'an. Na'iki uruu ida'ana'o utoman aokazi, imi'i baara na'iki ipai aimaakan kida. Tominkaru zaamata paudani, zaamata'o nii ipai aimaakan pa'idiwau nii. ³ Wuru'u udani, na'apa ukaduz Tominkaru kaduz kawan manawun. Wuru'u umanawununuz, aida-kida'o na'apam Tominkaru umanawunun. Uruu zaamatapa'o ipai aimaakan paparadan ma'ozakan ida'an. Na'iki utominan dauna'an wa'oian so'otiki nii, usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu,† umanawunu'oraz manawun aokazi ii.

Tominkaru dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai

* : Kiwiitapa'o Covenant: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u. † **1:3** Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai

⁴ Tominkaru Dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai. Na'apa u'uu Tominkaru taaniaz, powa'a'o zii umanawunun angelnao uu ai. ⁵ Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon angel ati,
 “Pugaru òdani.

Aizii Ògaru'u naa puDaru nii.”‡
 Na'iki aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon kapam angel dau'an,
 “Ògaru'o nii uDaru nii,

na'iki uru'o nii Òdani nii.”§
⁶ Mazan Tominkaru dyuudan dono'oraz umanawunu'o paudani imi'i baara ati, ukian,
 “Marii ipai Tominkaru angelinnao
 umanawuntapan uruu.”*

⁷ Kaikapa'ora'a kapam ukian angelnao dau'an:
 “Tominkaru toman pa'angelinnao awaru nii kida;
 na'iki Ìnao upoitorunaouz utoman,
 tikazi maodapa'o kawan kida.”†

⁸ Mazan pauDani ati ukian pa'an,
 “Pugaru Tominkaru,
 karikaonanu'o nii punaobanai-tinpan.
 Pukazowautapan nii pupidanannaosakitapa'o ida'an.

⁹ Pumarainapanii aimaakan sakitapa'o,
 mazan dikauda kida'o aimaakan,
 tuukii pumanaudapakan.
 Uruu idi ukau'an ògaru,
 puTominkarun,
 òzaamatani'i naa pugaru,
 na'iki òtaani'i naa pu'ati konaukii-kinai umanawunu'oraz pa'an,
 powa'a zii òtaan pu'atizu, òtaan ai puminauda'unao ati.”‡

¹⁰ Tominkaru kian u'ati koshan,
 “Naobanai, pugaru toma'oraz imi'i baara amazada sakadinan dono.
 Na'iki puka'u idi putoman aokazi kapam.

¹¹ Ìmainaabatanan nii, mazan pugaru, puna'an nii karikaonan pa'an.
 Mazan putomanii kida, zaama'o nii Ìdyaun na'apa kamicha zaaman kawan.

¹² Kamicha narakada-kao kawan, na'apa'o nii punarakadan Ìdyaun,
 Na'iki pumuudan nii Ìdyaun pana'itinapa.
 Mazan pugaru aonaa na'apainim pupana'adinauzon.

Na'iki pukakupanuz aona'o nii na'apainim ukatokon-tinan.”§

¹³ Tominkaru aonaa na'apainim ukiauzon angel ati kaikapa'a:
 “Pusakanata òdazaba'a òdiwa'ora antanapu
 atii òmuudan putarubanao puwaranu'u.”*

¹⁴ Mazan angelnao doronai karikaonan Ìdyaun na'iki poitoruinao, dyuuda-kariwai Tominkaru di'iki, kaminka'uta'o nii pidannaoskazannaatina'o ni'oraz.

2

Umanawunu'o kazannaatin-karu

‡ 1:5 Psalm 2:7 § 1:5 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13 * 1:6 Deuteronomy 32:43 † 1:7 Psalm 104:4 ‡ 1:9
 Psalm 45:6-7 § 1:12 Psalm 102:25-27 * 1:13 Psalm 110:1

¹ Ukau'an marii wakarodinan zoobaba, wada'an wuru'u mishi'oraz parada-karu kaimanaiman, uruu aonaa kizi wapoawatan u'ai. ² Usha'apanum kau'an kaki-naorii, Tominkaru taauzoniaz angelnao ida'an aida-kida-kaao umishiin manawun. Pidan dikintapa'oraz kakinaorii pataka'uta-kaao pasha'apatani kawana'ati. ³ Mazan wuru'u kazannaatin-karu powa'a'o zii pa'an umanawunun. Ukau'an tuukia'o nii wapataka'uta-kaao wamashaapan an ikoda'azo'o tawuru'u aona'oraz kazannaatin-karu umanawunun. Wuru'u kazannaatin-karu kakuwaanaata-kaao kiwiin Naobanai Jesus ida'an. Na'iki abatainaouz uruu, ãida-kida kapam wa'ati kaimanaiman, mishi'o wuru'u kazannaatin-karu daua'oraz. ⁴ Uruu dono Tominkaru aida-kida kapam umishiin, pasha'apata-kidan ida'an aimaakan kida matukapauzoka-kariwai, na'iki umanawun kida'o aimaakan, aida'o Tominkaru umanawunun. Na'iki uaida-kida umishiin pataan ida'an pidannao kawana'ati ãsha'apata-kinaa nii pabi'inaaka kida'o aimaakan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'apa paaipan kawana'ati.

Christ tominan pidan nii

⁵ Aonaa Tominkaru zaamatan angelnao kazowautapa'o nii pa'ina'o amazada wuru'u wa'atipa'oraz, uruu diina'iki'oraz amazada daua'o wuru'u wakakuwaatinanuz.

⁶ Mazan usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, kaikapa'a:

“Oo, Tominkaru! Kanom ni'o mooko wuru'u punyukunuu
pidannao dau'atinanuz manawun,

na'iki putaapanuzu wuru'u daonaioraz kaiman kapam?

⁷ Putoman pidannao awutapa za'o nii ãmanawunun angelnao ai,
aonaa kotua'iki'i nii mani,

na'iki putaanii konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai ã'ati.

⁸ Putaa ipai aimaakan kida ãkazowautapan nii.”*

Tominkaru taa ipai aimaakan kida pidannao ati ãkazowautapan ni'o, aonaa kanom kaina'a ãmakazowautapanii. Mazan kai aonaa zii watukapan ãkazowautapan ipai aimaakan kida. ⁹ Mazan watukapa Jesus, utoma-kaao awutapa zaa umanawunun angelnao ai, mazan aonaa kotua'iki'o mani, umawaka kizi ipai pidannao oian dikin ii Tominkaru kamunanun idi. Aizii taa-kaoa'a naa konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai u'ati, usha'apanum kau'an ubaiatina'akani'i naa mawaka-karu di'iti.

¹⁰ Tominkaru wuru'u toma'oraz ipai aimaakan kida. Na'iki ipai aimaakan kida ukonaukii-kinaa ni'o. Tominkaru aipan iriba'oraz paudainao ka'idiwainan pamanawunun idi. Tominkaru saabaan Jesus kaiman manawun ubaiatinan ida'an, uruu mishi kizi ukazannaatapan pidannao. ¹¹ Aizii Jesus na'iki wunaou'u usaabaaniaz naa, bauda'apa'o ãdaru. Uruu idi aonaa ukiba'azon padakotan ãdyaun pa'inawuzunao nii na'iki padadagoonao nii. ¹² Ukian sha'atii Tominkaru ati kaikapa'a:

“Õkakuwaapan nii pudau'u

õ'inawuzunao na'iki õdadagoonao ati;

Õkonaukii-kidan nii pugaru

pupidanannao baikopatinan dono.”†

¹³ Ukian kapam,

“Õnyukunuu Tominkaru ati'o nii.”‡

Na'iki ukian kapam kaikapa'a:

“Di'i õgaru'u, koraiziannao tuma,

Tominkaru taaniaz õ'ati.”§

¹⁴ Wuru'u koraiziannao, pidannao ãdyaun. Ukau'an Jesus na'apa utominan, na'iki utiwaa wuru'u ãbaiatani kidaz kapam. Utominan pidan nii, na'iki pamawakan

* 2:8 Psalm 8:4-6 † 2:12 Psalm 22:22 ‡ 2:13 Isaiah 8:17 § 2:13 Isaiah 8:18

ida'an, umainaabatan ipai Satan ma'ozakanuz, kazowautapa'oraz mawaka-karu. ¹⁵ Na'iki kaikapa'o ida'an, Jesus so'otan pidannao, poitoruinao kawanu'oraz imashaapan pashakatan di'iki, itaritan idi mawaka-karu ai. ¹⁶ Kaimanaiman ukainaabata-ka, aonaa angelnao mani wuru'u Jesus kaminka'utaniaz, mazan Abraham takaa-daunnao pa'an. ¹⁷ Uruu idi'o Jesus tominan pidan nii na'apa manawun pa'inawuzunao kawan, turuu kizi uruu ifaadaan Umanawunu'o nii, kamunan-kida'o ni'oraz idyaun na'iki mishi'o usha'apatan aimakaan kida Tominkaru ati. Uruu turuu kizi pidannao oian kida so'ota-ka. ¹⁸ Na'iki aizii turuu ukaminka'utan wunaou'u tiwaa-kidapa-kariwainao, usha'apanum kau'an tiwaa-kidapa-kariwai'i naa uruu, na'iki ubaiaapa'akani'i naa dikauda'o kapam.

3

Powa'a zii Jesus umanawunun

Moses ai

¹ Ukau'an, òiribannao, Tominkaru zaamataniiinaouz papidanannao nii. Udi'itapa Jesus, uruu apostle na'iki Umanawunu'o Faadaa ipai waunao ati mishidapainaoz Tominkaru. ² Jesus sha'apata ipai aimakaan Tominkaru dyuudanii usha'apatan, uzaamatan uruu sha'apata'o nii kaudin-kizai, na'apa Moses sha'apatauzon kawan da'i ipai aimakaan dyuuda-kariwai usha'apatan Tominkaru Dapu aino ati, wuru'u upidanannaouz. ³ Pidana toma'oraz kabaun pamashaapa-kizi nii, powa'a zii manawun unaubaapa-ka wuru aia'a kabaun utomaniaz. Ukau'an na'apa kapam Jesus, powa'a'o zii manawun unaubaapa-ka pa'an Moses ai. ⁴ Mishi ipai kabaun kaina'a'o utomiki, mazan Tominkaru, uruu pa'an wuru'u toma'oraz ipai aimakaan. ⁵ Moses sha'apata ipai aimakaan wuru'u dyuuda-kariwaiz usha'apatan Tominkaru Dapu aino ati, wuru'u upidanannaouz, mazan uruu poitorui karikaonan. Na'iki usha'apaapauzoniaz kainaabatan na'apam nii aimakaan sha'apan diina'iti'i. ⁶ Mazan Christ, Tominkaru Danin idi, ukazowautapa Tominkaru Dapu aino wuru'u upidanannaouz, na'iki usha'apata ipai aimakaan Tominkaru dyuudanii usha'apatan i'ati. Waunao Tominkaru Dapu aino, wazaamatanpan an pakawan wamishidapanii di'iti, na'iki wazaudapan an pakawan ukowaadauzoniaz usha'apatan nii wa'ati diina'iti'i.

Marii wada'anan

Tominkaru karikaonan

⁷ Ukau'an, Kaimana'o Doronaa kiauon kawan,
 "Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,

⁸ mana'a udadarada'ana'a unyukunuu
 tawuru dono'o kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru,
 na'iki utiwaa-kidapauzonuz uruu mapidantaka'o amazada di'ii.

⁹ Na'ii udokozu-daunnao tiwaa-kidapan õgaru,
 itukapauzon pu'a'a naa padamata kanom kida õsha'apaapauzonii 40 wunu.

¹⁰ Uruu idi tuukii manawun õto'oran i'ati,
 na'iki õkian: Ikaduz imada'ana'azookan õgaru,
 na'iki aonaa manawun iaipan paizo'atin zoobaba õkakinaori.

¹¹ Uruu idi õto'oran bii'i õtoman parada-karu
 aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka.

Õkian: Aona'o nii na'apainim imorotan
 amazada sookapa-kizai iti, õsaabaaniaz naa."*

¹² Òiribannao, ukarodin pa'i, aonaa kizi na'ia'oram unao nyukunuu dikaudan na'iki mamishidakan, na'iki unao tanawatinan pana'iti'i naa kakupa'oraz Tominkaru ai.

* 3:11 Psalm 95:7-11

¹³ Uma'ozakadaaka mishi'oraiman ipai kamoo, wuru'u "Aizii Kamoo" kia'oraz udakotakao kaina'an pu'u zii, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao dikintapadinan, umariidapakininan ida'an oia'o ati. ¹⁴ Waunao Christ tuma'o waka'idiwainan, wazaamatinpan an kaimanaiman wuru di'iki'i wasakadanuz wamishidapan atii utokon iti, aonaa wakaakinpan. ¹⁵ Wadi'itapa koshan tawuru'u usaadinapanuz:

"Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,

Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu
tawuru kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru."†

¹⁶ Kanomnao tawuru'u abata'oraz padamata Tominkaru paradan mazan dikintapa'oraz uruu? Inao Moses kodita-kidaniinaouz Egypt iki. ¹⁷ Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru to'oranuz 40 wunu? Uto'oran wunao ati'ora'a, oia'oraz, mawaka'oraz naa mapidantaka'o amazada ii. ¹⁸ Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru kian paradakaru aona'oraz turuu ukiwa-kida-kao ida'an, aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti? Ukian na'apa wunao ati'ora'a, dikintapainaouz Paugaru.‡ ¹⁹ Ukau'an waaitapa aonaa imorotan taapada-kao amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an imamishidakan idi'o.

4

Kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu

¹ Kaina'a zii Tominkaru taazonii wa'ati mishi'oraz paparadan, uruu ida'an kizi turuu wamorotan amazada sookapa-kizai iti. Marii wakarodinan zoobaba, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao kasharutinan, utukapa pa'i umamorotakan wuru di'iti'i sookapa-kizaiz. ² Waabatani'i naa kapam Kaimana'o Kuwai na'apa ibatauzon kawan. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan i'ati wuru'u kowaada-kariwaiz. Mishi ibata padamatazu, mazan aonaa imishidanuzu. ³ Aizii waunao mishidainaouznaa morota pa'an, wuru di'iti'i sookapa-kizaiz. Tominkaru kian kawan:

"Otoman oto'oran bii'i parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-kao. Okian:

Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti,

osaabaaniaz naa!"*

Mishi Tominkaru kaudin-kizi ipain utoman dono'oraz amazada. ⁴ Kaina'a usaadinpan 7th kamoo dau'u, kaikapa'a: "Tominkaru sookapan 7th kamoo ida'a ipai pakaudin-kizi kida ai."† ⁵ Na'iki wadi'itapa koshan usaadinapanuz, Tominkaru kian, "Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti."‡ ⁶ Kiwiiniinaouz ibatan Kaimana'o Kuwai, aonaa imorotauan amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an idikintapan idi'o. Kaina'a'o nii baokoinao taapada-kao nii imorotan amazada sookapa-kizai iti. ⁷ Ukau'an Tominkaru saabaa ba'oran kamoo, uruu dakota-kariwaiz "Aizii Kamoo." Ukowaadanuz David ida'an iriba wunu dobatan dauna'an, uruu dau'ati'o tawuru'u kii-karuz kaikapa'a:

"Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,

Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu."§

⁸ Joshua tazon an mani sookapa-karu i'ati, aonaa kanom nii mani Tominkaru kadakotinan ba'oran kamoo dau'u udauna'an. ⁹ Uruu idi, kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu, Tominkaru sookapauzon kawan 7th kamoo ida'a. ¹⁰ Kanom morota'o sookapa-kizai iti, Tominkaru saabaaniaz, usokapan nii pakaudin-kizi kida ai, na'apa Tominkaru sookapauzon kawan da'i pakaudin-kizi ai. ¹¹ Ukau'an marii watiwainan dadara wamorota kizi amazada sookapa-kizai iti. Dadara pa'i watiwain, uruu aonaa kizi kanom pozawatan patamakapan ida'an wunao kaduzu'u, dikintapainaouz.

† 3:15 Psalm 95:7-8 ‡ 3:18 Numbers 14:1-35 * 4:3 Psalm 95:11 † 4:4 Genesis 2:2 ‡ 4:5 Psalm 95:11 § 4:7 Psalm 95:7-8

¹² Tominkaru Paradanuz kakupa'o, na'iki uka'iita pasha'apatan aimaakan kida. Powa'a'o zii manawun udimanan marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan ai. Atii uchoota waka'azoo iti, wadoronaa na'iki wanyukunuu sakadinapa-kizi iti. Uchoota atii waniwa'uuzi dyukoinpan, na'iki waunanzoo zikon iti. Na'iki Tominkaru paradan aitapa-kida na'apam wadi'itinpan na'iki kanom waaipan wanyukunuu ii. ¹³ Aonaa kanom kaina'a dizinpa'o nii Tominkaru ai ipai utomaniaz bii an. Ipai aimaakan mashaapan kainaabanaa na'iki da'atinapa uawun za'a. Na'iki u'ati'o nii wuru'u wakowaadanuz ipai na'apam wamashaapauzonuz.

Jesus, uruu Umanawunu'o Faadaa

¹⁴ Kaina'a waFaadaan Umanawunu'o manawun mako'oraz naa aokazi iti, uruu Jesus, Tominkaru Daniz. Ukau'an marii pakawan wazaamatanpan wuru di'iti'i wamishidapanuz uruu. ¹⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u waFaadaan Umanawunu'oraz, uaitapanii na'apa'oram wuru'u wamaturuukanuz. Umashaapankan dono imi'i baara'a, tiwaa-kariwai kapam uruu ipai sha'apa'oram ida'an kida, na'apa waunao kawan. Mazan aonaa na'apainim u'oian. ¹⁶ Ukau'an aonaa wataria'ana'a wamaonapadinan Tominkaru kamunanu'oraz ida'ati. Na'ii wakamunan-kida-kao nii na'iki waikodan nii kamunan-karu kaminka'uta'o nii waunao, waaipan dono waminka'u nii.

5

¹ Umanawunu'o Faadaa zaamatauzo-kariwai da'i pairibannao bii iki, ukaudin-kizi ni'o taa-kao, umakon Tominkaru kanaapu iti pidannao ati, utaa kizi kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati, na'iki uzowii kizi uzainao pidannao oian dikin ii.

² Kaiman uruu wunao tuma'a maaaitapin-kainaouz na'iki sha'apatainaouz dikauda kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an uruu na'apa'o umaturuukan kapam inao kawan.

³ Ukau'an pamaturuukan idi, uzowian nii uzainao pa'oian dikin ii kapam, uzowian dono uzai pidannao oian dikin ii.

⁴ Aonaa pidan Umanawunu'o Faadaa-tinpan paaipan ati karikaonan. Soo Tominkaru zaamatan ida'an pidan, wuru'u utominanuz pa'an Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Aaron zaamatauzo-kao kawan. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam Christ, aonaa paaipan ati'o mani wuru'u uzaamatanuz Umanawunu'o Faadaa nii. Mazan Tominkaru pa'an wuru'u zaamata'oraz uruu, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Pugaru òdani,

Aizii õgaru'u naa pudaru nii.”*

⁶ Na'iki ukian koshan kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,

na'apa'o Melchizedek faadaa-tinpauzon kawan.”†

⁷ Jesus mashaapankan dono imi'i baara'a, utoriinapa Tominkaru ati na'iki up-ishaa ukaminka'utan paugaru. Utoriinpan diiwa'o ida'an na'iki uzaada Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan uruu mawaka-karu ai. Na'iki wuru'u utoriinapanuz dako'ati-kao, usha'apanum kau'an utainan idi'o kaiman-daun Tominkaru ati. ⁸ Jesus Tominkaru danin pu'u padamata, utominapa izo'atiaaba-karu dau'u pabaiatinan ida'an.

⁹ Ubaiaapan idi ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu'u naa karikaonanu'o kazannaatin-karu ikoda-kinoo nii ipai wunao ati'i izo'atiinaouz uruu.

¹⁰ Tominkaru zaamatan uruu Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa'o Melchizedek‡ faadaa-tinpauzon kawan.

Kakinaorii waota-karu aia'o mishidapa-karu ai

¹¹ Kaina'a dobata wakowaada'azoonii wuru dau'ana'a, mazan kasha'apannaa ukowaada-kao kaimanaiman unao ati, usha'apanum kau'an kona'ii utominpan.

* 5:5 Psalm 2:7 † 5:6 Psalm 110:4 ‡ 5:10 Genesis 14:17-20

¹² Unao kotua'iki'ora'a naa umishidapan Jesus, mazan upu'u aonaa uka'iitan utominapa-kidan baokoinao, mazan kii'an, ba'oran pidan tominapa-kidan zii unao powaa iti zii koshan wuru dau'a'a kiwiini'oraz tominapa-karu kida Tominkaru kuwaa daua'oraz. Unao koraiziannao sodi kida kawanu'o zii, biidapa'o zii dunui karikaonan, maka'iitaka'o zii panikan wanyukunui. ¹³ Pidan mashaapa'oraz zii dunui ida'an karikaonan, pa'ishizo sodi'o zii kawanu'o wuru'u. Aona'o zii uaitapan aimaakan kaimana'o oo aimaakan aona'o ukaimanan. ¹⁴ Mazan pidan nika'o kimisha'o wanyukunui, dyaupai'ora'a naa pa'an wuru'u. Uaitapani'i naa pa'an na'ia'oram aimaakan kaimana'o na'iki aimaakan oia'o.

6

¹ Ukau'an marina'a naa shoman kiwiin kida'oraz zii da'i tominapa-karu Christ daua'oraz, mazan wamako'o naa mishi'oraiman wuru di'iti'i kakinaorii, wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an. Aonaa wasakadina'ana'a powaa iki wuru di'iki'i, pidannao pa'ina'oraz zii imishidan tominapa-kinaaz. Tawuru'u tanawatin-karu madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai daua'oraz, na'iki Tominkaru mishida-ka'o daua'oraz zii. ² Na'iki chikaawunuin-karu kida daua'oraz, na'iki pidannao muudan daua'oraz paka'u kida ba'oran pidan ida'ati, na'iki tominapa-karuz mawakainao kadishita-kida-ka'o daua'oraz diina'iti'i, na'iki karikaonanu'oraz pataka'utin-karu daua'oraz. ³ Na'iki Tominkaru taapadan an una'apan, wamakon nii wuru di'iti'i kakinaorii wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an.

⁴ Aizii aonaa turuu pidannao padanata-kida-ka'o powa'a ati koshan Tominkaru ida'ati, wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati.* Konaukia'oraz da'i itiwaaan kaimana'oraz aimaakan aokazi iki'o, na'iki ka'idiwaina'oraz Kaimana'o Doronaa idi. ⁵ Na'iki itaitapani'i naa na'apam Tominkaru paradan kaimanan, na'iki itaitapani'i naa na'apam Tominkaru ma'ozakan, wuru'u ukaiwaan ni'oraz diina'iti'i. ⁶ Mazan imarina'atan an pamishidapan Christ, aonaa turuu ipadanata-kida-ka'o powaa ati Tominkaru ida'ati. Wuru'u aimaakan isha'apataniaz, Tominkaru Dani tauka-ka'o kawanu'o wuru'u cross di'iti na'iki iba'azootin-kidan uruu iriba'o pidannao kanaapu iti.

⁷ Tominkaru wuru'u kamunan-kida'oraz zakapu kaimana'oraz wunu zabiipan, uruu idi ziwu paoribai sodan kida, paowainao atiz. ⁸ Mazan zakapu kaiwada-karu baawuta'o na'iki kazamaka'o baawuta'o pa'idiwaru, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, uruu idi Tominkaru pataka'utan niizu, na'iki ukawaoda-ka'o nii ipai.

⁹ Omin-mishidannao omarainapaniinao, waparadan pu'u padamata unao ati kaikapa'a, mazan waaitapa wanyukunuu ii, usha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan, pidan sha'apatauzoniaz pakazannaatinan idi'oraz naa. ¹⁰ Tominkaru aona'o nii usha'apatan aimaakan pana'iti. Aona'o nii umanyukunuutan wuru'u unao sha'apataniaz, oo unao aida-kidaniaz ukamarainapanun Tominkaru ati, ukaminka'utan ida'ana'oraz umin-mishidannao, atii kai pakawan zii unao sha'apaapan na'apa kida'o i'ati. ¹¹ Na'iki tuukii manawun waiipan ipai unao pakawan usha'apaapan wuru'u dadara'oraz kaudin-kizai atii utokon iti. Uruu mishi'o nii uikodan wuru'u aimaakan kida uzaudapaniaz. ¹² Aonaa waiipan uzoanon, mazan waiapa unao tawunao kawan pa'ana'a, mishidainaoz na'iki makashadin-kainaoz, uruu idi itaamata tawuru'u Tominkaru kowaadani putaan nii i'ati.

Tominkaru kian kawana'ati, mishi'o nii usha'apan

* **6:4** wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati oo "baukapaiman itaitapani'i naa padamata mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz"

¹³ Tominkaru kaiwaa pa'uu, utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u pa-paradanuz, ukowaadauzon dono'oraz pasha'apatan nii aimaakan Abraham ati. Ukaiwaan pa'uu aonaan idi ba'oran umanawunu'o nii u'ai. ¹⁴ Ukian kaikapa'a:

“Mishi'o nii ōkamunanun pu'ati,
iriba'o nii ōtaan putakaannao nii.”†

¹⁵ Abraham aonaa ukashadinan pazaudapan, atii uzaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii.

¹⁶ Pidannao kaduz ĩdakotauzon pidan umanawunu'o pa'ai, ĩtukapa-kida'azon idi ĩmishian nii wuru'u paparadanuz. Na'iki pidannao abatan dono uruu kaduz parada-karu, aona'a naa powa'a ĩmamishida'akakan. ¹⁷ Aizii Tominkaru aipan patukapa-kidan kaimanaiman aona'o nii upana'adan padi'itinpan pasha'apata'azoonii ai, uruu idi ukaiwaan pa'uu utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u paparadanuz, wunao ati'i zaamatainao ni'oraz tawuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ¹⁸ Di'ora'a dya'utama'oraz aimaakan kida, aonaa turuu ĩpana'adinan: Tominkaru aonaa turuu umariidinan utaan dono mishi'o paparadan, na'iki aonaa turuu umariidinan ukaiwaan dono pa'uu.

Ukau'an waunao makoinaouznaa Tominkaru di'iti kazannaatin-karu dau'ati, tuukii wanyukunuu ma'ozakada-kao aonaa kizi wakashadinan wazaudapan kaiman kida'o aimaakan Tominkaru taa'azooniaz wa'ati diina'iti'i. ¹⁹ Na'iki wazaudapan idi'i naa Tominkaru taa'azooniaz wa'ati, aonaa kanom awautapan‡ waunao Tominkaru ai.

²⁰ Jesus mako'o naa u'idi'iti wa'ua'ati, na'iki waunao dikin ia'o umakon, uru'o ni'i naa karikaonanu'o Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Melchizedek§ faadaa-tinpauzon kawan.

7

Melchizedek faadaa-tinpan kaduz umanawunu'o

¹ Aizii Melchizedek king da'i donoi Salem ii, na'iki uruu faadaa kapam, ukaudin Tominkaru umanawunu'o manawun ati. Aizii Abraham papidanannao tuma, ĩmizaataakapan patarubanao tuma, ĩzowii ipai ĩdyaun panaobanaa kingnao tuma kapam. Aizii Abraham kiwapaanan dono'o naa na'iki, Melchizedek ikodapan uruu, na'apain udapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, Tominkaru di'iki'o.* ² Aizii Abraham, una'aka ipai aimaakan kida pazaamataniaz pamizaataakakizi iki. Uru'u naa ubuutan 1/10 aimaakan kida pazaamataniaz di'iki, na'iki utaanuzu Melchizedek ati, u'idiwau nii.

Wuru'u Melchizedek uuaz, “Kaimana'o Naobanai” kia'o wuru'u. Na'iki uruu dakotakao kopam, “Kaimanaaka-karu Naobanaanaa,” usha'apanum idi uwiizi uu Salem, “kaimanaaka-karu” kia'o wuru'u. ³ Aonaa Melchizedek daru na'iki daro aitapa-kao. Na'iki aonaa kapam udokozu-daunnao aitapa-kao. Aonaa uaitapa-kao na'apaini'oram ushakatan na'iki na'apainim naa umawakan. Melchizedek Tominkaru Dani kawanu'o; ufaadaa-tinpan idi karikaonanu'o.

⁴ Aizii utukapa, na'apam Melchizedek umanawunun. Abraham, wadokozu-daunnao tomin-kiziz, ubuuta ipai aimaakan pana'akaniaz na'iki utaa 1/10 Melchizedek idiwau nii. ⁵ Na'iki kii-karu kawana'ati Moses kakinaori ida'an, Levi takaa-daunnao wuru'u faadaa-tinainauz, ĩnao zaamata'o nii pa'idiwau nii 1/10 wuru di'iki'i pairibannao buutanii kidaz, (Abraham takaa-daunnao wuru'u ĩribannaouz, mazan upu'u ĩzaamatan aimaakan ĩ'idi'iki). ⁶ Mazan Melchizedek aonaa Levi takaa-daun mani uruu, upu'u zii uzaamatan 1/10 Abraham ai. Na'iki upu'u udapadan kaiman kida'o

† **6:14** Genesis 22:17 ‡ **6:19** Tominkaru Dapu Jerusalem ia'oraz, unazo ii kaina'a kazoa'o na'iki udaru'o kamicha mada. Uruu awautapa'o pidannao, ĩmorotan ai Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti. Soo Umanawunu'o Faadaa, uruu turuu umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Mazan Jesus, baukapa umawakan na'iki utaan paizain pidannao oian dikin ii. Uruu wuru'u da'ata'oraz aokazi iti'o dunapo. § **6:20** Genesis 14:17-20 * **7:1** Genesis 14:17-20

aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, uruu ati'oraz sha'atii Tominkaru kowaadauzon usha'apatan nii kaimana'o aimaakan. ⁷ Na'iki ipai pidan aitapan: wuru'u pidan umanawunu'oraz powa'a zii ba'oran ai, turuu udapada-kidan kaimana'o aimaakan sha'apa kizi wuru' ati'i ba'oran aona'oraz umanawunun. ⁸ Wunaou'u faadaanaouz, wuru'u Levi takaa-daunnaouz zaamata 1/10, mazan ĩnao mawaka'o nii. Mazan Melchizedek zaamata'oraz 1/10 Abraham ai, karikaonanu'o ukakupan pa'an, saadakariwaiz kian kawana'ati udau'an. ⁹ Na'iki Abraham taan dono'oraz Melchizedek ati 1/10, turuu wakian Levi takaa-daunnao wuru'u zaamatauzonaouz padamata 1/10; upu'u ĩtaan kapam Melchizedek ati Abraham ida'an, ¹⁰ usha'apanum kau'an Melchizedek ikodapan dono'oraz Abraham; Levi, padokozu-daun Abraham ida'a'ora'a naa uruu na'apain.

¹¹ Aizii wuru'u Levi takaa-daunnao faadaanao-tinapauzon kaduzuz turuan an mani usha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aiapanii usha'apata-ka, aonaa kanom nii mani ba'oran kaduz faadaa aiapa-ka Melchizedek kawanu'o pa'an, aonaa Aaron[†] kawanu'o mani. (Levi takaa-daunnao faadaa-tinapanuz, kakinaorii taa-kariwaiz Moses ati, kawana'ati'o wuru'u ĩfaadaa-tinapanuz.) ¹² Na'apainim dono wuru'u faadaa-tinapa-karu kaduzuz pana'ada-ka, ukau'an pana'adina'o nii kapam wuru'u ĩkakinaorinaaz. ¹³ Na'iki usaadinpan kawana'ati wanaobanaa Jesus dau'an, uruu ba'oran pidan tonaazinaa di'iki'o uwa'atin; na'iki aonaa na'apainim pidan uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinpaouz. ¹⁴ Kaimanaiman uaitapa-ka wanaobanaa wa'atin Judah tonaazinaa di'iki'o, na'iki Moses aonaa na'apainim ukiauzon uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinapa-karu dau'an.[‡]

Ba'oran faadaa, Melchizedek kawanu'o

¹⁵ Aizii turuu waaitapan powa'a zii kaimanaiman, ba'oran kaduz faadaa aidinan, Melchizedek kawanu'o. ¹⁶ Ufaadaa-tinan aonaa ushakatan ida'ana'o mani faadaa-tinpaouzao tonaazinaa di'iki; mazan ufaadaa-tinan wuru ida'ana'a kakupakaru ma'ozakanuz aona'o ni'oraz ukatokon-tinauzon pa'an. ¹⁷ Na'apa usaadinpan kawana'ati udau'an, kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,
na'apa Melchizedek faadaa-tinpaouzon kawan.”[§]

¹⁸ Ukau'an kiwiitapa'oraz kakinaorii (Moses ati'oraz utauzo-ka), aona'a naa ukaiwaa-ka powa'a, usha'apanum kau'an umaturuukan idi na'iki madiwautapaka'ora'a naazu. ¹⁹ Wurru'u kakinaoriiiz, aonaa usaabaan pidan kaiman. Mazan aizii waaitapa kaina'a'a naa taa-ka wa'ati wamaonapadin-kinaa nii Tominkaru ida'ati. ²⁰ Na'iki powa'a zii, kaina'a Tominkaru paradan pa'uu ida'ana'oraz utoman.* Aonaa kaikapa'o parada-karu nii, ba'orainao zaamata-ka dono'oraz faadaanao nii. ²¹ Mazan Jesus faadaa-tinan wuru ida'ana'a Tominkaru taaniaz paparadan pa'uu ida'ana'oraz, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Ōgaru Naobanai toman parada-karu ō'uu ida'an;
na'iki aona'o nii ōpana'adan ōnyukunuu:
'Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan!' ”[†]

[†] 7:11 Aaron: uruu kiwiini'o faadaa, na'iki uruu Levi takaa-daun. [‡] 7:14 Jesus wa'atin pu'u Judah tonaazinaa di'iki, kii-karu kawana'ati, ipai wuru'u ba'oran Israel tonaazinaa kida bauda'apa'o ĩdokozi, Jacob, ba'oran u'uu, Israel. [§] 7:17 Psalm 110:4 * 7:20 pa'uu ida'ana'oraz utoman: Tominkaru kaiwaan pa'uu uaipan idi pidan aitapan umishiian nii paparadan ukian kawana'ati. [†] 7:21 Psalm 110:4

²² Tominkaru toman idi parada-karu pa'uu ida'an, Jesus ida'ana'o umishian wuru'u Pa'ina'oraz Covenant‡ Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii pidannao ati, na'iki powa'a'o zii ukaimanan.

²³ Kaina'a koshan ba'oran na'apam Jesus faadaa-tinapanuz pana'adinpan: kiwiitapainaoz faadaanao iriba'o ĩdyauun, usha'apanum kau'an mawaka'o nii ĩdyauun, ukau'an aonaa karikaonanu'o nii mani ĩkaudinanan faadaanao nii. ²⁴ Mazan Jesus, karikaonanu'o ukakupan, uruu idi karikaonanu'o nii ufaadaa-tinpan. ²⁵ Ukau'an turuu ukazannaatan kai, wuru'u pidannao wa'atiinaouz Tominkaru ida'ati paugaru ida'an, na'iki karikaonanu'o nii ukazannaatan, usha'apanum kau'an karikaonan ukakupan na'iki uparadan nii ĩdikin ii Tominkaru ati.

²⁶ Ukau'an Jesus wuru'u Umanawunu'o Faadaa sha'apata'oraz ipai aimaakan wa'ati. Uruu Tominkaru zaamatanii, aona'o ukasharutinpan na'iki aonaa oia'o nii u'ida'a, usaabaa-ka'o pana'itinapu oiainao ai na'iki usawata-ka'o aokazi iti umanawunu'o nii. ²⁷ Uruu idi aonaa kanom nii uaiapa-ka'o utaan uzai kawaoda-kariwai Tominkaru ati ipai kamoo, wunao Umanawun kidainao Faadaanao tauzon kawan uzai kida kawaoda-kariwai Tominkaru ati. Kiwiin ĩtaan nii pa'oian dikin ii na'iki udauna'an ipai pidannao oian dikin ii. Uruu taaina'o baukapa pa'an pidannao oian dikin ii pamawakan ida'an na'iki aona'o nii na'apainim utainan powa'a koshan. ²⁸ Moses kakinaori ida'an pidannao maturuu-kainao zaamata-ka'o Faadaanao Umanawun kida'o nii, mazan kakinaorii taa-ka'o dauna'an, Tominkaru taan paparadan pa'uu ida'an, uzaamatan pauDani Umanawunu'o Faadaa nii, ka'iita'oraz pasha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Jesus wuru'u

Umanawunu'oraz waFaadaan

¹ Aizii di'i wuru'u ōaipaniaz uaitapan, kaina'a Umanawunu'o waFaadaan, sakanata'oraz naa umanawun-tinapa-karu ida'a Tominkaru diwa'ora antanapu aokazi ii. ² Ukaudinanan Umanawunu'o Faadaa nii, wuru nazo'o ia'a mishi'oraz Tabernacle* Tominkaru tomaniaz aokazi ii, aonaa pidan tomanii mani.

³ Ipai Umanawunu'o Faadaa taa kaimana'o aimaakan kida na'iki kawaoda'o nii uzai Tominkaru ati. Uruu idi waFaadaan Umanawunu'oraz, utaanii kapam aimaakan Tominkaru ati. ⁴ Umashaapan an zii mani imi'i baara'a, aonaa mani ufaadaa-tinan, usha'apanum kau'an, kaina'a'a naa faadaanao taa'o aimaakan kida Tominkaru ati Kakinaorii kawana'ati. ⁵ Wururu'u Tabernacle imi'i baara'a'oraz na'apa'o aokazi ia'oraz kawan, mazan udikin karikaonan. Uruu idi'o Moses kakinao-ka'o ukadishita-kida'azon dono'oraz naa Tabernacle, Tominkaru kian u'ati, "Mishi pa'i putoma ipai aimaakan, na'apa manawun wuru kawana'ati'i ōaida-kidaniaz pu'ati midukuo ii."† ⁶ Mazan Jesus kaudin-kizi taa-ka'o, ufaadaa-tinapanuz, powa'a'o zii umanawunun pa'an wunao kaudin-kizi aia'a, kiwiitapainaoz faadaanao. Na'apa ukau'an wuru'u Pa'ina'oraz Covenant‡ Jesus ida'ana'oraz umishiinan, powa'a'o zii pa'an umanawunun Kiwiitapa'oraz Covenant ai. Na'iki Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan uruu ida'an. ⁷ Aonaan an mani pidannao kasharutinpan Kiwiitapa'oraz Covenant ai, aonaa kanom nii mani ukawadaunuta-ka'o. ⁸ Mazan Tominkaru tukapan idi papidanannao kasharutinpan pa'ai, uruu idi ukian,

‡ 7:22 Pa'ina'oraz Covenant: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u. * 8:2 Tabernacle: uruu toma-kariwaiz Tominkaru Dapu nii, Exodus di'ia'oraz ukowaada-ka'o kamicha madanaa idi'o. Mazan da'a'a verse 2 ida'a, kaina'a Tabernacle kapam, uruu Tominkaru Dapu manawun aokazi ia'oraz. Putukapa Hebrews 9:1-8 kapam. † 8:5 Exodus 25:40; 26:30 ‡ 8:6 Pa'ina'oraz Covenant Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

- “Kaina'iki kamoo kida wa'atin,” Naobanai kian,
 “Uruu dono'o nii òtoman Pa'ina'o Covenant
 Israelitenao na'iki Judah sannao tuma.
- ⁹ Wuru'u Pa'ina'oraz Covenant òtoman ni'oraz,
 aonaa wuru kawanu'o nii mani'i òtaaniaz covenant ìdokożunnao ati.
 Òna'akan ìdyaun òkarodapan ida'ana'o,
 òkodita-kidan dono'oraz ìdyaun Egypt iki.
 Aonaan idi ìizo'atin wuru'u Covenant òtaaniaz Moses ida'an,
 uruu idi'o aona'a naa ònyukunuupa'akan ìdyaun.
- ¹⁰ Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'o Covenant òtoman ni'oraz
 Israelitenao tuma diina'iti'i,” Naobanai kian,
 “Òmuudan nii òkakinaori kida ìnyukunuu ii ìdi'itinapa-kinaa nii,
 na'iki òsaadan niizu ìnyukunuu ida'a ìnyukunuitapa-kinaa niizu.
 Ògaru'o nii ìTominkarun nii,
 na'iki ìnaou'o nii òpidanannao nii.
- ¹¹ Aona'o nii pidan tominapa-kidan pamin-dazabazi oo pa'inawuzu,
 ukian ida'an, ‘Putominapa Tominkaru dau'u.’
 Usha'apanum kau'an ipai'o nii ìaitapan ògaru,
 pidannao wuru'u aona'oraz ìmanawunun na'iki umanawuniinaouz pidannao.
- ¹² Òmainaabatan nii wuru'u aimakaan dikauda kida'oraz ìsha'apatauzon,
 na'iki aona'o nii powa'a ònyukunuitapan ì'oian kida.”§
- ¹³ Tominkaru dakotan idi patoman Pa'ina'o Covenant, uruu idi Kiwiini'oraz
 Covenant, aona'o ni'i naa uaiapa-kao.

9

Imi'i baara'a'o na'iki aokazi ia'o Tabernacle

- ¹ Aizii kiwiini'oraz Tominkaru toman covenant Israelitenao tuma, kaina'a'o
 choochiapa-karu kakinaorinaa kida na'iki kaina'a imi'i baara'a'o Tabernacle.*
- ² Wuru'u Tabernacle kamicha mada idi'o utoma-kao; na'iki dya'utama'o unazoo.
 Kiwiitapa'o unazoo ida'a kaina'a lamp, miisa[†] baara na'iki bread upaawa'a; wuru'u
 kiwiitapa'oraz unazoo, uruu dakota-kao Kabaun Nazoo Kaimana'o.
- ³ Tabernacle nazoo buutapa-kao kamicha mada kazadinpa'o idi, aizii uruu barau
 itinapu kaina'a ba'oran unazoo, uruu dakota-kao Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Man-
 awun. ⁴ Uruu nazoo ida'a kaina'a altar, gold idi'o utoma-kao, incense[‡] kawaodapa-
 kizinao. Na'iki kaina'a Moses kakinaori pakarannaa, ipai'o ukamadata-kao gold idi.
 Aizii pakara nazo'o, kaina'a kamoti gold idi'o utoma-kao, paida'o manna§ idi. Kaina'a
 kapam Aaron wadookori soda'oraz da'i, na'iki kaina'a dya'utam kuba kataida'u kida'o
 na'a'oraz Tominkaru Paradan saadinpan. ⁵ Aizii pakara paawa'a kaina'a Cherubnao*
 kainaabatapa'o Tominkaru kaina'an, ìkutuba kida kadamaradinapa wuru paawa ana'a
 oii-karu so'ota-kizinaoaz. Mazan kai aonaa zii turuu wakadakotinan kaimanaiman
 di'oraz aimakaan kida dau'a'a.
- ⁶ Aizii aimakaan kida minziiwa-kida-kao dono'o naa ipai na'apa, faadaanao morotan
 nii ipai kamoo kiwiini'oraz unazoo di'iti, ìsha'apata kizi pakaudin-kizi. ⁷ Mazan
 Faadaa Umanawunu'oraz pa'an, soo uru'o nii morota wuru di'iti'i ba'oran unazooz,
 kamicha mada kazadinpa'oraz barau itinpu'oraz, na'iki umorotan na'iti baukapa

§ 8:12 Jeremiah 31:31-34 * 9:1 Tabernacle: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao
 di'ii. † 9:2 miisa: English ida'an, table. ‡ 9:4 incense: kaduunu'o shanaribai. § 9:4 manna: uruu
 Tominkaru dyuudauzoniaz Israelitenao wanyukunuu nii aokazi iki ìna'iaakapan dono'oraz mapidantaka'o amazada
 ii aka. * 9:5 Cherubnao: angelnao kawanu'o, na'auzo maonapa Tominkaru dazaba'a. Di'ora'a kida Cherubnao
 dikin toma-kariwai gold idi, kainaabata'o Tominkaru taba wuru'u.

karikaonan ipai wunu. Na'iki umorotan nii na'iti, soo una'akan an izai patuma utaan ni'oraz Tominkaru ati, pa'oi'an dikin ii na'iki wuru dikin ia'a oii-karu kida pidannao sha'apataniaz maaitapinaka-daun.

⁸ Kaimana'o Doronaa kaimanaiman ukainaabatan wa'ati wuru ida'ana'a, aonaa zii na'itim morota-karu wuru di'iti'i Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun, wuru kaina'an kawana'ati zii'i, kiwiitapa'oraz Tabernacle. ⁹ Di'oraz aimaakan, kainaabata wa'ati kai kida'o aimaakan dau'an. Utukapa-kida wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan taa-ka'o, na'iki uzai kawaoda-ka'oaz Tominkaru ati, aonaa turuu usaabaan pidan choochiipa'o nyukunuu pa'oi'an ai. ¹⁰ Wuru'u kakinaorii kidaz wuru dau'an kida'o karikaonanuu: aimaakan kida turua'oraz unika-ka'o na'iki utuza-ka'o dau'ana'o, na'iki chikain-karu kida dau'ana'o. Na'apa'oraz kakinaorii kida, nanai ati'o karikaonan, aonaa nyukunui ia'o mani, ukaiwaapa-ka'o nii aita-ka'o atii wuru ida'ati'i Tominkaru tomanuz ipai aimaakan pa'inaa na'iki pana'a.

¹¹ Mazan uru'u naa Christ Umanawunu'o Faadaa taa'oraz wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan, kaina'a'oraz naa kai. Na'iki umorota Tabernacle iti, powa'a'oraz zii pa'an umanawunun na'iki ukaimanan, aonaa pidan tomanii mani, oo aonaa di'ora'a amazada ida'a'o aimaakan kida idi'o mani utoma-ka'o.

¹² Aonaa umorotan na'iti pana'akan ida'an boogi† izain, na'iki tapi'iza dani izain, mazan umorotan paizain ida'an pa'an Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, umorotan baukapa na'iki aona'o nii na'apainim koshan. Uruu idi aonaa utokon nii ukazannaatan waunao oia'o ai.

¹³ Aizii wuru'u boogi izain na'iki tapi'iza kazoti izain, na'iki pariti'i kida tapi'iza dani kawaoda-kariwai di'iki'oraz chibii-ka'o ida'an, turuu usaabaan pidan nanaa karikaonan, wuru kawana'ati'i ikakinaorinaaz,‡ mazan aonaa inyukunuu ii mani. ¹⁴ Pidan saaba-ka'o kaiman kaikapa'o kaduz ida'ana'a, mazan Christ izain powa'a zii manawun usha'apatan aimaakan umanawunu'o, utainan idi Tominkaru ati makasharutinaaka-daun, wuru ida'ana'a Doronai karikaonanuu'oraz ukakupan. Uizain saabaan nii wanyukunuu wuru aia'a madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai, turuu kizi washa'apatan wuru'u aimaakan, Tominkaru kakupa'oraz aiapanii washa'apatan.

¹⁵ Ukau'an Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru tomanuz Pa'ina'o Covenant, turuu kizi Tominkaru dapadaniinaouz papidanannao nii zaamatan ukowaadauzoniaz pataan nii, karikaonanuu'oraz kaiman kida'o aimaakan. Turuu usha'apan na'apa, usha'apanum kau'an mawaka'a naa Christ, muuda-kida'o nii pidannao wuru aia'a ipataka'uta-ka'oaz pa'oi'an dikin ii, wuru'u isha'apatauzonii kidaz imashaapan dono'oraz zii Kiwiitapa'o Covenant waranu'u.

¹⁶ Aizii pidan mawakan an mani, na'iki kaina'a uwa'akan pasaadanii mawaka-karu kaaritannaa, kowaada'o nii kanomnao ati'o nii wuru'u usha'apauz kida taa-ka'o umawakan dono. Aonaa kanom zaamatan wuru'u aimaakan kidaz pa'idiwau nii wuru'u kaarita kawana'ati, soo uaitapa-ka'o dono mishi, mawaka'a naa wuru'u saada'oraz mawaka-karu kaaritannaa. ¹⁷ Usha'apanum kau'an wuru'u mawaka-karu kaaritannaa madiwautapa-ka'o, pidan saada'oraz kakupan an zii; ukaiwainan nii soo umawakan dauna'an.

¹⁸ Uruu idi'o kapam Kiwiitapa'oraz Covenant Tominkaru tomaniaz Israelitena'o tuma, kaiwainan soo zowii-kariwai uzai izain kaiwaa-ka'o ida'an. ¹⁹ Kiwiitapa'o aimaakan Moses sha'apatan, ukowaadan pidannao ati ipai Tominkaru dyuudaniaz uizo'ati-ka'o, usaadinpan kawana'ati kakinaorii kida ida'a. Udauna'an uzaamatan tapi'iza dainao izain, wunu tuma na'iki wuza'o kaznizo idi, na'iki hyssop waoda ida'an uchibian kakinaorii kaaritannaa, na'iki ipai pidannao. ²⁰ Aizii uchibian pu'u, ukian, "Di'oraz izai, uruu kainaabata'o Tominkaru toman covenant unao Israelitena'o tuma, unao izo'atin ni'o."§ ²¹ Na'iki na'apa kapam uchibian wuru'u Tabernacle, na'iki ipai aimaakan kida

† 9:12 boogi: English ida'an, goat. ‡ 9:13 Numbers 19:1-8 § 9:20 Exodus 24:8

kaiwaapa-kariwaiz choochiapa-karu dono na'ii. ²² Mishi, kakinaorii kian kawana'ati, marii ipai aimaakan kida saabaa-ka kaiman izai ida'an, na'iki Tominkaru so'otan oii-karu kida soo izai shoota-ka ida'an.

*Christ mawakanuz
so'ota oii-karu kida*

²³ Wuru'u toma-kariwaiz aimaakan kida, aokazi ia'oraz kaduz kawan, saabaa-ka kaiman uzai zowiapa-ka ida'an. Mazan aokazi ii, uzai zowiapa-ka aonaa uturuan. Uaiapa powa'a'o zii aimaakan umanawunu'o pa'an. ²⁴ Christ aonaa umorotan Kabaun Nazoo Kaimana'o di'iti, wuru'u pidan tomaniaz aokazi ia'o choochiapa-kizai dikiniz karikaonan, mazan umorotan aokazi iti manawun. Kai ukadishitapan Tominkaru kanaapu'u wadikin ii.

²⁵ Jewnao Faadaan Umanawunu'o, umorotan baukapa ipai wunu Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, una'akan uzai izain patuma. Mazan Christ aonaa umorotan aokazi iti utain kizi mani powa'a an kida. ²⁶ Una'apauzon an mani, powa'a an kida mani umawakan amazada tominan di'iki. Mazan ukaawankan baukapa karikaonan, amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, utain kizi pamainaabata-kinaa nii oia'o, pazowii-ka ida'an.

²⁷ Ipai pidan mawakan nii baukapa, na'iki uruu dauna'an ikootowapa-kida-ka nii Tominkaru kanaapu iti. ²⁸ Na'apa ukau'an, Christ taainan baukapa pamawakan ida'an uso'ota kizi iriba pidannao oian kida. Uwa'atin nii koshan, aonaa oii-karu dau'ana'ora'a naa mani, mazan ukazannaata'anan pidannao zaudapainauz naa uruu.

10

Jesus ida'ana'o kazannaatin-karu

¹ Wuru'u Jewnao kakinaorinaa, soo dikinii karikaonan wuru'u, kainaabata'o ishazaba wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan wa'atipa'oraz zii. Ukau'an uzai kawaodapa-kaoz Jewnao kakinaori kawana'ati'oraz, aonaa uturuan usaabaan pidannao kaiman, wuru'u taainainauz Tominkaru ati, uzai taa-ka pu'u padamata powa'a an kida ipai kamoo, na'iki ipai wunu. ² Aizii wuru'u pidannao taainainauz Tominkaru ati, umishiin dono mani isaabaa-ka kaiman manawun pa'oian ai, aonaa kanom nii mani inyukunuu kowaadan kaina'a zii i'oian, na'iki ipai mani uzai zowiapa-kaoz mashaadan. ³ Mazan wuru'u uzai zowiapa-kaoz nyukunuu-kida'o nii pidannao oian kida ipai wunu. ⁴ Usha'apanum kau'an aonaa tapi'iza kazoti izain na'iki boogi izain ka'iitan paso'otan oii-karu kida.

⁵ Uruu idi'o ukau'an, Christ kaawan dono'oraz imi'i baara ati, ukian Tominkaru ati, "Aonaa puaipan uzai zowiapa-ka na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-ka pu'ati, mazan putaa onanaa zowii-karu nii pu'ati.

⁶ Uzainao kawaoda-ka, oo uzai zowii-ka kida oii-karu kida so'ota-kinao ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian idau'an."

⁷ Udauna'an Christ kian, "Di'i ogaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii osha'apatan, na'apa usaadinpan kawana'ati odau'an kakinaorii kaaritannaa ida'a."*

⁸ Christ kian, "Aonaa puaipan uzai zowiapa-ka kida na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-ka, oo uzainao kawaoda-ka na'iki uzainao zowii-ka oii-karu kida so'ota-kinao ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian udau'an." Ukian kaikapa'a, uzainao zowiapa-ka taa-ka pu'u padamata kakinaorii kian kawana'ati. ⁹ Udauna'an ukian, "Di'i ogaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii osha'apatan." Ukau'an Tominkaru

* 10:7 Psalm 40:6-8

katokonota wuru'u uzainao zowiapa-kaoaz, na'iki ukawadauntanuz Christ mawakan ida'an. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Jesus Christ sha'apatan idi Tominkaru aiapanii usha'apatan, ipai usaabaan waunao kaiman Tominkaru ati, wuru ida'ana'a Jesus taanuz pananaa baukapa, na'iki aona'o nii na'apainim koshan utaanuz.

¹¹ Ipai faadaa kadishitan na'iki usha'apatan pakaudin-kizi ipai kamoo, na'iki utaan powa'a an kida bauda'apa'o kaduz aimaakan, wuru'u uzai zowiapa-kaoaz. Aona'oraz na'apainim turuu uso'otan oii-karu kida. ¹² Mazan Christ taa paizain baukapa uzowii-kao dono'oraz, na'iki aona'o nii utaan powa'a paizain oii-karu kida dikin ii, udauna'an usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ¹³ Na'ii kai uzaudapan atii Tominkaru muudan utarubanao uwaranu'u. ¹⁴ Pataainan ida'an baukapa, karikaonanu'o nii Christ kaimandan pidannao saabaa-kariwainauz Tominkaru ati.

¹⁵ Na'iki Kaimana'o Doronaa aida-kida wa'ati mishi'o wuru'u, ukianuz kaikapa'a.

Kiwiin ukian,

¹⁶ “Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'oraz Covenant otoman ni'oraz ituma, diina'iki'oraz zii kamoo kida wa'atipan di'ii, Naobanai kian.

Omudan nii okakinaori kida inyukunuu ii idi'itinapa-kinaa nii, na'iki o'saadaniizu inyukunuu ida'a inyukunuitapa-kinaa niizu.”†

¹⁷ Udauna'an ukian,

“Aona'o nii powa'a onyukunuan i'orian kida na'iki dikauda kida'o aimaakan isha'apataniaz.”‡

¹⁸ Ukau'an wuru'u oii-karu kida so'ota-kao dono'o naa, aona'a naa powa'a wuru aiapa-kaoa'a uzai zowiapa-kaoaz, oii-karu dikin ia'oraz.

Maonapadin-karu Tominkaru ida'ati

¹⁹ Ukau'an oiribannao, aonaa watarian, turua'a naa wamakon aizii Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, Jesus izain ida'an. ²⁰ Usha'apanum kau'an uda'atan wa'ati dunapo pa'ina'o na'iki kakupa-kinaiz, mako'oraz Tominkaru di'iti manawun. Tawuru'u kamicha mada awautapa'oraz pidan Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun ai, aona'a naa powa'a aizii ubuutapan waunao Tominkaru ai. ²¹ Ukau'an, ukaina'an idi umanawunu'o waFaadaan kazowautapa'oraz Tominkaru Dapu ainao, wuru'u upidanannaouz, ²² marii wamaonapadinan Tominkaru ida'ati mishi'o wanyukunuu na'iki ma'ozaka'o wamishidapan ida'an, wanyukunuu kida ida'an saabaa-kariwaiz naa wuru aia'a wanyukunuu baiainapanuz oia'o idi, na'iki wananaa kida ida'an chikaa-kariwaiz naa kaimana'o wunu idi. ²³ Marii wazaamatanpan kaimanaiman wuru di'iti'i wazaudapaniaz naa Tominkaru sha'apatan wa'ati, waaitapan idi umishian nii ipai aimaakan ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²⁴ Marii wadi'itinpan na'apam kizi wama'ozakadan wairibannao, imarainpaaka kizi na'iki ikaminka'uaaka kizi. ²⁵ Mana'a wamarina'ata'ana'a wuru'u wabaokopainpauzonuz baokopa wamin-mishidannao tuma, baokoinao marina'atan kawan wuru'u pabaokopainpauzonuz, mazan wama'ozakadaaka mishi'oraiman. Na'iki uaitapan idi'i naa Naobanai kaawan kamoon maonapatan, uma'ozakadaaka powa'a zii.

²⁶ Aizii wa'oipan an zii waaipan ati'i naa karikaonan, waaitapan dauna'ana'a naa mishi'o kuwai Christ dau'ana'o, aonaa ba'oran mawaka-karu nii kaina'a so'ota'o nii wa'orian kida. ²⁷ Mazan kanom wa'akin kaina'a wazaudapan nii, soo tarii-karu wuru aia'a: Tominkaru pataka'utanuz pidannao na'iki Tuubaru'o Tikazi ai, wuru'u mainaaba'ta'o ni'oraz Tominkaru tarubanao. ²⁸ Pidan dikintapa'o Moses Kakinaori, aonaa turuu ukazannaatinan pazowii-kao ai, dya'utam oo idikinauda'u pidannao kian dono mishi'o udikintapan. ²⁹ Aitaniimana'o nii pidan pataka'uta-kao tuukii, ukashadan

† 10:16 Jeremiah 31:33a   ‡ 10:17 Jeremiah 31:34b

idi Tominkaru Dani, na'iki utaapan idi madiwautapa-ka'o nii wuru'u izai, kainaabata'oraz Pa'ina'o Covenant, saabaa'oraz uruu kaiman, oia'o ai; na'iki udakooapan idi Kaimana'o Doronaa aida'oraz kamarainpan-karu. ³⁰ Waaitapa Tominkaru kiinii sha'atii, “Ōpataka'utan nii wunaou'u sha'apatainaouz oia'o aimaakan. Ōkaunaatinan nii ī'ati.”§

Na'iki ukian kapam, “Naobanai'o nii pataka'uta papidanannao wuru kawana'ati'i īsha'apataniaz.”* ³¹ Tominkaru kakupa'oraz pataka'utan dono pidan, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u.

³² Mazan unyukunuitapa tawuru'u kiwiini'oraz kamoo kida, utominpan dauna'ana'oraz zii mishi'o kuwai dau'u. Ubaiaapa iriba kasha'ora kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukaakinpan wuru ati'i ubaiainapanuz. ³³ Panaadon kida da'i parada-karu udau'an dikauda'o ida'an, na'iki uantamikita-ka'o iriba'o pidannao kanaapu'u, na'iki panaadon kida da'i minziiwa ukaminka'utan ba'orainao antamikita-kariwainao unao kawan kapam. ³⁴ Unao na'apa kapam ubaiainpan wunao tuma'a kaboota-kariwainao taraa-kizai iti. Na'iki usha'apauz kida kazata-ka'o dono'oraz ipai u'ai, upu'u ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a aimaakan u'idiwau powa'a'o zii umanawunun pa'an, na'iki karikaonanu'o ni'oraz una'an.

³⁵ Ukau'an aonaa pa'i umarina'ata'ana'a wuru'u ukadishitapanuz ma'ozaka, usha'apanum kau'an kaina'a uwinipinaa umanawunu'o. ³⁶ Aonaa pa'i ukashadina'ana'a, uruu turuu kizi usha'apatan Tominkaru aiapanii sha'apata-ka'o, uzaamata kizi wuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ³⁷ Tominkaru paradan saadakariwaiz kian,

“Aona'o ni'i naa utomunu'ikin,
arawu'u wa'atipa'oraz kaawan nii;
aona'o nii utomunu'ikidapan pawa'atinuz.

³⁸ Ōpidanan mashaapa'oraz sakitapa kakupan nii mishidapa-karu ida'an,
mazan utanawatinan an powaa iti ō'ai,
aona'o nii ōnyukunuu-atin.”†

³⁹ Waunao aonaa pidannao padantinainao mani powaa iti, na'iki waziwadinainao mani, mazan waunao mishidapainao, na'iki kazannaata-kariwainao pa'an.

11

Mishidapa-karu

¹ Na'apa'oram ati'o wuru'u mishidapa-karuz? Uruu wuru'u waaitapanuz wanyukunuu ii mishi'o nii aimaakan kida sha'apan wuru'u wazaudapaniaz naa. Na'iki waaitapan aimaakan mishiin aonaan pu'u padamata watukapanuzu.

² Pidannao mashaapainao kotua'a naa, kaiman Tominkaru nyukunuu ītuma īmishidan idi. ³ Wamishidan ida'an, waaitapa ipai amazada toma-ka'o Tominkaru paradan kawana'ati, wuru'u tukapa-kariwaiz aimaakan kida tominan, aonaa tukapa-kariwai aimaakan di'iki'o mani.

⁴ Abel mishidan ida'an, utaan Tominkaru ati kaimana'o pakawaodanii Cain taanii ai. Tominkaru kian kaiman unyukunuu aimaakan kaimana'o dau'an Abel taaniaz. Ukau'an umishidan idi, udakota-ka'o kaimana'o pidan nii. Abel mawaka'a naa, mazan pamishidan ida'an pakawan zii ukakuwaapan.

⁵ Enoch mishidan ida'an, una'aka-ka'o aokazi iti, aonaa utiwaan mawaka-karu, na'iki aonaa turuu pidan ikodan uruu, usha'apanum kau'an Tominkaru na'akan idi uruu.* Una'aka-ka'o ua'ii, Tominkaru Paradan kian, Tominkaru naudapa patukapan umashaapanuz. ⁶ Ukau'an aizii uaitapa, aonaan an pidan mishidan, aonaa na'apam

§ 10:30 Deuteronomy 32:35 * 10:30 Deuteronomy 32:36 † 10:38 Habakkuk 2:3-4 * 11:5 Genesis 5:24

Tominkaru nyukunuu konaukii-kida-kao. Sha'apa'oram pidan wa'atin an Tominkaru ida'ati, marii umishidan kaina'a Tominkaru, na'iki marii umishidan Tominkaru'o nii kawinipinaata wunaou'u mishi'oraz ĩdorotan uruu.

⁷ Noah mishidan idi, uizo'ati Tominkaru paradan, Tominkaru kakinaowan dono'oraz uruu aimaakan kida dau'an aona'oraz zii padamata utukapan; na'iki utoma udaru'o kanawa ukazannaata-kinanaa nii pairibannao. Paizo'atin ida'an, Noah aida-kida pi-dannao oian, mashaapainauz wuru'u amazada baara'a. Na'iki umishidan kau'an, Tominkaru dakotan Noah kaimana'o pidan nii.

⁸ Abraham mishidan ida'an, uizo'ati Tominkaru paradan, udapada-kao dono'oraz umako kizi ba'oran wiizai baara iti, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii u'ati. Uwa'aka pawizi aonaan pu'u uaitapan na'iti'oram wuru'u pamakonuz.

⁹ Abraham mishidan ida'an, umashaapan tawarai kawan wuru'u wiizai baara ii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii u'ati. Utoman pamashaapa-kizi nii, umashaapan wiizibai ida'a kida karikaonan. Isaac na'iki Jacob na'apa kapam ĩmashaapauzon, zaamatainao ni'oraz kapam amazada baara pawizi nii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii ĩ'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Abraham zaudapan wuru'u donoiz, karikao-nanu'oraz nii una'an, dono Tominkaru tomaniaz paaitaan kawana'ati.

¹¹ Abraham mishidan ida'an, utunarunaoun pu'a'a naa padamata, na'iki Sarah maskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u okaudanin. Umishida Tominkaru mishi-ian nii wuru'u paparadanuz.† ¹² Abraham tunarunaou'u naa manawun, ikoda'o nii mawaka'azo'ora'a naa. Mazan iriba utakaan-daunnao tominan, na'apa wizinao iriban kawan aokazi ii aka'oraz, na'apa kaatu kawan paran danoma an kida'oraz, aona'oraz uka'iita-kao uaita-kao.

¹³ Ipai di'oraz pidannao mawakan pamishidapan bii'i. Aonaa ĩzaamatan wuru'u aimaakan kida Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii ĩ'ati, mazan ĩtukapanuzu munapo pa'ua'ii na'iki ĩkonaukii udau'an. Na'iki ĩkowaadan paugaru morowautapainao na'iki tawarainao imi'i baara'a.

¹⁴ Pidannao kaikapa'oraz ĩparadan, ĩaida-kidan kaimanaiman ĩdorotapan pawizi ni'i naa manawun. ¹⁵ ĩdi'itinpan dono mani pawizi dau'u ĩwa'akaniaz, ĩkiwa'a naa mani powaa iti. ¹⁶ Mazan ĩnyukunuu tuukii pa'an kaimana'oraz wiizai dau'ati, wuru'u aokazi ia'oraz. Ukau'an Tominkaru, aonaa ukiba'azoo-kidan padakota-kao ĩTominkarun nii, usha'apanum kau'an usaabaa dono ĩmashaapa-kizi nii.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham mishidan ida'an, utaa Isaac zowii-karu nii, Tominkaru tiwaa-kidapan dono'oraz uruu. Abraham ati'o sha'atii tawuru'u Tominkaru kiauzonuz: “Isaac ida'ana'o nii wuru'u pukatakaan-daunnaounuz.”‡ Mazan upu'u Abraham minziiwa utaan paudani bauda'apauzoz zowii-karu nii Tominkaru ati, ¹⁹ Abraham mishida Tominkaru ka'iita pakadishita-kidan Isaac umawaka-kizi iki. Na'iki ukawana'ati mishi usha'apan, turuu kii-karu, Abraham ikoda Isaac powaa ati umawaka-kizi iki.

²⁰ Isaac mishidan ida'an, udapada-kidan kaiman kida'o aimaakan Tominkaru di'iki sha'apa'o nii paudainao Jacob na'iki Esau ati, na'iki ĩtakan-daunnao ati diina'iti'i.

²¹ Jacob mishidan ida'an, upishaan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan Joseph dainao ati, pamawakan ua'ii. Udawukapan utoriinpan Tominkaru ati udiridinpan pawadookori paawa'a.

²² Joseph mishidan ida'an, umawakapan dono'oraz naa, uparadan Israelitenao makon dau'an Egypt iki, na'iki ukian ĩ'ati marii kizi ĩna'akan uniwa'uz. §

† **11:11** Abraham mishidan ida'an, ... Umishida Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz oo “Sarah mishidan ida'an, omaskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u zii okaudanin omishidan idi Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz.” ‡ **11:17-18** Genesis 21:12 § **11:22** Joseph mishida upidanannao kiwan nii Israel iti, Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki ukian ĩna'aka kizi unanaa ĩdida kiziz Israel ii. (Genesis 50:25)

²³ Moses daronao mishidan ida'an, ushakatan dauna'ana'oraz, ïdizan uruu idikin-
auda'u kauzu, usha'apanum kau'an ïtukapan idi uruu koraidaonaa konaunam sodi'o;
na'iki aonaa ïtarian king dyuuzai ai.

²⁴ Moses dyaupain dono'oraz naa, Naobanai Pharaoh dani zunaaba dyaupaitan
pu'u padamata uruu; umishidan ida'an aonaa uaipan padakotapa-kaos Pharaoh takaan
nii. ²⁵ Mishi'oraiman uaiapa pa'an pabaiatan kasha'ora kida'o aimaakan Tominkaru
pidanannao tuma, una'azootapan ai oii kida'o aimaakan, aona'o ni'oraz una'an to-
munu'iki. ²⁶ Udi'itapan baiatin-karu Christ ati powa'a pa'an umanawunun ka'idiwau-
karu ai ipai wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan idi Egypt ia'oraz. Usha'apanum
kau'an udi'itinpan pawinipa dau'u diina'iti'oraz Tominkaru taan ni'oraz u'ati. ²⁷ Moses
mishidan ida'an, uwa'akan Egypt Baara, aonaa utarian king to'oran ai. Moses aonaa
ukaakinpan, ikoda'azo'o utukapanii Tominkaru aona'oraz turuu utukapa-kaos. ²⁸ Na'iki
Moses mishidan ida'an, utaapa wuru'u Passover Kamoon na'iki udyuuda izai chibii-
kao, uruu aonaa kizi Mawaka-karu Angelin zowian Israelitenao dainao daonaioranao,
wuru'u kiwiitapainauz ïshakatan.*

²⁹ Pidannao mishidan ida'an, ïtaraukan Red Sea, na'apa arada'o baara ana'o kawan,
mazan Egypt Baara sannao tiwaan patarauka'akan na'apa, baukapa ïnaraada'aka-kaos.

³⁰ Israelitenao mishidan ida'an, donoi Jericho awauribanaa kida dorautan, Israelitenao
kora'uupan dauna'an ubarau ii aka 7 kamoo, ïkora'uankanuzu baukapa ipai kamoo.

³¹ Rahab, kaminshu'u-shoroaba, mishidan ida'an, aonaa ozowii-kaos wunao tuma'a
dikintapainauz Tominkaru, usha'apanum kau'an konaukii odapaapan tawunaou'u
Israelitenao awunuuta'ana'oraz na'apam amazada aidinpan.

³² Turuu zii ñna'itidan ñkakuwaapan, mazan aonaa amazada turuuan manawun
ñkowaada-kinnaa nii Gideon, Barak, Samson, Jephthath, David, Samuel, na'iki prophetnao
dau'u. ³³ Di'oraz pidannao, ipai ïmishidan Tominkaru, ukau'an ïka'iita pamizaataakapan
na'iki pakaakinapa-kidan ba'oran wiizai ikiinao soldyaannao. ïsha'apata aimaakan
sakitapa'o na'iki ïzaamata Tominkaru kowaadaniaz utaan nii ï'ati. ïtarata baudokorunao
dako kida, ³⁴ ïmakada tuubaru kida'o tikazi, ïkidoapa pazowia'azoo-kaos ai marii idi. ïnao
kakataimana'o mazan ïtoma-kaos ma'ozaka; umanawun ïmizaataakapan mizaataaka-kizai
ii, na'iki kaakinapa ïtarubanao ï'ati.

³⁵ Zunnao mishidan ida'an, ïtukapan paudainao kadishita-kida-kaos powaa iti
mawaka-karu di'iki. Baokoinao antamikita-kaos kaziwa'o ida'an atii ïmawakan, aonaan
idi ïmuudan pamishidan. Usha'apanum kau'an ïaipan idi pakadishita-kida-kaos kakupa-
karu ida'ati kaimana'oraz pa'an. ³⁶ Aizii ba'orainao banikiita-kaos na'iki ba'izii-kaos,
na'iki ba'orainao do'oo-kaos na'iki ïkaboota-kaos taraa-kizai iti. ³⁷ ïzowii-kaos ïboo-kaos ida'an
udaru kida'o kuba idi, ïsaasata'aka-kaos pazikon an, ïzowii-kaos marii idi. ïkaiwadinpan
kaznizo mada oo boogi mada kida ida'an karikaonan kowas; aonaa ïsha'apauz nii,
ïpataka'uta-kaos kaziwa'o ida'an, na'iki ïantamikita-kaos.

³⁸ ïna'iaakapan mapidantaka'o amazada di'ii'aka, na'iki midukuo baawu ii aka;
ïmashaapan kuba'un kida ida'a na'iki ka'unaru shaawa ii kida. Wuru'u mishidainauz,
kaiman manawun ïdyaun wuru'u imi'i baara sannao ai, aonaa turuu ïmashaapan ïtuma.

³⁹ Ipai wunao pidannao, kaiman Tominkaru nyukunuu ïtuma ïmishidan idi, upu'u
aonaa bauda'apa ïdyaun zaamatan ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz utaan nii.

⁴⁰ Mazan waunao ati powa'a'o zii Tominkaru aipan pasha'apatan aimaakan kaiman
wa'ati, uruu baokopa kizi waunao ïnao tuma saabaa-kaos kaiman manawun diina'iti'i,
Tominkaru aipan kawana'ati.

12

Na'apam Tominkaru tominapa-kidan paudainao

* 11:28 Exodus 12:21-30

¹ Aizii wuru'u iriba'oraz pidannao, wadi'itinapa-kinaa ni'o. Īmashaapauzon kaduz aida-kida wa'ati na'apa'oram ati'o mishidapa-karu. Ukau'an marii wamarina'atan ipai aimaakan wuru'u awautapa'oraz waunao, na'iki oia'o zaamatanpa'oraz wa'ida'ati. Na'iki ma'ozaka wataapa wanyukunuu, aonaa wakashadina'ana'a, na'apa pidan dimatina'o kawan dimatin-karu ida'a. ² Marii waawunuutapan soo Jesus di'iti, uruu ida'ana'o wamishidanuzu, na'iki wamishidapanuz karikaonan uruu ida'ana'o. Jesus baiaapa mawaka-karu cross ida'a, aonaa unyukunuupan na'apam ukakiba'azonnan. Usha'apatan di'oraz aimaakan uaitapan idi Tominkaru taan nii konaukii-karu utokon ii. Na'iki kai usakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ³ Udi'itapa na'apam Jesus tuudan ipai wuru'u oia'o pidannao sha'apataniaz dikauda kida'o aimaakan u'ati. Ukau'an mana'a ukashada-dina'ana'a na'iki ukaakinpa'ana'a. ⁴ Wuru ida'ana'a utiwainanuz dadara umasha'apata'azookan idi oia'o ubaiaapan kasha'ora'o, mazan upu'u aonaa na'apainim zii uzowii-ka'o umishidapan dikin ii. ⁵ Umanyukunuuta'a naa mooko tawuru'u Tominkaru paradan kida ma'ozakada'oraz unyukunuu? Udakotan unao paudainao nii. Ukian,

“Ōdani, aonaa putaapa'ana'a madiwautapa-ka'o nii karikaonan wuru'u,
Naobanai kakinaotanuz pugaru dadara'o na'iki kaziwa'o ida'an,
na'iki aonaa pukashadina'aka'ana'a Naobanai kakinaotan dono pugaru.

⁶ Usha'apanum kau'an Naobanai kakinaota wunaou'u pamarainpaniinaouz.
Na'iki ukakinaota ipai paudainao.”*

⁷ Ukau'an utuudapa wuru'u ubaiatinanuz, usha'apanum kau'an darui kakinaotan kawanu'o unao wuru'u. Tominkaru taapan unao paudainao nii. Ipai daniinao, ĩdarunao kakinaota ĩdyaun. ⁸ Tominkaru kakinaota ipai paudainao, ukau'an aonaan an ukakinaotan unao, aonaa mishi'o mani udainao unao. ⁹ Ipai waunao kaina'a wadarunao, imi'i baara'a kakinaota'o waunao. Īkakinaotan dono waunao wazaamata wuru'u ĩkakinaori kidaz. Ukau'an powa'a'o nii zii ukaimanan manawun wazaamatan an waDaru aokazi ia'o kakinaori kidaz, uruu idi kaina'a'o nii kakupa-karu wa'ida'a. ¹⁰ Wadarunao, imi'i baara'a'oraz kakinaota waunao wapa'inan dono zii. Īkakinaotan waunao wuru kawana'ati'i ĩaitapanuz wakakinaota-ka'o aiapa-ka'o. Mazan Tominkaru kakinaotan waunao kaminka'uta'o nii waunao, mishi kizi wanaudapan wamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. ¹¹ Aonaa wakonaukii-kidan wakakinaota-ka'o dono kaziwa'o ida'an. Kaziwa pidan kakinaota-ka'o, mazan diina'iti'i, watominpan dauna'ana'a naa wakakinaota-ka'o idi, kaiman wanyukunuu na'iki kaiman wamashaapan.

Na'apam pidannao aiapa-ka'o

Īmashaapan

¹² Unao kapatira'ora'a naa, ukau'an uma'ozakada'a naa unyukunuu koshan. ¹³ Umashaapa sakitapa'o mashaapa-karu kaduz ida'a, uruu baokoinao mishidainaouz kapatinaouznaa ma'ozakadinan nii, uruu aona'o nii ĩkapatin powa'a'a naa manawun. ¹⁴ Utiwaa umashaapan kaiman ipai pidannao tuma, na'iki utaa'in Tominkaru ati, umuudina'a naa kaimanaiman oia'o ai. Na'ia'oram pidan aona'o utaa'inan, aona'o nii utukapauzon Naobanai Tominkaru. ¹⁵ Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao padantinan powaa iti Tominkaru kamunanban ai. Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao to'orapa'o unyukunuu. Na'apa'o pidan turuu upataka'uan ipai unao. ¹⁶ Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao da'awupan aonaa pamin-mazidan tuma mani. Na'iki ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao Esau kawanun, madi'itinapaka'a Tominkaru dau'u. Esau, uruu Isaac dani kiwiitapa'o, na'iki uru'o nii zaamata padamata ipai aimaakan padaru ai. Mazan Esau taa wuru'u pa'ati'oraz aita-ka'o, bauda'apa paraapi

* 12:6 Proverbs 3:11-12

sodi'o wanyukunui dikin ii. ¹⁷ Unao, uaitapanii sha'atii Esau sha'apatan dauna'an wuru'u aimaakan, upu'u zii uaipan padaru dapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apan pa'ati.† Kaziwa upishaan pazaadan bii'i, mazan aonaa udaru taa'azonuzu u'ati. Usha'apanum kau'an Esau, aonaa uikodan kanom ida'an papana'ada-kinnaa nii wuru'u pasha'apataniaz aimaakan.

¹⁸ Unao, aonaa uwa'atin midukuo Sinai ida'ati,‡ turua'oraz upishata-kaon na'iki ka'awapa'oraz tikazi idi. Uruu midukuo ida'a kaina'a maruta'o, kasha'ora-karu na'iki awaru kawaoru. ¹⁹ Kaina'a kuwudii§ aran na'iki parada-karu. Israelite-nao abatan dono'oraz parada-karu, kaziwa ipishaan aonaa kizi iabatan powaa'az. ²⁰ Aonaa iabatan'azon wuru'u kichana'iki-kia'oraz parada-karu. Wurru'u parada-karu kian, "Na'ia'oram pidan oo uzai pishatan di'oraz midukuo, boo-kaon nii kuba idi atii umawakan." ²¹ Wurru'u aimaakan itukapaniaz tuukia'o ukichana'iki-kian. Uruu idi Moses kian, "Ōnaka-nakaan ōtarian idi."

²² Mazan unao, uwa'atin Zion Naawa ati pa'an, na'iki kakupa'oraz Tominkaru wiizi ida'ati, wuru'u Jerusalem aokazi ia'oraz. Unao wa'atin wunao angelnao ida'ati iriba'oraz manawun, konaukia'o ida'ana'oraz iabaokopatinpan. ²³ Uwa'atin wunao baokopainpan ida'ati dakota-kariwainauz Tominkaru dainao nii, kiwiitapa'oraz ishakatan.* I'u kida saada-kariwai'i naa aokazi ii. Unao wa'atin Tominkaru ida'ati, di'itapa'oraz ipai pidan kaimanan oo oian. Na'iki uwa'atin Tominkaru pidananao doronaanao ida'ati, mawakainauz mazan saaba-kariwaiz naa idyaun kaiman. ²⁴ Uwa'atin Jesus ida'ati, uruu ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant. Uwa'atin Jesus izain ida'ati, chibii-kariwaiz wa'oian chikaa-kinnao nii, umanawunu'oraz pa'an Abel izain ai.†

²⁵ Ukau'an ukarodin na'iki aonaa utarata'ana'a ukinnao Tominkaru paradan dono. Baokoinnao itarata pakinao u'ai aonaan idi iabatan'azon uparadan. Ukakinaowan dono'oraz idyaun imi'i baara'a, mazan aonaa idobatan papataka'uta-kaon ai. Ukau'an powa'a'o nii zii manawun wabaiaapan pataka'utin-karu wamaabata'azookan an Tominkaru, kakinaowa'oraz waunnao aokazi iki! ²⁶ Tawuru dono'o uparadauzonuz kiwiitapa, nakaina'aka imi'i baara, mazan aizii ukian kainaaba'o ida'an, "Baukapa'a naa koshan ōnakaan nii imi'i baara, mazan aonaa uruu mani karikaonan, ōnakaan nii aokazi kapam." ²⁷ Parada-karu kida, "Baukapa'a naa koshan," kia'oraz, kaimanaiman ukainaabatan wa'ati ipai aimaakan toma-kariwaiz nakaa-kaon nii na'iki imuuda-kaon nii pana'itinapu pawizi ai, soo aimaakan kida aona'oraz na'itim inakaa-kaon na'an nii pa'an. ²⁸ Ukau'an marii wakonaukian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an kaina'a wawizi ni'o, aona'oraz turuu unakaa-kaon. Marii wakonaukii-kidan Tominkaru na'iki wamanawuntapan uruu, wakichana'ikin ida'an u'ai, ²⁹ usha'apanum kau'an waTominkarun tikazi kawanu'o, kawaoda'oraz aimaakan kaiman-daun.

13

Na'apam wakonaukii-kidan Tominkaru wamashaapan ida'an

¹ Pakawan umarainpaaka umin-mishidannaon tuma. ² Aonaa umanyukunuuta'ana'a udapaapan tawarainnao udapu ida'ati, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannaon dapapa tawarainnao padapu ati, aonaan pu'u iaitapan innao angelnao. ³ Unyukunuuapa pidannaon taraa-kizai ia'oraz, utarainpa'o kawan ituma. Unyukunuuapa baiatinainnao, ubaiatina'o kawan ituma.

⁴ Marii ipai pidan taapan mazida-karu kaimana'o nii manawun. Na'iki daiarui na'iki daiaroi, aonaa kizi ipataka'uan pamazidanuz, idawatan ida'an ba'oran

† 12:17 Genesis 27:30-40 ‡ 12:18 Exodus 19:16-25 § 12:19 kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii. * 12:23 Ipai Tominkaru dainnao kiwiitapa'oraz udani shakatan kawanu'o. † 12:24 Genesis 4:10

pamin-mashaapan nii. Tominkaru mishi'o nii upataka'utan wuru'u pidannao kiaa-paakainouuz madoronaa-daun, na'iki ba'orantapainouuz.

⁵ Aonaa umarainpa'ana'a puraata. Uturuuda wuru'u aimaakan u'ida'a'oraz. Tominkaru kiinii,

“Aona'o nii õwa'akauzon pugaru,
aona'o nii õmanyukunuutauzon pugaru.”*

⁶ Ukau'an waaitapan idi kaimanaimanazu, turuu wakian,

“Aona'o nii õtarian, usha'apanum kau'an kaina'a Naobanai õminka'u nii.
Aonaa turuu pidannao sha'apatan õgaru.”†

⁷ Unyukunuitapa uzowaunaanao tominapa-kidauzoz unao Tominkaru Paradan kida dau'u. Udi'itapa kaiman kida'oraz aimaakan sha'apan ãmashaapan idi Tominkaru ati atii ãmawakan. Ukau'an ma'ozaka umishidapa ãnao kawan. ⁸ Jesus Christ, aonaa upana'adinauzon, pakawan uruu munumunu'o kawan, na'iki aizii, na'iki karikaonanu'o nii.

⁹ Mana'a utaapada'ana'a ipai pabi'inaaka kida'o kakinaorii na'akan unao pana'iti'i naa. Marii mishi'oraiman unyukunuu kida ma'ozakada-ka Tominkaru kamunanban ida'an, aonaa kakinaorii kida izo'ati-ka ida'an mani wanyukunui dau'oraz, aona'oraz ukaminka'utan pidannao izo'ati'oraz uruu kaduz kakinaorii.

¹⁰ Mazan õaipan pa'an wadi'itinpan wuru dau'a'a taa-kariwaiz Tominkaru ati, wuru'u chikaa'oraz wa'oi'an. Na'iki wuru'u kaudinainouuz Tabernacle di'ii, aonaa turuu ãnikan wuru'u taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinouuz.‡

¹¹ Umanawunu'o Faadaa, una'akauzonii uzainao izain Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, utaa kizi oii-karu kida dikin ii. Mazan wuru'u uzainao nanaa kida kawaoda-ka paniba ii, Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai. ¹² Ukau'an Jesus paniba ii umawakan donoi ai kapam, usaabaa-kinnaa nii papidanannao kaiman manawun oia'o ai paizain ida'an. ¹³ Ukau'an wamako Jesus di'iti paniba iti Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai, wakashaapa washa'apata-ka, na'iki wabaiaapa kapam uruu kaduz aimaakan kakiba'azonna'o uruu baiaapaniaz kaduz. ¹⁴ Aonaa karikaonanu'o donoi nii da'a'a imi'i baara'a wa'ati, mazan waunao, tuukii wazaudapan donoi wuru'u wa'idiwau ni'oraz diina'iti'i pa'an.

¹⁵ Ukau'an aizii Jesus ida'an, marii wataainan Tominkaru ati wakonaukii-kidan ida'an uruu, wakowaadan ida'an wuru'u kaiman kida'o aimaakan usha'apataniaz.

¹⁶ Aonaa umanyukunuuta'ana'a usha'apatan kaimana'o ba'orainao ati, na'iki uka'idiwaaka ãtuma, usha'apanum kau'an na'apa kida'o pa'an aimaakan taa-ka, Tominkaru konaukii udau'an.

¹⁷ Uizo'ati uzowaunaanao na'iki unaubaapa wuru'u ãkaudinanz. ãnao awunuutapa'o unao, usha'apanum kau'an ãnaou'o nii kowaada na'apam ãsha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uizo'ati ãdyaun, konaukii kizi ãsha'apatan pakaudin-kizi. Aonaan an uizo'atin, ãsha'apatan nii pakaudin-kizi kasha'ora-karu ida'an, na'iki aona'o nii kanom unao ikodan na'apa'o di'iki.

¹⁸ Aonaa usokoda'ana'a utoriinpan wa'ati. Waaitapa aonaa kanom dikauda'o nii washa'apaapan, mazan karikaonan washa'apata'azon kaiman kida'o aimaakan.

¹⁹ Tuukii manawun õpishaan utoriinpan õ'ati, marii kizi Tominkaru dyuudan õgaru powaa ati kadiman unao ida'ati.

Kaarita katokon-tinan

* **13:5** Deuteronomy 31:6 † **13:6** Psalm 118:6 ‡ **13:10** Faadaanao, turuu ãnikan dunai wuru di'iki'i taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo wuru'u uzainao taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinouuz nii, aonaa turuu ãnikan udunaa. ãkawaoda pa'an ipai wuru'u uzai nanaa paniba ii, munapo Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai.

²⁰⁻²¹ Aizii marii Tominkaru konaukii-kida-kao, uruu taa'o wanyukunuu kaiman-kinana. Ukadishita-kida waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. Na'iki marii Jesus konaukii-kida-kao, uruu umanawunu'o kaznizo taapiki. Uruu izain ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant, aona'o ni'oraz na'apainim ukatokonon. Aizii marii Tominkaru taan ipai kaimana'o aimaakan unao sha'apata-kinana nii aimaakan paaipan kawana'ati. Na'iki marii usaabaan waunao paaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an, na'iki marii utaapa-kao umanawunu'o nii karikaonan. Amen.

²² Ōiribannao, tuukii manawun ōpishaan unao, uabatapa kizi kaimanaiman di'oraz kuwai ōsaadaniaz ōma'ozakada-kinana ni'oraz unao; wuru'u ōkaaritanuz, aonaa udawuan manawun. ²³ Ōkowaada'azon u'ati wa'inawuzu Timothy kodita-kida-kaoa'a naa taraa-kizai iki. Ukaawan an kadiman, baokopa'o nii wawa'atin watukapa'anan unao. ²⁴ Ukowaada pa'i waparadan kida ipai uzowaunaanao ati, na'iki ipai Tominkaru pidanannao ati. Wairibannao Italy ikiinao dyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁵ Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

James Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

James, uruu Jesus inawuzu. (Matthew 13:55; Galatians 1:19) Upa'inan dono zii aonaa umishidan Jesus Tominkaru di'iki'o, mazan umishidan dauna'an, uru'u naa choochi zowaunaa nii Jerusalem ii. (Acts 15:13; 21:18)

Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki na'iki ukiwan dauna'an aokazi iti, utominapa-kidaniinao kowaadapan Kaimana'o Kuwai wuru'u Jesus daua'oraz. Kiwiin ĩkowaadanuz Jewnao ati, Israelitenaouz. Aizii Tominkaru pidanannao zowiipauzo-kao dono, ĩmishidan dikin ii Jesus, iriba mishidainao kidoopan ba'oran wiizai kida di'iti. Uruu idi James saadan pakaaritan ipai mishidainao ati. Mazan kiwiini'o verse ida'a usaadan kaikapa'a: "ipai 12 Israelitenaou tonaazinaa kida ati, ipai wiizai kawana'ati."

James kakinaotan ĩdyaun, mishi kizi ĩtukapa-kidan pamishidan Jesus, pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan.

James kakinaowan ĩdyaun powa'a zii: marii kizi ĩkonaukian papataka'uta-kao pu'u, oo pamapuraatanun pu'u. Usha'apanum kau'an pataka'utinainao, umanawunu'o Tominkaru ati ĩnao. Na'iki kapuraataniinao pidannao, marii pa'i ĩkarodinan. Usha'apanum kau'an ĩnao tuukia'o nii ĩto'oradan Tominkaru, ĩsha'apatan ida'an aimaakan dikauda kida'o papuraatan ida'an.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu 1:2-8

Pataka'utin-karu na'iki kapuraatan-karu 1:9-11

Baiatin-karu na'iki tiwaa-kidapa-karu 1:12-18

Abatapa-karu na'iki sha'apatin-karu 1:19-27

Aonaa pidan taapa-kao umanawunu'o nii ba'oran ai 2:1-13

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu 2:14-26

Na'apam wakaiwaan waninoba na'iki waparadan 3:1-12

Dya'utama'o aitapaaba-karu kaduz 3:13-18

Mishidainao kodita kizi oia'o pidannao bii iki 4:1–5:6

Mishidainao ma'ozakada-kao powa'a zii 5:7-20

¹ Ōgaru James, Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ poitoru. Ōdyuudan ōparadan ipai 12 Israelitenaou tonaazinaa kida ati, makoodanainaouz ipai wiizai kawana'ati.

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu

² Ōiribannao, ukonaukii pa'i na'apainim dono ubaiaapan pabi'inaaka kida'o pataka'utin-kinai. ³ Usha'apanum kau'an uaitapa utiwaa-kaoaz na'apa, umishidan ma'ozakan tiwaa-kao wuru'u. Aizii upakawanun an ukadishitapan utiwaa-kao dauna'an, aona'o nii ukashadinan ba'oran dono ubaiatinan pu'u padamata. ⁴ Ukau'an marii pa'i umakashadinkanuz na'iki umakaakinapakanuz mashaapan ma'ozaka, uruu aona'o nii ukaakinpan, na'iki aona'o nii ukasharutinpan udi'itinpan ida'an.

⁵ Mazan na'ia'oram pidan unao bii'i, aona'o uaitapan padi'itinpan, marii upishaan Tominkaru, utaa kizi u'ati aitapaaba-karu; usha'apanum kau'an Tominkaru, konaukii utaan na'iki aonaa ukashanauan pidan pishaa'o paugaru. ⁶ Mazan upishaan an Tominkaru, marii upishaanuzu pamishidan ida'an, aonaa pamamishidakan bii an mani. Usha'apanum kau'an, pidan pishaan an aimaakan pamamishidakan bii an,

ururu na'apa'o wunu paran kawan, paran baoko ia'oraz, ma'ozaka'o awaru pootaniaz na'iki ukida'uupaniaz di'itinapa kida'a. ⁷⁻⁸ Na'apa'o pidan, dya'utamatapa'o pa-nyukunuu na'iki aona'o uaitapan na'apam dii pasha'apatinan, aonaa turuu uzaudapan Tominkaru taan pa'ati aimaakan upishaaniaz.

*Pataka'utin-karu
na'iki Kapuraatan-karu*

⁹ Ukaina'an an Tominkaru pidanan pataka'utina'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a umanawunu'o uruu. ¹⁰ Mazan pidan kapuraatanu'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a uruu pataka'utina'o. Kapuraatanu'o pidan, umainaabatinan nii na'apa amazada san soosoi kawan. ¹¹ Kamoo koditan dauna'an, uwiichan wiicha, wiicha, na'iki sariapa ukadunaa wuzada'akan; usooso waotan, na'iki ukonaunamanuz mainaabatina'akan naa. Ukau'an na'apa'o nii pidan kapuraatanu'oraz mainaabatinan kapam, upuraataapatinan pu'u.

¹² Konaukia'o pidan, wuru'u tuudapa'oraz pabaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Aizii utuudapan idi pabaiatinan, aonaa ukaakinpan, uzaamatan nii pawinipa nii, karikaonanu'o kakupa-karu idi, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon marainpainao ati paugaru.

¹³ Aizii pidan tiwaa-kidapa-kao dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, aonaa turuu ukian: "Tominkaru wuru'u tiwaa-kidapa'oraz õgaru õsha'apata kizi oia'o." Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa na'apainim utiwaa-kidapan pidan oia'o dau'ati; na'iki Tominkaru, aonaa na'apainim usha'apatan oia'o utiwaa-kidapa-kao dono. ¹⁴ Mazan pidan tiwaa-kidapa-kao dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, unyukunuu oia'o dau'atin idi'o karikaonan wuru'u, ukozoota-kidinan paaipan ati'o, aonaa udikintan wuru'u oia'oraz. ¹⁵ Aizii unyukunuu na'apan idi oia'o dau'ati, uru'u naa usha'apata'akanuz, oia'o shakatan naa wuru'u, na'apa koraidaonaa shakatan kawan. Na'iki oia'o dyaupain dono'o naa kaimanaiman, uru'u naa mawaka-karu shakatan kapam.

¹⁶ Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a umariidapa-kidina'ana'a. ¹⁷ Ipai aimaakan kaiman kida'oraz, taa-kariwaiz mawinipinaa-daun, aokazi iki'o wuru'u, Tominkaru di'iki'o, toma'oraz kamoo, kauzu na'iki wizinao. Tominkaru aonaa upana'adinanzon, na'iki aonaa na'apainim utanawatinkauzon pana'iti wa'ai, na'iki aonaa uwa'akauzon waunao maruta'o-karu'u. ¹⁸ Paaipan kawana'ati'o wuru'u udanitanuz waunao pakakinaori mishi'o ida'an, uruu idi tuukii ukonaukii-kidan waunao ipai ba'oran patomaniinao ai.

*Abatapa-karu
na'iki Sha'apatin-karu*

¹⁹ Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, unyukunuitapa wuru'u õkakinaori kidaz: Marii ipai pidan abata'azo'o nii kadakotin-karu, mazan aonaa uparada'ana'a maaitapinaka-daun, na'iki udadarada unyukunuu uto'oran ai. ²⁰ Usha'apanum kau'an pidan to'oran an aonaa turuu usha'apatan aimaakan kaiman kida'o Tominkaru aipan kawana'ati.

²¹ Ukau'an umuuda'a naa ipai oia'o na'iki dikauda kida'o aimaakan usha'apatauzoniaz. Aonaa u'atadinpa'ana'a, mazan ukashaapa Tominkaru Paradan utaaniaz unyukunuu ii, uruu wuru'u ukazannaatin-kinna ni'oraz.

²² Aonaa umariidapa'ana'a unyukunuu, uabatapan ida'an karikaonan Tominkaru Paradan. Mishi'oraiman, usha'apatina'a naa pa'an wuru kawana'ati'i uabataniaz. ²³ Na'ia'oram pidan abatapauzo Tominkaru paradan mazan aonaa usha'apatinan ukawana'ati, uruu, na'apa'o pidan kawan awunuuta'oraz paawun baara wanamari di'iti. ²⁴ Uawunuutan padikin kaimanaiman na'iki udauna'an umako'okan naa,

sariapa umanyukunuuta'akan na'apa'oram paaidinpan. ²⁵ Mazan pidan di'itinpan an kaimanaiman kuwai kaimana'oraz dau'u, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai, na'iki utaapan an panyukunuu karikaonan kaimana'o kuwai dau'ati, aonaa umanyukunuutan paabatanii, mazan usha'apatinan pa'an ukawana'ati. Uruu idi kanom usha'apatanii kida, kaimana'o nii usha'apan Tominkaru ida'an.

²⁶ Ukaina'an an pidan unao bii'i Tominkaru-tapa'o utaapinpan, mazan aonaa utuuda'akauzon dikauda kida'o paparadan, umariidapan panyukunuu karikaonan wuru'u, na'iki uTominkaru-tapanuz madiwautapa-ka'o karikaonan. ²⁷ Mazan pidan, mishi'o uchoochi san-tinpan Tominkaru waDaru aipan kawana'ati, uruu pa'an wuru'u karikaonanu'oraz ukaminka'utauzon maudaniiwainao na'iki zunnao pataka'utinainao mawaka'oraz naa ĩdaiarunao, na'iki uruu aona'o nii uaipan pataka'uinan oia'o idi. Na'apa'o choochi-santinapa-karu kaimana'o, na'iki aona'o ukasharutinpan Tominkaru awun za'a.

2

Pataka'utinainao na'iki Kapuraataniinao

¹ Ōiribannao, mishidainaoz umanawunu'o wanaobanaa Jesus Christ, aonaa unauba'ana'a bauda'apa'o pidan ba'oran ai. ² Aizii pidan kapuraatanu'o kaawan an mani uchoochin ida'ati, kaiwadinpa'o kawinipina'o kamicha idi na'iki uka'u saba nii gold; aizii ukaawan pu'u, ba'oran pidan kaawan kapam, pataka'utina'o, ukamichan uzaama'ora'a naa kowas. ³ Aizii unao, unyukunuu wuru dau'ati'i pidan kaimana'oraz ukaiwadinpan manawun na'iki usakanata-kidan uruu kaimana'o tabai ida'a. Mazan aizii pidan pataka'utina'o ati unao kian, “Turuu pukadishitapan na'ii,” oo “Pusakanata da'a'a imi'i baara'a.” ⁴ Usha'apatana an na'apa'o aimaakan, ubuutaakapan karikaonan wuru'u. Aonaa utaapa'ana'a bauda'apa'o pidan kaimana'o nii ba'oran ai. Na'apa'o aonaa kaimana'o mani wuru'u, na'iki unao di'itinpan aonaa usakitapan.

⁵ Ōmin-mishidannao ōmarainapaniinao, aushaa uabata! Tominkaru zaamatanii wuru'u pidannao pataka'utinainaoz, umanawunu'o mishidapa-karu ida'ati. ĩnao ĩnaobanaitapan nii Tominkaru na'iki ĩzaamatan nii kaiman kida'o aimaakan, tawuru'u Tominkaru kiauza-kiziz utaan nii marainpainao ati paugaru. ⁶ Aizii unao, tuukii uzon-kidan pataka'utinainaoz. Mazan wuru'u pidannao kapuraataniinao, ĩnao mishi'oraiman na'aka'oraz unao kootowapa-kizai iti, ĩzaamata kizi usha'apauzi. ⁷ ĩnao wuru'u parada'oraz oia'o ida'an kaimana'o uNaobanaa Jesus dau'an.

⁸ Kaiman zii manawun uizo'atin an waNaobanaa kakinaori, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: “Pumarainapa pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa.”* ⁹ Mazan utaapan an bauda'apa pidan kaimana'o nii ba'oran ai, oia'o aimaakan wuru'u usha'apataniaz, ukau'an unao dikintapainao kakinaorii. ¹⁰ Pidan dikintapa'o bauda'apa'o kakinaorii, uruu dikintapa'o ipai ba'orainao kakinaorii kida wuru'u. ¹¹ Tominkaru kian, “Mana'a puba'orantapa'ana'a.” Uruu wuru'u kia'oraz kapam, “Aonaa puzowia'ana'a pidan.” Aizii aonaan pu'u puba'orantapan† padamata, mazan puzowian pidan, pugaru dikintapa'o kakinaorii wuru'u. ¹² Ukau'an uparada sakitapa, na'iki umashaapa aitapainao nii na'iki izo'atiinao nii Kakinaorii, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai. Wuru'u kakinaoriiz, uaida-kidan nii na'apam wamashaapan, kaiman oo aonaa ukaimanan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan dono pidannao, aona'o nii ukamunan-kidan pataka'utainaoz pairiban,

* 2:8 Leviticus 19:18 † 2:11 puba'orantapan: zun kiaapa-kidinan ba'oran daonaiora ati pakaudaiaron pu'u oo daonaiora kiaapan ba'oran zun pakaudaiaron pu'u.

aona'oraz ñaidan pakamarainapanun; mazan pidannao aida'oraz pakamarainapanun, aona'o nii ñpataka'uta-ka'o pa'an.

*Mishidapa-karu
na'iki sha'apatin-karu*

¹⁴ Õiribannao, ukian umishida Tominkaru. Mazan aonaan an uaidan umishidan usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan, madiwautapa-ka'o wuru'u una'apanuz. Na'apa'o mishidapa-karu aonaa turuu ukazannaatan unao. ¹⁵ Aizii puihiban makamichanun an mani na'iki umawanyukunuun an. ¹⁶ Mazan aonaa putaan u'ati uaiapanii, soo pukian u'ati karikaonan: “Kaiman! Marii shaa pa'i Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan pu'ati! Kaiman kizi pukaiwadinpan, na'iki kaiman kizi puaroopan!” Madiwautapa-ka'o wuru'u puna'apan an na'apa. ¹⁷ Ukau'an na'apa'o wuru'u mishidapa-karuz: Mishida-karu kaiwaa-ka'o an paba'oran, aonaan dono kaimana'o sha'apata-ka'o utuma, madiwautapa-ka'o wuru'u.

¹⁸ Mazan panaadon ba'oran pidan kian nii, “Pabi'i pidannao mishida Tominkaru, na'iki ba'orainao sha'apata kaiman kida'o aimaakan pa'an.” Mazan õgaru, õdako'atinuzu, “Na'apa dii mooko turuu puaida-kidan õ'ati pumishidan aonaan pu'u pusha'apatan kaiman kida'o aimaakan? Õgaru, õaidan nii pu'ati õmishidanuzu õsha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan pa'an.” ¹⁹ Pumishidan an kaina'a bauda'apa Tominkaru, kaimana'o wuru'u! Mazan upu'u zii oia'o doronainao ñmishida kapam, na'iki tuukii ñnaka-nakaan ñtarian idi u'ai.

²⁰ Pugaru madiwautapa-ka'o pidan! Puaiapa mooko õaida-kidan pu'ati wuru'u mishidapa-karuz, madiwautapa-ka'o karikaonan kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an u'ai? ²¹ Pudi'itapa wadokozu-daun Abraham. Tominkaru kian udau'an “Kaimana'o pidan uruu,” soo usha'apatinan ida'ana'o Tominkaru paradan kawana'ati: tawuru'u utaan dono'oraz paudani Isaac altar paawa'a, kawaoda-karu nii Tominkaru ati. ²² Aizii puaitapa, pamishidan ida'ana'o uizo'atin Tominkaru. Na'iki pasha'apatinan ida'an uaidan na'apam manawun pamishidan Tominkaru. ²³ Na'iki saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiinan, kaikapa'oraz ukianu'u: “Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.”[‡] Udakotan Abraham paponaruru nii kapam. ²⁴ Aizii uaitapa, Tominkaru aonaa udakotan pidan kaimana'o nii, soo ukian idi karikaonan “Õmishida Tominkaru.” Mazan udakotan pidan kaimana'o nii, usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan kapam.

²⁵ Na'apa sha'atii Rahab, kaminshu'u-shoroaba, odakota-ka'o kaimana'o pidan nii osha'apatinan ida'an, tawuru'u odapaapan dono'oraz padapu ati Joshua dyuudaniinao, na'iki odyuudan ñdyaun ba'oran dunapota'a naa tarubainao ai. [§] ²⁶ Aizii pidan nizowan aonaan an unanaa ai, uruu pidan mawaka'o wuru'u; ukau'an na'apa kapam, kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an mishidapa-karu ai, mawaka'o wuru'u.

3

Niinobai daua'o

¹ Õiribannao! Aonaa uaipina'ana'a ipai tiichaanao nii, usha'apanum kau'an waunao tiichaanao, tuukia'o nii wapataka'uta-ka'o manawun, ipai ba'orainao ai, wakasharutinan dikin ii. ² Mishu ipai waunao kasharutina'o iriba aimaakan ida'an. Mazan pidan aona'o ukasharutinauzon paparadan ida'an, uruu kaimana'o pidan manawun na'iki uka'iita pakazowautapan ipai pananaa.

³ Wamuudan kawaro dako-tannaa udako iti, uizo'ati kizi waunao, uruu idi waka'iita wana'akanuzu na'itim karikaonan waiapan kawana'ati. ⁴ Oo udi'itapa paran san kanawa: u'udarun pu'u, na'iki ma'ozaka'o awaru kida'ukapan pu'u padamatazu, turuu

[‡] 2:23 Genesis 15:6   [§] 2:25 Joshua 2:1-23

una'aka-kao poora sodi ida'an na'itim karikaonan uaiapa-kao kawana'ati. ⁵ Na'apa ni-nobai kapam: uduusodin pu'u padamata, turuu u'atadinpan tuubarau kida'o aimaakan dau'u. Aushaa! Udi'itapa na'apam tikazi tiriizi sodi, turuu udanomaitan kanoko baawu udaru'o. ⁶ Wuru'u ninobaiz, na'apa'o tikazi kawan, umanawun utaapan oia'o. Uruu idi ipai daunuuda'u upataka'uan wananaa oia'o idi. Utoma udaru'o tikazi wananaa ida'a, atii ukawaoda na'iki umainaabata kaiman-daun wadi'itinpan, na'iki wuru'u wakakupanuz. Tuubarau'o Tikazi di'iki'o wuru'u tikazi tominanuz.

⁷ Pidan ka'iita pamaawaadibaan pabi'inaaka to'ora kida'o aimaakannao, kotu'uznao, atoru na'iki kowazaz kaduz, na'iki aimaakannao mashaapainaoz paran baoko ii. ⁸ Mazan aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pamaawaadibaan paninoba. Niinobai oia'o na'iki dikintapa'o, utaapan pa'idiwaru mawaka-kinai.

⁹ Ninobai ida'an wakaiwaa kaiman kida'o parada-karu waNaobanaa Tominkaru waDaru ati. Na'iki waninoba ida'an wakaiwaa dikauda kida'o parada-karu wairibannao ati, itoma-kao pu'u Tominkaru aidinpan kawan. ¹⁰ Uruu bauda'apa'o dakoi di'iki parada-karu kaimana'o na'iki dikauda kida'o koditan! Ōiribannao, aonaa washa'apata'ana'a na'apa'o aimaakan! ¹¹ Aonaa turuu kaimana'o na'iki kuzuba'o wunu shootapan bauda'apa'o wunu nunudapa-kizi di'iki. ¹² Ōiribannao, aonaa turuu fig kadunaa kaakan olive nii, oo grape kadunaa kaakan fig nii, na'apa ukau'an kuzuba'o kapoo-kizai, aonaa turuu kaimana'o wunu ikoda-kao u'idi'iki.

Aitapaaba-karu Tominkaru di'iki'oraz

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i aitapaaba'o utaapinpan, marii uaidan wuru'u paaitapaabanuz pamashaapan ida'an kaiman na'iki pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan, aonaa pa'atadapan ida'an mani wuru'u paaitapaabanuz. ¹⁴ Mazan kishauzi-karu mashaapan dono punyukunuu ii tuukii manawun, na'iki puaiapan aimaakan sha'apan soo pu'ati pa'idiwaru; aonaa pu'atadinpa'ana'a puaitapaaban dau'an, usha'apanum kau'an puna'apan an, pana'atanpu'o pumashaapan wuru'u mishi'oraz kakinaorii ai. ¹⁵ Kaikapa'oraz aitapaaba-karu, aonaa Tominkaru di'iki'o mani wuru'u, mazan imi'i baara iki'o karikaonan, pidan sha'apata'azon kaduz oia'o karikaonan na'iki oia'o doronainao aipan ati'o karikaonan. ¹⁶ Na'iki na'iam dono kaina'a kishauziaaka-karu, na'iki pidan nyukunuu ii tuukii uaipan aimaakan sha'apan soo pa'ati karikaonan, kaina'a'o nii to'orataaka-karu na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-kao.

¹⁷ Mazan Tominkaru taan an aitapaaba-kinai pidan ati, aona'o nii ukasharutinpan, uruu idi aona'o nii umizaataakapan oo ukadakowaakapan, aona'o nii udikintinan, aona'o nii udikintapan, tuukia'o nii uabata'azon na'apam kii-karu kida pa'ati. Kamunanuuba'o nii na'iki pabi'inaaka kida'o nii usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uaitapan nii aimaakan sakitapa'o, aonaa mazanu'o mani ukadakotinanuz, mazan mishi'o pa'an uparadan. ¹⁸ Umashaapan an wuru kawanu'u, paoribai uuda paowa-kao kawanu'o wuru'u. Uaidan dono pakamarainapanun pairibannao ati, ukaraodan nii kaimana'o akai udikin ii, uruu wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu Tominkaru awun za'a.

4

Oii kida'o aimaakan na'azootapa-kao

¹ Na'iki'oram dii wuru'u mizaataaka-karu kida na'iki to'orataaka-karu kida unao bii ana'oraz wa'atin? Iwa'atin wuru'u di'iki'o mizaataaka-karu unanaa ida'a'oraz, una'azootapan idi imi'i baara ana'o aimaakan kida karikaonan. ² Puaiapan aimaakan

kida padamata pu'idiwau nii, mazan aonaa uka'idiwaun u'idi, uruu idi uzowi-imikipa'aka'azon naa. Umaka'iitakan idi uikodan aimaakan kida, una'azootapaniaz tuukii manawun, uruu idi uto'orataakapan na'iki umizaataakapan naa. Umaikodakan aimaakan wuru'u uaipaniaz, umapishaakan idi'o Tominkaru udau'an wuru'u. ³ Upishaan pu'u padamata Tominkaru aimaakan kida dau'ati, mazan upu'u aonaa utaan u'atiz, usha'apanum kau'an udi'itinpan idi'o oia'o dau'u; upishaan aimaakan soo ukaiwaa'azoonuzu ukonaukii-kinna ni'o karikaonan.

⁴ Unao, mamashaapa-kainao Tominkaru aipan kawana'ati! Aonaa mooko uaitapan unyukunuu-atin dono oia'o sha'apaapa-kariwaiz imi'i baara an, pugaru Tominkaru taruba wuru'u? Uruu idi na'ia'oram pidan aipan an pamashaapan imi'i baara ana'o mashaapa-karu kaduz kawana'ati karikaonan, utominan Tominkaru taruba nii wuru'u. ⁵ Madiwautapa-ka'o mooko uaitapan wuru'u saada-kariwai Tominkaru Paradan, kia'oraz kaikapa'a? “Kaimana'o Doronaa, Tominkaru muudaniaz wanyukunuu ii tuukii manawun uaipan waunao pa'ida'antanapu.” ⁶ Mazan Tominkaru taa powa'a zii ma'ozaka-karu manawun wa'ati, usaadinpan kawan, “Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu

atadinpa'o pidan ai,
mazan ukamunan-kida pidan
aona'o u'atadinpan.”*

⁷ Ukau'an uizo'ati Tominkaru. Mana'a ukashaapina'ana'a Satan ati, Satan kidoopan nii u'ai. ⁸ Umaonapadin Tominkaru ida'ati, Tominkaru maonapadinan nii u'ida'ati kapam. Unao oiainao, umuuda'a naa usha'apaapan oia'o! Unao pidannao pozawat-apainao kaimana'o ai, usaaba'a naa unyukunuu kida! ⁹ Ukasha'ora mishi'oraiman, na'iki tuukii uzaada. Marii upana'adan ushazootinanuz kasha'oratin-karu di'iti; na'iki ukonaukianuz, kasha'ora-karu di'iti. ¹⁰ Aonaa utaapinpa'ana'a umanawunu'o nii Tominkaru awun za'a, uruu unaubaan nii unao.

Aonaa ukashada'ana'a umin-mishidan

¹¹ Ōiribannao, aonaa ukadakotina'ana'a uiriban dau'u oia'o ida'an. Kanom kadakotinan dono pairiban dau'u oia'o ida'an na'iki kashadan uruu, udakooan na'iki ukashadan Tominkaru kakinaori wuru'u. Pukashadan dono ukakinaori, aonaa puizo'atin mani ukakinaori wuru'u, mazan punaobanai-tinpan kakinaorii ati wuru'u. ¹² Mazan Tominkaru pa'an wuru'u kakinaorii Naobanaaz na'iki uaitapa na'apam pasha'apatan pidan sakitapa'o ida'an. Uruu turuu pa'an ukazannaatan pidan oo ukabootan pidan pataka'utin-kizai iti. Ukau'an, pugaru, aonaa turuu pukian pidan dau'an, “Uruu kaimana'o,” oo “Uruu oia'o” kii.

Aonaa u'atadinpa'ana'a usha'apata'azoonii dau'u

¹³ Aushaa uabata na'apam ōkian aizii, unao kiauazonaouz kaikapa'a: “Aizii oo waikana'an wamakon nii uruu wiizai di'iti, wana'ian nii bauda'apa wunu, wotoman nii sha'apauzii toriapa-kizinao nii na'ii, waikoda-kinna nii dobata puraata.” ¹⁴ Unao, aonaa uaitapan kanoma'o nii sha'apa waikana'an. Wururu'u ukakupanz na'apa'o tawuru kawanu'u chaapi'iki'oraz amazada kishananuz; una'a'akan masakauda'u, udauna'an umainaabatina'akan naa. ¹⁵ Kaikapa mishi'oraiman ukia'a: “Tominkaru taapadan an una'apan, kawanu'o nii wakakupan, na'iki washa'apatinan.” ¹⁶ Mazan aizii utaapinpan umanawunu'o nii, na'iki u'atadinpan ukadakotinan ida'an; ipai kaikapa kida'o atadinpa-karu aonaa kaimana'o mani wuru'u. ¹⁷ Ukau'an, kanom aitapa'o pasha'apatan kaimana'o, mazan aonaa usha'apatanuzu, u'oian wuru'u.

* 4:6 Proverbs 3:34

5

James kakinaowan pidannao kapuraataniinao

¹ Aushaa uabata na'apam õkian aizii, unao pidannao kapuraataniinao! Tuukii uzaada diiwa'o ida'an. Usha'apanum kau'an kaina'iki kasha'ora kida'o manawun aimaakan wa'atin unao ati. ² Upuraatan kidaz madiwautapa-ka'o nii na'iki ukamichan kida basharao nikan nii. ³ Utaapan dobata'o puraata u'idiwau nii, amazada katokontina'azon pu'a'a naa. Upuraatan gold na'iki silver, ipai'i naa uwuzaaritan. Wuru'u ïwuzaritanuz aida-kidan nii na'apam unao pidannao dikaudan, na'iki wuzaru nikan nii unanaa na'apa tikazi kawan. ⁴ Aonaa ukawinipinaatan karaodapauzonao kaudinan uzakapun ii. Uabata! Umanawunu'o Naobanai abata wuru'u upoitorunao dopian unao zakapun ii. Puraata utaapaniaz aida-kida Tominkaru ati, unao sha'apatan dikauda'o aimaakan umakawinipinaata'azookan ida'an ïdyaun. ⁵ Umashaapanuz da'a'a imi'i baara'a soo ukaiwaapan upuraatan ukonaukiitin-kinnaa nii pa'idiwaru, na'iki uaipan ati ukakiwindinan. Na'apa unao uzainao taapa-kariwai kawan ata'azo'oraz naa ïzowii-ka. ⁶ Ukian pidan kaimana'o dau'an, "Dikauda'o uruu, wazowii-kida uruu." Mazan uruu, aonaa utiwaan pamashaatan unao.

Mashaapa-karu makashadinaka-daun na'iki toriinapa-karu

⁷ Uruu idi, õiribannao, aonaa ukashadina'a naa uzaudapan Naobanai Jesus Christ kaawan. Udi'itapa na'apam pidan zakapuupauzo, aonaa ukashadinan pazaudapan papaoriba kaakan umanawunu'oraz u'ati. Na'iki aonaa ukashadinan pazaudapan wawunu donon. ⁸ Na'apa pa'i unao kapam, aonaa ukashadina'ana'a na'iki ma'ozaka ukadishitapa. Usha'apanum kau'an Naobanai Jesus Christ ata'azo'o naa ukaawan. ⁹ Õiribannao, aonaa uparada'ana'a dikauda uiribannao dau'u, aonaa kizi ukaboota-kaopataka'utin-kizai iti. Pataka'utin-kida'o ni'oraz pidannao ata'azo'o ni'i naa ukaawan.

¹⁰ Õiribannao, udi'itapa prophetnao paradauzoz da'i Naobanai uu ida'an, aonaa ïkashadinan pabaiatinan pu'u. ¹¹ Wadakotan ïdyaun konaukia'o nii, ïtuudan idi pabaiatinan. Uabatanii sha'atii na'apam Job dau'an aonaa ukashadinan, na'iki waaitapa na'apam Tominkaru sha'apatanuz kaiman kida'o aimaakan u'ati utokononia'a naa. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ukaduz ukamarainapanun na'iki uruu kamunanba'o.

¹² Mazan unyukunuitapa pa'i di'oraz manawun õiribannao, uaipan an uparadan mishida-ka, utaan dono uparadan, aonaa udakota'ana'a aokazi oo imi'i baara oo sha'apa'oram aimaakan uu karikaonan, uma'ozakada-kinnaa nii uparadanuz. Mazan ukian dono "Oo," mishi'o wuru'u "Oo" ukianuz. Aizii ukian dono "Aonaa," mishi'o wuru'u "Aonaa" ukianuz. Uruu aona'o nii ukaboota-kaopataka'utin-kizai iti, wuru dikin ia'a u'oiinuz uparadan ida'ana'oraz.

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i baiata'o kasha'ora kida'o aimaakan, marii utoriinpan. Ukaina'an dono ba'oran konaukia'o, marii ukunuitan Tominkaru ati.

¹⁴ Ukaina'an dono ba'oran karina'o, marii udapada-kidan choochi zowaunaanao, na'iki marii ïtoriinpan u'ati na'iki ïzichian uruu olive kiwin idi Naobanai uu ida'an.

¹⁵ Wuru'u toriinapa-karu mishida-karu ida'ana'oraz kakudan nii wuru'u karina'oraz pidan; Naobanai taan nii ukakuda-kinnaa nii koshan, na'iki ukaina'an dono oia'o kida usha'apatanii, so'ota-kaonii u'ai. ¹⁶ Ukau'an, ukowaada u'oian kida u'atiaka na'iki utoriinapa-kidaaka Tominkaru ati, ukakuda-kinnaa nii unao. Pidan sha'apatina'o Tominkaru aipan kawana'ati, utoriinpan ida'an mishi'o nii umanawunu'o aimaakan sha'apan utoriinpan kawana'ati.

¹⁷ Elijah, uruu na'apa'o waunao kawan. Utoriinpan aonaa kizi wunu kaawan uruu amazada ii. Uruu idi mishi aonaa wunu kaawan idikinauda'u wunu na'iki 6 kauzu powa'a. ¹⁸ Uruu dauna'an utoriinpan koshan, uruu idi wunu kaawan naa, uzabian amazada na'iki paoribai sodan kida'a naa.

¹⁹ Õiribannao, bauda'apa'o unao makon dono pana'iti mishi'o kuwai ai, na'iki ba'oran kiwa-kidan uruu powa'a ati mishi'o kuwai ida'ati, ²⁰ marii uaitapan wuru'u: kanom kaawa-kidan dono pidan powa'a ati upozawatapa-kizi iki, usha'apaapan ai oia'o, ukazannaata-kidan uruu karikaonanu'oraz mawaka-karu ai, na'iki uso'ota-kidan wuru'u iriba'oraz u'oian kida u'ai kapam.

Kiwiini'o Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita kiwiitapa'o Peter kaaritan. Usaadanii mishidapainao Jesus ati'o, mashaapainaoz Asia Minor Baara ii aka kida'oraz. Peter, uruu 12 Jesus apostlennao bii iki'o.

Uruu dono mishidapainao, Asia Minor iainaouz pataka'uta-ka'o pamishidapan dikin ii Jesus, Tominkaru daniz. Uruu idi Peter saadan pakaaritan i'ati uma'ozakadakinana nii i'dyaun. Peter nyukunuu-kidan i'ati na'apa'o Jesus baiatanii tuukii, i'nao dikin ii. Ukau'an marii kizi i'da'anan Jesus kaduz pama'ozakadapan ida'an panyukunuu. Na'iki pataan ida'an panyukunuu ati, pamishidapan Tominkaru. Peter na'apanuz i'ati kaikapa'a, Tominkaru zaamatan idi i'dyaun papidanannao nii. Na'iki Jesus baiainpan na'iki umawakan idi i'ati, marii imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati'i naa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Tominkaru kazannaatan daua'o pidannao 1:3-12

Kakinaowapa-karu kaimana'o mashaapa-karu dau'u 1:13–2:10

Baiainapa-karu Jesus Christ kawan 2:11–4:19

Mishidapainao Christ sha'apatan ni'o 5:1-11

Kaarita katokon-tinan 5:12-14

¹ Di'oraz kaarita o'garu Peter di'iki'o. O'garu Jesus Christ apostlen. O'saadan di'oraz kaarita Tominkaru zaamatanii papidanannao nii ati'o, makoinaouz imashaapa'anan tawarainao kawan di'itinapa kida'a ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka kida: Pontus ii aka, Galatia Baara ii aka, Capadocia ii aka, Asia Baara ii aka na'iki Bithynia ii aka. ² Wuru'u waDaru Tominkaru zaamatanuz unao, udi'itapani'i naa kotua'a naa pazaamata'azon dau'u unao. Ukau'an Kaimana'o Doronaa saabaani'i naa unao kaimanaiman, uruu ida'an uizo'atin naa Jesus Christ na'iki uchikaa-kaoa'a naa u'oian ai uizain ida'an.

Marii Tominkaru kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinana nii tuukii manawun.

Zaudapa-karu mishi'o sha'apa'azo'o dau'u

³ Wakonaukii-kida Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ daruz. Ukamunanban idi manawun, utaan wa'ati pa'ina'o mashaapa-karu pakadishita-kidan ida'an Jesus Christ pamawaka-kizi iki, uruu idi'o wamashaapan zaudapatina'a naa. ⁴ Wazaudapan naa wazaamata'azooniaz wa'idiwau nii kaimana'o aimaakan Tominkaru taapaniaz wa'ati aokazi ii. Na'ii aona'o kanom ka'iitan pamainaabatan oo papataka'uanuz. ⁵ Unao, umishidapan idi Tominkaru, utaapan unao pama'ozakan ida'an atii uzaamatan kazannaatin-karu, ata'azo'oraz naa uaida-ka'o amazada tokono dono'o naa. ⁶ Ukau'an ukonaukia'a naa tuukii udau'ati, ukasha'oratinan pu'u padamata, na'iki ubaiatan iriba dikauda kida'o aimaakan. ⁷ Mazan na'apa kida'oraz sha'apan, umishidan tiwaa-ka'o wuru'u, na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o wuru'u umishidapanuz. Aizii gold kawaoda-ka'o tikazi di'iti, utukapa'azoo-ka'o idi mishi'o uruu gold, mazan upu'a'o nii umainaabata-ka'o. Mazan wuru'u umishidapanuz, powa'a'o zii umanawunun gold ai. Uruu idi'o utiwaa-ka'o utukapa'azoo-ka'o uturuan. Uturuudinan dono, Tominkaru konaukii-kidan nii unao, na'iki utukapan nii unao umanawunu'o nii, na'iki unaubaan nii unao Jesus Christ tukapa-ka'o dono'o naa.

⁸ Aonaa utukapanii mani uruu, mazan upu'u umarainapanuzu. Kai, aonaa zii utukapanuzu mazan upu'u umishidanuzu. Uruu idi'o wuru'u umashaapanuz kai konaukii. Ukonaukian umanawunu'o konaukii-karu ida'an, aonaa pidan aitapan na'apam pakian

udau'an. ⁹ Umishidan idi uruu, uturuudinan naa uzaamatan kazannaatin-karu, up-ataka'uta-kao ai u'oian dikin ii.

¹⁰ Wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai, uruu Tominkaru prophetinnoo di'itapanii kaimanaiman kotua'a naa. Tuukii ñaipan paaitapan udau'an, uruu ñkowaadaniaz sha'apatina'o ni'oraz Tominkaru kamunan-kinaaz, wuru'u utaaniaz unao ati. ¹¹ Christ doronaa da'i prophetnao ida'a'oraz, uruu ida'ana'o ñaitapan pakowaadan aimakaan sha'apa'o nii dau'an usha'apan ua'ii zii. Uruu idi'o ñkowaadapanuz Christ baiaapan ni'o dau'ati na'iki udauna'an umanawunuta-kao ni'o dau'ati. Na'apa kida'o dau'an prophetnao kaudinan dadara ñitiwaan padi'itapan na'apainim nii na'iki na'apam nii usha'apainpan wuru'u Christ doronaa kowaadauta-kidaniaz ñ'ati. ¹² Tominkaru kainaabatan ñnao prophetnao ati wuru'u ñkaudin-kiziz ñkowaadautaniaz, aona'o nii ñtukapan usha'apan, mazan unao ati'o nii pa'an wuru'u aimakaan kida sha'apanuz. Ukau'an uruu'u naa kakuwaapainao kowaadaniaz naa u'ati, Kaimana'oraz Kuwai, Kaimana'o Doronaa dyuuda-kariwaiz aokazi iki ma'ozakan ida'an. Aimaakan kida kaikapa'oraz usha'apainpanu'u tuukia'o angelnao aipan paaitapan udau'ati.

Marii mashaapa-karu kaimana'a naa

¹³ Ukau'an, aizii udi'itinpa'a naa sakitapa usha'apata'azoonii kida dau'ati. Na'iki zaudinapa umashaapa, na'iki utaapa unyukunuu kaimanaiman uzaudapanii kida dau'ati, wuru'u Tominkaru kamunan-kida'azoonuz unao, Jesus Christ kaawan dono'o naa. ¹⁴ Uizo'atiaba umashaapa Tominkaru ati, Tominkaru dainaoun idi unao. Aona'a naa umashaapa'ana'a pakawan usha'apaapan dau'u oia'o, wuru'u unaudapanii kidaz usha'apaapauzon kiwiin, umaaitapakan dono'oraz zii mishi'o parada-karu Jesus dau'u kida'oraz. ¹⁵ Mazan aizii kaimana'a naa pa'i umashaapa, aonaa u'oia'ana'a usha'apatanii kida ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru zaamata'oraz unao, kaimana'o uruu aonaa oia'o mani. ¹⁶ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwai ida'a. Tominkaru kian, "Kaimanainao pidannao pa'i unao, aonaa oiainao nii mani, usha'apanum kau'an kaimana'o õgaru, aonaa oia'o mani."*

¹⁷ Utoriinpan dono, "waDaru" ukiauzon Tominkaru ati. Ukau'an ukichana'iki pa'i usha'apatan oia'o Tominkaru awun za'a, umashaapan kawana'ati zii da'a'a imi'i baara'a. Usha'apanum idi aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru taapan panaudapanii manawun, mazan ipai pidannao uaitapa na'apam nii papataka'utan ñsha'apaapanii kida kawana'ati. ¹⁸ Uaitapani'i naa Tominkaru kawinipinaatan pazaamatan unao, pakazannaata'azon idi unao, mazanu'o umishidapauzonii kida ai, utamakapaniaz kotua'o udokozu-daunnao mishidapauzonii kidaz. Aizii wuru'u ukawinipinaata-kinaaz pakazannaatan unao, aonaa pataka'uina'aka'o nii mani gold oo silver kawan, ¹⁹ mazan Christ izain umanawunun ida'ana'a. Na'apa'o uruu Christ, pa'ina'o kaznizo zowii-kao kawan, aona'oraz na'iam udikaudan, taauzo-kariwaiz Tominkaru ati. ²⁰ Kotu'u amazada sakadinan ua'ii zii, Tominkaru zaamatan Christ. Aizii kai amazada ikoda'anan di'iti'i naa, patokon uaidan naa uruu unao ati. ²¹ Uruu Christ ida'ana'a naa umishidan Tominkaru. Tominkaru kadishita-kida'oraz uruu pamawaka-kizi iki, na'iki taa'oraz umanawun-karu u'ati. Una'apan idi'o wuru'u unao mishidanuz tuukii Tominkaru, na'iki uzaudapan naa wuru dau'ana'a Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i.

²² Aizii kaimana'ora'a naa uchikainan u'oian ai, uizo'atin ida'an mishi'oraz parada-karu Christ daua'oraz. Uruu idi mishi'o umarainpaakan umin-mishidannao tuma. Umarainpaaka tuukii unyukunuu iki kida manawun. ²³ Unao, pa'inaada-kariwai'i naa pa'an, aonaa mawakauzo udarunao di'iki'o kawanu'o mani, mazan aona'oraz umawakauzon di'iki'o pa'an. Tominkaru paradan karikaonanu'oraz umashaapan

* **1:16** Leviticus 11:44-45; Leviticus 19:2; Leviticus 20:7

ida'ana'o pa'an upa'inaada-ka. ²⁴ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwaiz kida kian:

“Ipai pidannao pinidi kawanu'o
na'iki imanawun-tinpan na'apa soosoi kawan.

Wuru'u pinidiz mawaka'akauzo
na'iki soosoi waota'akauzo pakadunaa ai.

²⁵ Mazan parada-karu Naobanai di'iki'oraz, karikaonanu'o nii una'an.”†
Uruu wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kowaadapa-kariwaiz u'ati.

2

¹ Ukau'an umuuda'a naa oii kida'o, wuru'u umariidinauzonuz, utaapinpauzonuz mishi'o kawan ukaimanan, ukishauzi-shorinuz, na'iki ukadakotinauzonuzu uiriban dau'u. ² Umashaapa na'apa pa'ina'o koraidaonaa shakata'akan kawan, zamazi'oraz na'iki aipa'oraz soo padaro dunuu karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa uzamazi Tominkaru paradan dau'ati. Uruu koraidaonaa daro dunuu kawanu'o u'ati. Kaimana'o nii udyaupain u'ida'an, na'iki ma'ozaka'o nii umishidapan Tominkaru, na'iki ukazanaatinan nii. ³ Usha'apanum idi utiwaani'i naa na'apam Naobanai kaimanan na'iki na'apam ukamunanban.

Kakupa'o kuba kawanuinao

⁴ Uwa'ati Naobanai Christ ida'ati, kakupa'oraz kuba ida'ati. Pidannao kashadaniaz, mazan Tominkaru zaamata uruu umanawunu'o nii. ⁵ Uwa'ati kakupa'o kubanao kawanu'o nii kapam, ukaiwaa-kizinao kizi Tominkaru Dapunaa toma-kinao nii Kaimana'o Doronaa ida'an. Na'iki ukaudin-kizi kaimana'o faadaanao nii Tominkaru ati, na'iki taaina'o nii Tominkaru ati uaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an. ⁶ Usha'apanum kau'an kaikapa'a saada-kariwai Tominkaru paradan kianu'u:

“Utukapa, õmuudan kuba Zion* ii,
zaamata-kariwaiz umanawunu'o kuba kabaun kadishita-kida-kinao.
Aizii kanom mishida'o uruu,
aona'a nii uba'azootin-kida-ka'o umishidan dikin ii uruu.”†

⁷ Unao mishidainao ati umanawunu'o wuru'u kubaz. Mazan mamishida-kainao ati,
“Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz itukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.”‡

⁸ Ba'oran saada-kariwai kian kapam.
“Uruu kuba tukurutin-kida'o pidannao,
na'iki uruu kuba kaboina-kida'o idyaun.”§

Itukurutinan pamamishidakan idi'o uruu dau'o parada-karu. Mishi'o mazan Tominkaru aitan kawana'ati wuru'u na'apa'oraz sha'apan i'ati.

⁹ Mazan unao Tominkaru zaamataniinao pa'an papidanannao nii, kaudinainao nii faadaanao nii, uruu Naobanai ati, na'iki unao Tominkaru buutanii kaimana'o pidannao nii. Tominkaru idiwau unao, kakuwaapa'o nii umanawunu'o usha'apatanii kida dau'ati. Unao Tominkaru so'otanii umashaapa-kizi maruta'o bii iki, konaunama'o pakanadan ida'ati. ¹⁰ Kiwiitapa aonaa Tominkaru pidanannao mani unao, mazan aizii upidanannao unao. Kiwiitapa aonaa Tominkaru kamunan-kidan da'i unao, mazan aizii Tominkaru kamunan-kida'a naa unao.

¹¹ Omarainapanii õiribannao, õparada'azon u'ati, umashaapan idi tawarainao nii di'ora'a amazada ida'a'a. Ukau'an aona'a naa usha'apaapa'ana'a dikauda kida'o aimaakan una'azootapanii kida, na'apa kida'o pataka'uan nii unao umashaapan ai kaiman.

† 1:25 Isaiah 40:6 * 2:6 Zion, oo Jerusalem. † 2:6 Isaiah 28:16 ‡ 2:7 Psalm 118:22 § 2:8 Isaiah 8:14

¹² Karikaonanu'u naa umashaapa kaiman mamishida-kainao Tominkaru bii'i. Īdakotan pu'u usha'apaapan dikauda'o aimaakan, mazan ĩtukapa kizi pa'an usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uruu idi ĩmishidan nii Tominkaru. Aizii Tominkaru kaawan dono'o naa, ĩkonaukii-kidan nii umanawunun.

*Naobanai-tinpainao paradan
izo'ati-ka'o*

¹³ Naobanai Christ aipan ati, uizo'ati pidannao paradan taa-kariwainaoz wanaobanaanao nii. Uizo'ati king, umanawunu'oraz unaobanai-tinpan. ¹⁴ Na'iki uizo'ati wuru'u king waranu ainaouz naobanainao governornao paradan, usha'apanum kau'an king dyuudanii ĩdyaun pataka'uta'o nii maizo'ati-kainao paparadan. Mazan izo'atiinao uparadan, kaimana'o nii ĩtaapa-ka'o. ¹⁵ Tominkaru aipan unao sha'apatan kaiman kida'o aimaakan, umashaata kizi maaitapin-ka'o pidannao, ĩparadan ai maaitapinaka-daun unao dau'an. ¹⁶ Unao, aona'ora'a naa upoitoruitapa-ka'o, mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u umashaapanuz na'apa udizapakinanao nii usha'apaapan oia'o, mishi'oraiman umashaapa Tominkaru poitorunao ni'i naa. ¹⁷ Utaapa ipai pidannao umanawunu'o nii. Umarainapa umin-mishidannao. Ukichana'iki Tominkaru ai, na'iki utaapa umanawunu'o nii pidan naobanai-tinpa'o.

*Mashaapa-karu kaiman
naobanainao ati*

¹⁸ Poitoruinao, utaapa unaobanaanao umanawunu'o nii na'iki uizo'ati ĩparadan, aonaa unaobanaanao kamunaniinao ati mani karikaonan, mazan to'orabainao unaobanaanao ati kapam. ¹⁹ Aizii unao, uaitapanii kanom Tominkaru aiapanii usha'apatan, ukau'an utuudan nii kaziwa'o ubaiaapan uantamikita-ka'o dono umasha'apatakan pu'u oia'o, mazan uruu ida'ana'o nii Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati. ²⁰ Kanom u'itiiman kaimana'o aimaakan uikodan nii utuudan dono uzowiautapa-ka'o usha'apatan dikin ii dikauda'o aimaakan? Mazan Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati utuudan dono ubaiaapan dikauda'o aimaakan usha'apatan dikin ii kaimana'o aimaakan. ²¹ Kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru dapadanuz unao, usha'apanum kau'an baiainpa'a naa Christ unao dikin ii. Uruu pakaduz wuru'u Christ wa'akaniaz u'ati, ukau'an uda'ana'a naa ukaduz usha'apainpan ida'an uruu kawan. ²² Uruu Christ, aonaa usha'apatauzon oia'o, aonaa na'apainim umariidinauzon. ²³ Aizii udakowapa-ka'o dono, aonaa udakoopan powaa iti pidannao dakoopainaoz paugaru. Upataka'uta-ka'o dono, aonaa ukaunaan powaa iti pidannao ati antamikitainaoz paugaru. Mazan ipai utaan pasha'apata-ka'oaz Tominkaru ati. Uruu pa'an wuru'u aitapa'o ni'oraz na'apam nii pasha'apatan pidannao ĩsha'apatanii kida kawana'ati. ²⁴ Uruu Christ baiapa'o wa'oian winipinaa, pamawakan ida'an cross paawa'a, wamuudin kizi'i naa oia'o ai, na'iki wamashaapa kizi'i naa kaiman Tominkaru aipan kawan'ati. Ubaiaainpan ida'an, ukakudan waunao. ²⁵ Kiwiin unao, kaznizonao kawanu'o umakon pana'iti'i naa uka'uzatiki ai. Mazan aizii ukaawan powaa ati uka'uzatiki ida'ati. Uruu taapa'oraz unao.

3

Daiaroinao na'iki daiaruinao

¹ Unao na'apa kapam zunnao kaudaiaruinao, umashaapa kaiman izo'atiaaba udaiarunao ati. Udaiarunao mamishida'azookan an Tominkaru paradan, ĩmishidan nii, uaida-kidan ida'an kaimana'o ukaduz ĩ'ati. Aonaa uparadinan pu'u mani padamata ĩ'ati, mazan upu'a'o nii utanawatin-kidan ĩdyaun Tominkaru ida'ati, ² umashaapan idi kaiman Tominkaru paradan aipan kawan'ati. ³ Aonaa uaida'ana'a ukonaunaman umaodinpan ida'an mani karikaonan, oo ukaiwadapan ida'an mani karikaonan wizi'i kida'o aimaakan, na'iki ukaiwadan ida'an mani karikaonan konaunamada-kariwai

ukamichan. ⁴ Mazan marii pa'an uaidan ukonaunaman kaimana'o umashaapan ida'an unyukunuu iki'o, na'iki kadorona'o mashaapa-karu ida'an. Na'apa'o konaunama-karu aonaa na'apainim nii uawutan, na'iki na'apa'oraz konaunama-karu tuukia'o Tominkaru naudapan. ⁵ Na'apa'o konaunama-karu kotua'o kaimanainao zunnao aidanii. Īmishidapan Tominkaru na'iki kaiman ĩmashaapan izo'atiaaba paudaiarunao ati. ⁶ Utukapa Sarah daua'o, oroo izo'ati'o paudaiaru Abraham, uruu idi odakotapan uruu panaobanaa nii. Unao zunnao, Sarah dainao wuru'u unaouz, umashaapan dono usha'apaapan dau'u kaimana'o aimaakan kida oroo kawan, aonaa kanom aia'a naa utarian.

⁷ Unao na'apa kapam daonaioranao kaudaiaroinao. Utaapa udaiaronao kaimana'o ida'an na'iki ukarodapa ĩdyaun, usha'apanum kau'an uaitapanii aonaa na'apa kida'o mani ĩma'ozakan unao kawan. Mazan na'apa kida'o nii unao tuma ĩzaamatan Tominkaru kamunan-kinnao kakupa-karuz. Umashaapan dono na'apa, kaimana'o nii utoriinpan baokopa, aona'o nii kanom kasharutapa'o nii unao.

Ipai mishidainao Jesus ati'o

⁸ Aizii baukapa'akan naa ōkian, ipai unao na'apa kida utaapa unyukunuu u'atiaaka uiribannao tuma. Umarainpaaka umin-mishidannao, na'iki ukamunanuaaka na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a. ⁹ Aonaa ukaunaatina'ana'a dikauda'o idi usha'apata-kao dono dikauda'o ida'an, oo aonaa uzunaapina'ana'a powaa iti uzunaapa-kao dono. Mishi'oraiman ukaunaatin kaimana'o uparadan ida'an, upishaan ida'an Tominkaru kaimanan ĩ'ati. Usha'apanum kau'an Tominkaru kian utaa'azon kaiman-karu wuru'u udapadanuz unao. ¹⁰ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian,

“Kanom mashaapa'azo'o konaukii

na'iki tukapa'azo'o kaimana'o aimaakan sha'apan pa'ati,

marii aonaa ukadakotinauzon dikauda'o ida'an,

na'iki marii umashaatan pamaridinauzon.

¹¹ Marii umuudan naa oia'o pakaduz, usha'apatan naa kaimana'o,

udorotan naa kaimana'o mashaapa-karu,

na'iki utiwaan naa pamashaapan kaiman pairibannao tuma.

¹² Usha'apanum kau'an Tominkaru awunuutapanii kaimana'o pidannao,

na'iki uabata ĩtoriinpan dono pa'ati,

mazan pidannao sha'apaapainao oia'o,

aonaa manawun unaudapan.”

Mishidainao Christ pataka'uta-kao kaimana'o dikin ii

¹³ Kanoma'o nii sha'apata dikauda'o unao ati usha'apaapan an kaiman kida'o aimaakan? ¹⁴ Konaukia'o nii unao, upataka'uta-kao an usha'apaapan dikin ii kaimana'o aimaakan, ukau'an aonaa udopia'ana'a, na'iki aonaa utaria'ana'a pidannao sha'apata'azon an dikauda'o ida'an unao. ¹⁵ Mazan utaapa Christ kaimana'o unaobanaa nii unyukunuu ii, na'iki karikaonanu'u naa uminziwa-kidapa uparadan nii, uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao, ĩpishaan dono unao umishidapan dau'an Tominkaru sha'apata'azoniaz u'ati. ¹⁶ Na'iki udako'atin dono ĩdyaun, kaiman uparada ĩ'ati. Na'iki kaiman utaapa unyukunuu, uaitapanii aonaa usha'apatan aimaakan dikauda'o. Uruu ida'ana'o nii, pidannao ba'azoinpan dakoopainaoz umashaapan mishidainao nii Christ.

¹⁷ Panaadon Tominkaru kashaapan nii baiatin-karu kaimana'o sha'apaapa-kao dikin ii. Mazan kaimana'o wuru'u baiatin-karu ai oia'o sha'apaapa-kao dikin ii. ¹⁸ Na'apa Christ, aonaa oia'o mani uruu, mazan upu'u utainan pamawakan ida'an baupapa, aonaa powa'an kida mani wa'oian dikin ii. Uruu kaimana'o pidan, umawakan dikauda'o pidannao dikin ii. Christ sha'apatan kaikapa'ora'a una'aka kizi waunao

Tominkaru ida'ati. Unanaa zowii-kaos, mazan ukakuda-kaos powaa iti Tominkaru Doronaa ida'an.

¹⁹ Uruu Tominkaru Doronaa ida'ana'o Christ kakuwaapan doronainao ati itaraapakizinao ii. ²⁰ Inao maizo'ati-kainouz Tominkaru paradan, Tominkaru zaudapan pu'u kotua'iki itanawatinan pa'oian ai, na'iki itizo'atin paparadan, Noah tomapan pu'u pakanawan. Uruu dono 8 sodi pidannao paidinan kanawa zo'iti. Uruu ida'an ikazannaata-kaos wunu tuubaruo ai, naraada'oraz ipai imi'i baara. ²¹ Uruu wuru'u kainaabata'oraz chikaawunuin-karu, wuru'u kazannaatin-karuz Jesus Christ kadishita-kida-kaos ida'an pamawaka-kizi iki. Aizii chikaawunuin-karu, aonaa pidan nanaa chikaa-kaos kaniriba'o ai mani karikaonan, mazan wapishaan pa'an Tominkaru usaabaa kizi wanyukunuu oia'o ai.

²² Jesus Christ mako'oraz naa aokazi iti, kai na'ii uruu Tominkaru diwa'ora antanapu, umanawunu'o unaobanai-tinpan ipai angelnao ati, na'iki ipai doronainao umanawun kidainao inaobanai-tinpan ati.

4

Mashaapa-karu Tominkaru ati

¹ Christ baiaapan idi kaziwa'o, ukau'an na'apa'a naa unao uruu kawan kapam, na'iki uma'ozakadapa'a naa unyukunuu ubaiainpa'azon dau'ati. Usha'apanum kau'an, na'ia'oram unao baiaapa'o kaziwa'o pamishidan dikiin ii Christ, aona'o ni'i naa usha'apaapa'azon oia'o. ² Ukau'an, aizii aona'a naa una'azootapa'ana'a oii kida'o usha'apaapauzonii, mazan una'an kawana'ati uizo'atipa'a naa Tominkaru. ³ Unao kotua'iki'o usha'apaapauzon oia'o, maaitapa-kainao Tominkaru naudapanii kidaz pasha'apaapan. Unaudapa ukiaapaakan kakiba'azonna'o ida'an, unaudapa upo'idipan, unaudapa umakon madoronaa-daunu'o tuzapa-kizai ii aka, na'iki utominkaruniitapanuz toma-kariwainao karikaonan. ⁴ Uruu idi umin-sha'apaapauzon oii kida'o aimaakan, tuukii itidi'tinpan unao dau'an, aonaa itaitapan kanom nii aona'a naa usha'apaapan dikauda kida'oraz aimaakan powa'a. Una'apan idi'i naa itadakoopan unao. ⁵ Mazan itadako'atin nii na'apa kida'a dau'an Tominkaru ati, uruu aitapa'o ni'oraz na'apam pakawinipinaatan ipai pidannao kakupainao na'iki mawakainao kapam. ⁶ Kaikapan idi'o Kaimana'o Kuwai kowaadauzo-kaos mawakainao pidannao ati itakupan pu'u zii. Inanaa pataka'uta-kaos mawaka-karu ida'an na'apa ipai pidannao pataka'uta-kaos kawan mawaka-karu idi, mazan upu'u karikaonanuo nii itakupan na'apa Tominkaru kawan Kaimana'o Doronaa ida'an.

Marii Tominkaru taanii kaiwaa-kaos kaimana'o ida'an

⁷ Ipai aimaakan kida ata'azoo itatokon-tinan. Ukau'an aitapina'a naa umashaapa, karikaonan kizi udi'itinpan kaiman, turuu kizi utoriinpan kaiman Tominkaru ati. ⁸ Na'iki powa'a'o zii umanawunun wuru'u marainpaaka-karu an, mishi'o ida'an. Usha'apanum kau'an kamarainpan-karu marina'ata-kida ipai oia'o. ⁹ Udapaapa umin-mishidannao udapu ati, na'iki ukataan itati, mazan aonaa unyukunuu oian bii an mani. ¹⁰ Ipai unao kawana'ati Tominkaru taanii uka'itita-kinaa ni'i usha'apatan aimaakan umin-mishidannao ati. Ukau'an ukaminka'utaaka'a naa u'ida'an, na'iki ukaudina'a naa kaiman Tominkaru taanii u'ati ida'an. ¹¹ Utaan an u'ati uka'itita-kinaa nii ukakuwaapan, ukowaada'a naa wuru'u Tominkaru di'iki'oraz kuwai. Aizii utaan an u'ati uka'itita-kinaa nii ukaminka'utan pidannao, ukaminka'uupa'a naa wuru ida'ana'a ma'ozaka-karu Tominkaru taaniaz u'ati. Na'apa kizi ipai aimaakan kida sha'apata-kaos Tominkaru konaukii-kida-kinoo nii Jesus Christ ida'an. Uruu Tominkaru karikaonanuo ni'oraz umanawunun na'iki uma'ozakan. Amen.

Baiainapa-karu Christ dikiin ii

12 Õmarainapanii õmin-mishidannao! Aonaa ukia'ana'a unyukunuu ii, “Kandii ni'o aimaakan sha'apan õ'ati kaikapa'a,” utiwauta-kaao an ubaiatan ida'an kaziwa'o. 13 Mazan tuukii ukonaukii, usha'apanum kau'an ukaminauda'utan Christ wuru'u, upataka'uta-kaao ida'ana'oraz na'apa Christ pataka'uta-kaao kawan. Uruu powa'a zii kizi ukonaukian utukapan dono'o naa Christ umanawunun aida-kaao, ukaawan dono'o naa. 14 Konaukia'o nii unao, udakowapa-kaao dono umishidan dikin ii Christ, usha'apanum kau'an umanawunu'o Doronai, Tominkaru di'iki'oraz kaina'an idi unao ida'a. 15 Na'ia'oram unao pataka'uta-kaao dono, aonaa kizi pa'i uzowian dikin ii mani pidan, oo ukoidimikitinan dikin ii mani, oo usha'apatan dikin ii mani dikauda kida'o aimaakan, oo ukimudautan dikin ia'o mani ba'oran pidannao ïsha'apatin kizi kida dau'ati. 16 Aizii upataka'uta-kaao an umishidan dikin ii Christ, aonaa kanom dikin ii ukiba'azoo-kidanuzu, mazan ukonaukii-kida Tominkaru uaitapa-kaao idi umishidapan Christ. 17 Usha'apanum kau'an kaawa'a naa amazada pidannao tiwa'azoo-kaao kamoon, na'iki Tominkaru pidannao wuru'u kiwiini'o ni'oraz ïtiwaa-kaao. Aizii umishiin dono waunao mishidainao tiwaa-kaao kiwiin, na'apam nii dii pidannao sha'apata-kaao aona'oraz ïizo'atin Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'oraz? 18 Saada-kariwai Tominkaru paradan kian, “Aizii mani suduupa'o ida'an kaimanainao pidannao kazannaata-kaao, aitaniimana'o nii dikaudainao na'iki oiainao pidannao, na'apam ni'i naa dii ïsha'apata-kaao?”*

19 Ukau'an, upataka'uta-kaao an Tominkaru aipan kawana'ati, pakawan usha'apaapa wuru'u kaimana'oraz na'iki sakitapa'oraz aimaakan. Na'iki pakawan utaapa unyukunuu Tominkaru ati, toma'oraz unao, uruu mishi'o nii usha'apatan aimaakan paparadan kawana'ati.

5

Kazowautapainao Tominkaru Choochin

1 Aizii õparada'azon choochi zowaunaanao ati. Õgaru choochi zowaunaa kapam, na'iki õtukapauzonii Christ pataka'uta-kaao, na'iki õgaru ka'idiwaina'o nii kapam ukonaunaman na'iki umanawunun idi, uaida-kaao dono ukaawan dono'o naa. 2 Kaiman utaapa Tominkaru pidannao utaapa-kidaniinaouz u'ati, na'apa kaznizo taapiki awunuutapan kawan pataapanii kaznizonao. Uawunuutapa ïdyaun minziiwa na'iki konaukia'o ida'an Tominkaru aipan kawana'ati usha'apatan. Aonaa uaipan idi mani uikodan aimaakan u'ati karikaonan, mazan utaan idi'o manawun unyukunuu uawunuutapa'azon dau'u ïdyaun. 3 Aonaa unaobanai-tinpa'ana'a wunao ati'i, taapa-kidakarwainao u'ati, mazan uaida-kida kaimana'o sha'apatin-karu na'iki mashaaparkaru ï'ati. 4 Aizii Christ, kaznizonao taapikinao zowaunaa kawan'oraz kaawan dono'o naa, utaan nii unao ati aimaakan konaunama'o, aona'o ni'oraz ukonaunaman mainaabatinauzon, uruu wuru'u umanawunu'o uidiwau ni'oraz.

5 Aizii unao pa'inainao daonaioranao, uizo'ati tunarunao-tinpainao paradan. Na'iki ipai unao, na'apa kida utaapinapa, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukaminka'uaaka pa'an u'atiaaka. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian, “Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu atadinpa'o pidan ai, mazan ukamunan-kida pidan aona'o u'atadinpan.”*

6 Ukau'an aonaa u'atadinpa'ana'a Tominkaru umanawunu'oraz taapan pu'u unao, kaiman kizi uzaamatan unao umanawunu'o nii diina'iti'i paaitanii kamoo kaawan

* 4:18 Proverbs 11:31 * 5:5 Proverbs 3:34

dono. ⁷ Utaa Tominkaru ati ipai aimaakan kimudauta'o na'iki kasha'oradauta'o unyukunuu. Usha'apanum kau'an utaapanii wuru'u unaouz.

⁸ Zaudinapa umashaapa utaruba Satan ai. Kaina'a uruu, uchi'ika'anpan na'apa zamazi'o baudokoru ka'arantina'o kawan, dorotapa'oraz pawanyukunuu nii. ⁹ Aonaa ukashaapina'ana'a u'ati, mazan ma'ozaka umashaapa umishidapanii ida'a. Uaitapan idi umin-mishidannao mashaapainao ipai na'ia'akan di'oraz amazada ida'a, na'apa'o ĩbaiatinan unao kawan kapam. ¹⁰ Mazan aonaa kotua'iki'o nii mani ubaiatinan dauna'an, uru'o ni'i naa kamunanba'oraz Tominkaru, zaamata'oraz unao Christ ida'an ka'idiwaina'o nii karikaonanuo pakonaunaman na'iki pamanawunun idi. Usaabaan ni'i naa unao powaa iti, na'iki uma'ozakadan nii unao kaimanaiman, mishi kizi umishidapan, aonaa kizi ukashadinan. ¹¹ Marii karikaonan umanawun-karu uruu ati'o nii. Amen.

Peter kowaadinan naa

¹² Ōsaadan di'oraz madiwau'u ōkaaritan unao ati, Silas† kaminka'utan ida'ana'o ōgaru. Uruu kaimana'o ōmin-mishidan. Wuru'u ōsaadanuz ōkaaritan unao ati, ōaipan idi'o ōma'ozakadan unao na'iki ōtaan ōparadan mishi'o na'iki ōaitapanii aimaakan dau'ana'o. Wuru'u di'orazu'u mishi'o kamunan-karu Tominkaru di'iki'o. Ukau'an, ma'ozaka umashaapa, uruu kamunan-karu ida'a.

¹³ Umin-mishidannao Christ, mashaapainaoz da'a'a Babylon ida'a,‡ Tominkaru zaamataniinaouz papidanannao nii unao kawan, ĩdyuudan paparadan unao ati. Na'iki Mark, ōtaapaniaz ōdani kawan, udyuudan kapam paparadan unao ati. ¹⁴ Konaukii unaubaaka umin-mishidannao tuma ubaokopatinan dono.§

Marii Tominkaru taan unyukunuu kaiman-kinaa nii unao mishidainaoz Christ.

---

† 5:12 Silas: Greek paradan ida'an, Silvanus kia'o wuru'u. ‡ 5:13 Babylon: Rome dakotapa-kinao. § 5:14 Peter dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, itamautan Peter kaaritan mishidapainao Jesus Christ ati'o.

Aizii usaadan dono wuru'u pakaaritanuz ñao di'iti, na'apain zaudina'o ñmashaapan wunao mariidan ai ñdyaunu'u, pana'iti'oraz ñtominapa-kidan pidannao kuwai dau'u. Uruu idi Peter kowaadan ñ'ati di'oraz pakaaritan ida'a, na'apam nii ñsha'apatinan ñkashadapakinanaa nii wunaou'u pana'iti'oraz naa ñkowaadapan kuwai. Ukian ñ'ati uaipan ñtominpan, powa'a zii ñaitapa kizi mishi'o kuwai dau'u, na'iki marii ñsha'apatinan mishi'o kuwai kawana'ati.

Di'oraz pakaaritan ida'a Peter kowaadan mishidapainao ati, Tominkaru mainaabatan nii mariidapa'o patominapa-kidan pidannao. Na'iki ukakinaotan mishidapainao marii kizi ñmashaapan kaiman Tominkaru ati ma'oiaka-daun, atii Naobanai Kamoon kaawan.

Kaarita buutinpan kida

Usakadin-kinanaa 1:1-2

Tominkaru dapadaniinao dyaupai'o nii udoronaa ida'an 1:3-21

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao 2:1-22

Christ kaawan powaa ati 3:1-18

¹ Di'oraz kaarita, õgaru Simon Peter di'iki'o, õgaru Jesus Christ poitoru na'iki uapostlen. Wuru'u õkaaritanuz unao ati'i, mishidainaouz Jesus Christ na'apa waunao kawan. Jesus Christ, waTominkarunuz na'iki wazannaaz kaimanan ida'an. ² Marii powa'a zii Tominkaru kamunanun u'ati, na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinanaa nii, uaitapan ida'an Tominkaru na'iki wanaobanaa Jesus.

Mashaapa-karu mishi'o mishidainao nii Jesus Christ

³ Pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan naa wa'ati ipai aimaakan waaiapanii kida wamashaapa-kinanaa nii kaiman u'ati, waaitapan idi'i naa uruu. Uruu wuru'u zaamata'oraz waunao pamanawunun na'iki pakaimanan ida'an. ⁴ Na'iki umanawunu'o pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan wa'ati ipai umanawun kida'o aimaakan, tawuru'u ukowaadaniaz pataan nii. Tominkaru taanuz paparadan pasha'apatan ni'o aimaakan kida dau'u, uruu ida'an kizi aonaa una'azootapan usha'apatan dikauda kida'o aimaakan, sha'apaapa-kariwaiz di'oraz amazada ida'a'a. Mazan uruu ida'an kizi pa'an uzaamatan Tominkaru kaduz kida.

⁵ Ukau'an, aizii umishidan idi Christ, mishiimana'a naa utiwaa umashaapan kaiman. Umashaapan idi'i naa kaiman, mishiimana'a naa umashaapa aitapaaba'o pidannao nii. ⁶ Aizii umashaapan idi'i naa aitapaaba'o pidannao nii, mishiimana'a naa utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o. Utuudapan idi'i naa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o, mishiimana'a naa utuudapa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'o aimaakan. Utuudapan idi'i naa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'a aimaakan, mishiimana'a naa umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Aizii umashaapan idi'i naa Tominkaru aipan kawana'ati, mishiimana'a naa ukamunanuaaka umin-mishidannao tuma. Ukamunanuaakan idi'i naa umin-mishidannao tuma, mishiimana'a naa umarainapa ipai pidannao. ⁸ Aizii umashaapan an usha'apaapan dau'u powa'a zii kaikapa kida'oraz aimaakanu'u, aonaa mazanu'o nii mani wuru'u uaitapanuz wanaobanaa Jesus Christ, na'iki uruu ida'an ma'ozaka'o nii ukaudinan u'ati. ⁹ Mazan aizii na'ia'oram pidan aona'o umashaapan wuru kida kawana'ati'i, na'apa'o uruu pidan kawan aona'oraz utukapan kaiman oo ishaawun kawanu'o uruu. Na'iki pidan aona'oraz umashaapan wuru kida kawana'ati'i, umanyukunuutan naa Tominkaru so'otani'i naa pa'oian kida.

¹⁰ Ukau'an õmin-mishidannao, mishiimana'a naa utiwain dadara'o ida'an, uaida kizi'i naa mishi'o Tominkaru dapadan naa na'iki uzaamatan naa unao papidanannao nii. Aizii karikaonan dono usha'apaapan kaikapa kida'ora'a, aona'o nii uwaotan umishidapan ai Tominkaru. ¹¹ Kaikapa'o ida'ana'a kaimanaimana'o nii udapaapa-kaos karikaonanano'oraz wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ naobanai-tinapa-kizi iti.

¹² Uruu idi karikaonanano'o nii powa'an kida õkakuwaapan, õnyukunuu-kida-kinaa nii u'ati wuru'u mishi'oraz kuwai. Mishi uaitapan pu'a'a naaz kaimanaiman, na'iki uzaamatan pu'a'a naaz kaimanaiman na'iki ma'ozaka umishidapan wuru'u mishi'oraz paradakaru. ¹³ Mazan õdi'itapanuz, kaimana'o wuru'u õnyukunuu-kidanuz u'ati na'apa kida'o, õkakupan pu'u zii. ¹⁴ Usha'apanum kau'an õaitapa ata'azo'o naa õmawakan, na'apa wanaobanaa Jesus Christ kainaabatan õ'atiz. ¹⁵ Uruu idi'o wuru'u õtiwainanuz dadara õka'iitan kawana'ati õkowaadan u'ati kidaz, karikaonan kizi unyukunuitapan kidaz õmawakan dauna'an.

Peter kowaadan mishi'o kuwai Jesus Christ dau'u

¹⁶ Wakowaadaniaz u'ati, wanaobanaa Jesus Christ wa'atin umanawunu'o ida'ana'o nii dau'ana'oraz, aonaa toma-kariwai kuwai di'iki'o mani waabatan, mazan watukapanii waawun idi kaimanaiman na'apam mishi'o Christ umanawunun. ¹⁷ Usha'apanum idi na'ia'o waunao udaru Tominkaru naubaan dono'oraz uruu, na'iki utaan dono'oraz u'ati umanawun-karu. Waabata umanawunu'oraz Tominkaru paradan u'ati, ukian, "Di'i õdani'i, õmarainapanii manawun, sha'apatina'o õnyukunuu kawana'ati." ¹⁸ Na'ia'o waunao Jesus Christ tuma umanawunu'oraz midukuo paawa ii, Tominkaru paradan dono'oraz u'ati aokazi iki.*

¹⁹ Uruu ida'ana'o waaitapan kaimanaiman mishi'o wuru'u Tominkaru prophetinnoo kowaadauzoniaz sha'apa'o nii. Ukau'an utaa'a naa kaimanaiman unyukunuu ati parada-karu prophetnao kowaadaniaz sha'apa'o nii dau'an. Wurru'u ìkuwaaz na'apa'o lamp kanadapan kawan maruta'o-karu'u. Ukanadapan nii atii Christ kaawan, na'iki umanawunun kanadapan naa unao nyukunuu ii. ²⁰ Powa'a zii õaipan uaitapan, aonaa pa'ida'a'o mani Prophetnao aitapan saada-kariwaiz Tominkaru Paradan, sha'apa'o nii dau'an. ²¹ Na'iki aonaa pidan aipan kawana'ati'o mani ukowaada-kaos wuru'u parada-karu sha'apa'o ni'oraz. Mazan prophetnao kowaadanuz Tominkaru paradan, Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o kainaabatan ida'ana'o ì'ati na'apam nii ìkian.

2

*Mariidapainao
patominapa-kidan pidannao*

¹ Kotua'a naa, kaina'a'o da'i Tominkaru pidannannao bii'i dakotinpainao prophetnao nii. Na'apa'o nii kapam kai, kaina'a'o nii mariidapainao patominapa-kidan pidannao kaawan unao bii ati. Ìtominapa-kidan nii unao mishi'o kawan wuru'u mishidapa-karu dau'u, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Na'apa kida'oraz kuwai pataka'uin-kinai dikauda'o di'iti. Ukau'an wuru'u mariidapainao patominapa-kidan pidannao, aonaa ìmishidan Naobanai Christ kawinipinaata'oraz pazaamatan ìdyaun. Uruu idi paaipan ati'o nii ìpataka'uta-kidinan, na'iki masha'apakiika'o nii ìpataka'uta-kaos. ² Iriba'o nii pidannao da'anan wuru'u dikauda'oraz ìtominapa-kidanii kida, kakiba'azonna'oraz usha'apata-kaos. Ìmashaapan idi'i naa na'apa, ba'orainao dakoopan ni'i naa mishi'oraz Tominkaru paradan. ³ Pana'azootapauzon idi puraata, ìtoman nii pakuwaa sodi kida nii, paikoda-kinaa nii puraata unao di'iki. Mazan kaina'a'ora'a naa ìpataka'uta-kinao ni'o minziiwa-kidapa-kaos kotua'a naa, na'iki ìpataka'uta-kinao kamoan kaawa'anan naa wuru'u.

* **1:18** Matthew 17:1-5; Mark 9:2-7; Luke 9:28-35

⁴ Na'apa da'i kotua'a naa, aonaa Tominkaru dobata-kidan angelnao sha'apaapainao oia'o, mazan ukaboota ĩdyaun maruta'o ka'azo iti, ĩna'ii kizi ĩtaratapa-kaao, atii oiainao pataka'uta-kaao kamoon kaawan di'iti. ⁵ Aonaa Tominkaru dobata-kidan kiwiitapa'o dono'oraz amazada, unaraadan dono'oraz ipai oiainao pidannao. Mazan ukazannaata Noah kakinaopauzoz pidannao kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata 7 ba'oran pidannao utuma.* ⁶ Na'apa da'i Tominkaru pataka'utauzon donoi kida, Sodom na'iki Gomorrah,† pakawaodan ida'an kidaz ipai daunuuda'u, atii upariti'i-tinan. Na'apa kida'o ida'an ukainaabatan na'apam nii pidannao sha'apata-kaao mamashaapa-kainao kaiman Tominkaru ati. ⁷ Mazan Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru ati, ukau'an Tominkaru kazannaata uruu pa'an Sodom iki. Uruu Lot kashadina'ora'a naa paabatautan ai, na'iki patukapautan ai kak-iba'azonna'o pidannao sha'apaapanii kida.‡ ⁸ Mishi, uruu Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi aona'a naa unyukunuu kaimanan umashaapan na'apainao bii ii. Ukaziwaa-kida'a naa patukapautan na'iki paabatautan ipai kamoo ĩsha'apaapan oii kida'o. ⁹ Ukau'an Tominkaru aitapa na'apam nii pakazannaatan wuru'u pidannao izo'atiinaouz paparadan ĩdopian an. Na'iki na'apa kapam, uaitapa na'apam pataapan pidannao wuru'u maizo'ati-kainauz paparadan, upataka'utan nii ĩdyaun, atii oiainao pataka'uta-kaao kamoon kaawan. ¹⁰ Aitaniimana'o nii upataka'utan wunaou'u sha'apaapainauz oia'o manawun, marainpainaouz pasha'apaapan kak-iba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki aona'oraz ĩnaudapan mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.

ĩnao kashadamikinao na'iki atadinpainao, uruu idi aonaa ĩtarian kanom pasha'apatan. Una'apan idi, aonaa ĩtarian na'apam paparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ¹¹ Upu'u zii angelnao powa'a'o ĩma'ozakan padamata wunao aia'a mariidapainao patominapa-kidan pidannao, mazan upu'u aonaa ĩparadan dikauda aokazi iainao dau'an Tominkaru kanaapu ati. ¹² Mazan wuru'u mariidapainauz pidannao, ĩdakoapa zii aimaakan pamaaitapanii. Na'apa'o ĩnao, wuniinao maaitapinkainao kawan, ĩsha'apatinan panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan, na'iki ĩtoma-kaao soo kozita-kaao ni'o na'iki zowii-kaao ni'o. Ukau'an na'apa'o nii ĩzowii-kaao na'iki ĩmainaabata-kaao. ¹³ ĩbaiaimpan nii tuukii, na'apa'o idi'o nii ĩkawinipinaata-kaao ĩbaiaimpana-kidan idi ba'oran pidannao.

ĩnao pidannao, ĩkonaunam-dinan patuzapatinan na'iki pasha'apaapan ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo. ĩarooopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, ĩkonaunam-dinan paabatan, mazan dikauda'o ĩaidinpan ubii ii, ĩpataka'uupan unao pasha'apaapan ida'an kakiba'azonnaa kida'a. ¹⁴ Aonaa kanom dau'an ĩdi'itinpan soo paba'orantapan dau'an, ukau'an aonaa na'apainim ĩsookodan pasha'apaapan oii kida'o. Uruu idi ĩna'apatan pidannao nyukunuu pasha'apaapanii kida dau'an, aona'oraz zii ĩtaan dadara panyukunuu mishi'oraz pamishidapanii paradakaru dau'ati. Tuukia'o ĩna'azootapan ipai aimaakan kida ĩaipan pa'ati'o nii pa'idiwara. ĩna'apan idi, pataka'uta-karu nii ĩdyaun. ¹⁵ ĩmakon pana'iti'i naa sakitapa'o makopakarui ai, ĩda'anan naa Balaam kaduz, uruu Boer daniz. Balaam, umarainapanii puraata pasha'apatan winipinaa udikauda'o. ¹⁶ Una'apan idi u'uza chaakashi,§ aonaa kaparadanu'o mani, parada zii pidan kawan u'ati, usha'apaapan idi pana'iti'o aimaakan. Uruu dono zii prophet Balaam sookadan pamadoronaa-dinan, pasha'apata'azon ai dikauda'o.*

¹⁷ Wuru'u ĩnao tiichaanaouz, ĩkaudinam mazanu'o karikaonan, aonaa kanom kaimana'o ikoda-kaao ĩtominapa-kidanii di'iki. Na'apa ĩdyaun wunu nunudapauzo-

* 2:5 Genesis 6:1–7:24 † 2:6 Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ 2:7 Genesis 19:1-16 § 2:16 chaakashi: English ida'an, donkey. * 2:16 Numbers 22:4-35

kizi aradan kawan, na'iki maruta'o wunu wa'atin kawan, aona'oraz ukaawan awaru mainaabata'akan idiz. Ukau'an kaina'a iwiizi ni'o taapa-ka'o kichana'iki-kia'o maruta'o di'ii. ¹⁸ Īparadan dono ĩatadapanii na'apa'oram pakian, mazan mazanu'o ĩkuwaa karikaonan. Tuukia'o ĩmizidan pidannao, ĩaipan ĩna'apatan panyukunuu patominapa-kidanii oia'o kakiba'azonnaa kida'o sha'apaapa-ka'o dau'an. Atii ĩna'apatan pidannao nyukunuu, wuru'u pa'inainaouz zii ĩmuudan pasha'apaapan oia'o pamaaitapakan dono'oraz zii Tominkaru. ¹⁹ ĩkowaadan pidannao ati aonaa usha'apan ĩsha'apainpan na'apam paaipan kawana'ati. Mazan upu'u zii ĩnao, ĩpoitoruitapa-kidinan oia'o ati, usha'apanum kau'an kanom aona'o pidan ka'ilitan pawazootapan, uruu ati'o nii upoitoruitapa-kidinan. ²⁰ ĩaitapankan dono wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ, na'apain sodi ĩso'otinankan oia'o sha'apaapa-ka'o ai, maaitapa-kainao Tominkaru sha'apaapazonii kidaz. Mazan udauna'an powaa iti ĩzaamata-kidinan na'iki ĩna'aka-kidinan oia'o di'iti, uruu powa'a zii ĩdikauda'akan kiwiitapa'o ai. ²¹ Kaiman zii mani padamata ĩmaaitapakan an mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan ĩaitapan pu'a'a naaz, upu'u aona'a naa ĩizo'ati'izon Tominkaru kakinaori ĩ'ati'oraz utaa-ka'o padamata. ²² Na'apainao pidannao dau'ana'o mishi'o kakinaowapa-kinai kida kianuz: "Arimaraka nikauzonii powaa iti pataitanii,"† na'iki "Kooshi, pachikaa-ka'o dauna'an, ukiwauzonii padaarinapa-kizi iti."

3

Naobanai Jesus kaawan nii powaa ati

¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, di'orazu'u ō'itamautan ōsaadan ōkaaritan u'ati. Īpai dya'utama'o ōkaaritan ida'a ōtiwaan ōma'ozakadan unao kaiman kizi udi'itinpan, uruu idi ōnyukunui-kidan u'ati kidaz. ² Aonaa umanyukunuuta'ana'a parada-karu kotua'oraz Tominkaru prophetinnao kowaadapauzon, na'iki parada-karu wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus taaniaz waunao apostlenao ida'an.

³ Powa'a zii manawun ōaipan uaitapan, diina'iti'i Jesus Christ wa'atin ua'ii powaa ati, kaina'a'o nii dakomikinao pidannao, ĩdakoopan nii mishi'oraz parada-karu, na'iki ĩmashaapan nii oia'a naa panyukunuu aipan kawana'ati. ⁴ ĩkian nii, "Na'iam naa mooko Jesus kaawan, ukian pu'u ukaawan nii powaa ati? Aata, kotua'a naa wadokoza-daunnao mawakan, mazan ĩpai aimaakan pakawan karikaonan, amazada sakadinan iki'o kawan." ⁵ Mazan pa'ida'a'o wuru'u ĩmanyukunuutanuz, Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u aokazi na'iki imi'i baara tominanuz. Na'iki wunu di'iki'o, na'iki wunu ida'ana'o, imi'i baara aidinan. ⁶ Wunu idi'o koshan upataka'uan ĩpai kiwiitapa'oraz amazada. ⁷ Aizii kai'oraz aokazi na'iki imi'i baara, Tominkaru paradan ida'ana'o koshan una'an, diina'iti'i ukawaodan nii tikazi idi kidaz, wuru kamoo dono'o upataka'utan dono'o ni'oraz pidannao mamashaapa-kainaouz paparadan kawana'ati.

⁸ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, bauda'apa kaina'a aimaakan aonaa umanyukunuuta'ana'a. Bauda'apa'o kamoo na'apa'o kotua'iki'o amazada* kawanu'o Naobanai Tominkaru ati, na'iki kotua'iki'o amazada na'apa'o bauda'apa'o kamoo kawanu'o u'ati. ⁹ Aonaa Naobanai Tominkaru kona'iachin mani wuru'u umamishiikanuz zii paparadan, ba'orainao pidannao di'itapan kawanuzu. Mishi'oraiman ukazaudapanun wuru'u unao dau'ati, umaaiapakan idi'i aonaa na'ia'oram pidan mainaabata-ka'o. Mazan uaipan ĩpai pidan tanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. ¹⁰ Masha'apakiika'o nii Naobanai Kamoon kaawan, na'apa koidimiki kaawankan kawan. Na'apain kawa'idanu'o nii aokazi mainaabatinan. Īpai'o

† 2:22 Proverbs 26:11 * 3:8 kotua'iki'o amazada: English ida'an, ukian "one thousand years."

nii aokazi ia'o aimaakan kida mainaabatan paka'awan idi. Na'iki ipai aimaakan imi'i baara an kidainao, ipai'o nii ĩmainaabatan tikazi idi.

¹¹ Aizii ipai'o nii aimaakan kida mainaabata-kaokao kaikapa'a, ukau'an na'apam nii uaipinan umashaapan? Umashaapa'a naa ukau'an kaiman, na'iki umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ¹² Uzaudapan pu'a'a naa Naobanai Kamoon kaawan, utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan.† Uruu dono aokazi ka'awan nii na'iki ipai na'ii kida'o aimaakan mainaabatan nii panunudan idi tikazi wiichan idi. ¹³ Mazan waunao, pakawan wataapan uparadan tawuru'u ukowaadauzonuz patoman nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ii ipai pidannao sha'apatinan nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz.

¹⁴ Ukau'an õmarainapanii õiribannao, uzaudapan idi'i naa kaikapa'oraz kida'a: utiwaina'a naa umashaapan kaimanaiman, uikoda-kaokao kizi kaiman umashaapan, aonaa u'oipan Tominkaru awun za'a. Na'iki utaapa'a naa unyukunuu kaimanaaka Tominkaru tuma. ¹⁵ Utukapa na'apam wanaobanaa kazaudapanun paaipan idi ipai pidannao kazannaatinan. Wamarainapanii wa'inawuzu Paul saadani u'ati na'apa kida'o dau'ana'o kapam, ukaiwaan Tominkaru taanii pa'ati aitapaaba-karu. ¹⁶ Na'apa'o kapam usaadan pakaaritan kida ida'a ukadakotinan dono kaiwuru kida dau'ana'a. Paul saadaniaz pakaaritan kida ida'a, kaina'a dadara kida'o, kasha'apanna'o uaitapa-kaokao. Uruu idi pidannao matominapa-kainao kaiman, na'iki aona'oraz ĩtaan panyukunuu ati kaimanaiman pamishidapan mishi'oraz parada-karu. ĩnao, ĩpana'adan pana'iti wuru'u parada-karuz, na'apa ĩna'apatan ba'oran parada-karu saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ida'a kida'oraz. Ukau'an ĩpataka'uta-kidinan nii paaipan ati Tominkaru ati.

¹⁷ Aizii õmarainapanii õiribannao, uaitapani'i naa kaiwuru kida dau'ana'a. Ukau'an zaudinpa'a naa pa'i umashaapa, aonaa kizi upozawatan pidannao kashadamikinao pana'adanii parada-karu di'iti. Aizii umishidan dono ĩdyaun, ukasharutinan nii umishidan ai mishi'oraz kiwiitapa kida'oraz umishidapauzon kida. ¹⁸ Mazan uaitapa kizi powa'a zii wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ kamunanun u'ati, na'iki uaitapa kizi'i naa uruu dau'u powa'a zii manawun. Marii kizi utaapa-kaokao umanawunu'o nii kai na'iki karikaonan. Amen.

† 3:12 utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan oo "umashaapa, kadiman kizi'i naa uaipan ukaawan".

Kiwiini'o John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadanii di'ora'a kaarita pamin-mishidannao ati'o. Uruu na'iki ba'oran apostlenao chi'ikapa'o Jesus tuma umashaapankan dono imi'i baara'a. Ukau'an itukapanii uruu na'iki iabatani uparadan. Di'ora'a pakaaritan ida'a, aonaa utominapakan manawun mani mishidainao pa'ina'o aimaakan dau'u. Mazan uaipan pa'an i'zaudinpan pidannao ai mariidapainouz mishidainao. (1 John 2:26) Na'iki uaipan i'aitapan mishi'o i'zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu. (1 John 5:13) Uruu idi'o uma'ozakadan i'nyukunuu karikaonan kizi i'mashaapan Tominkaru ati.

John nyukunuu-kida pidannao ati na'apa'oram Tominkaru: uruu kanada'o, aonaa na'itim oia'o diza-kao u'ai; uruu kamarainpanu'o, uduyuda paudani mawakan waunao dikin ii; uruu mishi'o, aonaa na'apainim umariidinan.

John kowaadan kaimanaiman na'apam pidan aitapan kaina'a pa'ida'a Tominkaru di'iki'oraz karikaonanu'o kakupa-karu.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-4

Kanda'o-karu'a'o na'iki maruta'o-karu'a'o 1:5–2:29

Tominkaru dainao na'iki Satan dainao 3:1-24

Mishi'o na'iki aona'o umishiin 4:1-6

Marainpaaka-karu 4:7-21

Oia'o wazoota-kao mishida-karu ida'an 5:1-21

John aitapanii manawun kakupa-kinai

¹ Di'oraz kaarita, Parada-karu kakupa-kinai daua'o, uruu na'a'oraz naa amazada toma-kao ua'ii. Waunao apostlenao abatanii uparadan na'iki watukapanii uruu pa'idi'iti; wapishatanii uruu waka'u idi. ² Watukapanii wuru'u Kakupa-kinaiz ukaawankan dono pidan nii. Uruu idi'o wakakuwaapan udau'u unao ati. Wakowaadan u'ati, uruu karikaonanu'o kakupa-kinai, uruu karikaonanu'o una'auzon Tominkaru tuma, na'iki uruu aidina'oraz pidannao ati. ³ Wakowaadan u'ati watukapanii daua'o, na'iki waabatanii daua'o uruu dako iki, waaipan idi unyukunuu na'apa kidaakan kapam waunao tuma. Waunao, na'apa kidaaka'o wanyukunuu waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ tuma. ⁴ Ōsaadan di'ora'a kaarita ōaipan idi'o wakonaukian baokopa unao tuma.

Mashaapa-karu daua'o kanada'o-karu'u

⁵ Aizii kaikapa'o wuru'u kuwai waabataniaz Christ di'iki, na'iki uruu wuru'u wakowaadaniaz u'ati: Tominkaru, uruu kanada'o, aonaa maruta'o nii u'ida'a. ⁶ Ukau'an, wakian an, “Ōgaru, na'apa'o ōnyukunuu Tominkaru tuma,” mazan wamashaapan an pakawan zii maruta'o-karu'u, wamariidinan karikaonan wuru'u. Aonaa wamashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁷ Mazan wamashaapan an kanada'o-karu'u, na'apa Tominkaru mashaapan kawan kanada'o-karu'u, uruu mishi'o pa'an wanyukunuu na'apa kidaakan wamin-mishidannao tuma. Na'iki uDani Jesus izain chikaa ipai daunuuda'u wa'oiian.

⁸ Aizii wakian an, “Aonaa oia'o mani ōgaru,” wamariidapan karikaonan wanyukunuu wuru'u, na'iki aonaa wataapan mishi'o kuwai. ⁹ Mazan wakowaadan an wa'oiian Tominkaru ati, umainaabatan nii wa'oiian kida, na'iki uso'otan nii wa'ai ipai washa'apatanii kida oia'o. Usha'apatan nii aimaakan sakitapa na'apa pakian

kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an wakian an, “Aonaa òsha'apatan oia'o,” wadakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, na'iki aonaa uparadan nii wanyukunuu ii.

2

¹ Òsaadan di'ora'a kaarita unao ati, òdainao kawanuinao òmarainpan, aonaa kizi usha'apatan oia'o. Mazan usha'apatan an oia'o, kaina'a bauda'apa pidan parada'o nii Tominkaru ati waunao dikin ii, uruu Jesus Christ, karikaonanu'oraz usha'apatan sakitapa aimaakan Tominkaru awun za'a.

² Uruu kashaapa'oraz pazowii-kaos, na'iki baiaapa'oraz waunao dikin ii mawakarkaru, wabaiaapan ni'oraz padamata aita-kaos wa'oian idi. Una'apan kau'an, turuu Tominkaru mainaabatan aonaa waunao oian mani karikaonan, mazan ipai pidannao oian kida kapam.

³ Waizo'atipan an Tominkaru kakinaori kida na'apa'o ida'ana'o nii waaitapan, waunao wuru'u aita'apainao Tominkaru. ⁴ Aizii pidan kian an, “Ògaru, òaitapanii Tominkaru,” mazan upu'u aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori kida, umariidinan wuru'u, na'iki aona'o utaapan mishi'o kuwai. ⁵ Mazan pidan izo'atipan an Tominkaru kakinaori, umarainpan kaimanaiman Tominkaru wuru'u. Aizii, kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wazaamatanpan Tominkaru ida'ati: ⁶ wakian an, “Ògaru, Tominkaru ida'ati'o òzaamatanpan.” Ukau'an na'apa pa'i kapam wamashaapa Jesus Christ mashaapan kaduz kawan.

Kanada'o sannao, aonaa turuu ìto'ora-kizaitapaakan

⁷ Òsaadan u'ati òmarainapanii òmin-mishidannao, aonaa pa'ina'o kakinaorii daua'o mani, uruu kakinaorii unao taapaniaz, usakadinan di'iki'oraz umishidapan, uruu kakinaorii unao abataniaz naa. ⁸ Mazan kaina'a aimaakan pa'ina'o kapam uruu kakinaorii ida'a. Kaimanaiman Jesus mashaapan kaduz kainaabatanuz, na'iki unao mashaapan kaduz kainaabatan kapamaz. Usha'apanum kau'an taa'azo'o naa maruta'o mainaabatan, na'iki aizii ma'ozakadina'a naa Kanada'o unao ati.

⁹ Aizii pidan kian an, “Ògaru, Kanada'o ida'a'o òmashaapan,” mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pairiban, pakawanu'o zii umashaapan maruta'o ida'a wuru'u. ¹⁰ Mazan pidan marainpan an pairibannao, Kanada'o ida'a'o umashaapan wuru'u, na'iki aona'o nii ukasharutin-kidan pairiban oia'o di'iti. ¹¹ Mazan pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, maruta'o ida'a'o wuru'u uruuz. Na'apa'o pidan pozawatapa'o wuru'u, usha'apanum kau'an maruta'o ishaawunudu aka ni'i naa wuru'u uruuz.

¹² Òsaadan u'ati, òmarainapanii koraiziannao,*
usha'apanum kau'an Tominkaru mainaabatani'i naa u'oian kida
Jesus Christ sha'apatani'i ida'an.

¹³⁻¹⁴ Òsaadan u'ati daruinao,†
usha'apanum kau'an zaamatanpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,
na'a'oraz naa amazada toma-kaos ua'ii.

Òsaadan u'ati kapam pa'inainao,‡
usha'apanum kau'an udikinita ni'i naa Satan.

Òsaadan u'ati koraiziannao,
usha'apanum kau'an unao zaamatanpa'ora'a naa waDaru Tominkaru ida'ati.

Òsaadan u'ati daruinao,
usha'apanum kau'an zaamatanpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,
na'a'oraz naa amazada toma-kaos ua'ii.

Òsaadan u'ati pa'inainao,

* **2:12** koraiziannao: pa'inainao zii ìtominpan Jesus dau'u. † **2:13-14** daruinao: kotua'ora'a naa ìmishidapan Jesus.

‡ **2:13-14** pa'inainao: ma'ozakainao ìkaudinan Tominkaru ati.

usha'apanum kau'an aonaa ukashadinan;
pakawan utaapan Tominkaru Paradan unyukunuu ii, na'iki udikinita ni'i naa Satan.

¹⁵ Mana'a umarainpa'ana'a oia'o sha'apaapa-kaao, na'iki oia'o aimaakan kida di'ora'a amazada ida'a'o. Usha'apanum kau'an, pidan marainpan an oia'o aimaakan di'ora'a amazada ida'a'o, aonaa umarainpan mani waDaru Tominkaru wuru'u.

¹⁶ Usha'apanum kau'an wuru'u oia'oraz mashaapa-karu: pidan aipan pasha'apatan oia'o panyukunuu kawana'ati; pidan na'azootapan patukapanii kida; pidan atadinpan pairiban ati pasha'apauz ida'an. Na'apa kida'oraz oia'o di'itinapa-karu aonaa waDaru Tominkaru di'iki'o mani utominan wuru'u, mazan oia'o mashaapa-karu naudapa-kaao aipan ati'o karikaonan. ¹⁷ Di'ora'a amazada, na'iki ipai na'a'oraz oia'o kida tuukia'oraz pidannao na'azootapan, katokon-tina'o nii wuru'u. Mazan pidan sha'apaapa'o aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan.

¹⁸ Ōmarainapanii koraiziannao, aizii maonapata'a naa amazada tokon. Wakowaadanii sha'atii u'ati kaawa'o nii Christ taruba, aizii kai iriba'a naa Christ tarubanao kaawan. Ukau'an, waaitapa maonapa'a naa amazada tokon. ¹⁹ Aizii wuru'u Christ tarubanaouz, watuma'o kiwiin ĩbaokopainpauzon, udauna'an ĩwa'akan waunao. Mazan wuru'u ĩnaouz, aonaa mishi'o mani ĩmishidan waunao kawan. ĩmishidan dono mani waunao kawan, aonaa ĩwa'akan waunao, pakawan mani ĩbaokopainpan watuma. ĩwa'akan idi waunao, waaitapa aonaa mishi'o mani ĩmishidan waunao kawan.

²⁰ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an uaitapani'i naa wuru'u mishi'oraz kuwai. ²¹ Ōsaadan u'ati, aonaa umaaitapakan idi'o mani mishi'o kuwai, mazan uaitapan idi'o pa'anazu. Na'iki uaitapa kapam aonaa na'iam mariidin-karu Tominkaru di'iki'oraz mishi'o kuwai ida'a. ²² Pidan kia'oraz aonaa mishi'o mani Jesus, uruu Christ, § mariidinauzo wuru'u. Aizii pidan na'apa'oraz ukian, uruu Christ taruba'a naa wuru'u, aonaa umishidan waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ. ²³ Pidan aona'oraz umishidan Tominkaru Dani, umamishidakan kapam waDaru Tominkaru wuru'u. Mazan pidan mishida'oraz pa'an Jesus Tominkaru Danin, zaamatanpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u.

²⁴ Ukau'an kaimanaimana'a naa pa'i utaapa unyukunuu ii wuru'u kuwai kidaz, uabataniaz usakadan di'iki umishidapan. Unyukunuu-atin an pakawan wuru'u kakinaoriiz, pakawanu'o nii unao zaamatanpan Jesus, Tominkaru Dani ida'ati, na'iki Tominkaru, udaru ida'ati. ²⁵ Wazaamatanpan idi Tominkaru ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wa'ida'a, Christ kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

²⁶ Ōsaadan na'apa kaarita unao ati, uzaudin kizi pidannao ai tiwauta'oraz pamariidan unao. ²⁷ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an aonaa kandii nii uaipan zii ba'oran pidan tominapa-kidan unao mishi'o kuwai dau'u. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa tominapa-kidani'i naa unao ipai kakinaorii dau'u, mishi'o wuru'u kuwai kidaz, aonaa mariidin-karu mani. Ukau'an pakawan pa'i uzaamatanpa Christ ida'ati, Kaimana'o Doronaa kakinaotan kawana'ati unao.

Na'apa'oram dau'ati'o Tominkaru dainao kii-karu

²⁸ Ukau'an, ōmarainapanii koraiziannao, pakawan pa'i uzaamatanpa Christ ida'ati, aonaa kizi waba'azootinan u'ati, ukaawan dono koshan, na'iki aonaa kizi watarian waikodapan uruu. ²⁹ Unao, uaitapa Christ sha'apatanii kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan Tominkaru awun za'a. Ukau'an uaitapa pa'i, pidan sha'apaapa'o kaimana'o aimaakan Tominkaru awun za'a, Tominkaru dani uruu.

§ 2:22 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

3

¹ Utukapa na'apam waDaru Tominkaru marainpan manawun waunao, turuu wadakota-kae Tominkaru dainao nii: mishi'o udainao waunao. Mazan pidannao, imi'i baara'a kida'o aimaakan daua'oraz karikaonan ïdi'itinpan, aonaa ïaitapan uruu, ukau'an aonaa ïaitapan Tominkaru dainao waunao. ² Õmarainapanii õmin-mishidannao, mishi Tominkaru dainaou'u naa waunao, mazan aonaa zii ukainaabatan na'apam nii waunao diina'iti'i Christ wa'atin dono. Mazan waaitapa, ukaawan dono uruu kawanu'o nii waunao, usha'apanum kau'an watukapan nii na'apa'oram manawun uruu. ³ Ukau'an pidan zaudapa'oraz naa patominan Christ kawan diina'iti'i, marii pa'i udadaradan naa panyukunuu oia'o ai, usha'apanum kau'an aonaa oia'o nii Christ ida'a.

⁴ Ipai pidan sha'apaapa'oraz oia'o, dikintapa'o Tominkaru kakinaori wuru'u. Usha'apanum kau'an oia'o wuru'u kakinaorii dikintapa-kaeaz. ⁵ Uaitapanii Jesus kaawankan so'ota'o nii wa'oian kida. Aizii uruu, aona'o u'oian. ⁶ Ukau'an pidan zaamatanpa'o Christ ida'ati aona'o ni'i naa usha'apaapan oia'o. Mazan pidan pakawanu'oraz zii usha'apaapan oia'o, aona'o uaitapauzon na'iki aona'o uzaamatanpan Christ ida'ati wuru'u.

⁷ Õmarainapanii koraiziannao, mana'a utaapada'ana'a pidan pozawata-kidan unao: pidan kaimana'o, usha'apata kaimana'o aimaakan, na'iki kaimana'o Tominkaru awun za'a wuru'u uruuz, na'apa Jesus Christ kawan. ⁸ Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, ukainaabatan Satan dani wuru'u uruuz, usha'apanum kau'an Satan, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, amazada sakadinan di'iki'o. Mazan Tominkaru Dani kaawankan mainaabata'o ni'o Satan kaudin-kizi kida. ⁹ Tominkaru dainao, aonaa ïsha'apaapan naa oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru kaduzu'u naa wuru'u ïnao ida'a'oraz. Aonaa turuu ïsha'apaapan naa oia'o, Tominkaru daniitan idi'i naa ïdyaun. ¹⁰ Ukau'an aizii, kaikapa waaitapan kanomnao Tominkaru dainao nii, na'iki kanomnao Satan dainao nii: pidan aona'oraz usha'apatan kaimana'o aimaakan, na'iki aona'oraz umarainpan pairiban, aonaa Tominkaru dani mani uruu.

Marainpaaka'o Tominkaru dainao

¹¹ Usakadinan di'iki'o umishidapan uabatautan di'ora'a kakinaorii: wamarainpaaka pa'i, kia'oraz. ¹² Aonaa pa'i Cain kawan man waunao, tawuru'u Satan poitoruz, zowia'oraz pa'inawuzu. Cain, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, mazan u'inawuzu Abel, kaimana'o pidan uruu, uruu idi Cain zowian uruu. ¹³ Ukau'an õmin-mishidannao, zaudinapa pa'i umashaapa. Kaina'a'o nii pidannao, imi'i baara'a'o sha'apaapa-kae daua'oraz ïdi'itinpan, to'ora-kizaitapan unao. ¹⁴ Waaitapa, aonaa mawaka-karu ida'antanpu'ora'a naa mani waunao, mazan kakupa-karu ida'antanpu'u pa'an. Usha'apanum kau'an marainpaaka'o waunao. Pidana aona'oraz umarainpan pamin-mishidan, pakawanu'o zii mawaka-karu ida'antanpu'u uruu. ¹⁵ Pidana to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, zowia'o pairiban kawanu'o wuru'u uruuz. Na'iki waaitapa, pidana zowia'o pairiban, aonaa u'ida'a karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁶ Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz marainpaaka-karu: Jesus Christ taapada pazowii-kae waunao dikiin ii. Ukau'an marii pa'i wataapadan wazowii-kae wamin-mishidan dikiin ii. ¹⁷ Aizii aimaakan kaina'an dono pidana ida'a umashaapa-kinaa nii kaimanaiman, na'iki kaina'a uaitapanii pairiban dopia'o paaipan idi aimaakan sodi pamashaapa-kinaa nii kapam, mazana upu'u aonaa zoobaba ukaminka'utan wuru'u dopia'oraz. Pidana na'apa'o aonaa turuu udakotan pamarainpan pairiban na'apa Tominkaru marainpan kawan pidannao. ¹⁸ Õmarainapanii koraiziannao, aonaa wamarainpaaka'ana'a waparadan ida'an karikaonan, mazana wakaminka'utan ida'an wairibannao, na'iki mishi'o ida'an.

Tominkaru dainao mabaa'azoo ïkaawan Tominkaru ida'ati

¹⁹ Wamarainpan ida'an wamin-mishidannao, waaitapan nii Tominkaru ida'atanpu'o waunao, ukau'an mabaa'azo'o nii wawa'atin Tominkaru ida'ati. ²⁰ Waabatanan pu'u padamata wanyukunuu ii oia'o waunao, mazan Tominkaru powa'a'o zii umanawunun wanyukunuu ai, na'iki uaitapa ipai daunuuda'u aimaakan. ²¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, waabatanan an wanyukunuu ii kaiman Tominkaru kanaapu'u, aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin U'ida'ati. ²² Tominkaru taan nii wa'ati ipai aimaakan wapishaanii u'ai, usha'apanum kau'an waizo'atipan idi Ukakinaori kida na'iki wamashaapan idi Unyukunuu kawana'ati. ²³ Aizii kaikapa'o wuru'u Tominkaru kaki-naoriz: Marii pa'i wamishidan Jesus Christ Tominkaru Danin, na'iki marii pa'i wamarainpaakan, na'apa Christ kakinaotauzon kawan waunao. ²⁴ Pidan izo'atipa'o Tominkaru kakinaori, zaamatanpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u, na'iki Tominkaru zaamatanpa'o uruu ida'ati. Tominkaru taaniaz wa'ati Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata wa'ati kaina'a Tominkaru mashaapan wa'ida'a.

4

Na'apam Tominkaru Doronaa pana'an oia'o doronai ai

¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, mana'a umishida'ana'a ipai pidannao dakota'oraz Tominkaru Doronaa kaina'an pa'ida'a. Mazan utiwaa-kidapa pa'an kaimanaiman ĭdyaun, uaitapa kizi mishi'o Tominkaru Doronaa wuru'u ĭ'ida'a'oraz. Usha'apanum kau'an iriba'a naa dakotinpainao prophet nii makon ipai wiizai kawana'ati. ² Kaikapa'o ida'ana'o nii uaitapan Tominkaru Doronaa kaina'an pidan ida'a: pidan mishida'oraz Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, Tominkaru Doronaa wuru'u uruu ida'a'oraz. ³ Mazan pidan aona'oraz umishidan Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, aonaa Tominkaru Doronaa mani wuru'u uruu ida'a'oraz. Mazan Christ taruba di'iki'o doronai wuru'u uruu ida'a'oraz. Uabatauzonii kaini'iki'o nii uwa'atin, wuru'u oia'oraz doronai, aizii kai, kaina'a'a naa pidannao bii an uruu.

⁴ Mazan unao, ōmarainapanii koraiziannao, Tominkaru dainao pa'an unao. Kaakinapa u'ati madiwautapa-ka'oraz ĭdakotinpan prophet nii, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o manawun unao ida'a'oraz Kaimana'o Doronaa, wuru'aia'a Satan di'iki'oraz doronai kazowautapa'oraz pidannao imi'i baara an. ⁵ Aizii madiwautapa-ka'oraz ĭdakotinpan prophetnao nii, aonaa ĭaitapan Tominkaru, ukau'an ĭkakuwaapan na'apa maaitapa-kainao Tominkaru kawan. Ukau'an pidannao maaitapa-kainaouz Tominkaru, ĭmishida ĭkuwaa. ⁶ Mazan waunao, Tominkaru dainao pa'an, ukau'an pidannao aitapainaoz Tominkaru, kaiman ĭ'ati wakuwaa. Mazan pidannao, aona'oraz Tominkaru dainao mani ĭdyaun, aonaa ĭnaudapan wakuwaa. Na'apa'o ida'an waaitapan Kaimana'o Doronaa kainaabata'oraz mishi'o kuwai Tominkaru daua'o kaina'an pidan ida'a, oo oia'o doronai, mariidapa'oraz pidannao.

Marainpaaka-karu Tominkaru aipan ati

⁷ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, pakawan pa'i wamarainpaaka, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u wamarainpaaka-kinaaz. Ukau'an, pidan marainpa'oraz pamin-mishidannao, Tominkaru dani uruu, na'iki uaitapanii Tominkaru. ⁸ Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidannao, aona'o uaitapan Tominkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru, uruu kamarainpanu'o. ⁹ Kaikapa Tominkaru aidan wa'ati na'apam pamarainpan pidannao: Udyuudan paudani bauda'apauzon imi'i baara ati, turuu kizi waikodan uruu ida'an karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u kamarainpan-karuz: Aonaa waunao marainpan kaduz mani Tominkaru, mazan Tominkaru marainpan kaduz pa'an waunao. Uruu idi udyuudan pauDani mawakan waunao dikin ii, turuu kizi wa'oian kida mainaabata-kao. ¹¹ Ōmarainapanii

õmin-mishidannao, Tominkaru marainpan kau'an waunao tuukii manawun, na'apa pa'i ukau'an wamarainpaaka kapam. ¹² Aonaa bauda'apa pidan tukapauzon pu'u padamata Tominkaru, mazan wamarainpaakan an, Tominkaru kaina'an wa'ida'a wuru'u. Na'iki wamarainpaakan ida'ana'o nii ukamarainapanun ikodinan ba'orainao pidannao, na'apa uaipan kawan manawun.

¹³ Waaitapa Tominkaru ida'ati'o wazaamatanpan, na'iki kaina'a'o uruu wa'ida'a, usha'apanum kau'an utaani'i naa wa'ati Kaimana'o Doronaa. ¹⁴ Tominkaru dyuudan pauDani Jesus Christ kazannaata'o nii ipai pidannao ï'oian kida ai. Watukapanii uruu, na'iki aizii, wakakuwaapan udau'an ba'orainao ati. ¹⁵ Na'ia'oram pidan kowaadan an Tominkaru Dani wuru'u Jesus, Tominkaru kaina'an uruu ida'a wuru'u, na'iki Tominkaru ida'ati'o uzaamatanpan. ¹⁶ Waaitapa na'apam Tominkaru marainpan wau-nao, ukau'an u'ati'ora'a naa wanyukunuu.

Tominkaru kamarainpanu'o uruu. Ukau'an pidannao karikaonanu'oraz ïkamarainapanun, Tominkaru ida'ati'o ïzaamatanpan, na'iki ïnao ida'ati'o Tominkaru zaamatanpan. ¹⁷ Uruu idi'o wuru'u wamarainpaakanuz uruu kawan manawun: ukau'an wamarainpaakan idi na'apa, aona'o nii watarian wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanz pidannao. Usha'apanum kau'an Christ kawanu'ora'a naa wamashaapan da'a'a imi'i baara'a. ¹⁸ Waaitapan idi Tominkaru marainpan waunao, aonaa kandii nii watarian u'ai. Tominkaru kamarainapanun ikodinan idi ba'orainao pidannao waunao marainpaakan ida'an, na'apa manawun uaipan kawan, ukau'an aonaa kandii nii watarian Tominkaru ai. Pidan tarian Tominkaru ai, uaitapan idi'o Tominkaru pataka'utan nii paugaru, wuru kamoo dono'o Tominkaru tiwaa-kidaapanuz naa pidannao. Pidan taria'oraz, uaitapan idi'o aonaa pakamarainapanun Tominkaru aipan kawana'ati.

¹⁹ Wamarainpaakan, usha'apanum kau'an kiwiini'ora'a naa Tominkaru marainpan waunao. ²⁰ Aizii pidan kian an, “Õgaru, õmarainapanii Tominkaru,” mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pamin-mishidan, uruu mariidinauzo wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa umarainpan pamin-mishidan patukapanii padamata, ukau'an aonaa na'itim umarainpan Tominkaru, aona'oraz utukapauzon. ²¹ Na'iki kaikapa'o Tominkaru kakinaori waunao ati'o: Pidan marainpa'o Tominkaru, marii pa'i umarainpan pamin-mishidannao kapam.

5

Turua'o Tominkaru kakinaori kida izo'ati-ka

¹ Ipai pidan mishida'oraz Christ* wuru'u Jesus, uruu Tominkaru dani. Na'iki pidan marainpa'o waDaru Tominkaru, umarainapa kapam udainao. ² Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wamarainpan Tominkaru dainao: wamarainpan ida'an Tominkaru, na'iki washa'apaapan ida'an udyuudaniaz sha'apata-ka. ³ Umishiin an wamarainpan Tominkaru, washa'apaapan nii udyuudaniaz sha'apata-ka. Na'iki aonaa kasha'apanna'o mani wuru'u udyuudaniaz sha'apata-ka, ⁴ usha'apanum kau'an ipai Tominkaru dainao, turuu ïdikintan oia'o. Na'iki ïwazootanuz pamishidapan idi Jesus Christ. ⁵ Aonaa kanom ka'iitan padikintan oia'o, soo pidan, mishida'oraz Tominkaru Dani wuru'u Jesus.

Tominkaru Dani daua'o

⁶ Jesus Christ, uruu kaawa'oraz aokazi iki, uruu chikaawunuu-kidina'oraz wunu idi, na'iki uruu shoota'oraz uizain umawakan dono. Aonaa soo wunu ida'an mani karikaonan ukainaabata-ka Christ wuru'u uruuz, mazan uizain shootan ida'an kapam. Na'iki Kaimana'o Doronaa kainaabata kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz aimakaan kida.

* 5:1 Christ: Tominkaru dyuudanii aokazi iki kazannaata'o nii waunao.

Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa, ukaduz ukainaabatauzon mishi'o aimaakan Tominkaru di'iki'o. ⁷ Ukau'an kaina'a idikinauda'u aimaakan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o [aokazi ii: waDaru Tominkaru, Parada-karu, na'iki Kaimana'o Doronaa; ipai idikinauda'u ĩdyaun, ĩkainaabata bauda'apa'o aimaakan Jesus dau'u. ⁸ Na'iki kaina'a idikinauda'u aimaakan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o imi'i baara'a:]† Kaimana'o Doronaa, na'iki uchikaawunuu-kidinan wunu idi, na'iki uizain shootan umawakan dono; ipai idikinauda'u ĩdyaun, ĩkainaabata bauda'apa'o aimaakan Jesus dau'u.

⁹ Pidan kakuwaapan an paaitapanii dau'u, wamishida'aka ukuwaa. Ukau'an Tominkaru kuwaa umanawunun idi pidan kuwaa ai, wamishida pa'i ukainaabataniaz aimaakan kida wa'ati. Aitaniiman ukuwaa umanawunun, usha'apanum kau'an uruu Tominkaru, na'iki pauDani daua'o wuru'u ukakuwaapanuz. ¹⁰ Ukau'an pidan mishidan an Jesus, Tominkaru Danin, uaitapa mishi'o wuru'u Tominkaru kuwaa kidaz. Mazan pidan, aona'oraz umishidan Tominkaru kuwaa, udakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, usha'apanum kau'an, aonaa umishidan Tominkaru kuwaa pauDani daua'oraz. ¹¹ Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: Tominkaru taani'i naa wa'ati karikaonanuo' kakupa-karu, na'iki wazaamatanuzu Tominkaru Dani ida'an. ¹² Pidan zaamatanpa'o Tominkaru Dani ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanuo' kakupa-karu u'ida'a. Mazan pidan, aona'oraz uzaamatanpan Tominkaru Dani ida'ati, aonaa karikaonanuo' kakupa-karu nii u'ida'a.

Karikaonanuo' kakupa-karu

¹³ Ōsaadan di'ora'a kaarita unao ati, mishidainao Jesus Tominkaru Danin, uaitapa kizi kaina'a'ora'a naa karikaonanuo' kakupa-karu u'ida'a. ¹⁴ Ukau'an aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin Tominkaru ida'ati, waaitapan idi unyukunuupan nii waunao na'apainim dono wapishaan aimaakan u'ati, unyukunuu aipan kawana'ati. ¹⁵ Waaitapan idi unyukunuupan nii waunao, wapishaan dono aimaakan u'ati, waaitapa utaan nii wa'ati wapishaaniaz.

¹⁶ Aizii bauda'apa unao, utukapan an mani umin-mishidan sha'apatan oia'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i, buuta-kida'oraz pidan karikaonanuo' mawaka-karu di'iti, marii upishaan Tominkaru kazannaatan wuru'u sha'apata'oraz oia'o, Tominkaru taan nii u'ati karikaonanuo' kakupa-karu. Kaiwuru'u ōna'apanuz, pidan-nao sha'apatainao oia'o dau'ati'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i buuta-kida'oraz pidan karikaonanuo' mawaka-karu di'iti. Kaina'a mishi oia'o, uruu buuta-kida'o pidan karikaonanuo' mawaka-karu di'iti. Mazan aonaa ōkian mani, upishaa kizi Tominkaru kazannaatan sha'apata'oraz uruu kaduz oia'o. ¹⁷ Ipai aimaakan sha'apata-kariwaiz pana'iti Tominkaru aipan ai, oia'o wuru'u. Mazan kaina'a oia'o kida, aonaa ubuuta-kidan pidan karikaonanuo' mawaka-karu di'iti.

¹⁸ Waaitapa, Tominkaru dainao, aona'a naa ĩsha'apaapan oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru Dani, Jesus Christ, kazannaatapani'i naa ĩdyaun, ukau'an aonaa Satan ka'iitan pakaziwan ĩdyaun. ¹⁹ Waaitapa, Tominkaru dainao waunao, mazan ipai pidannao aona'oraz ĩaitapan Tominkaru, Satan kazowautapanii ĩdyaun. ²⁰ Waaitapa mishi'o Tominkaru Dani kaawan imi'i baara ati, na'iki ukainaabata aimaakan kida wa'ati, turuu kizi waaitapan wuru'u mishi'oraz Tominkaru. Wazaamatanpan mishi'o Tominkaru ida'ati, usha'apanum kau'an uDani, Jesus Christ ida'ati'o wazaamatanpan. Soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru, na'iki uruu bauda'apa karikaonanuo' kakupa-kinai. ²¹ Ukau'an ōkian u'ati ōmarainapanii koraiziannao, uzaudin, mana'a utaina'ana'a wuru ati'i tanawata'o ni'oraz pana'iti unyukunuu mishi'o Tominkaru ai.

† 5:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Itamautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita zunaaba na'iki odainao ati'o. Mazan pabi'i kida pidannao di'itapanuz, usaada-ka'o pa'an mishidainao baokopa'o ĩchoochiipan ati'o.

Pakaaritan ida'a apostle John ma'ozakadan mishidainao, ĩizo'ati kizi Tominkaru paradan pamarainpaakan ida'an. John kakinaotan mishidainao, pidannao ai pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao Jesus dau'u. Na'iki uaipan mishidainao marina'atan ĩdyaun, na'iki wuru'u pana'iti'oraz ĩtominapa-kida-kinaa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1-3

Izo'ati-karu na'iki kamarainpan-karu 4-6

Zaudin-karu mazanu'o tiichaanao tominapa-kida-kinaa ai 7-11

Kaarita katokon-tinan 12-13

¹ Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati zunaaba, Tominkaru zaamataniaz papidanan nii, na'iki pudainao ati'o kapam. Mishi'o ōmarainpan unao. Aonaa ōba'orantina'o mani ōmarainpan unao, ipai pidannao aitapainaoz mishi'o kuwai, ĩmarainapanii kapam unao. ² Wamarainpan unao waaitapan idi mishi'o kuwai, na'iki karikaonanuo' nii wataapan wuru'u mishi'oraz kuwai. ³ Ōtoriiinpan, karikaonan kizi waDaru Tominkaru na'iki udani Jesus Christ kamunanun wa'ati, na'iki ukamunan-kida kizi waunao, na'iki utaa kizi wanyukunuu kaiman-kinaa nii, waizo'atipan ida'an mishi'o, na'iki wamarainpaakan ida'an.

Wamarainpaaka

⁴ Tuukii ōkonaukian ōabatan idi pabi'i kida pudainao, pakawan ĩizo'atipan mishi'o kuwai, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Aizii ōkia'azon pu'ati ōmarainapanii zunaaba; marii wamashaapa marainpaaka wamin-mishidannao tuma. Aonaa pa'ina'o kakinaorii mani wuru'u ōkowaadaniaz u'ati, uruu tawuru'u waabataniaz wasakadan di'iki'oraz wamishidapan. ⁶ Aizii wuru'u marainpaaka-karu ōkianuz, waizo'atin dau'ati'o Tominkaru kakinaori, na'iki wamashaapan dau'ati'o ukawana'ati. Ukakinaotan waunao, wamarainpaaka kizi pakawan waabatan kawan ukakinaori wasakadinan di'iki'oraz wamishidapan.

⁷ Iriba'a naa pozawatapa-kida'o pidannao makon ipai amazada kawana'ati. ĩkian, aonaa mishi'o mani Jesus Christ kaawan pananaa zo'o imi'i baara ati. Pidan na'apa'o, mariidinauzo na'iki Christ taruba wuru'u. ⁸ Ukau'an uzaudin, aonaa kizi uwaziwaan ukaudinan winipinaa, Tominkaru taa kizi ipai u'atiz. ⁹ Pidan pana'iti'oraz ukakinaopan Christ kakinaori ai, aona'o uzaamatanpan Tominkaru ida'ati wuru'u. Mazan pidan karikaonanuo'oraz umishidapan Christ kakinaori, uruu pa'an Tominkaru na'iki uDani ida'ati'o uzaamatanpan. ¹⁰ Aizii pidan kaawan an unao ida'ati, pana'iti'oraz ukakinaopan Christ di'iki'o ai, mana'a udapaapa'ana'a uruu udapu ati. Aonaa unauba'ana'a uruu. ¹¹ Pidan dapaapa'oraz na'apa'o pidan, ukaminka'utan naa ukaudinan oia'o dau'u wuru'u, padapaapan ida'an uruu.

¹² Kaina'a dobata zii aimaakan ōkowaada'azoonii u'ati, mazan aonaa ōaipan ōkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. Usha'apanum kau'an ōaipan nii ōmorowautan kadiman unao di'iti, ōkakuwaapa kizi u'ati ōna'ian pu'u. Uruu aonaa kizi kanom towauda'uan wakonaukian.

¹³ Pu'inaozo, Tominkaru zaamataniaz kapam papidanan nii, odainao dyuudan pa-paradan pu'idi'iti.

Idikinautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita choochi zowaunaa Gaius ati'o. Pakaaritan ida'a, John kowaadan kaiman panyukunuu Gaius kaudinan dau'an. Ukonaukii-kidanuzu ukaminka'utan idi ba'orainao mishidainao. John kakinaowan Gaius, Diotrephes ai. Mazan Demetrius dau'an, kaiman pa'an uparadan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa 1

Gaius konaukii-kida-kao 2-8

Diotrephes sha'apatanii daua'o 9-10

Demetrius sha'apatanii daua'o 11-12

Kaarita katokon-tinan 13-15

¹ Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati, ōpaonarū Gaius, mishi'oraz ōmarainpan.

² Ōpaonarū, ōtoriiinpan Tominkaru ati marii kizi punanaa mashaapan ziwu, na'iki ipai kizi aimakaan sha'apan kaiman pu'ati, na'apa pumashaapan kawan kaiman pudoronaa ii. ³ Tuukii ōkonaukian ōabatan idi wa'inawuzunao kakuwaapan wa'ati, pumashaapan dau'u Tominkaru kakinaori kawana'ati. Na'iki ōabata kapam karikao-nanu'o pumashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁴ Tuukii manawun ōkonaukian ōabatan dono ōdainao kawanuinao ōtaapan* mashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

⁵ Aizii ōkia'azon pu'ati ōpaonarū, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u pusha'apaapaniaz Tominkaru ati, pukaminka'uapanuz morowautapa'o wa'inawuzunao, kowaadapainaoz kaimana'o kuwai. Pumaaitapauzokan pu'u padamata ba'orainao, mazan upu'u pukaminka'utan ūdyaun. ⁶ Ūkowaada'a naa da'ainao mishidainao ati'i, na'apam pukamarainapanun, pusha'apata kaiman kida'o aimakaan ū'ati. Na'apa pa'i pukaminka'uta ūdyaun kaiman kizi ūdobatan pakaudin-kizi dau'ati. Kaimana'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz pusha'apaapan. ⁷ Ūkaudinān idi'o Jesus Christ ati wuru'u ūkakuwaapatinanuz na'iki ūchi'ikapanuz, na'iki aonaa ūpishaan, oo ūzaamatan aimakaan mamishida-kainao ai. ⁸ Ukau'an waunaou'o nii wuru'u kaminka'uta'oraz ūdyaun, na'apa'o ida'ana'o nii wakaudinān ūtuma, ba'orainao abata kizi mishi'o kuwai.

⁹ Ōdyudani'i naa ōkaaritan na'iti mishidainao ati na'apa'o daua'o, mazan Diotrephes, aonaa uabata'azon waparadan. Usha'apanum kau'an karikaonan uaipan pakazowautapan mishidainao pa'ida'a karikaonan. ¹⁰ Ōkaawan dono unao di'iti, ōkowaadan nii kanom usha'apaapanii, na'apam umariidinān tuukii wadau'u. Aonaa soo uruu mani karikaonan usha'apaapan, mazan aonaa kapam udapaapa'azon wa'inawuzunao, wuru'u mako'anpainaouz na'iki kowaadapainaoz kaimana'o kuwai. Na'iki umashaata mishidainao dapaapa'azon ūdyaun. Aizii ūdapaapan an ūdyaun, aona'o ni'i naa utaapadan ūbaokopatinān baokoinao mishidainao tuma.

¹¹ Ōpaonarū, mana'a putamakapa'ana'a pidannao sha'apatainaouz oia'o aimakaan, mazan putamakapa pa'an sha'apatainaouz kaimana'o aimakaan. Pidan sha'apata'oraz kaimana'o aimakaan, uruu Tominkaru pidanan. Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, uruu aonaa uaitapauzon Tominkaru. ¹² Aizii ipai mishidainao, aitapainaouz Demetrius, ūkian udau'an kaimana'o pidan uruu. Umashaapa mishi'o kuwai kawana'ati, ukau'an na'apa'o kainaabata kaimana'o pidan wuru'u uruuz. Aizii waunao, "kaimana'o uruu," kii wakian udau'an kapam, na'iki unao, uaitapa mishi'o wuru'u waparadanuz na'apan dono wakian pidan dau'ati.

* 1:4 ōdainao kawanuinao ōtaapan: ōkakinaotauzoniinao

¹³ Kaina'a dobata zii aimaakan òkowaada'azoonii padamata pu'ati, mazan aonaa òaipan òkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. ¹⁴ Òaipan nii òmorowautan kadiman zoobaba pu'idi'iti, òparada kizi pa'an pu'ati.

¹⁵ Marii kizi pa'i Tominkaru taapan punyukunuu kaiman. Wamin-mishidannao da'ainaou'u, ìdyuudan paparadan pu'idi'iti. Wadyuudan waparadan ipai na'iainao mishidannao ati.

Jude Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Jude saadanii mishidainao Jesus Christ ati'o. Ukakinaowan ĩdyaun mariidinauzonao tiichaanao kakinaori ai, oo pana'iti'o ĩtominapa-kidani kida ai. Ukowaadan mishidainao ati, wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, aonaa bauda'apa mani ĩtominapa-kidan pana'iti'o parada-karu Jesus Christ dau'an, mazan ĩtominapa-kidan naa pidannao mashaapa'o ni'i naa oii. ĩnao aia'o kapam Peter kakinaowanuz mishidainao itamautan pasaadanii ida'a.

Jude kowaadan kapam da'a'a pakaaritan ida'a na'apam nii Tominkaru pataka'utan na'iki umainaabatan tikazi idi wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, na'apa umainaabatan kawan oiainao kotua'a naa, saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kowaadan kawan.

Kaarita buutinpan kida

Sakadin-kinai 1-2

Mariidinauzo tiichaanao dau'ana'o 3-16

Mishi kizi ma'ozaka mishidapa-karu 17-23

Tominkaru umanawunun konaukii-kida-ka'o 24-25

¹ Di'oraz kaarita oġaru Jude saadanii. Jesus Christ poitoru wuru'u oġaruz na'iki James inawuzu oġaru.

Õsaadan di'oraz kaarita ipai pidannao ati'o, waDaru Tominkaru dapadaniinaouz, mashaapa'o nii pakamarainapanun ida'a, na'iki Jesus Christ taapaniinaouz kaiman.

² Marii powa'a zii kamunan-karu, kaiman-karu nyukunui ii, na'iki kamarainpan-karu na'an unao ida'a.

Mariidapa'o

patominapa-kidan pidannao

³ Õmarainapanii õmin-mishidannao, tuukia'o da'i õsaada'azon õkaaritan u'ati, tawuru dau'ana'a kazannaatin-karuz oia'o ai, baokopa'oraz wamishidapauzon. Mazan aizii õsaadan nii õma'ozakada-kinaa nii unao, ma'ozaka kizi ukazannaatapan wuru'u umishidapanuz, mishi'o kuwai Tominkaru taaniaz naa papidannao ati. Karikaonanu'o nii una'an, aonaa turuu upana'ada-ka'o. ⁴ Õkian kaikapa'a, usha'apanum kau'an kaina'a oiainao pidannao zaamatanan ubii iti, aona'o ĩaitapa-ka'o. ĩnao pana'ada'o kaimana'o kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz. ĩpana'adan wuru'u parada-karuz kaimana'azoo ĩsha'apaapan oia'o, kakiba'azonnaa kida'o, na'iki ipai aimakaan dikauda kida'o usha'apaapa-ka'o. Na'iki aona'a naa ĩnyukunuu-atin Jesus Christ, bauda'apa'oraz na'iki umanawunu'oraz wanaobanaa. Mazan na'apainao pidannao pataka'uta-kinao ni'o dau'ana'o, tawuru'u saadauzo-kariwaiz kotua'a naa, Tominkaru paradan ida'a.

⁵ Õkakuwaapa'azon u'ati uaitapan pu'a'a naa padamata kidaz, õaipan idi'o unyukunuitapan uruu wanaobanaa kazannaata'oraz papidanannao Israelitenao Egypt iki. Mazan udauna'an, umainaabata ipai mamishida-kainao pidannao ĩbii iki. ⁶ Na'iki unyukunuitapa, na'apam pabi'i kida angelnao, aonaa ĩna'ian wuru di'ia'a Tominkaru taaniaz kaimana'o ĩwiizi nii na'iki ĩkaudinkiz nii, mazan ĩmarina'atan kaimana'o pamashaapa-kizi. ĩnao kaina'a'a naa Tominkaru taapan maruta'o ka'azo ii chaintinapa, atii oiainao pataka'uta-ka'o kameron kaawan di'iti. ⁷ Unyukunuitapa kizi kapam, Sodom na'iki Gomorrah,* na'iki ĩdazaba an kida'o wiizai, na'ii pidannao kiaapaakauzon madoronaa-daun, na'iki daonaioranao kiaapaakan pa'atiaaka kida. Uruu

* 1:7 Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

dikin ii Tominkaru mainaabatan wuru'u donoi pakawaodan ida'an kidaz. Aimaakan sha'apanuz kaikapa, ukainaabatan kaina'a'o tikazi karikaonanuo'ona'an, pidannao sha'apaapainao oii kida'o pataka'uta-kizinao ni'o.

⁸ Na'apa kida'o ida'an pidannao pataka'uan pananaa, zaamatanainauz unao bii iti, ĩmishida na'apam pazanda'awun ia'o patukapan karikaonan. Uruu idi'o tuukii ĩdikintapan Tominkaru paradan, na'iki ĩparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ⁹ Upu'u zii angel Michael, umanawunu'oraz ba'orainao angelnao bii'i, aonaa na'apam ukian Satan ati, aonaa udakooapanuzu, ukadakowaakan dono utuma Moses nanaa dau'an. Mazan ukian Satan ati, “Ōnaobana'o nii pa'an kashadakowau pugaru.”

¹⁰ Aizii wuru'u pidannaouz, ĩdakoapa zii pamaaitapakanii aimaakan kida. ĩnao na'apa'o wuniinao maaitapinkan kawan, sha'apatina'oraz panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Ukau'an ĩsha'apatan oii kida'o aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki ĩsha'apatanii kidaz, uru'o nii wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz ĩdyaun.

¹¹ Kasha'ora'o nii manawun ĩbaiaipan! ĩda'anan idi Cain kaduz, Cain zowiauzoz pa'inawuzu.† Na'apa ĩnao Balaam kawan, tuukii manawun ĩaipan puraata, uruu idi ĩsha'apatan pana'iti'o aimaakan.‡ Na'iki Korah kawanu'o ĩkashadamikin, na'apa'o nii uruu kawan ĩmainaabata-ka'o pakashadamikin idi.§

¹² Aizii ubaokopainpauzon dono uaroapa-kizi ii, kakiba'azonna'o nii ĩaroopan dono utuma, ĩtuzapan na'iki mabaa'azoo ĩsha'apatan oii kida'o ubii ii. ĩnao ĩaipan aimaakan soo pa'ati karikaonan. ĩnao na'apa'o wunu wa'atin kawanu'o maruta'oraz utomina'akan, mazan aonaa ukaawan uzabia'azon amazada aradan, mazan sawata'aka'oraz udobatapan isha'iz nii awaru mainaabata'akan idiz. ĩnao na'apa'o dizoo-karu kadunaa kida kawan makaaka-ka'oraz, ba'oran dizoo-karu kadunaa kida kaakapaan dono. Mawaka'o manawun rokoda-kariwai pa'ishitaba'u tuma kawanu'o ĩdyaun. ¹³ ĩnao na'apa paran ia'o wunu kaparanun kichana'iki-kian kawan, ĩbozodapan kaniriba'o kakiba'azonnaa kida'o pasha'apaapanii. ĩnao na'apa zikainpa'o wizinao kawan, aona'oraz turuu pidan aitapan pakainaabatan na'itim pamakon ĩ'ida'an. Uruu idi kaina'a'a naa ĩwiizi nii taapa-ka'o, uruu maruta'oraz manawun, na'iki karikaonanuo'ona'an.

¹⁴ Kotua'a naa Enoch kowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'u ĩdau'an. Wuru'u Enoch, 7 udokozu-daunnao Adam di'iki'o. Uruu Enoch kiauzoz: “Utukapa! Naobanai wa'atin iriba'o pa'angelinnao tuma.

¹⁵ Uwa'atin uwidaua'anan naa ipai pidannao.

Upataka'uta'anan ipai pidannao dikintapainauz Tominkaru,

ĩmashaapan idi oii,

na'iki ĩdakooapan idi Tominkaru dikauda'o ida'an.”

¹⁶ ĩnao pidannao, ĩnaudapa paparada-paradaapan panyukunuu oian idi, na'iki ĩparadan oii ba'orainao dau'an. ĩmashaapan naa panyukunuu aipan kawana'ati'i naa, oipa'a naa. ĩnao pidannao, umanawun nii ĩkakuwaapan padau'an. ĩparadan konaunam, ĩkaimandakoinpan pidannao ati, ĩaipan idi pa'ati'i karikaonan kaiman-karu.

Jude kakinaowan pasaada-kizinao pakaaritan

¹⁷ Ōmarainapaniinao! Aonaa umanyukunuuta'ana'a wanaobanaa Jesus Christ apostlenao kowaadauzonii, diina'iti'o nii usha'apanu'u. ¹⁸ ĩkian unao ati, “Diina'iti'i amazada katokon-tina'anan di'iti, kaina'a'o nii pidannao dakoopa'o nii Tominkaru na'iki upidanannao. ĩnao pidannao, sha'apaapa'o oia'o panyukunuu na'akan kawana'ati pau-garu.” ¹⁹ Na'apa'o pidannao toma'oraz buutaaka-karu unao bii'i. ĩsha'apaapan aimaakan panyukunuu na'akan kawana'ati'o paugaru karikaonan, na'iki aonaa Tominkaru Doronaa nii ĩ'ida'a.

† 1:11 Genesis 4:3-8   ‡ 1:11 Numbers 22:1-35   § 1:11 Numbers 16:1-35

²⁰ Mazan unao õmarainapaniinao, marii karikaonan umashaapan uma'ozakadaaka, powa'a zii uma'ozakada umishidapan kakinaorii kida, Tominkaru di'iki'oraz. Utoriinpauzo Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. ²¹ Umashaapa'a naa Tominkaru kamarainapanun ida'a, uzaudapatinan pu'a'a naa wanaobanaa Jesus Christ kamunanu'unan, pataan ida'an u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²² Ukamunan-kida na'iki uma'ozakada umin-mishidannao, aona'oraz naa ãaitapanaatan na'ia'oram pamishida. ²³ Na'iki ukazannaata kapam ba'orainao, ukazatan ida'an ãdyaun ãna'aka-kao ai tikazi di'iti. Na'iki ba'orainao, ukamunan-kida ãdyaun, mazan uzaudin ãkaduz ai, aonaa kizi ukaiwadan ãkamichan kaduz, kaniriba'oraz naa ã'oian idi.

*Jude konaukii-kidan Tominkaru
umanawunun*

²⁴ Uruu Tominkaru ka'iita'oraz pataapan unao uwaotan ai oia'o di'iti, na'iki uruu kadishita-kida'o ni'oraz unao kaimana'o pidannao nii, na'iki konaukiainao nii, umanawunu'o pakonaunaman kanaapu ati. ²⁵ Wakonaukii-kida uruu, soo uruu bauta'apa mishi'o Tominkaru, uruu wazannaa, waNaobanaa Jesus Christ ida'an. Soo bauta'apa uruu ida'a konaunama-karu, umanawun-karu, ma'ozaka-karu, na'iki udaru'o naobanai-tinapa-karu, kotua'a naa amazada sakadinan iki, kai, na'iki karikaonan. Amen.

Jesus Aida-kidanii John Ati

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita apostle John saadanii, udyuuda-ka'o dono'o munapo pidannao ai, paran zikon ia'o amazada Patmos iti, upataka'uta-ka'o utominapatin-kidauzon idi'o pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz.

John saadan di'ora'a kaarita'a mishidainao Jesus ati'o, pataka'uta-kariwainauz pamishidan dikin ii Jesus, ñaitapa kizi Tominkaru wuru'u kazowautapa'oraz ipai aimaakan sha'apa'oraz kida ñ'ati.

Usaadan di'ora'a Jesus aida-kidanii u'ati, uzanda'awun ia'o kawanu'o utukapan, diina'iti'i daua'ora'a. John tukapanii kida kowaadan Jesus kazowautapa'o nii ipai pidannao na'iki aimaakannao, na'iki uru'o nii buuta na'iki pataka'uta pidan oia'o. Di'ora'a kaarita aida kapam mishidainao ati Jesus, na'iki na'apam di'ora'a imi'i baara katokon-tinan nii. Uaida kapam kaina'a'o nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ia'o nii mishidainao mashaapan Tominkaru na'iki Jesus tuma karikaonan, aonaa na'apainim nii utokon.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa 1:1-8

Umanawunu'o aimaakan aida-kida-ka'o John ati 1:9-20

Choochinao ati'o 1:1–3:22

Scroll na'iki 7 usakibadapa-kinoo kida 4:1–8:1

7 kuwudiinao 8:2–11:19

Dragon na'iki dya'utam kichana'iki-kia'o pana'aokazinao 12:1–13:18

John tukapan pana'a kida'o aimaakan sha'apan 14:1–15:8

Tominkaru to'oran shoota-ka'o 16:1-21

Babylon na'iki Satan wiinii-ka'o 17:1–20:10

Pidannao buuapa-ka'o daua'o 20:11-15

Pa'ina'o aokazi, imi'i baara, na'iki Jerusalem 21:1–22:5

Jesus wa'atin nii 22:6-21

¹ Di'ora'a kaarita ida'a Jesus Christ aida-kidan aimaakan kida aona'oraz uaitapauzo-ka'o. Tominkaru aida-kidan Jesus ida'an papoitorunao ati kanom sha'apa'azon maonapa'a naa. Jesus dyuudan pa'angelin papoitoru John di'iti. Uaipan John aitapan ipai aimaakan, ² na'iki John kowaada kizi ipai kanom patukapanii. Di'i wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru Paradan di'iki'oraz Jesus Christ aida-kidaniaz. ³ Konaukia'o nii wuru'u pidan aitaapa'oraz di'ora'a kaarita'a na'iki konaukia'o nii wunaou'u abatainaouz na'iki taapainaouz ukuwaanaa, usha'apanum kau'an maonapata'a naa usha'apan kamoon.

John dyuudan paparadan 7 choochi kida ati

⁴ Parada-karu kida John di'iki'o, 7 choochi* kida ati'o Asia Baara ia'oraz.

Marii Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii. Uruu na'auzoz amazada toma-ka'o ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuo'oo nii una'an. Na'iki 7 doronainao di'iki'o mashaapainauz Tominkaru Taba kanaapu ii, ⁵ na'iki Jesus Christ di'iki'o kapam. Uruu karikaonanuo'oo ukuwaa mishiin, na'iki uruu kadishita'oraz kiwiin pamawaka-kizi iki, na'iki uruu Naobanai ipai kingnao ati imi'i baara'a.

Jesus Christ marainpan idi waunao umawakan wa'ati, uso'otan wa'oian paizain ida'an. ⁶ Utoman ipai waunao Faadaanao nii pa'idiwaru, na'iki taainainao nii

* 1:4 7 choochi: mishidainao Jesus ati'o na'apa-karuz.

Tominkaru uDaru ati. Marii kizi utaapa-kaoumanawunu'o nii na'iki ma'ozaka'o nii, karikaonan na'iki karikaonan. Amen!

⁷Uabata, utukapan nii

uwa'atin
 isha'iz tuma,
 ipai'o nii pidannao tukapan,
 atii wunaou'u dakatainaouz uruu
 chipirari idi kapam.

Ipai'o nii pidannao zaadan

da'a'a imi'i baara'a
 itukapan dono uruu.

Na'apa'o nii mishizi! Amen!

⁸ “Ōgaru Alpha na'iki Omega,”† Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz kian padau'an, “Ōgaru na'auzoz amazada toma-kaoua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuo'oo nii ōna'an.”

Christ aidinan John ati

⁹ Ōgaru John unao inawuzu wamishidan idi Jesus kaimanaiman baokopa, watuudan nii ipai kasha'ora kida'oraz baiaapa-kaoubaokopa wazaamatinpan pu'u Tominkaru kazowautapa-kizi di'iti. Uruu idi'o ōmuuda-kaouparan ia'o wiizai Patmos ii, ōkowaadapauzon idi Tominkaru Paradan, na'iki ōkakuwaapan idi Jesus dau'u. ¹⁰ Naobanai kamoon dono'o, Tominkaru Doronaa kazowautan ōgaru, na'iki ōabata diiwa'o paradakaru na'apa kuwudii‡ pootapa-kariwai aran kawan kadakotinan ōbarau ikinapu.

¹¹ Parada-karu kian, “Ipai pusaada putukapanii kida, udauna'an pudyuuda'a naazu 7 choochinao di'iti, di'ora'a dono'i kida di'ia'oraz ati, Ephesus, Smyrna, Pergamum, Thyatira, Sardis, Philadelphia na'iki Laodicea ia'oraz.”

¹² Uruu dauna'an aka ōtanawatina'akan naa ōtukapa'azon kanom wuru'u kadakotina'oraz ō'ati, ōtukapa 7 lamp saabatinapa-kizi kida toma-kariwai gold idi. ¹³ Ībii'i ōtukapa pidan kawanu'o, kaiwadapa'o dawuu za'aba'i'o kamicha kaawa'o atii ukidiba di'iti, na'iki zadawii kawanu'o toma-kaougold idi ukaiwadapaniaz padokori'i ida'an, didimai morokoda-kaoukawan. ¹⁴ Uzowaud baraka, baraka na'apa kinaridi baraka'oraz kawan, na'iki uawun pururu'ukappan na'apa tikazi kawan. ¹⁵ Ukidiba wizi'i, na'apa tawuru kawanu'u chipirari tikazi wizi'idaniaz. Na'iki uparadan abata-kaouna'apa tozowan shaokodappan kawan. ¹⁶ Uzaamatapan 7 wizinao padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki marii dimana'o dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako iki. Uawun baara kanadan, kanada na'apa kamoo kanadan kawan, sakitapa kamoo dono'oraz.

¹⁷ Ōtukapan idi'i naa uruu, ōwashatina'akan naa ōawun baara iki ukanaapu'u ukidiba dazaba'a ikoda tawuru'u mawaka'oraz naa. Upu'u mazan upishatan ōgaru padiwa'ora antanpu'o paka'u idi, ukian ō'ati, “Mana'a putaria'ana'a! Ōgaru kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'o, ¹⁸ na'iki karikaonanuo'oo nii ōkakupan. Ōgaru mawakauzoz da'i, mazan aizii ōkakupan nii karikaonan na'iki karikaonan. Kaina'a ōma'ozakan ōwazoota-kinaa nii mawaka-karu na'iki ōtaa-kinaa nii kakupa-karu mawakainao ati kapam. ¹⁹ Aizii pusaada'a naa ipai aimaakan putukapanii kida, sha'apa'o ni'oraz kai na'iki diina'iti'i. ²⁰ Ōkainaabatan nii pu'ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kaouwuru kida daua'orazu'u: wuru'u 7 wizinao ōzaamatapaniaz ōdiwa'ora antanpu'o ōka'u ida'a, na'iki wuru'u 7 lampanao saabatinapa-kizi kidaz toma-kariwaiz gold idi. Aizii wuru'u 7 wizinaouz,

† **1:8** Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'iti. Tominkaru toma'oraz ipai aimaakan kida utoma-kaoua'ii, na'iki uruu katokonta'oraz ipai aimaakan kida. ‡ **1:10** Kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Angelnao wuru'u, ñnao wuru'u awunuutapa'o nii 7 choochinaouz, na'iki wuru'u 7 lamp saabatanapa-kizi kidaz, ñnao wuru'u 7 choochi kidaz.”

2

Kaarita choochi ati'o Ephesus ia'oraz

¹ Udauna'an ukian ò'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Ephesus ia'oraz:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a, zaamatapa'oraz 7 wizinao, padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki uruu chi'ika'anpa'oraz wunao bii ana'a 7 lampanao saabatanapa-kizi, toma-kariwaiz gold idi.

² “Õaitapa ipai kanom unao sha'apaapanii. Õaitapa dadara ukaudinan na'iki utu-uda ipai kasha'ora kida'o sha'apa'o u'ati, na'iki aona'o nii uaipan oiainao pidan-nao kakinaopan unao, na'iki òaitapa utiwaa-kidapanii mariidinauzonao apostle-tinpa'azoinao, utukapa'azon idi ìkuwaa mishiin. Mazan aonaa umishidan ìkakinaori.

³ Õaitapa utuuda kasha'ora kida'oraz ubaiaapaniaz òdikin ii na'iki aonaa ukashadinan.

⁴ Mazan kaina'a òkowaada'azon u'ati aona'o ònaudapan usha'apatan. Aona'a naa umarainpan ògaru aizii, umarainpauzon kawan da'i ògaru kiwiin. ⁵ Udi'itapa na'apam umarainpan ògaru kiwiin. Aizii aona'a naa umarainpan ògaru na'apa. Ukau'an utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apata kizi'i naa usha'apatauzonii kida da'i kiwiin. Mazan umatanawatinkan an u'oian ai òzikadan nii wuru'u ulampan saabatanapa-kizi pawiiizi iki.

⁶ “Mazan òaitapa kaina'a bauda'apa aimaakan usha'apatanii kaimana'o, aonaa unaudapan Nicolaitannao* sha'apaapaniaz, ògaru aonaa ònaudapan kapamazu.

⁷ “Puabatan an na'apam òkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, òtaapadan nii unikan wuru aka'a paoribai taa'oraz kakupa-kinai, Tominkaru di'ia'oraz.”

Kaarita choochi ati'o Smyrna ia'oraz

⁸ Udauna'an ukian ò'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Smyrna ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru'u kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'oraz di'iki'o, uruu mawaka'oraz na'iki kakuda'oraz powaa iti koshan.

⁹ “Õaitapa pataka'utinainao unao, aonaa ukasha'apauzin, mazan unao kapu-raatanu'o udoronaa ii! Õaitapa oiaiman kida wunao kabootan paparadan u'ati'i taapinpa'azoinaouz Jewnao nii, aonaa Jewnao mani ìdyaun. Ñnao baokopa Satan di'iti'o ìzaamatinpan. ¹⁰ Mana'a pa'i utaria'a naa aimaakan kida ai maonapa'o ni'oraz naa ubaiaapan. Uabata! Satan tiwaa-kidapan nii unao, utaraa-kidan ida'an ubii iki pidannao, na'iki ubaiainpan nii 10 kamoo. Pakawan pa'i umishida ògaru, atii uzowia'azoo-kao di'iti òdikin ìi, na'iki òtaan nii kakupa-kinai uwinipa nii.

¹¹ “Puabatan an na'apam òkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, aona'o nii ubaiaapan wuru'u itamautanuz mawaka-karu.”

Kaarita choochi ati'o Pergamum ia'oraz

¹² Udauna'an ukian ò'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuutapa'oraz choochi Pergamum ii:

* 2:6 Nicolaitannao: sha'apaapauzonao pana'antanpu'o aimaakan Tominkaru Paradan ai.

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a taapa'oraz marii dimana'o, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan. ¹³ Ōaitapanii wuru'u unao mashaapa-kiziz, na'ia'o Satan naobanai-tinpan. Upu'u pakawan unao da'anpan ōgaru na'iki aonaa umarina'atan umishidan ōgaru, atii tawuru dono'o Antipas kakuwaapatinauzon dono ōdau'u na'iki aonaa umarina'atan pamishidan ōgaru, atii uzowiauzo-ka'o na'ii Satan naobanai-tinapa-kizi ii.

¹⁴ “Mazan kaina'a masakauda'u aimakaan aonaa ōnaudapan usha'apatan: kaina'a pabi'i kida pidannao unao bii'i da'anpainao Balaam kakinaori; uruu dyuuda'oraz Balak sha'apata-kidan oia'o kida Israelitenao ati, ĩnikan ida'an wanyukunui kida taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati, na'iki udyuudan ida'an ĩkiaapaakan madoronaa-daun kapam. ¹⁵ Na'apa kapam kaina'a pabi'i kida pidannao ubii'i da'anpainao Nicolaitannao kakinaori. ¹⁶ Aizii, utanawatina'a naa u'oian ai, mazan umatanawatinkan an, kadimana'o ni'i naa ōwa'atin u'ida'ati, ōmizaataaka'anan wunao tuma'a matanawatin-kainaouz. Ōmizaataakan nii wuru ida'ana'a, marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan, kodita'oraz ōdako iki.

¹⁷ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ōtaan nii u'ati diza-kariwaiz manna.† Ōtaan nii kapam ipai ĩkawana'ati baraka'o kuba, na'a'o nii upaawa'a pa'ina'o uuai saadinpan. Aona'o nii ba'oran pidan aitapanuz, soo wuru'u zaamata'o ni'oraz pa'an aitapazu.”

Kaarita choochi ati'o Thyatira ia'oraz

¹⁸ Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuutapa'oraz choochi Thyatira ii:

“Dii wuru'u kuwaiz Tominkaru Dani di'iki'o, uruu tawuru'u pururu'ukappa'oraz uawun tikazi kawan, na'iki wizi'i'oraz ukidiba chipirari wizi'ii-kariwai kawan.

¹⁹ Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Ōaitapa pakawan utaapan umarainpaakan, umishidan ōgaru, ukamunan-kidaakan u'atiaaka na'iki utuuda kasha'ora kida'o uba-iaapanii. Ōaitapa powa'a zii usha'apatan kaimana'o kiwiitapa'o ai.

²⁰ “Mazan kaina'a ōkowaada'azon aimakaan u'ati aona'o ōnaudapan usha'apaapan: utaapada zii wuru'u zun Jezebel kakinaopan unao. Oroo, mariidapa'oraz pakowaadapan Tominkaru paradan ōpidanannao ati. Okakinaopan ōpoitorunao pana'iti'o karikaonan, odyuudan ida'an ĩkiaapaakan madoronaa-daun, na'iki ĩnikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati. ²¹ Ōdyuudauzoni'i naa otanawatinan pa'oian ai, kotua'iki ōzaudapan, mazan aonaa omuuda'azon pakaduz.

²² “Ukau'an, ōkarinaadan nii oroo tuukii pabedin paawa'a, na'iki wuru'u ba'orantapainaouz odau'u, ōbaiaapa-kidan nii ĩ'ati kaziwa'o tuukii, mazan ĩmarina'atan an ipai wuru'u oii kida'oraz pasha'apaapan otuma, aona'o nii ĩbaiaapanuzu. ²³ Ōzowian nii kapam ipai da'anpainao okakinaori kida, pidannao aitapa kizi ipai choochi kida kawana'ati ōgaru wuru'u aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu na'iki ĩdi'itinpan. Ōpataka'utan nii ipai pidannao wuru kida kawana'ati'i, oii kida'oraz ĩsha'apatan.

²⁴ “Mazan kaina'a ba'oran pidannao Thyatira ii, aonaa ĩda'anpan wuru'u oia'oraz kakinaorii, uruu wuru'u aitapa-kida-kariwaiz pabi'i kida'o pidannao ati, ĩdakotaniaz Satan kakinaori kida nii. Ōkian u'ati, aona'o nii ōtaan ba'oran kakinaorii u'ati, ²⁵ mazan dadara'a naa pa'i uzaamatinapa umishidan di'iti atii ōkaawan.

²⁶ “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, na'iki taapa'o ōdyuudanii usha'apatan atii amazada tokon di'iti, ōtaan nii u'ati ma'ozaka-karu ukazowautapa-kinnaa nii ipai

† 2:17 diza-kariwaiz manna: uruu kotua'oraz Tominkaru tauzon papaa-kinnaa nii papidanannao, ĩkoditan dono'oraz Egypt iki.

amazada kawana'ati. ²⁷ Na'iki ukazowautapan nii ïdyaun, ipai pama'ozakan ida'an, ukaraabi'ian ïdyaun na'apa aimaakan toma-kariwai kubai idi'o karaabi'ii-kaos kawan duuza'u, na'apa ðDaru taan kawan ðma'ozakan ðkazowautapa-kinaa nii. ²⁸ Na'iki ðtaan nii u'ati wizi chaapi'iki'oraz utukapauzo-kaos.

²⁹ “Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

3

Kaarita choochi ati'o

Sardis ia'oraz

¹ Udauna'an ukian ð'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Sardis ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kazowautapa'oraz 7 doronainao Tominkaru kanaapu iainaouz, na'iki zaamatapa'oraz 7 wizinao paka'u ida'a.

“Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa kakupa'o kawanu'o utukapa-kaos padamata, umawakan pu'a'a naa. ² Ukau'an upokoda'a naa, na'iki uma'ozakada'a naa wuru'u kaina'a sodi'oraz zii u'ida'a umawakan aia'a naa manawun. Usha'apanum kau'an ðaitapa usha'apatanii kidaz aona'o zii uturuan ðTominkarun ati. ³ Unyukunuitapa ukau'an na'apam da'i utominapa-kidauzo-kaos uabatauzoniaz dau'u. Uizo'atizu, na'iki utanawatina'a naa u'oian ai. Umapokodakan an, ðwa'atin nii u'ida'ati koidimiki kawan, na'iki aona'o nii uaitapan na'apainim nii ðkaawan. ⁴ Mazan kaina'a masakauda'u pidannao ubii'i Sardis ii aona'o ïkaniriban pakamichan. ïchi'ikapan nii ðtuma, ïkaiwadan nii baraka'o kamicha, usha'apanum kau'an kaiman ïmashaapan uaiapa-kaos kawana'ati. ⁵ Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, kaiwada-kida-kaos nii u'ati baraka'o kamicha, na'iki aona'o nii ðmainaabatan u'uu wuru di'iki'i kakupa-karu kaaritannaaz;* ðkowaadan nii ðDaru na'iki Angelnao kanaapu'u, uruu ðda'anpiki.

⁶ “Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

Kaarita choochi ati'o Philadelphia ia'oraz

⁷ Udauna'an ukian ð'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Philadelphia ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kaimana'oraz na'iki mishi'oraz ukuwaa. Uruu wuru'u zaamatapa'oraz David keyan. Na'apainim uda'atan an paniinom, aonaa turuu pidan taratan; na'iki utaratan dono paniinom, aonaa turuu pidan da'atanuzu.

⁸ “Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Utukapa! Kaina'a ðmuudan ukanaapu'u da'atinpa'o paniinom, aona'o turuu pidan taratan. Õaitapa kaina'a masakauda'u uma'ozakan na'iki upu'u zii mazan utaapan ðkakinaori na'iki aonaa umarina'atan ðgaru. ⁹ Na'iki utukapa, wunaou'u zaamatinpainaouz Satan di'iti, ïnao mariidinauzonao, taapinpa'azoinaouz kapam Jewnao nii, aonaa Jewnao mani ïdyaun. Õdapadan nii ïdyaun u'ida'ati ïdawuka kizi u'ati ukanaapu ikinapu ukidiba dazaba'a, na'iki ïaitapan nii ðmarainpan unao. ¹⁰ Utaapan idi ðkakinaori, utuudan ida'an ipai kasha'ora kida'o ubaiaapaniaz, ðkazannaatan nii unao kichana'iki-kii kida'o ai, kaawa'azo'oraz naa imi'i baara ati tiwaa-kidapa'azo'oraz naa ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a.

¹¹ “Kadimana'o ni'i naa ðwa'atin. Dadara pa'i uzaamatapa kaina'a'oraz u'ida'a, aonaa utaapada'ana'a pidan koidapan u'ai wuru'u uwinipaz ðtaa'azoniaz. ¹² Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o ðtoman nii uruu na'apa ma'ozaka'o tooro kadishitapa'oraz Tominkaru Dapu ia'oraz kawan, aona'o nii na'apainim ukoditan unazo iki.

* **3:5** kakupa-karu kaaritannaaz: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, ïmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

Õsaadan nii umuna'a ðTominkarun uu, na'iki donoi ðTominkarun idiwauz uu, wuru'u pa'ina'oraz Jerusalem, wa'ati'o ni'oraz aokazi iki ðTominkarun di'iki. Õsaadan nii kapam umuna'a pa'ina'oraz ð'uu.

13 “Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

Kaarita choochi ati'o

Laodicea ia'oraz

14 Udauna'an ukian ð'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Laodicea ii:

“Dii wuru'u kuwaiz Amen† di'iki'oraz, uruu kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o, uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan.

15 “Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa aonaa uwadidin oo uwiichan. Õaipan unao bauda'apa'o ida'a oo ba'oran di'ii mani padamata! 16 Mazan uwiichan idi masakauda'u sodi karikaonan, na'iki aonaa uwadidin oo uwiichan, ðporikadan nii unao ðdako nazo iki. 17 Usha'apanum kau'an ukian, ‘Õgaru kasha'apauzi'o manawun, ipai kanom ðaiapanii kaina'a ð'ida'a, aona'a naa kanom ðaipan powa'a.’ Mazan aonaa uaitapan unao pataka'utinainao na'iki aonaa aimaakan nii u'ida'a, unao masha'apauzi'o, ishaawun na'iki makamichanu'o. 18 Õkakinaotan unao ukau'an, utorii gold ð'ai kaimana'oraz naa usaabaa-kao tikazi idi, ukasha'apauz kizi. Utorii kapam baraka'o kamicha ukamichan nii, udiza kizi wuru'u kakiba'azonna'oraz umakamichanun. Utorii kapam kasarai uzichii-kinaa nii uawun kida utukapa kizi kaiman.

19 “Ipai ðkakinaotan na'iki ðpataka'utan ðmarainapaniinao. Õaipan idi ñizo'atin ðparadan pa'an, ukau'an mishi'i naa pa'i umarina'ata u'oi'an. 20 Dii ðgaru'u, ðkadishitapan paniinom ida'a, ðdau-daupanuz; na'ia'oram pidan abatan an ðparadan na'iki da'ata'o paniinom, ðmorotan nii u'idi'iti na'iki ðaroopan nii utuma.

21 “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ðtaapadan nii usakanatan ðtuma ðtaba ida'a, na'apa ðwazootan kawan oia'o na'iki ðsakanatan kawan ðDaru tuma utaba di'ii.

22 “Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

4

Taain-karu Tominkaru ati aokazi ii aida-kida-kao

1 Uruu dauna'an ðtukapa aokazi ii paniinom da'atinpa'o! Na'iki ðabatan tawuru'u kiwiini'oraz uparadauzon da'i ð'ati, diiwa'o kuwudii aran kawanu'oraz da'i uparadan. Ukian, “Puwa'ati da'ati'i, ðaida kizi pu'ati kanoma'o nii sha'apa diina'iti'i.” 2 Sariapa Tominkaru Doronaa kazowautan ðgaru. Õtukapa aokazi ii umanawunu'oraz manawun tabai,* kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a!† 3 Pidan sakanatapa'oraz upaawa'a aidinpan Kanada na'apa jasper na'iki carnelian kawan, na'iki kaina'a kiwari'i‡ awauta uawautapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, na'apa uaidinpan emerald kawan.§

4 Kaina'a ba'orainao, 24 manawun kida'o tabainao, awauta ñawautapan wuru'u bauda'apa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai. Na'iki wuru ida'a'a umanawun kida'oraz tabainao, kaina'a 24 kazowautapainao* sakanatapan, ñkaiwadapanii baraka'o kamicha kida, na'iki king kowam kida, gold idi'o utoma-kao. 5 Na'iki

† 3:14 Amen: Jesus dakotan paugaru ‘Amen’ nii. * 4:2 umanawunu'oraz manawun tabai: Tominkaru taba wuru'u, udakota-kao ‘throne’ kii English ida'an. † 4:2 Wuru'u pidan sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu Tominkaru. Putukapa verse 11. ‡ 4:3 kiwari'i: oo kuwari'i; English ida'an udakota-kao rainbow.

§ 4:3 jasper, carnelian na'iki emerald: kawinipinaa kida'o kuba, kanuunu'o, mazan wuza'o oo ko'ori'o kapam.

* 4:4 kazowautapainao: umanawuniinao, foomaannao kawanu'o.

umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, toroanaru turuinan na'iki kan-kan-kia'o. Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u 7 lamp kida maodapan. Īnao wuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz. ⁶ Na'a kapam umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, paran kawanu'o, ikoda glass taidada, na'iki kanuunu'o crystal[†] kawan.

Na'iki awauta wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai daba'a antanapu kida, kaina'a 4 kakupa'o aimaakannao kida, kaina'a ĩawun pananaa an kida, ĩkanaapu ikinapu na'iki ĩbarau ikinapu. ⁷ Bauda'apa aimaakan aidinpan na'apa lion[‡] kawan; ba'oran aidinpan na'apa tapi'iza kazoti kawan; ba'oran aidinpan pidan awun baara kawanu'o uawun baara; na'iki ba'oran aidinpan na'apa udaru'o kokoi zuutapa'o kawan. ⁸ Ipai wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakan kida, kaina'a 6 ĩkutuba kida, ipai ĩkutuba ida'a kaina'a ĩawun kida upaawa iki na'iki uwaranu iki kida. Ipai kamoo na'iki maruta'o karikaonan ĩkunuitinauzon kaikapa'a:

“Kaimana'o, kaimana'o, kaimana'o
Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz,
uruu na'aunuz amazada toma-kao ua'ii,
atii kai, na'iki karikaonanu'o nii una'an.”

⁹ Na'apainim 4 kakupa'oraz aimaakannao kunuuan kunui kida, ĩkonaukii-kidan, na'iki ĩkowaadan pataapan uruu umanawunu'o nii. Na'iki kaiman ĩkian wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu wuru'u kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ¹⁰ Uruu dono wuru'u 24 kazowautapainao, ipai ĩwashatinan wuru kanaapu'a'a sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, ĩmanawuntapan uruu kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. Ipai ĩtaan pakowam king kowam kaduz kida wuru kanaapu ati'i, umanawunu'oraz manawun tabai. ĩkunuuan naa kaikapa'a:

¹¹ “WaNaobanaa Tominkaru!
Soo pugaru konaunama'o,
umanawunu'o,
na'iki ma'ozaka'o karikaonan,
usha'apanum kau'an putomanii
ipai aimaakan.
Puaipan ati'o ĩtominan na'iki ĩkakupan.”

5

Kaznizo-dani zaamatan scroll[†] Tominkaru di'iki.*

¹ Uruu dauna'an otukapa wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uzaamatapan scroll padiwa'ora antanpu'o paka'u idi. Ipai saada-kariwai kida kaina'a ubarau an na'iki unazo ikinapu, na'iki kaina'a 7 usakibadapa-kinao kida umuna'an. ² Na'iki otukapa umanawunu'o Angel, na'iki oabata ukian diiwa'o ida'an. “Kanom kaimana'o manawun, turua'o uso'otan wuru'u scroll sakibadapa-kinao kidaz, na'iki uda'atanuzu?” ³ Mazan aonaa bauda'apa aokazi iki'o, oo imi'i baara iki'o, oo imi'i waranu iki'o turuan pada'atan scroll, oo tukapan unazo ia'o. ⁴ Uru'u naa ozaadan tuukii, usha'apanum kau'an aonaa kanom ikoda-kao kaimana'o nii turua'o uda'atan scroll, oo utukapan unazo ia'o saada-kariwaiz.

⁵ Upu'u bauda'apa kazowautapainao bii iki'o kian o'ati, “Mana'a puzaada'ana'a. Putukapa! Wuru'u dakota-kariwaiz umanawunu'o Lion nii, Judah takaan-daunuz, na'iki uruu kapam David takaan-daun, uruu wazoota'oraz oia'o, na'iki turuu uso'otan 7 sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'iki uda'atanuzu.”

[†] 4:6 crystal: kawinipina'o kuba, kanuunu'o. [‡] 4:7 lion: udaru'o baudokoru. ^{*} 5: Kaznizo-dani: Putukapa John 1:29 ida'a. [†] 5: scroll: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁶ Udauna'an ōtukapa Kaznizo-dani kadishitapan maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a wunao sakodaitapaniaz 4 kakupa'o aimaakannao, na'iki kazowautapainao. Wuru'u Kaznizo-daniz zowiauzo-kariwai kawanu'o uaidinpan. Kaina'a 7 u'ozoo kida na'iki 7 uawun kida. Īnao tawuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz, dyuudauzo-kariwainauz ipai amazada kawana'ati da'ati'i imi'i baara ati. ⁷ Kaznizo-dani makon uzaamatan scroll Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o di'iki, udiwa'ora antanpu'o uka'u di'iki.

⁸ Uzaamatan dauna'ana'a naazu uru'u naa wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakannao na'iki 24 kazowautapainao, ipai ĩwashatinan wuru kanaapu iti'i Kaznizo-daniz. Ipai ĩzaamatapan shamoro‡ kida na'iki boon kida gold idi'o utoma-ka'o paida'o shanaribai idi, uruu wuru'u Tominkaru pidannao toriinpan kidaz. ⁹ Udauna'an ĩkunuuan pa'ina'o kunui:

“Pugaru kaimana'o,
 puturuuda mishi puzaamatan scroll,
 na'iki puso'otan usakibadapa-kinao kida.
 Usha'apanum kau'an pugaru
 zowiauzo-kariwai.
 Pumawakan ida'an,
 pukazannaatan pidannao Tominkaru ati
 ipai amazada kida di'iki,
 ipai wiizai kida di'iki,
 ipai bakadun kida ĩparadan,
 na'iki ipai pana'a kida'o pidannao.

Aizii ipai ĩtaainan Tominkaru ati.

¹⁰ Putoman ĩdyaun Faadaanoo nii pa'idiwaru,
 taainainao nii Tominkaru ati.
 Na'iki ĩnaou'u nii kazowautapa
 da'a'a imi'i baara'a.”

¹¹ Uruu dauna'an koshan ōawunuupan, ōtukapa angelnao, iriba'o manawun ĩdyaun aonaa ĩaita-ka'o kawana'ati, awauta ĩkadishitapan ĩzikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz tabai, 4 kakupa'oraz aimaakannao na'iki wuru'u 24 kazowautapainao kidaz. ¹² Na'iki ōabata angelnao kunuipan naa diiwa'o ida'an. Kaikapa'a ĩkunuunu'u:

“Wuru'u Kaznizo-dani zowiauzo-kariwaiz,
 kaimana'o uruu.

Marii kizi mishi ukonaukii-kida-ka'o
 umanawunun idi,
 ukasha'apauzin idi,
 uaitapaaban idi, uma'ozakan idi,
 ukamarainapanun idi,
 ukanadan idi,
 na'iki turuu kizi kaiman
 kii-karu u'ati.”

¹³ Uruu dauna'an aka ōabatan ipai aimaakan kida kunuipan, aokazi ia'o, imi'i baara'a'o, imi'i waranu ia'o na'iki paran baoko ia'o, na'iki ipai aimaakannao mashaapainao ipai amazada kawana'ati. Ipai ĩkunuipan kaikapa'a:

“Wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a,
 na'iki wuru ati'i Kaznizo-daniz.

Marii kizi turuu kaiman kii-karu ĩ'ati, na'iki ĩmarainapa-ka'o.

Marii kizi kakuwaapa-karu ĩmanawunun na'iki ĩma'ozakan dau'u,
 karikaonan na'iki karikaonan.”

‡ 5:8 shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

14 Wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakannao kian “Amen!” Uru'u naa kazowautapainao washatina'akan naa paawun baara ukinapu imi'i baara iti, ĩtaainan naa Tominkaru ati na'iki Kaznizo-dani ati.

6

Kaznizo-dani so'otan sakibadapa-kariwai kida scroll di'iki

1 Ōawunuutapan pu'u Kaznizo-dani so'otan kiwiitapa'o scroll* sakibadapa-kinao. Ōabata bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki, parada-karu turuinan diiwa toroanaru kawan. Ukian, “Da'ati'i!” 2 Ōawunuupa'akan, na'ii ōtukapa baraka'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, kabairi'o, na'iki ōtukapa kowamai taa-kao u'ati, king kowam kaduz idi. Uruu umakon naa umizaataakapaanan, ipai uzowian mizaataakapainao patuma, ipai utarubanao kaakinpan u'ati, uruu ukau'an ma'ozaka'o nii manawun ĩ'ai.

3 Uruu dauna'an Kaznizo-dani so'otan 2nd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” 4 Ba'oran kawaro aidina'akan, wuza'o pa'an. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, taa-kao ma'ozaka-kinai u'ati, umizaataaka-kida-kinai nii imi'i baara'a pidannao pa'atiaaka, na'apa'o ida'an kizi ĩmawakan. Uruu idi udaru'o marii taa-kao u'ati, mizaataaka-kinai marii, dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan.

5 Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 3rd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” Ōawunuupan, na'ii ōtukapa podidi'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, uzaamatapa dya'utam kimisha'o aitaaribanaa paka'u ida'a. 6 Na'iki ōabata parada-karu wunao bii iki'o kawanu'u 4 kakupa'o aimaakannao. Kaikapa'a kii-karu'u: “Bauda'apa'o kamoo pidan kaudinan winipinaa ida'an turuu utorian soo bauda'apa kilogram poroom, oo turuu utorian soo idikinauda'u kilogram barley. Mazan aonaa pa'i pudokooda'ana'a olive oil na'iki wine winipinaa.”†

7 Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 4th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” 8 Ōawunuupan, na'ii ōtukapa kidai'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, u'uu Mawaka-karu, na'iki kaina'a Mawakainao Wiizi da'anpan uruu. Ipai ĩnao ati ma'ozaka-karu taa-kao ĩzowii-kinai nii 1/4 pidannao da'a'a imi'i baara'a. Wuru kida idi'o nii pidannao mawakanu'u: mizaataaka-karu idi, zamazi-karu idi, karinaa-karu bakadun kida rinai idi, na'iki kichana'iki-kii kida'o aimaakannao zowian nii ĩdyaun.

9 Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 5th sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'ii ōtukapa altar dazaba'a, pidannao doronaa kida, zowiauzo-kariwainaoz ĩmishidan idi manawun Tominkaru Paradan na'iki ĩmamashaada'azookan idi pakakuwaapan udau'u. 10 Diiwa'o ida'an ĩkian, “Umanawunu'o Naobanai, kaimana'o na'iki mishi'o! Mana'a naa puzaudapa'ana'a powa'a! Kai'i naa pupataka'uta wunaou'u imi'i baara ainaouz zowiauzonaouz waunao, pukaunaata'a naa waunao.” 11 Uruu dauna'an ipai ĩkawana'ati baraka za'aba'i kida'o kamicha taa-kao ĩ'ati. Udauna'an ĩdyuuda-kao ĩsookapa'anan masakauda'u, atii ba'oran mishidainao, kaudinainaoz Jesus ati, zowii-kao na'apa ĩnao zowii-kao kawan, ĩaita-kao kawana'ati.

12 Uruu dauna'an ōtukapa Kaznizo-dani so'otan 6th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Na'iki ōtukapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an, na'iki kamoo marutan podidi'o kamicha kawan, na'iki kauzu tukapa-kao wuza na'apa izai kawan. 13 Wiizi kida waotan imi'i baara ati na'apa ma'ozaka'o awaru waota-kidan kawan pa'ishizo'o akai kida

* 6:1 scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-kao oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saadapa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi. † 6:6 Zamazi dono, kawinipinaa wanyukunui sellii-kao.

pakadunaa di'iki. ¹⁴ Aokazi papidinan na'apa scroll kawan, na'iki umainaabatinan. Midukuo kida na'iki imi'i baara paran ii kida'o, ipai'o nii ĩzikada-kaopawiizi iki kida.

¹⁵ Uruu idi ipai kingnao da'a'a imi'i baara'a, ipai kazowautapainao na'iki ipai sol-dyaanao zowaunaanao, na'iki kapuraataniinao na'iki ma'ozakainao na'iki ipai poitoruinao na'iki aonaa poitoruinao mani, ipai'o nii ĩdizinan udaru'o kuba uun nazo ii kida na'iki kuba tuu'uz kida oroda an midukuo ii. ¹⁶ Diiwa'o ida'an ĩkian midukuo kida na'iki kuba kida ati, “Uwaota wa'ida'ati udiza kizi waunao Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o ai, na'iki Kaznizo-dani pataka'utan ai waunao. ¹⁷ Uruu kichana'iki-kii kida'o pataka'utin-karu kamoo kaawan naa wuru'u: kanoma'o nii tuudazu?”

7

144,000 Israelitenaokainaabata-kaotominkaru ati

¹ Uruu dauna'an otukapa 4 angelnao kadishitapan 4 imi'i baara shakaru kida di'ii, ĩzaamatapan awaru kida, aonaa kizi awaru nii imi'i baara'a oo paran ii oo atamun baawu an. ² Udauna'an otukapa ba'oran angel wa'atin waoko iki, una'akapa kakupa'o Tominkaru kainaariba. Uparadan diiwa'o ida'an wunao ati'i 4 angelnaouz, utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati, ĩpataka'uu-kinaa nii imi'i baara na'iki paran. ³ Angel kian ĩ'ati, “Aonaa zii ukaziwa'ana'a imi'i baara, paran oo atamun kida atii wakainaabatan dauna'an zii waTominkarun pidanannao, ĩtawu kida ida'a.”

⁴ Aizii wuru'u Tominkaru pidanannao kainaabata-kariwainaoz pataawu kida ida'a kowaada-kaodoti ĩriban 144,000. ĩnao wuru'u 12 Israel takaan-daunnao tonaazinaa bii iki'oraz ĩzaamata-kaod. ⁵⁻⁸ 12,000 zaamata-kaobauda'apa'o tonaazinaa kida di'iki, wunao kida di'iki'i: Judah, Reuben, Gad, Asher, Naphtali, Manasseh, Simeon, Levi, Issachar, Zebulun, Joseph, na'iki Benjamin di'iki.

Iriba'opidannobaokopatinpan

⁹ Uruu dauna'an otukapa iriba'o manawun pidannobaokopatinpan aona'o turuu ĩaita-kaod! Kaawainaoz na'ati wa'atin ipai bakadun wiizai kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩdokoza-daunnao tonaazinaa kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩmada kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩparadan kida di'iki. Na'a ĩkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai na'iki Kaznizo-dani kanaapu'u. ĩkaiwadapa dawuu za'aba'i kida'o kamicha baraka'o, na'iki ĩzaamatapa pokoridi anaba kawan kida'o paka'u kida ida'a. ¹⁰ Diiwa'o ida'an ĩkian,

“Pugaru waTominkarun na'iki

Kaznizo-dani kazannaata'oraz waunao.

Pugaru sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a.”

¹¹ Ipai daunuuda'u angelnao kadishitan, awauta ĩzikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, ipai kazowautapainao, na'iki 4 kakupa'o aimaakannao. Uruu dauna'an ipai ĩwashatinan, ĩawun baara kida apowa iti wuru kanaapu ati'i umanawunu'oraz manawun tabai, na'iki ĩtaainan naa Tominkaru ati.

¹² ĩkian,

“Amen!

Marii kizi Tominkaru konaukii-kida-kaod

umanawunun idi,

na'iki uaitapaaban idi,

na'iki ukaimanan idi;

marii kizi umarainapa-kaod

unaobanain idi,

na'iki uma'ozakan idi

karikaonan na'iki karikaonan!

Amen!”

¹³ Udauna'an bauda'apa kazowautapainao bii iki'o pishaan õgaru. Ukian, “Kanom kaduznao wuru'u pidannaouz kaiwadapainaoz baraka'o kamicha za'aba'i kida? Na'iki'oram ĩwa'atin?”

¹⁴ “Õnaobanaa, aonaa õaitapan, soo pugaru pa'an aitapa,” õkian u'ati.

Uruu dauna'an ukian õ'ati, “Ipai wunaou'u dobatainaou'u naa kichana'iki-kii kida'o aimakaan kida baiaapa-kariwai. Ipai'ora'a naa ĩchikaan pakamichan za'aba'i kida baraka, Kaznizo-dani izain idi.

¹⁵ “Uruu idi ĩkadishitapan Tominkaru taba kanaapu'u kaudinainao nii u'ati uwiizi ii ipai kamoo na'iki maruta'o; na'iki wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a una'auzon ni'i naa ĩtuma utaapan ĩdyaun. ¹⁶ Aonaa na'apainim nii ĩzamaziizon oo ĩmaarakon, aonaa na'apainim nii ĩbaiaapan kamoo wiichan powa'a, ¹⁷ Usha'apanum kau'an, Kaznizo-dani mashaapa'oraz maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a, utaapan nii ĩdyaun na'apa kaznizo taapa-ka'o kawan, una'akan nii ĩdyaun nunudapa'o wunu di'iti, taa'oraz kakupa-kinai. Na'iki Tominkaru inoan nii kapam ĩawun uu kida ipai ĩawun iki.”

8

Kaznizo-dani so'otan 7th sakibadapa-kariwai scroll di'iki*

¹ Kaznizo-dani so'otan dono wuru'u 7th sakibadapa-kariwaiz scroll di'iki, sariapa amazada mashaadina'akan masha aokazi ii, ikoda mani pazikon an hour. ² Udauna'an õtukapa 7 angelnao kadishitapan na'a Tominkaru kanaapu'u, na'iki taa-ka'o ĩkawana'ati, bauda'apa kida kuwudii. ³ Ba'oran angel kaawan ukadishitan maonapa altar dazaba'a, uzaamatapanii shanaribai kinnaa gold idi'o utoma-ka'o. Diri'i kaduunu'o aimakaan kida taa-ka'o shanaribai nii u'ati, ukawaodan nii Tominkaru ati upidanannao tori-inpan tuma, na'iki umuudan naazu altar, gold idi'oraz utoma-ka'o paawa ii, wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu ia'oraz. ⁴ Angel zaamatapaniaz shanaribai ka'awapa'o shan makon doko iti Tominkaru di'iti, Tominkaru pidanannao toriinpan kida tuma. ⁵ Uruu dauna'an angel paidadan shanaribai kinnaa wizi'i'o tikazi tiriizi idi altar paawa iki, udauna'an ukaboota'akan naazu imi'i baara iti, sariapa na'ii kan-kan-ka'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an.

7 kuwudiinao

⁶ Wurulu'u 7 angelnao zaamatapainaoz pakawana'ati kuwudii kida minziiwan naa ĩpoota'azon naa kidaz. ⁷ Kiwiitapa'o angel pootan pakuwuda, sariapa dadara kida'o wunu, kuba kawan, na'iki tikazi, izai tuma'o waotan imi'i baara ati. Uruu idi 1/3 imi'i baara ka'awan, na'iki ipai atamun na'iki pinidi na'a kida'o ka'awan.

⁸ Udauna'an ba'oran angel pootan pakuwuda, sariapa aimakaan udaru'o midukuo ka'awapa'o kawanu'u, kaboota-ka'o paran baoko iti. Uruu idi 1/3 paran baoko tanawatinan izai nii, ⁹ na'iki ipai mashaapainao na'a ubaoko'o mawakan, na'iki kanawa tuu'uz kida na'a'o, ipai ĩmainaabata-ka'o.

¹⁰ Udauna'an 3rd angel pootan pakuwuda. Sariapa udaru'o na'iki kanada'o wizi waotan doko iki, wa'ozinao na'iki wunu nunudapan di'iti. ¹¹ Wizi uu “Kibia'o Manawun,” uruu idi 1/3 ukibiidan wa'ozinao na'iki wunu nunudapa-kizi kida, na'iki iriba pidannao mawakan ĩtuzan idi wuru'u wunu kibia'oraz manawun.

¹² Udauna'an 4th angel pootan pakuwuda. Sariapa 1/3 kamoo, kauzu, na'iki wiizinao zowita-ka'o, uruu idi 1/3 kida ĩkanadan makada-ka'o. Na'iki 1/3 bauda'apa kamoo ida'a, aonaa ukanadan; na'iki na'apa kapam 1/3 bauda'apa'o maruta'o ida'a, aonaa ukanadan.

* **8:** scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-ka'o oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saadapa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

¹³ Uruu dauna'an ðawunuupan, ðtukapa udaru'o kokoi zuutapa'o doko ii. Ukian diiwa'o ida'an, "Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii manawun sha'apan ipai pidanna'o ati mashaapainauz da'a'a imi'i baara'a, wuru poota-ka'o dono'o idikinauda'u'oraz kuwudiinao, idikinauda'u'o angelnau pootan ni'oraz!"

9

¹ Udauna'an 5th angel pootan pakuwuda, ðtukapa wizi waotauzoz doko iki imi'i baara ati, na'iki key taa-ka'o u'ati, ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaa. ² Wizi da'atan dono wuru'u ka'unaru aona'oraz utokon nii, kishana'o koditan bodo'okappan, na'apa tuubaruo tikazi ka'awapa'o shan kawan. Uruu idi udikinidan kamoo, na'iki maruta utaapan amazada. ³ Aonaa masakauda'u mani manoruna'o koditan tikazi shan di'iki imi'i baara ati, na'iki ĩma'ozakan taa-ka'o na'apa kankoorun ma'ozakan kawan. ⁴ Aonaa ĩtaapada-ka'o ĩkaziwan pinidi oo atamun kida oo sha'apa'oram paoribai, mazan turuu ĩkaziwan pidanna'o pa'an, aona'oraz Tominkaru kainaariba nii ĩtawu kida ida'a. ⁵ Wuru'u manorunaouz aonaa ĩtaapada-ka'o ĩzowian pidanna'o sariapa, mazan ĩbaiatin-kidan nii ĩdyaun baka'iauda'u kauzu. Wuru kaziwanu'u ĩchiiianiaz na'apa kankoorun chiinii kawan. ⁶ Uruu dono pidanna'o aipan nii padamata pamawakan, mazan aona'o nii ĩmawakan; ĩaipan pamawakan, mazan aonaa ĩmawakan.

⁷ Wuru'u manorunaouz aidinpan na'apa kawaronao kawan minziiwapa'oraz naa mizaataakapa-karu dau'ati; ĩzowau paawa'a kida kaina'a ĩkaiwadapan kowamai kawanu'o Gold idi'o utoma-ka'o, na'iki ĩawun baara kida aidinpan na'apa pidan awun baara kawan. ⁸ ĩzowaud kida dawuan na'apa zun zowaud kawan, ĩudako kida na'apa lion dako kida kawan. ⁹ Kaina'a ĩdokori'i dikiniribanaa kida chipirari idi'o kawanu'o, na'iki ĩkutuba aran kida tururukadappan na'apa tawuru kawanu'u iriba'oraz kawaronao kozootapainauz chariot* kida mizaataakapa-kizai iti'o kawan. ¹⁰ Kaina'a ĩdyuo kida ida'a ĩchiimikitin-kinaa na'apa kankoorun kawan, na'iki uruu idi'o wuru'u ĩkaziwaanuz pidanna'o ĩbaiatin-kidan nii ĩdyaun baka'iauda'u kauzu. ¹¹ Kaina'a ĩnaobanaa king kazowautapa'o ĩdyaun, Hebrew ida'an u'uu dakota-ka'o Abaddon, na'iki Greek ida'an u'uu dakota-ka'o Apollyon, ("Pataka'utauzo" kia'o wuru'u). Uruu angel awunuutapa'oraz ka'unaru aona'oraz utokon nii.

¹² Wuru'u di'ora'a, kiwiitapa'o kasha'ora-karu baiaapa-kariwaiz kaiwainpa'aka'oraz naa shaabatapan naa wuru'u, kaina'iki dya'utama'a naa kasha'ora-karu kida kaiwainpa'o nii zii.

¹³ Uruu dauna'an 6th angel pootan pakuwuda. Ōabata parada-karu wa'atin 4 altar shakaru kida di'iki, gold idi'oraz utoma-ka'o, Tominkaru kanaapu ia'oraz. ¹⁴ Parada-karu kian angel ati, "Pumuuda wuru'u 4 angelnau dodotapa-kariwainauz udaru'o wa'ozi Euphrates dazaba ia'oraz!" ¹⁵ Uruu 4 angelnau taapa-ka'o minziiwapa'anaa; wuru kamoo dau'ati'i aita-kariwaiz naa, uruu dono ĩzowian nii 1/3 pidanna'o. ¹⁶ Soldyaanao zaidapainauz kawaronao, ōabata ĩdiri'in kowaada-ka'o 200,000,000 ĩdyaun.

¹⁷ Kaikapa'o wuru'u ðtukapan kawaronao na'iki zaidapainauz ĩbarau'u kida: wunaou'u zaidapainauz, kaina'a ĩkaiwadapan padokori'i dikiniribanaa kida, ĩaidinpan wuza tikazi kawan, blue sapphire† kawan, na'iki yellow sulfur‡ kawan. Kawaronao zowau kida aidinpan na'apa lionnao zowau kawan kida, na'iki ĩdako kida di'iki kodita tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur. ¹⁸ Na'iki 1/3 pidanna'o zowii-ka'o da'a'a imi'i baara'a, wuru idi'i idikinauda'u'oraz pataka'utin-kinai kida: tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur kodita'oraz kida kawaronao dako iki. ¹⁹ Wuru'u

* 9:9 chariot: soldyaanao tararan † 9:17 sapphire: uruu konaunama'o kuba. ‡ 9:17 sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kawaronaouz ãma'ozakan taa-kaou uruu dono ãdako na'iki ãdyuo kida ida'a'o, uruu kida idi'o wuru'u ãkaziwaanuz pidannao. ãdyuo kida kazowau'o na'apa kowazaz zowau kawan.

²⁰ Aizii ipai pidannao, aona'oraz ãmawakan na'apain wuru idi'i kichana'iki-kii kida'oraz pataka'utin-kinai kida, pakawan aonaa ãmarina'atan patomanii aimaakan kida. Aonaa ãmashaadan patoriinpan oia'o doronainao ati, na'iki wunao ati'i ãtomaniiaz aimaakan kida gold idi, wizi'i'o chipirari idi, isha'o chipirari idi, kuba idi na'iki atamun idi, aona'oraz kanom ãtukapan, ãabatan oo aona'oraz ãchi'ikan. ²¹ Na'iki aonaa ãmarina'atan pazowiipan pairibannao, na'iki ãsha'apaapan oia'o doronai ida'an aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao, na'iki madoronaa-daun ãkiaapaakan, na'iki ãkoidimikin.

10

*Angel na'iki duusodi'o scroll**

¹ Uruu dauna'an õtukapa ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki. Ukai-wadapanii kawanu'o isha'iz kamicha kaiwaadapa-kaou kawan. Na'a'o kapam kiwari'i uzowau paawa an, uawun baara Kanada'o na'apa kamoo kawan, na'iki utaba'u kida na'apa doko'a'o tikazi kida maodapan kawan ãaidinpan, ² paka'u ida'a uzaamatapa duusodi'o scroll da'atinpa'o. Udauna'an umuudan padiwa'ora antanpu'o pakidiba paran paawa iti, na'iki umuudan pa'ashabaron antanpu'o pakidiba imi'i paawa iti. ³ Na'iki ukadakon diiwa'o ida'an na'apa lion kadakon kawan. Uruu dauna'an sariapa 7 toroanarunao dako'atinuzu, õaitapa na'apa'oram wuru'u ãparadan kianuz. ⁴ Maonapa'ora'a naa õsaadan padamata na'apam ãkian kida, upu'u mazan õabatan parada-karu kian aokazi iki õ'ati, "Pumashaapa zii! Mana'a pusaada'ana'a na'apam toroanarunao kian."

⁵ Uruu dauna'an umanawunu'oraz angel, kadishitapa'oraz paran paawa ii, na'iki imi'i paawa'a sawadan padiwa'ora antanpu'o paka'u aokazi iti. ⁶ Uaipan idi paparadan mishida-kaou, ukaiwaan Tominkaru uu, uruu karikaonanu'oraz ukakupan, toma'oraz aokazi na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, uruu toma'oraz imi'i baara na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, na'iki uruu toma'oraz paran na'iki ipai aimaakannao ubako'ia'oraz. Angel kian, "Aona'o ni'i naa Tominkaru zaudapan powa'a! ⁷ Mazan 7th angel pootan dono'o naa pakuwudu, umishian ni'i naa pasha'apata'azoonii, na'apa ukowaadauzon kawana'atizu kotua'a naa, uruu wuru'u kuwaiz, aona'oraz uaitapauzokaou, ukowaadauzoniaz papoitorunao, prophetnao ati."

⁸ Udauna'an õabata parada-karu aokazi iki'o kian õ'ati koshan, "Pumako puzaamata'an wuru'u da'atinpa'oraz scroll, angel ka'u di'iki, kadishitapa'oraz paran paawa ii na'iki imi'i paawa'a."

⁹ Uruu idi õmakon angel di'iti õpishaan naa u'ai wuru'u duusodi'oraz scroll. Ukian õ'ati, "Puzaamatazu na'iki punika'a naazu. Pudako ii putiwaan niiz bishoo, mazan pudyokorautan dauna'an ukaawan nii putoba nazo iti katama'a naa." ¹⁰ Uruu idi õzaamatan naa wuru'u duusodi'oraz scroll angel ka'u iki õnikan naazu! Õdako ida'a õtiwaanuz bishoo, mazan ukaawan õtoba nazoo iti, sariapa ukataman.

¹¹ Udauna'an kii-karu õ'ati, "Pukowaada'ana'a naa koshan kanom Tominkaru aia-panii pasha'apatan ipai pidannao ati, bakadun kidaz ãwiizi, ãmada, ãparadan, na'iki ipai kingnao ati."

11

Dya'utama'o prophetnao Tominkaru dyuudanii

¹ Uruu dauna'an aitaaribai atamun taa-kaou õ'ati na'iki kii-karu õ'ati, "Pumako puaita'an kizi na'apam Tominkaru Dapu na'iki altar udarun, na'iki puaita na'apauda'um kaina'a pidannao choochiipainao unazo ii. ² Mazan aonaa puaita'ana'a

* **10:** scroll: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

na'apam Tominkaru Dapu panibazooti udarun, usha'apanum kau'an taa-kariwai'i naa wuru'u ba'oran pidannao ati, aona'oraz ĩmishidan Tominkaru. Īchi'ikaadanaan nii ipai donoi nazo an Tominkaru pidannao mashaapa-kiziz, na'iki ĩpataka'utan niizu 42 kauzu.* ³ Na'iki ōtaan nii ma'ozaka-karu dya'utama'o ōprophetinnao ati ĩkakuwaapa-kinaa nii mishi'oraz ōkuwaa dau'u, wuru dono'o 1,260 kamoo kidaz. Uruu dono ĩkaiwadan nii kamicha kasha'ora-karu daara ĩaida-kida-kinaa nii pakasha'oran pidannao oian dau'ati."

⁴ Wuru'u dya'utama'oraz Tominkaru prophetinnao, ĩnao wuru'u dya'utama'oraz olive kadunaa kida ni'oraz,† na'iki dya'utama'oraz lamp saabatinapa-kizi kida ni'oraz kapam kadishitapa'oraz Naobanai kanaapu ii, uruu kazowautapa'oraz ipai amazada.

⁵ Na'ia'oram pidan tiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ĩtuma, ĩkodita-kidan nii tikazi padako iki kida, uruu idi'o nii ĩzowian patarubanao. Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii pidan mawakan utiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ĩ'ati.

⁶ Kaina'a'o nii ĩma'ozakan taa-ka'o ĩmashaatapa-kinaa nii wunu ukaawan ai, wuru dono'o ĩkakuwaapatinanuz Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a kapam ĩma'ozakan taa-ka'o ĩtanawata-kinaa nii wunu izai nii, na'iki turuu ĩsha'apatan bakadun pataka'utin-kinai kida imi'i baara'a na'apainim karikaonan paaipan kawana'ati.

⁷ ĩpaian dauna'an pakakuwaapan pidannao ati, wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi kodita'o ni'oraz imi'i waranu iki, mizaataakan nii ĩtuma, uzowian nii ĩdyaun mawaka. ⁸ Mawaka'o prophetnao na'ian nii mapudu'o dobaapa-kizai dunapo ii, umanawunu'oraz donoi nazo ii. Na'ia'o kapam ĩnaobanaa Jesus taukauzo-ka'o cross di'iti. Uruu wuru'u donoiz dakota-kariwaiz kapam Sodom oo Egypt nii, usha'apanum kau'an pidannao na'ii sannao mashaapan idi oii, na'apa Sodom oo Egypt Baara sannao kawan.

⁹ Pidannao ipai wiizai kida di'iki, bakadun ĩdokoza-daunnao kida di'iki, bakadun ĩparadan kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩmada di'iki, ipai'o nii ĩtukapan Prophetnao mawakainauz washatinpan 3 1/2 kamoo, na'iki aonaa ĩaipan ĩdida-ka'o. ¹⁰ Tuukia'o nii pidannao konaukian Prophetnao mawakan idi, usha'apanum kau'an kiwiin ĩpataka'utin-kidauzon ĩdyaun tuukii manawun. Uruu idi ĩkonaukiitinan nii, ĩdyuudan nii aimaakan kida pa'atiaaka kida.

¹¹ Mazan 3 1/2 kamoo dauna'an, Tominkaru kakudan nii ĩdyaun powaa iti koshan, uruu idi ĩkadishitan, na'iki ipai tukapainao ĩdyaun tarian. ¹² Uruu dauna'an dya'utama'oraz Prophetnao abatan diiwa'o parada-karu aokazi iki'o kian ĩ'ati, "Uwa'ati da'ati'i!" kii. ĩmakon naa aokazi iti isha'iz ida'an, pidannao manaudapa-kainao ĩdyaun awunuutapan pu'u.

¹³ Sariapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun, na'iki 1/10 kabaunnao tonnaa kaboobi'ii-ka'o. 7000 pidannao mawakan wuru idi'i imi'i nakainanuz, ba'orainao wa'akinainao aona'o ĩmawakan, tuukii ĩtarian, uruu idi ĩkian, "Tominkaru aokazi ia'o, pugaru ma'ozaka'o manawun."

¹⁴ Di'ora'a 2nd kasha'ora-karu kida, kaiwainpa'aka'oraz naa kida, shaabatapan naa wuru'u. Kaina'iki bauda'apa'a naa kasha'ora-karu, kadimana'o ni'i naa ukaiwainpan di'ora'a kida dauna'an.

7th angel pootan pakuwuuda

¹⁵ Uruu dauna'an uru'u naa 7th angel pootan pakuwuuda, na'ii ōabata diiwa'o ida'an parada-karu kida aokazi iki'o kian:

"Aizii di'ora'a dauna'an,
soo wanaobanaa Tominkaru
na'iki wuru'u uzaamataniaz Christ,
kazowautapan ni'i naa ipai pidannao.
Tominkaru kazowautapan nii karikaonan

* **11:2** 42 kauzu: na'apa'o wuru kawanu'o verse 3 ida'a'oraz 1,260 kamoo kidaz, na'apa'o kapam wuru kawanu'o Revelation 12:14 ida'a'oraz 3 1/2 wunu kawan. † **11:4** Zechariah 4:3

na'iki karikaonan!”

¹⁶ Sariapa 24 kazowautapainao sakanatapainaoz pataba kida ida'a Tominkaru kanaapu'u, ipai iwashatinan paawun baara ikinapa imi'i baara iti, itaainan naa u'ati.

¹⁷ Īkian:

“Wanaobanaa Tominkaru umanawunu'o,
pugaru na'auzoz amazada
toma-kao ua'ii,
na'iki karikaonanu'o nii puna'an.

‘Kaiman’ wakian pu'ati,
puaidan idi mishi'o puma'ozakan,
na'iki pusakadani'i naa pukazowautapan!

¹⁸ Ipai mamishida-kainao to'oran tuukii pu'ati,
kaawa'a naa aizii puto'oran kmoon,
pubuupan mawakainao kmoon kaawan naa.

Kaawa'a naa kamoo pukawinipinaata-kinaa nii pupoitorunao,
wuru'u prophetnaouz,
na'iki ipai pupidanannao taapainaoz pugaru umanawunu'o nii,
manawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao.

Kaawa'a naa kamoo pumainaabatan
ipai pidannao zowiainao
ba'oran pidannao da'a'a imi'i baara'a.”

¹⁹ Uruu dauna'an aka Tominkaru Dapu aokazi ia'o da'atinan na'iki na'ii ōtukapan kaimana'oraz pakara Tominkaru paradan pakarannaa. Udauna'an na'a kan-kan-
kia'o, toroanaru turuinan, imi'i nakainan na'iki dadara tuu'uz kida'o wunu waotan.

12

*Zuna na'iki Dragon**

¹ Uruu dauna'an ōtukapa umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan aidinan aokazi ii: Zuna kakamichantimpa'o kamoo idi, na'iki kauzu okidiba waranu'u, na'iki kaina'a okaiwadapan king kowam kaduz, upaawa'a kaina'a 12 wizinao. ² Kaudani'o wuru'u orooz, odani shakata'azon idi'i naa ozaadan na'iki okadakoinan ukaziwan idi.

³ Ōtukapan koshan ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan aokazi ii: na'ii ōtukapa udaru'o wuza'o Dragon, kaina'a'o 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida. ⁴ Padyuo idi uto'otan doko iki 1/3 wizinao, udauna'an ukabootan Īdyaun imi'i baara ati. Dragon kadishitan zun kanaapu'u, unika'azon odani, ushakatan dono.

⁵ Uru'u naa okaudanipa'akan naa daonaiora odani nii, uruu wuru'u kazowautapa'o ni'oraz ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a, pama'ozakan ida'an. Mazan koraidaonaa na'aka-kao masha'apakiaka Tominkaru na'iki utaba di'iti. ⁶ Na'iki wuru'u zunaz, okidopa'akan naa munapo pidan mashaapa-kizi ai, amazada iti, Tominkaru minzii-watanii di'iti, na'ii kaimana'o nii otaapa-kao 1,260 kamoo kawana'ati.†

⁷ Uruu dauna'an mizaataaka-karu aokazi ii. Michael, pa'angelinnao tuma mizaapan Dragon, na'iki Dragon pa'angelinnao tuma mizaapan powaa iti Michael. ⁸ Mazan winii-kao Dragon pa'angelinnao tuma, na'iki aonaa turuu ĩmashaapan naa powa'a aokazi ii. ⁹ Uruu idi udaru'oraz Dragon na'iki uangelinnao kaboota-kaoa'a naa aokazi iki imi'i baara ati, uruu wuru'u dakota-kariwaiz kowazaz nii kotua'a naa, na'iki Devil oo Satan kii, uruu wuru'u sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati umariidapan ida'an Īdyaun.

* **12:** Dragon: uruu oia'o doronai zowaunaa, udakota-kao Satan. † **12:6** Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kao 1,260 kamoo daua'oraz.

¹⁰ Sariapa ðabatan aokazi ii parada-karu kian diiwa'o ida'an kaikapa'a: "Aizii waTominkarun kazannaatan papidanannao kamoon kaawan naa! Aizii uaidan pamanawunun pakazowautapan ida'an king kawan, na'iki Christ, uzaamataniaz naobanai nii aidan pamanawunun kapam utuma. Usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa powa'a Satan kadishitan Tominkaru kanaapu ii, ukaboota-ka'o idi'i naa aokazi iki imi'i baara ati. Uruu wuru'u kowaadapauzoz da'i kiwiin Tominkaru ati kanom wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao sha'apatanii oii kida'oraz aimaakan ipai kamoo na'iki maruta'o Tominkaru ati. ¹¹ Mazan wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao winii Satan, Kaznizo-dani izain ida'an na'iki ikakuwaapan ida'an kaimana'o kuwai dau'u udaua'oraz, na'iki aonaa itarian pazowia'azoo-ka'o ai. ¹² Ukonaukii, unao mashaapainaoz aokazi ii, mazan unao mashaapainao imi'i baara'a na'iki paran baoko ii, ubaiaapan nii kasha'ora-karu tuukii, Satan kaawan idi'i naa unao ida'ati. To'ora uruu, uaitapan idi aona'a naa amazada turuuan usha'apata-kida-kinaa nii oia'o."

¹³ Dragon aitapan idi'i naa pakaboota-ka'o imi'i baara ati, uru'u naa udawatan zun shakata-kida'oraz da'i daonaiora. ¹⁴ Mazan dya'utam udaru'o kokoi kutuba kawan kida'o taa-ka'o o'ati, ozuuta-kinaa nii pawizi iti amazada iti munapo'o pidan mashaapakizi ai. Na'ii kaimana'o nii otaapa-ka'o Dragon ai 3 1/2 wunu kawana'ati.‡

¹⁵ Uruu dauna'an Dragon kodita-kidan wunu padako iki, kadimana'o ushootan wa'ozi kawan zun dawu'ati uaipan wunu na'akan oroo munapo. ¹⁶ Mazan imi'i kaminka'uta wuru'u zunaz, uda'atinan ida'an utoman ka'unaru, uruu idi ipai wunu morotan ushaawata. ¹⁷ Uruu idi Dragon to'oran zun ati na'iki umakon umizaataakaan ba'oran odainao tuma mishidainaoz Tominkaru paradan na'iki taapainaoz Jesus kuwaa.

¹⁸ Udauna'an Dragon kadishitan paran danoma ii.

13

Dya'utam pana'aokazinoo

¹ Udauna'an ðtukapa bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan paran baoko iki. Kaina'a 10 u'ozoo na'iki 7 uzowau; ipai u'ozoo kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a uuai saadinpan dakoopa'o Tominkaru. ² Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi aidinpan na'apa baudokoru kitannaaru kawan, ukidiba kida udaru na'apa bear* kidiba kida kawan, na'iki udako na'apa lion dako kawan. Dragon taan naa wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati pataba na'iki pama'ozakan na'apa kizi ukazowautapan paugaru kawan kapam. ³ Bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, tuukia'o uzowiauzo-ka'o, mazan manaka'a naa powaa itiz. Uruu idi ipai pidannao imi'i baara ainaouz tuukii idi'itinpan, na'iki ida'an naa wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi. ⁴ Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u Dragon, utaan idi pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. Na'iki umanawun nii kapam itaapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Ikian, "Aonaa kanom ma'ozaka'o nii uruu kawan. Kanom ka'iita pawiniinuz, pamizaataakan ida'an utuma?"

⁵ Uruu dauna'an wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ma'ozakan taa-ka'o u'atadinapa-kinaa nii na'iki na'apa'o kida ida'an udakooan Tominkaru. Ukazowautapan taa-ka'o 42 kauzu. ⁶ Udakooan Tominkaru, u'uu, umashaapa-kizi na'iki ipai mashaapainao aokazi ii. ⁷ Taapada-ka'o umizaapan Tominkaru pidannao na'iki uwini idyaun pama'ozakan ida'an. Na'iki taapada-ka'o ukazowautapan ipai pidannao, ipai bakadun kidaz idokozu-daunnao kida, iwiizi, iparadan na'iki imada. ⁸ Ipai

‡ 12:14 Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-ka'o, 3 1/2 wunu daua'oraz. * 13:2 bear: udaru'o na'iki to'ora'o. Ukaiwaanii pabazi za'aba'i kida pazowii-kinaa nii aimaakan. Kaina'a udikin Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Īnao wuru'u pidannao aona'oraz ĩ'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa† ida'a amazada toma-kao ua'ii. Wuru'u kaaritz zowiauzo-kariwai Kaznizo-dani kaaritan wuru'u.

⁹ Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa kaiwuru'u parada-karuz. ¹⁰ Na'ia'oram pidan aiapa-kariwai utaraa-kao, mishi'o nii utaraa-kao; na'ia'oram pidan aiapa-kariwai uzowii-kao marii idi, mishi'o nii uzowii-kao marii idi. Ukau'an marii kizi Tominkaru pidanannao tuudan papataka'uta-kao na'iki marii kizi pakawan ĩmishidapan uruu.

¹¹ Uruu dauna'an ōtukapa ba'oran kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan imi'i ka'azo iki. Kaina'a dya'utam u'ozoo kaznizo dani kawan, na'iki uparadan na'apa Dragon paradauzon kawan. ¹² Na'iki na'apa koshan uma'ozakan kiwiitapa'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan na'iki na'apa usha'apatan aimaakan kida uaipan kawana'ati. Uruu idi uduyudan ipai imi'i baara anainao pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kakuda'oraz naa pazowii-kao dauna'an tuukii. ¹³ Na'iki uaidan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao atii uwaota-kida zii tikazi aokazi iki imi'i baara ati ipai ĩawunuutapan pu'u. ¹⁴ Na'iki ipai upozawata-kidan pidannao mashaapainauz imi'i baara'a uaidan ida'an wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi awunuu-tapan pu'u. Na'iki uduyudan ĩtoman aimaakan na'apa'o kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan uaidinpan, uruu tawuru'u zowiauzo-kariwaiz tuukii, na'iki kakuda'oraz naa powaa iti. ¹⁵ Udauna'an uma'ozakan taa-kao unizoin-kidan wuru'u toma-kariwaiz aimaakan, na'iki turuu kizi uparadan kapam. Uruu idi uduyudan ipai pidannao aona'oraz ĩdawukan pa'ati zowii-kao.

¹⁶ Tuukii kichana'iki-kia'o pana'aokazi‡ dyuudan ipai pidannao, pataka'utinainao na'iki manawun-tinpainao, kapuraatanu'o na'iki mapuraatanu'o, poitorui na'iki aonaa poitorui mani kainaabata-kidinan padiwa'ora antanpu'o paka'u kida ida'a oo pataawu kida ida'a. ¹⁷ Na'iki aonaa turuu pidan toriinan oo selliipan sha'apauzii, kainaaribai aonaan an u'ida'a, uruu wuru'u kiwiini'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi uuaz, na'iki uruu wuru'u u'uu aitaapa-kinaoaz.

¹⁸ Da'a'a uaiapa aitapaaba-karu, kanom aitapaaba'o marii kizi uaitapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi uu aitaaribanaa, usha'apanum kau'an uruu kainaabata'oraz pidan uu kapam, wuru'u 666 kia'oraz.

14

Kaznizo-dani na'iki pidannao ukazannaataniinao

¹ Uruu dauna'an ōawunuupan koshan ōtukapa Kaznizo-dani kadishitapan Zion naawa'a, na'iki kaina'a utuma 144,000 pidannao, ĩnao wuru'u kaina'a'oraz u'uu na'iki udaru uu saadinpan ĩtawu kida ida'a. ² Na'iki ōabata parada-karu aokazi iki'o na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Wuru'u ōabataniaz tauapatinainao kawanu'o shamoro* kida ida'an. ³ Uruu 144,000 pidannao kunuuan naa pa'ina'o kunui umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, na'iki ⁴ kakupa'o aimaakannao kanaapu'u, na'iki 24 kazowautapainao kanaapu'u. Aonaa turuu ba'oran pidannao kunuuan wuru'u kunuiz, soo wuru'u 144,000 pidannao pa'an, ĩnao wuru'u Tominkaru kazannaataniinaouz. ⁴ Īnao wuru'u aona'oraz na'apainim ĩkiitauzon zun, uruu idi kaiman ĩtaapan pananaa. Īnao wuru'u da'ana'oraz Kaznizo-dani umakon dono na'itim karikaonan. Īnao wuru'u kiwiitapa'oraz ĩkazannaata-kao imi'i

† **13:8** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan. ‡ **13:16** kichana'iki-kia'o pana'aokazi: uruu kowaada-kariwaiz verse 11 di'ii. * **14:2** shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

baara'a, ñao taa-kariwaiz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani ati. ⁵ Aonaa na'apainim Ìmariidinauzon, na'iki aonaa Ìsha'apatauzon oia'o.

Idikinauda'u'o angelnao

⁶ Uruu dauna'an òtukapan bauda'apa angel zuutapan doko ii, ukowaada'azon Kaimana'o Kuwai karikaonan'u'oraz umishiin Tominkaru di'iki'o ipai pidannao ati, mashaapainaoz ipai amazada kawana'ati kida da'a'a imi'i baara'a, bakadun kidaz Ìwiizi, Ìdoko zunnao, Ìparadan, na'iki Ìmada. ⁷ Ukian diiwa'o ida'an, “Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukonaukii-kida'a naa uruu.” Kaawa'a naa kamoo aita-kariwaiz, ubuuapa-kinnao nii ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a. Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii, uruu wuru'u toma'oraz aokazi, imi'i baara, paran na'iki wunu nunudapa kida'oraz.

⁸ Udauna'an 2nd angel aidinan kiwiitapa'oraz angel dawu'ati. Ukian, “Mainaabata-kaoa'a naa! Mainaabata-kaoa'a naa Babylon umanawunu'oraz donoi. Babylon sha'apatani madorona-daun kida'oraz oia'o, ipai owaota-kidan ba'oran wizainao kida da'a'a imi'i baara'a, otaan kawanu'o wine Ìtuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine okiaapa-kidinanuz madorona-daun. Ona'apan idi'o Tominkaru pataka'utan oroo.”

⁹ Uruu dauna'an òtukapa 3rd angel aidinan kiwiitapainao dawu'ati. Ukian diiwa'o ida'an, “Ipa pidannao taapainao kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii, na'iki toma-kariwai uruu kawanu'oraz, na'iki ipai kaina'a'o ukainaariba kida Ìtawu kida ida'a oo Ìdiwa'ora antanpu'o Ìka'u kida ida'a, ¹⁰ ipai'o nii kapam Ìtuzan wine wuru'u Tominkaru to'oranuz. Uruu ma'ozaka'oraz manawun wine Tominkaru shootan ni'oraz pato'oran kooponnao nazo iti Ìtuzan nii. Di'ora'a pidannao pataka'uta-kaou'o nii Ìdyaun, ka'awapa'o sulfur† idi, angelnao na'iki Kaznizo-dani awunuutapan pu'u. ¹¹ Wururu'u tikaziz pataka'uta'o ni'oraz Ìdyaun, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii Ìbaiatinan shaabatan. Ñao wuru'u taapainaoz kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii na'iki toma-kariwai uruu kawan, na'iki kaina'a'oraz ukainaaribanao u'uuaz Ìida'a.”

¹² Ukau'an marii kizi Tominkaru pidanannao ma'ozakadinan Ìtuuda kizi papataka'uta-kaou. Pakawan kizi Ìizo'atin Tominkaru kakinaori kida na'iki Ìda'anan Jesus pamishidan tuma.

¹³ Uruu dauna'an òabatan aokazi iki'o parada-karu kian, “Pusaada di'ora'a: Wu-naou'u mishidainaoz Naobanai Jesus, konaukia'o nii Ìdyaun Ìmawakan an di'ora'a dauna'ana'a.” Udauna'an Kaimana'o Doronaa kian, “Mishi'o wuru'u. Ìsookapan ni'i naa dadara kida'o pakaudin-kizi ai, ipai aimaakan kaiman kida'oraz Ìsha'apatan aitapa-kida-kaou nii.”

Kasaba'upa-karu paoribai aka imi'i baara'a

¹⁴ Udauna'an òawunuupan òtukapa baraka'o isha'iz. Kaina'a pidan kawanu'o sakanatapan isha'iz paawa'a. Kaina'a king kowam kaduz gold idi'o utoma-kaou uzowau paawa'a, na'iki kaina'a uzaamatapan dimana'o soopara paka'u ida'a. ¹⁵ Uruu dauna'an ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'o di'iki. Diiwa'o ida'an ukian wuru ati'i sakanatapa'oraz isha'iz paawa ia'o ati, “Aizii pusa'uka'a naa paoribai kadunaa kida pu-sooparan idi, ipai paoribai aka kida da'a'a imi'i baara'a'oraz dyuua'a naa kidaz, kaawa'a naa kamoo turuu kizi'i naa Ìkasaba'uu-kaou!” ¹⁶ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz isha'iz paawa'a kaudina'akan naa pasooparan ida'an. Ipa ubaokopatan paoribai aka da'a'a imi'i baara'a.

¹⁷ Uruu dauna'an òtukapa ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'oraz di'iki, kaina'a u'ida'a dimana'o soopara kapam.

† 14:10 sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinno di'ii.

¹⁸ Na'a'o ba'oran angel, ukoditan altar dazaba iki, uruu wuru'u taapa'oraz tikazi. Ukian diiwa'o ida'an angel zaamatapa'oraz dimana'o soopara ati, “Pukaiwa'a naa puseoparan, pudukuta'a naa grape kida pakadunaa kida di'iki da'a'a imi'i baara'a, usha'apanum kau'an ozoka'a naa grape kida.” ¹⁹ Uru'u naa ukaudina'akan naa puseoparan ida'an imi'i baara'a, ipai udukutan grape kida pakadunaa kida di'iki. Udauna'an umuudan naa kidaz grape dakazaa-kizinao nazo iti,[‡] uruu wuru'u Tominkaru to'oranuz. ²⁰ Grape kida dakazaa-ka'o na'iki u'uu sararoo-ka'oaz paniba ia'o wiizai ai. Grape uu sararoo-ka'o dono'o naa, izai kodita na'iki, ushootan wa'ozu kawan, umakon munapo 200 miles mani, na'iki baka'iauda'u feet mani ukaanan.

15

Angelnao na'iki dawu'itiini'o pataka'utin-kinai kida

¹ Uruu dauna'an otukapa ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan aokazi ii. 7 angelnao zaamatapan 7 pataka'utin-kinai kida, uruu ikaduzunnaa. Ikaiwainan dauna'an kida aona'o ni'i naa Tominkaru to'oran powa'a.

² Udauna'an otukapa paran, glass taidada tikazi tuma'o kawanu'o. Na'iki na'a udazaba'a otukapa kapam taonawu'u winiainauz da'i kichana'iki-kii kida'o pana'aokazi, imadawuka'azookan ida'an toma-kariwai uruu kawanu'o ati na'iki aona'o itaapadan pakainaabata-ka'o ukainaariba idi uruu wuru'u u'uu aitaaribanaaz kapam. Na'iki itaamatapanii shamoro* kida, Tominkaru taaniaz itati. ³ Na'iki ikunuuuan naa Moses kunu, Tominkaru poitoruz, na'iki Kaznizo-dani kunu kapam wuru'u. Kaikapa'a ikunuuuanzu'u: “Naobanai Tominkaru pugaru umanawunu'o,

pusha'apata umanawun kida'o
aimaakan
di'itinapa-kinai kida.

Pugaru King nii ipai wiizai kida ati,
ipai wuru kida'a pusha'apatani kidaz
ipai ukaimanan na'iki umishiin.

⁴ Kanom aona'o nii utarian pu'ai, Naobanai.
Ipai pidannao kowaadan nii pugaru umanawunu'o.
Pugaru puba'oran kaimana'o.

Ipai pidannao ipai wiizai kida di'iki
wa'atin nii pu'ida'ati,
idawuka'anan pu'ati.

Usha'apanum kau'an ipai kanom pusha'apatani kida,
ipai usakitapan na'iki umishiin.”

⁵ Uruu dauna'an otukapa Tominkaru Dapu aokazi ia'o, Tabernacle† da'atinan. ⁶ Wuru'u 7 angelnao zaamatapainauz 7 pataka'utin-kinai kida koditan Tominkaru Dapu nazo iki, ikaiwadapanii maniriba'o kamicha wizi'i kida'o, na'iki ikaiwadapanii zadawii kawanu'o gold idi'o utoma-ka'o, didimai kaiwada-ka'o kawanu'o padokori'i kida paawa an. ⁷ Uruu dauna'an bouda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki'o, taan 7 angelnao ati, 7 boon kida gold idi'o itoma-ka'o pida kida'o Tominkaru to'oran idi, uruu mashaapa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ⁸ Sariapa Tominkaru Dapu nazoo kashana'akan tuukii, Tominkaru umanawunun na'iki uma'ozakan na'an idi'i naa, aonaa turuu pidan morotan unazo iti, atii 7 pataka'utin-kinai kida ipain, wuru'u 7 angelnao zaamatapaniaz kida.

‡ 14:19 Kuba ida'a'o ka'unaru kichada-ka'o udaru'o, udakota-ka'o 'winepress' kii. * 15:2 shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † 15:5 Tabernacle: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

16

7 boonnao paida kida'o Tominkaru to'oran idi

¹ Uruu dauna'an õabatan diiwa'o parada-karu Tominkaru Dapu'u iki'o kian 7 angelnao ati, “Umako ushoota'ana'a naa wuru'u 7 boon zo'o kida'oraz Tominkaru to'oranuz, imi'i baara iti.”

² Kiwiitapa'o angel makon ushootan naa paboonan wazoo imi'i baara iti. Sariapa kachama'idiikia'o kaziwa'o kabisho-karu kaawan wunao ida'ati'i, kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kinaariba kida ï'ida'a, na'iki dawukainauz toma-kariwai uruu kawanu'o ati.

³ Udauna'an 2nd Angel shootan paboonan wazoo paran baoko iti. Sariapa wunu tanawatinan mawaka'o pidan izain kawan uaidinpan, na'iki ipai aimaakannao mashaapa'o paran baoko'o mawakan.

⁴ Udauna'an 3rd Angel shootan paboonan wazoo wa'ozinao na'iki wunu nunudapainao kida di'iti, ipai ïtanawatinan izai nii. ⁵ Õabata Angel taapa'oraz wunu kian, “Pugaru kaimana'o Tominkaru,

pugaru na'auzoz amazada toma-kaao ua'ii,
na'iki karikaonanu'o nii puna'an.

Sakitapa'o mishi wuru'u

pupataka'utanuz pidannao kaikapa'a.

⁶ Ìnao wuru'u zowia'oraz pupidanannao

na'iki puprophetinnoo,

uruu idi'o ukau'an putuza-kidan izai ï'ati ïwinipinaa nii.”

⁷ Uruu dauna'an õabata parada-karu altar di'iki'o kian.

“Oo Naobanai Tominkaru,

pugaru mishi umanawunu'o nii manawun,
sakitapa na'iki kaiman pusha'apatan aimaakan
pupataka'utanuz ïdyaun.”

⁸ Udauna'an 4th angel shootan paboonan wazoo kamoo di'iti, kamoo wiichan, wiicha manawun uwiichauzon ai, ukawaodan ipai pidannao pawiihan idi. ⁹ Ipai pidannao kawaoda-kariwainao uwiichan idi, oiaiman kida ïparadan Tominkaru ati, utaapadan idi wuru kida sha'apanu'u pataka'utin-kinai kidaz. Upu'u mazan aonaa ïtanawatinan pa'oian ai, na'iki aonaa ïdakotan Tominkaru umanawunu'o nii.

¹⁰ Udauna'an 5th angel shootan paboonan wazoo kichana'iki-kia'o pana'aokazi taba paawa iti, ipai amazada marutan ukazowautapa-kizi ii, na'iki ipai upidanannao kuzowan paninoba kida, ïbaiaapan idi kaziwa'o kabisho-karu. ¹¹ Oiaiman kida ïparadan Tominkaru aokazi ia'o dau'an, pamada kida kabishon na'iki ukaziwan idi tuukii manawun. Upu'u aonaa ïkasha'oran na'iki aonaa ïtanawatinan Tominkaru di'iti pa'oian kida ai.

¹² Udauna'an 6th angel shootan paboonan wazoo udaru'o wa'ozi Euphrates iti, sariapa wa'ozi maaran arada, kingnao pasoldyaannao tuma, wa'ati-kizi nii waoko iki. ¹³ Udauna'an õtukapa idikinauda'u oia'o doronainao, kibaronao kawanu'o ïaidinpan kida, bauda'apa koditan Dragon dako iki, ba'oran koditan kichana'iki-kia'o pana'aokazi dako iki, na'iki ba'oran koditan mariidinauzo prophet dako iki. ¹⁴ Wuru'u oia'o doronainauz kaina'a'o ïma'ozakan taa-kaao ïsha'apata-kinnaa nii umanawun kida'o aimaakan. Ìmakon nii ipai kingnao kawana'ati imi'i baara ainaouz ïbaokopata'azon ïdyaun mizaataaka'o nii Tominkaru umanawunu'o tuma, ukamoon kaawan dono. Na'apaini'o nii Tominkaru winian ïdyaun tuukii.

¹⁵ Jesus kian, “Puabata! Õwa'atin nii koidimiki kaawan kawan, konaukia'o nii pidan mashaapa'oraz pokodapa na'iki taapa'oraz pakamichan minziiwapa'a naa, aonaa kizi uchi'ika'anpan makamichan-daun, udauna'an uba'azootinan pidannao ati.”

¹⁶ Udauna'an oia'o doronainao baokopatan ipai kingnao amazada ida'ati dakotakariwaiz Hebrew ida'an Armageddon kii.

¹⁷ Udauna'an 7th angel shootan paboonan wazoo doko iti. Diiwa'o ida'an parada-karu koditan umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, Tominkaru Dapu'u ia'o di'iki. Ukian, "Aizii ipai'i naazu." ¹⁸ Sariapa kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun. Aonaa na'apainim imi'i baara nakainauzon ma'ozaka'a naa manawun di'ora'a kawanu'u, kiwiini'o pidannao toma-ka'o di'iki'o ai. ¹⁹ Imi'i nakainan idi umanawunu'oraz donoi Babylon tada'okan idikinauda'u, na'iki uruu idi kapam ipai ba'oran donoinao imi'i baara'a'oraz mainaabatanan. Aonaa Tominkaru manyukunuutan Babylon, uruu idi utuza-kidan naa ipai wine wuru'u pato'oranuz pakooon zo'iki o'ati. ²⁰ Ipai imi'i baara paran ii kida'o mainaabatanan, na'iki ipai midukuo kida mainaabatanan kapam. ²¹ Dadara tu'uz kida'o wunu kuba kawan, waotan imi'i baara ati pidannao paawa ati kida, ikimishan kida 100 pounds. Tominkaru pataka'utan idi pidannao tuukii, wuru idi'i uwaota-kidanuz dadara tuu'uz kida'oraz wunu ĩpaawa ati, tuukii ĩdakoautapan uruu.

17

Donoi zun kawanu'o ikoda'o puraata pananaa ida'an

¹ Udauna'an buda'apa angel, 7 angelnao bii iki'o kaawan õida'ati, ĩnao tawuru'u zaamatapauzonaouz 7 boon kida paida'oraz da'i pataka'utin-kinai kida idi, na'iki ukian õ'ati, "Da'ati'i, õaida-kida kizi pu'ati na'apam nii Tominkaru pataka'utan wuru'u umanawun-tinpa'oraz zun ikoda'oraz puraata pananaa ida'an. Oroo wuru'u umanawunu'oraz donoi mashaapa'oraz maonapa iriba'o wa'ozinao dazaba'a. ² Ipai kingnao, imi'i baara ainao, iriba ĩsha'apatan oia'o ĩkiaapan ida'an oroo, na'iki ipai pidannao imi'i baara ainao po'idin otaanii wine idi, uruu wuru kawanu'orazu'u okiaapa-kidinan madoronaa-daun ĩ'ati."

³ Tominkaru Doronaa kazowautan idi õgaru, angel na'aka'akan naa õgaru amazada mapidantaka'o di'iti. Na'ii õtukapan zun sakanatapan wuza'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi paawa'a, na'iki kaina'a saadinpa'o uuai kida ipai umada ida'an dakoopa'o Tominkaru. Wururu'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kaina'a 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo. ⁴ Wururu'u zunaz okaiwaadapanii kamicha kida wuza za'o na'iki wuza'o, na'iki okonaunamadan pakamichan, na'iki pamada gold idi'o utoma-ka'o kida idi, kawinipina'o kuba kida pabi'inaaka'o ĩtaan kida idi, na'iki pearls* kida idi. Paka'u ida'a ozaamatapan koopo gold idi'o utoma-ka'o, paida'o wine idi, uruu wuru'u kachama'idiikii kida'oraz osha'apatan kida okiaapa-kidinuuz pabi'inaaka'o daonaioranao ati. ⁵ Kaina'a otawu ida'a uuai saadinpan aona'o uaitapa-ka'o. Kaikapa'ora'a: "Manawunu'o donoi Babylon, pugaru sellipauzonao pananaa, na'iki sha'apaapainao oia'o tuukii manawun daro, da'a'a imi'i baara'a." ⁶ Na'iki õtukapa opo'idin Tominkaru pidannao izain idi, na'iki wunao izain idi'i zowiauzo-kariwainauz pamishidan idi Jesus.

Õtukapan idi osha'apatan aimaakan kaikapa'a, tuukii õdi'itinpan. ⁷ Angel kian õ'ati, "Kanom nii pudi'itinpan tuukii? Õkowaadan nii pu'ati aona'oraz uaitapauzoka'o wuru dau'a'a zunaz na'iki wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ozaidapaniaz, uruu wuru'u kaina'oraz 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo. ⁸ Wururu'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi putukapaniaz kakupauz da'izu kiwiin, mazan aizii aona'a naa ukakupan, maonapa'o ni'i naa ukoditan ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iki upataka'utakidina'anan naa. Kaina'a pidannao mashaapainao da'a'a imi'i baara'a, aona'o ĩ'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa† ida'a amazada toma-ka'o ua'ii, tuukia'o nii

* **17:4** pearls: kawinipina'o kashoro kida. † **17:8** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

ĩdi'itinpan wuru dau'a'a kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, ukakupauzon idi da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, mazan uwa'atin nii powaa ati koshan.

⁹ “Da'a'a uaiapanii aitapaaba-karu. Wuru'u 7 kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, 7 naawaz wuru'u. ĩnao paawa'a kida'a wuru'u zun sakanatapanuz. ĩnao 7 kingnao kapam: ¹⁰ baka'iauda'u ĩdyaun mawaka'a naa, bauda'apa kaina'a ukazowautapan kai, ba'oran kaini'iki'o nii zii uwa'atin. Ukaawan dono aona'o nii ukazowautapan kotua'iki. ¹¹ Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kakupa'oraz da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, uruu kapam wuru'u 8th king ni'oraz. Uking-tinpan nii itamau, uruu 7 kingnao bii iki'o kapam. Uruu dauna'an upataka'uta-ka'o ni'i naa.

¹² “Wuru'u putukapaniaz 10 u'ozoo, ĩnao wuru'u 10 kingnaouz, aona'oraz zii ĩkazowautapan, mazan ĩma'ozakan taa-ka'o dono'o naa, ĩkazowautapan nii masakauda'u karikaonan, kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi tuma. ¹³ Ipai'o nii ĩbauda'apatan padi'itinpan, ĩtaan nii baokopa pama'ozakan na'iki pakazowautapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. ¹⁴ Baokopa'o nii kingnao na'iki kichana'iki-kia'o pana'aokazi miza-apan Kaznizo-dani, mazan Kaznizo-dani na'iki udapadaniinao, uwidauniinao, na'iki uda'anjikinao mishidainaouz uruu, winian nii ĩdyaun, usha'apanum kau'an uruu ma'ozaka'o Naobanai nii ipai ba'oran naobanainao ai, na'iki umanawunu'o king nii ipai ba'oran kingnao ai.”

¹⁵ Angel kian õ'ati kapam, “Wuru'u iriba'o wa'ozinao, zun selliipauzoz pananaa sakanatapa kiziz, ĩnao wuru'u pidannao, mashaapa'oraz ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a. ¹⁶ Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki 10 ozo'i kida putukapaniaz, to'ora-kizaitapan nii wuru'u zun selliipauzoz pananaa. Ipai'o nii ĩzaamatan osha'apauz kida na'iki ĩwa'akan niizo makamichan-daun, na'iki ĩnikan nii odunaa na'iki ĩkawaodan nii oroo tikazi idi. ¹⁷ Tominkaru taan nii ĩ'ati ĩdi'itinapa-kinaa nii ĩsha'apata kizi uaiapanii, uruu idi baokopa ĩtaan pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati ukazowautapa-kinaa nii, atii Tominkaru paradan mishiinan. ¹⁸ Wuru'u zunaz putukapaniaz, oroo wuru'u udaru'oraz donoi kazowautapa'oraz ipai kingnao imi'i baara'a.”

18

Umanawunu'oraz donoi Babylon mainaabata-ka'o

¹ Kiwiini'o aimaakan kida sha'apan dauna'an, na'a õtukapan ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki koshan, na'iki ukanadan, kanadapan ipai amazada. ² Ukian diiwa'o ida'an “Mainaabata-kaoa'a naa, mainaabata-kaoa'a naa wuru'u umanawunu'oraz donoi Babylon. Mazan aizii oia'o doronainao na'iki kotu'uznao, aona'oraz ĩnikauzo-ka'o mashaapan ni'i naa na'ii. ³ Babylon dakota-kariwaiz zun nii, taan wine ipai pidannao tuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine, okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun ĩ'ati. Ipai kingnao imi'i baara ainao sha'apatan oia'o ĩba'orantapan ida'an odau'u. Na'iki ipai selliipauzonao pasha'apauz kida da'a'a imi'i baara'a, ipai ĩkapuraatan-dinan powa'a zii otoriiipauzon idi da'i iriba kawinipinaa kida'o aimaakan ĩ'ai.”

⁴ Uruu dauna'an õabatan ba'oran parada-karu aokazi iki'o kian, “Ukodita'a naa o'ai, õpidanannao, mana'a utompa'ana'a oia'o okawan, aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao oroo kawan. ⁵ O'oi'an kida kasaba'uka-ka'o doko'o atii kaawa aokazi iti, aonaa Tominkaru manyukunuutan wuru'u oii kida'oraz osha'apatan. ⁶ Utaapa'a naa oroo na'apa otaapauzon kawan unao. Utaa'a naa uwiniipinaa nii o'ati, powa'a zii manawun upataka'uta oroo, opataka'utauzon ai unao. Upaidada okoopon riwunii idi powa'a'oraz zii uma'ozakan otomanii ai. ⁷ Marii kizi ubaiaapa-kidan o'ati tuukii kaziwa'o na'iki kasha'ora-karu, wuru wadaun ni'i na'a o'atadapanuz pakasha'apauzin. Okian padau'an, ‘Õgaru Queen, õsakanatapan õtaba ida'a, aonaa na'apainim nii õkasha'orauzon,

zun kasha'oran kawan mawaka'oraz naa odaiaru.' ⁸ Ukau'an bauda'apa kamo'o nii Tominkaru pataka'utan oroo, di'ora'a pataka'utin-karu kida idi'i: mawaka-karu, kasha'ora-karu na'iki zamazi-karu kidaz. Na'iki kawaoda-kao nii oroo tikazi idi, usha'apanum kau'an Tominkaru umanawunu'oraz papataka'utan nii oroo paipan kawana'ati."

⁹ Ipai kingnao imi'i baara'o, kiaapainauz oroo na'iki kaiwainao osha'apauz, ipai'o nii ĩzaadan na'iki ĩkasha'oran odau'ati, ĩtukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawao-dapa'oraz oroo. ¹⁰ ĩkadishitapan nii munapo donoi ai ĩtarian idi, aonaa ĩbaiaapa'azon kaziwa'o wuru'u obaiaapaniaz. ĩkian nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati, pugaru umanawunu'o donoi. Masha'apakia'o Tominkaru pataka'uta'akan pugaru."

¹¹ Pidannao imi'i baara ainao toriipauzonao na'iki selliipauzonaouz sha'apauzii, tuukia'o nii ĩzaadan Babylon dau'ati, usha'apanum kau'an aona'a naa kanom toria'o nii ĩsha'apauz kida powa'a. ¹² Aonaa kanom torian naa ĩsha'apauz kida powa'a, wuru'u gold, silver, kawinipinaa kida'o kuba kida, pearls.* Na'iki aonaa kanom torian kawinipinaa kida'o kamicha mada, wuzuza'o na'iki wuza kida'o, na'iki silk idi'o kamicha mada toma-kao. Na'iki aonaa kanom torian aimaakan kida toma-kariwaiz kaduunu'o udamainan atamun idi, ipai aimaakan toma-kariwaiz ivory† idi, kawinipina'o atamun kida idi, chipirari kida idi, na'iki marble‡ idi. ¹³ Na'iki aonaa kanom torian cinnamon, spice, incense, myrrh na'iki frankincense, ipai wuru kida'a kawinipina'o kaduunuribai toma-kariwai oil nii na'iki paodaa nii. Na'iki aonaa kanom torian wine na'iki olive oil, poroom aka boodinpa'o na'iki aona'o zii uboodinpan. Na'iki aonaa kanom torian tapi'iza kida na'iki kaznizonao, kawaro kida na'iki ĩtararannaa kida, na'iki ĩsellii kapam pidannao poitoruinao nii, mazan aizii aona'a naa kanom torian ĩ'ai kidaz.

¹⁴ Pidannao selliipauzonaouz pasha'apauz kian nii o'ati, "Ipai aimaakan kida puaipaniaz tuukii pu'ati mainaabatina'a naa, na'iki ipai puwaziwaan kawinipina'o na'iki umanawun kida'o pusha'apauz. Na'iki aonaa na'apainim nii pukasha'apauzin na'apa'o aimaakan kida idi powa'a." ¹⁵ Wururu'u pidannao selliipauzonaouz da'i pasha'apauz, kapuraatan-dinan ĩsellipauzon idi da'i pasha'apauz kida donoi ii, ipai'o nii ĩkadishitapan munapo donoi ai aonaa ĩbaiaapa'azon wuru'u obaiaapaniaz. Tuukia'o nii ĩzaadan, ¹⁶ na'iki ĩkian, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati umanawunu'o donoi, konaunam kida'o kamicha kida pukaiwaadapauzon wuza za'o na'iki wuza'o, pukonaunamadan pakamichan, na'iki pumada gold idi'o utoma-kao kida idi, kawinipina'o kuba kida idi pabi'inaaka'oraz ĩtaan kida, na'iki pearls. ¹⁷ Na'iki masha'apakiaka puwaziwaan ipai wuru kida'a pukapuraatan-din-kinaa kidaz."

Ipai na'akapainao udaru kida'o kanawa, na'iki wa'atiinao ĩnazo'o kida, kaudi-nainao kanawa kida ida'a na'iki ipai baokoinao pidannao ikoda'o papuraatan soo paselliipan ida'an pasha'apauz kida kanawa ida'an ipai wiizai kida kawana'ati, ipai ĩkadishitapan munapo donoi ai. ¹⁸ Na'iki ĩzaadan nii ĩtukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. ĩkian nii, "Aonaa ba'oran donoi umanawunu'o nii wuru kawanu'o." ¹⁹ ĩmuudan imi'i unuba kida pazowau paawa iti kida ĩaida-kinaa nii na'apam pakasha'oran tuukii manawun. Tuukia'o nii ĩzaadan, na'iki ĩkian nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati'i umanawunu'o donoi. Ipai kakanawani-nao udaru'o kanawa kida idi chi'ikapauzonaouz ipai wiizai kawana'ati selliipauzo oo toriipauzonaouz sha'apauzii kida, ipai ĩkapuraatan-dinan otoriipauzon idi ĩsha'apauz kida okapuraatanun idi manawun. Na'iki masha'apakiaka owaziwaan ipai pasha'apauz kida."

* **18:12** pearls: kawinipina'o kashoro kida. † **18:12** ivory: aimaakan toma-kariwaiz elephant dako za'aba'i kida di'iki. ‡ **18:12** marble: kawinipina'o kuba.

²⁰ Ukonaukii ipai mashaapainao aokazi ii, Tominkaru pataka'utan idi'i naa Babylon. Ukonaukii Tominkaru pidanannao na'iki apostlenao na'iki prophetnao, Tominkaru pataka'utan idi'i naa oroo, aimakaan osha'apatanii kidaz unao ati'o wadaun ni'i naa.

²¹ Udauna'an umanawunu'o angel zaamatan udaru'o kuba na'iki ukabootanuzu paran baoko iti. Ukian, “Kaikapa'o nii umanawunu'oraz donoi Babylon kaboota-kao ma'ozaka'o ida'an na'iki aonaa na'apainim nii õtukapauzo-kao powa'a. ²² Aonaa na'apainim nii shamoro aran kida abata-kao, na'iki aonaa pidannao kunuutinauzonao abata-kao, na'iki aonaa tauapatinauzonaouz da'i flute na'iki trumpet kida ida'an abata-kao punazo ii powa'a. Aona'o nii kaudinauzonao nii punazo ii, na'iki aona'o nii poroom aka booda-kariwai nii punazo ii. ²³ Aonaa na'apainim nii lamp kanadapan tukapa-kao punazo ii, aonaa na'apainim nii mazidainao paradan abata-kao punazo ii powa'a. Pupidanannao selliipauzonao sha'apauzii kida umanawunu'o nii ãtaapinpan da'a'a imi'i baara'a, na'iki ãsha'apata oia'o doronai ida'an umanawun kida'o aimakaan kida di'itinapa-kida'o pidannao, na'apa'o ida'an ãmariidapan ãdyaun.”

²⁴ Babylon pataka'uta-kao Tominkaru prophetinnao na'iki upidanannao na'iki ipai zowiauzo-kariwainao imi'i baara'a izain ikoda-kao idi'o na'ii.

19

“Wakonaukii-kida waTominkarun”

¹ Ipai wuru kida sha'apan dauna'ana'a, õabata iriba'o pidannao paradan kawanu'o aokazi ii. Diiwa'o ida'an ãkian, “Wakonaukii-kida waTominkarun! Uruu kazannaatin-kinai, umanawunu'o na'iki ma'ozaka'o. ² Sakitapa'o na'iki kaimana'o wuru'u usha'apataniaz, upataka'utanuz umanawun-tinpauzoz zun, selliipauzoz pananaa. Osha'apata-kidan ida'an oia'o ipai pidannao ati da'a'a imi'i baara'a, Tominkaru pataka'utan oroo, ozowiauzon idi'o upoitorunao.” ³ Powa'a koshan iriba'oraz pidannao aokazi ia'o kian, “Wakonaukii-kida waTominkarun! Tikazi kawaodapa'oraz oroo, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii umashaadan.”

⁴ Sariapa 24 kazowautapainao na'iki 4 kakupa'o aimakaannaouz kida,* ipai ãwashatinan paawun baara ikinapu, ãtaainan naa Tominkaru ati, sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a ati. ãkian “Amen! Wakonaukii-kida waTominkarun!”

Kaznizo-dani mazidan daua'o

⁵ Udauna'an parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, “Ukonaukii-kida waTominkarun, ipai unao upoitorunao, pataka'utina'o na'iki manawun-tinpa'o, taapainao Tominkaru umanawunu'o nii.”

⁶ Udauna'an õabatan iriba'o kawanu'o pidannao kadakoinpan, na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. ãkian, “Wakonaukii-kida Tominkaru, usha'apanum kau'an uruu wanaobanaa, umanawunu'o King. ⁷ Wakonaukii tuukii, wakonaukii-kida Tominkaru umanawunun, Kaznizo-dani mazidan kameron kaawan naa, na'iki udaiaro ni'o minziwapa'a naa oroo. ⁸ Taa-kao o'ati maniriba'o wizi'i'o kawinipina'o kamicha okaiwadan nii.” (Wuru'u kawinipina'oraz kamicha, uruu wuru'u kaiman kida'oraz Tominkaru pidanannao sha'apatanii kida.)

⁹ Udauna'an angel kian õ'ati, “Pusaada di'ora'a: konaukia'o nii wunaou'u dapada-kariwainao mazida'o Kaznizo-dani aroapa-kizi ati.” Powa'a zii angel kian, “Di'ora'a mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o.”

¹⁰ Õwashatina'akan naa ukanaapu'u ukidiba dazaba'a õawun baara ikinapu, õtaapa'azon naa uruu umanawunu'o nii, mazan upu'u ukian õ'ati, “Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o, õgaru Tominkaru poitoru kapam, na'apa pugaru na'iki

* **19:4** Putukapa wuru'u aimakaannao kida dau'u Revelation 4:6-8 ida'a.

pumin-mishidannao kawan, ñao wuru'u kowaadapauzoz pamishidan Jesus, ukau'an soo Tominkaru pa'an turuu putaapan umanawunu'o nii." Wuru'u kuwai Jesus kainaabataniaz, mishi'o pa'an, uruu wuru'u ma'ozakada'oraz pidannao, ñakuwaapan dono Tominkaru paradan dau'u.

Baraka'o kawaro na'iki zaidapa'oraz ubarau'u

¹¹ Uruu dauna'an õtukapa aokazi da'atinan, kaina'a baraka'o kawaro na'ii, na'iki kaina'a zaidapa'o ubarau'u udakota-kaõ "Kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru dau'aõ." Sakitapa'o wuru'u upataka'utanuz pidannao pa'õian dikiin ii, na'iki umizaataakanuz patarubanaõ tuma. ¹² Uawun kida kanadan na'apa tikazi pururu'ukappan kawan, na'iki ukaiwadapanii iriba king kowam kaduz kida pazowau paawa'a. Kaina'a u'uu saadinpan unanaa ida'a, mazan soo uruu pa'an aitapa na'apa'oram wuru'u saada-kariwaiz. ¹³ Dawuu za'aba'i'o kamicha ukaiwadapanii izaita'o, na'iki u'uu "Tominkaru paradan," kii. ¹⁴ Iriba soldyaanaõ aokazi ikiinaõ makon udawu'ati, ñzaidapanii baraka'o kawaro kida na'iki ñkaiwadapanii baraka'o maniriba'o kamicha kida. ¹⁵ Dimana'o marii dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako nazo iki, uruu ida'ana'o nii uwinian ipai wiizainao kida. Ukazowautapan nii ñdyaun pama'ozakan ida'an, na'iki udakazaan nii ñdyaun grape kawan, grape uu sararookizinaõ ii, uruu wuru'u umanawunu'oraz Tominkaru to'oranuz. ¹⁶ Ukamichan za'aba'i ida'a, uokoba pa'inamun, kaina'a u'uu saadinpan. "Uruu umanawunu'o King ipai ba'oran kingnaõ ai, na'iki ma'ozaka'o Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai."

¹⁷ Udauna'an õtukapan bauda'apa angel kadishitapan kamoo paawa ii. Diiwa'o ida'an ukadakon kotu'uznaõ ati, zuutapainauz doko ii aka, ukian, "Uwa'ati da'ati'i, ubaokopatin kizi aroapa-kizai ida'ati, Tominkaru taan ni'oraz ida'ati. ¹⁸ Uwa'ati da'ati'i, unika'an kizi wunaõ dunaa kida'a: kingnaõ, soldyaanaõ na'iki ñzowaunaanaõ na'iki wunaõ dunaa kida'a kawaronao na'iki ñzaidapikinaõ, na'iki ipai bakadun kida pidannao dunaa, wuru'u poitoruinaõ na'iki ba'orainao aonaa poitoruinaõ mani, umanawuntinpa'o na'iki pataka'utina'o."

¹⁹ Uruu dauna'an õtukapa kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki ipai kingnaõ imi'i baara ainaouz na'iki ipai ñsoldyaanaõ baokopatinan, ñmizaataaka'azon wuru tuma'a zaidapa'oraz baraka'o kawaro na'iki usoldyaanaõ tuma. ²⁰ Mazan zaamata-kaõ wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, baokopa mariidinauzo prophet tuma, uruu wuru'u aida-kida'oraz umanawun kida'o aimaakan, kichana'iki-kia'o pana'aokazi aipan kawana'ati, uaidan idi na'apa kida'o aimaakan pidannao mishida uruu, ñnaõ wuru'u kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kainaariba kida ñtawu kida ida'a na'iki ñnaõ dawuka'oraz toma-kariwai aimaakan uruu kawanu'o ati. Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet, ipai dya'utam ñkaboota-kaõ kakupa, Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz sulfur† tuma. ²¹ Wuru'u zaidapa'oraz baraka'o kawaro kaiwaan marii kodita'oraz padako iki, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan, pazowii-kinaa nii ipai ñsoldyaanaõ, na'iki ipai kotu'uznaõ nikan mawakainao dunaa atii abaapa kida ñdyaun.

20

1,000 wunu

¹ Uruu dauna'an õtukapa angel wa'atin aokazi iki, uzaamatapanii key ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaõ, na'iki toromaro'o chain. ² Uma'ozakan idi uzaamatan wuru'u dragonuz, uruu tawuru'u kotua'oraz kowazaz dakota-kariwaiz Devil oo Satan kii, udauna'an udo'ota'akan naa uruu chain idi, umashaapan nii na'apa 1,000 wunu kawana'ati. ³ Udauna'an angel kabootan uruu ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo

† 19:20 sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

iti, dauna'an utarata'akan naaz na'iki udadarada'akan naaz, uruu aonaa kizi powa'a Satan sha'apata-kidan oia'o ipai pidannao ati umariidapan ida'an ĩdyaun atii 1,000 wunu ipain. Uruu dauna'an umuuda-ka'o nii masakauda'u karikaonan.

⁴ Udauna'an otukapa tabai kida, na'iki pidannao sakanatapainouuz ĩpaawa'a kida kaina'a ĩma'ozakan taa-ka'o ĩkazowautapa-kinaa nii. Na'iki otukapa kapam wunao doronaa kida'a dukuta-kariwainouuz ĩkanau kida, ĩkakuwaapatinauzon idi Jesus na'iki Tominkaru paradan dau'u. ĩnao wuru'u aona'oraz ĩkodoru'ukan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati, na'iki toma-kariwai aimaakan uruu kawana'ati, na'iki aonaa ĩtaapadan pakainaabata-ka'o ukainaariba idi pataawu oo paka'u kida ida'a. Ipai'o nii ĩkakudan powa'a iti koshan na'iki ĩkazowautapan nii 1,000 wunu Christ tuma. ⁵ Di'ora'a kiwiitapa'o kadishita-karu powa'a iti mawaka-karu di'iki wuru'u. (Baokoinao mawakainao aona'o ĩkadishitan uruu dono, diina'iti'o nii zii pa'an ĩkadishitanu'u 1,000 wunu ipain an.) ⁶ Konaukia'o nii manawun wunaou'u kadishitainouuz kiwiitapa'o kadishita-karu ida'a, aona'o nii ĩbaiaapan pataka'utin-karu wuru'u baiaapa-kariwai ni'oraz u'itamautan mawaka-karu di'ia'oraz. Mazan ĩkaudinani nii faadaanao ni'i naa Tominkaru na'iki Christ ati, na'iki ĩkazowautapan nii utuma 1,000 wunu kawana'ati.

Satan winii-ka'o dau'o

⁷ Aizii 1,000 wunu kida ipain dauna'an, Satan kodita-kida-ka'o nii pataratapa-kizinao iki. ⁸ Umakon nii ipai wiizai kida kawana'ati, usha'apata-kidan nii oia'o umariidapan ida'an ipai pidannao, mashaapainouuz da'a'a imi'i baara'a, ĩnao wuru'u wiizai kida dakota-kariwainouuz Gog na'iki Magog kii. Satan kasaba'ukan nii ipai ĩdyaun mizaataaka-kizai ati. Iriba'o nii manawun ĩdyaun, na'apa kaatu diri'in paran danoma ana'o kawan. ⁹ ĩmakoodanan ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, na'iki awauta ĩmashaapan ĩzikonuitapan wuru'u Tominkaru pidanannao mashaapa-kiziz donoi, umarainpaniaz. Mazan tikazi waotan aokazi iki ipai ukawaodan ĩdyaun.

¹⁰ Udauna'an wuru'u Satan mariidapauzoz ĩdyaun, ukaboota-kaoa'a naa Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz pizo-pizowa'o sulfur tuma. Na'iti'o wuru'u ĩkabootauzonuz kichana'iki-kia'o pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet. Na'ia'o ni'i naa ĩbaiatan tikazi ipai kamoo na'iki maruta'o, karikaonan na'iki karikaonan.

Tominkaru buupan dau'o pidannao

¹¹ Udauna'an otukapa udaru'o umanawunu'oraz manawun tabai baraka'o na'iki kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a. Sariapa imi'i na'iki aokazi ĩmainaabatan ukanaapu iki, aona'a naa ĩtukapa-ka'o powa'a. ¹² Na'iki otukapa mawakainao pidannao, umanawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao, na'a ĩkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u. Na'iki otukapa kaarita kida da'ata-kaoa'a naa. Uruu dauna'an ba'oran kaarita da'ata-ka'o, kakupa-karu kaaritannaa.* Mawakainao pidannao pataka'uta-kaoa'a naa ĩsha'apatanii kida kawana'ati, usaadinpan kawana'ati kaaritanao ida'a. ¹³ Wurulu'u mawakainouuz pidannao paran baoko ii, ĩmakon naa Tominkaru kanaapu iti. Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi, sharakadan naa mawakainao makon Tominkaru kanaapu iti, na'iki upataka'utan naa ipai ĩdyaun ĩsha'apatanii kida kawana'ati. ¹⁴ Uruu dauna'an Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi kaboota-kaoa'a naa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Di'ora'a, uruu u'itamautan mawaka-karu wuru'u. ¹⁵ Ipai pidannao, aona'o ĩ'uu kida saadinpan Kakupa-karu Kaaritannaa ida'a, ipai'o nii ĩkaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

21

Pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara

* **20:12** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

¹ Uruu dauna'an òtukapa pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara, kiwiitapa'oraz aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'a naa, na'iki paran mainaabatina'a naa kapam. ² Na'iki òtukapa kaimana'o donoi, pa'ina'oraz Jerusalem, wa'atin apowa ati aokazi iki Tominkaru di'iki, wuru'u donoiz na'apa'o zun kawan kaiwaadapa'oraz naa pamazidan daara paudaiaru ni'o kaawan ua'ii.

³ Òabata diiwa'o parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, “Aizii di'ora'a dauna'an Tominkaru mashaapan ni'i naa papidanannao tuma, na'iki ìnaou'o nii upidanannao nii, na'iki una'an nii ìtuma, na'iki uru'o nii ìTominkarun nii. ⁴ Ipai'o nii uinoan ìawun uu kida, aona'o ni'i naa powa'a pidan mawakan, oo kasha'oran, oo zaadauzon oo baiaapan kaziwa'o. Usha'apanum kau'an kiwiitapa'oraz oia'o sha'apatauzo-kariwai kidaz mainaabata-kao idi'i naa.”

⁵ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a kian, “Aizii ipai'i naa òpa'inaadan aimaakan kida!” Ukian koshan ò'ati, “Pusaada di'ora'a parada-karu kida'a, mishi'oraz, na'iki marii kizi ìmishida-kao kida.” ⁶ Udauna'an ukian koshan, “Aizii ipai naazu! Ògaru Alpha na'iki Omega,* wuru'u sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz. Òtaan nii maradakoinao ati wunu ìtuzan nii, wuru di'iki'i wunu nunudapa'oraz taa'oraz kakupa-kinai mawinipinaa-daun. ⁷ Na'ia'oram pidan ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, uzaamatan nii di'ora'a aimaakan kidaz ò'idi'iki, na'iki ògaru'o nii ìTominkarun nii, na'iki ìnaou'u nii òdainao nii. ⁸ Mazan pidannao tariainao pada'anan Jesus, pidannao muudinainauz naa pamishidan ai Jesus, pidannao sha'apaapainao oia'o tuukia'a naa manawun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao madoronaa-daunu'o ìkiaapaakan,† pidannao marunao-tinpainao, na'iki mari-ìdinauzonao. Ipai'o nii ìpataka'uta-kao karishii kawanu'o tikazi ka'awapan sulfur‡ tuma'o nazo ii. Di'ora'a uruu u'itamautannaa mawaka-karu wuru'u.”

Pa'ina'o Jerusalem

⁹ Bauda'apa angel kaawan ò'ida'ati, tawunao bii iki'ora'a, 7 angelnao zaamatapauzонаouz ukaduzunuz naa pataka'utin-kinai kida. Ukian ò'ati, “Puwa'ati da'ati'i, òaida kizi pu'ati zun Kaznizo-dani daiaro ni'oraz.” ¹⁰ Tominkaru Doronaa kazowautan idi ògaru, angel na'aka'akan naa ògaru doko'a'o midukuo powaa iti. Na'ii uaidan ò'ati kaimana'oraz donoi Jerusalem wa'atin aokazi iki Tominkaru di'iki, ¹¹ na'iki Kanada, Kanada donoi Tominkaru umanawunun idi. Donoi konaunaman uwizi'in, na'apa kawinipina'o kuba wizi'in kawan, na'apa jasper kawan na'iki kanuunu'o crystal kawan. ¹² Wuru'u donoiz kaina'a'a ukorarannaa doko'a'o na'iki kaina'a 12 upaniinomizinaa kida, ipai ìkawana'ati kaina'a bauda'apa angel awunuutapa'o. Ipai paniinom kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Israel dani-daun uu saadinpan. ¹³ Kaina'a idikin-auda'u paniinom kida bauda'apa'o donoi korarannaa daba'a antanapu: idikinauda'u waoko ìkinapa, idikinauda'u wakadapu ìkinapa, na'iki idikinauda'u kida ba'orainao udabaazi kida ida'antanapu. ¹⁴ Wuru'u donoiz, ukorarannaa toma-kao 12 kubanao kida paawa'a'o, na'iki ipai kuba kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Kaznizo-dani apostlen uu saadinpan. Ìnao wuru'u 12 apostlenaouz.

¹⁵ Angel parada'oraz ò'ati zaamatapanii aitaaribai gold idi'o utoma-kao atamun kawanu'u, uaitaa-kinaa nii na'apam dii donoi udarun, upaniinomizinaa na'iki ukorarannaa kapam. ¹⁶ Na'apa kida'o udawuan wuru'u 4 donoi dabaazi kidaz. Angel aitaan naa wuru'u donoiz paaitaariba idi, 1500 miles udawuan, na'apa kapam ukazoan na'iki udoko'an udawuan kawan. ¹⁷ Angel aita kapam ukorarannaa, udoko'an 216

* **21:6** Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'ii. † **21:8** Daonaioranao kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan daonaiora ati mamazidaaka-daun; mazida'o daonaiora kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan mazida'o daonaiora ati, aonaa omin-mazidan mani. ‡ **21:8** sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

feet. Na'apa pidan aitaapa-kinaa kawanu'o wuru'u angel kaiwaaniaz paaitaapa-kinaa nii. ¹⁸ Donoi korarannaa toma-kao jasper idi'o, na'iki ipai aimaakan kida donoi nazoo ia'oraz gold idi'o pa'idiwaru utoma-kao kida, kanuunu'o glass kawan. ¹⁹ Wuru'u donoi korarannaa wiizi paawa kidaz, kawinipina'o kuba kida idi'o utoma-kao wuru'u. Konaunama'o utoma-kao di'ora'a kuba kida idi'i: jasper, sapphire, agate, emerald, ²⁰ onyx, carnelian, quartz, beryl, topaz, chalcedony, turquoise, amethyst. ²¹ Wuru'u 12 paniinom kidaz, 12 pearls kida wuru'u, bauta'apa paniinom toma-kao bauta'apa pearl idi. Kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-kao donoi nazo ia'oraz, gold idi'o pa'idiwaru utoma-kao, turuu putukapan aimaakan unazo'o ia'o glass nazo'o ia'o kawan.

²² Aonaa ōtukapan Tominkaru Dapu nii donoi nazo ii. Aona'o nii uaiapa-kao Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz na'iki Kaznizo-dani mashaapan idi'i naa na'ii. ²³ Aonaa kamoo oo kauzu aiapa-kao kanadapa'o nii donoi, Tominkaru'o nii pa'an kanadapaz pamanawunun idi, na'iki Kaznizo-dani'o nii kanadapa unazo ii. ²⁴ Ipai amazada kawana'ati pidannao mashaapan nii donoi kanadan ida'an, na'iki ipai king-nao imi'i baara ainao na'akan nii umanawun kida'o pasha'apauz donoi nazo ati. ²⁵ Aonaa na'apainim nii upaniinomizinaa taratauzo-kao, usha'apanum kau'an aona'o nii amazada marutauzon na'ii. ²⁶ Ipai konaunam na'iki umanawun kida'o pidannao sha'apauz kida na'aka-kao nii donoi nazo ati, ipai amazada iki kida. ²⁷ Mazan ipai aimaakan kida aona'oraz ukaimanan, aona'o nii umorota-kida-kao donoi nazo iti. Oo pidannao oipainauz, dawukainauz toma-kariwai tominkarunao ati, mariidinauzonaouz, aona'o nii imorotauzon donoi nazo iti. Soo wunaou'u nii pa'an morota-kidaka'a, kaina'a'oraz i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa ida'a, Kaznizo-dani kaaritanuz.

22

Wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai

¹ Udauna'an angel aidan ō'ati wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai, kanuunu'o crystal kawan, kodita'oraz na'iki shootapa'oraz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba di'iki, ² wa'ozi shootapan kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-kao zikon an donoi nazo an. Wa'ozi danoma antanapu kida, kaina'a paoribai kida taa'oraz kakupa-kinai kaakapauzo da'i ipai kauzu kida kawana'ati. Na'iki ipai pidannao imi'i baara ainaouz kaiwaan paoribai anaba kida pakasarain-kinaa nii. ³ Aimaakan kida aona'oraz ukaimanan Tominkaru ati, aona'o nii umorota-kida-kao donoi nazo iti. Mazan Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba na'a'o ni'i naa pa'an donoi nazo ii, na'iki Tominkaru poitorunao, itaapan ni'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁴ Itukapan nii Tominkaru awun baara, na'iki kaina'a'o nii u'uu saadinpan itawu kida ida'a. ⁵ Aona'o nii amazada marutauzon na'ii. Aona'o nii iaipan lamp kida oo kamoo kanadapa'o nii, usha'apanum kau'an Naobanai Tominkaru'o nii kanadapa idyaun na'iki ikazowautapan nii King kawan karikaonan na'iki karikaonanu'o nii.

Jesus wa'atin daua'o

⁶ Udauna'an angel kian ō'ati, "Ipai wuru'u parada-karu kidaz puabataniaz naa kida mishi'o wuru'u, na'iki marii kizi umishida-kao. Na'iki Naobanai Tominkaru taa'oraz padoronaa paprophetinnao ati, dyuudan pa'angelin, uaida-kida kizi papoitorunao ati kanom sha'apan nii kadimana'a naa."

⁷ "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa ōwa'atin. Konaukia'o nii wunaou'u izo'atiinaouz ipai parada-karu kida, saada-kariwai kidaz di'oraz kaarita ida'a'a, kai'o na'iki diina'iti'o daua'oraz kida'a."

⁸ Ōgaru John, abata'oraz na'iki tukapa'oraz ipai wuru'u aimaakan kida sha'apa'oraz. Ōpaian dauna'an ōabatapan na'iki ōtukapan kidaz, ōwashatinan ōawun baara ikinapa,

angel aida'oraz ò'ati ipai aimaakan kida kanaapu'u, ukidiba dazaba'a, òtaapa'azon idi'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁹ Upu'u mazan ukian ò'ati, “Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o! Ògaru poitorui karikaonan na'apa pukawan, na'iki pu'inawuzunao prophet-nao kawan, na'iki ipai pidannao kawan izo'atiinaouz saada-karawaiz di'ora'a kaarita ida'a'oraz. Tominkaru pa'an putaapa umanawunu'o nii.”

¹⁰ Udauna'an ukian ò'ati, “Mana'a pa'i putaapa'a naa mashaa wuru'u saada-kariwaiz, di'ora'a kaarita ida'a'orazu'u, kadimana'o ni'i naa usha'apan kida. ¹¹ Ukau'an ipai pidannao sha'apaapa'o oia'o, marii kizi pakawan ìsha'apaapan oia'o, na'iki pidannao sha'apaapa'o dikauda kida'o kachama'idiikii kida'o aimaakan kida aona'oraz ukaimanan kida, marii kizi pakawan ìsha'apaapan kidaz. Na'iki pidannao sha'apata'o kaiman kida'o aimaakan, marii kizi pakawan ìsha'apatán kaiman kida'o aimaakan. Na'iki ipai pidannao kaimanainao, marii kizi pakawan ìmashaapan kaiman.”

¹² “Uabata!” Jesus kian, “Kadimana'o ni'i naa òwa'atin! Òna'akan nii òwinipa kida òkawinipinaata-kinaa nii ipai pidannao ìsha'apatánii kida kawana'ati. ¹³ Ògaru Alpha na'iki Omega, wuru'u kiwiini'oraz na'iki dawu'itiini'oraz, sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz.”

¹⁴ Konaukia'o nii wunaou'u chikainaouz pakamichan za'aba'i kida kaiman. Turuu ukau'an ìmorotan paniinom kida ida'an Donoi nazo iti na'iki turuu ìnikan akai wuru di'iki'i paoribai taa'oraz kakupa-kinai. ¹⁵ Mazan wunaou'u, aona'o nii ìmorotakida-kao Donoi nazo iti, madoronaa-daunu'oraz ìtaapan pananaa, wunaou'u marunao-tinpainao. Na'iki pidannao kiaapaakainao mamazidaaka-daun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao dawukainao toma-kariwai aimaakannao ati, na'iki ipai pidannao mariidinauzonao sha'apaapauzonaouz oia'o.

¹⁶ “Ògaru, Jesus, tawuru'u dyuuda'oraz da'i ò'angelin kakuwaapa'o nii ipai wuru kida dau'a'a unao ati, ipai choochi kida kawana'ati. Ògaru David Takaan-daun na'iki ògaru chaapi'iki'o wizi kanada'oraz.”

¹⁷ Doronai na'iki Daiaroi* kian, “Puwa'ati'i naa!” Ipai pidannao abatainao di'ora'a, marii kizi kapam ìkian “Puwa'ati'i naa!” Na'ia'oram pidan maaradako'o, marii uwa'atin uzaamata kizi mawinipinaa-daun wunu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai.

Ubaukapan naa kakinaowapa-kinai kida kowaada'azoo-kao

¹⁸ Ògaru John, kaimanaiman òkakinaowan ipai pidannao abatainaouz kuwai kida kai'oraz na'iki diina'iti'o ni'oraz zii usha'apan kida daua'oraz, òsaadaniaz di'ora'a kaarita ida'a: Na'ia'oram pidan pana'ada'o powa'a zii kidaz, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan uruu, wuru idi'i 7 pataka'utin-kinai kidaz, kowaada-kariwai da'a'a kaarita ida'a. ¹⁹ Na'iki na'ia'oram pidan so'ota'o bauda'apa saada-kariwai di'ora'a kaarita di'iki'i, aona'o nii Tominkaru taapadan unikan akai utaa'azooniaz, paoribai taa'oraz kakupa-kinai akaz, na'iki aona'o nii utaan pidan wiizi ni'oraz utaa'azon kaimana'o donoi nazo ia'oraz, uruu kida wuru'u kowaada-kariwaiz di'ora'a kaarita ida'a.

²⁰ Pidan kakuwaapa'oraz wuru kida dau'a'a kian, “Mishi, kadimana'o ni'i naa òwa'atin!”

Amen! Puwa'ati'i naa, wanaobanaa Jesus!

²¹ Marii kizi Naobanai Jesus aidan pakamarainapanun ipai papidanannao ati. Marii kizi una'apan karikaonan.

* **22:17** Daiaroi: Kaznizo-dani daiaro ni'o wuru'u.